Princeton University

Digitized by Google

Digitized by Google

MONUMENTORUM BOICORUM

COLLECTIO NOVA.

EDIDIT

ACADEMIA SCIENTIARUM BOICA.

VOLUMEN IV. PARS I.

AUGUSTAE VINDELICORUM,
Typis WILHELMI REICHEL.
MDCCCXXXVI.

Digitized by Google

MONUMENTA BOICA.

VOLUMEN TRIGESIMUM PRIMUM.

EDIDIT

ACADEMIA SCIENTIARUM BOICA.

(PARS I.)

MONACHII,
SUMPTIBUS ACADEMICIS.
MDCCCXXXVI.

Digitized by Google

(RECAP)

1984
.154
11
V31

Digitized by Google

I.

Anno 623. 11. Maii in monaſterio Weiſſenburg.

Dagobertus I. Francorum rex, weissenburgensis ecclesiae fundator, privilegium illi amplissimum dicitur concessisse.

Dagobertus diuina fauente clementia Francorum Rex, omnibus Regni sui primatibus, imo cunctis fidem Christianam profitentibus, tam futuris quam praesentibus, votum, quo Deo vel Sanctis ejus se quis obligauerit, sine macula reatus irritum fieri non poterit, et quanto major et dignior est is, cui vovetur, eo ferietur graviori judicio voventis et non reddentis praesumptio. Debemus igitur et volumus nos quoque reddere quod vovimus Domino Deo terribili, et ei qui aufert Spiritum principum terribili apud omnes reges terrae. Qui qualiter in brachio suae virtutis et nos terruerit, et qualiter percutiens et sanans rursus nos visitauerit, omnibus ad exemplem (um) correctionis notum fieri dignum duximus, praecipue ut quisque fidelis, audito nostro periculo ab ecclesiarum Dei vastatione se contineat, et honorem congruum rebus, Deo dicatis exhibeat. Primum ergo de diuina super nos habita terribiliter examinatione, praeterea de voto, et voti nostri redditione breuiter exponemus. Patre meo Clothario, felicis memoriae, defuncto, patrii regni curam suscepi, sed viuendi ductus leuitate, dominandique cupiditate distractus, Regalis officij debitum neglexi, nihil exhibens commissis sollicitudinis vel diligentiae, nihil faciens vel judicans mansuetudinis aut zelo justiciae, inter alios

501251

excessus meos, ecclesiarum Dei destructor et disipator esse ceperam, quarum defensor et sublimator esse debueram, nec diuinae majestatis oculos, nec hominum veritus acclamationem, tandem Dei benignitas obstinatae mentis superbiam conterens, virga correptionis iniquitates meas visitauit et castigato mihi veniam non negauit. Nam raptus in sublime, diuinaeque majestati inter Choros sanctorum in habitu judicantis sedenti praesentatus, a sanctissimis ecclesiarum patronis, pro rebus ecclesiasticis per rapinam distractis a me, et consumptis, grauiter et constanter sum accusatus, maxime a sanctissima Dei genitrice Maria, et a beatissimis Petro et Paulo Apostolorum principibus, cumque conscientia grauatus non auderem delicta defendere, ex arbitrio praesidentis poenae sum addictus, diuque caeso, et poenis atrocibus confecto, succurrit mihi tandem specialis meus patronus, martyr Dionysius, qui precibus suis et instantis poenae dilationem, et poenitentiae mihi tempus obtinuit, idem ipse quasi modum statuens poenitentiae, in hoc mihi spem plenae posuit indulgentiae, si ad honorem Dei et sanctorum praedictorum, quos magis offenderam, domum diuinis aptam seruitijs construerem, qua promissione laetatus, libens voui, dimissusque a superis redii. Igitur sub certa spe remissionis et indulgentiae peccatorum nostrorum reddentes alacri studio votum quod fecimus, ecclesiam in honorem Sanctae Trinitatis, et sanctae Mariae perpetuae virginis, et sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, in loco qui dicitur Weissenburg contruximus, quam sublimare, et Regali munificentia ditare decreuimus. Donamus ergo ei, et in perpetuum datum esse volumus, de rebus fisci nostri illic adjacentibus, quicquid ad nos spectat, tam in villis, quam mancipiis syluis, vineis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumue decursibus et omnia haec in usum fratrum ibidem sub monastica professione Deo seruientium, libera traditione redigimus, et ut hujus nostrae donationis auctoritas in omne tempus stabilis et firma perseueret terminos et circum jacentium nomina locorum subnotare curauimus. Versus orientalem plagam extenditur Marcha, quam tradidimus usque ad Morchenheuenum, et ad Aldenherde, et inde ad Gebel-

deswegen, et inde subter vatum (vadum) Lutere, et inde ad Buczdingeshurst, et inde ad limitem qui stat in summitate vallis Jnuensdal (Juuensdal), et inde ducit ad meridianam plagam super Warspach, et inde Bodemelosemstamph, et inde ad Sebach, et inde ad Kirchendal, et inde ad Ingeldeshoche, et inde ad Syluosos montes, usque ad Bedebur.

Ad occidentalem vero plagam, usque ad Lutenbach et Berenbach, et inde ad Erlibach, et inde ad Grünenbrunnen, et inde ad Otterichschritt (Otterichscheitt). Ad septentrionalem plagam, usque ad Eychenberc, locum autem ipsum, quem singulari amplectimur dilectione, nunc et deinceps ab omni seruitutis oppreſsione liberum, sub Regali volumus esse tuitione. Ita videlicet, ut nullus judex publicus, nullus ex judiciaria potestate, quicquam potestatis vel negotij in ipsa Marcha, sine patris monasterij licentia, exercere vel habere praesumat, nec homines ipsius loci constringere, vel ad causas audiendas, aut freda vel tributa soluenda. Postremo nihil penitus ab eis audeat exigere. Illud etiam pari decreuimus auctoritate, ut nullus pontificum, Nemetensis Ciuitatis, vel reliquorum episcoporum aliquam ibidem dominandi vel quaslibet causas agendi habeant facultatem sed nostre emunitatis defensione omnia illuc pertinentia, pater monasterij cum fratribus suis libere et quiete poſsideat. Ad haec monetam in se habentem imagines et literas, expreſsamque similitudinem Nemetensis monetae eidem loco concedimus, Parique nostrae auctoritatis donatione, ratum et firmum eſse volumus, ut homines ejusdem ecclesiae, per omnes fines Regni nostri, libere negocijs suis inseruiant. Ita videlicet, ut nulli debitum thelonei persoluant. Et nullus judex, seu quaelibet cujuscunque ordinis persona in hujusmodi causa, violentiam eis aliquam inferre praesumat, fratribus aut ibidem Deo seruientibus, ut eo deuotius et tranquillius sanctae conuersationis ordinem custodiant, liberam inter se eligendi sibi Abbatem donamus potestatem, cui Abbati, omnibusque ei succedentibus *hoc speciale* concedimus priuilegium dignitatis, ut in ordinem et *jus poſsit* promouere ministerialium, quemcunque de familia *tali honore* dignum judicauerit. Omnes etiam ministeriales

ejusdem ecclesiae ex dicto Abbate accipiant beneficium, solique Abbati seruiant, nec aliquam potestatem super eos aduocatus exercere audeat, nisi forte ex aliqua inobedientia, quasi rebelles illos ministeriales, constringendos Abbas aduocatum inuitet. Reliqua vero familia legittimo loco et tempore ter in anno, pro justicia facienda ad placitum aduocati debent conuenire, et in seruitium Aduocati, si praesens est, singuli singulos denarios soluere, exceptis his qui sunt in immunitate. Quod si ex his placitis absens fuerit Aduocatus, nihil ei ex his denarijs debetur, nisi in seruitijs Regis esse probetur. Vt autem haec nostra traditio, et juris et concessae dignitatis Institutio, stabilis et inconvulsa jugiter permaneat, chartam hanc inde conscriptam adjectione Sigilli nostri roboratam signauimus. Datum quod fecimus in ipso Monasterio, mense Majo die undecima. Anno Regni nostri Vicesimo tertio. In Christi nomine feliciter Amen. *Dagobertus Rex.*

a) Ex transsumto Rudolphi II. imp. anno 1582. 22. Oct. Viennae dato, quo inter plura privilegia monasterii Weissenburg etiam hoc n. 1. f. 1. continetur, in copia nobis 26. Aug. praes. 26. Sept. 1831. ex Spira communicatum.

b) Chronologia huius iustrumenti omnino perturbata est, cum Dagobertus I., filius Clotarii II., hic dictus, ab anno 622, quo cum patre regnare coepit, nonnisi per 16 annos regnavit, mortuus 638. 19. Januar. Notatus ergo regni annus XXIII falsus est, et adulterinis hoc instrumentum Schöpflinus mox laudandus aliique adnumerant.

c) Editum sive potius extractum a Nauclero Volum. II. generat. 24. Tom. I. 757. 758. editum iterum in Coccii Dagoberto I. p. 172. in Vorburg hist. T. VIII. p. 241. in Heda de episc. Ultrai. p. 20. in Lünigii spicileg. eccles. III. Th. sive operis Reichsarch. T. XVIII. 185. n. 1. et in Schöpflini Alsat. dipl. I. 22. num. 22. inter adulterina aevi merovingici ex veteri membrano ecclesiae Weissenburg. cnf. Catalogum abbatum in Weissenburg in Schannat. Vindem. coll. II. 5. ubi fundatio monasterii huius Dagoberto I. adscribitur quidem, ad annum Chr. 623, sed charta non memoratur; ibi etiam Principius, postea 650 — 666 episcopus

ſpirenſis, Imus weiſſenburgenſis abbas nominatur, quod quidem chronologiae non repugnat, uti in actis pal. VII. 146. Loebel docet.

d) Charta fundationis coenobii Blidenfelt inter an. 636 — 638, potius quam 655. 16. April. aeque adulterinis adnumerata, memoriam privilegii primi Weiſſenburgenſis excitat. per verba: aliud quoque coenobium — Wizenburch „conſtruximus', quibus paria iura et ſtatuta privilegia ex regali potentia ſtatuimus." Vid. Schöpflin Alſ. dipl. p. 23. 24. n. 21. De reliquo utrumque privilegium in pluribus de verbo ad verbum convenit.

II.

Anno 676. 1. Auguſti.

Dagobertus II. rex Francorum monaſterio Weiſſenburg, ſito in pago ſpirensi, balnea sive aquas calidas trans Rhenum, in pago auciacenſi, cum marca illuc pertinente finibusque deſcripta, donat.

Dagobertus Rex Francorum, Viris illustribus, Ducibus, Comitibus, Domesticis vel omnibus gentibus tam praesentibus quam futuris. Illud ad stabilitatem Regni vel remedium animae nostrae perdurare credimus, si petitionibus Sacerdotum, in quo auribus nostris patefecerint, ad effectum perducimus. Ideo cognoscat magnitudo ſeu utilitas vestra, quia nos ad suggestionem Viri venerabilis Rathfridi Abbatis de monasterio Weiſsenburgo, balnea illa trans Rhenum, in pago Anciacense (Auciacenſi) sita quae Anthonius (Antoninus) et Adrianus quondam Imperatores suo opere aedificauerunt ad Monasterium quod dicitur Weiſsenburg, et est constructum in honore Sancti Petri, in pago Spirensi visi fuimus conceſsiſse cum omnibus, et cum ipsa Marca ad ipsa balnea pertinente, quae veniet de ambobus lateribus, usque in fluuium Merga (Murga), et de una fronte ad partem occidentalem Rasta una, et de alia fronte ad par-

tem orientalem leuinias (leuuuas) sex, quod homines loci illius siti dicunt Rastas tres, Propterea hoc praeceptum cefsionis fieri jufsimus, vt ab hac die memoratus Rathfridus Abbas, vel pars (patres) ipsius Monasterij Weifsenburg, suique succefsores vel monachi ibidem commanentes, de suprascriptis Balneis, quae dicuntur aquae calidae, vel Marca, ad ipsam balneam pertinente, faciant quod ipsi maluerint, hoc est, habendi, tenendi, suisque succefsoribus relinquendi, firmifsimam in omnibus habeant potestatem, Et ut haec praesens auctoritas firmiter (firmior) sit, manu nostra, vel annulo nostro subter eam decreuimus roborari. In Christi nomine. Dagobertus Rex. Data sub die Kalend. Augusti. Anno Secundo Regni nostri.

a) Ex Tranffumto Rudolphi II, imp. an. 1584, 22. Octob., quo plura monafterii Weiffenburgenfis privilegia continentur, per modum codicis fcripto, num. 2. fol. 3., in copia nobis 26. Aug. praef. 26. Sept. 1831, ex Spira communicato.

b) Dagobertus II. intelligitur, qui ex usitatiore chronologia a. 675. regnare incepit ante menfem Auguftum, ergo menfe Auguflo an. 676 fecundum agebat annum regni, hic memoratum.

c) Editum faepius, in Coccii Dagoberto p. 171 et Laguille hift. d'Alface pr. p. 2 ad an. 623; in Bouquet Script. rer. franc. T. IV. 564. ex Coccio, in Schannat Vindem. litt. collect. II. 5; ex vetusto catalogo abbatum weiffenburgenfium ad 11. Auguft (676) et in Vorburg Hift. T. VIII. p. 242, in Schöpflin Cod. dipl. ad hiftoriam Zaringobadensem. Tom. 3. n. 1. et in eiusdem Alfatia diplomatica I. 4. num. 3. ex apographo tabularii Weiffenburg. Ubi in nota K. Schöpflinus alias quoque editiones laudat: Wilhelmi Hedae in hift. epifc. ultraiect. p. 18 et Henfchenii de tribus Dagobertis l. 2. p. 84. Verum illud diploma agnofcit Schöpflinus, fed postea correctum et ftilo aevi carolingici accodamatum. cnfr. chartam fundationis Weiffenburg. an. 623. 11. Maii.

III.

Ann. Circa 769, in Pentecoste. Moguntiae.

Carolus magnus jura et privilegia monasterii ottenburensis enumerat et confirmat.

(In dei Nomine.) Carolus a Deo ordinatus Augustus, magnus, pacificus, Rex Francorum Imperator Romanorum gubernans Imperium Quoniam Principem ac Defensorem Ecclesiarum Nos fecit Dominus, ne eius ingrati esse uideamur munificentiae, seruitium eius augmentare, Ecclesias multiplicare super incoeptis et constructis bene et oportunè, ne posthac destruantur, potestati Regali conuenit, Tuitionem impertiri. Vnde quicquid ad loca sanctorum damus uel concedimus, hoc nobis ad mercedis augmentum et stabilitatem Regni Nostri pertinere confidimus. Quapropter notum sit omnibus Principibus nostris et fidelibus, qualiter Nos ad petitionem dilectissimae Coniugis nostrae Hildegardae Illustris Reginae, Abbatem nomine Tottonem ex Monasterio quod uocatur Ottenbura Cella noua, cum hominibus unâ et rebus ipsius Monasterij sub Nostro Mundiburdio et Defensione, propter malorum illicitas hominum infestationes, accepimus et retinemus. Igitur a praesenti die coram Principibus nostris decernimus atque praecipiendo praecipimus, ut nulli de maioribus atque minoribus liceat praedicto Abbati aut hominibus ipsius Monasterij tam ingenuis quam seruientibus, uel in rebus, quae ad ipsam Casam DEI legitime aspicere uidentur, inquietare aut calumniam facere praesumat, sed sicut diximus liceat cum unà cum iam facto Monasterio sub Nostra tuitione quietum uiuere ac residere. Ac si aliquae causae aduersus eum aut homines ipsius Monasterij surrexerint, quos infra pagum cum fidelibus suis definire non potuerint, in praesentiam nostram reseruentur. Et ut omni Regno Nostro et omnibus fidelibus nostris pateat, Nos praefatum locum non auaritiae uel quaestus, sed pro amore Dei et

animae salute ac Defensionis causa in Nostram Potestatem suscepisse, Hinc a praesenti die et deinceps fratribus eiusdem Monasterij Auctoritate Nostra damus hanc licentiam et concedimus, ut post discessum Tottonis Abbatis potestatem habeant inter se eligendi Abbatem, quem meliorem secundum Regulam S. Benedicti et aptiorem Nostro seruitio inuenire potuerint, Nobisque ac successoribus nostris praesentetur, quatenus Regia sublimetur Auctoritate et confirmetur. Infestitus (um) siquidem per Nos liberum hunc ab omni Exactione Curiali uel munere permittimus abire. Consecrationem et sui Monachorumque concedentes, ut a Religiosis duntaxat Episcopis infra prouinciam ordinari poterunt liberrimam habere. Amplius praesenti sane Abbati eiusque Successoribus Monachis et hominibus ac Negotiatoribus praefati loci, quia Nostra Auctoritate frequentia populi ad Reliquias sacras uenientes (venit), inibi statuimus hanc libertatis gratiam (et) concedimus. Vt ubicunque in Regno Nostro ad negotiandum perrexerint, siue in ciuitates uel oppida seu pontum (pontem) nauesque petant, siue uenientes seu redeuntes, sine Extractione Teleonei cum pace securi transeant et pergant. Item placuit Nostrae prouidentiae in Tottonis praefati Abbatis suorumque Successorum et fratrum Monachorum hoc perpetualiter potestate ponere, ut sapientum usi consilijs, ex his quos inter potentes saeculi nouerint esse aequitatis et fidelitatis amatores, eligant suis competenter locis Aduocatos et Defensores si opus habuerint: sin uero Nos nostrosque successores iustissimos et certissimos Defensores habeant. Sed nullus hominum sibi hanc potestatem praesumat uindicare uel quasi haereditariam aut aliquo iure debitam inuadere, nisi quem Abbatis et Monachorum consulta approbatiora uelint admittere. Eo tamen tenore, ut post fidelitatem Regio iure Nobis nostrisque Successoribus, Abbati tria Juret Sacramenta, Primum quod secundum posse et nosse iustus et utilis Advocatus in homines et res praedicti Monasterij existat, secundum quicquid placitando acquisierit, id esse in iniuria bannorum uel satisfactione temeritatum, tertia sibi parte retenta, duas reddat Abbati, et nullum Aduocatum uel Exactorem prae-

praeter se nisi Abbatis permissione constituat. Tertium quod nihil priuati muneris uel seruitij a quolibet loco siue curte, seu a uillicis seu a Cellerarijs quasi ex debito et statuto iure exigat ac mansiones uel pernoctationes uspiam frequentare caueat. Ad unumquemque uero locum quem Abbas ad placitandum ordinauerit, cum duodecim equis et totidem uiris Aduocatus semel tantum in anno adueniat, nisi pro aliqua necessitate ab Abbate saepius aduocetur, ac tum pro loci qualitate ab Abbate honeste suscipiatur ac procuretur. Infra locum autem Monasterij nullum Placitum nisi uoluntate et rogatu Abbatis unquam statuat. Nullum de militari familia sine iusta sociorum suorum deliberatione damnet, uel aliqua iniuria coherceat (vel) offendat. Qui Militares, uel alio nomine Ministeriales optimo Jure perfruantur, quo Fuldenses et Augenses potiuntur. Amplius nullum domus seruientem sine Consensu Abbatis ad Judicium uel ad dampnum cogat. Quando autem huius Commissi, uel in homines aut in res, quod uulgo Balmundt dicitur, extiterit, statim sine mora et sine praeiudicio, nisi cito resipuerit, Aduocatia cum omnibus commodis sine spe Recuperationis carebit. Et ut haec firmius credantur et diligentius conseruentur manu propria subter firmauimus et annulo nostro insigniri iussimus. Ego Luitbertus recognoui Archicapellanus et subscripsi. Data Anno Incarnationis Domini septingentesimo sexagesimo nono. Actum Moguntiae in pentecosten in Dei nomine faeliciter Amen.

a) Ex quadam collectione privilegiorum ottoburensis monasterii, fine saec. XVI. facta; nam chronica antiquissima saec. XII. et collectio Ellenbogii a Feyerabend usurpatae nondum inventae sunt.

b) Aera christiana in hoc instrumento usurpata, ad tempora posteriora illud reiiciendum esse, persuadet, quod nec inficiatur Maurus Feyerabend in praefat. ad Ottenbeurische Jahrbücher I. S. 51—66, qui putat contextum ex diplomate anni 769, titulum autem imperatoris Caroli M. ex alio diplomate eiusdem intra an. 801—805, pro maiore authoritate ipsi privilegio esse adoptatum. Quare duplex quidem statuitur huius instrumenti aetas, 1ma, annus 769. cui conveniunt Hilde-

gardis regina, et Liutbertus archicapellanus, in inſtrumento memorati; altera an. 803. in pentecoſte ſive 4. Junii, quo pertinent titulus imperatoris et commoratio eius Moguntiae.

c) Editum in Mart. Mageri advocatia armata p. 152; in dem Tauſentiährigen Ottobeyren 5. et 6.; in Bruſchii Monaſteriol. edit. 4°. 629. in fran. Petri Suev. eccleſ. 828; in Feyerabend Jahrbüchern I. 621—626. cum notis, ex libro copiali ſaec. XII. inchoante conſcripto et usque ad ſaec. XIII. continuato.

d) Super voce Balmunt, ſive inepto defenſore, paſſim obvia, et tribus ſacramentis ab advocato iurandis, conferantur diplomata, paſſim ut ſpuria habita, Reichenaugenſe ad an. 813. campidonenſe ad an. 773, cum criſi apud Neugart cod. Aleman. I. 160. not. d et e.

IV.

Anno circa 769. et circa 801—805.

Carolus magnus ottenburensi monasterio donat duodecim homines cum uxoribus, liberisque.

Ego Carolus Dei (gratia) Romanorum Imperator die praesenti ad praefatum Monasterium per manus Gauciberti Episcopi et Tottonis Abbatis fratris eiusdem, ex mea proprietate uiros duodecim cum uxoribus et liberis ac tota possessione sua pro animae meae salute, Deo et B. Martyri Alexandro, sicuti ex haereditario Jure possideo, trado nihilominus et transfundo, ea uidelicet conditione, ut ex his qui obierint optimum tantum bonum quod in mobilibus rebus habuerint, Abbati et fratribus praefati loci detur, caetera haeredibus si uero absque haerede obierint, praedia uel quicquid habuerint, haereditario Jure ad Monasterium publicetur. Item omnem decimam ex debito Regali quidquid de pago Hilargouiae, de quibuscunque debitis aut fredis omni tempore exigitur, quod nostri Juris est, ad praefatum ſanctum locum concedimus et confirmamus. Vt cum Dei gratia et nostra eleemosina, ibidem nostris temporibus et

futuris in augmentum Dei seruitutis proficiat. Quae etiam cum omni integritate suscipiatur.

a) Ex quadam collectione privilegiorum ottoburensis monasterii fine saeculi XV. facta, cum antiquiores copiae nondum inventae sint.

b) Fragmentum potius est diplomatis, quam integrum diploma; quod indicant vocabulum in principio positum, et sensus ad finem incompletus. Maurus Feyerabend Ottenbeurische Jahrbücher I. 122 — 124. illud diplomati ann. 769, renovato ad 803, subiectum seu annexum fuisse autumat, atque ex eo esse exponendum. Cnfr. dicta ad ipsum diploma 769. ac 803. 4. Jun.

c) Editum in laudati Feyerabend Jahrbüchern I. 621. num. 3.

V.

Anno 782. potius, quam 812. post 9. Octobr.

Carolus magnus ecclesiam a se constructam, a sorore sua autem villis duabus Steinfelt et Cella dotatam, aliorumque donationibus auctam, confirmasse dicitur, et singulorum censualium servitia determinasse.

In nomine sancte, et indiuidue trinitatis, Karolus superna fauente clementia. francorum Rex, et longobardorum. ac patricius Romanorum, sapientia dei. sanctam ecclesiam duobus gladiis munitam. atque tutam esse uoluit. gladio scilicet spiritali atque materiali. Quapropter gladio materiali. nobis diuinitus collato. prout dominus donauerit. eam gubernare. defendere. honorare non cessamus, Inde est, quod presentibus Scriptis. omnibus post nos venturis intimamus. qualiter ecclesia. per nos constructa. Nüwenstat scilicet. siue Rorenlacha dicta. nostro rogatu. a sorore nostra Gerdrude. optimis uillis et plurima familia. sit dotata. Nam eadem soror nostra, celestem sponsum ficiens. omnemque mundi pompam, mente et corpore relin-

quens, de omnibus. que iure hereditario possidebat, in teutonicis partibus. ecclesias uicinas, fecit esse Heredis (es). Fuerant autem ei due uille, Steinfelt scilicet et Cella nominate, non longius, uno miliario, a nostro monasterio. sequestrate, Eas igitur, ut diximus, nostro rogatu. unacum uiris. ac mulieribus inibi manentibus. parrochiam. cum decimis, omnia ob eterne uite premium, super altare sancte dei genitricis Marie. ibidem in nostri presentia propria manu donauit. Eodem eciam die plurime familie tam a nobis. quam a comitibus Rüncoffo atque Rinoldo. eidem ecclesie sunt donate. Quibus omnibus. suisque posteris presenti testamento. iura damus, ne vel ipsi uel posteri eorum iniusta seruitute obprimantur, uel indebitum seruicium minime soluant ecclesie. Igitur quosdam ex illis in cottidianum seruitium computamus, qui singulis ebdomadibus. una die in ecclesia ministrent. Qui vero seruicium soluere uoluerit xx. denarios ecclesie soluat, et sic per annum a seruitute liber existat, excepta uehitione (uectione) uini et frumenti undecumque in usus fratrum eorumque portacione in granarium et cellarium. Femine uero in principali loco sui iuris manentes. tres denarios soluant, alias uero degentes. solidum. Si autem uir mortuus fuerit. gemina pars substancie eius in usus ecclesie ueniat. tercia parte uxori et filiis eius remanente. Si femina, tercia pars ecclesie soluatur. Qui sine herede mortuus fuerit. ecclesia substancie illius heres erit. Illi uero, qui per nos censuales facti sunt, siue uir, siue mulier. quinque denarios. in assumptione sancte marie. soluant. et siquis per terminum. talem censum non soluerit, cottidiane seruituti et iuri subiacebit. De uiro mortuo optimum iumentum si habet. sin autem, melius uestimentum, eius ecclesia habebit, femina preciosius uestimentum dabit, Qui extra familiam ecclesie, nupserit, gemina pars substancie eius ecclesie erit. Mansionarii autem statutum seruicium, et censum de hüba sua soluant. Qui hübam habens, et in propria turti (curte) contra uoluntatem abbatis sedens mortuus fuerit, due partes substantie, eius ecclesie erunt. Qui censualem duxerit uxorem, siue extraneam, filii eius heredes hübe non erunt, et ideo mortuo eo, gemina pars substancie eius ecclesie soluen-

tur. Quī in hūba mortuus fuerit, optimum iumentum eius cum ueſtitu ſuperiori, eccleſia habebit, et filius eius heres hūbe erit. Manſionarius hūbam non habens. xx. denarios ſoluat. femina ſolidum, Si autem contigerit, quod alium aduocatum. quam nos. liberosque noſtros. eccleſia iam nominata habuerit. quilibet ei uirorum modium ſoluat auene, et tres denarīos. et ſiquid amplius dederint. magis rapine quam iuſticie reputabitur. Iſta uero que a nobis rationabiliter ordinata ſunt. ut a (ab) omnibus fidelibus noſtris. ſucceſſoribus per futura tempora fideliter obſeruentur, ueriusque credantur, manu propria ſubter eam firmauimus. et annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus: Acta ſunt hec anno dominice incarnationis. d. ccc. XII. Indictione. Vta. anno regni noſtri. XIII, acta ſunt hec in eccleſia Nūwenſtatenſi feliciter amen.

a) Ex libro copialī wirceburgensī, qui dicītur liber albus privilegiorum, et conſcriptus est diligenter circa an. 1279, fol. 96. Manus tamen ſcriptoris huius et ſequentium duorum foliorum a manu, quae reliqua inſtrumenta quam plurima conſcripſit, nonnihil recedit, pauloque antiquior est, quae etiam ſcripſit folia duo priora numeris non ſignata, quorum altero exhibetur catalogus epiſcoporum wirceburgenſium usque ad annum 1105.

b) Indictio et annus regni, ſcilicet francici, anno Chr. 782. inde a die 9. Octob. reſpondent. Annus ab. inc. 812. in hoc apographo interpolatus, cum Carolus M. iam eſſet Imperator, et epocham ab incarnatione nunquam uſurpaſſet, ipſum inſtrumentum interpolationis aut fictionis arguit.

c) Suppoſitum illud eſſe contendit ab Eckhart in Commentariis de Francia Tom. I. 708. et 709. qui ibid. p. 708. veram monaſterii Neuſtadienſis originem attulit, et alia fictitia diplomata Caroli M. pro dicto monaſterio recenſuit p. 705—708.

d) Fictitium diploma invenitur etiam inſertum privilegiis renovatoriis Caroli IV. 1366. et Caroli V. 1544. in libro Cop. an. 1541. fol. 75. b. et 2. b.

e) Editum in Leuckfeld Antiq. poeldenſ. p. 243 ſq. et ex eo in Uſſermanni Epiſcop. wirceb. cod. probat. 6. num. 5.

VI.

Anno 786. potius, quam 794. menſe Maio Aquisgrani.

Carolus magnus, Francorum rex, monaſterium Rorinalacha ſive Niwenſtat, in ſylva Spechteshart, iuxta fluvium Moyna, conſtruxiſſe, variis praediis nominatis dotaſſe et immunitatem illi conceſſiſſe dicitur.

(Chrismon.) In Nomine Domini DEI Omnipotentis, et Fily et ſpiritus ſancti, Karolus ſuperna favente Clementia Francorum Rex, Quicquid pro Eccleſiarum opportunitate vel quiete ſervorum Dei creximus, in nobis procul dubio Domino adjuvante, ad aeternam beatitudinem proficere confidimus. Ideo notum eſſe volumus omnibus noſtris fidelibus tam praeſentibus, quam futuris, quale initium habuerit Monaſterium quod vocatur Rorinalacha ſive Niwenſtat, quod conſtruximus in ſilva Spechteshart iuxta fluvium Moyna, ut ubi nos primitus ob iocunditatem vitae atque dulcedinem venatui noſtro ſpeciale diuerſorium elegimus, illic postmodum divino cultui condignum oratorium haberetur, congregantes illuc multitudinem ſervorum Dei quos Burchardus Epiſcopus ex Anglorum gente adduxerat, alios circumquaque qui in ſolitudinibus et in cavernis terrae pro Christi amore latitabant, ut in ſupradicto diverſorio Nostro quaſi Heremi cultores, quanto ſecretius commanentes, tanto liberius pro ſtatu totius Regni noſtraque ſalute Dominum exorare valerent, Quibus etiam Megnigaudum, rogante dilectiſſima genitrice noſtra Bertrada Abbatem praetulimus, Post cuius obitum, perpetuam et liberam illis monachis eligendi, cum opus fuerit, Abbatem inter ſe licentiam et arbitrium Regalitatis noſtrae pietate concedimus; ſumpsimus autem de Capella noſtra reliquias ſancte Mariae perpetuae Virginis, ſanctique Martini Confeſſoris Chriſti aliorumque ſanctorum plurimorum, quas ad memoratum locum delatas, Eccleſiam in honore ſalvatoris Noſtri et ſanctae Mariae

Matris eius per Lullum Archiepiſcopum et Vuilibaldum Epiſcopum in praeſentia noſtri XI. Kal. Septembris conſecrari iuſsimus. In cuius dotem Ecclesiae partem praedy in ſilva Specht-eshard proprietatis Jure perpetualiter absque Contradictione poſsidendum Regali auctoritate noſtra conceſsimus, quod ab his terminis circumdatur a fluvio Moyna ſuper lachaberc inde Erphenbrunne per ipſum Erphenbuohe (brunne) inde ad Benninbetti inde deorſum Vuigolvesdal ſuper fluviolum Lara inde ſurſum ad Langenrein ſuper Steyffiline ad locum qui dicitur Thuoron inde deorſum Schonoluesdal in Vuachenbach, et ſic deorſum usquequo Steinbach influit, inde ſupra montem Truotberc, ad ſupremum Altfildi in Chumlisbach, et ſic per decurſum eius in fluvium Moyna cum villulis infra poſitis aut ponendis cum omnibus ſuis utenſilibus et pertinentys tam in terris, quam aedificys, areis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquis, aquarumve decurſibus montibus et vallibus cultis et incultis, mobilibus, et immobilibus exitibus et regreſsibus cum omnibus quae quomodocunque dici vel nominari poſsunt, Utilitatibus, in ipſo praedio conſtitutis aut conſtituendis, Locum etiam Hohenburc nominatum cum omni quaestu Burchardi Epiſcopi ſcabiniorum juditio, haereditario Jure ad nos pertinentis. Omnia haec in dotem Eccleſie memoratae Nivvenſtatt exintegro contulimus, nec inde aliquid unquam in Jus fiscj Regalis exigendum precipimus, ſcilicet ut in alimoniam pauperum et ſtipendia Monachorum ibidem Deo famulantium perhennibus temporibus proficiat in augmentis, praeceptum autem hoc specialius per hanc preſentem chartam decernimus ordinandum quod in perpetuum volumus eſse manſurum, ut ſemper isdem locus á nobis dilectus ſub noſtro Mundiburde vel defenſione quietus ſubsistat. Statuimus etiam Epiſcopum in cuius parrochiam (ia) ſitum est Monaſterium ex qualibet occaſione ibi irrumpere ſeu Monachos inrationabiliter inquietare non debere, Nec ex rebus monastery in omni regni noſtri ditione thelonei exactionem fieri, Nec publicum judicem ſeu quemlibet ex judiciaria poteſtate vel alia aliquam perſonam quicque (quicquam) potestatis aut negocii ſine voluntate ac permiſsu abbatis exercere debere, in rebus ſaepe dicti Monaſtery, quas in prae-

ſenti tempore in quibuslibet pagis, aut territorys videatur (videtur) habere, vel post hac comparando aut á fidelibus dando attrahere potuerit, Homines quoque ingenuos ſeu ſervos in poſſeſsionibus Monastery commanentes iniuſté diſtringere ſeu ipſas poſſeſsiones contra abbatis Decretum intrare, ſeu ad cauſas audiendas ſeu manſiones faciendas, aut freda vel tributa exigenda, uel ullam in aliquo violentiam faciendam omnibus omnino hominibus per hanc noſtrae immunitatis Conſcriptionem prorſus interdicimus. Et quod nos pro noſtra mercede, vel stabilitate Deo adjuvante Regni francorum ad ipſam ecclesiam ad ſerviendum Deo et Matri eius indulſimus, ab omnibus fidelibus nostris ſucceſsoribus et Haeredibus conſervatum atque indultum in omnibus eſse cenſemus, Et ut haec auctoritas noſtrae conceſsionis firmior habeatur, et per futura tempora melius obſervetur, veriusque credatur manu propria noſtra ſupra (ſubtus) eam firmavimus et annuli noſtri impreſsione ſignari iuſsimus.

Data Mense Majo Anno ab incarnatione Domini DCCXC. IIII. indictione II. Anno regni Karoli excellentiſſimi Regis in francia XVIIII. Et in Italia XII. Actum Aquisgrani regio palatio feliciter.

Signum Domini Karoli (Monogramma) Regis Glorioſiſsimi.

Vuolcharius
Cancellarius ad vicem Lulli archicapellani recognoui.

a) Ex inſertione in privilegia renovatoria, ex plenitudine maieſtatis conceſsa Caroli IV. imp. 1366. 11. Jan. Pragae, in libro copiarum Coenobii Neuenſtatenſis a. 1541. conſcripto et vidimato fol. 75. et Caroli V. imp. 1541. 23. Martii. Ratisponae, ibid. fol. 1. absque monogrammate, quod tamen prius tranſſumptum Bertholdi ep. a. 1279. 10. Maii habet, occurrens in libro cop. an. 1690. per J. B. Wigandt notarium collationato fol. 1. cum melioribus aliquando lectionibus, plerumque tamen peioribus, repetitum ibi p. 78. in tranſſumto Andreae epi. an. 1311. 30. Sept.; pariter Monogramma et meliores quandoque lectiones habet tranſ-

tranſſumtum Conradi epiſcopi ibid. f. 213. b, datum an. 1537. 7. Julii, qui ibi f. 213. teſtatur ſe vidiſſe ternas literas Caroli, Ludouuici pii ac Ottonis tertii imperatorum, ſcriptura, literarum ductibus, et ſigillis adhuc integras, illaeſas, incorruptas, nec non omni ſuſpicione et vitio carentes.

b) Indictio erronea, annus Chr. falſus nec ſub Carolo uſitatus, regni tamen francisi XVIIII. et Italici XII. in annum Chr. 786. a menſe Martio usque ad 9. Octob. conveniunt.

c) In eodem inſtrumento fere omnia falſiſſima eſſe, omni hiſtoriae contraria, oſtendit ab Eckhart in Comment. de rebus Franc. orient. I. 705 —707., fictionis epocham usque ad tempora Caroli IV. imp. referens. cnfr. p. 586. et 519. dicendum potius ad tempora Rudolphi Habſpurgici, quia extabat tranſſumtum anni 1279.

d) Editum in Leuckfeldi Appendice II. ad antiq. poeldenſes 241.

VII.

Anno circ. an. 788. (menſe Jul. — Octob. Pataviae.)

Carolus magnus Waltrico epiſcopo urbis Pataviae eiusque eccleſiae donationem Irminſwindae confirmat, quae totam proprietatem ſuam in loco Chyrihepach, in pago Rotahgowi, huic eccleſiae tradiderat.

Karolus gratia dei rex francorum et Longobardorum et patricius romanorum. Si petitionibus ſacerdotum uel ſeruorum dei in quo noſtris auribus fuerint prelate. libenter obaudimus et eas in dei nomine ad effectum perducimus regiam conſuetudinem exercemus. ex hoc nobis ad mercedem uel ſtabilitatem regni noſtri pertinere confidimus. Igitur Notum ſit omnibus fidelibus noſtris preſentibus et futuris. qualiter uenerabilis uir Waltricus epiſcopus urbis Patauie. in preſentia procerum noſtrorum adtulit obtutibus noſtris quandam traditionis cartam confirmatione plurimorum nobilium teſtium confirmatam. in qua continebatur

qualiter quedam uenerabilis matrona nomine Irminſwint totam proprietatem ſuam quam poſſidere uiſa fuit in pago qui dicitur Rotangow (Rotahgowi) in loco qui dicitur Kyrich pach (Chirchbach) cum baſilica ibi conſtructa ſancte Marie dei genitricis et ſancti Michahelii (Mychahelis) ceteriſque locis ibique circumquaque iuste ac legaliter ſubiectis. et cum omnibus pertinentiis et adiacentiis eiuſdem loci ad eccleſiam dei tradidit que eſt in urbe Patauia. in honore ſancti Stephani prothomartyris conſtructa. poſtulansque iſdem uenerabilis uir Waltricus epiſcopus nec non ſupra memorata matrona Irminſwint. ut ipſam traditionem legaliter peractam. per preceptum auctoritatis noſtre ob amorem dei et reuerentiam ſancti Stephani more imperiali confirmaremus. Nos autem iuſtis petitionibus eorum libenti animo obaudientes iuſſimus inde conſcribi hoc noſtre auctoritatis preceptum per quod decernimus atque omnino iubemus ut hec prefata traditio Irminſwinde a nobis plenius in dei nomine confirmata per cuncta futura ſecula ſtabilis et inconuulſa permaneat liberamque abhinc poteſtatem habeant omnes rectores eiuſdem praefate ſedis (urbis) in omnibus de hiis rebus ordinare. diſponere. et regere. uel quicquid eis libuerit perficere. canonica ſeruata auctoritate. Et ut hec auctoritas firmior habeatur uel per tempora futura Chriſto propicio melius conſeruetur. manu propria ſubter firmauimus et de anulo noſtro ſigillari iuſſimus. Signum Karoli (Monogramma) glorioſiſſimi regis. Erkanbalt. ad uicem Radoni.

a) Ex libro copiali pataviensi antiquiſſimo. ſaec. XII. incipiente conſcripto. Habetur etiam in libro copiali ſecundo, ſaeculi pariter XII. fol. 51. et in tertio dicto Lonſtorfiano, ſcilicet tempore epiſcopi Ottonis de Lonſtorf, qui praefuit 1254—1265. fol. 40. b. et 41. a, in hoc tamen non absque aliqua notabili interpolatione, loco: ſedis, ſcribendo: urbis.

b) Notae omnes chronologicae deſunt. Res tamen ipſa, ſcilicet traditio Irminſwindae et confirmatio regia, utraque Pataviae facta, quod traditionis notitia mox laudanda exprimit, aetasque eiusdem Irminſwindae, quae iam ſub Otilone duce 737—748, adulta fuit, vix permittunt, ut

hoc inſtrumentum ab anno 788. ſeiungamus, quo nimirum tempore Carolus M., exauctorato 6. Jul. Thaſſilone, Boioariam primo intravit, et omnes eius fines in ſuam propriam ditionem recepit, quod teſtantur annales Laureſheimenſes T. I. mon. germ. hiſt. 23. aliique ſcriptores coaevi, adeoque tunc et non alias Pataviam urbem pervenit, regalia ibi negotia tractaturus.

c) Memoratum in Hund. metrop. I. edit. Mon. 293. ed. Ratisb. 195. et in Hanſiz. Germ. sacr. I. 144. Editum in Wiener Jahrb. de Litt. Band XLIV. Anzeigebl. 3. num. 20.

d) Memorata in hoc instrumento notitia ſive charta traditionis, ab Irminſwinda coram teſtibus facta, impreſſa eſt in Bar. v. Freyberg Sammlung hiſt. Schr. und Urk. I. 385. num. 1.

VIII.

Anno 788. menſe Octobri, in Baſilica S. Salvatoris (Wirceburg).

Carolus magnus wirceburgenſi eccleſiae loca Nuwenſtatt, et Hohenburg, cellulasque Amerbach, Schluchtern et Murrahart, donatas illi a patre ſuo Pipino, conſirmaſſe dicitur.

Karolus Gratia DEI Rex francorum et Longobardorum et patricius. Romanorum. Quicquid enim locis venerabilibus ob honorem Dej concedimus, ad provectum animae noſtrae atque ſtabilitatem regni noſtri proficere credimus, Unde fidelium noſtrorum tam praeſentium quam et futurorum experiatur induſtria, qualiter Vir Venerabilis Burchardus ſanctae Wirzeburgenſis Eccleſiae antistes, dilecta Coniuge nostra fastrata, atque Bonifacio ſanctae Moguntiatensis Eccleſiae Venerabili Archiepiſcopo piae ſupplicationi ipsius ſuffragia praebentibus, ſerenitatis nostrae celſitudinem humiliter implorando convenit, quatenus pij genitoris nostri Pipini, videlicet glorioſiſsimi Regis, loca quaedam ſibi proprietate donata, Neuenstatt, ſcilicet Hönhenburg, cellu-

lasque alias Amerbach, Schluetern, et Murhardt, nuncupata ad Wirceburgenſis ſedem Civitatis, cui ipse Praelatus eſse videbatur Epiſcopus, et ad reliquias sancti Kiliani praetioſiſsimi Martyris Christi, quae ibidem reconditae eſse noscuntur, et (ob) aeternae bravium renumerationis proprietatis jure poſsidenda tradidiſsemus, ea videlicet ratione, sicuti piiſsimus et praefatus genitor noster Pipinus praelibato iam ſepius venerabili viro Burchardo aſsignatos iam conceſsit loeellos quo inibi perpetualiter monachis uigeret frugalitas, et totius mundanae tumultuationis ceſsaſset perverſitas, Acquiescendo igitur praenominatae, et dilectae Coniugis nostrae, necnon Venerabilis Viri Bonifacij Archi Epiſcopi petitionibus iam ſaepe nominati Venerabilis Viri Burckardi voluntati ſatisfecimus, atque iam dicta loca, quae divae memoriae genitor noster ob aeternae augmentationem quietis, religioſo viro videlicet Burckhardo, nondum ad pontificatus dignitatem promoto, ſuisque monachis ad amplificandum Dej ſervitium proprietando ſubegit, ad reliquias S. Kiliani in Wirtzburgiaco, cui ipse ſacerdotali infula praefulget, nobis ſanctientibus, Venerandisque Viris Zacharia papa et Bonifatio Archi Epiſcopo ordinantibus ſibi ſuisque ſucceſsoribus perpetualiter tenenda, per hanc Chartam tradidimus quam ut inconvulſa permaneat annulo nostro aſsignari iuſsimus.

Signum Caroli (Monogramma) Glorioſisſimi Regis.

Erkenbaldus ad vicem Radoni Recognovit.

Datum in Mense Octobri Anno XX. et XV. Regni nostri. Actum in Baſilica ſancti Salvatoris, ubi S. Chilianus corpore quiescit.

a) Ex libro copiali anno 1346. per Lupoldum de Bebenburg, tunc eccleſiae wirzburgenſis canonicum et curiae eius officialem, poſtea 1353. (1351.) epiſcopum bambergenſem, inchoato et per aliquot annos continuato, num. 1. et ex antiquiori libro copiali dicto liber albus privilegiorum, circ. an. 1278. exarato f. 84. Occurrit autem etiam in libro

copiali an. 1690. 1. Aug. per Joh. Balth. Wigandt notarium vidimato, ubi fol. 233. b. exhibetur ex alia copia, per Michaelem Sancti Stephani in Wirceburg abbatem ad petitionem wirceburgenſis epiſcopi Friderici a. 1571. 27. April vidimata, quae non tantum meliores lectiones ſubminiſtrat, ſed ad finem chartae has notas chronologicas affert:

„Datum in menſe Octobri anno XX. et XV. regni noſtri. Actum in Baſilica Sancti Salvatoris, ubi Sanctus Chilianus corpore quieſcit.

b) Annus regni francici XX. et italici XV. conveniunt in annum Chr. 788. a menſe Martii usque in anni eiusdem 9. Octobris. Conſtat tamen ex Eginhardo T. I. Mon. hiſt. germ. 172. et 173. Carolum M. hoc anno poſt exauctorationem Thaſſilonis ducis 6. Jul. in Ingelheim factam Boioariam acceſſiſſe, ibique toto autumni tempore usque circa finem eiusdem anni ſive circ. natale Domini, quod Aquisgrani celebravit, manſiſſe. In acceſſu ergo aut reditu iſto Wirceburgum venire Carolus M. potuit. Deſunt autem omnes notae chronologicae in altera huius inſtrumenti copia ex libro copiali an. 1346. et ex libro albo privilegiorum deſumta.

c) Ineditum, licet extractum ab Ekhart Franc. orient. I. 707. Alia compendia ſubministrant Crusius Annal. Suev. II. 22. Lunig Spicileg. eccl. II. Th. 965.

IX.

Anno 799. 25. Mart. ad Franckenfurt.

Carolus magnus eccleſiam S. Emmerammi iuxta muros civitatis ſuae Reganiſpurke liberam declaraſse, omniaque a patre ſuo Pippino et ab anteceſſoribus ſuis illuc tradita et collata confirmaſſe dicitur, addito ſtatuto, ut rectores eiusdem coenobii unoquoque anno VII. aureos Romae ad altare S. Petri perſolvant.

Karolus gratia dei rex francorum et longobardorum et patricius romanorum. Quicquid enim ob amorem dei locis ſanctorum uenerabilium beniuola deliberatione dedimus uel condonamus. hoc nobis ad aeternae remunerationis praemia capeſsenda profuturum liquido credimus. quum hoc procul dubio ad ſaluationem corporis et animae noſtre fore creditur. ut hi qui in dei laude ſunt ſine querela perſiſtant. et exinde ſepius et deuotius in noſtra manere memoria (poſsint). Igitur notum ſit omnibus ſucceſsoribus noſtris et fidelibus ſancte dei aeccleſiae praeſentibus et futuris. qualiter nos propter nomen domini et eternam remunerationem ſeu pro oportunitate dilectiſsimi filii noſtri Hluduuici regis abque (abſque) omnium hominum contradictione confirmamus eccleſiam dei liberam eſse. et in poteſtate imperatorum ſiue regum uſque in euum permanere. que eſt conſtructa in honore domini noſtri Jeſu Chriſti et matris eius Mariae et principis apoſtolorum Petri et ſancti Georii martyris et pretioſi dei martyris Emmerami atque pontificis aquitanie iuxta muros ciuitatis noſtrae reganiſpurhe ubi uenerabile corpus eius miraculis declarantibus requieſcere comprobatur. et rectorem eiusdem cenobii eiuſque ſucceſsores uno quoque anno VII. aureos perſoluere romam ad altare Sancti Petri. Proinde nouerit om-

nium Chriſti noſtrique fidelium uniuerſitas. omnia que a patre meo pippino rege et ab anteceſsoribus meis ubicunque locorum hactenus tradita ſunt et collata. per hanc noſtram auctoritatem perennibus temporibus ea uidelicet ratione confirmamus. ut neque dux. neque epiſcopus eiuſdem loci aliquam poteſtatem habeant prenominata bona praefatae aeccleſiae auferre vel abalienare. ſed rector eiusdem loci ſuique ſucceſsores habeant poteſtatem quicquid eis placuerit faciendi ad utilitatem tantummodo monachorum ſub ſancto ordine conſiſtentium. Et ut hec auctoritas firmior habeatur et diuturnis temporibus domino auxiliante melius conſeruetur. manu propria ſubter firmauimus. et de annulo noſtro ſigillari iuſsimus.

(Signum Karoli glorioſiſsimi Imperatoris. — Datum VIII. Kal. Aprilis. Anno XXXII. regni noſtri. Actum ſuper fluvium Moinum ad Franchenfurt.)

a) Deſumtum ex codice I. copiali S. Emmerammi, ſaec. XI. inchoante conſcripto, fol. 56. num. 44, ſuppletum autem in locis per parenthesim indicatis ex codice Udalrici babenbergenſis, circa an. 1125. exarato atque ab Eckhardo in corpore hiſtor. medii aevi edito Tom. II. pag. 35. num. 18.

b) Annus regni, 6 menſibus et 14 diebus anticipatus, ſimul etiam locus peracti negotii conveniunt anno Chr. 799. Similis anticipatio tituli imperatoris, obſervante Mabillonio in libr. II. cap. 4. n. 1. a ſcriptoribus etiam coaevis uſitata, amanuenſi vel deſcriptori eſt adſcribenda.

c) Primo publicatum a Laur. Hochwart ap. Oefele Sc. R. B. I. 167. et 168., deinde editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 223. edit. Ratisb. 149. Pez. theſaur. I. III. 2. n. 2. Libr. probat. S. Emmerammi 5. n. 2.; integrum autem in Eckhardi corpore hiſt. medii aevi, iam ſupra memorato, T. II. 35. num. 18.

d) Fictitium iſtud inſtrumentum eſſe contendit Hanſizius in Prodromo Tomi III. German. sacr. ſive de epiſcopatu ratisbonenſi p. 102. et 103., illo iterum edito, additisque potiſſimis ſuper falſitate eius argumentis, ex quibus duo iſta fidem hiſtoricam ipſius inſtrumenti labefactant:

1) mentio ducis tempore Caroli M., qui Boioariam per comites adminiſtrari voluit;

2) bona iam a Pippino ecclesiae ratisbonensi collata.
Codex tamen Udalrici babenbergensis, qui notas chronologicas affert, illud potius interpolatis instrumentis adnumerandum esse persuadet.

X.

Anno circa 804. mense Febr. aut Mart. (Aquisgrani aut Niumagi.)

Carolus magnus Fulrado abbati mandat, ut cum milite bene instructo ad placitum in Saxonia ueniat, et dona usitata sibi mittat.

In nomine patris et filii et spiritus sancti Carolus serenissimus Augustus a deo coronatus, magnus, pacificus, Imperator qui et per misericordiam dei rex francorum et Longobardorum, fulrado Abbati. Notum sit tibi quia placitum nostrum generale, anno presenti condictum habemus, infra Saxoniam in orientali parte, super fluuium Rota in loco que (qui) dicitur staraffurt, quapropter precipimus tibi vt pleniter cum hominibus tuis bene armatis ac preparatis ad predictum locum uenire debeas; XII. Kalen. Jul. quod est septem diebus ante missam sancti Johannis baptiste. Ita uero preparatus cum hominibus tuis ad predictum locum uenies, ut inde in quamcunque partem nostra fuerit iussio et exercitaliter ire possis. id est cum armis atque vtensilibus, necnon et cetero instrumento bellico, in uictualibus et uestimentis, ita ut unusquisque cabalarius habeat scutum et lanceam et spatam et scnispatum (semispatum) arcum et pharetras cum sagittis. et in carris uestris utensilia diuersi generis id-est cumada et dolaturia. tarratros, assias, foforios, palas ferreas et cetera vtensilia, que in hostem sunt necessaria. vtensilia vero ciborum in carris te illo placito infuturum ad tres menses arma et uestimenta ad dimidium annum, et hec omnino precipimus ut obseruare facietis, ut cum bona pace pergatis ad locum predictum per quamcumque partem regni nostri itineris uestri rectitudo

tudo uos ire fecerit hoc eſt ut preter herbam et ligna et aquam nihil de ceteriſ rebus tangere preſumatis, et vniuſcuiusque veſtri homines, vna cum carriſ. et caballariis ſuiſ uadat (vadant), et ſemper cum eiſ ſit (sint) uſque ad locum predictum qualiter abſentia domini locum non det hominibus eius mala faciendi. Dona uero tua que ad placitum nostrum nobis preſentare debes, nobis medio menſe Maio tranſmitte ad locum ubicumque tunc fuerimus ſi forte rectitudo itineriſ tui ita ſe comparet, ut nobis per te ipſum in profectione tua ea preſentare poſſis, hec magiſ optamus. inde ut nullam negligentiam exinde habeaſ, ſicut gratiam noſtram uelis habere.

a) Ex codice membranaceo niederaltachenſi ab Hermanno abbate niederaltachensi, qui praefuit 1242—1273, conſcripto, fol. 71. a. ad num. 11; hoc eſt, non in contextu et ſerie diplomatum, ordine chronologico diſpoſitorum, ſed in margine, deſtinata notitiis hiſtoricis, tum domeſticis, tum extraneis. Nam cum in praecedente fol. 70. b. praemiſiſſet notitiam, quod abbates olim ſervierint imperio in expeditionibus, et qualiter ab hoc onere liberi ſint effecti, quam etiam in ſummario fol. 64. a. ad num. XI. indicavit; mox fol. 71. a. ſubiungit praedictum praeceptum Caroli M. imp. ad Fulradum abbatem. Unde nec omnino liquet, num Hermannus abbas ex domeſticis, aut extraneis documentis hoc mandatum hauſerit: tunc utique Urolphus abbas huic monaſterio praerat, cnfr. Mon. B. XI. 101. n. 2., quem Fulradum etiam nominatum eſſe non conſtat.

b) Notis chronologicis deſtitutum eſt hoc mandatum. Verum apud Eginhardum in Annalibus Tom. I. Monum. hiſtor. germ. 191. ſola expeditio Caroli M., poſt ſuſceptum imperiale diadema ſiv. an. 800, in Saxoniam narratur an. 804, quae duravit tota aeſtate, usque in medium ſeptembrem, et huc omnino pertinere videtur, ex locis et tempore in mandato deſignatis.

c) Editum a B. Pez in cod. epiſt. I. 73. n. 8. ex cod. praedicto Hermanni, iterumque ex eodem in Mon. Boic. XI. 100. n. 1., ubi tamen lin. 22. inſerantur vocabula duo omiſſa: ciborum in.

XI.

Anno 812. 26. Novemb. Aquisgrani.

Carolus imperator monasterio Altaha locum quendam in Avaria cedit atque confirmat.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti KAROLUS ſereniſſimus Auguſtuſ. a deo Coronatuſ. Magnuſ. Pacificus. Imperator. Romanum gubernans Imperium. Qui et per miſericordiam dei. Rex Francorum et Longobardorum. Quicquid enim ob amorem omnipotentis dei ad loca ſanctorum venerabilium pro mercedis anime noſtre augmento concedimus uel confirmamus. hoc nobiſ procul dubio ad eternam beatitudinem pertinere confidimus. Igitur notum ſit omnium fidelium noſtrorum magnitudini preſentium ſcilicet et futurorum. quoniam noſ in elemoſina noſtra ad precationem Geroldi, comitiſ fideliſ noſtri cedimus atque confirmamus ad Monaſterium ſancti Mauricij. quod eſt ſitum in ducatu Baioariorum. In loco nuncupante Altaha. ubi Orulfuſ rector preeſſe uidetur. locum quendam in Auaria vbi Bielaha fluuius danubium ingreditur. Eſt autem eſtimatio illius loci quaſi XL. manſorum. Qui locuſ ſub omni integritate partibus memorati Monaſterij. per hanc noſtre auctoritatis largitionem uel confirmationem perpetuis temporibus proficiat in augmentiſ. Precipientes ergo iubemus. ut nulluſ quilibet fidelium noſtrorum memorato. Orulfo. Abbati uel ſucceſſoribus eius. aut Monachis in memorato Monaſterio uitam degentibus ullam inquietudinem. aut calumpniam aut diminorationem de predicto loco. ullo umquam tempore facere preſumat. Sed perpetuis temporibus per hoc noſtre auctoritatis preceptum uel largitatis donum. robuſtiſſimo iure. pars ipsius Monaſterij teneat atque poſſ deat. Et ut hec preceptio noſtra uel confirmatio. noſtris uel futuris temporibus melius conſeruetur de anulo noſtro ſubter ſigillare iuſſimus. Datum VI. Kal. Decembris Anno Chriſto propicio Im-

perij noſtri. XII°. Regni vero in francia. XL. IIII°. atque XXXVII°. In Italia. Indictione quinta Actum aquiſgrani palatio Regio in dei nomine feliciter.

a) Ex codice membranaceo Hermanni abb. niederaltach. ſaec. med. XIII. fol. 65. a. num. 1.

b) Notae chronologicae haud conveniunt inter ſe; niſi quod indictio caeſarea et annus imperii currens denotent annum Ch. 812. Nam annus regni francici in an. Ch. 811. et annus regni italici in an. Chr. 810. caderet, qui ergo uterque perperam eſt notatus. De caetero teſte Einhardo ad an. 811 et 812. in utroque anno Carolus Aquisgrani hyemavit. cnfr. Diploma autographum 811. 1. Decembr.

c) Editum in Hund. metr. II. edit. Mon. 9. edit. Ratisb. 7. et in Mon. Boic. XI. 100. n. 1.

XII.

Anno 813. fine menſis Maii usque 9. Jun. Magontiae.

Carolus imperator monasterio in insula Sintlezzesowa regalem villam Ulmam donans de advocatis ejusdem statuit.

In Nomine SSte. et Individue Trinitatis, Karolus Divina favente Clementia Imperator Augustus, Si ſanctorum Monasteriorum loca, ne labantur frequenter ſuſtentamus, ſuſtentando ditamus, non ſolum DEum per hoc nobis placamus, ſed etiam nostri totius Regni ſtatum corroboramus. Quapropter omnium preſentium ac futurorum comperiat industria, qualiter Ulmam nostram Regalem villam pro anime noſtre ac parentum noſtrorum remedio ad Monasterium, quod constructum eſt in Inſula, que in Alemannie partibus ſita Sintlezzesowa nuncupatur ubi Venerabilis Presul Hetto ſpirituali turme preest, cum omnibus appendiciis ſuis et locis adjacentibus tradimus atque transfundi-

mus. ut fratres ibidem regulariter ſubſiſtentes. et Divino operi die nocteque jugiter insudantes dum a nostris ſumptibus alacriter procurantur. aſsiduis eorum precibus Deum nobis propicium facere dignentur. Ut autem predictus Hetto cum fratribus ſuis Monachis videlicet atque clericis in prefata Inſula ab exterioribus curis remotus Dei ſervitio liberius atque ſecurius inſiſtere valeat cum ipſius Abbatis deſiderio ſuorumque Monachorum rogatu Adelbertum cognatum noſtrum in ſupra dicta villa Ulma advocatum ac defenſorem conſtituimus et eundem quia quales futuri ſint homines, ignoramus, ne statuta nostra vel quisquam ſuorum ſucceſsorum transgrediatur, in preſenti cum juramento tenaciter obligamus; hac de cauſa noſtre placuit Providentie eodem Adelberto defuncto in prefati Abbatis ſuorumque ſucceſsorum ac fratrum ſcilicet Monachorum hoc perpetualiter ponere poteſtate. ut ſapientum uſi consiliis ex eis quos inter potentes noverint et invenerint eſse meliores ſeculi et aequitatis amantiores. eligant huic loco ſicut et in ceteris locis ſuis competenter Advocatos et Defensores; eo tamen tenore. ut quandocunque ſui Commiſsi prevaricator aut in rebus vel hominibus quod vulgo balmunt dicitur existat. ſtatim ſine mora et ſine judicio Advocatiam perdat. Qui Advocatus et omnes ſui ſucceſsores quale ſervitium in prefata villa Ulma ab Augensi Abbate ejuſque ministris deinceps recepturi. vel qualem Juſtitiam ipsi Abbatibus ſint facturi breviter hic determinamus; Statuimus ergo et precipimus. ſi preſens A. Advocatus vel quiſquam ſuorum ſucceſsorum in predicta villa placitare voluerit. quando vel qualiter aut quotiens hoc fiat. in Abbatis Arbitrio pendeat. et ab eo diſponatur. ut non cum pluribus quam XXX. equis, ad placitandum veniat et tale ſervicium quale tunc repperitur. et quod predicte militum et equorum multitudini congruat ac ſufficiat eidem Advocato prelibatus Abbas per ſuum miniſtrum decenter et honestè exhibeat. et ut hoc nunc et in futuro cunctis pateat. Regali noſtro Imperio ſancimus et confirmamus. ut nullus Advocatus in prefata villa majus ſervicium ab Augensi Abbate vel a ſuis ministris quaſi ex debito exigat. aut ad libitum sibi ſtatuat ut (aut) augeat. ſive quasi ex jure

ultra statutum quicquam usurpare sibi vel vendicare audeat. Insuper statuimus atque jubemus quicquid placitando ibidem aquirat. tertia parte sibi retenta duas Abbati reddat. et nullum Advocatum vel exactorem preter se sine Abbatis permissione sibi constituat. Addimus etiam quod nil privati muneris vel servitii, in eadem villa vel a quolibet locorum illuc pertinentium sive a Cellerariis quasi ex debito et statuto sibi jure exigat. ac mansiones vel pernoctationes uspiam frequentare caveat. Quod si praesens A. vel quisquam suorum successorum, hec nostra statuta transgrediatur. sine Judicio et absque spe recuperationis jubemus ut Advocatia statim privetur. et alter fidelior ac justitie amantior sano consilio in ejus locum subrogetur. Et ut hoc scriptum nostrum atque Decretum ab omnibus firmius observetur et obnixius. anuli nostri signo sigillique inpressione confirmari jussimus.

Signum (Monogramma) Domni Karoli Serenissimi Imperatoris Augusti.

(S. R.)

(L. S.)

Ego Ernustus Cancellarius ad vicem Lubberti Archicapellani scripsi.

Et est data A. Dominice Incarnationis DCCCXIII. anno Regni piissimi Karoli Imperatoris Augusti XLVI. Imperii vero XIII. Actum Magontie in Concilio magno coram multis Principibus tam spiritualibus quam secularibus in Dei nomine feliciter Amen!

Concordat cum Originali. Ulmae d. 17. Augusti 1719.

Cancellaria Ulmensis.

a) Originale huius instrumenti, aliquando Ulmae servatum, haud dubie cum ipsa hac urbe regi wirtembergico extradebatur an. 1810. Re-

tenta autem tunc eſt copia vidimata eius, a cancellaria ulmenſi 12. Auguſt. 1719. data atque ſignata. Adeſt inſuper specimen eiusdem inſtrumenti recentiſſime, nimirum inter annos 1804—1810, cura archivarii regalis bavarici in membrana tenui exhibitum, delineato etiam ipſo ſigillo, quantum cognoſci illo tempore potuit.

Ex hac ipſa delineatione aperte conſtat, ſigillum impreſſum non eſſe Caroli imperatoris, sed cuiusdam regis poſterioris et quidem verisimiliter Ludovici infantis ſive ultimi Carolingorum in Germania. Nam vocabulum ultimum inſcriptionis: Rex, diſtincte adhuc legitur; et adiecta delineatio ſigilli cuiusdam huius ultimi Ludovici haec de ſtatu moderno sigilli noſtri Reiçhenaugienſis ediſſerit: „Deleta in archetypo epigraphes facili negotio ſic reſtituenda: HLVDOVVICVS „REX: harum enim literarum veſtigia oculo armato ſat clare adparent.“ Quamvis negandum non ſit, delineationem ſpeciminis propinquius ſigillo accedere, quo Ludovicus germanicus anno 874. in diplomate quodam aſchaffenburgenſi uſus eſt, quod optime expreſſum et conſervatum ſupereſt.

Cum ergo ſigillum ipſum non ſit Caroli M. imperatoris, ſed alicuius ſucceſſorum eius, ſexaginta ſaltem annis poſterioris; nunc, quae contra authenticitatem huius inſtrumenti dici poſſunt, aut ab aliis iam dicta ſunt, breviter ſunt perſtringenda.

1) Signum recognitionis, ex aetate Ludovici germanici potius aut Ludovici infantis deſumtum, neutiquam iuſtum occupat locum; ſed cum ſigillo prope ſequenti quinque ferme lineis praecedit lineam, cui formula ſignum recognitionis annuncians inſcripta eſt, ſic, ut ſignum iſtud cum ſigillo e regione quatuor ultimarum contextus linearum, ſed tertia fere parte decurtatarum, ſit collocatum.
2) Elementa ac litterarum apices non conveniunt aetati Caroli magni ſed aetati Ludovici germanici ac Ludovici infantis.
3) Mos annos numerandi incarnationis dominicae Germaniae regibus ac imperatoribus antiquior non eſt, quam ex tempore Ludovici germanici iunioris, anno Chr. 880. primum illum uſurpantis.
4) Erneſtus cancellarius nonniſi ſub Arnulfo rege an. 888—896. ac deinde ſub Ludovico infante rege 903. in authenticis eorum diplomatibus occurrit. Liutbertus archicappellanus, qui hic male

Lubbertus nominatur, illo cancellario aliquot annis antiquior eſt, iam ſub Ludovico germanico 874. 875. ac ſub Ludovico germanico iuniore 880. ſuo archicappellani munere functus.

5) Indictio omiſſa, pariter locus, ubi inſtrumentum datum ſit, conſulto, ut videtur, reticitus, cum die, quo illud exaratum ſit.

b) Anni regni (in Francia) ac imperii, prout indicantur, bene inter ſe ac cum anno Ch. 813. cohaerent; ubi, quod paulo ante notatum eſt, annus incarn. ex aetate poſteriori defumtus cenſeri debet. Celebre etiam concilium, Moguntiae fine menſis Maii usque ad 9. Junii 813. habitum, ſcriptores coaevi et acta conciliorum memorant.

c) Editum ſaepiſſime ap. Nauclerum chron. T. II. geneal. XXVII; ap. Mutium chron. l. X. ap. Martinum Cruſium Annal. suevicor. Dodec. II. l. I. P. II. P. II. c. VII. p. 10. ap. Mart. Magerum a. Schoenberg libro de advocatia armata cap. V. §. 431. ap. Conring. Cenſura diplomatis Ludoviciani pro coenobio lindavienſi X. p. 164. ap. Wilh. Erneſt. Tenzelium in Vindiciis diplomatis Lindav. append. III. §. 1. p. 78. ſq. ap. Rehtmeyr braunſwic. Chr. 172. ap. Jo. R. Wegelinum in Theſauro rerum ſuevicarum Tom. IV. 112. et 113. ap. Lünig. Spicileg. eccleſ. III. Theil 188. tandem extractum copioſe a Meinrado Meichelbeck in ſcripto 1786. edito, cui titulus: Erbfolge der Advocatie, Schutz- und Schirmherrlichkeit des Erzh. Oeſterr. über Reichenau p. 193.

d) De abbate Augiae divitis Hettone ſive potius Heitone aut Haitone, qui ſimul fuit epiſcopus baſilienſis admodum celebris ab anno ſaltem 806 usque in an. 822., inſtrumentum nulli ſubiacet difficultati: Adelbertus tamen advocatus, ſi diplomati anni 811. apud Heinr. Meichelbeck l. c. p. 192. et 193. dempſeris fidem, quod Wegelinus l. c. fecit, omni caret fundamento hiſtorico.

XIII.

Anno 816. 5. Februar. Aquisgrani.

Ludowicus pius imperator cellulam Hinticha ad Dravum fluvium, ab Hattone quondam frisingensi episcopo constructam, sed postea ab eadem ecclesia abstractam et in beneficium datam, huic ecclesiae reddit et confirmat.

In nomine domini dei et saluatoris nostri Jesu Christi. Hloudowicus diuina preordinante prouidentia imperator augustus. Si erga loca diuinis cultibus mancipata propter amorem dei eiusque in eisdem locis sibi famulantes beneficia oportuna largimur premium nobis apud deum eterne remunerationis rependi non diffidimus. Proinde nouerit omnium fidelium nostrorum tam presentium quam et futurorum sollertia. quia Hatto quondam frisingensis ecclesie episcopus struxit quandam cellulam quae nuncupatur hinticha et fratres ibidem ad dei omnipotentis officium peragendum congregauit in confinio uidelicet . . . . . tiburniensi ubi drauus fluuius oritur. et eam in honore sancti Petri principis apostolorum et sancti martyris Candidi constructa (constructam) atque rebus propriis ditata (ditatam) predicte aeccleſiae frisingensi perpetuo adhabendum tradidit. sed postea . . . ab eadem ecclesia abstracta est et in beneficium data. vnde deprecatus est excellentiam culminis nostri uenerabilis Arno episcopus qui ipsam cellulam in beneficio habere uidebatur. ut eam cum omni integritate predicte aeccleſiae sancte Marie Frisinge .... nostrae emolumento et aeternae retributionis fructu rederemus. Qua propter uolumus atque iubemus et per hanc nostram auctoritatem decernimus. ut nostris uidelicet et futuris temporibus predicta cellula quam pro nostrae mercedis cumulo ad aeccleſiam sancte Mariae frisingensis ubi Hatto uenerabilis episcopus preest reddidimus et per hanc nostram auctoritatem per-

perpetuo ad habendam confirmauimuſ ut omni tempore in dicione et poteſtate predicte aeccleſiae permaneat. ita dumtaxat. ut rectores aeccleſiae prefatae ecclеſiae quicquid de ipſa uel in ipſa ob utilitatem et profectum predicte aeccleſiae facere noluerint libero in omnibus perfruantur arbitrio, faciendi. et nulluſ quiſlibet eam de predictae aeccleſiae poteſtate abſtrahere aut de rebuſ ipſius cellule aliquid diminorare preſumat ſed ſicut a nobiſ confirmatum eſt ita perpetuo permaneat. Et ut hec auctoritaſ per futura tempora inuiolabiliſ permanere ualeat. manus noſtre ſignaculis ſubter eam firmauimuſ. et anulo noſtro ſigillari iuſsimuſ.

Signum domni Hludouici (Monogramma) ſereniſsimi imperatoriſ. Data Non. Februarii. Anno Chriſto propitio tertio imperii domni Hludowici piiſsimi auguſti. indictione VIIII. Actum aquisgrani palatio regio feliciter amen.

a) Ex libr. cop. I. friſing. medii ſaec. XII. fol. 30.

b) Deſunt nomina recognoſcentis et archicapellani cnf. (Kleinmayrs) Juvaviam, Anhang 66. num. 19.

c) Annus imperii et indictio conveniunt anno Ch. 816., quo tempore celebre habitum eſt concilium aquisgranenſe, praeſente ipſo imperatore.

d) Editum a Meichelbeck Hiſt. friſing. I. P. II. 252. num. 479.

e) Locum cellulae deſcriptor in margine notavit: De Intiha.

f) Tria ſpatia vacua à deſcriptore relicta ſunt, quin tamen, excepto tertio, ſenſus conſtructionis aliquid deſideret, quod ſuppleatur.

XIV.

Anno 816. 23. Auguſt. Aquisgrani.

Ludowicus pius imperator commutationem, inter Attonem episcopum frisingensem et quendam Riphuinum de rebus in villis Buoch, Aotingas et Burgrein, in pago Westergowe, factam, confirmat.

(Chrismon.) In nomine domini dei et ſaluatoriſ noſtri Jeſu Chriſti. Hludowicuſ diuina ordinante prouidentia imperator auguſtus. Si enim quae fideleſ imperii noſtri pro eorum oportunitatibus inter ſe commutauerint uel concambiauerint noſtriſ confirmamuſ edictiſ imperialem conſuetudi (nem) et hoc inpostmodum iure firmiſsimo manſurum eſse credimus. Igitur notum ſit omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet et futurorum ſollertia. qualiter quidam homo nomine riphuinuſ ad noſtram accedens clementiam innotuit manſuetudini noſtrae eo quod idem Riphuinuſ ad Attonem epiſcopum de friſingio epiſcopatu ſuo aliquaſ reſ utriuſque partium oportunitate inter ſe commutaſsent uel concambiaſsent. Dedit igitur predictus Atto epiſcopus de rebuſ ſanctae Marie quaſ ipſe regere uidebatur unacum conſenſu et uoluntate fratrum ibidem degentium per noſtram datam licentiam prefato Riphuino uillam quae dicitur Buoch quicquid ibidem habere uiſus fuit in pago weſtergowe. Et econtra in conpenſatione huius meriti dedit iam dictus Riphuinus de rebuſ ſuis propriiſ ſupra memorato hattoni epiſcopo ad partem accleſiae ſanctae Marie terciam partem de uilla aotingaſ uel quicquid ibidem habuit et in alio loco qui nuncupatur Burgreni omnia quicquid (quidquid) ibidem habere uiſus fuit in ipſo pago weſtergoy. vnde duaſ commutationeſ pari tenore conſcriptiſ (as) manibuſque bonorum hominum roborataſ ſe pre manibus habere profeſſus eſt. ſed pro integra firmitate petiit manſuetudini noſtrae. ut ipſas commutationeſ per noſtrum manſuetudinis precep-

tum pleniuſ confirmare deberemus. Cuius peticionem denegare nolumuſ. ſed ſicut unicuique fidelium noſtrorum iuſte petentium. ita noſ illiſ conceſsiſſe atque in omnibuſ confirmaſse cognoſcite. Precipienteſ ergo iubemus ut inſpectuſ ipſaſ commutationeſ ſicut per eas plenius declaratur. quicquid parſ iuſte et rationabiliter alteri contulit parti. deincepſ per hanc noſtram auctoritatem iure firmiſsimo teneat atque poſſideat. Et quicquid exinde facere uoluerit. libero in omnibus perfruatur arbitrio. Et ut hec auctoritaſ firmior habeatur et per futura tempora a fidelibus ſancte dei aeccleſiae ac noſtriſ et ueriuſ credatur et diligentius conſeruetur. de anulo noſtro ſubter ſigillari iuſsimus.

Data X. Kal. Septembris. Anno chriſto propitio imperii domni noſtri Hludowici .... Indictione nona. Actum aquiſgrani palatio regio feliciter Amen.

a) Ex libro copiali I. frisingensi, qui exaratus est medio saec. XII. f. 29. b.

b) Recognitionis mentionem descriptor frisingensis hic et alias frequenter omisit.

c) Imperii annus non est expressus, sed spatium illi vacuum relictum. Indictio tamen indicata anno Chr. 816. convenit, cui favet locus peracti negotii; nam Aquisgrani tunc morabatur imperator, quod patet ex pluribus aliis instrumentis 22 et 30. Augusti h. a. datis, cnfr. Georgisch Regeſta h. a.

d) Editum à Meichelbeck Hist. fris. I. parte II. 252. num. 478.

e) Ipsa commutationis charta, in hoc diplomate memorata, ex vetustissimo traditionum codice habetur ap. eundem Meichelbeck I. P. II. 152. num. 284. confr. eius hist. p. 99.

XV.

Affictum anno 817. Wormatiae.

Ludouicus pius imperator dicitur monasterium Murrhart fundasse, ac variis largitionibus dotasse, libera etiam abbatis et advocati electione exornasse.

In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis. Ludouicus Dei gratia Romanorum imperator Auguſtus, fratribus in Murhart ſecundum regulam beati Benedicti conſtitutis, in perpetuum. Quia dignitas Romani imperii originem ab eo ducit, qui regna mundi moderatur et regit, iuſtum uidetur et conſequens, ut moderaminis noſtri aequitas in omni diſpoſitione noſtra, ſumat ab ipſo exordium, cuius prouidentia et maieſtatis gratia temporalis imperii ſumpſiſse dinoſcimur imperium. Omnibus igitur Chriſti noſtrisque fidelibus tam praeſentibus quam futuris notum eſse uolumus quod ſalubri quadam et neceſsaria nobis intentione, dum diuina circa nos beneficia diligentius tractare quodam tempore cepiſsemus, qualiter aeterna temporalibus noſtris comparare ſiue mercari poſsimus, diligenti penes nos examinatione cogitauimus. Verum quia Deus, qui iuſtis cogitationibus adeſse ſolet, in cauſa fuit, cito quod uoluimus occurrit. Eiusdem enim diuini numinis inſtinctu quidam uenerabilis heremita Vualtericus nomine, maiestatis noſtrae adiens praeſentiam ut locum ſibi, ubi Deo ſecretius uacaret, largiri dignaremur, ſuppliciter exorauit. Cuius precationi tam bonae quam Deo placitae uoce et uoluntate occurrentes, ipſum uenerabilem uirum, habito fidelium noſtrorum conſilio, in nemore prope caſtrum noſtrae proprietatis, quod uulgo Huneburg dicitur, iuxta riuum qui Murra uocatur, habitare permiſimus. Laudabilem uero uiri conuerſationem de die in diem proficere audientes, ipſum in peculiarem nobis confeſſorem elegimus, et non multo poſt ſolitariam eius uitam neceſsario mutantes, duodecim fratres qui cum eo illic

Deo ſeruire, et ſecundum inſtituta regulae beati Benedicti monaſticam uitam ducere deberent, inſtituimus, ipsisque ad neceſsaria uitae elaboranda, ipſorumque ſucceſsoribus perenniter poſsidenda ab eodem loco per quatuor dimenſiones, in qualibet dimenſione unum miliarium eiusdem nemoris cum omni utilitate, rerumque prouentu, quam praeſenti, tam futuro conſtituentes. Euolutis deinde paucis admodum annis, cum numerus ſeruorum Dei ibidem confluentium creſceret, ad ſuſtentationem temporalis uitae tres eis parrochias contulimus, quarum nomina haec ſunt, Fichberg, Murrhart, Sulzbach, cum ſuis pertinentiis. Praedictum quoque caſtrum Huneburg pro quiete fratrum deſtrui et eisdem lapidibus eccleſiam aedificari precepimus, ipſam eccleſiam in honore S. Trinitatis et beatae Mariae ſemper uirginis ſanctique Januarii epiſcopi fecimus conſecrari. In dotem ipſius Baſilicae priora non caſsantes, ſub ipſis parrochiis curiam noſtram in Oſuueil cum eccleſia, parrochiam et curiam in Erckennershauſen, praedium noſtrum in Lauſen cum XXXV. miniſterialibus et aliis mancipiis nobis pertinentibus ſuper easdem reliquias perpetuo iure tradentes adiecimus. De caſtro Hunaburg Giſolung et Richerus fratres et quinque filii ipſorum Giſolung, Brungerus, Richerus, Vuigmarius et Rinmarus cum aliis quatuor ſtrenuis eiusdem caſtri militibus Dietone, Vuillemaro, Egilano ac Vuillekundo, nec non omni familia eorum de Frankenfurt Ludouicus, Adelgerus. Richerus, Vuigmannus, Ruothardus et Vvortvvinus, Nanrot, Vualtimont, Sintherus, Hatto, Rupoldus, Ruggerus, Adolfus, Hilibertus, Regilo, Adilramus, Gerardus, Hartmannus, Enhilo, Henno, Gotibald, Ludouicus et fratres ſui Vluo, Vuimarus et Vuicmarus cum nepotibus ipſorum Giſilberto et Heinrico. Iis itaque noſtris largitionibus maius robur adjicere uolentes commendabilem patrem noſtrum Vualtricum diligenti prouidentia ad praeſentiam Reuerendi patris noſtri Romani uidelicet pontificis Steffani cum legatis noſtris direximus rogantes quatenus ipſum in Abbatem conſecratione coenobium uero ſuae auctoritatis emunitate confirmaret. Ita ut in *rebus mobilibus* et immobilibus, terminis ſcilicet uel poſseſ*sionibus ſiluis* aquis, aquarumque decurſibus piſcationibus, uena-

tionibus aut aliis quibuscumque commoditatibus imperiali noſtra largitione collatis, aut in futurum donatione regum, collatione principum, nobilium uel quorumcunque Chriſti fidelium conferendis nullam moleſtiam, nullam prorſus exactionem ab aliquo ſuſtineant. Plantandi etiam uellendi, aut aedificandi in eisdem eccleſiae allodiis uillas, caſtra aut horum ſimilia nulla eccleſiaſtica ſaecularisue perſona poteſtatem habeat. Quo facile et laudabiliter impetrato redeuntibus ad nos legatis cum Abbate iam conſecrato et duobus cardinalibus Paſchale uidelicet et Johanne a predicto papa ad nos directis in curia principum quam tunc temporis Vuurmaciae celebrauimus, praefatum locum Murrhart a nobis fundatum cum abbate, cum fratribus cum omnibus ſuis pertinentiis coram ſupradictis cardinalibus, coram uniuerſis regni principibus in noſtram omniumque ſucceſſorum noſtrorum protectionem ſollemniter ſuſcepimus, pragmatica ſanctione ſtatuentes ab omnibus hominibus, omnia iura, emunitates a domno papa et noſtra maieſtate eidem Coenobio conceſsa et ſtabilita inuiolabiliter obſeruari, et poſt deceſsum abbatis de ſuo collegio, alium ſecundum uitae probatioris meritum eligere et ſubſtituere. Propter multimodas uero uexationum occaſiones quae oriri ſolent ab aduocatis protectorem in defensionem ſui et rerum ſuarum pro arbitrio ſuo, iuxta quod ſibi expedire uidetur poteſtatem habeant eligere, et eundem ſi ſecus egerit, et ius eccleſiae uiolare grauando attentauerit, ſi aliter non poſsunt, autoritate et auxilio imperii remouere. His omnibus ita ordinatis ſtatuimus ut ſi aliquis dux, epiſcopus. Marchio, comes, Vicecomes, aut aliqua noſtri imperii magna paruaque perſona prefatum Vualtricum abbatem aut ſuos ſucceſsores uel ipſam eccleſiam inquietare, moleſtare, uel diſueſtire tentauerit, reus maieſtatis centum libras auri componat, medietatem nobis et medietatem praefato abbati ſuisque ſucceſsoribus. Quod ut uerius credatur ſigilli noſtri impreſsione iuſsimus insigniri. Signum piiſsi (Monogramma) mi domni Ludouici inuictiſsimi imperatoris.

Luitolfus Magontinenſis ſedis epiſcopus ſubſcripſit. Dudo Cancellarius recognouit.

Data Vuormaciae, anno dominicae Incarnationis DCCCXVII. Indictione X. Anno domni Ludouici regnantis III. Imperii I. Actum feliciter, amen.

a) Ex libro copiali wirceburgensi num. 12, circ. an. 1561. conscripto, fol. 286. et 287. ubi ad finem notatur: (ex) originali apud monasterium Murrhart.

b) Fictitium hoc esse diploma probat ab Eckhart in Franc. orient. II. 139—141. Inprimis enim contradicit diplomati Caroli M. circ. 786, qui inter cellulas, iam a genitore suo wirceburgensi ecclesiae donatas, refert Murrahart. Licet ergo postea monasterium ibi erectum sit, de exemtione tamen ab episcopo wirceburgensi, de libera abbatis et advocati electione etc. cogitari tunc non potuit. Mentio ducis, qualis tunc in Suevia non fuit, curiae, quae potius placitum sive conventus diceretur, ministerialium ac militum castrensium, aera christiana, titulus Romanorum imperator pluraque alia a stylo et more Ludowici pii abhorrent. Luitolfus etiam moguntinus episcopus ac Dudo cancellarii ficti sunt. Wormatiam denique hoc et aliquot sequentibus annis non accessit Ludowicus pius.

c) In notis chronologicis indictio respondet anno Chr. 817, annus quoque imperii ab obitu Caroli M. usque ad 28. Januar. huius anni; sed perperam notatur alia epocha imperii, quasi a coronatione Rhemis a. 716. mense Octob. per Stephanum IV. facta, a notariis Ludowici nunquam usitata.

d) Editum in Würdtwein Subsid. diplom. IV. 310—314 ex insertione in diploma confirmatorium Caroli V. an. 1550. 16. Septemb., in quo p. 314. Carolus testatur: „dieweil ihnen aber der Originalbrief — in „iungst entstandner Beurischen (Bauern) Aufrur des vierundzwanzig„sten Jars der mindern Zal (1524) — entfrembt und verlohren etc.“ Ex eo in Ussermanni Codice probat. episcopatus wirceburg 9. n. 8. extractum autem apud Crusium in Annal. suevicis II. p. 21, qui sua hausit ex chronico germanico Georg Widemanni an. 1550. scripto, tunc inedita et ap. fr. Petri Suevia ecclesiastica 625.

XVI.

Anno 817. potius quam 823. 27. Augusti. Noviomagi.

Ludowicus pius imperator monasterio Nivvenstat, in sylva Spechteshart a patre suo Carolo fundato, tum donationem eiusdem patris sui, tum novam donationem Stercfridi, filii Aldigartae, strenui et bellicosi viri, in eodem coenobio monachi, expressis praediorum nominibus et terminis, confirmat.

In Nomine Domini DEI et Salvatoris noſtri Jeſu Christi, HLudouuichus divina ordinante Clementia Imperator Auguſtus, Cum petitionibus ſervorum Dei iustis et rationabilibus divini cultus amore ad augenda ſervitia Dei, favemus, ſuperni muneris donum nobis á domino impertiri credimus, Id circo noverit omnium fidelium noſtrorum tam praeſentium quam et futurorum industria, Quia venerabilis Spatto Epiſcopus et Abbas ex Monasterio quod vocatur Nivvenstatt, quod est situm in ſilva Spechteshart iuxta fluuium Moyna detulit obtutibus nostris auctoritatem immunitatis Domini et genitoris nostri Karoli bonae memoriae ſereniſsimi Imperatoris, in qua continebatur inſertum eo quod ipse propter Venationis ſuae dulciſsimum diverſorium, quod ibi primitus habuit, praedictum monaſterium fundatum bonisque ſuis ditatum, in honorem ſanctae Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariae conſecrari iuſſerit, ipſumque locum nimium diligens cum rebus et hominibus ad hunc pertinentibus ſub pleniſſima defenſione et immunitatis tuitione usque ad finem vitae suae habuerit Cuius loci defenſionem et immunitatis tuitionem nobis haereditario jure relictum (am), paternum morem ſequentes nostris diebus Deo adjuvante per nosmet ipſos seu per fideles viros ac mulieres, nostris cohortationibus multiplicare, (et) dilatare tali modo complacuit, tres ſorores nobiliſsimis ortae natalibus, qua-

quarum una filomuot, altera Helbburc, tertia Aldigart, Háe omnes omnia praedia ſua quae in orientali francia habere videbantur ad promerenda perpetuae Virginis Mariae ſuffragia nostra imperiali manu adiunctá ob firmitatem rei, ad praedictum Monasterium perpetualiter poſsidenda contradiderunt, cum infinitis mancipys et vario ornamentorum apparatu, Auro, argento gemmis, lapidibus praecioſis, ſericys (sericis) veſtibus, et deauratis, tentorys, dorſalibus, cortinis, mappalys menſarum ac lectiſternys, Sed tertia ſoror Aldigart filium unicum habens Sterefridum nomine virum ſtrenuum et bellicoſum, qui ſoeculum relinquens monachumque ſe in ſaepedicto monasterio faciens haec praedia cum matre eidem contulit villam omnem quae Münster dicitur cum villa Egeletzhauſen ſeu quicquid ad Eberhartheſhuſen habere videbatur et in Hobbahe tertiam partem cuiusque utilitatis et villam Juſingon cellam, iterum cellam quod praedium ne ab adiacentibus praedys minuatur, vel abstrahatur, praedictus Sterefridus ſic circumductum ſanctae Mariae perpetuae Virgini cum omni liberalitate per noſtram auctoritatem contradidit, a villa Juſingon, usque in vallem, qua discernitur praedium ſancti Bonifacy Martyris. et praedium ſanctae Mariae contraditum, quod dicitur Geroldesberc per illam vallem deorſum usque Breittinſul inde ad Vuidenſul inde ad Uuilandesbrunen, inde ad fontem ſanctae Mariae uſque villam Juſingon cum Marcha integra circumquaque porrecta, Et ex hinc cum omnibus quae quomodocunque nominari poſsunt utilitatibus, usque in medium fluminis Mayni, id est paſcuis, ſylvis, aquis, aquarumve decurſibus, montibus et vallibus, cultis et incultis, mobilibus et immobilibus, cum omnibus omnino utilitatibus, in ipso praedio constitutis aut constituendis, Haec omnia liberaliſsime et potestative cum omni proprietatis jure per hanc nostram imperialem paginam in dominium praedicti coenoby perpetua stabilitate transfundimus. Ea videlicet ratione, ut praenominatae villae ac poſseſsiones cum omnibus ſuis adiacentys in perpetuum ſint defenſae, tutae, atque munitae Ne aliquis mortalium excepto eiusdem loci proviſore aliquod ibi jus habeat, vel negocium exerceat, placuit etiam hoc nostrae authoritatis praeceptum fieri per

quod praecipimus atque iubemus, ut omnia bona quae dictus genitor noster Karolus divae memoriae in dotem illi monasterio contulit vel quae diverſis temporibus ad haec, divina pietas adauxerit, ſub immunitatis nostrae defensione, quieto ordine poſsideat, Et ne ullam in aliquo violentiam patiatur, omnibus omnino hominibus interdicimus, quatenus ipſos ſervos Dei, qui ibidem Deo famulantur pro nobis, coniuge, proleque nostra atque ſtabilitate totius Impery á Deo nobis conceſsi atque conſervandi, iugiter miſericordiam Domini exorare delectet. Et ut haec authoritas nostris et futuris temporibus Domino protegente valeat inconuulſa manere, manu propria ſupra (ſubter) firmavimus et annuli nostri impreſsione ſignari iuſsimus.

Signum Domini (Monogramma) Sereniſsimi HLuodouuici Regis.

Heliſachur
Cancellarius ad vicem Richolfi archicapellani recognovi.

Data. VI. Calendas Septembris Anno ab incarnatione Domini DCCC. XXIII. indictione X. Anno Christo propicio. III. Impery Domini HLudouuici pyſsimi Augusti Actum Nouismago palatio Regio. In Dei nomine feliciter. Amen.

a) Ex transsumpto speciali, saeculo XVto, ut videtur exeunte, chartae foliis duobus separatis inscripto, atque conservato in libro copiarum monasterii Neuenstat anno 1541 exarato, fol. 10 et 11. ubi in margine dicitur originale transsumti. Occurrit autem etiam ibi fol. 5. b et 79. b, monogrammate tamen omisso, ex diplomate renovatorio Caroli V. imp. 1541. 23. Mart. Ratisponae, ad finem diplomatis similiter renovatorii Caroli IV. imp. 1366. 11. Jan. Pragae. Est illud ipsum transsumtum, quod Conradus Lieb abbas neuenstatensis in libello supplici ad Carolus V. ibd. p. 74. memorat, ab episcopo wirceb. Conrado (nuper i. e. 1540. 16. Junii, defuncto), an. 1537. 7. Julii obtentum, quod descriptum atque collationatum invenitur in libr. cop. noviori an. 1690. 1. Aug. fol. 216.

b) Indictio respondet anno chr. 817, cui convenit annus imperii IIIItus non IIItius. Nam in hoc errasse transsumtor censendus est, qui etiam epocham aerae christianae pessime interpolavit, illo aevo haud usitatam; similiter Richolfum archicapellanum alias non obvium, quem haud dubio putavit Richolfum archiep. moguntinum, iam an. 813. 9. Aug. defunctum. Noviomagi certissime illo anno fuit Ludowicus pius, iuxta Eginhardum in Tom. I. Monum. hist. germ. 204. et quidem a 28. April usque circ. 10. Jul. Hoc ergo tempore illa donatio facta est, cuius donationis confirmatio hoc diplomate Aquisgrani conscripta et data videtur. Frustra ergo ex hoc solo istud instrumentum impugnatur in Eckharts. Commentariis de rebus Franciae or. II. 137—139.

c) Editum in Leuckfeldi append. II. ad Antiq. Poeldenses 245. et in Ussermanni Cod. probat. ad episcopatum wirceburgensem 8. num. 7.

XVII.

Anno 819. 7. August. Ingelnhaim.

Ludowicus pius imperator monasterio Orembach (Hornbach) res in Gylnheim-marcha, in pago wormacensi, et in loco, Apponis ecclesia, in pago blisensi, tempore Caroli M. illi ereptas, restitui iubet.

In nomine domini dei et ſaluatoris noſtri Jheſu Christi Hludowicus diuina ordinante prouidencia Imperator Auguſtus. Si erga loca diuinis cultibus mancipata propter amorem dei eiusque ſibi (ſic absque obelo) in eiſdem lociſ ſibi famulantibus beneficia oportuna largimur Premium nobis apud deum eterne remunerationis rependi non diffidimus Igitur notum eſse volumus omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet et futurorum induſtrie Quia adiens ſerenitatem culminis noſtri quidam abba nomine wyrundus ex monaſterio Orembach quod eſt proprium

quibuſdam fidelibus noſtris Lantberti ſcilicet et Herardi conſtructum in honore ſancti Petri Principis apoſtolorum ſuggeſsit nobis quod tempore domni et genitoris noſtri Karoli bone memorie piiſsimi auguſti eo non iubente ymmo prorſus neſciente quidam homines cupiditate ducti aliquas res a prefato monaſterio per malum ingenium abſtraxiſsent Quod nos dum ad hoc inveſtigandum donatum fidelem noſtrum iuxta veritatis et equitatis ordinem diligenter perſcrutari iuberemus et ille rem diligenter perſcrutatam et per homines bone fidei veraciter inquiſitam invenit et nobis nunciauit quod quidam homo nomine Sygiſmundus abſque iudicio et ſine lege reddidiſset cuidam vilico (villico) nomine Rotberto qui villam noſtram preuidebat (providebat) manſiones tres cum curte et hortile (curtili) et vinea habentes luttos ſex Necnon et in pago Wormacenſe (i) in loco qui dicitur Gylnhem marcha invenit quod predictum monaſterium dum in commune a Warnario et Wydone pater (patre) predicti lantberti poſsideretur qnaſdam res in preſcripto loco interpellante attone quondam comite eundem warnarium ſuam porcionem reddidiſset et cum ea portio prefati wydonis ex preſcripto monaſterio iniuſte ablata ſit etiam et in pago bliſinſe (i) de quadam eccleſia. que dicitur Apponis cum ſuis appendiciis que predicto monaſterio conlata eſt quod eo modo porcionem predicti wydonis ***Wicbertus comes*** cum portione predicti Warnarii ad partem dominicam propriſerit videlicet quod nec aduocatus predicti Wydonis nec ullus quilibet hanc nec ſuperius dictam porcionem reddiderit Quod dum nobis predictus miſsus noſter ita nunciaſset placuit ſerenitati noſtre et res quas Sigiſmundus abſque lege et iniuſte reddiderat et has porciones quas ab Ottone et Wickberto cum rebus warnarii ablate ſunt predicto monaſterio reddi. Propterea hanc auctoritatem predicto monaſterio fieri iuſsimus per quam precipimus atque iubemus ut res quas predicto monaſterio reddidimus deinceps a prelatis ipſius poſsideantur Et nulla deinceps commocionem aut calumpniam aut aliquod impedimentum a parte fiſci noſtri aut ab alia qualibet emiſsa vel ſubrogata perſona ab hodierno die et tempore pro hac cauſa ſe habiturum penitus pertimeſcat ſed ut dictum eſt

absque alicuius contrarietate et preiudicio res memorate in poteſtate predicti monaſterii perpetim legaliter et firmiter conſiſtant hec vero auctoritas ut per futura tempora inconuulſam obtineat firmitatem et ab omnibus verius certiuſque credatur (de annulo noſtro ſubter eam iuſſimus ſigillari).

Durandus diaconus ad vicem Helisachar recognoui Datae VII. Idus Augustus (Augusti) Anno Christo propitio VI. Imperii domini Hludouuici piissimi Augusti indictione XII. Actum Ingelnhaim palatio Regio in Dei nomine foeliciter Amen.

a) Ex codice copiali sub abbate Joh. Danckart anno 1430 conscripto, qui propterea dicitur codex dankartianus, fol. I. num. 1.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, et respondent anno Chr. 819, nimirum conventui ingelnheimensi teste Eginhardo hoc anno mense Julio habito.

c) Editum a Crollio in Orig. bipont. I. 95 et in Mon. mannheim. VI. 248. num. 4.

d) Subducta litteris cursivis sunt expressa manu recentiori saec. XVI. med. et ad marginem et in ipso contextu suppleta, verisimiliter ex authographo, quod nunc deest.

XVIII.

Circa 819. 7. August. Ingelnhaim.

Ludowicus pius imperator immunitatem a tributis, hominibus ingenuis super terras monasterii Hornbach commanentibus ab avo ac patre suo, Pippino rege et Carolo imperatore, in favorem ipsius monasterii concessam, ea conditione confirmat, si haeredes eiusdem monasterii ita indivisum illud manere permiserint, ut monachi ibidem regulam observare valeant.

In nomine domini dei et ſaluatoris noſtri Jheſu Chriſti Hludowicus diuina ordinante prouidencia Imperator auguſtus Si erga loca diuino cultui mancipata pro oportunitatibus ſeruorum dei ibidem conſiſtentium beneficia congrua concedimus ſine dubio ad eterne beatitudinis premia capeſcenda talia facta nobis proficere non diffidimus Igitur comperiat omnium fidelium noſtrorum preſencium ſcilicet et futurorum ſolercia Quia vir venerabilis wyrundus abba ex monaſterio gamundias quod alio nomine Hornbach appellatur conſtructum in honore ſancte dei genitricis marie ſeu ſancti Petri Principis apoſtolorum veniens ad nos detulit nobis precepciones aui uidelicet noſtri Pippini regis et genitoris noſtri Karuli ſereniſsimi auguſti necnon et anteceſsorum eorum regum in quibus inſertum reperimus qualiter eundem locum propter diuinum frequentaſsent amorem et familiariter congregationem ſub regulari habitu ibidem degentem intimo cordis amore dilexiſsent vel quomodo propter eorum compendium de hominibus ingenuis qui ſuper terras ipſius monaſterii commanebant qui freda aut tributa aut cenſum aut aliqua exacta vel quaſcunque redibuciones (retributiones) ad partem fiſci perſoluere debebant conceſsiſsent ut ibidem in luminaria

predicte eccleſie vel ad compendia monachorum ibidem degencium futuris temporibus proficeret in augmentum deprecatus eſt namque nos predictus abba ut pro mercedis noſtre augmento erga ipſum locum vel congregacionem ibidem deo famulancium ſimiliter concederemus Cuius peticionem (petitioni) libenter anuimus et ut a genitore noſtro uel auo ſeu eciam ab anteceſsoribus eorum regibus ibidem conceſsum eſse cognouimus per hanc noſtram auctoritatem denuo confirmauimus Ita tamen ut quamdiu heredes eiuſdem monaſterii ita indiuiſum eum (locum) manere permiſerint ut monachi ibidem deo famulantes preſentes et futuri regulam obſeruare valeant fiat indultum Quod ſi vero aliquas exinde diuiſiones fecerint ut ipſi monachi propoſitum ibidem obſeruare non valeant tunc quicquid exinde ad partem fiſci exactandum erat exactetur Quapropter precipimus omnibus fidelibus ſancte dei eccleſie ac noſtris vel procuratoribus eorundem locorum preſentibus et futuris ut nemo de hominibus qui ſuper preſati monaſterii terras commanent freda nec tributa vel cenſum aut vlla exacta vel quaſcunque redibuciones que ad partem fiſci debebantur perſoluere (debebant perſolvi) exactare ab eis nec requirere preſumat ſed ſicut genitor et auus noſter ſeu anteceſsores illorum reges ibidem conceſserunt ita et per hanc noſtram auctoritatem pleniter ad eorum ſtipendia concedimus quamdiu obſeruatum fuerit que (quod) ſuperius intulimus Et vndecunque predictum monaſterium noſtris anteceſsorumque noſtrorum temporibus iuſte et rationabiliter veſtituram habuiſse dinoſcitur vel quidquid tunc diuina pietas ibidem in antea augeri voluerit nullus eum (illud) iniuſte diſpoliare aut aliquid abſtrahere uel minuere preſumat ſed liceat eum (illud) cum omnibus ſuis rebus quamdiu ita fuerit conſeruatum ſicut ſupra intulimus per hanc noſtram auctoritatem integrum manere et ſaluum et ab infeſtacione malorum hominum quietum et a cunctis redibucionibus abſolutum ſicut ab anteceſsoribus noſtris ibidem indultum eſse cognouimus Et ut hec noſtre auctoritatis preceptio noſtris futuriſque temporibus firma et ſtabilis manere valeat et a fidelibus noſtris certius credatur anuli noſtri impreſsione ſubter eam ſigillari iuſsimus. —

a) Ex Codice dankartiano fol. 5. num. 9.

b) Mutilum hoc instrumentum verosimiliter ad conventum ingelnheimensem pertinet, ubi aliud privilegium eiusdem imperatoris monasterio hornbacensi pari stylo concessum fuit, nimirum 819. 7. Aug.

c) Ineditum.

XIX.

Anno 822. 8. Januar. (Aquisgrani.)

Ludowicus pius imperator monasterio Hornbach res quasdam, tempore Caroli M. imp. patris sui illi ereptas, diligenter facta investigatione, restituit.

In nomine domini dei et saluatoris nostri Jhesu Christi Hludowicus diuina ordinante prouidencia Imperator augustus Notum esse volumus cunctis fidelibus nostris praesentibus scilicet et futuris Quia adiens serenitatem culminis nostri vir illustris lancbertus (lantbertus) comes suggessit nobis eo quod quidam actor dominicus nomine nanttarius ex fisco nostro franconofurd proprisset tempore domni et genitoris nostri Karoli bone memorie piisimi imperatoris quasdam res id est terras et siluas et prata super marcham suam que est ex monasterio suo quod dicitur Orombach Nos vero hanc rem iussimus investigari dilecto filio nostro Hlothario Imperatori necnon et Mantfredo (Mathfrido) illustri viro Postea veniens ad nos wyrundus predicti venerabilis monasterii abba eandem causam nobis suggessit Nos iterum iussimus Matfredo (Mathfridum) et alios fideles nostros hanc rem diligenter atque subtiliter inquirere Qui sicut nobis renunciauerunt invenerunt per hruotbertum comitem et ceteros nobiles ac veraces homines circa manentes quod predictus Nantthariuſ cum seruis dominicis iniuste ipsam investituram de potestate predicti monasterii abstulisset, et per iusticiam et rectitudinem (que i. e. quae) inter nostram et predicti monasterii partem esse debebat, et quod predicta marcha diuisa esset in via que dicitur talan-

talanweck et inde ad geroldiſphad deinde ad wiſigartaweck ſed et gheroldus actor noſter qui predictum fiſcum noſtrum in miniſterio habet interrogatus ab eis nullam rei certitudinem potuit demonſtrare qualiter ad noſtram partem legibus tenere potuiſset et ideo placuit nobis ſecundum hanc inquiſitionem eandem marcham predicto monaſterio reddi ſicut inquiſitum et teſtificatum eſt, proinde hanc auctoritatem preceptionis noſtre fieri iuſsimus per quam precipimus atque iubemus ut ſicut a fidelibus noſtris inquiſitum et nobis nunciatum eſt, ita ab hodierno die in poteſtate predicti monaſterii conſiſtat, et nullam deinceps commocionem aut calumpniam aut aliquod impedimentum a parte fiſci noſtri pars predicti monaſterii ſe habituram penitus pertimeſcat, et ut hec auctoritas firmior habeatur et a fidelibus noſtris verius certiuſque credatur atque conſeruetur de anulo noſtro ſubter eam iuſsimus ſigillari.

Durandus diaconus ad vicem fridugiſi recognouit.

Data VI idus Januarii anno chriſto propicio VIIII Imperii domni Hludowici piiſsimi auguſti.

a) Ex codice dankartiano fol. 10. b. num. 21.

b) Annus imperii viginti diebus anticipatus respondet anno Chr. 822. Locus non est indicatus. intelligendum autem verisimiliter est Aquisgranum, quo fine anni 821. a Noviomago reversus est imperator Ludowicus, Lothario filio imperatore Wormatiae hyemante, teste Eginhardo.

c) Editum a Crollio in Orig. bipont. I. 98. et in Actis mannheimensibus VI. 250. num. 5.

XX.

Anno 823. 25. Decembr. Franconouurd.

Ludowicus pius commutationem bonorum variorum, in pagis Gozfelt et Gollahgewi sitorum, inter episcopum wirceburgensem Vulkerum et Wicbaldum comitem initam, confirmat.

In Nomine. domini dei. et ſaluatoris noſtri iheſu Chriſti, Lvdowicvs. diuina ordinante prouidentia Imperator auguſtus. Si enim ea que fideles imperii noſtri pro eorum oportunitatibus inter ſe conmutauerint noſtris confirmaremus edictis. imperialem exercemus conſuetudinem. et hoc inpoſtmodum iure firmiſſimo manſurum eſſe volumus. Idcirco nouerit omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet et futurorum induſtria. quia uir venerabilis uulcherus Epiſcopus nec non et uir inluſter Wicbaldus Comes ad noſtram accedentes clementiam innotuerunt celſitudini noſtre qualiter pro ambarum partium oportunitate. quaſdam res et mancipia inter ſe commutaſſent. Dedit igitur uir venerabilis wlcherus Epiſcopus. per noſtram ſibi datam licentiam. de Rebus ſancti ſaluatoris ex Monaſterio ſancti Kijliani martiris quod modo in regimine habere uidetur vbi ipſe precioſuſ cum ſociis ſuis corpore requieſcit vná cum conſenſu et voluntate ſeruorum dei ibidem exiſtentium predicto Wicbaldo comiti. Ad partem beneficium ſui quicquid habebat in uilla que appellatur Sterihirobracge que ſita eſt in pago Gozfelt. et in uilla que vocatur Sulzheim. que ſita eſt iuxta fluuium Werine. et in loco qui nominatur Aſenhvs. Cum terris domibus. edificiis. mancipiis. campis. pratis. pascuis. ſiluis. aquis aquarumve decurſibus. cultis et incultis. exceptis duabus Eccleſiis cum atriis ſuis. et duobus hobunniis. et tribus pueris que ita nominantur. Lvdigis. Slihleip. Aragis. Similiter et in pago qui appellatur Gollahgewi infra marcha uille. cuius vocabulum

eſt Angaranheim. et in uilla que vocatur Wigenheim. cum terris. domibus. edificiis. mancipiis. campis. pratis. paſcuis. ſiluis. aquis. aquarumve decurſibus mobile et immobile. Atque vna Eccleſia cum atrio ſuo et vna hobunna. Et econtra in conpenſatione huius rei dedit antedictus wicbaldus Comes per noſtram ſibi datam licentiam prenominato uulchero Epiſcopo ad partem ſancti ſaluatoris et Monaſtery ſancti Kyliani martiris. ubi ipſe precioſus cum ſociis ſuis corpore requieſcit. quicquid habebat infra marcha. uillarum duarum quarum vocabula ſunt Quirnaha. Bleiclfeld. cum terris domibus. ediuiciis. mancipiis pratis. paſcuis. ſiluis. aquis. aquarumve decurſibus. cultis. et incultis. vnde et duas commutationes pari tenore conſcriptas. manibusque bonorum hominum roboratas premanibus ſe habere profeſſi ſunt. ſed pro integra firmitate petierunt celſitudini noſtre. ut ipſas commutationes denuo. per noſtrum manſuetudinis preceptum plenius confirmare deberemus. quorum petitionibus denegare nolumus. ſed ſicut vnicuique fidelium. noſtrornm iuſte et rationabiliter petentium. ita nos illis conceſſiſse cognoſcite. Precipientes ergo iubemus. ut quicquid pars iuſte et legaliter alteri contulit parti. deinceps per hanc noſtram auctoritatem iure firmiſſimo teneat Atque poſſideat. et quicquid exinde facere voluerit. libero in omnibus perfruatur arbitrio Et ut hec auctoritas inviolabilem Atque inconvulſam obtineat firmitatem de anulo noſtro ſubter eam ſigillare precepimus. Hirminmarvs Ad uicem fridigiſi Abbatis recognoui.

Data. VIII Kalendas January. Anno Chriſto propicio. X. Impery domini Lvdewici. piiſſimi auguſti. Indictione Prima. Actum franconovurdi. Palatio Regio. In dei nomine feliciter amen.

a) Ex libro cop. Lupoldi de Bebenburg num. VI. et ex libro albo privilegiorum circ. a. 1278. conscripto f. 73.

b) In copia bebenburgiana desunt notae chronologicae, ex laudato libro albo priv. suppletae, per omnia consentientes sibimet et aliis diplomatibus huius imperatoris Francofurti 19. Decemb. 823. datis et inter

authographa n. 10 et 11 exhibitis, similiter suppletus ex eo est quidam locus hic omissus.

c) Editum ab Eckhart. Franc. orient. II. 883. n. 8, qui vero in commentariis ibid. 179. perperam annum imperii IX. notavit, ut ad ann. Ch. 822. hoc instrumentum posset referre.

XXI.

Inter annos 824 — 827.

Ludowicus pius ecclesiam S. Emmerammi, iuxta muros civitatis Ratisponae, iam sub patre suo, Carolo magno, a cathedrali ecclesia in ipsa civitate auctoritate Leonis papae separatam, liberam a potestate ducis et episcopi declarasse dicitur.

In nomine domini noſtri Jeſu Chriſti dei omnipotentis. Lvdowicus diuina fauente gratia rex. Oportet igitur noſ qui diuina ſumus gratia quodammodo ceteriſ mortalibus ſublimati eius in omnibus parere praeceptiſ cuius clementia exiſtimus prelati. atque cuius praecellimus munere. loca utique ipſius ſibi dicata ante omnia noſtris rebus ſublimare atque dilatare (debemus) quoniam hoc procul dubio ad ſaluationem corporiſ et animae noſtre fore creditur. Idcirco oportet noſ ob amorem domini noſtri Jeſu Chriſti et matriſ eiuſ Marie inuidiam deſtruere malignorum Spirituum et hominum quam nolumus manere quae eſt in ratiſpona ciuitate intra aeccleſiam ſancti Stephani prothomartiris ubi modo ſedes epiſcopalis eſt et intra eccleſiam ſancti Emmerami precioſi martyris iuxta muroſ eiusdem ciuitatiſ ubi cathedra erat Pontificis usque dum pater meus Karolus Magnus anno ab incarnatione Domini DCCXCVIII. cum auctoritate leoniſ papae deſtruxit. et cum conſenſu adalwini epiſcopi eiusdem ciuitatis in ciuitatem ſtatuit. et confirmauit eccleſiam precioſi martiris emmerami recta ratione ad poteſtatem

imperatorum ſiue regum pertinere. et rectorem eiusdem cenobii unoquoque anno romam perſoluere VII. aureoſ ad altare ſancti Petri. Quapropter comperiat omnium fidelium noſtrorum praeſentium ſcilicet futurorumque ſollertia. quod noſ confirmamus eandem aeccleſiam cum auctoritate Evgenii papae absque omnium hominum contradictione omni tempore permanere in regimine imperatorum ſiue regum et eundem cenſum ad romam dare. et ea uidelicet ratione confirmamus. ut neque dux neque Epiſcopuſ ullam habeant poteſtatem intuſ et foriſ ſed totum quod ad eandem eccleſiam pertinet. in iuſ et dominationem ſancti emmerami martiriſ prouiſorumque eius tradimus atque tranſſundimus et per hoc noſtre auctòritatiſ praeceptum plenius in dei nomine confirmatum nullo inquietante ſed deo auxiliante ad ſeruitium ſancte Mariae et ſancti Petri. ſanctique emmerammi martyriſ monachorumque eius qui ibidem domino famulantur omni tempore absque ullius contradicentiſ obſtaculo tradita et firmata permaneant. Et ut haec auctoritaſ confirmationiſ noſtre firmior habeatur et per futura tempora melius conſeruetur. eam ſigillo pape et de annulo noſtro ſubter iuſsimus ſigillari.

a) Ex cod. I. S. Emmerammi saec. XI. incipiente certe ante an. 1031. conscripto, fol. 58. num. 46. et ex cod. Udalrici bambergensis ap. Eckhard. corp. hist. II. 51. num. 43., qui unum tantummodo vocabulum aliter legit: *eam* pro *cum*.

b) Notas chronologicas omisit fabricator spurii huius instrumenti, initio saec. XImi illud ad regimen Eugenii II. papae referens, qui ecclesiae universali praefuit ab an. 816. 16. Febr. usque ad an. 827. mensis Augusti.

c) Editum in L. Hochwart. catal. ep. ratisb. apud Oefele I. 169. in Hund. metr. I. edit. Mon. 224. edit. Ratisb. 150. in Pez. thes. I. III. 6. in libr. probat. S. Emmer. 16. n. 4. in iam laudato codice Udalrici bamb. l. c., in Hansizii Prodromo de episcopatu ratisbon. p. 106 et 107. subiecta acri censura.

d) Mendosum instrumentum in multis esse Critici omnes censent, nec ipso contradicente auctore libri probationum S. Emmer. l. c. p. 19 et

20. cnfr. Mabillonium de re diplomat. libr. II. c. 4. n. 8. et Heumannum de re dipl. cap. III. §. 90. num. 19. qui ambo censuram suam paucissimis absolvunt. Potissima, quae veritati historicae contradicunt, ista habentur:

1) Titulus regis tempore Eugenii II. papae, Ludowico pio, iam ab an. 814. imperatori, tributus;
2) mos aeram christianam notandi, aeque in bullis pontificiis ac in chartis imperatorum ac regum tunc insolitus;
3) mentio sigilli papalis cum annulo imperiali, cum Ludowicus pius nunquam cum papa Eugenio convenerit, neque in Italia, neque in Germania aut Gallia.
4) mentio ducis (Baioariae), quo tempore in toto imperio Ludowici tres filii eius potestate partim imperiali, partim regia, provinciis praecssent.

XXII.

Anno 828. 22. Mart. Aquisgrani.

Ludowicus pius et Lotharius I. imperatores monasterio Cremisa, sito in pago Trungowe, donant quoddam territorium iuxta montem Sumarperch, terminis descriptum, in pago Grunzwiti, ubi monachi praefati monasterii ecclesiam et domus construxerunt.

In nomine domini dei et Saluatoris noſtri Jeſu Chriſti Hludowicus et Hlotharius diuina ordinante prudentia. Imperatores auguſti. Si erga loca diuino cultui mancipata. imperiali more beneficia largimur oportuna id nobis procul dubio ad ſtabilitatem imperii noſtri et anime ſalutem perficere minime dubitamus. Igitur notum eſſe uolumus cunctis fidelibus ſancte dei Eccleſie et noſtris preſentibus ſcilicet et futuris, quia ad deprecationem dilecti filii noſtri Ludowici regiſ Baioariorum et Ge-

roldi Comitis conceſſimus Cuidam Monaſterio noſtro cuius vocabulum eſt Cremiſa. quod eſt conſtructum in honore et uenerationc domini et ſaluatoris noſtri Jeſu Chriſti ſitum in pago Trungowe ubi preſenti tempore uir Honorabilis Sigehardus Abbas preeſt. et monachis ibidem per tempora degentibus quoddam territorium quod eſt in pago Grunzwiti iuxta montem Sumarperch. quod uſque modo ſerui uel Sclaui eiuſdem monaſterii ad cenſum tenuerunt. quia (qui) ad partem Comitis ſoluebatur. ubi etiam monachi de prefato monaſterio eccleſiam et domos et cetera edificia conſtruxerunt. Quod territorium ita terminatur. Incipit enim ex plaga orientali a Sumerperch ſicut miſſi Geroldi deſignauerunt. uſque in Dreiſma ad locum qui uocatur Hohogapleichun et inde ſurſum uſque ad territorium epiſcopatus eccleſie patauienſis. et exinde ad plagam auſtralem. uſque in Heribrunnun. Deinde ex parte occidentali uſque ad eum locum ubi Flinſpach exit de ſilua a parte aquilonis. ſicut ipſa ſilua pergit uſque ad iam dictum montem. qui dicitur Sumerperch. Memorato uero territorio quantumcunque infra ſupraſcripta terminatione conſiſtit. ſaluis tamen proprietatibus liberorum Sclauorum reliquum quicquid infra has terminationes preſenti tempore ad partem Comitum pertinebat omnia ſuper dicti monaſterii Chremiſe per hanc noſtram auctoritatem preſentaliter tradimus. et de noſtro iure in ius et dominationem eius tranſfundimus. ita uidelicet ut quicquid de prefatis territoriis ob utilitatem et profectum preſcripti monaſterii rectores et miniſtri eius facere uel iudicare uoluerint libero in omnibus potiantur arbitrio. faciendi quicquid elegerint. Et ut haec auctoritaſ noſtris futuriſque temporibus domino protegente ualeat inconuulſa manere. manibus propriis noſtris ſubter firmauimus. et anuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Signum Hludowici ſereniſſimi imperatoris (Monogramma). Signum Lotharii glorioſiſſimi imperatoris auguſti (Monogramma). Duranduſ Dyaconus ad uicem Fridagiſi recognoui. Data XI. Kalendas aprilis anno Chriſto propicio XV. imperii domini Ludowici ſereniſſimi imperatoris et Lotharii VI. Indictione VI. Actum aquiſgrani. palacio regio. In dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus antiquissimis libris copialibus episcopatus pataviensis, I. f. 11. II. f. 37. b. III. f. 45.

b) Indictio et anni imperii utriusque imperatoris conveniunt anno Chr. 828.

c) Editum in Rettenpacher annal. cremifan. 30—32, memoratum et illustratum à Pachmayr in hist. cremif. 17.

XXIII.

Anno 829. 18. Novembr. Regansburch.

Ludowicus rex Baioariorum, postea dictus germanicus, controversiam de terminis dyocesium salisburgensis et pataviensis prope montes Comagenos, per ripas utriusque fluvii Sprazae definiisse, sicque utrosque antistites, Adalrammum archiepiscopum, et Reginharium episcopum, ad mutuam concordiam revocasse dicitur.

In nomine domini dei et ſaluatoris noſtri Jeſu Chriſti. Hludowicus diuina ordinante providentia Rex Baioariorum. Notum ſit omnium fidelium noſtrorum magnitudini preſentium ſcilicet et futurorum. qualiter uiri venerabiles adalrammus juuauenſis eccleſie archiepiſcopus. et Reginharius patauienſis Sedis epiſcopus ad noſtram uenientes preſentiam non minimam inter (se) queſtionem habuerunt. ſuper parrochia que adjacet ultra Comagenos montes. Nam adalrammus archiepiſcopus dicebat Arnonem anteceſſorem ſuum ipſam parrochiam habuiſſe et ibi predicaſſe atque predicaſſe. Reginharius epiſcopus dicebat ipſam parrochiam ad dyoceſim patauienſium pertinere debere. Nos autem audita atque diſcuſſa eorum queſtione. ut in unam eos Karitatem atque concordiam reuocaremus. et ut in futurum tam inter ipſos quam et Succeſſores eorum omnis controuerſia atque diſceptatio penitus

tus fuiſſet ablata, predictam parrochiam eo modo inter eos diuidere iuſſimus. ut Reginharius epiſcopus habeat ad Dyoceſim ſuam de illa occidentali parte fluvii (fluuium) qui uocatur Spraza ubi ipſa exoritur et in aliam Sprazam cadit. et ipſa in Rapam fluit. Adalrammus uero Archiepiſcopus ex occidentali ripa ſupradictarum aquarum in Orientali et in Auſtrali parte ad dyoceſim Juuauenſem. Et ita inantea ſicut Arno anteceſſor eius habuit pleniter habeat. Hac igitur diffinitione a nobis promulgata precipimus atque iubemus. ut tam preſentes uiri. Adalrammus ſcilicet Archiepiſcopus et Reginharius antiſtes quam et Succeſſores eorum in futurum contenti ſint ex utraque parte noſtro iudicio. ut inter eos ſecundum rectitudinis normam propter Karitatem et pacem quam inter tales uiros decet conſeruandam. iudicauimus. Et ut de hac re nulla amplius queſtio uel controuerſia moueatur hanc igitur noſtre auctoritatis iuſſionem conſcribere iuſſimus. Et ut certius credatis anulo noſtro iuſſimus ſigillari. Actum ad Reganſburch regio palacio. anno domini DCCCXXVIIII. Indictione VIII. anno XVII. Hludowico Imperatore filio eius Hludowico regnante in Baioaria. anno V. XIIII. Kal. Decembris et Luna XVI. Angelmarus ad uicem Gozbaldi ſcripſi et ſupſcripſi.

a) Ex solo codice Ionstorfiano sive III. f. 63. b.

b) Notae chronologicae utcumque inter se concordant: Indictio, nimirum caesarea dicta, annus imperii duobus mensibus anticipatus, et annus regni a mense Octob. 825. computatus, luna denique unitate decurtata, sive postridie novilunii numerari incepta.

c) Ineditum, copiose autem extractum ab Aventino inter eius excerpta pataviensia apud Oefele I. 704. a.; memoratum etiam in Hund. metr. I. edit. Mon. 296. ed. Ratisb. 197. et in Hansiz. Germ. sacr. I. 155.

d) Extraordinaria in hocce instrumento ista sunt: 1. usus aerae christianae; 2. defectus monogrammatis, passim in caeteris transsumtis ipsius codicis Ionstorfiani occurrentis; 3. locus recognitionis insolitus. Quae omnia, simul considerata, persuadent, ad formam potius actorum sive, quod aiunt, protocolli, quam iusti diplomatis, istud instrumentum pertinere.

XXIV.

Anno 830. 6. Octobr. Ragenaburch.

Ludowicus rex Baioariorum Gozpaldo summo palatii capellano et abbati in Altaha, necnon ipsi monasterio confirmat possessiones in Wachawa in terra Avarorum Marchiaque.

In nomine domini noſtri ihesu chriſti Dei omnipotentis HLUDOWICUS diuina fauente gratia rex baioariorum. Si igitur erga loca diuiniſ cultibus mancipata propter amorem dei eorumque in eiſdem lociſ ſibi famulantibuſ (ium) beneficia oportuna largimur. premium nobis apud dominum in eterna beatitudine recipere confidimus. Proinde notum ſit omnibus fidelibus ſancte dei eccleſie noſtriſque preſentibus ſcilicet et futuris. quia uir Venerabilis Gozbaldus ſacri Palacij noſtri ſummus Capellanus et Abba Monaſterij quod dicitur Altaha quod eſt conſtructum in honore ſancti MAURICII. martyriſ Chriſti. adiens excellentiam noſtram innotuit clementie noſtre qualiter poſtquam terra Auarorum ex parte ab auo noſtro domno Karolo Imperatore capta fuiſſet. Ipſius permiſſu atque conſenſu quedam res in ipſa Marchia ad iuſ regium pertinenteſ eidem monaſterio collate fuiſſent, quas etiam uſque nunc predictum poſſedit Monaſterium. Sed quia auctoritaſ traditioniſ exinde minime apparebat. deprecatuſ eſt idem Gozbaldus Abba ut noſtre auctoritatis largitionem atque confirmationem eidem daremus Monaſterio. per quam ipſas res inpoſterum predictum Monaſterium ciuſque rectores abſque cuiuſlibet impedimento aut contradictione tenere et dominare potuiſſet. (ent) Cuiuſ deprecationem (ni) propter diuinum amorem et reuerentiam ipſius ſancti loci libenter annuimus. et ipſas res perpetuo poſſidendas. ſollempni datione eidem conceſſimus Monaſterio. id eſt locum qui nuncupatur Wachawa. qui terminatur a fonte riuuli qui uocatur Mvſtrica. uſque in eum locum

ubi ipſe Danubium influit ac deinde tendit ſurſum in ripam Danubij. uſque in Bochbach. et vltra bochbah manſum unum. et inde iuxta bochbah ſurſum uſque in uerticem montiſ qui nuncupatur Ahornico nec non et alium locum nuncupatum Accuſbach iuxta ripam Danubij cuius menſura eſt in longitudine miliarium unum et ſimiliter in latitudine. nec non et campum unum qui continet manſum unum quem inter iacet cauſa FRiſingenſis eccleſie. Has itaque res cum mancipiiſ domibuſ, Edificiiſ. vineiſ. terriſ. ſiluiſ. Pratiſ Paſcuiſ. Aquiſ Aquarumve decurſibus. quantumcumque infra predicta terminia (terminos) de eiſdem rebus continetur totum et ad integrum in ius et dominationem predicte eccleſie perpetualiter ad habendum conferimus. Ita uidelicet. ut quicquid de ipſis uel in ipſis rectores et miniſtri ſupra memorate ſedis ob utilitatem et comoditatem ipſius eccleſie facere uel iudicare uoluerint liberam in omnibus habeant poteſtatem faciendi quicquid elegerint. Et ut hec auctoritaſ largitioniſ atque confirmationiſ noſtre per curricula annorum inuiolabilem atque inconuulſam obtineat firmitatem Manu propria ſupter firmauimus et anuli noſtri inpreſſione ſignari iuſſimus. Adalleodus diaconus ad uicem Gozbaldi recognoui. Datum pridie nonaſ Octobris. Anno Chriſto propitio XVII. Regni domni HLudowici ſereniſſimi Auguſti. Indictione VIIII. Actum Ragenſburch ciuitate. In dei nomine feliciter. Amen.

a) Ex codice membranaceo Hermanni abb. niederaltach. fol. 67. b. num. 6, ubi quaedam per litteras notata inveniuntur, ab editoribus minus bene lecta; vocabula quoque imperii ac regni signo deletionis subducta sunt, adeoque ab Hermanno abbate haud bene intellecta, qui hoc diploma extra locum suum sive ordinem chronologicum disposuit.

b) Indictio caesarea et reliquae notae chronologicae conveniunt in annum Chr. 830.

c) Editum in Hund. metr. II. ed. Mon. 12. edit. Ratisb. 9. et in Mon. boic. XI. 104. num. 5. ubi p. 105. lin. 14. leg. Mustrica; lin. 16. post vocabulum alterum Bochbach potius Bochbah inserantur haec ibi omissa: mansum unum. et inde iuxta Bochbah.

d) Locum confirmatum inscriptio numeri et summarium designant nomine: Spitz sive Spitze.

XXV.

Anno 831. 14. Maii. Ingelinheim.

Ludowicus pius imperator monasterio Campidona decimam partem de omni tributo concedit, quod a populo in duobus comitatibus Attonis, qui sunt in Bertoldesbara, ad partem publicam exigitur.

In nomine domini dei et ſaluatoriſ noſtri iheſu chriſti. Hludouuicus diuina ordinante prouidentia imperator auguſtus. Si locis deo dicatiſ ſeruiſque dei in eiſdem lociſ conſiſtentibus talia conferimus. de quibus uberiuſ et abundatius (abundantius) ſubſidia neceſſaria eiſ et miniſtrari et procurari poſſint. inde praemia beatae et aeternae uitae promereri posse confidimus. Idcirco notum fieri volumus omnium fidelium noſtrorum tam praeſentium quam futurorum induſtriae. qualiter nos pro emolumento animae noſtrae decimam partem de omni tributo et de hiſ omnibus quae a populo in duobus comitatibus attonis qui sunt in bertoldeſbara ad partem publicam exigitur. monasterio quod dicitur campidona ubi praeſenti tempore uenerabiliſ tatto abba paſtor et rector eſſe dinoſcitur. ad neceſſitates fratrum ibidem conſiſtentium peragendas concedimus. Et ideo hanc noſtram auctoritatem firmitatiſ gratia fieri decreuimus. ut per eandem auctoritatem ad partem iam dicti monaſterii ſemper conceſſum habeatur. et ſicut dictum eſt ad ſupplementum alimoniarum ſeruorum dei et receptionem pauperum ibi aduenientium faciendam recipiatur. Et ut haec nostra auctoritas perpetuo inuiolabilius perſeueret. de anulo nostro subtus eam iuſſimus ſigillare. Signum domni (Monogramma) hludouici imperatoriſ auguſti. Hirminhardus (Hirminmaris) notarius ad uicem fridugiſi recognoui et ſubſcripſi (Signum recognitionis).

Data pridie idus maii. anno chriſto propitio. XVIII. imperii domni hludouuici piiſſimi auguſti. indict. VIIII. Actum ingelinheim palatio regio in dei nomine feliciter. AMEN.

a) Ex codice antiquissimo copiali monasterii campidonensis, medio saec. XI. conscripto, fol. 56. b.

b) Indictio et annus imperii respondent anno Ch. 831.

c) Editum in Neugart cod. Alemanniae dipl. II. 4. num. 804. ex eodem codice.

XXVI.

Anno 832. 28. Mart. Aquisgrani.

Ludowicus pius imperator monasterio Campidona perplures hubas, in pagis Hilargowe, Nibilgowe, Augustgowe, Gildinstein, Lintgowe et Albinesbara donatas, confirmat et censum, qui ad publicum exigebatur, remittit.

In nomine domini dei et ſaluatoriſ noſtri iheſu christi. Hludowicus diuina ordinante prouidentia imperator augustus. Si lociſ deo dicatiſ propter amorem dei eique inibi famulantes liberalitatiſ noſtrae munere de rebus tranſitoriiſ et caducis aliquid conferimus. praemium apud dominum aeternae remunerationiſ nobis rependi non ambigimus. Igitur notum eſſe uolumus omnium fidelium noſtrorum induſtriae praeſentium ſcilicet et futurorum qualiter tatto abba ex monaſterio nuncupato campidona in quo corpora beatorum martyrum chriſti gordiani et epimachi requieſcunt. acceſſit ad aures clementiae noſtrae. ac nobis innotuit. diceſ quod ſuperioribus anniſ temporibus uidelicet domni et genitoriſ noſtri Karoli piissimi imperatoriſ ſimul et noſtriſ temporibus a quibusdam liberis hominibus in pago hilargowe

et nibilgowe hobae octoginta duae et in pago auguſtgowe et gildinſtein hobae decem. et in pago lintgowe hobae tres. et in pago albineſbara hoba una ſollempni donatione per publica conſcripta ad ius memorati monaſterii traditae atque delegatae habeantur et poſſideantur. Et quia ex eiſdem hobiſ cenſuſ annualiſ ad publicum perſoluebatur. peciit ac deprecatus est noſ. ut per noſtrae auctoritatis conſcriptum et eaſdem hobaſ eidem monaſterio confirmando concederemus. et cenſum qui ab eiſ ſicut diximus ad publicum exigebatur ad augmentum alimoniarum ſeruorum dei inibi deo famulantium in elemoſina noſtra concederemuſ. Cuius poſtulationi pro aemolumento animae noſtrae libenter annuimus. et hoc noſtrae auctoritatiſ praeceptum eidem monaſterio fieri decreuimuſ. per quod poſtulata concedimus. et interdicendo praecipimus. ut nullus abhinc in futurum aut aliquid de eiſdem hobis diminorare aut aliquem cenſum uel redibitionem exinde quoquo modo exigere praeſumat. ſed quieto ordine perpetua poſſeſſione a praelatiſ uel agentibus memorati monaſterii teneantur et possideantur. Ea tamen conditione premiſſa conceſſimus. ut nemo prelatorum uel agentium huius monaſterii ea in poſtmodum a quolibet accipiat. unde ad publicum cenſus uel aliqua functio perſoluitur. Et ut haec auctoritas firmum et inuiolabilem obtineat uigorem. de anulo noſtro ſubter eam iuſſimuſ affignare. Hirminhardus (Hirminmaris) notarius ad uicem fridugisi recognoui et ſubſcripſi (Signum recognitionis). Data V. Kalendas aprilis anno chriſto propitio. XVIIII. imperii domni hludowici ſereniſſimi imperatoriſ. indictione. X. Actum aquisgrani palatio regio in dei nomine feliciter AMEN.

a) Ex antiquissimo libro copiali campidonensi saec. XI. fol. 68.

b) Indictio et annus imperii conveniunt cum anno Chr. 832.

c) Editum a Neugart in cod. dipl. Alemanniae II. 5. num. 805. ex eodem codice.

XXVII.

Anno 832. 13. Jul. Frankenfurt.

Ludowicus pius imperator monasterium Hasarieht, novo opere a Cadoldo super flumen Altmuel constructum, eo quod pauperrimum erat, ad preces Deokarii abbatis, a publicis servitiis eximit.

In nomine domini dei et ſaluatoris noſtri Jeſu Chriſti. Lvodewicus diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus. Si locis deo dicatis quoddam honoris conferimus et deo in eis famulancium, pacis, et tranquillitatis curam gerimus et ad miniſterium ſuum liberius exequendum, opem ferimus hoc nobis procul dubio ad ſtatum terreni regni corroborandum, et ad eterne vite beatitudinem cappeſsendam profuturum eſse confidimus. Idcirco notum fieri volumus omnibus fidelibus ſancte dei eccleſie, et noſtris preſentibus ſcilicet et futuris. Quod venerabilis Deokarius Abbas, ex monaſterio cuius vocabulum eſt Haſarieht, accedens ad aures manſuetudinis noſtre. Retulit nobis, qualiter quidam religioſus vir nomine Cadoldus memoratum monaſterium Haſenrieht nouo opere in honore domini noſtri Jeſu Chriſti ſuper fluuium Altmvel conſtrui fieret religioſosque viros ut inibi ſub regula ſancti benedicti deo militarent hinc inde colligendo adgregauerit. et res Sibi proprias vnde idem ipſi et ſucceſsores eorum, qui per ſucceſsiones ad idem locum aduenturi erant ſubſidium neceſsarium habere potuiſsent eidem monaſterio contulerit, ſed quia idem ipſi (ipſe) locus rebus pauperrimus erat. et turma religioſorum virorum ſub regula ſancti benedicti, deo militancium ibi non modica conſtituta habebatur. Idem religioſus Deokarius abbas peciit ac deprecatus eſt nos, vt memoratum monaſterium in elemoſina noſtra ab omni publica functione per *noſtre* auctoritatis preceptum inmunem eſse ferifsemus (feciſſemus). Cuius peticioni ac deprecationi propter honorem et amo-

rem domini noſtri Jeſu Chriſti libenter annuimus, et hanc noſtre auctoritatis preccpcionem fieri decreuimus, per quam memoratum monaſterium ab omni publico ſeruicio uel functione, noſtris et ſucceſsorum noſtrorum temporibus ita inmunem eſse conſtituimus, vt memoratus abbas, aut ſucceſsores eius neque legacionibus, neque miſsis diſcurrentibus neque nobis neque filiis noſtris, inde ſeruiant aut aliquas privatas uel publicas functiones ex rebus preſcripti monaſterii faciant, quando contigerit nobis aut illi qui deo annuente imperialem locum noſtrum poſt nos obtinebit, per loca eidem monaſterio contigua tranſire, tunc iuxta qualitatem uel poſsibilitatem rerum ſuarum, ſecundum quod ordinatum fuerit, aut ſingillatim, aut cum aliis tale ſeruicium cum alimônijs dandis inde exhibeant ne morathorum (monachorum) ſtipendia exauriantur, ſed eis pleniter adminiſtrata eſse poſsint, quatenus et idem ipſi deo ſeruire et pro nobis continue filiisque noſtris ac cuncto populo francorum domini miſericordiam exorare delectet. Et ut hec auctoritas perpetuum obtineat uigorem, de annulo noſtro ſubter eam iuſsimus Sigillare.

Data III. Idus Julii. Anno Chriſto propicio XVIIII. Imperii domini Ludewici piiſsimi Auguſti. Indictione X.

Actum Frankenfurt, Palacio Regio in dei Nomine feliciter Amen.

a) Ex libro copiali eichstettensi saec. XII. finiente incepto et usque ad saec. XIV. continuato vid. fol. 19. confr. fol. 11.

b) Indictio et annus imperii respondent anno Chr. 832.

c) Editum in Falkenstein cod. dipl. antiq. Nordgav. 11. n. 5. sed valde incorrecte, nonnullis vocabulis erronee lectis aut mutatis. Iterum accuratius editum a Barth in der Gesch. des Benedictiner-Klosters Hasenrieth ap. Büttner in Franconia II. 47. n. 1. ubi etiam notatur locus sigilli cum Hirminmari notario ad vicem Theotonis, nimirum ex originali, quod adhuc desideratur.

XXVIII.

XXVIII.

Anno 832. 13. Jul. Frankenfuort.

Ludowicus pius imperator commutationem bonorum in pago Magininsi et in castro Bodobrio, inter Theuhtgarium abbatem hasenriedensem et Tanculfum camerarium imperatoris factam, confirmat.

In Nomine domini dei et Saluatoris noſtri Jeſu Chriſti. Ludewicus diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus. Si enim ea, que videlicet Imperii noſtri (fideles) pro eorum oportunitatibus inter ſe commutauerint, noſtris confirmamus edictis, Imperialem exercemus conſuetudinem, et hoc in poſtmodum iure firmiſsimo manſurum eſse volumus. Idcirco notum eſse volumus omnium fidelium noſtrorum ſagacitati. Quia fidelis noſter. Richardus innotuit nobis, qualiter venerabilis Teuhtgarius abbas ex monaſterio, quod dicitur Haſenrida, quandam paginam terre Cum Tanculfo camerario fidelique noſtro pro amborum (ambarum) partium oportunitate commutaſset. Dedit igitur memoratus venerabilis Teuhtgarius abbas per noſtram licentiam de rebus antedicti Monaſterii ſui in pago magininſe in caſtro quod dicitur Bodobrium predicto Tanculfo camerario noſtro et ad proprium ad habendum quandam pagina (paginam) de terra et econtra in compenſacione cuius (eius) pagina (paginae) dedit predictus Tanculfus camerarius noſter in predicto pago, atque predicto Caſtro de rebus Sibi propriis predicto Teuhtgario abbati ad partem prenominati Monaſterii paginem (am) de terra. vnde duas commutaciones pari tenori conſcriptas manibusque bonorum hominum roboratas illis pre manibus ſe habere profeſsus eſt. ſed pro integra firmatione (firmitate) peciérunt celſitudinem noſtram, ut ipſas cautiones (commutaciones) denuo per noſtram manſuetudinis preceptum plenius confirmare deberemus. quorum peticionibus (aſſenſum) denegare noluimus, ſed ſicut unicuique

fidelium noſtrorum juſte et racionabiliter petencium ita nos conceſsiſse atque in omnibus confirmaſse cognoſcite. Precipientes ergo iubemus ut quicquid pars iuſte et legaliter alteri contulit parti deinceps per hanc noſtram auctoritatem iure firmiſsimo teneat atque poſsideat et quicquid exinde facere voluerit liberam in omnibus pociatur arbitrio faciendi. Et ut hec auctoritas firmior habeatur de anulo noſtro ſubter iuſsimus Sigillari.

Data III. Idus Julii. Anno Chriſto propicio XVIIII. Imperii domni Ludewici ſereniſsimi Imperatoris. Indictione X.

Actum frankenfvort. In dei Nomine feliciter Amen.

a) Ex lib. cop. eichstet. f. 11, ubi quaedam litteris cursivis hic expressa, recenti manu licet male correcta, et supra lineam inscripta sunt.

b) Indictio et annus imperii respondent anno Ch. 832.

c) Editum in Büttner Franconia II. 50. n. 2.

XXIX.

Anno circa 833. Regnesburch.

Ludowicus rex Baioariorum, postea dictus germanicus, fideli suo Gauzberto sive Gozberto diacono hobas duas in loco Thisarespach donat, quas hic ipse iam olim a quibusdam barscalcis regiis comparavit.

In nomine domini noſtri Jeſu Chriſti dei omnipotentis. Ludowicus diuina largiente gratia Rex Baioariorum. Decet regiam dignitatem fideles ſuos honorare in hiis que ſibi conpetentibus iuſte cognouerint. Proinde nos morem parentum noſtrorum regum uidelicet ſequentes libuit excellentie noſtre fidelem quendam noſtrum. nomine Gauzbertum diaconem (diaconum) de quibusdam rebus honorare atque in eius iuris poteſtatem libe-

ralitatis noſtre gratia conferre. Idcirco nouerit omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet et futurorum magnitudo, quia nos conceſſimus eidem Gauzberto diacone (diacono) ad proprium quaſdam res quas ipſe iam olim dicta ſua precia (dato ſuo pretio) de quibusdam barſcalcis noſtris comparauit. que ſunt in loco qui dicitur Thiſareſpach. id eſt hobas duas cum Caſis deſuper poſitis. edificiis cultis terris et incultis. ſiluis. paſcuis. aquiſ. aquarumque decurſibus adiacentiis. preuiis et inuiis. exitibus et regreſſibus. queſitum et inquirendum quantumcunque de predictis rebus preſenti tempore in quolibet loco eſſe uidetur. totum et ad integrum eidem Gozberto diacono ad proprium conceſſimus. et de noſtro iure in ius et donationem liberalitatis noſtre munere contulimus. ita uidelicet ut quicquid exinde ab hodierno die et tempore iure proprietario facere uel iudicare uoluerit. libero in omnibus perfruatur arbitrio faciendi quicquid elegerit. Et ut hec auctoritas largitionis noſtre per curricula annorum inuiolabiliter atque inconuulſam obtineat firmitatem. manu propria ſubtus firmauimus. et anuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Signum Ludowici glorioſiſſimi regis (Monogramma). Adalleodus dyaconus ad uicem Gauzbaldi recognoui. Actum Regneſburch in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus antiquissimis libris copialibus, I. f. 12. b. II. 38. b. III. 43. b.

b) Ubique deficiunt notae chronologicae, quae si defuerint in prototypo, indicarent, ad tempus regiminis turbati in Germania, sive seditionis filiorum Ludowici P. adversus patrem, hoc instrumentum pertinere, scilicet post 27. Maii et 1. Octobris. anni 833, quando Ludowicus hic, antea rex Baioariae, factus et dictus est rex orientalis Franciae.

c) Ineditum.

XXX.

Anno 833. 13. vel 14. Febr. Regenesburc.

Ludowicus germanicus commutationem inter coniugem suam Hemmam, et Batrichum episcopum regenesburgensem factam, confirmat, nimirum coniux sua monasterium Oberunmunestri in eadem civitate ab episcopo praefato recepit, qui á rege eodem monasterium Manenseo ad Sctum Petrum et ad Sctum Emmerammum obtinuit pro fratribus Scti Emmerammi.

In nomine ſancte et indiuiduc trinitatiſ hluduuicuſ diuina fauente gratia rex. Notum ſit omnibus ſancte eccleſie fidelibuſ noſtriſque preſentibus ſcilicet et futuriſ qualiter clariſsima coniux noſtra hemma unacum ceteriſ noſtris fidelibus noſtram ſerenitatem deprecata eſt ut quandam commutationem cum batricho uenerabili ſancte eccleſie regeneſburgenſiſ epiſcopo faceremuſ hoc eſt ut ſupra memorata Kariſsima coniux noſtra monaſterium in eadem ciuitate quod dicitur oberunmuneſtri in quo ſanctaemonialeſ feminae deo famulari noſcuntur et quod praefatus uenerabiliſ epiſcopus uſque huc habuit per noſtram auctoritatem habere mercatur et prefatus epiſcopus econtra recipiat monaſterium quod dicitur manenſo. Cuiuſ igitur petitioni libenti animo aſsenſum prebenteſ decreuimuſ ita fieri ut illa poſtulauit. Dedimuſ itaque prefate Kariſsimae coniugi noſtre monaſterium in regeneſburc quod dicitur oberunmuneſtri cum conſenſu batrici prefati epiſcopi. Et econtra dedimuſ atque tradidimuſ prefatum monaſterium manenſeo ad ſanctum petrum principem Chriſti apoſtolum et ad ſanctum emmeramum martyrem Chriſti Et iuſsimus fieri noſtrae autoritatis (auctoritatiſ) preceptum per

quod decernimus atque iubemuſ ut ab hodierna die et deinceps memoratuſ epiſcopus per honorem beati petri apoſtoli et ſancti emmerammi martyris Chriſti idem monaſterium cum omnibuſ rebuſ ad hoc pertinentibus et omneſ ſucceſsores eiuſdem epiſcopi abque (absque) aliqua contradicione (dictione) filiorum noſtrorum omniumque inposterum ſuccenum (ſuccedentium) noſtrorum firmiter habeant et ſecuriter poſsideant quatenuſ fratres domino et ſancto emmeramo famulanteſ pro nobiſ atque coniuge nec non pro Kariſsima prole noſtra et ſtatu totiuſ regni noſtri inde meliuſ delectet domini clementiam exorare. Et ut haec auctoritaſ noſtrae conceſsionis firmior habeatur. et per futura tempora ab omnibuſ fidelibus noſtris melius credatur et diligentiuſ obſeruetur manu propria noſtra ſubter eam firmauimuſ et anuli noſtri impreſsione ſubter eam ſignare iuſsimus.

Data XVII. Kad. (Kal.) marcii anno dominice incarnationiſ DCCCXXXI. Indictione XI. anno regni ludouuici regiſ VII. Actum eſt regeneſburc in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex cod. I. cop. S. Emmerami f. 34. b. num. 35.

b) Indictio et annus regni Ludowici germanici in Baioaria respondent anno Chr. 833, cui favet tempus iteratae eius cum aliis fratribus in patrem insurrectionis, quo prima vice diplomatibus suis addere neglexit annos imperii patris, Ludowici pii. Cum calendarium romanum non admittit XVII. Kalend. Martii, hic dies erronce positus est pro Idibus Februarii, aut abundat unitate, et legendus XVI. Kal. Mart. Aera autem ab incarn. dom. tunc adhuc insolita absque dubio a descriptore addita sive interpolata censetur.

c) Editum in Pez. thes. I. III. 14. n. 2. Lünig Spicileg. eccles. III. Theil. von Aebtiss. 177. Chronico lunelacensi I. 73. Libro probat. S. Emmer. 38. n. 12. Ried. cod. dipl. ratisb. I. 29. n. 27; memoratum autem in Mon. Boic. XI. 18.

XXXI.

Anno 833. 4. Mart. Ostrehoua.

Ludowicus, rex Baioariorum, postea dictus germanicus, Reginario pataviensi episcopo eiusque ecclesiae proprietatem in loco Litaha, super fontem Sconibrunno, in provincia Auarorum donat, ita tamen, ut Anno Corepiscopus et Anno nepos eius ad dies vitae eorum illam possideant.

In (n) omine domini noſtri Jeſu Chriſti dei omnipotentis. Hludowicus diuina largiente gratia Rex Baioariorum. Si liberalitatis noſtre munere de beneficiis diuinitus nobis collatis locis ſanctorum quiddam conferimus. id nobis procul dubio ad eterne remunerationis premia capeſcenda per futurum (profuturum) liquido credimus. Proinde nouerit omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet et futurorum induſtria. quia nos pro mercedis noſtre augmento conceſſimus eccleſie patauienſi. que eſt conſtructa in honore ſancti Stephani prothomartiris ubi etiam ſanctus Valentinus confeſſor Chriſti corpore requieſcit cui preſenti tempore uenerabilis uir Reginarius epiſcopus preeſſe uidetur. quaſdam res proprietatis noſtre que ſunt in prouincia Auarorum in loco qui dicitur Litaha (Lithaha) ſuper fontem qui uocatur Sconibrunno. quas olim Theodericus habuit in ſua poteſtate. Has itaque res ſicut diximus cum caſis. domibus. terris. cultis et incultis. pratis. ſiluis. paſcuis. aquis. aquarumve decurſibus adiacentiis. preuiis et inuiis. exitibus et regreſſibus totum et ad integrum quemadmodum predictus Theodericus eas habuit in ſua poteſtate. ita predicte eccleſie preſentaliter conceſſimus. et de noſtro iure in ius et dominationem eius liberalitatis noſtre munere conferimus ita uidelicet ut quicquid rectores et miniſtri ſupra dicte ſedis de ipſis rebus iure eccleſiaſtico facere uolue-

rint. libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi. tantum ſcilicet ut dum anno corepiſcopus atque anno Nepos eius aduixerint. ipſas res tenere et uſare (uſuare) faciant et nullus eis ipſas abſtrahere preſumat. et poſt illorum diſceſſum cum integritate ad eandem eccleſiam reuertantur. Et ut hec auctoritas largitionis noſtre per curricula annorum inuiolabilem atque inconuulſam optineat firmitatem manu propria ſubter firmauimus. et anuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Signum Ludowici glorioſſiſſimi regis (Monogramma). Adalleodus dyaconus. ad uicem Gauzbaldi recognoui. Datum IIII. Non. Martii anno XX. imperii domini Ludowici ſereniſſimi auguſti et anno VII. Regni noſtri. Indictione XI. Actum Oſtrehoua palatio noſtro in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus antiquissimis libris copialibus, I. f. 21. II. f. 46. b. III. f. 44. b, in primo unicum vocabulum deest, ex incuria scriptoris.

b) Indictio et annus uterque imperii Ludowici P. et regni Ludowici german. in Baioaria conveniunt anno Ch. 833.

c) Ineditum.

d) Cnfr. diploma Ludowici II. suspectum 823. 28. Jun.

XXXII.

Anno 833. 17. Mart. Reginesburch.

Ludowicus rex Baioariorum, postea dictus germanicus, fidelem suum Hunrocum presbyterum manumittit, cui etiam res in loco ad montem Unruoches dicto, in pago Quinzinchewe, donat, quas ille hactenus sibi comparavit et secundum legem regi acquisivit.

In (n) omine domini nostri Jesu Christi dei omnipotentis Lhudowicus diuina fauente gratia Rex Baioariorum Si erga (o) eos qui iugo seruitutis detinentur obnoxii. liberos dimitimus preceptum diuinum per ysaiam prophetam obedimus dicentis. Dimitte eos qui confracti sunt liberos et omne onus dirumpe. Qua propter comperiat omnium fidelium nostrorum presentium scilicet et futurorum sollertia. quia nos diuina inspiratione conpuncti fidelem quendam nostrum nomine Hunrocum presbiterum in procerum nostrorum presentia manu nostra propria excutientes a manu eius denarium. liberum dimisimus. et ab omni iugo seruitutis absoluimus. Et insuper concessimus ei ad proprium quasdam res et mancipia quas ille hactenus tam ex comparatione quam etiam ex donatione quorumdam hominum sive de quolibet attractu habere uisus fuit. Et ad nos secundum legem peruenerunt. que sunt in pago Quinzingewe. in loco qui dicitur ad illum montem ad unruochesf Has itaque res sicut diximus cum ecclesia ibidem constructa et cum domibus edificiis. mancipiis. utriusque sexus. terris. pratis. siluis. pascuis. aquis. aquarumve decursibus adiacentiis preuiis. exitibus et regressibus quantumcunque de predictis rebus presenti tempore esse uidetur totum et ad integrum uel inexquisitum eidem Hunroco presbitero ad proprium concessimus. et de iure nostro in ius et dominationem eius liberalitatis

litatis noſtre munere contulimus ita uidelicet ut quicunque (quodcumque) exinde ab hodierna die et tempore iure proprietatis facere uel iudicare uoluerit libero in omnibus perfruatur arbitrio. faciendi quicunque elegerit. Et hec auctoritas largitionis noſtre per curricula annorum inuiolabilem atque inconuulſam optineat firmitatem, manu propria ſubter firmauimus et anuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Signum hlodowici glorioſiſſimi regis (Monogramma). Adalleodus Dyaconus ad uicem Gunzbaldi recognoui. Datum XVI. Kal. aprilis anno XX. imperii domini hludowici ſereniſſimi auguſti anno VII. regni noſtri. Indictione XI. Actum Reginesburch ciuitate dei nomine feliciter amen.

a) Ex codice tertio, sive lonstorfiano fol. 64. b.

b) Indictio et annus uterque tam imperii Ludowici pii, quam regni Ludowici germanici in Baioaria conveniunt anno Chr. 835.

c) Copiose extractum ab Aventino inter eius excerpta passav. apud Oefele I. 704. erronee ad an. 829. editum in Wiener Jahrb. Bd. XLIV. Anzeigebl. 4. n. 21.

XXXIII.

Anno 833. 18. Decemb. Maguntiae.

Lotharius I. imperator monasterio Orembach (Hornbach) privilegium patris sui, Ludowici pii, super restitutione possessionum in loco, dicto „ecclesia Abbonis," et in Gylnheym confirmat.

In nomine Domini nostri Jesus Chriſti Dei eterni HLotharius diuina ordinante providentia Imperator Augustus Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei eiusque in eisdem locis ſibi famulantibus beneficia oportuna largimur primum nobis apud Dominum eterne remunerationis rependi non diffidi-

mus Igitur notum esse volumus omnium fidelium nostrorum praesentium scilicet et futurorum industrie quia adiens Serenitatem culminis nostri quidam abba nomine Wyrundus ex Monasterio Orembach quod est proprium quibusdam fidelibus nostris lantberti scilicet et herardi constructum in honore sancti petri principis apostolorum detulit nobis auctoritates Domni et genitoris nostri Hludowici sereniſſimi Imperatoris in quibus continebatur qualiter quidam homines cupiditate ducti aliquas res in loco qui dicitur ecclesia abbonis ſeu mansum vnum iuxta ipsam ecclesiam videlicet (ex) rebus quas Hagano ibi delegavit cum omnia (omni) pertinencia ſua nec non in pago Wormacenſe in marcha gilmheym quidquid ipsum monasterium ibi habere videbatur iam olim per malum ingenium de predicto monasterio abstracte fuissent (abstraxissent) Et idem domnus et genitor noſter per suos miſſos hoc inquiſierat et ut iuſtitiam in ciſdem rebus eum habere cognovit per eaſdem auctoritates ad iam dictum monasterium. ipsas res confirmauerat Petiit obnixe ut noſtram ſuperadderemus auctoritatem per quam ipsas res abhinc inantea absque alicuius contrarietate idem monasterium tenere et poſsidere valeat Quapropter hos nostros imperiales apices erga Sepedictum monasterium fieri iussimus per quos praecipimus atque iubemus vt de predictis rebus nullus fidelium ſanctæ dei eccleſiae nostrorumque de predicto monasterio quid abstrahere aut minuere preſumat aut vllus (vllo) vmquam tempore vllam inquietudinem inferre valeat ſed liceat eas habere et possidere et quitquid inde predictus abba ſucceſſoresque ſui ad vtilitatem ſuam suorumque fratrum facere aut disponere ſeu ordinare voluerit (rint) liberam in omnibus habeant potestatem Et ut hec auctoritas confirmationis nostre firmior habeatur et per futura tempora melius conservetur de anulo noſtro ſubter iuſſimus ſigillari. Luithausus (Liuthardus) Notarius recognovi. Data XV. Kalend Januarii anno Christo propitio Imperii domni Hlotharii gloriosiſſimi augusti in francia I. In Italia XIII. Indictione XII. Actum Maguncia Civitate in Dei nomine feliciter amen.

a) Ex codice dankartiano f. 5. n. 10.

b) Indictio, caesarea dicta, annique imperii, italici et francici, respondent anno Chr. 833.

c) Ineditum. In omnibus autem convenit cum memorato diplomate Ludowici pii, quod carens anno ad an. 819. 7. August. collocatum est.

XXXIV.

Anno 833. 18. Decembr. Maguntiae.

Lotharius I. imperator monasterio Horumbach privilegium patris sui Ludowici imperatoris, super immunitate a tributis, sub eadem conditione confirmat.

In nomine domini noſtri Jheſu Chriſti dei eterni Hlotharius diuina ordinante prouidencia imperator auguſtus Si erga loca diuino cultui mancipata pro oportunitatibus ſeruorum dei ibidem conſiſtencium beneficia congrua ſine dubio concedimus (ſine dubio) ad eterne beatitudinis premia capescenda talia facta nobis proficere non diffidimus Igitur comperiat omnium fidelium noſtrorum preſencium ſcilicet et futurorum ſolercia quia vir venerabilis wyrundus abba ex monaſterio gamundias quod alio nomine Horumbach appellatur conſtructum in honore ſancte dei genitricis marie ſeu ſancti Petri principis apoſtolorum veniens ad nos detulit nobis preceptum domni et genitoris noſtri in quod reperimus inſertum qualiter auus noſter bone memorie carolus preſtantiſsimus imperator ſeu et proauus noſter pippinus glorioſus rex eundem locum propter diuinum frequentaſsent amorem et familiariter congregacionem ſub regulari habitu ibidem degentem intimo cordis amorem (c) dilexiſsent uel quomodo, propter eorum compendium de hominibus ingenuis qui ſuper terras ipſius monaſterii commanebant qui freda aut tributa aut cenſum ſeu heribannum aut aliqua exacta uel quaſcunque redi-

buciones ad partem fiſci perſoluere debebant conceſsimus (conceſſiſſent) ut ibidem in luminaria predicte eccleſie vel ad compendia monachorum ibidem degentium futuris temporibus proficeret in augmentum deprecatus eſt namque nos predictus abba ut pro mercedis noſtre augmento erga ipſum locum vel congregacionem ibidem deo famulancium ſimiliter concederemus Cuius peticionem (petitioni) libenter annuimus et ut a genitori (genitore) noſtro uel auo ſeu eciam ab anteceſsoribus eorum regibus ibidem conceſsum eſse cognouimus per hanc noſtram auctoritatem denuo confirmauimus ita tamen ut quamdiu heredes eiuſdem monaſterii ita indiuiſum eum (locum) manere permiſerint ut monachi ibidem deo famulantes preſentes et futuri regulam obſeruare valeant fiat indultum Quod ſi vero aliquas exinde diuiſiones fecerint ut ipſi monachi propoſitum ſuum ibidem obſeruare non valeant tunc quidquid exinde ad partem fiſci exactandum erat exactetur Quapropter precipimus omnibus ſancte dei eccleſie ac noſtris uel procuratoribus eorundem locorum preſentibus et futuris ut nemo de hominibus qui ſupra prefati monaſterii terras commanent freda nec tributa vel cenſum ſeu haribannum aut ulla exacta uel quaſcunque redibuciones que ad partem fiſci debebantur perſoluere (debebant perſolvi) exactare ab eis nec requirere preſumat ſed ſicut genitor et auus noſter ſeu anteceſsores illorum reges ibidem conceſserunt Ita et per hanc noſtram auctoritatem pleniter ad eorum ſtipendia concedimus quamdiu obſeruatum fuerit que (quod) ſuperius intulimus Et vndecunque predictum (monaſterium) noſtris anteceſsorumque noſtrorum temporibus iuſte et racionabiliter veſtituram habuiſse dinoſcitur vel quidquid eciam diuina pietas ibidem in antea augeri voluerit nullus eum (illud) iniuſte diſpoliare aud aliquid abſtrahere vel minuere preſumat ſed liceat eum (illud) cum omnibus ſuis rebus quamdiu ita fuerit conſeruatum ſicut ſupra intulimus per hanc noſtram auctoritatem integrum manere et ſaluum et ab infeſtacione malorum hominum quietum et a cunctis redibucionibus abſolutum ſicut ab anteceſsoribus noſtris ibidem indultum eſse cognouimus Et ut hec noſtre auctoritatis precepcio noſtris futuriſque temporibus firma et ſtabilis manere valeat et a fideli-

bus noſtris certius credatur annuli noſtri impreſsione ſubter eam ſigillari iuſsimus.

Linthauſus (Liuthardus) notarius recognouit.

Data XV Kalendas Januarias anno Chriſto propitio Imperii glorioſiſsimi auguſti lotharii in francia primo In Ytalia XIII Indictione XII. Actum Maguncia ciuitate in dei nomine feliciter amen. —

a) Ex codice dankartiano f. 1. num. 2.

b) Notae chronologicae, inter quas indictio caesarea est, inter se et cum historia Lotharii I. imp. conveniunt, et respondent an. Chr. 853, quo tempore Lotharius patrem exauctoratum sub custodia tenuit, novamque epocham imperii in francia adhibuit.

c) Editum in Actis mannheim. VI. 254. num. 7.

d) Memoratum privilegium Ludowici pii imp. vid. 819. 7. August.

XXXV.

Anno 833. 18. Decembr. potius, quam 17. Novembr. Maguntiae.

Lotharius I. imperator monasterio Haurumbach (Hornbach) libertatem a theloneis, ab avo et proavo nec non genitore suo, Ludowico imperatore, illi concessam, sub eadem conditione confirmat, si haeredes eiusdem monasterii ita indivisum illud manere permiserint, ut monachi ibidem regulam observare valeant.

In nomine domini noſtri Jheſu Chriſti dei eterni Hlotharius diuina ordinante prouidencia imperator auguſtus Notum ſit omnibus fidelibus noſtris ſeu iunioribus veſtris preſentibus et futu-

ris Quia Wyrundus abba ex monaſterio Gamundias quod alio nomine Haurumbach appellatur veniens ad nos detulit preceptiones aui et proaui ſeu et genitoris noſtri hludowici ſereniſſimi imperatoris necnon et anteceſsorum eorum regum in quibus invenimus inſertum qualiter ad ipſum monaſterium propter compendium monachorum ibidem conſiſtencium conceſsiſsent ut quandocunque fratres ibidem degentes in quaſcunque partes regni eorum miſsos ſuos negociandi cauſa dirigere voluiſsent licentiam haberent pergere abſque ullis exactionibus uel theloneis Peciit namque predictus Abbas ut nos ſimiliter eis pro mercedis noſtre augmento concederemus Cuius petitionem denegare noluimus ſed ita in omnibus conceſſum eſse omnes fideles noſtri preſentes et futuri cognoſcite Precipientes ergo iubemus ut ubicunque infra dicionem imperii noſtri eorum homines negociandi cauſa cum nauibus videlicet et Carris vel ſaumis vel cum quibuslibet oportunitatibus in miniſteria vel poteſtates fidelium noſtrorum advenerint licentiam habeant negociare quidquid eis libuerit abſque ullius contradictione et nemo ab eis theoloneum neque rotaticum aut pontaticum aut ciſpitaticum vel ſalutaticum ſeu pulueraticum aut portaticum nec vllum cenſum vel vllam redibutionem requirere aut exactare preſumat Et ad quaſcunque ciuitates uel portus aut quelibet loca acceſsum habuerint per hanc noſtram auctoritatem quieti et ſecuri ire et redire et negocia ſua peragere valeant Ita tamen ut quamdiu heredes eiuſdem Monaſterii ita eum (illud) indiuiſum manere permiſerint ut monachi ibidem conſiſtentes regulam obſeruare valeant fiat conceſsum Quod ſi vero aliquas diuiſiones exinde fecerint ut ipſa congregacio propoſitum ſuum ibidem obſeruare non valeant (eat) tunc quidquid exinde ad partem fiſci exactandum erat exactetur. Et ut hec auctoritas firmior habeatur vel a fidelibus noſtris melius conſeruetur de annulo noſtro ſubter eam iuſsimus ſigillari.

Linthauſus (Liuthardus) Notarius recognouit.

Data XV Kal. Decembris anno Chriſto propitio Imperii Do-

mini Hlotharii glorioſiſsimi Auguſti in francia I In italia XIII Indictione XII Actum Maguncia ciuitate in dei nomine feliciter Amen. —

a) Ex codice dankartiano f. 2. n. 4.

b) Indictio, caesarea dicta, et epocha imperii in Francia ac in Itália respondent anno Chr. 833, locus autem, Moguntia, docet, potius ad XV. Kal. Jan., quam XV. Kal. Decemb. hoc instrumentum pertinere; nam ex annalibus bertinianis ad h. a. constat, Lotharium I. Moguntiam ad colloquium cum Ludowico rege post 29. Novemb. h. a. accessisse, et paucis diebus ante Natale Domini (25. Decemb.) inde Aquisgranum rediisse. Adeoque Lotharius I. 18. Decemb. huius anni Moguntiae substitit.

c) Ineditum. Per omnia tamen convenit cum diplomate Ludowici pii imp. 814. 1. Sept., quod, licet authographum, inter authographa tamen omissum est (Mon. Boic. vol. XXVIII no VI p. 10), eo quod lacuna quaedam ibi reperta ex codice dankartiano supplenda fuisset, qui tunc ad manus non erat; re autem vera nec ipse Crollius eius editor ex dicto codice lacunam feliciter supplevit, restituendam potius ex hoc Lotharii I. diplomate.

XXXVI.

Anno 837. 8. April. Otingas palatio.

Ludowicus germanicus monasterio Campidona ad locum Hallo immunitatem thelonei mutaeque pro certa salis quantitate concedit.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Hludowicus diuina fauente gratia rex. Omnibus episcopis comitibus ſiue cunctis iunioribuſ et miniſterialibus noſtriſ in regno noſtro conſiſtentibus. ſiue etiam actoribus noſtris tam in hallo quam etiam in ceteris uillis noſtris notum ſit. quia noſ in elemoſina noſtra con-

cessimus monasterio quod dicitur campidona ubi praesenti tempore uenerabilis uir tatto abba praecesse uidetur. ut sex carra liceat ei dirigere ad hallo propter sal accipiendum et ad necessaria fratrum in eodem monasterio degentium deducenda. Propter ea hanc nostram auctoritatem circa ipsum monasterium fieri decreuimus per quam praecipimus atque iubemus. ut quandocunque predicta sex carra ad praefatum locum sal accipiendum uenerint. nullum theloneum ministri eiusdem loci ab eis exigere praesumant. et ubicunque tam in eundo quam in redeundo transitum siue accessum habuerint. nullum theloneum neque quod lingua theodisca muta vocatur. aut portaticum. aut pontaticum. aut rotaticum. aut pulueraticum. aut salutaticum. aut ullum censum uel ullum redibitionem ab eisdem exigere uel exactare praesumatis. sed liceat ea ut diximus et homines qui cum ipsis perexerint libere et secure ire et redire et necessitates praefati monasterij perficere. Et ut hanc auctoritatem nostram esse credatis. et eam melius conseruetis. de anulo nostro subtus iussimus sigillare. Signum (Monogramma) Hludowici regis. Adalleodus diaconus ad uicem grimaldi recognoui. (Signum recognitionis) Data. VI. Idus Aprilis anno christo propitio quarto regni domni Hludowici regis in orientali francia. indict. XV. Actum otingas palatio regio in dei nomine feliciter. AMEN.

a) Ex antiquissimo libr. cop. campidonensi saec. XI. f. 47.

b) Indictio et annus regni in orient. Francia conveniunt cum anno Chr. 837.

c) Editum in Neugart cod. dipl. Alemanniae pag. 7. num. 807. ex eodem codice.

XXXVII.

XXXVII.

Anno 838. 14. Junii. Nouiomago palatio

Ludowicus pius imperator concambium, inter monasterium Campidona et Waningum comitem de quibusdam locis initum, confirmat.

In nomine domini et dei et ſaluatoriſ noſtri iheſu chriſti. hludouuicus diuina repropitiante clementia imperator auguſtus. Si ea quae fideles imperii noſtri procerum (pro eorum) oportunitatibus inter se commutauerint noſtris confirmamus edictis. imperialem exercemus conſuetudinem. et hoc in poſtmodum iure firmiſſimo manſurum esse uolumus. Idcirco nouerit omnium fidelium noſtrorum tam praeſentium quam et futurorum induſtria. quod dilectus filius et aequivocus noſter Hludowicus glorioſus rex nobis innotuit. coquod tatto uenerabiliſ abba monasterii uocabulo campidona. necnon et waningus comes quasdam res pro ambarum partium oportunitate commutassent. Dedit igitur nostro permissu praedictus tatto abba ex rebus praeſcripti monasterii ſui praenominato waningo comiti ad proprium quicquid iuris eiusdem monasterii in locis que dicuntur plezza pazcinhoua hooruuanc et in ſundheim habebatur. excepta marka ſiluae et curtili, quae pro aldrico ad memoratum monasterium delegata est. et exceptis illiſ pratiſ in gundilenſtec et cuttinwanc. reliqua omnia quae in ſupradictis locis in iure praeſcripti monaſterii poſſidebantur. cum markis et omnibus appendiciis ſuis praedicto waningo comiti commutando tradidit. Et econtra in conpensatione earumdem rerum dedit ſaepedictus waningus comes ex rebus comitatus ſui antedicto tattoni abbati ad partem praenominati monasterii ſui quicquid in uilla uocabulo reoda tam terris quam et pratis atque etiam ſiluiſ aquis et markiſ *uel* omnibus rebus ex iure comitatus ſui inibi poſſidere di*noſcitur*. similiter et quicquid in loco qui dicitur citraha de

iure praefati comitatus ſui possidebat. Vnde et duaſ commutationes pari tenore conſcriptaſ. manibusque ſuorum et aliorum bonorum hominum manibus roboratas prae manibus ſe habere professus eſt. ſed pro integra firmitate peciit celſitudinem noſtram. ut eaſdem commutationeſ denuo per noſtrae manſuetudinis praeceptum plenius confirmare deberemus. Cuius petitioni denegare nolumus. ſed ſicut unicuique fidelium noſtrorum iuste et rationabiliter petentium. ita nos illiſ conceſſiſſe atque in omnibus confirmasse cognoſcite. Precipientes ergo iubemus. ut quicquid parſ iuſte et rationabiliter alteri contulit parti. per hanc nostram auctoritatem deinceps iure firmissimo teneat atque possideat. et quicquid exinde facere decreuerit. libero in omnibus potiatur arbitrio faciendi. Et ut haec noſtrae confirmationiſ auctoritaſ inuiolabiliſ perſeueret. de anulo noſtro ſubter eam iuſſimus ſigillare.

Signum domni Hludowici (Monogramma) imperatoriſ auguſti. Bartholomeuſ notarius ad uicem hugoniſ recognoui et ſubscripſi. (Signum recognitionis.)

Data XVIII. K. iulii anno chriſto propitio XXV. imperii domni Hludowici piiſſimi auguſti. indictione prima. Actum nouiomago palatio regio in dei nomine feliciter. AMEN.

a) Ex antiquissimo libro copiali campidonensi saec. XI. fol. 58. b.

b) Notae chronologicae, indictio et annus imperii, conveniunt cum anno Chr. 838.

c) Editum in Rassler vindicatio contra vindicias in append. 27. ex eod. cod. et in Neugart cod. Alemann. dipl. I. 231. n. 284. ex Rassler, cum notis eruditis, inter quas illa lit. f. de notario Bartholomeo, qui legitur in Schannat. tradit. fuld. 176. num. 443. an. 839. 17. Febr. et fuisse creditur abbas S. Martini in insula barbara dioecesis lugdunensis. De eodem vide etiam Kopp. I. 398.

XXXVIII.

Anno 839. 18. April. Bodama palatio.

Ludowicus pius imperator praestariam confirmat, quam Tatto campidonensis abbas cum Ratulfo presbytero et capellano imperatoris fecit super cellula Aldrici, in pago Albigoi, et aliis nominatis locis in pagis Keltinstein et Augustgoi.

(Chrismon.) In nomine domini dei et ſaluatoriſ nostri ihesu christi. hludouuicus diuina repropitiante clementia imperator auguſtus. Si lociſ deo dicatiſ propter amorem dei et reuerentiam inibi ſibi famulantium quippiam benefitii de rebus tranſitoriiſ ad neceſſitates eorum ſubleuandaſ conferimus. id nobis procul dubio ad aeterna premia conſequenda profuturum minime dubitamus. Idcirco nouerit industria omnium fidelium noſtrorum praeſentium ſcilicet et futurorum. quia ad deprecationem dilectiſſimi fratris nostri drogoniſ uenerabiliſ archiepiſcopi. ſacrique palatii noſtri ſummi capellani. quandam cellulam appellatam aldricicella. quae domno ac genitori nostro Karolo praeſtantiſſimo imperatori tradita est. quae in ducatu alamanniae ſita est. in pago albigoi. ad quoddam monasterium quod dicitur Campidona. ubi praeſenti tempore uenerabiliſ tatto abba praeest. ob emolumentum animae noſtrae et aeternae retributioniſ fructum ſubdere. et de nostro iure in ius et potestatem praedicti monaſterii ſolemni donatione nobis tranſferre placuit. Pro hac (hoc) itaque nostro fauore atque licentia dedit iam dictus uenerabiliſ abba tatto ex ratione monaſterii ſui ratulfo preſbitero atque capellano noſtro qui iam pridem eandem cellulam noſtra largitione tenuit. ad habendum in benefitium diebus uitae ſuae. in pago Keltenſtein in loco qui dicitur hrovdoldiſhoua ſex obaſ (hobas) ueſtitas. ſub integritate earum. et in alio loco in

pago auguſtgoi quandam cellulam nuncupatam herileſcella cum omnibus ad ſe pertinentibus. Eo uidelicet modo. ut praefatas res monasterii diebus. tantum uitae ſuae habeat. et poſt obitum suum reuertantur ad praenominatum monasterium perpetualiter possidendae. Unde uero ob firmitatiſ studium hoc praeceptum uenerabili monaſterio campidonae pro utriſque rebus confirmandis fieri iussimus. per quod decernimus atque iubemus. ut ab hinc in futurum modo ſuperius taxato in iure et dominatione eius conſisteant. Ita ut quicquid utilitatis rectores praedicti monaſterii de utriſque rebus facere. ordinare. diſponere decreuerint. libero in omnibus perfruantur arbitrio. Et ut haec noſtrae confirmationis auctoritaſ per futura tempora inuiolabilem et inconuulſam obtineat firmitatem. manu propria nostra ſubtus eam firmauimus. et impressione anuli nostri iuſſimus ſigillare. Signum (Monogramma) hludowici ſerenissimi imperatoriſ. Hirminhardus (Hirminmaris) notarius ad uicem hugonis recognoui et.... (ſignum recognitionis) Data XIIII. Kal. maias anno chriſto propitio. XXVI. imperii domni Hludowici piissimi augusti. indictione ſecunda Actum bodoma regio palatio in dei nomine feliciter. AMEN.

a) Ex libro copiali antiquissimo campidonensi saec. XI. fol. 43. b.

b) Indictio et annus imperii respondent anno Ch. 839.

c) Editum in Rassleri vindicatione contra vindicias in append. 29. et in Mabillonii vet. Analectis 448. ex eodem codice; iterum in eiusdem Mabillonii Annal. Bened. Tom. II. 690, in Lünig spicileg. eccl. III. sive operis XVIII. Vol. 170. num. 3, et in Baringii clavi diplom. edit. primae 1754. 363, denique in Neugart cod. Alemann. dipl. I. 237. n. 292.

XXXIX.

Anno 839. 21. April. Bodama palatio.

Ludowvicus imperator monasterio Lindaugia infra lacum Withse possessiones, ab Adalberto fundatore collatas, confirmat ac de advocatis et abbatissis eligendis statuit.

In nomine Domini Dei et Salutoris nostri Jesu Christi Hludowvicus diuina repropiciante clementia Imperator Augustus. Si locis Deo dicatis quippiam muneris conferimus et imperialis munificentiae morem exlequimur et Diuinum per hoc nobis fauorem facilius conciliandum confidimus. Idcirco nouerit colligium omnium fidelium nostrorum prefentium videlicet et futurorum qualiter adalbertus fidelis vasallus nofter et facri palatij comes prefentibus fcilicet nonnullis fidelium noftrorum principibus noftrum adiens celfitudinem obtulit obtutibus noftris quoddam cenobium fanctimonialium nomine Lindaugia fitum infra lacum withse et conftructum in honore fanctae Dei genitricis Mariae quod idem adalbertus pro falute et remedio animarum omnium parentum fuorum et fuae primo fundauit omnibusque fuis allodiis augmentauit et juge Dei feruitium ibi ordinauit. Sed ne deinceps laudes diuine et regulares discipline ibidem deficerent dignitatem noftram per interuentum fidelium noftrorum illuftrium rabani fcilicet fanctae mogontinae accleliae metropolitae nec non falomonis videlicet conftantienfis ecclefiae praefulis poftulauit. quatenus pro redemptione animae noftre nec non parentum noftrorum eidem monaiterio aliquid munera conferremus et eandem libertatem et juftitiam quam conftantienfis habet accleſia in omni jure concederemus. Cui rationabili et ut credimus diuinitus illi inftinctae petitioni libenti animo aſsenſum praebentes decreuimus ita fieri et fecundum Dei jucationem ac fidelium noftrorum fuggeſtionem hoc noſtrae auc-

Digitized by Google

toritatis praeceptum iuſſimus inde conſcribi. Per quod decernimus atque omnino jubemus quatenus prenominatus ſacer locus habeat (et) poſſideat quidquid ex libera hereditate prefati fidelis noſtri fiſcus noſter ſperare debeat. in tributis in monetis in teloneis et nauigationibus ac liber ſaluus et quietus ſine cujuslibet perſone contradictione vel moleſtacione prorſus permaneat et in diſpoſicione abbatiſſae eiusdem monaſterij conſiſtat. Statuimus quoque per eiuſdem auctoritatis municionem ut nullus publicus judex neque dux neque comes aut quislibet ex judiciaria poteſtate aeccleſias curtes aut loca vel agros ſeu reliquas poſſeſſiones memorato monaſterio preſenti tempore ſubjacentes vel quae deinceps in jus et dominium eiuſdem monaſterij diuinae pietatis augmento peruenerint ad cauſas audiendas vel freda exigenda vel paratas faciendas aut homines etiam tam ingenuos quam et ſeruos ſuper terram eiuſdem monaſterij commanentes diſtringendos nec ullas redibitiones vel bannos aut illicitas occaſiones requirendas ſeu ullum publicum placitum habendum ullis temporibus ingredi vel ea quae ſupra memorata ſunt exigere preſumat. Et ut cenſales homines ſiue familiae in quibuscunque locis ſint conſtituti (ae) pacem habeant et coram nullo comite regant, aut bannum perſoluant aut ſeculare negocium habeant niſi coram abbatiſſa vel ipsius monaſterij aduocato.

Idem autem aduocatus bis in anno ſemel in eſtate ſecundo in hieme placitum habeat ſed ultra XII equos nullum adducat. Et tunc honeſte procuretur. quicquid placitando acquiſierit due inde partes erunt abbatiſse tertia aduocati. Nullum domus Dei ſeruientem ſine abbatiſſa vel ipſius conſenſu ad judicium cogat. Nullum de familia ſine juſta ſociorum ſuorum deliberatione dampnet vel coherceat. Nullum ſubaduocatum vel exactorem ſine abbatiſsae permiſsione ſibi conſtituat. Nihil priuati muneris vel ſeruitij a quolibet loco ſiue curte ſiue a cellararijs quaſi ex debito et ſtatuto ſibi jure exigat. Manſiones ſeu pernoctationes undique in locis ejusdem monaſterii frequentare caueat. Quod ſi ultra ſtatutum noſtrum alicubi placitare uoluerit ipſe de tercia ſui parte ibidem ſibi contingente prouideat quid ad

ſumptum habere debeat niſi forte aliqua de cauſsa ab abbatiſsa illuc vocetur a qua tunc decenter ſibi exhibeatur quod oportet.

Proinde ſi quisquam aduocatus haec ſtatuta obſtinata audacia transgreſsus fuerit niſi ſane reſipuerit ſexaginta libras auri optimi XXX palacio noſtro XXX ſupra dicto monaſterio perſolvat. Et ipſa aduocacia cum ceteris commodis in perpetuum careat Nos quoque ſupra dicti fidelis Vaſsalli noſtri peticionibus et voluntati per omnia ſatisfacere cupientes firmiſſima largitate conſtituimus ut quando diuina vocatione abbatiſsae prefati monaſterij ex hac luce migrauerint quamdiu ipse (ae) ſanctimoniales inter ſe tales invenire potuerint quae ipsam congregationem ſecundum regulam ſuam bene regere preualeant eligant ſin autem firmiſsimam licentiam alias eligendi Dominas cum conſenſu regis vel imperatoris habeant. Si quis autem homo cuiuslibet poteſtatis exiſtens auſu temerario contra hoc priuilegium agere preſumpſerit aut prefatum venerabile monaſterium vel aliquas pertinentias eiusdem beneficiali cauſa cuiquam homini concedere temptauerit niſi reſipuerit et his noſtris inſtitutis adquieverit nomen et memoriale illius de libro vitae ſubtractum maneat in aeternum maledictum. Haec autem ſuperius comprehenſa pro emolumento animae noſtre ad idem monaſterium contulimus quatenus abbatiſsa eiusque conſorores nec non canonici ſanctiſsimae Virgini Mariae ibi famulantes ſtipendium neceſsarium habeant et pro nobis alacrius Dei miſericordiam exorare procurent et ut haec noſtra imperialis auctoritas pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem anuli noſtri impreſsione adſigniri juſsimus. Signum (Monogramma) hludouuici ſereniſſimi imperatoris. hirminmaris notarius ad uicem hugonis recognoui. anno incarnationis domni DCCCLXVI. data XI. Kal. maiaſ anno chriſto propicio XXVI. Imperii domni hludouuici piiſſimi auguſti Indictione II. Actum bodama palacio regio in dei nomine feliciter amen.

a) Ex copia quadam circ. medium saec. XVtum conscripta, collata cum duobus speciminibus huius privilegii, novissimo tempore, nimirum

circ. an. 1700. non minimo labore exaratis. Antiquius enim instrumentum, cui sigillum esset impressum, nondum est inventum.

b) Indictio annusque imperii respondent anno Chr. 839, cui locus quoque consentit; nam tempore paschali, nimirum a 6. April per duas saltem vel tres hebdomadas Hludowicum pium imp. Bodomae fuisse, testantur annalistae coaevi ac diplomata anthentica v. g. wirceburgense 839. 23. April.

c) Annus Chr. 866. erronee ac loco haud congruenti adscriptus, quo tempore aera christiana in diplomatibus regum ac imperatorum nondum occurrit; nominati quoque interventores, Rabanus archiep. moguntinus ac Salomon episc. constantiensis, nec anno Ch. vero 839, nec anno falso 866 consentanei; cumulata tandem privilegia, aetate Carolingorum fere incognita, maximam suppositionis huic diplomati suspicionem generarunt eruditis, adeo, ut inde bellum illud diplomaticum oriretur, de quo ex instituto agit Baringius in clavi diplomat. edit. Hanover. 1754. p. 34 et 35, paucis referens authores impugnantes ac defendentes hocce diploma.

Conquerenti olim ibi p. 364 Baluzio in epistola ad Conringium, nullum adhuc specimen eiusdem diplomatis exhibitum fuisse, ut satisfiat, ex duobus illis speciminibus indicia quaedam novioris ac refectae scripturae hic addere placuit.

1. Correctura aliquorum vocabulorum quaternis vicibus supra lineas semel in margine primo lineae, scripta;
2. Intervalla inter lineas octo ultimas iusto minora, si comparentur intervallis priorum undecim linearum ac illis, quae in omnibus genuinis eiusdem temporis Ludowici pii imp. chartis observantur;
3. Ineptus locus sigilli, ultra lineam contextus ultimam extensus, in qua praeter ullam aliam rationem spacio vacuo contextus interrumpitur; nisi quod noviori scriptori coarctandae essent lineae, quibus diploma amplificatum inscriberetur;
4. Defectus notarum Tironiarum, aegre a posteriore scriptore effingendarum;
5. Inconcinna ac inconstans quarumdam literarum efformatio, saepius oculos legentium offendens, inprimis in litteris minoribus c, e, et r, compa-

comparatione cum scriptura diplomatum authenticorum facta, facile apparens.

d) Editum in Heideri grundlichen Ausführung 724; in Tenzelii historicis vindiciis 27—30; in Lünig spicileg. eccl. III. Theil Aebtissinnen 146. n. 11.

XL.

Anno 839. 1. Septemb. Cabalano sive Cabilone civitate.

Ludowicus pius imperator monasterio Campidona liberam eligendi abbatem licentiam concedit.

(Chrismon.) In nomine domini dei ſaluatoriſ nostri iheſu chriſti. HLVDOWICVS diuina ordinante prouidentia Imperator auguſtuſ. Si erga loca diuiniſ cultibuſ mancipata propter amorem dei eique in eiſdem lociſ famulanteſ beneficia oportuna largimur. praemium nobiſ apud dominum aeterne remunerationiſ rependi non diffidimuſ. Idcirco notum eſſe nolumuſ cunctis fidelibus noſtriſ praeſentibus ſcilicet et futuriſ. quia concessimus monaſterio quod dicitur Campidona quod eſt conſtructum in honore ſanctae Mariae ſemper uirginiſ et ſanctorum Gordiani et Epimachi martyrum quoſ bonae memoriae Hildigarda mater noſtra ad eundem locum pro diuiniſ eiſ officiis adhibendiſ collocauit. vbi et nunc uenerabilis abbaſ Tatto praeeſt. ut quandocumque diuina uocatione praedictuſ abbaſ uel ſucceſſoreſ eius de hac luce migrauerint. pro diuinae auctoritatiſ gratia et amore prefatae Hildigardae matriſ nostrae. monachi ibidem deo militantes licentiam habeant. quamdiu inter ſe taleſ inuenire potuerint qui ipſam congregationem ſecundum regulam ſancti benedicti regere ualeant. per hanc noſtram auctoritatem et conſenſum eligendi abbates. quatenus ipſos monachos qui ibidem deo famulantur pro nobis et conjuge proleque noſtra atque ſtabilitate totius imperii noſtri. proque memoria beata genitoris noſtri matriſque nostrae Hildigardae domini immenſam

clementiam exorare delectet. Hanc itaque auctoritatem ut pleniorem in domino optineat uigorem. et a fidelibus ſanctae dei aecclesiae et noſtriſ ueriuſ credatur et diligentiuſ conſeruetur. eam manu propria ſubter firmauimus. et anuli nostri impressione ſignari iuſſimuſ.

Signum (Monogramma) HLVDOWICI ſerenissimi imperatoriſ. Hirminharduſ (Hirminmaris) notarius ad uicem Hugoniſ recognoui et ſubſcripſi (Signum recognitionis) Data Kal. Septembriſ anno chriſto propitio XXVI. imperii domni Hludouuici piiſſimi auguſti. Indictione II. cabalauno ciuitate palatio regio. In dei nomine feliciter. AMEN.

a) Ex libr. cop. antiquissimo campidonensi saec. XI. fol. 11. b.

b) Indictio et annus imperii respondent anno Chr. 839. Consentiunt quoque coaevi scriptores annalium et vitae Ludowici pii imperatoris, testantes, illum Kalendis Septembr. an. 839. Cabilone fuisse ac negotia disposuisse.

c) Editum in Mabillon. vet. analectis nov. edit. 448. in Lünig spicileg. eccl. III. P. operis XVIII. Vol. 169. num. 2 et in Neugart. cod. Alemann. dipl. I. 239. num. 294.

XLI.

Anno 852. 16. Jan. Radasbona civitate.

Ludowicus rex Hartwico episcopo pataviensi generalem concedit licentiam, permutandi res et mancipia ecclesiae cum rebus et mancipiis nobilium uirorum.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ hludouuicuſ diuina fauente gratia rex. Notum ſit igitur omnibuſ fidelibuſ ſanctae dei eccleſiae. Noſtriſque preſentibuſ ſcilicet et futuriſ. quia

harduuicuſ Uenerabiliſ epiſcopuſ Noſterque familiariſ excellentiam noſtram adienſ. deprecabatur. ut sibi liceret. a uiriſ nobilibuſ eorum reſ propriaſ. et mancipia. cum rebuſ eccleſiae et mancipiiſ. quae in honore ſancti ſtephani protomartiriſ chriſti dedicata eſt. ubi domino auxiliante corpuſ beati ualentini requieſcit ac ei ad regendum commiſſa commutare. Ea uidelicet ratione quod ipſa eccleſia nichil iuriſ ſuae (sui) careret. ſed potiuſ compendium et utilitaſ eidem eccleſiae exinde generatur (generaretur). Noſ uero ſolemni more. ſicut omnibuſ iuſta et racionabilia petentium agere uolumuſ. peticioni eiuſ aurem ſerenitatiſ noſtrae accomodauimuſ. ac per hoc. hanc auctoritatem noſtram prefato harduuico epiſcopo. ſeu ſucceſſoribuſ ſuiſ fieri decreuimuſ per quam uolumuſ atque iubemuſ ut ubicumque ipſi et aduocati eorum. taleſ reſ inueniant. quae aeccleſiae illorum aptiuſ et utiliuſ. atque conuenientiuſ coniacere uideantur. liberam poteſtatem habeant commutare. et ad opuſ ſediſ ſuae ſubicere. et hoc illorum et aduocatum (advocatorum) eorum prouiſioni conſiſtat. Ut cum ſumma cautela et diligentia conſideretur. Ne peiuſ atque deteriuſ uel minuſ in nullo negotio iſto. parti et poteſtate (i) iam nominati (ae) ſediſ. et monaſteriiſ. ex illa comutatione proueniat. ſtatuenteſque ut deincepſ quicquid pro utilitate ſepedictae eccleſiae. et monaſteriiſ prefatuſ epiſcopuſ. ſucceſſoreſque illiuſ et aduocati eorum Commutauerint. In mancipiiſ ceteriſque rebuſ. ſiluiſ. uel etiam territoriiſ per hanc noſtrae beneuolentiae conceſſionem firmum et inconuulſum perpetuo permaneant (eat) et ut nulli liceat. illam commutationem infringere et inrumpere aut infeſtare ſed ut diximuſ. quicquid parſ altera alteri dederit ſtabilitum et incontaminatum futuriſ temporibuſ permaneant. (eat) et ut haec noſtrae conceſſioniſ. Auctoritaſ firmiorem. atque diutiorem obtineat vigorem. et a cunctiſ fidelibuſ ſanctae dei eccleſiae. noſtriſque meliuſ credatur. et diligenciuſ conſeruetur. Manu propria noſtra ſubter eam firmauimuſ et anuli noſtri inpreſſione adſignari iuſſimuſ. Signum (Monogramma) domni hludouuici ſereniſſimi regis. Comeatus notarius ad uicem rudleici recognoui. Data in XVII. Kal. Febr. In anno chriſto propicio. XVIIII. regni domni hludouuici ſereniſſimi regiſ. In orien-

tali francia Indictione XV. Actum radaſbona ciuitate regia In dei nomine feliciter amen.

a) Ex libro copiali pataviensi primo saec. Xmi num. 89.
b) Indictio et annus regni in orient. Francia respondent anno Chr. 852.
c) Editum ex eodem codice in Bar. de Freyberg Sammlung hist. Schr. und Urk. I. Bd. 447. n. 89 et in Mon. Boic. XXVIII. pars II. 70. n. 89.

XLII.

Anno 857. 27. Mart. Wormatiae.

Ludowicus germanicus conventiones, inter duos episcopos wirzeburgenses Gozboldum et Arnonem, duasque filias suas Hildegardam et Berhtam, de monasterio Swarzaha, quod amita sua Thedrada ecclesiae wirceburgensi tradiderat, initas, confirmat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Ludewicus diuina fauente clementia Rex. Notum ſit igitur cunctis fidelibus ſancte dei eccleſie preſentibus ſcilicet et futuris. qualiter Theodia (Thedrada) quondam amita noſtra, quaſdam res proprietatis ſue hoc eſt Monaſterium, quod dicitur Swarzaha. cum omnibus adiacentijs uel appendicijs ſuis ad Monaſterium Wirzeburg. quod eſt conſtructum in honore ſancti ſaluatoris et beati Kyliani martyris chriſti, manu poteſtatiua tradidit. Ea ratione quatenus dilecta filia noſtra Hildegarda ipſum monaſterium uſque ad obitum ſuum haberet. Poſtea uero Gozboldus Epiſcopus. qui tunc prefate eccleſie Rector eſſe uidebatur. ac reliqui fratres petierunt. quatenus Hildegarda prefatum Monaſterium in ius ſancti Kyliani manu etiam ſua redderet. quod tam feciſſe omnium fidelium noſtrorum magnitudo cognoſcat. at uero memorata humiliter Hildegarda ad Arnonem Epiſcopum et ſucceſſorem eius. ac

reliquum clerum accedens petijt. ut idem monaſterium ad dies uite Berhta (Berhte) ſororis ſue ſub cenſu decem ſolidorum annuatim in palmis reddendo preſtarent, quod ita fecerunt. ſed pro integra firmitate petierunt iterum Arn. Epiſcopus ac reliquus clerus. ut hanc compactionis rationem noſtra auctoritate firmaremus. quorum petitionem (petitioni) libenter acquieſcentes hoc preceptum manſuetudinis noſtre eis conſcribere iuſſimus. per quod precipientes precipimus. ut ſicut ipſi inter ſe placitarunt. ita deinceps per hanc noſtram auctoritatem iure firmiſſimo permaneat. Et poſt obitum Berchte filie noſtre prefatum Monaſterium in ius et poteſtatem ſancti Kyliani redeat et nullus ſucceſſor noſter. illud inde ſubtrahere poſſit. ſed ſemper ac perpetualiter ad iam dictum locum chriſto propitio permaneat. Et ut hec auctoritas compactionis per futura tempora firmior habeatur et melius conſeruetur. veriusque credatur. ſubter eam ſigillo noſtro iuſſimus ſigillare. Hadeberus (Hadebertus) subdyaconus ad uicem Grimoldi Archicapellani Recognoui et ſſ. (S. R.)

Data VI. Kalend. Aprilis Anno XXV. Regni Ludewici ſereniſſimi Regis in Orientali Francia regnante (regnantis). Indict. V. Actum in ciuitate Wormatia in dei nomine feliciter amen.

a) Ex libro copiali wirceburgensi, novissime signato 5, conscripto circ. an. 1278. p. 275, quod etiam occurrit in codice bebenburgiano num. 9, sed omisso signo recognitionis, et in libr. albo privil. f. 42.

b) Indictio et annus regni respondent anno Chr. 857.

c) Editam ex chronico schwarzachensi apud Ludewig. volum. II. script. rer. German. 10; in Eckhart Franc. orient. II. 887. num. 13. ex chartariis in Wirceburg et ex chronici schwarzachensis codice; ex Lünig. spicileg. eccl. contin. I. sive operis Tom. XIX. 749. num. 5 et in Ussermann cod. probat. ad episcopatum wirceb. 13. num. 12. male ad num. 865.

XLIII.

Anno 859. 16. April. Reganespurc.

Ludovicus germanicus rex dicitur monasterio Campidona concessisse, ut tres naves salinariae ad hallo sine omni vectigale dirigi et redire possint.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis hludouuicuſ diuina fauente gratia rex omnibuſ epiſcopiſ abbatibuſ Comitibuſ ſiue cunctiſ Junioribuſ et miniſterialibuſ noſtris In regno adeo nobiſ conlato conſiſtentibuſ ſeu etiam cunctiſ actoribus noſtriſ tam in hallo quam etiam in ceteris uilliſ noſtriſ commorantibus notum ſit quia noſ in elemoſina noſtra conceſſimuſ monaſterio quod dicitur campidona ubi praeſenti tempore erchambertef (us) frigiſienſiſ eccleſiae epiſcopuſ rector praeceſſe uidetur ut treſ nauef liceat ei dirigere ad hallo propter ſal accipiendum et ad neceſſaria fratrum in eodem monaſterio degentium deducenda. Propterea hanc noſtram auctoritatem circa ipſum monaſterium fieri decreuimuſ per quam decernimuſ atque ſanccimuſ ut quandocumque denominatuſ (tae) treſ nauef ad praefatum locum ſalaccipiendum uenerint. nullum theloneum miniſtri eiuſdem loci neque ceteri miniſtri nullum ex eis qui eaſ deduxerint exigere aut exactare praeſumant. Et ubicumque tam in eundo quam in redeundo tranſitum ſiue acceſſum habuerint nullum theloneum neque quod lingua theodiſca muta uocatur aut portaticum aut pontaticum. aut rotaticum aut puluueraticum aut ſalutaticum aut ullum cenſum uel ullam redibitionem ab eiſ ſicut ſuperiuſ diximuſ exigere aut exactare ullo umquam tempore praeſumatiſ ſed liceat eaſdem treſ nauef et hominef qui cum eaſ (eis) prorexerint (perrexerint) libere et ſecure ire et redire et neceſſitateſ praefati monaſterii perficere. Et ut hanc auctoritatem noſtram eſſe credatiſ et eam meliuſ conſeruetis de anulo noſtro ſubter Juſſimuſ ſigillari.

Comeatuſ notariuſ ad uicem radleici recognoui.

Data xvj. kl. mai anno christo propitio domni hludouici regis xxvj indictione vij inorientali francia Actum regnesſpure palatio nostro in dei nomine feliciter amen.

c) Sigillum studio exciſum est, uno superiſtite foramine rotundo.

b) Characteres ipsius instrumenti aetati Ludovici germanici omnino conveniunt; non autem illi, qui habentur in ultimis duabus lineis: Data etc.

c) Notae tironicae etiam ad finem contextus apparent, quae illis notariis Comitati conformes sunt, expositae a Hepp. Pal. act. I. n. 4. sq.

d) Suspectum hoc instrumentum redduntur:

1) Tres anachronismi, in Erchamberto episcopo frisingensi, Comeato notario et Radiscо archicapellano, quorum nullus annum regni Ludowici in orientali Francia attigit, sive annum Chr. 829, cui regni eiusdem XXVIus et indictio VIIma respondent. Nec licet substituere annum Chr. 844, quod fecere Campidonenses in libro copiili anni 1761, nam eidem anno personae quidem supradictae et indictio praedicta, non autem annus regni responderent, a quacunque epocha inceptus.

2) Errores in contextu bina vice commissi, in medio, ubi duplex vocabulum: *nullum* sensum interrumpit, in fine, ubi vocabula in *orientali francia* absque signo intercalationis inepte a regno separantur, interpositis vocabulis *indictione* VII.
Primum errorem emendare volens manus saec. XIImi in adiacente copia pergamena suspicionem suppositionis non tollit sed auget.

3) Studiosa sigilli exciso iam memorata, quae nisi ab ipsis possessoribus instrumenti fieri non potuit, cum tantopere illud pessumdarent nec unquam sibi illius vidimationem procurarent.
Quae cum ita sint, et suspicio suppositionis magis in expeditionem, quam in contextum instrumenti cadat; illud pro salvanda saltem historica eius fide dicendum restat: nimirum instrumentum inter annos 844. usque 855, quibus Erchambertus episcopus frising. monasterio Campidona praefuit, exaratum; notas autem chronolo-

Digitized by Google

gicas dati instrumenti demum saec. XImo aut XIImo esse additas; nam ex hac aetate illas esse, ipse character litterarum persuadet.

e) Absque notis criticis, quod mireris, illud ad annum 859 edidit Neugart in codice dipl. Alemann. II. p. 8. n. 808.

XLIV.

Anno 860. potius, quam 836. 31. Julii. Papiae.

Ludowicus II. imperator Adhalhardo veronensi episcopo eiusque ecclesiae, in honore Scti Zenonis constructae, curtem Ripa, prope lacum gardianensem, qui et genacus (benacus) dicitur, donat cum pertinentiis.

(Chrismon.) In nomine domini noſtri Jeſu Chriſti Hludoviculſ diuina ordinante gratia romanorum imperator Auguſtus. Si erga loca diuino cultui mancipata noſtrae munificentiae fundamus obſequia ad ſuſtentionem (sustentationem) uidelicet ſeruorum dei ibidem famulantium non ſolum regium morem decenter implemus ipſosque in noſtriſ orationibus efficimus. verum etiam et nobis proſperitatem praeſentis uitae et aeterna gaudia liquido confidimus. Qua propter nouerit omnium fidelium ſanctae dei aeccleſiae induſtria noſtrorum praeſentium ac futurorum qualiter quidam uir uenerabiliſ ueronenſium epiſcopuſ adhalharduſ per admonitionem dilecti dapiferi noſtri aureſ noſtrae ſerenitati pulſando adiit. poſtulanſ ut quaſdam res noſtrae proprietatiſ ad ſanctam dei aeccleſiam cui ipſe epiſcopuſ preeſſe dinoſcitur ad ſupplementum eccleſiaſtici miniſterii traderemus. Noſ autem admonitioneſ huiusmodi illataſ iuſtaſ ac ſalutiferas agnoſcentes dedimus ad praefatam aeccleſiam quae eſt in honore ſancti Zenoniſ conſtructa. curtim noſtram quae dicitur ripa prope lacum Gardianenſe (gardianenſem) qui et Genacuſ (Benacus) dicitur ſita cum omni-

omnibus ſuis pertinentiiſ et adiacentiiſ cum domicoltibus et aedificiiſ omnibus cum agriſ cultiſ et incultiſ uineiſ pratiſ paſcuiſ ſiluiſ piſcationibus uenationibus uiiſ et inuiiſ aquiſ aquarumque decurſibus molendiniſ exitibus et reditibus. et cum uniuerſis pertinentiiſ mobilibus et inmobilibus queſitiſ et inquirendiſ. Quatinus et omnia per hanc noſtram auctoritatem ad praefatam dei aeccleſiam ob noſtram eternae ſalutiſ mercedem perpetualiter pertineant. Nullo amplius quod abſit ſucceſsore noſtro hanc noſtram diuinitus inſpiratam donationem inmutante uel minorante. ſed liceat praefato epiſcopo ſuiſque ſucceſsoribus ab hodierna die et deincepſ eaſdem reſ in omnibuſ ita regere ac diſponere nec non et ordinare prout ſibi libitum ſit. utque utilitaſ ipſius eccleſiae depoſcit. quatinus ex ipſo licet pauco augmento donationiſ eiſdem ſeruiſ dei Chriſto Jeſu ibidem famulantibus aliquantulum maioriſ mercediſ excreſcat conſolatio et noſtra ac piorum parentum noſtrorum iugiſ inperpetuum maneat oratio. Siquis uero quod fieri non credimus contra hanc noſtram auctoritatem ire temptauerit. aut in aliquo uiolare auſuſ fuerit. aut per aliquam uiolentiam uel fortiam eaſdem reſ inuadere praeſumpſerit. et ſeruoſ uel ancillaſ in aliquo iniuſte conſtrinxerit. mille mancuſos auri optimi coactus exſoluat medietatem camere noſtrae et medietatem ad eandem domum dei. Et ut haec auctoritaſ noſtrae donationiſ per futura tempora firma habeatur. manu noſtra ſubtus eam firmauimus. et ſigillo noſtro ſigillari iuſsimus.

Signum mānus domni Hloudowici (Monogramma) ſereniſſimi imperatoriſ.

Ego Sigifredus clericus ex iuſsu imperiali recognoui.

Data II. Kal. Auguſti. Anno dominicae incarnationis DCCCXXXVI. imperii vero domni Hloudowici VII. Indictione VIII. Actum Papie feliciter Amen.

a) Ex libro I. copiali frisingensi, qui conscriptus est medio saec. XII. fol. 10. b.

b) Annus vitiatus seu potius male insertus est apographo, cum usus aerae christianae in nullo diplomate authentico Ludovici alicuius imperato-

ris, Imi seu pii ac IIdi occurrat. Est autem hoc diploma Ludovici II. imperatoris, qui cum patre suo Lothario I., Ludovici pii filio, iam ab anno Ch. 849. 2. Decemb., et post eius obitum 855. 28. Sept. solus imperium tenuit, atque 975. 13. Augusti e vivis excessit. Plura eius passim apud collectores monumentorum extant diplomata, ex quibus patet, et locum peracti negotii et annum imperii cum indictione convenire anno Chr. 860. Cnfr. inprimis Ughelli Ital. sacr. T. IV. 337. actum Papiae VI. Idus Jun. (10. Jun.) imperii VII. an. 862, ubi tamen legendum 860, vel omnino annus omittendus est.

c) Ineditum.

d) Manus saec. XVI. in margine haec notat: Ripa prope genacum, cui Meichelbeck sua manu addidit: Neben dem gartsee (gardasee) in Lombardia. Intellige oppidum Riva ad ripam septemtrionalem, lacus guardiani, qui alias dicitur: Lacus Benacus.

XLV.

Anno 860. 24. Septembr. Hostermontingon.

Ludowicus germanicus fideli suo Albrico, episcopi pataviensis chorepiscopo, X. mansos ad Nuzpach et ad Odinburch atque ad loca, ubi montana incipiunt, donat.

In nomine fancte et indiuidue Trinitatis Luodowicus diuina fauente gratia Rex. Si de rebus terrenis quas diuina fumus largitate confecuti fidelibus noftris adiutorium prebere ftuduerimus. non folum regium morem decenter implemus. uerum etiam eos procul dubio fideliores in noftro efficimus feruicio. Qua propter comperiat omnium fidelium noftrorum prefentium fcilicet et futurorum follertia. qualiter uenerabilis epifcopus noftcr Hardwicus ueniens in procerum noftrorum prefentiam. poftulauit ferenitatem noftram ut de rebus proprietatis noftre X Manfos Albrico fideli noftro fuoque Choriepifcopo conceffiffemus. confif-

tentes inter Raba et Chuomberch. cuius petitioni ob amorem et ſeruicium ſuum libenti animo aſſenſum prebentes dedimus ei predictos manſos X. ad Nuzpach. cum edificiis deſuper poſitis. et campis et pratis. paſcuis. ſiluis. aquis aquarumue decurſibus in preſcriptis X manſis. qui coniacent intra Alode Amalgeri et Waltiloni et ad Odinburch atque ad loca ubi montana incipiunt extolli. et ſic in communem ſiluam. ea uidelicet ratione et iure et dominatione noſtra preſcriptos X manſos in ius et dominationem preſcripti Albrici choriepiſcopi tradimus atque tranſſundimus. ut quicquid ab hodierno die et deinceps preſcriptus choriepiſcopus Albricus. de preſcriptis X. manſis. quos deprecatus eſt celſitudinem noſtram et quos ei conceſſimus facere uoluerit. nullo inquietante ſed deo auxiliante perpetuis temporibus poteſtatem habeat faciendi quicquid eligerit abſque ullius contradictione. Et ut hec auctoritas largitionis atque conceſſionis noſtre firmior habeatur. et per futura tempora a fidelibus noſtris uerius credatur et diligentius obſeruetur manu propria noſtra ſubter eam firmauimus. et anuli noſtri impreſſione aſſignare iuſſimus Signum domini Luodowici ſereniſſimi regis (Monogramma). Hebarhardus Notarius ad uicem Witgarii recognoui. Data VIIII. Kal. Octobris. anno Chriſti propicio. XXVIII. regni domini Luodowici ſereniſſimi Regis in orientali frantia regnante (is). Indictio VIII. Actum Hoſtermontingon. uilla regia. in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus antiquissimis libris copialibus I. 27. b. II. 53. b. III. 44. a.

b) Indictio et annus regni in Francia orientali respondent anno Chr. 860. Diem mensis libri copiales I. et II. VIII. Kal. Octob., IIItius autem, verisimiliter erronee, VIIII. Kal. Octob. notarunt.

c) Ineditum, copiose autem excerptum ab Aventino apud Oefele I. 704. b, memoratum etiam in Hund. metrop. I. ed. Mon. 296. ed. Ratisb. 197 et in Hansiz Germ. sacr. I. 158.

XLVI.

Anno 865. 4. Julii. Gundulf villa.

Lotharius II. rex, Lotharii I. imp. filius, monasterio Horumbach decimam picis in Rymilingas, a Carolo magno illi concessam, confirmat.

In nomine omnipotentis dei et saluatoris nostri Jhesu Christi Hlotharius diuina preueniente clementia rex omnium sancte dei ecclesie fidelium nostrorum presentium scilicet ac futurorum nouerit vniuersitas Quia veniens coram presencia nostra Richardus abba ex monasterio quod dicitur gamundias seu horumbach ubi corpore tumulantur sanctus Pirminius confessor ac sanctus fabianus glorioſissimus Christi martir detulit auctoritatem quondam sereniſsimi attaui nostri Karoli in qua continebatur qualiter prefato cenobio ob mercedis suc augmentum decimam que ex pice in rymilingas ad opus regis ex teloneo exigebatur sub integritate per confirmacionem sui precepti concesserit petens ut eandem auctoritatem nostro confirmaremus edicto Cuius supplicationi pro amore diuino et prefatorum sanctorum atque maxima sui senioris warnarii fidelitate nostrum libenter prebentes assensum hos regio more iussimus apices fieri per quos memorato sacro monasterio ac sancte congregacioni inibi deo seruienti iugiter designatam decimam picis concedimus et roboramus quatinus deinceps a ministris reipublice nostris et successorum temporibus nostrorum absque negligencia et tarditate aut eciam vlla diminoracione pleniter tribuatur ut in usus et supplementum a predecessore nostro deputatum in eodem venerabili loco ad nostram seu progenitorum nostrorum elemosinam perpetuo jure detur ac famuletur Et ut hec concessionis nostre et confirmacionis auctoritas firmior habeatur et diligencius conseruetur manu propria subter firmauimus annulique nostri impressione iussimus assignari.

Signum Hlotharii glorioſi regis.
Bernharius ad vicem Archambaldi recognouit.
Data IIII Non. Julii anno Chriſto propicio regni domni Hlotharii glorioſi regis X. Indictione XIII. Actum gundulf uilla palacio regio in dei nomine feliciter amen.

a) Ex codice dankartiano f. 7. b. n. 14.
b) Indictio et annus regni Lotharii, filii secundi Lotharii I. imperatoris, regis in Lotharingia ab eo dicta, inde a 22. Sept. 855. duobus mensibus ac 18 diebus anticipatus respondent anno Chr. 865.
c) Editum in Actis mannheim. VI. 256. n. 8. ex eodem codice, cum notis Crollii, qui p. 258. not. h. situm loci Gundulfi villae ex iisdem actis V. 208 et 209. prope Tullum in Lotharingia exponit, hodie dicti Gondreville.

XLVII.

Anno 877. 24. Februar. Matachove.

Karlomannus rex monasterio, in loco Otinga a fundamentis a se constructo, abbatiam Mataseo cum eius pertinentiis, insuper capellam ad Otingas et curtem Buoche cum earum pertinentiis tradit ac donat.

In nomine ſancte et indiuiduc Trinitatis Karlomannus diuina auxiliante clementia rex. Si de rebus terrenis quas diuina conſecuti ſumus clementia. fidelibus quibuscunque noſtris idcirco adiutoria eterna prebere contendimus. ut nobis in ſecularibus negociis deuotiores exiſtant. quanto magis nobis premeditandum ſummopere eſt. ut etiam de ipſis terrenis rebus pro amore diuino atque pro eterna remuneratione eccleſias dei ditare ſatagamus. Qua propter nouerit omnium fidelium ſancte dei eccleſie induſtria tam preſentium ſcilicet quam futurorum. quomodo

diuina inſpiratione compuncti. conplacuit nobis tradere pro augmento mercedis eterne quandam Abbatiam que dicitur Mataſco ad monaſterium nouiter a nobis a fundamentiſ conſtructum in loco qui dicitur Otinga. quod etiam in honore ſancte dei genitricis ſemper uirginis Marie. et ſancti Phylippi apoſtoli domini noſtri Jeſu Chriſti. aliorumque ſanctorum plurimorum quorum reliquias deo propicio aggregare potuimus ornatum eſſe cernitur. ea uidelicet ratione. preſatam Abbatiam ad ſuper nominatum monaſterium tradidimus. ut ab hodierna die cum omnibus ad hanc ipſam Abbatiam pertinentibus. tam traditionibus regum uel etiam aliorum liberorum hominum ad iam dictum monaſterium a nobis conſtructum perpetualiter pertineant ſine ullius Succeſſoris noſtri contradictione. Inſuper etiam notum ſit omnibus tam preſentibus quam et futuris. quomodo illam ad Otingas Capellam et illam Curtem ad Buoche ad praefatum monaſterium ad Otingas tradidimus. cum omnibus adiacentiis. terris cultis et incultis. agris. mancipiis. pratis. paſcuis. ſiluis. aquis. aquarumue decurſibus. queſitis et inquiſitis. Omnia enim hec que ſupra memorauimus. tam ipſam Abbatiam ad Mathaſco. quam ipſa duo loca. item illam capellam ad Otingas et Curtim ad Buoche. exintegro tradidimus ad iam ſepedictum monaſterium perpetuis temporibus poſſidendum. ita ut nullus deinceps nec de parentibus. nec de filiis. ſi eos nobis deus dederit. neque de nepotibus ſiue de ſucceſſoribus noſtris hanc traditionem noſtram uiolare uel inquietare audeat. Siquis uero quod abſit hoc preceptum donationis noſtre infringere diſpoſuerit. primum iram dei ſanctorumque eius incurrat. et in die iudicii tremendi pro hac ipſa temeritate redditurus rationem ante dominum ſiat. ſed liceat ſeruis dei ibidem deo famulantibus cunctas prefatas res ad laudem dei eorumque ſuſtentationeſ perpetuis poſſidere temporibus. quatinus quiete uiuant pro nobisque atque cuncta ſancta dei eccleſia deum attentius exorent. Et ut hec auctoritas traditionis noſtre firmior habeatur. et uerius credatur ac diligentius conſeruetur. manu propria noſtra ſubter eam firmauimus. et anuli noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus. Signum domini Karlomanni ſereniſſimi regis. (Monogramma) Madalwinus Notaris ad uicem Baldonius Can-

cellarii recognoui. Data VI. Kal. Martii anno Chriſto propicio regni domini Karlomanni ſereniſſimi regis Bawariorum. Indictio VIIII. Actum Matachoue Curte regia. In dei nomine feliciter Amen.

a) Ex tribus antiquissimis libris copialibus. I. 22. b. II. 48. b. III. 45. a.

b) Indictio erronea est, decurtata unitate, loco Xmae, quae cum anno regni primo Karlomanni convenit anno Chr. 877, qui revera patri suo Ludowico germanico non successit ante eius obitum 876. 28. Augusti. Annus autem regni, licet non expressus, satis ex ipsa constructione intelligitur, et ab editoribus, mox laudandis, etiam suppletus est.

c) Editum in Aventini historia oettingana apud Ludewig Scr. rer. germ. II. 390. et in Hund. metr. III. edit. Mon. 60. edit. Ratisb. 41.

XLVIII.

Anno 877. 28. Junii. Rantesdorf.

Karlomannus rex monasterio Cremisa duo territoria, ad duas Sprazas fluvios in loco Benninwanc et ad Danubium in loco Smidaha terminis designata, tradit et confirmat, quae iam pater suus, Ludowicus rex, illuc donaverat, sed nullo auctoritatis praecepto confirmaverat.

In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis Karolomannus diuina ſauente gratia Rex. Si erga loca diuino cultui mancipata. regali more beneficia largimur. oportuna *id nobis procul dubio ad ſtabilitatem regni noſtri et anime ſalutem proficere minime dubitamus. Qua propter nouerit induſtria omnium fidelium ſancte dei eccleſie noſtrorumque uidelicet preſentium et futurorum quomodo compuncti amore diuino quedam loca noſtre hereditatis ad monaſterium quod uocatur Cremiſa tradimus. que quam-

uis nobiliſſimus pater noſter diue memorie Luodowicus rex ad id monaſterium donaret. tamen nullo auctoritatis ſue precepto confirmauerat. Idcirco conplacuit regalitati noſtre pro remedio anime prefati beatiſſimi genitoris noſtri et noſtre hanc ipſam donationem per preſentem auctoritatem noſtram confirmare. quatinus perpetualiter firma et inconuulſa permaneat. Tradimus ad prefatum monaſterium per hoc preſens preceptum noſtrum territorium quoddam iuxta fluuium qui dicitur Spraza (Sprazah) quod a capite ab eo loco incipit ubi unus fons in loco qui Benninwanch dicitur intrat in Sprazam. et ſic inter duas Sprazas uſque in eum locum ubi ipſe due Spraze ſimul unum curſum conſaciunt. Hoc igitur totum ſicut iam advobis (a duobus) Comitibus Arathoto et Ernuſto circum equitatum fuerat cum omni integritate ad prefatum monaſterium Chremiſa quod eſt in honore domini et ſaluatoris noſtri Jeſu Chriſti conſtructum tradimus atque donamus. et de noſtro iure in ius et dominationem eiuſdem monaſterii tranſſundimus. ita uidelicet ut quicquid de prefatis rebus ob utilitatem et profectum preſcripti monaſterii rectores et miniſtri eius facere uel iudicare uoluerint. libero in omnibus potiantur arbitrio faciendi quicquid elegerint. Aliud uero territorium tradimus ad ipſum prefatum monaſterium ſub ſimili confirmatione in loco qui dicitur Smidaha. cuius terminus a Danubio ubi unus fons emanat ex una parte incipit et ſic uadit in eum uſque locum ubi dicitur Wachrein. Hoc igitur totum ſicut diximus et ſicut hoc Willehelmus Comes quondam ad id monaſterium circuit atque ſignauit. ex noſtra poteſtate in poteſtatem eiuſdem pronominati monaſterii ſecuriter tradimus. quatinus rectores ſicut iam diximus eiuſdem eccleſie liberam poteſtatem ad utilitatem eiuſdem loci ſancteque congregationis in omnibus habeant inde facere quicquid elegerint. nullo unquam ſucceſſore noſtro irrumpente uel inquietante. ſed deo auxiliante perpetuis temporibus firma inuiolabiliſque hec donatio permaneat. Qua propter ut firmiorem in dei nomine obtineat firmitatem. manu propria noſtra ſubter eam confirmauimus. et anuli noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus. Signum domini Karlomanni ſereniſſimi regis. (Monogramma) Baldo namque

que Cancellarius ad uicem. Diotmari recognoui. Datum IIII Kal. Julii anno Chriſto propicio I. Regni domni Karlomanni ſereniſſimi regis. Indictio VIIII. actum Ranteſdorf. Curte regia. In dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus antiquissimis libris copialibus, I. f. 19. b. II. 45. III. 44. b.

b) Indictio erronea est loco X. Annus regni convenit anno Chr. 877, qui confirmatur etiam ex anno ac die obitus patris Carlomanni, in hoc diplomate memorati; nam defunctus est 876. 28. Aug.

c) Editum in Rettenpacher annal. cremifan. 32—34, laudatum et illustratum a Pachmayr in hist. cremif. 19.

XLIX.

Circa 878 vel 879. 6. Junii. Wormatiae.

Carolus crassus rex legem, sive constitutionem, super romana expeditione promulgat.

In nomine ſancte et individve trinitatis Karolus divina fauente gratia rex francorum et romanorum. Si predeceſſorum noſtrorum morem ſequimur. non ſolum preſentibus sed et ſuccedentibus ſubuenire nitimur. Hac de cauſa uniuerſorum cognoſcat experientia. qualiter dum pro noſtra conſecratione coroneque perceptione proficiſcendi tempus ad apoſtolicam ſedem inſtaret cum quam multiſ principibus annum wormatie tranſegimus. ibique omnem rei publice ſtatum utilem et honeſtum confirmare nociuum atque contrarium radicitus exſtirpare decreuimus. Interim dum hec agerentur caſu contigit. principeſ cum militibus de romana expeditione que tunc inſtabat acerbe contendere. conſtringentes eos multo plures halſpergas de beneficiis ſuis ſibi ducere. quam illi faterentur ſe poſſe uel iure debere. Sed quoniam hoc non ab aliquo antecceſſorum noſtrorum terminatum fuerit. dignum duximus. ut eorum altercationi finem et modum

imponeremus. atque decretum et certam aliquam legem ſuper omni romana expeditione concederemus. Statuimus ergo et decreuimus cum conſenſu tam ſpiritualium quam ſecularium principum ibidem nobiscum aſſidentium. quando pro corona noſtra uel aliqua regni utilitate aut honore romana expeditio a nobis uel a ſucceſſoribus noſtris preparetur ad omnium nobiscum euntium preparationem annus cum VI ebdomadibus pro inducii ſ detur. et taliter per totum regnum fidelibus noſtris indicetur. Cuicumque autem ſecundum hanc legem eadem expeditio imperetur. ſi ad curiam gallorum hoc eſt in campum qui uulgo rungalle dicitur dominum ſuum non comitetur. et ibi cum militari apparatu non repreſentetur. feodo preter hoſ qui cum gratia dominorum ſuorum remanſerint in conſpectu noſtro abſque ſpe recuperationis priuetur. Qui autem per hominium ſiue liberi ſiue famuli domnif ſuis adheſerint. quot Xcem manſos in beneficio poſſideant. tot bruniaſ cum duobus ſcutariiſ ducant. ita tamen ut pro halſperga treſ marcas et pro ſingulis ſcutariiſ ſingulas marcas accipiant. et ſic eundo ac redeundo cum hoc ſtupendio (stipendio) ſine omni dominorum dampno uel expenſa in quantum ipſis dominis placuerit fideliter ſeruiant. Si autem forte quod abſit accidat. ut idem militeſ diuerſos dominos propter diuerſa beneficia acquirant. ne aliquod beneficium indebitum uel ſine ſeruitio remaneat. ſinguli ſingula debita ſinguliſ dominiſ perſoluant. uidelicet quantum ab ipſis ſi irent accepturi erant. tantum ſe daturoſ cognoſcant. uel in prefato loco ut dictum eſt feodum amittant. niſi aliqui a nobis uel a regno ſint inbeneficiati. hi ſi nobiscum uadant. nolumus ut feodum amittant. ſed ſtipendia niſi uoluntate dominorum non pretermittant. Similiter de eccleſiarum filiiſ uel domeſticiſ idem (item) miniſterialibus uel quorumcumque principum clientela qui cottidie ad ſeruiendum parati eſſe debent. ſtatuimus. ut quicumque. V. manſoſ in beneficio poſſideant. domino ſuo ad quem pertinent bruniam cum uno ſcutario ducant. et hoc in arbitrio dominorum pendeat. quos ducant. a quibus ſtipendia accipiant. quibus halſpergas concedant. Ipſis et ad itineriſ preparationem. V. libre ſue monete in ſtipendium tribuantur. et duo equi. unus currenſ.

alter ambulanſ addantur. ac duobus ſociiſ ſoumarius uictilibus bene oneratus commitatur qui ab ipſiſ ad opus dominorum diligenter cuſtodiatur. Ipſi quoque in dominorum tamdiu uiuant procuratione quamdiu in incepta uadant expeditione et quicquid a rebellibus regniſ pugnando acquiſierint partes duaſ ad dominoſ deferant. terciam ſibi pro conſolatione retineant. Quoſ autem non paſcunt domini ad ipſoſ reportent terciam partem ſui acquiſiti. Singuli vero principeſ ſuoſ habeant officionarioſ ſpeciales. marſcalcum. dapiferum. pincernam. et kamerarium. Qui IIIIor quanto plus sunt laboraturi. tanto pluſ in ſtipendio. in ueſtitu. in equitura. pro ceteris sunt honorandi. scilicet unicuique iſtorum. X. libre cum tribus equiſ tribuantur. quartus marſcalco addatur. quorum unum ad precurendum. alterum ad pugnandum. tertium ad ſpatiandum. quartum ad loricam portandum. Iſti vero tales remanere cupientes. ſi apud dominos impetrare ualeant. quot manſoſ poſſideant. tot libraſ ſue monete uel totum fructum ſeodi in illo anno pro ſtipendio perſoluant. Vt autem noſtrum imperium ab omnibus habeat ſupplementum. hoc conſtituimus et firmiter precipimus ut ſinguli buringi decem cum XII. funibus de canapo ſolidoſ dominiſ ſuis impendant. et inſuper ſoumarium cum capiſtro concedant. quem ſi domini uoluerint. ipſi ad primam naualem aquam uſque perducant. Manſionarius. V. ſolidoſ. abſarius. XXX. denarios. bunuarius. XV. quorumlibet larum poſſeſſores. VI. ſuppleant. et ut hec noſtri decreti auctoritaſ inuiolabilem et incorruptam in dei nomine apud omnes successores nostros obtineat emunitatem cunctiſ principibus qui aderant aſtipulantibus manu propria ſubter eam roborare decreuimus, et anuli noſtri ſigno aſſignari iuſſimus. Signum Karoli (Monogramma) glorioſiſſimi regis. Hernuſtus notarius ad uicem lutwardi cancellarii recognoui. Data VIII. idus Junii. Anno ab incarnatione domini noſtri ihesu Chriſti. DCCXC. regni autem eius XXII. ante conſecrationem actum wormatie feliciter. Amen.

a) Ex codice olim chiemensi, nunc Bibliothecae regiae monacensis, dicto Lippertino num. XII. fol. 38. b. et 39, manu finientii saec. XI. aut incip. XII. conscripto.

b) Annus Chr. et regni certe fallit, qui convenit quidem aetati Caroli M., ast constitutionem esse Caroli crassi res ipsa luculenter demonstrat. Habita ergo ratione tam ad historiam ipsius Caroli crassi, cui pars Lotharingiae cum urbe Wormatia ex divisione regni paterni 876. mens. Novemb. et corona imperii 880. 25. Decemb. obtigere, quam praecipue ad notarium et cancellarium in hoc diplomate expressos, qui in aliis huius Caroli ap. Neugart. cod. dipl. Aleman. I. p. 415. n. 509. p. 417. n. 513. tántum an. 878. occurrunt, ad annum 878. vel an. 879. istam constitutionem collocandam esse credimus, nam ab an. 880. constanter Liutwardus archicancellarius vocatur. Confr. Schannat Histor. wormat. I. 319. et Notam. b. neugart l. c. p. 423.

c) Edita ista constitutio in constitutionibus imp. Goldasti I. 207. Senkenbergii I. 3. in Lehmanni chronica der R. St. Speyer 152. in Dumont Corps dipl. T. I. P. I. p. 48. in Lünig continuat. II. partis generalis 48. et in Mon. Boic. II. 372, ubi aliqua minus bene vel male lecta emendentur: p. 373. lin. 31. vel 2. ab infra incepta pro cepta; p. 374. lin. 5. IIII. pro IV; lin. 19. bunuarius pro Bunuiarius; lin. 22. principibus pro presentibus; lin. 24. suppleatur monogramma Caroli, quod delineatum habetur in codice.

d) Praeter notas chronologicas aperte corruptas in titulo etiam verba: Francorum et Romanorum abundare et posterioribus saeculis interpolata esse videntur.

L.

Anno 878. 9. Septembr. Rantesdorf.

Carlomannus rex novae suae aedificationis basilicae ad Otingas, quo corpora Scti Maximiliani et Sctae Felicitatis collocari curavit, atque monasterio illuc, curtem ad Trebinam, terminis descriptam, et insuper montem Sikkowa, in partibus Carentaniae sclaviniaeque regionis, donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Karolomannus diuina fauente gratia rex. Si pro amore dei ac reuerentia ſanctorum illius locis deo dicatis noſtriſque laboribus a fundamentis Chriſto miſerante conſtructis et terrenarum prebere ſatagamus rerum. liquido nobis inde eterna credimus prouenire premia. Qua propter nouerit iuduſtria omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet et futurorum. quomodo pro redemptione anime noſtre ac coniugis. parentumque noſtrorum quaſdam res proprietatis noſtre in partibus Carentanye ſclauinieque regionis ſitas ad ſanctum Maximilianum confeſſorem Chriſti necnon et ad ſanctam felicitatem ſeptem filiorum martyrem et matrem tradidimus. quorum corpora in nouam noſtre edificationis Baſilycam ad Otingas collocare in timore et amore dei omni modis curauimus. cui abbas uenerabilis Werinolfus preeſſe dinoſcitur. quatenus in luminaribus eiuſdem eccleſie et in alimoniis pauperum ſeruorumque ibidem degentium perpetualiter proficiant in augmentum. dedimus namque ad prefatas ſanctorum dei reliquias locumque nominatum Curtem illam ad Trebinam cum domibus et uniuerſis edificiis cum mancipiis infra Curtem morantibus utriusque ſexus decem et nouem cum manſis LXX cum agris cultis et incultis. pratis. paſcuis. ſiluis. aquis. aquarumque decurſibus. mobilibus et inmobilibus et cum omnibus pertinentiis et adiacen-

tiis. Termini uero eiuſdem noſtre donationis ita ſe concludunt. tendunt igitur in partes occidentales ſurſum per fluuium Traam uſque ineum locum qui uulgo dicitur ad Buochun in aquilonem inter duos lacus qui ibi ſunt ſe continent. Et in orientem iuxta illum lacum ſimulque cum et lacu. uſque in eum locum ubi rubra petra e regione eiusdem loci prominet. et in meridiem uſque in riuulum qui dicitur Durrenbach dicitur et ſic uſque ad Pontem Villah. Inſuper et Montem qui uocatur Sikkowa. ad eundem locum preſcriptum dedimus. quatenus hec omnia cum omnibus integritatibus ſuis ad prefatos ſanctos dei per hoc preſens preceptum noſtre munificentie perpetualiter ſine ulla diminoratione ſeu moleſtatione pertineant liceatque pronominato Abbati ſuiſque Succeſſoribus eaſdem res ordinare diſponere per omnia iuxta id quod ipſis fratribus ſub eis degentibus complaceat. Et ut hec auctoritas noſtre donationis per futura tempora firmior habeatur et uerius credatur. manu propria noſtra ſubtus eam firmauimus. et anulo noſtro ſigillari iuſſimus. Signum Karlomanni inuictiſſimi regis (Monogramma). Madalwinus notarius ad uicem Theothmari recognoui. Data V. Idus Septembris. anno Chriſti propicio ſecundo (III) domini Karlomanni piiſſimi regis in Bauuaria et I in ytalia (Italia). Indictione XIa. Actum in Ranteinſdorf (Ranteſdorf). Curte regia in dei nomine feliciter amen.

a) Ex codice IIItio f. 65. a, et ex cod. I. f. 30. a signo f; nam in hoc fragmentum solummodo, nimirum extrema pars diplomatis invenitur, folio saltem integro exciso et perdito, quod in codice secundo penitus exulat, cum parte diplomatis fine medio praecedentis an. 1014. 15. Jul., cuius adest authographum.

b) Indictio et annus regni in Italia conveniunt anno Chr. 878, immo etiam annus regni in Bauuaria ante dies undecim completus. Notandum autem in codice tertio, dicto Lonstorfiano, exprimi annum tertium regni in Baioaria, qui, utut verior, vix tamen ipsi authographo congruentior.

c) Editum, minus tamen correcte, in Aventini hist. ottingana apud Ludewig scr. rer. germ. II. 591, in Rund. metr. III. edit. Mon. 64. edit. Ratisb. 42.

LI.

Anno 879. 9. April. Ad Oningas.

Carlomannus rex conplacitationem inter abbatem Hittonem et monachos in coenobio Maninseo peractam confirmat, qua praefatus abbas praedicto monasterio proprietatem suam in Sulzibach tradidit, ab eodem autem monasterio per manum advocati Atonis beneficia Perhtrammi presbyteri, in Kegingen, Erlafa, Chauinga et Osteringa, ad vitae suae tempus possidenda recepit.

In nomine sancte et indiuiduae trinitatiſ Karlomannu (s) diuina fauente gratia rex. Si enim fructuoſas conplacitationeſ circa eaſas dei fieri conſentimuſ. Non ſolum temporaliter nobis profuturum eſſe credimuſ. uerum etiam et ad aeternam uitam feliciter peruenientibus nobis profructuoſum eſſe liquido non dubitamuſ. Icirco notum ſit omnibus fancte eccleſiæ noſtriique feliciet praeſentibus et futuriſ quoniam quidam uenerabiliſ ac dilectuſ abbaſ noſter nomine Hitto peciit culmen ſerenitatiſ noſtre ut ſibi liceret quandam conplacitationem agere cum monachiſ in cenobio quod maninſio dicitur conſiſtentibus quod etiam conſtructum eſſe uidetur in honore beati michahelis archangeli domini noſtri Jeſu Chriſti. Noſ autem peticionibuſ libenter illiuſ aurem accommodanteſ permiſimus ita fieri ſicut rogauit. Et ideo praefatus abbas cum manu aduocati ſui tradidit ad ſupra dictum monaſterium proprietatem ſuam qualem uiſus eſt habere in loco qui dicitur ſulzibach cum mancipiiſ V. cum domibuſ et ceterif

Digitized by Google

edificiiſ cum terriſ agriſ pratiſ uiiſ et inuiiſ paſcuiſ ſiluiſ aquis aquarumue decurſibus et cum omnibus integritatibus ſuis. Econtra uero tradidit aduocatuſ ſancti michahelis nomine ato. memorato abbati cum conſensu et licentia omnium fratrum in eodem cenobio conſitentium (conſiſtentium) omnia beneficia quae perhtrammuſ presbyter cum ſua proprietate conplacitauit uſque ad finem uite ſue haberet. Id est ad Kegingon et ad erlafu et chauinga et oſteringa cum omnibuſ locif illuc aſpicientibus. et cum omnibus integritatibus ſuis. Id eſt cum mancipiiſ utriuſque ſexſuſ (ſexus) cum domibuſ et ceteriſ edificiiſ cum terriſ cultiſ et incultiſ agriſ pratiſ paſcuiſ ſiluiſ aquis aquarumue decuribus (decurſibus). omnia uero hec praedictuſ aduocatuſ hittoni abbati tradidit ea ratione ut poſt obitum memorati presbyteri uſque ad finem uite ſue in prietatem (proprietatem) haberet aque (atque) poſsideret et poſt diſceſsum eius omnia cum integritate ad praefatum cenobium conueterentur (conuerterentur) meliora. ſed pro firmitatis gratia idem abbas popoſcit ſerenitatem noſtram ut praeceptum noſtrum ſuper adderemuſ ut illiuſ conplacitatio firma et inconcuſsa perſiſtere potuiſset. Noſ uero uoluntarie peticionem illiuſ ſuſcipienteſ per hoc praeſens praeceptum noſtrum ſancimuſ atque iubemus ut quod ille ad iam dictum monaſterium tradidit ut hoc deincepſ illuc perpetualitér (pertineat) atque aſpiaciat (aſpiciat). Et quod ipſe abbaſ ab eodem cenobio ſuſcipit. hoc omnibus diebuſ uite ſue habeat teneat atque poſſideat in proprietatem cum omni integritate ſua. ea ſidelicet ratione poſt obitum illiuſ redeant cum omnibus adiacentiiſ ſuiſ meliorata ad praefatum monaſterium. nullo umquuam (unquam) ſucceſsore noſtro hanc traditionem inrumpente ſed deo auxiliante perpetuiſ temporibus ſalua et inconcuſsa permaneat. Et ut hec auctoritaſ praeceptioniſ noſtre per cuncta futura ſecula inuiolabilem in dei nomine obtineat uigorem manu propria noſtra ſubter eam confirmauimuſ et anuli noſtri inpreſsione aſigillari iuſsimus.

Data V Id. aprilis anno Chriſto propicio III domni Karlomani piiſsimi regiſ In bauuaria. Et II In italia Indictione XII. actum ad ötingaſ cum regina in dei nomine feliciter amen.

a) Ex

a) Ex codice I. cop. S. Emmer. f. 38. absque num.
b) Indictio et anni regnorum respondent anno Chr. 879.
c) Editum in Pez. thesaur. I. III. 28. n. 3. chronico lunelac. 86. libr. probat. S. Emmer. 64. n. 25.

LII.

Anno 880. 3. Maii. Forchaym.

Ludowicus II, alias dictus iunior, rex monasterio S. Michaelis (Meten) quaedam bona, terminis designata, donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Hludwicus, diuina fauente gratia, Rex, Si peticiones ſeruorum dei iuste et rationabiliter aurem ſerenitatis nostre petencium, ad effectum perducimus, hoc nobis procul dubio ad eterne remunerationis premia capienda profuturum liquido credimus Qua propter notum sit omnibus sancte dei eccleſie fidelibus, noſtrisque preſentibus et futuris, qualiter nos ob nostre mercedis augmentum et pro remedio anime matris nostre et anteceſſorum nostrorum conceſſimus quaſdam res proprietatis nostre in comitatu cunberti cuidam Monasterio constructo in honorem Sancti Michahelis archangeli ad peticionem wypponis abbatis, qui eidem monasterio preesse dinoscitur, omne ſcilicet forestum et predium intra ipsum monasterium et danubium, hoc est in pago de staine uſque in chraphanrain, inde in prant. inde in dic twerchloe uſque in zeydloren. et ſic uſque in danubium. Itaque quitquit inſra ſcriptos terminos habere uiſi ſuimus, totum in proprietatem donacione iam dicto Abbati et fratribus predicti loci perpetualiter poſſidendum condonauimus, ut eos pro nobis coniuge proleque nostra et tocius regni proſperitate miſericordiam omnipotentis domini melius exorare delectet. Et ut hec nostre concessionis auctoritas firmior habeatur et per futura tempora a fidelibus nostris melius credatur, manu propria nostra ſubter eam firma-

uimus et annuli noſtri impreſſione aſſignari iuſſimus. ſignum (Monogramma) hludwici ſereniſſimi regis. Arnolfus cancellarius ad uicem Luitwerti archycappellani recognoui. Data quinto nonas May Anno dominice incarnationis dccc. lxxx. Indictione xij. Anno iiii regni Ludwici ſereniſſimi regis. Datum forchaym villa regia in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex libro copiali monasterii metmensis cura Petri abbatis an. 1407. conscripto et usque in ann. 1422. continuato, fol. 1, estque prima copia totius collectionis.

b) Annus regni et historia Ludowici II. regis, alias dicti iunioris, annum Chr. 880. expressum stabiliunt, adeo ut indictio XII posita sit pro currente XIII.

c) Editum ex supplemento bruschiano per Nesselium in Michaelis (Huen) collectione scriptorum monasticorum tom. II. p. 83. et ex eo Mon. Boic. XI. 430.

d) Facta comparatione huius copiae cum fragmento diplomatis authographi in Mon. Boic. vol. XXVIII. p. I. num. 50. authenticorum memorato, ac in Mon. Boic. XI. 429. num. 7. edito, constat, in ea plures sententias inepte transpositas, vocabula plura partim omissa, partim autem corrupta esse, eo, ut videtur, fine, ut falsus abbas Wippo, loco veri abbatis, qui verisimiliter Lantbertus tunc praefuit, substitueretur. Juvat igitur anachronismo sublato, ipsum textum originalem ista ex comparatione restituere.

e) Termini foresti et praedii in ipso diplomate isto memorati fol. 2. b. eiusdem codicis sub sequenti titulo rubro taliter describuntur. „De „foresto et praedio inter monasterium et Danubium."

„Anno ab incarnatione Domini DCCCo LXXXo. Indictione XII. „Iste Ludwicus rex serenissimus anno IIIIto regni sui donavit Mona„sterio Metmensi forestum et praedium inter monasterium et Danu„bium infra terminos subscriptos videlicet de loco qui dicitur Steine „usque in Chrapfenrayn inde in Prant inde in di Dwerchla usque in „Zeidloren et sic usque in Danubium perpetualiter possidendum, sicut „per privilegium eius patet. Arnolfus cancellarius ad vicem Liutwerti

„archicapellani recognovit. Actum forchheim villa regia in Dei no„mine feliciter amen.“ Ubi etiam monogramma regis in margine exhibetur, et collector quosdam in praedicta copia commissos errores correxisse comprobatur.

LIII.

Anno 883. 2. April. Regenspurch.

Carolus crassus quasdam possessiones monasterii altahensis in villis Winchilinga, Thuomthorf, Otilinga et Sweinaha monacho Richoni presbyteroque Richardo ad dies vitae concedit.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis KAROLVS diuina fauente clementia. Imperator Augustus. Notum sit omnibus sancte dei ecclesie fidelibus nostrisque presentibus scilicet et futuris. qualiter nos cuidam monacho nomine Richo ex monasterio quod dicitur Altaha et cuidam presbitero nomine Richart. beneficium quod ab eodem monasterio uisi sunt habere diebus uite illorum sub usu fructuario. in proprietatem concessimus. hoc est in uilla Winchilinga et Tvomthorf. et In Otilinga et Sweinaha. Idcoque hoc nostre auctoritatis preceptum eis inde conscribi iussimus per quod decernimus atque iubemus ut prefati homines Richo et Richart. predictas res diebus uite illorum sub usu frvctuario teneant atque possideant. Post illorum uero obitum ad eundem monasterium cum omni integritate earum reuertantur ad luminaria facienda et ad stipendia fratrum ibidem deo famulantium. Et vt hoc nostre auctoritatis preceptum uerius credatur et diligentius obseruetur. de anulo nostro subter iussimus insigniri. Waldo Cancellarius ad uicem Liuthardi (vvardi) Archincancellarii recognoui. Datum IIII non. aprilis. Anno Ab incarnatione domini DCCCLXXXIII. Indictione I. Anno im-

perii Imperatoris Karoli III. Actum in Regenſpvrch. In dei nomine feliciter Amen.

a) Ex codice membranaceo Hermanni abb. fol. 72. a. num. 13.
b) Notae chronologicae inter se conveniunt.
c) Editum in Hund. metr. II. ed. Mon. 18. edit. Ratisb. 13. et in Mon. Boic. XI. 125. num. 16.

LIV.

Anno 885. 25. August. ad Weibelingan.

Carolus crassus imperator capellae, in villa Otinga sitae, donat nonas omnium rerum suarum in curtibus suis, nominatis: Vueles, Atarnhova, Matachove, Rantesdorf, Muninga, Swindilenbach, Otingen, Ostermundingen, Salzburchoue, Salina, Atilla, Osternhova, Dingolvingan, Livchinga, Incingan, Peringan, Chieminchhoue, Ueldan, Helsendorf, et nonam partem mutae ad Rantesdorf et Taberesheim.

In Nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Karoluſ diuina fauente clementia imperator auguſtus. Si ergo lociſ diuiniſ cultibus mancipatiſ aliquid emonumenti (emolumenti) contulerimus. preſentiſ uitae proſperitatem a deo nobis donari credimus. et aeternae uitae beatitudinem conſequi non dubitamus. Quapropter comperiat omnivm fidelivm noſtrorum preſentium ſcilicet ac futurorum induſtria qualiter nos ob amorem dei ac pro remedio animarum parentum noſtrorum genitoriſ et genitriciſ noſtrae fratrum ſororumque noſtrarum ac pro noſtra et coniugiſ noſtrae aeterna remuneratione nonaſ de curtibus noſtriſ ſubter nominatiſ omnium rerum noſtrarum ad capellam quae ſita eſt in

villa quae dicitur Otinga perdonauimus. id eſt de Vueles. de Aternhova. de Matachove. de Rantesdorf. de Muninga. de Svuindilenbach. de Otingen. de Oſtermundingen. de Salhburchhoue. de Salina. de Atilla. de Oſternhoua. de Dingoluingan. de Livchingan. de Incingan. de Peringan. de Chieminchhoue. de Ueldan. de Helfendorf. et nonam partem. mutae. ad Rantesdorf. et Taberesheim. Ideoque hoſ noſtrae auctoritatis apicef inde conſcribi mandauimus. per quod decernimus atque omnino ſancimus. ut prefatae reſ ad prefatam cappellam deinceps ſecuriter atque inuiolabiliter permaneant. nullo umquam ſucceſſorum noſtrorum eaſ inde irrumpente. Et ut haec largitioniſ noſtrae auctoritaſ firmior habeatur. manu propria ſubter eam firmauimus. et anuli noſtri inpreſſione iuſſimus inſigniri. Signum Karoli ſereniſſimi imperatoris auguſti (Monogramma). Amalbertus notarius ad uicem Livtvuardi archicancellarii recognoui. Datum VIII. Kalendas Septembris. Anno incarnationis domini. DCCCLXXXV. Indictione III. anno imperii piiſſimi imperatoriſ Karoli in italia. Vo. in francia. IIIIto. In gallia. Io. Actum ad Vueibelingan. in dei nomine feliciter. Amen.

a) Ex tribus libr. cop. I. 24. b. II. 50. b. III. 40. b.

b) Omnes notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Aventini hist. otingana ap. Ludewig scr. rer. germ. II. 393, in eiusdem Aventini excerptis passav. ap. Oefele I. 704. b, et in Hund. metrop. III. edit. Monac. 62. edit. Ratisb. 42.

LV.

Anno 888. 4. Januar. Regenesburch.

Arnolfus rex monasterio Cremisa, a flumine eiusdem nominis dicto, curtem Niuvanhova in pago Truongowe donat cum omnibus pertinentiis, excipiens autem illud, quod prius Purchardo fideli regis, et Snelloni, eiusdem monasterii abbati, per praeceptum donatum fuit.

In nomine fancte et indiuiduc trinitatis Arnolfus diuina fauente clementia Rex. Si locis deo dicatis aliquid noftri fuffragii folamen contulerimus. id nobis et ad ftatum regni noftri et ad perpetuam beatitudinem promerendam profuturum effe manifefte credimus. Qua propter nouerit omnium fidelium noftrorum prefentium atque futurorum induftria. qualiter nos pro remedio anime noftre nec non uenerande memorie pro animabus patris noftri Karlomanni uidelicet fereniffimi regis auique noftri Luodouuici (Hludowici) piiffimi regis. quafdam res proprietatis noftre in Bawaria (ae) partibus fitis (as) in pago Trvngowe ad monafterium Chremifa a flumine eiusdem nominis ibidem fluente fic dictum in honore Saluatoris domini noftri Jefu Chrifti conftructum iure perpetuo inproprietatem donauimus. Hoc eft Curtem unam Niwanhoua nuncupatam cum omnibus ad eam rite pertinentibus cum beneficiis illuc afpicientibus. mancipiis. edificiis. terris. cultis et incultis. agrif. pratif. campif. pafcuis. foreftis. omnibusque foreftariis et uenatoribus. quorum princeps fuondimuh uocatur. filuis. aquis. aquarumue decurfibus. molendinis. pifcationibus et pifcatoribus uiis et inuiis. exitibus et reditibus. queſitis et inquirendis. mobilibus et immobilibus nichil inde extra dimittentes. excepto quod prius Purchardo fideli noftro et Snelloni eiufdem monafterii abbati per preceptum donatum eft. et iuffimus

inde hoc noſtre auctoritatis fieri preceptum. per quod decreuimus atque iubemus. ut ab hodierna die et deinceps hec donatio noſtra nullo inquietante ſed deo auxiliante per omnia ſecula firma et ſtabilis perſeueret. Abbateſque ipſius Cenobii poteſtatem habeant pro communi utilitate omnium fratrum ibidem domino famulantium, eaſdem res ita ordinare atque diſponere. ut illis placuerit ſine alicuius perſone uim inferentis obſtaculo. Et ut hec auctoritas noſtre conceſſionis pleniorem in dei nomine optineat firmitatem idem preceptum propria manu firmauimus. anuloque noſtro aſſignari iuſſimus. Signum domini Arnolfi glorioſiſſimi regis (Monogramma). Aſpertus Cancellarius ad uicem Theothmari archicapellani recognoui. Datum II Nonas Januarii anno incarnationis domini DCCCLXXXVIII. Indictione VI. anno I. regni arnolfi ſereniſſimi regis. Actum Regeneſburch in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex tribus libris copialibus I. f. 10. b. II. f. 37. III. 66. a.

b) Notae chronologicae inter se concordant.

c) Editum in Rettenpacher annalibus cremifan. 38. 39. extractum ab Aventino in excerptis passav. apud Oefele I. 705. a. b.

d) Vocabulum *avique*, in tertio solum codice rectissime scriptum est, quod in reliquis erronee *atque* legitur.

LVI.

Anno 888. 5. Januar. Regina civitate.

Arnolfus rex Snelperoni, abbati monasterii Chremisa, donat omne illud, quod prius in beneficium ipse abbas habuit in loco Nezzilapach iuxta rivum Chremisa, in pago Trungouui, in comitatu Arbonis.

In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis Arnolfus diuina fauente clementia Rex. Si clericorum atque famulorum Chriſti votis de rebus ſuperno munere collatis. quiddam ſolacii prebentes. clementer annuere ſtuduerimus apud deum remuneratorem omnium premia ſempiterna nos proinde adipiſci poſſe minime dubitamus. Qua propter comperiat omnium ſancte dei eccleſie fidelium noſtrorumque preſentium ſcilicet ac futurorum induſtria. qualiter Snelpero uenerabilis abba monaſterii ad locum qui dicitur Chremiſa. quod conſtructum fore dinoſcitur in honore ſancti Saluatoris mundi. precatus eſt celſitudinem noſtram ut ei quandam potentie regalis cauſam quam ipſe prius in beneficium habuit in proprietatem concederemus. Nos autem ob amorem et pro gratiſſime ſue ſeruitutis frequentatione petitionibus eius aſſenſum prebentes dedimus illi quicquid antea in loco Nezzilapach dicto iuxta Riuum qui dicitur Chremiſa ipſe in beneficium tenuit in Comitatu Arbonis in pago Trungowi nuncupato cum omni integritate iure perpetuo in proprietatem cum curtibus et caſis aliisque edificiis. cum mancipiis utriusque ſexus. terris. cultis et incultis. pratis. paſcuis. campis. ſiluis. aquiſ. aquarumue decurſibus. molendinis. piſcationibus. uineis. ſaltuum finibus uiis et inuiis. exitibus et reditibus. mobilibus et inmobilibus. queſitis et inquirendis. et cum uniuerſis appendiciis et adiacentiis ad ipſam proprietatem iuſte legitimeque reſpicien-

cientibus totumque ex integro quicquid dici uel nominari potest quod illuc recte pertinere censetur. de nostro iure sibi in ius et dominationem donauimus et tradidimus eo uidelicet tenore. ut deinceps de prefatis omnibus securam habeat potestatem. quicquid sibi placuerit facere nullo inquietante sed deo propiciante hec donatio nostra potestate concessa et per hoc presens preceptum nostrum roborata. firma stabilisque in eternum permaneat. Et ut hec largitionis nostre auctoritas per cuncta succedentium temporum curricula pleniorem in dei nomine obtineat firmitatis securitatem manu propria nostra subtus eam confirmauimus. et anuli nostri impressione iussimus insigniri. Signum domini Arnolfi glorioſissimi regis (Monogramma). Aspertus Cancellarius ad uicem Theotmari archicapellani recognoui. Datum Nonis Januarii anno dominice incarnationis DCCCLXXXVIII. Indictione VI. anno regni domni Arnolfi piissimi regis IIdo. Actum Regina Ciuitate in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex tribus libr. copialibus antiquissimis, I. f. 6. b. II. 33. III. 46. a.

b) Indictio convenit anno Chr. indicato; non autem annus regni, qui tunc primus adhuc currebat, et erronee scriptus est II. Primum annum regni expresserunt editor et epitomator mox laudandi, vix tamen ex originali.

c) Editum a Rettenpacher in annal. cremifan. 39, extractum ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 705. a.

LVII.

Anno 888. 8. Februar. Civitate Regina.

Arnolfus rex cuidam Engilfrido, homini comitis sui Adalharti, hobam unam in villa Wolfheresdorf, in pago Tunahgouve et in comitatu Chuoniberti, ad dies vitae eius liberam ab omni census persolutione donat, post obitum autem posteri eius cum eodem servitio, sicuti antea ex eadem hoba priores fecerant, in potestatem monasterii Sctae Mariae Pataviae constructi redigantur.

In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis Arnolfus diuina ordinante clementia Rex. Comperiat omnium fidelium preſentium ſcilicet et futurorum induſtria. qualiter quidam Comes noſter nomine Adalhart precatus eſt clementiam noſtram. ut cuidam homini ſuo Engilfrid (Engilfrit) uocato. quaſdam res quas ipſe prius in beneficio habebat in Comitatu Chuniberti in pago Tunahgowe in uilla Wolfheresdorf nuncupata. id eſt hobam unam in proprium donaremus. Cuius petitioni libenter ob mercedis noſtre augmentum. aſſenſum prebentes. decreuimus ita fieri. Dedimus quoque eidem uiro preſcriptam Hobam cum uniuerſis appendiciis ſuis. diebus uite ſue in proprietatem. hoc eſt Curtem cum caſa et mancipiis. agris. pratis. paſcuis. ſilvis. aquiſ. aquarumue decurſibus. mobilibus et immobilibus uiis et inuiis. acceſſibus. et regreſſibus omnibusque adiacentiis illuc iuſte reſpicientibus et iuſſimus inde hoc noſtre auctoritatis fieri preceptum. per quod decernimus atque iubemus ut iam dictus Erchanfrid (potius Engilfrid vel Engilfrit) de hiis omnibus ſecuram habeat poteſtatem. cunctis diebus uite ſue ſine ulla cenſus ſtrictura et poſt obitum illius poſteri ſui cum tali ſeruicio ſicuti

antea ex eadem Hoba priores fecerant. in ius et poteſtatem monaſterii ſancte Marie Batauie conſtructi. tota integritate poſſeſſionis ſue redigantur. Et ut hec auctoritas noſtra firmior habeatur. et a fidelibus noſtris melius credatur. ac diligentius obſeruetur. manu noſtra ſubtus eam firmauimus. et anuli noſtri impreſſione aſſignari iuſſimus. Signum domini Arnolfi piiſſimi regis (Monogramma). Aſpertus Cancellarius ad uicem Theotmari Archicapellani recognoui. Data VI. Idus februarii. anno incarnationis dominice DCCC. LXXXVIII. (dccc. LXXXVIIII.) Indictione VI. anno primo regni domini Arnolfi piiſſimi regis. (Monogramma). Actum Ciuitate Regina in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex tribus libris cop. I. 9. II. 35. III. 49. b. In primo tamen deest initium diplomatis usque ad verba: „Sctaeque Dei ecclesiae fidelium nostrorumque praesentium et futurorum sollertia: Qualiter"; in quibus magna animadvertitur diversitas a copiis aliis duabus.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. met. II. cd. Mon. 587. ed. Ratisb. 404. Extractum ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 705. b. attamen erronee ad an. 889, quem errorem solus codex lonstorfianus commisit. Editum etiam a Bar. de Hormayr Jahrb. Bd. XLIV. Anzbl. 6. n. 23.

LVIII.

Anno 888. 23. Februar. Aterhove.

Arnolfus rex ad preces Erkenboldi episcopi eystetensis abbatiam Hasarieda cum eius pertinentiis episcopatui tradit.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Arnolfus diuina ordinante clemencia Rex. Si ſeruorum dei peticio-

nibus, maxime autem Epiſcoporum quas pro Eccleſiarum ſibimet commiſsarum vtilitatibus nobis ſuggeſserint clementer annuere, ac pie proſpicere volumus id nobis et ad preſentis vite curſum proſpere peragendum et ad perpetue beatitudinis premia promerenda oppido profuturum eſse credimus. Quapropter ediſcat omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet, atque per ſuccedencia temporum ſpacia futurorum induſtria, quia Erkenboldus venerabilis ac dilectus Epiſcopus noſter celſitudinem noſtram, quatenus ſedem Episcopatus ſui Eyſtet nuncupati templumque ibidem in honore ſaluatoris omnium conſtructi (um) et dedicati (um) ob noſtre, ac venerande memorie Karlomanni patris noſtri piiſsimi regis anime remedium aliqua donacione augeremus deprecatus eſt nominatim flagitans ut abbatiam Haſarieda (Haſereda) dictam eidem Episcopatui contiguam ad preſcriptum templum dei vbi ſanctus Willibaldus corpore quieſcit traderemus. Cuius racionabili ac iuſte peticioni aſsenſum prebentes. tradidimus eandem abbaciam ad preſcriptum epiſcopatum ut utraque domus dei et abbacia et Epiſcopatus ab alia gubernetur et adiuuetur. et quidquid ad illam pertinere videtur, cum eccleſiis decimis curtibus. mancipiis. terris. cultis. et incultis, queſitis rebus et inquirendis, vineis. agris. pratis. paſcuis. Siluis. aquis. aquarumue decurſibus. cenſibus, finibus. acceſsibus. ac regreſsibus, mobilibus. et immobilibus, uel quidquid dici ſeu nominari poteſt, quod iuſte legittimeque ad eandem abbaciam aſpiciat totum et integro (ex integro) in dominium eiuſdem epiſcopatus conceſsimus. ea videlicet racione. ut ab hodierna die et deinceps memoratus epiſcopus Erkenboldus ſuique ſucceſsores liberrimam poteſtatem teneant predictas res pro utilitate Sibi commiſsorum ita ordinare atque diſponere. prout illis placuerit. iuſsimus quoque inde hoc noſtrum fieri preceptum. per quod ſancimus, atque iubemus, ut hec donacio noſtra incommutabilis ſtabiliſque perpetim conſiſtat, ſine alicuius aduerſantis obſtaculo. Et ut hec auctoritatis noſtre conceſsio pleniorem in dei nomine obtineat firmitatem manu propria eam firmauimus. et anulo noſtro Sigillari iuſsimus.

Data VII. Kalendas Marcii. Anno Incarnacionis domini DCCCLXXXVIII. Indictione VI. Anno. Arnolfi, invictiſsimi Regis Primo. Actum Aterione (Aterhoue). In dei Nomine feliciter Amen.

a) Ex libro cop. eichstett. fol. 9. b. et 10. item 11. b. et 12, bina enim vice insertum est hoc instrumentum eidem libro copiali, ita tamen, ut altera copia ubique habeat meliores lectiones, autographo magis consentientes, per parenthesim notatas, ex altera copia depromtas atque cum editione ex originali, mox afferenda collatas. Excipitur solus locus, ubi peractum est negotium, quem prior copia cum editione praedicta recte legit Aterhoue, cum altera copia erronee legat: Aterione.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in deductione theodisca eichstettensi an. 1798. Eichstadii impressa, cui titulus: Widerlegung der bei Gelegenheit der k. preuß. gewaltſ. Vorſchritte in Franken erſchienenen Druckſchrift ꝛc. Urkundenbuch S. 3. num. 1. et quidem ex originali, in quo solo desumi potuerunt verba signo ( ) indicata, monogramma regis et notarium cum archicapellanum exprimentia, quae in utraque copia desunt et ex ea ipsa editione suppleta sunt. Antea iam edidit Falkenstein cod. diplom. antiqq. Nordg. 13. num. 7. sed in aliquibus locis depravate, et in Büttneri Franconia II. 55. n. 4.

LIX.

Anno 888. 1. April. ad monasterium Scti Floriani.

Arnolfus rex Snelperoni, abbati suo, tres hobas dominicales iuxta riuum Scalaha in comitatu Arbonis, quas prius duo sclavi, Wartman et Saxo, tenuerunt, donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Arnolfus diuina ordinante clementia rex. Si ſacerdotum dei precatibus preſertim eorum qui nunquam noſtro deſuere obſequio aſſenſum prebemus non ſolum regalem morem decenter implemus. uerum etiam ardentiores ab hoc nunquam ceſſare efficimus. Qua propter nouerit omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet atque futurorum ſollertia. quia nos Snelperoni uenerabili abbati noſtro pro eternitatis gaudiis acquirendis grateque ſeruitutis ſue meritis. quaſdam res proprietatis noſtre in proprium conceſſimus. Hoc eſt tres Hobas. Dominicales iuxta riuum Scalaha. in comitatu Arbonis. quas prius duo Sclaui Wartman et Saxo nuncupati. tenuerunt cum omnibus ad eas iuſte pertinentibus. terris. cultis. et incultis. agris. pratis. campis. paſcuis. ſiluis. aquis aquarumue decurſibus uineis. uiis et inuiis. egreſſibus et regreſſibus. mobilibus et immobilibus et iuſſimus eidem Snelperoni hoc noſtre regalitatis inde ſieri preceptum per quod uolumus firmiterque iubemus. ut in omnibus que illi in poteſtatem tradidimus liberam habeat poteſtatem habendi. donandi. uendendi conmittandi uel quodcunque ex hiis elegerit agendum abſque alicuius contradicentis obſtaculo. Et ut hec donationis noſtre auctoritas pleniorem in dei nomine ſtabilitatem optineat manu propria eam firmauimus anulique noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus. Signum domini Arnolfi inuictiſſimi regis (Monogramma). Aſpertus Cancellarius ad uicem Theotmari Archicapellani recognoui. Data Kalendas Aprilis anno domini incar-

nationis. dccc LXXXVIII. Indictione VIa. anno arnolfi regis I. Actum ad monaſterium ſancti Floriani martyris Chriſti feliciter Amen.

a) Ex libro III. cop. dicto lonstorfiano f. 68. a. nam in prioribus non habetur.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Ineditum, extractum autem ab Aventino in excerptis passav. apud Oefele I. 705. a.

d) Huic primae donationi accèssit altera eiusdem regis eidem Snelperoni abbati, etiam Snello dicto, anno 889. 3. Maii, quae habetur ex originali inter Authentica.

LX.

Anno 888. 28. Junii. Franchonofurt.

Arnolfus rex nobili viro Folcwino sex hobas in nominatis sex locis, in pago Bliesiggowe, in comitatu Ereinfridi, donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Arnolffus dei gratia rex Innoteſcat omnibus fidelibus noſtris preſentibus atque futuris, quia nos cuidam nobili viro folcwin vocato in pago bliefiggowe in comitatu Ereinfridi in villis que dicitur (dicuntur) walahefheim felifhawa lantoluinga roflohgounc Medilmefheim et appenchiricha ſex hobas cum quinque mancipiis omnibuſque ad eas de hobis iuſte pertinentibus ob eterne mercedis augmentum in proprietatem donauimus perpetuam (cum) curtibus edificiis terris cultis et incultis agris campis pratis paſcuis ſiluis aquis aquarumve decurſibus viis et inviis exitibus ac reditibus mobilibus et immobilibus Juſſimus quoque inde hoc preſens largicionis preceptum fieri per quod volumus firmiterque iubemus ut memoratus folgwin in omnibus que ei in proprium donauimus

liberam teneat poteſtatem habendi dandi vendendi commutandi vel quicquid ex hiis voluerit facere ſicut vnicuique lex et iuſticia de ſua proprietate concedit agere Et ut hec noſtre auctoritatis conceſsio pleniſsimam in dei nomine ſtabilitatem obtineat manu propria eam firmauimus anulique noſtri impreſsione inſignīri iuſsimus.

Signum domni Arnolffi invictiſsimi regis.

Arneſtus cancellarius ad vicem theotmari archicappellani recognoui. Data IIII Kal. Julias Anno. Incarnationis Domini DCCC.LXXVIII Indictione VI. Anno regni Arnolffi piiſsimi regis I. Actum Franchonofurt in dei nomine feliciter amen.

a) Ex cod. dankartiano f. 9. b. n. 18.

b) Indictio et annus regni respondent anno Chr. 888, in quo exprimendo librarius numerum denarium semel omisit.

c) Editum in actis mannheim. VI. 259. n. 10. ubi Crollius p. 260. nota n. recte advertit, nomen loci Roslogounc confuse esse scriptum, et legi etiam posse Roslogowe, de quo etiam p. 244. in not. egit. Extraxit idem Crollius in orig. bipont. I. 55. not. l.

LXI.

Anno 889. 3. Junii. Forahheim curte regia.

Arnolfus rex monasterio Campidona concedit, ut sex carra ad Hallum, propter sal accipiendum et alia fratrum necessaria deducenda, absque theloneo dirigat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Arnolfus diuina auxiliante clementia rex. Omnibus episcopis. comitibus. ſiue cunctis iunioribus. et ministerialibus nostriſ in regno noſtro conſiſtentibus. ſiue etiam actoribus noſtriſ tam in halla quam etiam in ceteris uillis nostris notum ſit. quia nos in

in elemoſina nostra conceſſimus monaſterio quod dicitur campidona ubi praeſenti tempore uenerabilis uir uualdo episcopus preesse uidetur. ut sex carra liceat ei dirigere ad hallum propter ſal accipiendum. et ad necessaria fratrum in eodem monaſterio degentium deducendum. Propterea hanc noſtram auctoritatem circa ipſum monaſterium fieri decreuimus. per quam precipimus atque iubemus. ut quandocumque praedicta ſex carra ad praefatum locum ſal accipiendum uenerint. nullum theloneum miniſtri eiusdem loci ab eis exigere preſumant. Et ubicumque tam illuc eundo quam illinc redeundo tranſitum ſiue acceſſum habuerint. nullum theloneum neque quod lingua theodiſca muta uocatur. aut portaticum aut pontaticum aut rotaticum aut pulueraticum aut ſalutaticum. aut ullum cenſum uel ullam redibitionem ab eis exigere aut exactare praeſumant. ſed liceat ut diximus et hominef qui cum ipſis perrexerint. libere et ſecure ire et redire et necessitatef praefati monaſterij perficere. Et ut haec auctoritas nostra firma stabilisque consistat. manu propria eam ſigillari iussimus. Signum domini Arnolfi (Monogramma) inuictissimi regis. Aſpertus cancellarius ad uicem deotmari archicapellani recognoui et ſubscripsi (ſignum recognitionis.) Data III Nonas iunij. Anno dominicae incarnationis. DCCCLXXX. VIIII. Indict. VII. Anno II. regni piissimi regis arnulfi. Actum in forahheim curte regia. in dei nomine feliciter. AMEN.

a) Ex libro copiali antiquissimo campidon. saec. XI. fol. 52.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, nec contradicit Waldo episcopus, qui ecclesiae frisingensi praefuit ab an. 883. usque 906. 18. Maii.

c) Editum a Meichelbeck in hist. fris. I. II. 402. num. 901. ex codice campidonensi, et ex Meichelbeck a Reschio in annal. brixin. III. 247—250. cum notis.

d) In omnibus pene ad verbum consonat cum diplomate Ludowici germanici anni 857. 8. April.

LXII.

Anno 889. 8. Decemb. in Augusta civitate.

Arnolfus rex locum Sezzi cum parte silvae et foresti de curte Wizenburch, consensu Ernusti comitis, qui tunc eidem curti et comitatui dominabatur, episcopo eystetensi eiusque ecclesiae donat.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Arnolfus diuina fauente gracia. Rex. Si erga loca diuino cultui dicata curam gerimus, et ea largitatis noſtre ſubſidio more principali accumulando ditamus, perennis vite gaudia nobis inde augmentari liquido credimus. Idcirco vniuerſis chriſtiane religionis fidelibus noſtrisque preſentibus ſcilicet et futuris manifeſtum eſse volumus, quia Erkenboldus venerabilis Eyſtetenſis Eccleſie preſul ſerenitatis noſtre eminentiam precatus eſt, poſtulans et deprecans ut quendam locum. ſezzi nominatum. ad predictam Eccleſiam in honore ſancti ſaluatoris. que conſtructa eſt ſuper ripam fluminis alimonie, vbi electus dei confeſsor Willibaldus corporaliter requieſcit, pro commemoracione parentum noſtrorum animeque noſtre remedio traderemus, ut noua inſtitucione ad dei et ſanctorum bonifacii. et willibaldi, necnon ſanctiſsimorum abbatum Wunnebaldi videlicet et Sole, cultum. et celebracionem, eccleſiam, qui (quia) crebro adhuc viui cauſa oracionis eundem locum vnanimiter amando frequentare noſcuntur. conſtruere mereretur. Cuius eciam congrue peticioni libenti animo aſsenſum prebentes decreuimus ita fieri, dedimusque illuc prefatum locum cum quadam parte ſilue. et foreſti de curte Wizenburch cum conſenſu comitis Ernuſti, qui eidem curti et comitatui ad preſens dominari videtur, cum omni integritate ſicut ſubnotatis terminorum limitibus detinetur, perenni iure in proprietatem, hoc eſt inprimis de via que ducit de Bizwangen a meridie in fontem illum, qui eſt in medio campi, qui

dicitur Hiruzfeld, et inde per eandem viam in Salahinfeld, exinde vero in locum qui uocatur helmrikeswinkel, et inde in illum Phal. et ſic per ipſum Phal in orientem uſque in illam communem Marcham nordgauenſium, veluti hactenus predictus Comes in ea parte ad foreſtum in ueſtitura habuerat. Et iuſsimus hoc preſens auctoritatis noſtre preceptum inde fieri. per quod decernimus ac firmiſsime regali uerbo imperamus ut prelibate res ab hodierna die. et deinceps perpetuis temporibus. ex integro, ut preſcriptum eſt, ſub eodem banno, ſicut antea fuit, ad memoratam eccleſiam ſecure pertineant, in memoriam anteceſsorum noſtrorum beatiſsimorum regum ac noſtram. Ea videlicet racione. ut nullius ordinis uel poteſtatis perſona ullo vmquam tempore infra preſcriptos terminos. aut venacionem exercere, ſeu aliquam infeſtacionis calumniam ingerere. aut ligna cedere (caedere) uel fenum ſecare. ſeu aliquo paſtu perfrui, ſeu vllo vſu omnino potiri abſque licentia iam dicti antiſtitis preſumat uel ſucceſsorum eius. Et ut hoc verius credatur et per cuncta labentis mundi tempora ab omnibus fidelibus noſtris diligencius conſeruetur, manu propria noſtra ſubter hoc confirmauimus. Et ſigillo noſtro aſsignari iuſsimus.

Data VI Idus Decembris. Anno dominice incarnacionis DCCCLXXXVIIII. Indictione VIII. Anno vero II Regni domni Arnolfi piiſsimi Regis. Actum Auguſta Ciuitate. In dei nomine feliciter amen.

a) Ex libro cop. fol. 12. b. 13.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, ex quibus indictio caesarea est.

c) Editum in Falkenstein cod. dipl. antiqq. nordg. 14. num. 8, et quidem ex apographo pleniore, desumto ex originali; nam monogramma et nomina notarii et archicapellani expressit, quae in copia nostra desunt. Caeterum negligentias non paucas huic editioni contraxit ipse editor, aliqua omittendo, plura erronee legendo, quae signo ( ) notata sunt. Ex Falkenstein iterum edidit Schütz corp. hist. brandenb. IV. abh. 22. n. 3.

LXIII.

Anno 890. potius, quam 891. 12. Januar. Regenesburch.

Arnolfus rex cuidam foeminae, Friderun, curtile unum in loco Hruodeshof, in pago Folchfelda, in comitatu Ebonis, cum pertinentiis donat.

In nomine Sancte et indiuidue trinitatis Arnolfus diuina fauente clementia Rex. Comperiat omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet et futurorum induſtria. qualiter nos per interuentum Popponis Marchionis noſtri quaſdam res proprietatis noſtre cuidam femine ob memoriam et remedium anime noſtre Friderun nominata (nominate) in proprium conceſſimus. Condonauimus namque et in proprietatem Curtile vnum loco nuncupato Hruodefhof in pago Folchfelda in Comitatu ebonis. Hobas XIIII. et Manſos XX. cum uniuerſis attinentijs que legitime ad predictum locum attingere (attinere) dinoſcuntur. hoc eſt. Campis. agris. pratis. paſcuis. ſiluis. aquis. aquarumque decurſibus. exitibus et reditibus. Mobilibus et immobilibus queſitis et inquirendis. ſiluis etiam (in) duobus locis conſtitutis. una in Sulzheimare marcha. altera ad jam dictum locum pertinens id eſt Hruodefhof atque in utriuſque (utrisque) deſerta culta et inculta interjacentia iure perhenni poſſidendum. Juſſimus quoque ei inde preſens auctoritatis noſtre fieri preceptum, per quod uolumus firmiterque iubemus. ut prefata Friderun. de hiis ſupradictis locis omnibus firmam ſecuramque habeat poteſtatem habendi. donandi. vendendi. commutandi. uel quicquid ſibi exinde placuerit faciendi ſine ullius contradicentis obſtaculo. Et ut hec auctoritas conceſſionis noſtre firmior habeatur. et per futura tempora a fidelibus noſtris melius credatur ac diligentius obſeruetur. ipſi manu noſtra ſubtus notam impreſſimus. Inſuper etiam ſigillo bulle noſtre iuſſimus inſigniri. Signum domni Arnolfi pijſſimi Regis (Monogramma).

Apertus Cancellarius ad uicem Theotmari Archicapellani recognouit et ſ. (S. R. cum notis Tiron.)

Data. II. Idus Januarij. Anno dominice Incarnationis D.CCC.XCI. Indict. VIII. Anno IIII. Regni domni Arnolfi inuictiſſimi Regis. Actum Regenesburch feliciter Amen.

a) Ex libro copiali wirceb. signato 5, p. 245.

b) Indictio anno Chr. 890, annus autem regni anno Ch. 891. respondet, in quibus duobus annis circa eorum initium Ratisbonae rex versabatur. Ex quo vero authentica diplomata huius regis mense Januarii anni 891. non inveniantur, mendum potius in anno regni et Chr., quam in indictione esse putamus.

c) Editum in Eckhart Franc. orient. II. 896. n. 22. ex chartulario vetusto, quod nonnisi uno loco ab hocce codice signato 5. differt, cum legat: subternotavit, loco: subter notam impressit.

LXIV.

Anno 890. 14. April. ad Radesbonam urbem.

Arnolfus rex ex illis hominibus, qui de aliis villis advenientes silvam Scti Stephani (Pataviae) extirpaverunt, servos suos regios, quicunque illam marcam ad Grasaresaha invaserunt et modo ibi sedent, per advocatum episcopi (pataviensis) ad manum et opus regis revocatos, ad servitium eiusdem Scti Stephani tradit ac donat.

In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis. Arnolfus diuina fauente gratia Rex. Notum eſſe uolumus omnibus ſancte dei eccleſie fidelibus noſtrisque preſentibus ſcilicet et futuris qualiter Engilmarus dilectus epiſcopus et miniſterialis noſter inueſtigando res ſancti Stephani. quam ſedem ipſe preſidere dinoſcitur inue-

Digitized by Google

nit in marca predicti dei marthyris homines de aliis uillis uenientes. et iniuſte ſiluam predicti ſancti Stephani extirpantes. qui continuo finibus circumductis et populis confirmantibus nouerunt se iniuſte ibidem ſedem et terram cum compoſitione reliquerunt. Quando nos uero cognouimus talem iniuſticiam predicte caſe dei factam. placuit celſitudini noſtre quicunque ſerui noſtri illam marcam in Graſamareſaha inuaderent. unde cunque eſſent. et modo ibi ſederent qui ad opus noſtrum pertinerent. ut Aduocatus predicti epiſcopi illos ad manum noſtram inquireret. et quos cum iuſticia legali et cum populis ueracibus ad opus noſtrum acquirere poſſet ob reuerentiam ſancti Stephani prothomartyris Chriſti ad ſuum ſeruicium in perpetuum daremus. pro remedio parentum et uenia peccatorum noſtrorum et iuſſimus inde hanc noſtram ſcribi auctoritatem. per quam uolumus et decreuimus. ut hec pronotata donatio noſtra noſtris et futuris temporibus in perpetuum firma et inconuulſa permaneat. Et ut hec donationis noſtre auctoritas firmior habeatur et per futura ſecula a cunctis fidelibus noſtris uerius credatur. ac diligentius obſeruetur ad dei ſeruicium ſanctique prothomarthyris Stephani manu propria ſubtus eam firmauimus. et ſigilli noſtri impreſſione aſſigillari iuſſimus. Et hec ſunt nomina ſupradicte traditionis. Engilger cum filiis ſuis Reginpreth (Reinpreth) cum poſteris ſuis. Engizo cum filiis ſuis. Wolager et Iminolf Oſtiarii (hoſtiarii) cum poſteris ſuis. Signum domini arnolfi inuictiſſimi Regis (Monogramma). Aſpertus Cancellarius ad uicem Theotmari archicapellani recognoui. Datum XVIII. Kalendas Mai anno dominice incarnationis DCCCXC. Indictione VIII anno uero domini Arnolfi regni inuictiſſimi regis III. actum ad Radeſbonam urbem in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus libris cop. I. f. 24. II. f. 49. b. III. f. 48. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Paucis extractum ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 705. b. Editum a Bar. de Hormayr. Jahrb. Bd. XLIV. Anzeigebl. 7. n. 24.

LXV.

Anno 890. 26. Junii. ad Ulma.

Arnolfus rex, deprecante Yringo, comite et ministeriali suo, concambium quoddam confirmat, quo fratres monasterii Utinburric (Utenburen) cum licentia senioris eorum, Odalrici comitis, cuidam Hekisheri curtem Darki tradunt, qui econtra monasterio eorum proprietatem suam in loco Walo et duas hobas in Ostrindorf, in pago Augisgauue, tradit.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuiduc trinitatiſ Arnolfuſ diuina fauente gratia rex. Notum eſse uolumus omnibus ſancte dei aeccleſiae fidelibuſ. noſtriſque preſentibus ſcilicet et futuriſ qualiter noſter quidam comeſ honorabiliſ et dilectuſ miniſterialis nomine Yringuſ obtulit noſtris obtutibuſ quandam cartulam in qua continebatur qualiter quidam fratreſ ſub regulari habitu degenteſ in loco vtinburric cum licentia et conſenſu Odalrici comitiſ noſtri et ſenioriſ eorum quoddam concambium facere uiſi ſunt. Tradiderunt itaque iamdicti fratres unanimi ſenſu parique conſilio cum licentia ſenioriſ eorum odalrici per manum aduocati eorum nomine Reginhoh cuidam ſeculari uiro cui nomen eſt hekiſheri unam curtem quae uocatur darki cum omnibus appenditiiſ idem (item) eccleſiam unam cum ediſiciiſ omnibuſ cum terris et agriſ ſiluiſ pratiſ paſcuiſ aquiſ aquarumque decurſibuſ mobilibus et inmobilibus et quicquid dici aut nominari poteſt quae ad ipſam curtem pertinere uidentur iure ac legitime. Econtra uero idem memoratus hekiſheri ad illorum tradidit monaſterium illiſque fratribus in proprietatem quicquid habere uiſus eſt in pago Augiſgauue in loco qui uocatur walo cum uniuerſis appenditiiſ ſuiſ et unam ſeruilem hobam et

in Oſtrindorf duaſ hobaſ ad curtem ipſam pertinenteſ deprecatus eſt etiam idem iam dictus fideliſ noſter Yringuſ ut ipſum concambium cum auctoritatiſ precepto confirmaremus. Noſ uero iuſsimus eidem Hegiſhero hoc preſens noſtrum preceptum inde conſcribi per quod uolumuſ firmiterque iubemuſ. ut quod parſ parti contulit. hoc firmum et inconuulſum perpetuiſ temporibus permaneat. Et ut hoc ueriuſ credatur et a cunctiſ fidelibus noſtris diligentiuſ conſeruetur manu propria noſtra ſubter hoc confirmauimus et ſigillo noſtro aſsignari iuſsimuſ.

Signum domni Arnolfi (Monogramma) ſereniſsimi regiſ Albertuſ (Aſbertus) cancellariuſ ad uicem Theotmari archicapellani recognoui.

Data VI Kal. Jvlii. Anno domini DCCCXC. indictione VIIII. Anno vero III regni domni Arnolfi ſereniſsimi regiſ.

Actum ad Ulma curte regia in nomine domini feliciter amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 55.

b) Annus regni respondet anno Ch. indicato; indictio autem abundat unitate.

c) Ineditum.

LXVI.

Anno 891. 24. Julii. Matahkove.

Arnolfus rex capellam sui iuris, in partibus Sclavaniae, ad curtem suam Liburnia consistentem, ecclesiae Sctae Mariae Frisingae nec non ecclesiae Sctorum martyrum Primi et Feliciani in loco Uuerid, in eisdem partibus, donat, ut ad praelibatam principalem diocesis frisingensis sedem pertineat.

(Chrismon.) In nomine sanctae et individuae trinitatis! Arnolfus divina fauente clementia rex. Si erga loca divinis cultibus mancipata curam gerimus, et aliqua potestatis nostrae cil inpenderimus subsidia, pro eterna adipiscenda salute hoc nobis non ambigimus esse profuturum. Quapropter omnium Christicolorum patefieat agnitioni, quomodo nos pro diuine remunerationis emolumento, necnon ob interuentum waldonif sanctae frisingensis aecclesiae prefulf quandam iurisf nostri capellam in sclavinie partibus ad curtem nostram quae Liburna uocatur confinxtem quamque waningusf capellanuf noster in beneficium tenuit cum omnibus appenditif iuis ad prefatam sanctae dei genitricis semperque uirginif mariae aecclesiam clectumque Christi confefsorem Corbinianum qui ibidem corporaliter requiefcit. nec non ad sanctof dei martyref Primum uidelicet et felicianum pjorum in eisdem partibus in loco qui uulgo uocrid uocatur conferuata micat aecclefia perpetualiter confiftendam tradidimus. cum curtibus et aedificif familiif ac mancipiif decimif cenfibus terrif cultif et inculof. agrif pratif pafcuif fluif aquis aquarumque decurfibus molinif pifcationibus uiis et inuiif exitibus et reditibuf. queftif et inquirendis. et uniuerfis quae legaliter ad ipfum capellam pertinere cenfentur. Et iufsimus

hunc preſentem muniminiſ noſtri titulum inde conſcribi firmiter imperanteſ ut eadem capella cum uniuerſa integritate ſua ad prelibatam principalem dioceſis ſue ſedem noſtriſ futuriſque temporibus pertineat atque conſiſtat. ita ut rectoreſ eiuſdem aeccleſiae perenni ueluti de caeteris epiſcopii ſui rebuſ ſemper utantur arbitrio quicquid inde facere uoluerint ſine ulliuſ obſtaculo. Et ut hoc uerius credatur diligentiusque ab omnibus conſeruetur. manu noſtra ſubtus hoc idem roborante ſ preceptum anulo noſtro iuſsimus inſigniri.

Signum Arnolfi (Monogramma) piiſsimi regiſ.

Egilpero (Engilpero) notariuſ ad uicem theotmari archicapellani recognoui.

Data XII. Kal. Auguſti. Anno dominicae incarnationiſ DCCCXCI. indictione VIII. Anno regni domni Arnolfi piiſsimi regiſ IIII. Actum ad matahhoue curte regia in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. frising. I. f. 24. II. f. 97. b.

b) Annus regni respondet anno Ch. notato; indictio decurtata est unitate.

c) Editum in Meichelbeck hist. fris. I. II. 405. num. 902. in Hund. metr. I. edit. Mon. 128. edit. Ratisb. 87. in Lünig spicileg. eccl. II. Th. 212.

d) In margine descriptor notat: De Lurna.

LXVII.

Anno 891. 21. Julii. Matahoue.

Arnolfus rex capellam sui iuris, in partibus Sclaviniae, ad curtem suam Liburnia, *vulgo Lurna*, consistentem, ecclesiae Sctae Mariae Frisingae donat, inserta de consecratione eiusdem capellae historia, quae interpolata videtur.

(Christmon.) In nomine sancte et individue trinitatis! Arnolfus divina fauente clementia rex. Si erga loca divino cultui (ui) mancipata curam gerimus, et aliqua eif potestatif nostrae impendimus fubfidia, pro aeterna adipifcenda falute hoc nobif non ambigimuf efse profuturum. Qua propter omnium pateſcat Chriſticolarum agnitioni, quomodo nof pro divinae remunerationif emolumento necnon ob interuentum waldonif fanctae Frifingenſis eccleſiae praefulif, quandam juris noſtri capellam in ſclauinie partibus, ad curtem noſtram quae liburnia *vulgo lurna* vocatur, conſiſtentem quam *Zacharias papa ob heredes (haereses) quasdam illis in partibus ob hortas (ohortas) necnullas illo tempore Johannie aquilegiensi praesule assistente in honore sancti Petri consecrauerat Pipini regis ob amorem* cum omnibuf appendiciif ſuif. ad preſatam ſancte dei genitricif marie eccleſiam electumque Chriſti confeſsorem corbinianum qui ibidem corporaliter requieſcit perpetualiter conſtituendam tradidimuſ, cum curtibus et aedificiif familiif ac mancipiif decimif *utraque trahasi fluuii in parte ad ipsam capellam antiquitus terminata* cenſibus terriſ cultiſ et inculti aqris pratiſ paſcuiſ iliuſ aquis aquarumque decurſibus molinif piſcationibus uiif et inuiif exitibus et redituibuſ queſtiſ et inquirendiſ. et uniuerſis quae legaliter ad ipſam capellam pertinere cenſentur. Et iuſsimus hunc preſentem munimini noſtri titulum inde conſcribi

Digitized by Google

firmiter imperantes. ut eadem capella cum uniuersa integritate sua ad praelibatam principalem sedem diocesis suae nostris futurisque temporibus pertineat atque consistat. ita ut rectores eiusdem aeccleſiae perenni semper utantur arbitrio quicquid inde facere libuerit sine ulliuſ obstaculo. Et ut hoc ueriuſ credatur diligentiusque ab omnibuſ conseruetur. manu nostra subtuſ hoc idem roborantes preceptum anulo nostro iussimus insigniri.

Signum Arnolfi (Monogramma) piissimi regis.

Engilpero notarius ad uicem thiotmari archicappellani recognoui. Data XII. Kal. Augusti anno dominicae incarnationis DCCCXCI. Indictione VIII. Anno regni domini Arnolfi regis IIII. Actum Matahoue feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. frising. I. f. 31. b. II. f. 98. b.

b) Annus regni respondet anno Ch. notato; indictio decurtata est unitate.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Monac. 129. edit. Ratis. 88. in Lünig spicileg. eccl. II. Th. 213. Memoratum quidam a Meichelbeck hist. fris. I. 145, omissum autem, quia interpolatum ipsi visum est, in quibusdam locis; quae vix cohaerent cum chronologia Papae Zachariae, regis Pippini ac praesule aquileiensi Johanne, et addita esse possunt in utrisque novioribus copiarum codicibus post celebrem illam de decimis liburniensibus controversiam, cuius compositio ibi legitur p. 273. circa a. 1062.

LXVIII.

Anno 892. 15. Februar. Otingae.

Arnolfus rex res proprietatis suae, in loco Rorbach, in pago Truongouue, quas prius cuidam Thiethardo donaverat, sed ob perfidiam eius iterum abstulerat, ecclesiae Scti Floriani mart. donat.

In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis. Arnolfus diuina ordinante clementia rex. Si locis deo dicatis uel ſeruis dei ibidem deſeruientibus aliquod ſolacium conferre curauimus deum nos ob hoc propicium habere non diffidimus. Qua propter nouerit omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet futurorum induſtria qualiter nos pro mercedis augmento et pro remedio parentum noſtrorum quaſdam res proprietatis noſtre in pago Trungowe. in loco nuncupato Rorbach. quod (quas) prius cuidam Thiethardo per preceptum donauimus. ſed quia ille apoſtata factus eſt et regnum noſtrum ac fideles noſtros depredauit. iure et legaliter abſtulimus. et ad ſanctum florianum martyrem Chriſti manu potenti per iſtud noſtrum preceptum firmiſſime condonamus ea uidelicet ratione. ut deinceps ſine ullius contradictione prefate res cum omnibus iuſte et legitime ibidem aſpicientibus edificiis. mancipiis. utriuſque ſexus. terris. uineis. agriſ. campis. pratis. paſcuis. ſiluis. aquis. aquarumue decurſibus. molendinis. uiis et inuiis cultis et incultis. mobilibus et immobilibus. queſitis uel inquirendis. cum omni integritate ad iam dictum ſanctum Florianum martyrem Chriſti perpetualiter poſſidende permaneant. nullo umquam Succeſſorum noſtrorum hoc irrumpente. Et ut hec noſtra auctoritas firmior habeatur manu propria ſubtus eam firmauimus. et anulo noſtro inſignire iuſſimus. Signum domini Arnolfi glorioſiſſimi regis (Monogramma). Engilpero Notarius ad uicem Thiotmari Archicapellani recog-

noui. Data XV Kalendas Martii anno dominice incarnationis DCCCXCII. Indictione X. anno uero regni Arnolfi piiſſimi regis V. ſ[illegible]ctum Otinga Curte regia in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus libris cop. I. f. 29. II. f. 55. III. f. 49. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Wiener Jahrbüchern Jahr 1827, XL. Band. Anzeigebl. S. 7. et extractum ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 705. b.

LXIX.

Anno 892. 4. Octobr. Lentinchouon.

Arnolfus rex cuidam foeminae, Irmburch, de beneficio filiorum eius, Adalberti et Caganhardi, hobas duas in Mura, et hobam in Divpodorf, in pago ad Pergon dicto, donat.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ Arnolfus diuina fauente clementia rex. Notum ſit omnibuſ ſanctae dei aeccleſiae fidelibus tam preſentibus quam et futuriſ. qualiter noſ pro mercediſ noſtre augmento et per interuentum dilecti ac uenerabiliſ epiſcopi noſtri Engilmari cuidam feminae Irmburch nominatae quasdam reſ iuriſ noſtri de beneficio filiorum eiuſ adalperti uidelicet et Caganhardi in pago qui dicitur ad pergon in loco mura nuncupato hobaſ duaſ et in alio loco divpodorf dicto. hobam unam in proprietatem conceſſimus. cum curtilibus et aediſiciis et quindecim mancipiiſ campiſ agriſ pratiſ paſcuiſ ſiluiſ aquiſ aquarumque decurſibus molendiniſ piſcationibus uiiſ et inuiiſ exitibus et reditibus terriſ cultiſ et incultiſ mobilibus et inmobilibus quaeſitis et inquirendiſ. et cum uniuerſis rebuſ iuſte legitimeque ad ipſas adſpicientibus. Juſsimuſ quoque hoc preſenſ auctoritatiſ noſtrae preceptum inde con-

ſcribi per quod uolumuſ firmiſsime imperanteſ. ut iam dicta femina nunc et deincepſ omni tempore ex preſcriptis rebuſ liberrimam habeat poteſtatem poſsidendi tenendi donandi uendendi commutandi uel quicquid ſibi exinde in omnibuſ placuerit faciendi. abſque alicuius perſonae contradicentiſ obſtaculo. Et ut haec largitioniſ noſtrae auctoritaſ firmiori imperpetuum ſolidetur robore credibiliuſ diligentiusque ſemper a noſtriſ obſeruata fidelibus. manu noſtra ſubtus eam firmauimus. et anuli noſtri inpreſsione ſigillari iuſsimuſ. Hec ſunt nomina illorum mancipiorum. inprimiſ Liupreht. item Liutpreht. adalger wolfpero Hiltimar Irmpreht Engilgoz Hiltiſrit waldni. Sigini Routhilt Rihdruth Kerhilt Tuata wlla wentiburc willidrud.

Signum domni Arnolfi (Monogramma) largiſsimi regiſ. Engilpero notarius ad uicem Diotmari archicapellani recognoui. Data IIII Non. Octobris. Anno dominice incarnationis DCCCXCII. indictione X. Anno vero V. regni domni arnolfi regiſ. Actum Lentinchouon in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 30. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 129. edit. Ratisb. 88. in Lünig spicileg. eccl. II. Theil. 213.

LXX.

Anno 893. potius, quam 892. 23. Junii. Regina civitate.

Arnolfus rex Engilmaro, episcopo pataviensi, eiusque ecclesiae quaedam mancipia, cum rebus seu usibus eorum, donat.

In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis. Arnolfus diuina fauente gratia rex. Si de hiis rebus quas diuina prouidentia iure hereditario nobis clementer conceſſerat. ob recordationem ante-

ceſſorum noſtrorum regum uidelicet Francorum et Bawariorum et noſtram memoriam aliquid ad eccleſias dei ubi illorum et noſtra ſemper debet eſſe recordatio. conceſſerimus. non ſolum preſentis. uerum etiam eterne uite nobis gaudia inde adipiſci liquido credimus. Qua propter omnium ſancte dei eccleſie fidelium noſtrorumque tam preſentium ſcilicet quam et futurorum cognoſcat induſtria. quia nos pro anteceſſorum noſtrorum aui et Genitoris noſtri. et noſtra memoria quedam proprii iuris noſtri mancipia. ad beatos dei martyres patauienſis eccleſie uidelicet ſanctum Stephanum et ſanctum Valentinum ubi dilectus et fidelis vir Engilmarus epiſcopus ac paſtor eſſe dinoſcitur in proprium conceſſimus id eſt Engilrich et Richpero et eorum ſorores quatuor. Perichtolt et Hiltroch cum uxoribus et filiis. Plidhilt cum filiis eius. et cum omnibus rebus ſeu uſibus quicquid iam dicta mancipia uidebantur habere totum et integrum ad iam nominatam eccleſiam tradimus atque tranſſundimus et iuſſimus inde hoc preſenſ preceptum noſtrum conſcribi. per quod uolumus ut ab hodierna die ac deinceps cum omni diligentia illuc ſeruiant. dominatumque ac defenſionem inde habeant ſicut ſeruum et ancillam de domino habere decet. Et ut hec largitionis noſtre auctoritas firma ſtabiliſque perpetuis perſeueret temporibus. manu propria ſubtus eam firmauimus. et anulo noſtro aſſigillari iuſſimus. Signum domini Arnolfi inuictiſſimi regis (Monogramma). Engilpero Cancellarius ad uicem Theotmari archicapellani recognoui. Datum VIIII Kalendas Julii anno dominice incarnationis DCCCXCII. Indictione XI. anno uero regni piiſſimi regis Arnolfi VI. actum Ciuitate regia (regina) in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus libris cop. I. f. 30. II. f. 56. III. f. 50.

b) Indictio et annus regni conveniunt anno Chr. 893; cnfr. diploma huius regis ex authographo 893. potius quam 892. 5. Junii Reganespurc.

c) Ineditum, extractum autem ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 706. a.

LXXI.

LXXI.

Anno 893. 21. August. ad Eberesburc.

Arnolfus rex confirmat commutationem, suo consensu factam, inter Waldonem episcopum frisingensem et Jacobum vasallum eius, qui, recepta quadam possessione in loco Incinmos, eidem episcopo alias possessiones in locis Muotrichinga et Fidalesdorf et inter illa loca sitas, tradit.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuidue trinitatiſ Arnolfus diuina fauente clementia rex. Sciant omneſ fidelium noſtrorum turmae quia waldo venerabiliſ ac dilectuſ epiſcopuſ noſter et Jacobus uaſsalluſ ſuus precati ſunt clementiam noſtram ut quandam commutationem cum noſtro conſensu inter ſe cauſa compendii factam noſtre auctoritatiſ ſcripto roboraremus quod et ita fieri decreuimus. Dedit itaque ſupradictus uenerabilis epiſcopuſ per manum aduocati ſui de rebus epiſcopii ſui ſupradicto Jacobo quicquid in loco incinmoſ habuit hoc eſt dimidiam partem aeccleſiae curtem cum domo et hobis VIII. de pratiſ carradas CLXIII. cum boniſ et maliſ. lucoſ III. mancipia XXX et VIII. cum ſenibus et iuuenibus. Econtra uero accepit idem epiſcopus ad ipſam ſedem epiſcopalem Friſingenſem loca Muotrichinga et Fidaleſdorf nominata. et inter illa loca de arabili terra hobaſ X. de pratiſ CCVI. et mancipia XLIII. cum ſenibus et iuuenibus. Unde per hoc preceptum quod inde iuſsimus conſcribi firmiter iubemus. ut quod pars parti contulit firmum et ſtabile perſeueret. Haecque commutatio nullo unquam tempore uioletur ſed perpetim inconuulſa perduret. Et ut haec auctoritaſ noſtra in ſui roboriſ uigore permaneat noſtra (manu) eam firmauimus. annuloque noſtro eam ſignare precepimus.

Signum domni Arnolfi (Monogramma) piiſsimi regiſ. Ernuſtus notarius ad uicem Theotmari archicapellani recognoui. Data XII Kal. Septembris. Anno incarnationis domini DCCCXCIII. Indictione XI. Anno regni Arnolfi regiſ VI. Actum Ad Eberesburc in dei nomine Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 5.
b) Notae chronologicae inter se conveniunt.
c) Editum in Meichelbeck hist. frising. I. II. 403. num. 903.

LXXII.

Anno 895. 5. Maii. Triburae.

Arnolfus rex Megingozo, vasallo Erkenboldi episcopi eystetensis, res eius in Nortgowe, in comitatu Cheldionis, videlicet Phaldorf, Gundoltingen, Haralanta et Suantharelanta restituit, quas ei Hildigardis neptis Arnolfi et Engeldicho comes abstulerunt.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Arnolfus dei gracia Rex. Si ſtrenuis atque illuſtribus viris in regno a deo nobis conlatorali (conlato ali-) qui (quid) de pietate noſtra munificencie et largicionis inpendimus a remuneratore perpetuo illud nobis recompenſari veraciſsime credimus. eoſ quoque noſtra concedimus (conceſſione) prompciores in noſtro ſeruicio ac fidelitate ſtatuimus. Idcirco nouerit ſancte dei eccleſiae fidelium noſtrorumque preſentium ſcilicet ac futurorum ſolercia. Qualiter venerabilis Epiſcopus et fidelis noſter waldo noſtram adierit excellenciam. deprecans atque humili rogatu ſuadens, vt quaſdam res in pago Nortgowe in comitatu Cheldionis, vocabulo Phaldorf. Gundoltingen Haralanta. ſuantharelanta, quas Hildigardis nepitis (neptis) noſtra. et Engeldichi Comes. necnon et Sigo vicarius eius et aduocatus preſate Hiltgardis. Megingozo

uaſallo dilecti et noſtri fidelis Erkenboldi epiſcopi, fraude mali ingenii abſtulerunt, Iterum noſtra miſeraçione ob amorem dei in proprietate prouocante habuit. reddere deberemus. Nos igitur cordis tacti clemencia, eius ex fide et veritate poſtulantis precibus annuentes, reminiſcentes quoque infidelitatis eiuſdem neptis noſtre. qua contra nos et regnum noſtrum et (eſt) machinare conata. Et cum conſilio et iudicio frankorum. Bawariorum Saxonum. atque Alamannorum fidelium noſtrorum omnibus que poſsidebat legaliter indemptis, Inter cetera que ei abſtulimus etiam prefatas res, quas iniuſte et fraude ingenii inuaſerat, ab eius dominacione retraximus. et deliberato animo Megengozo, prout antea habuerat, in proprietate reddidimus. ſcilicet cum omnibus appendiciis ſuis, mancipiis et edificiis. Campis agris. pratis. paſcuiſ. Siluis. aquis. aquarumue decurſibus. Molendinis. Piſcationibus. terris cultis et incultis. exitibus et reditibus. queſitis et inquirendis. mobilibus et immobilibus ſeu quidquid iuſte et legitime aſpicere et permanere videtur. ad res memoratas iuſsimus quoque hoc preſens roboracionis noſtre preceptum conſcribi, per quod uolumus firmiterque iubemus uotam. dictam (ut iam dicta) loca. cum omnibus attinenciis eorum perpetuis temporibus ſine ullius perſone obſtaculo in proprietatem teneat poſsidenda. Et ut hec auctoritas noſtra firmiorem in dei nomine obtineat ſtabilitatem, Manu noſtra ſubtus corroborantes anulo noſtro iuſsimus inſigniri.

Data III Non. Maii. Anno domini DCCCXCV. Indictione XIII. Anno regni. Arnolfi. VIII. Actum ad Triburas. In dei Nomine feliciter. Amen.

a) Ex libro cop. eichstett. fol. 12 et 12. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Falkenstein cod. dipl. antiq. nordg. 16. num. 9, ex eodem libro copiali; omisit enim Falkensteinius monogramma ac notarium cum archicapellano, quod quasi continuo fit in hoc libro copiali; ast negligenter et sensum et vocabula reddidit, immo etiam diem mensis male legit, et locum peracti negotii praeteriit. Iterum edidit Bar. de Hormayr in der Gedächtnifsrede 1831. Noten S. 102.

LXXIII.

Anno 896.

Arnolfus imperator civitatem Ratisponam amplificasse, eamque cum XL. vineis in monte iuxta eandem civitatem Scto Emmerammo tradidisse, nec non censum annuum ad altare S. Petri Romae de eodem monasterio praestandum, ipsiusque monasterii libertatem confirmasse dicitur.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ Arnolfus diuina fauente gratia imperator auguſtuſ. Si igitur hiſ qui ſub obtentu ſacrae religioniſ iugiter diuiniſ mancipantur officiiſ aureſ ſerenitatiſ noſtrae benigno fauore accommodamus eorum affectui ſatiſfacienteſ. liquido credimus eoſ promptioreſ in ſuſtentatione noſtri ſacri imperii. et deuotioreſ in orationiſ conſtantiae ſtatu pro nobiſ permanere. atque apud remuneratorem omnium bonorum diuiniſ nos remunerari praemiiſ. Quapropter omnium fidelium noſtrorum praeſentium ſcilicet ac futurorum cognoſcat induſtria. qualiter nos pro abſolutione diuinae (diuae) recordationiſ anteceſsorum noſtrorum auguſtiſsimorum ſcilicet imperatorum et pro remedio filii noſtri Ludowici. atque interuentu etiam dilectae coniugiſ noſtrae Ovtae uolumus amplificare et augere ciuitatem noſtram que uocatur ratiſpona ob amorem et honorem ſcilicet patroni noſtri et precioſi dei martyriſ Emmerammi et eandem ciuitatem totam nouiter factam cum XL. uineiſ in monte qui eſt in ripa danubii. iuxta eandem ciuitatem tradimuſ nullo contradicente vel inquietante precioſo martyri Emmerammo et glorioſo martyri dei cuius nomen in libro uitae celeſtiſ aſcriptum eſt. Proinde omnium ſucceſsorum noſtrorum magnitudo cognoſcat. poſtquam patruuſ meus Karolus imperator pro peticione heu tam uenerabiliſ epiſcopi embrichoniſ prae-

nominatam aeccleſiam praeſtitit. nunquam poſtea uictoriam habuit. neque corporiſ et animi ſanitatem uſque ad finem uitae ſuae. Quapropter comperiat omnium ſanctae dei aeccleſiae fidelium ſollertia quod noſ eundem cenſum de praefato monaſterio quem Karoluſ magnus dedit leoni papae ſucceſsoribusque eius et attauuſ (atauus) meus eugenio papae. et auuſ meuſ piuſ Ludowicuſ Nycolao papae romam ad altare ſancti Petri ſtabilem facimus in praeſentia domni et uenerabiliſ papae formoſi. et aeccleſiam eandem confirmamus in poteſtate imperatorum ſiue regum ſine ulliuſ maliuolentiſ minutione uſque in euum permanere. et cum eius benedictione et conſecratione et confirmatione ita confirmamus. ut ſiquis imperator aut rex eandem aeccleſiam alicui praeſtet. in maledictione ſanctae Mariae et ſancti Petri ſucceſsorumque eius et omnium ſanctorum perſiſtat. uſque dum ea traditione reſipiſcat. Et ut hoc imperiale auctoritatiſ noſtrae praeceptum firmius habeatur et inpoſterum uerius credatur. hanc cartam conſcribi iuſsimus cum ſigillo papae anulique noſtri inpreſsione aſsignatam manu noſtra ſubtus roborauimus.

a) Ex cod. I. cop. S. Emmer. fol. 59. num. 47. et ex cod. Udalrici bamberg. ap. Eccard. corp. hist. II. 59. num. 27, qui in aliquibus levis momenti rebus aliter legit.

b) Notae chronologicae desunt. Historia et acta tam Papae Formosi, circa mens. Julii 896. defuncti, quam Arnolfi imperatoris, anno eodem a dicto Papa mense Febr. coronati, in isto instrumento memorata, illud, saltem ex mente auctoris, ab ipso an. 896. removeri non permittunt. Quae fidei eius obstare videntur, collegit Hansiz in prodromo German. sacr. T. IIItii p. 108; contra quem defensionem eius suscepit Zirngibl in dissert. de Arnolpho III. Band der neuen bayr. hist. Abh. p. 341—364, in recentiore tamen dissertat. de processu exemtionis I. Band der neuen hist. Abh. pro an. 1804. 2ten Stücks p. 5. quoad rem ipsam, dissimulatis argumentis, Hansizio accedit, novitium sive spurium esse partum.

Graviora, quae movit Hansizius, nec Zirngibl omnino removit, ista sunt:

1. amplificatio civitatis ratisponensis Arnolfo imp. tributa, quae potius Arnolfo duci adscribitur;
2. memorata commendatio sive praestaria monasterii S. Emmerammi per Carolum crassum episcopo Embrichoni facta;
3. praesentia Formosi Papae cum Arnolfo imp. in urbe ratisbonensi, quae tamen iisdem verbis in authentico diplomate Ludowici inf. 903. 12. Aug. repetitur.

c) Editum ex cod. Udalr. ap. laudatum Eccard. ex cod. ipso S. Emmer. in Hund. metr. I. edit. Mon. 225. edit. Ratisb. 151. in Pez thes. I. III. 36. n. 5. in Lünig spicil. eccl. III. Theil. 646. n. 14. in libr. probat. S. Emmer. 81. n. 30. et in Hansizii iam allati prodromo Germ. sac. sive dissert. de origine, et statu primaevo episcopatus ratisb. p. 107. addita censura p. 108. denique in Oefele scr. rer. boic. I. 174.

LXXIV.

Anno 898. 19. August. Rantesdorf.

Arnolfus imperator curtem Ruiti cum eius pertinentiis, exceptis decimationibus vetigalium, ad monasterium Scti Michalis iuxta Matheseo tradit, pro qua ex rebus monasterii Otinga, ad sedem patauiensem iure perpetuo pertinentis, praedium in Italia situm, quod Summus lacus nuncupatur, recipit et ad ius et dominationem regiam revocat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis. Arnolfus diuina fauente clementia imperator Auguſtus. nouerit igitur omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet et futurorum induſtria. quem admodum nos diuino inſtinctu admoniti pro quodam predio in italia poſito quod dicitur ſummus lacus monaſterii otinga nuncupati ad ſedem patauienſis ecclesiae iure perpetuo pertinentis. quia longitudine terrarum incommodum

earundem ecclesiarum rectoribus esse uidebatur. quandam nostri iuris proprii curtim. oportunius eidem Otingensi monasterio sitam, quae uocatur ruiti. cum omnibus ad eam iuste et legitime aspicientibus. In quibuscunque pagis iacentibus. aedificiis. domibus. mancipiis utriusque sexus. terris. agris. campis. pratis. pascuis. siluis. aquis. aquarumque decursibus. molendinis. uiis et inuiis. exitibus et reditibus. cultis et incultis. quesitis et inquirendis. cum omni integritate. exceptis decimationibus uectigalium ad monasterium sancti michaelis iuxta lacum matheseo situm. In sustentationem fratrum ibidem deo seruientium pertinentibus. pro remedio animae nostrae parentumque nostrorum imperiali donatione tradidimus ipsa uero curtis in italia quae vocatur summus lacus. in integrum ad regium reuertatur ius et dominationem. Jussimus etiam hoc nostrae mansuetudinis praeceptum inde conscribi per quod decernimus atque iubemus. Ut liceat ab hodierna die rectoribus prescriptarum ecclesiarum. cuncta hec quae supra memorauimus. possidere. ordinare. et disponere. secundum eorum uoluntatem. Ita ut ab hodierna die nulla persona. vel exactor in easdem res contra haec descripta inuadere. Aut aliquam uiolentiam inferre presumat. Sciens quicumque. hoc facere presumpserit debitam poenam uiolentie eisdem rectoribus coactum se exsoluere. Id est libras xxx. argenti probatissimi. Et ut haec nostra largitio in aeuum firmior et credibilior ab omnibus habeatur. manu propria subter eam firmauimus. et sigillo nostro sigillari iussimus. (S. R.)

Signum Domni Arnolfi (Monogramma) Imperatoris Augusti.
Engilpero Notarius ad uicem Uvichingi
episcopi recognoui.

Data xiiij. Kal Sept. Anno incarnationis domini dccc. xc. viij. Ind. vi. Anno xi. regni domni Arnolfi regis Imperii autem eius iii. Actum ranteſdorf in dei nomine. Amen.

(L. S.)

a) Instrumentum transsumpto saec. XII. quam originali similius nunc caret sigillo, cuius antehac impressi nonnisi remansit cera a tergo olim adglutinata, nunc et ipsa avulsa et convolutae membranae adiecta moduli longe maioris quam ille est sigilli Arnulfi. Quum ergo de sigillo aliud indicium ferri nequeat, attendenda erunt reliqua in instrumento conspicua novitatis indicia, nimirum:

1) Membranae ipsius et characterum scripturae crassities veris Arnolfi imp. instrumentis non conveniens, sed magis saeculo XI. et XII. respondens.

2) Praeprimis autem tam signi recognitionis, quam Sigilli impressi ineptus locus, contra morem ab invicem ita seiunctorum, ut illud immediate post contextum, hoc autem in extremitate ultimarum duarum linearum, quae datum et actum exhibent, conspiciantur;

3) Accedit error in numero indictionis commissus, cum scribatur VIa pro currente Ia; nam reliquae notae chronologicae inter se conveniunt.

4) Suppositum tamen instrumentum dicere ex hoc vereor momento, quia iam occurrit in tribus libris copialibus saeculo XII. et XIII. conscriptis, I. f. 4. b. II. 26. b. III. 46. a.

b) Editum in Hund. metr. I. ed. Monac. 350. ed. Ratisb. 233. et in Lünig specileg. eccl. II. Theil. 758. denique in Buchinger Gesch. v. Passau. 485. memoratum quoque in Aventini historia oetingensi ap. Ludewig script. rer. bamb. et germ. II. 388. extractum etiam ab eodem Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 706. a.

LXXV.

Anno 898. 11. Septemb. . . . houa (Matachoua vel Osternhoua?)

Arnolfus imperator quendam servum Gumpolt manumittit secundum legem salicam more solito, ab omni iugo coactae servitutis eum absolvens.

In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis Arnolfus diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Omnium ſanctae dei accleſiae fidelium noſtrorumque preſentium ſcilicet et futurorum comperiat induſtria. qualiter nos ob amorem dei noſtraeque mercedis augmentum. et obtentu fidelium noſtrorum Purchardi ſcilicet venerabilis Abbatis ſcilicet noſtri. atque Iſangrimi Comitis. ac Dapiferi noſtri quendam proprii iuris noſtri ſeruum Gumpolt (Gumpold) nuncupatum. liberum dimiſimus. Nam in praeſentia procerum noſtrorum manu propria noſtra a manu illius diſcutientes denarium. ſecundum legem ſalicum (ſalicam) liberum eum fecimus. et ab omni iugo coacte ſeruitutis abſoluimus. ciusque abſolutionem per praeſentem auctoritatem noſtram confirmauimus. quam et futuris temporibus firmam ſtabilemque manſuram eſſe uolumus. Precipientes igitur iubemus. ut ſicut reliqui manumiſſi qui per huiusmodi titulum abſolutionis a regibus uel imperatoribus Francorum noſcuntur eſſe relaxati ingenui. ita deinceps memoratus Gumpolt (Gumpold) per hoc praeſens praeceptum noſtrum plenius in dei nomine roboratum nullo inquietante ſed deo auxiliante perpetuis temporibus ualeat permanere. bene ingenuus atque ſecurus. Et ut haec auctoritas noſtra firmior habeatur et per futura tempora a fidelibus noſtris melius credatur. ac diligentius obſeruetur. anulo noſtro ſubter eam iuſſimus ſigillari. Engelpero notarius ad uicem Deotmari (Theothmari) archicapellani recognoui. Datum III. Id. Sept. anno domini DCCCXCVIII. Indict. I. anno XI. regni piiſſimi regis Arnolfi imperii eius III. Actum ..... houa in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex tribus libr. cop. I. f. 13. II. f. 39. III. f. 65. b.

b) Annus regni et imperii, nec non indictio respondent anno Chr. 898, qui in tribus copiis errore calami scriptus est 910, modo superius expresso.

c) Locus peracti negotii satis ambiguus, nam in copia prima spatium vacuum conspicitur duarum syllabarum, in secunda hoc spatium, in tertia totus locus deest.

d) Editum a Bar. de Hormayr in Wiener Jahrb. Bd. XLIV. Anzbl. 9. n. 26.

LXXVI.

Circa annum 898. 13. Decembr. Ratisbonae.

Arnolfus imperator cuidam clerico Nithard res quasdam, ad abbatiam inferioris Monasterii (Ratisbonae) pertinentes, in loco Hartchirihha, in comitatu Liupoldi comitis, consensu Odae, coniugis suae, in beneficium habere concedit, sicut de iam dicta coniuge sua in beneficium habet, post obitum autem eiusdem clerici omnia iterum ad praedictam abbatiam redeant.

In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis. Arnolfus diuina fauente gratia Imperator auguſtus. Si de rebus terrenis a deo omnipotente iure nobis collatis in dei et noſtro ſeruicio laborantibus. oportuna loca conceſſerimus procul dubio et aeternae retributionis praemia. inde a deo. nobis uenire liquido credimus. et eos omnino deuotiores eſſe manifeſtiſſime credimus. Qua propter omnium ſanctae dei aeccleſiae fidelium noſtrorumque tam praeſentium ſcilicet quam et futurorum cognoſcat induſtria. quia nos per interuentum uenerabilis. ac dilecti epiſcopi noſtri Engilmari. cuidam clerico noſtro nomine Nithard ob bonae fidelitatis et ſeruitutis ſuae mercedem quaſdam res ad Abbatiam

inferioris Monaſterii pertinentes cum conſenſu et uoluntate dilectae coniugis noſtre Odae in proprium conceſſimus. hoc eſt in Comitatu Liupoldi Comitis noſtri in loco Hartchirihha. nuncupato. ut ipſe de iam dicta coniuge noſtra ibi eatenus in beneficium habere dinoſcitur. aeccleſiis cum decima curtilibus. aedificiis. manſis. ac mancipiiſ utriusque Sexus terris. agris cultis uel incultis. campis. pratis. paſcuis. ſiluis. uiis et inuiis. aquis. aquarumque decurſibus. molendinis. exitibus ac reditibus. queſitis uel inquiſitis. totum quicquid ad ipſum beneficium pertinere uidetur cum omni uſu fructuario. iam dicto Nithardo in proprium conceſſimus omnibus diebus uite ſue habendum. et ut poſt eius diſceſſum cum omni integritate iterum redeat ad iam dictam dei caſam. Et ut hec largitionis noſtre auctoritas firmior habeatur. et per futura tempora a cunctis fidelibus noſtris uerius credatur ac diligentius obſeruetur. manu propria ſubtus eam firmauimus. et anulo noſtro Sigillari iuſſimus. Signum domini Arnolffi Sereniſſimi Imperatoris Auguſti (Monogramma). Actum Raitisbonae. In dei nomine feliciter. Amen.

a) Ex tribus antiquissimis libris copialibus I. f. 15. b. II. f. 41. III. f. 47. a.

b) Ubique cancellarii subscriptio atque notae chronologicae deficiunt. Subrogatus circa finem anni 897. in episcopatu pataviensi Wichingus, ordinem episcoporum huius ecclesiae non leviter turbat. Cum autem in authenticis diplomatibus Arnolphi imp., datis Ratisbonae 898. 13. Decembr., iterum compareat Engilmarus episcopus patav., et quidem semel ceu interventor cum Oda imperatrice, altera vice ceu impetrator favoris ac donationis imperialis; inde merito concludendum erit, ad idem tempus hoc praesens pertinere instrumentum.

c) Editum a Bar. de Hormayr in Wiener Jahrb. Bd. XLIV. Anzeigebl. 8. n. 25, qui in libello Taschenbuch a. 1830. S. 295. locum explicat, Hartkirchen ob der Ens.

LXXVII.

Anno 899. 5. Februar. Regenesburch.

Arnolfus imperator capellae, in loco Rantesdorf a fundamentis a se constructae, ad commoditatem et usum servorum dei, ibidem divina officia persolventium, iugera terrae duo, prope locum capellae sita, et molendinum unum donat, similiter in foresto adiacenti Wilhart, et in altero foresto Hohinhart succisionem lignorum, foeni carradas XX., atque saginationem porcorum concedit.

In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis. Arnolfus diuina fauente gratia Imperator auguſtus. Si igitur locis deo dicatis oportuna exhibuerimus ſuffragia. manſura nobis a deo omnium remuneratore impertiri liquido credimus gaudia. Idcirco cunctorum Chriſtianae religionis praeſentis ſcilicet temporis et futuri. nouerit ſagacitas fidelium qualiter nos diuino compuncti amore. intercedentibus quoque Wichingo uenerabili epiſcopo et Iſangrimo illuſtri Comite miniſterialique noſtro ad Capellam quam in loco Ranteſdorf domino et ſancto Pancratio martyri ſuo a fundamentis conſtruximus de terra iugera duo prope Curtem in qua eadem conſtructa cernitur aeccleſia. orientali parte extra parietem coniacentia ad commoditatem ipſius loci et ſeruorum dei ibidem diuina perſoluentium officia perpetuo iure ad proprium conceſſimus. ſimiliter etiam molendinum unum hactenus ad opus noſtrum pertinens in ripa fontis de Pruolo parietibus circumſepto decurrentis conſtructum. et in foreſto adiacenti uidelicet in Wilhart ſuccifionem lignorum. tam (ad) aedificia conſtruenda quamque ad focum nutriendum prout ipſi loco ſufficere uidetur. et de faeno ſecundo (ſecando) ad Karradas

XX. idemque in altero foreſto Hohinhart. et in utroque ſaginationem porcorum abſque ulla diſtrictione prouiſorum eidem contulimus aeccleſiae pro remedio parentum noſtrorum et animae noſtrae liberatione. et iuſſimus hoc praeſens largitionis noſtrae praeceptum inde conſcribi. per quod decernimus atque omnimodo precipimus. ut haec donatio noſtra ſtabilis noſtris futuriſque temporibus nullo inquietante ſed deo opitulante perſeueret. quatinus diuina laus et noſtrae orationis inſtantiam (inſtantia) nunc et in perpetuum augmentetur. atque inceſſabiliter frequentetur illic. Et ut haec auctoritas noſtra firmiorem in dei nomine obtineat ſtabilitatem in aeternum manu noſtra ſubter eam roborantes anuli noſtri impreſſione iuſſimus ſigillari. Signum domini Arnolfi imperatoris (Monogramma). Engilpero notarius ad uicem Wichingi epiſcopi recognoui. Datum Nonis Februarii anno domini DCCCXCVIIII. Indictione V. anno XII. (duodecimo) Arnolfi regiſ. Imperii autem eius III. (tercio.) actum Regeneſburch in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus libris cop. I. f. 26. II. f. 52. III. 49.

b) Indictio erronea, saltem in copiis I. et III; nam secunda illam cum anno regni omisit. Anni regni et imperii respondent anno Chr. indicato.

c) Editum in Mon. Boic. III. 310. num. 2. inter monumenta ranshovensia, et quidem, ut ibi notatur, ex originali, quod nunc in archivo regio bavar. non comparet. Ibi legitur Indictio II. Extractum etiam habetur inter Aventini excerpta passav. ap. Oefele I. 706. a.

LXXVIII.

Anno 899. 2. Julii (Ratisbonae?)

Arnolfus imperator capellae ad Otingam, a genitore suo Carlomanno in honore Scti Philippi apost. fundatae, loca quaedam donat, Rota et Judaheimma, in pago Isanahgovue, in comitatu Gumpoldi, aliaque in Veldaromarcho, quae antea coniux sua Ota, deinde autem Deotricus presbyter ad dies vitae eius tenuit, post huius obitum cum eius haereditate, sine mancipiis tamen, a fratribus dictae capellae possidenda.

In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis. Arnolffus diuina gratia Imperator Auguſtus. Si loca deo dicata quae a fundamento a nobis uel a parentibus noſtris regibus conſtructa et ornata ad dei laudem ſanctorumque eius honorem eſſe uidentur noſtro releuemus iuuamine. deum omnipotentem ob hoc nobis caeteriſque anteceſſoribus noſtris propitium fore non dubitamus. Quapropter omnium ſanctae dei aeccleſiae fidelium noſtrorumque tam praeſentium ſcilicet quam futurorum cognoſcat induſtria. qualiter nos per interuentum dilecte Coniugis noſtrae Otae quaſdam res. pertinentes ad Curtem qui (quae) uocatur Velda. quem (quam) iam olim cum noſtrae auctoritatis praecepto. praefate amabili coniugi noſtrae in proprium perdonatum (am) habuimus. ad Otingam Capellam noſtram quam beatae memoriae Genitor noſter Karlomannus in honore ſancti Phylippi apoſtuli Chriſti operari ac dedicari iuſſit. perhenniter illuc in proprium pertinendum ad opus fratrum deo omnipotenti iugiter die noctuque ibi militantium cum conſenſu ac uoluntate eius

firmiter conceſſimus. hoc (haec) ſunt loca quae Deotricus preſbyter omnibus diebus uitae ſuae tenuit in pago Jſanahgowe. in Comitatu Gumpoldi in locis. Rota et Judaheimma et in Veldaro marcho ad Filiſa et Jazzaha Livzzinpach eiusque hereditatem ſine mancipiis. cum omnibus iuſte legitimeque illuc pertinentibus. eccleſiis earumque pertinentiis manſis habitantibus cenſibusque eorum mancipiis utriusque ſexus. edificiis. terris cultis uel incultis. campis. pratis. paſcuis. ſiluis. marca atque omni utilitate in foreſto ſicut inante ſolitum erat. habendum ſine cenſu ac decima. uiis et inuiis. aquiſ. aquarumque decurſibus. molendinis. piſcationibus. exitibus ac reditibus. mobilibus uel immobilibus. quaeſitis uel inquirendis. nihil de his quae prefatus preſbyter Deotricus in illis praedictis locis in ſua tenuit ueſtitura extra dimittentes. ſed totum cum omni integritate per hoc praeſens auctoritatis noſtrae praeceptum pleniter in dei nomine roboratum. iam dictis fratribus perpetualiter ad ſupplendum prebendam eorum canonice habendum. in ius et perpetuum. dominium donauimus. tradidimus. atque tranſſudimus tali ratione. ut nulli umquam poteſtas uel beneficium de his in aeternum et aeuum concedatur. ſed ut eis id ipſum uti liceat cum omni uſu fructuario ad laudem dei ſanctorumque eius ibi quieſcentium. et memoriam anteceſſorum noſtrorum ac noſtram. ſine alicuius diminutione. poſt obitum prefati Theotrici. Et ut haec largitionis ac donationis noſtrae auctoritas firmior habeatur. et per futura tempora a cunctis qui Chriſtianum nomen profeſſi ſunt uerius Credatur ac diligentius obſeruetur manu propria noſtra ſubtus eam roborantes. anuli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus. Signum domini Arnolfi imperatoris Auguſti (Monogramma). Engilpero notarius ad uicem Theotmari archicapellani recognoui. Data VI. Nonas Julii. anno dominice incarnationis DCCCXC. VIIII. Indictione II. anno uero regni piiſſimi regis Arnolfi XII.

a) Ex tribus libris copialibus I. f. 7. b. II. f. 33. b. III. 46. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Locus peracti negotii omissus, verisimiliter Ratisbona intelligendus, ubi Arnolfus imp. eodem anno usque in aestatem sustitit.

d) Ineditum; extractum autem ab Aventino in excerptis passav. apud Oefele I. 706. a. b.

LXXIX.

Anno 900. 8. Octobr. Triburiis.

Ludowicus infans rex Weniloni, monacho ex monasterio Hornbach, duas hubas in villis Grunheim (Brunheim) et Cotemaristein, in pago Spiraggouue, in comitatu Walahonis, ad dies vitae concedit, quae post eius obitum ad praedictum monasterium pertineant.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Hludowicus diuina fauente clementia rex Nouerit omnium fidelium noſtrorum preſencium ſcilicet atque futurorum induſtria Quia nos rogatu hachonis (hathonis) venerabilis archiepiscopi et adalberonis dilecti magiſtri et epiſcopi noſtri cuidam venerabili monacho walahonis dilecti comitis noſtri et abbatis wenilo nominato de monaſterio ſancti Pirminii quod vocatur Hornpach quaſdam res iuris noſtri in pago ſpiraggowe in comitatu ſui ſenioris ſitas hoc eſt in villis grunheim, et cotemariſtein hobas duas cum curtibus edificiis mancipiis omnibusque rebus illuc iuſte reſpicientibus pro remedio anime noſtre parentumque noſtrorum in proprium conceſsimus cum terris cultis et incultiſ agris pratis campiſ paſcuis ſiluis aquis aquarumque decurſibus viis et inviis omnibuſque appendiciis Juſsimus quoque hoc preceptum inde conſcribi per quod decernimus atque firmiter iubemus ut prefatus wenilo ipſas res quamdiu viuat ſub uſufructuario habeat et poſt obitum ſuum ad prefatum monaſterium perpetualiter poſsidende con-

consistant Et ut hoc auctoritatis nostre preceptum firmum atque stabile consistat manu nostra illud firmauimus anuloque nostro consignari iussimus.

Signum domni Hludowici serenissimi regis.

Ernustus cancellarius ad vicem theotmari Archicappellani recognouit. Data VIII iduum Octobrium die Anno Incarnationis Domini DCCCC. Indictione III. Anno regni domni Hludowici piissimi regis I. Actum triburias in dei nomine feliciter amen.

a) Ex codice dankartiano f. 10. n. 19.

b) Indictio ordinaria et annus regni cum anno Chr. notato concordant.

c) Editum in actis mannheimensibus VI. 260. n. 11, cum notis eiusdem Crollii, quae partim concernunt lectionem nominum locorum Grunheim et Cotemaristein, ea exponente Lameio in descriptione pagi spirensis tom. III. actorum mannheim. 243. et 244. Brunheim et Cotemaristein. Ubi tamen animadvertendum est, tum in summario praemisso ad fol. 9, tum in inscriptione huius ipsius instrumenti, similiter legi: in villis Grunheym et Contemaristein. Extraxit antea idem Crollius in orig. bipont. I. 56. not. n.

LXXX.

Anno 901. potius, quam 900. 19. Januar. Radesbonae.

Ludowicus infans ecclesiae Scti Floriani mart. civitatem in ripa Anesi fluminis in proprio praedicti martyris, partimque in terra praefecturae terminalis, contra paganorum insidias novissime constructam, cum omni apparatu munitionis seu utilitatis eius, insuper quicquid servus regius, Perahart, in aquilonari parte Danubii in ipsa marcha tenuit, donat.

In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis. Ludowicus diuina fauente gratia rex. Si erga loca diuino cultui mancipata. more paterno noſtri iuuaminis beniuolentiam oſtenderimus. hoc nobis ad regni noſtri diuinitus nobis collati ſtatum. nec non et perennis uitae praemium feliciter capeſcendum liquido profuturum credimus. Ideoque omnibus ſancte dei eccleſie fidelibus preſentibus. ſcilicet et futuris notum eſſe uolumus. qualiter uir uitae uenerabilis nomine Rihharius patauienſis ſcilicet praeſul. per quorumdam procerum noſtrorum Adalberonis quoque reuerendi antiſtitis. ac ſtudioſiſſimi nutritoris noſtri. et Waltonis Frigiſingenſis epiſcopi. necnon Livtbaldi illuſtris Comitis et dilecti propinqui noſtri interuentum. regalitatis noſtre eminentiam. merore confectus epiſcopii ſui dampnum lamentando interpellauit. eo quod ſeuiente prohdolor paganorum impugnatione quaedam pars Dioceſis ſuae ubi ſancti Floriani martyris monaſterium conſtructum eſſe cognoſcitur exinprouiſo deuaſtata eſt deprecans ut ciuitatem illam quam fideles noſtri regni pro tuitione patriae unanimiter contra eorumdem Chriſtiani nominis perſecutorum inſidias nouiter in ripa aneſi fluminis in proprio

iam dicti martyris partimque in terra praefecturae terminalis ſtatuentes conſtruxerunt. ad ſupraſcriptum ſacroſanctum locum in quo eiusdem beatiſſimi martyris corpus uenerabiliter humatum eſt traderemus. uirique ipſius ſancti atque poteſtati largiendo firmaremus. At nos diuino compuncti amore. beatique Floriani confiſi interceſſione conſultui cunctorum procerum noſtrorum gratanter ſatiſſacientes. nec non praenominato ipſius epiſcopii prouiſori libenti animo annuentes. decreuimus ita fieri. eandemque ciuitatem cum omni apparatu munitionis ſeu utilitatis cum conuenientia terminalis comitis. per hoc praeceptum noſtrum Chriſti martyri Floriano abſque ulla retractatione perenni iure pro remedio animae noſtrae parentumque noſtrorum aeterna liberatione contulimus atque tradidimus. Inſuper etiam quicquid ſeruus quidam noſter nomine Perahart in aquilonali parte Danubii proprii in terra et mancipiis in ipſa Marcha tenuit. eidem ſancto dei perpetim firmamus. ut idem epiſcopus tam de ciuitate quamque ex ipſo proprio ſuique Succeſſores libera perenniter fruantur poteſtate. Et ut hoc uerius credatur in aeuum manu noſtra ſubtus id roborantes. anulo noſtro iuſſimus inſigniri. Signum domini Ludowici piiſſimi regis (Monogramma). Engilbero notarius ad uicem Theotmari archicapellani recognoui. Datum XIIII Kalendas Februarii anno dominice incarnationis DCCCC. Indictione IIII. anno uero regni regis Ludowici primo. actum Ciuitate Radeſbona in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus antiquissimis libr. cop. I. f. 9. b. II. f. 35. III. f. 42.

b) Indictio notata soli anno Chr. 901. respondet, cui favet annus regni tunc eodem die completus, inprimis autem memorata hic irruptio paganorum sive Hunnorum in Baioariam, quae contigit post mensem Julii an. 900. Accedit mos tunc temporis hinc inde usitatus, annum Chr. cum Italis inchoandi die 25. Martii, qui fuit noster annus 901.

c) Editum in Hund. Metrop. I. edit. Mon. 351. edit. Ratisb. 234. in Lünig spicileg. eccles. II. Theil 759. et in Hansiz. Germ. sacr. I. 181, qui suo Marte expressit annum 901. Extractum habetur copiose inter Aventini excerpta passav. ap. Oefele I. 706. b, paucioribus in Hund

metr. I. edit. Mon. 298. edit. Ratisb. 198. Editum novissime in Bar. de Hormayr Beytr. zur Preisschrift II. 86. 87. iterum in der Gedächtnissrede 1831. Noten S. 103. Kurz Beytr. III. 206.

LXXXI.

Anno 901. 7. August. Otingae.

Ludowicus infans capellae Sctae Mariae in villa Otinga eiusque fratribus, quibus tunc abbas Purchardus praeerat, hobam unam, ad opus regium in loco Pohchirihha pertinentem, donat.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis Lhudowicus gratia dei rex. Nouerint omnes fideles noſtri praeſentes et futuri quia nos diuino afflati inſtinctu. et per interuentum atque ammonitionem Gundboldi et Meginwardi Comitum noſtrorum ad Capellam ſanctae Mariae Genitricis dei in uilla quae dicitur Otinga conſtructam pro ueneratione ſanctorum ibidem quieſcentium nec non pro diuorum parentum noſtrorum aeterna ſaluatione. noſtraeque animae remedio Hobam unam ad opus noſtrum hactenus qui dicitur Pohchirihha pertinentem. cum habitatore deſuper habitante. Roudgrim nominato ſuaque uxore nomine Rihhilt ac filiis eorum. cunctiſque pertinentiis ſuis. cum curtilibus et edificiis. agris. campis. pratis. paſcuis. ſiluis. aquis. aquarumque decurſibus piſcationibus uiis et inuiis. exitibus et reditibus queſitis et inquirendis cum omnibus iuſte legitimeque illuc pertinentibus (donavimus). Vnde hoc quoque praeſens praeceptum noſtrum fieri decreuimus. quatenus memoratae res nullo inquietante ſed deo auxiliante perpetuis temporibus ad iam dictum ſacroſanctum locum. cui uenerandus Abbas Purchardus nomine moderno tempore praeeſſe dinoſcitur. ad uſus fratrum ibidem canonice degentium. integriter pertineat. eo rationis tenore. ut rectores eiuſdem baſilicae tam de hac noſtra donatione quamque de re-

liquis praedictae domus dei cauſis. liberrima ſemper utantur poteſtate. quicquid exinde pro communi decreuerint utilitate faciendum ut eos pro nobis anteceſſoribusque noſtris attentius domini miſericordiam exorare delectet. Et ut haec auctoritas noſtra firmiorem in dei nomine obtineat ſtabilitatem propria manu noſtra in praeſentia procerum noſtrorum ſubtus firmauimus. et anuli noſtri impreſſione iuſſimus aſſignari. Signum domini Lhudowici ſereniſſimi regis (Monogramma). Engilpero Cancellarius ad uicem Theodmari archicapellani recognoui. Data VII. Indict (Idus) Auguſti. anno dominicae incarnationis DCCCCI. Indictione IIII. anno regni Lhudowici ſereniſſimi regis II. Actum Otinga Curte regia in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus libr. cop. I. f. 5. b. II. f. 32. III. f. 41. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Aventini historia otingana ap. Ludewig scr. r. g. II. 395 et in Hund. metr. III. edit. Mon. 63. edit. Ratisb. 44.

LXXXII.

Anno 901. 12. Septembr. Reganespurc.

Ludowicus infans cuidam Scti Emmerammi coenobitae, Ekkepreth, iugerum unum prope Maetingan, in pago Uuestarmann, in comitatu Livtpoldi, donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ Hludwicus diuina fauente gratia rex. Notum ſit omnibus ſancte dei aeccleſiae fidelibuſ tam preſentibus quam et futuriſ. quod noſ pro mercedis noſtre augmento et per interuentum fidelium comitum noſtrorum paboniſ uidelicet et iſangrimi. cuidam religioſo ſancti emmerami Chriſti martyriſ cenobite cui nomen ekkepreth. in pago ueſtarmann In comitatu Livtpoldi prope uillam que dicitur maetingan. id eſt in adiacenti monte iugerum. unum ex uineiſ

poſitum. quod iſti uinitoreſ noſtri germunt. Rovdheri frumolt. ellinhart. Gozmar. annuatim laborare dinoſcuntur. iure perenni in proprietatem conceſsimus. et iuſsimus ei inde hof apiceſ conſcribi per quos uolumus atque iubemuſ ut ſupra nominatus ekkipreth ab hodierna die ac deincepſ exinde liberrimam habeat poteſtatem tenendi. donandi commutandi uel quicquid ſibi placuerit faciendi abſque ulliuſ contradicentiſ impedimento. Et ut hec conceſsioniſ noſtre auctoritaſ firmiorem in dei nomine obtineat ſtabilitatem. Manu propria noſtra ſubtus eam firmauimus. et annuli noſtri inpreſsione iuſsimus ſigillari. Data II Id. Septembris. anno domini DCCCCI. Indictione IIII. anno II. regni Hluduvici piiſſimi regis. Actum Reganeſpurc in dei nomine feliciter amen.

a) Ex cod. I. cop. S. Emmer. f. 67.
b) Notae chronologicae inter se conveniunt.
c) Editum in Pez. thes. I. III. 38. n. 1. in Lünig. spicil. eccl. continuat. III. Forts. 105. in libr. probat. S. Emmer. 84. n. 31.

LXXXIII.

Anno 902. 5. Febr. Argentina civitate

Ludowicus infans rex monasterio Weissenburg tres hobas in villa Hasselbach (alias Hasalach), in pago Spiricowe, in comitatu Walahonis donat.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Ludovicus diuina fauente clementia Rex. Nouerit generale Collegium omnium fidelium nostrorum praesentium scilicet et futurorum. Quia Hatto venerabilis Archiepiscopus per supplicationem fidelium nostrorum, Saloniensis (Salomonis) videlicet episcopi, Cunradi et Purgasti (Purgharti) comitum precatus est clementiam nostram, et (ut) ad Monasterium quod dicitur Weiſsenburg, cui

ipse praesenti tempore praeesse uidetur, quasdam res juris nostri in pago Spiricowe, in comitatu Walahonis, in villa quae Hasselbach dicitur, hoc est hobas tres pro nostrae mercedis augmento concederemus, Nos quoque eius petitioni libenter annuimus, et pro remedio animae nostrae, parentum (que) nostrorum, ipsas hobas cum custilibus (curtilibus) aedificijs, mancipijs, vineis, agris, pratis, pascuis, syluis, aquis, aquarum decursibus, omnibusque appendicijs quaesitis et inquirendis, ad ipsas hobas rite pertinentibus ad praefatum Coenobium perpetualiter in proprium donauimus. Vndeque hoc praeceptum conscribi jussimus, per quod decreuimus atque jubemus ut ipsa illuc cum omnibus pertinentijs suis perenniter possidenda consistant. Et ut hoc praeceptum firmum et stabile consistat, manu nostra illud roborantes, sigillo nostro consignari iussimus (Monogramma) Signum Domini (domni) Ludouici serenissimi Regis. Ernistus (Ernustus) Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognouit. Data Non. X. (V) februarij die, Anno incarnationis Domini DCCCCII. Indictione quinta. Anno autem Regni domini (domni) Ludouici Regis III. Actum Argentina Ciuitate.

a) Ex transsumto Rudolphi II. imp. 1582. 22. Octobr. in archivo circuli rhenani conservato, n. 4. fol. 4. unde copia nobis 26. Aug. pr. 26. Sept. 1851. transmissa est.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Schöpflin Alsatia dipl. I. 100. num. 127. ex authentico: memoratum in actis palat. III. 238, ubi locus donatus dicitur Haselach, sed annus diplomatis erronee 911. exprimitur.

Schöpflinus l. c. tab. XV. specimen huius diplomatis autographi addidit, quod etiam notas tironicas et sigillum regis exhibet.

LXXXIV.

Anno 903. 12. Augusti. ad Otingas.

Ludowicus infans Gumpoldo clerico, Purchardi (pataviensis) episcopi cognato, proprietates in locis Frehhindorf et Meiorespach, in pago Sanahgovue (Isanagowe), in comitatu Gumpoldi, et ancillam unam ex officio de Rantesdorf, in comitatu Isangrimmi, donat.

In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis Lvdowicus gratia dei concedente rex. Cognoſcant omnes fideles noſtri praeſentes et futuri. quia nos ob aeternae retributionis augmentum. ac per interuentum uenerabilium epiſcoporum noſtrorum Waltonis atque Purchardi. cum conſultu reliquorum principum ibi aſtantium quaſdam res proprietatis noſtrae in pago Sanahgowe (Iſanahgowe) in Comitatu Gumpoldi. in locis duobus ad Frehhindorf. ſecus amnem Tiufſtada nominatum et ad Meioreſpach. ſicut Ermpreht et Diothelm ac Vnruch atque Ruodheri. quatuor hobas ibi poſſederunt. et Wahcho ad Frehhindorf incoluit. id ſunt quatuor hubae ad Cameram noſtram pertinentes. inpraedictis locis ſegregatim ſitis. et per interuentum Paponi (s) Comitis in Comitatu Iſangrimmi Comitis. et ex uno officio de Rantesdorf. unam Ancillam nomine Wirtvn cum omnibus filiis ſuis. Gumpoldo cuidam clerico venerabilis epiſcopi noſtri Purchardi cognato. et cuncta mancipia ad ſupradicta loca pertinentia. quaeſita et inquiſita ubicunque ſint in proprietatem concedimus. cum curtilibus et edificiis. mancipiis. praedictis. terris. cultis uel incultis. agris. pratis. campis. paſcuis. ſiluis. aquis. aquarumque decurſibus. molendinis. piſcationibus. uiis et inuiis. exitibus et reditibus queſitis et inquiſitis. cum omnibus rite ad ſupraſcripta loca pertinentibus. Et iuſſimus ei inde hoc noſtrae auctoritatis prae-

praeceptum firmiter conſcribi. ut memoratus. Gumpoldus firmiſſimam ex inde habeat poteſtatem. tenendi. dandi. uendendi. uel quicquid ſibi inde placuerit faciendi. Vt et hoc praeceptum noſtrae auctoritatis firmiorem in dei nomine obtineat ſtabilitatem per aeuum manu noſtra firmauimus. anuloque noſtro ſigillari iuſſimus Signum domini Ludowici ſereniſſimi regis (Monogramma). Engilpero Cancellarius ad uicem Diotmari recognoui. Data II. Idus auguſti. anno domini DCCCCIII. Indictione VI. anno regni Ludowici IIIIto. actum ad Otingas Curte regia in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus libr. cop. I. f. 10. II. f. 36. III. f. 42. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Extractum copiose ab Aventino in excerpt. passav. ap. Oefele I. 706. b. Editum a Bar. de Hormayr in Wiener Jahrb. Bd. XLIV. Anzeigebl. 10. n. 27.

LXXXV.

Anno 903. 12. August. ad Otinga.

Ludowicus infans canonicis pataviensibus loca quaedam cum decimationibus eorum donat, quae antea ab episcopis illius sedis in beneficium habebant, scilicet: Prama, Gurtuna, Lubihchinespach, Pollinga, Hohinhard, Altheim, Osterunaha, in Matahgovue, insuper Chorpheim, Hohunstat et Scardinga.

In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis Ludowicus diuina largiente gratia Rex. Liquido enim confidimus ſi erga diuina monaſteria deo ſeruientibus. aliquod ſolamen largituri ſumus. nobis in perpetuum et ad ſtabilitatem regni noſtri prodeſſe. Quapropter nouerit omnium fidelium praeſentium atque futuro-

rum ſollertia. qualiter quidam Comes nomine Arbo et Engilmar Purchardi epiſcopi faſſallus. licentia eiuſdem epiſcopi celſitudinem noſtre dominationiſ humili admonitione flagitantes adierunt. ut quibusdam canonicis patauienſium et deo et ſancto Stephano prothomartyri Chriſti die noctuque famulantibus quaedam loca quae antea unacum decimatione ab illius ſedis rectoribus ſcilicet epiſcopis in beneficium habere noſcuntur. in proprietatem concederemus. Nos uero ob amorem domini noſtri Jeſu Chriſti et ſancti Stephani. licentia Purchardi eiuſdem aeccleſiae ſedis epiſcopi conceſſimus ſupradictis Canonicis Patauiae. loca unacum decimationibus cunctis ad illa loca iuſte pertinentibus quae antea in beneficium habuerunt. hoc eſt inprimis Prama. deinde Gurtana. Lubihchineſpach. Pollinga. Hohinhard. Altheim. Oſtarûnaha. In Matahgowe. Preterea etiam Chorpheim. Hohunſtat et Scardinga cum omnibus ad iam nominata loca iuſte et rationabiliter aſpicientibus terris cultis et incultis campis. ſiluis. aquiſ. aquarumue decurſibus. mobilibus et immobilibus. queſitis et inquiſitis. molendinis. piſcationibus uiis et inuiis. exitibus et regreſſibus. decimationibus totis intus et extra. prope aut longe omnia ex integro ſupramemoratis canonicis ibidem deo et ſancto Stephano militantibus in propriam poteſtatem perpetualiter donamus. ita ut nullus Succeſſorum noſtrorum nec de Succeſſoribus uidelicet epiſcopis ſupradictae Sedis aliquid de eis rebus minuere aut diſtrahere audeat. quae pro remedio animae noſtrae ac genitoris auique noſtri antenominatis Canonicis conceſſimus et iuſſimus exinde hoc noſtrae auctoritatis praeceptum conſcribi. per quod decernimus atque iubemus. ut haec dominationis noſtrae donatio ab omnibus fidelibus ſanctae dei aeccleſiae praeſentium atque futurorum uerius credatur et diligentius. conſeruetur. manu propria noſtra ſubter eam confirmauimus et anuli noſtri impreſſione ſigillari iuſſimuſ. Signum Ludowici ſereniſſimi regis (Monogramma). Engilpero notarius ad uicem Theotmari archicapellani recognoui et ſubſcripſi. Data II idus Auguſti. anno incarnationis dominicae DCCCCIII. Indictione VI. anno regni Ludowici ſereniſſimi regis III. actum ad Otinga curte regia in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus libris cop. I. f. 12. II. f. 38. III. bina vice f. 43. b. et 73. a.
b) Notae chronologicae inter se conveniunt.
c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 352. edit. Ratisb. 234. et in Lünig. spicileg. eccl. II. 760. paucis autem extracta ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 706. b.

LXXXVI.

Anno 903. 12. August. Otingae.

Ludowicus infans ecclesiae S. Emmerammi et episcopo Tutoni, qui ei praeest, curtem Uelda tradit, quicquid eodem die in potestate erat genitricis suae Outae, quae quasdam res ibi largitate mariti sui, Arnolfi imperatoris, alias postea acquisivit.

Hluduwicus diuina fauente gratia rex omnibus in perpetuum. Nouimus nos ad sacra regimina et ad imperialem auctoritatem per sanctorum suffragia posse in futurum proficere et beatae gratiae remunerationem aeternis diebus mereri. si loca deo dicata diuino amore succensi procuramus. ideoque sciat omnium fidelium nostrorum praesentium scilicet et futurorum cognoscat industria. qualiter nos per interuentum dilectae genitricis nostrae Ovtae quasdam res sui proprii iuris quas a largitate beatae memoriae patris mei Arnolfi imperatoris per imperiale praeceptum susceperat. ad ecclesiam beati emmerami martyris Christi nostra imperiali auctoritate donauimus. ea quidem ratione. ut easdem res quaedam uidua nomine rihni diebus uitae suae possideat. et post dies eius in ius et dominationem eiusdem ecclesiae redeant. perpetuis temporibus tenendae. id est curtim quae dicitur uelda quicquid in potestate praenominatae genitricis nostre eodem die erat. quod antea praeceptis non fuerat datum. extra vel infra terminum eiusdem curtis totum cum omni integritate per consilium et consensum uenerabilium episcoporum theotmari. Wal-

doniſ. Erchanbaldi. et Zachariae. Tutoniſ etiam et Burchardi necnon et fidelium Comitum noſtrorum Liutboldi. Cunpoldi Iringi et ceterorum omnium ſicut priſcis temporibus. in ſingulis miniſteriiſ patrum noſtrorum ordinatum fuerat. nichil extra dimittenſ in perpetuam poſſeſſionem tradidimus. cum regimine et eiuſdem banno. mancipiiſ utriuſque ſexuſ. aedificiiſ. pontibus et cenſu ſiluiſ. omnique uſu eiuſdem ſiluae. aquiſ piſcationibus. uiiſ et inuiiſ. exitibus et reditibus. terriſ cultiſ et incultiſ. mobilibuſ et immobilibus aquis aquarumue decurſibus queſitis et inquirendis. Et iuſsimus inde hoc praeſens praeceptum conſcribi. per quod decernimus firmiterque iubemus. ut praeſcripta eccleſia beati emmerammi cui tuto uenerabilis epiſcopuſ praeeſse dinoſcitur firmiſsimam cunctis diebus habeat poteſtatem ſicut ceterarum eccleſiae rerum. et ut hec largitioniſ noſtrae auctoritaſ ſtabiliſ permaneat. manu noſtra ſubtus eam firmauimuſ. et anuli noſtri inpreſsione ſigillari iuſsimus. Data II Idus Auguſti. Anno incarnationis domini noſtri DCCCCIII. Anno uero Hludowici piiſsimi regiſ IIII. Indictione VI. Actum in Otinga In dei nomine feliciter Amen.

a) Ex cod. I. cop. S. Emmer. f. 6. n. 5.

b) Notae chronologicae concordant.

c) Editum ex codice Udalrici bamberg. ap. Eccard. corp. hist. II. 46. n. 35. ex cod. S. Emmer. in Hund. metr. I. edit. Monac. 250. edit. Ratisb. 166. in Pez. thes. I. III. 40. in Lünig spicil. eccl. III. Theil. 647. n. 16. in libr. probat. S. Emmer. 88. n. 33. in Ried cod. dipl. Ratisb. I. 86. n. 91.

LXXXVII.

Anno 905. 15. Maii. Regina civitate.

Ludowicus infans concambium, inter episcopum Tutonem et nobilem quendam Druant factum, confirmat, quo concambio idem Druant ad Sctum Emmerammum proprietatem suam ad Pirichwanch et ad Tisfelth tradidit, pro qua de rebus ecclesiae S. Emmerammi aequalem proprietatem in Eskilinpach et ad Rindpach recepit.

In nomine ſanctae et indiuidue trinitatiſ. Luduuicuſ diuina fauente gratia rex. Notum ſit omnibus ſanctae dei aeccleſiae fidelibuſ tam praeſentibus quam etiam futuriſ. qualiter ſanctae radiſponenſis aeccleſiae honorabiliſ praeſul Nomine Tuto. et nobilis quidam cui nomen drouant. quaſdam cortulas (cartulas) pari tenore conſcriptas. noſtris detulerunt conſpectibus. in quibus continebatur inſertum. quomodo pro communi utilitate inter ſe quoddam concambium facere conplacuit. depraecanteſ hoc noſtrae auctoritatiſ munimine roborari. quod et ita fecimus. Tradidit quippe idem druant pariter cum filio ſuo walach nominato ad ſanctum dei martirem emmeramum in manum uidelicet praefati epiſcopi. et aduocati ſui geraharii proprietatem ſuam qualem habuit ad pirichuuanch et ad tiffelth. id eſt eccleſiam decimatam. caſam cum curta (curte). ceteriſque edificiiſ de arabili ſcilicet terra hovbas XIII. iugera VII de pratiſ quoque iugera LXXVII. De ſilua uero iugera CXXXVI. cum omnibus ad eadem loca rite pertinentibus exceptiſ mancipiiſ. Econtra uero eodem aduocato cum manu eiusdem epiſcopi retradente acceperunt praeſcripti nobileſ uiri ſibi in perpetuam proprietatem de rebuſ memoratae eccleſiae in loco qui eſkilin-

pach (dicitur) eccleſiam decimatam pro (cum) hubiſ duabiſ curtem etiam cum caſa et reliquiſ edificiiſ. De terra arabili hovbaſ VI. de pratiſ iugera XXXV. cum omnibus illuc iuſte pertinentibus et ad rindpach terrae arabiliſ hobaſ V. Jugera VII. curtilia II. De pratiſ iugera XX de ſilua iugera CXXXVI. et decimam eius propriam proprii noualiſ ſui ad rindpach. quod ipſe drouant antea ibidem comparauit et exſtirpauit. accepit pro illa decima quam ad pirchinwanch tradiderat. Juſsimus quidem iuxta uoluntatem peticioniſ eorum. recitata ſuperius earundem ſerie cartularum. hoc praeſens celſitudinis noſtrae praeceptum inde conſcribi. per quod decernimuſ ac regia auctoritate praecipimuſ. quatinus propitiante Chriſto perpetuiſ temporibus. nullo inquietante id ipſum concambium per omnia ut in cartuliſ habetur. ratum ſemperque firmum perſeueret. ita dumtaxat ut quicquid parſ parti contulit. iure proprietatiſ utrique per generationum ſucceſsiones inrefragabiliter parti firmetur. Et ut hec confirmationiſ noſtre auctoritaſ a nullo umquam uioletur. quin potius firmiſsima ſtabilitate in eternum corroboretur. Manu noſtra ſubter eam et firmauimuſ. et ſigillo noſtro aſsignari iuſsimus. Data Id. Mai. Anno domni DCCCCV. indictione VII. Anno uero regni regiſ Hludowici Sexto. Actum regina ciuitate in dei nomine feliciter amen.

a) Ex cod. I. cop. S. Emmer. f. 63. b. et 64. num. 51.

b) Indictio erronea est aut unitate decurtata. Annus vero regni anno Ch, indicato respondet.

c) Editum in Pez. thes. I. III. 42. in Lünig spicil. eccl. continuat III. 1214, in libr. prob. S. Emmer. 97. n. 56, in Ried. cod. dipl. Ratisb. I. 89. n. 94.

LXXXVIII.

Anno 905. 16. Maii. Regina civitate.

Ludowicus infans cuidam Immoni hobam a quodam Sclavo, Gruonkin, quondam inhabitatam, prope aquam Loua in comitatu Liutpoldi, illustris marchionis, propinqui sui et senioris eius, donat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ Hludowicuſ diuina fauente gratia rex. Noverit omnium ſancte dei eccleſiae fidelium noſtrorum tam preſentium ſcilicet quam et futurorum ſagacitaſ. quia nos ob aeternae mercediſ augmentum et per ſuplicationem Luitpoldi cari propinqui noſtri et illuſtriſ marchioniſ cuidam homini ſuo nomine Immo in comitatu ſenioris ſui prope aquam que dicitur Loua hobam unam quam ſclauuſ quidam nomine Gruonkin quondam obſederat ad proprium conceſsimus cum curte et caſa aliiſque aedificiiſ. campiſ agriſ pratiſ paſcuiſ ſiluiſ aquiſ aquarumque decurſibus moliniſ piſcationibus uiiſ et inuiiſ exitibus et reditibus quaeſitiſ et inquirendiſ. mobilibus et inmobilibus omnibus appenditiis et adiacentiiſ ſuiſ. Juſsimus quidem hoc preſens preceptum auctoritatiſ noſtrae inde conſcribi per quod decernimus atque omnino precipimus ut prefatus Immo nunc et deincepſ omni tempore liberam ſecuramque ex ipſiſ donationiſ noſtre rebuſ habeat poteſtatem tenendi donandi. uendendi commutandi uel quicquid ſibi exinde placuerit faciendi. abſque ulliuſ calumniatoriſ obſtaculo. Et ut haec donationiſ noſtre auctoritaſ firmiorem in dei nomine obtineat ſtabilitatem et a fidelibuſ noſtriſ uerius credatur ac diligentiuſ obſeruetur. manu noſtra ſubter eam roborante ſ anulo noſtro ſigillari iuſsimuſ.

Signum domni Hludowici (Monogramma) piiſsimi regiſ.

Engilpero notarius ad uicem Diotmari archicapellani recognoui. Data XVII Kal. Jvnii. Anno incarnationis domini DCCCCV. indictione VII regni domni Hludowici piiſsimi regiſ. Actum regina ciuitate in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 34. b.

b) Annus regni omissus est, nec in copia spatium vacuum illi relictum. Indictio erronea sive potius unitate decurtata est. Annus Chr. 905. aliunde patet ex loco negotii peracti, nam 15. Maii huius anni Ratisbonae fuit Ludowicus rex, dictus infans. cnfr. Pez. thes. I. III. 42. et lib. prob. S. Emmerammi 97. num. 26.

c) Editum a Bar. de Hormayr Taschenbuch 1830. S. 291. 293. ex alio libro cop. fris. absque die mensis.

LXXXIX.

Anno 907. 17. Junii. ad Sctum Florianum.

Ludowicus infans Purchardo episcopo eiusque ecclesiae (pataviensi), ferocitate paganorum maxima ex parte devastatae, subiicit ac coniungit ecclesiam Otingan, cum eius pertinentiis, quae iam antea ad sedem eiusdem episcopatus pertinuisse dicitur.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Hludouicus diuina fauente gratia rex. Notum eſſe uolumus omnibus ſancte dei eccleſie fidelibus noſtriſque preſentibus ſcilicet et futuris. qualiter Thetmar (Theotmarus) uenerabilis Archiepiſcopus noſter et Luopolt atque Iſingrim illuſtres noſtre dominationis Comites. cum aliis fidelibus noſtris luctuoſa uociferatione celſitudinem noſtre poteſtatis adierunt flagitantes. ut Purchardo fideli epiſcopo noſtro. cuius epiſcopatum paganorum ferocitate maxima ex parte deuaſtatum agnouimus. Otingam ſuam regali ex donatione proprie-

prietatem cum omnibus quae illuc reges diuina gratia inſtigante conſcriptionis roburatione largiti ſunt. et alii nobiles uiri ac feminc cunctis ad ſupradictum locum iuſte et legitime pertinentibus ad ſedem ſui epiſcopatus noſtre auctoritatis apicibus concedenda affirmaremus. Nos uero ob amorem domini noſtri Jeſu Chriſti et ſancti Stephani prothomartiris domini petitionibus eorum libenti animo aſſenſum prebuimus et conceſſimus ſupra nominata uenerabili purchardo epiſcopo. ut iam nominatus ſue proprietatis locus ſcilicet Otinga. cum omnibus illuc pertinentibus ad ſedem Patauie Ciuitatis pro ſtabilitate utriuſque loci et regimine clericorum et conſolatione familie utriuſque ſexus. lumina nec non tecta procuranda eternaliter coniungeretur. Et iuſſimus inde hanc noſtram conſcribi auctoritatem per quam uolumus atque decreuimus. ut hec praenotata donatio noſtra noſtris et futuris temporibus in perpetuum firma et inconuulſa permaneat. Et ut hec donationis noſtre auctoritas firmior habeatur. et per futura a cunctis fidelibus noſtris uerius credatur. ac diligentius obſeruetur ad dei ſeruicium ſancti prothomartiris Stephani. manu propria ſubtuſ confirmauimus et ſigilli noſtri impreſſione aſſigillari iuſſimus. Signum domini Hludwici inuictiſſimi regis (Monogramma). Engelpero notarius ad uicem Theotdmari ſummi Capellani recognoui. Data XV Kalendas Julii anno dominice incarnationis DCCCCVII. indictione X. anno regni hludwici inuictiſſimi regis VIII. actum ad ſanctum Florianum.

a) Ex solo codice III. fol. 67. b. sive lonstorfiano, cum in prioribus codicibus non inveniatur.

b) Modus nomina propria scribendi, nimirum Hludovicus, qui alias Luodowicus, Theotdmar sive Theotámar, qui alias Theotmar legitur, ad arbitraria descriptoris pertinet nec quemquem offendit. Maius huic instrumento praeiudicium inferre poterunt vocabula: *suam proprietatem*, *suae proprietatis*, contextui inserta, quae ad regem donationis auctorem relata non minimam pariunt difficultatem; praesertim cum nulla prior loci Otinga donatio, quae facta fuisset episcopo aut episcopatui Pataviensi, ullibi appareat.

Vel ergo vocabulum: *suam, suae* irrepsit errore calami, loco: *nostram, nostrae;* vel alterum vocabulum: *proprietatem, proprietatis,* interpolatum est, loco: *Dyocesin, dyocesis.*

c) Notae chronologicae inter se conveniunt.

d) Editum in Bar. de Hormayr Gedächtnifsrede 1831. Noten S. 106; copiose extractum ab Aventino inter excerpta passav. ap. Oefele I 707. a; brevius extractum in Hund. metr. I. edit. Monac. 298. ed. Ratisb. 199.

XC.

Anno 908 potius, quam 900. 5. Februar. Francofurt.

Ludowicus infans Erchanbaldo eyhstetensi episcopo licentiam concedit, mercatum cum moneta et theloneo constituendi, urbem et aliquas munitiones contra paganorum incursus aedificandi, insuper ei et eius successoribus bannum regium foresti in marcha, locis suis designata, concedit.

In nomine ſanctae et Indiuiduae Trinitatiſ Hludouicuſ diuina fauente clementia rex. Nouerint omneſ fideleſ noſtri preſenteſ ſcilicet et futuri. quia *erchanbaldus.* uenerabiliſ eihſtenſiſ eccleſiae epiſcopuſ. per ſupplicationeſ fidelium noſtrorum. Hathoniſ uidelicet. Et Adelperoniſ amabilium epiſcoporum Comitum uero Chuonradi. Et cotefredi. petiit ſerenitatiſ noſtre clementiam vt ei liceret ad ſuum coenobium eihſteti dictum. ubi ſanctus vuillibalduſ confeſsor Chriſti corporaliter quieſcit. In pago nordcovue. Incomitatu Arnolfi. publice negotationiſ mercatum conſtituere et monetam efficere. theloneumque ſicut inceteriſ mercationum lociſ moſ eſt exigere. Et In ſuo epiſcopatu aliquaſ munitioneſ contra paganorum Incurſuſ moliri. Cuiuſ petitioni libenter annuimuſ. Et ita fieri decreuimuſ. Unde et hoc preceptа (um) conſcribi iuſsimuſ. per quod ei regiae auctoritatiſ

ſceptro licentiam concedimuſ In antedicto loco iuxta ſuam petitionem ceterorumque fidelium noſtrorum mercatum et monetam habere urbemque conſtruere. et quicquid inde utilitatiſ uenire uel acquiri potuerit In jure et dominio coenobii ipſiuſ pro remedio animae noſtrae perpetualiter conſiſtat. Inſuper etiam uolumuſ atque omnino iubemuſ vt nulla perſona audeat in illa propria marcha predicti monaſterii. Et in locif Itenſheim. puſsenefheim. puttinveld. mechinloh. Chittinveld. rammeſperch. partem (parte) illiuſ foreſti. erga ſezzin et affintal nominatis. ſine conſenſu et uoluntate erchanbaldi preſcripti pontificiſ. ſucceſsorumque ciuſ. In ſiluiſ maioribuſ uel minoribuſ porcoſ ſaginare feraſque ſiluaticaſ uenare. arboreſ abſcindere aut ullam iniuriam facere. Sed et haec utilitaſ atque poteſtaſ, eihſtatenſis aeccleſiae praeſuli ſibique ſubjectiſ In elemoſinam noſtram aeternaliter ſit conceſsa. Et vt hoc confirmationiſ noſtrae praeceptum ſit firmum ſtabilique (stabileque) permaneat. Manu noſtra illud firmauimuſ et ſigillo noſtro inſigniri iuſsimuſ.

Signum domini Hludouici piiſſimi regis ernuſtuſ cancellariuſ ad uicem piligrimi archicapellani recognoui et subsc.

Data Non. Februarii anno Incarnationis dm. dcccc. Indict. x. Regnante domino Hludovuico anno viiij. Actum francofurt feliciter In dei nomine amen.

a) Sigilli olim impressi in loco illi destinato remanent quidem vestigia, tam in interiori, quam in exteriori instrumenti latere, extante macula, magnitudinem alias obviam non excedente.

Qualecunque autem illud fuerit, revera non iusto diplomati, sed primo diplomatis conceptui impressum fuisse credendum est.

Nam prae manibus est instrumentum manu coaeva charactere paullo grassiori scriptum, lineis omnibus nimium quantum coarctatis, spatiis iustis inter contextum et nomina regis, cancellarii et archicapellani, atque inter haec et Datum Actumque minime servatis, et hac ex ratione, ut praedictum, concepto potius, quam rite exarato instrumento

similius. Accedit manifestus error anni incarn. integris octo annis decurtati, error saltem calami in indictione, posito supra lineam vocabulo: *anno*, scribendo in contextu: *partem* pro parte (ut in extracto indicatum est), quae, aliaque menda produnt exemplar potius praeconceptum, quam autographum cancellariae regiae, cuius erat corrigere errata primae manus.

Advertendum porro huius ipsius instrumenti tanquam praecepti, a Hludowico bonae memoriae rege dati, expressam mentionem fieri in diplomate regis Chonradi I. an. 918. 9. Sept. concesso prorsus authentico, iterumque in diplom. Ottonis III. imp. 1002. 11. Januar. Nihil ergo nec historiae nec iuribus contrarium instrumentum, licet informe, continere patescit.

b) Annus verus Chr. 908. ex anno regni VIIII, h. e. nono, et ex Piligrimo archicapellano cognoscitur, nam nec rex ante 19mum diem Januarii huius anni regni sui annum nonum inchoavit, nec Piligrimus archiep. salisburg. nisi mortuo praedecessore Diotmaro in utraque dignitate et archicapellani et archiepiscopi successit; Diotmarus autem in clade ab Hungaris accepta cum multis aliis occubuit 9. August. 907.

c) Editum admodum mendose, restitutis tamen verissimis temporum notis, a Falkenstein in cod. diplom. Nordgav. 17. sac. num. 10; iterum in Bar. de Hormayrs Gedächtnifsrede 1831. Noten S. 106.

XCI.

Circa annum 912. 5. Mart. ad Feldun.

Chunradus I. rex propter petitionem Erkenboldi eystetensis episcopi ecclesiam eius, in pago Nordgovensi constructam, a iudiciaria potestate eximit, solique regno subiectam declarat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Chunradus diuina ordinante prouidentia Rex. Nouerit omnium fidelium noſtrorum

preſencium ſcilicet et futurorum induſtria. Quia vir venerabilis Erkenboldus Eyſtetenſis Eccleſie Epiſcopus, que conſtructa eſt. in honore ſancti ſaluatoris In pago Nordgovenſe (i) in loco Eyſtet nuncupato. detulit ſerenitati noſtre emunitatem, quam domnus Karolus bone memorie necnon ceteri anteceſsores noſtri. videlicet regeſ ſeu imperatoreſ quorum nomina longum eſt enumerare pro mercedis ſue augmento, ac (ad) predictum locum viſi ſunt confirmaſse. in qua continebatur. qualiter prefati predeceſsores noſtri ſupraſcriptum Epiſcopatum, vna cum Eccleſiis uel omnibus ad ſe iuſte ac racionabiliter pertinentibus ſub defenſione et ſub emunitatis nomine viſi ſunt recepiſse, ſed pro firmitatis ſtudio peciit predilectus Erkenboldus ſerenitatis noſtre clemenciam, vt denuo propter eternam remuneracionem talia concedere (et) confirmare deberemus. Cuius peticioni pro diuino amore libenter annuimus, et in omnibus, et preſentes et futuri fideles ſancte dei eccleſie et noſtri ita conceſsum atque perpetuo a nobis confirmatum eſse cognoſcant. Idcirco propter eius peticionem tale beneficium in elemoſinam noſtram ad predictum locum conceſsimus, ut nullus Judex publicus, neque quiſlibet ex iudiciaria poteſtate, neque quiſlibet ex fidelibus noſtris in Eccleſiis, aut locis uel agris ſeu reliquis poſſeſsionibus memorate eccleſie quas moderno tempore per donaciones regum reginarumque uel ceterorum fidelium, necnon et de conparatu in quibuslibet pagis uel territoriis regni noſtri et iuſte habere uel poſsidere dinoſcitur, uel quidquid etiam deinceps In iure ipſius loci voluerit diuina pietas augeri ad cauſas audiendas, uel freta exigenda aut manſiones uel paratas faciendas, nec fideiuſsores tollendos, aut homines ipſius Eccleſie tam ingenuos, quam ſeruos. iniuſte diſtringendos, nec vllas redibutiones aut inlicitas occaſiones requirendas, ullo vmquam tempore ingredi audeat uel exigi preſumat, ſed liceat predicto preſuli, ſuiſque ſucceſsoribus res predicte Eccleſie ſub emunitatis tuicione poſsidere et nobis fideliter deſeruire, atque pro noſtra ſtabilitate uel tocius regni a deo nobis conceſsi atque conſeruandi, vna cum clero atque populo ſibi ſubiecto domini miſericordiam exorare. Vt hec auctoritas noſtrisque futuris temporibus domino prote-

gente ualeat inconuulſa manere. Manu noſtra eam firmauimus anuloque ſubtus inſigniri Juſsimus.

Datum et cetera.

a) Ex libr. cop. eichstet. f. 17.

b) Locus ubi, ac tempus, quo negotium peràctum, aut instrumentum exaratum sit, in copia sive transsumto isto desunt. Verisimilius ad an. 912. 5. Mart. pertinet, quo tempore ipsemet Erchanbaldus ep. eichstetensis aliud privilegium ab eodem rege Chunrado I. obtinuit, ad Feldun datum, quod impressum habetur ap. Büttner Franconia II. 59—62. n. 6. Nec obest obitus Erchanbaldi episcopi communiter ad 902. 19. Sept. relatus, quem episcopum anno adhuc 908. supervixisse ex diplomatibus aliis constat, adductis ap. Straus in viris eruditis eichstad. p. 98. Memorata etiam in eo antiquitus concessa immunitas saltem implicite continetur in diplomatibus Ludowici pii an. 832. 19. Jul. et Arnulfi 889.

c) Ineditum.

XCII.

Anno 914. 24. Maii. ad Forcheim.

Chunradus I. rex cõncambium inter ratisponensis ecclesiae episcopum, Tutonem, et quendam Etih initum, confirmat, quo praedictus Etih proprietatem suam ad Altheim, Papenheim, Pinezwanga, Vuimeresheim et Echineperc, in pago Sualauelduu, in comitatu Ernusti comitis tradidit; recepit autem de rebus S. Emmerammi aequalem proprietatem, locum Perc, iuxta fluenta Glana, vulgo Sintipach vocatum.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Chovnraduſ dei gratia rex. Igitur ſi dei aeccleſiis noſtro uidelicet regimine procurandiſ dignos adhibere curamus honoreſ non ſolum terreni ſed et coeleſtis regni non dubitamuſ honore et faſtigio noſ ſublimari. Inde quoque uolumuſ ad ſingularem ſidelium noſtrorum praeſentium futurorumque peruenire noticiam qualiter conuenit inter uenerabilem uirum ratiſponenſis aeccleſiae epiſcopum Tutonem et quendam hominem nomine Etih ut aliquaſ reſ eorum inter ſep (se pro) ambarum oportunitate partium concambire deberent quod ita et fecerunt. Tradidit igitur Etih. una cum filio ſuo Helmperto ſancto martyri emmerammo in pago ſualaueldun in comitatu ernuſti comitiſ proprietatem ſuam qualem uiſus eſt habere ad altheim et papenheim. pinezwanga et tetenheim. vuimereſheim. et ad echineperc. uineam cum uinitoribuſ. necnon eccleſiam cum edificiiſ. Inter hec omnia de terra arabili hobaſ XXVII. et mancipia XXIII. cum curtilibus agriſ. pratiſ. ſiluiſ. aquis aquarumque decurſibus. et cum omnibus ad

praedicta loca rite pertinentibus. in manum ſcilicet Tutoniſ epiſcopi et aduocati ſui immoniſ in perpetuam proprietatem. Ueſtitoreſ puoſo. Anno. et raffolt. Econtra uero retradente eodem aduocato immone una cum manu epiſcopi accepit praedictuſ Etih. et filius ſuus helmpreht de rebus ſancti emmerammi iuxta fluenta glana locum nomine perc qui uulgo ſintipach uocatur. et teitinga cum eccleſiis mancipiis. XXX. edificiiſ. terrae arabiliſ. hobis XVIIII. pratiſ. ſiluiſ. Molendiniſ. et cum omnibus appendiciiſ ſuis ſimiliter in perpetuam proprietatem. Et illius traditioniſ reuertitor (reveſtitor) eſt rupo. Et ut huius concambii praeceptum firmum ſtabileque permaneat. manu noſtra ſubtus illud firmauimus anulique noſtri inpreſsione ſigillari iuſsimus.

Data VIIII Kal. Junii. Anno incarnationis domini DCCCCXIIII. Indictione II. Anno uero regni regiſ Covnradi III. Actum ad forcheim in dei nomen feliciter Amen.

a) Ex cod. I. cop. S. Emmer. f. 53. b. n. 40.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Pez. thes. I. III. 45. in Lünig spicil. eccl. continuat. III. Fortsetz. 106. in libr. prob. S. Emmer. 101. n. 38. in Ried cod. dipl. Ratisb. 92. n. 96.

XCIII.

Anno 915. 6. Novembr. apud Wirzeburg.

Cunradus I. rex Albwino, Thiodonis wirzeburgensis episcopi vasallo, locum Sulzifelt, in pago Folcfelt, in comitatu Hessonis, donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Cunradus diuina fauente clementia Rex. Nouerit omnium fidelium nostrorum preſentium ac futurorum induſtria, quia nos propter petitionem ac in-

interuentum venerabilium noſtrorum Epiſcoporum Heregeri uidelicet et Thiodonis Albvvino vaſallo ipſius Epiſcopi Thiodonis quoddam proprium iuris noſtri in Comitatu Heſſonis in pago Folcfelt in Geroldeſheimere marca locum vnum sulzifelt nuncupatum cum edificijs terris cultis et incultis. agris. pratis. campis. ſiluis. paſcuis. aquis aquarumque decurſibus. vijs et inuijs. exitibus et reditibus queſitis et inquirendis, omnibusque rebus ad eundem locum rite legitimeque pertinentibus in proprietatem donauimus. Juſſimus quoque preceptum hoc largitionis noſtre inde conſcribi per quod uolumus firmiterque iubemus. quatinus prefatus albwinus ab hodierna (die) et deinceps, de ipſa proprietate liberam atque ſecuram teneat poteſtatem. habendi. donandi. vendendi. commutandi. uel quicquid ſibi libuerit exinde faciendi. Et ut hoc preceptum firmum ſtabileque permaneat, manu propria noſtra ſubtus illud firmauimus, annuloque noſtro ſigillare (i) precepimus. Signum domni Cunradi inuictiſſimi Regis (Monogramma).

Salomon Cancellarius ad uicem Piligrimi archicapellani recognouit et ſſ. (S. R.)

Data VIII. Idus Nouembris Anno Incarnationis domini. D. CCCC.XV. Indict. III. Anno uero regni glorioſiſſimi regis Cunradi IIII. Actum apud Wirzeburg in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. wirceburgensi, signato nro. 5. p. 228. ex altero cod. bebenburgiano num. 21. et ex lib. alb. privilegiorum f. 14. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Eckhart Franc. orient. II. 901. num. 29. ex chartulario, ut videtur, eodem.

XCIV.

Circa annum 916.

Chunradus I. rex cuidam clerico, Erchenfrid, quandam proprietatem, nempe hubas tres ad suam pertinentes cameram, in loco Goldaron, in pago Uiohbach, in comitatu Marchwardi et in ministerio Waltrammi donat.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis. Chovnradus diuina fauente clementia rex. Nouerit omnium fidelium noſtrorum praeſentium ſcilicet et futurorum ſollertia. qualiter noſ ob interuentum uenerabilium epiſcoporum Piligrimi uidelicet et Herigeri atque Dracholfi necnon et Sigihardi comitis cuidam clerico Erchenfrid nuncupato. quoddam proprium iuriſ noſtri in comitatu Marchwardi in pago uiohbach in loco Goldaron dicto in miniſterio Waltrammi quod ad noſtram pertinet cameram hovbaſ treſ. quaſ merolt et Engildio et Pato habebant. cum mancipiiſ ad eaſdem hovbaſ rite pertinentibus terriſque cultiſ et incultiſ. agriſ. pratiſ. campiſ. ſiluiſ. paſcuiſ. aquiſ. aquarumque decurſibus. uiiſ et inuiiſ. exitibus et reditibus quaeſitiſ et inquirendiſ omnibusque rebus ad praefatas hovbaſ recte legitimeque pertinentibus in proprietatem donauimus Juſsimus quoque hoc praeceptum inde conſcribi per quod uolumus firmiterque iubemus. quatinus praedictus erchenfrid ab hodierno die et deinceps de ipſa proprietate liberam atque ſecuram habeat poteſtatem tenendi. donandi. uendendi commutandi vel quicquid ſibi libuerit faciendi. et ut hoc praeceptum largitioniſ noſtre ſrmvm ſtabileque permaneat. manu noſtra ſubtus illud firmauimus anulique noſtri inpreſsione inſigniri praecepimus.

a) Ex cod. I. cop. S. Emmer. f. 10. n. 8.

b) Locus et tempus, quo data et acta ista sunt, deficiunt. Ex statu tamen

Baioariae sub Conrado I. et ex praesentia episcoporum, Salzburgensis, Moguntini et Frisingensis, ad annum 916. iure referri poterit istud instrumentum, inprimis circa tempus concilii altheimensis mens. Octob. 916.

c) Editum in Pez. thes. I. III. 47. n. 5. in libr. probat. S. Emmer. 105. n. 41.

XCV.

Anno 927. nobis, antiquis 928. 27. Decemb. in civitate Magontia.

Heinricus I. rex, admonitione ducis Arnolfi, monasterio Campidona facultatem liberae electionis abbatum confirmat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis. Heinricus diuina fauente gratia rex. Oportet igitur noſ qui diuino ſumus munere caeteriſ mortalibus praelati eius in omnibus parere praeceptis. et loca sibi dicata per petitionis fidelium noſtrorum noſtro releuare iuuamine. atque regali tueri munimine. quoniam id nobis et ad temporalem vitam proſpere tranſigendam et aeternam felicitatem obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium noſtrorum praeſentium ſcilicet et futurorum ſollertia. qualiter dilectus ac fidelis dux noſter arnolfus adiit celſitudinem noſtram. innoteſcenſ nobis quod anteceſſores noſtri fratribus in monaſterio quod dicitur campidona domino famulantibus licentiam tribuissent ex illis ipſis eligendi abbatem quamdiu ibi talem inuenire potuerint qui ipſam ſanctam congregationem ſecundum regulam ſancti benedicti digne regere ualeat. Itaque noſ morem antecessorum noſtrorum ſequenteſ conceſſimus in praedicto ſancto loco ob amorem domini noſtri iheſu chriſti noſtraeque mercediſ augmentum ac pro coniugiſ cariſſimaeque prolis noſtrae ſalute habere poteſtatem illis eligendi abbatem. ſi dignum domino auxiliante inter illoſ inuenire potverint. et illam atque omnem conceſſionem quamcumque antecessores noſtri eidem monaſterio contulerunt. in immunitate donatione. ſeu cuiuscumque ſecuritatis

additamento. ſicut melius et plenius illorum temporibus habuerunt. ut et ita deinceps habeant per hoc auctoritatiſ noſtrae praeceptum plenius in dei nomine confirmatum. Hanc itaque noſtram auctoritatem ut inconcuſſam et inuiolabilem optineat firmitatem. manu propria noſtra ſubter confirmauimus. et anuli noſtri impressione aſſignare iuſſimus. Signum domni Heinrici (Monogramma) ſereniſſimi regis. Simon notarius ad uicem hiltiberti archicapellani recognovi. (Signum recognitionis.) Data VI Kal. ian. Anno incarnationis domini. DCCCCXXVIII. Indict. VII. Anno regni Heinrici primi piiſſimi regis. VIIII. Actum in ciuitate Magontia feliciter AMEN.

a) Ex libro copiali antiquissimo campidonensi saec. XI. fol. 9 et 10.

b) Quae sequuntur monogramma, nimirum: data etc. alia nonnihil, coaeva tamen manu ac minore charactere quatuor lineis ultimis adscripta sunt, quae alias nonnisi lineas binas et dimidiam conficiunt. Nichilominus notae chronologicae excepta indictione, quae debet esse Ima, inter se convenientes, nec locus „Magontia" subornationis suspicionem excitant, cum hoc tempore ibi Hiltibertus archiepiscopus, loco defuncti Herigeri creatus esse videatur. Dicta manus iterum se prodit fol. 16. ad finem diplomatis Ludowici german. 862. 23. Mart., quod adest in origin. n. 38. et est diploma super libera abbatis electione, ordine insertionis tertium et ordine chronologico secundum: hic subnectenda est charta Heinrici primi regis.

c) Ineditum.

d) Diplomata super licentia, eligendi abbates, hic memorata vid. 859. 1. Sept. 862. 23. Mart.

XCVI.

Circa annum 948.

Otto I. rex Starchando episcopo eystetensi eiusque ecclesiae abbatiam Haserida confirmat, Arnulfi concessionem renovans.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ. Otto diuina ordinante clemencia Rex. Sicut heres in regno patri noſtro ſucceſsimus. Ita religionis eius conſortes eſse deſideramus, quapropter cum racionabilibus ſacerdotum dei. maxime autem epiſcoporum peticionibus obtemporare dignum duceremus. Congnoſcant (cognoscant) omnes fideles noſtri preſentes ac futuri. qualiter interpellante dilecto noſtro fratre brvnone. et Ekehardo Comite venerabilis Eyſtetenſis Eccleſie Starchandus epiſcopus ſerenitatem noſtram ſupplicauit. vt preceptum predeceſſoris noſtri pie memorie Regis Arnulfi. In quo habetur eum Abbatiam Haſerida dictam. ad ſedem ſuam donauiſse, regia noſtra auctoritate firmaremus. veritas (veritus) enim hominum verſucias eam Eccleſie volencium furripere, cuius conſultis annuentes precibus, prelibatam traditionem fauore noſtro renouauimus firmiter precipientes, ut abſque ullius contradictione ad Eyſtetenſe pertineat epiſcopium. cum omnibus illuc iuſte accidentibus Eccleſiis, curtilibus. edificiis. villis mancipiis vtriuſque ſexus. Siluis. agris. pratis. paſcuis. aquis. aquarumue decurſibus. Molendinis. vineis. piſcationibus. Exitibus. ac reditibus. queſitis et inquirendis. omnibusque que dici poſsunt uel nominari. eiuſdemque loci epiſcopus talem deinceps inde teneat. poteſtatem hanc, ad ſedis vtilitatem locandam, qualem ceterarum habet illuc rerum collatarum. Et ut hec innouacionis noſtre firmacio ſtabiliorem in dei nomine per inreuocabilium curricula temporum, contra inſeſtantes teneat caucionem. et a poſteris veracius credatur, ac diligencius obſeruetur. Juſsimus hoc literis indicibus preceptum com-

mendari. manuque propria ſubtus ſignatum annuli noſtri inpreſsione corroborari.

a) Ex libr. cop. eichstet. f. 11.

b) Locus peracti negotii et notae omnes chronologicae desunt in ista copia, sive hoc apographo, quod etiam alias contigit in isto codice. Vixerunt quidem simul Otto I. rex ac episcopus eichstetensis Starchandus ab an. 936. usque 961; arctiores tamen huic diplomati terminos figit occurrens in ea primarius interventor, Bruno frater regis, natus an. 928. ac an. 953. archiepiscopus factus coloniensis; interventio enim eius potissimum ab anno 943. usque ad an. 948, durante nimirum simultate regis cum altero fratre eius, Heinrico duce, accidit, ad quod temporis intervallum hocce diploma referendum erit.

c) Inceditum, memoratum autem in diplomate Ottonis III, 995. 10. Novemb., cuius extat authographum.

XCVII.

Circa annum 948. sive inter 943—948.

Otto I. rex locum Heydenheim, in pago Sualaveldensi, in comitatu Ernusti situm, et ad episcopatum eystetense respicientem, in suae defensionis immunitatem suscipit, illumque a iudiciaria potestate eximit.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Otto diuina ordinante clemencia rex, generali collegio cleri (dei) noſtrorumque fidelium preſencium. nec non futurorum notum eſſe deſideramus qualiter Venerandus Starchandus Eyſtetenſiſ eccleſie epiſcopi (epiſcopus) et Bruno cariſſimus frater noſter regalitatis noſtre ſupplicando adierunt eminentiam, quatinus locum Heydenheim nuncupatum in pago ſualaueldenſi ſitum in cominutatu (comitatu) Erunſti (Ernuſti) ubi egregius dei confeſſor Wunebaldus

corporaliter requieſcit qui ad prefatum Eyſtetenſe reſpicit epiſcopium in noſtre defenſionis emunitatem ſuſcipere dignaremur, quorum utriusque peticioni maxime pro amore diuino et noſtri noſtrorumque anteceſſorum remedio, libenter ſatisfecimus et inde hoc iuſſimus preſens conſcribi preceptum per quod volimus (volumus) et firmiter regali ſceptro (ſcripto) iubemus ut nullus publicus iudex, ne (nec) quilibet ex iudiciaria poteſtate, ſeu aliquis fidelium noſtrorum, cuiuscumque ſit ordinis vel perſone (conditionis perſona). in eodem loco et adiacentibus ſuis quocumque modo augmententur eccleſiis (eccleſiis) aut in locis et agris ſeu ceteris poſeſſionibus (poſſeſſionibus) ad memoratum locum pertinentibus habeat ius ad cauſas audiendas vel freda exigenda aut manſiones vel paratas faciendas fideiuſoresue (fideiuſſoresue) tollendas (tollendos) nec ipſius loci liberos et ſeruos iniuſte diſtringendos, aut quilibet (quaslibet) reddiciones (redibiciones) et occaſiones illicitas requirendas, aut parafredas ſeu aliquas occaſiones iniuſtas unquam agere (exigere) preſumat, ſed idem locus cum omnibus pertinenciis ſuis ſub noſtre tuicionis emunitate perpetnaliter quietus ſubſiſtat, Et ut hic (hec) liberalitatis noſtrae auctoritas firmiorem perhenniter habeat uigorem Hanc preceptalem cartam inde conſcriptam manu propria roboramus (roborauimus) annulique noſtri inpreſſione iuſſimus ſigillari.

a) Ex codice mspto chartaceo saeculi XVti incipientis vel XIV. finientis, quondam Rebdorfii, nunc Eystadii asservato, continente vitam S. Wunibaldi, a Canisio in lect. antiq. ap. Basnag. II. I. 125—133. editam, et relationem Adelberti abbatis heidenheimensis ad Eberhardum episcopum bambergensem de monasterio suo heidenheimensi, per Gretserum in commentario de divis ecclesiae cystettensis tutelaribus Ingolstad. 1617. 4o. p. 318—368. vulgatam, ad cuius finem diploma istud, in fine truncatum, eadem manu scriptum, accessit.

b) Notae chronologicae desunt in apographo isto, ad finem truncato, mendisque non paucis corrupto. Interventio Brunonis in diplomate memorata epocham eius ad intervallum temporis 943. usque 948. figere

permittit, ut in alio diplomate Starchando episcopo eystetensi, hoc tempore dato, dictum est.

c) Editum, et quidem ex eodem codice a Gretsero in catalogo episcoporum eystetensium, ad finem scilicet commentarii de divis ecclesiae eystetensis tutelaribus edit. primaria Ingolst. p. 426. et in operibus edit. Ratisb. Tom. X. p. 841.

XCVIII.

Anno 948. nobis, antiquis 949. 26. Decemb. Franconeuurt.

Otto I. rex monasterio campidonensi donationem confirmat, quam presbyter Paldmunt de sex hubis in villis Worringa et Puirra illuc sub quadam conditione fecit.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis. Otto dei gratia rex. Nouerit omnium fidelium noſtrorum tam praeſentium quam et futurorum induſtria. qualiter quidam uenerabilis presbiter paldmunt nomine per interuentum cari fratris noſtri Brunonis celſitudinem noſtram rogauit. ut poſſessionem totius acquiſitionis ſuae quam a liberis hominibus in aelemoſinam accepit ſimul et pecunia comparauit in duabus uilliſ worringa et puirra nominatiſ. quam ad campidonenſe monaſterium traditam habet. id eſt hobaſ. VI. cum omnibus ad eas iure pertinentibus. ecclesia. mancipiis utriuſque ſexus. aedifitiiſ. agris. pratis. paſcuis. aquis. molendinis. auctoritatis noſtrae praecepto firmaremus. ea tamen ratione. ut de praefata poſſeſſione biſ in anno monachis eiuſdem coenobii habundanter ſeruiatur. et peregrini pauperesque ad monaſterium intrantes redeuntesque ibidem ſuſcipiantur ac benigne foueantur. quae omnia explenda et regenda in poteſtate decani exiſtant. Cuius petitioni aſſenſum praebentes. hoc praeceptum inde conſcribi iuſſimus. ut praefata traditio firma ſtabilisque permaneat. manu propria ſubtus illud

illud firmauimus. anuloque noſtro inſigniri iuſſimus. Signum domni Ottonis (Monogramma) ſereniſſimi regis. Brun cancellarius ad uicem friderici archicappellani recognovi et ſ. (Signum) recognitionis). data VII. Kal. Jan. anno incarnationis domini. DCCCCXLVIIII. Indictione. VII. Anno domni Ottonis XIII. — Actum franconeuurt in dei nomine. AMEN.

a) Ex libro copiali antiquissimo campidonensi saec. XI. fol. 77. b.

b) Indictio caesarea et annus regni conveniunt cum anno nostro Chr. 948, ex quo patet, in hoc diplomate annum incarn. notatum esse more antiquo, incipiendi annum a festo nativitatis Christi, sive 25. Decembr.

c) Ineditum.

XCIX.

Anno 950. 18. Januar. Basenvillare.

Otto I. rex monasterio Gamundias sive Horunbach libertatem a tributis, a Lothario I. et Karolo magno illi concessam, absque conditione confirmat.

In nomine domini noſtri ieſu chriſti dei eterni. Otto diuina ordinante prouidentia Rex. Si erga loca diuino cultui mancipata pro oportunitatibus ſeruorum dei ibidem conſiſtentium. beneficia congrua ſine dubio concedimus. ad eterne beatitudinis premia capeſſenda talia facta nobis profiſcere (proficere) non diffidimus, Igitur comperiat omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet et futurorum ſollertia. quod uir Venerabilis Rodwicus Abbas ex Monaſterio Gamundias. quod alio nomine Horunbach appellatur, conſtructum in honore ſancte dei genitricis Marie sanctique pettris (petri) principis apoſtolorum. veniens ad nos. detulit nobis preceptum anteceſſorum noſtrorum Regum. Lotharij et Karoli. in quo reperimus inſertum. qualiter illi cun-

dem locum propter diuinum frequentaſſent amorem. et familiariter congregatiónem ſub Regulari habitu ibidem degentem in timore (intimo) cordis amore dilexiſſent uel quomodo in eorum elemoſinam homines ingenuos. qui ſuper terras ipſius Monaſterij conmonebant. qui freda aut tributa, aut cenſum. ſeu heribannum aut aliqua exacta uel quaſcumque redibitiones ad partem fiſci perſoluere debuerant. ad reſtauranda luminaria prefati monaſterij illuc conceſſiſſent. Deprecatus eſt namque nos predictus abbas ut pro mercedis noſtre augmento. denuo hoc noſtre auctoritatis precepto renouari (dignaremur). eiuſ quoque petitionem benigne ſuſcipientes iuſſimus inde hoc preſens preceptum conſcribi. per quod uolumus firmiterque iubemus. ut nullus iudex publicus. ullam ſuper ingenuos homines qui teneant atque poſſideant terram preſcripti monaſterij exerceat poteſtatem ad aliquid conſtringendi. aut cenſum uel freda. aut tributa. ſeu heribannum aut aliqua exacta. uel quaſcunque redibitiones ab eis exigendi. ſed in elemoſina noſtra ſicut anteceſſores noſtri Reges iam pridem ad antedictum Monaſterium illos conſtituerant. ammodo (amodo) ac deinceps omni tempore noſtre Largitatis condonatione firmiter ſine ullius contradictionis obſtaculo illuc perſiſtant. atque perdurant. Et ut hec auctoritas noſtra firma ſtabilisque permaneat. et a dei. noſtrisque fidelibus uerius credatur. manu propria noſtra ſubtus eam firmauimus. annuloque noſtro ſigillari juſſimus. Signum domni Ottonis inuictiſſimi Regis (Monogramma).

Brun Cancellarius ad vicem Totberti (Ruotberti) archicapellani recognouit (S. R. cum notis Tiron.)

Data XV. Kalend. Febr. Anno dominice Incarnationis. DCCCCL. Ind. (Indict) VII. Renante (Regnante) pio Rege Ottone anno. XV. Actum Baſenvillare in domino feliciter. Amen.

a) Ex libr. cop. wirceb. circ. an. 1278. conscripto signato n. 5. p. 260. et ex libr. albo privil. f. 33.

b) Indictio erronee notata cernitur, currente VIII. anno Chr., quem indicat annus regni, saltem anticipatus sex propemodum mensibus.

c) Ineditum.

d) Lectiones meliores sunt ex lib. albo priv. et ex simili privilegio Ottonis III. circ. an. 988, desumto ex codice hornbacensi. Archicapellani nomen: Ruotbertus, hoc tempore videatur in Hontheim hist. Trevir. I. 284. num. 163.

C.

Anno 950. 26. Febr. Nemetensi civitate (Spirae).

Otto I. rex ecclesiae weissenburgensi homines censuales, injuste abstractos, restituit.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Ottho Dei gratia Rex. Notum sit omnibus fidelibus nostris praesentibus scilicet et futuris. Qualiter nos ob aeternae retributionis meritum, et per beatissimorum Apostolorum Petri et Pauli suffragia, quorum clementiam in Weissenburgensi coenobio humiliter acquisiuimus. ut pro aeterna redemptione dilectissimae conjugis nostrae Ettgidis, nec non et per precatum charissimae filiae Lindgardis (Luidgardis) atque Brun fratris nostri homines censuales, ad altare ejusdem Sancti Petri traditos, et injuste abstractos, atque per multa tempora in beneficium redactos, ipsi altari ac fratribus illic Deo militantibus, in quibuscunque locis nostri regni maneant, restituimus, ac perpetualiter condonamus, ea videlicet ratione tenere (rationis tenore) ut fratres praedicti coenobij ipsos censuales ad luminaria concremanda (concinnanda), ad illorum victum atque vestitum jure atque legittime, et sine ullius obstaculi impedimento, cum omni possessione illorum teneant atque possideant. Hoc quoque Regiae potestatis nostrae auctoritate praecipimus, ut nec Regia potestas, nec ulla alia apposita (oppositа) persona hoc praeceptum frangere, aut deinceps aliquem illorum in beneficium vertere praesumat. Et ut haec confirmationis nostrae auctoritas, pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, manu nostra subter eam firmaui-

mus, et annuli nostri impreſsione aſsignari juſsimus (Monogramma). Signum domni Otthonis Sereniſsimi Regis. Brun Cancellarius ad vicem Friderici Archicapellani recognoui. Data quarto Kalend. Martij. Anno incarnationis Domini. DCCCCL. Indictione octaua. Anno vero Regni Otthonis Regis XIIII. Actum Nemetensi ciuitate. In Dei nomine feliciter Amen.

a) Ex codice transsumptorum per Rudolphum II. 1582. 22. Oct. in archivo circuli rhenani conservato, num. 3. fol. 3. b. unde copia nobis 26. Aug. pr. 26. Sept. 1831. transmissa est.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Schöpflini Alsat. dipl. I. 112. n. 137. ex authentico, h. e. autographo, cuius specimen cum signo recognitionis et sigillo delineatis exhibetur tab. XVII. ad p. 112.

CI.

Anno 950. 1. Maii. Walechi (Walbechi.)

Otto I. rex Gerungo comiti, vasallo filii sui Ludolfi, sex hobas regias in villis Vuanaloha et Brechenheim, in pago Kunigessundera, in comitatu praedicti Gerungi comitis, sitas donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Otto diuina auxiliante clementia Rex. Nouerint omnes fideles noſtri preſentes ſcilicet et futuri. qualiter nos quaſdam res iuris noſtri per interuentum Ludolfi noſtri dilecti filii, cuidam ſui ipſius vaſallo Gerung nominato, et in proprium conceſſimus, id eſt Hobas Regias VI. in villa wanaloha et Brechenheim ſitas in pago de Kunigeſſundera uocato, in Comitatu prefati Gerungi Comitis cum omnibus commoditatibus iuſte illuc pertinentibus, iure perhenni in proprium, Mancipijs ex quibus vnus albo uocatur. Curtibus, edificijs. agris. vinetis. pratis. paſcuis. ſiluis. aquis. aquarum decurſibus.

Molendinis. piſcationibus. vijs et inuijs. exitibus ac reditibus. queſitis et inquirendis. mobilibus et immobilibus. quod ſi uero in ſupradictis villis vuanaloha et Brechenheim plenitudo noſtre proprietatis ſex regalium hobarum non inuenitur. in proxima quod eſt Norneſtat, ex noſtra proprietate omnino eidem reſtituatur. Juſſimus quoque inde hoc preſens preceptum conſcribi, per quod uolumus, (et) firmiter iubemus. ut memoratus Gerung de hijs omnibus, noſtro dono ſibi in proprium conceſſis, ammodo (amodo) ac deinceps omni tempore firmiſſimam teneat poteſtatem quicquid ſibi placuerit exinde faciendi. manu propria noſtra firmatum, annuloque noſtro ſigilari. Signum domni Ottonis Inuictiſſimi Regis (Monogramma).

Brun Cancellarius ad vicem Friderici Archicapellani recognouit. Data Kal. Maij anno dominice incarnationis DCCCCL. Indict. VII. Regnante pio rege Ottone Anno XV. Actum Walechī in domino feliciter Amen. (S. R. cum notis Tiron.)

a) Ex libr. cop. wireeb. circ. an. 1278. conscripto signato nr. 5. pag. 226. et ex lib. albo priv. f. 13. b.

b) Indictio unitate decurtata invenitur, annus autem regni duobus circiter mensibus anticipatus.

c) Ineditum.

CII.

Anno 951. 23. Septembr. Papiae.

Otto I. rex fratris sui Heinrici vasallo, Marquart, proprietatem quandam iterum reddit, quae ei iudicio populi fuerat ablata et redacta in regis potestatem, sita in loco Izhzelinga, in comitatu Adelberonis.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Otto dei gratia Rex. Nouerint omnes fideleſ noſtri preſentes ſcilicet et futuri. qualiter nos per interuentum dilecti fratris noſtri Heinrici cuidam ſuo vaſallo Marquart nuncupato. talem proprietatem qualis ei iudicio populi fuit ablata in noſtramque poteſtatem redacta. iterum reddidimus. ſitam in comitatu Adelberonis in loco Izhzelinga vocato cum omnibus ad eundem locum iure pertinentibus. curtilibus. edificiiſ. mancipiiſ. vtriuſque ſexus agriſ. pratiſ. paſcuis. ſiluis. aquis aquarumue decurſibus. et omnibus illuc iuſte ſpectantibus. Juſsimus quoque hoc preceptum inde ſcribi ſubtusque manu propria roboratum bulla noſtra ſigillari. Data Papie Anno dominice incarnationis DCCCCLI. Indictione IIII. Non. Kal. Octobris. Regni autem domni Ottoniſ XV. Amen.

a) Ex copiarum codice, circa finem saec. XIII. conscripto, fol. 97. b.

b) Indictio erronee scripta est, loco IX. ordinariae, aut X. caesareae. Annus autem regni, completus ante duos menses et viginti circiter dies, respondet anno Chr. indicato 951, cui favet locus dati instrumenti; nam Papiae tunc Otto I. longiori tempore morabatur.

c) Ineditum.

CIII.

Anno 963. 14. Junii. Ad Sanctum Leonem.

Otto I. imperator, deprecante Udalrico augustensi episcopo, monasterio campidonensi omnia praedecessorum suorum privilegia omnesque eius possessiones, specialiter autem liberam abbatum electionem confirmat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Otto dei gratia imperator augustus. Notum sit omnibus fidelibus noſtriſ praeſentibus et futuriſ. qualiter quidam uenerabilis ſanctae auguſtenſis aeccleſiae epiſcopus nomine Vdalricuſ noſtram adiit celſitudinem. deprecatus pro monaſterio campidonenſi quod per noſtram largitionem commendatum habet. ut noſtrae imperialis dignitatis praecepto honoraretur et corroboraretur. Cuius petitioni per interventum dilectae conjugis noſtrae imperatriciſ auguſtae adalhaidae aurem accomodanteſ. hoc praeceptum iuſſimus conſcribi. per quod ſanccimus et imperiali auctoritate iubemus. ut omnia praecepta quae a nobis vel a praedecessoribus noſtriſ regibus aut imperatoribuſ praenominato monaſterio quod eſt conſtructum in honore ſanctae dei genitriciſ mariae. et in quo corporaliter ſancti martyres chriſti gordianus et epymachus honorifice requieſcunt. donata ſunt. perpetuum obtineant vigorem. nullusque noſtrae publicae rei poteſtate functus. ſiue in noſtriſ ſiue in ſuccessorum noſtrorum temporibus audeat aliquid ex hiſ uſurpare. quae prenominati monaſterii uſibus praeceptorum auctoritate quoquo modo collata sunt. Ad hoc etiam iuxta peticionem eiuſdem uenerabilis episcopi concedimus praenominati monaſterii fratribus. ut potestatem habeant regulariter eligendi inter se abbatem. quem meliorem et noſtro obſequio aptiorem invenire potuerint. ſecundum regulam ſancti benedicti.

et iuxta quod praedecessoref nostri eidem monaſterio conceſſerunt. Hoc enim praeceptum in aeuum ut permaneat firmum. manu propria roborauimus et anulo noſtro inſigniri iussimus. Signum domni Ottonis (Monogramma) ſereniſſimi imperatoris augusti. Luitolfus cancellarius ad uicem brunonif archicappellani recognovi et ff. (Signum recognitionis) Data XVIII Kal. iulii anno domini. DCCCCLXIII. regnante piiſſimo rege ottone anno XXVIII. imperii autem eius anno II. Indict. VI. Actum ad ſanctum leonem in dei nomine feliciter AMEN.

a) Ex libro cop. antiquissimo campidonensi saec. XI. f. 83. b. — 86, ubi ultimum occupat locum.

b) Indictio, annus regni anticipatus circa 17. dies, et annus imperii ante 19. dies completus, respondent anno Chr. expresso.

c) Editum in chronico gottwic. I. 173. ex eodem cod. et in Neugart cod. Alemann. dipl. I. 605. n. 748.

CIV.

Anno 965. 23. Maii. Inglinheim.

Otto I. imperator weissenburgensis monasterii servos vel colonos ab alia civitate seu castello muniendo eximit, nisi, ut ad iussum abbatis monasterium ipsum muniant et custodiant.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Ottho diuina concedente clementia Imperator Augustus. Nouerit omni (omnium) fidelium nostrorum tam praesentium quam futurorum industria, qualiter nos morem anteceſsorum nostrorum, Regum vel Imperatorum sequentes ecclesias vel monasteria infra regni nostri terminos, in honorem Dei constructa, nostris etiam praeceptis et priuilegiis roborare decreuimus. Vnde pro statu et incolumitate Regni vel Imperii nostri, rogatu dilectiſsimae nostrae con-

conjugis Adelhaidis statuimus et jubemus, ut Serui, vel lidi vel coloni, vel qui dicuntur fiscales vel censuales, qui in proprietate beati Petri Apostolorum principis in Abbatia Weifsenburg, vel ubicunque commorantur et habitant, seu ad opus Monachorum deseruiant, seu fidelibus nostris beneficiales existant, ad nullam aliam ciuitatem seu castellum muniendum ab aliquo cogantur, vel distringantur, nisi tantum ad idem praescriptum Monasterium, quod nos ob amorem Dei, et pro remedio animae nostrae, in suam [ut ab antiquis fuit] dignitatem restituimus, ut illud muniant et custodiant, et ad jufsum Abbatis Erkanberti, qui eidem monasterio modo praeefse videtur, vel succefsorum ejus uel aduocati, aut ministrorum ejus ad hoc opus moneantur et distringantur. Et ut hoc auctoritatis nostrae praeceptum firmum et stabile permaneat, jufsimus hanc chartham conscribi, et Annuli nostri impreſsione signare, quam et manu propria subtus firmauimus (Monogramma). Signum Domini (domni) Otthonis magni, et inuictifsimi Imperatoris Augusti, Lindoffus (Liudolfus) Cancellarius, ad vicem Wilhelmi Archicapellani notauit. Datum X Kalend. Junii. Anno dominicae incarnationis. DCCCCLXV. Indictione VIII. Anno Regni Domini (domni) Othonis XXIX. Imperii vero Quarto. Actum Inglinheim feliciter in Domino. Amen.

a) Ex codice transsumtorum per Rudolphum II. imp. 1582. 22. Octob. in archivo circuli rhenani conservato, num. 5. fol. 4. b. unde copia nobis 26. Aug. pr. 26. Sept. 1851. transmissa est.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Schöpflini Alsat. dipl. I. 118. num. 146. ex authentico tabularii weissenburgensis, cui nostra copia in omnibus conformis est, excepta orthographia et exceptis in parenthesi vocabulis: „ut ab antiquis fuit"; memoratur in catalogo abbatum weissenburg. ap. Schannat vindem. Coll. I. 7.

CV.

Anno 967. 25. Octob. Veronae.

Otto II. rex donationes a praedecessoribus suis monasterio weissenburgensi factas, confirmat et limites marcarum denominat.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis, Ottho diuina fauente clementia Rex, omnibus Episcopis, Abattibus (Abbatibus), Comitibus, Vicariis, Centenariis, Actionariis, missis nostris discurrentibus caeterisque fidelibus Sanctae Dei ecclesiae nostris praesentibus scilicet et futuris. Notum sit, quia si erga loca diuino cultui mancipata, tuitionem Imperialem impertimur, et petitionem (petitiones) seruorum Dei, quas nobis pro necessitatibus suis innotuerint, ad effectum perducimus, sine dubio ad aeternae beatitudinis praemia capescenda, talia nobis facta proficere non diffidimus. Quapropter compereat (comperiat) omnium vestrorum industria, quia Geilo fidelis noster Abbas, ex Monasterio quod dicitur Weissenburg, quod est constructum in honorem Sancti Petri, principis Apostolorum, veniens ad nos narrauit nobis, quod fratres praedicti coenobii nostram expetissent clementiam, circa regiam donationem, et circa ipsam Marcam, quam Pippinus quondam Imperator utilitati et seruitio eorum, sub emunitatis firmatione contradidit, et postea Ludouicus, alijque antecessores nostri Reges, sua auctoritate firmauerunt, quo nostra firmaretur, quod lubenti animo suscipientes, juxta petitionem eorum fieri decreuimus limites. locorumque nomina circumjacentium scribi vel nominari jussimus, quae pertinent ad orientalem plagam Monasterij usque ad Merchenheuenum (Morechenheuenum), et ad Altenherd, et inde ad Geboldeswege, et inde subter vadum Lutrae, et inde ad Buechingeshurst (Buezingeshurst), et inde ad limitem, qui stat in summitate vallis Jnuenesdal (Juuenesdal) nominatae, et inde duci-

tur, Ad meridianam vero plagam pertinentia, super Warspach, et inde ad Bodemelofenstamphe, et inde ad Sebach, et inde ad Kirchendal, et inde ad Ingoldeshaha, et inde ad syluosos montes, usque in locum qui dicitur Bedebur. Ad occidentalem vero plagam, usque ad Lutenbach et Berenbach, et inde ad Erlenbach, et inde ad Grunenbrunnen, et inde ad Oderichefscit. Ad septentrionalem plagam, usque ad Eichenberg, et inde ad Vtdoluesdale, et inde ad summitatem fluuij, qui dicitur Otterbach, una cum villa, sicut antea ad praefatum Coenobium aspexifse dinofcitur, seu mancipijs syluis, vincis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, vel quantumcunque Duce domino ibi emeliorare potuerint, juxta quod dilatio ipsius Abbatis decreuerit, absque cujuslibet impedimento teneant firmifsime, Similiter talem ipsi, Abbatem cognoscite, concefsifse potestatem, et fratribus quicquid in ipsa Marca enutrire aut saginare, vel venatu conquirere homines eorum potuerint, ex nostra indulgentia, nostris futurisque temporibus valeant habere traditum atque firmatum. Jufsimus quoque ob remedium animae nostrae praefato coenobio chartam tuitionis gratia firmitatis confcribi, per quam praecipimus, ut nullus Judex publicus, aut ullus Episcopus, vel quislibet ex judiciaria potestate, seu alia aliqua persona quicquam potestatis, aut negocij in ipsa Marca, vel in rebus praedictis supranominati monasterij. sine Abbatis licentia exercere, vel habere praesumat. nec homines ipsius loci, tam ingenuos quam seruos injuste distringere, vel ad causas audiendas, vel freda vel tributa soluenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejufsores tollendos cogere, vel quicquam penitus exigere audeat, sed sub nostrae emunitatis defensione omnia illuc aspicientia Abbas quieto ordine, absque ulla molestia posfideat. Et ut hoc nostrae auctoritatis praeceptum firmum et stabile permaneat, annuli nostri impref-sione signari jufsimus, et manu propria subtus firmauimus (Monogramma). Signum Domini (domni) Otthonis Sereniſsimi Regis, Ambrofius Notarius ad vicem Hupperti (Rupperti) Archicapellani notaui. Data VIII. Kalend. Nouembris. Anno dominicae incarnationis. DCCCCLXVII. Indictione X. Anno vero

Regni serenissimi Regis Otthonis VII. Actum Veronae in Domino feliciter Amen.

a) Ex codice transsumtorum per Rudolphum II. imp. 1582. 22. Octob., in archivo circuli rhenani asservato, num. 6. fol. 5. unde copia nobis transmissa est pr. 26. Sept. 1831.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, et in Ottonem II. regem, eodem an. 25. Dec. imperatorem.

c) Editum in Schöpflin Alsat. dipl. I. 121. num. 148. ex chartulario Weissenburg, qui ibid. 22. num. 20. ex veteri membrano weissenburgensi adduxit Dagoberti I. literas fundationis an. 623. 11. Maii, eandem marcam terminis eisdem circumscriptam exhibentes, sed inter adulterina collocavit. Mirum, quod similem adulterationis notam effugere confirmatio regis Ottonis II. potuerit. Verum hoc discriminis etiam animadvertendum, quod Ottonis regni charta memoretur in catalogo abbatum in Weissenburg, apud Schanat. vindem. coll. I. 7, non vero charta Dagoberti I.

CVI.

Anno 969. potius, quam 972. 28. Maii. Papiae.

Otto I. imperator curtem Gudaga cum pertinentiis eius, in comitatu taruisiano ad fluvios Uallatum et Brentam, nec non in vicentino comitatu in utraque ripa Brentae sitis, terminisque descriptis, Abrahae episcopo frisingensi donat, quae post obitum eiusdem episcopi ad servitium Scti Candidi ad Inticam redeat atque pertineat.

(Chrismon.) In nomine sanctae et indiuiduae trinitatis. Otto diuina fauente clementia imperator augustus. Nouerint omnes

noſtri fideleſ preſentes ſcilicet atque futuri. qualiter noſ per interuentum dilectae coniugiſ noſtrae adalheide. nec non aequiuoci noſtri quasdam reſ noſtri iuriſ ſitaſ in comitatu taruiſiano haut longe a fluuio uallatus. et in loco qui dicitur chunio qui ſitus eſt prope litus brente qui fuit yſaac iudeo traditus a wicberto. et in loco qui dicitur piſcatoruſ. et uicentino comitatu in circuitu gudage ultra tria miliaria et in utraque ripa brente iuſ macelli. et in eius finibus quae inter iſtos deſignatoſ fineſ iacent quae appellantur aunario deinde terminante in aqua quae dicitur muſone deinde terminante in flumine diſo et deinde terminante in litrano unde ſiluſ reſurgit et de ipſa ſupranominata curte gudago terminante in aurillia et deinde terminante in reſcio inter iſtoſ deſignatoſ fineſ cum pratiſ paſcuiſ uiiſ et inuiiſ exitibus et reditibus fontibus aquiſ aquarumque decurſibus piſcationibus molendiniſ ſiluiſ et paludibus omnibuſque rebus iuſte legitimeque ad eandem curtem reſpicientibus queſitiſ et inquirendiſ ad ſeruitium ſancti Candidi ad inticam in manuſ nobiſ fatiſ cari epiſcopi Abraham appellati ob remedium animae noſtrae tradidimus. eo ſcilicet tenore. ut iſdem iam dictuſ epiſcopus uſque ad obitum ſui abſque contradictione omnium totum atque integrum teneat atque poſsideat poſtea vero ſeruitio ſancti Candidi redintegratum perpetim inibi permanſurum ad inticam redeat atque reſpiciat. Et ut haec noſtri iuriſ donatio firma ſtabiliſque perſeueret hanc cartam conſcribi ac ſigilli noſtri impreſsione ſubſignari iuſsimus.

Signum domni Ottonis (Monogramma) inuictiſsimi imperatoriſ auguſti. Liutolfvſ cancellarius uice hattoniſ archicappellani ſubſcripſi.

Data V Kal. Junii Anno incarnationiſ dominicae DCCCCLXXII. Indictione XV. Anno regni domni Ottoniſ XXX. Imperii autem VIII. Actvm in proilo Papie.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 10. et fol. 20, in hoc folio tamen minus correcte quoad cancellarium et archicappellanum; repetitur correctius l. c. II. f. 104.

b) Notae chronologicae nullo modo inter se conveniunt, excepta indictione, quae respondet anno indicato 972; nam annus regni ad annum Ch. 966. et annus imperii ad annum Chr. 968. pertinet. Verosimiliter saltem peracti negotii annus cum loco Proilo (Prolio i. e. Broglio) Papiae, convenit anno 969, cum hoc tempore imperator Otto et quidem mense Jul. Papiae degeret, et Hatto archicancellarius, simul archiepiscopus moguntinus, adhuc viveret, quem circa finem huius anni defunctum sequenti anno 970. iam 11. April. successor eius, Rotbertus, excepit. cnfr. Scheid. orig. guelf. V. 8.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 134. edit. Ratisb. 94. in Lünig spicileg. eccles. II. Theil. 216. et in Meichelbeck hist. fr. I. 177.

d) Descriptor in margine locum donatum notat: Gudaga, cui alia, antiqua manus, addidit: vacat.

CVII.

Circa annum 971. inter 966 — 972.

Otto I. imperator monasterio S. Emmerammi Ratisponae privilegia antecessorum suorum, Caroli magni, Ludowici pii, regis Ludowici, ac Arnolfi confirmasse, censumque ad altare S. Petri Romae annuatim praestandum usque ad dimidiam libram auri cocti, ex auctoritate papae ac CXVII. episcoporum in synodali concilio, auxisse dicitur.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Otto diuina fauente clementia imperator auguſtus. Si fidelium ac ſeruorum dei nobiſ fideliter ac deuote famulantium peticioneſ dum nobiſ proſuiſ et noſtris utilitatibus ac neceſsitatibus innotuerint ad effectum perducimuſ. non ſolum anteceſsorum noſtrorum regum atque imperatorum imitando conſuetudinem. uerum etiam ad beatae et eterne remunerationiſ mercediſ talia nobiſ facta profutura prodeſse liquido credimus. Quapropter omnium ſancte

dei aecclesiae fidelium nostrorumque tam praesentium quam et futurorum cognoscat industria quia antecessor noster Karolus magnus pro eternae mercedis augmento quoddam monasterium in ratispona ciuitate quod est constructum in honore sanctae Mariae matris domini et principis apostolorum Petri et praecios dei martyris Emmerami ubi uenerabile corpus eius requiescit humatum et cum eo corpora et multe reliquiae sanctorum sunt locatae recta ratione fideliter in suam et successorum eius potestatem recepit. Proinde ipse cum auctoritate papae Leonis. filiusque eius Ludouicus cum eugenio papa. et pius Lodouicus rex cum Nycolao papa et arnolfus imperator cum formoso papa confirmauerunt de praedicto monasterio uno quoque anno VII aureos persolvi ad altare sancti Petri. Idcirco cunctorum sancte dei aecclesiae fidelium praesentis scilicet temporis ac futuri manifestetur collegio quod nos per interuentum dulcissimi fratris nostri Heinrici ducis baioariorum eundem locum in synodali concilio ante altare principis apostolorum Petri in praesentia domni et uenerabilis papae Johannis. et in praesentia episcoporum CX et VII. confirmamus in potestate imperatorum siue regum usque in euum permanere. propter improbitatem episcoporum eiusdem ciuitatis. quia non omnes sed multi ex eis semper inuidiose contendebant contra eundem sanctum locum. Propterea uolumus ob amorem et honorem sancti Petri de praedicto monasterio censum augeri. ut rectores eiusdem cenobii pro defensione et pro libertate eiusdem loci unoquoque anno offerant romae dimidiam libram cocti auri ad altare sancti Petri. et ita confirmamus cum auctoritate papae et episcoporum pisensis. aunensis. auccensis vulterrensis. Clusensis. Fesulanus. Florentinus. Senesis (Senensis). Arctiensis. Sutriensis. De sancta Rufina. Concensis. Albensis. Sessulanus. Terratiensis. Prenestinus. Tusculanus. Caietanus. Fundanus. Beneuentanus. Capuanus. Salernitanus. Neapolitanus. Malfitanus. Sipontinus. Ascolanus. Auceriensis. Narniensis Nucerinensis. Fulingiensis. Spoletanus. Perusinus. Firmensis. Ortensis. Anconitanus. Fanensis. Sinogallensis. Humanus. Pensaurensis. Ariminensis. Pinnensis. Rauennas. Mutinensis. Regiensis. Parmensis. Pla-

centinuſ. Polonienſis. Imulenſis. Fauentinuſ. Forumpolienſis. Bobienſis. Ciſenenſis. Ceruienſis. Commaculenſis. Ferrarienſis. Adrienſis. Aquileianenſis. Taruiſienſis. Cenodenſis. Cremonenſis. Nouarienſis. Yporeienſis. Artenſis. Taurinenſis. Aquenſis. Bellonenſis. Trigeſtinus. Tridentinuſ. Ueronenſis. Cumanuſ. Uincentinuſ. Parentinuſ. Concordienſis. Bulenenſis. Mantuanus. Gradenſis. Mediolanenſis. Uercellenſis. Laudenſis. Pergamenſis. Papienſis. Albitiginenſis. Remenſis. Pictauienſis. Turonenſiſ. Pariſienſis. Arelatenſis. Uiennenſis. Lugdunenſis. Genouenſis. Lauſoſanenſis. Mogontinuſ. Magdaburgenſis. Wormacienſis. Conſtantienſiſ. Wurciburgenſis. Rubilocenſis. Auguſtenſis. Halberſtanenſis (Halberſtadenſis). Spirenſis. Curienſis. Colonienſis Leodicenſis. Traiectenſis. Mindenſis. Hoſenbruckenſis. (Osnabrugensis). Treuerenſis. Mettenſis. Citicenſis. Uerdonenſis. Tullenſis. Juuauienſis. Patauienſis. Friſingenſis. Brixinenſis. Bragenſis. Michahel ratiſponenſis. ut ſiquis imperator aut rex eandem aeccleſiam tam ſanctam alicui praeſtet. ſit anathema maranatha. ideſt perditio in ad (caetera deſunt.)

a) Ex cod. I. cod. S. Emmer. fol. 60 et 61. num. 48, ubi latus secundum folii in dimidio vocabulo desinens, sensum reliquit imperfectum et instrumentum mutilum. In codice isto vetustissimo inter folia 61 et 62, quae codici ipsi coaeva ex apertis signis demonstrantur, aliena duo folia, nullis numeris notata, interiecta sunt, sed prorsus vacua, eisdem tamen filis, serius utique compacta.

Tempore ergo compacturae aliqua excidisse necesse est, quae ex alio haud dubie codice a primo editore Hochwarto, infra laudando suppleta sunt: „ventu Domini, et in ea maledictione persistat, quam „Sanctus formosus Papa super eum confirmavit, usque dum resipis„cat; et praefatum monasterium cum monachis et omnibus ibidem „in praesens collatis, vel inposterum conferendis in immunitatem „Papae et in nostram recipimus. Et ut haec auctoritas confirmatio„nis nostrae firmior habeatur, et per futura tempora diligentius ob„servetur, manu propria eam confirmavimus, annulique nostri im„pressione muniri praecipientes."

b) No-

b) Notae chronologicae, ut patet, omissae sunt cum ipso loco peracti negotii. Personae autem et episcopatus, in isto instrumento memorati, nonnisi annis Chr. 971 et 972. conveniunt, ut eorum utcunque salvetur veritas historica. Etenim Joannes XIII. papa et Michael ratisbonensis episcopus, uterque obiit anno 972. ille 6ta hic 23tia Septembris, et pragensis episcopatus, quamvis iam an. 967. erectus, tamen non ante an. 971. obtinuit primum episcopum Dietmarum.

Verum plura obsunt, quominus hoc instrumentum censeatur authenticum. Argumenta desuper attulit Hansizius infra inter editores adducendus, ex quibus graviora ista repetere placuit, omissis levioribus, quae excusari facile poterunt.

1. Palmarium illud, ac iuridicum, quod innitatur falsis diplomatibus, aut saltem interpolatis alias recensitis, Caroli magni 799. 25. Mart., Ludowici pii inter an. 824—827, Arnolfi 896.
2. Ficta sub Joanne XIII. synodus romana centum decem et septem episcoporum, ex Italia, Gallia et Germania coactorum, quae pro celebritate sua antiquis scriptoribus incognita esse haud potuit, ignota autem hucusque permansit.
3. Ottoni I. imperatori omnino inconveniens, quod ore eius hic multis episcopis ratisbonensibus imponitur improbitatis et invidiae opprobium.
4. Nomina episcoporum synodo praesentium omissa, solis expressis episcopatibus.
5. Memoria intervenientis fratris imperatoris, Heinrici, qui potius dicendus fuit nepos imperatoris, sive fratris an. 955. defuncti filius, Heimricus dux Baioariorum.

c) Primo publicatum a Laur. Hochwarto ap. Oefele script. rer. boic. I. 175 et 176, deinde editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 226 et 227. edit. Ratisb. 151, in Meibom. scr. rer. germ. I. 753, in Lünig spicileg. eccles. III. Theil. 649, in Pez. thes. I. III. 53. in libr. probat. S. Emmerammi 113. num. 45, in Hansiz. prodromo tomi III. German. sacr. p. 109, addita censura p. 110.

CVIII.

Anno 972. potius, quam 973. 25. August. Constantiae.

Otto I. imperator monasterio campidonensi concedit, ut homines fratrum eius servitio incumbentes liberum a theloneo transitum per tres comitatus habeant, nempe per Lobitungeuue, Creihkeuue et Necartkeuue.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Otto diuina prouidente clementia imperator auguſtus. Cum omnium modeſtae petitioni noſtram condeceat aſſentire ſerenitatem. maximeque deo iugiter ſeruientium. omnibus nostris fidelibus tam praeſentibus quam et futuris ſit notum. quia nos animarum requiei proſpitientes. Giſelfredo campidonenſi abbati. cum obnoxia fratrum eorundem poſtulatione rogitanti. noſtra auctoritate imperatoria poenitus (penitus) perdonauimus. ut homines illorum ſeruitio incumbenteſ. uel plauſtrorum vehiculis vinum fratribus deferenteſ. uel cuiuslibet neceſſarii commodo hac uia tranſeuntes. in comitatibus lobitungeuue. creihkeue carthenue. (Necartkeuue). a nullo hominum theloneum reddere conſtringantur. uiis obcluſis aliquatenus praeoccupentur. ſed ſecuriter omnium inquietudine ſemota. tam nunc temporis eidem iam dicto coenobio immorantium fratrum homines. quam etiam in ſucceſſuriſ futurorum. pacifice et omnino nec theloneo conſtricti. nec uiis clauſi. de fratrum debito ſeruitio per eaſdem uias impediantur. Et ut haec noſtri perdonatiui auctoritaſ praeceptū firmior ueriorque cunctiſ perpetim credatur. hanc cartam inſcribi iuſſimuſ. anuloque noſtro inſignitam. propria manu noſtra ſubtus firmauimuſ. Signum domni Ottoniſ (Monogramma) magnī et inuictiſſimi imperatoriſ Auguſti. Williſuſ (Willigiſus) cancellarius ad uicem rovdberti archicapellani ſubſcripſi (Signum

recognitionis). Data VIII. Kal. Sept. anno dominicae incarnationis DCCCCLXXIII. indict. XV. Anno regni domni ottonis. XXXIIII. imperii autem XIII. Actum conſtantiae.

a) Ex libro cop. antiquissimo campidon. saec. XI. f. 54.

b) Notae chronologicae, excepta indictione, omnes erroneae sunt cum ipso anno Christi 973, quo currente 7. Maii obiit Otto I. imp., cuius hoc diploma est. Constat autem hunc imperatorem, post ultimum ex Italia reditum, cum filio Ottone II. imperatore, anno 972 Constantiae versatum fuisse hoc mense Augusto, inde a 18. usque ad 28. August. cnfr. Neugart. cod. Alemann. dipl. I. 619. sq. num. 764. 765.

c) Editum in Neugart cod. Alemann. dipl. II. 18. num. 816. ex eodem codice sive chartulario.

CIX.

Anno 972. 1. Novemb. Argentinae.

Otto I. imperator, petente Oudalrico augustensis ecclesiae episcopo, abbatiae outinburensi privilegium libertatis concedit, parte tamen praediorum inde abstracta et ducibus Alamanniae in beneficium data; simul permittit liberam abbatis electionem et legem statuit advocato monasterii.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Otto diuina functuſ (fauente) clementia imperator Auguſtus. Notum facimus omni regno noſtro cunctiſque ſucceſſoribus noſtriſ regibus qualiter noſ adierit Oudalricus auguſtenſiſ eccleſie epiſcopus. et Counradus conſtantienſiſ eccleſie epiſcopus. et Purchardvs dux alamannorum et ceteri potenteſ alamannorum inſinuanteſ. (et) notificanteſ copiam et inopiam ac regioniſ duriciam outinburenſiſ abbatie ſupplicanteſ. precanteſ, et conſiliánteſ quatinus pro dei honore

et pro noſtra gratia. ac pro meritiſ ſancti alexandri qui ibi corporaliter requieſcit. eam liberam a noſtra et ab omni regia ſeruitate (servitute) faceremus. ideſt ab expeditione regali et exercitali uel hoſtili clipeo. et a curiali itineratione et ab omni regni negotio. Adquod reſpondimus eorum petitioni nequaquam uelle conſentire. nec fieri poſſe. ſine communi principum regni conſilio permiſſione. deliberatione. atque diſpoſitione. Ergo eorum deliberationi. conſilio. ac iudicio conceſſimus (et) dimiſimus. ita ſane ut quicquid eiſ inde placuerit placeat. quod diſplicuerit diſpliceat. et quicquid ex hiſ elegerint laudamus conſentimus precipimus permittimus. Igitur in unum conuenerunt et conſenſerunt nequaquam id aliter fieri poſſe. nec deberi a regiali obſequio auelli. nisi parte prediorum prefate abbatie abſtracta. nobis tradantur ſub ea condicione. ut a noſtra regali potentia duci alamanorum purchardo ſuiſque ſucceſſoribus ducibus alamannie in beneficium concedantur. ſitque in omnibus regni negotiiſ ſemper paratus verbiſ et factiſ ante prefate abbatie abbatem. ipſeque libere deo et ſanctiſ eius cum ſuiſ fratribus deſeruiat. et poſt abbatiſ quiuslibet obitum ipſi fratreſ liberam et canonicam electionem in alium habeant nobis noſtriſque ſucceſſoribus preſentetur et regalia a nobis accipiat. et per noſ ſublimetur ac firmetur. Et ne forte aliquiſ uocatuſ (advocatus) aut tyrannus eo licencius ſibi uſurpet aut uendicet aliquid ex hiſ que ſunt abbatiſ et fratrum prefate abbatie quaſi noſtri iuriſ non ſit. nouerint omneſ fideleſ noſtri ſicuti dominus Karolvs imperator primitus magiſ pro defenſione quam ſeruitutiſ utilitate ſuſcepit. ita et noſ ſtrennuiſſimoſ et iuſtiſſimoſ rectoreſ et defenſoreſ illorum eſſe ſciant. Ergo quiſquiſ abbaſ inibi conſtituatur precipimus (et) ſtatuimus ut non amplivs poſt adeptam dignitatem ab eo exigatur quam duo canef pareſ aut unicoloriſ (es) beſtiaſ et feraſ bene perſequenteſ ad noſtrum et ſucceſſorum noſtrorum honorem. nec longius deferantur nisi ad foreſ aule in ulma uel ad auguſtenſiſ curie portam ibi a uenatoribus regiſ ſuſcipiantur. Hec ſunt predia que pro predicta libertate a prefata abbatia cum mancipiiſ et omnibus appendiciiſ ſuiſ. ſunt abſtracta. Oppidum oumintingen cum uico Trunkeneſperc. Pre-

dium in houſen ſitum. Uicus qui dicitur Titheriſchefhouen. Uilla wigenhuſen. et predium wale. aliaque predia que nominare longum duximus. et decima que de pago hilargowenſi uſque in hanc diem de elemoſina domini Karoli magni imperatoriſ fratribus prefati monaſterii in uſum eſt conceſſa. nunc pro eadem libertate eſt recepta. Fautoreſ et conſiliatoreſ iam dicte libertatiſ etiam decreuerunt ut predictorum prediorum decime que antea quam noſtre dicioni traderentur in elemoſinariam domum prefati monaſterii ad reficiendoſ pauperes de eiſdem prediiſ dabantur. etiam nunc regiſ auctoritate et prefati vdalrici epiſcopi licentia omniumque ſucceſſorum eorum conceſſione ſolummodo a curtiſ uillicorum et pro teſtimonio libertatiſ et pro pauperum refectione ad iamdictam domum dentur. Data ab imperatore Ottone vdalrico Epiſcopo et Abbati Outinburenſis Loci. Anno incarnationiſ domini Dcccclxxii. Die Kalendarum nouembrium. Actum argentina ciuitate in dei nomine.

Signum (Monogramma) Ottoniſ Magni Imperatoris. Ego Roupertus archicappellanus ſcripſi.

a) Copia ista nunquam vidimata est, et ex mox dicendis facile patebit, illam licet fortasse antiquiorem, conceptum potius copiae, quam copiam esse dicendum. In multis enim differt ab illa copia, quam ex saeculo XIImo attulit ac vulgavit Feyerabend I. Band der Ottenbeurischen Jahrbücher S. 626—630, in qua quaedam longe alio ordine disposita, aliqua pauca omissa, plura tamen addita, plura etiam in contextu mutata inveniuntur, quae conferenti utrumque exemplar mox occurrent.

Quae vero ex diplomate ottoniano in confirmatione Friderici I. imperatoris 1171. 7. Maii adoptata sunt, magis alteri exemplari a Feyerabend l. c. edito, quam huic nostro consentiunt. Feyerabend vero I. p. 356. notat, se editionem suam ex chronico antiquissimo ottoburano desumsisse, additque, originale in archivo episcopali dilingano saec. XVII. servatum fuisse, putans nimirum, hoc nostro exemplari ex archivo dilingano desumto authographum contineri.

b) Praetermissi sunt anni regni ac imperii cum indictione. Annus tamen

Chr. indicatus 972. nulli subiacet difficultati, cum in authenticis diplomatibus 18. Octob. eiusdem anni Otto I. Neristein circa Rhenum substitisse legatur, quo ex loco Argentinam accessisse putandus est.

c) Editum ex hac copia im tausendiährigen Ottobeyren 83 et 84; nam quod edidit Feyerabend. Tom. I. der Jahrbücher Ottenbeurens p. 626—630, ab hoc instrumento in multis discrepat, uti superius jam dictum est.

d) Extractus an. 1814. factus notat situm locorum.

1. Vuomintingen. Amadingen, Pfarrdorf, Ldg. Ottenbeuren mit 90 Familien.
2. Trunkenesperc. Trunkelsberg, Patrim. Herrschaft mit 112 Familien, Ldg. Ottenbeuren.
3. Housen. Dittmarishausen, Pfarrdorf, mit 70 Fam., Lgd. Grönenbach.
4. Titherischeshouen. Dietershofen, Pfarrdorf, mit 41 Familien, Ldg. Illertissen.
5. Wigenhusen. Schwaighausen, Dorf, mit 45 Fam., Ldg. Ottenbeuren.
6. Wale. Waal, Marktfl., mit 190 Familien, dem Grafen Schenk von Kastell gehörig.

e) Rem ipsam de privilegio libertatis, impetrante S. Udalrico augustano episcopo, ottoburano monasterio ab imperatore Ottone I. concesso, testatam faciunt Hermannus Contr. in chron. ad an. 973. apud Ussermann prodrom. Germ. sacr. I. 190. et auctor vitae S. Udalrici apud Bolland. tom. II. Jul. cap. 10. et ap. Mabillon. tom. V. cap. 25. p. 450.

CX.

Anno 972. potius, quam 973. 4. Decembr. Franchenefurt.

Otto I. imperator monasterio Hornbach macellum in Urebach donat.

In nomine ſancte et indiuiduc trinitatis Otto dei nutu Imperator auguſtus Nouerint omnes noſtri fideles preſentes ſcilicet ac futuri qualiter equiuocus noſter, Otto et dilectus nepos noſtrum adiit ſerenitatem rogando quo (quod) pro remedio anime noſtre

quoddam maccellum in urebach ſitum ſancto Pirminio et monachis ſuis in hornbach deo ſanctoque Petro ſibique ſeruientibus *donaremus* et concederemus Nos vero uti dignum erat pie eius peticioni conſentientes in Jus et dominium ſancti Pirminii confeſſoris Chriſti et cenobitarum eius quibus Adalbertus venerabilis abbas preeſse videbatur predictum maccellum eo tenore *donauimus* et conceſsimus ut quidquid vtilitatis per ſucceſsura tempora de hoc habere poſsint omni contradictione remota teneant et poſsideant, et ut hoc a ſancte dei eccleſie fidelibus noſtrisque melius credatur et diligencius obſeruetur hanc cartam conſcribi et anuli noſtri impreſsione ſigillari iuſsimus quam et propria manu ſubtus firmauimus.

Signum domni Ottonis magni et invictiſsimi Imperatoris auguſti. Willigiſus Notarius vice robberti (rodberti) archicappellani ſubſcripſi. Data Kal. Decembris Anno incarnationis dominice DCCCCLXXIII. Indictione XV. Anno regni domni Ottonis XXXIIII Imperii autem XIII Actum Franchenefurt.

a) Ex codice dankartiano fol. 10. n. 20.

b) Chronologia huius diplomatis perturbata est, ut in aliis chartis ottonianis, etiam authographis. Mendum irrepsit in annos incarnationis, regni et imperii; sola indictio ordinaria respondet vero eius anno Chr. 972, regni XXXVII, imperii XII ac ultimo, quo durante iam 7. Maii 973. obiit imperator Otto I.

c) Editum in actis Mannheim. VI. 264. n. 14.

CXI.

Anno 973. potius, quam 974. 28. Maii. Altstet.

Otto II. imperator ecclesiae frisingensi loco quaedam in medio comitatuum Pustrussa, Lurno et Catubria sita, terminisque fluminum et alpium designata, ecclesiae illi olim ab antecessoribus suis regibus tradita, sed iniuste abstracta, reddit, insuper episcopo frisingensi ius venationum et piscationum sub banno regio concedit.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ otto Diuina fauente clementia imperator auguſtus. Nouerit omnes (ium) induſtria fidelium noſtrorum tam praeſentium quam et futurorum. qualiter uenerabiliſ friſingenſis aeccleſiae Abraham epiſcopuſ noſtram adiit celſitudinem proclamanſ ſe (sibi) quedam loca in medio horum comitatuum conſtituta qui vulgo uocantur puſtruſsa lurno Catubria iniuſte et inlegitime a prefata frigiſingenſe (frigiſingenſi) aeccleſia ſubtracta. Noſ uero per interuentum dilecte matriſ noſtrae adalhaide et noſtri nepotiſ uidelicet duciſ heinrici ſuiſ peticionibuſ conſentienteſ et quicquid inter hoſ treſ ſupra titulatoſ comitatuſ proprietatiſ habuimuſ hoc eſt ubi ingreditur fluuiuſ pucio rionzum ex eo loco ſurſum quecumque adiacet utriſque ripiſ eiusdem fluminiſ cum comitatu catubriae inde uſque ad flumen affotrupach alpeſ ſic appellataſ uidelicet. Nemeſ anavanto uvalcum munaga fiſcalina cuniſello plezzeſ ſerula pragaſi ſexta ſive omnia quocunque uocabulo ſint. ſi inter hoſ fluminum meatuſ pudio et rionzum monteſ. ualleſ. planitieſ praefate aeccleſiae preſuli poteſtatique ſubpoſuimuſ. et per noſtre traditioniſ ſcriptum uerum renouauimuſ ſicut ab anteceſsoribuſ noſtriſ regibuſ illuc tradita conperimuſ. Inſuper ea iam ſub panno

panno inperiali noſtro iubemuſ quicquid deinceps in hiſ lociſ naſcatur in uenationibuſ. ſiue piſcationibuſ ut nulluſ audeat ſe abſque licentia epiſcopi intromittere. Si quiſ hoc praeuaricauerit regium pannum epiſcopo ſiue aduocato illius perſoluat. Juſsimuſ hoc preceptum conſcribi per quod iubemuſ ut omnia praefata ad eccleſiam friſingenſem perpetuo iure pertineant. Ut autem haec conceſsio noſtram firmam habeat ſtabilitatem manu noſtra roborauimuſ. anuloque noſtro ſigillari precepimuſ.

Signum Domni Ottonis (Monogramma) inuicti imperatoriſ auguſti. Uuildigiſuſ cancellariuſ uice rudeberti archicancellarii ſubſcripſi.

Data v. k. ivn. anno incarnat. dom. dcccclxxiiii. indict. i. anno regni domni ottonis xiii. imperii autem v. acto (actum) altſtatt.

a) Instrumentum potius praeconceptum, quam rite exaratum. Sigilli appensi remansit filum rubrum cum vestigiis cerae eiusdem sigilli, quod periit. Credendum tamen, non imperatoris sed alicuius praelati ecclesiastici vel coaevi vel posterioris imaginem appensam esse, quae fidem faceret rei actae, non ipsi instrumento, quod in cancellaria imperatoris exaratum sit; nam

1mo. reges et imperatores hoc aevo constanter utuntur sigillis impressis, in hoc tamen instrumento nullum impressi sigilli vestigium, potius locus illius plane vacuus cernitur:

2do. in actis cancellariae imperialis signum Recognitionis rarissime deest; hic tamen non tantum exulat, sed potius locum eius foramen pergameni male confecti occupat.

3tio. aliis etiam in locis charta instrumenti huius foraminibus maculata nimium vilescere debuit cancellariae caesareae:

4to. hanc insuper refutant frequentiores calami errores, quorum aliqui sunt extracti, plures autem in instrumento occurrunt.

b) Error calami in anno Chr. commissus levis est, qui etiam in autographis huius anni deprehenditur, reliquis notis chronologicis annum 973. in-

dicantibus. Monogrammatis figuram duplici O ad insolita saltem Ottonis II. refert Besselius chron. gottwic. I. 194.

c) Saepius editum est, et quidem

a) ad annum 973. Hund. metrop. I. edit. Monac. 134. edit. Rat. 91. Leuckfeld antiquit. Altstet. 236. Lünig spicileg. eccl. II. Theil 217.

b) Ad ann. 974. Meichelbeck hist. fris. I. 179, quì tamen ipse fatetur, se nullatenus aliquod originale prae manibus habuisse; Schamel Beſchreibung des Kloſters Sittichenbach 93; in Bar. Hormayrs Gesch. Tirols II. 56. n. 4.

d) Non tacendum vero, instrumentum istud in utroque libr. cop. frising. saec. XII. descriptum haberi I. fol. 2. II. 103. b.

CXII.

Anno 973. potius quam 974. 27. Junii. Wormatiae.

Otto II. imperator monasterio weissenburgensi ius eligendi abbatem et libertatem, qua monasteria fuldense, vel augiense aut prumense gaudent, concedit.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Ottho diuina fauente clementia Imperator Augustus. Quoniam Regiae vel Imperatoriae dignitatis officium est loca venerabilia, diuino cultui praeparata, contra irruentes undique molestias, auctoritatis suae defensione munire, et ne a statu suo vacillent, nouis semper priuilegiis roborare, Idcirco nos rogatu et ammonitione dilectiſsimae genitricis nostrae, dominae (domnae) Adelheidis, et Archiepiscopi nostri Adalberti pro statu Regni vel Imperij nostri sollicite cogitantes, Monasterium Weiſsenburgense meritis Beati Petri Apostolorum principis dicatum, sicut ab anteceſsoribus nostris Regibus vel Imperatoribus priuilegiis est munitum, nostrae etiam auctoritatis praecepto munire et roborare decreuimus, et Electionem (licentiam) eligendi Abbatem, sicut beatae memo-

riae piiſsimus genitor noster monachis ejusdem Coenobij concessit, Nostra etiam Imperialis Serenitas praeſenti hoc praecepto liberaliter concedit, ut eo liberius in Dei seruitio persistant, et pro nostra salute nullo molestante, eo quietius orare valeant. Talem igitur eis libertatem auctoritate nostra concedimus, qualem Fuldense monasterium uel Augiense aut Prumense videntur habere, et eodem liberalitatis vel dignitatis honore volumus vigere, Et ut hoc auctoritatis nostrae priuilegium seu praeceptum per ſucceſsura semper tempora firmum et stabile permaneat, chartam hanc conscribi, et annuli nostri impreſsione signari juſsimus, quam et manu propria ſubtus, firmauimus. Amen. (Monogramma) Signum Domini (domni) Otthonis magni et Inuictiſsimi Imperatoris Augusti. Data Vto Kalend. Julij Anno Incarnationis Dominicae. DCCCCLXXIIII. Indictione prima. Willifus (Willegiſus) Notarius ad vicem Alberti (Rotberti) Archicancellarij subscripsi, Anno Regni domini (domni) Otthonis XIII. Imperij VI. Actum Wormatiae.

a) Ex codice transsumtorum per Rudolphum II. imp. 1582. 22. Octob. in archivo circuli rhenani asservato, num. 7. fol. 6. cuius copia a Spira huc transmissa est 26. Aug. 1831.

b) Annus aerae vulgaris erroneus est pro anno 973, cui respondent omnes reliquae notae chronologicae et reliqua diplomata huius loci, anni et diei cfr. Böhmer num. 438.

c) Editum in Schöpflini Alsat. dipl. I. 123 n. 152 ex authentico tabularii in Weissenburg.

CXIII.

Anno 974. 30. Junii. Driburc.

Otto II. imperator Abrahae, episcopo frisingensi, quoddam territorium, loca nimirum Sabniza, Lonca, Susanne, Celsah aliaque terminis alpium amniumque descripta, sita in ducatu Heinrici ducis et in comitatu Poponis comitis, qui Carniola et vulgo Creinamarcha vocatur, donat, ac insuper eidem episcopo in illa regione, ubi in foresto imperatoris pascua porcorum inventa fuerint, ius saginationis concedit.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuidue trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator Avguſtus. Nouerit omnium induſtria fidelium noſtrorum tam preſentium quam futurorum qualiter per interuentvm dilecte matriſ noſtrae Adelheide et fideliſ noſtri uidelicet Heinrici ducis quaſdam parteſ noſtre proprietatiſ ſitaſ in ducatu prefati duciſ et in comitatu Poponiſ comitis quod (qui) carniola uocatur et quod (qui) uulgo Creinamarcha appellatur. Eſt enim in ipſo comitatu riuuluſ paruuſ qui uocabulo ſclauorum ſabniza nuncupatur ab exitu illiuſ ubi oritur ſtatim cacumina uel ſumitateſ montium occidentalem partem uerſuſ uſque ad zelſah. Et hoc ipſum territorium cum omnibus ad hoc pertinentibus. Nec non et alpam boſangam. deinde tranſ zouriza uſque ad montem lubnic. Ipſumque montem uſque ad maiorem amnem qui zoura uocatur utramque ripam illiuſ amniſ deorſum uſque ad oſtium pretitulati riuuli ſabniza. Indeque ſurſum uſque ad caput uel exitum ipſius riuuli quicquid inter ipſa confluentia habuiſse uideamur loca ſic nominata

Sabniza lonca Sufane iterumque celfah uel qualicunque uocabulo uocantur. hoc totum in proprium cuidam noftro fideli nobisque fatis caro epifcopo Abraham uocitato donauimus. cum omnibus rebus iure legitime (legitimo) ad pretitulata loca afpicientibus cum curtilibus et aedificiif mancipiif utriufque fexus. fi inibi noftri iuris inueniuntur agrif cultif et incultif pratif pafcuif filuif aquif aquarumque decurfibus molendinif pifcationibus uenationibus uineif et uinetif uiif et inuiif exitibus et reditibus quaefitis et inquirendis. mobilibus et inmobilibus. Haec omnia ut praefcripfimus. uolumus ut prefatus epifcopus firmiter teneat fine obftaculo uel contradictione ulla. Infuper vero ubicunque in illa regione in foreſto noſtro ſiue in qualicunque loco paſcua porcorum inuenta erunt ſuiſ porciſ inibi nutritiſ ſaginationem habeat. Et ut nullus comes uel dux ſeu ulla perſona in aliquo ſe intromittat abſque licentia uel iuſsione prefati epiſcopi abrahae aut illius hominiſ cui epiſcopus hoc ad regendum commiſerit. Et ut haec noſtre donationiſ auctoritaſ firmior ſtabiliorque permaneat. iuſsimus quoque hoc preſens preceptum inde conſcribi anulique noſtri inpreſsione ſigillari. Per quod uolumuſ firmiterque iubemus. quatenus prefatus epiſcopus liberum arbitrium habeat ſibi tenendi. commutandi tradendi uel quicquid ſibi placuerit exinde faciendi. Et ut ueriuſ a poſteriſ noſtriſ in futurum credatur manu noſtra id ipſum ſubtus roborante.

Signum domni Ottoniſ (Monogramma) inuictiſsimi imperatoriſ. Willigifvs cancellarius uice rodberti archicancellarii recognoui. Data II. Kal. Jvlii. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXIIII. Indictione II. Anno domni Ottoniſ regni XIII. imperii VI.

Actum Dribure.

a) Ex libr. cop. fris. I. 19. II. 104. b.

b) Indictio et annus, tum regni, tum imperii, uterque completus, prior ante unum, alter ante sex menses, conveniunt cum an. Chr. indicato.

c) Editum in Hund. metr. I. ed. Mon. 135. ed. Ratisb. 91 et 92. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 217. in Meichelbeck h. fr. I. 180 et in Bar. de Hormayrs Preisschrift II. 1.

d) Repetita donatio eiusdem territorii, eodem anno 24. Novemb. facta, extat inter authographa.

e) Locus primarius ex donatis a descriptore primo in margine vocatur: Lonca.

CXIV.

Anno 975. 21. Januarii. Driburch.

Otto II. imperator Gisoni, fideli suo, donat possessiones et homines in variis villis in comitatibus Zeizolfi et alterius Zeizzol (Zeizolfi), pagisque Spirehkewe et Wormazuelde.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis, Otto Imperator et ſemper auguſtus. Nouerint omnes fideles noſtri, tam preſentes, quam et futuri. Quia nos ob interuentum dilectiſſime coniugis nostre Theophanie, fideli noſtro Giſoni quandam proprietatis noſtre partem. id eſt, quantum nos in proprium tenuimus, in uilla Oſthofh, Bentreteſheim, Mutah. freineſheim, Rotunbach et in ſuſenheim. Weſtheim. Damheim, Strazuelt, Bruneheim, ac insuper in Foraſto, in villa et in Marca Richenbach, Hobas VIII. ac in quideredeſbach, Hobas II. et inſuper Thiezelinum cum filijs ſuis, et filium Hildeberti et inſuper vnum hominem nomine wedilo et ſuum fratrem in villa Wachenheim, et in villa Dandeſtat partem predij in Comitatibus spirchkewe et Wormazuelde Zeizolfi et iterum zeizol ſitum, noſtre Imperialis potentia auctoritatis in proprium et perpetuum uſum conceſſimus firmiterque donauimus, cum utriuſque ſexus mancipijs, edificijs. terris cultis et incultis. pratis. paſcuis. ſiluis. aquis, aquarumque decurſibus. vineis. Molendinis. Mobilibus et immobilibus. vijs et inuijs. exitibus et reditibus. queſitis et inquirendis. et cum omnibus iure legaliterque pertinentibus. Eo tenore, ut libero ipſe deinceps fruatur arbitrio tenendi. dandi. vendendi. commutandi. uel quicquid uoluerit faciendi. Et ut hoc noſtre donationis

preceptum firmius permaneat. hanc Cartam inſcribi iuſſimus annuloque noſtro ſignatam manu propria ſubitus eam firmauimus. Signum domni Ottonis Magni Imperatoris auguſti (Monogramma).

Folcmarus Cancellarius uice Willigiſi Archicapellani ſubſcripſi.

Data XII. Kal. Februarij Anno dominice Incarnationis DCCCCLXXV. Indict. V. Anno Regni domni Ottonis XV. Imperij autem VIII. Actum Driburch. (S. R. cum notis Tiron.)

a) Ex libro cop. wirceb. circ. 1278. conscripto, signato n. 5. p. 232. et ex libr. albo privil. f. 16.

b) Annus currens imperii, annusque regni, anticipatus quatuor circiter mensibus, conveniunt anno Chr. expresso; indictio vero errat, abundans duabus unitatibus.

c) *Ineditum.*

CXV.

Anno 975. 11. Junii. Erfesfurt.

Otto II. imperator Piligrimo, pataviensi episcopo, eiusque ecclesiae donationem abbatiae Chremisa, ab antecessoribus suis Hludowico et Arnolfo imperatoribus illi factam, confirmat ac renovat.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis Otto diuina clementia imperator Auguſtus. Nouerit omnium fidelium noſtrorum tam praeſentium quam et futurorum induſtria. qualiter uenerabilis Piligrimus ſanctae Patauienſis aeccleſiae epiſcopus obtutibus ſerenitatis noſtrae adtulit quaſdam ſui Kartas epiſcopatus. in quibus continebatur. qualiter piae recordationis anteceſſores noſtri Hludowicus et Arnolfus imperatores quamdam ſui iuris Abbatiam Chremiſa vocitatam. ad Patauienſem aeccleſiam quae

est in honore ſancti Stephani prothomartyris Chriſti conſtructa et dedicata ubi ſanctus Valentinus confeſſor Chriſti corpore requieſcit. iure imperiali donauerint. obſecrans pietatis noſtrae munificentiam. ut eaſ noſtre quoque auctoritatis roboratione renouaremus. Idcirco non ſuae ſolum ſeruitutis aſſiduitate commoniti ſed et interuentu fidelium noſtrorum Willigiſi et Gereonis archiepiſcoporum incitati iuſtis eius praecibus aſſenſum praebuimus. et eandem abbatiam cum omnibus iuſte et legaliter pertinentibus ad praefatam aeccleſiam ſancti Stephani ubi Piligrimus pontifex praeeſſe dinoſcitur donamus et imperiali uigore perpetualiter roboramus eo uidelicet tenore. ut ſepedictae aeccleſiae rectores eandem iam dictam Abbatiam ſine alicuius contradictione atque moleſtia ſecuriter teneant atque poſſideant. Et ut haec noſtrae donationis et renouationis auctoritas ueriorem firmioremque per cuncta uoluentis mundi curricula optineat uigorem. iuſſimus hanc cartam conſcribi et anuli noſtri impreſſione ſigillatam manu pròpria ſubtus firmauimus. Signum domini Ottonis Imperatoris auguſti (Monogramma). Poppo Cancellarius ad uicem Willigiſi archicapellani recognoui. Datum III. idus Junii. anno dominice incarnationis DCCCCLXXV. Indictione III. anno uero regni domni imperatoris Ottonis XIIII. Imperii autem VIII. Actum Erfeſſurt. In Chriſti nomine feliciter amen.

a) Ex tribus libr. cop. I. f. 19. II. 45. III. f. 54.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Ineditum, extractum autem copiose ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 707. a.

d) Adest desuper alia copia instrumenti eiusdem tenoris, alio tamen stylo concepti ac dati, ut ibi legitur, XI. Kal. Jul. 974. (24. Junii potius 975.)

CXVI.

CXVI.

Anno 975. potius, quam 974. 21. Junii. Altstat.

Otto II. imperator Piligrimo, pataviensi episcopo, eiusque ecclesiae donationem abbatiae Chremisa cum eius pertinentiis, ab antecessoribus suis imperatoribus illi factam, confirmat ac renovat.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis Otto diuina fauente clementia imperator Auguſtus. Si petitiones ſeruorum dei iuſtas et rationabiles ad effectum perducimus. hoc nobis procul dubio ad regni noſtri ſtatum. et ad aeternae beatitudinis praemia capeſſenda manifeſte confidimus. Quapropter comperiat omnium fidelium noſtrorum tam praeſentium quam et futurorum induſtria. qualiter Piligrimus ſanctae Patauienſis aeccleſiae preſul uenerandus. obtulit ſerenitatis noſtrae obtutibus. quaſdam ſui cartas epiſcopatus. in quibus continebatur. qualiter piae memoriae anteceſſores noſtri Imperatores quandam Abbatiam Chremiſa uocitatam ad Patauienſem aeccleſiam iure imperiali donauerint. noſtram flaggitans munificentiam. ut eaſdem cartas in noſtra noſtrorumque fidelium praeſentia legi iuberemus. Cuius igitur petitionibus aſſenſum praebentes. coram fidelibus noſtris eas legi fecimus. et interuentu dilecti ac fidelis noſtri Willigiſi archiepiſcopi. pium praedeceſſorum noſtrorum morem ſequentes. praedictam abbatiam cum omnibus ad eam iuſte et legaliter pertinentibus. hoc est eccleſiis. decimationibus cellulis. curtis. agris. uineis. nemoribus. pratis paſcuiſ. aquis molendinis. exitibus et reditibus. quaeſitis et inquirendis. et cum omnibus attinentiis ad iam dictam patauienſem ſedem iure imperiali tradimus et traditam confirmamus. eo uidelicet tenore. ut eiuſdem iam dictae Patauienſis aeccleſiae rectores perpetualiter eandem Abbatiam abſque alicuius contradictione perſonae teneant atque

poſſideant. Et ut haec noſtrae donationis et renouationis confirmatio pleniorem. firmioremque in Chriſti nomine per cuncta uoluentis mundi curricula obtineat uigorem iuſſimus hanc cartam conſcribi et ſigillo noſtro ſigillatam. manu propria ſubtus firmauimus. Signum domini Ottonis imperatoris Auguſti (Monogramma). Poppo Cancellarius ad uicem Willigiſi archicapellani recognoui. Datum XI Kalendas Anno dominice incarnationis DCCCCLXXIIII. anno regni domni Ottonis imperatoriſ XIII imperii autem VII. Indictione III. Actum Altſtat in Chriſti nomine feliciter Amen.

a) Ex libris cop. tribus, I. f. 27. II. f. 53. III. f. 55.

b) Annus quidem completus, et annus imperii currens respondent anno indicato 974; ast indictio et Willigisus archiepiscopus moguntinus, qui successit Ruperto 975. 13. Januarii defuncto, persuadent, ad annum potius 975. hoc instrumentum pertinere.

c) Ineditum.

d) Adest desuper alia copia instrumenti paris tenoris, sed styli plane concinnioris, in quo notae omnes chronologicae inter se conveniunt ad 11. Jun. 975. Ex quibus hocce posterius revera praeconceptum, sed antiquatum est censendum.

CXVII.

Anno 976. potius, quam 980. (circa 22. Jul.) Radesbonae.

Otto II. imperator, rogatu Piligrimi pataviensis episcopi, Patavienses sive huius urbis possessores, a theloneo per omnes aquas in regno suo eximit, qui tamen de areis, quas in eadem urbe possident, aliquem censum dare constringantur, excepta familia Sctae Mariae (Nidernburg), quae nulla deinceps iniusta servitutis districtione innodetur.

In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto dei fauente clementia imperator auguſtus. Notum ſit omnibus ſanctae dei aeccleſiae noſtriſque fidelibus praeſentibus ſcilicet atque futuris qualiter dilectus ac fidelis noſter Piligrimus Patauienſis aeccleſiae praeſul uenerandus intimauit nobis fidem et bonam uoluntatem patauienſis (patavienſium) adiutorium noſtrae dominationis. rogando et omnimodis flagitando. ut aliquam ſecuritatem uitae et conuerſationis eorum de noſtro imperiali uigore acciperent ne in futurum ullius exactionis cenſu conſtringantur. Illas quoque praedicti epiſcopi petitiones piis auribus percipientes praecipimus ut praeſcripte Ciuitatis poſſeſſores amodo nullum theloneum per omnes aquas in noſtro regno ſurſum neque deorſum perſoluere cogantur et nihilominus de areis quas in eadem urbe poſſident aliquem cenſum dare conſtringantur et uniuerſa familia ſanctae Mariae tam uiri quam et feminae nulla iniuſta diſtrictione ſeruitutis deinceps innodentur. Et ut hec noſtre donationis conceſſio firma permaneat. iuſſimus hanc cartam conſcribi et anulo noſtro ſigillatam ſubtus firmauimus. Signum domni imperatoris auguſti Ottonis inuictiſſimi ceſaris (Monogramma). Egbertus Cancellarius ad uicem Willigiſi

archicapellani recognoui. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXX. actum Radelbone.

a) Ex tribus libr. cop. I. f. 16. b. II. f. 42. b. III. f. 53. b.

b) Dies ac mensis, indictio quoque et annus regni vel imperii, non sunt expressi neque spatium vacuum illis relictum est. Ratisbonae toto anno 980. nunquam fuit imperator, sed perpetuo tunc temporis vel in Francia vel in Saxonia versabatur. Monogramma etiam, prius hic delineatum, ab anno autem 976. non amplius usurpatum, epocham huius instrumenti antiquiorem iubet statuere. Cum ergo tria adsint instrumenta abbatiolam Sctae Mariae tangentia, aut saltem eius mentionem interserentia, in eodem loco Ratisbonae quidem data, quorum unum authographum exprimit annum 976. 22. Julii, hinc similiter alia duo, quae annum 980. absque die et mense exprimunt, circa illud tempus exarata fuisse credendum erit.

c) Ineditum, extractum autem ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 707. b.

CXVIII.

Anno 976. potius, quam 980. (circa 22. Jul.) Ratisbonae.

Otto II. imperator Piligrimo, pataviensi episcopo, eiusque ecclesiae abbatiolam Sctae Mariae, in eadem urbe sitam, cum eius pertinentiis donat.

In nomine sanctae et indiuiduae trinitatis Otto dei fauente clementia imperator augustus. Si petitiones seruorum dei iustas et rationabiles ad effectum perducimus hoc nobis procul dubio et ad regni nostri stabilitatem profuturum. et ad aeternae beatitudinis gaudia capessenda liquido credimus. Qua propter comperiat omnium sanctae dei aeccleſiae nostrorumque presentium scilicet ac futurorum industria. qualiter dilectus fratruelis noster Otto dux alamannorum. et Wuillisus (Willigisus) archiepiscopus

noſtram implorauerunt clementiam ut quandam abbatiolam noſtri proprii iuris ſitam in patavienſi urbe quae eſt in honore ſanctae dei genitricis (constructa). ad eiusdem Urbis epiſcopalem aeccleſiam quae eſt in honore ſancti Stephani protomartyris Chriſti conſtructa et dedicata. vbi ſanctus Valentinus corpore requieſcit. et piligrimus epiſcopus preeſſe dinoſcitur iure perenni donaremus. quorum igitur petitionibus aſſenſum prebentes praedictam abbatiam ad eiusdem praedictae Ciuitatis epiſcopalem ſedem cum omnibus ad eam pertinentibus cum curtibus nemoribus agris vineis pratis paſcuis aquis aquarumque decurſibus molendinis piſcationibus terris cultis et incultis exitibus et reditibus mancipiis utriusque ſexus. et cum omnibus ad eandem abbatiam iuſte aſpicientibus pro remedio animae beatae memoriae patris noſtri. et ſtabilitate regni noſtri imperiali vigore donamus ac perpetualiter tranſfundimus. Et ut haec noſtrae donationis tradicio firma ac ſtabilis permaneat. hanc Cartam confirmationis conſcribi iuſſimus et ſigillo noſtro ſillatam (sigillatam) manu propria ſubtus firmauimus.

Egbertus cancellarius ad uicem Willigiſi archicapellani recognoui.

Signum domni Ottonis (Monogramma) inuictiſſimi imperatoris auguſti.

Anno domin: incarn. dcccclxxx. indict..... Regnante inuictiſſimo imperatore Auguſto Ottone..... Actum Radeſbonae.

a) Est instrumentum male conceptum et expeditum; sigillum impressum illaesum est.

b) Excepto anno nec dies et mensis, nec indictio, nec anni regni et imperii Ottonis II. expressi, sed pro supplendis illis spatia relicta sunt, minus pro indictione, maius pro annis regni et imperii.

Ex hoc autem defectu, et ex erroribus non minimis in hoc instrumento commissis apparet illud ad *duplicata male concepta et expedita* referendum esse.

Nam. 1. ipsum instrumentum super eadem abbatiola revera datum fuit 22. Julii 976. motivis concessionis insuper additis, addito etiam loco Walahunesdorf. Praecedere ergo debuit, non sequi instrumentum, cui illa nova desunt.

2. Otto prius Alamannorum dux certe 22. Jul. 976. dux Bawariorum iam erat, ut patet ex instrumento vero pataviensi, ubi etiam idem Egbertus cancellarius habetur post annum 977. nunquam nominatus.

3. Monogramma huius instrumenti Ottonis IIdi prioris formae est, inde saltem a 5. Jul. 976. non amplius adhibitum, simile illi patris eius Ottonis Imi est, et quidem, quod bene notandum, linea media omnino neglecta: in vero instrumento monogramma verum Ottonis IIdi adhibitum est.

c) Editum ap. Hund. metr. I. edit. Mon. 361. edit. Ratisb. 240. Lünig spicileg. eccles. II. Theil. 768. correctius hinc inde scriptum habetur in libr. cop. I. f. 2. b. II. 29. III. 51. a.

d) Inscriptio exterior saec. XII. habet: Item alia traditio parum modernior de abbatia in Patavia.

CXIX.

Anno 976. 29. Septembr. Frosa.

Otto II. imperator nobili matronae Biletrud praedium in pagis Suanifelden, Norekawe et Solczgawe, quod illi maritus eius, Berchtoldus dux, dudum in proprietatem tradiderat, postea autem fisco imperatoris adiudicatum fuit, restituit.

In Nomine Sancte et individue trinitatis, Otto diuina fauente clementia Imperator augustus, cum officium a deo nobis sit iniunctum, ut ipsius dignitas continua ammonitione ad ea appellet que diuinis et humanis votis respondeant, omnibus fidelibus nostris presentibus et futuris, certum esse cupimus, qualiter dilecta conjux nostra Theuphana Imperatrix Augusta, nostre serenitatis

aures rogando adiit, quod cuidam nobili matrone, Biletrud nominate tale predium quale maritus eius Berchtoldus dux jam dudum in proprietatem illi tradidit, et poſtea ex primatibus regni noſtri in fiſcum noſtrum diiudicatum eſt, et per preceptum noſtrum iterum ſibi redderemus, et concederemus, Nos vero prout dignum erat, piis illarum petitionibus conſencientes predicte matrone idem predium in Pagis Suanifelden Norekawe, Solczgawe nominatis conceſsimus. firmiterque tradidimus cum rebus Eccleſiaſticis (omnibus, id eſt) utriusque (ſexus) mancipiis, edificiis, terris, cultis et incultis. pratis, Paſcuis, Siluis, Vineis, piſcationibus, aquis, aquarumue decurſibus, molendinis, mobilibus et inmobilibus, Venationibus, Judiciis, Viis, Inviis, cum ipſa Muta, exitibus et redditibus (reditibus) queſitis et acquirendis, et cum omnibus jure legaliterque tempore Arnoldi ducis ad ea pertinentibus, ea ratione ut libero deinceps ipſa perfruatur arbitrio, Hec tenendi, dandi, vendendi, commutandi, poſteris relinquendi, ſeu quitquid (quicquid) ſibi libuerit faciendi. Et ut hoc noſtre traditionis firmiſsime preceptum firmius, ſtabiliusque cunctis perpetim credatur, hanc cartam inſcribi, manuque propria roboratam ſubtus, Sigilli noſtri inpreſsione inſigniri juſsimus. Signum domni Imperatoris Ottonis Egbertus Cancellarius ad uicem Wiligiſi Archicapellani. data III. Kalend. Octobris anno dominice incarnationis DCCCCLXXVI. Indictione IIII. anno vero domni Ottonis ſecundi quinto decimo imperii IX. actum Froſa.

a) Ex copia per Bertholdum episcopum eystetensem recognita et sigillo eius roborata an. 1357. 11. April, in qua alia quoque quatuor instrumenta sunt inserta, atque inter ea bina diplomata imperatorum, primum Heinrici II. 1007. 15. April., quod inter authographa num. 212. occurrit, et alterum Cunradi II. 1028. 1. August. quod suo loco producatur.

b) Indictio ordinaria et annus imperii currens respondent anno Chr. notato, annus vero regni completus ante quatuor menses et tres dies numeratus est.

c) Editum in Nagel originibus boicis p. 243. n. 1. ex eodem recognitionis instrumento; in (Waldau) diplom. Gesch. der Stadt Hersbruck p. 7. in nota.

CXX.

Anno 977. 5. Octobr. in civitate Ratisbonensi.

Otto II. imperator, resarturus damnum ac laesionem, quam in nupera regni perturbatione civitati ac episcopatui pataviensi intulit, donat Piligrimo episcopo eiusque ecclesiae praedium Anesipurch, quod quondam Adelbertus episcopus Heinrico seniori, duci (Bawariae) et patruo imperatoris, per concambium tradidit, situm in pago Truongovue, in comitatu Liupaldi, et similiter decem regales hobas circa fiscum suum Loracho mensurandas; simulque statuit: ut Piligrimus antistes in ecclesia lauriacensi reintronizatus, successoresque eius fiant et nominentur pontifices lauriacenses.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis, Otto diuina fauente clementia imperator Auguſtus. Nouerit omnium fidelium noſtrorum praeſentium ſcilicet et futurorum induſtria. qualiter ſolidum et inmarceſcibile bonum nobis fore credimus. ſi de tranſitoriis diuinitus nobis collati regni commodis et pauperum in calamitatibus et ſanctarum Chriſti aeccleſiarum neceſſitatibus regia munificentia ſuccuramus. Quapropter lamentabili miſeratione perculſi ſuper infortunio et iactura depraedationis rerum aeccleſiaſticarum epiſcopii uenerabilis atque nobis dilectiſſimi Piligrimi pontificis cuius ſanctae Patauienſis aeccleſiae urbem et par-

parrochiam exorta regni perturbatione incurſu hoſtili invaſam et non ſolum ab inimicis omnino deuaſtatam. uerum etiam deo propitio de illis nobis uictoriam concedente. recidiuo conſulentes periculo. ciuitatem praefatam condolemus funditus noſtra iuſſione deſtructam. Vnde ergo ſiquid eſt quod aut dictante regali diſtrictione. uel cogente irritae pacis ſuſpicione leſionem aliquam iam dicta ciuitas noſtro molimine pertulit. aut parrochia. noſmet ipſos a dei omnipotentis ſanctorumque reatu et offenſa abſoluere ſatagentes. tam deſiderio remunerationiſ uite aeternae ſuccenſi. quam etiam cariſſimi fratruelis noſtri. Ottonis ſcilicet ducis Bauvariorum. et illuſtris Livpoldi marchionis interuentu precibusque ſollicitati. quoddam praedium iuris noſtri Aneſipurch nominatum. quod quondam uenerandae recordationis Adalbertus ſanctae Patauienſis aeccleſiae antiſtes. ex maſſa ſancte Lauriacenſis aeccleſiae patrimonii Heinrico duci piae memoriae patruo quoque noſtro tradidit in concambium in pago Trungowe. in ripa Aneſi fluminis. in Comitatu Livpoldi eidem ſanctae Lauriacenſi aeccleſiae quae in honore ſancti Stephani ſanctique Laurentii martyrum foris murum conſtructa est. quam primae ſedis antiquitus praeſulatum fore nouimus. id ipsum regali atque imperiali auctoritate reddimus. omnique integritate ſui in proprium praefatis ſanctis perpetualiter tenendum. ea tradimus conditione. ut a iam dicto Heinrico econtra uicario uilla donata quae dicitur Vfhuſa. nihilominus una in proprium aeternaliter permaneat. inſuper etiam. decem regales hobas ab occidentali ripa praedicti Aneſi fluminis hoc eſt in uico uiſci (fisci) noſtri Loracho nuncupato. et ubi ſanctae Lauriacenſi aeccleſiae propinquius menſurari poſſit praefata quantitas hobarum cultae et arabilis terrae cum omni iure et lege concedimus. hoc est mancipiis cum quibus poſſeſſae erant tempore ducatus Heinrici iunioris. omnique uſu quo illi ſeruiebant uel quae ſunt inde oriunda utriusque ſexus et aeccleſiis. decimationibus. curtibus. ſiluis. pratis. paſcuis. aquis. aquarumque decurſibus. molendinis. piſcationibus. mobilibus et immobilibus. quaeſitis et inquirendis omniaque pertinentia ad iam dicta donamus. et in poteſtatem ſanctae Lauriacenſis aeccleſiae perpetuo tranſfundimus.

Prefertim ſicut priſcis temporibus ſancta Lauriacenſis aeccleſia quae foris murum in honore ſancti Stephani ſanctique Laurentii martyrum conſtructa et dedicata eſt ante diſcidium et deſolationem regni Bauvariorum mater aeccleſia et epiſcopalis cathedra fuit. ita deinceps priſtino honore ac dignitate canonica auctoritate perfruatur. Quam etiam praeſenti praecepto noſtro renouamus atque roboramus. et iam ſepedictae Sctae Lauriacenſi ſedi uenerabilem Piligrimum reintronizamus antiſtitem. quatinus amodo tam ipſe quam omnes ſui Succeſſores Lauriacenſes fiant et nominentur pontifices. Quicunque autem noſtrae donationis (et) traditionis paginam mutauerit. uel quicquam de praeſcriptis alienare de cauſa (caſa) dei praeſumpſerit. primum dei omnipotentis ſanctorumque martyrum Stephani atque Laurentii iram incurrat. et tamen nihilominus noſtrae liberalitatis indulta donatio rata et inuiolabilis permaneat. Signum domini Ottonis inuictiſſimi ceſaris (Monogramma) Gerpertus Cancellarius ad uicem Willigiſi archicapellani notaui. Data III Nonas Octobris anno domini DCCCCLXXVII indictione VI. Regnante piiſſimo imperatore Auguſto. Ottone. anno XVII. actum in ciuitate Ratiſbonenſi. In Chriſto nomine amen.

a) Ex tribus libris cop. I. f. 16. II. f. 42. III. f. 53.

b) Indictio, quae caesarea est, et annus regni conveniunt anno Chr. indicato.

c) Editum in Wiener Jahrbüchern XL. Bd. Anzeigeblatt 12. num. 11; brevissime extractum ab Aventino in excerptis passav. apud Oefele I. 707. b., et paulo copiosius ab Hansiz in Germ. sacr. I. 223.

d) Facta comparatione huius cum altero instrumento, cuius authographum adest sigillo munitum, manifeste liquet, hocce praeconceptum revera esse, semperque sigillo caruisse, cuius etiam nulla in contextu instrumenti eiusdem fit mentio. Displicuit ergo illud curiae imperiali ac omissis pluribus, quae illam offenderant, aliud superadditum riteque exaratum est. Negotii peracti duplex locus in hisce instrumentis eodem die ac anno datis ex rei natura intelligi potest, ut primo Ratisbonae, iam ante diem 5tum Octobris desuper

tractatum fuerit, deinde autem ipsa 5ta Octobr. in villa Eidrateshusen (Ederzhausen), haud longe a Ratisbona distante, utrumque instrumentum sit notatum, alterum autem, quod praeplacuit, absolutum.

CXXI.

Circa annum 980, sive inter 978—983.

Otto II. imperator monasterio Hornbach sex mansos regales in villa Quideredesbach, in pago Vuormazveld, in comitatu Ottonis ducis Karentinorum, donat, simulque in nemore imperatoris, in quo illi mansi iacent, foeturam porcorum lignique caesionem concedit.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis Otto diuina fauente clementia Imperator Augustus omnibus christiane fidei religiosis cultoribus ac regie et imperialis excellencie Jure honorem prebere debentibus per subiectum adhibiti scripti titulum patere volumus qualiter nos equiuoci nostri ac fidelis Ottonis Karenthinorum videlicet ducis interuentu ad ecclesiam sancti pirminii que est in castello Hornbach dicto constructa cui eciam sub presenti tempore Adalbertus venerabilis abbas preesse uidetur nostre proprietatis sex mansos regales in villa quidersbach (quideredesbach) nominata sitos in comitatu ipsius prefati Ottonis et in pago wormesued uocato iacentes cum omnibus utensilibus illuc rite pertinentibus areis edificiis terris cultis et incultis campis pratis pascuis exitibus et redditibus uiis et inuiis quesitis et inquirendis et cunctis aliis appendiciis que dici adhuc aliquo modo aut nominari possunt pro eterne mercedis retribucione ac nostre dominationis auctoritate donauimus atque ad integrum illuc in proprietate tradidimus Ad hec eciam prefate ecclesie Abbati superius nominato eiusque successoribus futuris ut in nemore nostro in quo site sunt hobe a nobis (dictae) ec-

clefie date impiguatur fetura porcorum ſine decimacione qui in areis earundem hobarum nutrire poſsint lignique ceſionem in edificii uſum in eodem noſtro foraſto (foreſto) propter merita ſancti pirminii et petitionem iam dicti equiuoci noſtri conceſsimus et ut hec noſtre donationis tradicio firmior in futuris temporibus a cunctis fidelibus habeatur hanc noſtram cartam ſiue preceptum inde conſcribi (conſcriptum) manu propria ſubtus firmauimus et annuli noſtri inpreſſione iuſſimus aſſignare.

a) Ex cod. dankartiano continuato f. 46. nec non ex alio codice, circa an. 1462 conscripto fol. 69., ac. f. 74 b.

b) Notae chronologicae desunt in isto transsumto. Epocha eius figenda est inter annos 978 et 983; sub Ottone enim II. imperatore alter Otto, dictus Wormatiensis hic memoratus, factus est dux Carinthiae sive Karentinorum et quidem anno 978, Otto II. autem imp. obiit 983. 7. Decembr.

c) Editum in actis Mannheim. VI. 271. n. 16. ex altero cod. hornbacensi fol. 69; nam in aliis duobus transsumptis desunt illa, quae sequuntur ad finem post verba: a cunctis fidelibus habeatur.

CXXII.

Anno 980. 11. Octobr. Triburiae.

Otto II. imperator monasterio S. Emmerammi Ratisponae donationem, olim a comite Vuarmunt illi factam in loco Riut iuxta fluvium Enum, in pago Sundargovue, in comitatibus Arnulfi, Hartwici, Sigihardi et alterius Arnulfi, confirmat, simulque monachis exemptionem a iudiciaria potestate cum quadam restrictione concedit.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Otto dei gratia imperator auguſtus. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris praeſentibus et futuriſ ſcilicet qualiter noſ ob amorem dei omnipotentis ac remedium anime noſtre. et per interuentum cari nepotiſ noſtri duciſ Ottoniſ noſtri. et wolgangi (wolfgangi) uenerabiliſ ratiſponenſis epiſcopi. et fideliſ noſtri Ramwoldi abbatiſ. Monachiſ in praedicta urbe. deo ſanctoque dei martyri emmerammo deuote ſeruientibus quaſdam reſ quaſ iam antea quidam comeſ nomine Vuarmunt illiſ ſupra annonam ſibi deputatam pro requie ſuae animae tradiderat in loco Rivt. iuxta enum fluuiũm. in pago ſundargovue in comitatibus arnulfi. Hartwici. Sigihardi. item Alnulfi (Arnulfi) comitum. cùm omnibuſ rebuſ eidem loco aſpicientibus. id eſt terriſ cultiſ et incultiſ. curtilibus et edificiis. pratiſ. paſcuiſ. ſiluiſ. ſaginationibus uenationibus piſcatiõnibus portibus aquiſ aquarumue decurſibus. molis et molendini(ſ). lociſ. mancipiiſ utriusque ſexuſ. parſchalchiſ. cidalariiſ uectigalibus cunctiſque utenſilibus ad eundem locum Rivt iure aſsignatis. uiiſ et inuiiſ. .intrinſecus. forinſecuſ. queſitiſ et inquirendiſ noſtro regio banno. noſtre poteſtatis adiumentiſ. praedictiſ monachiſ cum omni integritate ſuper illorum annona conceſsimus.

ea tamen ratione ut ſi epiſcopus eidem monaſterio praeſidenſ. aut aliqua potenſ perſona hanc traditioniſ firmitatem uiolenter infringere uoluerit. cuncta quae tradita fuerant. redeant in iuſ et poteſtatem domine iuodite. et filii eius Heinrici duciſ. ſeu ipſorum heredif proximi. Conceſsimus etiam praenotatiſ monachiſ. ut nulluſ ex iudiciaria poteſtate comeſ uel iudex. ſeruiſ ſeu parſcalchiſ eidem loco ſeruientibus audeat aliquod iniurium facere. nec in aliqua cauſa illoſ iniuſte uexare. et ſi forte quid negotii acciderit inter coſ in furtis ſeu homicidiiſ. vel quidlibet huiusmodi comeſ nullus uel exactor alius nec bannum inde requirat uel publicum ad mallum coſ banniat. uel aliquam super coſ poteſtatem exerceat. ſed tantummodo monachi et aduocatus eiuſdem loci. inſuper ne per occaſionem imperialiſ noſtre donationiſ ullo modo legaliſ correctio eiſ denegetur. aut ab illiſ inquirenda diſsimulentur incorrecta. firmiter iubemus ne id fiat. ſed aduocatus potenter et iuſte iudicet et finiat. ſi eis nolentibus quod abſit ex duce compellantur. Et ut hec ſcripta firma ſtabiliaque permaneant iuſsimus eiſ hoc praeſens praeceptum conſcribi. et anuli noſtri impreſsione muniri. manuque propria firmauimuſ.

Data V Jduſ Octobris Anno dominice incarnationis DCCCCLXXX indictione VIII. Anno regni ottoniſ ſecundi XX. Jmperii autem XIII Actum triburiae.

a) Ex cod. I. cop. S. Emmer. f. 64. b. et 65. absque num.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Pez. thes. I. III. 57. in Lünig. spicileg. eccles. continuat. III. 107., in libr. probat. S. Emmerammi 119. num. 47.

d) In plurimis de verbo ad verbum concordat cum diplomate Ottonis I, an. 959. 9. Jun., quod habetur in originali.

CXXIII.

Anno 983. 5. Junii. Veronae.

Otto II. imperator donationem bonorum infra et extra murum civitatis Ratisponae, locorum etiam Puchilinga et Eccolvinga in pago Tuonahgouui, in comitatu Paponis; Atasfeld in pago Nordgeuui, in comitatu Heinrici; Alpurc et Perc in pago Tuonahgeuui, in comitatu Liudpoldi, a Willihalmo mercatore et uxore eius Heilrat monachis Scti Emmerammi olim factam, renovat et confirmat.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ Otto diuina diſpenſante clementia Imperator Auguſtuſ: notum fieri cupimuſ omnibuſ fidelibuſ noſtriſ praeſentibuſ ſcilicet ac futuriſ. qualiter quidam mercator noſter uuillihalm dictuſ a praedeceſsoribuſ noſtris libertate donatuſ. et uxor eiuſ heilrät uocitata tradiderunt ad ſanctum emmerammum in rateſponenſi ciuitate et monachiſ inibi deo ſeruientibuſ. quicquid praedii et mancipiorum tunc in tempore habuerunt exceptiſ quatuor mancipiiſ pro animarum ſuarum remedio ac mercediſ aeternae deſiderio ea uero pactione ut ſuae fine tenus uitae poteſtatiue uſui potirentur uiuendi poſt amborum de hac luce diſceſsum integre pertinerent ad ſanctum emmerammum fratribus ſeruiendum quod ita factum eſt puplice teſtium affirmatione. et iure iurando qui eidem traditioni praeſenteſ interfuerunt ſimiliter et primi iudiceſ comitatuum panno conſtricti et juramento idem teſtificati ſunt. Haec ſunt loca id eſt curtilia infra murum et extra praedictae urbiſ aedificiiſ ſiue aliter poſſeſſa et praedicta huic adiacentia et puchilinga. Et eccoliunga. Cum mancipiiſ in pago tüonahgouui. in comitatu paponiſ. et ataffeld in pago nordgeuui. in comitatu

heinrici. et alpurc. et perc. in pago tuonahgeuui. in comitatu luidpoldi. Nos uero haec audientes propter dei amorem et sancti emmerammi et peruenerabilis vuolfkangi reginensis episcopi petitionem. nec non et ramuoldi abbatis fidelis nostri interuentui satis facientes. hanc traditionem imperiali auctoritate nostra renouauimus et eadem loca cum appendiciis suis hoc esse (est) curtilia cum aedificiis. uillis. et casis. vineis et uinitoribus. agris. pascuis. siluis. aquis piscationibus. molendinis. mobilibus et inmobilibus. exitibus et reditibus. quesitis et inquirendis. mancipiis utriusque sexus. exceptis supradictis quatuor omnique legitima cautione ad altare sancti Emmerammi martyris. et fratrum usibus seruienda cum omni integritate concessimus. nemini contradicente. Et fiscalis potentiae persona. siue alicuius consanquinitatis eorum conditione. Et ut haec concessionis nostrae auctoritas firma ac stabilis permaneat infuturis temporibus. hoc praesens praeceptum iussimus inde conscribi. Et anuli nostri inpressione sigillari. et subtus manu propria corroborauimus.

Signum domni Ottonis magni et invictissimi imperatoris augusti Hildiholdus episcopus et cancellarius uice uuilligisi archicapellani notaui.

Data Non. Jun. Anno dominice incarnationis. dcccc.lxxxiij. regni uero secundi ottonis. xxv. imperii autem xv. indictione xi. Actum feliciter Ueronae Am.

a) Extat sigilli locus et foramen, cum sectionibus suis octo illi praeparatum; nullum autem sigilli vestigium. Hoc excepto nihil perfecti instrumenti caesarei desideratur; nam et manus imperatoris mediam sui monogrammatis lineam adiecit. Ex quo apparet in cancellaria imperatoris istud instrumentum certissime esse scriptum, ultimo autem perfectionis suae actu, sigillatione, destitutum.

Comparanti hoc exemplar, quod non est nisi instrumentum generale trium specialium instrumentorum ac traditionum, cum instrumento tertio speciali sane perfecto et super traditione locorum Alpurc et Perc exarato, manifestum fiet, utrumque instrumentum eadem dupplici manu et eodem dupplici atramento esse exaratum. Ideo conclu-

cludendum erit, post tria specialia instrumenta generale instrumentum ceu superfluum esse reiectum, hacque de causa sigillo caruisse et carere.

b) Notae chronologicae concordant, sic tamen, ut annus regni ad epocham primam an. Chr. 957 post Sept. coeptum et uterque annus tum regni tum imperii completus sive elapsus computetur.

c) Instrumentum hoc generale ineditum.

CXXIV.

Anno 983. 10. Junii. Veronae.

Otto II. imperator monasterio campidonensi liberam abbatis electionem et quamcunque aliam antecessorum suorum concessionem confirmat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Otto diuina fauente clementia imperator auguſtus. Oportet igitur noſ qui diuino munere a (abundat hoc vocabulum) ceteriſ mortalibuſ ſumus prelati eius in omnibus parere praeceptiſ. et loco ſibi dicata per petitioneſ fidelium noſtrorum nostro releuare iuuamine. atque imperiali tueri munimine. quoniam id nobiſ et ad temporalem vitam proſpere tranſigendam et aeternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimuſ. Quapropter comperiat omnium fidelium noſtrorum praeſentium ſcilicet et futurorum ſollertia. qualiter fideliſ noſter Rovdolfuſ abba campidonenſis coenobii adiit celſitudinem noſtram. innoteſcenſ nobis quod anteceſſoreſ noſtri Hludouuicus uidelicet imperator filius Haroli magni imperatoriſ. nec non et hludouuicus rex. ſed et karolus imperator. arnolfus etiam imperator. et Hludouuicus filius eius rex. Covnradus rex. et Heinricus rex. et beatae memoriae genitor noſter Otto imperator auguſtus. fratribuſ in monaſterio quod dicitur campidona quod eſt conſtructum in honore ſanctae dei genitriciſ mariae et ibidem requieſcunt pretioſa corpora ſanctorum martyrum Gordiani et Epimachi deo famulan-

tibus licentiam tribuissent ex illis ipsis eligendi abbatem quamdiu ibi talem inuenire potuissent qui ipsam sanctam congregationem secundum regulam sancti benedicti digne regere ualeat. Itaque nos morem prescriptorum antecessorum nostrorum sequentes. propter petitionem Gisilharii magedeburgensis uenerabilis archiepiscopi imperiali auctoritate concessimus in predicto loco sancto ob amorem domini nostri ihesu christi nostraeque mercedis augmento. ac pro coniugis carissimaeque prolis nostrae salute. habere potestatem illis eligendi abbatem. si dignum domino auxiliante inter illos inuenire potuerint. et nulli alio (alii) abbas subiectus sit nisi imperatoribus et regibus. et illam atque omnem concessionem quamcunque antecessores nostri eidem monasterio contulerunt. in immunitate. donatione. seu cuiuscumque securitatis additamento. sicut melius et plenius illorum temporibus habuerunt. ut ita et deinceps habeant per hoc auctoritatis nostrae praeceptum plenius in dei nomine confirmatum. Hanc itaque nostram imperialem auctoritatem ut inconcussam et inuiolabilem optineat firmitatem. manu propria nostra subter confirmauimus et anuli nostri impressione sigillari iussimus.

Signum domni Ottonis inuictissimi (Monogramma) imperatoris augusti. Hiltiboldus episcopus et cancellarius uice willigisi archicapellani notaui et s. (Signum recognitionis) Data IIII. idus iunij. anno dominicae incarnationis. DCCCC°. LXXX°. III. Indictione XI. Anno uero regni II[a]. Ottonis XXV. imperii autem XV. Actum ueronae feliciter. AMEN.

a) Ex libro cop. antiquissimo campidonensi saec. XI. fol. 19.

b) Indictio et uterque annus, regni ac imperii, iam completus, ille a mense Septemb. 957. numeratus, ante novem menses, hic ante quinque menses et 17. dies, respondent anno Chr. expresso, cui favent multa alia diplomata eiusdem imperatoris Veronae hoc anno a calendis Junii usque ad diem 17. data.

c) Editum in Mabillonii vet. Analect. Tom. IV. 471. in Lünig spicil. eccles. III. Th., sive operis Tom. XVIII. 170. num. 4; fragmentum eius

occurrit in der Stadt Kempten Rettung gegen das Stift Kempten, Beil. 50. num. 7. et in Neugart cod. Alemann. dipl. I. 632. num. 778.

d) In plerisque convenit cum diplomate anno 939. 11. Sept. cuius adest authographum n. 118; differt autem potissimum in eo, quod memoret Conradi I. diploma super electione, cuius nunquam alias fit mentio.

CXXV.

Anno 985. 6. Februarii. Mulenhusen.

Otto III. rex nepoti suo Ottoni (wormatiensi) curtes Wasago et Luthara in pagis Wormazvelde et Nachgowe, et in comitatibus Ceizolfi et Emichonis comitum, donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Otto diuina fauente clementia Rex. Juſta regie ſublimitatis dominatio eſt pijs petitionibus fidelium deuota adimpletione aſſenſum exhibere. Quapropter omnium fidelium noſtrorum, preſentium ſcilicet ac futurorum noticie pateſacimus, quomodo dilecte auie noſtre, Adelheide, ac cariſſime genitricis noſtre Theophanne uidelicet Imperatricum auguſtarum necnon et fidelis noſtri Willegiſi Moguntine ſedis Venerabilis archiepiſcopi, votum ac petitionem ſequendo, caro nepoti et equiuoco noſtro Ottoni de noſtra proprietate dedimus, Waſago nuncupatum. et Curtam (curtem) Luthara nominatum in pagis Wormarvelde, et Nachgowe dictis atque in Comitatibus Ceizolfi et Emichonis Comitum ſitam exceptis decimis que pertinent ad eccleſiam Wormacienſem, et nonis que pertinent ad frankenfurt, ac thelonium, mercatum et bannum preſcripte Curtis et foreſti, atque ad integrum eandem Curtem cum omnibus utenſilibus illuc rite aſpicientibus. villis. vicis, Mancipiis utriuſque ſexus, arcis, edificiis, terris cultis et incultis, agris. pratis. Campis. ſiluis. Paſcuis. Venationibus. Foreſtis et Foreſtariis. aquis aquarumque decurſibus. piſcationibus

molendinis. vijs et inuijs. exitibus et reditibus, queſitis, et inquirendis. mobilibus et immobilibus, cunctiſque appendicijs, que adhuc dici aliquo modo, aut nominari poſſunt. per hanc noſtre dominationis auctoritatem et preceptionem ſibi tradidimus, Ea uidelicet ratione ut idem iam dictus nepos et equiuocus noſter Otto. de prefata proprietate, ac Thelonio. Mercato. et Banno. alijsque rebus ſibi a nobis traditis liberam dehinc tenendi. tradendi. vendendi, ſeu commutandi, abſque omnium hominum contradictione poteſtatem habeat, ſeu aliud quicquid ei melius placuerit faciendum (faciendi). Et ut hec noſtre donationis traditio preſenti ac futuro tempore firmior ac ſtabilior a cunctis fidelibus habeatur. hoc noſtre celſitudinis preceptum inde conſcriptum ſigilli noſtri impreſſione ſignare iuſſimus, manuque propria, ut infra uidetur coroborauimus. Signum domni Ottonis glorioſiſſimi Regis. (Monogramma.)

Hildebrandus (Hildeboldus) Epiſcopus et Cancellarius uice Willegiſi Archiepiſcopi, recognouit. Data VIII. Idus Februarij. Anno dominice Incarnationis. D.CCCC.LXXXV. Indict. XIIII. Anno uero regni tercij Ottonis ſecundi (ſecundo). Actum Mulenhuſen feliciter Amen.

a) Ex libro cop. wirceb. circ. an. 1278 conscripto, signato nr. 5. p. 229., et ex libro albo privileg. f. 15., qui habet: „Forestum nostrum."

b) Annus regni currens convenit anno Chr. expresso. Indictio vero unitate abundat.

c) Ineditum; cnfr. autem Schannat hist. Wormat. II. 25 et 26.

CXXVI.

Circa annum 988, inter 984—996.

Otto III. rex monasterio Horunbach (Hornbach) privilegium super libertate a tributis absque conditione confirmat, simulque praestationes sive mulctas pecuniarias de interfectis hominibus eiusdem ecclesiae ad Wergildum dicti monasterii concedit.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Otto diuina fauente clementia rex Si erga loca diuino cultui mancipata pro oportunitatibus ſeruorum dei ibidem conſiſtencium beneficia congrua ſine dubio concedimus (ſine dubio) ad eterne beatitudinis premia capeſcenda talia facta nobis proficere non diffidimus Igitur conperiat omnium fidelium noſtrorum preſencium ſcilicet et futurorum ſolercia Quia vir venerabilis Adalbertus abba ex monaſterio gamundias quod alio nomine Horunbach appellatur conſtructum in honore ſancte dei genitricis marie ſanctique Petri principis apoſtolorum veniens ad nos detulit nobis precepta anteceſsorum noſtrorum regum Lotharii et Karuli ac beate memorie aui noſtri Ottonis et eius equiuoci genitoris noſtri Imperatorum videlicet auguſtorum in quibus reperimus inſertum qualiter illi eundem locum propter diuinum frequentaſsent amorem et familiariter congregationem ſub regulari habitu ibidem degentem intimo cordis amore dilexiſſent vel quomodo in eorum elemoſinam homines ingenuos qui ſuper terras ipſius monaſterii commanebant qui freda aut tributa aut cenſum ſeu heribannum aut aliqua exacta vel quaſcunque redibuciones ad partem fiſci perſoluere debuerant ad reſtauranda luminaria prefati monaſterii illuc conceſsiſsent deprecatus eſt namque nos predictus abbas ut pro mercedis noſtre augmento denuo hoc noſtre auctoritatis precepto renouaremus

Cuius quoque peticionem benigne ſuscipientes iuſsimus inde hoc preſens preceptum conſcribi per quod volumus firmiterque iubemus ut nullus iudex publicus ullam ſuper ingenuos homines qui teneant atque poſsideant terram preſcripti monaſterii exerceat poteſtatem ad aliquod confringendi (aliquid conſtringendi) aut cenſum aut freda aut tributa ſeu heribannum aut aliqua exacta vel quaſcunque redibuciones ab eis exigendi ſed in elemoſina noſtra ſicut et anteceſsores noſtri reges iam pridem ad antedictum monaſterium illos (illis) confirmauerunt ammodo (āmodo) ac deinceps omni tempore noſtre largitatis condonacione firmiter ſine vllius contradictionis obſtaculo illuc perſiſtant atque perdurent. Ad hec eciam ob dilectionem et interuentum dilecti nepotis et equiuoci noſtri Ottonis ducis conceſsimus predicto Abbati Adalberto et ſue eccleſie ſuisque ſucceſsoribus pacem et bannum qui regio fisco ſolui debuit de interfectis hominibus eiuſdem eccleſie uti (ut) ipſe et ſui ſucceſsores in Jus eccleſie ad uuergildum recipiant bannum et pacem quod ad regium ius adſpiciebat de eiſdem interfectis ſicut antea a predeceſsoribus noſtris eidem eccleſie conceſsum fuerat Et ut auctoritas hec noſtra firma ſtabiliſque permaneat et a dei noſtriſque fidelibus verius credatur manu propria noſtra ſubtus eam firmauimus annuloque noſtro ſigillari iuſsimus.

Signum domni Ottonis glorioſiſsimi regis.

Hildibaldus Episcopus et cancellarius vice willigiſi Archiepiscopi recognoui.

a) Ex codice dankartiano fol. 6. num. 11.

b) Caret notis chronologicis transsumptum huius diplomatis, quod Crollius mox laudandus inter annos 984—990 collocat, quia memoratus in eo interventor Otto wormatiensis solo ducis titulo nominetur, qui ab an. 978—983, iterumque ab an. 989 dux erat Karinthiae et marchio veronensis, quem simplici ducis eloquio intervenientem videmus in chartis 985. 29. April Diusburg, et 988. 1. Januar. Franconfurt ap. Schannat. cod. historiae Wormat. 27 et 28. Quae ratio si haud subsistat, alia epocha eius statui nequit, nisi epocha ipsius regni Ottonis

III. 983. 7. Dec. ab obitu patris eius Ottonis II, usque ad eius coronationem imperialem 22. Maii 996; personae enim reliquae omnes in hoc diplomate occurrentes eodem tempore vivebant, nec de tempore regiminis abbatialis Adalberti Hornbacensis certo constat.

e) Editum a Crollio in actis Mannheimensibus VI. 272. num. 17., ad quem numerum spectat etiam nota o) pag. 271. num. 16.

CXXVII.

Anno 989. 1. Octobr. Franconovurt.

Otto III. rex Abrahae frisingensi episcopo territorium quoddam per montium rivulorumque terminos designatum, in regione Chreine, in marcha ducis Heinrici et in comitatu Waltilonis comitis situm, donat, excepta solummodo proprietate Tribizlai; insuper bannum sylvestrem sive forestalem, per terminos descriptum, denuo eidem episcopo constituit.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ. Otto diuina fauente clementia rex. Nouerit igitur omnium fidelium noſtrorum preſentium ſcilicet et futurorum induſtria qualiter noſ digniſ et admodum honeſtiſ peticionibus dilecte matriſ noſtre Theophanu. nec non cari nepotiſ noſtri Karentinorum duciſ Heinrici ſuppliciter rogati uenerabili uiro Abrahe ſancte Friſingenſis aeccleſie preſuli noſtre familiaritati digne adiuncto quandam noſtre proprietatiſ partem in regione uulgari uocabulo Chreine et in marcha duciſ Heinrici et in comitatu waltiloniſ comitis ſitam ibidem ubi riuuluſ Sabniza originem producere incipit. deinde statim occidentem uerſus cacumina montium ſiluaſque interiacentes uſque ad boſanam et ſic ad fineſ earundem alpium deinde ubi

riuuluſ cotabla originem ſumit uſque ad hoc locum ubi hoſtium in Zoura fluuium mittit. ſicque tranſ zouram uſque ad ſumitatem ipſiuſ montiſ zoure adiacentiſ qui extenditur orientem uerſus et ita per eundem montem perque uallef uſque ad caſtrum quod uulgo boſiſen uocatur ſtatimque de eodem caſtro uſque in riuulum qui uocatur Goztehe et cacumina montium ad Zouram reſpicientia perindeque ubi prefatus riuuluſ auſtrali parte decurrenſ hoſtium uadit in Zouram. ac ſic tractim dum zoura hoſtium facit in Zauam. ac quicquid inde locorum inter illaſ proprietateſ duaſ ſitum eſt. Abrahae uidelicet epiſcopi ac vuernhardi comitis excepta proprietate pribizłauui noſtra regali traditione ſibi donata hoc totum nobiſ pertinenſ Abrahe epiſcopo in proprietatem donare curauimus ac iuncta zourae ripa quantum extenditur unius iugeri longitudo uſque ad uadum quod uulgo ſtreſoubrod uocant ibique ultra eundem fluuium occidentem uerſuſ uſque in uiam quae uocatur uia Chreinariorum et ſurſum per eandem uiam quicquid campi in auſtrali eiusdem uiae parte iacet. ita ut primet territorium et ſiluula quae zourſka dobrauua ſub eadem comprehenſione teneatur et ſpatium quod iacet inter primet et uvizilineſteti per medium diuidatur et ſic uſque in prefatum riuulum ſabniza noſtra regali potentia in proprium uſum conceſsimus. firmiterque donauimus. Cum terriſ cultis et incultiſ. pratiſ. paſcuiſ ſiluiſ edificiiſ aquiſ aquarumve decurſibus ipſoque iamdicto foreſto uenationibus piſcationibus molendiniſ mobilibus et inmobilibus. uiiſ et inuiiſ exitibus et reditibus queſitiſ et inquirendiſ et cum omnibus iure legaliterque ad hec pertinentibus. Precipimus etiam et nouiter conſtituimus eiſdem locis bannum noſtrum a riuulo ſabniza. uerſuſ occidentem uſque ad finem boſanga et inde uſque ad iam dictum riuulum chotabla indeque uſque in Loura fluuium et quicquid intra haec eadem prefata undique ſecuſ comprehenſum uidetur loca. et regio imperatorioque more iubemuſ. eo tenore ut ſiquiſ quarumlibet perſonarum in quibuslibet iam dictiſ ſiluularum uel foreſtorum lociſ cuiuslibet generiſ feraſ canibus uel qualicunque modo inſequitur bannum huiusmodi culpa. noſtro debitum fiſco ipſi epiſcopo omni dubietate poſtpoſita ſi hoc abſque

eius

eius fecerit licentia dominica eſtimatione perſoluat. Haec vero et caetera iam dicta tali conſtat ratione. ut ipſe iam dictuſ epiſcopus libero deincepſ perfruatur arbitrio hec omnia tenendi dandi uendendi commutandi, ſeu quicquid inde uoluerit faciendi. et ut hec noſtre largitioniſ auctoritaſ firmior ſtabiliorque cunctiſ ſanctae dei filiiſ perpetim credatur hanc cartam inſcribi iuſsimus anuloque noſtro ſignatam manu propria ſubtuſ eam firmauimus Precipimus etiam ut nulluſ comeſ nec iudex ſiue decanus neque aliqua perſona iuſ habeat ſe intromittendi abſque licentia epiſcopi aut eius cuicunque ipſe commendauerit.

Signum domni Ottoniſ (Monogramma) glorioſiſsimi regis, Hildibalduſ epiſcopus et cancellarius uice vuilligiſi archiepiſcopi recognoui.

Data Kal. Octobris. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVIIII. Indictione II. Anno autem tercii Ottoniſ regni VI. Actum Franconovurt. feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. 38. b. II. 104. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 136. edit. Ratisb. 92. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 218. in Meichelbeck hist. frising. I. 185. in Resch annal. sabion. III. 637. n. 4. et in Baron Hormayrs Preisschrift II. 3.

d) Vix non de verbo ad verbum concordat cum diplomate Ottonis II. 974. 24. Nov., quod habetur inter autographa.

CXXVIII.

Anno 992. 5. Novemb. Dornburg.

Otto III. rex Abrahae frisingensi episcopo donationem avi sui, Ottonis I. imperatoris, ipsi super curte Gudago in comitatibus taruisiano ac vicentino olim factam, renovat atque confirmat, eadem sub conditione, ut post obitum eiusdem episcopi curtis illa ad servitium Scti Candidi ad Inticam redeat atque pertineat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuidue trinitatis Otto diuina fauente clementia rex. Nouerint omneſ fideleſ noſtri preſentes atque futuri qualiter fideliſ noſter Abraham epiſcopus obtutibuſ noſtriſ preſentari fecit preceptum beate memorie domni aui noſtri Ottoniſ uidelicet imperatoriſ Avguſti in quo continebatur quomodo ipſe per interuentum dilectae ſuae contectuliſ (contectalis) Adalheidiſ imperatriciſ Auguſtae carae auiae noſtrae nec non et eius equiuoci genitoriſ noſtri quaſdam reſ imperialiſ iuriſ ſitas in comitatu taruiſiano haut longe a fluuio uallatus. et in loco qui dicitur Chunio qui ſitus eſt prope litus brente qui fuit Iſaac traditus iudeo a Wicberto et in loco qui dicitur piſcatoruſ. et vicentino comitatv in circuitu gudage ultra tria miliaria et in utrique ripa brentae iuſ macelli et in eius finibus quae inter iſtoſ deſignatoſ fineſ iacent quae apellantur aunario. deinde terminante in aqua quae dicitur muſonae deinde terminante in flumine diſo et deinde terminante in litrano unde ſiluſ reſurgit. et de ipſa curte ſupra nominato gudago terminante aurillia et deinde terminante in reſcio inter iſtos deſignatoſ fineſ. cum pratiſ paſcuiſ uiiſ et inuiiſ exitibus et reditibus fontibus aquiſ aquarumque decurſibus piſcationibuſ molendiniſ ſiluiſ et

paludibuſ omnibusque rebus iuſte legitimeque ad eandem curtem reſpicientibus queſitiſ et inquirendiſ ad ſeruitium ſancti Candidi ad inticam in manuſ ſibi ſatiſ cari epiſcopi iam ſuperius Abraham appellati ob remedium animae ſuae tradidit eo ſcilicet tenore ut idem iam dictus epiſcopuſ uſque ad obitum ſui abſque contradictione omnium totum atque integrum teneat atque poſsideat poſtea vero ſeruitio ſancti Candidi redintegratum perpetim inibi permanſurum ad inticam redeat atque reſpiciat. Pro rei tamen firmitate petiit celſitudinem noſtram idem iam dictus Abraham Friſingenſis eccleſiae epiſcopus uenerabiliſ ut noſ denuo id ipſum noſtrae donationiſ auctoritate confirmaremus. Noſ uero ob dilectionem prelibatae auiae noſtrae Adalheidiſ imperatriciſ auguſtae. et frequenſ ſeruitium quod ipſe deuoto animo ſepius nobis exhibuit piae peticioni illiuſ benignum aſsenſum prebenteſ eandem curtem gudago ſupra nominatam cum omnibus rebus illuc rite aſpicientibus eodem tenore ſicut ſuperius ſcriptum habetur et uidetur ad aeccleſiam Sancti Candidi ad inticam noſtrae celſitudinis preceptione a nouo donamus tradimus atque confirmamus. ea ſcilicet ratione ut idem iam dictuſ epiſcopuſ uſque ad obitum ſui abſque contradictione omnium omnia haec teneat atque poſsideat et poſt eius exceſsum ſeruitio ſancti Candidi ad inticam perpetualiter ibi manſura cum omni integritate redeant. atque reſpiciant. Et ut haec noſtri iuriſ donatio atque confirmatio firma ſtabiliſque perſeueret hanc cartam conſcribi ac ſigilli noſtri inpreſsione iuſsimus conſignari. Et qui uiolator huius precepti extiterit inuitus perſoluat mille libraſ auri obrizi. medietatem camere noſtre. et medietatem prefato epiſcopo ſuiſque ſucceſsoribus et eccleſie intice.

Signum domni Ottoniſ (Monogramma) glorioſiſsimi regiſ. Hildibalduſ epiſcopus et cancellariuſ uice Willigiſi archiepiſcopi notaui.

Data nonaſ nouembriſ Anno dominice incarnationis DCCCCXCII. Indictione VI. Anno autem III Ottoniſ regnantiſ nono. Actum Dornburg feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 2. b. II. f. 103. b.

b) Indictio, dicta caesarea, et annus regni respondent anno Chr. indicato.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. mon. 137. edit. Ratisb. 93. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 219. in Meichelbeck hist. frisingensi I. 187. et in Resch annal. sabion. III. 639. n. 5.

d) Memoratum hic Ottonis I. instrumentum donationis, atque de verbo ad verbum repetitum, ex eisdem copialibus libris habetur ad an. 969 potius quam 972. 28. Maii.

CXXIX.

Anno 993. 30. April. Wormatiae.

Otto III. rex monasterio campidonensi liberam abbatis electionem et quamcunque aliam antecessorum suorum concessionem confirmat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Otto diuina fauente clementia rex. Oportet igitur noſ qui diuino munere prae caeteriſ mortalibuſ ſumuſ praelati eius in omnibus parere praeceptiſ. et loca ſibi dicata per petitioneſ fidelium noſtrorum noſtro releuare iuuamine atque regali tueri munimine. quoniam id nobis et ad temporalem uitam proſpere tranſigendam et aeternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium noſtrorum praeſentium ſcilicet et futurorum ſollertia. qualiter fideliſ noſter Rovdolfuſ abba campidonenſis coenobii adiit celſitudinem noſtram. Innoteſcenſ nobis quod anteceſſoreſ noſtri Hludouuicus uidelicet imperator filius Karoli magni imperatoris. nec non et Hludouuicus rex. ſed et Karolus imperator. arnolfus etiam imperator. et hludowicus filius eius rex. covnradus rex. et Heinricus rex. et beatae memoriae auuſ noſter Otto imperator auguſtus. et eius aequiuocus genitor noſter imperator auguſtus. fratribus in monaſterio quod dicitur Campidona quod eſt conſtructum in ho-

nore ſanctae dei genitriciſ mariae et ibidem requieſcunt pretioſa corpora ſanctorum martyrum Gordiani et Epimachi deo famulantibus licentiam tribuiſſent ex illis ipſiſ eligendi abbatem quamdiu ibi talem inuenire potuiſſent qui ipſam ſanctam congregationem ſecundum regulam ſancti benedicti digne regere ualeat. Itaque nos morem praeſcriptorum anteceſſorum noſtrorum ſequenteſ. propter petitionem fidelium noſtrorum Hildibaldi wormatienſis aeccleſiae uenerabilis epiſcopi. et Liutolfi auguſtenſis cleri honorandi pontificis. ac cari nepotiſ et aequiuoci noſtri ottonis duciſ. regali auctoritate conceſſimus in praedicto ſancto loco ob amorem domini noſtri iheſu chriſti. noſtraeque mercediſ augmento. noſtra parentumque noſtrorum ſalute. habere poteſtatem illiſ eligendi abbatem ſi dignum domino auxiliante inter illoſ inuenire potuerint. et nulli alio (alii) abbaſ ſubjectus ſit nisi regibus et imperatoribus. et illam atque omnem conceſſionem quamcunque anteceſſoreſ noſtri eidem monaſterio contulerunt in immunitate. donatione. ſeu cuiscumque ſecuritatiſ addidamento. ſicut melius et plenius illorum temporibus habuerunt. ut ita et deincepſ habeant per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum pleniuſ in dei nomine confirmatum. Hanc itaque noſtram regalem auctoritatem ut inconcuſſam et inuiolabilem obtineat firmitatem. manu proprio(ia) noſtra ſubter confirmauimus. et anuli noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus. Signum domni ottoniſ (Monogramma) glorioſiſſimi regiſ.

Hiltibalduſ epiſcopus et cancellarius uice willigiſi archiepiſcopi recognoui. Data. II. Kal. maii. anno dominicae incarnationiſ. DCCCC.XC.III. indictione VI. anno autem tertii Ottoniſ regnantis X^mo. Actum uuormatiae feliciter AMEN.

a) Ex libro copiali campidon. antiquissimo saec. XI. fol. 22. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Lünig spicil. eccl. III. Th. sive operis Tom. XVIII. 171. n. 5.; fragmentum eius exhibuit Neugart in cod. Alemann. dipl. I. 638. n. 786.

CXXX.

Anno 993. 23. Maii. Argentina civitate.

Otto III. rex monasterio weiſsenburgensi immunitatem et marcam locorum, ad eius usum relictorum, nec non liberam abbatis electionem confirmat.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Ottho diuina fauente clementia Rex, Omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam et futurorum piae deuotioni pateat, quomodo praedilectus Aequiuocus noster Ottho Dux. juxta petitionem Gerrici fideliſsimi Abbatis Weiſsenburgenſis monasterij, in honorem Sancti Petri Apostolorum principis conſtructi, ac ceterorum fratrum ibidem Deo seruientium, nostram Regiam quaesiuit clementiam, ut loca quae ad eorum pertinent praebendam, et ea quae ad usum Monasterij adhuc relicta sunt, sub Regiae potestatis emunitate firmaremus. Nos vero ob amorem Regis aeterni, ac beati Petri Apostoli sui, nec non et interventum ejusdem dilectiſsimi aequiuoci nostri ducis Otthonis, et Venerabiliſsimi Willigisi, Moguntinae sedis Archiepiscopi, ac Hildeboldi Wormaciensis ecclesiae praesulis, eorum petitionem benigne accepimus, et ut securius Deo omnipotenti valeant seruire, et pro Regii honoris stabilitate, ac nostra nostrorumque fidelium salute deuotius libeat orare, nouae donationis munere ipsa loca cum omni utilitate, quae ad eorundem praebendam pertinent, et quae eis ad usum monasterij relicta sunt, Regia potestate in perpetuum donamus, similiter et Marcam eorum petitione ejusdem supradicti Nepotis et aequiuoci noſtri, cum omni integritate, secundum constituta beatae memoriae Pippini Imperatoris, et Ludouici Regis, et caeterorum Regum praedeceſsorum nostrorum, Regia nostra auctoritate firmauimus. Ad haec ut monasterialis illic unanimitas firma consistat. Si quando mutatio pastoralis personae fiat, inter se eligendi Abbatem libe-

ram eis concedimus potestatem. Et ut hoc nostrae auctoritatis praeceptum firmum et stabile permaneat, annuli nostri impressione signari jussimus, manuque propria, ut infra videtur, corroborauimus. Et ne ulla quaedam persona Clericalis vel Laicalis quicquam praesumat ab his detrahere aut minuere, penitus interdicimus. (Monogramma) Signum domni Otthonis gloriosissimi Regis, Hildebaldus Episcopus et Cancellarius vice Willigisi Archicapellani recognoui. Data. X. Kalend. Junij. Anno Dominicae Incarnationis. D.CCCC.XCIII. Indictione XIIII. Anno autem terni (tercii vel tertii) Otthonis Regnantis X. Actum in Argentina ciuitate fliciter (feliciter) Amen.

a) Ex codice transsumtorum per Rudolphum II. imp. 1582. 22. Octob. in archivo circuli rhenani asservato, num. 8. fol. 6. b., unde copia nobis 26. Aug. pr. 26. Sept. communicata est.

b) Indictio erronee notata est, loco VItae, convenientis cum anno Chr. et cum anno regni expressis.

c) Editum in Schöpflini Alsat. dipl. I. 137. n. 171. ex authentico tabularii weissenburgensis.

CXXXI.

Anno 993. 12. Decemb. Tullide.

Otto III. rex Berwardo, episcopo wirceburgensi, loca Neuenstat, Hohenburch, Amerbach, Sluehtern et Murrehart, a Pippino et Carolo ecclesiae wirceburgensi donata sed subtracta, de novo assignat et subiicit.

IN nomine sancte. et indiuidue trinitatis. Otto. diuina fauente clementia. Rex. Si Eccleſiis dei. de noſtra regia munificentia. quod ad regale ius pertinet. aliquid Accomodauerimus. id pro-

cul dubio ad eterne uite premium et prefentis uite ſtatum nobis credimus profuturum. Proinde omnium fidelium noſtrorum. prefencium ſcilicet et futurorum. pie deuocioni pateat. qualiter vir venerabilis. Berwardus. ſancte wirtzburgenſis eccleſie epiſcopus. noſtris obtutibus prefentauit. precepta regum. Pippini videlicet et filii eius Karoli. In quibus continebatur. quomodo ipſe rex. prefatus pipinus. ob peticionem bonifacy. Moguntine ſedis Archiepiſcopi. cappellano ſuo burchardo. ſue proprietatis loca tradiderit. Neuenſtat. Hohenburch. Amerbach. ſlühteren. et Murrehart. Nuncupata. ut ibi monaſticam et regularem uitam ordinaret. et conſtitueret, Poſtea uero cum idem Burchardus, Zacharia papa et bonifacio archiepiſcopo ordinantibus Wirtzeburgenſis eccleſie perficeretur epiſcopus, Apud dominum ſuum Karolum regem. rogatu faſtrade. coniugis ſue. regine. preſcriptique bonifacy archipreſulis impetrauit. ut eadem loca. cum omnibus Appendiciis ſuis. Sancto Kyliano martiri adſubderentur, et traderentur, a ſe ſuisque ſucceſſoribus perpetualiter tenenda. et ſecundum monaſticam vitam ordinanda, *Proinde nouerit. tam preteritorum quam presencium uniuersitas. quod tradiciones predecessorum nostrorum regum. uel imperatorum, ratas habemus et haberi volumus. Retulit etiam nobis venerabilis episcopus berwardus. quod inter reliqua iam nominata loca munificencie nostre dono, Wirtzeburgensi ecclesie delegata. Nuenstatensis. siue Rorenlahensis. ecclesia antiquior. et nobilior ceteris exstitisset. utpote. que a benedicte memorie predecessore nostro. inclito Karolo. maiori beniuolentia et frequentia, celebrata fuisset. Et in augmentum dignitatis sue. duos quandoque (quoque) episcopos Wirtzeburgensis ecclesie, Megengaudum uidelicet et Gozbaldum ibidem procuratores et abbates habuerit. Huius itaque prescripti Berwardi episcopi suggestione. atque Hildeboldi episcopi et cancellarij nostri. necnon Willigisi Moguntine sedis archiepiscopi. et aliorum familiarum nostrorum consilio et petitione. Jam dictam Nuenstatensem ecclesiam reliquis iam nominatis, et beato Kyliano. assignatis, ecclesiis priorem et digniorem ordinamus. Et in monasterio matricis ecclesie sue Wirtzeburgensis videlicet priorem*

rem et digniorem. tam ordinis. quam loci positione. hac nostra Imperiali auctoritate, sine omni reclamatione libere conferimus. Et ne huius beniuolencie nostre largicio aliquo processu temporis oblitetur (obliteretur). presenti cedule. Auctoritatis nostre Karacterem inpressimus. ut nulli liceat infringere. quod imperiali certum est indultum fuisse. Signum domni Ottonis Glorioſiſſimi regis. Hildeboldus epiſcopus et Cancelarius uice Willigiſi Archiepiſcopi. Recognoui. Data pridie Idus Decembris, Anno dominice Incarnationis. d.c.c.c.c.x.c. Tertia (tertio) Indictione. vi. anno Tercij. Ottonis. Regnantis decimo. Actum Tullide feliciter.

a) Ex libro albo privilegiorum wirceb. diligenter conscripto circa an. 1278, sed cuius collectionis quaedam paginae paulo antiquiore manu sunt exaratae, qua manu etiam hoc instrumentum ibi scriptum reperitur fol. 96. b.

b) Notae chronologicae inter se concordant.

c) A vocabulo „Proinde" reliqua omnia lineis subductis distincta interpolata esse iusto instrumento, inter authographa Mon. Boi. Vol. XXVIII. pars I. num. 169. exhibito, unicuique conferenti patebit.

d) Editum hocce instrumentum interpolatum, non autem iustum in Leuckfeld antiquit. poeldens. 248. et versio eius germanica a Frisio in Ludewig Geschichtschr. von Würzb. 445. Specimen similiter non veri diplomatis, sed interpolati instrumenti exhibuit chron. göttwic. I. 210. sq., quod male ipsum auctorem huius chronici habuit circa formam litterarum, huic aetati non convenientium. Porro tam ob sigillum imperatoris impressum, cum Otto adhuc rex esset, quam ob locum etiam monogrammatis (quod tamen deest in copia), suspectum illud habuit ab. Eckhart in commentariis de rebus Franciae orient. II. 287.

CXXXII.

Anno 995. 16. August. Magadaburg.

Otto III. rex, accepto a frisingensi ecclesia praediolo in confinio urbis Cremisa, vicissim sex regales hobas in loco Zudamaresfelt iuxta flumen Ipisa, in eadem marcha et in comitatu Heinrici comitis, illi ecclesiae tradit atque confirmat.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ Otto diuina fauente clementia rex. Omnium fidelium noſtrorum tam preſentium quam et futurorum nouerit induſtria qualiter Gotefcalchus Friſingenſis epiſcopus quoddam prediolum ſuae aeccleſiae iacenſ in confinio noſtrae proprietatiſ orientaliſ urbiſ quae dicitur Cremiſa cum omnibus utenſilibus ad idem pertinentibus conſiliante duce Heinrico in iuſ noſtre poteſtatis manu ſua suique aduocati anzoniſ perpetuo conſiſtendum tradidit. Noſ autem econtra in eadem marcha et in comitatu heinrici comitiſ. noſtrae proprietatis VI regales hobas in loco qui dicitur Zudamareſſelt iuxta flumen quod dicitur Ipiſa. cum curtiferiſ. areiſ pratiſ paſcuiſ ſiluis ſaginationibus uenationibus piſcationibus Zidalweida. molendiniſ exitibus et reditibus uiiſ et inuiiſ queſitiſ et inquirendis ea omni qua noſ hactenus detinuimus utilitate ac iuſte legitimeque ad eaſdem hobaſ pertinente sub preſentia fidelium noſtrorum in manus preſcripti epiſcopi tradidimus. Ea lege et eo tenore ut prefata aeccleſia ſanctae Marie ſanctique Corbiniani. et Goteſcalchuſ epiſcopus et ſucceſſores eius ſine contradictione omnium hominum eaſ in perpetuum poteſtatiue poſsideant. Et ut haec proprietatiſ noſtrae tradicionis nunc et in futuro ſtabiliſ et inconuulſa conſiſtat. hanc cartam inde conſcriptam inpreſsioniſ noſtrae ſigillo confirmari atque corroborari precepimus. manuque noſtra propria ut infra

uidetur ſecundum conſuetudinem regum uel imperatorum eam firmauimuſ.

Signum domni Ottoniſ (Monogramma) glorioſiſsimi regis.

Data XVII Kal. Septembris. Anno dominice incarnationis DCCCCXCV. Indictione VIII. Anno autem tercii Ottoniſ regnantiſ XII.

Actum Magadaburg feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 27. b. II. f. 106. Minus accurate descriptum habetur in libr. cop., qui dicitur ruber ex compactura et exaratus est circa finem saec. XIV. fol. 75 et 111.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 138. edit. Ratisb. 93. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 220. in Meichelbeck hist. fris. I. 191.

d) Diploma istud, licet inter authographa iam exhibitum, hic repetitur, quo magis pateat fides integra codicum frisingensium, ex quibus lacunae instrumenti originalis lacerati tunc suppletae sunt.

CXXXIII.

Anno 996. 1. Novembr. Brachselle.

Otto III. imperator Kotascalho (Godescalcho), frisingensi episcopo, in servitium gremii eiusdem ecclesiae triginta regales hobas in loco et confinio curtis Niuuanhova, in regione Ostarrichi, in marcha et comitatu Heinrici, filii Liutpoldi marchionis, donat.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ Otto diuina preordinante Clementia imperator auguſtus. Nouerint omnium induſtriae fidelium noſtrorum tam praeſentium quam futurorum.

qualiter nos dignis petitionibus dilectiſſimi nepotis noſtri baioariorum ducis heinrici annuentes, quasdam noſtri iuris res in regione vulgari vocabulo oſtarrichi in marcha et in comitatu heinrici filii liutpaldi marchionis in loco niuuanhova dicto. id eſt cum eadem curte, et in proximo confinio adiacentes triginta regales hobas cum terris cultis et incultis. pratis. paſcuis. ſiluis. aedificiis. aquis aquarumue decurſibus. venationibus. Zidalvueidvn. piſcationibus. molendinis mobilibus et inmobilibus. viis et inviis. exitibus et reditibus queſitis et inquirendis. omnibusque iure legaliterque ad easdem hobas pertinentibus super gremium friſingenſis aeccleſiae. ad ſeruicium ſanctae Mariae ſanctique chriſti confeſſoris atque pontificis corbiniani. cui nunc fidelis noſter Kotaſcalhus venerabilis praeſidet epiſcopus. in proprium atque perpetuum vſum conceſſimus firmiterque tradidimus noſtra imperiali potentia. Eo modo eoque tenore ut eadem prefata friſingenſis aeccleſia. idem praelibatus antiſtes Kotaſcalhus. atque omnes ſui ſucceſſores libero deinceps perfruantur arbitrio. haec omnia tenendi. commutandi. et quidquid voluerint inde faciendi. et vt noſtrae largitionis auctoritas firmior ſtabiliorque cunctis ſanctae dei aeccleſiae filiis perpetuum credatur. hanc cartam inſcribi iuſſimus anuloque noſtro ſignatam manu propria ſubtus eam firmavimus.

Signum domni Ottonis (Monogramma) inuictiſſimi imperatoris auguſti. hildibaldus epiſcopus et cancellarius uice Willigiſi Archiepiſcopi recognouit.

Data Kl. nou. Anno dom. incarnat dcccc XcVi. indict. X. anno autem tertii ottonis regnantis xiii. imperii vero i. Actum . . . . elle feliciter.

a) Sigillum impressum sed fractum, ex maiore sui parte membranae adhaerens cum fragmento avulso, non imaginem Ottonis III. imp., sed succeſsoris eius Heinrici II. adhuc regis conspiciendam praebet, illius ipsius, cuius petitionibus facta est traditio.

b) Indictio dicta caesarea, annique regni ac imperii conveniunt notato anno Chr. 996.

c) Editum ap. Hund. metr. I. edit. Monac. 139. edit. Rat. 94. Meichelbeck hist. fris. I. 193. cum specimine sigilli. Lünig spicil. eccl. II. Theil. 220. et in Resch annal. sabion. III, 642. n. 8.

d) Monogramma Ottonis III. et quidem eius manu completum non deest; cur autem sigillum eius non obtinuerit, haud constat. Caeterum praeter figuram totam sedentis regis Heinrici II. in circumscriptione partes sigilli superstites distincte has litteras ultimas. S.DI GRATIA Rex exhibent, cum cl. Spiefs ann. 1784 vel 1785, quo Frisingae esset, etiam 4tuor nominis litteras postremas (chus) suis oculis adhuc videret, prout testatur in opusc. Aufklärungen in der Gesch. und Diplom. S. 102., quae modo in particula alterius frustelli residui difficulter leguntur.

e) Lacuna per exesionem post vocabulum: actum, suppleta est ex libris copialibus I. 206. II. 106., quibus usus est etiam Meichelbeck.

CXXXIV.

Anno 996. 18. Decembr.

Otto III. imperator abbatiam Amorbach, multis sublatis bonis, quae recensentur, ab onere servitutis et ab advocati infestatione liberam declarat, numerumque fratrum ad triginta restringit.

In nomine. Sanctae et indiuiduae trinitatis. Otto diuina fauente clementia jmperator et ſemper auguſtus Scriptis preſentibus omnium fidelium memorie commendamus. qualiter dilecti heinrici ſancte wirzeburgenſis eccleſie epiſcopi petitione nec non ipſius nobis accepte ſeruitutiſ intuitione epiſcopatum wirzeburgenſem. rebus et honeſtatis ſublimauimus donatione. Enim vero abbatiam illuſtrem Amorbach vocatam videlicet que regalis erat et libera et prius ad imperialem gloriam pertinebat prefati epiſcopatus dictioni ſubiecimus et nnmeroſa multitudine bonorum

ad predictam abbatiam pertinentium eundem locupletauimus epiſcopatum Quorum bonorum tytulationes precepimus ſubnotari Ruſinhuſen Offinheim Gozzifheim. Svnnelndorf. wlfingin. In aſcheim. viij hubas. Stetin. hepphinkeim. Kvntiche Botaha aliosque viculoſ ad ſe pertinentes in trecentiſ hubis conſiſtit preter decimaciones earundem villarum et preter aliarum villarum decimaciones Quarum nomina hec ſunt Hartheim wekebach. wilenbach. Erfelt Eberſtat. Kreuwelfheim Steinffelt. Hetinheim. Boſifheim. Slirſtat. Sekaha Schffenze. Hec omnia prenominatus epiſcopus ex noſtra ut dictum eſt donacione ſue ſubegit dicionj et militibus ſuis in beneficia conceſſit. Quia vero tantorum bonorum ademptione et ingenue dignitatis mutilacione locum pretaxatum. abbatie deſolauimus in quadam parte detrimentum recompenſationis gratia curavimus delinire Ex cenſura enim regni fidelium regali ſententia promulgauimus Quod quandoquidem priſtina libertate careret nullorum hominum qui libere eſſent condicionis dominium habere deberet. Inſuper imperialis ſciti ſtabilitate ratum eſſe decreuimus ut ab honore (onere) regie ſeruitutis abſoluta. Epiſcopo Wirzeburgenſi. nullius coacte ſeruitutiſ. obnoxia teneatur excepto ſeruicio quod ad archipreſbiteri pertinet dignitatem. et quia per omnia tranquillitati loci illius conſuluimus etiam ab aduocati inſeſtacione eum curauimus premunire. villam enim quandam ſindolfeſheim. nuncupatam, cum eccleſiaſticis decimacionibus in altheim. pro omni iure aduocatie per manum epiſcopi aduocati concedi diſpoſuimus quatinus fratres et bona predicti loci cum maiori pacis tranquillitate permanerent et ipſe advocatus ſe circa curam loci illius ſe deuocius exhiberet Igitur tantis bonis ſublatiſ cum reſidua vniuerſitati fratrum in Amorbach. eodem tempore degencium neceſſitati ſubpeditare non poſſent prefatus epiſcopus per noſtram conniuenciam numerum eorumdem fratrum decurtauit et triginta tantum fratres cum pueris ibi deo ſub regula ſeruituros eſſe deſtinauit et ut hec donacionis noſtre tradicio. firmior in futuris temporibus habeatur hoc preceptum. inde conſcriptum ſignari iuſſimus manuque propria ut infra videtur corroboratimus. Datum xv. Kalendas January Anno

dominice incarnationis. (rasura) CC. (rasura) xxxvj. Anno regni tercij Ottonis xv.

a) Ex libro copiali membranaceo wirceburgensi, qui dicitur liber albus privilegiorum et magna diligentia conscriptus est circa an. 1278, ubi fol. 43. b. num. 85. hoc instrumentum occurrit, ad finem partis primae huius collectionis, alia nomihil manu exaratum, cuius inscriptio minio, ab aliis inscriptionibus aliquantulum diverso, haec notat: „privilegium ottonis tertii de advocatia Amorbacensis ecclesiae." In contextu ipso hinc inde correcturae in lineis et supra lineas conspiciuntur. Rasurae duae in notis chronologicis apparent iam notatae.

b) In notis chronologicis, si rasis numeris restituantur veri numeri, legetur annus incarn. DCCCC.LXXXXV, qui legitur apud Gropp hist. monast. Amorb. 217. n. 46. in alio eiusdem Ottonis tertii imp. diplomate super hac advocatia, quod in eodem cod. f. 44. n. 86. subsequitur. Annus autem regni XV. huic anno minime respondet, sed potius an. Chr. 998.

c) Suspectum in multis redditur hoc instrumentum, 1o quod in titulo legatur, semper augustus; 2o quod desint locus dati diplomatis, cancellarius, et annus imperii; 3o quod primo legatur in codice wirceb., qui demum post venditionem advocatiae huius exaratus fuit, nam ex Groppio l. c. 196. haec venditio facta est 1272. 13. Januar., quibus addas rasuras et correcturas in codice apparentes, quae supra notatae sunt.

d) In editum.

CXXXV.

Anno 996. 18. Decembr.

Otto III. imperator, qui abbatiam Amorbach würzeburgensi episcopatui donavit, cavisse dicitur, ne residua etiam bona eiusdem abbatiae per episcopum würzeburgensem subtrahantur.

In nomine Sanctae et Individuae Trinitatis Otto divina favente clementia Imperator. Augustus. Imperialem magnificentiam tali virtutis officio praeditam esse decebat (decebit), ut Si quem fecerit per Suae potestatis austeritatem dolere, eundem aliquo lenitatis remedio non dedignatur permulcere. Cum igitur illustrem Abbatiam Amorbach nominatam cum numerosa bonorum Suorum multitudine ad Episcopatum Würzburgensem donavimus, veriti Sumus, quod postmodum aliquis Würzpurgensium Episcoporum honorem, quo eam prae aliis Abbatijs in Ecclesia würzpurgensi praepollere statuimus minueret et bona residua cum hominibus et Ministerialibus eorumque beneficiis praefatae Abbatiae Secundum nostram Censuram relictis, episcopatus sui redditibus vendicaret. hoc malum quoniam ex nostra donatione Seminarium habere videretur, omnimodi hujusmodi persuasioni praejudicium facere annuimus. Quapropter Imperiali promulgatione decernimus, ut siquis hoc facere conatus fuerit, Ecclesia Amorbacensis liberam habeat optionem, in pristinam redeundi libertatem, et qui tunc fuerit Imperator, eam cum omnibus Suis pertinentijs ad regalem gloriam recipiendi potestatem habeat. Signum Domini Ottonis invictissimi Imperatoris Augusti. Hatiboboldus (Hildiboldus) Episcopus et Cancellarius vice Willigisi Archicancellarij recognovi. Data quinto decimo Cal. Januarij. Anno Dominicae incarnationis DCCCCLXXX(X)VI. Indictione nona. Anno regni tertij Ottonis quinto decimo.

a) Prae-

a) Praeter copiam ex libro cop. wirceb., qui albus dicitur et scriptus est circa 1278, fol. 44 desumtam, adest alia copia hic inde correctior ex Mspto bibliothecae wirzeburgensis, ubi pag. 127 descripta occurrit ex copia alia an. 1368 exarata.

b) Discrimen maximum apparet in notis chronologicis, quae sic leguntur: Data quinto decimo Cal. Januarii Anno dominicae Incarnationis DCCCC L XXX VI. Indictione nona. Anno regni tertii Ottonis quinto decimo; omisso nimirum numero X. in anno incarnationis, et male lecto anno regni XV pro XIII.

c) Desunt locus peracti negotii annusque imperii, qui defectus cum stylo insolito, contradicentibus vel maxime chartis authenticis episcopatus wirceburgensis, haud sinit, hoc diploma esse verum ac fide dignum. Fatendum tamen, diploma originale Ottonis III. imper. anno 999. 13 vel 14 mens. Apr. datum (Mon. Boic. Vol. XXVIII. pars I. n. 180.) mentionem facere de subtractis a potestate episcopi monasteriis Niuvenstat, Amorbach etc.

d) Editum in Groppii histor. monasterii amorbacensis p. 217. num. 46. ex libro manuscripto cancellariae amorbacensis, cuius aetatem non indicat.

CXXXVI.

Anno 999. 15. April. Romae.

Otto III. Rom. imperator monasterium in loco quondam Burgili, modo Sewa vocatum, ab Aribone comite constructum, confirmat ac imperiali exornat libertate, retenta fundatori advocatia tantummodo ad vitae eius dies.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ otto ſuperna fauente gratia romanorum imperator auguſtus. Siquid ad augmentum dei laudiſ prouidemus. et sibi seruientibus ſatiſſaciendo conſulimuſ. utriuſque conſulimuſ. utriuſque felicitatis lucrum noſ inde promereri. et imperii noſtri ſtatum feliciter ſolidari. procul dubio credimus proinde notum ſit uniuerſiſ fidelibus noſtris preſentibus ſcilicet atque futuris. qualiter noſ ob interventum Heinrici noſtri conſanguinei dilecti. ducis bawariorum. et Arboniſ comitiſ quendam locum quondam Burgili sed modo cella ſancti Lantperti ac xeuua (Sewa) nuncupatum. in ſecuritatiſ noſtre iuſ et mundiburdium ſuſcepimus. eo tenore. ut nomine et honore ac dignitate liberaliſ abbatiae id ipſum monaſterium in predicto loco ex prefati comitiſ Arboniſ proprietate. sub honore preſcripti beatiſſimi dei matyriſ Lantperti conſtructum. de noſtrae imperatoriae conceſſioniſ precepto donatum ſit. ac deinceps habeatur ſicut aliae abbatiae liberales per predeceſſorum noſtrorum regum ſcilicet et imperatorum precepta ac priuilegia. ſub ingenuitatis arbitrio ſunt corroboratae. atque eidem monaſterio omnes curteſ. proprietates. predia. et uniuerſa loca addita uel a Chriſti fidelibus addenda per huius noſtri precepti paginam confirmamus. ſcilicet cum omnibus eorum utenſilibus areiſ. edificiiſ. utriuſque ſexuſ mancipiiſ. ceteriſque appendiciiſ que adhuc dici. inueniri aut nominari poſſint. Tali ſtabilitatis ordine.

ut adalbertuſ uenerabilis abbaſ ſuique ſucceſſores qui in eodem monaſterio preeſſe uenturi ſunt. ad utilitatem fratrum ibidem ſecundum regulam ſancti Benedicti degentium. eadem teneant. diſponant. et cum totiuſ tranquillitatis ſecuritate poſſideant. noſtra imperiali noſtrorumque ſucceſſorum. ac omnium mortalium contradictione et diminoratione remota. Monachiſ quoque inibi regulariter commorantibus. liberam arbitrii poteſtatem ſecundum regulare decretvm Beati Benedicti abbatis ſibi abbatem eligendi concedimus. Inſuper etiam aduocatum. quemcumque utiliter comprobauerint cum uoluntate abbatis ſuper eundem locum. (ipſo aduocante Arbone. ac placitante. uſque finem uite ſue). conſtituendum. habeant fas. atque licentiam. Precipientes itaque ac deſtinanteſ firmiter decreuimus. ut nulluſ dux. archiepiſcopus epiſcopus marchio comes ſeu aliqua maior minorue noſtri imperii perſona. ex prelibati monaſterii rebus. aliquid ſibi uendicare. aut in proprium aut in beneficium ullo ingenio. ſeu aliquam publicam ſunctionem exigere preſumat ſine conſenſu abbatiſ. Sed ſibi ſibique infra uel extra ſubiectiſ ſine omni moleſtatione ſiue rerum ſuarum inuaſione ſecure liceat uiuere. et deo pro nobis mente inconfuſa ſupplicare. Siquiſ autem. quod non credimus nec liceat. hoc noſtrum preceptum in aliquo uiolauerit. ſciat ſe noſtrum bannum dupliciter compoſiturum. medietatem camere noſtre et medietatem predicto monaſterio. reſque inique ablataſ uelit nolit reddat. et dupliciter ſoluat. et ut hec noſtre corroborationis pagina ſtabiliſ perſeueret. hanc manu propria corroborauimus. et ſigillare iuſſimus.

Datum xvii Kalendas maĩ. Anno dominice incarnationis dcccc. xc viiij. Indictione xij. Anno tercii. Ottonis regnantis. xvi Imperii iii. Actum Rome.

a) Adsunt tria apographa saeculo XIImo eleganter scripta, quae nonnisi in his inter se differunt: 1) primum solummodo, ex quo haec extracta sunt, notas chronologicas, manu tamen diversa alioque atramento scriptas, affert, quas duo reliqua apographa cum loco, ubi negotium peractum est, penitus omittunt; 2) pariter illud solum nomen

loci: xeuua nuncupat, quod bina alia rectius Sewa vocant; 3) locus per parenthesim notatus in uno tanto apographorum deest, ast non in hoc, unde ista extracta sunt; 4) nomen fundatoris in altero melioris notae apographo bina vice Aerbo scribitur, quod ipsum in loco praenotato particulam: in (finem), quae in nostro deest, expressam habet.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum ex apographo saec. XIVti Mon. Boic. II. 125. num. 2. et iam antea in Hund. metrop. III. edit. Mon. 344. edit. Rat. 238.

CXXXVII.

Anno 1000. 10. April. Ingilnheim.

Otto III. Rom. imperator monasterio Neuenstat dotale territorium in sylva Spesshart, a quodam advocato eius Eben subtractum, restituit eiusque terminos describit.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis Otto superna fauente Clementia Romanorum Imperator Auguſtus, Quidquid ad Eccleſiarum Dei ſanctorumque suorum praebuerimus exaltationem id nobis ad ſecularis Vitae longitudinem et aeternae remunerationis proemium prodeſse non ambigimus. Ob hoc nouerit omnium fidelium noſtrorum tam praesens quam futura multitudo qualiter nos interuentu ac petitione Venerabilis Henrici Wirtzeburgenſis Eccleſiae Epiſcopi Monaſterio Neuſtat dicto in honore Sanctae Mariae semper Virginis Sanctique Martinj Confeſſoris Christi in ſilua Speſhart Nominato iuxta fluuium Moenum constructo supplicante eiusdem locj Abbate Bernhardo dotalem poſſeſſionem praefatae Eccleſiae a quodam Eben temeraria praesumptione aliquanto tempore iniuste inuasam qui eidem loco iure aduocatj praefuerat ſed hanc hoſtiliter ſpoliauerat fauente ſibi Occaſione temporis ex morte Rectoris per hanc noſtram imperialem paginam reſtituimus atque redonamus id est quicquid de praedicta

filua eidem Monasterio a piae recordationis Karolo principe qui praenominatum locum ex dulciſſimo Venatus ſui quodam diuerſorio in honorem Dominj suaeque Sanctiſſimae Genitricis a fundamentis erexit post hunc Ludouico, Item Ludouico Imperatoribus alijsque anteceſsoribus nostris proprietatis iure conceſsum est quod ab hijs terminis circumdatur a fluuio Moeno super Lachpergk inde ad Erphenbrun per ipſum Erphenbuch(brun) inde ad Bennenbett inde deorsum Vuigoluereſtal super fluuiolum Lara *inde* sursum ad Langerein supra Stoiffilinc ad locum qui dicitur Thuern, inde deorsum Schonoluestal in Vuachenbach, et ſic *deorsum* usque quo Steinbach influit. Inde ſupra montem Treubergk ad supremum Altfildi in Kunilifbach et ſic per deorsum *eius in* fluuium Moenum cum Villulis infra poſitis cum omnibus suis vtenſibilibus et pertinentijs et nos in Dominium et ius praedictj Coenobij perpetua ſtabilitate tranſſundimus cum omnibus quae quomodocunque nominarj poſsunt, vtilitatibus ad ipſum praedium pertinentibus ea videlicet ratione, vt eadem poſseſsio cum vniuerſis ſuis adiacentijs in perpetuum ſit defensa tuta atque munita ne aliquis mortalium excepto eiusdem loci prouiſore aliquid ibi ius habeat, uel negotium exerceat, et ut noſtrae ingenuitatis aucthoritas firma et inconuulſa omni permaneat tempore, manu propria corroborantes Sigillo nostro iuſsimus sigillare. Data IIII Idus Aprilis Anno Dominj incarnationis M. Indictione XIII Anno tertii Ottonis Regni. XVI. Imperij V. Actum Ingilnheim.

Signum Dominj Ottonis Caesaris inuictiſſimj (Monogramma) Herilgerus (Heribertus) Cancellarius vice Vuilligisi Archicappel*lanj* recognouj.

a) Quatuor vicibus copia huius instrumenti occurrit in libro copiarum *mona*sterii Neuenstat. anno 1541 conscripto.

1) Fol. 16. ex transsumto per herbipolensem episcopum (Bertholdum a Sternberg) vidimato an. 1279. 10. Maii. quod collationatum anno 1690. 1 Aug. in noviori libro cop. invenitur fol. 4.

2) Fol. 17. b. ex transsumto per alium episcopum herbip. (Andream de

Gundelfingen) vidimato an. 1311. 30. Sept., quod utrumque transsumtum a descriptore vocatur confirmatio Henrici herbip. episcopi, primi nimirum, qui ab anno 995 usque 1018 praefuit, et iuxta diploma istud pro monasterio Neuenstat intervenit. Notandum etiam, hoc transsumtum inveniri collationatum in nov. lib. cop. 1690. 1. Aug. fol. 80. b. delineato pariter monogrammate.

3) Fol. 77. b. ex privilegio renovatorio Caroli IV. concesso 1366. 11. Januar. Pragae.

4) Fol. 3. b. ex pari privilegio renovatorio Caroli Vti imp. 1541. 25. Mart. Ratisponae, cum hoc tamen discrimine, quod nonnisi in primo et altero transsumto monogramma depictum inveniatur, quod in duobus aliis loco tamen consueto ante cancellarium et ante notas temporis solummodo indicatur.

b) Indictio et annus imperii uno tantum mense et aliquibus diebus anticipatus respondent anno Chr. expresso; non vero annus regni qui iam 25. Decemb. 999. completus fuit.

c) Editum in Leuckfelds appendice II. ad Antiq. poeldenses 249.

d) Conferatur diploma hoc cum fictitio diplomate Caroli M. 786. potius quam 794, nam ex terminorum descriptione, qua cum illo de verbo ad verbum consonat, patebit, ex hoc diplomate illud confictum esse.

CXXXVIII.

Anno 1000. 11. Junii. Sursum Duello.

Otto III. imperator fideli suo, Adalberoni comiti, in provincia Bawoariorum, in civitate Ratisbona et in comitatu Pabonis, curtiferum unum, longitudine ac latitudine sua dimensum situmque prope superius monasterium donat.

(I)n Nomine Sanctae et Indiuiduae trinitatiſ Otto diuina fauente clementia Romanorum imperator auguſtus. Nouerit omnium fidelium noſtrorum praeſentium ſcilicet ac futurorum ſollers univerſitas. qualiter noſ ob interuentum dilecti nepotis noſtri bawoariorum duciſ Heinrici. cuidam fideli noſtro Adalberoni comiti in prouintia bawoariorum in ciuitate Ratiſbona nominata in comitatu Paboniſ comitis curtiferum V. perticarum in longitudine. et in latitudine IIIIor perticarum habens uiam aditumque unius perticae ad legitima ſtrata (legitimam stratam) cum exitibus et reditibus omnibusque rebus iure legitimeque ad idem curtiferum reſpicientibus poſſeſſumque a quadam muliere Adalburg nuncupata. ſitum prope locum ſuperius monaſterium ſanctimonialium feminarum dictum in proprium dedimus. Ea ſcilicet ratione. ut idem practitulatuſ comeſ nunc et deincepſ ex eodem curtifero liberam habeat abſque omnium contradictione poteſtatem habendi. uendendi. commutandi et quicquid ſibi placuerit faciendi. Et ut haec traditio firmior fiat. hanc paginam manu propria corroboranteſ ſigillare iuſsimus.

Signum Domni Ottonis (Monogramma) Caeſaris invictiſsimi. Heribertvs Cancellarius uice Willigiſi Novit. (recognovit).

Data III Id. Jvnii. anno dominicae incarnationis M. Indictione XIII. Anno tercii Ottonis X. Imperii V. Actum sursum Dvello.

a) Ex cod. I. obermunstrensi saec. XI. fol. 15. b. et 16. ubi litera initialis: I deest.

b) Indictio et annus imperii respondent an. Chr. indicato, non vero annus regni, cui desunt anni VII., si sit currens, aut VI, si sit completus.

c) Editum ex eodem codice in Ried cod. dipl. Ratisb. I. 114. n. 122.

CXXXIX.

Anno 1092. circa mens. Julii. verisimiliter Babenberg.

Heinricus II. rex ecclesiae Scti Johannis Baptistae (in Haugis), non longe a civitate wirceburgensi, abbatiam Forcheim villasque Erlangon et Eggolvesheim, in pago Ratinizgouui et in comitatu Heinrici comitis, donat; superaddit etiam pertinentias, tria milliaria descripta, et tres presbyteros nominatos.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Heinricus omnipotentis et ſanctorum suorum ſuffragante clementia Rex. Si ad hoc ſumus intenti. et deſiderio pleni. ut proprietates eccleſiarum dei de die in diem adaugmentemus regnum ad hoc nobis commiſſum diutius prolongari et in futuro cum electis anime noſtre remunerari procul dubio ſcimus. Quapropter omnium sancte dei eccleſie fidelium noſtrorumque preſentium ſcilicet ac futurorum sollers comperiat induſtria. quod interuentione domni Heinrici ſacroſancte wirzeburgenſis eccleſie venerandi pontificis eccleſie ſue ſub dominio ſanctiſſimi Martyris Kyliani. ad honorem ſancti Johannis precurſoris chriſti conſtructe non longe a ciuitate wirzeburgenſi dedimus, abbatiam Forcheim. villaſque Erlangon et Eggoluesheim appellatas adiacentes in pago Ratinzouin (Ratinizgouui), atque in comitatu Heinrici comitis ſitas.

Ipsam

Ipsam autem Abbatiam et modo dictas villas sibi pertinentes, cum Ecclesijs. Decimis. Tributarijs. seruis et ancillis. areis. edificijs. terris. cultis et incultis. agris. pratis. campis. pascuis. siluis. uenationibus. apiumque pascuis que uulgo dicuntur cidaluucidis. aquis. aquarum decursibus. piscationibus. Molendinis. vijs. Inuijs. exitibus siue Redditibus. tam modo quesitis quam inquirendis prenominate ecclesie sancti Johannis Baptisté firma traditione conferimus. et de nostro iure in suum ius et dominium omnino transfundimus. Ne etiam in postmodum aliquis inuidus insurgat qui pretaxate ecclesiae sancti Johannis Baptiste de istis nocere ueniat. superaddimus pertinentias. Nominatiue. 1. miliarium sursum, aliud deorsum per flumen Ratennam (Ratenzam) Tertium miliarium per flumen quod suabaha uocatur, de ipso quidem miliario ex omni parte vnum miliarium infra foreſtum quod pertinet ad Forecheim. aliud in foreſtum pertinens ad Vraha. Ad hec damus ecclesie supradicte beati Johannis Baptiste tres nostri iuris presbiteros cum omni supellectile eorum. Acemannum. Diothohum. et Annonem. Eo pacto. ut eadem Abbatia disponatur et deferatur ad usum Canonicorum. qui in prelibata basilica sancti Johannis Baptiste deo famulentur. quatenus pro nostra cottidie apud deum intercedant sospitate. et regni nostri stabilitaté. atque pro salute anime dilecti quondam nostri nepotis diue memorie boni Ottonis imperatoris. Et ut hec traditio firmior permaneat. hanc paginam manu nostra firmatam conscribi sigilloque nostro iussimus insigniri.Signum domni Heinrici glorioſiſſimi Regis. (Monogramma) Datum anno domini M. secundo. Indictione XV. Anno primo regni Heinrici Regis actum.

a) Ex libro cop. wirceb. signato n. 5. p. 240. et ex libro cop. haugensi, circa an. 1319 conscripto et continuato usque circ. an. 1420, manu posteriori, fol. 2. b. a principio post summarium; nec non invenitur in libro, qui dicitur liber albus privilegiorum fol. 4. b.

b) Indictio notata ordinaria respondet anno Chr. expresso, non tamen post 24. Septembr., in quo die adhibita tunc fuit indictio caesarea,

nimirum prima. Annus vero regni primus a 6. Junii eiusdem anni Chr. incepit.

c) Ineditum saltem in lingua originali latina; nam germanice comparuit in Ludewig Geschichtschr. v. Wirtzburg 460, in Lünig spicileg. eccl. II. Theil. operis Tom. XVII. 936. n. 8.

CXL.

Anno 1002. 24. Novembr. Radasponae.

Heinricus II. rex Gotescalcho frisingensi episcopo praedium Strasista cum pertinentiis intra tres fluvios Libniza, Sabum et Zoura, ac in regione Carniola in comitatu Vualtilonis comitis, donat, quod post obitum illius episcopi canonicis frisingensis ecclesiae deserviat.

In nomine ſanctae et indiuidue trinitatiſ Heinricus diuina fauente clementia rex. Nouerint omneſ fideleſ noſtri preſentes ſcilicet et futuri qualiter noſ ob interuentum dilecte noſtrae coniugiſ Chunigundae reginae fideliſque noſtri Goteſcalchi friſingenſiſ aeccleſiae antiſtitis quoddam predium ſtraſiſta uocatum et quicquid intra treſ fluuioſ Libniza ſabum Zoura in regione carniola et in comitatu vualtiloniſ comitiſ noſtri iuriſ ſitum eſt ſuper gremium ſancte Mariae ſemper uirginiſ ſanctique Corbiniani ibidem Friſinge corporaliter quieſcentiſ in proprium donauimus cum omnibus ad idem predium pertinentibus edificiiſ mancipiiſ agriſ pratiſ ſiluiſ paſcuiſ. aquiſ aquarumque decurſibus molendiniſ piſcationibus exitibus et reditibus Zidaluvedon foreſto decimiſ. uineiſ. uinetiſ uenationibus uiiſ et inuiiſ cultiſ et incultiſ queſitiſ et inquirendiſ. et cum omnibus appenditiiſ. Eo tenore. ut predicta noſtra regalis traditio eidem preſuli Goteſcalco et poſt illius uitae terminum friſingenſis aeccleſiae ca-

nonicis pro remedio animae noſtrae parentumque noſtrorum abſque omnium contradictione mortalium in perpetuum deſeruiat. Juſsimus quoque inde hoc preceptum conſcribi et ut hoc firmius ſtabiliusque permaneat in futurum. manu propria ſubtus firmauimus anulique noſtri inpreſsione aſsignauimus.

Signum domni Heinrici inuictiſsimi regiſ.

Egilbertuſ cancellariuſ inuice (ad vicem) willigiſi archicancellarii notaui. Data VIII Kal. Decembris. anno dominice incarnationis MII. Indictione I. Anno vero domni Heinrici inuictiſsimi regiſ I. Actum Radaſpone.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 37. II. f. 106. b.

b) Indictio, dicta caesarea, et annus regni conveniunt cum anno Chr. indicato.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 140. edit. Ratisb. 95. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 221. in Meichelbeck hist. fr. I. 198. et in Resch annal. sabion. III. 705. n. 75.

CXLI.

Anno 1003. 15. Januar. Drodenhoffe.

Heinricus II. rex monasterio weiſsenburgensi marcam immunitatis confirmat, cuius limites iterum describit.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Rex. Omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Vicarijs, Centenarijs, Actionarijs miſsis nostris discurrentibus, caeterisque fidelibus sanctae Dei ecclesiae nostris praesentibus scilicet et futuris, Notum sit, quia si erga loca, diuino cultui mancipata, tuitionem Imperialem impartimur, et petitiones seruorum Dei, quas nobis pro neceſsitatibus suis innotuerint, ad effectum perducimus, sine dubio ad aeternae beati-

tudinis praemia capescenda talia nobis facta proficere non diffidimus. Quapropter compereat (comperiat) omnium vestrorum industria, quia Linthardus (Liuthardus) fidelis noster Abbas ex Monasterio quod dicitur Weiſsenburg, quod est constructum in honorem Sancti Petri Apostolorum principis, veniens ad nos, narrauit quod fratres praedicti Coenobij nostram expetiſsent clementiam circa Regiam donationem, et circa ipsam Marcam, quam Pippinus quondam Imperator, utilitati ac seruitio eorum sub emunitatis firmatione contradidit, et postea Ludouicus, alijque anteceſsores nostri Reges sua auctoritate firmauerunt, quo nostra firmaretur, quod libenti animo suscipientes iuxta petitionem eorum fieri decreuimus limites locorumque nomina circumjacentium scribi vel nominari juſsimus. Quae pertinent ad orientalem plagam Monasterij, usque ad Merrechenhouena (Morechenhouena) et ad Aldenherde, et inde ad Geboldeswege, et inde subter vatum (vadum) Lutrae, et inde ad Bejochingeshurst (Buozingeshurst) et inde ad Limitem qui stat in summitate vallis Inuenesdal (Juuenesdal) nominatae, et inde ducitur ad meridianam plagam pertinentia super Warahespach, et inde ad Bodemlosenstamphe, et inde ad syluosas montes usque in locum qui dicitur Bedebur, et inde ad Sebach, et inde ad Kirchendal, et inde ad Ingeldeshaha. Ad occidentalem vero plagam usque ad Ludenbach, et ad Berenbach, et inde ad Erlinbach, et inde ad Grunenbrunnen, et inde ad Oderricheſscheit. Ad Septentrionalem vero plagam usque ad Eychenberg, et inde ad Vdoluesdal, et inde ad summitatem fluuij qui dicitur Otterbach, una cum villa, sicut antea ad praefatum monasterium aspexiſse dinoscitur, seu mancipijs, syluis, vineis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, vel quantumcunque duce Domino ibi emeliorare potuerint, juxta quod dilatio ipsius Abbatis decreuerit, absque cujuslibet impedimento teneant firmiſsime. Similiter talem ipsi Abbati cognoscite conceſsiſse potestatem, ut quicquid in ipsa Marca enutrire aut saginare, vel venatu conquirere homines illius poterint. Ex nostra Indulgentia nostris futurisque temporibus habere valeant, traditum juſsimus quoque ob remedium animae nostrae praefato coenobio

chartam tuitionis gratia firmitatis conscribi, per quam praecepimus, ut nullus ludex publicus, aut Epiſcopus, aut quislibet ex judiciaria potestate seu alia aliqua persona quicquam potestatis in ipsa Marca, et in rebus monasterij, sine licentia Abbatis habere praesumat, sed sub nostrae emunitatis firmatione, omnia illuc aspicientia Abbas quieto ordine poſsideat. Et ut hoc nostrae auctoritatis praeceptum firmum et stabile permaneat, annuli nostri impreſsione signari juſsimus et manu propria subtus *firma*uimus.

(Monogramma) Signum Domini (domni) Heinrici sere*niſsimi* Regis, Egtbertus (Egilbertus) Cancellarius in vicem Willigisi Archiepiscopi recognoui. Data XVIII. Kalend. februarij. *Anno* Incarnationis Domini nostri M. III°. Heinrici glorioſiſsimi Regis regni in Francia, Indictione prima. Actum in Diodenhoffe, in dei nomine Amen.

a) Ex codice Transsumptorum per Rudolphum II. imp. 1582. 22. Oct. in archivo circuli rhenani asservato, num. 9. fol. 7. unde copia nobis transmissa est prid. 26. Sept. 1831.

b) Annus regni primus, obscure indicatus, et indictio conveniunt cum anno Chr. expresso.

c) Ineditum. Cnfr. diploma Ottonis I. 967. 25. Octob., quocum hoc instrumentum in cmnibus propemodum convenit. Discrimen tamen advertitur in ordine locorum, quae in meridiana plaga hic inter locum Bodemelosenstamphe et locum Sebach collocantur, his verbis: „ad sylvosos montes usque in locum, qui dicitur Bedebur," et quae in reliquis omnibus consimilibus marcae weissenburgensis descriptionibus ad finem plagae meridianae collocata sunt. Cnfr. an. 967. 25. Octob. *supra* et an. 1030. 5. April. 1040. 4. Jul. 1067. circ. mens. Aug. apud Schöpflin Alsat. diplom. I. p. 157 et 173. num. 197. 200 et 219.

CXLII.

Anno 1003. 9. Septembr. Babenberge.

Heinricus II. rex Godescalco frisingensi episcopo concedit tres villas, Hezinga iuxta flumen Drubenaha cum Scaralowa et Besinga, excepta tamen Rapperenowa cum vico Fridinga et cum pertinentiis earum, sive in Nordgowe sub Oudalscalchi comitatu, sive in Donachgowe sub defensione Ruopperti sitis, quae post obitum deinde episcopi in usus fratrum frisingensium, in locis Wihanstephane et Scto Vito deo servientium, redeant.

(Chrismon.) In nomine sanctae et indiuiduae trinitatis Heinricus diuina fauente clemencia rex. Notum sit omnibus fidelibus nostris presentibus et futuris. qualiter nos interueniente dilectissima nobis coniuge et regnorum consorte Cunigunda uenerabili Frisingensis aecclesiae presuli Godescalco suppliciter postulanti et digne petenti. per hoc regiae maiestatis insigne concessimus tres nostrae proprietatis uillas id est inprimis Hezinga quae sita est iuxta flumen Drubenaha quicquid Megingoz in ministerio ibi uisus est obtinere cum Scaralowa Besinga quoque excepta Rapperenowa cum uico fridinga et omnibus earundem uillarum iustis et legalibus pertinentiis mobilibus et inmobilibus siue in Nordgowe sub Odalscalchi comitatu siue in danachgowe sub defensione Ruopperti sitis. seruis quoque et ancillis areis edificiis pratis pascuis siue compascuis siluis aquis aquarumque decursibus molendinis piscationibus uiis et inuiis exitibus et reditibus quesitis et inquirendis et omnibus iuste legis utensilibus reditibus et ut prescriptum appenditiis eo tenore et perpetue

firmitatis conuenientia quatinuſ preſul Godeſcalchus eaſdem preſcriptas uillaſ et earum utilitateſ omnibus diebus uite ſue uſufructuario poteſtatiue fruatur et teneat. Post obitum uero illius in uſus et diſpenſas fratrum friſingenſium in locis wihanſtephanc et ſancto vito deo ſeruientium cum omni integritate et equa diuiſione redeant. eo ordine ſi aliquiſ prefati preſuliſ Godeſcalchi ſucceſsor quod futurum non credimuſ prenominataſ uillaſ in ſuoſ uſus ſine iuſta et eiſdem fratribuſ predictiſ placita redemptione et conuenientia temptauerit auertere noſtriſ heredibuſ ſtatim reuertantur et ſeruiant. Et ut haec noſtrae auctoritaſ ſtabiliſ et inconuulſa permaneat hanc noſtri precepti paginam manu propria roborantes noſtri imaginiſ ſigillo imprimi iuſsimus.

Signum domni Heinrici (Monogramma) regiſ inuictiſsimi. Egilbertus cancellarius uice willigiſi archicappellani recognoui.

Data V Idus Septembris Anno dominice incarnationis MIII. Indictione I. Anno vero domni Heinrici ſecundi regis II. Actum Babenberge feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 28. II. 106.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 140. edit. Ratisb. 95. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 221. in Meichelbeck hist. fr. I. 198. et in Resch annal. sabion. III. 707. n. 77.

CXLIII.

Anno 1007. 10. Maii. Babenberg.

Heinricus II. rex, remuneraturus in se merita episcoporum frisingensium, Abrahae et Gotescalchi defunctorum, ac Egilberti adhuc florentis, praedium Chatsa in provincia Carinthia cum pertinentiis eidem ecclesiae donat, additque exemptionem servorum ac libertorum in eodem praedio habitantium a districtione ducum ac comitum aliorumque iudicum.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuidue trinitatiſ Heinricus diuina fauente clementia rex. Nouerint omneſ Chriſti noſtrique fideleſ qualiter noſ pro noſtrae ſenioriſque noſtri Ottoniſ imperatoriſ anime conſulentia parentumue noſtrorum felici memoria et per interuentum dilectae coniugiſ noſtrae Cunigundae reginae Parthenopolitanique archiepiſcopi Taginini dicti. ac pro indulgentia bonae memoriae Abrahae episcopi in cuius laribus eiſ quae ſanctae Marie ſanctique Corbiniani erant boniſ pariter utenteſ paterno lenimine benigne nutriebamur. ac pro requie pii preſuliſ Goteſcalchi iam defuncti et quia noſtrum fidelem Egilbertum antiſtitem de propria quaſi camera ad tale diſpendium ſuperandum vix noſtrae aſsiduitati ſubtraximus. quoddam noſtri iuriſ predium Chatſa uulgo nominatum in provincia Karinthia ſitum cum familiiſ utriuſque ſexuſ cortiferis aedificiiſ terriſ cultiſ et incultiſ quaeſitis et inquirendis rebus mobilibus et inmobilibus uiiſ et inuiiſ exitibus et reditibus aquiſ aquarumque decurſibus molendiniſ piſcationibus ſiluiſ uenationibus ſaginiſ Zidaluueidiſ alpibus uallibus paludibus omnibusque eidem predio iuſte vel legaliter pertinentibus ad eccleſiam Marie matriſ domini

domini eiusque ſancti Confeſsoris Corbiniani in proprium donauimus Eo namque tenore. ut iam dictuſ Egilbertuſ Friſingenſis epiſcopus ſuique ſucceſsores abſque contradictione omnium noſtro dominio ſubditorum liberam exinde habeant poteſtatem tenendi poſsidendi commutandi vel quicquid in uſum aecclesiae libuerit faciendi. Precipienteſ igitur ut nulluſ dux aliquiſue comeſ iugum aut aliquam diſtrictionem ſeruiſ libertiſque in eodem predio habitantibus inponere iuſ habeat. ſed aduocatus eidem corn (corti, curti) ab epiſcopo inpoſituſ quicquid in eadem curte regendum emendandumue ſit iuxta legeſ ac inſtituta maiorum poteſtatiue diſiniat. Et ut haec noſtrae traditioniſ auctoritaſ ſtabiliſ et inconuulſa permaneat. hanc noſtri preceptі paginam inde conſcriptam manu propria roboranteſ ſigilli noſtri inpreſsione inſigniri iuſsimuſ.

Signum domni Heinrici (Monogramma) regiſ inuictiſsimi Eberhardus cancellarius uice willigiſi archicapellani recognoui.

Data VI Idus mai. Indictione V. Anno dominicae incarnationis MVII. Anno vero domni Heinrici ſecundi regni V.

Actum Babenberg feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 4. b. II. f. 108.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 141. edit. Ratisb. 96. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 222. in Meichelbeck hist. fris. I. 206.

CXLIV.

Anno 1008. 6. Julii. Mogontiae.

Heinricus II. rex sedi episcopali Babenberc a se fundatae, locum Mahandorf, in pago Nortgouue et in comitatu Heinrici comitis situm, donat.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ Heinricus diuina ordinante clementia rex. Saluberrimiſ igitur ſacri eloquii inſtitutionibuſ erudimur et admonemur ut temporalia relinquenteſ bona et terrena poſtponenteſ commoda aeterna et ſine fine manſura in caeliſ ſtudeamuſ adipiſci conſiſtoria. Quapropter noſ dominiciſ non ſurdum auditum praebenteſ praeceptiſ et deificiſ obtemperando intendenteſ ſuaſionibuſ quendam noſtrae paternae hereditatiſ locum Babenberc dictum in ſedem et culmen epiſcopatuſ ſublimando proueximuſ. et romana auctoritate atque uenerabiliſ heinrici wirciburgenſiſ epiſcopi conſenſu ac pari communique omnium noſtri fidelium tam archiepiſcoporum quam epiſcoporum abbatumque necnon ducum et comitum conſultu decretoque in honorem ſanctae dei Genitriciſ Mariae ſanctorumque apoſtolorum Petri et pauli Nec non Martirum Kyliani atque Georii ſtabiliuimuſ et corroborauimuſ ut et inibi noſtrum parentumque noſtrorum celebre haberetur memoriale et iugiſ pro omnibuſ ortodoxiſ hoſtia mactaretur ſalutariſ. Proinde nouerit omnium noſtri fidelium tam praeſenſ aetaſ quam et ſucceſsura poſteritaſ. Quia noſ noſtrae quendam proprietatiſ locum Mahandorf dictum in pago Nortgouue et in comitatu heinrici comitiſ ſitum ad eandem ſupra dictam epiſcopalem ſedem Babinberc dictam una cum omnibuſ eiuſ pertinentiiſ. ſiue adherentiiſ. videlicet viciſ. uilliſ. aeccleſiiſ. ſeruiſ et ancilliſ. areiſ. aedificiiſ. terriſ cultiſ et incultiſ. uiiſ et inuiiſ. exitibuſ et reditibuſ queſitiſ uel inquirendiſ. ſiluiſ foreſtibuſ ſaginiſ. venationibuſ aquiſ. piſcationibus moliſ molendiniſ rebuſ mobilibuſ et inmobilibuſ ac

ceteriſ omnibuſ quae rite ſcribi uel appellari poſsunt quoquolibet modo vtilitatibuſ hac noſtrae auctoritatiſ praeceptali pagina prout firmiuſ poſsumuſ donamuſ atque proprietamuſ omnium contradictione remota. Precipienteſ igitur ut in deo dilectus nobiſ ſepedictae ſediſ Eberharduſ episcopuſ liberam dehinc habeat poteſtatem ſuique ſucceſsoreſ eundem locum Mahendorf dictum. cum omnibuſ appenditiiſ ſuiſ tenendi poſsidendi ſeu quicquid ſibi libeat modiſ omnibuſ in uſum epiſcopatuſ inde faciendi. Siquiſ igitur quod abſit hujus noſtrae donationiſ munificentiam deſtruere ſiue inuiolare praeſumpſerit In die iudicii coram occuliſ dei tormento inextinguibili aeternaliter luat. Quod ne eueniat ſed haec traditio noſtra ab omnibuſ perpetualiter inuiolabiliſ permaneat. Hanc cartam inde conſcriptam manu propria roboranteſ ſigilli noſtri inpreſsione inſigniri iuſsimuſ.

Signum domni Heinrici regiſ inuictiſsimi. (Monogramma) Gutheriuſ (Guntherius) cancellariuſ uice Uuilligisi archicappellani recognoui.

(L. S.)

Data II Non. Julii Indictione V.
Anno Dom. Incarnationiſ MVIII.
Anno vero domni heinrici ſecundi regnantis VII.
Actum magontiae feliciter amen.

a) Instrumentum sigillatum ac expeditum, cui propter latentem errorem aliud superadditum. Sigillum impressum est illaesum.

b) Monogramma in forma litterae C primae lineae perpendicularis, et in loco litterae S lineae ultimae perpendicularis paulum differt a forma communi monogrammatum regiorum Heinrici II., attamen Guntherius cancellarius promiscue utraque forma utitur.

c) Indictio erronea loco VI, annus autem regni convenit an. Chr. notato 1008.

d) Editum ab Osterreicher in den geöffn. Archiven III. Jahrg. I. B. 461. n. XI., memoratum etiam in designatione originalium super pago Nortgau in Deduct. über Fürth 1753. 129.

e) Maxima differentia huius diplomatis et alterius eodem anno et die exarato consistit in loco in ultima linea notato: „Actum Magontiae." Laborare enim videtur errore manus, cum in pluribus eiusdem anni et diei instrumentis constanter expressum legatur: „Actum Frankonofurt." Non movent aliae minores differentiae, quorsum pertinent: 1) nomen cancellarii incorrecte scriptum, 2) ommissiones aliquae in contextu formularum quarundam, etiam alias frequenter ommissarum, 3) diversitas orthographiae loci donati, qui hic Mahandorf in superscriptione externa antiqua Machendorf vocatur, cum in altero instrumento Machindorf, et in superscriptione externa Machindorf vocetur, ut diversa donationis obiecta duobus instrumentis subiacere credamus. Concludendum ergo, hoc instrumentum sigillatum expeditumque displicuisse cancellariae vel accipienti, alterumque, quod omni vitio careat, confectum fuisse. Invenitur in cod. cop. saec. XIII. f. 23.

CXLV.

Anno 1009. 20. Maii. Ratisponae.

Heinricus II. rex Bonifacio abbati monasterioque eius, Pruel dicto, mansum regalem in villa Genstal in pago Tuenigawe ac in comitatu Ruperti donat.

Data XIII° Kal. Junij Indictione VII. Anno dominice incarnacionis Millesimo nono Anno vero domini Heinrici Regis secundi Regnantis VII°. Actum Ratispona feliciter amen.

a) Ex instrumento notarii publici an. 1414. 14. Nov. confecto ac sigillo Alberti III. episcopi ratisb. munito, quod fere adhuc integrum appendet.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum a Pez. in cod. epist. I. 147. num. 36., ex archivo pruclensi, ut in margine eiusdem numeri testatur. Iterum editum in Mon. Boic.

XV. 158. num. 3. ex praedicto instrumento publico. Denique in Ried. cod. diplom. ratisb. 128. n. 136.

CXLVI.

Anno 1010. 19. April. Regenesburch.

Heinricus II. rex, Heilcae abbatissae eiusque monasterio Pataviae (Nidernburg) villas Oufhousen, Oufhoven et Vrching donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Hainricus diuina fauente clemencia Rex. Si eccleſias dei eisque famulantes aliquo munere ditauerimus. nobis id quam maxime proficere credimus. Quapropter omnium Chriſti fidelium tam preſencium quam futurorum nouerit uniuerſitas. qualiter nos ob diuinum amorem noſtreque anime remedium. nec non interuentu Heilce dilecte abbatiſſe ſibi ſuoque monaſterio in honore domini Saluatoris noſtri ac ſancte genitricis Marie conſtructo. atque in patauienſi ciuitate fundato. Villas noſtras. Oufhouſen Oufhoven. Vrching. cum omnibus eis adiacentibus cultis et incultis. piſcaciones aquarum. prata nemora. pleno iure contulimus in integrum poſſidendas. Et de noſtro iure ac dominio in eius ius et dominium. Omnino tranſfundimus ea quippe racione. ut predicta abbatiſſa. ſeque ſubſequentes abbatiſſe. de prenominatis villis earumque vtilitatibus dehinc liberam habeant poteſtatem. quicquid eis placuerit faciendi. omnium hominum contradictione remota. Et ut hec noſtre donacionis auctoritas ſtabilis et inconuulſa omni tempore permaneat. Hoc preceptum inde conſcriptum manu propria corroborantes. ſigillo noſtro inſigniri iuſſimus.

Signum domini heinrici regis Inuictiſſimi. (Monogramma.)

Gvntherius cancellarius uice Willigiſi archicapellani notavit.

Data XIII. Kal. Maii. Indictione. VIII. anno dominicæ incarnationis. M. X. anno vero domini Heinrici ſecundi Regnantis. VIII. Actum Regenesburch feliciter amen.

a) Ex libro copiali nidernburgensi, circa 1200 conscripto, fol. 96. n. 155.
b) Notae chronologicae concordant.
c) Ineditum.

CXLVII.

Anno 1011. 25. Junii. Regensburch.

Heinricus rex abbati Altahae inferioris in usum monachorum decem regales mansus in marcha et comitatu Heinrici marchionis donat.

Data. VII. Kal. Julij. Indictione IX. Anno dominicæ incarnationis M°. XI. Anno vero domini Heinrici ſecundi. Regnantis. X. Actum Regenſburch. Signum (Monogramma) domini Heinrici regiſ invictiſſimi. Guntherius Cancellarius uice Erkawaldi Archicapellani recognoui.

a) Ex codice Hermanni abb. fol. 77. b. et 78. a. num. 24., ubi extrema: Guntherius cancellarius etc. in margine addita sunt, alias more descriptoris aut omissa aut ad finem diplomatis adposita.
b) Notae chronologicae inter se conveniunt.
c) Editum in Hund. metr. II. ed. Mon. 24. edit. Ratisb. 16. Mon. Boic. XI. 140. n. 27.
d) Locum donatum inscriptio num. 24. codicis designat: Appateſtorf, summarium autem: Abtſtorf.

CXLVIII.

Anno 1011. 26. Junii. Regenesburch.

Heinricus II. rex monasterium puellarum, in loco Chiubach, in comitatu Herteshusa, ab Adalberone comite fundatum, in suam immunitatem recipit ac regia libertate, abbatissam et advocatum eligendi, donat.

Data. vi. Kl. Julii Indictione. viiii. anno dominicae Incarnationis Millesimo. xi. Anno uero Domni Heinrici secundi regnantis. x. Actum Regenesburch feliciter amen.

a) Instrumentum in cancellaria scriptum, cui manum et sigillum rex denegasse videtur.

Sigilli appendendi tria ad finem conspiciuntur foramina sive incisiones ad summum segmento membranaceo aptae, non chordulae; impressi autem sigilli nullum apparet vestigium. Utrum autem unquam appensum fuerit, duplici ex ratione dubitare licet:

1ma est: Monogramma in manu propria regis, i. e. linea media horizontali, incompletum.

2da Nota quaedam exterius chartae huic manu saeculi XVI. aut XVII. inscripta: „Ist dessen gleichlauttender Brief mit anhangendem Sigil schon vertauscht lauth inligender Zetl." Nulla quidem Cedula adiacet; attamen, cum nulla alienandi literas primaevae fundationis possit ratio excogitari, potius concludendum, non superfuisse monasterio nisi vidimationis literas ab aliquo praelato ecclesiastico profectas, quae appensis sigillis roborari consuevere.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt; character etiam apicum et abbreviationum aetati respondet.

c) Editum in Hundii metrop. II. edit. Monac. 248. ed. Rat. 172. et Mon. Boic. XI. 529. n. 1.

CXLIX.

Anno 1013. 7. Octobr. Reganesburg.

Heinricus II. rex quendam Beranhart, servum Marahwardi, excusso de manu illius denario, liberum facit et a servitutis iugo absolvit.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuidnae trinitatiſ. Heinricus diuina fauente clementia rex. Notum ſit omnibuſ fidelibuſ noſtriſ preſentibuſ ſcilicet atque futuriſ qualiter noſ ob interuentum Marahwardi quendam ſui iuriſ ſeruum nomine beranhard excuſso de manu illiuſ noſtra manu denario liberum fecimus et ab omni eum ſeruitutiſ iugo abſoluimus. Proinde regali noſtra iubemus potentia ut idem iam dictus Beranhart tali deinceps libertatiſ lege utatur quali caeteri manumiſsi hactenus ſunt uſi eodem modo a regibus uel imperatoribus liberi facti. Et ut haec noſtrae conceſsionis ingenuitaſ ſtabiliſ et inconuulſa permaneat hanc cartam inde conscriptam ſigilli noſtri inpreſsione iuſsimus inſigniri.

Guntherius cancellarius inuice (ad vicem) erchanboldi archicapellani recognoui.

Data Non. Octobris Indictione XI. Anno dominicae incarnationiſ MXIII. Anno vero domni Heinricī regiſ regni XII. Actum Reganesburch feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 8. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Meichelbeck hist. fris. I. 209.

CL.

Anno 1017. 26. Octobr. Altstetin.

Heinricus II. concambium, inter Heinricum wirzeburgensem et Eberhardum babenbergensem episcopos initum, confirmat, quo prior receptis locis Cunigeshoven et Trieffenvelt, in pagis Badeingowe et Waltschin (Waltsehin, Waltsezin), in comitatibus Gumperti et Gerungi comitum, alteri tradit abbatiam Erlangun cum Forcheim et Eggolvesheim, nec non decimationes earundem villarum ad Holvelt pertinentes, in pago Ratinzgowe, in comitatu Adelberti comitis.

In nomine fancte et indiuidue trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator auguſtus. Dum fidelium noſtrorum, preſencium ac futurorum volumus vniuerſitati pateat. Quod Heinricus wirzeburgenſis et Eberhartus Babenbergenſis. eccleſie Epiſcopi. noſtram adeuntes clementiam rogauerunt. Vt unum concambium. quod conſiderato eccleſiarum suarum commodo ex communi ſuorum clericorum atque fidelium. laicorum conſenſu. inter ſe fecerunt. noſtre noticie manifeſtum noſtrique imperialis precepti auctoritate eſſet roboratum Quocirca conſiderantes nos eorum iuſtam peticionem uotique (uotisque) annuentes. predictum concambium qualiter inter eos firmatum eſſet. exponere iuſſimus. Et inprimis. retulit. Epiſcopus Wirzeburgenſis. contuliſſe ſe eccleſie Babenbergenſi per manum legitimi aduocati. Abbatiam. Erlangun. et Forchheim. et Egolveſheim. et Kyrſebach. et quatuor piſcatores. in camerin. cum eorum terris. omnibusque appendiciis ad prefatas. villas perti-

nentibus. cum agris. campis. areis. mancipiis. pratis. paſcuis. Siluis. venacionibus. aquis aquarumque decurſibus. piſcacionibus. molendinis. cultis et incultis. viis et inviis. exitibus et Reditibus. queſitis et inquirendis. atque earundem villarum decimaciones. Preter hec et decimaciones illarum uillarum que nunc ad Holevelt pertinent. et olim pertinere uiſe ſunt. In pago ratingowe. in comitatu adalberti comitis. Eberhardus uero Babenbergenſis eccleſie preſul profeſſus est. perpetua tradicione (perpetuam traditionem) ſe feciſſe wirzeburgenſi eccleſie. per manum publici aduocati de cunigeſhoven. in pago Badeingowe. in comitatu. Gumberti comitis. et Trieffenvelt. in pago waltſchin. in comitatu Gerungi comitis. et de mancipiis utriuſque ſexus. ad eadem loca pertinentibus. agris quoque et campis. areis. pratis. paſcuis. ſiluis. venacionibus. aquis aquarumque decurſibus. piſcacionibus. molendinis. cultis et incultis. viis. et inviis. exitibus et reditibus. queſitis et inquirendis. Proinde audita et conſiderata vtrorumque preſulum. et alterutrum legittima tradicione. Et quia predictum concambium ratum et rationabile eſſe ex vtraque parte noſtre diſcrecioni apparet. per hanc. noſtri imperialis precepti paginam. utrique eccleſie. quod mutua tradicione collatum eſt confirmamus. et corroboramus in perpetuum habere et tenere. et ad ius et proprietatem, tam iſtos quam ſucceſſores eorum preſules. ſue eccleſie rata et inconuulſa ſtabilire (ſtabiliter) poſſidere. Ea videlicet ratione. ut tam predicti preſules quamque ſucceſſores eorum liberam habeant poteſtatem de omnibus, que ſuperius comprehenſa ſunt. ad uſum et utilitatem ſuarum eccleſiarum ordinandi conmutandi et quidquid eorum decreuerit voluntas faciendi omnium hominum regni noſtri contradicione remota. et ut hec noſtre auctoritatis pagina omni tempore ſtabilis et inconuulſa permaneat. eam manu propria roborantes. Sigilli noſtri impreſſione iuſſimus inſigniri.

Signum (Monogramma) Domini. Heinrici. Inuictiſſimi. Imperatoris Auguſti. Cunctacius. (Guntherius) Cancellarius. Auctoritate. Erchanhaldi. Archiepiſcopi. et Archicancellarii recognouit. Anno dominice incarnacionis. Milleſimo. XVIImo. In-

dictione. XII. Anno vero regni domni Henrici. Imperatoris Auguſti. XIII. Imperii uero IIII. Actum VIImo Kal. Nouembris. Altſtetin. feliciter. Amen.

a) Ex libro copiali haugensi, conscripto circ. an. 1319 manibusque variis continuato fol. 2. b. num. 12.

b) Solus imperii annus currens respondet anno expresso, indictio autem et annus regni fallunt, cum illa, si caesarea numeretur, quatuor, alter autem currens tribus unitatibus sit decurtatus.

c) Editum in Schannat Vindem. coll. I. 109. n. 2. ex authentico, ut ibi notatur; germanice autem apud Ludwig Geschichtschr. v. Würzburg 461., et in Lünig spicil. eccl. II. Theil. operis Tom. XVII. 939. num. 15.

d) De pago Waltschin, Waltsezin et de loco Triffenvelt cnfr. Chronicon gottwicense, part. alter. pag. 841 in fine.

CLI.

Anno 1018. (8. Februar. Moguntiae.)

Heinricus II. Rom. imperator canonicis coenobii cathedralis ecclesiae babenbergensis donat praedium Woulimbach, quod concambio acquisivit a Benedicto VIII. pontifice, tradito romanae ecclesiae praedio Terma, in ducatu spoletano et in comitatu narnensi.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Heinricus diuina fauente clementia romanorum imperator auguſtus. Nouerit omnium *ſancte* dei eccleſie noſtrique fidelium tam preſens etas quam ſucceſsura poſteritas. qualiter nos apoſtolici patris ordinatoriſque noſtri Benedicti petitione in ipſa ordinationis noſtre die

quoddam concambium apud ſuam ſanctam Romanam eccleſiam pari conſilio utrobique collaudauimus. Donantes igitur ſancte prefate eccleſie in honore apoſtolorum Petri et Pauli conſtructe. quoddam noſtri iuris predium Terma dictum. in ducatu ſpoletano. et in comitatu narnenſi ſitum. Contra tale predium quale ſanctus Petrus habuit in loco Woulimbach dicto. in pago . . . . . et in comitatu . . . . . comitis. Cum omnibus eiuſ pertinentiis. videlicet ſeruis et ancillis. terriſ cultis et incultiſ. campiſ. paſcuis. ſiluis. venationibus. aquiſ. pratiſ. aquarumque decurſibus. piſcationibus. molendiniſ. viiſ et inuiiſ. exitibus et reditibus.. queſitis vel inquirendis. rebus mobilibus et immobilibus. et omnibus que quoquomodo iure nominari aut ſcribi poſsunt utilitatibus. eo uidelicet commutationis tenore. quatinus idem preſcriptus ſancti Petri vicarius. eiuſque ſucceſsores idem predium Terma dictum habeant. teneant et ad uſum ſancte Romane eccleſie firmiter poſsideant. De contra vero dato predio. Wullimbach dicto. et eius pertinentiis ulteriuſ ſe non intermittant. Igitur fidelium noſtrorum conmuni conſenſu confirmato concambio. nouerit omnium dei noſtrique fidelium uniuerſitas. qualiter tam pro ſenioriſ et anteceſsoris noſtri Ottonis ſcilicet tercii imperatoris quam pro noſtro parentumque noſtrorum remedio eundem ſepedictum locum ad ſtipendium canonicorum in cenobio ſancti Petri ſanctique Georii Babenberc degentium. per hanc imperialem noſtre traditionis paginam concedimus. donamus atque proprietamus. cum omnibus eius pertinentiis et utilitatibus omnium contradictione remota. Precipientes igitur. ut neque imperator neque dux. neque epiſcopus. neque comes. neque magna vel parua perſona Karos in Chriſto Babenbergenſes fratres noſtros in prefato predio inquietare. moleſtare. diſueſtire. ſiue eundem locum commutare. niſi communi fratrum conſilio preſumat. Siquiſ uero hanc noſtre dominationis paginam uiolare quod abſit preſumat. Cum iuda traditore indigeſtibilis bucelle guſtum ſumat. atque tormento inextinguibili penas perpetualiter luat. Quod ne fiat. ſed (ut) hec noſtra traditio ſtabilis et inconuulſa nunc et in futurum permaneat. hanc paginam inde conſcriptam manu

propria roborantes. Sigilli noſtri inpreſsione inſigniri iuſsimus.

Data (VI Id. Februarii) Indictione I. Anno dominice incarnationis Mo. XVIIIo. Anno uero domini Heinrici ſecundi Regnantis XVII. Imperii autem IIII. (Actum Moguntiae.)

a) Ex copiarum codice saec. XIII. fol. 27. b.

b) Dies ac mensis non sunt expressi, neque locus peracti negotii notatus est. Ast cum in omnibus hoc instrumentum respondeat alteri authographo super Winiheringun dato VI. Idus Febr. cum clausula: actum Mogontiae, idem dies idemque locus illi tribuendus erit. Anno quidem Chr. notato 1018 conveniunt indictio et annus imperii, immo etiam annus regni, ab obitu Ottonis tertii inceptus.

c) Editum ab Oesterreicher in den geöffneten Archiven III. Jahrg. I. B. 503. n. IV.

d) Inscriptio, litteris rubris copiae praemissa, notat: „De concambio praedii Terma pro praedio sito in loco Woulimbach." —

CLII.

Anno 1019. 7. April. Mersiburch.

Heinricus imperator Godehardo abbati altahensi decem mansus regales in marcha et comitatu Adalberti marchionis ad usum monachorum donat.

Data VII. idus aprilis. Indictione II. Anno dominice incarnationis. MXVIIII. Anno vero domini Heinrici ſecundi Regni. XVII. Imperij autem VI. Actum Merſibvrch. feliciter Amen. Signum domini (Monogramma) Heinrici ſereniſſimi et *inuictiſſimi* imperatoriſ. Gvntherius Cancellarius vice Erchinwaldi archicappellani recognoui.

a) Ex codice membranaceo Hermanni abb. fol. 78. b. num. 25.
b) Notae chronologicae inter se conveniunt.
c) Editum in Hund. metr. II. edit. Mon. 24. edit. Ratisb. 17. et in Mon. Boic. XI. 142. n. 29.

CLIII.

Anno 1019. circa mens. Junii aut Julii. Mogontiae.

Heinricus II. Rom. imperator canonicis cathedralis ecclesiae babenbergensis praedium in Hohingon, situm in pago Ingerisgouue et in comitatu Ottonis comitis, donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ. Heinricuſ dei gratia Romanorum imperator auguſtus. Nouerit omnium Chriſti noſtrorumque fidelium uniuerſitaſ. qualiter nos pro remedio anime noſtre anteceſsorum noſtrorum. necnon pro ſalute dilecte coniugiſ noſtre Kvnigunde. uidelicet imperatriciſ auguſte. tale predium quale Ennelinus nobis detulit. ſcilicet in Hohingon ſiue in aliiſ quomodocunque nominatis lociſ. ſitum in pago. Ingeriſgouue. in comitatu Ottoniſ comitiſ. cum areis. ediſiciiſ. agris. uineiſ. uinetiſ. ſiluiſ. pratiſ. paſcuiſ. aquiſ aquarumque decurſibus. piſcationibus. uiiſ et inuiiſ. exitibus et reditibus. mancipiiſ. utriuſque ſexus queſitiſ et inquirendiſ, cum omnibus utenſilibus que vel ſcribi vel nominari poſsunt. ad altare ſancti Petri apoſtolorum principiſ in uſum fratrum deo in Babenbergenſi eccleſia famulantium perpetualiter habendum. donamus et de noſtro iure in ejus iuſ omnino tranſſundimus. Et ut hec noſtre traditioniſ auctoritaſ ſtabilis omni permaneat euo. Hanc paginam inde conſcriptam manu propria roboranteſ. ſigilli noſtri impreſsione iuſsimus inſigniri.

Anno dominice incarnationis Mo.XVIIIIo. Indictione II. Anno vero domni Heinrici Romanorum Imperatoriſ Auguſti ſe-

cundi regnantis XVIII. Imperii autem VI. Actum Magontie. feliciter Amen.

a) Ex cod. cop. saec. XIII. fol. 79. b.

b) Mensis ac dies non sunt expressi. Anni regni et imperii currentes, cum indictione ordinaria, conveniunt anno Chr. indicato, inde a sexta Junii usque ad 24. Sept. Cnfr. diplom. orig. 1019. 10. Junii. Triburiae datum.

c) Ineditum.

d) Pagus Ingerisgouue videtur idem cum Angerisgouue, sive Engersgowe, descripto in chron. gottw. II. 546.

CLIV.

Anno 1022. 11. Novembr. Augustae.

Heinricus II. Rom. imperator ecclesiae babenbergensi in usum episcopi praedia Irlocha et Crumbele, sita in pago Ingerisgowe et in comitatu Hello, donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ Heinricus diuina fauente clementia Romanorum imperator avguſtus. Nouerit omnium Chriſti noſtrique fidelium preſens futuraque uniuerſitas, qualiter nos pro remedio anime noſtre anteceſſorumque noſtrorum necnon pro ſalute dilecte coniugiſ noſtre Kunigunde. videlicet imperatriciſ avguſte tale predium quale Boppo treuerenſis archiepiscopus nobis dedit. ſcilicet Irlocha et Crumbele. ſitum in pago Ingeriſgowe. in comitatu Hello cum areiſ. edificiiſ. agriſ. vineis. vinetiſ. ſiluis. pratiſ. paſcuiſ. aquiſ aquarumque decurſibus. piſcationibus. uiiſ et inuiiſ. exitibus et reditibus. mancipiiſ utriuſque ſexus. queſitis et inquirendis. cumque omnibus utenſilibus. que vel ſcribi vel nominari poſsunt. ad altare ſancti Petri apoſtolorum principiſ in Babenbergenſi eccleſia in uſum Epiſcopi. deo ibidem famulantiſ. perpetualiter habendum. do-

namuſ. et de noſtro iure in eius iuſ omnino tranſſundimuſ. Et ut hec noſtre traditioniſ auctoritaſ inconuulſa permaneat. Hanc paginam inde conſcriptam manu propria roborantes ſigilli noſtri impreſsione iuſsimus inſigniri.

Data III Id. Nov. Indictione V. Anno dominice incarnationis MXXIIo. Anno domni Heinrici ſecundi regnantis XXIo. Imperii uero eiuſ VIIII°. Actum Avguſta feliciter Amen.

a) Ex cod. cop. saec. XIII. f. 80. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt. Cnfr. dipl. orig. eiusdem anni ac diei, num. 314.

c) Editum in Wilh. Günther cod. dipl. Rheno-mosellanus I. Th. pag. 108. num. 41.

CLV.

Anno 1023. 1. August. Babenbergae.

Heinricus II. Rom. imperator Fridcboldum, confessorem suum ac abbatem SS. Vdalrici et Afrae augustensis civitatis, eiusque ecclesiam sub speciali sua ac imperii recipit protectione et eam exornat libertate, qua caetera monasteria imperialia per imperium suum perfruuntur.

Data Calendas.(is) Auguſti. Indictione. VI. anno Dominice Incarnationis M. XXIII. Anno uero Domni Henrici II. regnantis XXII. Imperatoris X. Actum Babenbergae feliciter. Amen.

a) Ex diplomate confirmatario Conradi II. anno 1029. 3. Novembr., cuius tamen apographum superest, ibidem recensitum.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Edi-

c) Editum in Mon. Boic. XXII. 161—164. num. 1. inter monumenta S. Udalriciana, ubi simul not. b. duplex anachronismus notatur in eo commissus, quod monasterium SS. Oudalrici et Afrae ac in ipsa urbe Augusta situm dicatur, quum tamen toto saeculo XI. nonnisi monasterium Sanctae Afrae et quidem extra urbem Augustam situm in aliis instrumentis authenticis dicitur.

CLVI.

Anno 1023. 2. Septembr. Bermace (Bermatae — Brumatae.)

Henricus II. imperator Megenhardo episcopo Wirtzpurgensi eiusque ecclesiae bannum suum super feras sylvestres, per terminos in quatuor comitatibus Ditmari, Adelberti, Albwini et Gumberti comitum designatum, tradit et stabilit.

In nomine Sancte et Indiuidue trinitatis Henricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator auguſtus. Nouerint omnes ſancte dei eccleſie noſtrique fideles preſentes ſcilicet et futuri qualiter nos per Interuentum Eberhardi Sancte Bambergenſis eccleſie Episcopi ſancte wirtzpurgensi eccleſie pro fideli ſeruitute noſtri fidelis Megenhardi eiuſdem ſcilicet ſedis venerandi paſtoris bannum noſtrum ſuper feras videlicet cervos et ceruas ſues atque capreolos in Comitatu Ditmari Comitis in pago folcfelt dicto ſicque in Comitatu Adelberti Comitis inde in comitatu Albwini Comitis perque Comitatum Gumberti Comitis vſque ad primitus tytulatum Dithmari Comitis Comitatum nominatim incipientes de Eſkinebach iuxta aquam Moin per viam que ducit ad Harmdeſeihc inde recta via vſque ad amſerebach inde ad urbem Ebera inde wachenrode ſuper pontem in eadem villa Sicque per viam que ducit ad Eleſbach inde ad Rotenmanium vbi ſe Comitatus Ratenſgewe atque yphigewi dividunt Inde vſque in eum locum vbi Eha fluuius influit in Eiſkam

inde de Eha ſurſum vſque in illum riuulum que de Ezellehem deſluit in Eham et eundem riuulum ſurſum vſque Graſzulzun per rectam viam vſque paruum dornheim Inde vſque ad wingerſheim inde uſque yphouc inde ad orientalem Lanchem Deinde per publicam plateam ſupra villam dullſtat vſque in Swartza Inde ſurſum eundem fluuium vſque Stadela Inde a recta via per obliquum vnius Callis vſque Lilleffelt. Inde ad Brunnenſtat Inde ſupra Herelenheim per medietatem woſtgeuildes vſque in publicam plateam que ducit ad Horehuſen inde ad Marpurghuſen Inde vſque ad medium Moin et ſic ſurſum Moin vſque ad eum locum de quo primum incepimus Eſkinebach conſencientibus atque collaudantibus Eberhardo Epiſcopo cum ſuis militibus Richardo Abbate Fuldenſi cum ſuis militibus Ipſo eciam Megenhardo wirtzpurgenſi Episcopo cum ſuis Ottone Comite cum ſuis Adelberto cum ſuis Gebehardo Comite eiuſque fratre cum ſuis ceteriſque inſuper eiuſdem regionis cum Prouincialibus maioribus et minoribus ex noſtra Imperiali traditione donamus proprietamus et de noſtro iure in legitimam(um) foreſtun(um) indiſsolubiliter ſtabilimus eidem Eccleſie eiuſque proviſoribus. Siquis igitur noſtre huius munificentie violator extiterit decem libras auri perſoluat medietatem Camere noſtre, alteram medietatem predicto Episcopo eiuſdemque Succeſsoribus Et vt hec noſtre traditionis auctoritas ſtabilis et Inconvulſa permaneat Hanc cartam inde conſcriptam manu propria roborantes Sigilli noſtri Impreſsione inſigniri iuſsimus. Signum domni Heinrici Romanorum invictissimi Imperatoris Augusti (Monogramma) Data quarto Nonas Septembris Indictione Sexta Anno dominice Incarnationis Milleſimouiceſimotercio Anno autem domini Henrici Secundi regnante viceſimoſecundo Imperii vero vndecimo Actum Bermace feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. signato n. 5. p. 237., et altero quoque libr. cop. Lupoldi de Bebenburg num. 48. conscripto an. 1346., denique ex instrumento notarii publici, qui an. 1467. 9. Decembr. illud ex originali sigillato se transsumsisse testatur; collatum etiam cum libro albo privilegiorum f. 19.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in actis causae inter monasterium Ebrach et episcopatum würzburgensem, fasciculo II. p. 173. ap. Lünig in Reichsarchiv. Tom. XIX. sive spicileg. eccl. continuat. I. p. 750. ap. Schultes histor. Schrift. II. 228. Ubique indicatur monogramma et Guntherus cancellarius vice Aribonis archicappellani, quae in solo apographo anno 1467 desunt. Memoratum a Frise ap. Ludewig Geschichtschr. v. Wirtzburg 465., cum finium explicatione germanica.

d) Locus peracti negotii in laudatis editionibus legitur Berinate, qui apud Guichenon bibliotheca sebus. centur. II. n. 78. scribitur Bermata; utrum non potius Brumata, perquirendum?

CLVII.

Anno 1024. 11. Septemb. potius, quam 30. August. Moguntiae.

Chunradus II. rex ecclesiae frisingensi curtiferum, in provincia Baioaria et in urbe Reganesburc situm terminisque designatum, quem Heinricus II. imperator illi donaverat, confirmat una cum aedificiis ac saepium munitionibus ab Egilberto episcopo tunc constructis.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ. Chuonraduſ diuina fauente clementia rex. ſi noſtra regalis munificentia lociſ uenerabilibuſ ſacreque religionis cultoribus quicquam utilitatiſ contulerit. ſcimuſ magna preſidia tam anime noſtre quam etiam ſtabilitati regni noſtri inde accreſcere. Proinde nouerit induſtria cunctorum hominum fidelium noſtrorum. qualiter noſ ob interuentum uenerandi Egilberti friſingenſis ſediſ epiſcopi. more anteceſsorum noſtrorum regali conceſsione firmauimuſ. curtiferum unum. in preſenti ab eodem egregio preſule ſuper aedificatum in prouintia baioaria et in urbe Rega-

nesburc sitam (situm) partem uidelicet cuiusdam palatii uetersis atque destructi incipientes (incipientem) a curte quam tenet Eberhardus Papinbergensis episcopus ac contra septentrionem in longitudine VIII perticas habentem. et inde ad orientem usque ad uiam publicam quae est inter aecclesiam sancti saluatoris predictumque curtiferum ad flumen danubium ducit terminantem. Constat namque idem curtiferum a pio antecessore Heinrico imperatore aecclesiae frisingensi ob remedium animae suae fideleque ministerium eiusdem antistitis consentiente duce baioariorum Heinrico imperiali precepto concessum. Nos autem aecclesiasticae utilitati nichilominus prospicientes. hoc praesenti precepto nostro curtem predictam cum uniuersis edificiis ac sepium munitionibus illi imperpetuum firmamus. manu propria subtus roborantes.

Signum Chuonradi secundi (Monogramma) inuictissimi regis. Oudalricus cancellarius ad uicem Aribonis archicapellani recognoui.

Data III Kal. Septembris. indictione VII. Anno millesimo XXIIII. dominice incarnationis. Anno primo domni Chuonradi II regnantis. Actum Moguntie feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 32. II. f. 110. III. f. 114.

b) Diem mensis codex I. medii saec. XII. et cod. III. initio saec. XIV. legunt III. K. id est: Kalendas; ast codex II. dictus Conradi sacristae, an. 1187 scriptus, coaeva manu, eodemque atramento correxit: Id. i. e. Idus, qui dies, nimirum 11. Septembr., cum indictione VII. ac anno regni primo Chonradi II., anno indicato 1024 respondentibus, ac cum ipso loco peracti negotii, nempe Moguntiae, magis favent historiae huius regis, qui Moguntiae hoc anno 8. Sept. coronatus, ibidem et in vicinia, scil. Oppenheim et Ingelheim, per aliquot, immo plures substitit dies. Cnfr. Wippo in vita Chonradi II. et Stenzel Geschichte Deutschl. unter den fränkischen Kaisern II. 181 et 184.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 146. edit. Ratisb. 99. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 223., in Meichelbeck hist. fris. I. 216. et ex eo in Ried. cod. dipl. ratisb. I. 139. num. 147.

CLVIII.

Anno 1024. 17. Octobr. Noviomagi.

Chunradus II. rex ecclesiae babenbergensi donationem abbatiae Chizzinga, sitae in pago Gozfelt, factam ei ab antecessore suo Heinrico II. imperatore, confirmat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Chvnradus diuina fauente clementia Rex. Omnium Chriſti noſtrorumque uniuerſitatem ſcire uolumus qualiter fideliſ noſter Eberhardus Babenbergenſis videlicet Epiſcopus celſitudinem noſtram adiit humiliter obſecranſ vt inter cetera eccleſie ſue bona. ſibi ab anteceſſore *noſtro* Heinrico imperatore glorioſiſsimo cum preceptorum traditionibus donata. abbatiam Chizzinga nominatam ſitam in pago *Gozfelt* in comitatu . . . . . noſtre etiam auctoritatis reſtauratione confirmaremus. Nos ergo quoniam ubicunque predeceſſorum noſtrorum traditioneſ ſtabilimuſ noſtraſ quoque donationeſ eo ſolidioreſ inpoſterum eſse putamus. peticioni eiuſ rationabili ac iuſte aſsensum prebenteſ. abbatiam eandem cum omnibuſ appenditiiſ ſuis ſiue magnis ſeu paruiſ. ac cum omni utilitate que vel ſcripta vel nominata inde provenire poſsit. ſicut ab anteceſſore noſtro ad eccleſiam et altare ſancti Petri apoſtoli tradita eſt. eidem prenominato epiſcopo ſucceſſoribusque eius in proprium ac perpetuum uſum confirmatione ſolidiſsima donamus atque confirmamus. Et ut hec noſtre auctoritatiſ reſtauratio ſtabiliſ et inconvvlſa permaneat. eam manu propria roboranteſ. ſigilli noſtri inpreſsione iuſsimus inſigniri.

Data XVI Kal. Nov. Indictione VII. Anno dominice incarnationiſ M°XXIIII°. Anno uero domni Chunradi ſecundi reg. I°. Actum (N) Oviomago.

a) Ex cod. cop. saec. XIII. f. 100.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Ludewig scr. rer. bamb. 1119. et in Lünig spicileg. eccl. II. Theil. 12.

d) Nomen pagi alia manu, coaeva tamen aetati codicis, insertum est spatio vacuo, ex diplomate scilicet primae donationis 1007. 1. Nov. Nomen comitis pagensis in utroque instrumento omissum est, in hoc altero saltem spatio vacuo illi relicto.

CLIX.

Anno 1025. 6. Maii. Suarzabrucca.

Chunradus II. rex Egilberto frisingensi episcopo donat praediola Riut, Stettun, Aripinriut, Steinrunahi, Horuun, sita in septentrionali parte Danubii fluminis et in comitatu Rovtperti comitis.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuiduc trinitatiſ Chuonradus diuina fauente clementia rex. Cunctiſ fidelibus noſtriſ preſentibus atque futuris Notum eſse uolumus qualiter noſ ob animae noſtrae remedium uenerandique Egilberti fidelis noſtri friſingenſis ſcilicet ſedis antiſtitis peticione(em) quedam proprietatiſ noſtrae prediola ſic nominata ad Riut ad Stettun ad aripinriut ad ſteinrunahi ad horuun quae pezili Ouvvamanni filius ſeruuſ noſtrae poteſtatis poſsedit praedictique preſulis aduocato Oudalſcalcho ceteriſque miſsiſ ſuis cum terminiſ propriiſ premonſtrauit in ſeptentrionali parte danubii fluminiſ et in comitatu Rovtperti comitiſ ſitaſ (ſita) in proprietatem conceſsimus et per hanc regalem paginam in iuſ eius atque dominium tranſſundimus cum curtiferis edificiiſ terriſ cultiſ et incultiſ pratiſ ſiluis aquis aquarumque decurſibus uiiſ et inuiiſ molendiniſ piſcationibus cidalweidiſ queſitiſ et inquirendiſ. omnibusque legitime ad loca eadem pertinentibus ea uidelicet ratione ut prefatuſ

preſul liberam in rebus predictis habeat poteſtatem tradendi ſeu ſibi retinendi aut quicquid ſibi libitum fuerit exinde faciendi. Et ut haec noſtrae conceſsionis auctoritaſ ſtabiliſ et inconuulſa permaneat hoc preſens preceptum inde conſcriptum manu propria roborante ſigilli noſtri inpreſsione iuſsimus inſigniri.

Signum domni Chvonradi regiſ inuictiſsimi (Monogramma).

Ovdalricus cancellarius inuice Aribonis archicappellani recognoui. Data II Non. Mai Indictione VIII. Anno dominicae incarnationis MXXV. Anno vero domni Chvonradi ſecundi regiſ inuicti. I. Actum Suarzabrucca feliciter in dei nomine Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 12. II. f. 109. III. f. 101. b., qui omnes conveniunt in loco peracti negotii, cum alia copia saec. XIVti libr. cop. I. f. 60 assuta legat: Swarzahapruca, quem locum Meichelbeck mox laudandus male legit: Swarzadapuca; est enim Schwarzenbruck in praeconatu Altdorf, haud procul a Mögeldorf et Nürnberg, quod iam animadvertit Stenzel Gesch. Deutschlands unter den fränkischen Kaisern II. 183.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 143. edit. Ratisb. 97. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 223. et in Meichelbeck hist. fris. I. 218.

d) Ex locis donatis in cod. II. solum praenotantur: Steten, Arbenriut.

CLX.

Anno 1027. 16. Julii. Ulmae.

Cunradus II. Romanorum imperator Meginhardo wirceburgensi episcopo eiusque ecclesiae sylvam circa monasterium Murrehart, in pagis Murrechgowe et Chogengouwe et in comitatibus Heinrici et Rvotkeri, terminis descriptam, cum banno sylvestri donat.

In nomine ſancte et indiuiduc trinitatis Cunradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Omnium dei noſtrique fidelium vniuerſitati notum eſse cupimus, qualiter nos interuentu ac petitione dilecte coniugis noſtre Giſile Imperatricis auguſte necnon Aribonis Moguntine ſedis venerabilis archiepiſcopi, quandam ſiluam circa Monaſterium Murrehart, cui abbas Adalolfus, preeſse uidetur, ſita (ſitam) in pago Murrechgowe et Chogengouwe, in comitatu Heinrici et Rvotkeri, cuius terminatio tendit ab ortu riui qui dicitur wililaffa (wisilaffa?), uſque ad montes Saſsenberg et ſic per medium duorum riuorum Heroldesbach et wizzaha, et ita ad montem Eichenberg, et de eodem monte in fluvium qui uocatur Murra et per aſcenſum eius, quod (quoad) influat Lvtiraha eandem murram, et ſic in ſurſum per lutiraha uſque Siuerenefbach, et per aſcenſum eius uſque ad medium montis Hochburc, et ſic in directum uſque ad ſemitam que ducit per Meginhart, et ſic per illam ſemitam, uſque ad fontem fluminis Scamnirote. et per decurſum eius uſque Chohinaha, et per aſcenſum eius Steigirifbach, et ſic per confinia francorum et Sweuorum uſque ad ſupradictam fontem wiſilaffa, conſenſu et collaudatione prouincialium Heinrici Comitis, Rvockeri et alterius Heinrici, Hermanni. Cunradi. Eberhardi. Heinrici et eius fratris. Popponis. Guontberti. Sigiboldi. Ezzonis. penitusque omnium antea in eadem ſilua communionem

nem venationis habentium, Meginhardo Wirzeburgenſi Epiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus donamus, ab hinc ſub foreſtis nomine perpetualiter permanenda (permanendam) banni noſtri diſtrictione firmiſsima confirmamus. ea uidelicet ratione ut nullius iuris perſona infra terminum preſcriptum feras tali hucuſque banno circumſeptus (circumſeptas), abſque licentia prefati epiſcopi uel abbatis prenominati monaſterii, ſiue ſucceſſorum illorum aut illius qui ab eis ſuper eandem ſiluam poteſtatem habuerit audeat capere, diſturbare aut inquietare. Et ut hec noſtre donationis auctoritas ſtabilis et inconuulſa omni tempore perſeueret Hanc cartam inde conſcriptam manu propria ſubtus roboratam ſigilli noſtri impreſsione iuſsimus inſigniri.

Signum domni Cunradi inuictiſsimi Romanorum imperatoris auguſti. (Monogramma.)

OVdalricus cancellarius ad uicem aribonis Archicapellani recognovit. Data. XVII. Kalend. auguſti. Indictione. X. Anno dominice incarnationis. M. XXVII. Anno autem domni Cunradi ſecundi Regnantis III. Imperii uero. I. Actum Vlme feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. wirceb. signato n. 5. p. 225. et ex altero libr. cop. Lupoldi de Bebenburg num. 50. et ex libro albo privileg. num. 272. fol. 11. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in fr. Petri Suevia eccles. 628. in Crusii annal. Sueviae II. 188. in Lünig spicileg. eccl. II. Theil. operis Tom. XVII. 940. num. 16., et in Wibel Hohenloh. Kirchenref. Gesch. III. Theil. cod. dipl. 55. n. 11.

CLXI.

Anno 1028. 1. Aug. Altstetten.

Chunradus II. imperator monasterio bergensi confirmat omnia bona, quae Biletrud dudum a marito eius, duce Berchtoldo, accepta in pagis Swamfelden, Solczgawe et Norkawe, fundato ibi monialium coenobio donaverat.

In nomine ſancte et indiuiduc trinitatis. Chunradus diuina fauente clemencia Romanorum Imperator Auguſtus, Ad presentis vite statum et ad eterne retribucionis ſpem ſibi profectum parat quisquis Eccleſias dei uel a fundamento locat, uel a peruerſis dirutas aliquibus bonis ſuis locupletat, Que copia cum maxime Regibus et Imperatoribus presto ſit, ex quo ſe christiane religioni ſubdunt. pium ac rationale nobis videtur nil ab hiis deuitare quibus credimus anteceſſores noſtros ſibi eternam requiem promeruiſse, Vnde dei noſtrorumque fidelium tam presencium quam et futurorum Vniuersitati notum eſse volumus qualiter nos ob interuentum et petitionem dilecte coniugis noſtre Gisele Imperatricis Auguſte, et amantiſsime noſtre prolis Heinrici Regis omnia bona, que dux Perchtoldus Beletrudi vxori ſue dudum in proprietatem tradidit, In Pagis Swamfelden, Solczgawe, Norkawe, et que ipsa ad monasterium Pergense, quod in honore ſancte marie virginis et ſancti Johannis Ewangeliste fundauit, Sororibus inibi ſecundum regulam ſancti Benedicti deo ſeruientibus in perpetuum proprietatis vſum eciam donauit cum omnibus ad idem pertinentibus, cum Areis, Edificijs, agris, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, compascuis, ſiluis, venationibus, Judicijs, molis molendis(endinis) aquis, aquarumue decurſibus, Piscationibus, Viis et inviis, exitibus et reditibus, quesitis et inquirendis. cum mancipiis utriuſque ſexus

ſeu cum omni vtilitate que vllomodo inde prouenire poterit, auctoritate noſtre Imperialis majestatis eandem donacionem admittimus, confirmamus, et eidem Ecclesie omni ſub titulo vere proprietatis preſentibus incorporamus, Eo quoque tenore vt prefati Monaſterij Abbatiſse liberam dehinc habeant poteſtatem, antedictum predium tenendi, possedendi (poſsidendi), colendi, edificandi, Aduocatum ſupponendi uel quicquid ſibi de hiis omnibus placuerit faciendi. Quatenus eas melius delectet pro noſtri Imperij ſtabilitate et incolumitate noſtra iugiter dei miſericordiam implorare, Et vt hec noſtre confirmacionis auctoritas ſtabilis et inconuulsa omni tempore perseueret Hanc Paginam inde conſcriptam ſubtuſque manu propria roboratam Sigilli noſtri impreſsione iuſsimus inſigniri Signum domini Chunradi Inuictiſſimi Romanorum Imperatoris, Vdalricus Cancellarius vice aridonis (Aribonis) Archicapellani recognoui. Data Kalend. Auguſti Indictione. XI. Anno dominice incarnacionis MXXVIII. Anno vero domni Chunradi ſecundi Regnantis IIII. Imperij vero II. Actum Altersteten feliciter amen.

a) Ex transsumpto per episcopum eystetensem anno 1357. 11. April. cum aliis instrumentis recognito, quorum hocce diploma quartum et ultimum est.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Ineditum.

CLXII.

Anno 1029. 3. Novembr. Coloniae.

Conradus II. imperator privilegium protectionis, monasterio SS. Udalrici et Afrae ab antecessore suo Heinrico II. concessum, inserendo renovat atque confirmat.

Conradus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus. Vniuersis sacri Imperii nostri fidelibus gratiam suam et omne bonum. Imperialis Excellentia tunc sui nominis titulos ampliat et extollit cum loca Deo (Dei) cultui dedicata et personas Deo famulantes benigno fauore prosequitur ac eorum iustis et rationalibus petitionibus fauorabiliter se inclinat. Ex parte itaque uenerabilis Abbatis Frideboldi et Conuentus S.S. Vdalrici et Affre Augustensis Ciuitatis nostro Culmini fuit humiliter Supplicatum ut priuilegium eis ab Henrico Romanorum Imperatore antecessore nostro indultum nostris oblatum conspectibus uellemus de benignitate nostra confirmare, cuius tenor talis est: „Henricus Diuina fauente clementia Romanorum Imperator Au„gustus. Ratio suadet et Justitia exigit ut ad protectionem Ec„clesiarum Dei et defensionem etc.“ Nos igitur praedictorum Abbatis et eius Conuentus piis supplicationibus inclinati praescriptum priuilegium et eius tenorem ab antecessore nostro Henrico Romanorum Imperatore ipsis datum de Imperiali benignitate confirmamus et scripti praesentis munimine innouamus, praedictam etiam Ecclesiam S.S. Vdalrici et Afre cum rebus suis uniuersis tam mobilibus quam immobilibus tam intra quam extra Ciuitatem Augustensem ex suprema Imperatoria potestate in perpetuam Imperii nostri et nostrum (nostrorum) successorum protectionem specialiter suscipimus, statuentes ut nullus Regum aut Imperatorum nec Archiepiscopus nec Episcopus eiusdem

loci, nec Abbas nec Dux nec Marchio nec Comes nec alia maior minorue persona sententiam nostram infringere aut uiolare praesumat, sed maneat in perpetuum cui collata est Ecclesiae commodis ualitura, et ut haec in perpetuum firma et inconuulsa permaneat (permaneant), praesentem paginam sigilli nostri impressione iussimus insigniri. Data III. Non. Nouemb. Indict. XII. Anno Incarnationis Dominicae M. XXIX. Anno uero Domini Conradi II. Imperatoris III. Actum Coloniae feliciter Amen.

a) Ex editione Mon. Boic. XXII. 164. n. 1. inter monumenta S. Udalriciana, cum charta apographa saec. XII. ibi laudata nondum sit inventa, desumtum, collatum autem cum copia vidimata per David Schwarz civem augustensem ac notarium caesareum. 1650. 13. Febr.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum, ut supra, quae tamen editio in aliquibus eget correctione, sic p. 163. lin. 7. leg. ex, p. 165. lin. 8. inseratur tam.

CLXIII.

Anno 1030. 17. Januar. Trutemane.

Chonradus II. imperator fideli suo Manigoldo concedit mercatum cum moneta, theloneo, et cum omni publico negotio in loco Uueride, sito in pago Rieze, in comitatu Friderici.

In nomine sancte et indiuiduae Trinitatis. Chonradus Diuina fauente Clementia. Romanorum Imperator Augustus. Omnium dei nostrique fidelium praesentium scilicet ac futurorum nouerit industria. Qualiter quidam noster fidelis. Manigoldus nomine. nostrae adportauit presentiae. preceptum ab Anteceſſore nostro tertio Ottone Imperatore. patri suo Ariboni de mercato sibi

conceſſo donatum. humiliter obſecrans. ut idipſum ſibi etiam noſtra imperiali confirmaremus potentia. Cuius rationabili petitioni aſſenſum prebentes. ob interventum dilectae coniugis noſtrae Giſilae Imperatricis Auguſtae. et Chariſſimi filii noſtri Heinrici Regis. prefato fideli noſtro. Manigoldo. poteſtatem (lectio dubia) atque licentiam habendi mercatum cum Moneta. theloneo et cum omni publico negotio. in Loco Ueride dicto. ſito in pago Rieze. in comitatu Friderici. maxime (lectio dubia) tamen omni ſabbato negotiandi. ſicut ab anteceſſore noſtro. patri ſuo conceſſum eſt. per hoc noſtrum Imperiale preceptum. confirmamus atque corroboramus. Inſuper attendentes predicti Manigoldi (lectio dubia) fidele et deuotum ſeruitium Augmentamus eidem M. (Manigoldo.) annuale Mercatum per tres dies continuos. id eſt in Kalendis Maii. et in duobus proximis diebus. in prefato loco habendum. Imperiali potentia firmiter precipientes. ut omnes homines idipſum Mercatum quaerentes. negotiando. eundo et redeundo. pacem ſemper obtineant. Siquis autem aliquem ex his moleſtauerit. aut ipſum Mercatum irritum faciens violauerit. tale Bannum ſciat ſe compoſiturum. quale componeret. ac ſi illud mercatum Ratisponae aut Auguſtae inquietaret. Et ut hoc verius Credatur. diligentiusque per futura annorum curricula obſervetur. Chartam hanc inde conſcriptam. manuque propria corroborantes (corroboratam). ſigilli noſtri impreſſione iuſſimus inſigniri.

Signum domini (domni) Chonradi. Inuictiſſimi Romanorum Imperatoris (Monogramma) Auguſti. Vdalricus Cancellarius ad vicem Aribonis Archi-Epiſcopi recognouit.

Data XVI. Kalend. Febr. Indictione XIII. Anno dominicae Incarnationis Mill. XXX. Anno autem domini (domni) Chonradi ſecundi. Regni VI. Imperii vero III. Actum Trutemanne. feliciter. Amen.

a) Ex libro quodam copiali, medio saec. XVI. conscripto, signato lit. A., continente privilegia urbis Donauwörth, fol. 1. et 2. Scriptor huius copiae quaedam, prima vice male scripta, tam supra lineas, quam in

margine correxit, nimirum ex authographo, quod prae se habuisse censendus est, cuius etiam scribendi, abbreviandi ac interpunctandi morem secutus est. Nos hic emendatiorem damus lectionem. Habetur quidem in eodem Tomo fol. 172. b. et 173. alia copia inserta privilegio confirmatorio Rudolphi II. imperatoris, urbi Donauwörth 1576. 14. Octob. in comitiis ratisbonensibus dato; nullatenus tamen ex autographo transsumpta.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Lünigs Reichsarchiv, parte speciali continuat. IV. et ultima, quae est totius operis Tom. XIII. p. 405.; in Lori Lechrain num. 1., apud utrumque ex copia privilegio Rudolphi II. inserta.

CLXIV.

Anno 1031. circa 30. Julii. Goslari.

Chunradus II. imperator Egilberto episcopo frisingensi concambium cum Williborto factum confirmat, a quo, tradita ei curte Hasalbach, praedium in Dietbirgiriut ecclesiae suae frisingensi adquisivit.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuiduae trinitatiſ Cvonraduſ diuina fauente clementia imperator romanorum auguſtus. Si bona que ad aeccleſias dei ab anteceſſoribus noſtris regibus uel imperatoribus et ab epiſcopis abbatibus uel aliquibus beatae memoriae uiriſ data inuenimus ea ibidem imperialis noſtri precepti diſtrictu ſtabiliri ſtuduerimus pro hoc ſtudio noſtrum regnum ſtabilius fieri et noſ aeternam requiem promereri minime ambigimus. Unde dei noſtrique fidelium preſentium ſcilicet et futurorum uniuerſitati notum eſse uolumus. qualiter fidelis noſter Egilbertus Friſingenſis epiſcopus cum filio noſtro heinrico fere-

nitatiſ noſtrae clementiam adiit humiliter obſecranſ ut concambium quod ipſe cum williborto in predio et in caetera utilitate habet factum ad eccleſiam ſuam friſingam in honore ſanctae dei genitriciſ Marie ſanctique Corbiniani confeſſoris atque pontificiſ conſtructa (conſtructam) per imperiale noſtrum preceptum confirmaremus. vt ab omnibus autem Chriſtique fidelibus hoc concambium quid ſit cognoſcatur breuiter in subiecta descriptione demonſtratur. Idem uero predictus W.(illibortus) tale predium quale ipſe habebat firmum in loco Dietbirgiriut in comitatu . . . . cum omnibus ad idem aſpicientibus uilliſ et cum omni ſua integritate ad preſcriptam aeccleſiam in perpetuum delegauit. Econtra vero ſibi epiſcopus cum conſenſu et conlaudatione fidelium et cum manu ſui nominatiſsimi aduocati Ovdalſchalchi comitiſ cortem unam Haſalbach nominatam cum omnibus ad eandem pertinentibus in proprium tradidit. Quorum peticioni pium ſicut erat aſsenſum prebenteſ ob interuentum dilecte coniugis Giſile imperatricis auguſte. id ipſum a preſato fideli noſtro E.(gilberto) epiſcopo per commutationem quae . . . . (acquiſitum?) ad monaſterium ſuum per huius noſtri imperialis ſcripti tenorem ſtabiliuimus atque confirmauimus. ea uidelicet ratione ut ipſe ſuique ſucceſsores omnium hominum contradictione remota de eodem predio liberam deincepſ poteſtatem habeant tenendi tradendi uendendi commutandi uel quicquid placuerit ſibi faciendi ad uſum tamen prenominate aeccleſiae. Et ut haec noſtrae confirmationiſ auctoritaſ ſtabiliſ et inconuulſa per futura annorum curricula obſeruetur. hoc preceptum inde conſcriptum ſubtusque manu propria confirmantes atque corroborantes ſigilli noſtri inpreſſione iuſsimus inſigniri.

Signum domni Chvonradi (Monogramma) inuictiſsimi romanorum imperatoriſ Auguſti.

Ovdalricuſ cancellariuſ recognouit.

Data Indictione XIIII. Anno dominicae incarnationis MXXXI. Anno autem domni Chvonradi ſecundi regni VII. Imperii vero V. Actum Goſlari. feliciter Amen.

a) Ex

a) Ex lib. cop. fris. I. f. 16. b. III. f. 104. b.

b) Nomen comitis pagensis non est expressum, sed illi spatium vacuum relictum.

c) Nec dies nec mensis sunt notati, similiter relicto illis spatio vacuo. Indictio ac uterque annus, tum regni tum imperii respondent anno Chr. indicato 1034, ita tamen; ut annus imperii nonnisi a 26. Mart. incipiat, et annus regni iam in 7. Sept. finiatur, ut adeoque hoc diploma inter 26. Mart. et 7. Sept. datum esse, concludendum sit. Aut ergo fine Martii, aut circa 20. Julii exaratum est; nam utroque tempore imperator Chonradus II. Goslariae fuit. Cnfr. Stenzel Gesch. Deutschl. unt. d. fränk. Kaisern. II. 195.

d) Editum in Meichelbeck hist. fris. parte diplomatica pag. 504. n. 1198., ubi num. 1197. praemisit ipsam concambii chartam privatam, quod lumen affert imperiali confirmationi.

CLXV.

Anno 1033. 24. Julii. Imileb in Thuringia.

Chunradus II. imperator Egilberto frisingensi episcopo eiusque ecclesiae curtem Enilingun, sitam in comitatu Ovdalscalchi comitis, donat.

In nomine ſanctae et indiuidue trinitatiſ Chuonraduſ diuina fauente clementia romanorum imperator auguſtuſ. Si uenerabilia aeccleſiarum dei loca dono liberalitatiſ noſtrae in aliquibus adaugere ſtudemus id profecto ad ſtatum regni noſtri et ad ſalutem animae noſtrae liquido proficere non modo ſperamus sed certiſsime ſcimus. Proinde omnium Chriſti noſtrorumque fidelium preſentium ſcilicet et futurorum nouerit uniuerſitaſ. quod ego Chuonraduſ gratia dei imperator auguſtus ſpe diuinae remunerationiſ. immo propter peticionem dilectiſsime coniugiſ meae Giſilae imperatriciſ auguſtae necnon et filii noſtri heinrici regiſ. inſuper pro amore et ſeruitio Egilberti Friſingenſis aec-

cleſiae uenerabiliſ epiſcopi gemina fidelitate nobiſ deuotiſſimi. altera quidem quod in noſtro ſemper ſtrenuus erat obſequio. altera uero quod eundem filium noſtrum a nobiſ ſuae procurationiſ uigilantie commendatum paterno educauit animo. dedi ad altare ſanctae dei genitriciſ Marie in ciuitate Friſinga ubi egregius Chriſti confeſsor Corbinianuſ corpore requieſcit. curtem Enilingun ſitam in comitatu Ovdalſcalchi comitiſ cum omnibus eiusdem loci iuſticiiſ ceteriſque pertinentiiſ cum aeccleſia dote et decimiſ legitime confirmata. cum areiſ edificiis et utriuſque ſexuſ mancipiiſ exitibus et reditibus uiiſ et inuiiſ agriſ paſcuiſ ſiluiſ pratiſ aquis aquarumue decurſibus moliſ molendiniſ piſcationibus queſitiſ et inquirendis cultiſ et incultiſ et cum omnibus utenſilibus quae aut ſcribi aut nominari poſsunt. Eo uidelicet tenore eandem curtem de noſtri dominii iure in iuſ et dominium predicte friſingenſis aeccleſiae omnino tranſſundimus. et in proprium perpetuo poſsidendum tradimus. ut idem uenerabiliſ preſul egilbertus ſuique ſucceſsores liberam habeant poteſtatem eam ſicut aliaſ aeccleſie proprietates libere poſsidendi. et ſi opuſ fuerit commutandi ſeu quicquid ad uſum aeccleſiae ſibi libitum fuerit inde faciendi. Et ut haec noſtra imperialiſ tradicio ſtabiliſ et inconuulſa omni permaneat euo. et ut nulluſ noſtrorum uel alia perſona haec noſtra dona audeat uiolare aut infringere hanc precepti noſtri paginam inde conſcriptam. ipſe idemque dilectuſ filiuſ noſter rex heinricuſ. ego ſua peticione — ille mea licentia et collaudatione uterque in ſuo monogrammate manu propria ſubtuſ roborantes ſigilli noſtri impreſsione iuſſimus inſigniri. Signum domni Chuonradi inuictiſsimi romanorum imperatoriſ auguſti.

Signum domni Heinrici (Monogramma) tercii regiſ inuictiſſimi. Burchardus cancellariuſ ad uicem Bardonis archicapellani recognoui.

Data anno dominicae incarnationis MXXXIII. Indictione I. XII Kal. auguſti. Anno autem domni Chuonradi ſecundi regni VIIII. imperantiſ vero VII. Anno etiam domni Heinrici tercii regiſ VI. Actum in prouintia Turinga apud regalem curtem Imileb feliciter amen.

a) Ex lib. cop. fris. I. f. 22. b. II. f. 110.
b) Notae chronologicae omnes inter se conveniunt.
c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 145. edit. Ratisb. 98. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 225. et in Meichelb. hist. fris. I. 229.
d) Locum donatum descriptor codicis I. in margine notat: de çurte Einlingun.

CLXVI.

Anno 1034. 19. Maii. Bereharthuse.

Chuonradus II. rex servo suo Paboni praedium in Waltendorf, in pago Filisihart et in comitatu Ottonis marchionis situm, et octo nominata de eius beneficio mancipia donat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia romanorum imperator auguſtus. Omniumque Chriſti noſtrique fidelium tam futurorum quam et preſentium uniuerſitati notum eſse cupimus qualiter noſ ob interuentum ac peticionem dilecte coniugis noſtrae. Giſile imperatricis uidelicet auguſtae et amantiſsime noſtrae prolis haeinrici regiſ nec non et Pilgrimi colonienſis archiepiſcopi uenerandi quoddam noſtri iuriſ praedium idem (item) unum nobiliſ uiri manſum in loco waltendorf dicto in pago Filiſarihart et in comitatu Ottoniſ marchioniſ ſitum cuidam noſtri ſcilicet iuriſ ſeruo. Pabo dicto cum omni lege et utilitate ad idem predium pertinente in proprium tradidimus. areiſ. edificiiſ agris campiſ pratis paſcuis exitibus et reditibus terriſ cultiſ et incultiſ. ſiluis uenationibus uiiſ et inuiiſ aquis aquarumque decurſibus piſcationibus moliſ molendiniſ queſitis et inquirendis nec non cum omni commoditate que ſcribi aut nominari poteſt. in proprietatem tradidimus. inſuper etiam eidem P. VIII de ſuo beneficio mancipia idem willinum. Rvozinum. Regilam. Sickam. Luozam.

et iterum Luoizam. Enzam in proprium iuſ ac poteſtatem conceſsimus. eo uidelicet tenore ut preſcriptus P. de prenominato predio et mancipiiſ liberam deinceps habeat poteſtatem tenendi tradendi uendendi commutandi. vel quicquid ſibi placuerit faciendi. Et ut hec noſtrae donationis auctoritatiſ (auctoritas) ſtabilis et inconuulſum (inconuulſa) omni permaneat euo. hanc paginam inde conſcriptam ſigilli noſtri inpreſsione iuſsimus inſigniri. Data VIII Id. Maii. anno dominice incarnationis MXXXIIII. Indictione II. Anno autem domni Chuonradi ſecundi regnantiſ X imperantiſ vero VIII. Actum Bereharthuſe feliciter amen.

Signum domni Chuonradi (Monogramma) inuictiſsimi romanorum imperatoriſ auguſti.

a) Ex codice antiquissimo raitenhaslacensi, conscripto medio saec. XII. usque circa finem eiusdem saec. pag. 15.

b) Notae chronologicae, quae omnes inter se conveniunt, cum loco peracti negotii et addita ad finem annuntiatione monogrammatis accurate delineati, alia manu nimirum sine saec. XIImi, adjunctae sunt in spatio, quod relictum erat, vacuo; desunt autem in codice secundo fine eiusdem saec. XII. et initio saec. X. exarato, p. 17 et 18.

c) Ineditum.

CLXVII.

Anno 1036. 12. Febr. Augustae.

Conradus II. imperator Reimberto abbati monasterioque in Pruel agellum versus vineas in Isning, terminis designatum, in pago Tunckawe et in comitatu Ottonis, exceptis triginta iugeribus donat.

Data II ydus Februarij Anno incarnacionis dominice Millesimo XXXVIo Indictione quarta Anno uero domini Conradi secundi regnante(is) XIIo Imperatoris Auguſti nono Actum Auguſte feliciter Amen.

a) Ex instrumento publici notarii, confecto 1414. 14. Novemb. super plures monasterii pruelensis chartas, quod appenso sigillo Alberti tertii episcopi ratisb. munitum est, atque testatur, literas regales et imperiales, tunc oblatas, omni prorsus vitio caruisse et integris adhuc sigillis instructas fuisse.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metr. III. edit. Mon. 120. edit. Ratisb. 83. ex copia an. 1471. vidimata; in Mon. Boic. XV. 160. n. 4., ex praedicto instrumento publico; extractum autem copiose a Ried. in cod. ratisb. I. 150. De loco Genstal cnfr. Gemeiner Regensb. Chronick I. 151., hodie enim dicitur Kumpfmühl.

CLXVIII.

Anno 1040. 13. Jan. Augustae.

Heinricus III. rex weltenburgensis ecclesiae abbati donat praedium Potzenwangk, in pago Chelsgowe sive Kelhaim et in comitatu Ottonis.

Data ydus Januarij Indictione nona Anno dominice incarnationis. M. quadrageſimo Anno autem domini Heinrici tercij ordinacionis XIIo. regni vero X. Actum Auguſte feliciter amen.

a) Ex libro copiali weltenburgensi, circa an. 1450 conscripto pag. 166.

b) Indictio et annus ordinationis respondent anno Chr. notato. Annus vero regni ap. Hund. mox laudandum omissus, in Mon. Boic. XIII. 352. erronee X. lectus est, nimirum ex libro copiali supra laudato, ubi etiam aliae lectiones occurrunt, sic: pagus Kelhaim loco Chelsgowe; indictio nona loco VIII., et monogramma omissum est.

c) Editum in Hund. metr. III. edit. Mon. 480. edit. Ratisb. 332. in additionibus Gewoldi, qui testatur, se illud ex originali, quod nondum inventum est, hausisse; porro in Mon. Boic. XIII. 352. num. 1.

CLXIX.

Anno 1041. 14. Maii. Wormatiae.

Heinricus III. rex ecclesiae frisingensi curtem Ostermundingun, in pago Salzgowe et in comitatu Aribonis palatini comitis sitam, donat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis Heinricus diuina ſauente clementia rex. Si ſanctarum eccleſiarum reſ ex noſtriſ facultatibus ampliamus hoc ad preſentis noſtrae uitae ſtatum et ad aeternae retributioniſ premium nobis profuturum eſse indubitamus. Huius ſpei gratia noſ ob interuentum ac peticionem Giſilae dilectiſsimae matriſ noſtrae imperatricis auguſtae. nec non et Tietmari Salzburgenſis aeccleſiae uenerabiliſ archiepiſcopi quandam noſtrae poteſtatis curtem Oſtermundingun nominatam in pago Salzgowe et in comitatu Ariboniſ palatini comitis ſitam friſingenſi aeccleſiae in honorem ſanctae Mariae ſanctique Corbiniani confeſſoris conſecratae et conſtructae. ob dilectionem et gratam nobiſ ſeruitutem Nitgeri eccleſie prefatae uenerabiliſ epiſcopi. Cum omnibuſ ſuis pertinentiiſ hoc eſt utriuſque ſexuſ mancipiiſ. areiſ. edificiiſ. terriſ cultiſ et incultis agriſ pratiſ paſcuiſ campiſ ſiluis uenationibus aeccleſiis decimationibus aquiſ aquarumque decurſibus moliſ *molendiniſ* piſcationibus uiiſ et inuiiſ exitibus et reditibus quaeſitiſ et inquirendiſ ſeu cum omni utilitate quae ullo modo inde *poteſt* prouenire in proprium dedimuſ atque tradidimus. Ea uidelicet ratione ut preſcriptus Nitgeruſ epiſcopuſ ſuique *ſucceſsores* de pretitulata curte liberam dehinc poteſtatem habeant ſcilicet tenendi commutandi precariandi uel quicquid *ſibimet* ad uſum prenominatae aeccleſiae placuerit inde faciendi. Et ut haec noſtrae traditioniſ regaliſ auctoritaſ ſtabiliſ et inconuulſa omni permaneat aeuo hanc paginam inde conſcribi

manu propria ut infra uidetur corroborantef. ſigilli noſtri inpreſsione iuſsimus inſigniri.

Signum domni Heinrici tercii (Monogramma) regiſ inuictiſsimi. Eberhardus cancellariuſ uice bardoniſ archicancellarii recognoui. Data II idus Maii Indictione VIIII. Anno dominicae incarnationiſ MXLI. Anno autem domni Heinrici tercii ordinationiſ eius XIIII. Regni vero II. Actum wormatiae feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 4. II. f. 111. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 149. edit. Ratisb. 101. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 227. in Meichelbeck hist. fris. I. 238.

CLXX.

Anno 1043. 14. April. Velenheim.

Heinricus III. rex donat Beringero, fideli militi genitricis suae, Giselae imperatricis, quatuor mansos, Tragesindorf, Mogenriut, Mazelinesriut et Bilingesriut, terminis rivulorum Lubuschange, utriusque Lua, Naba et Eschenbach designatos, sitos in pago Nortgowe et in comitatu Heinrici comitis.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Heinricus diuina fauente clementia rex omnium Chriſti noſtrique fidelium tam futurorum quam preſentium induſtria noverint qualiter nos ob interuentum ac petitionem dilecte genitricis noſtre Giſile imperatricis auguſte Beringero eius fideli militi quatuor manſos Trageſindorf Mogenriut mazelineſriut a termino trageſindorf uſque ad fontem qui oritur lubuſchange et a maiore lua uſque ad minorem et bilingeſriut a fontibus qui ibidem oriuntur et Swinaha et rodewileſol et

et riuulo inde deſcendente et naba et Eſchenbach cum ſuis adiacentibus runcis regia noſtra beniuolentia in proprium tradimus ſitos in pago qui dicitur nortgowe in comitatu heinrici comitis cum omnibus ſuis appenditiis hoc est areis edificiis terris cultis et incultis pratis paſcuiſ aquis aquarumque decurſibus molis molendinis ſiluis venacionibus piſcacionibus exitibus et reditibus viis et inviis queſitis et inquirendis cum omni vtilitate que inde poterit provenire ea videlicet ratione ut prenominatus Beringerius de prefato predio liberam dehinc poteſtatem habeat obtinendi tradendi vendendi commutandi precariandi vel quicquid ſibi placuerit inde faciendi Et ut hec regia noſtre traditionis auctoritas ſtabilis et inconuulſa perenniter permaneat hanc cartam inde conſcriptam manu propria ut infra videtur corroborantes ſigilli noſtri juſſimus impreſſione ſigniri datum XVIII Kal. maij anno dominice incarnationis Mo. XLIIIo. indictione XI anno autem domni Heinrici tertii ordinationis eius XVIo regni vero IIIIto actum in velenheim in dei nomine feliciter amen.

a) Ex fragmento copiarum chartaceo S. Michael. Bambergae saec. XV. incip. vel XIV. desinente, ubi in fine manu descriptoris notatur: concordat cum originali.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Ineditum.

d) Locus peracti negotii non satis distincte expressus, legi primo intuitu posset: Veleiheim; ultra Rhenum dissitus esse debet, quia in regionibus Mosellanis degebat Heinricus III. cnfr. Stenzel Gesch. Deutschlands unter d. fr. Kaisern II. h. a.

CLXXI.

Anno 1043. potius, quam 896. 2. Octob. Ratisponae.

Arnoldus (Arnolfus, sive potius *Heinricus III.*) imperator, ad monasterium in loco Mosaburc constructum terram pascualem, in septentrionali plaga eiusdem loci sitam, tradidisse dicitur.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ Arnolduſ diuina fauente clementia romanorum imperator auguſtus. Cum uel orphanorum aut eccleſiarum omniumque egentium inopiam prout poſsumus diuiniſ uel terreniſ diuitiiſ ditare cupimus. quia inde inmarceſscibilem coronam a deo adipiſci credimuſ. et boniſ premia. maliſque penaſ cumulamuſ unde in extremo examine eterna premia ſperamus. Idcirco nouerint omneſ Chriſti noſtrique fideleſ. tam futuri quam preſenteſ qualiter noſ pro remedio animae noſtrae. omniumque parentum noſtrorum in Chriſto dormientium requie. ad monaſterium in honore ſanctae et indiuidue trinitatiſ. atque intemerate uirginiſ Mariae. nec non beati Caſtuli martyris. in loco Moſaburc conſtructo (conſtructum). ad altare ubi predictus martyr requieſcit. terram paſcualem tradidimus in ſeptentrionali plaga eiusdem loci ſitam. ſcilicet a paſso et chdero (chd'ro — choro?) uſque dum Ambara cadit in flumen qui dicitur Iſara. Ea uero conditione. ut quicunque aut de familia beatae Mariae. aut beati Caſtuli precioſi martyriſ. in prefato loco manſionem habuerit. omnem utilitatem. quam ſiue in agriſ. ſiue in pratiſ. ſiue in ſiluuliſ inde habere poterit. noſtre clementia miſericordiae ſibi omnique poſteritati ſuae de prefata familia exiſtenti. hereditario iure habere conceſsimus. Nolumus (Volumus) autem ut nulluſ epiſcopuſ ſiue patronuſ. ſiue magnus ſiue paruuſ. ullam poteſtatem habeat inde aliquid faciendi. Et ut haec noſtrae imperialiſ traditioniſ auctoritaſ ſtabilis et inconuulſa per

ſuccedentium momenta temporum permaneat. Hanc cartam inde conſcriptam manu propria ut infra uidetur corroborantes ſigilli noſtri inpreſsione iuſsimus inſigniri.

Signum domni Arnoldi regis (Monogramma) romanorum imperatoris auguſti.

Adalgerus cancellarius uice bardonis archicancellarii recognoui.

Data VI. Non. Octobris. Anno dominicae incarnationis DCCCXXVI. Indictione XI. Anno autem domni Arnoldi ordinationis eius XVI. Regni vero V.

Actum Ratiſpone in dei nomine feliciter amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 46. II. f. 97. b., in quo ultimo nomen imperatoris duabus vicibus scribitur: Arnolfi.

b) Monogramma non est Arnolfi, sed potius convenit cum monogrammate Heinrici III. saltem imperfecto.

c) Cancellarius et archicancellarius indicati sunt ex aetate eiusdem Heinrici III.

d) Annum ineptissime notatum suo marte editores mutaverunt in annum 896., qui fuit primus imperii Arnolfi. Ast reliquae notae omnes chronologicae concordant cum anno 1043., quo adhuc 29. Septemb. Ratisbonae fuit Heinricus III. Cnfr. Stenzel Gesch. Deutschlands unter d. fränk. Kaisern. II. 216.

e) Ex quibus simul patet hanc copiam fuisse depravatam, nimirum ex diplomate aliquo Heinrici III. depromptam et Arnolfo imperatori adscriptam.

f) Editum in Hund. metr. II. edit. Mon. 505. edit. Ratisb. 349. in Meichelbeck hist. fris. I. II. 404. num. 906., qui quidem P. I. 149. eius meminit, sed absque nota anni.

CLXXII.

Anno 1048. 22. Octobr. Ratisbonae.

Heinricus III. imperator praedia in villis Buron, Chochalon, Puhila et Orta, in pago Huoson et in comitatu Oudalscalchi comitis sita, monasterio Sancti Benedicti in eadem villa Puron constructo restituit.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Heinricus diuina fauente clementia romanorum imperator Auguſtuſ: Si aeccleſiarum dei loca alicuius doni incremento meliorare uel ditare ſtuduerimus. nobiſ id profuturum eſse ininime (minime) dubitamus. Qua propter omnium chriſti fidelium preſentium ſcilicet ac futurorum nouerit uniuerſitaſ. qualiter noſ diuini amoriſ inſtinctu ac remedio animae noſtrae. ſiue interuentu atque petitione Adalperoniſ comitiſ. nec non GOTEHELMI abbatiſ tale praedium quale in illiſ. quatuor uilliſ BVRON chochalon puhila orta nominatiſ monaſterio in honore ſancti benedicti confeſsoris chriſti in eadem villa puron conſtructo priuſ pertinere uidebatur. ſitum in comitatu oudalſcalchi comitiſ. In pago uero huoſon. et poſtea in beneficium multiſ datum fuit nec etiam cum omnibus eius pertinentiiſ ſeu apenditiiſ areiſ. aedificiiſ. pratiſ. paſcuiſ. ſiluiſ. calmibus (callibus). montibus. uenationibus. aquiſ. aquarumue decurſibuſ. molendiniſ. piſcationibus. exitibuſ et reditibus uiiſ uel inuiiſ. queſitiſ ſeu inquirendiſ. atque cum familiiſ. ſiue cum omnibuſ quae quolibet modo dici aut nominari poſsunt utilitatibuſ. atque cum curtalibus et portare decimationibuſ per hanc noſtram regalem paginam corroborando et confirmando eidem monaſterio. ad uſum et ſtipendia fratrum inibi deo famulantium integre concedimus atque largimur de noſtro jure ac domnino (dominio) in eiuſ juſ et dominium omnino tranſſundimuſ. Ea quippe ratione ut preſcripti monaſterii prouiſoreſ et fratres ibi chriſto ſeruientes. de iam nominato praedio et decimationibuſ ſiue eo-

rum utenſilibus dehinc liberam habeant poteſtatem. ad utilitatem tamen aeccleſiae quicquid eiſ placuerit faciendi omnium hominum contradictione remota. Et ut haec noſtrae corroborationiſ ſeu confirmationiſ auctoritaſ ſtabiliſ et cum inuulſa (inconvulsa) omni permaneat tempore hoc praeceptum inde conſcriptum manu propria corroboranteſ atque confirmanteſ. ſigilli noſtri inpreſsione. inſigniri iuſſimuſ.;

Signum domni Heinrici tertcii Regiſ inuictiſsimi (Monogramma) ſecundi romanorum imperatoriſ auguſti.

Eberharduſ cancellariuſ uice burdoniſ (Bardonis) archi cancellarii et archi Epiſcopi recognouit.

Data xi. kl. Nov. Anno dnice incarnationiſ M. xl. viii Indictione. i. Anno autem domni HEINRICI. tercii regiſ. Secundi imperatoriſ. ordinationis eius. xx. Regni uero x. Imperii. ii. Actum in nomine domini RATISBONE. feliciter AMEN.

a) Deest ſigillum, nec illius aut impreſſi aut appenſi veſtigium apparet. Ex quo desumitur, non originale ſed aut copiam aut conceptum isto inſtrumento exhiberi. Ipsa tamen membrana, cum plica in medio eius et cum lineis ex latere adverso, ſtylo ferreo factis, folium est mediocre codici pergameno aptius quam diplomati imperiali.

Accedunt lineae in contextu inſtrumenti nimis coarctatae, negligentia etiam tam in charactere apicum commiſſa, quam in aliquibus vocabulis, quae per parenthesim notata sunt.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, ita tamen, ut annus ordinationis accipiatur ante ſex menſes et 8 dies completus.

c) Editum in Mon. Boic. VII. 88 seq. et a Meichelbeck in chronico benedictoburano I. 39 seq., ubi quidem aliqui ſcriptoris errores correcti inveniuntur, attamen totus contextus fideliter exhibetur, quod haud obſervatur in edit. Mon. Boic. l. c.; nam ibi verba satis obscura: „atque cum curtalibus et portare decimationibus“ omiſſa sunt. Cnfr. Stenzel Geſch. Deutſchl. unter d. fränk. Kaiſern II. 225., quem etiam offendunt Eberhardus cancellarius et locus peracti negotii.

d) Veritatem historicam istius privilegii testatam faciunt antiquiſſima mo-

nasterii benedictoburani monumenta, chronicon fere coaevum Mon. Boic. l. c. p. 15., chronicon alterum medii saec. XII. ibid. p. 31 et 32., et codex traditionum eodem saec. XII. medio inchoatus ibid. p. 40., additis ubique rerum atque personarum rationibus, illustrando illi privilegio multum inservientibus.

CLXXIII.

Anno 1051. 10. Febr. Augustae.

Heinricus III. imperator servienti suo Rafoldo duos regales mansus in villa Nahtstall, in pago Zidalaregouwe et in comitatu Ouzzonis donat.

Datum IIII idus februarij Anno dominice incarnationis MLI indictione IIIIta Anno autem Hainrici tercij regis, imperatoris fecundi ordinacionis eius XXII regni eius XII imperij autem. V. in nomine domini dictum (actum) augufta in dei nomine feliciter amen.

a) Ex codice antiquissimo raitenhaslachensi saec. XII. pag. 13.

b) Notae chronologicae cum loco peracti negotii desunt in utroque codice, Imo medii, et Ildo finientis saec. XIImi; priori autem additae sunt spatio vacuo marginis superioris manu saeculi XVti, quae erroribus calami hinc inde laborat. Ad hosce ergo errores pertinent inprimis locus lineae ultimae post imperii autem V.: in nomine domini dictum Augusta in Dei nomine feliciter amen; loco: Actum Augusta sive potius Augustae etc.; deinde annus ordinationis XXII. loco XXIII. anno 1051. currentis ab editoribus Mon. Boic. III. 104. praeter fidem codicis emendatus; facta namque hac emendatione notae chronologicae omnes inter se conveniunt.

c) Editum in Mon. Boic. III. 103. num. 1., ubi haec corrigenda remanserunt; pag. 103. lin. 5. leg. 1051. lin. 14. leg. gebehardique; lin. 16. Ovzzonis; lin. 23. commutandi; p. 104. l. 3. leg.: MLI.

d) Locus traditus in margine codicis I. manu coaeva notatur: Scuonenberch, Zidelarn; in inscriptione autem ac in praemisso summario codicis IIdi sic: de Sconenberch et de communione foresti.

CLXXIV.

Anno 1052. 18. Maii. Basila.

Heinricus III. imperator fratribus Scti Viti (Frisingae) quatuor confirmat ecclesias cum decimis et pertinentiis, in Bovminunchirihun, in Bivwingun, in Hachingun et in Einilingun, insuper etiam, quicquid episcopi Egilbertus defunctus et Nitkerus tunc vivens ad altare Scti Viti tradiderunt et delegaverunt.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduc trinitatiſ Heinricuſ diuina fauente clementia romanorum imperator auguſtus. Si loca eccleſiarum dei et bona diuiniſ obſequiis mancipata anteceſsorum noſtrorum more confirmamus id profecto ad ſtatum regni noſtri et ad ſalutem anime noſtrae liquido proficere non modo ſperamus ſed etiam incunctanter cognoſcimus. Proinde omnium Chriſti noſtrorumque fidelium preſentium ſcilicet et futurorum cognoſcat induſtria. quod ego heinricus dono dei imperator auguſtus ob diuine talioniſ reſpectum et propter dilectionem immoque ſeruitium Nitkeri friſingenſis aeccleſiae uenerabiliſ epiſcopi aeccleſiam unam cum decimiſ et duabus hobis et utriusque ſexus mancipiiſ in loco Bovminunchirihun dicto alteram vero in loco Bivwingun nominato ſimiliter cum decimiſ et duabus hobiſ et utriuſque ſexuſ mancipiiſ. Terciam quoque aeccleſiam in loco Hachingun uocato. cum decimiſ et tribus hobiſ et mancipiiſ. Quartam quippe in loco Einilingun dicto

cum decimis et dote legitime confirmatam et cum una hoba. Insuper etiam quicquid antedictus presul et antecessor eius Egilbertus episcopus ad altare sancti viti Martyris tradidit et delegauit. hoc ego eidem altari et fratribus ibidem deo seruientibus proprie retinendum perpetuo. mee imperialis auctoritatis confirmaui priuilegio. Et ut nostra imperialis confirmatio stabilis et inconuulsa omni permaneat aeuo hanc cartam inde conscriptam manu propria ut subtus uidetur corroborantes sigilli nostri inpressione iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici tercii regis inuictissimi (Monogramma) secundi romanorum imperatoris avgusti Winttherius cancellarius vice Luidboldi archicancellarii et archiepiscopi recognouit.

Data XV Kal. Jvnii. anno dominice incarnationis MLII. Indictione V. Anno autem domni Heinrici tercii regis secundi imperatoris ordinationis eius XXIIII. regni quidem XIII. imperii autem VI. in nomine domini Actum Basila feliciter amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 16. II. f. 112.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, ita tamen, ut annus ordinationis numeretur completus ante unum mensem et quatuor dies.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 149. edit. Ratisb. 101. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 228. et in Meichelbeck hist. fris. I. II. sive parte instrumentaria 511. num. 1218., ubi tamen ex cod. III. f. 104. erronee legitur: V. Kal. Junii (qui est 28. Maii); cum in utroque codice antiquiore legatur: XV. Kal. Junii. Difficultatem, quae huic instrumento oritur ex obitu Nitgeri fris. episc. 1052. 13. April., notavit Meichelbeck l. II. 248., quin eam solveret.

CLXXV.

CLXXV.

Anno 1055. 12. Mart. Vtingen.

Heinricus III. imperator ecclesiae eystetensi praedium Potonis, in palatino placito damnati, in locis Skeltdorf et Geroluingen, nec non vineas Aribonis palatini comitis et mansum unum in pago Nortgewe et in comitatu Heinrici comitis, donat, addita facultate, ut quisquis ex familia eiusdem ecclesiae vineas excolere possit a villa Rebdorf usque ad Inchingen.

(Chrismon.) In Nomine Sancte et indiuidue trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia. Romanorum Imperator Auguſtus. Notum ſit omnibus Chriſti noſtrique fidelibus tam futuris quam preſentibus, qualiter nos pro remedio anime noſtre. et regni. thorique noſtri conſortis, Agnetis Imperatricis, necnon prolis noſtre salute. ad titulum Eyſtetenſis Eccleſie, ad altare ſancti Saluatoris. et ſancte dei Genitricis marie vbi ſanctus Willibaldus corporaliter requieſcit, tale predium quale Poto habuit cum in palatino palacio (placito) reus maieſtatis criminabatur. et communi iudicio ab omnibus proſcriptus dampnabatur, quod noſtre poteſtati (tunc) legittime adiudicatum eſt in locis Skeltdorf et Geroluingen, talesque vineas quales Aribo palatinus Comes ad (in) beneficium habuit in montibus Ratiſpone ſitas. et vnum manſum in pago. Nortgewe dicto in comitatu Heinrici (Comitis) in proprium tradidimus cum omnibus ſuis appendiciis hoc eſt utriuſque ſexus. mancipiis. Areis. Edificiis. agris. pratis. Paſcuis. terris. cultis. et incultis. viis et inviis. ſiluis. venacionibus. piſcacionibus. molis. molendinis, aquis. aquarumque decurſibus, exitibus, et reditibus, queſitis, et inquirendis cum omni

vtilitate que vllomodo inde poterit prouenire. ea ſcilicet racione, quisquis ex familia prefate eccleſie vineam (velit) excolere a villa Rebdorf uſque ad Inchingen ſi clericus ſit, in congregatione (eiusdem eccleſie) cuicumque velit liberam poteſtatem habeat tradendi. ſi uero laycus cuicumque heredi ſuo velit, poteſtatem habeat donandi. (tantum ut nouem cadi eiuſdem loci ep̄ ſcopo reddantur.) Et (ut) hec noſtra (noſtre) imperialis tradicio (tradicionis auctoritas) rata (ſtabilis) et inconuulſa omni euo permaneat. hanc cartam inde conſcriptam manu propria, ut infra uidetur, corroborantes ſigilli noſtri inpreſsione iuſsimus inſigniri. (Data IIII Idus Marcii. Anno autem dominice incarnacionis M°LV. Indictione VIII. Anno uero domni Heinrici. Tertii Regis Romanorum Imperatoris ſecundi. Ordinationis eius XXVII. Regni XVI Imperii uero XIIII. Actum Vtingen. in dei nomine ſeliciter Amen.)

a) Ex libr. cop. eist. f. 17. b. et 18. nec non f. 10. dupliciter enim eidem codici insertum est; ast in priori copia f. 10. plura sunt omissa, tum in contextu, tum in fine instrumenti, quorsum pertinet mentio sigilli, loci, notarumque chronologicarum. Pauca, quae in altera copia, hic exhibita, aut omissa, aut erronee scripta sunt, ex priori correcta inveniuntur, notata tamen per parenthesim. Notandum praeterea in nomine proprio terrae, in cuius montibus vineae sitae dicuntur, errorem latere in utraque copia, quod facile ex sequentibus patescit; nam non Ratisponae, sed circa ipsam urbem Eichstet excolebantur.

b) Notae chronologicae omnes inter se conveniunt, excepto solo anno imperii, qui erronee dicitur XIIII. loco VIIII., incuria amanuensis, numeros Romanos X et V permiscentis.

c) Ineditum.

CLXXVI.

Anno 1055. 1. Novembr. Frankonofourt.

Heinricus III. imperator Annoni, coloniensi archiepiscopo, praedium in Ampharbach donat, quod Tyemo comes imperatori tradiderat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ Heinricuſ diuina fauente clementia romanorum Imperator Auguſtuſ. Sicut iuſtum eſt regiae dignitatiſ odio haberi et ulciſci. ita decet amicoſ diligi et omni modo honorari. Et quia anno Colonienſiſ archiepiſcopuſ nobiſ ſemper deuotiſsimuſ ac fideliſsimuſ in omnibuſ extitit. uoluntati ac petitioni eiuſ fatiſ faciendum eſse cenſemuſ. Petit autem a nobiſ per interuentum Agnetiſ imperatriciſ contectaliſ noſtrae. praedium in Ampharbach. quod comeſ Tyemo nobiſ tradidit. Et quum ut predictum eſt regiae dignitati mihique fideliſsimuſ fuit. uoluntati ſuae annuendum eſse decreuimuſ. Tradimuſ igitur in proprietate predictum predium in ampharbach et in circumiacentibuſ uilliſ predicto Annoni archiepiſcopo cum omnibuſ adherentiiſ ſuiſ. terriſ. cultiſ et incultiſ. aedificiiſ. ſeruiſ et ancilliſ. uiiſ. inuiiſ. exitibuſ et reditibuſ. queſitiſ vel inquirendiſ. moliſ. molendiniſ. paſcuiſ. piſcationibuſ. ac caeteriſ omnibuſ. quae rite ſcribi vel appellari poſsunt. Et ut haec traditio noſtra firma in poſterum permaneat. paginam auctoritatiſ noſtrae. ſigilli noſtri impreſsione corroborauimuſ. manu propria dationiſ noſtrae munificentiam conſcribenteſ.

Signum domni Heinrici (Monogramma) Inuictiſsimi Romanorum Imperatoriſ Auguſti.

Gebehardus Cancellariuſ uice Lupoldi recognoui.

Data Kal. Novembris Indictione VII. Anno dominicae incarnationiſ MLV. Frankonofvrt feliciter Amen.

a) Instrumentum suspectum. Sigilli impressi, sed fracti dimidia tantummodo pars superest, qua exhibetur caput cum manu laeva tenente pomum, cum parte etiam pectoris et sedis, et cum initio inscriptionis: HINRICH.

b) Indictio notata certe erronea, nam anno Chr. 1054 propria est, aut, si caesarea sit, anno 1053. Patet autem ex ipso Annone coloniensi archiepiscopo, qui antecessori suo Hermanno an. 1055 defuncto aut hoc ipso anno, aut, ut plurimi volunt, iuxta chronicon colon. apud Würdtwein nov. subsid. V. 266. cum chronico Bernoldi seu Bertholdi ap. Ussermann. prodromo german. sacr. II. 4., demum an. 1056. successit, hoc instrumentum, nisi fidem ipsi denegaveris, ab anno 1055 removeri non posse; imperator enim Heinr. III. obiit 1056. 5. Octob. Necessarium autem ideo erit, caetera singularia in hoc instrumento deprehensa annotare.

1) Facies imberbis imperatoris Heinrici III. in ipsius sigillo.
2) Monogramma potius Heinrici IIdi, quam Heinrici III., cum defectu specialis signi huius imperatoris.
3) Gebehardus cancellarius alias non occurrens.
4) Praetermissi anni ordinationis, regni et imperii.
5) Locus ipse, Franconofurt, quo datum est instrumentum, quum tamen tunc temporis imperator in Italia adhuc negotia tractaret, quomodo liquet ex diplomate 11. Novemb. Cnfr. Georgisch Regesta ad hunc annum et diem; Stenzel Gesch. II. 233., qui ex sola fide Regest. de Lang. adoptavit annum 1053., qui tamen obitum Hermanni archiep. colon. ad diem 11. Febr. 1056. et ordinationem Annonis ad 3. Mart. 1056. refert l. c. p. 236.

c) Editum in Lorber et Heyberger deductione Bamb. super Fürth cod. prob. num. 54. ergo ex archivo bamberg. Insertum quoque codici bamberg. cop. saec. XIII. fin. f. 3.

d) Inscriptio externa antiquior saec. XIV. non comparet.

CLXXVII.

Anno 1055. 14. Decembr. Ulmae.

Heinricus III. imperator ecclesiae episcopali, in loco Pazowe constructae, praedium Riwini, in palatino placito capitali sententia damnati, in villis Gewatisprunnen et Crubeten, atque quosdam silvaticos mansos, quos idem Riwinus in beneficium habuit, ad praedictam villam Gewatisprunnen pertinentes, donat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia romanorum imperator auguſtus. Notum ſit omnibus Chriſti noſtriquc fidelibus tam futuriſ quam praeſentibus, qualiter noſ ob interuentum regni thorique noſtri conſortiſ Agnetiſ imperatriciſ. nec non dilectiſsimi filii noſtri Heinrici regiſ quarti pro remedio animae noſtrae. et prefate noſtrae conjugiſ Agnetis imperatricis atque praenominati filii noſtri Heinrici regiſ quarti prouectu. omniumque parentum noſtrorum in chriſto dormientium requie. ad monaſterium ſanctae et indiuiduae trinitatiſ atque intemerate uirginiſ MARIAE. nec non beati Stephani martiriſ honore. in loco Pazowe conſtructo(um) et piae memoriae epiſcopi Egilberti interceſsione. tale praedium quale Riwinvs habuit cum in palatino placito reuſ majeſtatis criminabatur. et communi iudicio omnium capitali ſententia dampnabatur. in uilliſ Gervatisprvnnen et Crvbeten dictis. atque ut in terminiſ. et in menſuriſ optinuit. in proprium tradidimus. cum omnibus ſuiſ appendiciis. areiſ aedificiiſ. agriſ. pratiſ paſcuiſ. terriſ. cultiſ et incultiſ. aquiſ. aquarumque decurſibuſ. moliſ. molendiniſ piſcationibus ſiluiſ. uenationibuſ. exitibus et

reditibus uiiſ. et inuiiſ. quaeſitiſ. et inquirendiſ. cum omni utilitate quae ullomodo inde poterit prouenire. atque *(hic rasura est octo aut novem litterarum)* manſos quoſ idem praefatus Rivvinvs in beneficium habuit uidelicet ſiluaticos. quia nulla alia niſi lignorum utilitas ibi inuenitur. ad praefatam uillam Gevvatisprunnen pertinentef ad praedictum monaſterium in proprium cum omni utilitate quae inde prouenire poſsit dedimuſ. Et ut haec noſtre imperialiſ traditioniſ auctoritaſ ſtabilis et inconuulſa omni aeuo permaneat hanc cartam inde conſcriptam manu propria ut infra uidetur corroborantes. ſigilli noſtri impreſsione iuſſimuſ inſigniri.

Signum Domni Heinrici tertii regiſ (Monogramma) ſecundi romanorum imperatoriſ auguſti. (S. speciale)

Uuinitherius cancellarius uice liutpoldi archicancellarii recognoui.

(L. S.)

Data xviiii kal. Jan. Anno dominicae incarnat. M. L. v. Indict. viii Anno autem domni Heinrici tercii regiſ romanorum imperatoriſ ſecundi. ordinat. xx.vii regni xvii. imperii viiii. Actum vlmc in dei nomine feliciter amen.

a) Sigillum impressum est illaesum.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, annus tamen ordinationis numeratur iam ante octo menses completus.

c) Ineditum.

d) Extat aliud exemplare huius diplomatis, a quo hocce exemplar potissimum in eo differt, quod nulla in illo rasura deprehendatur, qualis in hoc deprehenditur, et quod multo brevius ac concinnius sit ac hocce. Accedit porro, quod nec in archivo pataviensi inscriptione antiquissima notatum sit. Concludendum ergo, displicuisse tam cancellariae, quam petenti episcopo pataviensi, aliudque superadditum fuisse.

e) Recentissima manus archivarii passav. circa 1692 sequentia inscripsit: Dieſes Inſtrument im Faſcicul von der Pfarr zu Crembs gefunden.

CLXXVIII.

Anno 1055. mense Decembr. (Turegi.)

Heinricus III. rex, potius imperator, monasterio Burin (Benedictoburun) libertatem prius ademptam et praedia Tuzzingen, Zeizmanningen et Karershusen restituisse dicitur.

Datum et actum carent.

a) Ex libro documentorum sive copiali benedictoburano, anno 1440 collecto ac conscripto fol. a. 1. retro, eo quod charta sive membrana specialis antiquissima, desuper confecta, nondum sit inventa.

b) Difficultas maxima huic instrumento oritur ex titulo imperatoris Heinrici III., ad quem certissime pertinet, quod nihilominus nonnisi rex vocetur.

c) Notae chronologicae desunt. Rotulus historicus autem coaevus Mon. Boic. VII. 16. et chronicon benedictobur. ibid. p. 52. paulo post obitum Nitgeri episcopi fris. impetratum tale privilegium per abbatem Gotehelmum fuisse testantur; cumque ille episcopus obierit 1052. 13. April, quin diploma aliud 1052. 18. Maii, in favorem eius exaratum, ad effectum perductum fuerit, privilegium istud revocatorium obtineri ac dari potuit mense Junio 1052. Verum teste Dietrico monacho benedictoburano apud Meichelbeck in chronico benedictoburana I. 75. docemur, privilegium istud an. 1056. 13. Jan. ex curia imperiali, quae tunc Turegi iam ex 25. Decemb. 1055. celebrata fuit, Benedictoburum esse allatum, concessum autem iam antea mense Junio in concilio florentino, habito inchoante mense Jun. 1055., vivente nimirum adhuc Welfone duce Carinthiae, qui obiit hoc anno 12. Novemb. et cuius rogatu privilegium et restitutionem praediorum ab eo possessorum factam esse ipsum instrumentum memorat. Quae omnia

cum sibi satis constent, dubium nihilominus relinquunt, utrum hoc praeconceptum solummodo, an vero rite exaratum diploma ex aula regia turicensi fuerit reportatum.

d) Editum apud Meichelbeck in chronico benedictoburano I. 73. in Mon. Boic. VII. 90. n. 5.

CLXXIX.

Anno 1057. 16. August. Triburiae.

Heinricus IV. rex ecclesiae eistetensi XII. mansos et duas vineas ac XXIIII. mancipia in villa Berega, in pago Nitgowe et in comitatu Bertoldi comitis, donat.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Heinricus diuina fauente Clementia rex. Notum ſit omnibus Chriſti noſtri fidelibus. tam futuris quam preſentibus. qualiter nos pro amore noſtri ſpiritalis patris Victoris ſcilicet ſecundi Pape et pro remedio noſtri carnalis patris Heinrici ſecundi romanorum imperatoris auguſti. nec non ob interuentum dilecte matris noſtre Agnetis imperatricis auguſte. ad altare Eiſtetenſis eccleſie in honore S. Willibaldi conſtructe. xii. manſos et duas uineas ac xxiiii. mancipia utriusque ſexus. in uilla Berega dicta. ſitos. in pago Nitgowe. in comitatu Bertoldi comitis in proprium poteſtatiue tradidimus. ac perpetualiter cum omni utilitate que ullo modo inde poterit prouenire ei ceſſimus. hoc eſt arcis. edificiis. terris cultis et incultis. agris. pratis. paſcuis. campis. ſiluis. uenationibus. aquis. aquarumque decurſibus. molis. molendinis. piſcationibus. exitibus. et reditibus. uiis et inuiis. queſitis et inquirendis. ea uidelicet ratione. ut epiſcopi prenominate eccleſie liberam deinceps poteſtatem habeant de ſupradicto predio ac mancipiis in uſum eccleſie quod illis placeat faciendi. Et ut hec noſtra regalis traditio ſtabilis et inconuulſa omni per-

ma-

maneat euo. hanc cartam inde conſcriptam. manu propria ut infra uidetur corroborantes. ſigilli noſtri impreſſione iuſſimus inſigniri.

Signum domini Heinrici (Monogramma) quarti regis. Wintherius cancellarius vice Luitboldi archicancellarii et archiepiſcopi recognoui.

Data xvii. Kl. Sept. anno dnice incarnat. mill. lvii. indict. x. anno autem domini Heinrici quarti regis. ordin. iii. regni i. actum. Triburie in dei nomine feliciter Amen.

a) Sigillo imprimendo spatium vacuum sat amplum est relictum, nullum autem impressum instrumento huic, cui reliqua iusti diplomatis in cancellaria regia exarati non desunt.

b) Annus ordinationis eodem anno 17. Julii completus, currentes autem indictio et annus regni notato anno Ch. conveniunt.

c) Editum in Falkenstein cod. diplom. antiquitatum nordgaviensium 27. num. 13. Notandum, quod habeatur in libr. cop. eichstet. n. 12. fol. 8. b. 9., ubi legitur: villa Berg in pago Nitgowe, et correctione supra lineam: Nitargowe, quem pagum Falkenstein erronee legit Mitarshofen; cnfr. Chronicon gottwic. II. 712.

d) Inscriptio externa antiquissima locum notavit: H. Pergen.

CLXXX.

Anno 1058. potius, quam 1059. 13. Septemb. Trebense.

Heinricus IV. rex quandam Imizam, a quodam viro ingenuo, Vualtheri, sibi praesentatam, more solito manumittit, atque ab omni debitae servitutis iugo absolvit.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis Heinricus diuina fauente clementia rex. Nouerint omnes Chriſti noſtrique fideles

tam futuri quam praesentes. qualiter nos quandam seruilis conditionis seminam. Imiza nominatam a quodam ingenuo uiro Waltheri dicto. nobis praesentate(am). manu nostra de manu illius denario excusso. liberam fecimus atque ab omni debitae seruitutis iugo absoluimus. ea uidelicet ratione. ut praedicta Imiza tali deinceps lege ac libertate utatur. quali caeteri manumissi a regibus uel imperatoribus nostris antecessoribus. eodem modo liberi facti hucusque sunt usi. Et ut haec nostra regalis libertas stabilis et inconuulsa omni permaneat aeuo. hanc cartam inde conscribi et sigilli nostri impressione iussimus insigniri. Gebehardus cancellarius uice Liwtpoldi archicancellarii recognoui. Datum idus Septembris. anno dominicae incarnationis M. L. VIIII. Indictione XI. anno autem ordinationis domni Heinrici quarti regis Vto. regni uero II. actum Trebense in dei nomine feliciter amen.

a) Ex tribus libris copial. I. f. 30. b. II. 56. b. III. 58.

b) Monogramma deest, neque est annunciatum in contextu.

c) Indictio et uterque annus, tam ordinationis, quam regni, anno Chr. 1058 respondent. Annus ergo incarnationis, a scriptore vel descriptore notatus, abundat unitate.

d) Editum a Bar. de Hormayr in den Wiener Jahrbüchern der Litt. XL. Bd. Anzeigeblatt. 37. num. 13. extractum etiam ab Aventino in excerpt. passav. ap. Oefele I. 709. b.

CLXXXI.

Anno 1058. 25. Septembr. Trebenen (Trebense).

Heinricus IV. rex ecclesiam babenbergensem, ab imperatore Heinrico secundo in episcopatum sublimatam, omnesque eius possessiones speciali munit libertatis privilegio.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Rex. Si ea que a predeceſsorum noſtrorum ſiue regum. ſiue imperatorum locis diuino cultui conſecratis ſacra et ueneranda religione collata ſunt. deuote ac benigne confirmamus. nos quoque a deo patre certam remunerationem in futuro accipere ſperamus. Unde notum eſse uolumuſ tam futuriſ quam preſentibus. qualiter nos ob interuentum dilectiſſime matris noſtre Agnetis. imperatriciſ auguſte. et pro amore dilecti. ac fidelis noſtri Guntheri ſancte dei Babembergenſis eccleſie epiſcopi. eundem locum a diuo Imperatore Heinrico ſecundo. pro ſua ſuorumque anima in Epiſcopatum diuina inſpirante clementia perfecte fidei. spei. Karitatiſque deuotione in honore principis apoſtolorum Petri et ſancti Georii martyris ſublimatum. conſenſu fidelium noſtrorum ſanctimus et omnium contradictione remota regalis noſtre maieſtatis auctoritate corroboramus. Omnes etiam res mobiles et immobileſ. eiusdem ſancte dei eccleſie. quas ipſe diuus imperator pro ardore. celeſtis patrie ibidem larga manu contulerat. vel quocunque modo iuſte ac legaliter prenominato epiſcopio aggregate ſint. Ea ratione confirmamus. ut fideliſ noſter Gvntherus eiusdem loci epiſcopus. eiuſque ſucceſsores. ſecura eas tranquillitate in perpetuum poſsideant. et proprietateſ eiuſdem eccleſie. cum conſensu cleri et populi ordinare. componere. commutare et augmentare. liberam poteſtatem habeat(ant). Noſtra quoque auctoritate

ſanctimus. ut in abbatiis monaſteriis. prepoſituris. eccleſiis. comitatibuſ. foriſ. mercatiſ. monetis. naulis. theloneis. caſtellis. villis. viciſ. areiſ. Seruiſ. ancillis. Tributariis. decimis. foreſtibus. Siluis. venationibus. piſcationibus. molis. Molendinis. aquiſ. aquarumque decurſibus. campiſ. pratiſ. paſcuiſ. terriſ. cultis et incultiſ. libris. auro. argento. gemmis. vaſis. ornamentis. vel aliquibus utenſilibus. in cultum et religionem dei ibidem collocatis. et in omnibus terminiſ rebuſque eiuſdem eccleſie. ac quicquid ad preſens illuc pertinet. uel adhuc amplificari poterit nulla ſit infeſtatio. ſiue regum. ſiue imperatorum. nullaque poteſtas ibi per uiolentiam irruat. nulluſ ibi comeſ aut iudex legem facere preſumat. niſi quem per conceſsionem noſtram. vel ſucceſsorum noſtrorum regum ſcilicet et imperatorum epiſcopus eiusdem loci deliberet. (ſit ille) Episcopatus liber. et ab omni extranea. et iniqua ſecurus poteſtate. quatinus ibidem deo famulantes. et primi conſtructoris memoriam digne celebrare. noſque fautores. et corroboratoreſ poſsint et uelint deo precibus ſuis commendare. Et ut hec noſtre auctoritatiſ confirmatio firma et inconuulſa permaneat. hoc priuilegium inde conſcriptum manu propria corroborantes Sigilli noſtri impreſsione iuſſimus inſigniri.

Data VII Kal. Octobris. Anno dominice incarnationiſ M°LVIII. Indictione XI. Anno autem ordinationiſ domini Heinrici quarti Regis V. Regni uero II°. Actum trebenen. In dei nomine feliciter Amen.

a) Ex cod. cop. saec. XIII. f. 22 et 23., ubi f. 22. b. linea ultima abundat, ac in linea sequenti 23. a. repetitur.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Schannat vindem. II. 141. n. 4. et in cod. probat. bamberg. num. 25. ex libro privil. C. n. 1. f. 2., ut ibi notatur. Lacuna quaedam ibi haud indicata, manu saec. XIV. vel XVti suppleta (sit ille). Supplementum vero istud, ex originali diplomate eiusdem tenoris an. 1039. 10. Jul. desumtum, haud exacte respondet priori isti privilegio, cum ibi ante vocabulum: „episcopatus," et vocabulo omissa: „sit ille,"

specialis inserta fuerit facultas: „omnis possessio famulantium ibi Deo pro emunitate habeatur;" forsitan consulto praetermissa.

d) Locus peracti negotii hodie vocatur Triebensee, situs in Austria infer. circulo Unter-Mannhartsberg.

CLXXXII.

Anno 1058. 5. Octobr. Ibese.

Heinricus IV. rex, pro anima Immae suae pedissequae, ante ianuam monasterii Scti Ypoliti sepultae, ecclesiae eiusdem monasterii III. regales mansos in loco Mandeswerede, in marchia Osterriche et in comitatu Ernesti marchionis sitos, et forum in Scto Ypolito donat.

In nomine sancte et indiuiduc trinitatis Heinricus diuina fauente clementia Rex. Si loca diuinis cultibus mancipata. ex nostris aliquid ditare studuerimus. ad stabilitatem regni nostrique prosperitatem id prouenire credimus. Quapropter omnibus Christi nostrique fidelibus tam futuris quam presentibus notum esse uolumus. qualiter nos ob interuentum atque petitionem Agnetis Genitricis nostre Imperatricis Auguste. pro anima cari Genitoris nostri Heinrici Imperatoris memorie felicis. III regales Mansos in loco Mandeswerede infra Swechant et Vistaha iuxta Danubium quam proxime fieri possit. in Marchia Osterriche. et in Comitatu Ernestes marchionis sitos ad altare in honore domini nostri Jesu Christi et sancti Petri apostuli sanctique ypoliti martiris constructo et consecrato. in loco qui uocatur sancti ypoliti et pro anima Imme nostre pedisseque ante ianuam eiusdem monasterii sepulte. fratribus ad prebendam deo suisque sanctis in eodem loco die noctuque seruientibus. cum omnibus suis pertinentiis. hoc est areis. edificiis. terris. cultis et incultis. agris.

pratis. paſcuis. campis. ſiluis. uenationibus. aquis aquarumque decurſibus. molis molendinis. piſcationibus. exitibus et reditibus uiis et inuiis. queſitis et inquirendis. ſeu cum omni uſu qui inde prouenire poteſt et forum in ſancto ypolito in proprium dedimus atque tradidimus. Et ut hec noſtra regalis traditio ſtabilis et inconuulſa omni permaneat euo. hanc paginam inde conſcribi manuque propria ut ſubtus uidetur corroborantes ſigilli noſtri impreſſione iuſſimus inſigniri. Signum domini Heinrici quarti regis. (Monogramma) Gebehardus Cancellarius uice Lvtboldi archicancellarii recognouit. Datum VI. Nonas Octobris. anno dominice incarnationis Milleſimo L. VIII. Indictione XI. anno autem domini Heinrici quarti regis ordinationis eius quinto. Regni uero II. Actum Ibeſe in dei nomine feliciter amen.

a) Ex solo codice III. dicto lonstorfiano f. 71. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Ineditum, extractum autem ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 709. b., erronee tamen ad an. 1059.

CLXXXIII.

Anno 1060. 8. Febr. Babenberch.

Heinricus IV. rex mercatum fieri statuit in villa Villach, sita in comitatu frantis.....(?) Ludewici comitis, eumque cum banno, monetariis, monetis, theloneis omnibusque forensis iuris utensilibus episcopis ecclesiae babenbergensis tradit ac subdit.

In nomine ſancte et indiuiduc trinitatis Heinricus diuina fauente clementia rex. Omnibus Chriſti noſtrique fidelibus tam futuriſ quam preſentibus notum eſse uolumus. qualiter nos ob interuentum dilectiſsime genitriciſ noſtre agnetis imperatricis Auguſte. et ob peticionem fideliſ noſtri Guntheri Babenbergenſis epiſcopi. in uilla que uocatur villach. ſita autem in comitatu frantis. Lvdewici comitiſ. mercatum fieri ſtatuimus. reddenteſ et donantes id ipſum mercatum predicto eiusdem loci epiſcopo ſuiſque ſucceſsoribus perpetuo habendum et poſsidendum. et quicquid eiſ placuit ad uſum ſue eccleſie inde faciendum. Ea uidelicet ratione ut idem mercatum liberum ſit. ducum. comitum. iudicum. omniumque poteſtatum contradictione ſecurum. ſoli tantum Babenbergenſi Episcopo cum banno. monetariis. monetis. theloneis. omnibuſque forenſis iuris utenſilibus ſubditum et proprium. Inſuper hoc (hac) noſtra regali auctoritate ſtatuimus. ut omnes qui ad predictum mercatum cauſa forenſis negocii confluunt. ibidem negociunteſ indeque redeuntes. ſecura et certa pace fruantur. Et ut hec noſtra regalis traditio ſtabilis et inconuulſa omni permaneat euo. Hanc cartam inde conſcribi et ſigilli noſtri inpreſsione iuſsimus inſigniri.

Data eſt VI Idus Februarii. Anno domini incarnationis MLX. indictione XIII. anno autem ordinationis Domni H. quarti

regis VI. Regni uero IIII. Actum Babenberch in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex cod. cop. saec. XIII. f. 30. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Schultes histor. Schriften II. 348. et Bar. Hormayr Archiv für Gesch. Jahrg. 1820. Stück 112. S. 453. n. 33. iterum Jahrg. 1826. St. 113 und 114. S. 602 in *, qui ibi notat, lectionem vocabulorum: Frantis Ludewici manifeste erroneam esse; ast in directorio suo Jahrg. 1826. St. 154. S. 825. putat legendum esse: in comitatu Friderici (forsitan filii Ludowici) comitis.

CLXXXIV.

Anno 1062. 24. Octobr. Augustae.

Heinricus IV. rex proprietates, ad fiscum suum pertinentes in marcha Histria et in comitatu marchionis Ovdalrici, in locis Pyrian et Niwenburch sitas, cum pertinentiis monasterio Scti Andreae, in civitate Frisinga, ab Ellenhardo episcopo tunc initiato et constructo, donat.

(Chrismon.) In nomine sanctae et indiuiduae trinitatis Heinricus diuina fauente clementia rex. romanorum augustus. Omnium fidelium nostrorum tam presentium quam et futurorum pie deuotioni pateat quemadmodum nos pro aeterna retributione et pro anima patris nostri bone memorie Heinrici romanorum imperatoris augusti obque peticionem et interuentum dilecti nostri Annonis scilicet Colonienſis archiepiscopi. necnon ob deuotum et fidele seruitium Ellenhardi frisingenſis sedis episcopi quasdam nostri iuris proprietates ad fiscum nostrum pertinen-

tinentes in Marcha hiſtria in comitatu marchionis Ovdalrici. inque lociſ ſubnotatis idem (id est) in Pyrian et Niwenburch ſitaſ. cum omnibus utilitatibuſ ad eaſ rite pertinentibus hoc eſt mancipiiſ utriusque ſexuſ areiſ. aedificiiſ terriſ cultiſ et incultiſ. agriſ. pratiſ. campiſ. paſcuiſ ſiluiſ aquiſ aquarumque decurſibus nauium ſtationibus theloneiſ. molendiniſ uiiſ et inuiiſ exitibus et reditibus queſitiſ et inquirendis. cunctiſque aliis appenditiiſ que ullo modo dici uel nominari poſsunt ad monaſterium ſancti Andree apoſtoli in ciuitate friſinga a prefato eiusdem ciuitatiſ epiſcopo in dei nomine iniciatum et conſtructum. ex proprio in proprium donauimus. ea uidelicet ratione ut fratribus inibi deo militantibuſ in quantum ex eiſdem boniſ prouideri poſsit. ad diuinum officium peragendum uictuſ et ueſtitus ſinguliſ anniſ ſubminiſtrentur. Et ut haec traditio noſtra nunc et in futuro tempore ſtabiliſ et inconuulſa permaneat hoc regiae donationiſ preceptum inde conſcriptum ſigilli noſtri impreſsione iuſsimus inſigniri. manuque propria ut infra uidetur corroborauimus atque firmauimus.

Signum domni Heinrici (Monogramma) quarti regis.

Wicbertus cancellarius uice Annoniſ archicancellarii recognoui. Data VIIII Kal. Nov. Anno incarnationis domini MLXII. Indictione I. Anno autem Ordinationis domni Heinrici quarti regiſ VIII. Regni vero VI. Actum Auguſte in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex lib. cop. fris. I. f. 13. b. II. f. 113. b.

b) Indictio, caesarea dicta, respondet anno Ch. indicato, cui favet locus peracti negotii, ex aliis huius anni diplomatibus 25. usque 29. Octob. ibidem datis, relatisque apud Stenzel Gesch. Deutschl. II. 243. Unde patet annum tam ordinationis, quam regni numeratum esse completum, illum quidem ante sex menses et 23. dies, sive ex alia numeratione ante tres menses et 7 dies, hunc vero ante 19 solummodo dies.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 151. edit. Ratisb. 102. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 229., sed erronee ad IX. Kal. Octob. sive 23. Sept. denique in Meichelb. hist. fris. I. 258.

CLXXXV.

Anno 1062. 29. Octobr. Augustae.

Heinricus IV. rex campidonensi abbatiae pristinam libertatem concedit et confirmat, ut a solo rege dependeat.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia rex. Sicut praedecessores noſtri. ſiue regeſ. ſiue imperatoreſ. in hoc maxime ſunt laudandi. quod loca diuiniſ cultibus et offitiiſ dedita. ſub pia intentione ac ſacra religione instituerunt. ſic et noſ non abſque laude neque a diuina remuneratione uacuoſ esse credimus. ſi noſ eiſdem aeccleſiaſticam quietudinem et primitiuam libertatem ſub diligenti ſollicitudine obſeruamus. nec non cauta ac laudabili confirmatione concedimus. Summum enim bonum est in regibus iustitiam colere. et ſua cuique iura seruare. et in ſubjectoſ non ſinere quod poteſtatiſ eſt fieri. ſed ut aequum est pro utilitate et honeſtate aeccleſiarum et noua concedere. et uetera confirmare. Unde notum eſſe uolumuſ omnibus christi nostrique fidelibus. tam futuris quam praeſentibus. qualiter nos ob interuentum fidelium noſtrorum Sigefridi ſcilicet mogontini archiepiſcopi. et Annoniſ colonienſis archiepiscopi. ceterorumque episcoporum. ducum. et comitum. ſimulque ob fidele ſeruitium Oteni abbatiſ. campidonenſi abbatiae priſtinam libertatem. et ad ſola regalia respectionem. regali nostro iure ac poteſtate concedimus. et confirmamus. Ea uidelicet ratione. ut nullus deinceps episcopus. dux. marchio. comeſ. neque aliqua parua ſiue magna poteſtas aut persona. praedictam abbatiam a nostro iure ſcilicet a regalibus abalienare praeſumat. Et ut haec concessio et confirmatio ſtabiliſ et inconuulſa omni permaneat aeuo. hanc cartam inde conſcribi. manuque propria corroboranteſ. ſigilli noſtri impreſſione iuſſimus in-

ſigniri. Signum domni Heinrici quarti regis. (Monogramma.) Fridericus cancellarius uice ſigefridi archicancellarii recognovi. Data est. IIII Kal. Nouembriſ. Anno dominicae incarnationiſ. M. LX. II. Indictione I^ma^. Anno autem ordinationis domni Heinrici quarti regiſ. VIII. Regni uero VI°. Actum auguſte in dei nomine feliciter AMEN.

a) Ex libro cop. campidonensi antiquissimo coaevo fol. 25. b.

b) Indictio, dicta caesarea, annusque uterque completus, ordinationis ante 3 menses et 12 dies, regni ante 24 solummodo dies, respondent anno Chr. expresso, cui favet locus peracti negotii, ubi hoc anno rex a 24—29. Octob. versabatur.

c) Editum in Lünig spicil. eccl. III. Theil. sive operis XVIII. Vol. 172. num. 6.

CLXXXVI.

Anno 1064. 4. Febr. Augustae.

Heinricus IV. rex, querela motus Willae, abbatissae ex ratisbonensi superiori monasterio, huic restitui procurat praedium Otmaringen, in pago Cunzingowe, in comitatu Brunonis comitis situm, quod ei, ab antecessoribus regis eiusdem olim traditum, iniuste erat ereptum; hac tamen ratione, ut post mortem Reginhardi comitis, qui hoc praedium in beneficium habuit, nisi ante sponte dimitteret, ad monasterium illud pertineat.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ Heinricus diuina fauente clementia Rex. Notum eſse uolumus omnibus Chriſti noſtrique fidelibus tam futuriſ quam praeſentibus. qualiter domna quedam Willa nuncupata ſcilicet Abbatiſsa de Ratiſbonenſi ſuperiori monaſterio una cum omni ſua ſancta congregatione. uniuerſis quippe ſanctis monialibus clementiam (noſtram) adiit. interpellanteſ noſ atque lacrimabiliter conquereenteſ ſuae aeccleſiae quoddam praedium Otmaringen dictum. ab anteceſsoribus noſtriſ ſibi olim cum manuſcripto traditum. iniuſtè eſse ereptum. ſimulque miſericordiam noſtram ſuppliciter implorantes. ut regia poteſtatis noſtrae auctoritate ſibi illud reſtitueremus. Quarum ſupplicationibus noſ commoti. praedictum praedium Otmaringen in pago Cvnzingowe in comitatu Brunoniſ comitiſ ſitum. cum omnibus appendiciiſ ſuiſ. hoc eſt Miniſterialibus utriuſque ſexuſ mancipiiſ. villiſ. theloneiſ. decimationibus. terriſ cultiſ et incultiſ. areiſ. aedificiiſ. agriſ. pratiſ. paſcuiſ. campiſ. ſiluiſ. uena-

tionibus. aquis. aquarumque decurſibus. riuiſ. piſcationibus. moliſ. molendiniſ. uiiſ et inuiis. exitibus et reditibus. queſitiſ et inquirendiſ. et cum omni utilitate quae ullo modo inde prouenire poteſt. ad praedictum Ratiſbonenſe ſuperius monaſterium in honore dei genitriciſ perpetuae uirginiſ conſtructum. cui praeſidet praenominata Willa uenerabiliſ Abbatiſsa. pro remedio animae patriſ noſtri piae memoriae Heinrici imperatoriſ auguſti. necnon pro animabus praedeceſsorum noſtrorum. qui illud eidem aeccleſiae ut ſupradiximus priuſ tradiderant. ac pro noſtra et animae et corporiſ incolumitate reddidimus. atque in proprium donauimus et confirmauimuſ. Ea ſcilicet ratione. ut ſuperius nuncupata abbatiſsa Willa. ceteraeque ſibi ſuccedenteſ abbatiſsae de ſepe dicto praedio poſt mortem Reginhardi comitiſ qui illud in beneficium habuit. ſi non ante ſponte ſua dimitteret. liberam poteſtatem habeant tenendi. dandi. commutandi. praecariandi. uel quicquid eiſ pro ſuae aeccleſiae uſu placuerit inde faciendi. Et ut haec noſtra regaliſ donatio ſiue confirmatio ſtabiliſ et inconuulſa omni permaneat aeuo. hanc cartam inde conſcriptam manu propria corroboranteſ. ſigilli noſtri impreſsione iuſsimus inſigniri.

Signum domni Heinrici Quarti Regis. (Monogramma.)

Fridericus Cancellarius vice Sigefridi archicancellarii Recognovi. Data II. Non. Febr. anno dominice incarnationis MLXIIII. Indictione II. anno autem ordinationis domni Heinrici quarti regiſ VIIII. Regni uero VII. Actum Auguſte in dei nomine feliciter Amen.

a) Ex cod. I. cop. obermunstrensi, et quidem coaevo f. 10. b.—13.

b) Indictio convenit cum anno Ch. indicato, non autem uterque ordinationis ac regni, nisi completus, ille ante menses sex et dies 17, hic ante menses tres ac dies 29. Annus tamen 1064 sibi constat ex chronico augustensi apud Freherum scr. rer. germ. Tom. I. ad h. a., quod testatur, Heinricum regem festum purificationis Sctae Mariae (2. Febr.) hoc anno Augustae celebrasse.

c) Editum in Ried cod. dipl. ratisb. I. 158. n. 166.

CLXXXVII.

Anno 1082. 1. Januar. Lorsam (Lorsum).

Heinricus IV. rex monasterio hornbacensi, sito in Vosago, quod violentia potius, quam iustitia, in alienas leges cessisse abbas eius conquerebatur, statutum libertatis renovat atque confirmat, quod illi a Carolo M. imp. concessum esse dicitur.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis amen. Henricus divina favente Clementia rex Sicut anteceſſorum nostrorum regum et imperatorum regni heredes ſucceſſimus ita quoque in virtute eorum imitatores et precipue in eccleſiis dei fundandis emuli in fundatis vero defendendis fortes in regalibus institutis ad easdem ecclesias dei firmandis rigidi exiſtere ſtudemus Inter quos Imperator Karulus imitande virtutis omnibus ſeculis notatus eccleſiarum dei non ſolum ſtrenuus defenſor verum etiam precipuus viguit fundator Cuius ſumptibus melioratam legibus ſtabilitam ſtructam vero a pirminio venerabili episcopo et in honorem dei ſpecialiter autem ſancti Petri apostolorum principis dedicatam ſitam in Vosago abbaciam Hornbach dictam non ignoramus quam in alienas leges violencia pocius quam iuſticia ceſsisse eiusdem loci abbatis Winitheri querimoniis et reperimus et miſerti ſumus Volumus igitur cum propter Deum tum ne institutum regale irritum ſiat de eiuſdem Karuli imperatoris decretali carta huic pagine nostre aliqua inseri ut nostra confirmatio tanto tucior poſſit ſubsequi cuius ſeries talis eſt Igitur inquit dum venerabilis Vir Pirminius episcopus cum monachis suis in ista provincia vbi nos deo dispensante principatum tenere videmur ad predicandum verbum Dei miſſus pontificibus eum vocantibus aducnit et in heremo vasta voſago habitacula ſive monasteria ex noſtro permisso nostrorumque

fidelium edificare conati ſunt et basilicas in honore ſalvatoris et ſancte Marie et ſancti petri ceterorumque ſanctorum dedicarunt nostre celſitudini ſuggesserunt ut licenciam et adiutorium ad ipsa monasteria conſtruenda et ſtipendia victualium vel vestimentorum ipsis monachis largiremus (largiremur) Ideoque gratia Dei omnipotentis noſtra ſerenitate largiente nostrorumque Successorum permittimus. Insuper addimus ut sub nullius civitatis episcopi poteſtate ſint ſed ſub noſtra regumque emunitate quieti permaneant et nullus vmquam poteſtatem habeat in eorum monasteria Abbatem mittere ſed ipsi de ſemetipsis ſecundum deum et regulam ſanctam ſibi instituant pastorem. Hec verba Karuli imperatoris in nostra excerpſimus que et nos cum illo concedentes hoc etiam addimus vt nullus archidyaconus vel advocatus in predictam abbaciam Hornbach quitquam (quicquam) ibidem iudicio ſuo discuciendum ventilandum vel finiendum niſi Abbatis vocatione venire preſumat praeter eum qui in nostro Sangwine ſenior nobis ſuperstes extiterit advocatum quia nobis viventibus alium preter nos non concedimus. Et vt hec regalia decreta nequeant labefactari nostra manu huic carte vt infra videtur imposita firmavimus quam etiam Sigilli nostri impreſſione inſignita (inſignitam) omnis tam future quam preſentis generationis notitie relinquimus. Datum est Kalendis Januarii Anno Dominice incarnationis M°. LXXII. Indictione X. Anno autem ordinationis Domini Henrici quarti XVIII°. Regni vero XVI°. Actum est lorsam feliciter amen. Signum domini Henrici quarti regis invictiſſimi.

a) Ex codice membranaceo monasterii Hornbach, qui sub abbate Joh. Danckart anno 1430 conscriptus est, fol. 3. num. 7., ubi secundo loco insertum est transsumto diplomatis renovatorii Ludowici IV. imp., dati Monachii 12. Aug. 1342.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum a Crollio in orig. bipont. I. 115. et in actis mannheim. VI. 280. num. 21. ex charta recognitionis anno 1344. a iudicibus curiae wormatiensis factae.

d) Anachronismum latere in iis, quae hic de Carolo magno imperatore narrantur ac inseruntur, charta fundationis monasterii hornbacensis 740. 31. Julii conscripta et in transsumto coaevo adhuc extans satis demonstrat, nec diffitetur Crollius in orig. bipont. I. 48. 92 sq. et in actis mannh. VI. 196.; qui quidem statutum Caroli M. insertum modo ad comitia ingelheimensia anni 807. mense Maio, modo ad annum 770. revocare conatus est, cum tamen, si veritati non repugnet, ad Carolum Martellum, avum Caroli Magni, referendum sit.

CLXXXVIII.

Anno 1074. potius, quam 1070. (inter 10—13. Mart.) Goslariae.

Heinricus IV. rex voti persolvendi causa, quo se in adversitate positus deo obligaverat, Hermanno episcopo babenbergensi eiusque ecclesiae villam Vo..... et in adiacentibus locis C. nimirum mansos donat, sitos in pago germaremarca, in comitatu Ruoggeri.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Heinricus diuina fauente clementia rex. Scriptum eſt. Vouete et reddite. Reddenda itaque ſunt tempore proſperitatis. que domino deo noſtro non modo in inuiſibilibus. uerum etiam in uiſibilibus mouentur tempore aduerſitatis. Uiſibilium etenim ſicut inuiſibilium dominus eſt. quia creator. Dignum eſt igitur ut in utriſque glorificetur a nobis deus. qui et inuiſibili diſciplina ut uoueat animum informat. et ad exequenda in uiſibilibus que vouerat non minus deuotum quam debitum ſollicitat. Vnde etiam nos miſericordie domini dei noſtri quam in omnibus temptationibus noſtris in nobis mirificauit non immemoreſ. ea que in corde uota habuimus tempore adverſitatis. domino deo noſtro in ſanctis eius in quorum conſilio glorificatur in effectum ducere diſponimus. tem-

tempore prosperitatis. Sanctis ergo quoque patro (quorum patrocinio) ecclesia in Babenberch constructa gaudens inscribitur. et nominibus et reliquiis ex deo. per deum. in deo. adtitulatur. Petro uidelicet. et Georio. ubi Hermannus episcopus ..... qui in omni temptatione nostrâ uidelicet nobis adhesit. predium quoddam. uillam scilicet I. nomine Vo..... et in adiacentibus locis tantum quoad usque C. mansi computentur. firmando tradidimus. tradendo firmauimus sitam in pago Germaremrca (Germaremarca) in comitatu Ruoggeri. cum uniuersis appendiciis. hoc est utriusque sexus mancipiis. areis. edificiis. pratis. pascuis terris. cultis. et incultis. uiis et inuiis. siluis uenationibus. aquis aquarumque decursibus. molis molendinis. piscationibus. exitibus et reditibus. quesitis et inquirendis. Que prediorum traditio cum omni utilitate que ullo modo vel scribi uel nominari possit eidem. Hermanno prefato Babenbergensis ecclesie antistiti suisque successoribus in omnibus seruiat. sic tamen ut ecclesie utilitas non contradicat. Huius regie traditionis testem, cartam presentem dedimus. conscriptam. quam ut infra uidetur nostra manu corroboratam. et sigilli nostri impressione insignitam. omnis generationis tam future quam presentis noticie reseruari iussimus. Anno dominice incarnationis Millesimo LXX. Anno autem ordinationis domni Heinrici IIII. regis XX. Regni uero XVIII. Actum Goslarie. Feliciter in nomine. . .

a) Ex cod. cop. saec. XIII. f. 39 et 40.

b) Dies, mensis ac indictio desunt. Anni ordinationis ac regni cum loco peracti negotii conveniunt anno Chr. 1074, inter 10—13. Mart., quo tempore post pacem Gerstungae cum Saxonibus initam Goslariae substitit, teste Lamberto schafnab. cnfr. Stenzel Deutschland unter den fränk. Kaisern. II. 262.

c) Ineditum.

d) Lacunis pluribus repletum hoc instrumentum sive potius haec antiquissima eius copia, quarum altera in anno incarnationis conspicitur, praedicto modo supplenda; altera vero in nomine proprio villae donatae

suppleri non adeo faciliter poterit. Interim pagus sive potius marca germaremarca sive germeramarca apud Bessel in chron. gottw. II. 605. dilucidatur.

CLXXXIX.

Anno 1074. 12. Junii. Mogontiae.

Heinricus IV. rex voti persolvendi causa, quo se in necessitate positus deo et Scto Oudalrico obligaverat, ecclesiae, in qua corpus eius et Sctae Afrae requiescit, II. mansos in Ingelenheim, in pago Nachgowe, in comitatu Emichonis sitos, donat.

In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Heinricus diuina fauente clementia rex. Scriptum eſt. Vouete et reddite. Reddenda igitur iudicauimus que domino deo noſtro in ſanctis ejus uouimus. Vnde quae (vel qualiter) familiari eiuſ ſancto Vdalrico pio pontifici pro noſtra neceſſitate promiſimus pro noſtra quoque tam corporis quam animae ſalute noſtrorumque parentum defunctorum requie ad honorem domini ſui et noſtri Jeſu Christi eidem OVdalrico perſoluere non dubitamus. Sancto igitur auguſtenſi preſuli OVdalrico ad eccleſiam in qua corpus eius et ſanctae Afrae martyriſ requieſcit II. manſoſ in uilla Ingelenheim in pago Nachgowe in comitatu Emichoniſ ſitoſ. cum omnibus appenditiiſ utrius(que) ſexuſ mancipiiſ areiſ. aedificiiſ. pratiſ. paſcuiſ. ſiluiſ. uenationibus aquis aquarumque decurſibus molis molendiniſ. piſcationibus. exitibus et reditibus. queſitis et inquirendiſ. ac cum omni utilitate in proprium tradendo firmauimus. firmando tradidimus. ea uidelicet lege ut deincepſ omnibus ſeculiſ a fratribus ibidem deo ſeruientibus missa pro defunctis fidelibus cunctiſ. et ſpecialiter noſtris parentibus omni III. feria cantetur. et noſter anniuerſarius non minus celebretur. Quod ſi quiſ epiſcopus vel abbaſ inde ullomodo auferre pre-

ſumpſerit. praedium in noſtra uel ſucceſſoriſ cuiuslibet noſtri iura redeat. Cuius confirmatae traditioniſ teſtem cartam praeſentem ſcribi iuſſimus. quam noſtra manu ut infra uidetur corroboratam. et ſigilli noſtri impreſſione inſignitam omniſ generationiſ tam futurae quam preſentiſ noticiae relinquimuſ.

Signum Domni Heinrici Auguſti inuictiſſimi Regis. Adalbero cancellarius vice Sigefridi archicancellarii. anno dominicae incarnationis Mill. L. XX. IIII. Indictione. XIII. II. idus. Junii. anno autem ordinationis domni Heinrici IIII. regiſ. XX. Regni. XVIII. data. actum Mogontiae feliciter in nomine domini Jeſu Chriſti amen.

a) Ex codice antiquissimo traditionum monasterii Scti Udalrici, saeculo XII. incipiente conscripto ac usque in saec. XIII. hinc inde continuato, pag. 12.

b) Indictio notata abundat unitate; anni autem ordinationis et regni concordant cum anno Chr. indicato.

c) Editum cum ipso codice traditionum S. Udalrici Mon. Boic. XXII. 8. num. 3., ubi tamen lineae instrumenti tertiae inseratur: eius.

d) Aequalis voti persolutio eiusdem regis occurrit in diplomate eius pro ecclesia bambergensi hoc potius anno, quam 1070 dato.

CXC.

Anno 1076. 4. April. Goslari palatio regio.

Heinricus IV. rex in gratiam et favorem ecclesiae campidonensis inconsideratam beneficiorum distributionem revocasse ac deinceps inhibuisse perhibetur.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Heinricus dei gratia rex. Notum ſit tam futuris quam praeſentibus. quid (quod) ego campidonenſiſ eccleſie prouiderim commoditatibus. Peruenit enim ad noſ quoſdam patrum eiuſdem monaſterii neglegentioreſ in rebus ſibi commiſſiſ extitiſſe. hereditatemque neceſſario uſui illic deo famulantium aſſignatam maxima ex parte in beneſitiorum iura diſperſiſſe. Placuit igitur nobis. ut omniſ illa beneſitiorum inconſiderata diſtributio in propriof monaſterii uſus redeat. ita ut nullus patrum memorati monaſterii deincepſ aliquam ex hiſ uel conſanguineiſ uel ceteriſ quibuslibet perſonis praeſtandi facultatem habeat. Sciant quoque me aui mei Covnradi patriſque Heinrici ſuper hac re negligentias conſiderantes(em). ad eorum animarum haec tam diligenter inſtituiſſe ſalutem. Patri vero ſepedicti monaſterii Adalberto hanc confirmationem fieri volumus. quam et de anulo noſtro ſubter ſigillari iuſſimus. quatinus omniſ occaſio tollatur. qua regiae auctoritatiſ decretum euacuari posse uideatur. Siquiſ tamen peruerſitatis stimulo agitatus huic confirmationi tam ſolidatae diſſentire praeſumpſerit. uindicta beatae dei genitriciſ Mariae proſtratus regiaque auctoritate dampnatus. maledictioniſ aeternae periculo ſubiacebit. Signum domni Heinrici IIIIti regis (Monogramma ſingulare) Data II Nonas Aprilis. anno. XX. regni domni Heinrici regiſ. indict. XIIII. Actum Goſlari in palatio regio. AMEN.

a) Adest instrumentum non sigillatum, quod videtur potius conceptum. Habetur etiam ex libr. copiali campidonensi antiquissimo et coaevo fol. 28—30., et est, habita ratione temporis, postremum insertorum huic collectioni instrumentorum, scriptum manu coaeva, quae totam collectionem a fol. 9. usque fol. 86. diligentissime conscripsit.

b) Praeter morem annus dom. incarn. non est expressus, qui tamen ex indictione et anno regni, inter se convenientibus, satis intelligitur. Obstare locus, Goslaria nempe, videtur, ubi Heinricus IV. rex quidem inde a 25. Decemb. 1075 usque ad 24. Januar. 1076, iterumque circa 1. Febr. usque ad 27. Mart. 1076, licet sub maximis super eius novissima excommunicatione turbinibus, perseverabat, inde autem Ultraiectum pascha (27. Mart. h. a.) celebraturus digressus, teste Bertholdo. constant. ap. Ussermann german. saer. prodromo II. 32 et 33., Goslariam hoc tempore non rediit, sed ab Ultraiecto in pentecoste (15. Maii) Wormatiam accessit. Siquidem Goslariae negotium peractum, Ultraiecti autem 4. April. instrumentum conscriptum datumque dicamus, difficultas illa evanesceret. Verumtamen appositum monogramma plane ineptum, nunquam alias obvium, omissus annus incarnationis, omissi etiam cancellarius et archicancellarius, et mentio annuli loco sigilli probare possunt, praeconceptum potius illud instrumentum, quam in cancellaria regia rite expeditum.

c) Notandum insuper, adesse ex archivo campidonensi chartam huius instrumenti specialem, verum manu demum saec. XII. aut XIII. ineleganti conscriptam, cui aliquando sigillum quoddam maius in dextra membranae ora erat impressum, sive potius arte affixum, cui tamen etiam vocabula, signum etc. et monogramma desunt.

d) Editum ex dicta speciali membrana in der Stifft Kemptischen Widerlegung der Stadt Kemptischen Beweisschrift a. 1737. Beylage 6. lit. D. nam ex codice copiali nunc primum prodit.

CXCI.

Anno 1077. fine anni. Ratisponae.

Heinricus IV. rex libertatem antiquam monasterio monialium Chiemensee, a Thassilone duce olim illi concessam, confirmasse dicitur.

Dat. anno incarnationis dominicae MLXXVII. Indictione prima, anno autem domni Hainrici regis quarti invictissimi ordinationis XXIIII, regni XXII. Ratisponae actum feliciter est.

a) Ex duplice codice copiali sive privilegiorum ecclesiae monialium Chiemsee, quorum prior chartaceus post medium saec. XIV., alter autem membranaceus anno 1462 conscriptus est.

b) Notae chronologicae, si indictio numeretur caesarea, in finem anni 1077. conveniunt, quo tempore teste Bertoldo constant. ap. Ussermann p. 76. rex Heinricus IV. duobus saltem diebus Ratisponae commoratus est.

c) Editum in Hund. metr. II. ed. Mon. 241. edit. Rat. 166., in Lünig spicil. eccl. I. Th. Fortsetzung 1064. et in Mon. Boic. II. 445., ubi haec emendanda: p. 445. lin. 7. ad pro ae; lin. 12. ob pro et; lin. 15. hiis pro suis; lin. 17. Frawnhouen pro Fraunkowen; p. 446. lin. 11. leg. MLXXVII. lin. 13. leg. est pro amen.

d) Multa sunt, quae dubium reddunt istud instrumentum, aut saltem ineptae interpolationis arguunt, inter alia:

1. multiplex discrepantia ipsorum apographorum, quorum prius in sensu verborum plura commisit errata, in altero omissa aut correcta, quin tamen omnia sint expuncta:
2. reges carolingici ac francici admodum confuse memorati:
3. insolitus plane regis titulus, quo hic dux Thassilo ultimus insignitur.

CXCII.

Anno 1078. (circa mens. Octobr.) Pataviae.

Heinricus IV. rex Sigebotoni omne illud donat, quicquid beneficii a Wolfkero habuit ad villam Frigendorf, in pago Osterriche et in comitatu Livtpaldi marchionis sitam.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Heinricus diuina fauente clementia rex. Omnium Chriſti noſtrique fidelium tam futurorum quam preſentium cognoſcat induſtria. qualiter nos ob interuentum Rapotonis Comitis. aliorumque noſtrorum fidelium. tum quoque ob ipſius ſeruicium. Sigebotoni quicquid ipſe beneficii a Wolfkero habuit. ad villam Frigendorf nominatam. in pago Oſterriche et in Comitatu Livtpaldi marchionis ſitam. cum omnibus attinentibus hoc est arcis. edificiis. campis. pratis. paſcuis. terris cultis et incultis. ſiluis. uenationibus. aquiſ. aquarumque decurſibus. molis. molendinis. piſcationibus. uiis et inuiis. exitibus et reditibus. queſitis et inquirendis. ſeu cum omni utilitate que ullo modo inde prouenire poterit in proprium tradidimus. traditumque firmauimus. Cuius traditionis teſtem. hanc Kartam inde ſcribi noſtraque manu confirmatam. ut infra patet. noſtro ſigillo iuſſimus inſigniri. Signum domni Heinrici Auguſti regis quarti inuictiſſimi. Gerhardus Cancellarius recognoui. Data anno domini Milleſimo LXXVIII. Indictione I. anno autem domini Heinrici quarti regis inuictiſſimi ordinante XXV. Regni XXIII. Patauie actum.

a) Ex libro cop. III. dicto lonstorfiano f. 67. Priores libri cop. I. et II. ultra annum 1067 non progrediuntur.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt. Ex annis ordinationis et regni, siquidem recte sint computati, mensem quoque ac diem, qui

non sunt expressi, verisimiliter saltem desumere liceret, id est inter 5tum Octobris, quo incepit annus regni vigesimus tertius, et 1. Novembris, quo in Suevia fuit Heinricus quartus. Cnfr. Stenzel Gesch. Deutschlands II. 274. Hinc simul pateret, bina vice illo anno Pataviae Heinricum fuisse, nimirum mense Febr. aut Mart., testibus duobus authographis diplomatibus, altera autem vice mense Octobri, teste hoc ipso instrumento.

c) Ineditum, extractum autem ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 710. a.

CXCIII.

Anno 1079. 24. Octobr. Ratisponae.

Heinricus IV. rex servienti suo Rafold mansum regalem in villa Walde, in pago Isinigowe et in comitatu Oudalrici, necnon ancillam Adelheid donat.

Anno dominice incarnationis M°LXXVIIII. indictione III. nono Kal. nouembris Data anno autem ordinationis domini Heinrici IIIIti regis XXVI. regni XXIIII. Datum ratiſpone feliciter in nomine domini amen.

a) Ex codice antiquissimo raitenhaslacensi saec. medii XII. p. 14.

b) Monogramma delineatum est manu antiqua, qua scriptus est codex, ad extremitatem paginae eiusdem 14, absque annuntiatione eius et absque cancellario; utrumque editores Mon. Boic. mox laudandi suo marte suppleverunt, cum raitenhaslacenses in margine codicis II. p. 16. testantur, huius diplomatis originale non superesse.

c) Notae chronologicae, quae omnes inter se conveniunt, manu saeculi XVti, spatio, quod remanserat, vacuo additae sunt.

d) Editum in Mon. Boic. III. 104. num. 2., ubi aliqua addita inveniuntur, prout

prout supra monuimus; sequentia autem emendentur: lin. 12. leg. Berhte; lin. 15. Isinigovwe, loco: Elinigowe; lin. 25. exeat, loco: pereat.

CXCIV.

Anno 1080. 22. Julii. Nourinberch.

Heinricus IV. rex Oudalrico eihstatensi episcopo eiusque ecclesiae wiltbannum in pago Roudmaresperch et in pago Solzgowe, in comitatu Heinrici comitis de Wizenburch et in comitatu Heinrici comitis de Sinzingen donat, cuius terminos per vias, villas, rivos, fluvios, vada ac valles subnectit.

(Chrismon.) In nomine ſancte et Indiuiduae trinitatis Heinricus Diuina fauente Clementia Rex.

Si loca diuino cultui mancipata amplificare et ditare ſtuduerimuſ. felici noſ comertio agere ſperamuſ, cum tranſitoriiſ inperpetuum manſura cum terreniſ caeleſtia comparamuſ. Quapropter notum eſſe uolumuſ cunctiſ in regno noſtro Chriſti noſtrique fidelibus tam futuriſ quam preſentibus qualiter fideliſ et caruſ noſter Odalricus Eihſtatenſiſ aeccleſiae antiſteſ clementiam noſtram adiit ſupplicanſ ut inter cetera quae aeccleſiae illiuſ contulimuſ, uenationiſ etiam commoditatem alicubi concederemuſ, Cuiuſ petitioni acquieſcenteſ. ob interuentum carae noſtrae Berhtae tori et regni noſtri conſortiſ, nec non premenſiſ archiepiſcopi Liemari et propter ipſiuſ aſsiduum et fidele ſeruicium tradidimus in proprium Eihſtatenſi aeccleſiae Wiltbannum in pago Rodmareſperch, et in pago Solzgowe ſitum. In comitatu Heinrici comitis de Wizenburch et in comitatu Heinrici comitis de Sinzingen. Cuiuſ terminatio ſubter annexa eſt, ab ipſa ciuitate Eihſtat. per uiam quae ducit ad uillam Sigewnſeſ-

holz, et inde ad uillam Salhahe. inde ad uillam Etenſtat, inde ſurſum per riuum illiuſ uillae ad Smalenwiſen, inde ad uillam Leibeſtat. inde uiſum per uallem illam uſque in fluuium Dolaha. Inde deorſum uſque in fluuium Suarzaha. Inde ſurſum uſque ad uillam Mazingen. Inde per uiam quae ducit ad uillam Griezbach. Inde per uiam, que ducit ad uillam Widinewanch. Inde per uiam quae ducit ad uillam Erichefbach. Inde peruiam que ducit ad uadum Wolfprehtef mule in fluuium ſolenze. Inde deorſum per fluuium uſque ad uillam Piberbach. Inde peruiam que ducit aduillam Oſterendorf, Inde per uiam que ducit ad uillam Tegeningen Inde ad uillam. Werede In fluuium Alemonem. Inde ſurſum per fluuium usque ad ciuitatem Eihſtat. Ut autem hec autoritaſ et traditio noſtra ſtabiliſ et inconvvlſa permaneat. Hanc cartam Inde conſcriptam ſigilli noſtri impreſsione inſigniri precepimuſ, et manu propria ſic infra uidetur corroborauimuſ.

Signum Heinrici quarti (Monogramma) regis inuictiſſimi.

Ego Gebeharduſ epiſcopus et cancellarius recognoui.

Anno dominicae Incarnationiſ Milleſimo lxxx. Indictione iij. xi. kl. Auguſti data.

Anno ordinationiſ Heinrici regiſ quarti xxviij. regni autem eius xx.v.

Actum Norinberch in dei nomine feliciter amen.

a) Monogramma apparet incompletum; desideratur enim linea media horizontalis, quae propria communiter manu regis ducebatur et in ipso instrumento ducenda annuntiatur, et quae litteram principalem H complere deberet.

b) Sigillum impressum deperditum est, remanente solo foramine cum parva cerae macula; attamen tam illud, quam haec cum ipso spatio, praecipue in superiore parte, longitudine et latitudine sua minora sunt, quam ut apta videantur imprimendo maiori sigillo regis in aliis illius chartis conspicuo, quin eo quaedam vocabula subscriptionis regiae tegerentur. Adiacet quidem copia vidimati originalis ab imperatore Friderico III: Geben zu Wien 3ten Jul. 1481.; ast illa sigillum

non describit, sed solummodo memorat in petitione episcopi eistet. Wilhelmi contineri: nachdem der (Freiheitsbrief) Alterſshalben an Sigel und Schriften lennger nit wirig beleiben möge. Hinc concludendum, quodam defectu suae perfectionis carere hoc instrumentum, nec ipsum sigillum fuisse regis, sed quoddam alienum, a quocunque demum aut quandocunque impressum.

c) Indictio respondet anno notato 1080, cui favet locus Nurnberg, ubi actum erat negotium, cum mense finiente Julio, quando rex Heinricus IV. novam expeditionem in Saxoniam praeparabat, quae dein ineunte mense Octobri est suscepta. Anni ergo ordinationis et regni, quae indicant annum 1081. aliquibus mensibus anticipati sunt. Cnfr. Stenzel Gesch. Deutschl. II. 277.

d) Editum ap. Schultes in den hist. Schriften II. 349. et iam antea in deductione eichstett. 1798. Urkundenb. 6. n. 4.

e) Placet hic annotare variantes quasdam lectiones locorum sive terminorum in copia an. 1481. vidimata occurrentes: Sigewnsesholz (Sewferholz), Leibestat (Lewbenstatt), Mazingen (Messingen), Widinewanch (Weydenwang), Erichesbach (Erispach), Solenze (Solz), Piberbach (Biberbach), Tegeningen (Tegingen), Werede (Werde).

CXCV.

Anno 1086. fine mens. Martii potius quam 1073. 5. Sept. Ratisponae.

Heinricus IV. imperator confirmat fundationem monasterii rotensis.

Data Non. Septembris anno dom. inc. MLXXIII. Indictione XI. anno autem regni domni Heinrici XX. Actum Ratisponae feliciter amen. Praesidente Romae apostolicam sedem Gregorio VII., qui et Hiltprandus.

a) Ex copia, inserta diplomati authentico Friderici II. imper., dato 1226. mense martio apud Piscariam, exhibito inter authentica.

b) Anachronismi, in ultimis duabus lineis instrumenti huius heinriciani occurrentes, omnibus historiae bawaricae scriptoribus iam inde ab Aventino satis cogniti, saltem in hisce corruptum illud esse demonstrant. Manifestissimus ille est, quo Heinrico IV. affinguntur monogramma, cancellarius et archicapellanus Heinrici II. adhuc regis, nimirum inter 1002. 6. Junii usque 1004, quae propterea in libro copiali rotensi saeculi XIV. finientis p. 20. omissa sunt. Alius latet in notis chronologicis annorum Chr. et regni, indictione et in memoria Gregorii VII., quae stare in notatis anno ac die 1073. 5. Sept. cum dignitate ac titulo imperiali, per totum diplomatis contextum usurpatis, minime conveniunt. Nec enim ante suam pontificalem consecrationem 1074. 2. Febr. obtentumque regis Heinrici IV. consensum Gregorius VII. se gessit pontificem, nec Heinricus IV. ante suam inunctionem imperialem 1084. 31. Martii unquam vocatur imperator.

Ipsemet Fridericus II., cum mense Martio 1226, ex gratia et misericordia solum, hocce privilegium antecessoris sui suo insereret privilegio, defectum oblati sibi instrumenti notavit, et clausulam, ubi erat rasura, minime confirmatam voluit, qui tamen paulo post, mense Maio 1226, cum, iudicio ac sententia principum, vacantem tunc advocatiam rotensis monasterii Conrado comiti de Wasserburch committeret, super advocatia praedicta sibi ac curiae suae plenam fidem factam esse testatur. Quo sane quasi digito nobis ostendit, ultra duas ultimas lineas rasurae locum in oblato sibi instrumento se non extendisse, hisque demtis salvum constare privilegii heinriciani tenorem.

Rasurae ergo occasionem inquiramus, ac epocham veram instrumenti heinriciani restituamus.

Aetas illa, quae Heinricum IV. et V. imperatores excepit, maximo horrore aversabatur memoriam Antipaparum, in schismate sive divortio imperii et sacerdotii creatorum, inter quos erat Clemens III. qui etiam Wicbertus dicebatur, Brixiae 1080. 25. Junii a triginta et uno episcopis Italiae ac Germaniae legitimo pontifici Gregorio VII. oppositus, mortuo autem Gregorio VII. 1085. 25. Maii ac vacante tunc per integrum annum sede romana a plurimis Germaniae provinciis ceu verus papa agnitus; cnfr. eius epistolae in codice udalriciano ap. Eccard. corp. hist. II. 178—194. num. 168—173., obiitque

mense Septemb. 1100. A quo cum fundator rotensis ultimo vitae suae tempore confirmationem monasterii, a se in loco Rot fundati, peteret, eiusque mentionem ad finem libelli, Heinrico IV. imperatori super obtinenda consimili eius confirmatione oblati, faceret, et illam ex eodem libello, licet alias praeter morem, imperator confirmationi suae adderet; res ista non modico praedicto monasterio eiusque monachis et abbatibus obstaculo fuit, contranitentibus fundationi ac inprimis libertati huius monasterii filiis Irmingardis comitissae, in diplomate Heinrici IV. memoratis, in quibus occurrit Henricus com. de Lechsgemunde ab Innocentio II. per breve apostolicum 1142. notatus M. B. I. 358. num. 5. Dolentes ergo Rotenses, privilegium istud eapropter nulli sibi unquam usui esse futurum, invidiosam sibi clausulam facta rasura expunxerunt, aliamque, quam nunc, prout in diplomate fridericiano habetur, legimus, subrogarunt, ineptum quidem, et veritati historicae contrariam, suis autem iuribus, coram summis pontificibus et imperatoribus defendendis, opportunam.

Fridericus II. imperator in altero diplomate, mense Maio 1226. Rotensibus dato, tempus exarati privilegii heinriciani ex actorum serie, sibi ab abbate rotensi proposita, sic notavit, quod in decessu suo Cuno palatinus ab imperatore Heinrico IV. confirmationem sive defensionem imperialem ipsius monasterii a se fundati petierit et impetraverit.

Diem mortis huius Chunonis senioris palatini necrologia rotense et seonense, illud ineditum, hoc vero in Mon. Boic. II. 159. ad VI. Kal. April. sive 27. Mart. annotarunt. Annum vero obitus eius Elisabeth, nurus eius, aeque in diplomate heinriciano nominata, donatione quadam, in remedium animae huius defuncti olim soceri sui facta prodit, quae coram multis nobilibus anno 1086. II. Idus Maii sive 14. Maii completa est, neque, cum remedia defunctorum procrastinare non liceat, ab anno obitus eius potest removeri. Notitiam istam, priscis incognitam, primus cum codice munchmunsteriensi vulgavit celeberr. Nagel in notitiis originum domus Boicae an. 1804.

Inventis ergo anno ac die mortis, quibus defunctus est Cono sive Chuno palatinus, fundator rotensis, ipsa etiam epocha petiti ac obtenti ab eo imperialis privilegii patescit, nimirum an. 1086 circa 27. Martii. Nec obstat tempus dati diplomatis ad aliquot dies post obitum et ex-

equias dicti Chunonis differre, quibus certissime Heinricus IV. Ratisbonae subsistit, atque negotia imperialia tractavit. Cnfr. diplomata 3. April. et 9. April. 1086. data apud Scheid. orig. Guelf. IV. 419. ex Buchelio in notis ad Hedam et in Mon. Boic. XII. 96. Verosimile enim est, Chunonem palatinum Ratisbonae in aedibus suis iuxta Sctum Cassianum, quarum in bonis monasterio a se fundato traditis fit mentio, extremum diem obiisse, corpusque eius in monasterium istud esse transvectum. Cnfr. M. B. I. 348. et tab. V. ad p. 340.

c) Tectum diximus Anachronismum in anno 1073. 5. Septembr. commissum, cum illi reliquae notae chronologicae, etsi perperam notatae, nimirum, indictio XI. et annus regni XX. insuper et locus, Ratisbona, ubi datum perhibetur diploma, conveniant. Hinc nec ipse Stenzel in der Gesch. Deutschlands unter den fränkischen Kaisern II. 260. ullius fraudis illud accusavit. Juvat tamen, habita veri temporis ratione, ex utroque diplomate an. 1086. 3. ac 9. April. allato, locum erasum tali fere modo suae integritati restituere:

„Signum domni Heinrici tertii Romanorum imperatoris Augusti (Monogramma cum signo speciali).

„Hermannus cancellarius vice Wecelonis archicancellarii reco-„gnovi."

„Data (III Nonas April.) anno domin. dom. M.LXXXVI. Indict. IX. „anno autem domni Heinrici, regni quidem XXXII., imperii vero III. „Actum Ratisbonae. Praesidente Romae apostolicam sedem Clemente „III., qui et Wicpertus."

d) Editum in Hund. metr. III. edit. mon. 270. edit. ratisb. 186. cum dipl. Friderici II. 1226. mense Mart.; in Meichelbeck hist. fris. I. 264. ex Hundio in Monum. Boica I. 352. num. III. quasi ex singulari instrumento, quod nusquam invenitur; in Nagel notitiis orig. domus Boicae 286. cum notis et acri censura.

CXCVI.

Anno 1090. 19. Febr. Spirae.

Heinricus IV. imperator Judaeos spirenses in tuitionem suam recipiens, privilegia et iura eorum confirmat.

In nomine Sancte et indiuidue Trinitatis Heinricus diuina fauente Clementia tertius Romanorum Imperator Auguſtus Omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus nec non omnibus Regni nostri legibus obnoxiis notum sit, qualiter quidam Judei Judas filius Calomini, Dauid filius Maſsulam, Moyses filius Guthihel cum sodalibus suis venerunt in presentiam nostram Spire et rogauerunt, quocum infantibus eorum seu cum omnibus qui per eos legibus sperare videntur sub tuitionem nostram reciperemus et teneremus, Quod ita feciſse omnium fidelium nostrorum cognoscat Industria, propterea per interuentum ac petitionem Huotzmanni Spirensis Episcopi hanc nostram auctoritatem eis concedi et dari jussimus atque jubemus, ut de cetero nullus, qui sub nostra regia poteſtate aliqua dignitate vel potestate sit preditus, non paruus, non magnus, non liber aut seruus eos inquietare quibuslibet injustis occasionibus aut attemptare presumat, neque de rebus eorum, quas jure hereditario possident, in areis, in casis, in ortis, in uineis, in agris, in mancipiis, seu in ceteris rebus mobilibus et immobilibus eis auferre quicquam audeat. Si quis vero contra hoc edictum aliquam violentiam eis intulerit, cogetur persoluere ad Palacii nostri erarium siue ad Cameram Episcopi libram unam Auri, Remque quam eis abstulerat, dupliciter restituat. Habeantque etiam liberam facultatem res suas cum quibuslibet hominibus justo concambio mutare et intra ambitum regni nostri libere et pacifice discurrere negocium et mercimonium suum exercere, emere et vendere, et nullus ab eis exigat thelonium vel exactio-

nem publicam vel priuatam repetat. In domibus eorum hospites sine eorum consensu non mittantur, nullus ab eis equum ad profectionem Regis vel Episcopi aut Angariam Regie expeditionis requirat. Si autem res furtiva apud eos inuenta fuerit, si dixerit Judeus se emisse Juramento probet secundum legem suam quanti emerit et tantundem accipiat, et sic rem ei, cuius erat, restituat. Nullus filios et filias eorum inuitus (invitas) baptisare presumat, et si coactos aut furtim raptos aut vi captos baptisauerit, duodecim libras Auri ad erarium Regis aut Episcopi persoluat. Si aliqui eorum ſponte baptizari velint, triduo reseruentur, ut integre cognoscatur, si vere Christiane Religionis causa aut aliqua illata Injuria legem suam abnegent, et sicut patrum legem relinquerunt, ita etiam et possessionem eorum, mancipia quoque eorum pagana nullus sub obtentu Christiane religionis baptizans ab eorum seruitio auertat. Quod si fecerit bannum, hoc est libras tres argenti coactus iudiciaria potestate persoluat. Et insuper domino (domno) suo absque dilatione seruum reddat, Seruus vero per omnia domini (domni) sui precepta deseruiat, salua nihilominus Christiane fidei, cuius sacramentis imbutus est, obseruatione, liceat etiam Christianos homines ad opera sua facienda conducere, exceptis diebus festis et dominicis, nec liceat eis Christianum emere seruum. Quodsi Christianus contra Judeum, vel Judeus contra Christianum litem aliqua pro re uel contentionem habuerit, uterque prout res est secundum legem suam justitiam faciat et causam suam probet, et nemo Judeum ad Ignitum ferrum, aut ad aquam calidam aut frigidam cogat, nec flagellis cedat, nec in carcerem mittat, sed juret tantum secundum legem suam, post quadraginta dies, nec ullis testibus poſsit conuinci, qualibet de causa, et quicunque contra hoc edictum nostrum eos ultra cogere voluerit, bannum, id est III libras argenti persoluere cogatur. Si vero eum vulnerauerit si non ad mortem, libram unam auri componat, et si sit ſeruus, qui eum occiderit vel uulnerauerit, dominus (domnus) eius aut supratаxatam compositionem impleat aut ſeruum ad penas tradat. Si quis autem inopia depreſsus prescriptum persoluere nequiuerit, eodem plectatur pena, qua ille punitus

est

est tempore Henrici Imperatoris patris mei, qui judeum nomine viuum interfecit, Scilicet ut ei oculi eruantur et dextra manus amputetur. Quodsi judei litem inter se aut causam habuerint discernendam, a suis paribus et non aliis conuincantur, aut judicentur, et si aliquis eorum perfidus rei alicuius inter eos geste occultare voluerit, veritatem ab eo qui ex parte Episcopi preest Synagoge, juxta legem suam cogatur, ut de eo quod queritur verum fateatur. Sique autem inter eos aut contra eos difficiles orte fuerint questiones vel lites, salua interim pace eorum, ad presentiam referantur Episcopi, ut eius valeant judicio terminari. Habeant preterea licentiam vinum suum et pigmenta et antidota vendere Christianis et sicut prediximus, nullus ab eis exigat vel mancosos, vel palefredos (parafredos), vel angariam, vel exactionem aliquam publicam vel priuatam. Et ut hec Concessionis Auctoritas omni euo inuiolata permaneat, hanc cartam inde conscribi et sigilli nostri impreſsione iussimus insigniri. Signum Domini (Domni) Henrici tertii Romanorum imperatoris Augusti, Humbertus cancellarius vice Ruthardi Archicancellarii recognoui. Data est XI. Kal. Martii, Anno ab incarnatione Domini millesimo nonagesimo, Indictione decima tertia, Anno autem Domini (Domni) Henrici Regni quidem tricesimo sexto, Imperii vero sexto, Actum Spire in Christi nomine feliciter Amen.

a) Ex duplici apographo in archivo circ. rhenani asservato, ac inter se collato; unde nobis copia transmissa est 26. Sept. 1831. Prius apographum scriptum est medio saec. XV., alterum ex saec. XVIII., quod ex antiquo libro privilegiorum fol. 25. b. haustum notatur.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt; inter eas tamen annus regni est idem, qui alias vocatur ordinationis.

c) Editum est cum chronico episcoporum spirensium, cui totum inserebatur, ap. Würdtwein nov. subsid. I. 127—131.

CXCVII.

Anno 1094. 2. Septemb. Wirzeburg.

Heinricus IV. Romanorum imperator fundationem Botonis, norici principis, pro anniversario suo coniugisque suae Judithae, ducum quoque Ottonis et Chunonis, in monasterio Tharissa factam confirmat, summam reddituum donatae villae Rounveldt cum capella duobusque mansis, in pago Weringew, in comitatu Weringeri, sitorum recensens.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Henricus Divina favente Clementia tertius Romanorum Imperator Augustus. Nouerit omnium fidelium tam presens modernitas, quam succeſſura posteritas, qualiter dilectissimus noster Boto, Noricuſ natione, viuens Bavarica lege. Divino Instinctus amore pro peccatorum suorum cogitare coeperit remissione, nactusque consilium bonum, statuerit, ex bonis sibi a Deo concessis, aliquid conferre ad loca Sanctorum. Quod bene conceptum ad meliorem perducere cupienſ effectum, pro remedio animae suae, et coniugis suae Judithae, caeterorumque, quibus debitor erat, nostra favente authoritate, per manum Marquardi Legatarij sui; ad altare Sanctorum Christi Martyrum Stephanj et Vitj in Castello Therissae dicto, proprium Jus quod habuit legitime in villa Rounveldt nuncupata, cum capella ibidem sita duobus mansis dotata in pago Weringeowe, in Comitatu Vueringeri, cum omnibus ad eandem curtem pertinentibus, contradidit, videlicet, curtilibus, aedificijs, terris cultis et incultis, agris, pascuis, vineis, Syluis, campis, pratis, aquis, aquarumve decurſibus, vijs et invijs exitibus et reditibus, acquisitis, et acquirendis, cunctisque

vtensilibus, quae nominarj vel haberi possunt. Ea scilicet conditione et constitutione, vt nulli Episcopo vel Abbatj, quicquam exinde in beneficium alicui concedere liceat, sed pro memoria ejus suorumque ſpecialiter fratribus, inibi Deo, sanctisque Stephano et Vito famulantibus, supplementum sustentationis eorum deſeruiat. Corpus vero ejus, Domino et eisdem Sanctis annuentibus, in eodem loco sepeliatur, et anniversarius ejus et Conjugis eius Judithae. Ducumque Ottonis et Hunonis (Chunonis) celebri memoria ibi agatur. Quam constitutionem, si quis Episcopus vel Abbas infringere temptauerit, quod absit, odium Dej Sanctorumque Martyrum ſuorum Stephani et Vitj, atque omnium Sanctorum Anathemate incurrat. Et si fratrum proclamationi super hac re, infra vnius anni spacium non satisfecerit, liceat haeredibus meis mansos quinque in legitimum Jus eidem Monasterio donare, et suprascriptam donationem suo Jurj legitime vendicare.

Haec est autem summa Praedij attinens ad villam supra nominatam quae dicitur Rounveldt in ipsa villa XXI. manſi, tot porcos reddentes, et dominicale magnum, et dimidius mansus, tres Syluae soluentes singulis annis vnum Corium Bovinum, et alterum hyrcinum, pelles caprinas tres, auenae modios sex, ſex equorum ferramenta in ipsum Dominicale, ter in anno, a Spiesesheim, a Gockesheim, et Rounveld, vniuersa aratra debentur, et unſcuique aratro unus modius. Vniversa etiam molendinorum loca, vsque ad locum qui dicitur Hohenvueiden juxta inferiorem Rounveldt. In Garnestadt vndecim mansi, et dominicale, vinea una et vniuersa molendinorum loca, Oratorium vnum in Syndeveld. Septem mansi et Dominicale, stagnumque quod ibi est, dimidium in Suebehaim. Duodecim mansi et Dominicale in Sendelveld. Septem mansi in Hilboldesdorff. Vnus regius mansus et vnum pratum in Gochsheim, vnus regius mansus in Deckheim. Tres mansi in Telehaim. Tres mansi in Vuitoldeshausen, Triginta Jugera et nemus quod Lengeloch, dicitur in Tuchendorff. Quinque mansi in Gnotstadt, praediolum quoddam in Kisthaim, vnus mansus in Thariſsa. Nouem mansi et Dominicale, tertia pars sylvae in Egi-

nolfshausen. Qui praedia habent vigintj quinque sibi, quae (sive qui) praedia vendiderunt vel deposuerunt, aut ex aliena familia Conjuges duxerunt, Triginta tres sunt in Suinefurt. Quatuor vineae in Sulztal, Tres vineae in Vraw, Curtile unum et agri duodecim, et tertia pars totius vtilitatis in Vurdorf. Duo viri cum Praedijs et Vinetis suis in Brachona. Septem mansi, Curtilia tria, vtilitas pascuarum et piscationis a Richersdorf, usque Hirtzfurt in Datelshausen et Herdingen, in Dauuiresteuue, in Datgarnstatt. Et ut haec traditio et constitutio rata et inconvulsa permaneat, coram testibus subnotatis, per manum supradicti Marquardi Legatarij delegatione confirmavit. Testes hi sunt, Rupertus Episcopus Bambergensis. Albricus Abbas eiusdem Monasterij Tharisienſis. Einchihardus Episcopus Vuirceburgenſis, Otto Advocatus, Wolfframus Comes, Wignant, Beruuick, Boppo, Ernſt, Herman, Eppo, Burchart, Brun, Jacob, Wolfgang, Heinrich, Eberhart, Arnolt, Britto, Bugo, Benno, Bruno, Rudolph, Vdeschalck. Cuius donationis authoritas, vt omnium posthac ei instabilis (stabilis) et inconuulsa permaneat rogatu dilecti noſtri Bodonis, hanc chartam inde conscriptam, sicut inferius apparet, sigilli nostri impreſsione jussimus insignirj. Signum Dominj Heinrici tertij Romanorum Imperatoris inuictiſsimi Hunibertus (Humbertus) Cancellarius vice Ruthardi Archicancellarij recognouit. Data Anno Dominicae Incarnationis millesimo Nonagesimo quarto Indictione Secunda, Anno autem Dominj Heinricj Imperatoris, Regni eiusdem Tricesimo Septimo. Imperij vero duodecimo, quarto Nonas Septembris. Actum Wurtceburgi feliciter Amen.

a) Ex libro copialī monasterii Theres, anno 1603. 6. Decemb. per Jacobum Aeker notarium publicum vidimato, fol. 9., qui ad finem fol. 10. testatur, copiam hanc cum suo vero, scriptura et sigillo integro et incorrupto, originali ad verbum concordare; cum alibi saepius tantummodo testetur, transsumtum cum instrumento in libris copiarum comprehenso concordare.

b) Notae chronologicae omnes perturbatae sunt. Indictio annum Chr-

1094. denotat, cui etiam favet annus imperii XI. currens aut XII. completus 30. Mart. eiusdem anni sive ante quinque menses et 5 dies completus; sed annus regni, si numeretur ab obitu patris Heinrici IV. sive 5. Octob., decurtatus est duabus unitatibus, sive potius completus fuit ante integrum annum, decem menses et 18 dies. Ista conciliare cum historia Heinrici IV. tentans Stenzel Gesch. Deutschlands unter den fränkischen Kaisern II. 292. ad annum 1089. hoc diploma refert p. 197. quia imperator ab anno 1090. mens. Martio usque circa anni initium in Italia morabatur. Sed salvatur annus dati instrumenti, si separetur ab anno peracti negotii, nam inprimis locus Wirzeburg videtur abfuisse in authographo, et postea ex altero instrumento an. 1097. interpolatus, deinde negotium ipsum ex eo, quod inter testes abbas Tharisiensis praeponatur episcopo wirceburgensi Emehardo, tam testes, quam ipsum negotium ex eodem Stenzel l. cit. ad initia Emehardi huius episcopi referendum erit, nimirum ad inthronisationem eius an. 1089. intra 25. Jul. — 9. August., quamvis charta desuper post quisque annos in Italia petente Botone principe fuerit exarata.

e) Editum in Schannat Vind. litt. I. 175. n. 4. ex authentico, ut asserit; melius in Ussermanni cod. probat. episcopatus wirceb. 26. n. 26. ex archivo monasterio Theres.

CXCVIII.

Anno 1097. 21. August. Wirceburgi.

Heinricus IV. Rom. imperator monasterio in Tharissa concedit theloneum in Mogo, et mercatum usumque monetae, quae ibi cudatur, prout apud Babenberg cuditur.

In nomine Sanctae et Individuae Trinitatis. Hainricus Divina favente Clementia tertius Romanorum Imperator Augustus. Cunctis Dei noſtrisque fidelibus notum esse volumus, tam futuris quam praesentibus, qualiter nos, interveniente fideli nostro Babenbergensis Sedis Episcopo, Ruotperto, et collaudante Einchardo Wirceburgensi Episcopo ad Monasterium Sancti Viti situm in loco N. Tharesa, quem pater noster felicis memoriae Hainricus Imperator unice dilexit, pro remedio animae nostrae, parentumque nostrorum, ac totius posteritatis salute, Thelonium in Mogo et mercatum, sed et monetae usum ex Imperiali authoritate tradidimus, ea videlicet ratione, vt deinceps eadem, quae apud Babenberg habita fuerit, in praedicto loco moneta sine omni contradictione vel angaria, libere cudatur, et omni vtilitate, quae ullo modo ex his tribus provenire poterit, Abbas eiusdem Monasterii, potestative utatur. Vt hujus ergo Donationis authoritas in perpetuum stabilis et inconvulsa permaneat; Testamentum hoc conscribi et sicut inferius apparet, Sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Dominj Hainrici Tertij Romanorum Imperatoris invictissimi Hunibertus (Humbertus) cancellarius vice Ruthardj Archicancellarij recognovit. Data anno Dominicae Incarnationis Millesimo Nonagesimo Septimo. Indictione quarta. Anno autem Dominj Hainrici Imperatoris, Regni quidem quadragesimo, Imperij vero decimo quarto. Duodecimo Calendas Se-

ptembris. Actum Vuirceburgi in Christi nomine feliciter. Amen.

a) Ex libro copiali monasterii Theres, per notarium M. Jacobum Acker an. 1603. 6. Decemb. vidimato, fol. 11., qui ad finem instrumenti testatur, se originale verum, scriptura et sigillo illaesum vidisse, indeque suam copiam transsumpsisse. Descriptum etiam invenitur in codice collectaneorum Valentini abbatis circ. an. 1605 usque 1609 conscriptorum fol. 294., sed in notis chronologicis minus accurate.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, ex quibus annus regni numeratus est ab obitu patris, nimirum Heinrici III. in hac charta memorati, cuius dilectio erga Tharissae locum etiam probatur ex litteris Clementis II. Pap. 1047. in Ussermanni cod. prob. episcop. bamb. 33. num. 31.

c) Editum in Schannat Vindem. litt. I. 179. n. 8.

CXCIX.

Anno 1102. 11. Febr. Spirae.

Heinricus IV. Romanorum imperator monasterium weissenburgense ab oppressionibus subadvocatorum liberat, atque familiae eius leges et iura, a fundatore rege Dagoberto constituta, renovat confirmatque.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Tertius Romanorum Imperator Augustus. Notum sit omnibus Christi nostrique fidelibus tam futuris quam praesentibus. Qualiter fidelis noster Abbas Weiſsenburgensis Eccleſiae Stephanus nomine, clementiam nostram Moguntiae adijt in conspectu omnium, qui tunc ibi aderant principum,

videlicet, Friderici Coloniensis, Brunonis Treuerensis Archiepiscoporum, Joannis Spirensis, Emechardi Würtzenburgensis, Vdony (Vdonis) Hildeshaimensis, Heinrici Podalbrunensis, Burckhardi Monasteriensis, Widelonis Mindensis, Alberonis Metensis, Burckhardi Trajectensis, Cunonis Strasburgensis, Episcoporum, Friderici, Heinrici, Ducum caeterorumque fidelium nostrorum, conquirendo (conquerendo) exponens, exponendo conquirens (conquerens) calamitates et oppressiones, quas seruientes et familia Ecclesiae sibi commissae sustinuit, ab his praecipue, qui sub aduocatione (advocati nomine) eandem ecclesiam deberent defendere, et maxime ab Eckberto tunc temporis aduocatiam a Duce Friderico in beneficium retinente, qui fregerint (fregerunt) statuta et decreta, quae eadem ecclesia accepit a fundatore suo Dagoberto Rege, compellentes eos injuste non reddenda reddere. Cujus quaerimoniae (querimoniae) justae condolentes, pro remedio animae parentum nostrorum videlicet C. aui nostri, H. patris nostri Imperatoris (imperatorum), Giselae auiae nostrae. Agnetis matris nostrae Bertae conjugis nostrae Imperatricis (imperatricum), pro salute animae nostrae, ac filij nostri Regis H. et pro stabilitate regni et Imperij, Weissenburgensem ecclesiam Christo et Apostolis ejus Petro et Paulo specialiter attitulatam, fundatoris sui legibus destitutam, in leges et in jura fundatoris sui Dagoberti Regis hoc modo restituimus, fecimus videlicet seruientes et familiam ejusdem Ecclesiae jurare, ut nec adderent nec minuerent, sed in veritate dicerent, quid juris Domino (domno) suo Abbati, quid aduocato Ecclesiae, quid sibimetipsis retinere debent (deberent). At illi sicut erant commoniti sub lege Sacramenti id dicebant esse juris sui, ut quicunque seruiens Weissenburgensis Ecclesiae, ex Domino (domno) Abatte (abbate) beneficium haberet, soli Abbati seruiret, nec aliquam potestatem super eum Aduocatus exerceret, nisi forte ex aliqua inobedientia, quasi rebellem illum seruientem constringendum Abbas eundem Aduocatum inuitaret. Affirmabant etiam sub eodem Sacramento illud idem jus illum hominem retinere debere, quemcunque de familia ejusdem loci Abbas in beneficium seruientis vellet promo-

monere, Reliqua vero familia legittimo loco et tempore ter in Anno pro justitia facienda ad placitum Aduocati debet conuenire, et in seruitium Aduocati si praesens est, singuli singulos denarios soluere, exceptis his qui sunt constituti in immunitate. Quod si ex his placitis absens fuerit Aduocatus, nihil ei ex his denarijs debetur, nisi in seruitio aut Imperatoris aut Ducis esse probetur. Illud quoque inter omnia veraciter affirmabant, quod nullum ex his qui vulgo postaduocati nominantur ad placitandum recipere debeant. Hanc eorum justiciam, sicut ex ore eorum per Sacramentum audiuimus, ex alijs injuste corruptam, Nos juste eis redintegramus (redintegrauimus), atque in aeternum possidendam Ecclesiae Weisenburgensi tradendo firmauimus, firmando tradidimus et quaerimoniam (querimoniam) quam Moguntiae audiuimus, per hanc chartam Spirae conscriptam finiuimus, multis ex his qui Moguntiae conuenerant principibus, et Spirae praesentibus videlicet Joanne Spirensi, Cunone Straspurgensi, Widelone Mindensi, Adelberone Metensi, superuenientibus Spirae etiam qui non erant Moguntiae, Burckhardo Basiliensi Episcopo, et duce Theodorico, cum caeteris fidelibus nostris. Et ut hoc nullus Imperator, nullus Rex, nullus Dux, nulla persona parua vel magna infringere audeat, sed firmum et inconuulsum omni aeuo permaneat, hanc cartam inde conscribi, ut infra videtur propria manu nostra corroboratam Sigilli nostri impressione jussimus insigniri. (Monogramma.) Signum Domini (domni) Henrici tertij Romanorum Imperatoris Augusti, Walckerus Cancellarius vice Rotharni (Rothardi) Archicancellarij recognouit. Anno Dominicae Incarnationis Millesimo C. II. Indictione quarta. Anno autem ordinationis domini (domni) Heinrici tertij Romanorum Imperatoris Augusti XLVIII. Regni quidem XLVI. Imperij vero XIX. Data III. Idus februarij. Actum Spirae faeliciter (feliciter) in nomine Domini Jesu. Amen.

a) Ex codice transsumtorum per Rudolphum II. imp. 1582. 22. Octob. in archivo circuli rhenani asservato, n. 10. fol. 8. ex quo copia nobis transmissa est 26. Sept. 1831.

b) Indictio erronea notabatur loco X., reliquae notae chronologicae inter se conveniunt, excepto anno imperii, quem Schöpflinus mox laudandus legit XVIIIum copia autem nostra XIXnum, illum adhuc currentem, hunc mox in 31. Mart. eiusdem anni incipiendum.

c) Editum in Schöpflini Alsat. dipl. I. 181. n. 252. ex authentico tabularii weissenburgensis.

CC.

Anno 1105. 15. Febr. Spirae.

Heinricus IV. imperator advocatiam monasterii hornbacensis ecclesiae spirensi donat, et advocato, quem ab episcopo spirensi suscipiat, certas leges praescribit; simul tamen eidem monasterio privilegia priorum regum et imperatorum salva esse iubet.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Heinricus dei gratia tertius Romanorum Imperator Augustus. Quoniam gloriam et honorem nostrum et in presenti corroborari. et in futuro nos feliciter clarificari, credimus, ſi deo, ipſiusque ſanctis, deuotum ſeruitium impendimus. Ecclesias dei ubique, ditare, exaltare, et glorificare, ac laudem diuinam pro uiribus roboramus. precipue autem Eccleſiam Spirenſem a nostris parentibus Cunrado Imperatore augusto auo videlicet nostro. et Heinrico Imperatore augusto patre uidelicet nostro. et a nobis, gloriose constructam, veneramur. et quam pluribus prediis, et mancipiis diuersisque ornamentis, ad honorem dei ſancteque dei Genetricis Marie celebramus. Huic etiam Eccleſie Abbatiam Hornbach, a noſtris ..... parentibus Antiquitus fundatam et priuilegiis. Pipini. Karoli. Lothuwici. Lotharii. Othonis. aliorumque..... Imperatorum. auctoritatibus confirmatam. contulimus.

Attendentes, videlicet, deuotum ſeruitium et petitionem fidelis noſtri Johannis Spirensis epiſcopi. In cuius tempore ſatis magnus motus. inter eundem Johannem Spirenſem antistitem. et inter eiusdem Eccleſie.. Aduocatum. exortus est.. Episcopo quidem, Eccleſiam, et familiam, defendere laborante.. Aduocato autem deuastare et diripere ſumme contendente. donec tandem a nostra clementia eadem Aduocatia Spirenſi Ecclesie donata est. priori iustitia priuilegiis predictorum.. Regum. et.. Imperatorum. confirmata, plenarie et integre ſeruata. Ut uidelicet.. Aduocatus Aduocatiam a Spirenſi.. Epiſcopo.. Epiſcopus uero a regali, uel imperiali dignitate ſuscipiat. ſuoque beneficio.. Aduocatus, quod ad aduocatiam pertinet contentus ſit. et neque Hornbach, neque ad alia quelibet eiusdem aduocatie loca pro qualibet ibi re, discutienda. ventilanda, uel diffinienda. nisi ab.. Abbate uel ab aliquo qui ad eandem aduocatiam pertinet, uocatus, veniat. ipso.. Abbate ipſiusque.. Villico, de omnibus qui ad querelam veniunt. libere placitante et diffiniente. Hocque a prioribus.. Regibus. et.. Imperatoribus. corroboratum. nos quoque noſtra imperiali dignitate addimus et precipiendo confirmamus. ut nullus.. Comes. nullus, regie, uel iudiciarie. potestatis exactor. aliquam exactionem. uel placitationem cum eiusdem monasterii.. hominibus habeat. Et ut hec nostra traditio ſtabilis et inconuulsa in omne futurum euum permaneat presentem cartam scribi in testimonium. nostroque Sigillo inſigniri. precipimus. eamque manu propria corroborauimus.

Signum domini Heinrici tertii (Monogramma) inuictissimi Romanorum Imperatoris.

Heilungus cancellarius vice.. Archi cancellarii Rothardi. recognouit.

Acta. xv. Kal. martii. Anno ab incarnatione domini mill. c. v. Indictione. xiii. regnante Heinrico tertio Romanorum imperatore augusto. Anno L.I. Imperante autem. xx. Data Spire in Christi nomine ad salutiferam memoriam Heinrici tertii.. Romanorum Imperatoris auguſti. feliciter amen.

a) Ex codice hornbacensi-Dankartiano fol. 3. n. 6, ubi primo loco insertum est transsumto diplomatis renovatorii Ludowici IV. imp., dati Monachii 12. August. 1343. Antiquior extat copia iudicum curiae spirensis, data 1334. fer. 2. post dom. misericordia, qua omnia ex ordine, monogramma et cancellarius vice archicancellarii exhibentur, simulque testimonium sigilli fertur.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, praeter annum imperii, qui unitate decurtatus est, aut si mavis duabus unitatibus, nam 31. Martii eiusdem anni incepit annus imperii XXII. Heinrici IV. imper.

c) Editum a Crollio in actis mannheim. VI. 283. n. 24. ex eodem codice.

d) Errore calami irrepsit vocabulum: advocato, cum sensus postulet vocabulum: abbate, quod noviori manu saec. XVI. supra lineam legitur scriptum.

e) Ad historiam super advocatia hornbacensi sub imperatore Heinrico IV. pertinent alia bina diplomata episcopis spirensibus data 1086. c. mens. Jul. et 1100. 7. Januar. edita a Würdtwein in subsidiis dipl. V. 255—259. num. 87 et 88.

CCI.

Anno 1107. 5. Januar. Ratisponae.

Heinricus V. rex quendam Gumboldum, a quodam homine libero Oudalrico sibi oblatum, more solito manumittit et liberum declarat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia quintus Rex. Omnibus Chriſti noſtrique fidelibus tam futuris quam preſentibus notum fieri uolumus. qualiter nos cauſa dei et rogatu fidelium noſtrorum. quendam hominem ſeruilis conditionis nomine Gumboldum. a quodam homine libero nomine Odalrico. per manum nobis oblatum. denario de manu eius excuſſo. liberum fecimus. et ab omni iugo ſeruitutis excuſſimus. ea uidelicet ratione. ut ipſe deinceps ea lege libertatis utatur. qua ceteri manumiſſi a noſtris anteceſſoribus regibus uel imperatoribus uſi ſunt. Vt autem huius noſtre libertatis donatio rata permaneat. hanc inde Kartam noſtro precepto conſcriptam impreſſione noſtri ſigilli inſigniri iuſſimus. uelut apparet inferius. Datum Nonas Januarii. Indictione XV. Anno dominice incarnationis Milleſimo VII. Regnante Heinrico V. Rege. actum eſt feliciter.

a) Ex libr. III. cop. passav. dicto lonstorfiano f. 67. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt. Locus negotii peracti, non expressus, desumitur ex alio diplomate, et quidem authographo, dato 3. Januar. 1107. Ratisponae.

c) Ineditum, extractum autem ab Aventino inter excerpta passav. ap. Oefele I. 710. a.

CCII.

Anno 1108. 1. Maii. Nuorenberch.

Heinricus V. rex Hedenrico tres regales mansos in villa Brunna, in comitatu Lupoldi marchionis, donat.

In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis Heinricus diuina fauente clementia quintus romanorum rex. Notum fieri uolumus Chriſti noſtrique fidelibus tam futuris quam preſentibus qualiter nos rogatu et licentia Welfonis Ducis, et maxime pro dilectione atque fideli ſeruicio Luipoldi marchionis ac digna petitione Ebrehardi Eiſtetenſis epiſcopi et Coepiſcoporum eius Heinrici Friſingenſis. Hartwici Radixbonenſis. Theobaldi marchionis. Peringarii Comitis. aliorumque multorum noſtrorum fidelium in uilla que Brunna uocatur in Comitatu Lupoldi marchionis. Hedenrico tres Regales manſos per hoc ſcriptum cum omnibus eorum propertinentiis in proprietatem dedimus. uidelicet familiis utriuſque ſexus. terris. cultis et incultis. paſcuis. pratis. ſiluis. uenationibus. aquis molendinis. piſcationibus. exitibus atque reditibus. et omni utilitate que inde poterit omni tempore prouenire. Et ut hoc inuiolabile permaneat hanc inde Kartam conſcriptam impreſſione noſtri ſigilli iuſſimus inſigniri. Signum domini Heinrici Quinti Romanorum Regis inuictiſſimi (Monogramma) Albertuſ Cancellarius uice Rothardi Maguntini archiepiſcopi recognouit. Datum Kalendas May. Indictione I. anno dominice incarnationis Milleſimo C. VIII. regnante Heinrico Quinto Rege Romanorum. anno tercio ordinationis eius Nono. Actum eſt Nuorenberch in Chriſti nomine feliciter. Amen.

a) Ex libro cop. passav. III. dicto lonstorfiano f. 64. b.
b) Notae chronologicae inter se conveniunt.
c) Editum a Bar. de Hormayr in den Wiener Jahrbüchern der Litt. XL. Bd. Anzeigebl. 39.; extractum ab Aventino in excerpt. passav. ap. Oefele I. 710. b.

CCIII.

Anno 1112. 27. April. Monasterii.

Heinricus V. imperator Ottoni babenbergensi episcopo eiusque ecclesiae castrum Albwinistein et villam sub castro sitam tradit et confirmat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ. Heinricus diuina fauente clementia quartus Romanorum Imperator avguſtus. et quintuſ rex. Nouerit omnium ſancte dei eccleſie fidelium noſtrorumque uniuerſitas. preſentium ſcilicet ac futurorum. quod pro remedio anime patriſ noſtri beate memorie Heinrici tercii Romanorum imperatoriſ auguſti. ac pro ſalute noſtra. necnon ob fidele ſeruitium Ottonis Babenbergenſis venerabilis epiſcopi (et) ob interuentum quoque principum noſtrorum Adelberti Mogontienſis. Brunonis Treuerenſis. Friderici Colonienſis archiepiſcoporum. Burchardi Traiectenſis. Burchardi Monaſterienſis. Godeſchalci mindenſis. Godescalci Oſenburgenſis. Erlungi wirciburgenſis. Vdalrici Conſtantienſis. Mazonis Virdunenſis epiſcoporum. Friderici ducis de Sweuia. Hermanni Marchionis de Badun. Baldewini comitiſ Flandrenſis. Hermanni comitis de wizenburg. Beringeri comitis de Sulzbach. Gotfridi comitis de Halewa. Friderici comitis de arnſberc. et aliorum noſtrorum fidelium. Caſtrum quod Albwiniſtein dicitur. et villam ſub caſtro ſitam Sancto Petro apoſtolorum Principi. et ſancto Georio martyri inclito. ſancte Babenbergenſis eccleſie patroniſ. ſine omnium contradictione tradidimus. et confirmauimuſ. Eo siquidem tenore ut tam ipſe eiuſdem eccleſie Epiſcopus. O. quam ſuc-

ceſsores eius liberam poteſtatem habeant. commutandi. precariandi. vel quicquid eiſ libitum fuerit inde faciendi. ad utilitatem eccleſie tamen. Dedimus autem ut moſ eſt dare regibus vel imperatoribus. cum omnibus appenditiiſ ſuis. eccleſiis. edificiiſ. mancipiiſ. areiſ. exitibus et reditibus. agriſ cultiſ et incultiſ. queſitis et inquirendiſ. pratiſ. paſcuiſ. uiis et inuiis. aquis aquarumque decurſibus. molis. molendiniſ. ſiluis venationibus ac cum omni utilitate que ullomodo inde provenire poterit. Ut autem noſtra imperialiſ traditio firma et inuiolabiliſ omni euo permaneat Hanc cartam inde conſcriptam propria manu corroborantes. noſtri ſigilli impreſsione inſigniri iuſsimus. Hii ſunt teſtes bauuarico more per aurem tracti. Otto comeſ Ratiſpone. Hermannus comeſ Friderich de Amertal. Friderich de Bettendorph. Wolker de Vlinſbach. Gerhart de Aſchaha Heinrich de Barchſtein. Meribodo. Gebehart. Wirint. Marchwart. Ebbo. Hii omnes de Ebermudeſdorf. Hartnit de Turin. Marchwart. Chunrad de Pilwiſa. Marchwart de Gumpenhoven. Otto de Iringeſburch. Adilbero de Stoize. Adilbero de Colinbach. Adilbero de Sahſendorf. Hartnit de Chaldorf. Ebbo iunior de Ebmundiſdorph (Ebermundiſdorph). Data V Kal. Maii. Anno dominice incarnationis MCXII. Indictione V. Anno XIII. Ordinationis domni Heinrici quinti regis Romanorum. Regni autem eius VI. Imperii uero II. Actum eſt Monaſterii. In nomine domini Amen.

a) Ex antiq. cod. cop. f. 92. b. et 93., ubi etiam aliud exemplar occurrit f. 87., quod habetur in originali 1112. 27. April.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, sic tamen, ut annus uterque ordinationis ac regni numeretur completus ante tres menses et 20 usque 26 dies.

c) Ineditum, saltem hoc exemplar.

d) Differentia eius ab altero exemplari praecipue consistit in personis, quarum interventu, manibus ac testimonio traditio imperialis facta est. Sic inter principes laicos intervenientes in hoc exemplari Baldewinus comes flandrensis, inter testes autem nobiles Heinrich de Barchstein, Otto de Iringesburch et Adilbero de Stoize adduntur, in altero exemplari

plari praetermissi: e contrario hic desunt pagus Nortgowe et comes pagensis Otto, Salemanni quoque sive traditores, Richwinus de Lindaha et Engilhardus de Ludunbach, in altero exemplari expressi. Quae quidem diversitas duplicati diplomatis causa esse potuit, alterius retenti ac sigillo muniti, huius autem neglecti, in cancellaria caesarea quidem scripti, ast in sua imperfectione relicti.

CCIV.

Anno 1122. inter 13. April. et 23. Septembr. Wirceburch.

Heinricus V. imperator praedium Crana, patri suo Heinrico IV. imperatori a nobili viro Udalrico de Merheren traditum, sibique haereditario iure collatum, Ottoni babenbergensi episcopo, eiusque ecclesiae donat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Heinricus diuina fauente clementia Romanorum imperator auguſtus. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris. preſentibus ſcilicet et futuris. quod quidam nomine Vdalricus uir nobilis de Merheren tradidit predium ſuum nomine Chrana patri noſtro beate memorie. H. Romanorum imperatori III. quod et nobis hereditario iure collatum ad altare ſancti Petri apoſtoli in Babenbergenſi eccleſia per interuentum Mahthildis dilecte coniugiſ noſtre aliorumque principum noſtrorum tradidimus. Ottonis uidelicet eiuſdem eccleſie epiſcopi. Adelberti Mogontini archiepiſcopi. Friderici colonienſis. Chvnradi Salzburgenſis. Rutkeri Magdeburgenſis. Heinrici ducis Bawariorum. Liutharii ducis Saxonum. Ottoniſ palatini comitiſ. Berngarii comitis. Per hoc autem legale preceptum perhenni iure in proprium delegauimus. cum omnibus eiuſdem predii pertinentibus. in quibuscunque villis vel pagiſ. ſiue comitatibus. id eſt mobilibus vel immobilibus, ſeruis. ancillis.

areiſ. edificiiſ. agris. terriſ. cultiſ et incultiſ. pratiſ. paſcuis. ſiluiſ. uenationibus. aquiſ. aquarum decurſibus. piſcationibus. molendiniſ. uiis et inuiiſ. exitibus et reditibus. queſitis et inquirendis. ac ceteris que quolibet modo uocari poſsunt appenditiiſ. et utenſilibus. Eo tenore quatenus venerabiliſ prefatus epiſcopus omneſque ſui ſucceſsores. idem predium in perpetuum poteſtatiue poſsideant. teneant et quicquid eiſ placuerit. ad utilitatem ſue eccleſie inde faciant. noſtra noſtrorumque ſucceſsorum. et omnium mortalium contradictione in perpetuum longe remota. Et ut hec noſtre traditioniſ auctoritas ſtabilis et inconuulſa permaneat. hanc precepti paginam inde conſcriptam manu propria roborante ſ. ſigilli noſtri impreſsione iuſsimus inſigniri.

a) Ex antiq. cod. cop. f. 51., ubi f. 68. etiam aliud exemplar invenitur, quod habetur in originali 1122. inter 13. April. et 23. Septembr. Wirceburch.

b) Notae chronologicae omnes desunt in hoc exemplari, supplendae ex altero exempl. authentico.

c) Ineditum, saltem hoc exemplar.

d) Unica fere, praeter defectum temporis et loci, differentia inter utrumque exemplar comparet in nominibus et ordine principum intervenientium. Sic in altero exemplari omnes archiepiscopi et duces praetermissi sunt, solusque Hartbertus brandenburgensis ep. exprimitur post Ottonem ep. babenbergensem, insuper ibi Beringerus comes Ottonem palat. comitem praecedit, cui hic postponitur.

CCV.

Anno 1125. 14. April. Aquisgrani.

Heinricus V. rex imperator Ottoni, palatino comiti, praedium suum in nemore Chrusene cum caeteris praediis ad Habechesperch pertinentibus et reliquis omnibus donat, quae tunc idem palatinus comes ab imperatore pro beneficiis habuit.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricuſ diuina fauente clementia quartus romanorum Imperator auguſtus. Si condigna factiſ fidelium noſtrorum premia recompenſare ſtuduerimuſ. procul dubio eoſ quoque in noſtro ſeruitio ſemper promtioreſ fore ſperamuſ. Qua propter omnium dei noſtrique fidelium praeſentium ſcilicet ac futurorum nouerit induſtria. qualiter nos fideli noſtro et intimo Ottoni palatino comiti. ob frequenſ obſequium ſuum tale praedium quale noſ in nemore Chruſene habuimus. cum ceteriſ praediiſ Habecheſperch pertinentibus. et reliquis omnibus quae tunc pro beneficiiſ de nobis habuit. cum agriſ. edificiiſ. terriſ. cultiſ. et incultiſ. pratiſ. paſcuiſ. campiſ. ſiluiſ. uenationibus. aquiſ. aquarumue decurſibus. moliſ. molendiniſ. uiiſ et inuiiſ. exitibus et reditibus. queſitis et inquirendiſ. ſeu cum omni utilitate. quae aut ſcribi aut nominari poteſt in proprium tradidimuſ. et de noſtro iure. ac dominio. in ſuum iuſ atque dominium penituſ tranſfundimus. eo quoque tenore. ut praeſcriptus Otto de eodem praedio liberam deinceps habeat poteſtatem. tenendi. tradendi. uendendi. commutandi. vel quicquid ſibi placuerit inde faciendi. omni remota contradictione. Et ut haec noſtrae traditioniſ auctoritaſ. ſtabiliſ et inconuulſa omni tempore perſeueret. hoc preceptum inde conſcriptum. ſubtusque manu propria corroboratvm. ſigilli noſtri impreſsione iuſsimuſ inſigniri.

Signum Henrici quarti romanorum (Monogramma) Imperatoriſ inuictiſsimi Auguſti.

Philippus Cancellarius uice Adalberti Mogontini Archicancellarii recognouit.

Acta ſunt haec in curia Aquiſgrani. Anno dominicae incarnationis mill. cent. XXV. XVIII. Kal. Mai. Indict. III feliciter Amen.

a) Sigillum deest, nec ullibi apparet vestigium alicuius sigilli aut impressi aut appensi. Eapropter hoc instrumentum ad classem diplomatum imperfectorum referendum erit, cui negatum fuit sigillum, aut morte imperatoris, quae paulo post, nimirum 21. Maii, eod. anno Ultraiecti contigit, aut alia causa ultimam perfectionem sive sigilli impressionem praepediente. Notandum vero, utut instrumentum sigillo careat, rem tamen in eo contentam, sive traditionem proprietatis praedii in nemore Chrusene in manus Ottonis palatini, effectu suo non caruisse. Docentibus enim monumentis ensdorfensibus, praeprimis num. 9. et num. 27. codicis traditionum huius monasterii, sub imperatore Lothario, adhuc rege, an. 1125—1133. idem Otto palatinus istud praedium in Chrusenareforst quiete possedit, cuius partem fundandae illic ecclesiae Lindenharde dicto monasterio contradidit, quae re ipsa hoc ipso tempore fundata est, et ab eodem monasterio usque ad primam saecularisationem 1556 possessa. Hoc etiam addendum, nihil huic instrumento deesse, excepto sigillo, quod authenticis chartis necessario conveniat, nec typum litterarum abhorrere a typo huiusmodi in authenticis chartis Heinrici V. imp. conspicuo.

b) Indictio notata respondet anno aeque notato 1125.

c) Ineditum.

d) Desumtum ex archivo monasterii Understorf sive Inderstorf, quo fors per filium Ottonis pal. Fridericum palat. pervenit, licet hoc monasterium nihil unquam in nemore Chrusenareforst possederit.

CCVI.

Anno 1137. mense Junii. Bari.

Lotharius imperator Walthero episcopo augustensi mandat, ut ab infestatione monasterii burensis (Benedictoburani) desistat.

a) Ex Bern. Pezii codice epistolari I. 303. n. 87., qui primus illud produxit ex codice tegernseensi f. 22.

b) Notae chronologicae desunt huic mandato. Cum autem mentionem faciat animadversionis ab Innocentio II. papa in Waltherum episcopum prolatae, qualis in utraque epistola eiusdem papae Bari data legitur, Mon. Boic. VII. 97 et 98., ad illud utique tempus hoc mandatum pertinet, quod Bari simul commorabantur Innocentius II. papa et Lotharius imperator, nimirum inter 11. et 15. Junii anni 1137. Notandum autem alteram epistolam Innocentii II. non III. Idus Julii sed III. Junii datam esse, quia III. Idus Julii iam Potentiae uterque degebat.

c) Editum a Pezio l. c., dein in Meichelbeck chronico benedictoburano 90. et in Mon. Boic. VII. 99. num. 15.

CCVII.

Anno 1138. mense April. Moguntiae.

Cunradus III. R. rex chartam, sibi a Sigefrido episcopo spirensi oblatam, confirmat, qua idem episcopus fraterque eius Godefridus cuidam querelae adversus monasterium Waltsassen renunciant, insuper eidem monasterio villam inferiorem Dicke conferunt.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Cunradus dei gratia romanorum rex Secundus Cum regalis potestas omnium subiectorum curam debeat agere et eos ab iniuria defensare. potissimum tamen eorum paci et tranquillitati debet operam dare qui eius ministeriis inherent, per quem reges regnant. Quare omnibus posteris nostris notificamus Sigefridum spirensem episcopum fratremque eius Godefridum querele. quam aduersus monasterium monachorum ualde religiosorum in waltsassen hactenus habuerant in presencia nostra abrenunciasse. insuper uillam eidem que uocatur inferior dicke cum uniuerso iure suo contulisse pro remedio animarum suarum et parentum suorum. Quam concessionem predictus Sigefridus in scripcionis pagina sigilli sui impressione signata. fideiussoribus et testibus adhibitis consignauit et sub interminatione anathematis muniuit. Nos quoque eandem presenti conscripto quantum ad nos pertinet corroboramus et regali auctoritate munimus. Testes autem hii sunt sancte Rusine episcopus cardinalis et apostolice sedis legatus adelbertus Mogontinus electus archiepiscopus. Adelbero treuirensis archiepiscopus. Embrico wirzeburgensis. Buocco wormaciensis episcopus. warnerus monasteriensis episcopus. dux Fridericus. Gebehardus comes de Soltzbach. Adelbertus de

dumbrunne qui duo predicte conceſsionis rate habende fideiuſsores eciam conſtituti ſunt. Adolfus comes de monte henricus comes de Kazzenelenbogen. hermannus comes de Stalekke. Emecho comes de liningin Cunradus et Eberhardus de hagen. Theodericus et frater eius. Rudgerus de diura henricus de hirceſshuſen et alii quam plures. Actum anno dominice incarnationis M°.C°.XXXVIII. Indictione I. regnante Cunrado romanorum rege II°. primo autem anno regni eius conplētum in Mogancia feliciter amen.

a) Ex libro copiali waldsassensi circ. finem saec. XIII. conscripto. fol. 16. b.

b) Indictio et annus regni conveniunt cum anno notato, locus autem Moguntia curiam ibi in hebdomade III. post pascha, sive 17—24. April. ibi habitum designat. Conferantur Otto fris. et Dodechinus.

c) Ineditum, memoratum autem et paucis extractum a Bruschio in monast. edit. 4. p. 247.

d) Instrumentum Sigifridi episcopi spirensis a rege hic relatum adest in originali, in quo eaedem temporis ac loci notae occurrunt, testes autem nec omnes nec iisdem nominibus aut cognominibus exprimuntur, v. g. comes Herimannus de Staleche et frater eius Heinricus de Cazelenbougen. Comes Adolfus de Berge. Ministeriales regis Adelbreht de Segenbach (Tegenbach?). Heinrich de Herceshuse. Thiderich de Bluoste (Diure) et fratres eius Rvgerus et Anselmus. Cunradus de Hageno, Eberhardus nepos ipsius.

CCVIII.

Anno 1140. 3. Maii. Franckenvord.

Chunradus III. rex fratri suo Ottoni episcopo frisingensi omnia eius ecclesiae privilegia renovando confirmat, nominatim comitatum Catuuriae cum praediis, quae Otto II. imperator eidem ecclesiae concessit; insuper libertatem ministerialium eius et monetam episcopi per totum episcopatum sancit, ac in civitate frisingensi annuale forum concedit.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ Covnraduſ diuina fauente clementia romanorum rex ſecundus. Si religioſorum uirorum digniſ peticionibus benigne acquieſcimus. Ji illorum utilitatibus paternae conſulimus ſi priuilegia aeccleſiis dei antiquitus collata renouando confirmamus ſi libertatiſ iura eiſdem racionabiliter conceſsa retinemus et conſeruamus procul dubio predeceſsorum noſtrorum regum ſiue imperatorum exempla ſequendo tenemus. et id ſimirum tam ad preſentis uitae felicem curſum peragendum quam ad futurae uitae beatitudinem promerendam nobis profuturum non dubitamus. Omnibus Chriſti noſtrisque fidelibus tam futuriſ quam preſentibus notum eſse uolumus. qualiter noſ pro remedio anime noſtrae nec non parentum noſtrorum et inſtinctu dilectiſsime noſtrae Gerdrudiſ reginae interuentu quoque dilecti fratriſ noſtri Ottoniſ uenerabiliſ epiſcopi omnia ſanctae friſingenſis aeccleſiae priuilegia renouando confirmaſse. Nominatim autem comitatum Catuuriae cum prediiſ adiacentibus quae piae memorie imperator Otto pia matriſ ſuae adelheidiſ peticione et uenerabiliſ epiſcopi abrahe legitime eidem conceſsit aeccleſiae. Decernimus etiam regia

regia auctoritate ut miniſterialeſ eiuſdem aeccleſiae in ea libertate permaneant. in qua miniſterialeſ regni et caeterarum aeccleſiarum et in predicto epiſcopatu nemo monetam habeat preter ipſum epiſcopum. Preterea firmiter interdicimus omne nouum forum in eodem epiſcopatu. niſi quod antiquitus roboratum eſt auctoritate predeceſsorum noſtrorum. In ipſa vero friſingenſi ciuitate annale forum concedimus. vt autem huius noſtrae renouationiſ et confirmationiſ preceptum ſtabile permaneat. hanc cartam inde ſcribi et ſigilli noſtri inpreſsione inſigniri iuſsimus. manuque propria ut infra apparet corroboranteſ teſtes qui preſenteſ aderant ſubnotari fecimus. Quorum nomina hec ſunt Adelbertus Moguntinus archiepiſcopus. Adelbero Treuirenſis archiepiſcopus et apoſtolicae ſedis legatus. Embricho wirceburgenſis epiſcopus. Bucco wormatienſis epiſcopus. Sifridus ſpirenſis epiſcopus. Reimbertus patauienſis epiſcopus. Adebertus (Adelbertus) dux ſaxonie. Conraduſ dux burgundie. Heinricuſ comeſ palatinus Engelbertus marchio Ovthelricus comeſ de Lenzeburch.

Signum domni Cuonradi (Monogramma) romanorum regiſ inuictiſsimi.

Ego Arnoldus cancellariuſ uice Adelberti Moguntini Archicancellarii recognoui.

Anno dominicae incarnationis MCXL. indictione III. Regnante Cuonrado romanorum rege ſecundo anno V. regni eius III. Data Franchenuord V Non. Maii in Chriſto feliciter Amen.

a) Ex libr. cop. fris. I. f. 18. II. f. 116. b. III. 75. ex quibus lib. II. testes omittit.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. mon. 157. edit. ratisb. 106. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 232. ex libr. cop. II. denique in Meichelbeck hist. fris. I. 319. potissimum ex libr. III.

d) Memoratum hic diploma Ottonis II. habetur inter apographa ex instrumento praeconcepto 975. potius quam 974. 28. Maii.

CCIX.

Anno 1140. mense Septemb. apud Nurinberch.

Chunradus III. monasterio Pruuininga concambium, super Bucha ac Manegoltingin cum Ottone praefecto urbis Ratisbonae initum, confirmat.

(Chrismon.) In nomine ſancte et indiuiduae trinitatiſ Cuonradus diuina fauente clementia Romanorum Rex Secundus. Equitas iuſticiae et regni auctoritaſ noſ admonent omnium quidem utilitati proſpicere. maxime vero fidelium Chriſti uota modis omnibus promouere et adjuvare. Quapropter petitionibus fratrum in cenobio ſancti Georgii Pruuininga deo militantium annuenteſ noſtrae auctoritatis edicto communimus et corroboramus concambium quod factum eſt inter Erbonem praedicti monaſterii abbatem. et Ottonem praefectum urbiſ Ratiſponae. concedente uidelicet et conſenticnte dilectiſsimo fratre noſtro Lwipaldo duce bauuariorum. ut beneficium praefecti Bucha nominatum praedicto cenobio traderetur. reddita uiciſsim in iuſ et poteſtatem ducatus bauuariorum quadam poſſeſsione fratrum quae manegoltingin dicitur. cum uinea quae eſt in Ratiſpona prout lex et aequalitaſ concambii expetiuit. et partis utriuſque conſenſus ratum habuit. Decernimus itaque ut beneficium Bucha fratreſ Pruuiningae perpetuo proprietatiſ iure poſsideant. et locandi. uendendi. commutandi. et aliiſ quibuslibet modiſ iuſtiſ atque legitimiſ utendi et fruendi liberam de cetero habeant poteſtatem. Si qua autem perſona temeraria huius decreti noſtri ſtatutum uiolauerit. conditioniſ ſuae dignitate careat. et libras quinquaginta auri puriſsimi componat. quarum dimidietatem camerae noſtrae appendat. reliquam vero partem prefato monaſterio perſoluat. Ut autem haec noſtra corroboratio firma et inconuulſa omni permaneat aeuo. hanc cartam inde ſcribi et ſigilli noſtri impreſsione inſigniri iuſſimus. manuque propria

ut infra apparet corroborantes. teſtes qui praeſentes aderant ſubter notari fecimus. Quorum nomina haec ſunt. Cilbertus Babenbergenſis epiſcopus. Embricho Wirziburgenſis epiſcopus. Gebehardus aiſtetenſis Episcopus. Bruno epiſcopus. Rabodo comes. Gotefridus caſtellanus de Nurinberch. Marcwardus de Grunenbach. Waltherus de louenhuſen. Albero de dageſteten et filius eius Albero. Adalbero de dunbrunne. Otnandus de Eſchenowe et filii ejus Herimannus. et Otnandus. Burchardus de dufenbach.

Signum Domini Cuonradi Romanorum regis Secundi.

(Monogramma.)

Ego Arnoldus Cancellarius uice Archicancellarii Alberti Mogontini recognoui.

Anno dominicae incarnationis M.C.XL. Indictione III. Regnante Covnrado Romanorum rege II anno V. regni eius III. Actum apud Nurinberch in Chriſto feliciter Amen.

a) Ex antiquissimo codice traditionum ac copiarum monasterii priflingensis, medio saec. XII. conscribi incepto eodemque saeculo finiente absoluto, fol. 31. b. et 32.

b) Indictio et annus regni conveniunt cum anno Chr. notato 1140. Dies vero ac mensis non sunt expressi. Verumtamen, cum hoc diploma sit confirmatio concambii, eodem an. 9. Julii peracti, demumque 23. Octob. solemni Liupoldi, tunc ducis Bavariae, charta firmati (vid. Mon. Boic. XIII. 170. et Weixer in fontilegio 6e.), inter utrumque diem, 9. Jul. ac 23. Octob., istam regiam confirmationem intercessisse oportet, nimirum mense Septembri, antequam rex Chonradus obsidionem weinspergensem inciperet, copiis, ut solebat, Norimbergae contractis.

c) Editum ex eodem codice traditionum a Weixer mox laudato in fontilegio priflingensi p. 60.; nam multum differt ab alio instrumento interpolato, saec. medio aut finiente saec. XIII. membranae cuidam separatim inscripto, demumque libro censuali saec. XVti ac libro copiali anni 1454 inserto, ex quibus perperam, omisso instrumento authentico, editum est Mon. Boic. XIII. 181. num.

CCX.

Anno 1141. circa 18—25. Maii. Ratisponae.

Conradus rex consanguineo suo, Ekkeberto comiti, in villa eius Neunchire (Neunchirchen) forum et monetam concedit.

Anno dom. inc. MCXLI. indict. IV. regnante Conrado Rom. Rege II. anno regni ejusdem III. Data Ratispone in Christo feliciter Amen.

a) Ex libro copiali membranaceo monasterii formbacensis circ. an. 1407 conscripto, num. 24.

b) Indictio et annus regni completus ante duos menses et aliquot dies conveniunt an. Chr. 1141. inter 18—25. Maii, quo tempore rex Conradus solemnem curiam Ratisbonae celebravit.

c) Editum in Mon. Boic. IV. 132. num. 5. sed ex melioris notae libro copiali chartaceo, an. 1458 conscripto fol., quare plura ibi emendanda occurrunt, et addenda: lin. 15. leg. petitionibus pro precibus; lin. 17. concessionis pro cessionis; lin. 21. nostri pro mostri; lin. 25. Bernhardus pro Wernhardus; lin. 26. inseratur: Waltherus de Louenhuse; Euerhardus. Conradus; et leg. Aira pro Aica; lin. 27. notetur: Monogramma.

CCXI.

Anno 1142. 20. Januar. Ratisponae.

Chunradus III. rex monasterio Prvviningen (Prifling) confirmat concambium, inter abbatem eiusdem monasterii et abbatem Scti Emmerammi eo modo initum, ut antiquata priore conventione, meliori compensatione agri quidam et decima priflingensium infra et extra cellam, a monasterio Scti Emmerammi redimerentur.

In Nomine ſancte et indiuidue Trinitatis Chunradus diuina fauente Clementia Romanorum Rex Secundus. Quemadmodum regie auctoritatis eſt ſuperbos deicere. prauorum conatibus contraire. ſic eius honorificentie eſt humileſ erigere. et iuſtiſ bonorum deſideriis conſentire. Quapropter petitionibus fratrum in cenobio beati Georgij Prvviningin deo militantium facilem commodantes aſſenſum noſtre auctoritatis ſtatvto communimus et corroboramus concambium quod factum eſt inter Engilfridvm abbatem ſancti Emerami. et Erbonem uenerabilem abbatem prefati cenobij ſancti Georgij. de agris quibusdam. et decima ſua tam infra quam extra ipſam cellam. Siquidem uenerabilis ac fideliſſimus nobis Otto pie memorie babenbergenſis epiſcopus eiuſdem celle fundator eximius et abbas ac loci illius fratres VIIII. iugera agri in quo eccleſia beati Andree apoſtoli cum domo hoſpitali aliisque habitaculis ſita eſt. ab eccleſia ſancti Emmeramj datis in recompenſationem aliiſ XX. iugeribus de fundis ſuiſ antiquitus commutaramt. Sed huic commutationi Engilfridus abbas ſancti Emmeranni et fratres eius uſque modo reclamabant. quippe quibus idem concambium non ſatis legitime factum. nec ſatiſ idoneis teſtibus uideretur eſſe firmatum.

Placuit itaque mutue altercationis controverſiam hac ratione diſſcindere. ut fratres de cenobio ſancti Emmerami de rebus beati Georgij predium quoddam Tvnzilingin ſitum acciperent. fratres uero de ſancto Georgio prefata. viiii. iugera. cum illiſ xx. iugeribus que primo in recompenſationem data fuerant. abſque omni inquietudine poſſiderent. Preterea fratres ſancti Georgij quamquam decretum domni pape Innocentij ex conſenſu totius ſacri piſani concilii accepiſſent. ut de laboribus quos propriiſ ſumptibus excolunt. nulli omnino decimaſ darent. tamen quaſi uiri religioſi et paciſ ac concordie ſectatores. patenam auream magni calicis ſancti Emmerammi quam homo quidam nomine Engilbertus. cui eadem patena pro xxviiii marciſ in pignus poſita fuit. apud eos conuerſus. uſque ad ſolutionem predicte pecunie inibi reſeruandam obtulerat. reddiderunt. datiſque inſuper aliiſ iiii. talentis. omnem decimam totius predij quod in conſinio celle ſue habere noſcuntur a prefato ſancti Emmerami (cenobio) redemerunt. eo uidelicet pacto. ut abbaſ ipſe et fratres eius de ipſa pecunia predium emerent. quod in memoriam huius fraterne conuentionis ſuis propriis uſibus aſſignarent. Hec autem geſta ſunt in preſentia noſtra et in preſentia legati apoſtolice ſedis Theodewini uenerabiliſ ſancte rufine epiſcopi. in preſentia epiſcoporum ac principum regni noſtri per manus Friderici Ratiſponenſis aduocati. et Comitis Adelberti. atque Ottonis filii prefecti. aduocatorum utriuſque monaſterij. preſente et precipiente Heinrico epiſcopo Ratiſponenſi. conſenſu et conſilio cleri ſui. prout lex et equalitas concambii expetiuit. et utriusque partis aſſenſus ratum habuit. Decernimus itaque ut fratres de ſancto Georio predictos agros cum omnibus decimiſ ſuis inibi exolendis perpetuo proprietatis iure poſſideant. et quibuslibet modis iuſtiſ atque legitimis utendi liberam de cetero habeant facultatem. Siquis autem temerarius huius decreti noſtri ſtatutum uiolauerit. conditionis ſue dignitate careat. et auri libras. L. componat. quarum dimidietatem camere noſtre appendat. reliquam vero partem prefato. Sancti Georgij cenobio perſoluat. Ut autem hec noſtra corroboratio rata et inconuulſa in poſterum perſeueret. Hanc cartam inde

conſcribi. et ſigillo noſtro inſigniri iuſſimus. et eos qui preſentes aderant teſteſ ſubternotari fecimus. Quorum nomina hec ſunt Peregrinus aquilegenſis patriarcha. Gerwicus epiſcopus concordienſis. Gyrbertus veltrenſis. Imbrico wirzburgenſis. Otto friſingenſis. OVdalricus dux carintinorum. Engilbertus marchio. Rapoto Comes fratres eius. Adelbertus marchio de Saxonia. Perhtoldus comes de andehſe. Poppo Comes filius eius. Folchradus comes de Leximunde. Otto prefectus filius eius. OVdalricus de Steine. Rudgerus de manegoltingen. Erbo filius fratris eius. Covnradus de owenſhoue. OVdalricus uicedominus. Sigehart frater eius. Baltwinus de ratiſpona. Dietmarus de ſunchingen. Eggebertus de talmazzingen. Liutwinus niger. Liutwinus liſtmar. Anno dominice incarnationis. M. C. xl. ii. Indictione. v. xiii. Kalendas Februarij. Regnante Chvnrado romanorum rege ſecundo. Anno regni eius. v. Actum ratiſpone in criſto feliciter. Amen. amen. amen.

a) Instrumentum istud apographum membranae maiori manu fere coaeva inscriptum est. Illi autem ipsi membranae proxime post hoc instrumentum tria adhuc alia instrumenta ad idem concambium pertinentia eadem manu inscripta sunt, quae huicce nostro non minimum lucis et auctoritatis afferunt. Primum ineditum, attamen in Regestis a Lang I. 162. inter originalia memoratum, Heinrici I. episcopi ratisb. super eodem concambio in praesentia cardinalis Theodwini facto est confirmatio, data eodem die et anno, nimirum 1142. 20. Januar. Alterum, circa an. 1135., ab eodem episcopo Heinrico I. datum, immunitatem a decimis, in pisano concilio 1134. 30. Maii celebrato ab Innocentio II. papa concessam, priflingensibus indulget, atque editum est in Mon. Boic. XIII. 151. num. 5. Tertium denique notitiam continet cuiusdam concambii praecedentis, quae in fine has notas chronologicas exhibet: „anno ab inc. Domini M. C. XXX. V. regnante imperatore. actum Regenspurch Kalendis Martii.“ et charta est ipsius concambii ab Engilfrido abbate Scti Emmerammi et a quinque fratribus, i. e. confratribus eius subscripta, in caeteris non multum differens ab illa eius-

dem concambii notitia, quae habetur Mon. Boic. XIII. 6. num. 2. codicis traditionis, et hanc 5 diebus praecedit.

b) Indictio anno Chr. indicato respondet, similiter annus regni, attamen uno mense ac 13 diebus anticipatus.

c) Ineditum.

CCXII.

Anno 1142. 15. Dec. Ratisponae.

Conradus III. rex in auxilium coenobii reichersbergensis, in ripa Oeni, in regione norica et in comitatu Ekkeberti comitis siti, concedit ministerialibus regni theutonici et ducatus Bawariae licentiam, praedia sua praedicto monasterio donandi.

Data XVIII. Kal. Jan. Anno dom. inc. MCXLII. Ind. V. anno regni ejus V.

a) Ex libro copiali membranaceo eiusdem coenobii, conscripto 1420 et continuato usque 1467.

b) Notae chronologicae concordant.

c) Editum in chronico reicherspergensi apud Ludewig script. rer. germ. II. 255. et in Mon. Boic. IV. 409. num. 5., ubi invocatio ac titulus regis magis imitantur editionem chronici reicherspergensis a Ludewig loc. cit. repetitam, quam codicem istius coenobii.

d) Ducatus Bawariae tunc vacabat ex obitu Liupoldi ducis, an. 1141. 21. al. 18. Oct. defuncti. Conferantur necrologia zwifalt. et alia, nec non chronica Steindelii et alia ap. Oefele I. 491. et 731., ideoque adhuc erat in manu regis.

CCXIII.

Anno 1143. 1. Januar. Ratisponae.

Chunradus III. in favorem fratris sui, Ottonis episcopi frisingensis, libertatem ministerialium eius ecclesiae statuens, Ottoni palatino comiti de Witilinespach edicto regali interdicit, ne ullam deinceps iudiciariam potestatem super illos ministeriales exerceat, praemisso tractatu super compensanda utilitate, quam Palatinus exinde habuit.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduc trinitatiſ Chuonraduſ diuina fauente Romanorum rex ſecundus. Sicut diuina preordinante clementia ceteriſ mortalibus quodam modo ſupereminemus ſicut et etiam aeccleſiaſ et eccleſiaſticas perſonaſ ab inuaſione quorumlibet regali potentia a deo nobis commiſsa defendere debemus. Per hoc enim et temporalia noſtra ſucceſsu regentur proſpero et ipſius fauente clementia qui dat ſalutem regibus gloria et honore coronabimur in caelo. Nouerit igitur omnium tam futurorum quam preſentium induſtria. qualiter palatinuſ comeſ Otto de witilineſpach noſtra fretus ammonitione iudiciariam poteſtatem quam ſuper miniſterialeſ friſingenſis aeccleſiae habere uidebatur prorſus abnegauit et in preſentia epiſcoporum et caeterorum principum compenſata ſibi tamen conſenſu totius aeccleſiae conuenienti utilitate ſecundum conſuetudinem curiae omnino exfeſtucauit. Huius rei gratia peticione Kariſsimi fratriſ noſtri Ottoniſ eiusdem aeccleſiae uenerabilis epiſcopi. tam pro conſeruanda friſingenſis eccleſie antiqua libertate quam pro reformanda paciſ tranquillitate conſti-

tuimus edicto regali precipienteſ ne prefatus palatinus vel aliquiſ heredum ſuorum ullam deincepſ iudiciariam poteſtatem ſuper miniſterialeſ friſingenſis aeccleſiae ſibi uſurpare preſumat. ſed ipſi domino ſuo epiſcopo debita ſubiectione inſeruiant et iure ceterorum miniſterialium ſine aliqua inquietatione fruantur. Siquiſ uero quod abſit huius precepti noſtri ſtatutum infringere temptauerit mille libras auri puriſsimi componat. quarum partem dimidiam camere noſtrae reliqua uero praefatae aeccleſiae perſoluat. vt autem huius precepti noſtri pagina firma et inconuulſa omni tempore permaneat inpreſsione ſigilli noſtri eam inſigniri iuſsimus manuque propria ut infra apparet corroboranteſ teſtes qui preſentes aderant ſubter notari fecimus. Quorum nomina haec ſunt. Embricho wirciburgenſis epiſcopuſ. Heinricuſ. Ratiſponenſis epiſcopus. Tiebaldus marchio. Gebeharduſ comeſ de Sulzbach. Othelricuſ comeſ de Lenzeburc. Engilbertus comeſ Hallenſiſ. Rapoto comeſ. Conraduſ comeſ.

Signum domni Covnradi (Monogramma) ſecundi romanorum regiſ inuictiſsimi.

Egq arnoldus cancellarius uice alberti moguntini archicancellarii recognoui. Anno dominice incarnationiſ MCXLIII. Indictione V. regnante Chuonrado Romanorum rege ſecundo regni eius. Data Ratiſpone in Kal. Januarii in Chriſto feliciter amen.

a) Sigillum deest, nec ullibi apparet vestigium alicuius sigilli aut impressi, aut appensi. Eapropter hoc instrumentum ad classem diplomatum imperfectorum referendum erit, cui negatum fuit sigillum, vel obstante dissensu principum parti adversae, nimirum comiti palatino faventium, vel alia causa ultimam eius perfectionem, scilicet sigilli impressionem, praepediente.

b) Notandum insuper instrumentum istud tribus antiquissimis libris copialibus ecclesiae frisingensis esse insertum, I. f. 26. b. II. f. 116. b. III. f. 110. b. cuius differentia ab hocce nostro potissimum constat in numero ac ordine testium, dein in nota diei, nimirum in Kal. Januar.

Interim ex quo iam in diplom. 1140. 3. Maii Frankfurt dato, ab eodem rege libertas ministerialium frisingensium decreta est, patet, ab illo tempore controversiam desuper cum Ottone com. palatinem exortam, idem tamen negotium satis grave, agente episcopo frisingensi Ottone repetitis vicibus tractatum, nunquam tamen ad finem deductum esse.

c) Indictio et annus regni non ad annum dati sive conscripti instrumenti sed potius ad anni praecedentis 1142 primos dies pertinent, in quibus rex Chunradus II. Ratisbonae aderat. Ex fide tamen librorum copialium chartam 1. Jan. 1143. exaratam esse intelligimus. Certe Heinricus archiepiscopus finiente mense Jul. 1142. primum investitus, Chunradus com. de Dachowe mense Octob. 1142. demum in deditionem veniens et Embricho wirceburgensis episcopus mense medio Decembri a legatione romana reversus, persuadent, instrumentum hocce ad ultimos dies Decemb. 1142. ac primos dies Januar. 1143. pertinere, et ad solemnem curiam Ratisbonae tunc habitam.

d) Editum in Hundii metr. I. edit. monac. 158. edit. ratisb. 106. in Lünig spicil. eccles. II. Th. 231. et in Meichelbeck hist. fris. I. 326 et 327., quasi ex autographo, quo nostrum intelligit, cuius conditionis sit, minus sincerus annotare supersedens.

CCXIV.

Anno 1144. circ. mens. Maium. Nurenberch.

Chunradus III. R. rex praeposito et fratribus in Berthersgaden mansum in Acsbach, a duce et marchione Heinrico, fratre suo, sibi resignatum tradit.

(Chrismon.) In nomine Sancte et Indiuiduae trinitatiſ. Chonradus diuina fauente clementia. Romanorum rex Ildus. Religioſorum peticionibus aurem pietatiſ accomodare. et que ad dei cultum pertinent. ſummo beniuolentiae ſtudio promouere. regiae liberalitatiſ eſt. cuius honor iudicium diligit. unde in eterna uita condignam bonae mercediſ retributionem. et in temporalis regni amminiſtracione gloriam nobis accreſcere confidimus. Eapropter omnium tam futurorum quam praeſentium nouerit induſtria. qualiter fidelis noſter. Manegolduſ de Werda manſum quem a fratre noſtro. Heinrico. Duce bawarorum in acspach tenebat in beneficio. eidem fratri noſtro. Heinrico duci et marchioni reſignauit. Dux uero qui eundem manſum a nobis in beneficio habebat. nobis libere reddidit. Noſ itaque ob regni noſtri firmam ſtabilitatem et animae noſtrae. noſtrorumque parentum. perpetuam ſalutem. eundem manſum. Prepoſito in Bertherſgaden et fratribus deo ſeruientibus conceſſimus. edicto regali praecipienteſ. ne aliqua deincepſ perſona magna ſeu parua eundem manſum a praefata eccleſia alienare praeſumat. ſed fratres in eadem aeccleſia deo ſeruienteſ ſepe dictum manſum. cum omni utilitate quae inde prouenire poteſt ſine alicuius contradictione poſſideant. Et ut haec noſtra donatio firma et inconuulſa permaneat. praeſentem paginam Sigilli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus. et teſteſ. qui praeſenteſ aderant. ſubnotari fecimus. quorum nomina hec ſunt. Heinricus

filius noſter. Fridericus. filius ducis boemiae. Comes Livtoldus. de bleia. Otto et frater eius Walchovn. De Maglant. Rapoto miles dei. Erchenbert de Styrne. Hertwich et frater eius Otto de Lengenbach. Comes Thodericus. Comes Rapoto. Wernhardus de Jugelbach. et filius eius Wernhardvs. Signum Domini. Chovnradi. Romanorum Regis Secundj. (Monogramma.) Ego Arnoldus Cancellarius uice Heinrici Magontini Archicancellarii Recognoui. Anno dominicae Incarnationis M. C. XL. IIII. Indictione VI. Regnante Chovnrado. Romanorum rege Secundo. Anno uero regni eius VII. Data eſt Nurenberch. in Chriſto feliciter. Amen.

a) Ex libro copiali berchtesgadensi antiquissimo circ. an. 1205. conscripto, vel potius iam antea inchoato et usque ad illum annum continuato f. 15.

b) Indictio unitate decurtata est; annus enim regni VII; inde a die 6. Mart. respondet anno expresso. Rex mense April. Babenbergae morabatur, unde mense maio Norimbergam accessisse credendus est.

c) Ineditum, penitusque hucusque incognitum. Notitia concambii, quod Manegoldus de Werde et Wolftrigil de Fronehouen antea peregerant, ex quo Manegoldus praedium acspach cum pertinentiis allodiaque plura sibi cessa Sancto Petro in Berthesgaden tradidit, habetur in antiquissimo libro traditionum berthesgadensi fol. 28.

CCXV.

Anno 1149. 23. Maii. Salzburg.

Conradus rex confirmat donationes Rafoldi ministerialis regni, qui duos regales mansus in villa Scounberch, prius Nahtstal dicta, in pago Cidalaregove et mansum in Waltendorf contradidit monasterio Reitenhaslach.

Data Salzburg X. Kal. Junii. Indictione XII. Anno dominice incarnationis. M.C.XLVIIII. Regnante domino Chunrado fue regalif profapie romanorum rege fecundo Anno uero regni eiuf XII.

a) Ex codice membranaceo antiquissimo fere coaevo pag. 17 et 18., et ex codice IIdo. fine saec. XII. p. 18—20.

b) Annuntiatio monogrammatis, ipsum monogramma, et notae chronologicae, cum loco dati diplomatis, quae inter se conveniunt, paulo recentiori manu, fine saec. XII., spatio vacuo pag. 18. additae, desunt autem in codice IIdo ac in editione mox laudanda.

c) Editum in Mon. Boic. III. 109. n. 6. ubi sequentia emendentur ac addantur: p. 109. lin. 13. leg. 1149. lin. 20. leg. Rafoldus; lin. 21. leg. lybans (libans), loco: tribuens; lin. 22. leg. Nahtstal; p. 110. lin. 1. leg. habendum, loco: tradendum; lin. 14. add.: Eberhardus babenbergensis episcopus: lin. 19. add. Signum domni Chuonradi (Monogramma) Romanorum regis secundi Augusti.

Ego Arnoldus cancellarius vice Haeinrici Moguntini. etc. ut supra.

CCXVI.

Anno 1156. 17. Sept. Ratisbonae.

Fridericus I. imperator in curia generali Ratisponae celebrata marchiam Austriae in ducatum commutat.

*) Conferantur Mon. Boic. Vol. XXVIII. pars altera pag. 354 et commentarius diplomatico-criticus super duplex privilegium Austriacum etc. consentiente Academia scientiarum boica vulgatus (Monachii sumptibus academicis 1831) pag. 1. 5 etc.

CCXVII.

Anno 1157. potius, quam 1158. circa mens. Mart. Herbipoli.

Fridericus I. imperator monasterium Bildehausen, ab Hermanno comite palatino nuper defuncto fundatum, et a Gertrude uxore eius completum, confirmat atque eius possessiones enumerat.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus Primus. Dilecto patri Adamo Venerando Abbati Ebracenſi et fratribus ſuis. Ad hoc nobis imperij Romani Summa a ſummo Imperatore deo commiſſa eſt vt dei ſeruos paternis affectibus diligamus et eo amplius ſtudeamus ipſorum deuocionem modis omnibus conſouere: quo feruencius ipsi diſciplinis eccleſiaſticis et ſanctorum patrum regulis inherere noſcuntur Tunc enim deo gratus a nobis impenditur famulatus, ſi ſanctorum locorum ſalubris inſtitutio rigor et ordo noſtro patrocinyo in religionis

puritate fuerint conſeruata. Eapropter dilecte in domino poſtulacionibus tuis clementer annuimus et Venerabilem fratrem Heinricum Abbatem cum fratribus ſuis et Abbaciam quam fundaſti in predio nobiliſſimi principis noſtri Hermanni palatini Bilhildhawſen ſub imperialis noſtre tuicionis defenſionem ſuſcipimus et preſenti ſcripti priuilegio communimus. Et non ſolum pro peticionis tue deuocione verum etiam pro affectione pij principis quem pro fidelitate et probitate ipſius plurimum dileximus et rebus humanis exceſſiſſe fideliter et pio tranſitu certiſſime ſcimus, que iuſta ſunt et pia prefato loco ſolita clementia ſemper impendemus. Mirabilis ſiquidem dominus mirabilia In eo operatus eſt: cui et inſpirauit vnctione ſpiritus ſui vt et mundj gloriam et honorem palacij noſtri eterne retribucionis obtentu deſereret ſeque et omnia ſua Chriſto donare diſponeret. Verum quia priuſquam hec omnia ad certum finem perduceret ex hac luce ſubtractus eſt, et contectalis eius Gertrudis Religioſo ſtudio conſilio et ope tua que uiuens maritus eius facere decreuerat laudabiliter conſummauit decet clementiam noſtram vt et illius deuotioni tuiſque religioſis actibus congaudeamus, et pro anime noſtre ſalute locum prefatum Bildh. et Abbatem ac fratres eius cunctaſque poſſeſſiones eorum ſolita benignitate noſtra tueamur. quatinus ipſis ipſorumque ſucceſſoribus integre et illibate permaneant In quibus hec proprijs duximus exprimenda vocabulis Locum ipſum cum omnibus ſuis appendicijs Holnſtat Ranſeltshuſen Liidenhuſen, Raperthuſen Loherith In Wenghem dominicale et ſeptem manſos Junckerhuſen Decreuimus itaque vt nulli omnino hominum liceat contra ordinis veſtri ſtatuta noui aliquid vobis inducere vel loca veſtra temere perturbare, aut poſſeſſiones prefate Abbacie quas inpreſentiarum Juſte et canonice poſſidet aut in futurum conceſſione pontificum largitione regum vel principum largicione fidelium ſeu alijs iuſtis modis deo propicio poterit adipiſci, aufferre retinere, minuere ſeu quibuſlibet moleſtijs fatigare, ſed omnia integra ſeruentur eorum pro quorum gubernacione et ſuſtentacione conceſſa ſunt vſibus omnimodis profutura Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſeculariſue perſona

hanc

hanc noſtre inſtitucionis paginam ſciens contra eam temere venire preſumpſerit ſecundo terciove commonita ſi non ſatiſfactione congrua emendauerit ream ſe de perpetrata Iniquitate cognoſcat, et centum libras aurj meri legibus componat Cunctis autem iuſta eidem loco conſeruantibus ſit pax domini noſtri iheſu chriſti quatinus et hic fructum bone actionis percipiant et apud diſtrictum Judicem premia eterne pacis iuueniant. Huius rei teſtes ſunt Geberhardus Würtzburgenſis Epiſcopus Conradus Auguſtenſis Epiſcopus Conradus Eiſtetenſis Epiſcopus Fridericus dux Almanie Marchio Adelbertus et filius eius. Otto palatinus de Widelinsbach et fratres eius Comes de Hunlant. Comes B. de Blaſſenburch, B. (Bertholdus) vrbis prefectus Hermannus de Bramberg Comes Gebehardus de Bilſtein. Giſo de Hildenberg Mangoldus de tſundorfe Marquardus de grumbach et filij eius Gotfridus de luten et fratres eius. H. de trimperg et fratres eius Acta ſunt hec Anno dominj M.C.LVIII. Indictione Quinta Ego Rudigerus (Rainaldus) Cancellarius Vice Arnoldi Maguntinj Archiepiſcopi et Archicancellarij recognoui. Data Herbipolj.

a) Ex libro copiali monasterii bildhusani, super bonis eius Grossenwenckheim, Wargeltshausen, Brönn, Trittrith, circ. an. 1473. conscripto folio praeambulo num. 1.

b) Indictio Vta convenit anno Ch. 1157., ad quem hoc diploma referendum est potius, quam ad an. 1158. Certe Wirceburgi fuit Fridericus I. imp. 15. et 16. Mart. 1157. ex diplomatibus apud Böhmer in regest. n. 2368 et 2369 adductis. Utrum tunc adhuc inter vivos fuerit Hermannus olim com. pal. Rheni, dubium reddit diplom. an. 1157. 6. April Wormatiae, ubi inter testes ipsemet adhuc occurrit, nobis inter orig. num. 496. Verum ex fide continuatoris Dodechini ap. Pistorium S. R. Cz. I. ed. Struv. 677. Hermannus olim palatinus eo ipso anno obiit, quo Fridericus I. imp. sibi Beatricem burgundicam in matrimonio collocavit, quod factum est Wirceb. 1156. 11—14. Jan. Notae ergo chronologicae illius celeberrimi diplomatis an. 1157. 6. April. longe aliter ordinandae erunt, ac factum est in num. 496. laudato. Obitum vero

Hermanni huius Pareus in hist. pal. bav. p. 453. ad mens. Decemb. refert, epitaphium eius in monast. Bildhausen de transvectione cadaveris exponens.

c) Editum in Tolneri cod. dipl. 49. num. 55. et ex eo in Ussermanni cod. probat. episcopatus wirceb. 42. n. 43. b.

d) Vocabulum: Primus post Fridericum imp. subductum antiquitus cernitur, superfluum utique et tantum praepostere interpolatum.

CCXVIII.

Anno 1158. 27. April. Pinzeke (Sinzeke).

Fridericus I. imperator supplicante Eberhardo praeposito ecclesiam eius Rohr in protectionem suam suscipit.

Data Pinzeke V Kal. Maii anno dom. incarn. MCLVIII. indict. VI. Regnante dno Friderico Romanorum imperatore inuictissimo anno regni ejus VII. imperii vero tercio. Amen.

a) Ex libro copiali rohrensis monasterii circ. an. 1470—1479. conscripto fol. 2.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metr. III. edit. mon. 259. edit. ratisb. 178., in Dalhammeri canonia rohrensi 38. et ex eo in Mon. Boic. XVI. 111. num. 11.; ubi in pag. 112. lin. 16. leg. Emmico; lin. 17. Grovnbach.

d) Locum peracti negotii solus Hundius recte legit: Sinzecke; nam est oppidum Sinzig ad Rhenum in veteri ducatu iuliaco. Cnfr. Gemeiner Friedrich I. 107. Unde sua Hundius hauserit, ignoratur. Authographum enim modo deest, ac substituta illi copia quaedam vidimata antiquior haud est saeculo XVto finiente, aut XVI. incipiente, quae caret notis loci, anni ac diei, immo ipso etiam monogrammate.

CCXIX.

Anno 1159. 1. Augusti apud novam Laudam.

Fridericus I., qui locum Rebedorf, ad imperium spectantem et in pago Bawariae situm, Cuonrado eistetensi episcopo donaverat, nunc ecclesiam S. Johannis Bapt. ibi ad eodem episcopo constructam cum fratribus sub regula B. Augustini ibi congregatis et congregandis, in suam imperialem tutelam recipit, omnibusque sua illuc conferendi facultatem concedit.

(Chrismon.) In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatiſ. Fridericus diuina fauente clementia romanorum imperator auguſtus. Quoniam ad ampliandam diuinae religioniſ culturam. et ad conſeruandum aeccleſiarum dei ſtatum. anteceſſorum noſtrorum qui ſimilia fecerunt. felici cotidie prouocamur exemplo. ſalubre nobis reputauimus hiſ et ſimilibus miſericordie iugiter operam dare. noſ enim ad decorem domus dei aliquid in tabunaculo offerenteſ ſi quid pietatiſ ſuperrogauerimus. (super erogaverimus). a uero ſamaritano cum redierit. nobis in centuplum reddendum eſſe ſperamus. Ad notitiam itaque noſtrorum fidelium tam futurorum quam preſentium per preſentem paginam deducimus. qualiter pia petitione dilectiſſime conſortiſ noſtre beatriciſ romanorum auguſte et illuſtriſſime imperatriciſ. et cetrorum curie noſtre principum ſedulo interuentu. locum quendam qui noſtri imperialiſ iuris erat qui etiam uulgo dicitur Rebedorf ſitum in pago bawarie. dilecto et fideli noſtro Cunrado Eiſtetenſi epiſcopo pro ſua deuotiſſima fidelitate quam ſemper exhibuit imperio libere conceſſimus. et in eo diſponendi quicquid uoluerit. uel commutandi. uel monaſterium in eo conſtruendi liberam ei et

plenariam facultatem dedimus. Sane quoniam ſupra memoratus epiſcopus in predicto loco Rebedorf ad laudem et gloriam nominis Chriſti. et in honore beati Johannis baptiſte. zelo pietatiſ. et ſelici opere eccleſiam conſtruxit. ibique fratres ſub profeſſione et regula beati Auguſtini deo militanteſ ordinauit. ipſum locum et ecclesiam in eo fundatam. fratres quoque qui nunc ibidem ſeruiunt. uel quicumque adhuc ad ſeruiendum deo in loco predicto congregandi ſunt. cum omnibus rebus et poſſeſſionibus quas nunc iuſte habent. uel in poſtrum (posterum) deo iuuante legitime habituri ſunt. ſub noſtram imperialem tutelam integraliter et libere recipimus. Ad maioris quoque gratie cumulum predicte eccleſie hoc indulgemus. et auctoritate noſtra imperialiter precipimus. ut nec ipſam eccleſiam. uel eius poſſeſſioneſ. nec perſonaſ. uel earum res decetero aliquis inquietare uel moleſtare audeat. nec per aliquam exactionem uexare preſumat. Preterea quicumque homo. maſculus uel femina cuiuſcumque conditioniſ proſalute ſua. de boniſ ſuiſ ad incrementum eccleſie aliquid conferre uoluerit. hinc inde liberam ei facultatem concedimus. Quicumque autem huius noſtri precepti uiolator eſſe preſumpſerit ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras centum. dimidium fiſco nostro et dimidium predicte eccleſie. Huius rei teſtes ſunt. Hartwigus Bremenſiſ archiepiſcopus. Eberhardus Bambergenſiſ epiſcopus. Burchardus Argentinenſiſ epiſcopus. Hermannuſ Verdenſiſ epiſcopus. Daniel Pragenſis epiſcopus. Cunradus palatinus comeſ de rheno. Fridericus dux ſueuie. Ottho palatinus et fratres eius fridericus et Ottho.

Acta ſunt hec Anno dominice incarnationis. M. c. L. VIIII. indictione VII. regnante domino friderico romanorum imperatore ſereniſſimo. Anno regni eius octauo. Imperij uero V. Datum apud nouam Laudam. Kalendis auguſti.

a) Apographum huius instrumenti inscriptum est membranae oblongae manu fere coaeva, aliquot manus errores continens, facile tamen corrigendos: autographum hucusque nondum est inventum.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Falkenstein cod. diplom. antiquit. nordgav. 36. num. 26. et in Lünig spicileg. eccles. II. Theil 207., erronee ad an. 1158. Desideratur originale rebdorfense, quod Michael Stein prae manibus se habuisse in suo cod. eichstad. mspto testatur.

CCXX.

Anno 1162. 4. Apr. Papiae.

Fridericus I. imp. petente Gerhoho praeposito reichersbergense coenobium, situm in comitatu Perhtoldi comitis de Andezsen, in suam et omnium successorum suorum tutelam suscipit, libertatemque ei primitivam confirmat.

Data Papiae poſt deſtructionem Mediolani, anno dom. inc. M. C. LXII. Indict. X., regnante domno Friderico Romanorum imperatore glorioſiſſimo, anno regni eius decimo, imperii vero VII. II. Nonas Octobr.

Signum Domni Friderici imperatoris (Monogramma) ſemper Auguſti et invictiſſimi.

a) Ex cod. cop. an. 1420. f. 6. b.

b) Notae chronologicae, ex quibus annus regni est completus ante aliquot dies, inter se conveniunt.

c) Editum in chronico reicherspergensi ap. Ludewig scr. rer. germ. II. 284. in Hund. metr. III. edit. mon. 242. edit. ratisb. 167. et in Mon. Boic. III. 470. n. 115. ex codice traditionum, qui modo non invenitur. Quaedam hic quidem errata occurrunt, quae corrigantur: pag. 471. lin. 24. leg. emunitate; p. 472. lin. 6. Aprilis pro Octobris; ast de caetero correctior prae caeteris videtur editio Mon. Boicorum. Notandum insuper in codice reichersp. cop. apparere rasuram per unam

integram et duas dimidias lineas extensam, cui loco raso et, cum hic non sufficeret, margini superiori alio atramento mannque paulo diversa, licet coaeva, sequentia inscripta ac interpolata sunt, nunquam antea edita, quae occupant impressorum M. B. l. p. 471. lineas 8. 9. 10 et 11. post nullus et ante exactiones: eiusdem loci sit advocatus.

CCXXI.

Anno 1163. 13. Martii. Nuremberch.

Fridericus I. imperator lege in perpetuum valitura sancit, ut negotiatores babenbergenses et ambergenses securitate et libertate Norimbergensium utantur.

In nomine Sanctae et Individuae Trinitatis. Fridericus divina favente clementia Romanorum Imperator invictiſsimus. cum divina et humana lege receptum atque praeceptum ſit. ut cui tributum. tributum. et cui vectigal. vectigal. privilegia tamen pauçorum communem omnium legem excedentia non ſunt aliis trahenda in exemplum. quibus Imperialis munificentia hujusmodi beneficium non praeſtiterit. quapropter cum noſtra Imperialis et Eccleſiae Babenbergensis Familia ex antiquo una ſemper et eadem fuerit. ſicut eſt populus unus. ita et lex una et par utriusque debet eſse condicio. Majorum itaque noſtrorum Regum et Imperatorum ſtatuta recolentes. et renovando roborare cupientes. interuentu dilecti et fidelis noſtri Eberhardi Babembergensis Epiſcopi. precipimus et lege in perpetuum valitura preſentis ſcripti auctoritate ſanccimus. ut negociatores Babembergenses. et Ambergenses ſive alii ad predictam eccleſiam pertinentes. eadem ſecuritate ac libertate. qua et Nurembergenses. per univerſum imperium noſtrum pociantur. et ſua peragant commercia. et quod a noſtris Nurembergensibus non exigitur.

nusquam locorum ab illis exigatur. tributi. aut vectigalis. aut cujuslibet alterius preſtationis nomine. Si qua autem eccleſiaſtica aut ſecularis perſona. hoc preceptum noſtrum transgredi aut violare preſumpſerit. X libras auri optimi camere noſtre appendat. et quibus dam̄pnum illatum fuerit. quadrupli pena teneatur. Signum. Domini. Friderici. Romanorum. Imperatoris invictiſſimi. (Monogramma.) Ego Criſtianus. Cancellarius. vice Cunradi. Moguntienſis electi. et Archicancellarii recognovi. acta ſunt haec Nuremberch. III Idus Marcii. indictione XI. Anno dominicae incarnationis M.C.LXIII. regnante Domno Friderico Romanorum Imperatore inuictiſsimo. Anno regni eius. XI. Imperii vero. VIIII.

a) Ex continuatione codicis cop. antiq. saec. XIII. per Joannem canon. S. Jacobi usque ad an. 1342. f. 136. b.

b) Indictio, annus regni completus ante 7. dies, et annus imperii anticipatus tribus mensibus et diebus 5 respondent anno Chr. indicato.

c) Editum in Schultes hist. Schr. II. 363., in Bar. de Löwenthal Gesch. der Stadt Amberg. Urkundenbuch p. 1. n. 1. et in Schenkl Chronik der St. Amberg 13—16 in *.

CCXXII.

Circa annum 1177. inter an. 1173 — 1180.

Fridericus I. imperator ecclesiam in Lanckheim in specialem suam protectionem suscipit.

Fridericus dei gracia Romanorum Imperator auguſtus. Notum ſit vniuerſis Imperii noſtri fidelibus Quod nos eccleſiam in lanckheim in noſtre tuicionis specialem protectionem clementer ſuſcepimus. et eam benigno fauore manutenere proponimus vnde noſtra Imperiali auctoritate ſtatuentes firmiſsime precipimus. vt nulla perſona magna ſeu parua ſecularis vel eccleſiaſtica. audeat de cetero eandem eccleſiam in perſonis ſuis aut rebus aliquo grauamine moleſtare, aut aliqua violencie Iniuria perturbare. Siquis poſt (contra) hoc noſtre maieſtatis edictum facere preſumpſerit. nouerit ſe noſtram ita gratiam offendere ac ſi idem noſtre corone. vel rebus Imperij Iniuriam deprehenderetur irrogaſse.

a) Ex libro quodam copiali super Tambach pro monasterio Langheim an. 1493 conscripto, f. 5. quod autem correctius descriptum est in novissimo diplomatario ex initio saec. XVIII.

b) Notae chronologicae desunt huic mandato imperiali, nec aliqua temporis adiuncta in eo apparent, ex quibus eius aetas erui valeat, nisi titulus imperialis, nonnisi Friderico I. inde a 18. Jun. 1155 conveniens, ac mentio molestiarum illi monasterio irrogatarum. Quae molestiae cum alias non memorentur nisi circa finem regiminis I. abbatis, Adami, inter an. 1177 et 1181. defuncti, etiam hoc mandatum ab eo tunc obtentum fuisse credi potest.

c) Ineditum.

CCXXIII.

CCXXIII.

Anno 1182. 27. Maii. Moguntiae in solemni curia.

Fridericus I. imperator civibus spirensibus magnum Heinrici V. imperatoris privilegium confirmat et interpretatur.

In nomine ſancte et indiuidũe Trinitatis. Fridericus diuina fauente clemencia Romanorum Imperator Auguſtus. Maiestas Imperialis exigit et auctoritas. ut ſicut ſua facta rata et inconuulsa permanere deſiderat. ita ſuorum antecessorum gesta et priuilegia modis omnibus confirmet et ſcriptorum munimine corroboret. Inde eſt quod nos priuilegium anteceſſoris noſtri Heinrici Imperatoris quinti. quod ipſe pro remedio anime patris ſui. proaui noſtri Imperatoris Heinrici in die exequiarum ipſius Spirensi contulit Ciuitati. in fronte maioris templi aureis literis ſollempniter depictum. expressam et prominentem continens imaginem. renouamus. et Imperiali auctoritate. corroboramus. est et ut remota omni ambiguitate jus priuilegii in perpetuum habeat. utpote multorum principum ut ibidem legitur fultum teſtimoniis firmissima ſanctione decernimus. Sicut enim prefatus Imperator eodem priuilegio omnes spirensis ciuitatis inhabitatores undecumque uenerint uel cuiuscumque conditionis fuerint a consuetudine nefanda et nequissima que uulgo uocatur Butheil. ſuorumque heredes prorsus exemit. et ne aliqua persona maior uel minor. non aduocatus. non eorum naturalis dominus illis morientibus de eorum ſupellectili quicquam auferre presumeret ſinaliter interdixit. et ut omnes liberam potestatem habeant. ſuis heredibus bona sua relinguendi, uel pro anima ſua dandi. uel cuicumque persone dare uoluerint. firmiſsime ſtatuit. ita et nos adiuncto nouo maiestatis noſtre priuilegio ab omnibus predictis exemptos. eadem libertate

iugiter gaudere uolumus. Contigit tamen precedente tempore quod Ulricus eiusdem Ciuitatis venerabilis Epiſcopus. ſuper quibusdam prefati priuilegii uerbis queſtionem mouit. exigens ab eis quod in quibusdam locis uulgo houbethrech vocatur. tamque in prefato priuilegio ſub nomine Butheil. et ſupellectilis. ab hoc jure non fuerunt exempti. Quum uero ſicut noſtrum est leges condere ita et que dubia ſunt benigne interpretari. nos predictum priuilegium etiam cum assensu eiusdem Epiſcopi publice libertatem eorum recognoscentis. ſic interpretamur. ut in eo ab hoc jure quod houbetrech dicitur penitus ſint exempti. et nos eos principali edicto prorsus ab eodem eximinus. Statuentes ne umquam aliqua persona ecclesiaſtica uel secularis. ſuper hoc eos infestare attemptet ſiue in ciuitate ſiue extra ſit constituta. Preterea nos per omnia ſequentes priuilegium prefati Imperatoris Heinrici predecessoris nostri eosdem Ciues ab omni thelonco quod in Ciuitate tunc temporis dari solebat liberos statuimus. et a ſolutione nummorum quos uulgo Banphenninge. et illorum quos Schozphenninge appellauerunt. et piperis. quod de nauibus exigi solebat. eos absolutos pronunciamus. Volumus etiam ut nullus ciuium eorundem extra urbis ambitum aduocati ſui placitum cogatur requirere. Volumus etiam ut nullus Ciuium ipsorum alicui exactioni extra Ciuitatem facte de rebus ſuis mobilibus uel immobilibus ſubiaceat. Nullus prefectus aut alicuius domini nuncius ad ſeruicium domini ſui a panificibus. uel a macellariis. ſeu ab aliquo genere hominum. in Ciuitate rem aliquam mobilem uel ſese mouentem preſumat illis inuitis auferre. Nullus umquam Vinum quod appellatur banwin presumat uendere. aut alicuius Ciuis nauim ad opus ſui domini illo inuito accipere: Statuentes quoque ut ab hiis qui res proprias propriis ſiue conductis nauibus transuehunt nichil omnino exigatur. Monetam quoque nulla poteſtas in leuius aut in deterius imminuat. aut aliqua ratione nisi communi Ciuium consilio permutet. Nullus ab eis theloneum in toto epiſcopatu aut in locis fiscalibus id eſt ad utilitatem Imperij ſingulariter pertinentibus extorqueat. Siquis curtem aut domum per annum et diem ſine contradictione possederit. nulli

hoc interim ſcienti ultra inde reſpondeat. Causam in Ciuitate iam lite contestatem non Episcopus aut aliqua poteſtas extra Ciuitatem determinari compellat. Argentine theloneum de naui non plus quam tredecim denarios dare cogantur. Ut autem hec nostre maiestatis confirmatio in omne euum rata et inconuulsa permaneat presentem paginam conſcribi iussimus et ſigilli noſtri impreſsione corroborari. Siquis uero auso temerario eam preſumpſerit uiolare. uel aliquo modo attemtare, centum libras auri puri pro pena fiſco Imperialis camere persoluat. Huius rei teſtes ſunt philippus Coloniensis Archiepiſcopus. Hermannus Monasteriensis Epiſcopus. Rodolfus Imperialis aule Prothonotarius. Baldewinus Traiectenſis Epiſcopus. Heinricus maior prepositus Spirensis. Johannes prepositus Sancti Germani. Andreas magiſter ſcolarum. Johannes prepoſitus de omnibus ſanctis. Marguardus prepoſitus ſancti pauli in Wormacia. Eberhardus Archipreſbiter. Conradus palatinus Reni. Fridericus Dux Sueuie. Florentius comes Hollandie. Gerhardus Comes de Lon. Heinricus Comes Gelrenſis. Otto de Binthenheim. Comes Symon de Sarabrukke. Comes Heinricus de Dietse. Poppo de Wertheim. Conradus de Buchiesberg (Bockesberg). Heinricus de chuoch. Hartmannus de Buetingen. Rupertus de Durne. Heinricus marscalcus. Conradus pincerna. Cono de Mincenberg. Anselmus marscalcus. Wicelinus de Berge. Anshelmus de roninge. Gotefridus et alii quam plures.

Signum domini Friderici Romanorum Imperatoris Inuictiſſimi. (Monogramma.) Ego Gotfridus Imperialis aule Cancellarius uice Cristiani maguntine ſedis Archiepiſcopi. et germanie Archicancellarii recognoui.

Acta ſunt hec Anno dominicae Incarnationis M. c. lxxxii. Indictione xv. Regnante domino Friderico Imperatore glorioſissimo Anno Regni eius xxxi. Imperii uero xxviii. Datum maguntiis in ſollempni Curia. vi. Kalendas Junii feliciter Amen.

a) Ex privilegio renovatorio et confirmatorio Heinrici VII. regis, dato 1234. 24. Decembr. apud Spirae, cuius extat authographum.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, solus tantummodo annus imperii anticipatus est, inchoandus eodem anno sequentis mensis Junii die 18.

c) Editum in Lehmanni Speyrischer Chronik 466 et 467, ex originali nam describit ibi sigillum impressum; in Tolneri cod. dipl. palat. 56. num. 63.; in Lünigii Reichsarchiv. part. spec. contin. IV. Th. II. sive operis XIV. Tom. 463. num. 2.; in Du Mont corps dipl. I. 108. num. 192. et in Gerken cod. dipl. VIII. 391.; confirmatum a Rudolpho rege 1273. 13. Decembr. Vid. Lehmann l. c. 561. Lünig l. c. 471. Tolner cod. pal. 78. n. 114. sed absque insertione.

d) Duplex Heinrici V. privilegium 1111. 14. August. Spirensibus datum, tanquam unum idemque privilegium hic renovatur ac confirmatur, et quemadmodum duo priora in fronte exteriori olim aureis litteris depicta conspiciebantur, sic etiam privilegium Friderici I. cum imagine utriusque imperatoris in fronte interiori eiusdem cives litteris aureis depingi curarunt, testibus Lehmann l. c. et Geissel Kaiserdom von Speyer 111. not. (101). Notandum insuper, Udalricum episcopum spirensem, in diplomate memoratum, esse huius nominis II., quem 1178. 31. Oct. electum spirensem vidimus in dipl. eiusdem imp., et vacillare in eo catalogum episcoporum spirensium.

e) Spirae etiam extat versio germanica huius privilegii, omisso anno, inserta concordiae initae inter episcopum spirensem et civitatem spirensem sub dato: Frauenabend Würzweihe, als sie verschied und zu Himel fure (i. e. 14. August.) 1230. et contenta in libro contractuum sub Reinhardo episcopo de an. 1439—1445, cuius autographum in archivo generali badensi nunc asservatur.

CCXXIV.

Anno 1182. 29. Sept. Ratisponae.

Fridericus imperator monasterium Reichenbach in protectionem suam suscipit.

Acta ao. dom. inc. Millesimo centesimo LXXX secundo. Indict. prima. regnante domino Friderico Romanorum imperatore, anno regni ejus XXXI. imperii vero XXIX. Data Ratisponae tertio Kalendas Octobris.

a) Ex codice membranaceo monasterii Reichenbach, an. 1402. conscripto, fol. 4. b. et 5.

b) Indictio caesarea et annus regni currens conveniunt cum anno Chr. notato; non autem annus imperii, nisi octo mensibus et 18. diebus anticipatus.

c) Editum a Ried in cod. dipl. ratisb. I. 258. n. 280. et in Mon. Boic. XXVII. 32. n. 41. ubi p. 33. lin. 16. leg. Cunradus; lin. 17. Marscalcus.

CCXXV.

Anno 1185. 28. Nov. Papiae.

Fridericus I. imperator hospitales, domus, homines et res, xenodochio sive hospitali jerosolomytano pertinentes, sub imperiali tuitione recipiens, eas ab omnibus exactionibus, angariis et ab omni pecuniariae tributionis onere, similiterque a pedagii et thelonei praestatione liberat.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Fridericus. diuina fauente clemencia Romanorum Imperator. Auguſtus. Si ſacris domibus et locis deo dicatis noſtre pietatis affectum impendimus et Imperialis manſuetudinis morem gerimus eternam retributionem in futuro nos accepturos ſperamus. Quia vero ineſtimabilia opera miſericordie, que ad ſanctum Hoſpitale quod eſt in Jeroſolimis cottidie in aduenas et peregrinos atque infirmos humaniſſime exercentur. per gratiam dei propriis oculis vidimus, et caritatem quam virtus dei ibidem incomparabiliter operatur. fide certiſſima cognouimus piis peticionibus Raymundi. Venerabilis Hoſpitalis Jeroſolimitani Magiſtri ac fratrum ſuorum conſpectui noſtro aſſiſtentium facilem aſſenſum prebentes. Hoſpitales. Domos. Jeroſolimitano. xenodochio pertinentes, in omni loco Imperij noſtri vbique ſitas cum omnibus pertinenciis ſuis tam hominibus quam rebus ceteris mobilibus et inmobilibus ſub tuicione noſtre Imperialis majeſtatis perhenniter conſtituimus et hac pragmatica ſanctione et noſtri Autentici priuilegij roboratione omni euo valitura eiſdem domibus preſato xenodochio Jeroſolimitano pertinentibus perpetuo confirmamus. vt omnia ipſarum domorum bona per totum Imperium noſtrum longe lateque conſtituta, que in preſenti possident uel

in poſterum preſtante domino iuſte poterunt adipiſci. ſub noſtra Imperiali defenſione ſemper conſiſtant, et tueantur. Ita ſcilicet ut nulla eccleſiaſtica uel ſecularis perſona noſtre dicioni ſubiecta in predictas domos, et ipſarum bona aliquam iuriſdictionem exerceat uel moleſtiam faciat, que iam dictas domos uel res earum aliquo modo debeat grauare. Sanctimus etiam et Imperpetuum confirmamus. ut quecumque perſona diuino inſtinctu Religionem Hoſpitalis Jeroſolimitani profeſſa aut eiuſ patrocinio legittime commiſſa fuerit uel ſe vel. bona ſua ad vſum chriſti pauperum deo uouerit uel rationabiliter commiſerit ſub noſtra protectione ab omnibus exaccionibus et angariis et omni onere peccùniarie tribucionis omnino libera ſit. Statuentes et ſub pena noſtri bannj precipientes, ne quis Patriarcha. Archiepiſcopus. Epiſcopus. Dux. Marchio. poteſtas. Conſules. Capitaneus. viccecomes. uel aliqua perſona in omni loco Imperij noſtri. bona predictarum domorum perturbet. nec ullam perſonam. Religionem Jeroſolimitani xenodochii profeſſam aut patrocinio eius iuſte commiſſam angariare uel inplacitare aut ad expedicionem cogere aut ad opera ſeruilia conpellere. aut in Pontium. ſiue Nauium. aut Portarum transitu Pedagium accipere aut in foris Thelonium capere. uel aliquid de bonis earumdem domorum et hominum ſuarum (ſuorum) ab eis extorquere preſumat. Hec omnia predicta libere et abſolute uſibus ſecularibus in poſterum et occaſionibus ſopitis. pro anime noſtre, et totius generis noſtri remedio. predicto. Hoſpitali et omnibus eius domibus per Imperium noſtrum conſtitutis. imperpetuum concedimus, et Imperiali auctoritate roboramus, et zelo dei firmiter ſtatuimus. Siquis autem hanc noſtram conſtitucionem violare preſumpſerit Imperatorie Majeſtatis gratia careat. et pro pena. L. libras auri componat, medietatem Camere noſtre, et reliquum predicte domui iniuriam pacienti. Huius rei teſtes ſunt. Gotfridus. patriarcha Aquilegienſis. Cvnradus Moguntinus Archiepiſcopus. Bonifacius Nouarienſis Epiſcopus. Conradus Lubicenſis electus. Rudolfus prothonotarius Imperialis aule. Ludwicus. Lantgrauius Thvringie. Berhtoldus. Marchio de Andechſe Comes. Diepoldus. Wezelo de Camino.

Heinricus. Marſchalkus de Lutra. Rudolfus, Camerarius. Signum domni Fridrici Romanorum Imperatoris Inuictiſſimi (Monogramma). Ego Gotfridus. Imperialis aule. Cancellarius. vice Phylippi. Colonienſis Archiepiſcopi et Italie Cancellarius (Cancellarii) recognoui. Acta ſunt hec. Anno dominice Incarnacionis. Milleſimo. CLXXXV. Indiccione. V. Regnante domno Friderico. Romanorum Imperatore glorioſiſſimo. Anno Regni eius XXXIIII. Imperij vero eius XXXII. Datum Papie. IIII. Kal. Decembris. Feliciter. Amen.

a) Ex transsumto Adolfi regis 1295. 11. Mart. apud Hagenoiam dato, inserto autem novo privilegio Ludowici IV. regis dato 1323. 21. Mart. apud Nuremberg, cuius authographum habetur, appenso sed laeso ex parte inferiori, pendulo ex filis sericis viridis et rubri coloris. Propter aliqua verba difficilia lectu collatum fuit cum alio transsumto per notarium publicum Herbipoli 1330. feria 6ta post S. Petri ad vincula (3. August.) exarato.

b) Indictio caesarea, et annus regni currens conveniunt cum anno Chr. notato, cui non respondet annus imperii anticipatus et sequenti anno 1186. 18. Junii inchoandus.

c) Ineditum. Ex archivo wirceburgensi.

CCXXVI.

Anno 1187. 12. Julii. apud Hagenogiam.

Fridericus I. Rom. imperator monasterio weissenburgensi privilegia Dagoberti fundatoris, suorumque antecessorum imperatorum et regum confirmat, in specie autem ius eligendi abbatem, porro familiae eius infra terminos immunitatis libertatem ab onere advocatitio impertitur, simulque inhibet, ne ministeriales eius praedia cuiquam, nisi maiori ecclesiae per manum abbatis conferant, quorum viduae ius laris, vulgo Herdrecht, persolvere teneantur.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus. Rationi consonum, et pietati proximum credimus, ea quae diuae memoriae anteceſſoribus nostris Imperatoribus Regibus Eccleſiis Dei justa donatione collata et confirmata sunt, auctoritatis nostrae vigore roborari, quatenus eorum, quorum in hoc facto vestigia imitamur, desideratae penes Deum retributionis praemia prosequi poſsumus (poſſimus). Conſiderantes itaque et certa solertiae nostrae circumspectione perpendentes, quanto Venerabilis Ecclesia beati Petri in Weiſsenburg, diuorum Imperatorum et Regum ſtudio dicata (ditata) et dotata fuerit, et praecipue a foeliciſsimae (feliciſſimae) recordationis Dagoberto Rege ejusdem Eccleſiae fundatore, et Domino (Domno) Otthone Imperatore primo, et filio ejus Otthone Secundo, ad Laudem et profectum diuini cultus, dignis adaucta priuilegiis, ad nostrae Serenitatis tempora foeliciter (feliciter) excreuerit, ea

quae ex ipsius Domini (Domni) Dagoberti Regis, et praedictorum Imperatorum, caeterorumque Antecessorum nostrorum scriptis eidem Ecclesiae collata dinoscuntur. Pijs quoque petitionibus fidelis nostri Gundelaci supra memorati loci Abbatis, clementer annuentes, praesentis priuilegij auctoritate duximus roboranda. Decreuimus igitur, et hujus Imperialis paginae vigore sancimus, ut fratres in ipsa Ecclesia Beati Petri in Weissenburg, post Abbatis sui decessum, liberam habeant facultatem pastorem eligendi. Liceatque Abbati in emunitate Ecclesiae, in sylvis, pascuis, Agris, aquarum decursibus, ordinare, aedificare et facere quae sunt ad honorem, et communem Ecclesiae utilitatem, sine cujusquam contradictione, his addentes, ut Praebendarij Ecclesiae, cottidianis fratrum dediti seruitijs, ab omni exactione, aliorumque onerum, quibus aduocaticij homines tenentur, impedimentis habeantur immunes. Quin etiam ad conseruandam Ecclesiae familiam, inhibitum habere volumus, ne liceat ministerialibus Ecclesiae praedia sua alijs quibuslibet Ecclesijs, nisi tantum majori suae Ecclesiae per manum Abbatis conferre, Ne sub hac specie Vxores de aliena familia ductae, talem dotis nomine possideant hacreditatem. Volumus etiam ut uxores decedentibus maritis, Jus laris, quod vulgo dicitur Herdrecht, persoluere teneantur, et ipsorum propinqui, qui ipsis defunctis jus memoratum reddere non supersedeant. Praeterea firmum habere decreuimus, ut nulli omnino personae infra terminos Weissenburgensis Ecclesiae, sine Abbatis assensu liceat temere quicquam ordinare, sed in omnibus et per omnia, eadem lege eademque libertate se gaudeant subnixam qua Fuldensis, et Augiensis, et Prumensis prefruitur Ecclesia. Statuimus igitur, et Imperiali firmiter auctoritate sancimus, ut nulla omnino persona magna uel parva, secularis uel Ecclesiastica huic priuilegio nostro ausu temerario contradicere praesumat, aut aliquatenus ei contraire. Quod qui fecerit in vindictam suae praesumtionis Indignationi nostrae, usque ad condignam satisfactionem se nouerit subjacere. Testes qui facto interfuerunt, Fridericus Praepositus Sancti Thomae in Argentina, Sifridus praepositus de Egera, Conradus praepositus de omnibus

Sanctis in Spira, Comes Heinricus de Greningen, Ottho de Waldekin, Ottho de Geroldesecke, et Burchardus frater ejus, Bechtoldus (Bertholdus) de Künigsperg, et alij quam plures. Actum Anno Dominicae Incarnationis M.C.LXXXVII. Indictione quinta, Regnante domino (domno) Friderico glorioſiſſimo Romanorum Imperatore semper Augusto. Anno regni ejus XXXVI. Imperij vero XXXIIII. Datum, apud Hagenogiam IIII Idus Julij foeliciter (ſeliciter). Amen.

(Monogramma.)

Ego Joannes Imperialis aulae Cancellarius in vice Cunradi Moguntini Archiepiſcopi, Germaniae Archicancellarij recognoui.

a) Ex codice transsumtorum per Rudolphum II. imp. 1582. 22. Octob. in archivo circuli rhenani asservato num. 11. fol. 9., unde copia nobis 26. Sept. 1831 transmissa est.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, excepto anno imperii, qui erat XXXIII.

c) Ineditum, memoratum autem in Schöpflini Alsatia illustrata II. 358. et in Böhmeri regestis num. 2701.

CCXXVII.

Anno 1187. 29. Decembr. Nurnberc.

Fridericus I. imperator in curia, Nurnberc celebrata, constitutionem generalem contra incendiarios promulgat, addita lege de nuncianda diffidatione et servandis treugis, quam legibus praedecessorum suorum interseri praecipit.

Fridericus dei gratia romanorum imperator et ſemper augustus Decet fidelitati noſtrae tempora generali populorum prouinciarum tranquillitati circumſpectionis noſtrae ſtudio prouideri. ut dum in ſubiectis dominationis uirtute pollemus. reprobos quoslibet ac ſceleroſos a ſubitorum iniuriis equitatis noſtrae correctione compeſcamus. Conſiderantes quippe quae damna quanteque deſolationes hominum et prouinciarum per ſeditiones et incendia prouenerint. et quantos preterita futurorum timores reportent. ea quae de conuenientia et conſilio principum et aliorum fidelium noſtrorum tam liberorum quam miniſterialium ad reprimendas incendariorum inſolentias imperialis noſtra ſanxit auctoritaſ. uniuerſis imperii fidelibus notum fieri uolumus, et ſicut in caſtro noſtro Nurnberc ordinata et confirmata ſunt. firmiter indicimus obſeruanda. Primum ſit de incendiariis dominis generale. ut ſi liber homo. ingenuus miniſterialis uel cuiuscunque fuerit condicionis incendium commiſerit. pro werra propria. pro amico. pro parente. uel cauſe cuiusquam alterius occaſione. de ſententia et iudicio imperiali proſcriptioni ſtatim habeatur ſubiectus. Hic excipiuntur ſiqui forte manifeſta werra caſtra manifeſte capitur (capiunt). et ſiqua ibi ſuburbia. aut ſtabula aliaue tuguria praciacent (prciacentia) igne ſuccendant. Excipiuntur et iudices quos in malefactores incendii penam iuſticia permittente exercere contingit. Quod

ſi aliquis in ducatu alicuius incendium fecerit ipſe dux proſcriptum noſtrum cum pronuntiet ac deinde iuſticiae ſuae auctoritate cum proſcribat. Id ipſum faciant marchiones. palatini. comites. lantgrauii. et comites alii. nec alicui eorum liceat talem abſoluere niſi domino imperatori. Quicunque etiam incendiarium in domo ſua ſcienter recipit. et conſilium auxiliumue ei inpenderit. damnum et iniuriam paſso. pro facultate ſua reſtituat. Judici vero X libras monetae de illa dioceſi in qua commiſsum eſt perſoluat. ac domino imperatori pro uoluntate et gratia ſua componat. Siquis autem ſuper hac culpa innocentiam ſuam oſtendere uoluerit cum duobus uiris ueracibus. in praeſentia iudicis ſe expurget. Siquis autem cuiquam inpoſuerit quod incendiarium receperit et hoc ipſum in ivre uoluerit conuenire. hoc nequaquam ei liceat. niſi praeſtito primo calumnie ſacramento. Dominus etiam imperator proſcriptorum neminem a ſententia proſcriptionis abſoluat. niſi de illicitis damnis primo cum inivriato componat. et niſi conſciente iudice hoc faciat. Proſcriptum vero quem pro incendio ſententiam proſcriptionis incurriſse omnibus notorium fuerit. dioceſianus epiſcopus ſi ad ſatisfactionem inobediens exiſterit (exſtiterit) a communione aeccleſiae dei et fidelium Chriſti abiciat. et extraneum reddat. nec cum abſoluat. quoad uſque leſo dampnum reſtituat. et econuerſo que epiſcopus legitimis induciis citatum iuſticia dictante excommunicauerit et hoc iudici inſinuauerit. iudex cum banno proſcriptionis condempnet. nec prius eum abſoluat. quam coram epiſcopo de his pro qua (quibus) dampnatus eſt ſatisfaciat. Quod ſi a proſcriptione illa praedicto modo fuerit abſolutus et epiſcopo ſuo uoluerit obedire. incendium primum abiuret. deinde ſit in arbitrio epiſcopi qualem ei penam iniungat. uiſitandi uidelicet ſepulchrum dominie aut limina Jacobi apoſtoli. Si autem proſcriptus eo quod dictum eſt modo deſiderauerit abſolui. domino imperatori fines imperii ſui per annum et diem abiuret. Siquis autem a proſcriptione et excommunicatione ſimul infra annum et diem non fuerit abſolutus. uniuerſo iure et honore. et legalitate priuatus habeatur. ita ut in ferendo teſtimonio uel ad cauſandum de cetero nequa-

quam ſit admittendus. Omni quoque feodali iure perpetuo carebit. Item ſi in reiſa alicuius domini cum ipſo domino cuius eſt reiſa aliquis fuerit qui incendium ut ſepius contigit faciat dominus ipſe cuius eſt reiſa iurabit ſuper reliquias quod non fecerit. conſcientia. uoluntate uel mandato ſuo. Reum autem abiciet a ſe et nunquam recipiet. Quod ſi prius illum ante ſatisfactionem receperit. tenetur uniuerſum damnum quod commiſerit reſtituere. Item ſi contingat dominum aliquem in uilla aliqua hoſpitari uiolenter et fortuitu euenerit domum aliquam incendi. et ille cui ſit dampnum inpecierit. quod mandato uel uoluntate ipſius ſit factum primum praeſtet ſacramentum calumnie. deinde dominus expurget ſe ſola manu quod uoluntate mandato ſuo. uel conſcientia ſua factum non fuerit. et dampnum dampnificato reſtituat. Item ſi incendiarius captus fuerit. et coram iudice negare uoluerit incendium ſe commiſiſſe. niſi forte notorium per prouinciam fuerit iudex ſi poſsit cum cum VII idoneis teſtibus conuincere capite plectatur. Sed ſi notorium eſt. nullius requirendum eſt teſtimonium. ſed ſtatim decollandus. Item ſi caſtellani alicuius domini deſcendentes a caſtro domini ſui incendium fecerint domino abſente a prouincia. caſtrum domini propter hoc non erit comburendum. ſed bona incendariorum quaecunque extra caſtrum reperta fuerint comburantur. Poſt reuerſionem vero domini ſi dominus incendiarium retinere uoluerit. et a ſe non pepulerit caſtrum eius ſimiliter erit comburendum. Item ſi proſcriptus propter incendium in aliquam domum confugerit de qua non poſsit haberi. niſi domus incendatur. propter hoc incendium non erit quis pro incendiario reputandus. sed dampnum pro incendio reſtituere debet. Item ſi incendiarius ſuper caſtrum aliquod agitatus confugerit. et domini cuius eſt caſtrum. fortaſsis dominus uel uaſsaldus. uel conſanguineus fuerit. Dominus ille non debet eum perſequentibus repraeſentare. ſed iuvabit eum a caſtro in ſiluam. uel alias vbi ſecurus ſibi uideatur. Quod ſi nec dominus nec uaſsaldus nec cognatus fuerit. perſequentibus eum ſtatim repraeſentet. uel cùm eo in eadem culpa ſit. Statuimus. quin etiam eodem firmiter edicto ſancimus. ut quiconque (qui-

cunque) alii damnum facere aut ipsum ledere intendat tribus ad minus ante diebus per certum nuntium suum diffiduciet eum. Quod si lesus diffiduciatum se negare uoluerit. nuntius idem si vivus est. iuret quod contra dixerit ei ex parte domini sui loco et tempore designato. Si mortuus est nuntius. iuret dominus iunctis sibi duobus ueracibus uiris quod contradixerit ei. ne dolo mediante de fide uiolata quis possit inculpari. His sanctientes adicimus ut quiconque (quicunque) treugas alicui dederit nisi ibidem exceptum fuerit. et determinatum quo tenore seruet. uel non servet. eas contradicere eas ante terminum statutum nequaquam possit. Quod si fecerit uiolator fidei iudicetur. Item quiconque (quicunque) nuntium aliquem pro eo quod contradicturus mittitur leserit. fidem suam uiolauit. et de ceter[illegible] omni honore suo carebit. et in posterum nullus ei contradicat. De filiis quoque sacerdotum dyaconorum ac rusticorum statuimus. ne cingulum militare aliquatenus assumant. et qui iam assumserunt. per iudicem prouinciae a milicia pellantur. Quod si dominus alicuius eorum in milicia eum contra iudicis interdictum retinere contendit. ipse dominus in X libras iudici condempnetur. seruus autem omni (iure) miliciae priuetur. Item siquis comes post iudices statuat. imperatori XXX libras soluat. post iudex X libras. Statuimus etiam ut siquis uineas aut pomeria exciderit proscriptioni et communicationi incendiariorum subiciatur. vt autem hec tam utilis ordinatio omni tempore rata permaneat. et eo quo edicta est tenore inconuulsa consistat. eam legibus predecessorum nostrorum imperatorum atque regum iussimus interseri et perpetuo iure seruari. Cui siquis ausu temeritatis contraire presumserit dei omnipotentis et nostrae perpetuo sit reus indignationis. fiat. fiat. Amen.

Actum Nurnberc in praesentia principum et consensu eorum. Anno dominicae incarnationis MCLXXXVII. Indictione VI. IIII Kal. Januarii.

a) Ex libr. cop. fris. II. f. 119. b. et 120. scilicet circa finem huius collectionis eodem anno absolutae.

b) Indictio, dicta caesarea, respondet anno indicato 1187, qui alias iam desierat in 24. Decembris. Gemeiner in der Gesch. Bayerns p. 434. n. 1439. autem et Böhmer in regestis n. 2712. ad an. 1188. referunt eo quod imperator iam cruce signatus dicitur, quam primum sumsit Moguntiae 1188.

c) Editum iam in Conradi a Liechtenau chronico coaevo, ad annum usque 1228. pertingente edit. 1540. p. 315 et 316., cui auctor p. 314. hanc notam praemittit: „quas litteras Alemanni usque in praesens fride„brief, i. e. litteras pacis vocant, nec aliis legibus utuntur tanquam „gens agrestis et indomita." In iterata editione eiusdem per Christmann p. 93. Postea editum in Cujacii opp. II. de feudis lib. V. col. 935. in Dumont corp. diplom. I. I. 110. in Lünig cod. german. dipl. I. 362. In Ohlenschlager Erl. d. A. B. 123. ubique tamen ad III. Kal. Jan. i. e. 30. Decembr., denique ex codice nostro fris. in Meichelbeck hist. fris. I. II. sive parte instrum. 567. num. 1362.

CCXXVIII.

Anno 1189. 2. Maii. Apud Ratisbonam.

Fridericus I. R. imperator ecclesiae sanctimonialium in Wetherswinkel duos mansus in villa Ybestat, per mortem ministerialis sui Hartliebi sibi vacantes, donat et confirmat.

Fridericus dei gratia Romanorum imperator et ſemper auguſtus, Notum eſse volumus vniuerſis tam futuris quam preſentibus, paginam preſentem intuentibus. quod quidam miniſterialis noſter nomine Hartliebus, vxorem habens nobis non attinentem. duos manſos et amplius in villa que dicitur ybeſtat ſitos. iam multis annis quieta poſſeſsione tenuerat. Nunc autem quia idem Hartliebus, viam vniuerſe carnis eſt ingreſsus, et predicti manſi noſtro iuri et noſtre proprietati ſunt addicti, nos de eterno cogitantes premio, eoſdem manſos ſanctimonialibus in Wetherſwinkel, deo et ſancte marię matri eius. et ſancte Margarethe in predicto monaſterio iugiter famulantibus, ad vſum ipſarum pia mentis deuocione et intencione donauimus. Statuentes et imperiali auctoritate ſancientes, vt nulla omnino perſona humilis uel alta. ſecularis uel eccleſiaſtica. hanc noſtre ſerenitatis piam donationem auſu temerario in irritum ducere. uel aliquatenus preſumat immutare. Vt autem in poſterum rata et inconvulſa permaneat, hec ipſa noſtre ſerenitatis donatio, preſentem cartulam ad robur et firmamentum perpetuum predictis ſanctimonialibus conſcribi, et imperialis ſigilli noſtri impreſsione fecimus communiri. Siquis igitur contra hanc noſtre maieſtatis confirmationem qua prememorate eccleſie ad uſum predictarum ſanctimonialium hoc ipſum donum confirmauimus, aliquam eis violentiam ſiue injuriam in predictis manſis

irrogare attemptauerit. iram dei omnipotentis ſe ſciat incurriſse. et maieſtatem imperialem grauiter leſiſse. Teſtes huius donationis et confirmationis ſunt iſti. Bertoldus Nuwenburgenſis Episcopus. Fridericus Comes de Bichelingen, Comes Fridericus de Abenberg, Comes Symon de Spanheim. Syfridus Comes de Orlamunde, Adelbertus de Hiltenburg, et Adelbertus de Grumbach, Adelbertus junior de Hiltenburg. Marquardus de Hartenberg, Cunradus dapifer de Rotenburg, Nydungus de Wirtzeburg, Fridericus de Rotenburg, et alii quam plures. Data apud Ratisbonam. Anno dominice incarnationis M.C.LXXXVIIII. Indictione VII. VI Non. Maii.

a) Ex libro copiali monasterii monialium in Wechterswinckel circa an. 1380—1383 conscripto fol. 43.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Inceditum.

CCXXIX.

Anno 1189. 18. Maii. Wienne.

Fridericus I. imperator ecclesiae frisingensi donatione regali omnem iustitiam, Marhreht, Lantgerihte et Burwerch (Burgwerch), tradit quam per dominicalia illius episcopatus in Austria, nempe in Enzinstorf, Alarn, Holenburch et Ebersdorf ab imperio possederant dux Austriae Leopoldus eiusque filius Fridericus, sed imperatori resignaverant.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatiſ. Fridericus dei gratia Romanorum imperator auguſtus, imperialem noſtram decet auctoritatem, ut quaecunque de ratione fieri decreuerit literarum noticie commendari faciat ne curſu temporum labente facilius a memoria ſuccedencium facta praeteritorum euaneſcant, vnde nouerint tam praeſentes quam poſt futuri fideles Chriſti qūod cum dilecti noſtri conſanguinei dux videlicet auſtric Læopaldus eiusque filius Fridericus nomine omnem maieſtati noſtre reſignaſsent iuſticiam, quam per dominicalia friſingenſis epiſcopii quondam ab imperio poſsederant in Auſtria id eſt Marhreht et lantgerihte et burwerch quae ſpecialiter ad uſus ipſorum reſpiciebant tam in officio Enzinſtorf et alarn quam etiam in holenburch, et Eberſdorf nos ob inſtantem eorundem petitionem atque dilecti nobis, ac venerabilis Epiſcopi Ottonis amorem ad hoc ſumus inducti quod praedictam iuſticiam, nobis reſignatam Eccleſie beate virginis ſanctique Corbiniani friſinge donatione regali tradidimus, proinde ſperantes premio nos eterne beatitudinis in futuro remunerari. vt autem haec noſtra traditio ſine

retractacione ſtabilis et inconuulſa omni permaneat euo hanc inde paginam conſcribi ac impreſsionis noſtre ſigillo iuſsimus inſigniri cum teſtibus ſubnotatis quorum hec ſunt nomina. Otto babenbergenſis Epiſcopus, Theobaldus patauienſis epiſcopus, Heinricus babenbergenſis prepoſitus, Bertoldus dux dalmacie Chunradus Comes de Pilſtein albertus Comes de Bogen Otto Comes de veleburch Chunradus Burchrauius de Nuerenberch Otto Ratiſponenſis Aduocatus, Heinricus de altendorf. Chraft de amzineſbach de Choro friſingenſi, Chunradus felix puer, Ortolfus Iticinenſis prepoſitus de miniſterialibus Eccleſie friſingenſis, heinricus felix puer Gerwicus de pubenhuſen Otto de waldekke fridericus de paſtperch, vlricus vertinch albanus de Elhpach. De miniſterialibus ducis auſtrie wichhardus de Scuelde. Hatmarus de Chunringen Lutwinus de Sunnenberch Rudolfus ſtubich, Ego Johannes imperialis aule Cancellarius in vice domni Chunradi Maguntinenſis archiepiſcopi germanie archicancellarii recognovi. Actum anno dominice Incarnationis MCLXXXVIIII. Regnante domino friderico Romanorum Imperatore ſemper anguſto. anno regni eius XXXVIII. imperii vero XXXVI. Datum wienne XV Kalend. Junii. Indictione VII. feliciter amen.

a) Ex continuatione libr. cop. fris. I. f. 60. et ex confirmatione Rudolfi habspurgici 1277. 21. Maii, cui insertum est hoc diploma, quodque habetur tam in dicta continuatione codicis I. f. 68., quam in lib. cop. II. f. 20.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, ita tamen, ut annus regni uno mense sive 31 diebus sit anticipatus.

c) Editum in Meichelbeck hist. fris. I. 379. ex eodem libr. cop. I. et cum confirmatione Rudolfi I. regis in de Ludewig reliq. manusc. X. 158.

CCXXX.

Anno 1190. 4. Aprilis apud Wormatiam.

Heinricus VI. Romanorum rex, qui advocatiam in Dyrmestein ab Heinrico, comite de Zweynbruche comparavit, convenit cum episcopo wormatiensi, ut XVI. libras solvat ecclesiae sancti Martini in Speya, pro recompensatione thelonei in Boppardia, quod Otto III. imperator ecclesiae sancti Martini contulerat, regi autem idem theloneum pro parte imperii resignet. Insuper rex concordiam a Bochone sive Burchardo olim episcopo cum fratribus sancti Martini initam, et a successore eius Cunrado II. corroboratam confirmat.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis Heinricus sextus diuina fauente clementia Romanorum Rex semper augustus. In excellenti specula Regie maiestatis, throni diuina. ordinacione constituti ad prospiciendum utilitati fidelium nostrorum in posterorum nostrorum perspicacitatem oculorum longe lateque diffundimus. Nominatim autem et praecipue indempnitatibus ecclesiarum cauere et commoditatibus prouidere studemus ut per lubricum huius vite cursum feliciter transeamus et eterne beatitudinis praemia consequamur. Inde est quod tam praesentibus quam futuris innotescere volumus commutationem seu contractum qui celebratus est a nostra maiestate nomine Imperii ex una parte et Cunrado secundo dilecto principe nostro wormaciensi Episcopo nomine wormaciensis ecclesie ex altera parte et ab ecclesia sancti Martini ex tercia parte cuius contractus

forma hec est. Aduocatiam in Dyrmestein quam ab Heinrico Comite de Zwenbruchen nomine Imperii comparauimus et aliquamdiu libere tenuimus auctoritate Regia concessimus praefato wormacensi Episcopo et successoribus eius imperpetuum (in perpetuum) sub eo tenore ut quicunque fuerit wormaciensis Episcopus annuatim soluat ecclesie sancti Martini ad prebendam fratrum. XVI. libras wormaciensis monete secundum valenciam in qua cum hec scribentur, sunt, In assumptione sancte Marie. IIIIor libras, In festo sancti Remigii. VIII. In festo sancti Andree. IIIIor. et si ante occasum solis non soluerit componat pro pena unciam auri. Praefatas autem. XVI. libras dari iussimus praedicte Ecclesie sancti Martini in recompensacionem thelonii in bopardia quod scilicet thelonium ab antecessore nostro Ottone tercio christianissimo Romanorum Imperatore Augusto collatum fuit ecclefie sancti Martini sed praefata ecclesia theloneum idem nobis et Imperio resignauit, sub eo pacto ut praefatas. XVI. libras quas de theloneo percipere consueuit ab episcopo wormaciensi percipiat de theloneo wormaciensi. Statuimus igitur et per praesentem diualem paginam regie maiestatis auctoritate sancimus ut nulla persona humilis vel alta secularis vel ecclesiastica contra supradicti contractus tenorem venire vel eum in aliquo infringere vel immutare praesumat, Quod qui fecerit. XXX. libras auri pro pena componat dimidium camere nostre et reliquum passis iniuriam. Volentes autem uberiori nostre benignitatis gracia prefate ecclesie sancti Martini prouidere ecclesiam in Speya sicut a bone memorie Bochone wormaciensi Episcopo ecclesie sancti martini iuste et legitime collata est non contradicente postmodum aliquo suorum successorum sed nominatim supradicto, Cunrado wormaciensi Episcopo conprobante et corroborante factum praedicti Bochonis wormaciensis episcopi auctoritate Regie maiestatis praedicte ecclesie sancti martini confirmamus, edicto Regali firmiter inhibentes ne aliquis fratribus sancti martini in praefata ecclesia Speya aliquam molestiam vel iniuriam facere praesumat vel grauamen. Quod qui facere attemptauerit indignacionem Imperatoriam seu Regiam offensam grauiter incurret.

Ad cuius rei perpetuam euidenciam praesentem paginam inde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri. Huius rei testes sunt Cunradus maguntinensis archiepiscopus, Cunradus wormaciensis Episcopus, Cunradus argentinensis electus, Arnoldus maior praepositus in maguncia, Burchardus praepositus sancti Petri in maguncia, Heinricus praepositus sancti Mauricii in maguncia, Lupoldus praepositus in Nuhusen, Herboldus maior decanus wormaciensis, Ottō palatinus comes burgundie, Boppo comes de Wertheim, Rubertus de Durne, Cuno de Monzenberg et alii quam plures, Signum dominj Heinrici invictissimi Romanorum regis et semper augusti. Acta sunt hec regnante domino Heinrico invictissimo Romanorum rege et semper augusto. Anno regni eius XXI. Ege Dytherus vice domni Cunradi maguntine sedis archiepiscopi et totius germanie archicancellarii recognoui. Datum apud Wormaciam per manum magistri Heinrici Imperialis aule pronotharii. Anno dominice incarnacionis. M. C. XC. Indictione VIII. pridie Nonas aprilis.

a) Ex copia, per iudices curiae wormatiensis vidimata, data anno M. CCC. XXIIII. VII. Idus Novembris (7. Novemb.).

b) Annus regni et indictio, conveniunt cum anno Christi notato.

c) Ineditum.

d) Bocho, qui et Buggo, praefuit ecclesiae wormatiensi ab anno Christi 1115 et obiit 1149. VIII Idus Decembris (6. Decemb.). Conradus autem II. episcopus wormatiensis praesidere illi sedi coepit an. 1171 et obiit 1192. 18. Januar.

e) Schannat in tomo II. pag. 90. ad annum 1196. 10. Juny. edidit diploma Heinrici VI. imperatoris, quo fratribus S. Martini in Speya quinquaginta marcae donantur, quibus ecclesiam eandem ab impetitione fratrum Cunradi et Theodorici de Waldegge absolverent.

CCXXXI.

Circa anno 1194. post 15. April.

Heinricus VI. Romanorum imperator L. et H. (Liutoldo et Heinrico) comitibus de Plaigen mandat, ne fratribus (canonicis) berthersgademensis coenobii in salina eorum in Toual a vicinis hominibus quicquam vexationis inferri patiantur.

Heinricus dei gratia romanorum imperator et ſemper auguſtus. fidelibus ſuiſ comitibus de Plaigen L. et H. gratiam ſuam et omne bonvm. Nulli fidelium incognitum eſſe debet. nec alicui prudentvm dubivm eſſe credimus. quod Katmiae cuiuslibet metalli et ſaline et quecunque peruenaſ ſubterraneaſ ad uſuſ hominum prouenire poſſunt, iuriſ ſint imperii. Cognouimus etiam quod quicquid horum intra terminoſ foreſti Bertherſgademenſiſ cenobii inuentum uel excultum eſt uel inueniri aut excoli poteſt. a ſereniſſimo ac piiſſimo patre noſtro Friderico. Romanorum imperatore inuictiſſimo et ſemper auguſto, cenobio praenominato. et fratribus inibi deo ſeruientibus iure perpetuo eſt collatum. et imperiali priuilegio omni tempore tenendum et utendum in pace. eſt confirmatvm. vnde dilectioni veſtrae attentius iniungenteſ firmiter praecipimus. et exhortamur. ne in ſalina in loco qui uulgo Toual dicitur. a uiciniſ cuiuslibet hominum generiſ. quia murmur uulgi iuriſ ignari inquietudinis auſum praedictiſ fratribus moliri dicitur quicquam uexationiſ intuitu dei. et noſtrae gratiae inferri patiamini. Si quis autem eſt ſpectabilium perſonarum. qui ſe iuriſ aliquid in eadem. ſalina exiſtimat habere nullo temeritatis auſu ſepe dictoſ fratres ſuper hoc praeſumat inquietare. Donec ſi iuri ſuo confidit. coram

coram imperiali uel regali audientia cauſam ſuam exponenſ quod iuſtum eſt ritc exequatur. nequiſ ſuo iure fraudulentiſ machinationibus aut uiolentiſ ullatenus fraudetur.

a) Ex libro copiali berthesgadensi antiquissimo et fere coaevo fol. 17. b. et 18.

b) Mandatum istud caret loco et notis chronologicis. Eiusdem autem tenoris est cum praecedente mandato ad omnes in comitatu chuchulensi manentes, quod in libr. cop. fol. 17. a. et b. habetur, quodque adest in originali, ad annum 1191 circa finem mensis April. relato. Ad annum igitur eundem pertinere videtur, saltem aliquibus annis praecedit privilegium eiusdem imperatoris, an. 1194. 22. Martii datum, quod in libr. cop. demum fol. 19. b. et 20 exhibetur.

c) Editum in den Proceſsschriften Berchtesgaden contra Salzburg Beil. num. 67., omissis autem hinc inde pluribus.

CCXXXII.

Circa annum 1193. inter 28. Mart. et 10. Apr.

Henricus VI. imperator civibus spirensibus interdicit, ne statim ante latam sententiam a iudicio episcopi ad suam aut aliam curiam appellent.

Henricus Dei Gratia Romanorum Imperator et semper Augustus fidelibus suis uniuersis ciuibus Spirenſibus graciam suam et omne bonum. Conquestus est nobis dilectus noster spirenſis Episcopus, quod cum ipse et sui judices in judicio sedeant, et de aliquo vestrum habeatur querimonia statim ante latam sentenciam ille de quo movetur querimonia subterfugum (ſubterfugii) ac Dilacionis causa absque termino prefixo ad nostram presenciam appellare soleat, unde talem insolenciam a vobis supportare nolentes, vobis mandamus, et districte precipimus,

ne aliquis vestrum de cetero a Presencia predictorum Judicum ad nostram uel alterius Judicis presenciam appellare presumat ante latam sentenciam, sed post latam sentenciam antequam approbata fuerit a grauamine et injuria sibi illata appellare poterit, Literis tamen eorundem Judicum ad nostram Presenciam delatis, que veritatem rei et modum appellationis contineant, et terminum ei prefixum ut inspecto earum tenore juxta sentenciam quam Curia nostra dictauerit super hoc rescribere sciamus.

a) Ex copia, quae desumta est ex codice spirensi, dicto minori fol. 17. b. per Valentinum Drevermann notarium publicum an. 1773. 10. Maii vidimata, et cum aliis tribus copiis paulo antiquioribus collata, et in archivo carlsruhensi asservata. Copia copiae istius nobis ex Spira transmissa fuit 26. Sept. 1831.

b) Notae chronologicae omnes desunt, et tempus dati diplomatis determinari nequit, nisi inter an. 1191. 15. April, quo Henricus VI. imperator factus est, et 1194. 23. Oct. quod titulum regis Siciliae assecutus est, quo hic adhuc caret. Spirae datum esse videtur 1193. circa 28. et 29. Mart. aut 10. April, quando imperator ibi fuit et negotia ibi imperialia egit.

c) Ineditum, nec uspiam memoratum.

CCXXXIII.

Anno 1193 potius, quam 1073. 18. May apud Wirzburch.

Heinricus VI. monasterium Ebersberg, in comitatu Steinheringen ab Adalberone et Richlinda ejus uxore, conditum, magna gloria sublimatum et auctoritate ac privilegiis plurium antecessorum suorum regalis abbatiae titulo decoratum, sic in suam successorumque suorum protectionem recipit, ut sit et permaneat regalis abbatia; prohibens advocatorum importunitatem, quibus leges statuit; statuens abbatis auctoritatem et concedens liberam ejus electionem, qui investituram a rege vel imperatore accipiat; ministerialibus jura ac leges praescribens, quos vult abbati debito homagio adstrictos.

In nomine Sancte et indiuidue Trinitatis. Heinricus Sextus diuina fauente clemencia Romanorum Imperator et ſemper augustus. Si ad Eccleſias et loca uenerabilia benigne dirigimus aciem mentis noſtre, ac earum profectibus intendimus diligenter nedum eterne retribucionis merita, ſed laudis preconia conſequimur temporalis. Hinc eſt quod bonam atque Religioſam conſuetudinem, antiquorum Regum, ſeu Imperatorum imitantes, honeſtis perſonis, atque venerabilibus locis, Maieſtatis noſtre defenſionem, ac presidium impendere debemus. quatinus et Imperij noſtri ſublimitas, exinde clarius eniteat, et diuina gratia largius nobis ſalutis, et auxilii ſuffragium

impendat. Nos equidem ex relacione Illuſtrium uirorum, et ex priuilegiis anteceſſorum noſtrorum liquido compertum habemus, quod Comes adalbero, nobili exortus proſapia, quoddam Monaſterium Ebersperch nomine, in Comitatu Steinheringin ſitum, magnis, atque copioſis expenſis laudabiliter condidit, diuicijs, et magna gloria ſublimauit et auctoritate, ac priuilegiis plurium anteceſſorum noſtrorum Regalis Abbacie titulo decorauit. Vt in honore Sancti Sebaſtiani martiris, diuinus ibidem cultus, perpetualiter celebretur. Cuncta quoque ad prefatum Cenobium pertinencia, uel que in futuro munificencia Regum, et Imperatorum, largicione Pontificum, oblacione fidelium adipiſci poterit, tam queſitis quam inquiſitis, in Pratis et in Alpinis. Paſcuis. Siluis. aquis. aquarumue decurſibus. Venacionibus. Piſcacionibus. Vijs. et Inuijs. cum Decimacione abbacie, et preſenti, ac futura Siluarum exſtirpacione, ſub abbatis poteſtate loci eiuſdem, abſque omnium perſonarum contradiccione perhenniter eſſe conſtituit, et vbicumque eorum Naues, ſiue Carri, uel Soumarij aduenerint, abſque theolonei tranſeant exaccione. Nos igitur intuitu diuine gratie predictorum anteceſſorum noſtrorum ueſtigia ſequentes, cuncta que illi ſtatuerant, et nos eadem imperiali auctoritate approbamus. Eccleſias quoque et Baſilicas, in dotibus ſuis erectas, cum fundis et prediis ad eas pertinentibus, et plebe dicto Monaſterio confirmamus. Confirmamus etiam quecumque generantur in humo, uel que latent ſub terra, ſiue ſint vene ſalis. uel ferri, uel argenti, uel auri, uel cuiuslibet Metalli. Nouerit ergo vniuerſitas fidelium, quod iam predictum locum ſic in noſtram, et omnium ſucceſſorum noſtrorum Regum, et Imperatorum protectionem recepimus, ut ſit Regalis Abbacia imperpetuum, omnimoda libertate ſublimata. et ab omni ſubiectionis obligatione libera. ut nullus Archiepiſcoporum. Epiſcoporum. Ducum. Marchionum. Comitum. uel aliqua omnino perſona, preſumat hanc moleſtare, uel a iuris ſui ſtatu diminuere. Compertum etiam habemus decorem, et reuerenciam, eiuſdem Monaſterij. ex aduocatorum inoportunitate, et praua conſuetudine, ualde immutatam eſſe, et antiquam pulchritudinem, ante-

ceſſorum noſtrorum diligencia decenter exornatam, in eadem domo pene deletam audiuimus, quecumque in dicta domo uicioſa conſuetudo, aut iniqua exaccio aduocatorum uiolentia, uel ceterorum omnium negligencia emerſiſſe uidetur et iudicio, ac ſentencia Principum, penitus reprobauimus. Statuimus quoque, ut Abbas, abſque omnj reſpectu aduocatj, Officiales. Villicos. Manſionarios. in locis neceſſarijs prouideat et diſponat. Famuli eciam eiuſdem domus, qualitercumque exceſſerint, et ex culpa penam meruerint, pena talis dimidiam libram denariorum non excedat. niſi Furtum et Homicidium commiſſa fuerint. aut uiolenta oppreſſio mulierum. Miniſterialibus exceptis, qui pro pena Sex ſolidos exhibebunt. Ad hec mandando precipimus. vt nullus decetero aduocatus, Miniſterialibus eiuſdem Monaſterij uiolentiam audeat inferre, uel iniuriam; quod ſi attemtare preſumpſerit, noſtram Maieſtatem is qui leſus eſt appellare non differat. Siquis Miniſterialium extra ſui Monaſterij collegium, matrimonium contraxerit, omne patrimonium cum feodo, ab eadem Eccleſia conquiſito, libere et ſine omni contradiccione Monaſterio ſuccedat. nullo malo ad alienandum preueniente ingenio. Nullus eciam aduocatus ibi hereditario iure exiſtat, ſed abbas communicato fratrum collegij conſilio, iuſtum et ydoneum defenſorem licenter eligant, qui poſtquam de iure, et Rebus Eccleſie, conſeruandis, per ſacramentum certitudinem fecerit, Bannum a rege, uel Imperatore ſuscipiat, quod ſi poſtmodum Sacramentum oblitus fuerit, et jura Eccleſie uiolauerit, et tam ipſos Monachos, quam eorum homines, et poſſeſſiones, hoſpitatibus, et indebitis placitis, et exaccionibus uexauerit, Abbas Regia ſuffultus auctoritate, habeat plenam poteſtatem ſubrogandi ſibi meliorem, et utiliorem. Item decernimus, ſicut approbatione Priuilegiorum anteceſſorum noſtrorum cognouimus, et auctoritate propria confirmamus, vt huiuſmodi aduocati Zelo diuino ducti pocius, quam commodo temporali, de commiſſis ſibi Eccleſiis defendendis, iura aduocatie nil amplius exigant, quam vnum Modium auene vſualis menſure Monaſterij. et vnum agnum. Item decernimus quod Miniſteriales Eccleſie fidelitate, ac homagio debito abbatj ſint aſtrictj. Preterea, ſi

prelati Ecclesie aliqua necessitate cogente, dampnum sibi, uel rebus suis illatum, saluo Ordine suo recuperare non ualuerint, ipsos aduocatos in competentem locum aduocent, ubi causas querimonie diligenter discutiant, nichilque ibi ab eis, uel eorum, colonis, quasi sub iusticia exigant, sed cum caritate quod eis impensum fuerit recipiant. Sane fratribus eiusdem Monasterij, presentibus atque futuris, liberam facultatem eligendi abbatem concedimus, et electus inuestituram a Rege uel Imperatore per Sceptrum accipiat. Insuper quecumque bona ad idem Monasterium pertinere dinoscuntur, siue temporibus futuris. iustis et racionabilibus modis prouenire poterunt, salua et illibata eidem perpetuo iure permanere decernimus. Et ne quisquam hominum vniuersa hec nephario (nefario) ausu presumat inuadere, occupare. minuere. uel quolibet modo alienare. cuncta sub nostre Maiestatis tuicione suscipimus et presentis scripti priuilegio communimus. Siquis autem contra hanc nostre Maiestatis paginam temere uenire presumpserit, Centum libras puriſſimi argenti fisco nostro persoluat. et totidem supradicto Monasterio componat. Vt autem hec nostre potestatis auctoritas firma futuris temporibus, et inconuulsa permaneat presentis scripti, et Sigilli nostri attestacione confirmamus. Huius rei testes sunt. Heinricus Wirzburgensis Episcopus. Otto Frisiensis Episcopus. Conradus. abbas de Saluelt. Eroldus abbas de Wizenburg. Bertoldus Dux Meranie. Comes. Al. de Pochin. (Bogen) Comes Fr. de Abinberch. Ber. Burgrauius de Heninberg. Ber. de Vsildorf. Kuno de Mezzenberch. Sifr. marschalcus de Hagenn et alij quam plures. Signum domini Heinrici Sexti. Romanorum. Imperatoris Inuictiſſimi. (Monogramma). Acta sunt hec anno Incarnationis dominice. M. Septuagesimo. III. Indiccione. XI. Regnante domino Heinrico Sexto Romanorum Imperatore glorioſiſſimo. Anno Regni eius XX. tercio. Imperii uero tercio. Datum apud Wirzburch. XV. Kalendas Junij.

a) Ex copia per Rudolphum regem anno 1275. 17. Junii vidimata, cuius adest authographum.

b) Accusamus negligentiam descriptoris, qui:

1) Abbatem S. Burchardi in Wirceburg confudit cum Gotfrido abbate weissenburgensi, qui, docente Würdtwein in subsidiis diplomaticis V. 259. tunc praesedit, et ex Bruschio edit. sulzbacensis pag. 22. octo annis praesedit, nimirum ab 1189. usque 1197:

2) Monogramma imperatoris imperfectissimum reliquit, omittens omnes litteras, nomen et dignitatem eius exprimentes, in primo fulcro S, R, H, in secundo sive medio D, cum linea formae crucis, O et M, in tertio E, G, C:

3) Annum Christi M. C. XCIII. pessime legens M. septuagesimum III, ubi numerum centesimum nonagesimum verbis exprimere voluit, re ipsa expressum literis romanis.

c) Reliquae tamen notae chronologicae, Indictio ordinaria, annus regni, completus iam 1194. 15. Aug. sive ante octo menses et dies 3, et annus imperii currens, conveniunt cum anno Christi expresso.

d) Editum, cum ipso instrumento renovatorio Rudolphi habspurgici et cum alia copia, similiter vidimata privilegii Heinrici III. de anno 1040. 1. Januar. cuius originale videatur Mon. Boic. XXIX. part. I. num. 347.; apud Hund. II. edit. Mon. 275. edit. ratisp. 190.

CCXXXIV.

Anno 1193. 4. Julii. apud Lutram.

Henricus VI. Rom. imp. bona illa, quae monasterium S. Mariae in Hagene, infra allodium suum Kirchheim sita, a patre suo Friderico, Romanorum imperatore, et a suis ministerialibus data et concessa usque ad tempora sua possedit, eidem monasterio donat et in perpetuum confirmat.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis, Henricus sextus diuina fauente clementia Romanorum imperator et semper Augustus, Ad presentis vite ſtatum feliciorem, et ad eterne uite retributionem nobis profuturum non dubitamus, si locorum religioni deditorum utilitati et commodidati ea consideratione intenderimus, ut ea que a Chriſti fidelibus adepta ſunt, illesa eis et inconuulsa, imperiali auctoritate conseruemus, et ad ulteriora et ampliora adipiscenda, nostre liberalitatis munificencia pie intendamus, Notum itaque, fieri volumus uniuersis imperii nostri fidelibus tam futuris quam preſentibus quod nos bona illa, que monasterium sanctae dei genitricis marie in hagene infra allodium noſtrum Kirchheim ſita, siue in agris siue in pratis, siue nemoribus, a patre noſtro felicis memorie Friderico Romanorum imperatore Auguſto, et a nostris miniſterialibus data et concedita (concredita ſive conceſſa) usque ad tempora nostra poſſedit eidem monaſterio, et personis deo ibidem seruientibus, diuine pietatis intuitu, et pro anime patris noſtri ac matris noſtrequc anime remedio donamus ac presentis scripti auctoritate in perpetuum confirmamus, statuimus itaque et imperiali edicto firmamus ut nulla omnino persona alta vel humilis, ecclesiaſtica vel secularis hanc noſtre donationis et confirmationis pagi-

paginam violare, vel ausu temerario presumat contraire, quod quicumque facere attemptauerit, nostre maiestatis grauem indignationem, et eterni judicis justam ulcionem se non dubitet incursurum, et in vindictam sue temeritatis LX. marcas argenti pro pena componat, medietate cameris nostris inferenda, reliqua parte iniuriam passis persoluenda, Ad cuius rei rectam (certam) et perpetuam euidentiam, presentem exinde paginam conscribi, et nostre maiestatis sigillo precepimus communiri, Huius rei testes sunt, Otto Frisingensis episcopus, Henricus Wormatiensis episcopus, Walterus Troianensis Episcopus, Baydanus Iporiensis Episcopus, Byramus Aptensis Episcopus, Philippus frater imperatoris, Emecho comes de Leyningen, Fridericus comes de Hohenberg, Henricus comes de Zweynbrucken, Fridericus burggrauius de Nurenberg, Wolmarus de Castele, Henricus marscalcus de Kalendin, Wernerus de Bolandin, Arnoldus de Hörenbergk, Blikerus de Steina, Hildebrandus de Sleginstatt, Johannes de Lutern et alii quam plures.

Signum domini Henrici sexti Romanorum imperatoris gloriosissimi. (Monogramma.) Acta sunt hec anno dominice incarnationis MCXCIII, Indictione undecima, Regnante domino Heinrico Romanorum Imperatore gloriosissimo, Anno regni ciusdem XIIII. Imperii vero III. Datum apud Lutram Quarto Nonas Julii.

a) Ex apographo in archivo circuli rhenani asservato, quod per Hermannum Zimer notarium publicum ex vero et sigillato originali transsumptum fuisse testatur copia nobis ex Spira 26. Sept. 1831. transmissa, facta iuxta aliam copiam non vidimatam, sacc. medio XV. exaratam.

b) Indictio et annus imperii conveniunt cum anno Chr. expresso, non vero annus regni, qui erat XXVIII. non autem XIIII.

c) Ineditum nec usquam memoratum; quamvis Schöpflin in Alsat. dipl. I. 327. n. 396. not. 11. producat chartam commutationis inter monasteria murbacense et hegenense, et notet hoc monasterium Höningen, nunc etiam Hagringen vocari ac hodie destructum iacuisse prope castrum Leiningen.

CCXXXV.

Anno 1194. 29. Januar. Wirzeburch.

Heinricus VI. imperator monasterium Waltsachsen, a marchione Theobaldo fundatum, in specialem suam protectionem recipit, cui etiam libertatem a iure advocatiae, a iudiciaria potestate, a theloneo aliisque exactionibus concedit, omnibusque sua illuc pro remedio animae largiendi potestatem tribuit.

(Chrismon.) In nomine Sancte et indiuidue trinitatis. Heinricus Sextus. diuina Fauente clementia Romanorum imperator Semper Auguſtus. Ad eterni regnum meritum et temporalis imperii incrementum apud regem regum nobis proficere non ambigimus. Si eccleſiis dei et locis religioſis munificentie noſtre et protectionis manum clementer apponamus. Quapropter notum Facimus vniuerſis imperii noſtri Fidelibus preſentibus et futuris quod nos ad imitationem predeceſſoris noſtri Regis Conradi monaſterium dei genitricis Marie ſitum in loco qui dicitur waltſachſen (Waltſaſſen) cuius fundator fuit illuſtriſſimus vir Marchio Theobaldus cum vniuerſis perſonis et bonis ſuis que nunc habet vel inpoſterum domino donante optinebit (obtinebit) in ſpecialem mayeſtatis (maieſtatis) noſtre protectionem accepimus Statuentes et diſtricte precipientes. vt quicquid in Subſidium vite mortalis pauperibus Chriſti deo illic Seruientibus eidem Monaſterio per memoratum principem contraditum eſt. in villis. Agris. paſcuis. pratis. Molendinis. piſcationibus. ſiluis. cultis. vel incultis. uel in quibuslibet vtilitatibus. vſibus hominum profuturis. queſitis vel inquirendis. perpetua ſtabilitate inconvulſum permaneat. Statuimus etiam et

perpetua lege ſanccimus. vt ſuper poſſeſſiones ipſorum fratrum quas habent. vel poſtmodum cuiuscumque largitione habituri ſunt. vel etiam ſuper colonos noualia eorum incolentes. nullus mortalium ius advocationis ſibi vſurpare preſumat. ſed cum neceſſitas aliqua ipſis ingruerit. quem ipſi ſibi patronum adſciuerint. in eorum arbitrio conſiſtat. Ad hec precipimus vt nulla omnino perſona. aliquam poteſtatem ſuper idem monaſterium vel bona ſua que nunc habet vel inpoſterum optinebit (obtinebit) domino concedente. Sibi vendicet (vindicet). ſed ipſum in iudiciaria poteſtate omnique exactione ſeculari. theloneo videlicet et omnibus alijs. liberum omnimodis et abſolutum permaneat. Decreuimus quoque et imperiali benignitate concedimus. vt quecumque perſona libera vel miniſterialis. vel alterius cuiuſcumque conditionis de bonis ſuis predicto monaſterio pro remedio anime ſue quicquam conferre voluerit. id libere faciat et ſine aliqua contradictione. Imperiali itaque auctoritate precipimus. vt nulla omnino perſona humilis vel alta ſecularis vel eccleſiaſtica predictum monaſterium et perſonas ſuas in bonis ſuis aliquatinus grauare preſumat vel moleſtare. quod ſiquis facere attemptauerit a gratia noſtra ſe ſciat eſſe omnimodis alienum. Ad cuius rei certam in perpetuum evidentiam. preſentem paginam inde conſcribi iuſſimus. et mayeſtatis (maieſtatis) noſtre ſigillo iuſſimus communiri. Huius rei teſtes ſunt Conradus Maguntynenſis Epiſcopus. (Maguntinus archiepiſcopus) Adolfus Colonyenſis (Colonienſis) electus Heinricus epiſcopus et dux bohemie. Otto habenbergenſis Epiſcopus. Hermannus monaſterienſis Epiſcopus Eberhardus Merſeburgenſis Epiſcopus. bertrammus Mezeenſis (Metenſis) epiſcopus. Heinricus wirzeeburgenſis Epiſcopus. Theodericus myſenenſis Epiſcopus. Conradus ratiſponenſis Epiſcopus. Rudolfus verdenſis Epiſcopus. Otto friſingenſis epiſcopus. Wulfgerus (Wolfgerus) patauienſis Epiſcopus. Conradus palatinus comes reni. lupoldus dux auſtrie. bonefacius Marchio montis ferrati. bertoldus dux meranenſis. Otto langrauius (lantgrauius) de ſtevenyngen (ſteueningen) Hermannus langrauius (lantgrauius) turingie. Heinricus de bruniſſwich. Rupertus de durne. Cuno de mincemberc. et Alij quam plures.

Acta ſunt hec. Anno dominice incarnationis M.C.XC.IIII. indictione duodecima Regnante Domno Heinrico ſexto romanorum Imperatore glorioſiſſimo. Anno regni eius viceſimo ſexto. Imperij uero III. Datum aput wirzeburch. per manum ſigeloij (ſigeloi) prothonotharij IIII. kalend. Februarij.

a) Ex copia vidimata per episcopos Heinricum constantiensem et Petrum basiliensem de an. M. CCC. IIII Idus Maii (h. e. 1300. 12. Maii), qui appensis eorum sigillis testantur, se privilegium istud imperiale examinasse et integrum vidisse, salva sigilli dispositione. Collatan est cum alia copia paulo antiquiore in codice membranaceo fin. saec. XIII. conscripto fol. 14. b. et 15.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, anno tamen regni mensibus duobus et 18 diebus anticipato.

c) Ineditum; memoratum tamen ap. Bruschium in Chronol. monast. germ. 247. Cnfr. diploma Conradi III. an. 1147. 2. Mart.

d) Errore calami archiepiscopus moguntinus vocatur: episcopus: in laudato codice legitur: archiepiscopus.

CCXXXVI.

Circa annum 1194. et quidem circ. 22. Mart. (Nurenberch.)

Heinricus VI. Rom. imperator gravi mandato animos civium in Halle compescit, qui collecta manu salinas canonicorum berchtersgadensium violenter obstruere conati sunt, iudicemque Carolum hortatur, ut eisdem canonicis iustitiam facere pergat.

Heinricus dei gratia romanorum imperator et ſemper auguſtus. uniuerſiſ ciuibus in halle. gratiam ſuam et omnem bonum. Per querimoniam dilectiſſimorum fratrum Pertherſgadenſium percipien-

teſ. quod collecta manu ſalinaſ eorum circa clauſtrum ſitaſ uiolenter obſtruere. uaſaque ad opus ſalinarum neceſſaria in fruſta comminuere uoluiſtiſ. non modice grauati ſumus. Quia uero ſalinaſ. catmiaſ. et quicquid utilitatiſ in foreſto ſuo ſubterraneae uenae produxerint. quod noſtri iuriſ eſſe dinoſcitur. a glorioſiſſimo et piiſſimo patre noſtro. et a nobis iure perpetuo et imperiali poteſtate sunt eiſ tradita. noſtraque ſub tuitione conſiſtunt. per obtentum gratie noſtre uobis praecipimus. et per diſtrictam preſcriptorum ſentenciam denunciamuſ. quatenuſ animoſ uoſtreſ multiſ diuitiiſ exeſtuanteſ ſic compeſcatiſ. nc de cetero fratres praedictoſ. ſuper hoc uerbo ad noſtre celſitudiniſ aureſ querimoniam deferre cogatiſ. ſed et debita ſeruicia a reditibus (redditibus) ſuis in halle. que ſub occaſione praedictarum ſalinarum retinere uoſ poſſe putatiſ. pleniter eiſ perſolui praecipimus. Preterea tibi Karole iudex mandamus. quatenus eoſdem fratres in querimoniiſ ſuiſ more ſolito diligenter audiaſ. curaque uigilanti prout tibi confidimus iuſticiam eiſ facere non negligas.

a) Ex libro copiali antiquissimo berchtesgadensi fol. 18.

b) Notae chronologicae desunt. Ex obiecto quidem mandati ad an. 1191. pertinere videtur, ad quem duo alia mandata desuper collocata sunt, ad comites plaienses et ad universos in comitatu chuchulensi manentes. Ast mentio confirmationis ab ipso Heinrico VI. concessae an. 1194. 22. Mart., ad hunc usque annum retrahere illud cogit, attamen ante 23. Octob. quo die h. a. rex Siciliae idem imperator dictus est.

c) Ineditum.

CCXXXVII.

Circa annum 1194. ante mensem Junium sel circ. 22. Mart.

Heinricus VI. Romanorum imperator universis apud Hallam constitutis (iudicibus) prohibet, ne sententiam ferant contra fratres de Berthersgaden, nisi coram iudice provinciali et eorum advocato ac secundum ius provinciale.

Heinricus dei gratia romanorum imperator. et ſemper auguſtus. vniuerſis aput (apud) Hallam conſtitutiſ. gratiam ſuam et omne bonum. Mandamvſ uobis per gratiam noſtram et praecipimus. ne aliquiſ ueſtrum aliquam ferat ſententiam contra fratres de Bertherſgaden. per quam allodium ſuum perdere poſſint. Nolumus enim nec dictat iuſticia. quod contra eoſ huiusmodi ab aliquo feratur ſententia. niſi coram iudice prouinciali. et eorum aduocato. nec uolumus quod idem (iidem) fratres contra hoc dictum noſtrum aliquod allodiorum ſuorum perdere poſſint. ſecundum iuſ Hallenſium. ſed tantum ſecundum iuſ prouinciale.

a) Ex libro copiali antiquissimo berchtesgadensi fol. 18. b.

b) Desunt notae chronologicae. Ad tempus autem privilegii, huic coenobio ab Heinrico VI. concessi nimirum 1194. 22. Mart., referri iuste poterit.

c) Ineditum.

CCXXXVIII.

Anno 1195. 8. Julii. Frankenvort.

Heinricus VI. imperator concambium quoddam confirmat, a Wolfkero pataviensi episcopoet Ludowico duce Bawariae de ministerialibus factum.

Heinricus dei gratia Romanorum imperator et semper Augustus. et Rex Sycilie. Ea que a fidelibus imperii iuste et legitime ordinantur. ne processu temporum dentur in obliuionem. uel malignorum protervitate infringantur. ex consueta maiestatis nostre clementia dignum ducimus scripto nostro confirmare. Quapropter notum facimus uniuersis imperii nostri fidelibus, quod nos concambium illud quod fideles nostri Wolfkerus patauiensis episcopus et Ludwicus dux Bawarie fecerunt de ministerialibus. ratum habentes. presenti pagina confirmamus. Statuentes et districte precipientes. ut nulla omnino persona contra hoc uenire. uel illud immutare presumat. ad cuius rei euidentiam presentem Kartam inde conscribi iussimus et maiestatis nostre sigillo communiri. Datum aput Frankenvort. VIII. Idus iulij.

a) Ex libro cop. passav. III. dicto lonstorfiano f. 68. a.

b) Annus omissus ex loco ac die desumitur. Anno enim solo 1195. Frankenfurt 8. Julii morari potuit Heinricus VI. imperator, qui ex iustis instrumentis 16. Julii 1195. Wormatiae commoratus probatur; cum anno praecedente 1194. nondum fuisset rex Siciliae, sequenti autem anno 1196. 8. Julii in Besançon versaretur, anno demum toto 1197. usque ad obitum suum 28. Septemb. in Italia degeret.

c) Ineditum, extractum autem ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 710. a. erronee ad an. 1107.

CCXXXIX.

Anno 1195. 7. Oct. Wirtzburch.

Heinricus VI. imperator coenobio reichersbergensi privilegium patris sui, Friderici I. imperatoris confirmat.

Acta anno dom. incarn. M.C.XCV., Indictione XIIII., regnante domno Heinrico sexto Romanorum imperatore gloriosissimo, anno regni vicesimo quarto, imperii vero quarto. Data Wirtzburch Nonas (Nonis) Octobris.

a) Ex libro copiali monasterii Reichersperg anno 1420. conscripto fol. 7.

b) Indictio notata et quidem caesarea, respondet anno chr. expresso, non vero uterque annus regni ac imperii, priori enim deficiunt anni duo, mensis unus et 22. dies, alteri desunt annus, quinque menses et 21. dies.

c) Editum ex dicto codice in Mon. Boic. IV. 422. num. 23. ubi haec emendentur: p. 422. lin. 26. leg. quoque pro que; p. 423. lin. 5. et 6. leg. divalis pro dominicalis; lin. 27. inseratur: Signum dom. Heinrici sexti Romanorum imperatoris inuictissimi et regis Siciliae (Monogramma).

d) Notandum vero, quod iam in diplomate Friderici I. dato 1162. 4. April. indicatum est, apparere in codice locum rasum, per totam lineam et duas dimidias codicis extensum, cui simili atramento similique manu per duas lineas novas et duas dimidias priores ista inscripta et interpolata sunt, quae pag. 423. Mon. Boic. l. c. lineis 10. usque 15. impressa habentur, post vocabulum: nullus et ante vocabulum: exactiones; quae corrigantur ex priori diplomate Friderici, edito ex codice antiquo traditionum.

CCXL.

Anno 1196. potius, quam 1197. 31. Maii. Maguntiae.

Heinricus VI. imperator controversiam super possessione quadam in Vihtinbach, quam Wolfgerus pataviensis episcopus a matrona Berta uxore Heinrici quondam comitis de Altindorph, per iustitiam evicit, ita componit, ut praedicta Berta possessionem illam ecclesiae pataviensi renunciet, quam ipse episcopus ei et filiis eius certi feodi nomine concedat.

Henricus dei gratia Romanorum imperator et ſemper auguſtus et rex Sicilie. Cum noſtrae ſit equitatis in iuſticia cunctis adeſſe. noſtri non inmerito debiti perpenditur. que coram noſtra Maieſtate legitime acta fuerint. imperatoriae auctoritatis muninime roborare. Vniuerſis itaque fidelibus Imperii preſentibus at futuris notum fieri uolumus. quod dilectus fidelis noſter Wolfgerus Pathauienſis epiſcopus poſſeſſionem quandam in vihtinbachi. a nobili matrona Berta uxore henrici quondam Comitis de Altindorph habita ſuper ipſa diutius altercatione coram iudice per iuſticiam cuicit. Quam poſſeſſionem eadem Berta. poſtmodum coram nobis in ſollempni curia noſtra Magunciae celebrata iuri ſuo penitus abrenuncians eccleſiae Pathauienſi remiſit. et legitima donatione contradidit. ipſe autem epiſcopus ei et filiis eius certi iam pheodi nomine conceſſit. Hoc igitur factum ratum habentes. ad utriusque peticionem confirmandum duximus. et preſentis paginae cum ſigilli noſtri impreſsione. auctoritate roborandum. Statuentes et imperiali firmiter edicto decernentes. ut nulli omnino hominum dirup-

tione uel diſturbatione qualibet contra ipſum uenire liceat. ſeu quouis malignandi ingenio illud attemptare; Cuius rei teſtes ſunt. Cuonradus Maguntinus archiepiſcopus. Luodoicus dux Bavvariae. Henricus palatinus comes Rheni. Comes Rapoto de ortinberch. comes albertus de Pogin. Fridericus Burcrauius de nurinberc. Comes Boppo de Wertheim. Cuonradus friſingenſis maior prepoſitus. Volricus prepoſitus de yſnj. Albertus de Cambe. Wernhardus de Haginove. Otto de Rauensberch. Godſchalcus de helinchouin. Robertus de durne. Kahloch de Kirchperch. Iſinrich de Vrovenhouun. Echardus de Gunzichouin. Conrad de Walt. Wernherus de Vuhtbach et alii quam plures.

Actum Maguntiae in ſollempni Curia. Anno dominicae incarnationis M.C. d. I. VII. indictione XV. datum. 11 Kal. Junij feliciter amen.

a) Sigillum deest, nec appensi cuiusdam sigilli, multo minus impressi, superest indicium; immo tortuosa quaedam incisio in membrana inferius complicata apparens, duplici nimirum cultelli ductu noviori tempore satis inepte facta, nec segmento membranaceo nec filo serico inserendo apta, manifeste demonstrat, semper etiam a primordio huic instrumento sigillum defuisse.

b) Quidam etiam naevi in isto instrumento deprehenduntur; quo pertinent;

1) modus numerum nonagesimum per litteras d. c. scribendi plane insolitus:

2) annus Christi 1197. cum indictione eiusdem anni XV. loco anni 1196. et indict. XIV., sive curia sollemnis Moguntiae habita, quae fine mensis Maii nonnisi anno Chr. 1196. convenire potest, in annum 1197. relata;

3) quaedam ineptitudo atque inconcinnitas in litteris uncialibus primae lineae, quibus pingitur titulus imperatoris, et nomen quidem: Heinricus, continuis maioribus litteris: HENRICVS;

4) ordo testes nominandi aliquo modo praeposterus; testes nimirum clerici maiores, praepositi ecclesiarum cathedralium et coenobiticarum ab episcopis seiuncti et inter testes laicos collocati.

c) Demtis tamen hisce naevis nihil in hoc instrumento invenitur, quod veritati historicae non consonet; stylus aetatem Heinrici VI. aeque exprimit ac litterarum atque interpunctionum character; possessio litigiosa in Vihtenpach haud dubie ex traditione Reginberti episcopi ad episcopatum pervenit, qualis illic alia possessio aeque litigiosa per fratrem eius Hartwicum de Hagenau episcopo eodem mortuo tradita est capitulo cathedrali passav. (Cnfr. confirmatio Papae Alexandri III. 1179); testes omnes coaevi sunt; copia eiusdem instrumenti nondum exactis sexaginta annis collectioni dictae lonstorfianae, nimirum iussu episcopi Ottonis de Lonstorf an. 1254 et sequentibus annis usque in an. 1265 conscriptae, inserta habetur, fol. 74. modo tamen nomina propria scribendi discrepans, rasuram etiam et correcturam noviorem in tertio et quarto numero anni inc. XC. conspiciendam praebens.

Salva ergo eidem instrumento manet fides historica, licet ex rationibus supra allatis inter instrumenta potius privata et praeconcepta, quam inter publica et rite exarata sit collocandum.

d) Annus 1197 et indictio XV. non pertinent ad tempus, quo peractum ipsum negotium, sed ad tempus, quo instrumentum membranae inscriptum est; anno enim 1197. in Germania non fuit imperator, in Italia eodem anno 28. Septemb. defunctus.

e) Ineditum; extractum autem ab Aventino ap. Oefele I. 712. b.

CCXLI.

Anno 1196. 4. Junii. Maguntiae.

Heinricus VI. imperator controversiam de ministerialibus inter Wolfkerum pataviensem episcopum et Albertum comitem de Bogen componit, ut liberi et bona ministerialium inter se nubentium aequaliter dividantur.

Heinricus dei gratia Romanorum imperator ſemper Auguſtus et Rex Sycilie. Ad uniuerſorum preſentem paginam intuentium peruenire uolumus noticiam. quod cum inter fideles noſtros Wolfkerum patauienſem epiſcopum et Albertum Comitem de Bogen diſſenſio ſuper miniſterialibus tam eiusdem epiſcopi et eccleſie ſue quam iam dicti Comitis frequentius uerteretur. tandem in noſtra preſentia eo modo conuenerunt. quod de pari utriusque partis et uoluntate et consensu determinatum eſt. quod miniſteriales eorum tam maſculi quam femine hinc inde ad uicem et inter ſe nubentes. ius equum optineant. et tam liberi illorum quam bona. equali diſtributione partiantur. Quc determinatio. ut tam ad modernorum quam poſterorum reducatur memoriam. hanc inde Kartam iuſſimus fieri et noſtri ſigilli impreſſione inſigniri. Teſtes huius rei ſunt. Otto Comes dc Lubenowc. Rapoto Comes dc Ortenberch. Albertus de Cambc. Walcunus de Rotenberch. et alii quam plures. Acta Moguntie anno ab incarnatione domini Milleſimo Centeſimo. XCVI. indictione XIV. II. Nonas Junii.

a) Ex libr. cop. III. f. 68. a. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Ineditum, extractum autem ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 712. a.

CCXLII.

circa annum 1196. ante mensem Augustum.

Heinricus VI. imperator Adelberto archiepiscopo salisburgensi interdicit, ne hominum (canonicorum) berthersgadensium privilegia, a se et patre suo ipsis concessa aut a praedecessoribus archiepiscopi eis permissa, ullo modo infringat.

Heinricus dei gratia Romanorum imperator ſemper auguſtus. et rex Sicilie. A. Dilecto cognato ſuo. Salisburgenſi archiepiſcopo. gratiam ſuam et omne bonum. Dignitatiſ noſtre poſtulat officium. maloſ opprimere. boniſ autem diligenter protectionem adhibere. Nouerit itaque dilectio tua. quod locus (um) berthersgadenſis eccleſiae. cum omnibus eiusdem loci hominibus tam a patre noſtro quam ab aliiſ et etiam ſeruicio et probitate eorum. ita in fide et anima noſtra commiſſum habemus. et ſic ad noſ ſpectat. quod nequaquam uolvmus nec permittimus erga coſ aliquem aliquod incommodum ſui iuriſ incurrere. Quapropter mandanteſ rogamus. et roganteſ praecipimus. ut intuitu noſtri coſdem hominef in tua defenſione erga tuoſ et alioſ commiſſoſ habeas. et omne juſ foreſti eorum in ſalinif. in Catmiif. in uenationibus et theloneiſ tandem in omnibus que tam apud noſ quam apud patrem noſtrum priuilegiiſ sunt annotata. et a praedeceſſoribus tuiſ permiſſa. neque per te neque per alivm aliquem ullomodo veliſ uel aſſumaſ infringere. quia nequaquam volvmus. quod idem (iidem) hominef alicui iudici. uel accuſatori. niſi coram imperio de cauſiſ ſuiſ reſpondeant.

a) Ex libro cop. antiquissimo berchtesgadensi f. 19.

b) Desunt notae chronologicae. Titulus autem regis Siciliae et negotium imperatoris in Germania tractatum, mandatum illud ad an. 1196. referendum esse persuadent, ante mensem tamen Augusti illius anni, quo iam in Italia imperator versabatur.

c) Editum in den Berchtesgadnischen Procefsschriften Beylag. num. 67. et separatim in Tomo foliis scriptis notato fol. 39. b., ubi in marg. idem liber copialis fol. 19. laudatur.

CCXLIII.

Circa annum 1205. 14. April. Nourinberch.

Philippus rex compromissum, quod coram se Cunradus de Kalwenberg super querimonia fratrum in Lanckheim fecit, promulgat.

Philippus dei Gratia Romanorum Rex et Semper auguſtus Notum facimuſ vniuerſis preſentem Paginam inſpecturis, quod accedente ad preſenciam noſtram Cunrado de Kalwenberg ad hoc vt iudicium Curie noſtre declinaret Super querimonia fratrum de Lanckheim Ita ſe in manus noſtras obligauit vt ipſe de cetero in curti Burcharſtorff cum omnibus poſſeſſionibus eidem curti attinentibus ſicut antea conſueuerat nulla precaria nec aliquam exactionem faceret, nec memoratos fratres occaſione dominii in eadem curti quod vulgariter ſale dicitur deinceps aliquatenus grauaret, Idque adeo ſtricto compromiſsionis vinculo in manus noſtras confirmauit vt ſi ipſe de cetero eam compromiſsionem aliquatenus violaret quod eciam dominium illud quod ſale dicitur omnimodis nobis vacaret Ita eciam quod ipſe de cetero nec hoc nec alio modo reſpectum aliquem ad predictam curtim habere deberet. Nos igitur hoc factum coram nobis rationabiliter actum proteſtantes. Regia auctoritate con-

firmamus et inviolabiliter ſicut compromiſsum eſt obſeruari decreuimus. Teſtes ſunt C. Regalis aule cancellarius et Ratisponenſis Electus, S. prothonotarius. Otto dux Meranie et alij quam plures. —

a) Ex libro quodam copiali langheimensi an. 1498. conscripto fol. 177., ubi tamen post Ottonem ducem Meraniae octo testes omissi sunt, ex novissimo diplomatario saec. XVIII. incipientis utcunque suppleti; nam pessime ibidem aliqua nomina et cognomina leguntur.

b) Caret hoc diploma notis chronologicis. Aetas tamen eius facile desumitur ex memorato hic Conrado cancellario, ratisponensis ecclesiae adhuc electo, necdum confirmato ac consecrato; talis enim audit in authographo diplomate pro monasterio Weissenoe 1205. 14. April. apud Nourinberc dato, qui sequenti mense, durante eadem curia norimbergensi, 24. Maii. 1205. iam episcopus ratisbonensis dicitur in diplom. Reichersperg. Mon. Boic. IV. 426. Vnde simul locus peracti negotii ac dati instrumenti patescit.

c) Editum in Schultes histor. Schriften 76. num. 4. omissa quadam obscura diplomatarii supra laudati lectione.

CCXLIV.

Anno 1205. 23. Maii. apud Novrinberch.

Philippus rex monasterio bertherscademensi bona in villa Wernruden donat, quaecunque ibi ipse, paterque suus Fridericus, ac frater suus Heinricus, imperatores, habuerunt.

Philippus ſecundus dei gratia Romanorum Rex et ſemper Auguſtus. Notum facimus uniuerſis imperii fidelibus tam praeſentibus quam futuriſ. quod noſ adtendenteſ diuine religioniſ cultum. qui in eccleſia Bertherſcademenſi uigere dinoſcitur. pro ſalute noſtra et remedio animarum parentum noſtrorum ipſi monaſterio et fratribus deo ibidem famulantibus damus in proprietatem et ſemper eorum (uſibus) profutura quecunque bona habuimus et progenitoreſ noſtri F. pater noſter et H. Fr. (frater noſter) diui Romanorum imperatores habuerunt in uilla Wernruden. mandanteſ et regio edicto diſtricte praecipienteſ. ut nullus ipſum monaſterium et fratres eius in hac magnitudiniſ noſtre donatione inquietare audeat. uel eam in irritum reuocare. Ad cuius rei certam in perpetuum euidentiam. hanc cartam inde conſcriptam ſigillo noſtro iuſſimus communiri. Data apud Novrinberch. anno M.CC.V.X. Kalend. Junii. Indictione VIII.

a) Ex libro copiali berchtesgadensi antiquissimo et plane coaevo fol. 30. b.
b) Indictio respondet anno Chr. expressa.
c) Ineditum.

CCXLV.

CCXLV.

Anno 1205. 24. Maii. apud Nuornberch.

Philippus rex coenobio richerspergensi, sito in comitatu Bertholdi de Andehse juxta fluvium Oenum, privilegia patris et fratris sui confirmat.

Acta anno dom. inc. M.CC.V. Indictione VIII., regnante domno Philippo ſecundo Romanorum rege, anno regni eius VIII. Data apud Nuornberch per manus ſifridi regalis aulae Prothonotarii VIIII. Kalend. Junii.

a) Ex codice membranaceo huius coenobii, anno 1420. conscripto, fol. 8,
b) Notae chronologicae inter se conveniunt.
c) Editum in Mon. Boic. IV. 426. num. 26., ubi sequentia emendentur: pag. 426. lin. 4. add. Romanorum; lin. 15 et 16. del. Pertholdi comitis; lin. 18. leg. proprietatis pro pietatis; pag. 427. lin. 2. leg. quandoque pro quanquam; lin. 2. ab infra add. (Walpurch); pag. 428. lin. 2. add. Signum domni Philippi secundi Romanorum regis invictissimi. (Monogramma).
d) Diplomata priora hic memorata vid. 1162. 4. April. et 1195. 7. Octob.

CCXLVI.

Anno 1207. 27. May. apud Basileam.

Philippus rex fratribus hospitalis S. Johannis in Jerusalem omnes possessiones, specialiter praedium in Haimbach confirmat, omnibusque licentiam concedit, de bonis illis, quae de manu regis tenent, hospitali aliquid donandi.

Philippus Secundus. dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Decet Regalem clemenciam loca diuinis deputata obſequiis protectionis ſue clippeo (clypeo) tueri diligenter. et circa commoda eorum et vtilitates, curam non ſegnem et operam inpendere efficacem. Eapropter ad vniuerſorum Imperij fidelium preſentis etatis et poſteritatis ſuceſſure (successurae) noticiam duximus perferendum, quod nos animaduertentes tam ſalubrem quam honeſtam fratrum. Hoſpitalis ſancti Johannis Baptiſte in Jeruſalem conuerſacionem quantaque locus idem contra inimicos crucis chriſtiano nomini prebeat ſubſidia, ipſam domum cum omnibus poſſeſſionibus et mancipiis ſuis in Imperio noſtro conſtitutis et ſpecialiter predium ſuum de Haimbach ſub omnimodam maiestatis noſtre recepimus proteccionem Regia auctoritate memorate domui et fratribus ipſis, confirmantes, quecumque bona inpreſenciarum poſſident. queue in poſterum preſtante deo poterunt iuſto acquiſicionis titulo adipiſci. Ad hec diuine retribucionis intuitu, et ob remedium animarum progenitorum noſtrorum concedimus et permittimus ut quicumque homo Ingenuuſ uel miniſterialis, aut cuiuscumque condicionis de bonis illis que de manu noſtra tenet. ſiue illa Imperij ſint uel ratione proprietatis nobis pertineant aliquid ſepeſato Hoſpitali erogare voluerit. libere id et ſine conſenſuſ noſtri facere poſſit requi-

ſicione, ipſam donationem tamquam per manus noſtras factam perpetuo robore vigere decernentes. Siquis igitur locum illum in bonis ſuis deinceps moleſtare preſumpſerit. uel dampnum ſibi, aut iniuriam quacumque occaſione irrogare, iram tremendi iudicis, noſtreque ſublimitatis offenſam ſe nouerit grauiter incurſurum. Quod ut verius credatur. hanc paginam exinde conſcriptam. Sigillo noſtro iuſſimus communiri. Teſtes huius rei ſunt. Amedeus. Biſuntinus. Archiepiſcopus. Conradus. Spirenſis Epiſcopus. Lindolfus. Baſilienſis Epiſcopus. Heinricus. Argentinenſis Epiſcopus. Berhtoldus. dux Ceringie. Thomas. Comes Sabaudie. Comes. Sibertus de Werda. Comes. Rudolfus. de Habſpurg. Comes. Fridericus. de Liningen. Comes. Fridricus. de zolre. Comes. Wolfradus. de Veringen. Hermannus. de Marchdorf. Heinricus. dapifer de Walport. Heinricus. de Scharphimberg. et alij quam plures. Datum apud Baſileam. Anno. dominice Incarnacionis. M.CC.VII.V. Kalend. Junij. Indiccione decima.

a) Ex transsumto Adolfi regis 1295. 11. Mart. apud Hagenoiam dato, quod insertum est novo privilegio Ludowici IV. regis dato 21. Mart. 1323. apud Nuremberg, cuius anthographum adest; collatum cum alio transsumto notarii publici 1330. exarato.

b) Indictio respondet anno Chr. expresso.

c) Ineditum.

d) Nomen praedii transsumtum Ludowici IV. Haimbach scripsit, transsumtum notarii publici autem Hemebach vocavit, quod ad marginem prioris transsumti Hambach appellatur.

e) Notandum insuper, praeter Adolphi et Ludowici IV. privilegia praedicta, insertum illis transsumtis esse privilegium renovatorium Rudolphi I. regis anno 1274. 5. Decembr. apud Nuremberg datum, cui iam priora quatuor privilegia, Friderici I. 1185. 28. Novemb., Philippi 1207. 28. Maii, Heinrici VII. 1227. 17. Octob. et 4. Novemb. adnectuntur.

f) Quia vero nullum istorum privilegiorum uspiam impressum legatur, operae pretium erit, ex illis annotare nomina magistrorum ordinis

S. Johannis. Anno igitur 1185. occurrit Raymundus Hospitalis Jerosolomitani magister.

Anno 1274. Beringerus Prior fratrum ordinis Hospitalis Sancti Johannis Iherosolomitani per Alemanniam.

Anno 1295. frater Gotfridus praeceptor ordinis Hospitalis Sancti Johannis Jerosolomitani per Alamaniam, Bohemiam et Poloniam. Cnfr. Neugart. Cod. alem. dipl. II. 327. n. 1043. a: 1290. 30. April. ubi vocatur Gotfridus de Clyngenvels.

Anno 1323. Albertus de Swartzburg Magister Ordinis Hospitalis Sancti Johannis Jerosolomitani.

CCXLVII.

Anno 1209. circa 9 — 19 Febr. apud Nurinberch.

Otto IV. rex advocatiam super bonis monasterii admontensis in Elsendorf, per comitem Meinhardum de Abensberg hactenus usurpatam, Heinrico marschalco (de Pappenheim) confert.

Otto Dei Gratia Romanorum Rex et Semper Auguſtus, Admuntensis Eccleſiae Vniuersitati Gratiam Suam, et omne bonum Veſtrae omnium Sanctitati ſignificare pium duximus, quod Abbas veſter, utpote vir Deo dilectus apud Nurinberch in praesentia noſtra querimoniam deposuit, quod Comes Meinhardus de Abinsperch tam vos, quam ipsum in praedijs veſtris Elsendorf sitis, nomine Advocatiae intolerabiliter gravaret, eodem aſserente Comite, quod Advocatiam illam quandoque ab Archiepiſcopo Salzburgenſi quandoque a Duce Auſtriae et Syriae in beneficio receperit. Verum quia ambo ijdem Principes in Judicio noſtro fuere praesentes, et a nobis diligenter requisiti, praedicto Comiti eandem Advocatiam unquam inbeneficiaſse negarunt; Sententia Principum illi usurpatam violenter Advo-

catiam prorsus abjudicavit. Nos igitur ad inſtantiam precum Abbatis humiliter petentis, favore tam Archiepiſcopi, quam Ducis Supradicti eadem praedia Fideli noſtro Henrico Marſchalco commisimus defensanda; Coenobio veſtro tam jus quam Gratiam regalem perpetualiter exhibere volentes. Nos etiam proteſtamur, quod dictam Advocatiam praenominato Comiti vel Suis haeredibus nunquam Jure contulimus pheodali. Super hac igitur atteſtatione et proteſtatione, Saepe dicto Coenobio praesentes litteras cum Sigilli noſtri munimine aſsignamus.

a) Locus, annus et dies desunt in apographo; facile autem supplentur ex ipso contextu, in quo curia Norimbergae celebrata, praesensque archiepiscopus Salisburgensis Eberhardus II. indicantur; nam hoc semel tantum sub Ottone IV. contigit, nimirum an. 1209. mense Febr., prout patet ex cod. dipl. ad historiam monasterii Rhenaugiensis per M. Hochenbaum van der Meer ap. Zapf Monumenta anecdota I. 476. cnfr. p. 3741. ubi diploma an. 1209. datum apud Nuremberc V. Idus Febr. seu 9. Febr. ex authographo insertum est, nomen archiepiscopi salzburgensis Eberhardi exprimens; similiter ex alio diplomate, cuius fragmentum affert auctor (v. Kleinmayern) der Nachrichten von Juvavia 250. not. d, quod datum est apud Noremberg XII. Kal. Mart. (18. Febr.) anno 1209. agente eodem archiepiscopo Eberhardo. Eiusdem curiae apud castrum Noricum celebratae meminit Otto de S. Blasio ap. Ussermanu Prodromo Germ. Sac. II. 512. cap. 50.

b) Ineditum. Desumtum ex quadam copia per Antonium abbatem admontensem (praefuit 1718. ob. 1751.) eiusque Priorem Sigismundum circ. an. 1728. vidimata, in qua titulus sequens, ceu ex historia quadum admontensi, praemittitur: „Hoc eodem anno (1244) Fri„dericus dux Austriae et Styriae et dominus Carniolae privilegium „ottonis imperatoris super advocatia in Elsendorf contra Meinhar„dum comitem de Abinsperch confirmat; quod privilegium scriptum „fuit in hunc modum: Otto etc.“ Post vocabulum: assignamus, haec ceu ex confirmatione Friderici II. ducis Austriae subiunguntur:

Acta sunt haec apud Anasum ab incarn. dni M.CCXLIIII. VIII. Calend. Septemb. secundae Indict. (1244. 25. August).

c) De praedio Elsendorf, parochia in praefectura bavarica Abensperg sita, notitiae plures inveniantur in Monum. Boic. VII. p. 46. n. 4. p. 108. n. 20. in monumentis admontensibus ap. Pez. thes. anecd. III. p. 664, 669, 679 etc. Anno 1667. venditum est monasterio bawarico Hohenwarth, quod testatur chronicon hohenwarthense Hueberi.

CCXLVIII.

Anno 1209. 31. Maii. apud Herbipolim.

Otto IV. rex sententiam Friderici I. imperatoris super advocatia monasterii Alderspach confirmans, Alramum de Chambe, Alberti filium, eiusque haeredes ab eadem prorsus removet.

Otto quartus diuina clementia Romanorum Rex. et ſemper Auguſtus. Diuinam maieſtatem nobis propiciam reddimus. ſi perſonis religioſis et locis diuino deputatis obſequio. humanitatis noſtre acclinabimus fauorem. amouendo ab eis cuiuslibet infeſtatoris moleſtias regia protectione. Ea propter nouerit Chriſti et imperii fidelium preſens etas. et poſteritas ſucceſſura. quod accedentes ad preſentiam noſtram ſub frequencia principum apud Herbipolim. Ludwicus venerabilis abbas in Alderſpach cum confratribus ſuis quibusdam. autenticum Friderici. Glorioſi quondam Romanorum Imperatoris diui. Auguſti nobis exhibuerunt. in quo manifeſtis cognouimus indiciis quod memorati Abbatis anteceſſor Eberhardus nomine coram prefato Imperatore recolende memorie monaſterii ſui aduocaciam iure omnimodo et legittimis probacionibus euicit a quodam alramo de Khambe. qui eam ſibi illicite et nullo fretus iure vſurpaue-

rat. Diuine ergo remuneracionis intuitu ratum haberi volentes et inconuulſum quod predictus imperator feliciter ſanctiuit. et a poſteris ſuis ſtatuit obſeruandum. Alramum de Chambe. Alberti filium. et omnes heredes ſuos ab eadem aduocacia ſicut prius factum eſt prorſus remouemus. et nullam ſibi vel alicui in ea preſtamus Warandiam. Cum enim iuris ſit eorumdem fratrum in bonis ſuis aſſumere ſibi quem voluerint aduocatum et defenſorem. et ipſi ad hoc excellenciam, noſtram ydoneam elegerint. perpetuo defenſionis vinculo eam nobis aduocaciam annectimus. a noſtra et imperii poteſtate nunquam alienandam. Ad huius autem facti robur. hanc paginam conſcriptam impreſſione ſigilli noſtri communiuimus. Teſtes autem huius rei ſunt. Hugo Hoſtienſis et Velletrenſis epiſcopus Cardinalis. Leo titulo ſancte crucis in Jerusalem. preſbiter cardinalis. Legati ſedis apoſtolice. Chunradus Spirenſis epiſcopus et aule regie cancellarius. Otto herbipolenſis epiſcopus. Manegoldus patauienſis epiſcopus Siboto Hauilbergenſis epiſcopus. Heinricus Comes Palatinus Ludwicus dux Bawarie. Leopoldus dux auſtrie Chvnradus Marchio de Landesberch Emicho Comes de Linningen. Perhtoldus Comes de Hennberch. Hartmannus Comes de Wirtilberch. Ludwicus Comes de Oetingen. Heinricus Marſcalcus de Challinden. et alii quam plures. Acta ſunt hec anno jncarnacionis dominice. M.CC.IX. Indictione XII. Datum apud Herbipolim pridie Kalendas Junii.

a) Ex libro copiali alderspacensi, qui dicitur antiquior ac minor. et est conscriptus circ. an. 1326. aut paulo antea, num. 17.

b) Indictio respondet anno Chr. indicato.

c) Editum quidem in Hund.-metrop. II. edit. Mon. 64. edit. Ratisb. 43. ac in Mon. Boic. V. 362. num. 10., ast ex alia copia, qualis habetur in libro privilegiorum maiori conscripto an. 1517. num. 37, omissionibus ac erroneis lectionibus corrupta. Nova ergo editio necessaria omnino visa est.

CCXLIX.

Anno 1210. 29. August. apud S. Salvatorem in monte Amiato.

Otto IV. R. imperator resignationem feudi, quod Cunradus de Rietperg a Conrado comite de Zolre, qui et Burggravius de Nurenberg, idemque comes de Zolre et Burggravius de Nurnberg ab ecclesia spirensi habebat, in manus Cunradi eiusdem ecclesiae episcopi, imperialis aulae cancellarii, coram se libere factam, confirmat.

Otto quartus Dei gracia Romanorum Imperator et ſemper Auguſtus. Ea, que ad commodum fidelium noſtrorum rationabiliter in noſtra geruntur preſentia, ne proceſsu temporis a memoria hominum elabi poſſint vel in ambiguum deduci, ad maiorem cautelam Scripture amminiculo dignum duximus perpetuare. Quapropter vniverſis Imperii fidelibus tam preſentis Evi quam futuri notum facimus, quod accedens ad preſentiam noſtram fidelis noſter Conradus comes de Zolre, qui et Burggrauius de Nurenberg coram nobis et multis Imperii nobilibus atque miniſterialibus conſtitutus, totum et integrum feudum illud, quod ab ipſo tenuit Cunradus de Rietperg, et quod idem Comes de Zolre et Burggrauius de Nurnberg ab eccleſia Spirenſi habebat, in manus dilecti familiaris noſtri Cunradi eiusdem Eccleſie Epiſcopi, Imperialis aule Cancellarii, libere reſignauit et illud Eccleſie Spirenſi ſibique et omnibus eius in perpetuum ſucceſſoribus dimiſit abſolutum, ut autem eadem coram Nobis reſignatio, legitime admodum et rationabiliter facta, ſtabilis ſemper et firma perſeueret et, ne idem comes, nec alia aliqua perſona Eccleſie Spirenſi ſuper hiis ullo umquam in tem-

tempore mouere poſſit conſtitutionem, hanc inde paginam conſcriptam ſigillo noſtro iuſſimus communiri. Huius itaque rei teſtes ſunt Comes Fridericus de Liningen, Berhardus de Dietis, Comes Fridericus de Sarapponte, Marchio Fridericus de Badin, Rudolphus de Kieſelowe, Waltherus pincerna de Shippen, Cunradus frater eius, Embrico de Lapide, Heinricus de Kropfisberg et alii quam plures. Datum actumque apud Sanctum Saluatorem in monte Amiato Anno Dominice Incarnationis M.CC.X IIII. Kalend. Sept. Indict. XIII.

a) Ex copia vidimata 1795. 6. Julii ad Bar. de Hardenberg Baruthum transmissa, et 22. Julii eiusdem anni 1793. fideliter descripta, quod sua manu testatus est Ph. Ern. Spiefs archivarius plassenburgensis.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt cnfr. Raumer Hohenstaufen II., 561. qui laudat diploma Ottonis IV. imp. ex cartep. di Salv. num. 356. datum in S. Salvatore di Monte Amiato 21. August. 1210.

c) Ineditum.

d) De praedicta castri Rietburg resignatione in manus Cunradi spirensis episcopi, qui postea idem castrum ecclesiae suae appropriavit, cnfr. Trithemius in chronico hirsaugiensi ad an. 1200. p. 498.; chronicon praesulum spirensium ap. Eccard corp. hist. med. aevi. II. 2267. ad an. 1200.; antiquius chronicon episcoporum spirensium in Würdtwein nov. subsid. I. 146. et Lehmann Speyr. Chronik. p. 125. 126. not. 154. et p. 513. b. ad an. 1214.

CCL.

Anno 1212. potius quam 1213. 11. Maii. Nuremberg.

Otto IV. imperator monasterium Scotorum Ratisbonae ante portam occidentalem constructum et ecclesiam S. Petri vulgo dictam, et ad austrum eiusdem civitatis in suburbio sitam, ad idem S. Jacobi Scotorum monasterium pertinentem, ad formam privilegiorum imperatorum Heinrici III., Heinrici IV., et Lotharii, petente Matthaeo, eiusdem monasterii abbate sub imperialem protectionem recipit et nomina possessionum designat:

(Spätere Ueberſetzung, in Ermanglung des Originaltextes.)

In dem namen der heyligen und untaillichen dryvaltikait. Ott der vierd ditz namens von göttlicher günſtiger miltigkeit Römiſcher Kayſer und zu allen Zeiten merer des Reichs. Seintemalen, das das alſo iſt, ſo wir den gaiſtlichen männern gunſt und gab vnnſer der zeitlichen gütern mittailen. So hoffen wir unꝛweyvelich der ewigen gütter dorumbe widerlegung zu erlanngen. Hierumben kunt ſey allen Criſten geleubigen menſchen künftigen und gegenwärtigen. wie das Cloſter der Schotten zu Regensburg vor dem Weſtenthor gebawet und auch die kirchen zu weichſand Peter in teutſch genennet. Zu Oſten der benannt Statt. gelegen under der Vorſtatt zu demſelben Cloſter ſand Jakob der Schotten gehörent, nach laut veſter beſtätnus freyhait unnſer vorfordern der Römiſchen Kayſer Heinrichs des dritten, Heinrich des vierden und Lotarii. Von eren und wirdikait der ſäligen Zwellifboten ſand peters und Jakob. Matthey Abbte und der Bruder deſſelben Cloſters. auch der Bruder der kirchen ſand Peters

bitung und betes wegen. welliche güter die den Schotten des Clo-
sters sand Jakobs werden bewärt undertänig zu sein. mit allen gütern
und besizungen. di Sy nu auffrichticlichen haben und die wir hienach
aigentlicher mit namen werden bezaichent. Aber (oder) hinfüran mit
rechtermassen haben werden. Haben wir in unser werntlichs schwert
und des Römischen Reichs besunderlichen und beschützung auffgenom-
men, in sollicher lautt. Als zu gleicher weyß von den obgesprochen
kayfern gesetzet. Ist dasselbig Closter Sand Jakob Auch die kirchen
Sand Peters und auch die gütter in Zugehörent und doselbst allein
die Schotten einwoner sind, und nyemandts anders sullen haben ewige
Freyhait. und Sy sullen auch von keinerley person groß oder klein
beschwert werden. Auch sullen Sy keinerley dienstbarkeit nur allein
Gott und seinen Heiligen getzwungen werden. noch von kainer person
groß noch clain in Sy noch in Jr gütter keiner gewalte oder Her-
schung, haben, hindangesetzet mich und meiner nachkommen kunig
und kayser. Sunder sy sullen on alle außwerffen und belaidigung
beleiben. Bittende für Sy selbs und den kayserlichen standt, und
für der gantzen heiligen cristenlichen kirchen saligkeit. Aber die Na-
men der Besitzung sind die. Manzpach. kaltenberg, Tägernheym
Gundolfing mit den Vischereyen. Rwit. Kindhausen. Gewelkove.
Wernssing. Sintzing mit seinen Weingärtten und seiner Capelln.
Poßrügk mit seiner Capeln unnd Zehendten. Traubling. Ober und
Nider Dieteldorf. mit Wälden und vischereyen und mit allen andern
Iren Zugehörungen allenthalben dorumben gelegen. Oberkoff. die
Mülle bey Sinzing. Griestett mit der Capellen, Wälden, Vische-
reyen. die Müllen Ainsidell Dietfurtt. Hailnhausen. Vogeltal. Gun-
dolshausen Butze mit der Capelln. Rindelberg. Grävenberg. Ober-
Gundelfing. Jächenhawsen. kauldorf. Engeltale. Westenholz. die
Mülle bey Brunne. Zwu Mülle bey Laber, Etzenberg. Bergkstet-
ten. Hünthaym. Helmpühel mit seiner Zugehörung. Harde. Kemp-
nat. Heynperg. Ruit. die Weyde Stetenhof. Marksteten, Sur-
chawsen. Geyrhawsen. Kerny. Tremelhawsen. Warmanstorf. Zween
Weingärtten bey dem Fuß der Prugk Regensburg. Manslo. Lyn-
dorf. Huttenhoven. Munichrwit. Chanstain Pülnhofen. Chalbesing.
Schiltern. Craphenhof. Schneitthartt. Traubenhofen. Pondorf.
Stokau. Alta. Pfäder Hagenpuch. Koger. Oberkosen. Herlschoffen.

Rudlingen. Wernising. Colbenpach. Hochdorf. Aych. Hüttendorf. Hayd. Schaur. Frieshaym. Zween Weingärtten bey Kruchnnberg, Syntzing. Wintzer mit einer Mülle und weingartten zu Osterreich. Schnaithart zu Westen. Darnach setzen wir erclären und gebieten. das ir Vogtey niemant Zymm zu leyhen haben oder zymm zu vergeben. Nur allein durch uns und unser nachkommen kunig und kayser und mit wissenhait des Abbts der Schotten. Und wir verbieten auch, gebieten in eintrugkung unsers Siegels das keinem irem Vogte Zyme Irer güter in Zugeaignen. die zu kauffen oder überzugeben, sonder allain den Schotten mit iren gütern als Sy am besten und am nützlichsten mügen Zehandeln und zu schaffen zympt. Als bisher vorzeiten von unsern Vorfordern ist behalten worden. Aber die Vogt den von uns oder von unsern nachkomen Römischen kunigen oder kaysern die Vogtey und das von bete wegen der Schotten bevolhen wirt, underwegen lassen alle schäzung. die sullen nichts gewaltiglich namen von den Pauern. Nur allain nach der maß alter Gerechtigkait. Were aber der ist. der diese unsere Freyheit aus durstigkait zerpricht, der ist vnns und unser Maiestat dreyhundert Margk Goldes unnser Aucht vervallen. Halben taile vnnser kayserlichen Cammer und den andern halben taile der obgenanten kyrchen. Dorumben aber, daß disе unsere Verleyhung vest und unvermailigt zu ewigen Zeitten beleibe haben wir diese Schrift schreiben und dieselbige mit unserm Insiegel der Maiestat geboten zu bevesten lassen. die Zewgen sind Thoman Ertzbischove zu Colln. Hertwig Bischove zu Eystetten. Mangolt Bischofe zu Passau. Degenhart Bischove zu Sitten. Wilhalm Probst zu Agran, Thoman Marggrave zu Meyssen. Albrecht Hertzog zu Sachsen. Heinrich sein Bruder Grave zu Anehalt. Robold Pfalzgrave von Witelingezbach, Heinrich sein Bruder Graf zu Ortenberg. Guntzellin des Römischen Reichs Truchsess. Ulrich von Winceberg. Camrer. Witelinus Marschalk. die ding sind geschahen nach der Menschwerdung Cristi. Als man zalt Tausend zwayhundert und dreytzehen Jare Regiments des unüberwindlichisten kayserS Otten seines Reichs des Römischen im dreytzehenden, und des kayserthumbs im dritten Jaren. Gegeben tzu Nuremberg der fünfften Ydus des Monats Mayen und des funftzehendisten Ränntiahrs der Römischen Zahl zu latein genannt Indicio.

a) Ex copia vidimata per Michaelem abbatem S. Emmerami 1468.
b) Otto IV. tantum anno 1212., 10 et 11. Maii Norimbergae fuit, quod oppidum sequenti anno eodem tempore cum Ratisbona in potestate aemuli sui Friderici II. erat. cf. Diplomata Ottonis IV. orig. n. 599. et Friderici II. orig. n. 601, 602, 603 et 606.
c) Ineditum.

CCLI.

Anno 1212. 5. Septemb. apud Herbipolim.

Otto IV. imperator monasterio Bildehusen, ordinis cisterciensis, petentibus eiusdem loci fratribus, motu proprio Bopponem comitem de Henneberg tutorem potius, quam advocatum concedit.

In Nomine Sancte et Indiuidue Trinitatis. Eiusque gratia. Otto quartus Romanorum Imperator Et Semper Auguſtus. Cum deo amabilis et venerabilis hominibus et nobis precipue dilectus Ciſtercienſis Ordo et eius Monaſteria In Imperio conſtituta ab omni Jugo Aduocatorum libera ad Imperialis maieſtatis defenſionem ſpecialiter reſpiciant Juſtum eſt vt eorum ſecuritati et quictj tanto prouideamus diligentius quanta id magis dierum malorum neceſsitas expoſtulat Et nos eorum deprecationibus aſſiduis apud deum et egemus et ſperamus atque optamus attentius adjuuarj Eapropter conſiderantes Importunitates quas cottidie paciebatur Monaſterium Bildehusen In Epiſcopatu Herbipolenſi ſitum ab hominibus, qui non habito reſpectu ad deum pro ſua ipſum Voluntate grauabant. Cum ad noſtrum patrocinium conuolarunt eiuſdem Monaſterij fratres vt debuerunt motu noſtro proprio eoſdem fratres et ipsum Monaſterium et omnia ad ipsum pertinencia Tuicionj et protectionj dilectj fidelis noſtri Popponis Comitis de Henneberck Vice noſtra commiſimus.

Ad maiorem etiam eiuſdem loci Venerabilis ſecuritatem prefato Comitj Et loco Ipſi Adiutores eſſe rogauimus et noſtra Imperialj Auctoritate precepimus viros Nobiles Fideles noſtros Manegoldum de Wilburck (Wiltberc) Conradum de Trimberck Heinricum de Sternberck Albertum de Lictenberck (Lichtenberc) Adicimus etiam et poſteris et preſentibus notum eſſe volumus quod intencionis noſtre nec eſt nec fuit aliquod ius aduocacie ex hoc facto ſiue hac noſtra commiſſione predicto Comitj vel alijs prefatis Nobilibus In predicto monaſterio vel eiuſdem pertinencijs contuliſſe. Sed cum Ibidem ſeruientibus viſum fuerit oportunum Licitum ſit ipſis alium Tutorem ſiue Tutores petere Et nobis ſit liberum eum uel eos pro noſtre voluntatis arbitrio et Ipſorum Indigencia commutare Et vt memoria noſtre huius ordinacionis omni tempore conſtet et Rata permaneat preſens ſcriptum Sigillo noſtro Juſſimus communirj Huius autem rej teſtes ſunt Otto dux Meranie Rabodo Comes palatinus de Witenlingeſbach. Meinardus Comes de Gorr (Gorz) Gerlacus de Bodingen Ludewicus de Stolberck Heinricus de Rabenſburck Otto de Sletene Theodericus de Salczburg (Salzberg) Richardus de Maſbach Albertus frater eius Datum per manus Johannis prepoſiti Werdenſis Domni Imperatoris Clericj. Signum domni Imperatoris Ottonis Quarti Invictiſſimj. (Monogramma.)

Acta ſunt hec Anno Incarnacionis Domini MCC. Duodecimo. Apud Herbipolim Nonas (Nonis) Septembris Anno regni noſtri XIII. Imperij uero IIII.

a) Ex libro copiali chartaceo monasterii Bildhausen super possessionibus eius in Grossenwenkheim, Wargeltshausen, Brönn et Trittrith circ. an. 1473. conscripto et a fol. 58. b. usque ad an. 1495. continuato. Nam bis in eodem codice hoc diploma descriptum invenitur; primo f. 33., ubi meliores quandoque lectiones depromtae sunt; altera vice fol. 60. b., unde primario ista desumta sunt, quia ibi ex originali chrismon et Monogramma depicta occurrunt.

b) Annus regni fallit, ac legendus est XV., numeratus a 12. Julii 1198, ut Böhmer in Regest. probat; annus autem imperii aliquibus tantum diebus anticipatus respondet anno Chr. expresso.

c) Editum in v. Schultes hist. Schriften II. 367. num. 41.

CCLII.

Anno 1212. 5. Septemb. Herbipoli.

Otto IV. imperator donationem villae Rodhausen, ante triginta et unum annos monasterio Bildhausen factam, coram se sub novis quibusdam personis nominatim expressis renovatam esse testatur.

Dei Gratia Otto quartus Romanorum Imperator semper Augustus. Notum sit omnibus praesentibus et futuris, quod accedentes ad praesentiam nostram cum apud Herbipolim essemus, dilecti nostri monachi et fratres de loco venerabili ordinis Cisterciensis Bildhausen coram Nobis et curia nostra donationem villae Rodhausen; quam triginta et uno annis quiete possederunt secundum attestationem Salemannorum, quorum tamen quidam decessérunt, quidam praesentes erant, sub novis quibusdam personis renovari et a Nobis confirmari humiliter postulaverunt. Renovatio autem facta est coram Nobis ex parte Donatorum ejusdem villae viri Nobilis nomine Wicoerik de Rodhausen in manus Dilectorum et fidelium Nostrorum Bertholdi Junioris Comitis de Henneberg, Conradi de Primperg, Alberti de Lichtenburg, Gothardi (Gerhardi) Comitis de Rienegk. Henrici de Sternberg, Alberti et Richardi fratrum de Mosbach, Astantibus et testantibus dilectis et fidelibus nostris Ottone Illustri Duce Moraviae (Meraniae), Rabodone Comite palatino de Wittelsbach, Poppone Comite de Henneberg, Alberto de Entsche, Gerlacho de Bottingen, Ludovico de Schellenberg, Henrico de Rabenspurg, Henrico Mareschallo, Ottone de Sletone et alijs

multis Principibus et Nobilibus. Propter petitionem igitur praedicti Collegii donationem ſupradictam, et renovationem coram Nobis factam imperiali noſtra confirmamus Auctoritate, et ut haec rata permaneant semper, scriptum praesens per figilli noſtri applicationem fecimus communiri. Datum Herbipoli Nonis Septembris. Anno incarnationis Dominicae MCCXII. Regiminis noſtri Anno XIII. Imperii vero III.

a) Ex historica collectione abbatiae Bildhausen, usque ad obitum Friderici II. sive Agricolae abbatis perducta, qui electus fuit 1689 ac obiit 1703, 11. August, et concinnata a monacho sub eius regimine in ordinem assumto, ut ibid. habetur ad finem: Occurrit autem ibidem hoc dipl. pag. 29 et 30.

b) Annus regni fallit, cum legendus sit XV.; annus autem imperii ad finem vergens respondet anno Ch. expresso.

c) Editum in v. Schultes neuen diplomatischen Beyträgen 353. num. 1., qui ibi p. 354. notat villam Rothausen sitam esse in districtu ducatus Saxonici-Römhild, cuius iudicium adhuc an. 1358, nobiles de Rothusen a comitibus de Henneberg in feudo possidebant.

d) Diploma istud cnfr. cum alio eiusdem anni ac diei pro eodem monasterio, unde testis Otto de Sletene a Schultesio omissus suppletus est.

e) In libro cop. bildhusano circ. a. 1473. super possessionibus Grossenwenkheim etc. conscripto fol. 51. b., et in diplomate wirceburgensis episcopi Ottonis anni 1217. occurrit Heinricus marscalcus de Lüre inter nobiles testes cum Boppone et Bertoldo comitibus de Henneberg, Richardo et Alberto fratribus de Maspach.

CCLIII.

Anno 1214. 20. Februar. Augustae.

Fridericus II. rex ecclesiam caesariensem, ordinis cysterciensis, in protectionem suscipit et ratas habet donationes, quas ministeriales sui illuc facere voluerint.

Fridericus dei gratia Romanorum rex ſemper Auguſtus. Rex ſicilie. Vniuerſis fidelibus chriſti Salutem. Cum ex debito regie dignitatis, cunctis iuſta et rationabilia petentibus, pium prebere debeamus auditum, maxime tamen ſeruis dei, et religioſam vitam eligentibus, clementie noſtre decet adeſſe preſidium. Eapropter, notum facimus vniuerſis, quod veſtigiis parentum noſtrorum qui ordinem Cyſtertienſem ſpecialiter dilexere, inherere cupientes, Ceſarienſem eccleſiam, que eſt eiusdem ordinis cenobium, in protectionem et tuitionem noſtram ſuſcipimus. et quicquid de rebus, vel poſſeſſionibus, ſeu prediis ſuis, vniuerſi miniſteriales noſtri, ſeu alii quilibet, noſtre ditionis, iam dicto cenobio conferre voluerint, clementer annuimus, et eorum donationes ratas habentes, noſtra licentia pariter et ſigillo in perpetuum confirmamus, Datum Auguſte X. Kal. Marcii Inditione (Indictione) ſecunda.

a) Ex libro dupplici copiali monasterii Kaisersheim uno circ. an. 1525. conscripto fol. 23. b., altero eiusdem aetatis fol. 191.

b) Annum Chr. omissum denotat Indictio ordinaria, cui favent alia eiusdem Friderici reg. diplomata Augustae hoc anno mens. Febr. et Mart. data, cnfr. Raumer Hohenstaufen II. 564.

c) Editum in Lünig spicileg. eccles. III. Theil, sive Reichsarchiv. XVIII. Band. p. 328. num. 4. et in deductione Kaisersheim. anni 1610. p. 21. num. 4. erronee ad an. 1217.

CCLIV.

Anno 1214. 4. Junii apud Lutram (caesaream).

Fridericus II. rex fideli suo Reinhardo de Lutra pro devoto servitio jus patronatus ecclesiae Ramstein et filiarum Wilrebach et Spechbach in rectum feudum concedit.

Fridericus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus et Rex Siciliae, notum facimus universis, praesentem paginam inspecturis, quod nos propter devota servicia, quae dilectus fidelis noster Reinhardus de Lut (sine dubio Lutra) jam nobis exhibuit, et Domino dante imposterum nobis est exhibiturus, ut de devoto ipsum nobis devotiorem redderemus, in rectum feudum concessimus ei, et suis legitimis haeredibus in perpetuum, jus patronatus in Ecclesia, quae nuncupatur Ramstein et filiabus Ecclesiis ad ipsam pertinentibus, videlicet Wilrebach et Spechbach, volentes, ut ipse in perpetuum et legitimi haeredes ejus, in memorata Ecclesia, cum praedictis Ecclesiis sibi pertinentibus jus Patronatus in quieta pace habeat et possideat ad cujus rei etiam imposterum memoriam praesentem paginam conscribi jussimus, et Majestatis Regiae Bulla consignari Datum apud Lutoz (Lutram) anno domini 1214. 4. Junij indictione tertia.

a) Ex copia notarii Mentges de anno 1701. 21. Aug. in tabulario spirensi asservata. Originale tunc exstabat, nam in vidimatione copiae sigillum ejus memoratur adhuc illaesum.

b) Indictio est erronea, nam loco tertiae legatur secunda.

c) In notitia ab archivo spirensi sub 30. Mart. 1833. nobis communicata indicatur, Reinhardum de Lutra, scultetum Lutrae caesareae anno

1220, fuisse dominum de Hoheneken, ejusque filium Syfridum de Hohenek jus patronatus praedictum anno 1253 donasse monasterio Einsidel prope Lutram sub expressa donationis Friderici relatione. Reinhardus de Lutra porro notatur testis apud Schœpflin Alsatia diplomatica I. no. 371 et sub anno 1216. no. 403.

d) Ineditum.

CCLV.

Anno 1214. 10. Junii. apud Egram.

Fridericus II. rex monasterium Waltsassen, situm in praedio suo, in specialem suam protectionem suscipit, illique privilegia antecessorum suorum, inprimis privilegium patris sui Heinrici VI. imperatoris, super libertate ab advocatia et a iudicaria potestate etc., renovando confirmat.

Fridericus Secundus diuina fauente clemencia. Romanorum Rex ſemper Auguſtus. et Rex Sycilie. Cum omne donum perfectum deſurſum ſit deſcendens a patre luminum, qui idcirco gloria et honore Romanum coronauit Imperium, vt de plenitudine eius omnes accipiant, et ſub vmbra ipſius paſcantur homines, cum Jumentis, et requieſcant volucres celi in ramis eius. Eapropter nos qui tante celſitudinis culmen aſcendimus, neceſse eſt, vt redempto ab eterna Seruitute Chriſti ſanguine populo, ab omni genere violente oppreſsionis, omni Eccleſiaſtico ordini, per gladium, quem non ſine cauſa accepimus, deuote denuo proſpiciamus. Huius rei gratia. vniuerſis Regni noſtri fidelibus duximus ſignificandum, quod nos ad imitationem predeceſsorum, parentumque noſtrorum (precipue) vero auguſte memorie patris noſtri Heinrici Imperatoris glorioſiſsimi, exemplo prouocati, et auctoritate inducti, Monaſterium dei Genitricis Marie, Situm in

predio noſtro Waltſachſen, cum vniuerſis bonis eius, in ſpecialem maieſtatis noſtre protectionem ſuscepimus. Omniaque anteceſsorum noſtrorum dona et Priuilegia rata eis ac perpetua eſse ſtatuimus. Illud precipue pro Regali munificentia, de conſilio et conſenſu Principum, ſuperindulgentes, vel pocius ante nos, eidem Eccleſie indultum, diſtrictius de cetero ſeruari mandantes, et innouantes, vt nullus Officiatus noſter aut Judex, ſui occaſione officii, nullus Princeps, aut Miniſterialis Imperii, nullus denique mortalium in Abbacia, in Curiis, et in omnibus villis ipſorum, ſiue manſionibus, in perſonis vel rebus Eccleſie aliquam Judiciariam exerceat poteſtatem. Sed quecumque cauſe, inter villanos ipſorum emerſerint, de furto, de cede, de incendio, et de ſimilibus. Abbatis et villicorum ſuorum arbitrio ad vtilitatem Eccleſie nulla mediante perſona componantur. Hac autem ſpeciali libertate, predictum Monaſterium, propter Agrorum nimiam ſterilitatem, et frequentes Bohemorum inſultus, ſpecialiter duximus releuandum. Statuimus eciam et ex decreto Principum, latam ſententiam, perpetua lege Sanctimus, vt ſuper poſſeſsiones, Curias et villas ipſorum fratrum, quas in preſenti habent, vel in futuro, cuiuſcumque largitione habituri ſunt, nullus mortalium Jus aduocacie ſibi vſurpare preſumat, Sed cum neceſsitas aliqua eis ingruerit, quem ipſi ſibi patronum adſciuerint, in eorum arbitrio conſiſtat. Sicque omnis omnino malignandi occaſio, penitus obſtruatur. vt prefatum Monaſterium a Judiciaria poteſtate, omnique exactione ſeculari, Theloneo videlicet, et omnibus aliis, liberum ſemper et abſolutum permaneat, Decernimus quoque, et Regali benignitate concedimus, vt quecumque perſona, libera vel Miniſterialis, vel alterius cuiuſcumque conditionis, de bonis ſuis, predictis fratribus, pro remedio anime ſue, quicquam conferre voluerit id libere faciat, et ſine aliqua contradictione. Ad huius itaque donationis certam Imperpetuum euidenciam, preſentem paginam conſcribi et maieſtatis noſtre Sigillo iuſsimus communiri. Huius rei teſtes ſunt. Albertus Magdeburgenſis Archiepiſcopus. Otto Wirtzburgenſis Epiſcopus. Engelhardus Nuemburgenſis Epiſcopus. Cunradus quondam Halberſtadenſis Epiſcopus. Herman-

nus Lantgrauius Thuringie. Theodericus Miſenenſis, et Orientalis Marchio. Otto Dux de Meran. Adolfus Comes de Schowemburch. Albertus Comes de Eberſtein. Heinricus Comes de Swartburg (Swarzburg). Fridericus Comes de Bichelingen. Burkardus Comes de Manſuelt. Burkardus Prefectus de Megdeburg. Johannes Prefectus de Gepzenſtein. Burkardus Comes de Lutterburg. Gotſchalcus de Pleytz. Erneſtus Comes de Vilſeke. Gebehardus Lantgrauius de Luchimberg. Heinricus et duo fratres eius, Aduocati de wida. Gunzelinus de Crövzh, et Albertus de Drovzh. Hermannus de Salech. Heinricus de Chamburch. Ludolfus de Berlſtetin. et quidam Miniſteriales de Egra, cum aliis multis. Signum domni Friderici Secundi Romanorum Regis Inuictiſsimi, et Regis Sycilie. (Monogramma.)

Acta ſunt hec Anno dominice incarnationis Milleſimo ducenteſimo Quarto decimo. Indictione Secunda. Regnante domno Friderico Secundo Romanorum Rege glorioſiſsimo, et Rege Sycilie victorioſiſsimo. Anno Regni eius in Imperio Secundo. Regni vero Sycilie. Septimo decimo. Datum apud Egram per manum domni Cunradi Metenſis et Spirenſis Episcopi atque Imperialis aule Summi cancellarii. IIII. Idus Junii.

a) Ex diplomate authentico Heinrici luxemburgensis 1309. 4. Julii, dato in Nuremberg, cui insertum est, et ex codice diplomatico waltsass. fin. saec. XIII. fol. 10. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Ineditum, memoratum autem in Bruschii chronologia monasteriorum Germaniae. 247.

CCLVI.

Anno 1215. 6. Sept. apud Hagenoe.

Fridericus II. Roman. rex hospitale S. Mariae in burgo Lutra in protectionem suam recipiens, ei possessiones suas confirmat.

In nomine Sanctae st Indiuidue trinitatis, Fridericus secundus Dei Gratia Romanorum Rex, semper Augustus et Rex Syciliae, Licet Diuine remunerationis obtentu, ad omnes ecclesias Pietatis nostrae aciem dirigere teneamur earum tamen commodo et Vtili feruentius nos conuenit Intendere quarum progenitores nostri fundatores extiterunt et fundatas munificentia Liberali de bonis a Deo susceptis salubriter Locupletare curauerunt, Quapropter ad Vniuersorum Imperii fidelium presentiam et futurorum notitiam duximus perferendum quod nos familiarem et dilectam nobis domum Hospitalis Sanctae Marie In Burgo nostro apud Lutram ab Imperatore Friderico Auo nostro Inclite recordationis nec non a patre nostro Imperatore Henrico et Patruo nostro Philippo rege Pia Consideratione fundatam et de bonis eorum ad vsum pauperum dotatam sub spetialem et omnimodam cum omnis bonis suis et personis Domino illic famulantibus recepimus protectionem Atque ad honorem Jhesu Christi domini nostri simulque Matris eius gloriosae et intemeratae Virginis Marie in eodem loco Ordinem et Religionem premonstratensem quemadmodum a principio fundationis eiusdem loci constitutum est perpetuo vigere et incommutabiliter decernimus permanere Confirmantes et corroborantes dictae domui omnia bona a prememoratis progenitoribus nostris contradita Omnesque alias possessiones quas in presentiarum legittime possidet aut in posterum oblatione fidelium seu quocunque justo acquisitionis titulo, domino concedente, poterit

adipisci. Possessiones autem quas nunc domus ipsa obtinet propriis duximus vocabulis exprimendas parochiam in Lutra: et duas Capellos in Castro nostro, Vnam superius et aliam Inferius cum dote et omnibus appenditiis eorum Curiam In Morlutra cum nemore et omnibus appenditiis suis Curiam Nenterwilre cum nemore et omnibus appenditiis suis Curiam hesselspach cum molendino et omnibus appenditiis suis Curiam Bremeren inter duas vias Vnam quae vadit Aspach et viam Illam que vulgariter dicitur Lecceberch Vsque ad Locum illum qui Sole nuncupatur prata In Steinewinde Curiam Buchenauwen cum suis appenditiis Curiam Susinheim cum suis appenditiis, Curiam Ibersheim cum suis appenditiis Curiam Echseim cum suis appenditiis Curiam Colginstein cum suis appenditiis Curiam Sulceh cum suis appenditiis Curiam Bochyneim cum suis appenditiis, Curiam Gumersheim et molendinum in villa Uternheim cum eorum appenditiis Census in wormatia quatuor Libras annuatim. Statuimus igitur et Regali edicto firmiter precipimus ut nulli omnino persone humili vel alte, Ecclesiastice siue seculari in prememorata Domo Hospitalis religionem praemonstratensem, In alium ordinem comitare (commutare), nec ratione incongrua cuique Licitum sit de prenominatis et expressis possionibus aliquid ab ea alienare Quod qui facere presumpserit Iram Tremendi Judicis et nostrae offensam sublimitatis grauiter se nouerit Incursurum Et in vindictam temeritatis sue mille Libras Auri purissimi persoluturum medietatem camerae nostrae Reliquam Domui hospitalis injuriam passe Ad cuius rei perhennem memoriam presens exinde priuilegium conscriptum Sigillo nostro jussimus communiri Huius rei testes sunt Comes Albertus de Aberstein (Eberstein), Comes Sibertus de Werda Comes Ludowicus de Wirtenberg Comes Fridericus de Leiningen, Philippus de Bittis Comes Gerhardus de Ditis Marshalcus de Justingen Wetherus (Wernherus) dapifer de Bolandia et Philippus frater eius Reinhardus de Lutra et alii quamplures Signum domini Friderici secundi Romanorum Regis Invictissimi et regis Sicilie, Acta sunt hec anno ab incarnatione Domini millesimo Ducentesimo quinto Decimo Indictione tertia

regnante Domino Friderico secundo Romanorum et Sicilie Rege glorioso Anno Regni eius tertio Datum apud Hagenoe Octauo Idus Septembris.

a) Ex codice privilegiorum monasterii Caesareo-lutrensis et quidem ex littera confirmatoria Friderici II. imperatoris d. d. Spirae 1237. VII. mens. Junij etc.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Schannat Hist. wormat. II. 99. num. 108. ex chartulario monast. lutrensis.

CCLVII.

Circa annum 1215. 20. Novembr. apud Egram.

Fridericus II. R. rex sententiam, in querela monasterii Waltsassen contra Cunradum de Wourz eiusque cognatos latam, promulgat, ne homines eiusdem monasterii duello vel testibus impetantur, vel alieno stare iudicio compellantur.

Fridericus de gratia Romanorum rex ſemper auguſtus. et rex Sicilie omnibus Chriſti fidelibus preſentem paginam inſpecturis gratiam ſuam et omne bonum. vniuerſitati ueſtre duximus ſignificandum quod dilecti nobis H. abbas et conuentus de waltſaſsen ſuas proponendo neceſsitates a nepotibus illorum qui ſua ipſis olim praedia in elemoſinam obtulerunt uel accepto precio uendiderunt ſe iniuſte pro indebito cenſu grauari conqueſti ſunt vnde nobis apud egram iudicio preſidentibus idem de quodam Cunrado de wourz eiusque cognatis conqueſtis (i) uirorum preſidentium data ſententia et noſtra auctoritate confirmata iudicatum eſt pro tali querela. conſcientiam abbatis prioris et celle-

cellerarii debere coram noſtro iudicio conueniri et quicquid illi profiterentur ſine omni contradictione oportere ratum haberi Ibidem eciam ſententiatum eſt ne homines ipſorum contra libertates a predeceſsoribus noſtris eis indultas duello uel teſtibus ab aliquo inpetantur uel alieno ſtare iudicio compellantur Si quis uero cauſam erga homines ipſorum habuerit coram abbate et cellerario uel ipſorum officialibus iudicium et iuſticiam exigat de eiſdem Tantam enim conſtat eſse maliciam hominum ut ſi contra poſſeſsiones et homines eccleſie teſtibus duello uel alieno iudicio agere permitterentur nulla unquam pax pauperibus Chriſti nullus diſceptandi finis concederetur vt autem ſemel data ſententia ſemper pro ipſis faciat preſentem eis paginam ſigilli noſtri inpreſsione muniri et multorum qui aderant quedam nomina iuſsimus adnotari Huius rei teſtes ſunt Otto dux de Meran, Gebhardus lantgravius. Albertus de Drowze. waltherus de lobinhvſen. anſelmus marſcalcus de Juſtin (gen) Sifridus de haginaw Heinricus de ſtrazburg et quidam alii miniſteriales de Egra. de Nurinberch. et de aldenburc. Datum apud egram XII. Kal. Decembris.

a) Ex codice diplomatico waltsassensi saeculi XIII. finientis fol. 11.

b) Annus et Indictio desunt. Locus curiae autem, Egra, annum Ch. 1215. indicare videtur, cum rex ibi adhuc 22. Decembr. h. a. fuerit.

c) Ineditum, memoratum tamen a Bruschio monast. p. 248.

CCLVIII.

Circa annum 1216. 3. Januar. apud Treverim.

Fridericus II. Rom. rex, privilegium monasterio Waltsassen apud Egram concessum confirmans, sicut officiatum suum a consuetis iudiciis in villis eiusdem monasterii suspendit, ita in omnibus advocatiis eius hoc faciendum praecipit; simul etiam domum eius in Egra, a patruo suo, Philippo rege, ei concessam, liberam esse declarat; nec non et beneficia a fidelibus suis oblata, memoratae ecclesiae corroborat.

Fridericus dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus et rex ſicilie fidelibus ſuis. H. iudici ceterisque miniſterialibus de egra gratiam ſuam et omne bonum vniuerſitati ueſtre preſentibus litteris duximus ſignificandum quod nos pro remedio anime noſtre de bona uoluntate abbatem et conuentum de waltſaſsen priuilegii apud egram dati confirmacione ſemper gaudere ſtatuimus. tum quia predicta abbatia ſpecialiter nobis attinet tum quia ciſtercienſis ordinis iura decernunt. ut bona ipſorum ſine reſpectu terrene utilitatis diuino intuitu protegamus Sicut ergo nos a conſuetis iudiciis in uillis eorum propter pacem prefate eccleſie officiatum noſtrum ſuſpendimus ita uniuerſitati ueſtre in omnibus aduocatiis ipſorum faciendum diſtricte precipimus quia inconſequens uideretur et eſset ut eccleſia quam ſine reſpectu alicuius noſtre utilitatis libertate donauimus. a uobis uel a ueſtris villicis in ſeruitutem redigeretur. Preterea predictis fratribus domum ſuam in egra ſicut bone memorie patruus noſter Philippus rex conceſsit liberam eſse concedimus nec non

et beneficia a uobis uel a parentibus ueſtris oblata ſecundum antiqua et noſtra priuilegia memorate eccleſie perpetua ſtabilitate firmamus. Datum apud treuirem III. Non. Januarii Per manum C. Metenſis et ſpirenſis epiſcopi et imperialis aule cancellarius.

a) Ex libro copiali membranaceo saec. XIII. finientis fol. 12. b.

b) Annus Christi et indictio desunt. Ipsum mandatum regis haud obscure ad sententiam, priori anno in curia egrensi 20. Novemb. pro monasterio Waltsassen latam, se referens, annum Ch. 1216. indicare videtur, cui favet locus Freviris, qua regione h. a. ac mense rex versabatur.

c) Ineditum.

CCLIX.

Circa annum 1216. — 1219.

Fridericus II. rex, querela Halsprunnensium motus, vastatoribus praediorum monasterii mandat, ut coram putiglario de Nuernberg compareant, responsuri et satisfacturi.

Fridericus dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, et Rex Sycilie. Vniuerſis hoc preſens ſcriptum inſpicientibus ſalutem. Intelleximus et (ex) querela dilectorum noſtrorum de Halſprunnen, multis predys (praedis) et uaſtacionibus eccleſiam ipſorum inquietari, Reiſa, et placita in Curys eorum frequenter haberi, et tantas iniurias ac moleſtias eos a mafactoribus (malefactoribus) perpeſſos, ut iam fere locum eundem deſerere cogantur. Verum quia eadem Abbacia nullum aduocatum preter Romanorum Regem habere dinoſcitur, et quia hec iniuria in nos redundat. Statuimus ex decreto principum, et conſilio

Curie, ne quis de cetero in Curiis eorum placita, uel Reiſas ponere uel ſtatuere preſumat, per gratiam noſtram firmiter precipientes, quatinus generaliter ab omnibus hoc neceſſarium ſtatutum obſeruetur. Siquis uero contemptor et tranſgreſſor extiterit, ſciat ſe proſcribendum et in noſtra irrecuperabiliter eſſe indignacione. Hiis autem qui in rebus eos dampnificauerunt, uel decetero dampnificare preſumpſerint, damus in mandatis quatenus, quemcumque diem et locum Cuonradus Putiglarius noſter de Nuermberg eis prefixerit, ibidem ad reſpondendum et ſatiſfaciendum comperere (comparere) non differant, quod ſi non fecerint. ſciant ſe proſcribendos. et predia ſua per dictum Cuonradum Putiglarium noſtrum et ſubditos ſuos diripienda, et omnia ad eos pertinencia ſentencie proſcripcionis ſubicienda.

a) Ex libro copiali hailsbronnensi, circa an. 1364 conscripto, in privilegiis imperialibus num. 2.

b) Nulla indicatur temporis nota. Ad curiam quandam Friderici II. regis sive ante eius coronationem imperialem, nimirum ante an. 1220. mens. Novemb., pertinere, ipsemet titulus innuit. Negotium autem turbulento tempore in curia quadam norimbergensi tractatum esse, res ipsa loquitur. Ast curias eiusmodi ibi potissimum inter an. 1216 — 1219. celebratas esse, diplomata ibi tunc data, inter se comparata, ostendunt. Inter istos ergo annos huius instrumenti aetas fluctuat.

c) Ineditum.

CCLX.

Jahr 1217 — 10. März. — Boppart.

König Fridrich II. bestättigt der Kirche zu Otterburg den Besitz des Dorfes Gersweiler.

Friderich von Gottes gnaden Römischer König allezeit Mehrer, und König von Sicillien entbieten allen getrewen seines Reichs sein Gnad und alles Guths dieweil die Göttliche Barmhertzigkeit unserer Sorgen und SorgfaltigKeit empfohlen hat, die Regierung des Römischen Reichs, darzu daß wir den Kirchen frieden und Ruheschaften herumb so hat uns billig bedeucht, daß Wir die ding, die under unsern Zeiten geschehen, nach aller ErmöglichKeit fördern und in alle Weiße bestättigen uf daß Gottes dienst zunehme, umb des willen thun Wir Kund allen 'gemeinlich daß Bechtolff von Gersweiler hat gestanden in unserer gegenwärtigKeit, und hat vorgifftet und gegeben, durch unser Hand, dem Closter der heiligen Mutter Gottes und Jungfrawen Marien zu Otterburg sein aigen dorff zu Gersweiler, gantz und gar an dorfffelden und Gewälden, an wießen Wasser und weyde mit allen Rechten, ꝛc. das da frey und ledig aigen ist von aller Oberherrschafft und Gewalt Faugtis oder Graffen umb heylswillen seiner Seelen, und vorfahren die dasselbe aigen dorff allwegen biß uf dieße Zeit in gäntzlicher und beruhiger Freyheit besessen han, dieweil aber dieße Ding offentlich für Unß, und Recht und Redlich geschehen seyn, so han wir diese gabe demmselben Closter bestättigt, und Wir verbieten mit unserem hohen Königlichen Gewalt, daß Kein Mensch hoch oder nider anderen (?) jeglichem seinem Guth, wär es aber daß Jemand in dießem ding unser Gebott verschmähete, der soll wießen daß er verfallen wird in den Zorn und Unwillen der hohen Königlichen Gewalt, dießer ding seynd Gezeugen Heinrich Graffe zu Sarbrücken, Friederich Graffe zu Leining, Anßhelm unser Marschalk von Instingen, Rheinhard Schultheiß zu Lautern, und ander viele die

dann in unſerm Pallaſt bey unß ſeyn geweßen, dieße Ding ſeynd geſchehen, in dem Jahr unſers Herren Geburt MCCXVII. geben zu Boparten uf den ſechſten Idus Mertzens, dem fünften Zinß Jahre.

a) Ex codice archivi circuli Rhenano-bavarici, dicto: Saal- und Lagerbuch des Oberamts Lautern, conscripto 1601., unde copia hujus versionis nobis transmissa est 20. Januarii 1832.

b) Indictio respondet anno expresso.

c) Ineditum.

CCLXI.

Anno 1218. circ. finem mens. Octob. vel Decemb. apud Nurnberch.

Fridericus II. R. rex duo concambia monasterii Waltsassen confirmat; primum, quo Cuono et Henricus de Libenstein partem villae Cuonradsruoth pro curia in Crapitz tradunt; alterum, quo Fridericus de Waltuorn praedium in Sconvelt et in Triebindorf pro sex praediis aliis nomĩnatis tradit.

Fridericus dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus et rex ſicilie. omnibus preſentem paginam inſpecturis in perpetuum Nouerit uniuerſitas ueſtra quod miniſteriales noſtri Cuono et henricus de libenſtein ex parte ſua et cognatorum ſuorum vlrici et rudgeri accepta ab ipſis poteſtate reſignauerunt nobis quandam partem ville in Cunratſruoth poſtulantes eam per manus noſtras offerri eccleſie waltſaſsenſi ſicut et fecimus recepta ſimiliter (ab) abbate eiuſdem loci H. (Hermanno) curia una in crapitz. et eam predictis uiris in concambium illius predii feudi iure conceſsimus. Hanc autem curiam anteceſsor prefati

abbatis tempore felicis memorie. philippi patrui mei ab arnoldo angil redemerat et ipſe abbas conſcio eodem. A. iſtud noſtra auctoritate cum predictis uiris fecit concambium. Eodem quoque die fridericus de waltuorn predium in ſconvelt et in triebindorf per manus noſtras prefato abbati confirmauit cum omni iure aduocacie. ſicut et ipſe in concambium eiuſdem libera ab aduocatis ab abbate accepit predia in pirch. in laſan. in Ruoth. in luotſow. in horwe. et in eppinruth. Actum apud nurnberch anno dominice incarnationis MCCXVIII.

a) Ex libro copiali antiquissimo f. 13.

b) Indictio ac aliae notae chronologicae praeter annum Chr. desunt. Ex loco tamen Nurnberg intelligitur, ad finem Octobris hoc instrumentum pertinere, quo tempore huius anni rex Fridericus II. illic versabatur.

c) Ineditum.

CCLXII.

Anno 1219. 18. Novembr. apud Egram.

Fridericus II. R. rex monasterio waltsassensi prata quaedam cum agris, quae piscina eiusdem monasterii apud Tursenruoth facta operuerat, ab Henrico de Kinsperg eiusque fratribus pro L. marcis per memoratam ecclesiam redempta, offert et defendenda recipit.

Fridericus dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus et rex ſicilie. omnibus preſentem paginam inſpecturis imperpetuum (*in perpetuum*). Uniuerſitati ueſtre duximus ſignificandum. quod cum dilecti in domino fratres eccleſie waltſaſsenſis piſcinam

apud turſenruth facientes. prata quedam cum agris ſuis aquis operuiſsent. Henrico de Kinſperg eiuſdem (que) fratribus attinentes. idem Henricus et fratres ipſius acceptis L. marcis ab eccleſia memorata. prata et agros in manus noſtras reſignauerunt eoſdem quos nos ſtatim diuine retributionis intuitu eccleſie predicte optulimus ac ſemper defendenda recepimus. Huius rei teſtes ſunt Alpertus de than. Ramungus de ſwaba. Marquardus de wagov. wernher de bergin. Arnoldus angil. poppo de milozt Datum apud egram XIIII. Kal. Decembris Anno dominice incarnationis MCCXVIIII.

a) Ex libro copiali antiquissimo fol. 15.

b) Indictio non est expressa. Ex aliis diplomatibus huius anni constat, Fridericum II. 8. 25 et 26. Norimbergae versatum esse, nec tamen obstat, quin 18. Novembr. eiusdem anni Egrae degerit.

c) Ineditum, memoratum autem a Bruschio in Monasteriologia p. 249.

CCLXIII.

Anno 1220. mens. Julio. apud Augustam.

Fridericus II. rex passagium sive theloneum in ponte civitatis suae Werda pro libertate omnium inde transeuntium abrogat.

In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis. patris et filii et ſpiritus ſancti Amen. Fridericus ſecundus diuina ſauente Clementia Romanorum Rex ſemper Auguſtus et Rex Sicilie. Eam ſemper induit miſericordiam diuina Clementia. et clemens diuinitas tantam iugiter amplectitur pietatem, quod quecumque bona fide ac intentione fideli deo ſeruitia miniſtrantur. eius conſpectui ſunt accepta. et a ſua non poſsunt mirabili prouidentia ſine remunerationibus pertransire. tam obſequia quam obſequentium uolun-

uoluntates. Quanto enim ſeruitia ſunt maiora. tanto ſperanda ſunt premia fidelibus meliora. Unde cum tam Reges quam principes ad ipſum oporteat mentem et animum inclinare. qui et modica et immenſa ſeruitia recipit. et dat cara immo pretioſa pro vilibus. et pro caducis ac labilibus dat eterna. nos ad eius volentes miſericordiam habere reſpectum. quanto plus poſsumus ei ſeruire in omnibus cupimus quia quanto maiora ſeruitia fuerint. tanto magis ſalubre ac ſolitum ſuae gratiae meritum preſtolamur. Notum itaque facimus uniuerſis. tam preſentibus quam futuriſ. quod nos pro ſalute noſtra et heredum noſtrorum necnon pio remedio animarum felicium Auguſtorum recolendae memoriae predeceſsorum noſtrorum. miſericorditer attendentes. quam pium ſit, iniquas conditiones abjicere ac ea que ad onus et Exactiones omnium generaliter ſunt ſtatuta. concedere libertati. maxime de ſtratis et pontibus vnde ceteri homines gradiuntur ad honorem et laudem diuini culminis. paſsagium ſiue theloneum in ponte Ciuitatis noſtrae de Werda. antiquitus conſtitutum. pro libertate omnium exinde tranſeuntium. remouemus. et priuilegio preſenti ſtatuimus, ut in ponte ipſo. pro paſsagio ſiue theloneo nihil in perpetuum requiratur. nec transeuntibus inde aliquid exigatur. Mandantes firmiter. et auctoritate regia firmiter iniungentes. quatenus nulla omnino perſona. alta vel humilis. eccleſiaſtica vel ſecularis. hanc noſtram libertatem auſu temerario infringere ſeu violare preſumat. Quod qui preſumpſerit. centum libras auri componat. que noſtrae Camere perſoluantur. Huius rei teſtes ſunt Albertus Magdeburgenſis Archiepiscopus Eggibertus Babinbergenſis epiſcopus. Otto herbipolenſis epiſcopus. Sifridus Auguſtenſis Epiſcopus. Cono fuldenſis et Elwacenſis abbas. Odacrius Boemorum Rex. Loduuicus dux Bauariae Comes palatinus Reni. Henricus Marchio Morauiae. Conradus Burgrauius de Nurnberg. Comes Artmannus de Wirtenberg. Heinricus de Niffen. Euirhardus dapifer de Walpurg. Conradus Camerarius de Werda. Vlricus frater eius et alii quam plures. vt hec autem rata et firma permaneant preſens inde priuilegium fieri fecimus. Sigillo noſtrae celſitudinis roboratum.

Signum domini Friderici ſecundi Romanorum Regis magnifici ſemper Auguſti. (Monogramma) et Regis Sicilie.

Ego Conradus dei gratia Metenſis et ſpirenſis Episcopus. Imperialis Aulae Cancellarius. vice domini Sifridi maguntinae ſedis Archiepiscopi et totius Germaniae Archicancellarii recognoui. Acta ſunt hec Anno dominicae Incarnationis milleſimo ducenteſimo viceſimo. Menſe Julii Inditione (Indictione) octaua Regnante domino noſtro Friderico dei gratia illuſtriſsimo Romanorum Rege. ſemper Auguſto. et Rege Sicilie. Anno uero Romani Regni eius in Germania Octauo et in Sicilia viceſimo tertio. feliciter Amen.

Datum apud Auguſtam. Anno. menſe et indictione preſcriptis.

a) Ex libro copiali neoburgico, num. 3. fol. 1. manu saec. XV. incipientis circ. a. 1420. scripto; correctum ex libro alio cop. saec. med. XVI. signato lit. A. fol. 3 — 5. qui servire potest loco speciminis, unde edi meretur.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Ineditum, verisimiliter autem indicatum ab abbate Königsdorfer in d. Gesch. des Kl. Z. heiligen Kreutz in Donauwörth. I. 76. ad. an. 1219.

CCLXIV.

Anno 1220. potius, quam 1221. 25 Nov. apud Sutrium.

Fridericus II. imperator monasterio Wezzinsbrunnen donat tres homines.

Datum in caſtris prope montem Roſulum iuxta Suttrium, anno Domini Mill. CC.XXI. Indict. VIIII. ſeptimo Kalend. Decembris feliciter anno imperii invictiſſimi Domini noſtri Friderici primo.

a) Ex libro duplici cop. wessofontano a Stephano Leopolder an. 1521. conscripto pag. 126 et 3.

b) Notae chronologicae expressae ac invicem conciliatae sunt ex originali dipl. eiusdem loci ac diei inter authographa ad an. 1220. potius, quam 1221. 25. Novemb. conf. Vol. XXX. p. I. pag. 106.

c) Editum in Leutner historia monasterii wessofontani 248. et in Mon. Boic. VII. 391. num. 14. Praeter duos calami errores, vel a primaevo scriptore vel a Leopolder commissos, iam ab editoribus emendatos, sequentia in Mon. Boic. l. c. inserantur, corrigantur ac omittantur. pag. 391. lin. 19. inser.: intendere; lin. 24. donamus; lin. 28. leg. Porstadele. pag. 392. lin. 3. leg.: aliquod; lin 6. leg. inde; lin, 7. leg.: Bertoldus; lin. 10. et 11. omittatur Signum dni Friderici II. Rom. imp. invict.

CCLXV.

Anno 1220. potius, quam 1221. (22 — 27. Novembr. Romae.)

Friderici II. imperatoris constitutio generalis, super libertate ecclesiastica, contra statuta et consuetudines civitatum, contra exactiones et iudicia libertati ecclesiae adversantia, contra haereticos omnes et nominibus expressos eorumque fautores, simul in favorem navigantium, peregrinorum et agricultorum, sancita.

Fridericus ſecundus diuina fauente clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus. et rex Sicilie, Ad decus et decorem chriſtianitatis nichil magis videtur accedere, quam vt expurgatis quorundam erroribus, et iniquis quorundam ſtatutis penitus deſtitutis, de cetero Eccleſia plena quiete vigeat et ſecura gaudeat, libertate. Sane adeo infidelium quorundam et peruerſorum iniquitas habundavit, ut non dubitent, contra apoſtolicam

diſciplinam et ſacros canones ſua ſtatuta confringere aduerſus eccleſiaſticas perſonas et eccleſie libertatem, Cum ergo eccleſia, que nichil debet preter bonum appetere, diſpoſitione ſauente diuina nichil velit, quod nobis eodem curſu voluntatum non placeat, hac edictali lege irritamus et precipimus irrita nuntiari, omnia ſtatuta et conſuetudines que ciuitates uel loca, poteſtates, conſules, vel quecunque alie perſone contra libertates eccleſie ac perſonas Eccleſiaſticas edere uel ſeruare temptarunt, aduerſus canonicas uel imperiales ſanctiones, et ea de capitularibus ſuis mandamus infra duos menſes poſt huiusmodi publicationem edicti penitus aboleri, et ſi de cetero ſimilia attemptaverint, ipſo iure decernimus eſse nulla et eos ſua iuriſdictione priuatos, nec non locum ubi deinceps talia preſumpta fuerint, banno mille marcarum precipimus ſubiacere, Poteſtates vero conſules, rectores, ſtatutarii, et Scriptores dictorum Statutorum, nec non conſiliarii locorum ipſorum, et qui ſecundum ſtatuta uel conſuetudines memoratas iudicauerint, ſint extunc ipſo iure infames, quorum ſententias et actus alias legitimos ſtatuimus aliquatenus non tenere. Qui ſi per annum huiusmodi noſtre conſtitutionis inventi fuerint contemptores. bona eorum per cunctas provincias mandamus impune ab omnibus occupari. ſaluis nichilominus aliis poenis contra tales in generali concilio promulgatis. Item nulla communitas uel perſona publica uel priuata collectas ſive exactiones, angarias uel perangarias, eccleſiis aliisque piis locis aut eccleſiaſticis perſonis imponant, aut invadere eccleſiaſtica bona preſumant. Quod ſi fecerint, et requiſiti ab eccleſia uel imperio emendare contempſerint, triplum refundant, et nichilominus banno imperiali ſubiaceant, quod abſque ſatisfactione debita nullatenus remittatur. Item quecunque communitas vel perſona per annum in excommunicatione propter libertatem Eccleſie fractam perſtiterit, ipſo iure banno Imperiali ſubiaceat, a quo nullatenus extrahatur, niſi prius ab eccleſia beneficio abſolutionis obtento. Statuimus autem, ut nullus eccleſiaſticam perſonam in criminali queſtione uel civili trahere ad iudicium ſeculare preſumat, contra conſtitutiones imperiales et canonicas ſanctiones. Quod ſi

fecerit, actor a iure ſuo cadat, iudicatum non teneat, et iudex ſit extunc iudicandi poteſtate priuatus. Sancimus etiam, ut ſiqui, clericis, uel perſonis eccleſiaſticis iuſticiam denegare preſumpſerint, tercio requiſiti, ſuam iurisdictionem amittant. Porro Katharos, Patharenos, leoniſtas, Sporoniſtas, arnoldiſtas, circumciſos et omnes hereticos utriusque ſexus quocunque nomine cenſeantur, perpetua dampnamus infamia, diffidamus atque bannimus cenſentes ut bona talium confiſcentur, nec ad eos ulterius reuertantur, ita quod filii ad ſucceſsionem eorum pervenire non poſsint, cum longe ſit, gravius eternam quam temporalem offendere maieſtatem, Qui autem inuenti fuerint, ſola ſuſpicione notabiles. niſi ad mandatum eccleſie iuxta conſiderationem ſuſpicionis qualitatemque perſonae propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint, tamquam infames et banniti ab omnibus habeantur, ita quod ſi ſic per annum permanſerint, extunc eos ſicut hereticos condempnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, ut poteſtates vel conſules ſeu rectores, quibuscunque fungantur officiis, pro defenſione fidei preſtent publice iuramentum, quod de terris ſue iurisdictioni ſubiectis vniverſos hereticos, ab eccleſia denotatos bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt, ita quod amodo, quandocunque quis fuerit in poteſtatem ſive perpetuam ſiue temporalem aſsumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare, alioquin neque pro poteſtatibus, neque pro conſulibus habeantur, eorumque ſententias decernimus extunc irritas et inanes. Si vero dominus temporalis requiſitus et ammonitus ab eccleſia terram ſuam purgare neglexerit ab heretica prauitate, poſt annum a tempore monitionis elapſum terram ipſius exponimus katholicis occupandam, qui exterminatis hereticis abſque ulla contradictione poſsideant, et in fidei puritate conſeruent. Saluo iure Domini Principalis, dummodo ſuper hoc nullum preſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum apponat, eadem nichilominus lege ſeruata contra eos qui non habent dominos principales. Credentes preterea receptores defenſores et fautores, hereticorum bannimus, firmiter ſtatuentes, ut ſi poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus ſa-

tisfacere contempſerit infra annum extunc ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia vel ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti liberam habeat factionem, nec ad hereditatis ſucceſsionem accedat, Nullus preterea ei ſuper quocunque negotio, ſed ipſe alii reſpondere cogatur. Quod ſi forte iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſe alique ad eius audientiam perſerantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti. Nauigia quocunque locorum peruenerint, ſi quo caſu contingente rupta fuerint, vel alias ad terram peruenerint, tam nauigia ipſa, quam navigantium bona illis integre reſeruentur, ad quos ſpectabant, antequam navigium huiusmodi periculum incurriſset, ſublata penitus omni conſuetudine locorum que huic aduerſatur ſanctioni, niſi ſint talia nauigia que piraticam exerceant, aut ſint nobis vel chriſtiano nomini inimica. Transgreſsores autem huiusmodi noſtre conſtitutionis bonorum publicatione mulctentur, et ſi res exegerit eorum audacia iuxta mandatum noſtrum modis aliis conpescatur. Omnes peregrini et aduene libere hoſpitentur, vbi uoluerint, (et hoſpitati, ſi teſtari uoluerint,) de rebus ſuis ordinandi liberam habeant facultatem, quorum ordinatio inconcuſsa ſeruetur. Si vero inteſtati deceſserint ad hoſpitem nichil perueniat, ſed bona eorum per manus epiſcopi loci tradantur, ſi fieri poteſt heredibus, uel in pias cauſas erogentur, Hoſpes vero, ſi aliquid de bonis talium contra hanc noſtram conſtitutionem habuerit. Epiſcopo triplum reſtituat quibus uiſum fuerit aſsignandum, non obſtante ſtatuto aliquo, aut conſuetudine, ſev etiam priuilegio quo hactenus contrarium inducebant, Siqui autem contra preſumpſerint, eis de rebus ſuis teſtandi interdicimus facultatem, ut in eo puniantur, in quo deliquerunt, alias prout culpe qualitas exegerit puniendi. Agricultores et circa rem ruſticam occupati dum villis inſident, dum agros colunt, ſecuri ſint quacunque parte terrarum, ita ut nullus inveniatur tam audax, ut perſonas, boves, agrorum inſtrumenta, aut ſiquid aliud ſit, quod ad operam ru-

ſticanam pertineat, invadere capere aut violenter auferre preſumat. Siquis autem ſtatutum huiusmodi auſu temerario uiolare preſumpſerit, in quadruplum ablata reſtituat, et infamie notam ipſo iure incurrat, imperiali animadverſione nichilominus puniendus. Datum anno dominice Incarnationis M.CC.XXI. Menſe Decembri. Indictione IX. —

a) Ex bulla Gregorii Papae X., data Lugduni XV. Kalend. Septembr. anno Pontificatus sui tertio, nimirum 18. August. 1274, qua testatur, privilegium illud se annotasse, prout est in archivis ecclesiae Romanae ipsius Friderici aurea bulla bullatum, in prima sui facie non cancellatum, non abolitum, nec in aliqua sui parte vitiatum. Ipsa autem bulla Gregorii X. habetur ex triplici copia vidimata. Prior copia est antiquissima, et huic Papae coaeva, data Viennae an. 1276 quarto Idus Decembr. i. e. 10. Decembr. a Friderico archiepiscopo salzpurgensi et ab episcopis, Bertholdo babenbergensi, (Chunrado) frisingensi, Petro pataviensi, Leone ratisbonensi, Dietherico gurcensi, Johanne chymensi, Wernhardo secoviensi. Copia ista bis adest, semel in authographo praedictorum episcoporum ex archivo episc. pataviensis, iterum in codice membranae ratisbonensi anno 1323 conscripto fol. 22., ubi tamen bulla Gregorii data dicitur V. Kal. Sept. Tertia autem copia inserta est diplomati Adolphi, dato franchenvurt 1295 XII. Kal. April. sive 21. Martii, iuxta exemplar, quod sibi à Chunrado salzpurgensi archiep. exhibitum ibi testatur ipse Adolphus.

b) Indictio caesarea respondet anno Chr. 1220, à quo removeri nequit eadem Friderici II. sanctio notissima. Nam lata est ipso die coronationis Romae in basilica vaticana, per Pap. Honorium III. 22. Novembr. 1220, teste ipso Papa Honorio III. ap. Raynaldum in annal. an. 1220. num. 22 — 24, certissimeque data adhuc Romae triduo aut quintiduo, quo Fridericus II. post coronationem suam Romae adhuc versabatur cnfr. Raumer Hohenstaufen III. 350 — 353. Animadvertendum autem, more notariorum medii aevi omnes Kalendas praecedentis mensis ad sequentem trahi consuevisse, adeoque etiam

X. usque V. Kal. Dec. sive 22 — 27. Novemb. mensem Decembrem notatum esse.

c) Ineditum quidem ex his exemplaribus. Editum tamen ex alio exemplari, vidimato à Chunrado archiep. salisb. 1294. 1. Octob. ap. Ried. cod. Ratisb. I. 331. n. 351. Saepius insuper cum bulla Honorii III. confirmatoria editum, in fine corp. iuris civilis inter authenticas Friderici II. tit. de statutis et consuet., in Bullar. magno Rom. I. 63 et 64, in Lünig spicileg. eccles. I. Theil. 169. n. 80. Praeviam constitutionem eiusdem Friderici II. adhuc regis 24. Sept. 1220, in castris ap. Leonem datam vid. in Lünig spicil. eccl. I. Th. 171. n. 81, in eius Cod. Il. Dipl. III. 9. et in Baluzii miscellan. I. 441.

CCLXVI.

Circ. an. 1221. inter 1220. 22. Novemb. et 1224. 16. August.

Fragmentum privilegii Friderici II. imperatoris, quo monasterium Reitenhaselach in specialem suscipit defensionem, arcens ab eo oppressionem, eique possessiones, nominatim autem salinam in Mulbach, ab archiepiscopo salisburgensi Eberhardo illi donatam, confirmat.

Quomodo omnibus ecclesiis in imperio nostro longe lateque fundatis pro suscepta amministratione terreni principatus communem et generalem defensionem impendere tenemur profusiorem tamen et ampliorem protectionis gratiam his monasteriis que de ordine cisterciensi deriuantur exhibere cogimur. quare orationum ipsorum suffragiis indesinenter fulciri credimus. Proinde monasterium Reitenhaselach ejusdem religionis cum omnibus attinentiis suis nunc in continenti acquisitis et in futuro per dei gratiam munificentia principum collatione fidelium acquirendis.

rendiſ. pro interuentu uenerabiliſ B. eiusdem loci abbatis fratrumque ſuorum in imperialem ſpecialiter et nominatim ſuscipimus defenſionem. arcenteſ ab eiſ uiolentorum qua huc uſque grauiter attriti ſunt oppreſsionem. et pacem et quietem auctoritate imperii qua preminemus. (praeeminemus) ab omnibus eoſ grauare uolentibus firmiter indicimus. (interdicimus) Decernimuſ etiam ut omnes donationeſ prediorum ſuorum. uinearum. ſalinarum. paſcuarum uel quecunque oblationes fidelium prefatiſ fratribus collatae fuerint. noſtra auctoritate firmitatem perpetuo habeant. ſimulque cum dantibus damus. confirmata plenius denuo confirmamus. nominatim tamen et expreſse ſalinam in mulbach quam uenerabiliſ dominuſ Eberhardus ſalzpurgenſiſ archiepiſcopus predictis fratribus petitione chori ſui. et coniuentia miniſterialium ſuorum legitime contulit. ſimul et noſ auctoritate imperiali contribuimus. et priuilegio preſenti inconcuſse tenendam eiſ ſtabilimus. adicimus etiam pretaxatiſ augeam in ettenowe quam dux bawarie Lvdwicus pari deuotione prememoratis contulit fratribus quam et noſ una cum ipſo eiſ poſsidendam conferimus. et ſcriptiſ noſtriſ appoſitoque ſigillo perpetuo confirmamus. Si qua igitur eccleſiaſtica ſeculariſve perſona preſcriptam noſtre confirmationis formam aliquo direptioniſ ingenio caſsare ſeu retractare intenderit. iram et indignationem imperialiſ maieſtatis ſe incurriſse pro certo cognoverit. niſi ſe a preſumptioniſ inceptiſ continuo redienſ correxerit.

a) Ex codice membranaceo raitenhaslacensi II. fine saec. XII. et initio saec. XIII. conscripto pag. 148. 149 et 150., quod instrumentorum prima manu scriptorum est aetate postremum, sed truncatum initio ac fine.

b) Epocha huius privilegii desumi potest ex stylo Friderici II., imper. (de quo cnfr. authographum diploma eius adhuc regis 1216. 15. Jul.) et ex litera initiali abbatis B. scilicet Bertholdi, qui ob. 1224. 16. August. et praefuit ab an. 1207.

c) Ineditum.

CCLXVII.

Anno 1222. versimiliter 13. Mart. Wormatiae.

Heinricus VII. rex Alberto comiti de Bogen mandat, ut Gebhardo pataviensi electo eiusque ecclesiae promissum plene solvat, quo, iuxta tenorem conventionis insertae, ante profectionem prioris et nunc defuncti episcopi Vdalrici in partes ultramarinas, castrum Hals in eius potestatem datum fuit, usque dum domini de Hals de damnis et iniuriis huic ecclesiae illatis satisfecissent.

Hainricus dei gratia Romanorum rex et ſemper auguſtus. Dilecto fideli ſuo A. Comiti de Pogen gratiam ſuam et omne bonum. Conſtitutus in praeſentia noſtra dilectus et familiaris princeps noſter G. Patauienſis electus cum canonicis et miniſterialibus ſuis quibuſdam. literas tam tuo quam Chori ſuo ſigillo ſignatas nobis exhibuit hunc modum pleniter continentes. In nomine ſancte et indiuidue trinitatis. Hec eſt forma deditionis caſtri in Hals. uidelicet quod dominus A. de Hals caſtrum illud dedit in gratiam domini ducis Babarie iunioris. idemque dux in continenti caſtrum pretaxatum poſuit in poteſtate domini Comitis in Pogen. Ita ſcilicet ut ipſe caſtrum illud fideliter obſeruaret. donec domino Epiſcopo qui nunc eſt (Vdalrico) Patauienſi uel eius ſucceſſori de dampnis et iniuriis tam in hominibus quam in rebus a. prefato A. et hominibus ſuis et fratri ſuo. a. et W. de Ratenwerch patruo utriuſque. ſecundum arbitrium et conſilium VI. de eccleſia trium uidelicet Canonicorum. et totidem miniſterialium et VI. propinquorum uel amicorum prefatorum fratrum de Hals. uel ſecundum ius uel ſecundum amicabilem conpoſitionem eccleſie fuerit ſatisfactum. Hec autem ſatiſſactio fieri debet infra tres menſes poſt

reditum domini epiſcopi et domini a. fratris prefati. A. uel poſt ſubſtitionem (substitutionem) potentis (patauienſis?) epiſcopi. ſi forte prefatus Epiſcopus reuerſus non ſuerit caſu mortis. promiſſum quoque fuit ex utraque parte quod ſi forte per amicos dominorum de Hals ſtaret quod eccleſie uel amicabiliter uel de iure non ſatiſſaceret a prefatis nobilibus et hominibus eorumdem pretaxatum caſtrum epiſcopo uel eius ſucceſſori nominate eccleſie redderetur. Si uero de communi conſenſu illorum. XII. uel maioris pertis amicabilis conpoſitio et ſatiſfactio interceſſerit deo dante caſtrum prefatis nobilibus ſine contradictione qualibet redderetur. Additum quoque fuit quod ſi forte ambos fratres pretaxatos ante ſatisfactionem eccleſie preſtandam contingeret decedere prefatum caſtrum remaneret in predicti comitis poteſtate. donec eccleſia proprietatem in illo caſtro ſe habere oſtenderet et probaret quod prefatus. A. inficiabatur penitus et negabat. Annexum fuit inſuper quod ſi prefatum comitem medio tempore contingeret forte mori miniſteriales ſui quorum nomina ſunt ſubſcripta. Heinricus de pfolinge. Palmarius. Perchtoldus de Stainberch. Rudolfus de Wolchenberch. Gerhohus de Fremelzperg. Ebo de Mos. bona fide et ſine dolo quantum in eis eſſet laborarent que (aeque) omnia effectui mançipare. Treuga quoque ex utraque parte tam hominibus quam rebus utriuſque fratris fuit fideliter compromiſſa exceptis illis qui morte Popponis culpabiles exſtiterant. nec ſe poſſent credibiliter expurgare. Poſt hec omnia prefatus comes quod hec omnia conſeruaret ut ſcripta ſunt inconuulſa fide data manu decani Patauienſi fideliter repromiſit. et iuramento preſtito confirmauit. VI. quoque de miniſterialibus ſuis fide data idem penitus promiſerunt. et ſuo firmauerunt poſtea iuramento. Rogamus itaque et ſub optentu gratie noſtre tam firmiter precipiendo mandamus quatenus iuxta huius ſcripti tenorem promiſſum huiusmodi ipſi electo et eccleſie plene ſoluas.

a) Ex codice III. et quidem continuatione codicis lonstorfiani f. 142.

b) Notae chronologicae desunt, tam diplomati, quam inserto instrumento. Ex ipsa tamen rerum gestarum serie, quae in utroque instrumento

narrantur, apparet, diploma regis pertinere ad primos tres, quatuor vel quinque menses regiminis Gebehardi episcopi, tunc nondum confirmati ac consecrati, qui mense Novemb. aut Decemb. 1221 successit Ulrico episcopo in reditu ex Oriente 31. Octob. 1221 defuncto. Contractus tamen insertus ad mensem Julium aut Augustum anni 1220 pertinet, quando Ulricus episcopus cruce signatus cum Ludwico duce Bav. per Italiam Aegyptum petiisset.

c) Ineditum.

CCLXVIII.

Anno 1222. 13. Mart. Wuermatiae. (Wormatiae.)

Heinricus VII. rex ad instantiam Gebhardi pataviensis electi proscriptionis sententiam promulgat adversus Alramum et Albertum fratres de Hals multosque alios nominatos malefactores eorumque septem castra similiter nominata, eo quod per eos ecclesia pataviensis circiter sex millibus marcarum, tempore expeditionis transmarinae sive cruciatae, damnificata fuisset.

Heinricus dei gratia Romanorum rex ſemper Auguſtus. omnibus fidelibus ſuis preſentem paginam inſpecturis gratiam ſuam et omne bonum. Ad uniuerſitatis veſtre notitiam preſentis certitudine ſcripti cupimus peruenire. quod cum ex inſtancia dilecti et familiaris principis noſtri. G. electi Patauienſis taliter in conſpectu noſtro fuiſſet data ſententia. ut ſingulas cauſas tum aliis omnibus eccleſie ſue factis in hoc ipſe debeat inchoare articulo in quo predeceſſorem ſuum illa conſtiterat dimiſiſſe. Idem coram nobis querimonia depoſuit de caſtris et malefactoribus quibusdam quorum nomina ſubnotari fecimus. quod

per eos circiter. VI. M. Marcarum dampnifitata ſua eſſet eccleſia et petiuit quatenus ſecundum indulgentiam cruce ſignatis a romana ſede conceſſam ipſi iuſtitiam exhibere curaremus. Et hec omnia cum probabilibus legitimis teſtibus coram nobis malefactores eoſdem pariter et caſtra non obſtante eo quod in babaria terra non exſtitimus preſertim tum cruceſignatorum priuilegium hanc legem excludat proſcriptionis regie ſententia iure coacti condempnauimus uniuerſitate veſtram monentes atque firmiter mandando precipientes. quatenus illos ſimiliter et caſtra ut noſtros ac Imperii proſcriptos. perſecutione veſtra non ceſſetis omnimodis inpugnare. Hec ſunt nomina eorum Alramus et frater eius Albertus de Hals. Albertus de Ode. Fridericus de Grub. Otto de Aſenhaim. Engelboldus de Tragenreyte. Engelſchalcus de Saechſingen. Heinricus de Prunſte. Rapoto et filius eius de Heyzingen. Irnfridus de Gortſne. Duringus ſagittarius. Nythardus (et) Marchardus de Tagenbach. Marchardus ſchell. Eberhardus de Aeſenhaim. Fridericus frater eius. Heinricus de Aſnhaim. Ortwinus de Yltzſtade. Hainricus murator. Rudegerus pademe. Chunradus de Aentznchirichen. et Tymo frater eius. Leo de Rogolfing. Marthelo de ſweiber. Albero de Phaffſteten. Egelbertus de Hierzpach. Engelbertus de Sweitzenpach. Albero de Fromſteten. Heinricus de Hohenwart. et frater eius Chunradus. Hainricus de Chirichperg et item Hainricus et Ruegerus frater eius Hainricus de Fraunreyt. Albero de Muterna. Hainricus de Schonſtain. Fridericus Lucho. Chunradus de Ebergozeſperig. Engelbertus de Raechenwinzperg. Item Albertus de Ewergaeſenzperg. Ortolfus de Tandorf. et frater eius Heinricus. Wanungus ſagittarius. Chunradus de Tufftat. Heinricus Fuzab. Heinricus de Tobel. Lienhardus. Heinricus. Alramus. Heinricus. Walchunus ſagittarii de Vttendorf. Heinricus de Cherſenſtain et frater ſuus chalhohus. Lienungus et Walchunus. de Ruzdorf. Pilgrimus de Oſtenholtz. Wolframus de Oehſenpach. Hartmannus (et) Dietherus de Viechtenſtain. Ortolfus de Rutingen et frater eius Vlricus. Albero de Grantperg. Rugerus de Nyndlingen. Hermannus Ponſider. Hec ſunt Caſtra hals. Schonſtain. Rotenwerch. Newn-

hawſen. Fiechtenſtain. Marſpach. Johenſtain. Acta ſunt hec apud Wuermatiam III ydus Martii. Indictione X. preſentibus Syfrido Moguntienſi Archiepiſcopo. Ottone herbipolenſi epiſcopo. Chunrado Cancellario Motinenſi (Metenſi) et Spirenſi epiſcopo. Heinrico Wurmacenſi epiſcopo. Ludwico Comite de Wirtenwerch. Wernhero de pondlande. et aliis pluribus.

a) Ex codice passav. III. f. 72.

b) Annum Chr. non expressum indicat indictio X., et ipse episcopus patav. Gebehardus tunc consecratus, licet iam fine anni 1221. electus.

c) Ineditum.

CCLXIX.

Anno 1222. 13. Mart. Wormatiae.

Heinricus VII. rex ex petitione Gebhardi electi pataviensis promulgat sententiam curiae suae, de rebus episcopatus non alienandis, absque consensu chori et ministerialium.

Heinricus dei gratia Romanorum rex ſemper Auguſtus. vniuerſis fidelibus ſuis preſentem paginam inſpecturis. gratiam ſuam et omne bonum. Ad uniuerſitatis ueſtre noticiam preſentis certitudine ſcripti cupimus peruenire. quoniam ex petitione dilecti et familiaris principis noſtri. G. electi patauienſis. queri per ſententiam feciſſemus. ſiquis epiſcopus poſſit uel debeat diſtrahere ſeu aliquo modo per infeodationes alienare preter conſilium et aſſenſum Chori ſui atque miniſterialium ſuorum quicquam de redditibus Hofmarchiarum (que ad) dominicalia pertinere noſcuntur. talis in regie maieſtatis noſtre conſpectu ſententia data fuit. quod nulli epiſcoporum liceat aliquatenus redditus huiusmodi diſtrahere ſiue alienare per infeodationes

taliter quoquam modo. Sed ſi forſan per aliquem hoc factum fuerit. talis diſtractio ſiue infeodatio. firmitatem aliquam non habebit. actum Wormacie III Idus Martii. Indict. X. preſentibus. Sifrido Moguntenſi. archiepiſcopo. Chunrado Cancellario. Metenſi et Spirenſi. Ottone Herbipolenſi. Heinrico Wormacenſi epiſcopis. Lodewico comite de Wirtenberch. et aliis pluribus. —

a) Ex codice passav. III. et quidem ex eius continuatione f. 142. b.

b) Annus non indicatus cognoscitur ex indictione et ex quibusdam personis praesentibus; nam Otto herbipol. ep. obiit 1223. 5. Decemb. et Chunradus cancellarius, metens. et spir. ep. obiit 1224. 12. Decemb.

c) Ineditum.

CCLXX.

Anno 1222. 27. April. apud Venafrum. (Venafram.)

Fridericus II. imperator fidelem suum, Witigonem praepositum de Reithenbuoch eiusque ecclesiam in specialem suam et imperii recipit protectionem; simul mandat praepositis et officiatis suis, circa possessiones dictae ecclesiae commorantibus, ut illam manutenere atque defendere consilio et efficaci auxilio non omittant.

Datum apud venafrum Quinto kaln. Maij anno dominj MCC. viceſimo Secundo. Anno Imperii noſtri Secundo. Indictione decima.

a) Ex diplomatibus confirmatoriis, quibus hocce instrumentum insertum est, et quae authentica extant:

1) Rudolphi I. 1274. 15. April. Ulmae.
2) Alberti 1299. 27. Junii. Ezzelingen, in solo vocabulo: Reithenbuch, quod albertinum diploma legit: Reintenbuoch, discrepantia.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Hund. metrop. III, edit. Mon. 160. edit. Ratisb. 110. et in Mon. B. VIII. 21. n. 13. In hisce editionibus habentur etiam Rudolphi I et Alberti laudata diplomata, omisso tamen instrumento Friderici II. ipsis inserto, ac solum memorato.

CCLXXI.

Anno 1223. potius, quam 1228. 11. Februar. Augustae.

Heinricus VII. rex sententiam per abbatem Sctī Udalrici in Augusta impetratam promulgat, et confirmat: Abbatem praedictum non teneri feodali iure, cuiquam persolvere pellicia, calceos et similia religiosorum dona.

In nomine ſancte et individue trinitatis Heinricus dei gratia Romanorum rex et ſemper Auguſtus. Quoniam a rege celi terreni imperii coronam ſumus adepti. meritum eterni regni et retributionem perpetue vite nos recepturos ſperamus ſi cum poteſtate qua ab ipſo ceteris mortalibus eminemus commoditati et quieti religioſorum virorum promptiores extitemus Eapropter notum eſſe volumus omnibus Chriſti fidelibus et precipue regni primoribus tam futuris quam preſentibus quod Abbas Monaſterii ſancti Vdalrici In Auguſta coram nobis per patronum querelam propoſuit ſe et locum ſuum a multis indebite grauari poſtulando ab eo iure feodali pellicia et calceos Hyemales Vnde nos auctoritate et poteſtate regia ſuper tali impeticione iuſticiam perquirentes a principibus regni et nobilibus ac miniſterialibus coram nobis aſſidentibus ſententiatum fuit pellicia

cia et calceos et ſimilia religioſorum dona non poſſe dici feoda nec conſtare Abbatem ea aliquo iure cuiquam perſoluere niſi ad placitum ſuum aut beniuolentia alicuius ad hoc inductus. Imperiali nempe clementia veſtigijs genitorum noſtrorum inherentes cenobium beati Vdalrici et fratres illic Deo ſeruientes tutari cupientes. maieſtatis noſtre auctoritate ſtabilimus et confirmamus eandem ſententiam. Vt nullj de cetero officialium noſtrorum et aduocatorum ſuorum ſeu miniſterialium maioris Eccleſie liceat predicta violenter et contra voluntatem abbatis et fratrum ſuorum poſtulare et confirmationem ipſam preſentis ſcripti patrocinio ſigno ſigilli noſtri roboratam ratam et inconuulſam deinceps permanere decernimus. Huius itaque confirmacionis noſtre teſtes ſunt hii Dominus Heinricus imperialis aule prothonotarius. Hartmannus Comes de Dilingen Gotfridus comes de marſteten Gerardus comes de Tokenpurgk Adalbertus de Niſen Rudolfus de Vernhaim Eberhardus Dapifer de Waltpurg Conradus pincerna de Winterſtetten. Hainricus de Itenhuſen Hainricus gans de nwenburg. Wernherus de Mendechingen Datum Auguſte III ydus februarij per manum dominj Hainrici prothonotary Indictionis XV. Incarnacionis anno M.CC.XXVIII. Anno regni domini hainrici tercio.

a) Ex libello membranaceo per Oswaldum Heintzel alias Maier, notarium publicum et scribam augustensis civitatis, anno 1450 die Sabbati sive 6ta (potius 7tima) Martii confecto sigilloque eius munito, in quo, praeter alia instrumenta summorum pontificum et episcoporum augustensium, etiam hoc descriptum invenitur fol. 5., praemisso desuper testimonio, illi imperialis (regalis) maiestatis sigillum in cordula serica appensum fuisse.

b) Notae chronologicae valde inter se dissentiunt, quarum nulla annum expressum indicat, sed indictio anno Ch. 1227, annus regni, numeratus ab electione in regem, anno Ch. 1223. respondet. Hoc ultimo ceu vera instrumenti epocha standum esse monet et persuadet Sibothonis episcopi augustensis desuper confirmatio, (Mon. Boic. XXII. 208. num. 19.), data 1233. mens. Maio, in qua dicitur, sententiam

Heinrici regis super pelliciis et calceis hyemalibus impetratam fuisse petente abbate tunc temporis Dictone, quem ex catalogo abbatum eidem Tomo praemisso tantum ab an. 1216 usque ad an. 1225 praefuisse discimus. Ad haec error legentis ac scribentis notarii facilius contigit in numeris romanis, quibus annum incarn. ac indictionis scriptum invenit, quam in anno regni, quem litteris et legit et scripsit.

c) Ineditum.

CCLXXII.

Anno 1223. 2. vel 10. potius, quam 4. Augusti. Wirceburg.

Heinricus VII. R. rex domui Teuthonicorum in Wirceburg bona, ipsi a Bodone de Rabenspurg donata et ab imperatore, patre suo, confirmata, postea autem cum aliis bonis Conradi de Reichenberg et Conradi de Smidevelt commutata, confirmat.

Hainricus Septimus diuina fauente clementia Romanorum Rex et ſemper Auguſtus. Cum ad regalis magnificentiae noſtrae celsitudinem pertineat. omnium Chriſto militantium iura confouere, ac bona ipsis collata ſub noſtri muniminis recipere protectionem, illorum potiſsime nos conuenit protectores exiſtere, qui a nobis et noſtris progenitoribus diuae memoriae ſunt fundati et ſeruitiae (ſeruitio) Jesu Chriſti fideliter inſudantes ſuam hactenus famam laudabiliter conſeruarunt. Notum ſit igitur tam preſentibus quam ſucceſſurae poſteritatis fidelibus quod fidelis noſter Bodo de Rabenſpurg diuinitus inſpiratus unacum fratre Hermanno Praeceptore domus Theutonicorum in Alemania, et fratre Hainrico de Hohenlohe. acceſsit ad Domnum Otonem uenerabilem Herbipolenſem Epiſcopum, praesentibus fidelibus noſtris Degenhardo Herbipolenſis eccleſiae maiore ſco-

laſtico, Diepoldo Marchione de Voburg Gotfrido de Hohenlohe, Hainrico magiſtro coquinae noſtrae et alijs quam pluribus, caſtrum Vuernelt et omnem ſuam proprietatem ubicunque habuit in uniuersis areis, paſcuis nemoribus et hominibus per manum iamdicti Epiſcopi ſecundum ius et conſuetudinem terrae illius uenerando Hoſpitali S. Mariae Teuthonicorum Hieroſolymitano liberaliter contulit et absoluit. Sereniſsimus igitur domnus Romanorum Imperator et rex Siciliae pater noſter habito reſpectu petitionis et teſtimonii praedicti Epiſcopi et precum dilecti et fidelis noſtri Hermanni praememorati Hoſpitalis Magiſtri donationem eandem ratam habens omne ſuum ius quod in caſtro et praedictis omnibus habebat, ad petitionem dicti fidelis Bodonis et eiusdem Magiſtri ſepedicto totaliter contulit Hoſpitali, ipſam donationem priuilegii sui autoritate (auctoritate) et munimine roborando. Quia uero fideles noſtri Conradus de Reichenberg et Conradus de Smidcuelt ſibi ius in caſtro et proprietatibus ſuprafatis usurparunt, ad decidendam inter ipſos et dilectos nobis fratres Hoſpitalis memorati, totius rancoris materiam, qui etiam ob bonum pacis et concordiae in ſuo iure prompta charitate ſaepius condeſcendunt, noſtrae maieſtatis aſsenſu accedente, talis inter ipſos compositio interuenit. Quod fratres domus memoratae caſtro iam dicto cum ſuis pertinentijs renuntiarunt hac forma, ut C. et C. ſuprafati unacum uxoribus ipſorum coram nobis conſtituti manu adunata quicquid iuris in uineto Rabenſpurg et Gerbrunnen et area in Vuirceburg profiterentur, per manum noſtram et Salemanorum ipſorum ſententialiter ſecundum ius et conſuetudinem patriae Hoſpitali S. Mariae praenotato conferrent libere et absolute. Quod factum rite et rationabiliter ſecundum formam praedictam in noſtrae maiestatis preſentia protestamur. Ad maiorem autem uenerandae domus cautelam et iuris ſui firmitudinem fratres dilecti in promiſso a nobis et ſaepefatis noſtris fidelibus acceperunt, et (ut) ſi qua forte in poſterum ipsis impetitio in bonis, a quocumque emergeret, antefatis, plenariam tam a noſtrae celsitudinis magnificentia quam ab ipsis ubique locorum ſuper eisdem uuarandiam obtinerent. Ad huius autem donationis et confirmationis

noſtrae memoriam et perpetuam firmitatem preſens priuilegium inde conſcribi et ſigillo noſtrae maiestatis iuſsimus communiri. Huius rei teſtes ſunt. Eckebertus Epiſcopus Babenbergenſis. Arnoldus praepositus, et Gotefridus archidiaconus Canonici Herbipolenſes. Marquardus Notarius imperij. Laici Diopoldus Marchio de Voburg. Gerhardus Comes de Diez. Rupertus Comes de Caſtele, et frater suus Comes Ludeuicus. Mangoldus de Vuiltperg. Vualtherus de Langenberg. Eberhardus de Nuenberg, Eberhardus Dapifer de Vualtburg, Conradus Pincerna de Schiph, Theodericus de Hohenberg, Eckhardus Pulliculus, Marcuardus Vuaiso, Vualpertus Torso, Vuolframus de Vuitoldshausen, et alij quam plures. Acta ſunt haec Anno dominicae incarnationis. M.CC.XXIII. indictione XII. Datum Vuirceburg. IIII. Auguſti.

a) Ex libro cop. wirceburg. signato n. 12. conscripto circ. an. 1561. fol. 217. b. ubi loco inscriptionis sive tituli haec notantur: Disè Copey ist mir durch Gregor Spiessen zugeschickt an. 56. (1556) vnd das Original bey den teutschen Herren.

b) Indictio XII. ordinaria respondet quidem anno Chr. 1224. Otto tamen episcopus wirceburgensis, in instrumento memoratus, iam obiit 1223. 5. vel 10. Novemb. cnfr. Ussermann histor. episcopatus wirceb. p. 82. Jure ergo ad an. 1223. hoc instrumentum refertur, in quo per errorem posita est indictio caesarea, quae non incepit ante 24. Septemb., testes autem canonici herbipolenses forsitan vices episcopi sui aegroti et absentis suppleverunt. De caetero consuetus Heinrici VII. usus calendarii romani indigitat, post num. IIII. omissum esse vocabulum: Non. vel Idus.

c) Ineditum saltem in lingua originali; nam germanica eius versio habetur in Frisio apud Ludewig Geschichtsch. v. Wirzb. p. 551. et in Lünig. spicileg. eccles. II. Theil. operis Tom. XVII. 946. num. 27.

CCLXXIII.

Anno 1225. 2. Julii. Nuremberge.

Heinricus VII. monasterium Scotorum Nurembergae, a se et antecessoribus suis, regibus et imperatoribus, constructum, amplissimo libertatis privilegio munit, simulque eius possessiones ac donatores nominibus designat.

In nomine Sancte et indiuidue Trinitatis Heinricus Septimus dei gratia Romanorum Rex et Semper auguſtus. Si viris Religioſis fauoris et munificentie gratiam impenderimus, temporalium et eternorum bonorum retribucionem indubitanter conſecuturos. nos eſſe ſperamus Quapropter notum ſit omnibus Chriſti fidelibus tam preſentibus quam futuris, qualiter monaſterium Scotorum et Hybernienſium in Nuremberge (Nuremberga ſive Nuremberg) conſtructum necnon et eccleſiam in altenfurte uulgo dictam, ad idem monaſterium ſancti Egidii ſcotorum attinentem ſecundum tenorem firme libertatis priuilegiorum anteceſſorum noſtrorum Romanorum Imperatorum et regum, ob honorem et veneracionem, beatorum apoſtolorum petri et pauli. Jacobi. et ſancti Egidii confeſſoris, Rogatu martini Abbatis et fratrum eiuſdem monaſterii atque fratrum ſancti Johannis et ſancte Katherine in altenfurte ſupplicatione, que Scotis ſancti Egidii, ſubdita eſſe probatur, cum omnibus poſſeſſionibus quas modo habent racionabiliter et quas in poſterum ſpecialibus nominibus deſignabimus, aut in futurum iuſtis modis ſunt habituri in mundiburdium defenſionis noſtre ſuſcepimus, eo ſcilicet tenore ut ſicut conſtitutum eſt ab anteceſſoribus noſtris Imperatoribus et Regibus, idem monaſterium ſancti Egidii in Nuremberg ac eccleſia in altenfurte, necnon et bona ei atti-

nentia ac ibidem ſolummodo Scoti et Hybernienſes inhabitantes, et nulli alii perpetuam libertatem habeant et tutelam, Tantum etiam humane proſperitatis bonum in adiſciſcendis (adſciſcendis) pauperibus Chriſti Scotis et hybernienſibus animaduertentes decernimus et regia auctoritate prohibemus, ne quis preter Scotos et hybernienſes. prefatam eccleſiam. ſancti Egidii monaſtico habitu inhabitet Quia etiam predicta eccleſia de Elemoſinis regalibus fundata eſt ubicunque abbas uel monachi ſui regie curie interfuerint ſtipendia a curia ſicut ab antiquo ſtatutum est, habeant, ſtatuentes ut nulla perſona humilis uel alta eccleſiaſtica uel ſecularis in eos aut bona eorum qualemcunque dominacionem habeant, preter nos et ſucceſſores noſtros. reges uel imperatores excepto Abbate ſancti Jacobi ſcotorum Ratiſponc cuius eſt ex antiqua conſuetudine et approbata ſecundum regularia ſtatuta eos corrigere, ſed ſecuri maneant abſque omni eicctione grauamine moleſtia et perturbatione nec quitquam (quicquam) ſeruitii niſi ſolo (ſoli) deo et ſanctis eius reddere cogantur orantes tantum pro ſe et ſtatu Imperii ac tocius eccleſie ſalute, Nomina autem poſſeſſionum hec ſunt Vazendorff cum aduocatia ſua, ex teſtamento regis Conradi Idem rex Contulit duas partes decime in Heroltperg tres manſos in Lewmpurg. In typerſtorff vnum manſum. Heydelpach vnum manſum. In baucſhauſen duos manſos. In Biberbach et ſymonhowe tres manſos et dimidium, Weiſenprunn duos manſos ex dono Alberti de dannę cum aduocatia, Hueſenbuhil ex dono Alberti de Reyz cum aduocatia, Rorenſtat vnum manſum ex dono turnikardi (Burcardi) de Reginhowe cum aduocatia, Kefenbach vnum manſum ex dono eiuſdem matris, Bullingen et holtzheim ex dono Reingeri, de herifbach, Meckenloch, quinque manſos ex dono Gotfridi Burggrauii, Stwphaim ex dono filii eius, Nemſdorff tres manſos ex dono Rymarii, Rorendorff. vnum manſum ex dono Eberhardi de Rietfelt, Meirſperg, quinque manſos ex dono Lewpoldi. de Grindela, Gotelendorff duos manſos. ex dono Rihze incluſe, hezelbach tres manſos ex dono Gerhardi de zewheim cum aduocatia, dornheim duos manſos ex dono Lewpoldi et filii eius de grindela, Helboltzheim. Vm-

gerheim et Kircheim ſex manſos, ex dono Hiltigardis prefectiſſe. Godelbrune vnum manſum ex dono Ludwici de aſpach, Sydelbach vnum manſum ex dono Jute de hauſen cum aduocatia, Hagenhawſen et Rotenpach, duos manſos. et dimidium, ex dono markardi de Hallenhawſen, Hoſmaſtorff (Hoſmarſtorff) vnum manſum. ex dono alheidis de henige, Reicholſwant duos manſos ex dono burchardi de ginſenha, Melgach vnum manſum ex dono Conradi prefecti de Nuremberge, villam Huel nouem manſos ex dono Burggrauii gotfridi, Newſaz quatuor manſos, ex dono gotfridi filii eius, Kempnat quatuor manſos ex dono menradi de Kempnat, Hagenhawſen et Hewndal tres manſos. ex dono Jute de Tanne Ferriden vnum manſum ex dono Alberti Lupi, Lechendorff vnum manſum ex dono Herdegen de grindila, Rorenſtat vnum manſum et dimidium Ganſtorff vnum manſum, vra, vnum manſum, Krigenbrunn vnum manſum, Kranach quatuor manſos cum aduocacia. Preterea dignum duximus, ut idem monaſterium quod a nobis noſtrisque anteceſſoribus regibus Imperatoribus noſcitur eſſe conſtructum. ab omni aduocatorum uexatione Liberum eſſe volumus, nec eiuſdem eccleſie aduocatiam concedere habere aut dare. uel obligare niſi per nos. uel noſtros ſucceſſores reges et Imperatores, et cum voluntate Abbatis Scotorum, Inhibemus etiam et precipimus ne alicui aduocato, liceat bona eorum uſurpando emere aut renouando addere. Sed ſolis ſcotis tantummodo de bonis ſuis pro ut melius uel ulterius poterint diſponere Liceat, ſicut hactenus temporibus anteceſſorum noſtrorum noſcitur obſeruatum nec eorum aduocatiam aliquis tenebit aut ſibi vendicabit ſed tutela regia inconcuſſe conſeruabitur. ob ſalutis eterne augmentum. Statuimus quoque, ut nulli ſeculari Judici, aut preconi in curia ſcotorum uel in atrio, aut in Hoſpitali dominari liceat aut Judicium exercere, et reus fugiens pacem habebit in locis eiſdem, Nolumus etiam. ut ab aliquo impignorari debeant. Siquis autem hanc libertatem eis infringere preſumpſerit. Trecentas marcas auri compoſiturus banno noſtro ſubiacebit, medietatem camere noſtre, et medietatem ſupradicte eccleſie. vt autem hec noſtra conceſſio, rata et intemerata permaneat im-

perpetuum preſentem paginam ſcribi, et maieſtatis noſtre Sigillo iuſſimus communiri, Teſtes autem ſunt hii Engelbertus colonienſis archiepiſcopus. Heinricus Eyſtetenſis epiſcopus, Ludwicus dux Bauarie, Otto dux Meranie, Dieboldus marchio de Hohinburg, Conradus Burggrauius de Nuremberg, Gerardus Comes de dietz. Heinricus Comes de Ortemburg, Hiltibrandus Marſcalcus, de Rehberg. Conradus pincerna de Winterſtetten, et alii quam plures. Acta ſunt hec, anno dominice Incarnacionis M.CC.XXV. Regnante domno Heinrico Inuictiſſimo Romanorum rege, Anno regni eius V. Datum apud Nuremberge VI. nonas Julii Indictione XIII.

a) Ex libro quodam copiali Scotorum Norimbergae saec. medii XVti.

b) Indictio et annus ante paucos, tres circiter, menses completus respondent anno Chr. expresso.

c) Editum in (Wölkern) Historia diplomat. norimb. 50. num. 6. in Schütz Corp. histor. brandenb. diplom. IV. Abtheil 63. n. 27. ex copia onolspacensi, in Falkenstein cod. diplom. antiquit. nordgov. sive Part. IV. 45. num 29. et in Ussermann Cod. diplom. ad historiam episcopatus bamb. 147. num 165; ubique tamen incorrecte, aliquibus omissis, aliis perperam lectis et male locatis.

CCLXXIV.

CCLXXIV.

Anno 1225. mense Augusto. apud Alifiam.

Fridericus II. imperator Ekkeberto babenbergensi episcopo, eiusque successoribus concedit ac confirmat nundinas in villa Frankenmarket et apud Villacum, statutis anni temporibus, habendas.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator ſemper Avguſtus et Rex Sycilie. Per preſens ſcriptum notum fieri volumus vniverſis Imperii fidelibus tam preſentibus quam futuris. quod ad ſupplicationem Ekkeberti venerabiliſ Babenbergenſis Epiſcopi dilecti principis noſtri conceſsimus ei. et eiuſ ſucceſſoribus in perpetuum. facere fieri Nundinas In villa ſua Frankenmarket et apud villacum. videlicet ut Nundine que apud Frankenmark de conceſsione noſtra ſtatuta ſunt fient ſingulis anniſ Menſe Septembri In feſto beati Mychahelis quatuordecim diebus ante et diebus totidem poſt feſtum eiuſdem. Nundine uero ſtatute apud villacam (Villacum) ſient (fiant) annuatim. Menſe Junii. feſto ſcilicet bēati Jacobi. quatuordecim diebus ante et poſt feſtum eiuſdem diebus totidem conſeruande. Qvare vniuerſitati ueſtre firmiter precipiendo mandamus. quatenus nullus Princeps. Dvx. Marchio. Comes. Scultetus. vel miniſterialiſ. alta vel humilisve perſona. eccleſiaſtica vel mundana. contra preſentis conceſsionis noſtre paginam temere venire preſumat. Quod qui preſumpſerit indignationem noſtram ſe nouerit incurſurum. Ad huius itaque conceſsionis noſtre memoriam et ſtabilem firmitatem preſens ſcriptum fieri jvſsimus Sigillo Maieſtatis noſtre munitum.

Datum apud Alifiam. Anno dominice Incarnationis Milleſimo Ducenteſimo viceſimo quinto. Menſe Avguſti terciedecime Indictioniſ. Imperante domino noſtro Friderico dei gratia

Illuſtriſsimo Romanorum Imperatore ſemper Auguſto. et Rege Sycilie. Imperii eius Anno Vto Regni uero Sicilie viceſimo octavo. feliciter Amen.

a) Ex cod. cop. saec. XIII. f. 123.
b) Notae chronologicae concordant.
c) Ineditum, memoratum autem ab Hofmann apud Ludewig in script. rer. bamb. 151.

CCLXXV.

Anno 1227. 15. Martii. apud Herbipolim.

Heinricus VII. Rom. rex monasterio Waltsassen ius patronatus ecclesiae in villa Wundreb, ad se iure haereditario devolutum, donat.

Heinricus ſeptimus diuina fauente clementia Romanorum rex et ſemper auguſtus vniuerſis imperii fidelibus preſens ſcriptum intuentibus gratiam ſuam et omne bonum Ad utriuſque uite felicitatem prodeſse nobis non ambigimus ſi loca diuino cultui mancipata noſtra donacione largitatis curauerimus ampliare et eis ſuisque ne grauentur indebite noſtra defenſione ſedula prouidere Hac itaque racione ducti. ad noticiam vniuerſorum ex inſinuacione preſencium cupimus peruenire. quod attendentes ſinceram. deuocionem dilectorum fidelium noſtrorum E. abbatis et conuentus in waltſaſsen nec non defectum ſuſtentacionum eorundem diuine Remunerationis intuitu eccleſiam. et ius patronatus ad ius (nos) iure hereditario deuoluto (deuolutum) in villa uundereb de plenitudine conſilii noſtri. necnon deliberato conſilio ſubſcriptorum principum memorato abbati et conuentui conferimus perpetuo poſsidendum cum pleno iure quo nos idem ius patronatus et anteceſsores noſtri dinoſcimur poſsediſse

Proinde eſt quod auctoritate regia vniuerſaliter et ſpecialiter inhibemus. Nequis auſu ductus temerario prelibatum abbatum (abbatem) et ſuum conuentum in pretaxata noſtra donatione iuris patronatus inpedire audeat uel in aliquo moleſtare Quod qui attemptauerit indignacionem et grauem offenſam noſtre celſitudinis ſe nouerit incurriſse Et ad maiorem euidenciam et certitudinem noſtre collationis preſentem litteram conſcribi fecimus cum ſigilli noſtri patrocinio et ſubſcriptis teſtibus communitam Teſtes autem qui prelibato facto noſtro interfuerunt Hii ſunt venerabilis eberhardus Salzburgenſis archiepiſcopus Hermannus herbipolenſis. Heinricus eiſtetenſis epiſcopus (epiſcopi) Ludewicus Bawarie Lupoldus auſtrie. Ludewicus Charintie Duces. Hermannus magiſter domus thevtonicorum Jeroſolymitanus. Bertoldus frater domus eiuſdem de Tannenrode. Cunradus Burgrauius de Nurnberch. Fridericus de Druhendingen. Gerlacus de Butingen Eberhardus dapifer de walpure Cunradus et Eberhardus pincerne de wilterſteten (winterſteten) vlricus et lupoldus Notarii et alii quam plures.

Actum anno dominice incarnationis M.CC.XXVII. Datum apud herbipolim, Id. Marcii Indictione quinta decima.

a) Ex libro copiali antiquissimo fol. 11. b.

b) Indictio respondet anno Ch. expresso.

c) Ineditum, memoratum autem a Bruschio in Monasteriologia p. 249.

CCLXXVI.

Anno 1227. 25. Apr. — Boppart.

König Heinrich nimmt das Kloſter Otterburg in ſeinen Schutz und Schirm.

Heinrich von Gottes Gnaden Römiſcher König und allezeit Mehrer, ſeinen lieben, dem Schultheißen zu Oppenheim und Lauteren und allen getreuen ſeines Reichs, ſein Gnad und alles gut. wie wohl die Konigliche SorgfaltigKeit wahrnehmen und verſehen ſoll Frieden und Schirmm allen Chriſtglaubigen gemeinlich. So ſeynd wir doch allermeiſt ſchuldig zuſchaffen das gut des Friedens, und Schirm den, die da allermeinſt vorzeicht die Andacht und GeiſtlichKeit. davon ſo empfangen wir ſonderlichen under unſeren Schirmm das Cloſter Otterburg Cyſtellſer Ordens, und alles, daß, das ihm zugehört, an liegenden, und anderen Güteren und Leuthen. Und Wir verbieten allen gemeinlich daß Niemand Kein Gewalt oder Unrecht an ſie lege, wär es aber, daß Jemand unſeren Zorn verachtet, und daſſelbe Cloſter an ſeinen Güthern oder Leuthen betrübte oder Letzte und wieder Recht anfiele, ſo gebieten und heiſen wir heftiglich üwern Triwen bey der behalt unſerer Gnaden, daß ihr euch an unſer ſtatt ihm wiederſtellet, ihren wiederſagern, und alle ding die der ehegenannten Brüderen zugehören, getreulich ſchauern und ſchirmen alß unſer aigne Güter. darzu geben Wir in unſeren Willen und Verhangnüß über alles das, daß ſie von unſeren Dienſtmahnen, oder anderen unſeren Leuthen und auch von Wohlfart aller anderen Menſchen überKommen mögen, alſo daß ſie das Freyledig ewiglich ohne alles Wiederſprechen ſollen beSitzen, Wir geben ihn auch dazu Frey-Wanderung durch alle unſere Land und verleihen ihnen von Königlicher Miltigkeit, daß ſie weder Zoll noch Keinerley Schatzung von ihren aigenen Gütern ſollen geben, es ſey uf Waſſer oder uf dem Land, ſonderlich, Zu Boparten und zu Lauteren, und an allen Enden, da Unß ſolches gewöhnlich iſt zu geben, und wir geben auch Freyen Organg zu Wey-

den ihren ſchaffen, und anderen ihrem Viehe an allen enden unſerer gebiete und herrlichKeit, geben zu Worms uf den ſiebenden Kalenden des Mayens in dem Jahr unſers Herren Geburt M.CC.XXVII.

a) Ex codice archivi regii circuli Rhenano-bavarici, dicto: Saal- und Lagerbuch des Oberamts Lautern, conscripto, unde copia hujus versionis nobis transmissa est 20. Januar. 1832.

b) Indictio et aliae notae chronologicae non sunt expressae; locus tamen annum diemque dati diplomatis manifestat ex aliis ibidem exaratis huius regis diplomatibus. Cnfr. Böhmer Regesta.

c) Ineditum.

CCLXXVII.

Anno 1227. 11. August. apud Mulhehusen.

Heinricus VII. advocatiam curiae in Frickenhusen, ad monasterium Ahusen spectantem, quam ab episcopatu herbipolensi in feodo tenuit, Hermanno episcopo herbipolensi resignat, ab eodemque episcopo remissam, praedicto monasterio confirmat.

Hainricus Septimus diuina fauente gratia Romanorum Rex et ſemper Auguſtus. omnibus preſentem paginam intuentibus in perpetuum, Ad utriusque uitae felicitatem nobis prodeſſe non ambigimus, ſi loca diuino cultui mancipata curauimus ampliare, et innatae nobis pietatis ſubſidio promouere. Hac itaque ratione ducti ex inſinuatione preſentium ad notitiam uniuerſorum uolumus peruenire, Quod cum aduocatiam cuiusdam curiae in Frickenhuſen. attinentem Abbati et Conuentui in Ahuſen ab epiſcopatu Herbipolenſi in feodo teneremus ad inſtantiam et petitionem dicti Abbatis Siſridi et ſui Conuentus nec non

diuinae remunerationis intuitu dictam aduocatiam Venerabili Hermanno Herbipolenſi epiſcopo reſignauimus ſub tali conditione ut idem Epiſcopus prenotatam (advocatiam) libere et ſub iure proprio remitteret abbati et Conuentui memorato, quod etiam in continenti in noſtra preſentia coram principibus et teſtibus ſubſcriptis liberaliter dinoſcitur feciſse, Ne igitur ab aliquo ſucceſsore noſtro prelibato Abbati et ſuo Conuentui ſuper collatione ſiue remiſsione noſtra et ſaepefati epiſcopi aliquis ſcrupulus poſsit tractu temporis ſuboriri, preſentem (paginam) ſcribi fecimus et ſigilli noſtri patrocinio communiri, auctoritate regia nihilominus firmiſsime precipientes quatinus nullus ausu ductus temerario ſaepedictum abbatem et ſuum Conuentum, tam in dicta curia quam in aliis poſsesſionibus eccleſiae ſuae moleſtare preſumat, uel iniuriam irrogare. Quod qui attentauerit indignationem et grauem offensam noſtrae celſitudinis ſe nouerit incurriſse. Datum apud Mulhehuſen III. idus. Augusti Indictione XV. Hi ſunt teſtes Hermannus Herbipolenſis epiſcopus. Hainricus Aiſtetenſis epiſcopus. C. Fuldenſis abbas. Ludouicus Dux Bauariae, Oto iuuenis Dux Bauariae. Hermannus Marchio de Baden. Conradus Burggrauius de Nuremberg. Hartmannus Comes de Dilingen, Poppo Comes Burggrauius de Henneberg. Gerlacus de Butingen. Fridericus de Truhendingen, Daniel Canonicus Noui monaſterii. Conradus Plebanus de Aſche. Plebanus de Mulehusen. Vlricus Notarius aulae regiae. Lupoldus Notarius, Albertus Notarius et capellanus Epiſcopi Aiſtetenſis, Lupoldus de Grindelach, Vlricus de Murc, Ludolfus de Seneligen, Eberhardus de Sluſſelberg. Gotefridus Camerarius, Albertus dapifer de Uuirceburg et alij quam plures.

a) Ex libro cop. wirceb. signato nr. 12. conscripto circ. an. 1561. fol. 43. b.

b) Indictio denotat annum Chr. omissum.

c) Ineditum.

CCLXXVIII.

Circa ann. 1227. 10. Oct. Augustae.

Heinricus VII. rex mandat Hermanno Lupo, ut allodium Bibirbach, pertinens ad monasterium Wezzinsbrunnen, usque ad reditum suum defendat.

a) Ex libro cop. wessofontano a Stephano Leopolder an. 1521. conscripto pag. 105.

b) Mandatum hoc cui desunt notae chronologicae, haud dubie referendum ad an. 1227. 10. Octob. sive ad diploma eiusdem regis Augustae datum, quo defensio alterius villae monasterii Wezzinsbrunnen duci Bawariae committitur, cuius superest authographum.

c) Editum in Leutner historia monasterii wessofontani 227. et in Mon. Boic. VII. 396. num. 19. ubi lin. 9. leg.: allodium.

d) Leutner l. c. intelligit Ludovicum comitem de Oettingen, qui satis eruitur ex diuturna controversia Oetingensium, monasterio wessofontano super praed. Biberbach iam inde ab an. 1142 mota, prout in cod. tradit. wessofont. legitur, Mon. Boic. l. c. 344. 350.

CCLXXIX.

Anno 1227. 17. Octob.

Heinricus VII. rex ministerialibus suis licentiam tribuit, ut possessiones suas tam in imperio et ducatu Sueviæ, quam in proprietate ipsius sitas, hospitali Jerosolymitano conferre, vendere ac commutare possint.

Heinricus Diuina fauente clementia Romanorum Rex semper Augustus Imperpetuum Si loca diuino cultui mancipata ex innate nobis pietatis subsidio curauerimus ampliare. prodesse nobis ad utriusque vite presentis ac future non ambigimus felicitatem. Huius itaque rei gratia ad noticiam vniuersorum ex insinuatione presentium uolumus peruenire. quod omnes proprietates in Imperio in ducatu Sueuie. ac in proprietate nostra sitas quas ministeriales nostri per totum Regnum nostrum. dilectis Fidelibus nostris Fratribus Hospitalis Jerosolomitani diuine remuneracionis intuitu conferre voluerint vendiderint siue quocumque modo dictis fratribus conmutauerint ratum habere uolumus et firmum. Proinde est quod Auctoritate Regia firmiter inhibemus ne quis ausu ductus temerario memoratos fratres in bonis suis uelut prelibatum esse dinoscitur. collatis ipsis uel quocumque modo legittime sibi conquisierint grauare, uel iniuriam irrogare presumat. Quod qui attemptauerit grauem offensam nostre celsitudinis se nouerit incurrisse. Ad huius itaque facti nostri perhennem memoriam, presentem paginam conscribi fecimus et Sigilli nostri patrocinio communiri Testes autem qui premissis interfuerunt hij sunt. Ludwicus Illustris dux Bawarie. Rudolfus. Palatinus de Tuewingen. Comes. Hartmannus. de Wirtemberg. Comes. Hartmannus. de Wisingen. Con-

Conradus pincerna de Winterſtet. Dietzo. de Rauenſpurg et alij quam plures. Datum. Anno dominice Incarnacionis M.CC.XXVII. XVI. Kalend. Nouembris. Indictione prima.

a) Ex transsumto variorum privilegiorum ordinis militaris S. Johannis in Jerusalem per Adolphum regem 1295 et Ludowicum IV. regem 1323, cuius ultimi extat authographum; collatum cum transsumto notarii publici 1330.

b) Indictio caesarea respondet anno Chr. expresso. Locus peracti negotii non est expressus; per testem primum autem videtur denotari Augusta, ubi rex cum eo fuit 10. Octob. vid. h. a.

c) Ineditum.

CCLXXX.

Anno 1227. 4. Nov. Basileae.

Heinricus VII. rex hospitali S. Johannis Jerosolymitani omnia confirmat bona, quae ministeriales civesque sui et imperii illuc contulerunt aut collaturi sunt.

Heinricus Septimus dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Vniuerſis Imperij fidelibus quibus preſens Scriptum exhibitum fuerit. gratiam ſuam et omne bonum. Ad vite vtriusque preſentis et future felicitatem nobis prodeſſe non ambigimus. ſi loca diuino cultui mancipata curauerimus ex innate nobis pietatis ſubſidio ampliare et eis ſuisque ne grauentur indebite ſtuduerimus pia ſollicitudine prouidere. Huius itaque rei gratia innoteſcat vniuerſis, quod nos attendentes honeſtatem ac deuotionem dilectorum Fidelium noſtrorum. Magiſtri. et fratrum Hoſpitalis ſancti Johannis Jeroſolomitani. omnia bona et poſſeſſiones que miniſteriales. Ciues noſtri et Imperij amore

virtutum ipſis conferre voluerint uel contuliſſe dinoſcuntur uel ſi qui ſe ad Religionem ipſorum tranſferre voluerint de mera benignitate Regia ratum habere uolumus et firmum. Ipſis jdem Auctoritate preſentium confirmantes. Proinde eſt quod auctoritate Regia firmiter inhibemus. ne quis auſu ductus temerario memoratum Magiſtrum et fratres ipſius in prenotatis poſſeſſionibus moleſtare uel grauare preſumat. uel in eiſdem aliquam injuriam irrogare. Quod qui attemptauerit indignationem et grauem offenſam noſtre celſitudinis ſe nouerit incurriſſe. Et ad maiorem euidenciam preſentem paginam ipſis ſcribi fecimus, et Sigilli noſtri patrocinio communiri. Datum apud Baſileam. Anno domini M.CC.XXVII pridie Non. Nouembris. Indictione prima.

a) Ex transsumto variorum privilegiorum ordinis militaris S. Johannis in Jerusalem per Adolphum regem 1295. et Ludowicum IV. regem 1323, cuius ultimi extat authographum; collatum cum transsumto notarii publici 1330.

b) Indictio caesarea respondet anno Chr. expresso.

c) Ineditum.

CCLXXXI.

Anno 1229. 18. Martii in civitate Jerusalem.

Fridericus II. imperator universis per imperium comitibus, baronibus, militibus caeterisque nobilibus annunciat prosperos suos successus in partibus transmarinis.

Fridericus dei gratia Romanorum imperator ſemper Auguſtus. Jeruſolime et Sycilie Rex. Comitibus Baronibus. Militibus ceteriſque nobilibus et vniuerſis per imperium conſtitutis. qui-

bus preſentes littere oſtenſe fuerint. fidelibus ſuis gratiam ſuam et bonam uoluntatem. Letentur omnes in domino et exultent recti corde quoniam beneplacitum eſt ei ſuper populo ſuo. ut exaltet manſuetos in ſalute. Laudemus et nos eum quem laudant angeli. quoniam ipſe eſt dominus deus noſter qui facit mirabilia magna ſolus. Quique antique miſericordie ſue non oblitus ea miracula noſtris temporibus innouauit. que feciſſe legitur in diebus antiquis. Quia cum ipſe ut notam faciat potentiam ſuam. ſemper non in equis aut curribus glorietur. nunc dedit ſibi gloriam in paucitate uirorum. ut cognoſcant et intelligant omnes gentes. quod ipſe ſit terribilis in magnificentia. glorioſus in maieſtate. et mirabilis in conſiliis ſuper filios hominum. Cum in paucis diebus iſtis. miraculoſe potius quam uirtuoſe negotium illud sit feliciter peractum. quod a longis retroactiſ temporibus multi potentes et diuerſi principes orbis. nec in multitudine gentium. nec per metum. aut quodlibet aliud facere potuerunt. E. (Ecce) quam laudanda eſt clementia creatoris. et quam metuenda ſemper potentia uirtutis ipſius. quia cum in humilitate mentis. et deuotione cordis ſemper proceſſerimus. ad ſeruicium ſanctum eius nobis ab ipſo principio conſilio et auxilio ſue non defuit pietatis. E. (Ecce) quam glorificanda eſt ineffabilis pietas redemptoris. qui ſuper deuotum populum ſuum peccatis noſtris facientibus. tamdiu derelictum. nunc ex alto reſpiciens. ipſum ſecundum miſerationum ſuarum multitudinem uiſitauit. Ecce nunc quidem dies illa ſalutaris aduenit. in qua ueri chriſticole ſalutare ſuum accipiant. a domino deo ſuo. et cognoſcat et intelligat orbis terrarum. quod ipſe eſt. et non alius. qui ſeruorum ſuorum ſalutem. quando uult. et quomodo uult operatur. Recolimus itaque quod ex hiis qui (ac) procurante altiſſimo in principio acceſſus noſtri uſque accaronam. nobis feliciter contigerunt. ueſtram deuotionem fecimus plene certam. Nunc autem de ſubſequentibus proſperis omni gaudio et felicitate maioribus. que operante ſola uirtute diuina. nobis poſtmodum emerſerunt. tranſcurſa materia de premiſſis. ne longus ſermo deſideria ueſtra diu teneat in ſuſpenſo. uos uolumus plenius reddere cer-

tiores. Nouerit itaque deuotio ueſtra. quod nos ſemper ſpem firmam habentes in deo. firmiterque credentes. quod Jeſus Chriſtus filius eius. pro cuius ſeruitio corpus et animam expoſuimus. ſic deuote nos non relinqueret. in tam remotis regionibus et ignotis. quin ſaltim ad honorem et gloriam ſuam. conſilium et auxilium ſalutare nobis tribueret in obſequio ſuo ſancto. In eius nomine ad ipſius ſeruitium procedentes. quinto decimo die menſis nouembris. primo preteriti. Joppen uenimus. ut reedificaremus caſtrum ipſum. quatinus eundi in Ciuitatem ſanctam Jeruſalem. facilior pateret aditus nobis et exercitui Chriſtiano. nec tamen ſine temptatione maxima per continuationem dierum octo. Chriſti exercitus fuit ibi. Quia cum unusquiſque de exercitu neceſſaria uictus pro ſe et equitaturis ſuis. ſufficienter pro diebus pluribus portare per terram. cum Someriis (Sumeriis) nequiuiſſet. et propter hoc ſpecialiter parata eſſent uaſella nonnulla in portu accarona. que uictualium copiam portare debebant. repente ac fortiter turbato aere. uentoque flante grauiſſime. et tumeſcentibus etiam ultra modum procellis. ſuccurſus uaſellorum illorum per continuos VIII dies. adletis Chriſti. et Chriſtiane defenſoribus fidei. pro peccatis noſtris exſtitit interdictus. Fuit autem tunc murmur et timor maximus aput multos. ne ſuper populum ſuum dominus forſitan indignatus. gladio dire famis uellet ipſos penitus delere de terra. Sed quia ſumma eſt ira dei miſereri potius quam iraſci. quia etiam ineffabilis clementia eius ultra quam credi poteſt temptari hominem non permittit. lacrimoſis et ſupplicibus. rogatus precibus et exercitatus clamoribus ualde piis. continuo imperauit uentis et mari. et facta eſt tranquillitas magna. dicentibus unanimiter et clamantibus uniuerſis. Qualis eſt hic qui uentis et mari imperat. et ipſi obediunt ei. Statimque uaſellorum innumera multitudo cum ingenti copia frumenti ordei. vini. et neceſſariorum omnium Joppen uenit. Tunc autem totus exercitus ſic fuit ſaciatus bonis omnibus et refertus. quod preter peregrinos. (et) aliquos forte pauperes mendicantes. in exercitu ubique nullus fuit alius. quin neceſſaria recepiſſet. alter pro uno. alter pro duobis menſibus. habundanter. Et

adhuc ſecundum miſerationem diuinam. ut manifeſtaret apertius gloriam ſuam nobis. tranquillitate maris et aeris. contra naturam temporis. diu ac diu mirabiliter perdurante. uaſella predicta redierunt Accaroniam. et iterum ac iterum et multotiens. poſtea ſunt reuerſa. Et taliter faciendo frequenter onerata currebant. ſimiliter omni die. ita quod inantea de neceſſariis omnibus habundantia indeficiens. et mirabilis in exercitu ſemper fuit. Exiſtentibus autem ibidem et ad reedificationem ipſius caſtri magnificam intendentibus. que ſicut ſperamus et credimus. nobis et Chriſtianitati toti erit memoriale in euum. de Soldano babilonie ad nos. et a nobis ad Soldanum eundem nuntii plures et pluries iuerunt. et uenerunt hinc inde. Qui Soldanus dicta una tantum. diſtans a nobis. et Soldanus etiam qui Scharaf dicitur. frater eius cum eo. apud Ciuitatem Gazaram. diffuſum habentes exercitum et. ex altera parte apud Ciuitatem Neapolim. Soldanus Damaſci nepos eorum cum innumera multitudine militum et peditum. gentis ſue ad unam dietam prope nos et Chriſtianum exercitum morabantur. Et cum de reſtitutione terre ſancte ab alterutra partium per internuncios tractaretur. tandem Jeſus Chriſtus dei filius. deuotam patientiam noſtram ex alto reſpiciens compatiendo nobis miſericorditer in ſe ipſo. ſic fecit. quod Soldanus Babillonie (Babilonie) reſtituit nobis Ciuitatem ſanctam Jeruſalem. locum uidelicet ubi pedes Chriſti ſteterunt. locum etiam ubi ueri adoratores in ſpiritu et ueritate patrem patrum adorant. Et ut de reſtitutione huiusmodi certos uos per ſingula faciamus. ſciatis quod non ſolum reſtitutum eſt nobis corpus Ciuitatis ſancte. ſed tota contrata. (contrada) ſicut. deſcendit inde uſque ad maritimam ad Caſtrum Joppen. ut peregrini de cetero proceſſum liberum habeant ad ſepulchrum. et ſecurum inde regreſſum. excepto uidelicet. quod cum Sarraceni in quadam ueneratione maxima templum habeant. et illuc ſecundum ritum eorum ad orandum in modum peregrinorum accedant. permittamus eos uenire libere uerumtamen ſine armis. et quod uoluerimus. nec hoſpitabuntur ibi ſed deforas. et facta oratione recedant. Reſtituta eſt nobis inſuper Ciuitas Bethlehem. et tota terra media

inter Jeruſalem et ciuitatem ipſam. Ciuitas etiam Nazareth. et tota terra media inter Accaronam et ciuitatem eandem. Terra tota Toronis. que largiſſima eſt et ampla. et ſatis commoda Chriſtianis. Ciuitas quoque Sidonis cum tota planicie et pertinentiiſ ſuis. qui locus tanto de cetero erit Chriſtianis utilior. quanto neceſſarius hactenus extitit ſarracenis. et pre locis aliis fructuosus. eo uidelicet quod portum ibi habebant. et inde arma et neceſſaria multa alia ad Ciuitatem Damaſci et de Damaſco ad Babiloniam frequentiſſime deferebant. Super hec itaque licet nobis ſecundum pactum reedificare muros ſancte Ciuitatis Jeruſalem. Caſtrum Joppen. et caſtrum Ceſaree. Caſtrum Sidonis. et Caſtrum domus ſancte Marie Theutonicorum. quod in montana Accarona. edificare ceperunt. quod nullo umquam treugarum tempore permiſſum extitit Chriſtianis. Idem tamen Soldanus. uſque ad finem treugarum. que inter nos et ipſum per decennium ſunt ſtatute. aliqua caſtra. uel aliqua edificia de nouo facere uel edificare. non debet. Sicque die dominico XVIII menſis Februarii primo preteriti. die inquam qua Chriſtus dei filius a mortuis reſurrexit. et in memoriam reſurrectionis dominice memoraliter colitur et ueneratur ab omnibus Chriſtianis. huius pacis concordia. per iuramentum exſtitit hinc inde firmata. Denique de conſilio et auxilio quod a patriarcha Jeroſolimitano magiſtris et fratribus religioſarum domorum recepimus in partibus ciſmarinis. cum tempus et locus fuerit apertius uobis curabimus nuntiare. Vnum tamen dicere poſſumus. et merito non tacere. de magiſtro et fratribus domus ſancte Marie Theutonicorum. quod ab ipſo aduentus noſtri principio in ſeruicio dei nobis tam deuote quam efficaciter aſtiterunt. Vere nunc igitur nobis et omnibus illuxiſſe uiſa eſt dies illa. in quo angeli cecinerunt. Gloria in excelſis deo et in terra pax hominum bone uoluntatis. Proinde agatis et uos gratias altiſſimo qui hec fecit et in celebritate tanti gaudii tanteque leticie. cum timore et amore diuino exultantes. benedicatis illum. qui facit mirabilia magna ſolus. Sciturі quod die ſabbati XVII. huius menſis Martii predictam ciuitatem ſanctam Jeruſalem. intrauimus cum ingenti gaudio exercitus

Chriſtiani. In qua ſepulchrum dei uiuentis reuerenter uiſitauimus tanquam Katholicus imperator. ac ſequenti die dominico XVIII. eiusdem menſis. coronam ibi portauimus ad honorem et gloriam ſummi Regis et ad eius reedificationem quidem dedimus et taliter ordinauimus. quod in abſentia noſtra. ita bene et fortiter muris et turribus muniatur ac ſi ſemper ibi preſentes eſſemus et quod de ea non poterit in poſterum dante domino formidari. Scientes iuſuper quod Soldanus predictus captiuos quos non reſtituit tempore perdite. Damiate. ſecundum pactum tunc temporis habitum inter Chriſtianos et ipſum et alios qui poſtmodum capti fuerunt. reſtituere debet omnes. Data in ciuitate ſancta Jeruſalem XVIII. Martii II. Indictionis.

a) Ex libris cop. passav. II. f. 72. et III. f. 62. b.

b) Annum Chr. non expressum indicant indictio IIda et dies sabbathi ac sequentis dominicae, cadentes in 17 ac 18. Martii.

c) Editum a Bar. de Hormayr in den Wiener Jahrbüchern der Litteratur XL. Bd. S. 147 — 151.

CCLXXXII.

Anno 1230. mense April. Fogiae.

Fridericus II. imperator monasterio Richersperg renovat ac confirmat privilegium patris sui, Heinrici VI. imperatoris.

Acta anno dom. inc. M.CC.XXX. menſe Aprili, tertiae Indictionis, imperante domno noſtro Friderico Romanorum imperatore, ſemper Auguſto. Jheruſalem et Siciliae rege, anno imperii eius X. regni Jheruſalem V. regni vero Siciliae XXX. Data Fogiae anno, menſe et indictione praetitulatis.

a) Ex codice membranaceo eiusdem monasterii, conscripto an. 1420. fol. 7. b.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Mon. Boic. IV. 433. num. 33. ubi haec emendentur: pag. 434. lin. 8. leg. innovare et confirmare; p. 435. lin. 5. add. Signum etc. (Monogramma.)

d) Privilegium Heinrici VI. 1195. 7. Octob. non repetitur in copia, sed laudatur ex praecedenti eius copia. Ratio neglectae insertionis fuit mutatus interim status advocatiae principalis, qui innuitur in privilegiis desuper ab Eberhardo archiep. salisb. et Honorio III. summo pontifice concessis a 1226. M. B. l. c. 430. 431. n. 29. et frequenter in aliis chartis posterioribus.

CCLXXXIII.

Anno 1230. 30. Junii. Apud Nurnberg.

Heinricus VII. rex, de providentia consilii sui iudaeis ratisponensibus libertatem, a suis progenitoribus obtentam, auctoritate regia confirmat: ut aurum et argentum emere et vendere in civitate ratisponensi, et nullatenus ante iudicem, nisi quem ipsi elegerint, in causa trahi possint; nec quisquam a iudaeis aliquid evincere debeat, nisi iudaeus testis intersit; denique quaecumque decem annis in potestate habuerint, absque contradictione cuiuslibet possidebunt.

Heinricus dei gracia Romanorum Rex et ſemper Auguſtus Vniuerſis Imperii fidelibus hanc litteram inſpecturis Graciam ſuam et omne bonum Vniuerſitati tam preſencium quam futu-

rorum,

rorum, duximus declarandum quod nos de prouidencia Conſilij noſtri Vniuerſis Judeis Ratiſponenſibus talia Jura et Libertates que a noſtris progenitoribus et Predeceſſoribus habuerunt Auctoritate Regia Confirmamus Dantes eis hanc Libertatem et Jus: vt aurum et argentum emere debeant et vendere in ciuitate Ratiſponenſi et nullatenus ante Judicem niſi quem ex parte eorum elegerint et accipient debent in cauſam trahi vel alicui reſpondere et nec clericus nec Laicus poteſt vel debet a Judeis aliquid euincere uel Proteſtari niſi Judeus Teſtimonio interſit et vnus ſit ex teſtibus Quecumque bona in poteſtate eorum decem annis habuerint: et tranquille posſiderunt abſque contradictione cuiuſlibet poſtmodum poſsidebunt et habebunt Mandamus ergo, et ſub pena Gracie noſtre diſtricte precipimus vt nullus ſit qui auſu ductus temerario prefatis Judeis ſupraſcripta jura et Libertates infringere audeat, Aut alicuius ingenij ſcrupulo perturbare, quod qui fecerit a noſtra gracia eſt excluſus Ad cuius eciam facti noſtri robur in poſterum valiturum Preſens Priuilegium conſcribi, et sigillo noſtro juſſimus inſigniri Datum apud Nurnberg Anno dominice jncarnacionis Milleſimo Ducenteſimo Triceſimo ij Kal. Julij Indictione Tercia.

a) Ex transumto Waltheri abbatis Scotorum ratisponensium s. d. 13 mens. Oct. 1499.

b) notæ chronologicæ concordant.

c) Ineditum.

CCLXXXIV.

Anno 1230. (fine) mens. Septemb. prope Anagniam.

Fridericus II. imperator infeodationem urbis frisingensis, a Geroldo quondam episcopo duci Bawariae factam, iudicio et consilio principum revocat; quia eadem civitas, ceu prima et legitima dos sedis episcopalis, cuiquam titulo infeodationis conferri nec potuit, nec debuit.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator augustus, Jerusalem et Sicilie Rex dilectis fidelibus suis, preposito decano et vniuersis Ministerialibus Ecclesie frisingensis, tam presentibus quam futuris imperpetuum. Ad hoc Rex Regum et dominus dominancium ad obtinendum diadema Imperii sublimavit. vt vniuersis et singulis equitate servata que in preiudicium Ecclesiarum et personarum existentium in eisdem quas manutenere ac tueri tenemur, ab aliquibus temere attemptantur provide ad earum comodum reuocemus, ut feliciter nobis regnantibus nullum dispendium vel diminucionem rerum temporalium incurrant, sed pocius Imperialis sublimitas (et) clemencia in libertatibus suis et iuribus salubriter et sine lesione aliqua gubernentur. Cum igitur sicut dilecto fidele nostro C. preposito Inticense (i) didicimus referente G (Geroldus) quondam Episcopus Frisingensis Ciuitatem Frisingensem ad ius et proprietatem frisingensis Ecclesie dotis titulo pertinentem, Duci Bawarie in feodum duxerit concedendam in graue Frisingensis Ecclesie detrimentum, et idem prepositus super hoc coram nobis et principibus in Curia nostra presentibus questione deposita cum instancia postulasset Imperiali sententia diffiniri, utrum hoc facere licuisset Episcopo supradicto. Nos tandem peticioni sue benignum

prebentes auditum, cum Aquilegienſi Patriarcha et Archiepiſcopo Salzburgenſi, et Epiſcopo Ratisponenſi, et Auſtrie atque Meranie nec non et Karinthie Ducibus et cum aliis noſtris fidelibus, ſuper hoc tractatum habuimus diligentem ab vniuerſis et ſingulis quid iuris eſset ſollicite inquirentes. Et quia nobis uiſum fuit quod infeodacio hujusmodi fieri non potuit, quia de iure non debuit ſtatuimus eam eſse penitus irritandam. Quia vero Civitas Friſingenſis eſt ſedes Episcopalis, et prima legittimaque dos Eccleſie Friſingenſis, ante ipſius dedicationem ad opus miniſteriorum, et luminarium eiuſdem Eccleſie legittime cum omni jure ac plenaria libertate collata, et propterea non licet eam cuiquam quoquam titulo infeodacionis conferri. Nos apud Anagniam conſtituti memorate civitatis infeodacionem ſub quocunque titulo infeodationis factam, de Principum predictorum conſilio Imperialis noſtre Maieſtatis auctoritate caſsamus et decernimus eſse nullam, eandem Ciuitatem cum omni ea libertate, quam ex antiquo habuiſse dinoſcitur, ad ius et proprietatem et uſus debitos friſingenſis Eccleſie legittime reuocantes. Nulli ergo hominum liceat omnino hanc noſtram ſententiam infringere, vel ei auſu temerario contraire Siquis autem hoc attemptare preſumpſerit Mille Marcas auri componat, medietatem nobis, reſiduum Eccleſie ſupradicte, ſentencia eadem nichilominus in ſuo robore imperpetuum duratura. Ad huius autem ſententie noſtre memoriam, et ſtabilem firmitatem preſentem divalem paginam fieri, et Bulla aurea typario noſtre maieſtatis impreſsa iuſsimus communiri. Hujus quoque rei teſtes ſunt Hii. Eberhardus Archiepiſcopus Salzburgenſis. Sifridus Episcopus Ratisponenſis Imperialis aule Cancellarius, frater Hermannus Rector domus Deuthunicorum Pernhardus dux Karinthie. Rudolfus comes de Awichſpurch C Purchgrauius de Nurnberch. Gebhardus de Arnſtein C. de Hohenloch Engelhardus de Adelburch Reinhardus de Hagenawe Al. Rindsmaul C. de weizenburch. Reimarus de Prennenberch et alii quam plures. Acta ſunt hec Anno dominice incarnationis MCCXXX Menſe Septemb. Quarte indictionis. Imperante domino noſtro F. Dei gracia invictiſsimo Romanorum imperatore Semper au-

guſto. Jeruſalem et Sicilie Rege. Anno imperii X. Regni Jeruſalem quinto. Regni uero Sicilie XXXII feliciter amen. Datum per manum Sifridi Ratisponenſis Epiſcopi et Imperialis Aule Cancellarius. In caſtris prope Anagniam. Anno menſe et indictione preſcriptis.

a) Ex libr. cop. fris. III. f. 133. b.

b) Notae chronologicae omnes inter se conveniunt, et quidem ad finem mensis Septembris, quem indicat indictio, dicta caesarea, á die 24. Septembr. incipiens. Memoratus autem ab initio dux Austriae, 28. Julii eodem anno defunctus, innuit, negotium istud adhuc eo vivente ac in curia praesente fuisse pertractatum, seriusque membranae inscriptum.

c) Editum in Hund. metr. I. ed. Mon. 163. edit. Ratisb. 110. in Lünig spicil. eccl. II. Theil. 255. in Meichelbeck Hist. fris. II. I. 8.

CCLXXXV.

Anno 1230. mense Septembr. prope Anagniam.

Fridericus II. imperator civibus ratisponensibus eorumque haeredibus et successoribus varias concedit facultates, viginti et uno capitulis comprehensas, salvo tamen iure suo et ecclesiarum.

Cvm ad fidelium deuotionem benigne dirigimus aciem mentis noſtre, ac eorum profectibus intendimus diligentius, augetur in eis deuocio fidei, et tam ipſos quam alios ad ſeruiendum fidelius per liberalitatis exemplum ferentius inuitamus. Inde eſt quod notum fieri volumus Vniuerſis imperii fidelibus. tam preſentibus quam futuris, quod nos attendenteſ puram fidem et deuocionem ſinceram quam ciues Ratiſponenſes erga imperium

et nos ſemper habuerunt, conſiderantes quoque fidelia et grata ſeruicia que pro honore et exaltatione imperii atque noſtra exhibuerunt diucius et exhibere poterunt in poſterum graciora, volentes Ciuitatem ipſam propter ciuium merita gratia et beneficiis noſtre celſitudinis ampliare, de inmenſa liberalitatis noſtre gratia concedimus eiſdem ciuibus heredibus et ſucceſsoribus ſuis in perpetuum, omnia que in capitulis infra ſcriptis apercius continentur ut ipſis perpetuo utantur pacifice et quiete. Inprimis quicunque cives (is) Ratiſponenſes (is) de duello impetitur, ſi ſe poterit expurgare duodecima manu honeſtarum perſonarum de inpeticione, qua impetitur ſit abſolutus. Item Quicunque ciuis impetitur quod de domo ſua uel in domum (mo) ſuam (sua) aliquis ſit interfectus, uel quod in ea ſervaverit proſcriptum, propter quod domus ſua deſtrui deberet, ſi eſset verum, et actor cauſam ipſam proſequitur conquerendo, ſed pax eo tempore non eſset in ciuitate iurata, ſola ſe manu expurgabit. Si vero ciues pacem ſervare iurauerunt, is qui reus putatur tercia manu ſe purgabit, inter quos ſint duo qui dicuntur denominati. Item nullus invadere debet domum alicuius civis uel res in ea ſibi uſurpare, ſine iudicio civitatis. Similiter neque dux, neque alter potens dominus debent domum alicuius ciuis poſt mortem ipſius uel eiuſdem res infra ciuitatem uel extra ſibi vſurpare, ſed bona ciuium domus et reliqua ſuis heredibus relinquentur (relinquantur), et quodquod domini uel alii quicunque contra heredes agere velint, illud ordine iudiciario proſequantur. Item quicunque ciuis Ratisponenſis conciuem ſuum extra civitatem detinuerit, uel res eius quęremoniam contra illum mouendo niſi prius conqueſtus fuerit, civitati et iuſtitia ſibi denegata ſit, emendabit delictum epiſcopo decem libris, Duci cum X libris, ciuitati cum X libris Item quicunque reſidens in civitate impetitur de ſeruili conditione qua teneatur in petenti, ſi talis probabit, quod decem annis permanſerit, a nullo impetitus deinceps ſecurus permanebit, a tali impeticione. Item quicunque domos, vineas, arcas, curias vel alias poſſeſsiones infra terminos pacis civitatis Ratisponenſis ſine impetitione poſſederit, decem annis et poſtea ſuper illis fuerit impetitus, ſi quie-

tam poſsesſionem ſeptima manu probabit, in pace res ipſas poſtea poſsidebit. Item infra muros ipſius ciuitatis in vicino et foris extra foſsatum nullatenus edificabit, niſi XII pedes diſtent, inter mvros et edificium, et totidem foris inter foſsatum. Quod ſi aliter factum fuerit, preter licentiam ciuium removebitur edificium per iudicium ciuitatis. Item dux, quando ſollempnem curiam habuerit in ciuitate Ratisponenſi ſolito more, indictum non exercebit iudicium contra miniſteriales Eccleſie neque contra ciues, niſi tercio die, nec contra ciues procedet, niſi per ſententiam ſuorum conciuium et non aliorum. Item maior advocatus, qui Tvmvogt vulgariter appellatur, et poteſtatem habet iudicandi ex parte epiſcopi, et ex parte Ducis Burchgrauius in nullum civem proſcriptionis ſententiam promulgabunt, niſi quando publicum habent placitum ex antiquo ſtatuto, quod uterque illorum habere debet tantummodo ter in anno. Item tribus in Anno uicibus ciues prout expediens fuerit de voluntate Epiſcopi et ducis monetam intrabunt cum magiſtris ab epiſcopo et duce ad monete officium deputatus (tis). et denarios examinabunt et ſiqua in eiſdem inuenta fuerit, falſitas, prefati Epiſcopus et dux iudicabunt. Item ciues poteſtatem habebunt eligendi Hanſgravium qui diſponat, et ordinet, extra ciuitatem et non infra, ea tantum que reſpiciunt negotia nvndinarum. Item nullus ciuis, neque bona illius detineri debent, loco pignoris pro Epiſcopo uel pro duce, uel pro quacunque alia perſona, niſi tantum pro ſuo conciue, hoc adiecto, quod detentor ciuibus primo propoſuerit cauſam ſuam, et iuſtitia ſibi fuerit denegata. Item quicunque ciuis acquiſierit bona uel a monaſteriis uel ab aliis quibuslibet perſonis, vineas, domos vel alias poſseſsiones ad ſpacium vite vnius uel plurium perſonarum, ſi contingat dominum cuius ſunt bona, vendere uel infeudare uel obligare illa, non minus habebit ille, qui acquiſiuit bona in eiſdem bonis, iuxta quod dictum eſt, ius quod acquiſiuit, ei qui tunc bonis dominatur cenſum ſoluturus. Item quicunque ciuis naufragium paſsus fuerit, et ob hanc cauſam a quocunque ſpoliatus fuerit bonis ſuis ipſe ſpoliator, propter cauſam delicti proſcriptus imperii habeatur. Item quicunque

emendo et vendendo ritum negotiationis exercuerit, ille reddat cum civibus collectas, exceptis clericis quos ſuper talibus relinquimus Epiſcopo corrigendos. Item peticioni ciuium aſsentimus ſtatuentes, ut ſinguli potentes de ciuitate ſua qui vaſallos ſibi faciunt ad turbandam pacem ciuitatis, qui mvntman vulgariter nominatur, ad munitionem civitatis dent decem libras, nichilominus a fidelitate preſtita relinquentes huiusmodi abſolutos: Qui autem ad hec contumaces extiterint, ſint proſcripti Item ſtatuimus quod Ciues Ratiſponenſes non cogantur venire ad aliquod iudicium extra civitatem, cum hoc ſit, de antiquo iure ipſorum, niſi habeant, predia in rure que impetantur, pro illis enim bene tenentur reſpondere coram comite in cuius comicia predium eſt locatum. Item Statuimus quod unicuique civi Ratisponenſi liceat ceruiſiam facere que familie ſue ſufficiat tali pacto, quod eam non vendat, ſed ad neceſsitatem familie ſue tantummodo expendatur illorum contradictione qui officium habent praxandi ceruiſiam non obſtante. Item ſtatuimus quod thelonium imperii quod ſolebat recipi ex antiqno extra ciuitatém que chalmüntz nominatur nullius contradictione obſtante in eodem loco deinceps perſoluatur. Item quicunque reſidens in ciuitate impetitus fuerit, quod ſit vogtman alicuius, et ille ciuis exiſtens collectas det nobis et Epiſcopo tamquam alius ciuis, nulla poſtmodum advocato ſeruicia exhibebit per coactionem, ſed tantummodo certum ab antiquo determinatum ſervitium exſolvet. Item ſi homo qui cenſualis dicitur continuam fecerit in ciuitate reſidenciam, iura ciuitati conſeruando in dandis collectis et aliis que a ciuibus ſtatuuntur, nulla poſtmodum exhibebit domino ſervitia per coactionem, ſed tantummodo perſoluet cenſum. Saluum tamen in hijseſse volumus ius eccleſiarum. Acta ſunt hec Anno dominice Incarnationis MCCXXX. Menſe Septembris Quarta Indictione Imperante domino noſtro friderico dei gratia glorioſiſsimo Romanorum Imperatore Semper Auguſto. Jeruſalem et Sicilie rege. Anno imperii eius X Regni Jeruſalem V Regni vero Sicilie XXXII feliciter Amen. Datum in Caſtris prope Anagniam Anno. Menſe et indictione preſcriptis.

a) Ex codice membranaceo ratisbonensi, conscripto an. 1323, cui bina vice insertum reperitur, fol. 41. b. 42. num. 72. et fol. 62. b. n. 96, sed ubique mutilum; ubique enim deest linea initialis, sive titulus imperatoris, desumptus ex Hundio inferius laudando, et ex alio diplomate huius imperatoris, civibus ratisp. eodem tempore concesso et dato in eodem loco, quod inter authographa est exhibitum; in altera copia contextus circa medium diplomatis finitur, omissis omnibus, quae sequuntur cum notis loci et chronologicis.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt, siquidem indictio censeatur caesarea, currens a 24. Septembris et annus regni Siciliae non à mense Maio, sed a mense Octob. vel Novemb., vel certe numeretur completus ante aliquot menses.

c) Editum in Hund. metr. I. edit. Mon. 238. ed. Ratisb. 159. et in Lünig Reichsarchiv part. speciali, continuat. IV. Theil II. 262. num. 1. Memoratum et commentario germanice illustratum a Gemeiner Regensb. Chronik I. 321 — 327.

CCLXXXVI.

Anno 1231. 4. Aprilis.

Heinricus VII. R. rex principi suo, ratisponensi episcopo declarat, quod monasterio waltsassensi parochiam Bundrebe, sub dioecesi eius constitutam, libere contulerit et privilegio roboraverit.

Henricus dei gratia Romanorum rex et ſemper auguſtus. dilecto principi ſuo. venerabili Epiſcopo Ratiſponenſi. gratiam ſuam et omne bonum. Cum noſtre maieſtatis eminencie decens et congruum ſit ea que ſub titulo elemoſine deo dicatis contulimus ad perfectum ſtabilire. tuam diſcrecionem vna cum omnibus paginam inſpecturis ſcire uolumus quod nos regali de Munificencia. Parrochiam in bundrebe ſub dioceſi tua conſtitutam

tam libere et abſolutè eccleſie waltſaſſenſi pro remedio anime noſtre et noſtrorum progenitorum contulimus. firmantes id priuilegio per inpoſicionem ſigilli noſtri cum teſtibus ſollempniter roborato. Quamobrem proceſſu temporis ſi parrochia ipſa paſtore orbata petitores. noſtram clemenciam ut mors (mos vel moris) eſt adeuntes. aliquis eorum per nos prioris donacionis oblitos. hanc obtinuerit noſtre manus porrectioni ſe in uanum ſciat inclinare quippe cum nolimus. nec fas ſit priori teſtamento poſtrema preferri debere. actionem uero huius rei preſens ſcriptum ſigillo noſtro munitum perpetuo in poſteros demandabit memoriali. Acta ſunt hec anno domini M.CC.XXXI. II. Non. Aprilis preſentibus Magiſtro Bertoldo de tamenrod (tannenrod) Dapifero Eberhardo de walpurc pincerne (pincerna) Cunrado de winterſtetin. Cunrado pincerne (pincerna) de clingenberc. hiltepoldo et lvpoldo de Grindela et aliis multis.

a) Ex libro copiali antiquissimo f. 14.

b) Indictio non est expressa nec notatus locus peracti negotii.

c) Ineditum.

d) Memorata donatio iuris patronatus facta est apud Herbipolim 1227. 15. Mart.

CCLXXXVII.

Anno 1231. 1. Maii. Wormatiae.

Heinricus VII. rex ex sententia curiae suae frisingensi episcopo, ceu principi imperii, permittit munitionem civitatis et montis frisingensis, ad commodum et obsequium imperii et ipsius ecclesiae.

Heinricus dei gratia Romanorum Rex et ſemper auguſtus. vniuerſis Imperii fidelibus quibus preſens ſcriptum oſtenſum fuerit. gratiam ſuam et omne bonum. Ad noticiam vniuerſorum cupimus peruenire quod coram principibus nobilibus et familiaribus Curie noſtre ſubſcriptis. talis lata ſententia fuit et ab omnibus approbata, quod quilibet Epiſcopus et Princeps Imperii Ciuitatem ſuam debeat et poſsit ad opus et obſequium Imperii et ipſius. in foſsatis muris et in omnibus munire. Inde eſt quod auctoritate preſentium dilecto Principi noſtro venerabili friſingenſi Epiſcopo liberam auctoritatem dedimus edificandi Ciuitatem et montem friſingenſem, ad comodum et obſequium Imperii et Eccleſie ipſius Et ad maiorem euidenciam preſens ſcriptum Sigillo noſtre celſitudinis communitum memorato Episcopo et Eccleſie ſue iuſsimus exhiberi. Teſtes qui interfuerunt ſunt hii. venerabiles Maguntinus Treuerenſis Magdeburgenſis Archiepiſcopi. wormacenſis Erbypolenſis Curienſis Auguſtenſis Epiſcopi. Lotringie Iempurch Meranie Duces. walerammus Palatinus Comes. Comes de Oetingen Burchgrauius de Nvrenberch. et alii quam plures. Datum apud wormaciam Kal. Maii. Indictione IIII.

BAUDIN, Nicolas (1754-1803), French navigator, was born at Geneva. He was appointed in 1800 to command a scientific expedition to the Pacific, and sailed from Le Havre in October of that year. He died at Mauritius.

Baudissin, Wolf Heinrich Graf von (1789-1878), German theologian, was born at Kopenhagen, and studied at Kiel, Heidelberg, and Berlin. He was professor of theology at Kiel from 1815 to 1819, when he was deprived of his chair on account of his liberal views. He was afterwards professor at Jena (1824-1831), and at Leipzig (1831-1878). His principal work is *Studien für christliche Theologie und Kritik* (1831-1876).

15. add. in copia separata: Ortenberg pro Hortzinberg, lin. 16. leg. Corr. (sive Corradus Italis, nobis Conradus sive Cuno); lin. penult. quinte loco V.

d) Memoratum hic privilegium Friderici I. in eodem codice habetur 1158. 27. April.

CCLXXXIX.

Anno 1232. mense Aprili apud Aquilegiam.

Fridericus II. imperator constitutione et sanctione generali, quam bulla aurea munivit, revocat communia consilia, magistros aliosque officiales civium, qui in omni civitate vel oppido Alemanniae, sine archiepiscoporum vel episcoporum beneplacito, statuuntur, irrita simul declarans omnia privilegia, omnesque literas, quas vel ipse vel praedecessores sui, archiepiscopi etiam et episcopi super societatibus communibus seu consiliis, in praeiudium principum et imperii dederunt, sive privatae personae sive cuilibet civitati.

In nomine Sancte et indiuidue trinitatis Fridericus ſecundus diuina fauente clementia Romanorum Imperator, Semper Auguſtus, Jeruſalem et Sicilie Rex, Cum Romane Monarchiam dignitatis ipſo auctore per quem Reges regnant, et principes obtinent principatus qui ſuper gentes et regna conſtituit, Sedem noſtram principalem teneamus et ſimus in poteſtatis plenitudine conſtituti, Imperatoriam condecet Maieſtatem eos per quos cepit et in quibus conſiſtit noſtre glorie celſitudo qui et vocati ſunt nobiſcum in partem ſollicitudinis cum a noſtra celſitudine decus recipiant et decorem non ſolum in ſuis an-

tiquis iuribus tueri pariter et fouere, immo quantum equitas ſinit et permittit ratio, nouis et honeſtis tam iuris quam gratie muneribus decenter et honorabiliter decorare. Sane cum ex defectu iuris pariter et neglectu in partibus Alemannie adeo in vſum ſint redacte, quedam conſuetudines deteſtande, ut boni ſpeciem preferentes iniquitatem quodam falſo pallient velamento quibus et principum Imperii iuri detrahitur et honori et Imperialis nichilominus auctoritas per conſequens eneruatur, noſtre incumbit ſollicitudini precauendum ne huiusmodi conſuetudines quas cenſemus potius corruptelas in diuturniora tempora protrahantur. volentes igitur ut libertates et dona, que dilecti noſtri et Imperii principes ex dono noſtri culminis nunc poſsident et ſunt, pro tempore poſſeſsuri latiſsima interpretatione gaudeant, et quieta omnimodis ipſi principes ea poſsideant libertate ac (hac) noſtra edictali ſanctione revocamus in irritum et caſſamus in omni ciuitate vel Oppido Alemannie communia conſilia Magiſtros Ciuium, ſev Rectores, vel alios quoſlibet Officiales qui ab univerſitate Ciuium ſine Archiepiſcoporum vel Epiſcoporum beneplacito ſtatuuntur, quocunque per diuerſitatem locorum nomine cenſeantur. Irritamus nichilominus et caſsamus cuiuſlibet artificii confraternitates ſev ſocietates quocunque nomine vulgariter appellentur. Item hac noſtra edictali ſanctione placuit ſtatuendum ut in omni civitate vel oppido vbi moneta iure cuditur, nec mercimonia nec victualia aliquo argenti pondere emantur ſev vendantur, preterquam illis denariis qui cuilibet Ciuitati vel oppido ſunt communes, ſicut enim temporibus retroactis ordinatio Ciuitatum et bonorum omnium que ab imperiali celſitudine conferuntur ad archiepiſcopos et epiſcopos pertinebat, ſic eandem ordinationem ad ipſos et eorum Officiales ab eis ſpecialiter inſtitutos perpetuo volumus pertinere non obſtante abuſu aliquo ſiquis in aliqua civitate forte contrarius extitiſset quod de facto potius quam de iure cenſemus. Vt igitur talis omnino remoueatur enormitas et abuſus nec auctoritatis aliquo uelamine pallietur Omnia priuilegia literas apertas et (vel) clauſas quas vel noſtra pietas vel predeceſsorum noſtrorum, archiepiscoporum etiam et

epiſcoporum ſuper ſocietatibus communibus ſev conſiliis in preiudicium principum et imperii ſiue priuate perſone dedit, ſiue cuilibet Ciuitati ab hac die inantea in irritum reuocamus, ac ſriuola penitus et inania reputamus Proteſtantes hanc noſtre conſtitutionis ſev ſanctionis ſeriem exquiſitam ex decreto principum et ex noſtra certa ſcientia in forma iudicii proceſsiſse. Statuimus igitur et imperiali ſanctimus edicto quatenus nulla omnino alta vel humilia (humilis) Eccleſiaſtica vel mundana perſona huic noſtre conſtitutioni ſev ſanctioni vllo adveniente tempore aliquatenus contraire vel obviare preſumat Quod qui preſumpſerit preter indignationem noſtram ſciat ſe XI. librarum auri puri pena mulctandum quas fiſco noſtro volumus applicari ad huius autem conſtitutionis et ſanctionis noſtre memoriam et robur perpetuo valiturum preſentem diualem paginam fieri et bulla aurea dipario (typario) noſtre maieſtatis inpreſsa iuſsimus communiri, Huius rei teſtes ſunt B. patriarcha Aquilegenſis A. Maidburgenſis O. Ravennas P. Panormitanus archiepiſcopi. E. Babenbergenſis S. Ratisponenſis Imperialis aule cancellarius, H. Wormatienſis, Brixinenſis, Oſenburgenſis, Curienſis Regium (Reginenſis) Ymolenſis, Mutinenſis, ſaventinus Epiſcopi. A. Saxonie, O. Meranie et B. Karinthie duces, H. de Orthenberch, H. de Maſawe C. de Honenlch (Hohenloh?) S. de Spanheim et H. frater eius, L. de Hohenſtat, Comites B. de arnſtein ſacri Imperii in ytalia legatus, G. de Bonlandia, Gunzlinus, Richardus Imperialis aule Camerarius et alii quam plures. Signum domni Friderici ſecundi Romanorum imperatoris ſemper Auguſti Jeruſalem et Sicilie Regis Ego Sifridus Ratisponenſis Epiſcopus Imperialis aule Cancellarius, vice domni Syfridi Moguntini archiepiſcopi in Germania archicancellarii recognovi.

Acta ſunt hec Anno dominice Incarnationis MCCXXXII Menſe Aprilis. Quinte Indictionis. Imperante domno noſtro Friderico ſecundo dei gratia invictiſsimo Romanorum Imperatore ſemper Augusto Jeruſalem et Sicilie Rege Anno Romani Imperii eius duodecimo Regni Jeruſalem Septimo Regni vero Sicilie XXXIIII. feliciter amen. Datum aput Aquilegiam Anno Menſe et indictione preſcriptis.

a) Ex codice membranaceo, qui Calendarium dicitur, anno 1323 conscripto, ubi bina vice insertum est, fol. 41. n. 71. et f. 61. b. 62. n. 95. collatum cum copia, quam inseruit Rudolphus diplomati 1275. 12. Mart. Spirae dato archiepiscopo moguntino.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Editum in Ried Cod. dipl. ratisb. I. 367. n. 384. et quidem ex originali, cui appendebat bulla aurea, prout Ried in fine eiusdem num. testatur. Originale nondum inventum est, lectiones autem copiarum in non paucis locis meliores sunt, ac illae Riedii. Eodem loco ac tempore aliud, ast multo brevius diploma super revocatione communium consiliorum, magistrorum seu rectorum in omni civitate et oppido Alemanniae, confraternitatum et societatum etc. absque dominorum voluntate, quod impressum legitur in Brower Annal. trevirens. II. 129., in Lünig Reichsarchiv parte speciali, continuat. I. Forts. II. 403. n. 125. et in Schaten Annal. paderborn. II. 13 et 14.

d) Ex laudato diplomate Rudolphi I. confirmatorio 1275 editum in F. J. Hertling diss. de comitiis a Rudolpho I. Habsp. celebratis p. 33. cnfr. von Lang Reg. III. 455.

CCXC.

Anno 1232. 1. Julii. apud Egram.

Heinricus VII. R. rex monasterio Waltsassen donationem bonorum in Culme in partibus Olsniz, per Reimbotonem de Stracenberch fratresque eius sub certis conditionibus illuc factam, confirmat, cum bona illa in feodum a rege obtinuissent Lantgravii de Thuringia, ab his comes de Eberstein, ab eo denique praedictus Reimboto.

IN nomine ſancte et indiuidue trinitatis H. dei gratia Romanorum rex et ſemper auguſtus omnibus fidelibus preſentem paginam intelligentibus gratiam ſuam et omne bonum. Quoniam ex commiſſo nobis regni gubernaculo quamlibet eccleſiam ſub iure noſtre dicionis poſitam et maxime ordinem ciſtercienſem toto conamine augmentare promouereque tenenemur (tenemur) et affectamus Cenobium in Waltſaſſen ex conſenſu quorundam fidelium noſtrorum quibuſdam bonis ditare dignum duximus. Sciant ergo tam preſentes quam futuri quod cum illuſtris lantgrauius H. de turingia cum fratre ſuo cunrado in partibus olsniz. fewdum quoddam nomine Culme a nobis Comesque cunradus de Eberſtaine a predicto lantgrauio et Reimboto de ſtracenberch ab eodem comite tenuerit. Idem Reimboto cum omnibus fratribus ſuis et eorum ſucceſſores (ribus). Iam dicta bona et omnia illorum pertinencia vna cum predictorum baronum auctoritate. nobis abſolute reſignauit ſub tali forma. ut eccleſia noſtra in waltſaſſen. pro anime ſue et omnium affinium ſuorum Remedio poſt obitum ſuum remota omni exactione et ſeruicio redditus in perpetuum poſſideat Reſignatos Quod ſi proceſſu temporis predicti fratres iam dicta bona uendere ſeu cam-

cambire in vſus ſuos uoluerint cum uoluntate fratrum ſepedicti reimbotonis uel ſucceſſorum ſuorum hoc fiat. Ita dumtaxat ut nulla exactio huius rei cauſa a memoratis fratribus ab aliquo exigatur. porro ſi ſucceſſores ſeu fratres ſepedicti. R. eadem bona quolibet modo emere uoluerint. primam electionem libere habeant. Et ne temeraria preſumpcione hanc ſollempnem donacionem quis infringere preſumat ſigilli noſtri inpreſſione roborare decreuimus. Huius rei teſtes ſunt domnus abbas de Walderbach — Comes de ſtalberch. (Stolberch) Comes fridericus de bichenlin. duo fratres de ſparnberch. arnoldus et Rudegerus. Harmannus de ſalenberch Theodericus camerarius de mulhuſen. Heinricus de hebenſtein. Vlricus de tulleſtete. duo nothaſti fratres albertus et heinricus et alii quam plures. Datum apud egram anno incarnacionis domini M.CC.XXXII. Kalend. Julii indictione V.

a) Ex libro copiali antiquissimo fol. 15.
b) Indictio respondet anno Chr. expresso.
c) Ineditum, memoratum autem a Bruschio in Monasteriologia p. 249.

CCXCI.

Anno 1232. 30. Septemb. apud Spiram.

Heinricus VII. rex Joanni de Scharpfeneck eiusque haeredibus aut successoribus praefecturam et wildpannum totius districtus, Heingereiden vocati, circa castrum eorum Scharpfeneck, iusto feudali titulo concedit.

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper Auguſtus Tenore praesentium recognoscimus publice profitentes, quod nos Nobili viro fideli noſtro Joanni de Scharpfeneck ejus haeredibus

ac ſucceſſoribus auctoritatem dedimus faciendi bona praedialia in, inter et circa montes vulgariter Roſsbach et Urlesberg dictos quorum etiam montium venationes una cum adhaerentibus nemoribus seu campis hinc inde in quatuor millium paſsuum distantia, tali eorum castro Scharfeneck competere discernimus, nec non praefecturam et Wildpannum totius districtus vulgariter Heingereiden vocatum (ti) eis justo feudali titulo conceſsimus, mandantes et firmiter praecipientes, ne quis nos alicujus ingenii ſcrupulo perturbare, aut huic facto obviare audeat, quod si quis facere praesumserit, offensam nostram se graviter incurriſse sciat praeſentium teſtimonio literarum. Datum apud Spiram anno Dominicae Incarnationis millesimo ducentesimo trigeſimo secundo pridie Calendas Octobris. Indictione sexta.

a) Ex copia vidimata per Joh. Frid. Hahn notarium publicum, Carlsruhe 1764. 17. Jun., qui testatur, se ex alia copia per Ch. Monsharter lectorem camerae caesareae spirens. 1564. 13. Mart. suam transsumpsisse. Communicata nobis haec copia est ex Archivo regio spirensi bina vice 1831. 26. August. et 24. Januar. 1832.

b) Indictio, dicta caesarea, respondet anno expresso.

c) Ineditum, nec a Böhmer memoratum.

CCXCII.

Anno 1233. 1. Septembr. in castris Ratisponae.

Heinricus VII. rex Rudigero pataviensi episcopo mandat, ut iurisdictionem in cometiis ipsius et ecclesiae eius exerceat, et exercendi facultatem habeat, non obstantibus litteris, quae suppresso harum tenore a rege fuerint impetratae.

Heinricus dei gratia Romanorum rex et ſemper Auguſtus. Dilecto principi ſuo. R. uenerabili epiſcopo patauienſi gratiam ſuam et omne bonum. Juſtis petentium deſideriis tam uigor equitatis nos inducit annuere quam ordo exigit rationis. Ea propter petitioni tue grato concurrentes aſſenſu. Mandamus tibi per gratiam noſtram firmiter precipientes. quatenus iuriſdictionem tuam in Comeciis tuis et eccleſie tue. faciendo iudicium et iuſticiam a te requirentibus exerceas. et exercendi habeas liberam facultatem non obſtantibus litteris. que ſuppreſſo harum tenore a noſtra maieſtate fuerint impetrate. Datum anno dominice incarnationis. M.CC.XXXIII in Caſtris Ratiſpone. Kal. Septembris. Indict. VI.

a) Ex codice passav. III. f. 72.

b) Notae chronologicae inter se conveniunt.

c) Ineditum, extractum autem ab Aventino in excerptis passav. ap. Oefele I. 715. a.

CCXCIII.

Anno 1234. 11. Julii. apud Egram.

Heinricus VII. rex civitati suae egrensi sectionem in ea de vico Schiphgaze ab Henrico de Libenstein comparat, et ei novalia in Gruoene iuxta montem Thilchelberc cedit.

Henricus dei gratia Romanorum rex et semper augustus vniuersis imperii fidelibus hanc litteram inspecturis imperpetuum (in perpetuum) Cum circa profectum imperii nostra celsitudo inuigilat. cauta deliberacione sibi prouidet. cum ea que decreuerit uel fecerit scripterum memorie recommendat. Per presens itaque scriptum notum esse cupimus tam presentibus quam futuris quod nos utilitati et libertati ciuitatis nostre egrensis uolentes intendere seccionem que in ipsa erat de uico quodam Sciphgaze dicitur (dicto) qui henrico de libenstein fideli nostro pertinebat, pro honestate imperii consentes nobis et imperio inhonestam de uoluntate dicti henrici de libenstein pro uico prenotato. facto concambio eidem noualia in Gruoene ad nos pertinencia. iuxta montem qui thilchelberc appellatur concedimus et commutamus ut autem presens commutacio siue concambium nobis et imperio henrico de Liebenstein et suis heredibus permaneat inconsulsum presentem litteram sigillo nostre celsitudinis fecimus roborari. testes sunt hii Eggebertus venerabilis Babenbergensis episcopus. comes egens (egeno) de vriburc Lantgrauius de leuggenberch. henricus de Nifen. Otto de Eberstein. Cunradus pincerna de wintherstet. Eberhardus de hertingesberge et alii quam plures. Datum aput (apud) egram anno dominice incarnacionis M.CC.XXXIIII. V. Idus Julii Indictione septima.

a) Ex libro copiali antiquissimo fol. 14.

b) Indictio notata respondet anno Chr. expresso.

c) Ineditum, memoratum autem a Bruschio in Monasteriologia p. 249.

CCXCIV.

Anno 1234. 23. August. apud Nuirenberc.

Heinricus VII. petente babenbergensi episcopo statuit, ne cives babenbergenses ad aliena iudicia de caetero evocentur.

Heinricus dei gratia Romanorum Rex et ſemper Avguſtus. Uniuerſis Imperii fidelibus gratiam ſuam et omne bonum. Ad inſtantiam et petitionem dilecti Principiſ noſtri Babenbergenſis Epiſcopi, quem ſua nobis fidelitas et devotio reddunt non inmerito gracioſum. Statuimus et ſub optentu gratie noſtre ab omnibus precipimus inuiolabiliter obſeruari, ne ciues Babenbergenſes, ad aliena iudicia de cetero quiſquam audeat euocare. Sed ſiquis eos conuenire uoluerit. forum ſequatur eorum. ſecundum conſuetudinem et ſtatuta ciuitatis eiusdem, iuſticiam coram ipſorum iudice recepturus. Siquis autem contra preſens ſtatutum venire preſumpſerit Sciat ſe indignationem noſtram grauiter incurriſse. Datum apud Nuirenberc. Anno domini M.CC.XXXIIII. X. Kal. Septembris. Indictione VII.

a) Ex cod. cop. saec. XIII. f. 109. b.

b) Indictio respondet anno Ch. indicato.

c) Memoratum ab Hoffmanno ap. Ludewig. Scr. rer. bamb. 156. Editum ex eodem codice in Heyberger Cod. prob. super Fürth. n. 28.

CCXCV.

Anno 1234. mense Novembr. Fogiae.

Fridericus II. imperator ad preces Heinrici episcopi eystetensis privilegium Philippi regis, patrui sui, anno 1199. 14. Septembr. ecclesiae eystetensi concessum, confirmat ac renovat, illud de verbo ad verbum huc transscribi faciens.

In nomine ſancte et Indiuidue Trinitatis. Fridericus Secundus. Diuina fauente clementia Romanorum Imperator ſemper auguſtus. Jeruſalem et Sycilie Rex. In ſolio Imperii actore domino conſtituti ſic tenemur condeſcendere principibus noſtris ad gratiam et liberaliter admittere preces ſuas, quas culmini noſtro porrigunt non indignas. vt et ſuorum merita ſeruiciorum inremunerata non tranſeant, et qui merentur noſtrorum beneficiorum largicionibus ampliari debeant ſuper hiis que Sibi et eccleſiis eorum a noſtris predeceſſoribus ſunt collata confirmacionis noſtre robur, et indulgentiam obtinere. Notum ſit igitur vniuerſis Imperii fidelibus tam preſentibus quam futuris quod conſtitutus in preſencia noſtra. Heinricus venerabilis Epiſcopus Eyſtetenſis dilectus princeps noſter priuilegium quoddam predeceſſoribus et Eccleſie ſue indultum a Philippo quondam Romanorum Rege ſemper Auguſto Kariſsimo patruo noſtro diue memorie, noſtre celſitudini preſentauit, ſupplicans ut priuilegium ipſum de verbo ad uerbum tranſcribi iubentes, confirmare de noſtra gracia dignaremur cuius priuilegii tenor talis eſt. (Conf. Mon. boica T. XXIX. p. I. p. 488).

Nos igitur conſiderantes fidem et deuotionem laudabilem predeceſſorum prefati Heinrici Eyſtetenſis Epiſcopi. dilecti principis noſtri. quam ad noſtram et Imperii celſitudinem habuerunt. gratis quoque ſeruiciis eiuſdem Epiſcopi, que nobis

Karisſimo filio noſtro. Romanorum Regi et Imperio exhibuit diligenter et exhibet inceſsanter inſpectis. eundem Epiſcopum. Eccleſiam ſuam Eyſtetenſem et omnia bona ipſius que iuſte poſsidet in preſenti. et in futurum iuſto titulo poterit adipiſci. ſub noſtra et Imperii ſpeciali protectione recipientes predictum patrui noſtri priuilegium, et ea que in ipſo expreſsius continentur auctoritatis noſtre munimine confirmamus. Statuentes firmiter et Imperiali edicto mandantes, quatenus nulla perſona. alta uel humilis Eccleſiaſtica uel mundana contra preſentis confirmacionis noſtre paginam, aliquid attemptare preſumat. Quod qui preſumpſerit. penam Quinquaginta librarum auri puri ſe nouerit incurſurum, medietatem Camere noſtre. et aliam medietatem paſsis iniuriam perſoluendam. Ad cuius rei euidenciam. et robur perpetuo ualiturum. preſens priuilegium fieri. et Bulla aurea Typario noſtre maieſtatis inpreſsa iuſsimus communiri. Huius rei teſtes ſunt. S. venerabilis Moguntinus Archiepiſcopus tocius Germaniae Archicancellarii. E. venerabilis Babinbergenſis Epiſcopus. H. Marchio de Baden. Comes Hermannus de Ortenberg. Al. de Enſe. Reinhardus de Agenawe Engilhardus de Nideke. et alii quam plures. Signum domini Friderici ſecundi dei gratia Invictiſsimi Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti Jeruſalem et Sycilie Regis. Acta ſunt hec. anno dominice Incarnacionis Milleſimo. Ducenteſimo. Triceſimo quarto. Menſe Nouembris. VIII. Indictionis. Imperante domino noſtro Friderico dei gratia invictiſsimo Romanorum Imperator ſemper Auguſto. Jeruſalem et Sycilie Rege. Anno imperii eius quarto decimo. Regni Jeruſal. Nono. Regni uero Sycilie. Triceſimo ſexto, feliciter. Amen. Datum aput fogiam. Anno — Menſe — et indictione preſcriptis.

a) Ex libro cop. eichstet. fol. 3. b. et 4.

b) Indictio, dicta caesarea, anni imperii et regni Jerusalem, saltem ante 22. Novembr. adhuc currentes, et annus regni Siciliae ante sex circiter menses completus, respondent anno Chr. indicato.

c) Ineditum.

CCXCVI.

Anno 1235. 24. Februar. apud Spiram.

Heinricus VII. R. rex donationem partis suae in castro Calwenberg, ecclesiae herbipolensi olim factam, innovat et confirmat.

Heinricus ſeptimus dei gratia Romanorum Rex et ſemper auguſtus. Nouerint vniuerſi preſentes. ac poſteri huius pagine inſpectores. quod nos olim ad inſtantiam Nobilis viri. B. Comitis de Hennenberch recognouimus et proteſtati fuimus per litteras noſtras nos nichil iuris habere in Caſtro Calwenberg uel eius attinentijs. et ſi quid iuris. ſiue in toto. ſiue in parte eiusdem caſtri. uel ſuis attinentijs. habuimus. dedimus, donauimus et tradidimus Herbipolenſi eccleſie. et nunc ipſam recognitionem et proteſtationem per nos tunc factam. et donationem quam tunc ſimiliter fecimus per preſentes litteras innouamus. Inſuper ob fauorem dilecti principis noſtri venerabilis Herbipolenſis Epiſcopj. ſicut quicquid iuris ſiue in toto. uel in parte predicti caſtri. uel ſuis attinentijs habuimus eccleſie ſue contulimus quemadmodum ſuperius continetur. ſic et eam partem cum ſuis pertinentijs vniuerſis. que ad nos crederetur forſitan pertinere. ſibi et eccleſie ſue in proprietatem et ius perpetuum damus tradi (mus) et donamus. Hanc gratiam ſibi factam preſenti noſtro priuilegio confirmantes. Teſtes huius rei ſunt. C. Spyrenſis Epiſcopus. Landolfus Wormacienſis electus. Thegenhardus Imperialis aule prothonotarius. Albertus de vipeche Magd. Heinricus Marchio de Burchouwe. Guntherus de Rauernberg (Keuernberg). Heinricus Junior de Suarzbvrg. Fridericus de Bichelingen. Comites. Heinricus de Rabensberg Camerarius noſter. Rudolfus Bvrgrauius de vridcberg. et alij quam plures. Datum apud spiram, Anno gratie M CC XXXV. VI. Kal. Martij. Indict. VIII.

a) Ex

a) Ex libris copialibus ecclesiae wirceburg. signat. num. 5. p. 259. et sign. num. 1. dicto Bebenburgiano num. 78. libro albo privil. f. 32.
b) Indictio notata respondet anno Chr. expresso.
c) Editum a Schultes in der Coburg. Landesgesch. Urkundenb. p. 10. num. 10. cnfr. eius Gesch. p. 28.

CCXCVII.

Anno 1235. mense Junio. apud Nuremberg.

Fridericus II. imperator, petente Engelberto abbate ebracensi, privilegium a se tempore regni sui eidem monasterio indultum, inserendo renovat et in eo contenta iterum confirmat.

Fridericus dei gracia Romanorum Imperator, semper augustus. Jerusalem et Sycilie Rex. Per presens Scriptum notum fieri uolumus vniuersis Imperii fidelibus tam presentibus quam futuris. quod E. venerabilis abbas Ebracensis, dilectus fidelis noster, in nostra presencia constitutus, quoddam Scriptum quondam dicto. Monasterio a nobis indultum, tempore regni nostri, nostre Celsitudini presentauit. humiliter supplicans. ut ipsum innouare. et omnia que continentur in eo, ipsi abbati successoribus suis, et iam dicto Monasterio confirmare, de nostra gracia dignaremur. cuius tenor talis erat. Fridericus dei gracia Romanorum Rex et semper augustus. et Rex Sicilie. Nos igitur supplicationes dicti abbatis fauorabiliter admittentes, predictum scriptum, huic nostro scripto, de uerbo ad uerbum inseri iussimus. vniuersa. que continentur in ea predicto abbati. successoribus suis et dicto monasterio imperpetuum de nostra gracia confirmantes. Mandantes et firmiter iniungentes. quatenus nullus sit qui dictum abbatem. successores suos et Monasterium ipsum, contra huiusmodi confirmacionis nostre tenorem,

in aliquo moleſtare. uel perturbare preſumat. Quod qui preſumpſerit indignacionem noſtram ſe nouerit incurſurum. Ad huius autem confirmacionis noſtre memoriam et robur perpetuo valiturum. preſens scriptum fieri. et Maieſtatis noſtre sigillo iuſſimus communirj. Huius rei teſtes ſunt. S. Ratiſponenſis epiſcopus Imperialis aule Cancellarius. E. Babenbergenſis. Epiſcopus. A. Dux Saxonie. M. Dux lotaringie. Frater H. Magister Domus theutonicorum. Comes H. de Orlamunde. Comes A. de Herrenſtein et alii quam plures. Datum apud Nurenberg. anno dominice Incarnacionis. Milleſimo Ducenteſimo Triceſimo quinto. Menſe Junij Indictione VIII.

a) Ex diplomate confirmatorio Rudolphi I., dato apud Nurenberg XVIII. Kalend. Januar. (15. Decemb.) 1274, cui insertum est totum hocce Friderici II. privilegium, et appendet sigillum illaesum. Invenitur etiam in libr. cop. eberac. anni 1409. fol. 118. laudato solum diplomate an. 1213.

b) Indictio notata concordat anno Chr. indicato.

c) Editum in privilegiis eberacensibus, (II. section.) p. 6. n. 47., ubi etiam p. 8. n. 50. habetur Rudolphi I. diploma 15. Dec. 1274, omisso, quod insertum est, Friderici II. diplomate. Editum etiam in Schütz corp. hist. brandenb. IV. Abtheil. 75. n. 38. ex copia onoldsbacensi, ut legitur in repertorio p. e., sed erronee ad an. 1237. 5. Jun.

d) Abbas ebracensis, per E. indicatus, deest quidem in catalogo Bruschiano, Monast. germ. 149, innotescit autem ex aliis monasterii ebracensis documentis apud Ussermann in Hist. episcopatus wirceb. I. 339.

e) In laudatis editionibus comes Orlamundanus, per H. indicatus, legitur Heinricus. Verum inter hosce comites istius temporis potius occurrit Hermannus circ. an. 1249 defunctus, relictis filiis adhuc minorennibus, Hermanno et Ottone, ex Beatrice, sorore ultimi ducis Moraniae an. 1248. mortui.

CCXCVIII.

Anno 1235. 17. Junii. Nurenberch.

Fridericus II. imperator, ad petitionem Rudegeri pataviensis episcopi, iudicibus eius ius gladii et securis, in reos criminum ultimo supplicio puniendos, ex gratia sua concedit.

Fridericus dei gratia Romanorum ſemper Auguſtus ieruſalem et Sycilie rex uenerabili patauienſi epiſcopo Rudegero dilecto principi ſuo. gratiam ſuam et omne bonum. Supplicationibus ex parte tua porrectis excellentie noſtre ut liceat iudicibus tuis reos criminum. et culpis ſuis exigentibus ultimo ſupplicio condempnandos gladio uel ſecuri ferire. benignum preſtantes aſſenſum. concedimus ex gratia noſtra licentiam ipſis iudicibus ut ſi quando caſus emerſerit reos criminum quos pro facinoribus ſuis ultimum iuſte manet ſupplicium. condempnare et facere decapitari. poſſint auctoritate culminis noſtri gladio uel ſecuri. Datum aput Nurenberch XVII Junii VIII Indict.

a) Ex codice passav. III. f. 73. b.

b) Annum Chr. non expressum indicat indictio, cui consentit ratio itinerum et negotiorum Friderici II. imp. in Germania.

c) Ineditum.

CCXCIX.

Anno 1237. 24. Januar. apud Wiennam.

Fridericus II. imperator mandat mutariis suis, apud Danubium constitutis, ut libertatem a vectigalibus vini et victualium, monasterio Alderspach a duce Leupoldo indultam et a se approbatam, ipsi iuxta formam privilegii conservent.

Fridericus dei gratia. Romanorum Imperator. ſemper auguſtus. Jerusalem et Sicilie rex. vniuerſis mutariis ſuis apud danubium conſtitutis. fidelibus ſuis. graciam ſuam et omne bonum. Ex parte venerabilis abbatis et Conuentus de Alderspach fidelium noſtrorum noſtro fuit culmini humiliter ſupplicatum ut graciam et libertatem ab illuſtri duce Levpoldo felicis memorie ſuper vectigalibus vini. et victualium ſuorum per loca mutarum eccleſie ſue indultam noſtre approbacionis dignaremur munimine confirmare. Nos itaque pietate ſolita qua perſonis religioſis fauor adeſſe consuevit. deuotis eorum precibus fauorabiliter inclinati. Graciam et libertatem quam ab eodem duce Leupoldo in ſuis actenus obtinuerunt priuilegiis. circa vectigalia vini et victualium ſuorum. eisdem abbati et Conuentui. Auctoritate preſentium duximus confirmanda. Mandantes vniuerſitati ueſtre firmiter precipientes. quatenus graciam et libertatem eandem. et hanc noſtram. eisdem indulte libertatis approbacionem. iuxta formam priuilegii ſui predictis fidelibus noſtris inantea more ſolito conſeruetis. ut iuſtam de vobis non habeant materiam conquerendi. Datum apud Wiennam VIIII Kalendas Februarii. X. Indictione.

a) Ex antiquiore libro copiali alderspaccnsi circa an. 1326 conscripto num 23.

b) Indictio notata annum Chr. non indicatum satis declarat.

c) Editum in Hund. metr. II. edit. Mon. 66. edit. Ratisb. 44. et in Mon. Boic. V. 373. num. 19., ubi tamen linea 20 legatur: circa, ac lin. 26. leg. Wiennam, VIIII.

CCC.

Anno 1237. potius quam 1236. mense Martio apud Wiennam.

Fridericus II. imperator mandat iudicibus et mutariis per Austriam et Styriam, ut privilegium Liupoldi quondam ducis praeposito ac conventui de Richersperge conservent.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper auguſtus Jeruſalem et Sicilie rex. Vniuerſis iudicibus et Mutarijs ſuis, per ducatus Auſtrie et Styrie conſtitutis fidelibus ſuis preſentes literas inſpecturis gratiam ſuam et omne bonum, Ex parte honorabilis prepoſiti et Conuentus de Richerſperge fidelium noſtrorum noſtro fuit culmini humiliter ſupplicatum, Vt gratiam et libertatem ab illuſtri Duce, Liupoldo felicis memorie Duce Auſtrie ac Styrie, ſuper vectigalium et pedagiorum exactionem omnium rerum ſuarum mobilium eccleſie ſue indultam noſtre approbationis dignaremus munimine confirmare. Nos itaque pietate ſolita qua perſonis religioſis fauor noſter adeſſe conſueuit. deuotis eorum precibus, fauorabiliter inclinati, gratiam et libertatem quam ab eodem duce Leupoldo, in ſuis Hactenus obtinuerunt priuilegiis in deductione rerum ſuarum mobilium ſine vectigalium et pedagiorum exactione, eisdem prepoſito et Conuentui de noſtre pietatis gratia confirmantes, Mandamus et preſentium auctoritate precipimus vniuerſis, quatenus gratiam

et libertatem eandem, presentis approbationis nostre munimine roboratam, iuxta formam priuilegii sui predictis preposito et conuentui de Richersperge more solito salubriter conseruetis vt iustam de vobis non habeant materiam conquerendi. Datum apud Wiennam Anno Dominice incarnacionis M.CC.XXXVI. Mensis Martii. X. Indictionis.

a) Ex codice membranaceo eiusdem monasterii, conscripto an. 1420. fol. 32. b.

b) Indictio ac ratio itinerum Friderici II. imp., nec non fides aliorum multorum diplomatum, anno 1237. Wiennae exaratorum, potius anno huic, quam praecedenti, assignandum esse illud mandatum persuadent.

c) Ineditum.

CCCI.

Anno 1237 potius, quam 1236 mense Martio. — Wiennae.

Fridericus II. monasterio richersbergensi privilegium Luitpoldi quondam ducis Austriae et Styriae inserendo renovat ac confirmat.

Acta anno dom. inc. M.CC.XXXVI., mense Martii, X. Indictionis, imperante domno nostro Friderico secundo Romanorum imperatore, semper Augusto, Jerusalem et Siciliae rege, imperii eius anno XVIII., regni Jerusalem XII., regni vero Siciliae XXXVIII. Data Wiennae anno, mense, Indictione praescriptis.

a) Ex codice membranaceo eiusdem monasterii, conscripto an. 1420. fol. 32. b.

b) Indictio, annusque regni Jerusalem, nec non historia ac ratio itinerum Friderici II. soli anno Chr. 1237. respondent. Cnfr. Raumer Hohenstaufen II. 576 et 577 et laudata ab eo diplomata annorum 1236 et

1237. Error ergo calami, a librario saec. XV. commissus, apparet tam in anno Chr., quam in annis regni Siciliae ac imperii, ibi unitate omissa, hic autem addita, quam quidem correctam videmus in pag. 445. lin. 17. editionis Mon. Boic. IV., ast praeter fidem codicis.

c) Editum in Mon. Boic. IV. 444. num. 41., ubi haec emendentur; pag. 444. lin. 18. leg. nostro; p. 445. lin. 8. del. N.; nam spatium ibi vacuum est, et substituenda potius litera B. pro Bertholdo patriarcha aquilegensi.

d) Privilegium Liupoldi ducis Austriae ac Styriae, datum Newenburch 1203. 9. Maii, omissum in privilegio confirmatorio Friderici II., ex eodem codice impressum est in Mon. Boic. l. c. 425. n. 25.

e) Nomen archiepiscopi treverensis in codice erronee scribitur: Chunradus; scribendum erat: Theodericus. cnfr. Hontheim Prodromus historiae trevirensis I. 473. II. 799. et 1188.

CCCII.

Anno 1257. 27. April. apud Ratisponam.

Fridericus II. imperator, qui Butegelario de Nurenberch, fideli suo, dudum defensionem iuris advocatiae in locis monasterii superioris Ratisponae, Indensuatich, Pulhoven, Orchenrude, Nenzingen et Otmaringen, insuper in Tentenstorf, contra Lucemannos commiserat, iterato firmiter praecipiendo mandat, ut, ex sententia principum Moguntiae promulgata, detentores earundem advocatiarum compescat.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator semper augustus. Jherusalem et Sicilie rex. Butegesario (Butegelario) de Norenberch. fideli suo. gratiam suam et omne bonum. Constituta in presentia nostra. venerabilis abbatissa Superioris monasterii In Ratispona proposuit coram nobis. quod cum obtinuerit. In curia Maguntie generali. sententia principum promulgante. quod aduocatie Indensuatich Pulhoven. Orchenrude. Nenzingen. et Otmaringen infeudare (ri) non possent. defensionem iuris sui tibi duxerimus committendam. Lucemanni. monasterium suum. et ipsam in aduocatiis in Pulhouen et Tentenstorph. et quidam alii in aduocatia Nenringen aggrauant et molestant. sibi eas uendicare illicite contendentes. Tu uero predictos molestatores prefate abbatie et monasterii sui ab indebito grauamine. et uendicatione aduocatiarum ipsarum. sicut tue defensioni commisse sunt. compescere distulisti. Nolentes igitur sustinere vt eadem abbatissa in eisdem aduocatiis monasterii sui que ad nos specialiter spectant. molestiam uel grauamen indebitum

bitum paciatur. ſicut dudum tue defenſioni commiſimus. iterato committimus per preſentes. deuotioni tue firmiter precipiendo mandantes. quatenus monaſterium et abbatiſsam predictam. iuxta quod dictante ſententia principum eſt prouiſum. in eiſdem aduocatiis auctoritate noſtra defendens. quoſcumque inueneris. ad detinendum eos (eas) ilicite (illicite) contendenteſ. ſicut eſt de iure compeſcas. ut de cetero quietem et libertatem monaſterii non perturbent. et predicta abbatiſsa non cogatur ad noſtram audientiam querimoniam deportare. Datum apud ratiſponam XXVII. Kal. Aprilis. X. Indictione.

a) Ex cod. II. obermunstrensi circ. an. 1307 exarato, fol. 62. b. — 63.

b) Indictio satis indicat annum Chr. 1237. In notata autem die verbum: Kal., abundare, ac legendum: XXVII. April. vel V. Kal. Maii, patet ex loco dati instrumenti; nam usque ad 15. April. huius anni in Austria morabatur imperator, qui in festo paschali sive 19. April. Ratisbonam pervenit, ibique adhuc 28. April. versabatur. Confr. Raumer Hohenstaufen II. 577. et laudatos ab eo auctores, inprimis Gemeiner Regensp. Stadtchronik I. 337.

c) Ineditum.

CCCIII.

Anno 1239 potius, quam 1238, mense Martio, Paduae.

Fridericus II. imperator, post priorem compositionem apud Sabyonam coram se factam, sed minime observatam, alteram ordinat super damnis, ab Alberto comite tyrolensi ecclesiae et episcopo frisingensi illatis, determinata pecuniae quantitate, ac determinatis insuper tempore ac obsidibus.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator Semper Augustus Jerusalem et Sycilie Rex. Per presens scriptum notum facimus vniversis quod constituti in presencia nostra C. venerabilis Episcopus Frisingensis dilectus princeps noster. et albertus Comes Tyrolensis fidelis noster compromiserunt in venerabilem Archiepiscopum Salzburgensem et Episcopum Patauiensem dilectos Principes nostros Comitem Meinhardum de Gorizia et Heinricum Aqu..... prepositum notarium et fidelem nostrum stare dicto eorum super dampnis illatis ab eodem Comite Episcopo nominato. de triennio antequam concordia inter eos apud clausam Sabyone ordinata fuisset in nostra presencia que tamen sicut asserebant fuit minime obseruata pro quibus tunc emendandis apud eundem locum dictus Comes sibi posuerant (posuerat) fideiusores et de dampnis que sibi intulit postquam dicta compositio fuerat ordinata usque ad diem presentem promittentes eorum arbitrio per omnia obedire Nominatus igitur Comes de Arbitrio predictorum et ordinacione nostra promisit dicto Episcopo uel succesoribus suis qui pro tempore fuerint pro resarciendis dampnis Sibi et Eccleſie sue illatis sicut superius est expresum persoluerint (persolvere) trecentas marcas argenti ad pondus Colonie, uel tria milia librarum veronensis

monete X libris pro marca qualibet computatis quarta decima die poſt feſtum beati Martini proxime futurum tertia decima Indictione et XXV carradas vini apud Bozanum infra eundem terminum ad menſuram Bozanam. Et ſi forte prenominatus Comes idem promiſsum non curauerit adinplere prefatus Comes Goricie vlricus de Bozano vlricus de Riſenberch. Heinricus burchgrauius de luenz et Engelmarus tarant fideles noſtri data fide in manus Archiepiſcopi preſcripti iurauerunt extunc intrare Brixinam abinde nullatenus antequam prefato Epiſcopo tam de preſcripta ſumma pecunie quam etiam de vino per Comitem Tyronenſem (tyrolenſem) ſatisfactum fuerit receſsuri. Dicta uero ſolucio pecunie eſt ſub prepoſiti et Decani Brixinenſis et Arnoldi de Rodench teſtimonio facienda. nec probari poterit ipſa ſolucio niſi per teſtes ipſos, aut certos nuncios eorundem. Ad cuius facti euidenciam et utriusque partis inſtanciam preſens ſcriptum fieri et Sigillo noſtro iuſsimus communiri. Huius autem rei teſtes ſunt Eberhardus Archiepiſcopus Salzburgenſis Rudiger Epiſcopus Patauienſis. Ch. Abbas de Tegernſe. Heinricus Aquenſis prepoſitus. Eberhardus Decanus friſingenſis. Meinhardus Comes Goricie. Egeno Comes de Prano (Piano?). Hauuardus Judex brixinenſis vſcalcus de dewin. vlricus de Riſenberch. Heinricus de Luenz vlricus de Bozano. Engelmarus Tarant et alii quam plures. Datum Pad. (Paduae). Anno dominice incarnationis Milleſimo CCXXX Octauo. Menſe Marcio XIIma Indictione.

a) Ex libr. cop. fris. III. f. 75. b.

b) Indictio, tam dati instrumenti, quae est ordinaria, quam termini solutionis in festo S. Martini, quae est caesarea, respondet potius anno Ch. 1239., quam 1238, qui a scriptore notatus est more Italorum, iuxta calculum, qui dicitur florentinus, inchoans annum in 25ta Martii anni nostri sequentis.

c) Editum in Meichelbeck Hist. fris. II. P. I. 16.

CCCIV.

Anno 1242 potius, quam 1240. mense Januario, Fogiae.

Fridericus II. imperator civibus spirensibus aquam Spierbach restituit ad eorum usus reducendam, ita tamen, ut expensae factae circa emptionem et constructionem molendini apud Rechholz camerae suae imperiali refundantur.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, Jerusalem et Siciliae Rex, per praesens scriptum notum esse volumus tam praesentibus quam futuris, quod nos attendentes, quomodo Spirensis civitas a Divis progenitoribus nostris Romanorum Imperatoribus et Regibus potiora fundationis suae receperit incrementa. Considerantes nihilominus devotam fidem, qua nobis et Imperio cives dictae civitatis hactenus adhaeserunt, et admodum desiderant adhaerere, igitur (iuxta) devotas eorum preces, aquam quae Spirbach dicitur, deductam pro molendino apud Rechholz, quod erexímus ad usus nostros, ipsis restituendam duximus pro suis usibus reducendam, ita tamen quod expensae factae circa emptionem et constructionem ejusdem molendini nostrae Camerae refundantur. Ad hujus itaque rei et nostrae restitutionis memoriam praesens scriptum fieri et Majestatis nostrae sigillo jussimus communiri. Datum fogiae. Anno dominicae incarnationis, Millesimo ducentesimo quadragesimo mense Januario, quintae decimae Indictionis.

a) Ex copia apographi per Hermannum Zum Holtz imper. camerae lectorem anno 1641. ex vero illaesoque originali, ut testatur in fine, transsumpti et vidimati, ex Spira 26. Sept. 1831 nobis communicata.

b) Indictio denotat annum nostrum 1242., qui ex calculo florentino adhuc erat annus 1241; adeoque auctor copiae nostrae annum primum addere neglexit, rotundo numero contentus.

c) Editum in Lehmanni Speyrischer Chronick et 523. et in Lünig Reichsarchiv. Part. spec. contin. IV. Th. II. sive operis XIV. Tom. 466. num. 6. ad an. 1241.

CCCV.

Anno 1242. mense Junio. in castris apud Auezanum.

Fridericus II. imperator Heinrico babenbergensi electo dat licentiam, cudendi monetam novam apud Villacum et apud Griven, quae frisacensi monetae aequipolleat in pondere et valore.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator semper avgustus Jerusalem et Sicilie Rex. Vniuersis Imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum. Jvstis fidelium et deuotorum nostrorum petitionibus tenemur condescendere et prouidere ipsorum comoditatibus et augmentis. Hinc est igitur. quod nos habentes pre oculis devota seruitia que nobis et progenitoribus nostris a Babenbergensi ecclesia sunt exhibita et que dilectus princeps noster Heinricus venerabilis Babenbergensis electus inantea nobis poterit exhibere. ut ecclesia sua que precedenti tempore ex malicia temporis et pre defectu pastoris ydonei in multis uexata extitit et turbata et graui est debitorum onere inuoluta facilius ualeat respirare et in statum pristinum reformari. damus ei licentiam ut apud villacum nouam monetam cudi faciat que frisacensi monete equipolleat in pondere et valore. et apud Griuen, eandem sibi gratiam de Simili Moneta cudenda duximus faciendam. Qvare mandamus et precipimus vniuersitati vestre. quatenus nullus sit qui

in cudendiſ monetis predictis dandis recipiendis ipſis denariis et ponendis aliquod impedimentum inferre preſumat. Quod qui preſumpſerit indignationem noſtri culminis ſe nouerit incurſurum. ad cuius rei memoriam preſens ſcriptum fieri et Maieſtatis noſtre Sigillo iuſsimus communiri. Datum in Caſtris apud Auezanum in cenſano. Anno dominice Incarnationis Milleſimo Dvcenteſimo Quadrageſimo Secundo. Menſe Jvnii. Quintedecime Indictionis.

a) Ex cod. cop. saec. XIII. f. 115. b.

b) Indictio notata respondet anno Chr. indicato.

c) Editum in Ludewig Scr. rer. bamb. 1143. in Lünig. spicil. eccl. II. Theil. 30, in Heyberger cod. probat. ad Deduct. de Fürth. n. 30. ex eodem codice. et a Bar. de Hormayr im Wiener Archiv fur Gesch. Jahrg. 1826. St. 115. S. 612. in nota.

CCCVI.

Anno 1243. mense Augusto, Ariani.

Fridericus II. imperator, petente Heinrico babenbergensi electo concedit, ut filii ex filio Marschalci de Cunstat, ministerialis babenbergensis, cum filia Ruperti de Nirstein, ministerialis imperatoris, generandi, inter se et ecclesiam babenbergensem dividatnur; salvis conditionibus hactenus observatis de ministerialibus suis et imperii et ipsius ecclesiae babenbergensis.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator Semper Avguſtus. Jeruſalem et Sycilie Rex. Supplicauit Excellentie noſtre Heinricus venerabiliſ Babenbergenſis electus dilectus Princeps no-

ſter. quatenus cum filius Marſchalci de Cvnſtat. Miniſterialis eccleſie ſue filiam Rvperti de Nirſtein Miniſterialis noſter duxerit in vxorem. Nos ipſum cum prole quam a filio dicti Marſchalci ſuſceperit. ſibi et Eccleſie Babenbergenſi diuidendam nobiscum dare de ſpeciali gratia dignaremur. Nos igitur attendenteſ quod dictus Rvpertus plureſ adhuc filios habet et filias nobis et Imperio attinenteſ. ipſius ſupplicationibus benigniuſ inclinati. dictam filiam Rvperti de Nirſtein quam filius prefati Marſchalci duxit legittime in vxorem cum filiiſ quos ſimul genuerint. dicte Babenbergenſi Eccleſie et electo ipſius nomine damuſ diuidendos nobiscum et tenore preſentium confirmamus. Saluis conditionibus habitiſ inter nos et Eccleſiam Babenbergenſem de Miniſterialibus noſtris et Imperii. et ipſius Eccleſie hactenus obſeruatis. Ad cuius rei memoriam preſens ſcriptum fieri feſcimus. et Sigillo Maieſtatis noſtre iuſsimus communiri. Datum Ariani Anno dominice Incarnationis MCCXLIII Menſe Avguſto I. Indictionis.

a) Ex cod. cop. saec. XIII. fol. 119.

b) Indictio notata respondet anno Chr. indicato, cui etiam consentit locus: Arianum, urbs Italiae inferioris, sive regni neapolitani, ubi tunc morabatur Fridericus II.

c) Ineditum.

CCCVII.

Anno 1243. 24. Novembr. apud Nurenberch.

Chunradus IV. in regem electus testatur, quod Heinricus babenbergensis electus curias et bona in Affholdere, Meingers, Bubenrode et Germanisdorf pro numerata pecunia redemerit, quam recepisse publice coram se professi sunt, quibus fuerant obligata.

Chvnradus Diui Avgusti Imperatoris Friderici filius dei gratia Romanorum in Regem Electus Semper Avgustus. et Heres Regni Ierusalem Constituti coram nobis subscripti publice sunt professi. videlicet quod inprimis Rauelinus de Rauinstein pro hominibus de Affholdere et Curia Meingers receperit ab Reinrico venerabili Babenbergensi Electo dilecto Principe nostro Sexaginta Sex libras Babenbergensis. Monete. pro quibus eadem sibi fuerant obligata. Item Chvnradus filius quondam Butiglarii de Nivrenberch fatebatur se recepisse pro redemptione bonorum in Bubenrode decem libras Nvrenbergenses ab eodem. Item Wolframus Pincerna fatebatur se recepisse pro redemptione Curie Germanisdorf viginti Marcas que sibi similiter fuerat obligata. Item Relicta Cigenonis fatebatur se recepisse pro redemptione bonorum in Lovbendorf XXXIIII marcas. et vnam libram Nvrenbergensis monete. Et ne in posterum aliquis dubitationis scrupulus super premissis valeat suboriri. iuxta requisitionem tam Electi quam etiam predictorum. presentem paginam Sigillo nostri culminis fecimus communiri. Actum apud Nivrenberch. Anno domini M.CC.XLIII. XXIIII Novembris Secunde Indictionis.

a) Ex

a) Ex cod. cop. babenb. saec. XIII. f. 116. b.; nam originale non superfuit in Archivo babenbergensi.
b) Indictio, dicta caesarea, respondet anno Chr. indicato.
c) Ineditum.

CCCVIII.

Anno 1244. potius, quam 1243. mense Februar. Grosseti.

Fridericus II. Heinrico babenbergensi electo eiusque ecclesiae hanc gratiam, illi ecclesiae ab antiquo indultam, confirmat, ut omnes argentifodinae sive decimae subterraneae, quae in terris ecclesiae fuerint repertae, cedant ad utilitatem pastoris et ecclesiae memoratae.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator semper augustus. Jherusalem et Sicilie Rex. vniuersis Imperii fidelibus presentes literas inspecturis gratiam suam et omne bonum. Cum ex concessione diuorum augustorum parentum nostrorum et nostra Babenbergensi ecclesie. ab antiquo talis gratia sit indulta. vt omnes Argentifodine. siue decime subterranee. que reperte fuerint in territorio ecclesie cedant integre. et sine cuiuslibet contradictione. ad vtilitatem Pastoris et ecclesie memorate. vniuersitati vestre mandamus. quatenus nullvs sit, qui dilectum principem nostrum Heinricum ecclesie memorate Electum. et ipsam ecclesiam contra predictam gratiam sibi et ecclesie a nobis et predecessoribus nostris indultam. ausu temerario impedire, vel molestare presumat, Quod qui presumpserit indignationem nostri culminis se nouerit incursurum. Ad cuius rei memoriam presens scriptum fieri et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri. Datum Grosseti. anno dominice Incarnationis M.CC.XLIII. Mense Februario Secunde Indictionis.

a) Ex cod. cop. saec. XIII. per manum Joannis canonici S. Jacobi continuato f. 14.

b) Indictio notata respondet anno Chr. 1244, qui ab descriptore vel unitate decurtatus, vel potius ab ipso amanuensi caesareo more Italorum numeratus est. Grossetum enim urbs Italiae superioris est, ubi hoc tempore Fridericus II. morabatur.

c) Editum in Schultes hist. Schriften II. 369.

CCCIX.

Anno 1245. mense Junio. Veronae.

Fridericus II. imperator civitatem bambergensem ad nundinas universales, annuatim in Kalendis Maii et per tres septimanas sequentes celebrandas, denotat, omnesque mercatores, illuc venientes, ibi morantes et abinde redituros, sub suo et imperii ducatu vult esse securos.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator ſemper auguſtus Jeruſalem et Sicilie Rex Adhoc in portunis (opportunis) locis generales nundine ſunt inuente vt communis vtilitas quam longe lateque humana procurat (et).... induſtria (mutuis?) alternis commerciis procurent (procuretur). Hinc eſt quod ſubditorum commoditatibus prouidentes nichilominus generales curas hominum et labores benigno proſpicientes intuitu Ciuitatem Bambergenſem pro mutuis commodis exercendis vtilem et exceptam (acceptam?) ad celebrandas annuatim vniuerſales nundinas Kalendis Maii vſque per tres ſeptimanas ſequentes duratiuas (duraturas) duximus deputandam Statuentes ut ibidem ſub ſecuritate noſtra et imperii tam vicini quam remoti conueniant mercimoniis ſuis communia ſicut moris eſt comoda facienda dummodo indulta vicinis nundinis in eiſdem diebus non poſsit

oportunitas prepediri Quare mandamus precipimus et hortamur vniuerſos et ſingulos quos gerendorum (gerendarum) vſus vtilitatum et commoda rerum vbique ſollicitant quatenus ſtatutis loco et tempore ſub noſtro et imperii ſecuro ducatu cum rebus Mercimoniis et ceteris oportunitatibus que conſueuerunt ad inuicem ad commune commodum procurari hilariter et prompte conueniant pro prefixis—nundinis exercendis preſentis ſcripti edicto ut omnibus ad eas venientibus morantibus et abinde redituris ſecura tranquillitas et tranquilla ſecuritas prebeatur et quod in perſonis et rebus ſuis vndique ſeruentur indempnes et nullus audeat eos offendere uel occaſione qualibet aliquod ipſis impedimentum inferre donec ad precaſsatum (praetaxatum) locum veniant et ſub eiuſdem noſtra et Imperii ſecuritas (ſecuritatis) indulgencia ſalubriter ad propria reuertantur. Scientes quod quicunque mandati noſtri temerarius extiterit uiolator indignacioni noſtre et Imperii ac vlcioni debite ſubiacebit. hiis qui pacem et indempnitatem ſeruabunt noſtri fauoris gratiam obtenturis ad cuius rei futuram memoriam et ſtabilem firmitatem preſens ſcriptum fieri et Maieſtatis noſtre ſigillo iuſsimus communiri. Datum Verone. Anno domini M.CC.XLV. Menſe Junio III Indictionis.

a) Ex codice bamberg. an. 1480 per Heinr. Glanz conscripto f. 54. b.
b) Indictio notata convenit cum an. Chr. indicato.
c) Ineditum.
d) Descriptor lacuna et hinc inde falsis lectionibus sensum instrumenti obscurum reddidit.

CCCX.

Anno 1245. 10. Novembr. Papiae.

Fridericus II. imperator privilegium, sub bulla aurea dudum Sifrido ratisponensi episcopo (nimirum an. 1232. mense April.) indultum, revocat, eo quod ille episcopus, quondam cancellarius, Papae contra imperatorem adhaesit, et civibus iterum indulget communia consilia statuere, magistros civium ac quoslibet officiales ordinare.

Fridericus dei gratia Romanorum imperator ſemper Auguſtus Jeruſalem et Sicilie Rex. Ciuibus Ratisponenſibus fidelibus ſuis graciam et bonam voluntatem. Licet dudum in ſollempni curia noſtra Rauenne cum principibus celebrata ad multas et ſupplices archiepiſcoporum et episcoporum germanie inſtantias caſsanda et in irritum revocanda duximus in omni ciuitate vel oppido Alamanie comunia conſilia magiſtros ciuium ſeu rectores vel quoslibet alios officiales, qui ab uniuerſitate ciuium ſine archiepiscoporum vel epiſcoporum conſensu vel beneplacito fuerint conſtituti. Quia tamen S. (Sifridus) Ratisponenſis epiſcopus quondam cancellarius noſter priuilegium noſtrum ſuper premiſso, ſibi ceterisque indultum principibus ob perpetratum contra nos crimen perfidie manifeſte iuſte demeruiſse videtur, dum lateri noſtro familiariter aſsiſtens et priuatis noſtris communicando conſiliis ad partem contrariam declinavit. Adverſario noſtro pape contra nos proditorie adherendo, nobis (uobis) ad ſinceram fidem et expertam deuocionem, quam ad excellentiam noſtrám geritis, de gracia noſtra duximus indulgendum, ut liceat vobis ammodo (amodo) communia conſilia ad honorem noſtrum imperii et utilitatem ciuitatis veſtre ſtatuere et magiſtros ſeu

rectores ciuium vel quoslibet officiales alios libere ordinarie (ordinare) priuilegio aliquo contra huius indulti noſtri gratiam de cetero non obſtante, quin ymo ut favoris noſtre (noſtri), que (quem) erga vos gerimus vobis eniteat plenitudo, priuilegium noſtrum aurea bulla munitum, quod prefato Episcopo ſuper infringendis iuribus et libertatibus veſtris, quibus eſtis vſi hactenus conceſsimus, caſsamus et in irritum revocamus, decernentes ipſum amodo vires aliquas non habere. Ad cuius rei memoriam et ſtabilem firmitatem preſens ſcriptum fieri et maieſtatis noſtre ſigillo iuſsimus communiri. Datum papie anno dom. incarnationis M.CC.XLV. Menſe Nouemb. IIII. Idus.

a) Ex copia diplomatarii ratisbonensis a Carolo Theodoro Gemeiner, tunc archivario civitatis, an. 1784. conscripto pag. 169. num. 60, qui sua desumsisse testatur ex vetusto codice ratisbonensi dicto: das rothe Stadtbuch in der geheimen Registratur. Copia tamen ista hinc inde male legit.

b) Notae chronologicae praeter indicatos, non sunt expressae, quae tamen loco et historiae imperatoris Friderici omnino conveniunt, cnfr. Raumer Hohenstaufen II. 582.

c) Editum in Ried cod. ratisb. I. 408. n. 423. versio eius germanica invenitur in Gemeiners Regensb. Stadtchronik I. 344 et 345.

CCCXI.

Anno 1255. 18. Martii. Geilenhusen.

Wilhelmus rex Heinrico II. spirensi electo, principi et cancellario suo, plenariam tribuit potestatem de ecclesia Altdrupphen, ad regis et imperii collationem spectante, ad utilitatem et profectum abbatis et monasterii de Hemmerode, ordinandi.

Willelmus dei gratia Romanorum Rex, semper Augustus, Uniuersis Imperii fidelibus, presentem paginam inspecturis, gratiam suam et omne bonum. Ad utriusque uite felicitatem nobis prodesse nequaquam ambigimus, si loca diuino cultui mancipata, curauerimus ampliare, et eorum comodo pio intenderimus cum effectu. Hinc est quod nos Venerabili. H. Spirensi Electo, dilecto principi et cancellario nostro, tribuentes plenariam tenore presentium potestatem, quicquid super ecclesia de Altdrupphen (i. e. Altripp), ad nostram et Imperii collationem spectante, ad utilitatem et profectum. Abbatis et conuentus monasterii de hemmerode cisterciensis ordinis dilectorum fidelium nostrorum duxerit ordinandum, ratum habere promittimus atque firmum. Ita tamen quod ipsius ecclesie Rectore cedente uoluntarie, uel etiam decedente, dicta ecclesia ut dictum est ad ipsorum utilitatem legitime deuoluatur. In cuius rei testimonium presentes litteras exinde conscribi fecimus, et sigillo maiestatis nostre muniri. Datum Geilenhusen XV. Kal. Aprilis Indictione Tercia decima.

a) Ex transsumto Heinrici electi spirensis de anno 1256, XV. Kal. Februarii, per archivarium circuli rhenano-bavarici nobis communicato.
b) Ineditum.

CCCXII.

Anno 1255. 27. Mart. Coloniae.

Wilhelmus rex monasterium Halsprunnen sub specialem recipit protectionem, simulque illi committit capellam Altenvort prope Nuermberg, ut in ea divinum servitium peragatur.

Wilhelmus dei gratia. Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Vniuerſis ſacri Impery fidelibus preſentem paginam inſpecturis gratiam ſuam et omne bonum. Tociens Regie celſitudinis ſceptrum extollitur alcius, et eius ſtatus a domino a quo datur omnis poteſtas felicius gubernatur, quociens religioſa loca diuino cultui dedicata pia conſideratione reguntur. et ad ipſorum facultates augendas, fauorabilis protectio principis inuenitur. Hinc eſt quod nos cupientes Religioſos uiros.. Abbatem et Conuentum Monaſterii in Halſprunen, Cyſtercienſis ordinis, benigni fauoris proſequi gratia ſpeciali, ac ipſos uti iure ac libertate a diuis Imperatoribus et Regibus Romanis predeceſſoribus noſtris pie conceſſa, eoſdem et eorum Monaſterium, necnon et eorum bona que nunc legittime poſſident, et que iuſtis modis preſtante domino in poſterum poterunt adipiſci, ſub noſtram et Impery proteccionem recepimus ſpecialem. Tenore preſentium publice proteſtantes, quod ipſos et eorum bona nemini committemus, nec ulterius uolumus quod aliqua ſecularis perſona de ipſis uel ipſorum bonis ſe aliquatenus intromittat nec ab ipſis contra indulta priuilegiorum ſuorum preſumat exactionem aliquam extorquere. Inſuper de ipſorum induſtria plenam in domino fiduciam obtinentes. ipſis Capellam in Altenvort prope Nuermberg, cum ſuis attinenciis ut in ea faciant domino deſeruiri poſſidendam committimus uſque noſtre beneplacitum uoluntatis. Vnde preſenti edicto uniuerſis et ſingulis

diſtrictius inhibemus, nequis ipſos contra hanc noſtram gratiam et noſtre protectionis et inhibicionis tenorem moleſtare ſeu in aliquo perturbare preſumat. Quod qui facere preſumpſerit, grauem indignacionem noſtre celſitudinis ſe nouerit incurſurum. Datum Colonie VI. Kalendas aprilis Indictione xiij. Anno domini M.CC.LV.

a) Ex libro copiali heilsbronnensi circ. an. 1364. conscripto, inter instrumenta imperialia ac regia num 7.
b) Indictio respondet anno Chr. notato.
c) Ineditum.
d) Nomen abbatis non est expressum, cui tamen spatium vacuum relictum est, supplendum ex catalogo abbatum in Hockeri Hailsbronnischen Antiquitäten Schatz p. 72. ubi hoc tempore occurrit Otto abbas huius monasterii.

CCCXIII.

Anno 1257. 28. Maii. (Coloniae).

Richardus rex decano et capitulo majoris ecclesiae pataviensis primarias suas preces pro receptione Ludovici notarii ducis Bavariae porrigit.

Datum feria II. poſt Pentecoſten, Indictione XV.

a) Ex codice Hermanni abbatis niederaltach. fol. 86. b. in margine.
b) Annum Chr. omissum denotant indictio XV. et ipsae primariae preces ab exordio regni Richardi regis, 1257. 17. Maii electi, porrectae. Locus negotii peracti ex aliis diplomatibus huius regis, hoc tempore datis, potest desumi.
c) Editum in Mon. Boic. XI. 231. n. 91. inter monumenta niederaltachensia, ubi lin. 20. leg.: vestram.

CCCXIV.

CCCXIV.

Anno 1259. 15. Junii. apud Egram.

Conradus, vulgo Conradinus, monasterio Waltsassen villas Wundreb, Pietelein et Grintilbach, cum pertinentiis earum donat, quam donationem tutor eius, Ludwicus comes palatinus Reni, dux Bawariae, vice eius confirmat.

Chunradus ſecundus dei gratia jeruſalem et ſicilie rex. dux ſueuie feliciter amen. id potiſſimum regalem excellenciam et regiam noſtre magnificencie dignitatem apud regem celeſtem credimus promouere ſi paci eorum et quieti ſtudeamus ſalubriter prouidere qui non poſſunt niſi in tranquillitate ſpiritus et deuocionis affectu orationum ſuarum ſuffragia pro noſtra ſalute ad aures profundere creatoris. Nos igitur tenuitatem reddituum et prouentuum paruitatem dilectorum nobis in Chriſto virorum religioſorum venerabilis abbatis iohannis et totius conuentus ſecum (ſancte) Marie in waltſaſſen ciſtercienſis ordinis Ratiſponenſis dioceſeos neceſſario adtendentes ut deo poſſint quiecius famulari et hoſpitalitati aduentancium pro conſuetudine ſui ordinis valeant habundancius miniſtrare ad honorem omnipotentis dei et glorioſe virginis marie ac pro remedio anime noſtre nec non Kariſſimi patris noſtri felicis recordacionis Chunradi regis romanorum illuſtris et omnium progenitorum noſtrorum villam wundrem (wundreb). villam pietelein et villam Grintilbach. cum omnibus adtinenciis ſuis. agris videlicet pratis paſcuis piſcinis memoribus et molendinis et cum ceteris omnibus ad iam dictas villas pertinentibus quocunque nomine cenſeantur. titulo legitime donacionis contulimus memorate eccleſie ſancte marie in waltſaſſen libere et abſolute iure perpetuo poſſidenda. accedente adhoc conſenſu uoluntario et con-

filio deuoto dilectiſſimi auunculi noſtri et tutoris Illuſtris Ludwici comitis palatini reni. Ducis Bawarie qui prefate largicionis noſtre donacionem de communi conſilio et aſſenſu omnium fidelium noſtrorum qui tunc aderant ſepedicte eccleſie in waltſaſſen vice noſtra liberaliter confirmauit. Ne autem de hac noſtra tam libera donacione aliqua poſſit inpoſterum calumpnie materia ſuboriri. nos ſigilli noſtri munimine atque ſigillo prelibati auunculi noſtri preſentem paginam duximus roborandam cum teſtium ſubſcripcione. Fr. (Fridericus) dux auſtrie et ſtirie et marchio veronis (veronenſis). Illuſtris Fr. (Fridericus) et Gebhardus nobilis lantgrauius de livkenberch. Albero de prvkperch. Ch. (Chunradus) comes de moſburch. Gebhardus comes de Rotineke. Winhardus de rorbach. arnoldus de Maſſinhuſin. Reinboto de Swarcinburch. Vlricus de walturn. Ch. (Chunradus) de pawilſtorf. et filius eius ch. Chunradus de hohenwerth. henricus de kinſperch albertus nothaft. Rudigerus et arnoldus dicti angiel. Ch. et Fr. fratres de waldow Fridericus de Walturn. Gotfridus iudex. Albero. h. et Wolframus filii eiuſdem. Bertoldus et waltherus de Curia Ciues egrenſes et alii quam plures Datum apud Egram. anno dominice incarnacionis M.CC.LVIIII. in die beati viti Indictione ſecunda.

a) Ex libro copiali antiquissimo saeculi XIII. finientis f. 17. b. et 18.
b) Indictio notata convenit cum anno Chr. expresso.
c) Ineditum.

CCCXV.

Anno 1260. 12. Aug. Worms.

König Richard nimmt das Kloſter Otterburg in ſeinen Schutz und Schirm und ertheilt ihm eine beſchränkte Zollfreiheit.

Reichard von Gottes gnaden Römiſcher König, allezeit Mehrer, entbieten allen gemeinlich getreuen, des heiligen Römiſchen Reichs, die dieſen Brief ſehen werden ſein gnad und alles guth, wir werden gereitzt durch Verdienſt der heiligen Geiſtlichkeit daß wir von Königlicher Miltigkeit, die geiſtl. leuth und ſtätt, mit Gnaden unſers willigen gunſts allzeit begaben, und ihnen auch Ruhe und frieden ſchaffen, daß ſie nit nach dieſer Zeit beweget und bemühet werden, durch die leuth des unfriedens, und daß ſie nit umbgetrieben werden, durch die Leidigung oder Schädigung der böſen Menſchen, nnd dieweil wir zu dem fleißigen bitten, unſerer lieben getrewen, und andächtigen des Apts und Convents, des Cloſters von Otterburg Cysteeſerordens geneigt ſeynd, ſo empfangn wir daſſelbe Cloſter von Otterburg, die ſtatt, da das Cloſter gelegen iſt, und die Perſonen, die daſelbſten Gott dem herrn dienen, mit allen ihren gütern, die ſie ietz und gegenwärtiglich red: (recht:) und redlich beſitzen, und hernach in rechter weiſe mit Gottes hilff mögen überkommen, under unſern des heiligen römiſchen Reichsſchirm und ſchewrung, und Wir erlauben ihn auch inhalt dieſer ſchrifft von mehrer miltigkeit unſerer gnad, daß ſie mögen alle Jahr dreyſig faß weins, der ihnen ſelbſten wächſt, in ihren eignen weingarten, den Rheinſtrom ab zu Bopart führen, und auch zu Lautern Zollfrey, und lediglich und ohn alle ſchatzung zu führen, und wir verbieten auch hefftiglich mit dieſem Brief unſern Schultheiſen und Zöllnern, die zu jeder Zeit ſeyn werden, und allen andern leuthen gemein und beſonder; daß mit (nit) Jemand fürter dieſelben Apt und Convent underſtehe zu beſchweren, oder zu Leidigen,

wieder Inhalt dieſes unſers Schirmbriefs und gnaden, von ihrer güter wegen, und ſonderlich daß niemand von ihnen oder ihren (lacuna) Zoll ſie heiſchen, von ſolcher dreyſig faß wegen, wäre es aber, daß Jemand von freventlicher Künheit wegen, villeicht das unterſtünde zu thun, der ſoll wiſſen, daß er dardurch verdienen wird, den ſchweren Zorn unſrer Durchlauchtigkeit, geben zu Wormbs auf den 12. Tag des Augſts dem dritten Zinßjahr, im Jahr unſers herrn M.CC LX. in dem Vierten unſers Königreichs.

a) Ex versione germanica, quae habetur in codice archivi rhenano-bavarici, dicto- Saal- und Lagerbuch des Oberamts Lautern, conscripto an. 1601.; unde copia ex Spira nobis transmissa fuit 20. Januar. 1832.
b) Notae chronologicae inter se conveniunt.
c) Ineditum.

CCCXVI.

Anno 1262. 16. August. apud Constantiam.

Conradus, vulgo Conradinus, renunciat advocatiae campidonensi pro annuo censu quinquaginta marcarum argenti.

Chunradus Secundus Dei gratia Jerusalem et Sycilie rex, Dux Suevie feliciter Amen. Laudabile ſatis in principe genus humanitatis habetur; ſed tunc laudabilius induſtria regnantis exercere genus pietatis agnoscitur, cum Ecclesiis Dei et locis venerabilibus bona temporalia largiendo caduca pro eternis pro celeſtibus eterna provida liberalitate mercatur (mercatur.) Hac igitur ducti consideratione laudabili diligentius adtendentes fidem et devocionem tuam Ruberte Venerabilis Abbas Campidonensis dilectus fidelis noſter, necnon religionem et honeſtatem Sacri Cenobii Campidonensis et fratrum ibidem Deo ſervientium

pro animabus Divorum Augustorum Parentum noſtrorum recolende memorie et ſalute noſtra, de noſtre munificentia Majeſtatis damus, concedimus et confirmamus tibi Ruberto Venerabili Abbati, ſucceſſoribus tuis et Monaſterio ſupradicto Advocatiam Campidonensis Monaſterii, quam predeceſſores noſtri et nos hucusque tenuimus una cum Kariſsimo genitore nostro Chunrado Sereniſsimo Romano Rege ſemper Auguſto et rege Sycilie et Jeruſalem. ipsi advocatie renuntiamus omnino, concedentes vobis de cetero et Monaſterio ſepedicto liberam poteſtatem de advocatia ipsa quicquid volueritis ad honorem et utilitatem Monaſterii faciendi ita tamen quod tam tu, quam ſucceſsores tui et Monaſterium ipſum unoquoque anno in feſto beati Andree quinquaginta marcas puriſsimi et examinati argenti camere noſtre dabitis omni difficultate remota. ſtatuimus igitur, et preſentis privilegii auctoritate mandamus, ut nullus ſit qui predictum Abbatem vel ſucceſsores ſuos aut Monaſterium ipſum contra hanc conceſsionem noſtram impedire preſumat vel aliquatenus moleſtare, quod ſi aliquis auſu temerario preſumpſerit, centum libras auri componat, quarum medietas camere noſtre, altera vero paſsis injuriam persolvatur. Ad hujus itaque rei memoriam et perpetuum firmamentum praeſentem paginam exinde conſcriptam sigillo noſtre Majestatis juſsimus communiri. Hujus rei teſtes sunt Eberhardus Dei gratia Constantiensis Episcopus, Hartmannus Dei gratia Augustensis Episcopus, Nobilis Dominus Ludewicus Comes palatinus Reni, dux Bawarie, Palatinus Rudolphus de Tuwingen, Otto de Eberstain, Comes Ulricus de Wirtemberch, Comes Fridericus de Zolr, Comes Heinricus de Furstenberch, Comes Albertus de Hochenberch, Comes Eberhardus de Kurchberch, Comes Ber. de Marstetten, B. h. de Druchburch. B. h. de Hochenegge, Hermannus et filius suus de Hurenheim, Heinricus Imperialis aule Marscalcus de Bappenheim, Heinricus Camerarius de Gienberch, Volkmarus et Marquardus de Kemnaten, Swikerus et filius ſuus, Swikerus de Minndelberch, Heinricus de Ravensburch, B. de Vronhoven, Hermannus de Hagenberch, Albertus de Liobenowe, Albertus de Wolkenberch, Sivridus Dapifer de Domesberch,

(Donnersberch) Chunradus Spannagil, Hartmannus de Hirzdorf, Hugo de Wagekke et alii quam plures. Datum apud Constantiam anno Domini Millesimo ducentesimo sexagesimo secundo XVIII. Kls Septembris indictione V.

a) Ex copia speciali chartacea sive papyrea, circa medium saec. XVI. exarata. Antiquior copia non est inventa, licet in libro cop. an. 1761. p. 463 notetur, deesse quidem originale, sed adesse copiam vetustam.

b) Indictio respondet anno Chr. expresso, nec locus contradicit; nam ex Jäger Gesch. Konradins 82 et ex Arx apud Raumer Hohenstaufen II. 596. constat mensibus Sept. et Oct. 1262 Conradinum in monasterio S. Galli et Constantiae versatum esse, ex quo verisimile est, illum bina vica Constantiam accessisse.

c) Ineditum.

CCCXVII.

Anno 1266. 24. Octobr. apud Augustam.

Conradus vulgo Conradinus avunculo suo Ludovico com. palat. Rheni, duci Bawariae, castrum et civitatem suam Swaebischwerde obligat pro duobus millibus marcarum argenti, pro quibus ipsam civitatem et alia bona nominata absolverat ab iis, quibus a patre suo fuerant obligata.

Conradus Secundus dei gratia Jerusalem et Sicilie Rex, Dux Sweuie, Tenore presentium profitemur et patere volumus vniuersis, tam presentibus quam futuris. quod nos Karissimo Auunculo nostro Lodwico Inclito comiti palatino Rheni, duci

bawarie, caſtrum et ciuitatem noſtram in Swaebiswerde, cum omnibus ſuis attinentiis, pro duobus milibus Marcarum puri argenti. pro quibus tam ipſam Ciuitatem, quam alia bona noſtra videlicet Moeringen, pitingaew, Schongaewe, Ammergewe et Fieſsen (Fuceſſen) ab hiis abſoluerat, quibus recolende memorie dominus Chonradus Genitor noſter dilectus, obligauerat. titulo pignoris obligauimus poſsidenda. In cuius rei teſtimonium et perpetuam firmitatem preſentem litteram noſtro et venerabilium patrum, domini Eberhardi conſtantienſis Eccleſie Episcopi et domini Berhtoldi Abbatis ſancti Galli auunculi noſtri predilecti, Haeinrici Illuſtris comitis palatini. Ducis Bawariae. et dilectorum fidelium noſtrorum friderici comitis de Truhendingen. Friderici Burgrauii de Nürmberch, haeinrici marchionis de Burgawe. et Friderici comitis de Zolern, Sigillis, cum ſubnotatis teſtibus iuſsimus communiri. Teſtes autem ſunt Fridericus dux Auſtrie et Styrie, Marchio de Baden, Meinhardus comes goricie (et) Tirolenſis, Berhtoldus comes de grayffbach. Berhtoldus comes de Eſcheloch. Fridericus de Kaueriak. hermannus, Rudolfus, Fridericus et hermannus de hyrenhaim. Albertus Lwſmannus. Albero de Pruckberg. Otto de Pruhſel. Bruno de Riſensburg, Conradus et Conradus comites de Moſburg. Waltherus pincerna de Limburg. haeinricus camerarius de Rauinſburg. Volkmarus de cheminata et Marquardus filius ejus. Haeinricus et conradus pincerne de winterſteren (winterſteten). Berhtoldus de fronhouen. Chonradus Chropho de Flugelingen. hermannus de haeginberg, Arnoldus de Maehſinhausen. Grimoldus haeinricus et Conradus de priſingen. heinricus et Winhardus de Rorbach, Vlricus de chamerberg, Otto de Frawnberg, Fridericus de Staufeneck, Haeinricus de Iſoltriet (Isolzriet) et alii quam plures. Actum et datum apud Auguſtam. Anno dominice incarnationis Milleſimo Ducenteſimo. Sexageſimo ſexto, Nono Kalendas Nouembris.

a) Ex collectione copiarum variarum super privilegiis et documentis donauwörthanis, concinnata medio saec. XVI., signata Num. I. ad litt. E. parte altera fol. I., quae copia loco speciminis servire po-

test, unde edi hoc diploma meretur, cuius authographum nondum est inventum. Adsunt autem plures copiae antiquiores: 1) in praedicta collectione, part. II. fol. 2. manu saeculi XV. incip., quae testatur, adiacere originale; 2) in libro copiali neoburgico saeculi eiusdem XV. incip. signato Num. 3, fol. 8. fol. 125. et fol. 175. b.; 3) in singularibus transsumptis, sigillis variorum abbatum nec non signis notariorum publicorum munitis, 1417. 14. April., 1423. Freytag vor Allerheiligen, i. e. 29. Octob. et 1426. 17. Mart.

b) Notae chronologicae, praeter annum Chr., desunt.

c) Editum in Lori Lechrain 9. num. 9. in v. Sartori Donauwerd. Gesch. §. 8. et in Oefele Scrip. rer. Boic. II. 610., germanice autem in Fugger Oesterr. Ehrensp. I. 190. et in Lünig Reichsarch. Part. spec. continuat. II. quae est operis Tom. VIII. p. 3.

Digitized by Google

MONUMENTORUM BOICORUM

COLLECTIO NOVA.

EDIDIT

ACADEMIA SCIENTIARUM BOICA.

VOLUMEN IV. PARS II.

AUGUSTAE VINDELICORUM,
TYPIS WILHELMI REICHEL'
MDCCCXXXVII.

MONUMENTA BOICA.

VOLUMEN TRIGESIMUM PRIMUM.

EDIDIT

ACADEMIA SCIENTIARUM BOICA.

(PARS II.)

MONACHII,
SUMPTIBUS ACADEMICIS
MDCCCXXXVII.

Digitized by Google

Authentica episcopatus pataviensis.

I.

Georg Stetinger und alle seine Mitgenossen verkünden, dafs ihre Ansprüche in Bezug auf ihre Befehdung des Bischofs und der Stadt Passau ausgegliechen sind.

1400. 10. May.

Ich Görg der Stetinger Ich Gebhart Lewczenrieder Ich Martein Lantrechinger Ich Andre Eytinger Ich Ott Perger Ich Hainreich von Mitich Ich Fridreich Slehel Ich hanns Vischgratel Ich Lyenhart Mofpekch Ich Andre Reichenbach Ich Wernhart Schötinger Ich Hanns Vntlinger Ich Chunrat Waldner vnd ich Jakob der zymermann veriehen vnd tün chund offenleich mit dem brief allen den di in fehent oder hörnt lefen. Vmb alle di Chrieg Stözz vnd Miffhelung alls wir aller vergannguer Sach vnd handlung wie fo di genannt find chlain vnd groz nichtz ausgenomen noch hindan gefaczzt ez fey von vnfer felbs oder aller vnfer herfchaft frewnten Gefellfchaft Vnd funder von petern dez Tüngaftz oder yemand anders wegen wer oder wie di genannt fein gehabt haben, hincz dem Edln hochwirdigen fürften vnfern herren Biffchof Görgen feinem Gotzhaus vnd allen den feinen noch hincz allen feinen Rittern vnd Chnechten vnd allen den irn vnd di in zugehörnt. Sunderleichen hincz den erbern weifen gemainleich den Burgern der Stat ze

pazzaw vnd allen den Irn wie ſo die genannt oder gehaizzen ſind, daz wir darumb mit dem vorgenannten vnſerm Heren dem Biſſchof ze pazzaw vnd allen den ſo di vor begriffen vnd berürt ſind an all auſczüg getrewleich vnd frewntleich bericht vertaidingt vnd geſünt ſein. Mit der beſchaiden daz wir vmb all vergangene Sach vnd Handlung zuſpruch vodrung Chrieg Stözz vnd Miſſelung ſo wir di yeczund bis her vncz auf den hewtigen Tag ſo der brief geben iſt dhainerlai ſuchung An-Weigung noch beſwarung hincz In vnd irm Gut Inner vnd Auzzer Landez weder mit briefen, worten noch werchen wie di yemand erdenkchen oder gereden möcht yeczund vnd hin für ewichleich nymmer mer haben wellen noch nicht gewinnen ſchüllen mit Recht noch an Recht. Vnd ſunder ſchullen wir petern dem Tüngaſt vnd allen den ſeinen des Chriegs vnd miſſhelung ſo er gen den egenannten ſeinen widertailen nuczemaln treibet übtt vnd handelt weder mit Rat noch mit Tat haimleich noch offenleich nicht mer helffen ſterkchen noch ſüdern daz haben wir gelobt vnd verheizzen ez allez dem vorgenannten vnſerm herren dem Biſſchof vnd ſeinen Burgern ze pazzaw vnd allen den irn mit vnſerm Trewn vnd geſworn Aiden di wir In darumb auf dem gegenWerttigen brief getan haben. Wär aber, daz wir oder vnſer Ainer welcher der vnder vns wär daz merkchleich yndert überfürn ſo wär der oder die di daz nicht ſtät hieten Erlos trewlos vnd maynAid wo man den oder die, di ſtät ez vberVarn hieten ancham di möchten nichtz geniezzen man ſchollt hincz In richten alls hincz Läuten di ir Aid vnd treu nicht ſtät gehalten hieten. Mit vrchund dez briefs der beſigelt iſt mit meinem Görgen dez Stetinger vnd Gabharcz dez Lewczenrieder Anhongunden Inſigeln vnd zu einer geczewgniczz mit der erbern Lewppoltz dez Apffentaler vnd Görgen des Lewczenrieder auch Anhangunden Inſigeln di wir all ſo wir oben benannt ſein darumb gebeten haben In vnd irn Erben an Schaden verpinden vns darunder mit vnſerm trewn vnd Aiden ſtätichleich an gevaer. Geben am achten Tag nach dez Heiligen Chrätüz tag alls ez erfinden wart nach chriſt gepurt in dem virczehenhundertſten Jar.

II.

Herzog Albrecht von Oesterreich legt durch schiedsrichterlichen Spruch den zwischen Bischof Georg und dem Propst Anton zu Wien und ihren beiderseitigen Helffern obwaltenden Streit bei.

Wien. 1401. 17. März.

Wir Albrecht von gottes gnaden Herzoge ze Oesterreich ze Steyr ze Kernden vnd ze Krayn Graf ze Tyrol etc. etc. Bekennen vnd tun kunt offenlich mit dem brief. Als der Erwirdig vnser lieber Frewnd vnd Kanzler Her Jörig Bischof ze Passau für sich selber vnd seyn Freund Helffer vndertanen vnd diener ayns tails Vnd der Ersam Anthoni Brobst ze Wienn vnser Rat vnd Lieber getrewr andechtiger auch für sich selber seyn Freundhelffer, vndertanen vnd diener, des andern aller Stöff missthellung krieg vnd vnWillen die sich zwischen In habent vergangen, von der Steur wegen die der egenant von Passau an denselben Probst geuordert hat Vnd von des Dyngen wegen das der Brobst darumb gen Rom getan hat wie sich dieselben Stöff Missthellung, Chrieg, vnwillen vnd vngunst zwischen In habent vergangen, mit wortten oder mit werichen nichts dorInne ausgenommen von vergangener zeit vncz her auf disen heuttigen tag Genczleich hinder vns gangen sind vnd vns gelobt habent alles das stet zehalten vnd ze Volfüren, was wir darumb zwischen In sprechen bei der Peen, die wir In darumb auffeczen nach der Hyndergangbrief lautt die Si vns zu bayder seitt darumb habent geben. Haben wir nach vnsr Rete rate zwischen In aufgesprochen Vnd sprechen auch mit dem brief. Des ersten daz die egenannt Stöff, missthellung, krieg, Vngunst vnd vnWillen. Wie sich die von der Sachen wegen zwischen In habent verlauffen als vor berüret ist; genczleich ab vnd verrichtet seyn sullen Vnd sol tweder (itweder) tail gen dem andern darumb

dhain Veyntſchafft, Vorderung noch Vnwillen nicht haben weder mit Wortten noch mit werichen haymleich noch offenleich in dhaynn Weg, Sunder Si ſullen hinfür anaynander geraten geholffen vnd gut Frewnd ſeyn angeverleich. Darnach ſprechen Wir daz Si zu baider ſeitt zwiſchen hynne vnd dem Hailigen Phingſtag ſchieriſt kunftig vns zu vnſern handen ane gewer vnd an uercziehen Inantwurtten ſullen alle die Bullen, brief vnd proceſſ, die Si vor vnd auch nach dem Ausſpruch, den wir cemalen zwiſchen In haben getan von der Sachen wegen wider aynander habent erworben, wie ſich das hat vergangen. Waer aber daz derſelben Bullen brief oder prozeſs, ayner oder meiniger vergeſſen oder vngeuaerleich Vnd vnwiſſent verhalten Vnd vns nicht geantwurtt wurden, die ſullen hinfür wo die fürbracht werden dhayn krafft nicht haben, vnd gaenzlich tod vnd vernichtet ſeyn. Item So ſprechen wir daz tweder tail vnder In gen allen den die In in den Sachen gedient oder Sy gefürdert habent mit Wortten oder mit werchen oder die in dhainen wegen darInne ſind verdacht worden, es ſeyn Pfaffen oder Layen dhayn Veyntſchafft Vnwillen noch vngunſt nicht haben ſol weder vil noch wenig an geuaer. Auch ſprechen wir Welicher egenannt tailn diſen vnſsern Spruch nicht ſtet hielte vnd den überfüre in aynem oder menigen Stuken Vnd das wiſſentleich waere, der ſol gen dem andern tail verloren haben alle ſeyne Recht Vnd wolten auch denn demſelben tail der den Spruch alſo hielt wider den der den nicht hielte in allen ſachen beyſteendig geraten vnd geholffen ſeyn, wenn er vns darumb anrufen wurd Vngevaerlich. Vnd des ze vrkund geben wir Ir yettwedem tail vnſerm Spruchbrief in der obgenanten Lautt verſigelten mit vnſerm angehangem Inſigel. Der geben iſt ze Wien an Pfincztag nach dem Suntage ſo man ſingt Letare ze Mitter Vaſten Nach kriſti gepurt in dem Aynen Vnd Vierzehen-Hundertiſtem iare.

III.

Bischof Georg verheifst seinem Capitel, ihm allen Schaden, welchen es durch die von ihm geschehene Verpfändung der Veste Riedeck an die Stahrenberger nehmen würde, zu ersetzen.

Passau. 1401. 30. März.

Wir Jörg von gotes gnaden Biſchoff ze Paſſau. Bekennen. Als wir für vns, vnſer Nachkommen, vnd vnſer Erwirdiges Capitel zu Paſſau, verichen haben an einem Satzbrieue, den Wir, mit vnſerm, vnd deſſelben Capitls Inſigln, uerſiglten, geben haben, den edeln erſamen, Caſparn vnd Jörgen ſeinem Sun, den Starchenbergern, über vnſer, vnd vnſers Gotzhaus Veſt Riedekk, mit den zehenden die darzu gehörnt, vnd anderm vnſers Gotzhaus gut, als derſelb Satzbrief Lautt vnd ſagt. Iſt vor nicht gewönlich geweſen, daz Wir für daſſelb vnſer Capitel in dhain vnſern Satzbrieuen, verichen haben, Darumbe uerſprechen vnd geloben Wir bei vnſern gnaden vnd treun für vns vnd all vnſer Nachkomen, ob Si, oder ir Nachkomen, dauon, dhainerlai zuſprüch gewinnen, oder ſcheden nemen an irem leib, oder gut, das si beſunder, oder in der Gemayn habent, daz Wir Si dauon, an allen iren ſcheden bringen vnd ledigen ſullen vnd Wellen, an geuaer. Wir ſullen auch hinfür, an Si nicht begern, daz Si vns dhainerlai Satzbrief, oder Verkaufbrief, uerſigln, daran Wir für Si verichen, oder do si ſich, oder irs Capitils gut ymme verbunden. Auch uerſprechen vnd loben Wir, daz wir den obgenanten Satz, in den vier iaren, als derſelb Satzbrief lautt, löſen vnd ledigen ſullen vnd Wellen, mit ir Hilffe, vnd In ir Inſigl, das Si an den Satzbrief gehangen haben, Widergeben. Mit urkund des briefs; Geben zu Paſſau an Mittichen vor Oſtern. Nach Chriſts gepurd in dem Ain vnd viertzehenhundertiſten Jare.

IV.

Herzog Stephan von Bayern-Ingolstadt, Vormund des Herzogs Heinrich von Bayern-Landshut, befiehlt den Amtleuten der beiderseitigen Länder, das passauische Domkapitel künftighin in seinen Grundbesitzungen und Einkünften nicht zu beschädigen oder zu beeinträchtigen.

Zum Stain. 1401. 30. April.

Wir Stephan von gotes genaden Pfallenzgraf bey Rein, vnd Hertzog In Beyren etc. die zeit des Hochgeboren fürſten Hertzog Hainrichs, auch Pfallentzgraf bey Rein, vnd Hertzoge In Beyren etc. vnſers liben Vetters, Obriſter Pfleger, vnd Gerhab, Bekenn, vnd tun kunt offenlich mit dem brif, daz vns die Erſamen, vnd fürſichtigen der Tumbroſt Techannt, vnd daz ganz Kapitel, dez Tumbs zu Paſſau, vnſer lib Andachtig, habent für bracht mit klage wye ſy meniger Edl vnd Unedl in vnſern vnd in deſſelben vnſers Vettern Hertzog Hainrichs Lannden, herſchefften vnd gepieten geſeſſen an iren vnd deſſelben irs Capitls Vrbarn gütern Viſchweiden zehenden Höltzern Wälden, Wiſmaden, vnd andren iren chafften vnd gülten, die Ir freys aigen ſind vnd an iren gülten, an allerlay vrchund vnd brif vnpillichen, vnd widerrecht irren, vnd engen, vnd In Ir freyen Stift wider sein, vnd ſich der ſezen, daz Sy vnd Ir Ambtlewt dieſelb ir Stift Järlich nicht getun mügen nach iren notdürfften alz Sy and auch all ander Gotzhawſer, dez recht habend vnd auch gefreyet ſind, damit In Ir Järlich gült, abgeen vnd gemynnert Werde, Vnd wann ainem yglichen fürſten zimlich iſt, vnd wol zugehört, daz er ayn yglich Gotzhaws vnd Stift bey ſeinen Wirden rechten freyheitten vnd guten gewonheiten veſtiklich behalt ſchütz vnd ſchirme, alſo daz gotes dienſt darinne nicht abgee, noch gemynnert, ſunder gemert werde darzu Wir von angeborner gut, vnd miltikeit allzeit günſtiklich ſein genayget,

vnd haben darauf, vnd ſunderlich von ſolicher genant dienſt vnd geuellikeit wegen, damit ſich die egenante der Tumbroſt Techannt vnd daz Capitel gen vns ſtatiklich erzeigt habend, vnd noch täglich kunt vnd auch all Ir Lewt vnd gut yetzund in vnſer ſunder gunſt genad vnd ſchirmen genomen, vnd nemen auch wiſſentlich in Kraft dez Brifs, vnd wellen auch ernſtlich, dez Sy vnd Ir Amptlewt, all vnd yglich Ir Vrbar guter Wiſmeid zehent, Viſchweid Holzer Wäld vnd ander Ir ehaft, Wie die genant oder Wo die in vnſern, oder in dez egenanten vnſers Vettern Hertzog Hainrichs Lannden Herſchafften vnd gebieten gelegen ſind nu hinfür mügen, vnd ſullen Stifften, Setzen, vnd entſetzen, Wann Wie oder Wie offt In dez not Beſchicht an vnſ, vnſerr Amptlewt vnd der vnſern vnd manniklichs irrung, vnd Hindernuzz, auſgenomen doch ob yemant, Irr Hinderſſaſſen, oder ander icht brif, von dem egenanten Capitel, vmb aygenſchafft, erbrecht oder Pawrecht auf die obgenanten Ir vrbar, vnd güter hieten, dieſelben mügen denn nachkomen, vnd ſich der halten als ſolicher erbſchafft vnd pawrecht, vnd Landes recht iſt, vngeuerlich vnd darumbe, gebieten Wir allen, vnd yglichen vnſern Viztumben, Haubtlewten, Pflegern, Richtern, Amptlewten, vnd Schergen, die Wir yetzo haben, oder künftiklich gewynnen vnd auch allen andern, vnſern vndertanen, vnd getrewen, zu den der vnſer brif kümbt, veſtiklich bey vnſern hulden, vnd genaden, vnd bitten ernſtlich alle die die durch vnſern Willen tunt, vnd laſſent, daz Ir die egenanten Tumbroſt. Techant, vnd daz Capitel, vnd auch Ir Ambtlewt von iren Wegen bey ſolichen iren obgenanten wirden rechten freyheiten brifen vnd alten guten gewonheiten gäntzlich behalt, Sy ſchützt vnd ſchirmt vor ſolichen vnd andern gewalt, vnd vnrecht, vnd nicht dawider kümt oder tut, noch dez yemant geſtatet in dhain Weis als lieb ew allen, vnd ewr yglichen ſey, vnſer fürdrung vnd genad vnd vnſer ſwär vngunſt, vnd ſtraff zu vermeiden, Mit vrchund des brifs, der geben, vnd mit vnſerm Anhangendem Inſigel beſigelt iſt, zum Stain an Sampztag nach ſand Görgen tag Nach Kriſti geburd in dem ainem, vnd Vierzehenhundertiſtem Jare.

V.

Landgraf Johannes von Leuchtenberg gestattet dem Bischof Georg, alles Silber und alle Kleinodien welche er einem passauischen Bürger versetzt hat, an sich zu kaufen.

Passau. 1401. 30. April.

Wir Johanns Lantgraf zum Leutenwerg Vnd Graf ze Hals. Bekennen offenlich mit dem Brief für Vns vnd all vnſer erben. Als der erber peter der Holzhaimer Burger ze Paſſaw alles vnſer ſilber vnd klainat, daz im vnd ſeinem Vormaiſter dem ſwarczen Anderlein geſtanden iſt, mit wiſſen des Erwirdigen vnſers Lieben getreven hern Sigharts probſt ze Vilſhoven Vnd Hainreichs des Puchperger verkauft het nach ſeins briefs Lautt Vnd ſag, den er von vns darumbe hat, dem erbern Wernczlein dem Schoter auch Burger ze Paſſaw, zu einer rechten fürzicht vnd kauff vmb zwelfhundert gulden vnd fünfzehn guldein. Alſo haben wir vnſerm lieben herren vnd Oheim, Herrn Jörgen Biſchofen ze Paſſaw gegunnet vnd gunnen auch willichlich mit dem brief alles daſſelbe ſilber vnd chlainat vmb die obgenannte ſum guldein zu einem rechten kauff, vnd iſt auch vnſer gutlich wille vnd wartt. Vnd wellen wir noch vnſer erben darumbe Hinfür gen im vnd ſeinen Nachkömen vnd Goczhaus chainen zuſpruch haben noch gewinnen in kain weis. Mit Vrkund des briefs, beſigelten mit vnſerm angehangen Inſigl. Geben ze Paſſaw an ſand Philippi Vnd Jacobi abent. Nach Chriſti geburt Vierczehenhundert Jar Vnd darnach in dem erſten Jare.

VI.

Thoman der Seiberstorffer und Hans Geiselberger enden als Obleute den zwischen Bischof Georg und der Stadt Passau einer Seits und Peter Tumgast zum Clebstein anderer Seits obwaltenden Streit durch schiedsrichterlichen Spruch.

1401. 30. May.

Ich Thoman der Seiberſtorffer vnd ich Hanns der Geiſelberger bed alls ain obman in den hie nach geſchriben ſachen vnd ich hanns Spät, ich Lewtold der Mennchofer vnd ich andre Chautt Spruchman dez edeln hochwirdigen Fürſten vnſers genädigen Hern Hern Gorigen Biſſchoff ze pazzaw vnd der erſamen weiſen dez Burgermaiſter dez Richters dez Ratz vnd gemainleich der Burger der Stat doſelbs ze pazzaw ains Tails vnd ich andre der Swarzzenſtainer. ich leo der Lenberger vnd ich oſwold der Lenngvelder Spruchman dez erbern petern dez Tungaſt von Chlebſtain an dem andern Tail veriehen vnd tün chund offenleich mit dem brief umb die Chrieg Zwiläuff Züſpruch vnd vodrung die ſie gen ein ander heten aller Sach vnd verganngen handlung die ſich her verlauffen habent vncz auf den hewtigen Tag ſo der brief geben iſt daz ſi dez ze beiden ſeitten hinder vns vnd zu vns ganngen ſind vnd vns die mit voller macht vnd chraft zu vnſern handen geben habent, waz wir darüber erchannten vnd ſprachen daz ſi daz trewlaich ſtat haben vnd volfüren wollten an allew widerwarttichait. Alls Di hinderganng brief ſagent vnd lauttend die vns von in beſigellt geben ſind von dez wegen haben wir veraintleich all mit bedachtem müt Darüber erchannt geſprochen vnd ſprechen auch die Minn mit beder Tail willen vnd wizzen ganncz er bericht vnd ſlichtigung vmb Güt vnd abnemmung oder widercherung

vnd ander miſſhelung daz di all zwiſſchen in ſlechtleich ab hin ſind vnd ſein ſchüllen an gevär. So daz ain Tail hincz dem andern vnd ſunder gen herrn Wilhalm dem Mautter von Chaczzenberig vnſers egenannten hern von Pazzaw Marſchalich ſeinem Bruder Stephan dem Mautter ze Chaczzenperig vnd gen Chünraten dem hochhüt Burger ze Pazzaw vnd ze baidenſeitten all di Irn helffar diener vnd Gunner vnd ander die in den vorgenannten Chriegen vnd ſtozzen beſchulldigt oder verdacht ſind nyemand auſgenommen noch hin dan geſazzt. Mer ſprechen wir daz der vorgenannt peter Tungaſt vnſerm egenannten herrn Biſſchof Gorgen ze pazzaw vnd den egenannten Burgern doſelbs ze pazzaw ſchol loben vnd gehaizzen mit ſeinen trewn an Aidez ſtat. Was er vnd ſein Helffer in den vorgenannten Chriegen vnd zwiläuffen wider sew oder ir helffar getan hat, daz er in das trewleich von allem ſeinem vermügen ſchol aus dienen allz er auch daz widerhennd getan verhaizzen vnd gelobtt hat vnd ſchol vnſer her Biſſchof Gorig ſein genädig herr ſein vnd di Burger gemainleich doſelbs ze Pazzaw vnd der egenannt her Wilhalm und Stephan Geprüder di Mautter ze Chaczzenperig vnd Chünrat hochhüt ſein vnd ſeiner helffer gut frewnt ſein trewleich an geuär. — Mit vrchund dez briefs der beſigelt iſt mit meinem Thoman dez Selberſtorffer hannſen des Geiſelperger hannſen dez Späten Lewtolten dez Mennchofer Andren dez Chautten Andren dez Swarczzenſtainer vnd leo dez Lenberger auch Anhangungden Inſigeln vns vnd vnſren Eriben an Schaden vnd wann ich oſwold der Lenngvelder die zeit mein Inſigel bey mir nicht enhet ſo han ich mich vnder der egenannten zwayer Andren dez Swarczzenſtainer vnd leon dez lenberger Inſigel dez Spruchs zu einer zewgnüzz verpunden ſtätichleich an geuär. der brief iſt geben am Montag vor Goczleichnamtag Nach Chriſſtes gepurdt Virczehenhundert Jar vnd in dem erſten Jar.

VII.

Zacharias Haderer und seine Söhne erklären, dafs ihre Foderungen wegen geleisteter Dienste und gehabten Schadens in dem Kriege des Capitels wider den von Berg und die Stadt Passau berichtigt worden sind.

1404. 10. August.

Ich Zachreis der Hadraer Ich Jobſt. vnd ich Lienhart dy Hadraer ſein Sun Veriehen offenleich mit dem brief. vmb all dy Dinſt dy wir vnd all dy vnsern dem Gotshaws dem Capitll vnd den Chorherren tzw paſſaw In dem Chrieg wider dem vom Perig, vnd der Stat tzw paſſaw getan haben vnd vmb all dy ſchäden, dy wir vnd all dy vnsern in dem ſelben Chrieg genomen haben an Roſſen. an Harnaſch. an Vannkchnuzz aller ſach vnd Handlung, wy ſich das Darvmb vergangen hat nichtz aufgenomen, vnd dartzw vmb alle das gelt, das wir anderen Lewten für ſold vnd ſchaden betzalt, vnd choſt vnd ſpeis, vnd allerlay ander Handlung dy wir in dem ſelben chrieg, aufgegeben vnd berricht haben, oder wem wir vnsre brief darvmb für ſew gegeben hieten, dartzw vmb dy chrieg, ſtözz vnd miſhelung. von der brief wegen, dy wir wider das egenantte Capitll tze paſſaw Inne gehabt haben darvmb ſy ſprochen. Dy ſelben brief wären erlöſt vnd des wir In nicht gehalen. Des alles haben wir nichtz hin dan gefetzt vnd ſein des gäntzleich vnd wiſſentleich hindergangen. Hinder den weiſen veſten Ritter Herrn Andre Herleinſperigaer Phleger tze Newnburg, der vns für dy egenanten ſtukch vnd ſach alle der nichtz aufgenomen noch hindan gefezzt wolbedachlichleich vnd redleich geſprochen hat ſechſthalb hundert phunt wienner phenning als dy aufprüch brief lawttend dy er vns zw payden tailen darumb gegeben

hat des vns gar wol benügt, vnd ſein auch derſelb ſechſthalb hundert phunt Wienner phenning gantzleich vnd an all ſchäden auſgericht vnd gewert vnd betzalt, darvmb ſagen wir den Tumbrobſt den Techent vnd gemaindleich das Capitll vnd das Gotshaws tze Paſſaw Ir nachkomen vnd all dy iren der egenanten ſechſthalb hundert phunt Wienner phenning, vnd auch all der vodrung vnd anſprach nach der obgeſchriben artikll vnd puntt lawt vnd ſag dy wir vnd all dy vnsern von des egenanten chriegs vnd aller ſach wegen, hintz In gehabt haben, oder gehaben oder gewinnen möchten groz oder chlain, wy ſich das alls fügt nichtz auſgenomen noch hindan geſetzt vngeuärleich vntz auf den hewtigen tag ſo der brief geben iſt verlauffen hat, gar vnd gäntzleich ledig vnd loz getrewleich an alls geuär, Alſo das wir vnd all dy vnsern dartzw all vnser eriben, frewnt Diener noch anders nymant von vnsern wegen, von des ſelben chriegs wegen hintz In ytzund noch hinfür ewichleich vmb dy obgeſchribnen ſtuckch vnd ſach all dhain vodrung noch anſprach nymer mer haben noch gewinnen ſullen noch emügen weder mit recht noch an recht geiſtleich noch weltleich in dhaine weis, wy das ymant erdenkchen oder ervinden möcht ſlechtleich an alls geuaer vnd der wir vns vertzigen haben vnd vertzeichen vns auch der all wiſſentlich mit dem Brief Wir ſullen In auch all haubtbrief oder wy dy brief waren. Da mit ſy vns verpunden oder verſprochen waren vnd hieten von der egenanten ſtukch vnd artikll wegen, wy dy genant oder geſtalt wären widergeben vnd antburtten an alls geuär, wär awer das dhainerlay brief vnd vrchund von der ſach aller wegen als oben begriffen iſt fürbas erfunden würden oder herfür chämen ob dy ſelben brief dann in der mazz lawttetent oder ſagten. vnd daran geſchriben wär ſolich artikll puntt oder wört, dy dem brief möchten abgenemen oder in ichtew. chrennkchen wenig oder vil, dy ſelben brief all das war ainer oder maer dy ſullen wider den brief dhein chraft noch macht nicht haben noch ſullen jn nichtew ſchaden Sunder der oder dy brief ſullen gar ab vnd tod ſein vnd der gegenwürtig vnser Brief ſol dannoch bey aller ſeiner chraft beleiben vnd wir ſul-

len vns des auch nicht verrer tziehen noch Dingen nur an ſew ſelb. Sich ſol auch fürbas dhain fürſt Noch gewalt geiſtleicher noch weltleicher der ſach nicht verrer vnderwinden, dann wy es das egenant Capitll vnd dy chorherrn dy dann ſind legent oder richtent. Da bey ſol es gantzleichen beleiben Wir ſullen auch ſchreiben vnd getrewleich vnsern vleizz tun angeuär gegen den Hochgeboren fürſten. vnd Herrn Herrn Wilhalm vnd Herrn Albrechten geuettern Hertzogen zw Oſtereich etc. Das Sy dem egenannten Capitll vnd den Chorherren iren brief vber den brief geben das dy bericht alſo ſtät beleib vnd Sy dartzw ſchermen, vnd da bey behalten wellen Wär awer das ich obgenanter Zachreis der Hadraer ich Jobſt vnd ich Lienhart dy Hadraer ſein Sun oder vnsre eriben oder ymant anders von vnsern wegen wider dy obgeſchribnen punt vnd artikll In ichtew täten oder ſprachen wy ſich das füget oder wy das ymant erdennkchen möcht das ſol das obgenannt Capitll vnd ir nachkomen gantzleich behabt haben, vnd wir vnd wer da wider reden wolt gäntzleich verloren, das geloben vnd verhaiſſen wir jn auch mit vnsern trewn an aides ſtat alles das trewleich vnd gantzleich ſtät tze halden, was an dem brief verſchriben ſtet, vnd des zw vrchund geben wir In den brief beſigelten mit vnsrer aller drey anhanngunden Inſigeln vnd tzw einer getzewgnüzz mit der erbern beſchaiden Hainreichs des Ottingaer. vnd ffridreichs des Glarperichaer Purgaern tze Stain auch anhangundem Inſigl. dy wir obgenannt Hadraer vleizzig darvmb gebeten haben, In vnd iren eriben an ſchaden. Geben an ſand Lorentzen tag do man tzalt von chriſti gepurde virtzehenhundert jar vnd darnach in dem erſten Jar.

VIII.

Bischof Berthold von Freysing und die Herrn von Waldsee und Capellen fällen einen schiedsrichterlichen Spruch in Folge der Fehde zwischen dem Herzog von Oesterreich und dem Kloster Göttweig einer Seits, und dem Bischof von Passau anderer Seits wegen der Kirche zu Mautarn.

Wien. 1401. 16. November.

Wir Berchtold von gotes gnaden Biſchof ze Freiſingen, Ich Rudolf von Walſſe, Eberhart von Kappeln, Reimprecht von Walſſe vnd Fridreich von Walſſe. Bekennen vnd tun kunt. Vmb die Stözze vnd miſſhellung, die geweſen ſind zwiſchen dem hochgebornen fürſten vnſerm gnedigen herren Herczog Wilhelmen Herczogen ze Oeſterreich etc. vnd den erſamen geiſtlichen dem Apt vnd dem Conuent zum Kötweig, ains tails vnd dem Erwirdigen vnſerm lieben beſundern freund vnd herren, hern Jörigen Biſchouen ze Paſſaw. des andern von der kirchen wegen ze Mauttarn vnd vmb alle die ſach vnd angriff, wie ſich die vncz auf diſen heutigen tag zwiſchen In darumb habent verlauffen vnd darumb baidegenante tail, hinder vns gegangen ſind genczleich ſtät zehalten was wir zwiſchen In darumb ſprechen. Nu haben wir baid tail aigenleich gehört, vnd haben darumb veraintleich aufgeſprochen vnd ſprechen auch wiſſentleich mit diſem brief, als hernach iſt geſchriben. Des erſten, daz Si baidenthalben für ſich vnd all Ir helffer vnd diener, ainander gut freund ſein, vnd darumb mit ainander fürbazzer in übel nichts zeſchaffen haben ſullen, in dhein weg, an geuerd. Wir ſprechen auch, daz all geuangen auf baiden tailn geiſtleich vnd weltleich gentzleich ſullen ledig vnd los

ſein, vnuerczogenleich. Dann vmb alle die angriff vnd ſchäden die auf baiden tailn ſich habent vergangen. Sprechen wir, daz die auch gar vnd genczleich ſullen gegen ainander abſein vnd daz dweder tail gen dem andern darumb hinfür nichts ſol haben, zeſprechen in dhain weis. Wir ſprechen auch daz vnser egenanter herr herczog Wilhelm dem obgenanten von Paſſaw, ſeiner Statt ze Mauttarn mit aller zugehorung, ſol abtretten vnd Im, die wider antwurten an alles verczichen. Auch ſprechen wir, daz derſelb vnſer herr Herczog Wilhalm, dem egenanten von paſſaw vnd allen den ſeinen all Ir Wein vnd ander hab, die da verpotten vnd verhefftet ſind ſol vnuerczogenleich ledig vnd los laſſen vnd ſchaffen. Dann vmb die Kirchen ze Mauttarn. Sprechen wir, daz die mit aller zugehörung, der Apt vnd der Conuent ze Kötweig ſullen innhaben vnd nieſſen, vnd die mit Irn Münichen beſeczen vnd aufrichten nach Irn notdürfften an Irrung nach ſag Irr Pebſtleichen brief, die Si darumb habent, aber die Münich die daſelbs verweſer werdent, ſullend von dem vorgenanten von Paſſaw Curam animarum das iſt geſprochen die Seelſorg emphahen vnd nemen, als Recht vnd gewonhait iſt vnd die ſol er In auch gnedichleich vnd fürderleich verleihen an geuärde, Hiett aber derſelb von Pazzaw, icht brief, oder peſſer Recht vber die obgenante Kirchen ze Mauttarn, die mag er furbringen vnd darumb das Recht ſuchen an den Stetten, da ez pilleich iſt, Wan wir des nicht abnemen. Auch ſol vnſer egenanter Herr Herczog Wilhelm bey allen weltleichen Rechten vnd Vogteyn beleiben als von ſeinen Vordern löbleicher gedechtnuſſ vnd auch von alter iſt herkömen, Wan wir die nicht abnemen. Zugeleicher weis ſol der von Pazzaw, auch bei allen ſeinen geiſtleichen wirdichaiten vnd Rechten beleiben, als von ſeinen voruordern vnd von alter iſt herkomen. Wan wir die auch nicht abnemen. Wer auch von diſer obgeſchriben ſach wegen, yemand in den pan geuallen, Sprechen wir, daz der von Pazzaw die darauz gnädigleich lazzen ſol vnuerczogenleich, wenn Si des an In begerend, als verr er des gewalt hat. Wir ſprechen auch, daz dwederr tail gegen des andern dienern die in der ſach habent gehandelt oder darum verdacht ſind

nichts ſullen haben in übel zeſchaffen Sunder Sy ſullen darumb Ir huld vnd gnad haben an geuärd. Vnd des ze vrchund haben wir vnſere Inſigel heran gehengt. Geben ze Wienn an Mitichen vor Sand Elſbethen tag. Nach Kriſti gepurde viertzehenhundert Jar, Darnach in dem erſten Jare.

IX.

König Ruprecht verheifst, bei seiner Hinauskunft in die deutschen Lande, dem Bischof Georg die Regalien zu verleihen und ihn wegen stärkerer Besetzung der hochstiftischen Burgen zu entschädigen.

Padua. 1401. 24. November.

Wir Rupircht von gots gnaden Romischer kunig zu allen zyten merer des Richs Bekennen vnd tun kund offenbar mit dieſem briefe. Als der Erwirdige vnſer lieber Andechtiger Jorge Byſchoff zu Paſſaw vns ſinen brieff mit ſinem anhangendem Ingeſiegel verſigelt geben hat, daz er vns als eyme Romiſchen kunige gehorſam ſin Wil vnd ſal vnd daz er auch ſine Lehen Von Vns enphaen vnd Huldigunge dun ſolle, wann wir mit der gots hulffe Wieder hinvſs in dutſche Land komen etc. Als derſelbe ſin brieff daz klerlich Vſswyſet darVmb ſo haben wir denſelben Jorgen, Byſchoff zu Paſſawe Vnd ſynen Stieffte in vnſer vnd des heiligen Richs beſunder ſchirme vnd gnade genomen vnd enphangen vnd wollen yn auch als andere vnſe vnd des heiligen Richs furſten getruwlich verantworten vnd verſprechen vnd by ſinen Rechten behalten ane alle geuerde vnd Wann Wir mit der gotshulffe wieder hinvſs gein dutſchen Landen komen, ſo wollen wir dem obgenanten Jorgen Byſchoff zu Paſſaw ſin vnd ſins Stieffts Regalia vnd herlichkeit gnediglichen verlijhen vnd yme vnſer beſiegelten brieffe daruber geben als dann gewonlich iſt vnd daz er dieſelben ſin Regalia vnd

herlichkeit bisher von vns nit emphangen hat oder enphaen mag bis daz wir wieder gein dutschen landen komen daz sal yme vnd sime Stieffte vnschedelich sin vnd auch keynen schaden bringen an alle geuerde, wer ez auch daz der vorgenant Jorge Byschoff zu Passaw von solches bystandes wegen deste me Vnd grosser koste haben muste sin Slosse zu besetzen Vnd zubehuten darVmb sollen Wir yme auch tun Waz der Erwirdige Rasan, Byschoff zu Spier vnser Canczeler Vnd der Edel Albrecht von Hoenloche des vorgenanten Jorgen Bruder sprechen daz Wir yme darvmb billichen tün sollen Orkund disz briefs versiegelt mit vnserm kuniglichem anhangendem Ingesiegel Geben zu Padaw off den donerstag vor sant katherin dag Nach cristi geburte Vierczehenhundert vnd eyn Jare vnsers Riche in dem andern Jare.

Ad mandatum domini regis Johannes Winheim.

X.

Gundakar von Tannberg sendet seine vom Hochstift Passau zu Lehen gehenden Zehnten dem Bischof Georg auf.

Passau. 1402. 16. März.

Ich Gundakter der Tannberger zu Pirchenstain. Vergih offenlich mit dem brief, für mich vnd all mein Erben. Daz ich dem hochwirdigen fürsten, meinem gnedigen herren, herrn Jörgen Bischouen zu Passau, vnd seinem gotzhaus, durch sunder trew, die ich zu Im han aufgegeben vnd abgetreten han, aufgib vnd trit Im auch ab, mit krafft des briefs, meiner lehenschafft, die ich von meinem egenanten herren, vnd seinem gotzhaus zu Passau, gehabt han, auf den nachgeschriben zehenten, von erste, auf. ganczem zehent in dem zawnprech auf einem güt, Item auf ganczem zehent, zu Raetzing auf dem güt, Item auf ganczem

zehent ze Niderndorff, auf vier gütern vnd auf zwain tail zehents, dacz Rempelſtorff, Auſgenomen, halben zehent, dacz Glaczing auf einem güt vnd ainer Selden doſelbs, derſelben lehenſchafft han ich mir vnd mein Erben, mit meins vorgenanten herren gunſt vnd willen, ſelber behalten. Alſo, daz mein vorgenannter herre, und sein gotzhaus zu Passau dieselben lehenschafft auf den vorgenanten zehenden, hinfür ewiklich innehaben vnd nieſſen vnd allen iren frumen domit ſchaffen ſullen, lediklich vnd freilich, An meiner Erben, vnd allermeniklichs irrung vnd hindernuſſ. Mit vrkund des briefs verſigelten mit meinem anhangendem Inſigel. Geben zu Paſſau an pfincztag nach ſand Gregorientag Nach criſts gepurd vierczehenhundert iar vnd darnach in dem Andern Jare.

XI.

Wilhelm Mautner zu Katzenberg und Joachim Anhanger zu Koppach legen die Streitigkeiten zwischen Bischof Georg und Christian von Watzmanstorf zu Leuprechting durch schiedsrichterlichen Spruch bei.

Passau. 1402. 29. May.

Ich Wilhalm der Mautter zu Kaczenperg, diezeit des Gotſhaus zu Paſſau Marſchalk, vnd ich Joachim der Anhanger ze Köppach. Veriehen offenlich mit dem brieue vnd tun kunt allen den die In ſehent, oder hörent leſen, Daz Wir als zwen Spruchleutt zwiſchen des hochwirdigen fürſten, vnſers gnedigen herren herrn Jörgen Biſchouen zu Paſſau vnd des erſamen weiſen kriſtan des Waczmanſtorffer zu leuprechting vmb all anſprach, zuſpruch vnd miſſhellung, Wie die genant mügen ſein, die zwiſchen In, von vergangner zeitt her, vncz auf den hewtigen tag geweſen ſein, genczlich nichts auſgenomen noch hin-

dan gefaczt, darumbe ſi nach rat Williklich hinder vns gegangen ſein aufzeſprechen mit vollem gewalte nach lautt der hindergengbriefe, die wir darumbe haben von baiden tailen, Aufgeſprochen haben vnd ſprechen auch wiſſentlich mit dem brief Von erſte, daz der brief von Weilent Biſchof Albrechten zu Paſſau, den vns kriſtan Waczmanſtorffer hat fürbracht, vnd der do Lautt, daz Im derſelb Biſchof Albrecht ſolt leihen dreuhundert pfunt pfenning wert etc. vnſern herrn Biſchof Jörgen ſein Nachkomen, Capitl, vnd Gotſhaus zu Paſſau nichts pindet vnd ſprechen auch denſelben brief ab vnd töd. Item vmb die zwai pferd, die der kriſtan verlaiſt ſol haben auf vnſern egenanten herren von Paſſau. Sprechen Wir, daz der kriſtan vnſern herren von Paſſau weiſen ſol, zwiſchen hinnen vnd ſant Gilgen tag ſchiereſt künfftig Wer In gemont hab zu laiſten, oder gein wem er gelaiſt habe, tut er das, ſo ſol In vnser egenanter herre aufrichten, vmb die pferd darnach in einem Moneid, weiſt er aber vnſern herren alſo nicht, So ſol er Im nichts ſchuldig ſein. Item von der ſchaeden Wegen, darumbe der kriſtan vnſerm herren von Paſſau zuſpricht, vnd derſelben ſcheden vnd zuſpruch er vor beliben iſt, bei Lantgraf Johannſen zum Lewttenberg, dem Eltern Sprechen Wir, daz das alſo bei dem Lantgrauen noch beleiben ſol, vnd daz Im der Chriſtan darumbe zuſprech vnd an In arbeitt, des geleichen ſol vnſer herre von Paſſau auch tun. Item von der lehenſchafft wegen darumbe der kriſtan ſpricht, Si ſei Im ledig Worden, von Hannſen dem Strobl, vnd der ſich vnser herre von Paſſau vnderzogen hat. Sprechen Wir, Geheel Im vnſer herre von Paſſau derſelben lehenſchafft, So ſol ſi Im billichen volgen, Alſo, daz er die leihe fürbas den nachſten erben, ob Im die darumbe tun, Was billich vnd rechtlich iſt, Gehilt er Im aber nicht, So ſol Im vnſer herre von Paſſau, ein recht darumbe beſetzen in ſeinem hof, mit ſeinen Raeten vnd Mannen, Was danne das recht geytt, dabey ſol es beleiben. Behabt es danne der kriſtan, So ſol er aber den erben tun, Was billich vnd rechtlich ſei. Item von des Saczbriefs Wegen, der do Lautt von kriſtan dem Vrleinſperger, über das Neunhaus in der Abtach vnd ander

gut etc. den kriſtan Waczmanſtorffer vnſerm herren von Paſſau hat ingegeben. Sprechen Wir. Welle vnser herre von Paſſau denſelben brief vnd ſacz haben, in der maſſe, als In der kriſtan hat gehabt, So ſol Im vnſer herre von Paſſau aufrichten ſo vil gelts, als derſelb brief Lautt vnd ſol In verſorgen mit brieuen, daz er alles das, das in dem egenanten Saczbrief geſchriben ſteet volfürn vnd enpden ſol, mit loſung vnd andern ſachen, als das der egenante kriſtan ſolt haben getan, ob im der egenante Saczbrief vnd ſacz beliben waern vnd darnach getan ſolt haben. Item vmb den kauffbrief, den der kriſtan hat vber Germanſperg vnd was darzu gehört der von vnſerm herren von Paſſau lehen iſt, vnd der do Lautt, von Petern dem Vrleinſperger, hundert pfunt pfening. Sprechen Wir, Welle vnſer herre von Paſſau denſelben brief vnd kauff haben, In der maſſ, als In der kriſtan gehabt hat, So ſol der kriſtan vnſerm egenanten herren des abtreten vnd dieſelben brieue, vnd ſeinen willbrief darzu übergeben, vngeuaerlich vnd ſol Im vnſer herre von Paſſau darumbe aufrichten vnd bezalen, viereczig pfunt vnd hundert pfunt pfening Wolt In aber vnser herre von Paſſau alſo nicht haben vnd wolt In fürbas verleihen, So ſol er In leihen dem kriſtan nach Lautt der kauffbrief vnd aufgabbrief was er Im rechtlich daran leihen ſol oder mag. Item von der güter wegen auf dem Schaerttenpaerg die kriſtan in ſein gewalt bracht hat, von Steffan dem Seczer, als er des kauffbrieue vnd Saczbrieue hat vnd dornach vnser herre von Paſſau ſpricht, ſi ſein ſein vnd ſeins gotzhaus kamerlehen, vnd von ſeinem gotzhaus herkomen, Sprechen Wir, Welle die vnser egenanter herre haben wider zu seinem gotzhaus, So ſol er dem kriſtan ſo vil gelts, als derſelb kaufbrief lautt, widerkeren vnd ſol Im der egenant kriſtan derſelben güter aller vnd Was darzu gehört abtreten vnd den egenanten kauffbrief und auch Satzbrief übergeben. Wir ſprechen aber, daz der kriſtan vnſerm herren von Paſſau in dem obgenanten gelte, ein güte ſol tun, vmb dreiſſik pfunt pfening, die er Im daran laſſen ſol. Wolt aber vnser herre von Paſſau, dieſelben güter alſo nicht haben, So ſol er dem kriſtan ein recht darumb beſeczen in

ſeinem hof, mit ſeinen Raeten vnd Mannen als uor darumbe verlaſſen iſt Worden. Item von der Gotzhäuſer güter Wegen, in der Abtach, die der kriſtan innehat, Sprechen wir, Müg vnſer herre von Paſſau geweiſen, daz dieſelben güter ſein, vnd ſeins gotzhaus ſein. So ſol Im der kriſtan dauon Wideruaren laſſen, die Stewr vnd roboten, die von alter darauf ligent, vnd als von alter herkomen iſt. Wir ſprechen auch, daz vnser herre von Paſſau nu hinfür, des uorgenanten kriſtans gnediger herre ſol ſein, vmb all vergangen ſach vnd ſol der nymmermer gein Im gedenken, Sunder er ſol In ſchermen vnd halten, vor gewalt vnd vnrecht als ander die ſein. Welher tail aber vnſern obuerſchriben ſpruch in ainem oder menigem artikel, überfüere, denſelben ſprechen wir gein dem andern tail, von ſeinen rechten ab, vnd ſol dannoch der Spruch bei ſeinen krefften beleiben. Vnd des zu vrkunde geben Wir baiden tailen, ieglichem vnſern Spruchbrief beſiglten mit vnſerm anhangenden Inſigeln. Geben zu Paſſau an Montag vor ſant Petronellen tag. Nach criſts gepurd vierzehenhundert Jar vnd darnach in dem Andern Jare.

XII.

Landgraf Johannes von Leuchtenberg und sechs ihm zugeordnete Spruchmänner setzen der Fehde zwischen Herzog Johannes von Nieder-Bayern und dem Bischof Georg ein Ziel.

Passau. 1402. 2. Dezember.

Wir Johanns Lantgraf zum Lewtenberg Vnd Graue ze Halls der elter, diezeit Pfleger in Nidern Bayren. Der nachgeſchriben Sache, zWiſchen des hochgeborn fürſten, Vnſers gnedigen herren, Herczog Johannſen vnd ſeins Lants in Nidern Bayren vnd des Hochwirdigen fürſten vnſers lieben herren vnd Oheim herrn Jörgens Biſchoff zu Paſſaw vnd ſeins Lants Obman Vnd wir, Hans Puchperger, Peter Valkenſtainer, vnd Jörg Aichperger

Spruchleutte auf vnſers gnedigen herren herczog Johannſen, vnd ſeins lants tail, vnd wir, Wilhalm der Mautter von kaczenperg, heinrich Puchberger, vnd Jorg der Aheimer, Spruchlewtt, auf vnſers gnedigen herren Biſchof Jörgens ze Paſſaw vnd ſeins lants tail Bekennen offenlich mit dem brieue. Wan vnſer obgenanten bede herren von ſolher krieg, ſtözz, miſſhellung, zuſpruch vnd Anuelle wegen, Wie die genant mügen ſein nichts auſgenomen, noch hindan gefaczt, die Si vnd ir lant vnd lewtt von vergangner zeitt, vncz auff den hewttigen tag, gein einander haben gehabt, hinder vns, durch fride vnd gemaches willen, irer vnd irer lannd vnd Lewtte, nach Rate irer Rete, Williklich vnd wolbedechtlich, gegangen ſind, auſzeſprechen mit ganczer machte, wie wir wellen, mit Minne oder Rechte. Dauon ſein wir auch nach Rate wolbedechtlich, auf der obgenanten ſachen baidenthalben geſeſſen vnd die betracht Vnd haben alſo, nach baider tail ſache gelegenheitt, auſgeſprochen mit der Minne, vnd ſprechen auch wiſſentlich mit dem brieue. Von erſt, daz alle ſolich krieg, ſtözz, miſſhellunge zuſpruch vnd Anſelle, als oben begriffen iſt vnd auch das beſeeſſ vnd krieg zu Raczmanſtorff, wie ſich die verlauffen habent, nichts hindan gefaczt, ab vnd nicht ſullen ſein, zu baiden ſeitten, vnd ir lannt vnd lewtt vnd ſol darumbe zwiſchen vnſerr herren Herczog Johanſen vnd Biſchoff Jörgen zu Paſſaw, vnd auch ir lannt vnd lewtt, vnd aller der iren, ein gancze freuntſchafft, vnd Suen ſein, daz darumbe dhain tail, gein dem andern, dhainerlai zuſpruch noch Anſprach nymermer gehaben noch gewinnen ſullen, dhains wegs vngeuaerlich. Doch mit namen als von Artikel zu Artikel her nach geſchriben ſteet. Von erſte, Vmb den krieg, den Waltazar Puchperger ze Winczer vnd heinrich der Prannt mit einander gehabt haben, Sprechen Wir obgenanter Lantgraf Johanns, Obman, daz darumbe ze baider ſeitt, ein gancze verricht vnd Suen ſol ſein, vnd ſullen alle ſach nichts auſgenomen, gein einander ab ſein, Was aber czu baiderſeitt abgetaidingt, vnd noch nicht geuallen wer, vnd auch alle Porgen vnd gefangnen, das ſprechen Wir alles ledig vnd ſol darumbe ain tail dem andern nicht zuſprechen in dhainer

weis. Wir ſprechen auch von des Rüden Wegen, Was der, Wider den hochgeborn fürſten, herczog heinrichen in Bayren, vnd ſein lant, hat getan dacz das alles ab vnd nicht ſol ſein, vnd ſol vnser herre herczog heinrich ſein gnediger herre ſein, Aber ze peſſrung Sprechen wir vnſerm herren herczog heinrich, daz Im der Rüd dienen ſol, ſelb dritter mit Spieſſen, ain ganczes Jar von datum des briefs, doch das wider ſein herrſchaft in Bayren nicht ſey vnd Wenne In herczog hainrich, in demſelben Jar vordert, So ſol er Im ze dienſte reiten, als obengeſchriben ſteet, vnd bei Im ſein, ainen Moneid, doch auf herczog heinrichs koſt vnd ſchaeden. Des geleichen Sprechen wir vmb den Spirichtacher, zwiſchen der hochgeporn fürſtinn vnſrer gnaedigen frawen, frawn Magdalen herczogin in Bayrn vnd ſein, Sunder, Was Im die ieczgenante herczogin in Bayren, ſchuldig beleibt, vnd was er in dem krieg, gein Ir, genomen hat, vnd was verpörgt iſt, vnd noch nicht geuallen, das ſol alles ab vnd nicht ſein, zu baider ſeitt. Dann vmb den haering vnd kaefringer, Sprechen Wir, daz die ſullen ſein, in der obgenanten verricht, mit vnſerm herren von Paſſaw. Item von des Aufhaltens wegen, das vnſer herre von Paſſaw hat getan in vnſers herren herczog Johanſen lant Sprechen Wir, daz das ab vnd nicht ſol ſein, vnd was porgſchafft darumbe ſei geſchehen, daz die alle ledig vnd ab ſey. Item von des Vahens vnd beſchatzens wegen, das Hans der Degenberger hat getan an Meindlein dem Nuſperger vnſers herren von Paſſaw diener hat vns derſelb Degenberger geſagt, wie er darumbe mit dem Nuſperger für ſich, ſein herren, freund, helffer vnd diener baidenthalben verricht ſey, des er gut brief habe, von dem Nuſperger. Dauon ſprechen wir, daz darumbe zwiſchen vnſerm herren von Paſſaw vnd dem Degenberger ein gancze freuntſchafft vnd verricht ſol ſein. Item die Lewczenrieder haben zwen Burger von Regen gefangen vnd die ſullen vnſers herren von Paſſaw, diener ſein geweſen dieſelben zeitt, Sprechent dieſelben Lewczenrieder Si ſein darumbe mit dem Lannt in Nidern Bayren verricht vnd ſein auch dieczeitt vnſers herren von Paſſau diener nicht geweſen. Dauon ſprechen Wir, das

darVmbe zwiſchen Vnſeren obgenanten beder herren, Vnd irr lannt, ein verrichte vnd freuntſchafft ſol ſein. Item von des zuges Wegen, den Hainreich der Notthafft hat getan, durch das lannt in Nidern Bayren in vnſers herren von Paſſaw lant. Sprechen wir, wan das vnſerm herren herczog Johannſen, vnd ſeinem lande, nicht wiſſentlich iſt geweſen, vnd engülten des vnbillichen, daz das ab vnd nicht ſol ſein, vnd das vnser herre von Paſſaw hincz vnſerm herren herczog Johannſen vnd ſeinem lannt, kain zuſpruch noch anſprach darumb nicht haben ſol. Item von der Lengfelder Wegen ze Welchenberg, darüber vnſer herre von Paſſaw klagt, Wie Si In vnd die ſein ſtetiklich angreiffen, vnd beſchedigen vnverſchulter ſachen. Sprechen Wir, daz Wir die Lengfelder darumbe beſenden in einer kürze, vnd Si zu einem Rechten Weiſen Wellen, domit vnser herre von Paſſau, vnd die ſein, ſölichs von In vertragen vnd vberhebt werden. Item, Von des zuſprechens wegen, das hans der Praer Burger ze Strawbing tut, hincz vnſerm herren von Paſſaw, von Pawes wegen ze Hekenperg, Sprechen Wir, hab der Prär, doſelbs icht gepawt, die weil vnser herre von Paſſaw Hekenperg hat gehabt, So ſol er Im das billich Widerkeren, habe er aber do icht gepawt, die weil es Lucz der Huber hab gehabt, das vörder an den hueber. Item von des guts Wegen, das vnſers herren von Paſſaw diener genomen habent, in der Widem zu Malgerſtorff, Sprechen Wir, daz das alles abe vnd nicht ſol ſein. Item von der Angriff Wegen, die Heinrich der Puchperger hat getan, Hat vns derſelb Puchperger geſagt, Wie er darumbe mit vnſerm herren herczog Johannſen, vnd ſeinem Lant verricht ſey. Darumbe ſprechen Wir, daz zwiſchen vnſerm herrn herczog Johannſen vnd dem von Paſſau vnd irem Lant vnd Lewtt ein gancze Verricht vnd freuntſchafft darumbe ſein ſol. Item von der vfel wegen, darüber vnser herre von Paſſaw klagt, das Si Im nach dem zug, den der Nothafft in ſein lant hat getan, ſeine purger in der freyung mit einer vorred beſchatzt haben, vmb Sechczig guldein ze geben dem Nöthafft vnd dafür ſi ſein porgen ſullen ſein. Sprechen wir, Mügen die Vfel geweiſen, daz Si dieſelb porgſchafft vngeuerlich

haben getan, So ſol vnser herre von Paſſaw, darumbe ir gnediger herre ſein, Mügen Si aber des nicht geweiſen, Si richten dann die porgſchafft auſſ, vnſers herren von Paſſau lewtt vnengolten. So iſt auch für vns obgenanten Obman vnd Spruchlewtt komen von vnſer beder obgenanten herren, Richter, Mautter, zollner vnd andern iren Amptlewtten, wie daz man an Gerichten, Gemerken, Mautten, zöllen vnd andern Amptern irer baider herrſchefften, Handel anders dann von alter herkomen ſey. Darumbe ſprechen Wir, daz bede herrſchefft vnd ir lannt vnd lewtt an allen iren Gerichten, Gemerken, Mautten, zöllen vnd andern iren Ampten vnd herrſchefften beleiben ſullen bei iren Rechten vnd guten gewonhaiten, als von alter herkomen iſt. Wern ſi aber darynne icht ſtöſſig, So ſüllen ſi darumbe mit einander benante taeg ſuchen, an gelegenen ſteten, als von alter herkomen iſt vnd ire Ret baiderſeitt dohin ſchiken, vnd überain komen laſſen, wes yegliche herrſchafft vnd ir lant vnd lewtte, recht vnd gut gewonheitt haben, daz ſi dabei beleiben. Vnd daz der obgenant vnser Spruch, alſo ſtaett vnd vnzebrochen beleibe, geben wir obgenanter Lantgraf Johans, Obman, zu einer vrkund der warheitt, yedwedem taile, vnſern Spruchbrief, verſigelt mit vnſerm anhangendem Inſigl, Vnd daz vnser obgenanter Spruch, als er oben an dem brief beſchriben vnd beläutter iſt, von vnſerm herren herczog Johannſen, vnd ſeinem lannt vnd lewtten, volfüert vnd ſtett gehalten Werde, haben Wir ſeins Vicztumambts Inſigl, an den brief auch gehengt, zu einer vrkund der warheitt. Geſchehen vnd geben zu Paſſaw, an Samſtag nach ſant Andres tag apostoli. Nach krists geburd vierzehenhundert Jar vnd darnach in dem Andern Jare.

XIII.

Die Passauischen Räthe legen die zwischen Bischof Georg und Reicher dem Siegenhaimer obwaltenden Streitigkeiten bei.

Passau. 1402. 6. Dezember.

ICH Wilhalm Mautter von Kaczenperg diczei Marſchalk des Gotzhaus zu Paſſaw Ich Heinreich von Puchperg Jorg Aheimer Obriſter kamermeiſter des uorgenanten Gotzhaus zu Paſſaw Pilgreim Rottawer vnd Hanns Spet vnſers herren von Paſſaw Rette Bekennen offenlich mit dem brief, Wan der Hochwirdig Fürſt vnſer genediger herre her Jorg Biſchoff ze Paſſaw Vnd der erber Reiker der Sigenheimer vmb all anſprach vnd zuſpruch, die derſelb Reiker von vergangner zeit vncz auf den heuttigen tag hincz vnſerm herren gehabt hat von dienſt, von ſcheden vnd von allerley ander Stozz wegen nichts aufgenomen noch hindan geſaczt hinder vns williklich gegangen ſind, daz wir darumbe mit vollem gewalt beder teil macht haben aufzeſprechen mit mynn oder rechten dauon haben wir zwiſchen In aufgeſprochen vnd Sprechen auch mit dem brief Von erſt vmb der zwen Jardienſt darumbe der Reiker vnſerm herren hat zugeſprochen Vnd darumb vnſer herre von Paſſaw antWurt hat getan er ſey nur ain Jar ſein verſprochen diener geweſen, vnd hab im darumbe verſprochen zegeben zWai vnd dreiſſig pfunt pfenning, daran er empfangen hab drew vas Weins vnd ain drittail aus einem Vass Sprechen wir, Wie die Wein, die vnſer herre von Paſſaw ſeinen vettern den Sigenheimern gegeben hat die zeit geſchaczt ſein Worden um demſelben Schacz ſullen die ſein auch ſein. Vnd Was das angelt bringt daz ſol im abgeen an ſein erſten iardienſt daz übrige ſol im vnſer herre von Paſſaw aufrichten, Vmb den andern Jardienſt Sprechen Wir daz im vnſer herre von Paſſaw ſol darumb ge-

ben zwai vnd dreiſſik pfunt pfenning auf die Liechtmeſſe ſchirſt künftig. Auch hat der Reiker vnſerm egenanten herren zugeſprochen vmb Sechs vnd zWainzig guldein die er Im gelihen ſol haben zu Maurkirichen Sprechen Wir, Mug der Reiker darumb ſprechen bei ſein trewn So ſol im die vnſer herre von Paſſaw wider geben, darnach hat der Reiker vnſerm herrn von Paſſaw zugeſprochen von einer Silbren keten Wegen, die vnſer herre in ſein geballt bracht hab von einer Judinn vnd die koſtt in Sibenczig guldein, Sprechen Wir, daz der Reiker, darumb ſelb abraitten ſoll mit der Judinn. Darnach hat der Reiker vnſerm herrn von Paſſaw zugeſprochen vmb Acht vnd zWainczig pfunt pfenning die er verzert ſol haben, auf der kirichen zu Nidern Sant Johanns kirichen, die weil er ſie inngehabt hat vnd darumb er beliben iſt bei vnſerm egenanten herren von Paſſaw hat vnſer herre von Paſſaw aufgeſprochen daz er Im darumb nichs ſchuldig ſei vnd ſol das ab vnd nichs ſein Sunder hat er vnſerm herren von Paſſaw zugeſprochen vmb ſchaeden die er genomen hab in dem krieg, zWiſchen vnſers herren, vnd Pettern des Tunngaſt an ſeinem gut in dem Aigen, daz im verprannt ſey Worden. Darumb ſprechen Wir, daz das ab vnd nicht ſol ſein vnd daz der Reiker darumb vnd von aller vergangen ſach, als oben geſchriben ſteet hincz vnſerm herren von Paſſaw, noch hincz ſeim Gotzhaws dhain anſprach noch zuſpruch nymmer gehaben noch geWinnen ſol dhains Wegs vngeuerlich. Mit vrkunt des briefs des wir ieglichem teil geben vnſern Spruchbrief verſiglten mit vnſerm obgenanten Marſchalks vnd Hannſen des Speten anhangunden Inſigln, darunder Wir vns, die andern drei Spruchlewt verſchreiben. Wann Wir vnſerr Inſigl diczeit bei vns nicht enheten. Geben ze Paſſaw an Sant Niclastag. Nach Chriſti gepurd in dem zWay vnd vierczehundertiſtem Jar.

XIV.

Bischof Georg spricht gegen sein Capitel dem Pilgrim Rotauer den Zehent zu Rustorf zu.

Passau. 1402. 8. Dezember.

Wir Jorg von gotes genaden Bifchoff ze Paffaw. Bekennen mit dem Brief. Als vnser Erwirdigs Capitl vnfer Korherren ze Paffaw, an ainem tail vnd vnser Lieber getreur Pilgreim Rotawer, an dem andern, gentzlich Hinder vns gegangen find, vmb die ſtözz vnd miſſhelung, die da geweſen ſein zwiſchen in, vmb den zehent ze Ruſtorff gelegen, Der aus des obgenanten Pilgreims Rotawer Hoff ze Ruſtorff get, aufzeſprechen, ſtet ze halden vnd volfüren an geuerd, was wir alſo darumb ervinden vnd ſprechen. Alſo ſprechen wir wiſſenlich mit den brief, daz derſelb Pilgreim Rotawer vnd ſein erben, den obgenanten zehent innehaben, innemen, nutzen vnd nieſſen ſollen Siben iar, nachſtkunftige nacheinander, vnd ſullen Den traid ſaigen, der auf dem zehent alle iar ierildich wirt, wie es dann Begert iſt, vnd was Der traid nach der ſaig tragen mag, Das ein geleichs vnd pilleichs iſt, das ſullen ſi in ieriklich dauon geben ze rechter dinſtzeit vnuerzogenlich. Teten ſi aber des nicht So habent die obgenanten vnsre Korherren vollen gewalt si darumbe auf iren güttern ze pfenden, an allermeniklichs widerred. Wann aber die obgenanten Siben iar vergangen ſind, nach datum Des briefs ze zelen So ſol der egenante Pilgreim Rotawer vnd ſein erben, deſſelben zehentz, dem obgenanten vnſerm Capitl gentzlich abtreten, vnd ledikleich laſſen, in aller der maſs, als er den ietz innhat, vnd ſol auch er ſein erben, noch niemant ander von iren wegen Si denn daran Hindern noch irren in dhain weis. Wolten si aber den zehent nach den obgenanten siben iaren lennger Haben, das ſullen Si tun mit irem gutem willen. Wir ſprechen auch daz Der obgenante Pilgreim Rotawer vnser

obgenantes Capitl mit einem guten Brief, vmb den zehent, nach Des gegenwurtigen vnſers ſpruchs ſag wol verſorgen ſol nach iren notturften. Mit vrkunt des Briefs. Geben ze Paſſau an vnser frauntag Conceptionis. Nach Chriſti gepurt vierzehenhundert iar, vnd darnach in dem andern iar.

XV.

Bischof Georg leistet den Herrn von Starchenberg wegen einer ihnen schuldigen Geldsumme Bürgschaft und verheifst, allen ihnen zugehenden Schaden zu ersetzen.

Passau. 1404. 2. Januar.

Wir Jörg Von gotes gnaden Biſchoff ze Paſſaw. Bekennen offenlich mit dem brief. Daz Wir vnſern lieben getreun, Kasparn Vnd Gundakern brüedern, den von Starchenberg, vnd iren Erben, ſchuldig worden ſein, vnd gelten ſullen, zwaitauſent pfunt, zwaihundert pfunt, vnd dreiſſik pfunt güter wienner pfenning, die Si vns berait, zu vnſerr vnd vnſers gotzhaus nottdurfft gelihen habent, Vnd die wir In widergeben Vnd beczalen ſullen, ze Wiltperg in irem haws oder ze Lincz in der Stat, wo ſi verluſt, von ſant Jörgen tag ſchiereſt kunfftig über ain Jar, an alles uerzichen. Darumbe haben wir In zu ſampt vns ze Selbſcholn vnd porgen geſaczt, Vnſer lieb getrew Wilhalmen Mautter ze Chaczenberg, die zeit vnſern Marſchalk, Heinreichen Puchberger, die zeit vnſern pfleger auff ſant Jörgenperg, Andren Herleinſperger, Hannſen den Geiſelperger, Chriſtan, den Waczmanſtorffer, Rappolten Albrechtſheimer, die zeit vnſern pfleger ze Weſen, Eberharten Mülbanger, diezeit vnſern pfleger ze Ebelſperg Vnd Niclaſen den Czeller, diezeit vnſern

pfleger auff dem Nidern haws ze Paſſaw Vnd all ir erben Vnnerſcheidenlich: Alſo, ob die vorgenanten von Starchenberg oder ir erben, irer obgenanten pfenning, nicht auſſgericht vnd beczalt wurden, als oben geſchriben ſteet, So habent ſi vollen gewalt vnd recht, vns, vnd die obgenanten Selbſcholn vnd porgen, oder ir Erben, Vnſer ieglichen zu ſeinem haus vnd hof, do er diczeit wonund iſt, monen ze laiſten, vnd wenne wir alſo von In gemont ſein, So ſol vnſer ieglicher an Waigrung, an dem dritten tag, nach der monung, einen erbern diener, mit zwain knechten, vnd drin pferden gen Lincz in ein erber gaſthaus, dohin Si vns dann zaigen, ſennden vnd inlegen, vnd die ſullen doſelbs inneligen vnd laiſten, als inligens vnd laiſtens recht iſt, vnd nicht auffkomen, es werden dann Vor, die obgenanten von Starchenberg vnd ir erben verricht vnd beczalt, irs obgenanten gelts als vor geſchriben ſteet. Würd In aber die Laiſtung uerczogen, wie ſich das füeget, was ſie des denne ſchaden nement, Wie der ſchad genant mag ſein, nichts auſgenomen, den Si bei iren trewn vnberecht, vnd an aid geſprechen mügen, denſelben ſchaden ſullen Wir In allen abtun vnd widerkeren, vnd den ſullen Si dann haben, zu vns, Vnd darzu auff aller vnſer vnd vnſers gotzhaus vnd auch der vorgenant Selbſcholn vnd porgen, vnd irer erben, hab vnd gut, Wo wir vnd Si, die, überal yndert haben oder lazzen nichts dauon auſſgenomen, wo ſi das gut, vnd die habe, ankomentt oder begreiffen, der ſullen vnd mügen, ſi ſich selb, oder ir Anwalt, wol underwinden, mit recht oder an recht, wie Si uerluſt, Vnd ſich dauon verrichten Vnd gewern irer obgenanten ſchaden, vnd auch haubtgelts, an vnſer vnd allermaeinklichs widerred Vnd irrung, Si ſullen auch darumbe dhain feintſchafft noch vnwillen Von vns nicht haben noch gewinnen, in dhain weis. Was wir auch dawider, mit In kriegen oder anheben wolten mit recht oder an recht, geiſtlich, oder werltlich, das ſullen ſi gein vns behabt, vnd wir gein In uerloren haben an aller ſtatt. Wer auch den brief mit irem guten Willen innehat oder furbringt, der hat alle die recht die In oben an dem brief uerſchriben ſind. Vnd des ze vrkund, geben wir In,

Vnd iren erben, den brief uerſiglten, mit vnſerm, Vnd mit der obgenanten Selbſcholn vnd Porgen anhangenden Inſigln. Der geben iſt ze Paſſaw an Mittichen nach dem Ebenweich tag. Nach criſts geburd vierzehenhundert iar, darnach in dem Vierden Jare.

XVI.

Bischof Georg weiſst eine dem Caspar von Starchenberg wegen der ihm übertragenen Burghut zu Vichtenstein schuldige Geldsumme auf die bischöfliche Maut zu Passau an.

Passau. 1404. 4. Januar.

Wir Gorig von gotes genaden Biſchof zw Paſſaw Bechennen mit dem offen brief von der Sechshundert pfunt vnd Dreyzzig Pfunt wienner Pfenning wegen, Die wir Gaſſparn dem Starhenberger von der Purkchut. Dinſt vnd güllt wegen zw Viechtenſtain geben ſolten haben. des nicht beſchehen iſt. Darumb wir Im einen brief geben haben mit vnſers Ernwirdigen Capitels Inſigel Nw Haben wir nämleich mit vnſerm Ernwirdigen Capitel getaidingt das wir ainen aus vnſerm Rat vnd vnser Capitel zwen aus In geben ſullen In ſoleicher maſſ vnd beſchaiden Das vnſer gegenwürtiger Mawter oder ſein nachkömen. oder wer Die obengenanten vnſer Mawt von vnſern wegen Inne hat, dhainerlay, Es ſey von vnſers geſchäfftz wegen oder brief wegen noch dhainerlay ander vnser notdurfft wie Die genannt ſey nicht ausrichten noch ausgeben ſol in dhainerlay weis. als lang. Bis das Die vorgenannten Drey Die obengenannten Sechs Hundert Pfunt vnd Dreyzzig Pfunt Wienner Pfenning gäntzleich in genümen haben an allen abgankch Si ſullen auch Die vorgenannten Summ Legen an Stet, Da ſi vns vnd vnſerm Capitel wiſſenleich vnd ſicher ligen, Si ſullen auch das vorgenant

gelt niemant geben, Dann dem obengenannten Starhenberger an ſeinem obengenannten Gelt, vnd wenn das vorgenant gelt vnser Mauter betzallt hat, So ſagen wir In, vnd all ſein Eriben der vorgenannten Summ geltz quitt ledig vnd los mit dem gegenwürtigen brief, Es iſt auch nämleich getaidingt, Das ſich die werung des obengenanten geltz an heben ſol acht tag nach ſand Jorigen tag ſchirſt chünftigen Mit vrchund des briefs den wir vnſerm Ernwirdigen Capitel Darumb geben beſigelten mit vnſerm anhangundem Inſigel Der geben iſt zw paſſaw an ffreytag vor dem Obriſten nach chriſti geburd viertzchenhundert Jar Darnach in dem vierden Jar.

XVII.

Graf Georg von Neu-Ortenburg erklärt, daſs seine Fehde gegen den Bischof, das Capitel und die Stadt Passau durch einen schiedsrichterlichen Spruch beigelegt ist.

Farmbach. 1404. 27. July.

Wir Graf Gorig herre zu Newnortenberg Bechennen offenlich mit dem brif Vmb den Angrif den Wir den Ernwirdigen herren des (den) Chorherrn des Tüms zu Paſſaw an Iren lawten vnd gütern getan haben das wir des zu dem hochgeboren fürſten vnſerm genädigen herren herczog heinrichen, Pfallnczgrafen bey Rein vnd herczogen In Beyern etc. vnd hinder ſein Rät vnbezwungenlich vnd mit vnſer fleiſſigen gepet gangen ſein daruber auſczeſprechen als ſy das auch getan habend das Wir das getrewlich haben ſullen vnd wellen Wie das von Wort zu Wort hernach geſchriben ſtet vnd begriffen iſt, Bey dem erſten ſein Wir zu güten frewnden geſprochen mit dem hochwirdigen herrn herrn Gorgen Biſchof zu Paſſaw den Chorherrn vnd auch den burgern gemaindlich der Stat zu Paſſaw dy ſachh nicht

mer zu Aeuern Vnd Was wir geuangen haben, dy ſind yeczo angengs ledig Was wir auch gelts verdingt haben das nicht geuallen iſt, es ſey verporigt oder nicht das iſt auch voraws abgeſprochen Dann vmb dy güt vnd gult daran Wir dy egenanten korherrn zu Paſſaw bis her geirrt haben dy ſullen wir In zu ſtunden ledig laſſen vnd In dhainer Weis mer daran Irren In aller der maſſ als das Arnold frawnberger vor zwiſchen vnſer geteidingt vnd ausgeſprochen hat vnd als ſy des brif vnd Inſigel daruber von vns habend, wir ſullen vnd wellen auch wider den genanten Biſchof zu Paſſaw vnd alle dy ſeinen nyeman auſgenomen oder hin dan geſeczt, nuhin für nicht mer tun an recht dy weil wir leben wir Wellen auch wider ſy dhainem vnſerm frewnd noch fremden, der nicht recht von In nemen wil helffen haimen oder halten Awſgenomen vnſers rechten erbherrns herczog heinrichs dem mügen wir wol helffen das ſol vns an dem brif vnd gelubden nicht ſchaden, gewünnen wir aber hin für icht ze ſprechen zu dem Biſchof von Paſſaw oder zu den ſeinen da ſullen wir vns eins rechtens vmb benügen laſſen, an ſteten do ſy es pillichen tünd War aber das wir der obgenanten pund vnd Artikel ainen oder mer nicht hielten vnd überfüren des Wir mit Warheit uberWeiſt wurden Wann dann der obgenante vnſer genadiger herre herczog Heinrich von dem biſchof von Paſſaw daruber angerufft Wirt So ſol vnd mag er Im darzü füderlich beholffen ſein, vnd auch der von Paſſaw Im hin wider mit ſeinem vermügen vngeuerlichen damit ſy vns darzü bringen das wir widertun vnd dem nachkomen, das oben an geſprochen vnd verſchriben iſt Das alles loben vnd verſprechen Wir mit vnſern trewn In aides Weis ſtät ze halten getrewlich vnd flechtlich an geuerde vnd auch In kraft dicz brifs der geben iſt zu Varenpach an Suntag nach ſand Jacobs tag mit vnſerm Anhangendem Inſigel verſigelt Als man czalt nach krifty gepurd Virczehenhundert Jar vnd darnach In dem Virden Jar.

XVIII.

Graf Georg von Neu-Ortenburg verheifst dem Bischof Georg zur Sühne seiner Angriffe und Beschädigungen ihm ein Jahr lang mit vier und zwanzig Spiefsen auf Erfodern zu dienen.

Farenbach. 1404. 27 July.

Wir Graf Jörg Herr ze Neunortenwerg. Bekennen Vnd tun kunt offenlich mit dem brief. daz wir dem Hochwirdigen furſten, vnſerm genedigen herren herrn Jorgen Biſchofen ze Paſſaw von des angrifs wegen vnd auch ſcheden die wir ſeinem Erwirdigen Capitl ze Paſſaw getan haben, nach des Hochgeborn fürſten, Vnſers genedigen herren herzogs Hainreichs pfalczgrafen bei Rein, vnd herzogen in Beirn auſſpruch, der mit vnſerm wiſſen vnd willen beſchehen iſt, ſchuldig ſein, vnd Loben im zedienen mit viervndzwainczik ſpieſſen, wenn er vns inner iarsfriſt darczu vordert, ain rais in zwelf meilen vmb Paſſau gelegen auf vnſerſelbs ſcheden vnd auf ſein koſt, das wider vnſern rechten erbherren, vnd vnſer geporn freund nicht iſt. Were es aber ſache daz er vns inner iars friſt nicht vodret, So ſein wir im furbazz deſſelben dinſt nicht gepunden. Vnd des ze vrkund geben wir den brief beſigelten mit vnſerm anhangunden Inſigl. Geben ze formbach an Sonntag nach Sant Jacobs tag. Nach Chriſti gepurt Vierzehenhundert iar vnd in dem vierden iare.

XIX.

Statuta ecclesiae et capituli pataviensis, renovata et augmentata in conuentione generali omnium concanonicorum, consilio et auxilio episcopi Georgii de Hohenloh.

Pataviae 1404. 4. Sept.

Quoniam ſicut per ſacrorum Canonum et legum inſtituta, que propter morum reformationem, et uite honeſtatem ad maliciam hominum reprimendam, ſalubriter fuit (fuerint) adinuenta, cunctis Christi fidelibus vniuerſaliter eſt prouiſum, ſic per ſtatuta particularia et rationabilia Eccleſiis particularibus, et perſonis earundem comodum et utilitatem huiusmodi firmiter et diſtrictius obſeruari. Quapropter nos, Otto dei gratia Prepoſitus, Wentzeſlaus Thyem Decanus Totumque Capitulum Eccleſie Patauienſis ſolerti diligencia, et voto vnanimi immorantes, quibus Sacroſancta Patauienſis eccleſia, mater noſtra antiquis, et approbatis diſcipline et honeſtatis conſwetudinibus, ex diuerſis Leuitatis negligentie, circumſtancijs, noſtris temporibus prohdolor deformata paſſa fuerat, quatenus per noſtram diligentiam letaretur reuixiſſe, utilitatem et incrementum in ſpiritualibus et temporalibus eciam recepiſſe. Deſiderantes propterea antiqua noſtra ſtatuta, propter diuini cultus augmentum et communem utilitatem, eiuſdem Eccleſie ac perſonarum matura deliberatione prehabita per generalem conuocationem ſingulorum Concanonicorum noſtrorum qui ad hoc vocati per literas noſtras affuerunt innouare et addere, proteſtati etiam, quod ea que per preſentes capitulariter innouata et decreta fuerint, abſentes non habeant infringere, aut eis obloqui vllomodo. Cooperantibus igitur nobis, conſilio et auxilio Reuerendi in Chriſto patris et domini noſtri

domini Georgii de Hohenloch venerabilis Ecclesie Patauiensis Episcopi, cum maturitate deliberationum vniuersitas nostra hoc decretum innouauit et statuit, ac iuramento promisso confirmauit per nos et Successores nostros perpetuo et inuiolabiliter obseruarj. Statuimus igitur primo ut iuxta doctrinam prophete dicentis. Septies in die Laudem dixi tibi domine, quatenus omnes hore canonice, singulis diebus et noctibus in dicta ecclesia, non sincopando, uel transcurrendo uerba, sed tota mentis deuotione, et intentione, cum mora conuenienti, prout diuersitas temporis exigit decantentur ad quod faciendum venerabilis dominus decanus eiusdem ecclesie Patauiensis, qui pro tempore fuerit, cunctos ministros, et subiectos ipsius ecclesie habeat conpellere per censuram ecclesiasticam, uel per alios modos licitos coartare. Item cum emolimenta beneficiorum dentur propter officium. Statuimus quod omnes Capellani nostri, Vicarij, Criptarij, ipsi uel eorum pro tempore subrogati, teneantur interesse, omnibus horis canonicis diurnis et etiam nocturnis, Ceteri vero Cappellani in ecclesia beneficiati, uel infra ambitum, illis duntaxat horis interesse debent, sicut hactenus est consuetum, Si quis vero predictorum in premissis absque causa rationabili negligens esset et remissus, per decanum dicte ecclesie, ut premittitur puniatur. Item statuimus, ut quiuis Clericorum habens infra prefatam Kathedralem Patauiensem ecclesiam, uel ambitum ipsius Cappellam seu Altare, ad nostram collationem, presentationem seu disposition pertinens, ea seu illo sit contentus, nec liceat alicui ipsorum aliud beneficium ecclesiasticum recipere, animo ea in titulum simul retinendi Si autem quis talium, secundum beneficium ecclesiasticum receperit, siue fuerit intra memoratam ecclesiam, siue in Ambitu eius, uel vbicunque fuerit, decreuimus et tenore presentis statuti decernimus primum beneficium vacare ipso iure et quod tunc de beneficio sic vacante quotiens casus emerserit, ad collationem, seu prouisionem Capituli dicte ecclesie pertinente, per ipsum Capitulum possit, quando de hoc plene constiterit, sacerdoti nullum beneficium habenti licite prouideri, ut diuinus cultus, sic per Sacerdotum appelationem, et multiplicato seruitorum numero, super debitum

ſuſcipiat incrementum, quod ſtatutum ad futura beneficia eccleſiaſtica habenda et non ad preſens habita volumus extendi. Item ſtatuimus, quod nullus Capellanus Cappellani, uel altare habens, circa Kathedralem eccleſiam uel ambitum ipſius, ſeu in ipſa eccleſia, ad noſtram collationem, ſeu quamuis aliam diſpoſitionem poſſit ſe abſentare ab eodem ſuo beneficio uel alium ſacerdotem ad deſeruiendum eidem ſibi ſubſtituere, abſque iuſta et rationabili cauſa, et ſine conſenſu Capituli, et decani eiuſdem, ut ſic uia aſſumendi minus dignos et diſtortos, in Locum predictorum ſalubriter precludatur, et quod talia beneficia, tantum ſacerdotibus, uel qui infra annum ad ſacerdocium promoueri valeant, conferantur, Siquis autem ex eiſdem rationabilibuſ cauſis, ex licentia Capituli uel Decani, ſe abſentauerit, loco ſui inſtituat ydoneum ſacerdotem, qui legendo et cantando preſit loco ipſius et eidem tunc ſoluat annuatim octo libras denariorum Wyennenſis monete, uel talis que tunc in Patauia, pro communi moneta recipitur et habetur. Item quamuis iure expreſſe cauetur, quod nullis Canonicis vicarijs ſeu alijs ſeruitoribus, ſeu miniſtris in quacunque eccleſia dari debeant diſtributiones cottidiane, et ea que pro defunctorum anniuerſarijs largiuntur, quamuis in loco ſint preſentes, niſi interſint diuinis officijs. Tamen quedam conſwetudo a iure reprobata, que verius corruptela dicitur plena periculis in ipſa eccleſia contra ſalutem animarum de dandis diſtributionibus cottidianis huiusmodi diuinis officijs non intereſſentibus inoleuit, quam conſwetudinem tamquam iuri contrariam et a iure reprobatam et ſublatam, in predicta eccleſia de cetero nolumus aliqualiter obſeruari, ſed potius cupientes nos iuri communi et equitati deuotius conformare. Statuimus, ſtatutum iuris communis proſequentes, nt de cetero nulli canonicorum vicariorum, ſeu aliorum ſeruitorum quorumcunque quitquam de cottidianis diſtributionibus ſupradictis detur, quamquam in loco ſint preſentes, niſi perſonaliter interſint diuinis Officijs et ſaltem miſſe, que ea die celebratur, quando diſtributiones predicte dande ſint uel dari conſweuerint, niſi eos infirmitates, ſeu iuſta et rationabilis corporalis neceſſitas excuſaret (ent), ad omnium autem in contra-

rium ſic receptarum ipſe recipiens tenebitur et tenetur ad reſtitutionem de quo habetur in Cap. unico de Clericis non reſidentibus. Item, ut honor Patauienſis eccleſie, nedum inter notos, ſed etiam apud extraneos laudum titulis extollatur Statuimus ut deinceps venientibus et conſluentibus ad Chorum noſtrum Canonicis aliarum Kathedralium eccleſiarum, quod tunc decanus eoſdem decenter ſuper alios, et prope ipſum, ſecundum qualitatem perſone, collocet, et inſtallet, quodque oblaiarius, uel is, qui diſtributionem preſentibus diſtribuit, tantum det eidem quantum eadem die vni ex noſtris canonicis aſſignatur Reliquos vero canonicos regulares et Collegiatarum eccleſiarum Canonicos idem decanus collocet, ſecundum ſtatutum ſuum, prout ſibi uidebitur expedire, hoc tamen ſtatutum ſolum ad illos extendi volumus qui negotiationis uel peregrinationis cauſa veniunt et non ad illos qui hic in Ciuitate per tempus notabile moram trahunt. Item cum conſwetudines laudabiles et legitime eccleſiarum que ſunt legum interpretes, ſint diligentius obſeruande, et quarum conſwetudinum tranſgreſſores merito puniuntur Idcirco ſtatuimus prout eſt alias ſtatutum, quod innouamus ut prefertur, quod nullus Canonicorum vicariorum ſeu Capellanorum eccleſie Patauienſis, quocunque nomine cenſeantur, de cetero poſt pulſum prime uſque ad finem Miſſe publice, et ſimiliter dum Veſpere et Completorium decantantur, ſine religione ſeu ſuperpellicio audeat eandem eccleſiam Kathedralem intrare uel ibi ſtare miſſam audiendo ſeu ipſam eccleſiam pertranſire, ut in eo condigna reuerentia ipſi Matri eccleſie impendatur, ſub pena ſuſpenſionis prebendae eadem die quoad Canonicos et Vicarios, sed alijs Cappellanis addicimus penam ſuſpenſionis a diuinis officijs, iuxta decani arbitrium moderandam. Innouamus etiam laudabilem conſwetudinem hactenus obſeruatam videlicet quando prepoſitus, decanus et Canonici habituati, more ſolito procedunt ad Eccleſiam, Ceteri Canonici ſine habitu ſtantes in platea canonicorum uel ante domos ipſorum, ſeorſum tranſeant, propter reuerentiam eccleſie, quam conſwetudinem volumus in antea obſeruari. Item cum ordo, iuxta ſtatus, ac gradus dignitatem, vnicuique ſit ſeruandus Statuimus, ut in

quibuſlibet negotijs pertractandis ſuper negotijs et neceſſitatibus Capituli noſtri, congregato Capitulo noſtro iuxta morem, ſeniores Canonici primo audiantur, ſecundum gradum ſuum, ſuper huiusmodi tractandis negotijs, cum in ſenibus ſit et credatur eſſe prudentia, et demum etiam audiantur iuniores, nec aliquis canonicorum in conſilijs et Locutionibus alium canonicum impedire uel uerba eius interrumpere preſumat, donec mentis ſue conceptum, cum omni decentia, et fidelitate duxerit explanandum, ſub pena debite obedientie. Item licet omnem Clericum in ſacris conſtitutum ordinibus, deceat honeſtatem et morum diſplicentiam ſemper ſectari, precipue tamen inter Canonicos et confratres vigere debet honeſtas et omnis diſciplina, quibus etiam congruit, ſe adinuicem in omnibus locis honorare, et non ſolum a malo ſed ab omni ſpecie mali iuxta apoſtolum abſtinere. Quapropter volentes omnem occaſionem mali, a noſtro conſortio remouere, ſtatuimus ut nullus Canonicorum arma ſecum ad Capitulum deferre preſumat, addicientes, ut ſiquis amodo, auſu temerario arma in Capitulum portaret ſeu quamvis aliam inſolentiam ſeu indiſciplinam, notabilem, verbis uel factis in Capitulo noſtro exerceret, extunc idem voce Capituli ſit priuatus eo ipſo, donec de inſolentia huiusmodi ſatiffaciat, et ad eandem vocem per ipſum Capitulum reſtituatur. Item cum in iure caueatur quod maiores a minoribus debeant honorari et reuereri, ipſique minores teneantur ſuis a maioribus diſcerni habitu et ingreſſu, Idcirco ut diſcretio et differencia, inter prelatos et canonicos ac inter alios miniſtros et ſeruitores Katedralis eccleſie habeantur. Statuimus, ut nullus Clericorum eiuſdem eccleſie cuiuscunque ſtatus ſeu conditionis extiterit in ipſa eccleſia deferat mitras de harmlino ſeu vario, niſi prelati uel Canonici dicte eccleſie Kathedralis. vicarij vero eiuſdem eccleſie, et plebani Sanctorum Pauli et Egidij, necnon Cuſtos et Cellerarius, ac quatuor Cappellani Beneficiati in Cripta et quatuor Cappellani eccleſie Sancte Marie virginis in Nidernburkch ſolummodo portent, mitras madrinas, Ceteri vero Clerici quocunque nomine cenſeantur, deferant mitras de pellibus aſperiolorum uel agnorum preperatas Exceptis Cappellanis, No-

tarijs et ceteris clericis, actu in ſeruicio domini noſtri Epiſcopi conſtitutis, qui ipſo in divinis existente, mitris de pellibus madrinis, uti poſſunt pro libito voluntatis. Statuimus etiam, ut amplius in Choro noſtro, Canonici et Vicarij deferant birretam et non mitras longas uel Capucia. Ceteri vero Clerici nec mitras birreta uel capucia deferant, ſed ob reuerentiam dei et eccleſie, nudis capitibus incedant, niſi velint portare mitras Chorales, ut ſuperius eſt expreſſum, Prelati vero et Graduati birretis vti poſſunt prout alias conſweuerant deportare. Item cum a retroactis temporibus propter importunitatem petentium quandoque admiſſe ſint permutaciones canonicorum, expectancium prebendas, cum canonicis actu prebendas habentibus, ac etiam prepoſteratio, quoad ſtallum in Choro, que permutaciones conſideratis perſonis cum permutantibus interdum dicte eccleſie expediebant, vnde ſtatuimus ut de cetero huiusmodi permutaciones et prepoſteraciones canonicatuum nullatenus admittantur. Item cum temporalia ſpiritualibus ſint annexa, et ad conſeruationem ſpiritualium ne pereant, temporalia requirantur. Indigemus ordinationibus circumſpectis. Ea propter ſtatuimus quod vnum Regiſtrum de omnibus redditibus prouentibus decimis et obuentionibus vniuerſis, ſiue pecunijs, ſiue in Blado, ſeu annona, uel in vino conſiſtant, que in partibus Auſtrie, Bauarie, uel alibi ubicunque fuerint nos et Capitulum noſtrum obtinemus, quod Regiſtrum duplicari volumus ſic, quod vnum penes Capitulum propter noticiam, ſemper maneat, et manere debebit. Secundum vero Officiales eiuſdem Capituli noſtri pro informatione ſua habeant, ut ſciant quando, quid, et quantum de predictis exigere debeant et importare, ut ſecundum hoc ſuper premiſſis rationem facere poſſint ipſi Capitulo congruentem, et quicunque redditus et prouẽtus magni ſeu parui, antiquis Regiſtris, non inſerti inuenti fuerint, nouis Regiſtris diligenter et ſagaciter inſerantur quod ſtatutum ab omnibus Canonicis et Capitulo noſtro volumus inuiolabiliter obſeruari, ſicuti tenentur noſtro Capitulo ſupradicto. Item cum ex alienationibus ſeu venditionibus bonorum Capituli et precariorum conceſſionibus, idem Capitulum noſtrum ſepius ſit

paſſum diſpendium et iacturam. Statuimus ut de cetero nulle alienationes bonorum Capituli, venditiones, obligationes ſeu precariorum conceſſiones fiant, niſi juſta et rationabilis cauſa ſubſit, et inevitabilis neceſſitas, ac euidens Capituli utilitas id expoſcat, nec talia etiam ex cauſa fieri volumus ullomodo niſi omnes abſentes canonici et vocem Capituli habentes exiſtentes in Ciuitate et dioceſi Patauienſi, ad huiusmodi negotia conuocentur, vt ſic tractatibus communibus ſuper eo, et matura deliberatione prehabitis, quod magis utile ſit ipſi Capitulo et plus expediat communiter decernatur. Item ne ex minus diligenti cuſtodia Sigillorum Capituli noſtri, idem Capitulum incommoda et dampna plurima grauiter patiatur que inquantum poſſumus precauere volentes. Statuimus, ut Sigillum Capituli noſtri maius, clauſum et ſeratum, cum quatuor clauibus teneatur quarum clauium, vnam prepoſitus, secundam decanus, tertiam et quartam ſeniores Canonici per Capitulum noſtrum ad hoc electi teneant, et habeant ſua in poteſtate, nec impoſitio eiuſdem sigilli maioris, ſuper quibuſcunque contractibus, et admiſſionibus aliquatenus fiat, niſi conſentiente Capitulo uel maiori parte ipſius. Et ne futuris temporibus aliqua negligentia propter predictorum, uel alicuius ipſorum abſentia comittatur, Statuimus, ſi deinceps ex quacunque cauſa, aliquem, ex ſupradictis retentoribus clauium, ad sigillum, contingat eſſe abſentem, quod tunc in ipſius receſſu de patauia, clauem ſibi commiſſam, de ſcitu et voluntate Capituli ſeniori canonico debeat aſſignare. Item cum forma deuotionis et voluntatis, in hijs que eccleſijs et pijs locis ſunt donata, ſint exacta diligencia obſeruanda. Statuimus ut redditus et prouentus, ac obuentiones eccleſiarum in Holabruna, et ad Sanctum Paulum Patauie, ad nullos alios uſus, niſi ad communes uſus, et conſolationem Capituli conuertantur, prout hactenus eſt obſeruatum. Item ſtatuimus, quod Cellerarij, et ceteri Officiales noſtri in Bauaria, et in Auſtria redditus et prouentus noſtros, in quibuscunque conſiſtant ſiue magni fuerint ſiue parui qualeſcunque ſint, et quocunque vocitentur nomine, cum omni diligentia, et fidelitate, debitis temporibus, prout ſolui et dari debentur, colligant et importent,

et de hiis omnibus collectis perceptis, et importatis, necnon de retentis, quolibet anno in illa ſeptimana quadrageſime, ante dominicam qua canitur Reminiſcere, plenariam in Capitulo faciant rationem, omnibus canonicis preſentibus, quem terminum, ut premittitur ad faciendum rationem huiusmodi, decetero ſemper volumus obſeruari, ut canonici abſentes uel preſentes, ſi velint eidem rationi intereſſe, in alia locatione pretermiſſa, retentaque denariorum reddituum prouentuum, decimarum et aliorum ſeruitiorum, ſi que fuerint ab eiſdem officialibus noſtris plenius in quantum fieri poteſt exigantur, nec abſque iuſta et rationabili cauſa, et ſine conſenſu Capituli. aliqualiter remittantur. Item cum ex manifeſtacione eorum que in Capitulo aguntur, que in ſecreto teneri deberent et tenentur iuxta iuramentum frequenter odia et diſplicentie perſonis de Capitulo oriantur Statuimus, ut omnia facta et negotia Capituli, que in ipſo Capitulo pertractantur et aguntur, ab omnibus canonicis ſecreta penitus teneantur. Niſi ſint talia, que deceant, liceant, et utile (ia) ſint publicari ſub pena periurij. Et ſi quod abſit aliquis ex nobis de publicatione ſecretorum Capituli legitime conuinceretur, idem tamquam periurus voce Capituli careat, donec a nobis omnibus relaxationem meruerit obtinere. Item, ut nullus Canonicorum pretendere poſſit, ignorantiam ſtatutorum. Statuimus ut quibuſlibet Quatuor temporibus anni, quolibet anno ſtatuta eadem, in Capitulo noſtro manifeſte legantur, et recitentur, ut quiuis Canonicorum ſciat, quid ſeruare debeat, et quid pro utilitate, decencia et honeſtate eccleſie, et Capituli, ſit communiter obſeruandum. Volumus inſuper, ut eedem Curie Chorales, nulli alteri, niſi Canonico de Capitulo noſtro existenti vendantur, et ſiqua ex Curijs pretactis, non Canonico ſed Clerico non Canonico noſtro uel Laico teſtari uel donari contigerit idem eandem Curiam, ſine longa protractione tantum Canonico dicte noſtre eccleſie, vendere teneatur, quod etiam per quoddam antiquum ſtatutum, noſtri Capituli eſt diffinitum, quod pro memoria meliori innouandum duximus et preſentibus innouamus ſtatuentes idipſum ab omnibus firmiter obſeruari. Item cum Cellerarius noſter in Bauaria, ſub ſe habeat, alios officiales,

Digitized by Google

qui tenentur, omnia ſeruicia annone et denariorum, ac omnia alia ſeruicia magna et parua utpote peccora, oues altilia caſeos, fabas, piſa papauer necnon omnia alia et ſingula, in quibuſcunque rebus conſiſtant, a debitoribus noſtris, de mandato noſtri Cellerarij, qui pro tempore fuerit, colligere, et etiam extorquere. Item ſtatuimus quod omnia ſeruicia predicta, ab eodem Celerario noſtro et a predictis Officialibus in quantum fieri poteſt plenius exigantur nec aliqua ex premiſſis per ipſos officiales ſine conſenſu noſtri Capituli remittantur. Volumus etiam, ut facta ratione per ipſum Cellerarium quamprimum fieri poteſt, conuocentur officiales ſupradicti, ut de retentis omnibus ſi que fuerint quocunque nomine cenſeantur Capitulo et Cellerario preſentibus faciant rationem, exponendo eidem Capitulo, ex qua cauſa premiſſa ſeruicia non ſint perſoluta et quod ea, inquantum poſſibile fuerit et eſt adhuc exigantur et etiam percipiantur. Omneſque alios defectus, ſiqui ineſſent redditibus et ſeruicijs noſtris, Capitulo noſtro fideliter proponendo pariter et inſinuando. Si vero prefati Officiales in premiſſis negligentes forent Lucrum proprium querentes in hac parte et non Capituli noſtri extunc ijdem ſuis ab officijs remoueantur et alij nobis Cellerario noſtro vtiles et proficui in locum illorum ſubſtituantur, ut ſic Capitulo noſtro debite prouideatur. Item ordinamus et ſtatuimus, ut Inclitus prothomartyr Chriſti Sanctus Steffanus Patronus Patauienſis Eccleſie glorioſus, et ſuper alios martires exaltatus in eccleſijs militanti (es) ac etiam triumphanti (es) in celebriori habeatur memoria, ut deinceps futuris temporibus et perpetue ſingulis Septimanis ſemel, ipſius Officium cum novem Lectionibus, per Ciuitatem et dioceſim Patauienſem, a ſingulis ſecularibus preſbiteris, cuiuſcunque conditionis uel ſtatus exiſtant, ſolempniter peragatur niſi impediret commemoracio beate Marie virginis, uel Officium dominice, ut ipſius prothomartyris meritis et interceſſione eadem patauienſis eccleſia, cum Antiſtite ſuo, et clero et populo ſibi ſubiecto, in ſpiritualibus et temporalibus ſalubria recipiat incrementa. Item cum ea que ad decorem et ornatum eccleſiarum pertinent, ſint a cunctis Chriſtifidelibus, cum omni affec-

tione et diligentia promouenda, prout propheta in pſalmo nos edocet dicens, Domine dilexi decorem domus tue, et locum habitationis Gloric tue, Idcirco cum Kathedralis Patauienſis eccleſia mater noſtra in ornatibus ſuis videlicet Caſularum Capparum et alijs neceſſarijs ad cultum diuinum ſpectantibus defectum notabiliter patiatur eo quod vetera ſunt reformanda et etiam de nouo emendanda Statuimus ut deinceps omnis receptus in Canonicatu Patauienſis eccleſie, antequam prebendam aggrediatur uel admittatur ad prebendam recipiendam, ſoluat quadraginta libras denariorum Wyennenſis monete pro uſu et reformatione ornamentorum ſacriſtie et ſcolaribus, qui Choro in diuinis laudabiliter deſeruiunt, decem libras eiuſdem monete, que pecunia cum conſilio et ſcitu Epiſcopi pro tempore exiſtentis et Capituli impendi debet, pro defectibus huiusmodi ornatuum ſupportandis. Item cum Cenſus aliqui ſuper Curijs noſtris Choralibus poſiti in remedium animarum eorum qui dictos cenſus pie donauerunt, et teſtati ſunt deuote, pro eo quod memoria ſeu anniuerſarius ipſorum in dicta Kathedrali eccleſia, annis ſingulis certis adhoc deputatis temporibus peragantur, nimis diminute negligenter perſoluantur, ut conſtat. Statuimus, ut ijdem cenſus qui ſuper dictis Curijs choralibus poſiti ſunt et donati uel teſtati a quolibet Canonico ſeu alio quocunque tenente et poſſidente Curiam eandem certis temporibus ad hoc deputatis integraliter et ſine diminutione qualibet perſoluantur, ne ob talem negligentiam ſaluti animarum contrariam pereat ſalubris defunctorum memoria eorundem, Siquis vero in ſoluendo cenſum eundem ſue curie impoſitum, negligens eſſet, idem ſit ſuſpenſus prebenda ſua quouſque et tam diu plenarie ſatiſfaceret do predictis cenſibus. Item cum ſpiritualia ſine temporalibus ſubſiſtere non poſſunt, et ut plurimum bona Capituli per potentiam ſecularium inuaduntur quorum etiam malitia inolcuit, quod eisdem per reſiſtentiam brachij ſecularis erit obuiandum. Quare ſtatuimus, quod quilibet Canonicus prebendatus, et qui eſt in perceptione prebendae habeat duos equos pro duobus honeſtis armatis familiaribusad compeſcendum et reſiſtendum predictis inuaſoribus. et quod quilibet ex prefatis dominis canonicis

habeat famulos vnacum equis paratos infra hinc. et feſtum Sancti Michaelis proxime inmediate venturum, et equum quem mutare voluerit ex predictis equis faciat quotiens hoc expedierit ſed per quatuordecim dies, nunquam careat equis, ſub pena ſuſpenſionis bladij videlicet auene, vini et pane (is) familiarium. Reuocationem tamen huiusmodi equorum et iteratam eorundem inſtitutionem moderationi Epiſcopi et Capituli duximus reſeruandam. Item quod Canonici exiſtentes in negotio Capituli et duo cum domino noſtro Epiſcopo pro tempore existenti vbicunque in dioceſi ſua uel extra moram traxerint debent eſſe in perceptione corporis duntaxat prebendae. Item quando dominus noſter Epiſcopus vnum uel duos ex nobis Canonicis, ad alias partes vocat, hoc idem debet decano uel Capitulo inſinuare. Item ſtatuimus quod quilibet Canonicus capitularis tempore capituli interſit ipſi Capitulo, quocienſcunque illud per conuocationem decani noſtri, uel eius Comiſſarij, Canonici alias ſenioris capitularis ipſi decano abſente, uel decanatu vacante celebrabitur, qui vero negligens fuerit in premiſſis ea die ſit ſuſpenſus a perceptione prebendae niſi rationabilis cauſa uel infirmitas corporis, et non ſimulata ipſum excuſet, quam intimet ipſi decano noſtro, uel Capitulo, quod non poſſit venire et det vocem ſuam Capitulo, nec aliquis Canonicorum abſque Licencia Decani exeat Capitulum ſub premiſſa pena. Item ſtatuimus quod cum fuerimus in collatione vigiliarum tempore in Capella noſtra familiares habeant duas Minnas de vino familiari, quod tunc pro prebendis ipſis diſtribuitur. Item cum aliquis ex Canonicis prebendatis ſe voluerit aliunde abſentare eius familia, quam in domo dereliquerit habeat vnam minnam de vino familiari et duos panes cottidie uſque ad quatuordecim dies incluſiue, et dumtaxat illi Canonici qui gerunt domeſticam curam et familiam in domo derelinquunt et hoc duntaxat duabus uicibus in anno. Item ſtatuimus quod quilibet Canonicus prebendatus, qui ..... incipit tempore aduentus Chriſti debet et tenetur, dominis Canonicis vicarijs Capellanis, facere in domo ſua collationem, prout honeſtati ſue, uidebitur expedire, et prout conſwetum eſt hucuſque, qui vero non fecerit, ſoluere

debet vnam libram denariorum Wiennenſium uel Celerarius eandem libram expediat de prebenda. Item quilibet Canonicus prebendatus et exiſtens in perceptione prebendae debet habere, iuxta conſwetudinem antiquam, candelam Longam decem librarum, et non plus, ſiue ſint preſentes, ſiue abſentes, in feſto Natiuitatis Chriſti, alias careat portione ſua eſocis in dominica Eſto mihi et denariorum piſcium ſubſequenter. Item ſtatuimus et ordinamus, quod Canonici prebendati in feſtiuitatibus ſanctorum videlicet in Inuentione Sancti Stephani prothomartiris, Sancti Martini Epiſcopi, Sancti Andrée Apoſtoli in dominica qua cantatur in eccleſia dei Eſto michi, qui preſentes in primis et ſecundis Veſperis, ſeu illo die in quibus Veſpere decantantur, fuerint, debent eſſe participes emolimentorum que tunc in illis diebus diſtribui conſweuerunt, abſentes vero etiam ſi venerint in die feſto carere debeant, niſi animo et intentione reſidendi veniſſent, tunc ſufficit quod venerint die feſto. Item tres, uel quatuor Capitulares, qui preſentes fuerint nunquam determinent aliquod factum ſeu negotium eccleſie, uel Capituli quod ſapit innouationem, aut alienationem ſeu perpetuitatem alicuius rei contra ſtatuta prius et de preſenti, et Laudabiles conſwetudines conſcriptas, quod ſi fuerit volumus eſſe nullius roboris uel momenti. Item ſtatuimus, quod non niſi nobiles et viri litterati, graduati in Theologia in iure et in medicinis, in conſortium canonicorum eccleſie Patauienſis recipiantur, niſi eſſent perſone notabiles, et benemeriti, qui equipollenter poſſent eccleſie et Capitulo Laudabiliter et utiliter deſeruire. Item quotienſcunque Canonici ſacerdotes et ordinarii recepti in ſummis feſtiuitatibus preſentes fuerint in Choro et locum habeant in ſtallo canonicorum, eiſdem fiat diſtributio Oblaiorum tamquam vero canonico ob reuerentiam Eccleſie Patauienſis videlicet Corporis Chriſti, Natiuitatis Chriſti, et Sancti Stephani prothomartiris patroni noſtri. Item ſtatuimus, quod Cappellani ſeruientes et ſpectantes ad eccleſiam Patauienſem et Cappellam Canonicorum recipere debeant diſtributiones hiſtorialium et anniuerſariorum et ceteri Cappellani extranei aduenientes, qui matutinis interfuerint, et etiam exequijs mortuorum, alias eiſdem

penitus nichil detur. Item vigilie mortuorum eodem modo cum lectionibus et verſibus decantari debent cum ſcolaribus ſicut matutine nouem lectionum Siquis autem negligens fuerit in premiſſis careat diſtributione earumdem exequiarum. Quia vero quedam conſwetudo irrationabilis ex preſbiterorum et aliorum miniſtrorum negligentia in defunctorum vigilijs inoleuit, ut ſepe vnus preſbiter tres lectiones in vna vigilia legit, et verſus totidem decantauit, quod in tam ſollempni eccleſia et tanto preſbiterorum numero penitus eſt abſurdum. Quapropter ſtatuimus ut deinceps, in eiſdem vigilijs prime tres lectiones legantur ab altariſtis, medie vero lectiones ab oblaiariis Celerarijs vel Criptariis, ultime vero lectiones legantur a Canonicis uel vicarijs eccleſie ſupradicte. Ita quod ab vno preſbitero tantum vna lectio perlegatur, verſus vero reſponſoriorum alternatim mutatis perſonis et viciſſitudinibus decantentur. Item ordinamus et ſtatuimus quod quilibet ex canonicis ad teſtamentum ſuum in ultima voluntate vocare et aſſumere potest Canonicos et confratres ſuos Conſangwincos uel alios bonefidei viros de quibus confidentiam habet et coram ipſis condere teſtamentum, et quicunque ex ipſis, per ipſum electi fuerint, ad executionem huiusmodi teſtamenti, hij ſine quouis obſtaculo poſſunt et debent id effectualiter exequi, et a nemine impediri Si vero idem Canonicus ob anime ſue ſalutem aliquid de bonis ſuis mobilibus, uel imobilibus Capitulo noſtro legauerit, hocidem duo, uel tres ex canonicis, quos Capitulum noſtrum, ad hoc duxerit deputandos ad locum tutum reponant et demum cum conſilio et ſcitu eiuſdem Capituli in emptionem prediorum uel alia certa et perpetua emolimenta huiusmodi bona conuertantur, ac etiam impendantur, ut voluntati et votis teſtantis quoad anniuerſaria, uel alium cultum diuinum plenarie ſatiſſiat. Singula vero bona relicta ab inteſtato decedentibus ab hac uita ſecundum conſilium Epiſcopi pro tempore existentis et Capituli ad augmentationem diuini cultus, uel ornamẽtorum eccleſie, ſiue pro anniuerſarijs ſicut expedire videbitur diſpenſentur. Item Canonicorum noſtrorum preſentium migrantium de hac uita primus, ſeptimus, Triceſimus, cum pulſo Campanarum, et cantu Vigiliarum et

Miſſarum defunctorum ac etiam viſitatione ſepulchri debet honorifice, cum nouem lectionibus maioris vigilie, ſine requiſitione conſolationis cuiuſlibet celebrari, excepto quod venit ab inteſtato uel alio modo de bonis per eum derelictis, Abſentibus vero Canonicis, primus duntaxat cum ſolempni pulſu, et cantu vigiliarum et Miſſarum defunctorum, ſine requiſitione conſolacionis debite peragatur. Item quod prepoſitus et Conuentus Monaſterij Sancti Nicolai ac Sanctarum Monialium in Nidernburg, qui fraternitatem nobiſcum habent, primis Miſſarum Officijs debeant intereſſe. Item quod decanus pro tempore existens, mortem huiusmodi defuncti Canonici confratribus Monaſterii in Neunburga per literam Capituli manifeſtet. Item Epiſcopi et cuiuſlibet canonici morientis a prima die ſui obitus, *uſque* ad Triceſimum in omnibus Vigilijs, atque Miſſis per primam collectam pro eo dicendam, niſi ſummum feſtum impediat, memoria habeatur. Item quod pulſus magne campane, ſolum fiat in exequiis Epiſcopi, prepoſiti, decani et Canonicorum, uel alijs, qui diem ſue commemoracionis perpetue inſtituerint, cum vigilijs et Miſſis defunctorum decantandis uel qui quatuor libras inter Canonicos Vicarios, et alios Cappellanos diſtribuendas pro animarum ſuarum remedio ſunt teſtati. Item quod ex Canonicis volentibus ſtudere dentur quinquaginta floreni ultra montes. Item quod Subcellarius noſter ſingulis quatuor temporibus faciat ipſi Capitulo de expoſitis rationem. Item quod decanus pro tempore existens niſi ſit Juriſperitus, habeat in Judicio continuum aſſeſſorem. Ceteras vero ordinaciones videlicet de prebenda Leproſorum et alias laudabiles conſwetudines eo modo, quo hucuſque ſeruate ſunt, ſtatuimus in ſuo robore permanere, cum nimis Longum eſſet ſingula ſpecifice deſcribere, ac etiam thedioſum. Supradicta ſtatuta Nos prepoſitus Decanus et Capitulum ſupraſcripti previa deliberatione matura ut premiſſum eſt et ex certa ſcientia, medio iuramento ſeruare promiſimus et ſtatuimus ea a Succeſſoribus noſtris inuiolabiliter obſeruari. Nos igitur Georius dei et apoſtolice Sedis gratia Epiſcopus Patauienſis ſupradicta ſtatuta de conſilio et conſenſu noſtro edita tamquam iuri conſona et rationabilia, matura

etiam ſuper ipſis deliberatione prehabita in ſingulis ſuis Capitulis auctoritate noſtra ordinaria confirmamus, ſtatuentes ipſa in roboris perpetuitate manere et ab omnibus, quorum intereſt, uel futuris temporibus intererit, inuiolabiliter obſeruari. Preſentem etiam proceſſum, cum Sigillo eiuſdem Capituli noſtri ſigillatum, pro euidenti teſtimonio premiſſorum per Georium de Weytra plebanum in Nerden, Notarium noſtrum iuratum ſcribi et ſubſcribi mandauimus, noſtrique Sigilli maioris munimine roborarj. Datum Patauie die quarta Menſis Septembris. Anno domini Milleſimo Quadringenteſimo Quarto.

Et ego Georius Johanns de Weytra Clericus Patauienſis dioceſis, Publicus Imperiali auctoritate Notarius ſupraſcriptas literas de mandato Reuerendi in Chriſto patris et domini, domini Georii Epiſcopi Patauienſis propria manu ſcripſi. Signoque et nomine meis ſolitis et conſwetis pro euidentiori teſtimonio vnacum Sigillis prefati domini Epiſcopi et venerabilis Capituli eccleſie Patauienſis conſignaui. Cum autem effectus ipſarum literarum, in carta vna comprehendi non potuit iuncturam ſuperius cum bitumine approbo non errore, ſed de neceſſitate factam.

XX.

Die Gebrüder von Hohenberg empfangen vom Hochstift mehrere lehenbare Besitzungen als freies Eigen und wandeln dafür mehrere freie Erbgüter in hochstiftische Lehen um.

Wien. 1404. 18. November.

ICH Hanns vnd Stephan gebrüder die von Hochenberg Bekennen vnd tuen kund offenleich mit dem brief fur vns vnd fur all vnſer erben vnd Nachkomen Wannd der Hochwirdig fürſt vnd herr her Görig Biſchof ze Paſſaw Vnſer genediger herr

ettleiche güter hernach geſchriben die wir von Im vnd ſeinem Gotſhaws zelehen gehabt haben Durch vnſer vleizzigen Pet willen vnd auch diemütigen vns geaygent hat, Zum erſten daz guet da Chunrad Chebſner ieczo aufſiczt mit ainem phunt geltes, daz guet da Vlreich Reinel ieczund auf ſiczt mit einem halben phunt geltes vnd zwen vnd Zwainczig phennig ze Weyſat, Daz guet da yeczo Andre Schuchſter auf ſiczt mit dreyn Schillingen fünf phenningen, Vnd auch Acht vnd dreyſſig phennig vnd aynen helbling ze Weyſat, Daz guet da yczo Peter Grüb auf ſiczet mit dreyn ſchillingen fünf phennigen vnd Newnthalben vnd dreizzig phenning ze Weyſat, Daz guet daz Wölffel Sneyder ieczo beſiczet Sechczig phenning, Daz güt daz die Slchinn beſiczet Ayn halb phunt Zehen phennigen der Lewbel von ainer Hofſtat Sechczig phenning von zwain Weingarten im Reyſach Syben phenning der Prewer von ainem Akcher zWen phening haben wir zu einer widerlegung derſelben gütter Im vnd ſeinem Gotſhaws hin wider auf geben vnd zelehen genomen die hernachgeſchriben guter die vnſer freyes aygen geweſen ſind Zum Erſten daz guet daz Walther vnd Stephan in dem Velbrech icz beſiczen mit zwelif ſchillingen zwainczig phening geltes. das guet daz ieczund Niclas vnd Thoman in dem Mairhoff beſiczen mit dreiczehen ſchilling vnd zehen phening Ott in dem Hellgrunt vnd Fridel an dem dürrenperig yegleicher drey vnd Sechczig phening Erpruſt drey vnd Sechczig Phening Vnd daz gütel Im Rewtt drey vnd Sechczig phening. Alſo daz wir vnd all vnſer Erben vnd Nachchomen fürbas dieſelben güter von dem obgenanten vnſerm genedigen herren ſeinen Nachkomen vnd Gotſhaws Ewikchleich ze lehen haben nemen vnd empfahen füllen vnd Wellen als offt daz ze ſchulden chümpt an geuerd. Mit Vrchund des briefs beſigilten mit meinem obgenant Hannſen von Hochenberkch Anhangundem Inſigil Darunder ich mich vorgenanter Stephan von Hochenberkch ſein Bruder verpind mit meinen trewn angeuer alles daz ſtet ze haben daz vor an dem brief geſchriben ſtet. Wannd ich ſelber aygen Inſigil noch nicht hab Vnd haben gepeten den edeln vnſern lieben Swager Kasparn den Starchen-

berger daz er zegezeugnuzz der ſach den brief auch mit ſeinem Anhangundem Inſigil beſigilt hat doch Im vnd ſeinen Erben an ſcheden. Geben ze Wienn an Eritag vor ſand Elſpeten tag Nach Chriſti gepürd in dem Vierczehenhundertiſchem Jar darnach in dem Vierden Jar.

XXI.

Die Herzoge von Ober- und Nieder-Bayern verbiethen allen ihren Unterthanen, sich nach Oesterreich und nach Passau zum Wein-Ankauf zu begeben, dagegen verheifsen sie allen österreichischen und passauischen Kaufleuten, welche in ihre Länder kommen, ihren Schutz.

1404. 18. Dezember.

Wir Stephan Ernſt Johanns Wilhalm vnd Heinrich alle von gotes genaden Pfallenczgrauen Bey Rein vnd Herczogen In Beycrn etc. Bechennen Offenlich mit dem brif das wir vmb gemains nucz vnd frumens willen vnſer vnd vnſrer lannd In obern vnd In nydern Beyern mit guter vorbetrachtung vnd mit zeitigen Rat vnſrer Rät Ritter chnecht Stet Marlgt lannd vnd lawt uberain chomen ſein Alſo das wir ernſtlich wellen vnd meynen das dhain der vnſer er ſey Edel oder vnedel Purger Chaufman pawer noch ander nyeman geiſtlich noch weltlich wie di genant ſein dhainer hin dan geſeczt noch aus genomen In drein Jarn di nachſt nach vnſrer lieben frawn tag der liechtmeſſ ſchirſt an vnderſchaid nach einander vergend vmb Wein gen Oſterreich noch gen Paſſaw värn noch in dhain weis da chauffen noch beſtellen ſol wie man das erdenkchen mocht vngeuerlichen wer das aber uberfür das man mit worhait furbringen vnd erweiſen mocht als viel dann der wein

ſind, di ſind In vnſer der Herſchaft gewalt verfallen an genad In welchs land ſich das ervindet, wurden aber die Chaufläwt von Oſterreich vnd von Paſſaw mit Ir wein in vnſer lannd oder dar durch varn auf lannd oder auf waſſer das mügen ſy wol tun vnd ſullen auch vailn Markcht uberal damit haben, Alſo das ſy di geben ſullen und mugen wem ſi wellent da ſullen di Allenthalben In vnſern Stetten vnd Markgten an vnſern Mawttſteten vnd Zollſteten auf waſſer vnd auf lannd von aller mänlich vngeirt an ſein vnd beleiben wir wellen auch ernſtlich das di ſelben Chauflawt von Oſterreich vnd von Paſſaw mit ir Leib vnd güt In vnſern lannden vor aller mändlich gar ſicher arbaiten vnd wanndln ſullen vnd mügen auf lannd vnd auf waſſer vnd wider dar aus vngeuerlich, Alſo das ſy dhain der vnſern daran Irren noch bechümmern ſol vmb alt vergangen zueſprüchh vnd geltſchuld weder mit recht noch an recht In dhain weis di egenant Zeit als ver yder man vnſer Straff vnd vngenad vermeiden well Es wär dann das ſy die Zeit mit ir Chaufmanſchaft icht an hüben vnd anſprächh gein ein ander würden. So mügen ſi es wol tun wer aber aus vnſern lannden aigen weingult vnd weingärten zu Oſterreich in dem lannd hat in welchem weſn di ſein geiſtlich oder weltlich di mügen di ſelben ir wein wol her auf füren auch vngeuerlich doch Alſo das ſi nicht wein darzu chawffen noch andern lawten mit in durchbringen ſullen in obgeſchriben maſſ vnd auf di ſelb pen darauf Pieten wir allen vnſern Ambtlawten Vicztümen Pflegern Richtern vnd allem anwalt In allen vnſern lannden dy ieczo ſind oder in der egenanten zeit werdent wie ſi genant ſind Ernſtlich vnd veſtikleich das ſi darauf warten auf lannd vnd auf waſſer ob das yemant uberuarn wolt das ſi darzu tün als oben an geſchriben ſtet das iſt vnſer ernſtlich will vnd meynung genczlich So loben loben (ſic) vnd verſprechen wir obgenant furſten vnd Herrn alle mit vnſern furſtlichen genaden vnd trewen die obgeſchriben Aynung Pund vnd artikeln getrewlich zu halten vnd ob vns ichtes widerwarttigs darumb auferſtund In der Zeit von wem das wär das wir des all getrewlich vnd mit allem vnſerm vermügen bey ein ander beleiben ſullen

vnd wellen darinne an einander nicht laſſen in dhain weis da hat ainer dem andern wol vmb zuſprechen wann das zu ſchulden chümbt darnach dann die ſachh dann geſtalt iſt getrewlichen vnd ſchlechtlichen an geẽrde vnd auch in Kraft dicz briefs den wir daruber geben mit vnſern anhangunden Inſideln vnd zu einer merern veſtung vnd ſtatikchait mit des Edeln wolgeborn vnſer Herczog Johannſen lieben getrewen vnd haimlichen Johannſen des Eltern Lantgrauen zum Lewtenberg die Zeit vnſer Pfleger in Nydern Beyern Anhangundem Inſidel verſigelten vnd ob der Inſigl ains oder mer an den brief nicht chöme wie ſich das fügt dannoch beleibt der brief bey allen ſeinen chrefften den die in verſigelnt diẽ ſullen dannach alles das getrewlichen di obgenant Zeit halten enden vnd volfuren das oben an vmb vns all verſchriben iſt Geſchehen als man zalt nach Kriſti gepurd vierczehenhundert Jar vnd darnach in dem virden Jar an Pfincztag vor ſand Thomanstag des heiligen zwelifpoten.

XXII.

Bischof Georg leistet dem Eberhart von Capellen für eine Geldschuld von fünfhundert Pfunt Pfennigen die gefoderte Bürgschaft.

Passau. 1405. 1. Februar.

Wir Jorig von Gotes genaden Biſchoff ze Paſſaw Bekennen für vns vnd vnſer Nachkemen, mit dem gegenwürttigen Brief allen den die In ſehent oder hornt leſen, daz wir ſchuldig worden ſein, vnd gelltten ſullen, Dem edeln vnſerm Beſunnderliben frewnde, Eberhartten von Kappeln vnd allen ſeinen eriben Funfhundert pfunt gutter wyenner pfenning die er vns zu vnſers Gotzhaws merkchlich notdurfftten Berait gelihen hat, vnd die, wir In anverziehen auzrichten vnd geben ſullen viertzehen

tag vor Sant Michels tag, ſchirſt künftigen, vnd darumb haben wir Im zuſampt vns ze Selbſcholn vnd ze Porigen geſatzt vnſer getrew Lieb Wilhalmen den Mawtter vnſern Marſchalk Andreen den Herleinſperger, Hannſen den Geyſlperger Diezeit vnſern Pfleger auf Sant Jorigenperig, Rappoltten den Albrechtſheimer Diezeit vnſern Pfleger ze Weſen, Eklein den Herleinſperger Niclaſen den Zeller vnſern Statrichter, ze Paſſaw vnd Steffan den Schranntzen die zeit vnſern Mawtter ze Paſſaw in ſolher Beſchaiden, ob er ſeins obgenanten gelts in der obgenanten zeit nicht aufgericht wurde, als oben geſchriben iſt, waz er denn Des ſchaden näm, datz Juden oder datz Kriſten, wie der ſchad genant wär, den er oder ſein Scheinpot flechtlich geſprechen möcht, an alle andrew Bewärung Denſelben ſchaden zu ſampt dem Hauptgut ſullen wir In genzlich abtun vnd widerkern, vnd ſullen auch das haben, datz vns vnſern trewen, vnd darzu auf aller vnſers Gotzhaws hab wo wir die ynndert haben oder laſſen nichts aufgenommen noch hindan geſazt, vnd auch datz vns obgenanten porigen vnd Selbſcholn hab vnd gut, wo wir die ynndert haben oder laſſen es ſey erib aigen oder Lehen nichts aufgenomen noch hindangeſezt derſelben hab Si ſich ſelb wol vnderwinnden mügen, verſezen vnd verkauffen, vnd allen iren frumen damit ſchaffen vntz als lanng vntz Si, irrs obgenanten Hauptguts vnd ſcheden gentzlich aufgericht vnd bezalt ſein. Wär aber ob wir, oder yempt von vnſern wegen dawider icht ſprechen oder reden wollten es wär geiſtlich oder welltlich, wie das yempt erdenken kund; das ſullen Si an aller ſtat gentzlich gewünnen vnd behabt haben, vnd wir gein In verloren vnd wer den Brief mit irm gutlichen willen Innehat oder vns vnd vnter egenanten porigen vnd Selbſcholn damit ermonet, dem ſey wir alles des ſchuldig vnd gepunden zu gleicher weis als In ſelben. Mit Vrkunt des Briefs verſigelt mit vnſerm vnd der obgenanten vnſerer Selbſcholn vnd porigen aigen anhangunden Inſigln. Geben ze Paſſaw an Suntag vor vnſrer Frawn tag ze Liechtmeſſ. Nach Chriſti gepurd in dem fünf vnd vierzehenhundertiſtem Jare.

XXIII.

König Ruprecht belehnt den Bischof Georg mit den hochstiftischen Besitzungen.

Amberg. 1405. 11. August.

Wir Ruprecht von gots gnaden Romiſcher Kunig zu allen zyten merer des Richs Bekennen vnd dun kunt offenlichen mit diſſem Brieffe allen Den die yn ſehen oder hören leſen Das für vns komen iſt der Erwirdige Jurge Biſſchoff zu Paſſaw vnſer vnd des Richs fürſte vnd lieber andechtiger vnd bate vns mit fliſse das wir yme ſine vnd ſiner Kirchen vnd Stiffts zu Paſſaw fürſtentume Herlichkeid vnd lehen. mit allen yren fürſtlichen rechten gerichten zollen lehenen Manſchefften eygenſchefften. Steten Sloſsen Landen luten gutern vnd allen zugehorungen zuuerlihen vnd zu reichen gnediclichen gerüchten. Des haben wir mit wolbedachtem mute vnd gutem Rate vnſer fürſten Edeln vnd getruwen yme ſine fürſtentume Herlichkeit wertlichkeit vnd lehen ſiner egenanten kirchen vnd Stiffts zu Paſſaw mit allen yren fürſtlichen rechten gerichten zollen lehenen Manſchefften, eygenſchefften Steten. Sloſsen Landen luten gutern. vnd allen yren zugehorungen als vorgeſchrieben ſtet wie die mit ſunderlichen worten genant ſin gnediclichen verlichen vnd gereicht verlihen vnd reichen yme die mit krafft diſs brieffs rechter wiſſen vnd Romiſcher Kuniglicher mechte vollkomenheid vnd derſelbe vnſer fürſte hat vns daſelbſt globt vnd geſworn vns vnd dem Heiligen Romiſchen Riche getruwe gehorſam vnd vndertenig zu ſin vnſern fromen zu werben. vnd vnſern ſchaden zu wenden als daz gewonlichen vnd billichen iſt, vnd als er vns vnd dem Riche von eime ſolchen fürſtentume von rechts vnd gewonheit wegen zu tune pflichtig iſt, Darvmb gebieten wir allen vnd iglichen Mannen Rittern Knechten Heuptluden gemeinſchefften der Stete Merckte vnd Dorffere vnd allen andern gemeinlich vnd ſunderlichen in welcherlei

adel Eren wirden oder weſen Die ſin die in dem egenanten ſime Stiffte zu Paſſaw wonhafftig vnd geſeſsen ſint ernſtlichen vnd veſticlichen by vnſern vnd des Richs Hulden das ſie ſich an den egenanten Biſſchoff zu Paſſaw vnd an nyemand anders keren vnd yme vndertenig ſin ſollen vnd auch yme Hulden globen vnd ſweren als das billichen vnd gewonlichen iſt als yrem rechten ordenlichen vnd naturlichem Herren vnd ſich da widder nicht ſetzen, mit worten noch mit werken in dehein wis als ſie vnſer vnd des Richs ſwere vngnadę vermiden wollen. Mit vrkunde diſs brieffs verſiegelt mit vnſer kuniglichen Maieſtat Ingeſiegel Geben zu Amberg uff den Dinſtag nach ſant Laurencien des Heiligen mertelers tag In dem Jare als man zalte nach Criſti geburte Virzehenhundert vnd fünff Jare vnſers Richs in dem funfften Jare.

Ad mandatum domini Regis Johannes winheim.

XXIV.

Coafirmatio privilegiorum ecclesiae pataviensis per Rupertum regem Romanorum.

Amberg. 1405. 11. Aug.

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis feliciter amen. Rupertus diuina fauente clementia Romanorum Rex ſemper auguſtus Ad perpetuam rei memoriam Quamquam Regalis benignitatis ſublimitas vniuerſis quos ſacri Imperij latitudo complectitur, beneficia impendere dignetur, ad illa tamen fauore quodam uberiori ſue mentis aciem dirigit, que ſanctarum eccleſiarum et miniſtrorum omnipotentis dei comodum proſpiciunt et honorem. Sane pro parte venerabilis Georij Epiſcopi Patauienſis Principis et deuoti noſtri dilecti oblata pridem noſtre maieſtati peticio continebat quatenus ipſam et iam dictam Eccleſiam

ſuam Patauienſem in noſtram et Imperij ſacri protectionem recipere, ac etiam ſibi et dicte ſue Eccleſie vniuerſa et ſingula priuilegia literas gratias conceſſiones libertates emunitates Jura ſtatuta obſeruantias et conſuetudines. ſub quacunque uerborum forma ſibi et dicte ſue Eccleſie a recolende memorie diuis Romanorum Imperatoribus ſiue Regibus predeceſſoribus noſtris aut alias a quibuscunque quauis auctoritate quomodolibet indultas datas conceſſas, indulta data et conceſſa vna etiam cum ſitu ſituationibus terris territorijs, cum omnibus et ſingulis ſuis mancipijs areis edificijs agris campis vineis terris cultis et incultis pratis paſcuis ſiluis venacionibus, theolonijs aquis aquarumve ductibus et decurſibus piſcationibus molis molendinis queſitis et inquirendis Juribus Juriſdictionibus cenſibus redditibus decimis paruis et maioribus ubicumque ſitis cum eorum attinentijs ac alijs Juribus et Juriſdictionibus, atque alijs bonis poſſeſſionibus et pertinentijs vniuerſis Innouare approbare ratificare confirmare ac gratioſus de nouo concedere dignaremur. Nos igitur attendentes affectum ſingularis fauoris et gratie, quibus noſtri predeceſſores dictam Patauienſem Eccleſiam et eius miniſtros largiſluis donarijs ſunt conſecuti, ac ardorem feruentis amoris, quo noſtra Regalis ſerenitas ipſam Eccleſiam Patauienſem et ampliationem honoris et comodi complectitur gracioſe Conſiderantes nichilominus omnia petita predicta fore rationabilia et ratione fulciri, animo deliberato non per errorem ſeu improuide. ſed maturo Principum Comitum Baronum et procerum noſtrorum accedente conſilio memoratum Georium Epiſcopum et eius Eccleſiam Patauienſem cum omnibus eorum hominibus nobilibus et ignobilibus vaſallis vaſallagiis Judicijs Banno Juriſdictionibus meris et mixtis ciuilibus et criminalibus. honoribus libertatibus emunitatibus dignitatibus priuilegijs Juribus ſpiritualibus et temporalibus bonis theolonijs monetis cenſibus redditibus utilitatibus poſſeſſionibus predijs ruſticanis et urbanis, ac rebus alijs vniuerſis quibuſcunque nominibus appellentur, quas uel que ſeu quos prefatus Georius et predeceſſores ſui Epiſcopi Patauienſes hucuſque iuſte et rationabiliter poſſiderunt et obtinuerunt, ac ipſe Georius inpresentiarum

tenet et poſſidet, aut inpoſterum auctore domino bona fide iuſtis modis, ac veris et Juridicis titulis poterit adipiſci in noſtram et Imperij ſacri protectionem tuitionem et ſaluam guardiam tenore preſentium recipimus ſpecialem. Ipſi Georio et eius Eccleſie Patauienſi nichilominus vniuerſa et ſingula priuilegia litteras gracias libertates et Jura per inclite recordationis diuos Romanorum Imperatores et Reges anteceſſores noſtros, aut alios quoſcumque, cuiuſcumque ſtatus dignitatis preeminentie aut conditionis extiterint, datas uel data conceſſas aut conceſſa, quibuſcunque etiam vocabulis generalibus ſeu ſpecialibus valeant deſignari in omnibus ſuis modis. tenoribus punctis articulis et clauſulis, prout de uerbo ad uerbum data ſeu date conceſſa aut conceſſe ſcripta aut ſcripte noſcuntur, ſicut rite ac prouide proceſſerunt, ac ſi tenores ſeu nomina ſingulorum forent inſerta preſentibus. Etiam ſi de hijs de Jure uel conſuetudine deberet fieri mentio ſpecialis auctoritate Regia et de plenitudine poteſtatis. ex certa noſtra ſcientia et ſicut digne poſſumus approbantes ratificantes auctorizantes Innouantes de nouo concedentes, et ex innata nobis pietatis clementia tenore preſentium confirmantes Noſtris Imperij ſacri, et aliorum quorumlibet Juribus in omnibus et ſingulis premiſſis ſemper ſaluis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtre approbationis ratificationis Innouationis et conceſſionis paginam infringere, uel ei auſu temerario quomodolibet contraire, Siquis autem contra premiſſa uel aliquod premiſſorum facere ſeu attemptare preſumpſerit. ultra noſtre indignationis aculeum, penam quinquaginta marcarum auri puri, totiens quotiens contra premiſſa ſeu ipſorum aliquod temere fecerit uel attemptauerit, quarum medietatem Regali fiſco, reſiduam vero partem paſſorum iniuriam uſibus decernimus applicandum ſe nouerit infallibiliter incurſurum Preſentium ſub noſtre maieſtatis ſigilli appenſione teſtimonio literarum. Datum Amberg feria tertia poſt feſtum beati Laurentij martiris Anno domini Milleſimo Quadringenteſimo quinto Regni vero noſtri Anno quinto.

Ad mandatum dom. Regis Johannes Winheim.

XXV.

Bischof Georg leistet einem Bürger von Burghausen wegen einer ihm schuldigen Geldsumme Bürgschaft.

Passau. 1405. 10. October.

Wir Jorig von gotes genaden Biſchoff ze Paſſaw. Bekennen vnd tun Kunt offenlich mit dem Brief. Daz wir ſchuldig worden ſein vnd gellten ſullen, dem Erbern vnſerm lieben Micheln am Steg Burgern zu Purkhauſen, ſeiner Hawſſrawn vnd allen irn eriben, zwaihundert guldein vnd zweliff guldein guter Newr vngeriſcher vnd Dukaten gut von gold vnd gerechter Weg, der wir Si, richten vnd bezalen ſullen auf Sant Jorigen tag ſchirſt kunftig hie ze Paſſaw in vnſerr Statt, vnuerzogenlich vnd an allen Irn ſchaden, Darumb haben wir In, zu ſampt vns vnuerſcheidenlich ze Selbſcholn vnd Porgen geſatzt vnser getrew lieb Wilhalmen Mautter ze Katzenperig, diezeit vnser Marſchalk, Hannſen den Geyſlperger diezeit vnser Pfleger auf ſan Jorigenperig, vnd Steffan den Schranntzen diezeit vnser Mautter ze Paſſaw Alſo ob Wir Si Irr guldein auf die ietzgenanten zeit alſo nicht aufrichten vnd bezalen, als oben geſchriben ſtet, So habent Si, uollen gewalt vnd recht vns vnd dieſelben Selbſtſcholn vnd Porigen monen ze Laiſten vnd wenn wir alſo von In, gemont ſein, So ſullen vnd wellen wir, darnach vnser yeglicher mit einem Erbern Knecht ſelbander mit zwain Pferden, Laiſten in ein erber gaſthaws, hie ze Paſſaw, dahin Si, vns zaigen vnd die ſullen doſelbs innligen vnd laiſten, als innligen vnd Laiſten recht iſt, vnd nicht aufkommen Si werden dann Irr obgenanten guldein vor genntzlich gericht vnd gewertt, als oben geſchriben ſteet. Wurd aber In, die Laiſtung verzogen, wie ſich, das fuget, was Si, denn Irr obgenanten guldein ſchaden nement, wie der ſchad genant mag ſein, den Si, bei irn trewen vnberecht vnd an ayd geſprechen mügen, derſelben

ſchaden mit ſampt dem Hauptgut ſullen wir In abtun, Vnd gentzlich Widerkern, vnd ſullen Si das haben datz vns, vnd den obgenanten Selbſcholn vnd Porigen vnd irr eriben Hab vnd gut wo wir, vnser Gotzhaws, vnd dieſelben Selbſcholn vnd Porigen Die Habe vberal innder habent oder laſſent, Inner lannts oder auſſer lannts, auf Waſſer oder auf Lannd, Wie die genant oder wo die gelegen iſt, nichts auſgenomen, Dauon ſi ſich Hauptguts vnd ſcheden, wo Si, das gut vnd die Hab ankoment, ſelb genntzlich Berichten vnd geweren mügen, mit recht oder an recht Geiſtlich oder welltlich, nach irem Willen, vnd Daran wir noch nyemant von vnſern wegen Si Irren noch Hinndern ſullen in dhain weis. Vnd ſullen Si auch oder wer In darjnn Beholffen iſt, des gen vns vnuerſcheidenlich vnd gen allermeniklich vnengollten vnd an all zuſpruch beleiben, dhainen vnwillen noch Feintſchafft darumb nicht haben noch gewinnen in dhain weis, an geuerd vnd waz wir, dawider Kriegtten oder tetten mit geiſtlichem oder weltlichem rechten, das habent Si, gen vns behabt, vnd wir gein In verlorn an aller ſtat. Wer auch den brief mit Irm guten Willen Innhat, oder furbringet der hat alle die recht die In oben Daran geſchriben ſteent, Mit vrkunt des briefs, Beſiglt mit vnſerm vnd der obgenanten Selbſcholn vnd Porigen Anhangunden Inſigeln. Geben ze Paſſaw an Sambſtag nach Dyoniſij. Nach Chriſti gepurd in dem fünf vnd viertzehenhundertiſtem Jare.

XXVI.

Wilhelm Mautter zu Kätzenberg erklärt sich für alle seine an Bischof Georg gehabten Fodcrungen als vollkommen befriedigt.

Passau. 1406. 7. Februar.

Ich Wilhalm Mautter ze Katzenperg. Ditzeit Des Hochwirdigen fürſten meins genedigen Herren. Hern Jorigen Biſchofes ze Paſſau Marſchalch. Bekenn vnd tun kund offenlich mit dem Brief. daz mich Derſelb mein genediger Herr. genedikleich vnd gentzleich auſgericht vnd betzalt hat. vmb alle die vodrung, die ich vntz auf heutigen tag. zu Im vnd ſeinem Gotſhaus gehabt han. von Dinſtes wegen den Ich Im, vntz her getan han, vnd vmb meinen Jarſold. von des Marſchalch amptes wegen. vnd auch vmb Purkhut auf Das Niderhaws ze Paſſau. Auch von pawes wegen auf den Kaſten ze Paſſau. Vmb all ander vodrung. vnd ſcheden. die ich in ſeinem dinſt. vntz auf heutigen tag genomen han. Vnd ſag auch Darumb In vnd ſein Gotſhaus. gentzleich ledig vnd los. Alſo daz ich noch mein erben. oder yemand ander von vnſern wegen. zu Im, vnd ſeinem Gotſhauſſ. kainen zuſpruch noch vodrung. Darumb haben ſullen, weder mit recht noch an recht in dhainerlay weis getreuleich. vnd .au alles geuer. Doch auſgenomen der ſcheden. Die ich genomen han. an dem Angriff. Der mir von Caſparn Torringer vnd dem Töngaſt, geſchehen iſt. an dem Aigen. Derſelben ſchäden. ich gentzleich beliben bin, bei ſeinen Rätten. Die mir Darumb auſſprechen ſullen. Vnd was Sy mir Darumb ſprechen. Dabei ſol vnd wil Ich gentzleich beleiben. Vnd des ze vrkund gib ich den Brief. verſigelt mit meinen anhangundem Inſigl. Geben ze Paſſau an Suntag nach ſand Dorothee tag. Nach Chriſti geburd vierzehenhundert Jar, vnd darnach in dem Sehſten Jare.

XXVII.

Bischof Georg schliefst mit dem Herzog Heinrich von Bayern eine Einigung auf die Dauer von zwey Jahren ab.

Braunau. 1406. 2. März.

Wir Jorge von gotes genaden Biſchof ze Paſſau. Bekennen offenlich mit dem briefe. fur vns vnd vnſer Nachkomen. Biſchouen ze Paſſau. Daz wir mit gutem rate vnd zeitiger vorbetrachtegunge, durch frides vnd gemaines nucz vnd gemaches willen, vnſerr land vnd herſcheften. Vnd aller Vnſerr Vndertanen, fur Vns vnd Vnſer Gotzhaus ze Paſſau, mit dem hochgebornen furſten, Vnſerm lieben herren, vnd freunde, Herczog Heinreichen Phalczgrauen bei Reine vnd Herczogen in Beyrn, ſeinem lannd und lewtten, einer freuntlichen aynunge übereinkomen ſein. Vnd vns mit Im geſeczt haben, von hinne, vncz auf ſand Iorgentag ſchierſt kunftigen, vnd darnach vber zwai gancze Jar. Inſolcher weiſe. Ob yemant wer, der in Vnſerm lannd vnd gepietten geſeſſen iſt. der ze ſprechen hiett, wider den obgenanten vnſern lieben herren vnd freund, Herczog Heinreichen. oder die ſeinen, vnd wider In icht tette, darumb ſol er ſeinen Vicztum oder Anwalt von ſeinen wegen, vns ze rede ſeczen, Vnd ſullen wir denne von demſelben dem vnſern recht ſchaffen vngeuerleich. wenne wir von In, darumbe angeruft Vnd gemont werden. als hernach geſchriben ſtet. Alſo daz wir In fur vns teg beſchaiden ſullen, gein Paſſau darnach in einem Moneid vngeuerlich, daz denne der Anklager darumbe czwen oder drey, die Im, darzu geuallen nemen ſol, des geleichen ſol der Vnſer zu dem er ze ſprechen hat. auch tun vnd ſullen dieſelben vier, oder Sechs verſuchen, ob Si diſelben ſtöſſe vnd züſpruch freuntlich verrichten mügen, mit der mynne. vnd mit Ir baider wiſſen, vnd willen, Mochte des nicht geſein, So ſullen

Si das Recht darumbe ſprechen, Vnd ob Sy dar Inne nicht ainhellig weren, So ſol derſelb Anklager, einen Obman nemen auff vnſerm Rate, welcher im darzü geuellt. Vnd wo danne der merer tail hinfellt, da ſol es bei beleiben. Wolt aber der oder di vnſern des wider und Mynne oder Rechtens nicht gehorſam ſein, als oben geſchriben iſt. So ſullen wir In oder Sy darzu halten, vnd In darzu geholffen ſein, mit vnſerm vermugen getreulich vnd angeuerde daz er oder Sy rechtens gehorſam werden. Des geleichen ſol Vnſer egenanter Herre vnd freunde, Herczog Heinreich, vnd ſein Erben auch, tun vnd vns wideruarn laſſen, wenne Er von vns angerueſt oder ermont wirdt vmb das Recht. So ſol er vns den vnſern auch tege beſchaiden, darnach in einem Moneid gen Praunaw angeuerleich, als das yeczunt aigenlich begriffen iſt. Was aber ſtöffe vnd krieg vmb Erib Aigen Grüntt vnd Podem, in der egenanten Zeit auferſtunden, da ſol ſich das Recht vmb ergeen, in den lanndgerichten vnd Herſcheften darynne die guetter vnd Gruntt gelegen ſind, als das von alter her komen iſt. Wer aber daz wir obgenanter Biſchof Jorig, vnſer Nachkomen, oder vnſer Capitel. ob dizeit nicht Biſchofs wer. zu dem vorgenanten vnſerm lieben Herren vnd freund, Herczog Heinreichen, oder zu ſeinem lannde icht ze ſprechen gewunnen, darumbe ſullen wir In freuntlich ze rede ſeczen, vnd er ſol danne, wanne er darumbe von vns angerueſt, vnd ermont wirdt. darnach in einem Moneid, teg mit Vns ſuchen an gelegen ſteten angeuerlich. Vnd ſullen wir danne. drey vnſerr Rete darzu geben. des gleichs vnſer lieber Herre vnd freund Herczog Heinreich auch drey, Vnd ſullen wir ainen auff ſeinem Rate nemen zu einem Obman, der vns darzu geuellt, wie es danne dieſelben Siben oder der merer tail verrichten mit der Mynne mit beder tail wiſſen vnd willen oder mit dem Rechten, dabei ſol es beleiben vngeuerlichen. Das geloben wir In bei vnſern trewen ſtett ze halden, vnd ze volfuren. Mit vrkund des brieues, Verſigelt mit Vnſerm anhangenden Inſigel. Geben ze Praunaw. an Eritag nach Inuocauit. Nach chriſts geburd vierczehenhundert Jar darnach in dem Sechſten Jare.

XXVIII.

Herzog Heinrich von Bayern-Landshut gewährt auf Wiederruf dem Domcapitel rükſichtlich deſsen Beſitzungen in ſeinen Landen einen befreiten Gerichtsſtand.

Landshut. 1406. 16. April.

Wir Heinrich von gotes genaden Pfallenczgraue bei Rein vnd Herczog In Beyern etc. Bechennen offenlich mit dem brif: Das Wir den Erſamen In got vns beſunder liebn dem Tumbrobſt dem Techant vnd dem Capitel der Stift zu Paſſaw: dy beſunder genad gtan haben: vnd auch tün wiſſentlich In kraft des brifs bis auf vnſer widerrueffen: Alſo wer zu In Irm grunt vnd Poden icht ze ſprechen hat mit recht: das ſullen ſy Nyndert verantwurten dann vor vns vnſerm Hofmeiſter oder Vicztumb: Wann ſy vns aigenlich erczelt vnd furbracht habend. Das ſy bis her In vnſern landſchrannen mankchueltiklich: an geleichem rechtem vberfaren ſein Darumb gepieten Wir allen vnſern Ambtlawten vicztumen pflegern Richtern vnd auch allen andern vnſern Ambtlawten Das Ir ſy bey denſelben genaden haltet Darczue ſchirmet: vnd nyeman geſtatt der In dhainen krankh Irrung oder Inual daran tue mit recht noch an recht In dhain weis Als verr Ir all vnd ewer yeſlicher beſunder vnſer hertt ſtraff vnd vngenad vermeyden wellet: Geben zu Landſhut an freitag nach dem heiligem Oſtertag mit vnſerm Anhangundem Inſigel verſigelt als man zelt nach Kriſti gepurde virczehenhundert Jar vnd darnach In dem Sechſten Jare.

XXIX.

Erkenntnifs des Landmarfchalls Grafen von Hardek in Betreff eines Grundrechts und des Stiftens und Storens an einer Badftube zu Nufsdorf.

Wien. 1406. 5. Iuly.

Wir Iohanns von gots gnaden des Heiligen romifchen reichs Burggraf ze Maidburg vnd Graf ze Hardekh Landmarfchalich in Oefterreich. Bekennen vmb die ftoff vnd czufpruch die gewefen find zwifchen dem erbern Herrn herrn Leonarden dem Schawer officialen in geiftlichen fachen des Hofs ze Paffaw vnd Kapplan vnserer frawn Kappeln hie ze Wienn an der Stetten ains tails vnd Petern des Marichpekchen, an ftat Hanfen des Hewperiger, Andres des Hewperger Sun von Weidungsau, den derfelb Marichpekch mit leib ain vnd gut als gerhab yetz Innhat, des anndern, von ains Grüntrechts Stifftens vnd Storns Wegen an ainer Padftuben ze Nufdorff gelegen mit Irer zugehorung, daruber Sy zubaiderfeit heut hie find für vns komen da Wir gefeffen fein, an dem rechten vnd auch beliben find Was die herren da zwifchen In erkannten vnd fprachen zum rechten, da auch Wir vnd die herren die da ditzmals find bey vns gefeffen, Ir brief vnd furlegung aigenleich gen einander haben verhört, vnd Wenn auch des egenanten Officials brief feinn dienft auf der egenanten Padftuben zu Gruntrecht aigenleich fagt vnd da derfelb Official kundleich hat furgelegt, wie er deffelben Gruntrechts Stifftens vnd Storens an vorgenanten Padstuben mit Irer zugehorung an nutz vnd gewer fitz So habent daruber die Herren da erkannt vnd gefprochen zu dem rechten, derfelb Official vnd fein nachekomen Kapplen der vorgenanten vnser frawn Kappellen hie auf der Stetten fullen bey derfelben gewer genczleich peleiben vnd fullen Si auch als ain Landmarfchalich von gerichts Wegen dabey halten, zu dem reehten, hab dann der egenant Marchpeck oder der Hewperiger furbas darczu icht zefprechen Das fullen Sy

tun mit dem rechten an der Stat do das pilleich ſey. Mit vrkunt ditzs briefs Geben zc Wienn an Montag nach ſand Vlrichstag Nach kriſti gepurd virzehenhundert Jar vnd darnach in dem Sechſten Jar.

XXX.

Die Herrn von Puchberg überlaſſen den Austrag ihrer Fehde mit Eglolf dem Kollenpeck und ſeinen Helfern einem Ausſpruche des Biſchofs Georg.

Paſſau. 1406. 4. November.

IC.H. Wilhalm Puechperger zc Engelburkch. Vnd ich Wilhalm Puechperger Sein Sun. Bekennen vnd tun kunt, offenleich mit dem brief allen den, die in ſehent, oder horent leſen. Daz wir bedechtleich vnd nach vnſerr freund vnd ander erber leut rat vmb all die zuſpruch, ſtozz, krieg vnd miſſhelung, die wir gehabt haben zu den weiſen vnd veſtten Eglolfen den Kollenpeckchen, Hanſen den Geiſelperger, vnd Steffan den Seeman, wie ſich die vncz auf heutigen tag verlauffen habent, zwiſſchen vnſer, vnſerr herren, vnſerr freund, helfer diener vnd aller der, die in der ſachen verdacht ſein, nichs auſgenomen noch hindangeſaczt, hinder den hochwirdigen furſten vnſern lieben, genedigen herren, hern Jorgen Biſchofen zc Paſſau an all auſzug gegangen ſein, vnd geen auch wiſſenlich mit dem brief. Alſo was er darumbe zwiſſchen vnſer zc baiderſeit ſpricht, mit briefen oder wortten, mit der minn, oder mit dem rechten, daz wir vnd vnſer erben das ſtet halten, volfuren, vnd dobei getreulich vnd an alles geuerd beleiben ſullen vnd wellen, vnd dawider nichs reden noch tun, weder mit recht noch an recht in dhainer weis an geuerd. Vnd wie der obgenant vnſer genediger Herr von Paſſau auſſpricht, daz wir darumbe zu im, ſeinem Goczhaus vnd Nachkomen, vnd zu allen den ſeinen, dhainerlai veintſchaft, nachred, vnwillen, oder zuſpruch haben ſullen noch

wellen geiſtleich vnd werltleich, getreuleich vnd an alles geuerd, ſunder ſullen wir das dankperleich aufnemen vnd halten. Vnd geloben auch bei vnſern treun an aides ſtat, daz wir alles das ſtet halden vnd volfuren, ſullen vnd wellen, das oben an dem brief verſchriben ſtat an alles geuerd. Vnd des ze vrkund geben wir den brief beſieglten mit meinem obgenanten Wilhalmen dem eltern Puchperger anhangundem Inſigl. Auch haben wir gepeten vnſern lieben vettern herrn Hanſen Puechperger ze Schellenſtain vnd Leopolten Puechperger ze Winczer, daz die ire Inſigl ze zeugnuzz der ſach an den brief auch gehengt habent in vnd iren eriben an ſchaden. Vnd hinder die Sigl alle verpind ich mich obgenanter Wilhalm Puechperger der Jünger mit meinen treun an aides ſtat, alles das ſtet zehalden vnd ze volfuren das an dem brief geſchriben ſtat, wan ich ſelb aigen Sigl noch nicht hab. Geben ze Paſſau an Pfincztag nach aller heiligen tag. Nach Chriſti gepurd vierzehenhundert Iar vnd in dem Sechsten Jare.

XXXI.

Biſchof Georg verkauft den Gebrüdern Mülfeld den Genuſs der hochſtiftiſchen Zehnten zu Laubs und Heimdorf auf die Dauer von zehn Jahren.

Wien. 1406. 22. Dezember.

Wir Jorg von gotes genaden Biſchof ze Paſſaw. Bekennen vnd tun kunt offenlich mit dem brief für vns vnd vnſer Nachkomen Biſchofen ze Paſſau. Daz wir mit gunſt vnd willen vnſers Erwirdigen Capitls ze Paſſau vnd von merkleicher notturft wegen vnſer vnd vnſers Gotzhauſ mit guter vorbetrachtung vnd zeitigem rat recht vnd redleich verkauft haben vnd verkauffen auch wiſſenlich mit dem brief vnſern getreun lieben Niklaſen vnd Jörigen geprudern den Mülfeldern vnd iren eriben vnſern

vnd vnſers gotzhaus traidzehent gelegen ze Lewbs vnd ze Heimdorf mit aller irr zugehorung, zehen gancze iar, die ſchirſt nacheinander komen vnd die ſich ze Weichnachten ſchirſt kunftig anheben es ſey groſſer oder chlainer zehent in aller der mazz als in weilent der feuchter von vns inngehabt hat. Vnd haben wir in den verkaufft umb ain Summ gelts, daran vns wol benügt vnd der wir von In gantz gericht ſein. Alſo daz Si denſelben zehent die obgenanten zehen iar inne haben, nüczen vnd nieſſen ſullen vnd mügen, wie in das aller peſt fügt an vnſer vnſerr nachkomen vnd menikleichs irrung. Vnd wenn dieſelben zehen iar aus ſein, So iſt vns oder vnſern Nachkomen vnd gotſhaus der obgenant zehent wider ledig an alles gelt widerred vnd irrung. Wir ſein auch der benanten Mulfelder vnd irer erben des egenanten Kaufs ſcherm vnd furſtant mit dem rechten für all anſprach, als ſoleichs kaufs vnd des Landes ze Oſterreich recht iſt. Gieng in aber daran icht ab mit dem rechten was Si denn des ſchaden nement wie der genant iſt den Si bei iren treun vnberecht vnd an aid geſprechen mügen denſelben ſchaden ſullen wir In allen abtun vnd gentzlich widerkeren vnd ſullen Si den haben zu vns vnd vnſerm Goczhaus vnd darczu auf aller der hab die wir vnd daſſelb vnſer gotſhaus vberal inndert haben oder laſſen innlants oder auſſerlants wie die genant oder wo die gelegen iſt nichs auſgenomen der Si ſich ſelb wol vnderwinden mugen mit recht oder an recht geiſtleichem oder werltleichem rechten, vnd ſich der ſcheden ſelb dauon richten vnd weren daran wir noch niemant ander von vnſern wegen Si irren noch hindern ſullen in dhain weis. Vnd des zu vrkunt geben wir In den brief beſigelten mit unſerm vnd vnſers egenanten Capitls anhangunden Inſigln das Ir Inſigl ze zeugnuzz der ſach an den brief gehengt hat In vnd iren leuten vnd gutern die es befunden hat an ſchaden. Der geben iſt ze Wienn an Mitichen nach Sant Thomastag. Nach Chriſti gepurd viercezehenhundert Iar vnd in dem Sechſten Jar.

XXXII.

Georgius episcopus ad instantiam facultatis medicinae almae universitatis wiennensis, sub pena excommunicationis, inhibet, ne deinceps aliqua persona se de medicinae practica (in sua diocesi) intromittat, nisi per magistros dictae facultatis fuerit approbata, et eidem facultati incorporata.

Wiennae. 1407.

Georius dei et Apoſtolice Sedis gratia Epiſcopus Patauienſis Vniuerſis et ſingulis Prelatis et Rectoribus Parochialium eccleſiarum uel eorum viceſ gerentibus per noſtras Ciuitatem et dioceſim patauienſem ubilibet conſtitutis Salutem et infraſcripta firmiter adimplere. Ad ea per que hominibus cuiuscumque Status uel Conditionis exiſtant nedum in animabus verum etiam in corporibus comoditas uel ſanitas procuratur more peruigilis paſtoris noſtre conſiderationis oculos quantum nobis exalto conceditur duximus dirigendos quod tunc fieri uel factum perpendimus cum in cuiuſlibet facultatis exercicio pro intereſſe noſtro tales perficiantur perſone que poſſunt et ſciunt adimere noxia et ſalubria procurare. Expoſito itaque nobis per magiſtros facultatis Medicine Alme vniuerſitatis Wiennenſis noſtre dioceſis ſupradicte quomodo aliqui rudes et ydiote ymmo interdum mulieres indocte et quod deſpectibilius eſt Judei Chriſtiane fidei et Suppoſitorum ipſius inimici qui nec morbos perſonarum nec cauſas earumdem ſciunt cognoſcere et de quibus etiam interdum per expertiſſimos medicos dubitatur, ſe de medicine practica preſumptis auſibus intromittunt et cum aliquando ex fortuitis caſibus in aliquibus infirmis ad quorum curam importune ſe ingerunt euenit morborum curatio Ipſi ſumpta ex hoc medendi audatia ut communi utamur prouerbio audacter interficiunt

nam quia corporalis ſanitas delectabilis eſt et appetibilis vniuerſis ſimplices homines ad tales confluunt pro ſanitate huiusmodi aſſequenda Sperat enim quilibet ſibi euenturum quod vidit uel audiuit alijs eueniſſe Nos vero huiusmodi periculis obuiare volentes ſub pena excomunicationis late Sententie diſtrictius inhibemus ne deinceps aliqua perſona cuiuſcunque Status gradus uel conditionis exiſtat ſe de medicine practica intromittat nec etiam noſtram dioceſim practicandi gratia cum effectu intrare preſumat niſi per doctores et magiſtros dicte facultatis fuerit approbata et eidem facultati medicine iuxta formam Statutorum eius fuerit incorporata uel ſpecialiter ad alicuius perſone noſtre dioceſis curam uocatus fuerit vniuerſitatis alterius approbatus uel talis peregrinationis gratia uel alia de cauſa quam practicandi noſtram dioceſim pertranſiens alicui Remedium preſtiterit medicine. Reſeruamus etiam nobis poteſtatem ad dandum licentiam practicandi in Ciuitate et dioceſi noſtris viris approbatis et doctis de quorum ſufficientia habere volumus certitudinem et experientiam euidentem. Nam ex predicti erroris abuſu tam facultas medicine quam in eadem facultate graduati oblocutionum diuerſarum ſcandala patiuntur Quia etiam aliqui hic et alibi res nociuas et vitae humane contrarias vendunt ignorantes forte virtutes uel cauſas illorum nocimentorum prout nos et officiales noſtri in foro conferentes habemus certitudinem euidentem Mandamus igitur ſub premiſſa pena excomunicationis ne de cetero aliquis uel aliqua arſenicum uel aliquas alias res cognitas nociuas uel nocere ſuspectas ſimiliter dubias eis magis nocere quam proficere vendant niſi appotecarij approbati qui ſciunt et valeant harum materiarum malitias temperare uel mercatores. ut Tulymarci libro II. officiorum vtamur verbis qui magna et copioſa vndique portantes multiſque ſine vanitate ..... Et quia parum eſt ſtatuta quantumcunque ſalubria condere niſi ſint qui ipſa tueantur ac etiam exequantur vobis omnibus et ſingulis prelatis Rectoribus parochialium eccleſiarum ac eorum vicarijs predictorum virtute ſancte obedientie precipimus et mandamus quatenus ad ..... et publice in ..... in eccleſijs veſtris dum ..... populi .....

ſub penis predictis inuiolabiliter obſeruare. hortamur etiam in domino ..... Jud ..... poteſtates exercendi ut ..... neceſſitatibus ad obſeruationem ..... mercedem et ab hominibus laúdem .... deſideratur et exoptatur datum Wienne die ..... Sigilli Anno dominice incarnationis M. Quadringenteſimo Septimo.

XXXIII.

Ulrich Affenthaler stellt den Austrag seiner Fehde gegen die Gebrüder von Starchemberg einem schiedsrichterlichen Ausspruche des Bischofs Georg und des Reinprecht von Waldsee anheim.

Passau. 1407. 18. April.

Ich vlreich Apfentaler Bekenn vnd tun kunt offenlich mit dem Briefe, für mich mein Hauffrawn vnd all vnser Eriben Das Ich mit guter Betrachtung vmb all Krieg, Stöſſe vnd Miſſehelunge, Die wir gehabt haben mit Caſparn vnd Gundakern Geprüdern von Starhenberg von der Herſchaft wegen zu Schawnberg, vnd auch vmb all angriff vnd Henndel, die ſich darinne verlauffen habent. vntz auf Heutigen tag nichts aufgenomen gegangen Bin vnd gen auch wiſſentlich mit Dem Briefe Hinder den Hochwürdigen Fürſten vnsern lieben Herren. Herrn Jörigen Biſchofen ze Paſſaw vnd den edeln erſamen Herrn Reinbrechten von Waldeſſee Haubtman Obe der Enns In ſolher Beſchaidenheit Was Si veraintleich darumb zwiſchen vns ſprechen Das wir Dabey gentzlich beleiben ſullen vnd wellen vnd dawider nicht reden, noch tun weder mit recht noch an recht, geiſtleichen noch wertleich in dhain weis getreülich vnd an alles geuerde. Vnd darauf ſol es vmb alles das gut das von der obgenanten ſache wegen nidergelegt iſt, vnd das Jörig der Aichperger aufgenomen hat, in guten beſteen vnd vngeuördert beleiben. vnd ſullen auch darauf den geuangen tege geben vntz auf den ob-

genanten auſſpruch an Geuerde, Auch ſullen die obgenanten. Caſpar vnd Gundakcher geprüder von Starhenberg, all Ir freunde Hellfer Diener vnd all die in der obgenanten ſache verdacht ſein, vnd der Herſchaft zu Schawnberg vör vnſer allen vnſern freunden Helffern vnd Dienern Die zeit ſicher ſein treulich vnd an alles geuerde Was auch die obgenanten mein gnediger Herr von Paſſaw vnd Her Reinprecht von Waldeſſee pen auſſetzen werden in irem auſpruch vns oder Diſem tail der denſelben Auſſpruch yndert in dhainen artikel vberfüre Das wiſſentleich were, Die wellen vnd ſullen wir an vns nemen, vnd wellen die alſo halten vnd ausrichten, Das loben wir alſo ze halten bey vnſern trewen, Auch iſt ze merken ob der obgenant Her Reinprecht von Wallſee den obgenanten Auſſpruch nicht nemen wolte an ſich das ſol der obgenante vnſer Herre von Paſſaw vns vnd den obgenanten von Starhenberg oder der Herſchaft zu Schawnberg, in ainem Möned darnach wiſſentleich machen vnd mag ſich dann ieder tail ſeiner zuſprüch vnd rechten halten, als ob der obgenante Hindergank nicht geſchehen were Doch alſo, daz es dennoch zwiſchen vns vnd der egenanten von Starhenberg vnd der Herſchaft zu Schawnberg Irr, vnd vnſer freunt helffer vnd diener, oder wer auf paiden tailen in den ſachen verdacht were, in gute beſteen ſol vnd an angriffe vntz daſſelb verkünden geſchehen iſt, vngeuerleich, Vnd des ze vrkund gib ich den brief beſigelten mit meim anhangenden Inſigel darzu mit der erbern weiſen Jörigen Ahaimer diezeit Marſchalk ze Paſſaw vnd Joachim des Anhanger auch anhangenden Sigeln, die Si durch meiner fleiſſigen pet willen ze zeugnuſſ daran gehangen habent In vnd iren erben an Schaden. Geben ze Paſſaw an Möntag vor Sand Jörigen tage nach chriſts gepurd virzehnhundert Jar, vnd in dem Sibenten Jare.

XXXIV.

Die Gebrüder von Waldſee unterwerfen die Streitigkeiten mit ihrer Schwägerin Agnes einem ſchiedsrichterlichen Ausſpruche des Biſchofs Georg.

1407. 1. November.

Ich Reinprecht, vnd ich Fridreich geprüder von Walſſee, Bechennen vnd tun chund, offenleich mit dem prief, daz wir, vmb all die zuſprüch, vnd vodrung, die dy Edel vnſer liebe Swe-ſter, fraw Agnes, geporen von der leyppen, Weylent hern Ruedolfs von Walſſee vnſers lieben Bruders, Hawſſraw, vmb alle vorunde Hab, die derſelb vnſer Bruder Ruedolf von Walſſee, Hinder Im gelazzen hat, vnd vmb all verſeſſen zinns, von Weyſſenpach vnd von Sewſenekk, von der zeit alls er mit dem tod abgegangen iſt, zu vns gehabt hat vnd wir zu Ir vnd vmb alle die ſcheden, die Si des genommen hat, vnd auch vmb alle ander ſach, darumb wir mit einander ſtoſſig ſein, wie ſich die zwiſchen vns vergangen haben, vntz auf hewtigen tag nichts aufgenomen, mit gueter vorbetrachtung, vnd zeitigem Rat, gegangen ſein, vnd geen auch wiſſenleich, mit dem prief, Hinder den Hochwirdigen fürſten, vnſern Lieben Herrn Herrn Jorgen Biſchofen ze Paſſaw, In ſolher beſchaidenhait, daz er zwiſchen hinn vnd Weichnachten ſchieriſt chünftig, darumbe auſſpreche, vnd wenn er denſelben auſſprüch tun wil, daz ſol er vns Achttag vor wiſſen laſſen, vnd ſullen wir denn, vnſere Erbern Diener zwen mit ganzer vnderweyſung zu Im ſchikken, des geleichen ſol der Edel, vnſer Beſunder lieber frewnd, Hainreich von Roſenberg, an der obgenanten frawn Agneſen ſeiner muemen ſtat auch tun, vnd ſol auch denn der benannt, von Paſſaw den Auſſpruch vertigen vngeuerleich vnd waz er darumb zwiſchen vnſer vnd der obgenanten frawn Agneſen ſpricht mit priefen oder mit worten mit der Mynn oder mit dem Rechten, daz wir daz halden, vnd dabey

an all auſczüg beleiben ſullen vnd wellen vnd dawider nichts reden noch tun, weder mit recht noch an Recht Geiſtleich oder wertleich, In chainerlay weis, daz loben wir alſo zu halten, vnd ze volfüren bey vnſern Eren vnd trewn, an Aydes ſtat, auch geloben vnd verſprechen wir, dem obgenanten von Paſſaw, wie er darumb zwiſchen vnſer auſſpricht daz des er vnd ſein Gotzhaws vnengolten ſein ſullen, Alſo daz wir noch nyemant Ander von vnſern wegen Zu Jm chainen zuſprüch, vnwillen oder veintſchaft. haben ſullen, noch wellen weder mit Recht noch an Recht In dhainer weis, vnd des zu Vrchund geben wir vorgenannt Reinprecht vnd fridreich gepruder von Walſſee den prief verſigelten mit vnſer payder anhangunden Inſigeln, der geben iſt da man zalt von Chriſti gepurd, viertzenhundert Jar vnd darnach In dem Sybenten Jare an Aller Heyligen tag.

XXXV.

Herzog Heinrich von Bayern - Landshut verheifst, dem Biſchof Georg auf die Dauer von zwei Jahren mit fünfzig Lanzen gegen ſeine Feinde beizuſtehen.

Landshut. 1407. 10. November.

Wir Heinreich von Gotes gnaden. Phalentſgraue bey Rein vnd Hertzoge in Beyrn. Bekennen vnd tun kund offenlich mit dem brieue. das wir vns mit guter vorbetrachtunge vnd zeytigen Rate vnsrer Lanntherren vnd Rete dy zu derſelben Zeyt bey vns geweſen ſein. vns vnserm Lannt vnd Leuten ze Nutzze vnd dem Hochgeborn Fürſten vnserm Lieben Swager. Hertzog Albrecht Hertzog zu Oeſterreich ſeinen Landen vnd Lenten zu frumen verpunden haben vnd verpinden vns auch Wiſſentlich mit dem brieue zu dem Erwirdigen vnſerm liben frewnde herren Jörgen biſchoue zu Paſſawe zweye ganzew Jar von Datum des

brieues ze raitten. In ſolher beſcheiden ob In vnd ſein Gotſhauſe jeman angreiffen beſwern. oder an Irn Leut vnd gütern ſcheden zuziehen wolde. Wer oder in Welhem Weſen der Were, das wir Im dann getrewlich helfen vnd beygeſten ſullen vnd wellen. In ſölher maſſe wenn vnd wie offte wir In den obgenanten zweyn Jarn von Im gemonet werden. So ſullen wir Im darnach in ainem Maneyd auf vnſer ſelbs koſt vnd ſcheden. Fünftzik Spieſſe guts volkes vnd gereyſiges gezewgs ſchikchen wa hin Er dy In ſeinem Lande vnd gepieten vnd auch In den Lannden ze Oſterreich vnd ob der Ennſe nach ſeiner Notdurft haben wil dy Im denn zwey Moneyd auch auf vnser koſt vnd ſchaden. als oben begriffen iſt getreulich vnd vngeuerlich helfen dienen vnd gehorſam ſein ſullen. Wer aber das er dy obgenanten Fünftzik Spieſſe lenger haben wolde. So ſullen Sy aber bey Im beleiben. als lang er der bedarf doch auf ſein ſelbs koſt vnd auf vnſer ſcheden vngeuerlich das loben wir Im alſo ze halten bey vnsern fürſtlichen trewn vnd Ern. Auch iſt ze merken, das wir dem obgenanten vnſerm frewnde dem von Paſſawe vnd ſeinem Gotſhauſe von diſer gegenwurtigen vnsrer Püntnuſſe wegen nicht ſchuldig ſein ze helfen wider dy Hochgeborn fürſten vnſer lieb Vettern all Hertzogen zu Bayrn vnd wider den Hochwirdigen vnsern lieben herren vnd frewnde. Herren Eberharten. Ertzbiſchouen zu Saltzburge mit dem wir ſunder verbunden ſein. wan wir dy nemlich aufgenomen haben. Mit vrkund des brieues beſigelt mit vnserm Anhangundem Inſigel. Geben zu Landſhut an ſand Marteins abend Nach kriſti gepurde virtzehnhundert Jare. darnach In dem Sibenden Jare.

XXXVI.

Biſchof Georg überträgt dem Siegmund Wispeck das hochſtiftiſche Salvogtamt zwiſchen der Traun und der Alm.

Paſſau. 1408. 7. Juni.

Wir Jorig von gots gnaden Biſchof ze Paſſau. Bekennen daz wir vnſerm getrewn lieben Sygmunden Wieſpekken von ſundern genaden vnd durch der dienſt willen, die er vns vnd vnſern Gotſhaus hinfür, darumb tün ſol vnd mag empfolhen haben vnſer vnd vnſers Gotſhaus Saluogtampt gelegen zwiſchen der Trawn und der Alm vnd empfelhen Im auch die wiſſentleich mit dem brief doch vntz an vnſer widerrueffen. Dauon gebietten wir ernſtlichen allen, die in daſſelbe Saluogtampt gehörent, oder wo Si anders wonund ſein, daz Si hinfür demſelben Sygmunden gehorſam vnd gewertig ſein von vnſern wegen als von allter vnd Recht iſt her komen vntz wir das widerrueffen. Mit vrkund des briefs beſigelten mit vnſerm anhangunden Inſigel der geben iſt zu Paſſaw an Pfincztag nach Bonifacij. Nach krifts geburd vierzehenhundert iar vnd in dem Achten iare.

XXVII.

Herzog Heinrich von Bayern-Landshut verheifst rükſichtlich des Bürgers Conrad Zacherlein, welchen Biſchof Georg in seine Gewalt gebracht hat, demſelben gegen Jederman beizuſtehen.

Paſſau. 1408. 29. Juny.

Wir Heinrich von Gotes genaden Pfallentzgrafe bey Rein vnd Hertzoge in Beyern etc. Bekennen offenlichen mit dem brif das wir vns mit dem Erwirdigen Vnſerm lieben freunde

herrn Gorigen Biſchofen zu Paſſaw von Chunrats des Zacherleins wegen burger daſelbs, den er nu von Hannſen dem Holtzheymer In ſein gewalt ſwerlich vnd hertiklich von ſeiner groſſen Notdurfft wegen hat bringen müſſen, Alſo vberain worden ſein ob yemand were der von demſelben von Paſſaw vnſerm lieben fründe vmb die benant ſachen nicht recht nemen In oder die ſeinen wider vnd an recht darumb dringen vnd beſwern wolde das wir Im danne mit allem vnſerm vermügen wenne er vns darumb anrufft Helffen vnd beygeſten wellen Als lang bis das man von der obgenanten ſachen wegen recht von Im nymet, zu vrkunde geben wir Im den Brief mit vnſerm Anhangendem Inſigel verſigelten. Geſchehen zu Paſſaw an ſand Peter vnd Paulstag der Heiligen zwelifboten Anno etc. Quadringenteſimo octauo.

XXXVIII.

Biſchof Georg verpflichtet ſich hinwieder dem Herzog Heinrich von Bayern in Anbetracht der obwaltenden Unruhen zur Beihülfe, um ſelbe zu enden.

Paſſau. 1408. 29. Juny.

Wir Jörig von gotes genaden Biſchoue zu Paſſaw Bekennen offenlichen mit dem brif Als ſich der Hochgeborn fürſte vnſer genediger Herr Herczog Heinrich Pfallenczgraue bey Rein vnd Herczoge in Beyern etc. von Chuonrats dez Zächerleins burger ze Paſſau wegen, den Wir von Hannſen dem Holczheymer In vnſer gewalt ſwerleich vnd hertiklich von vnſerr groſſen notdurfft wegen haben bringen müſſen, zu Vns verſchriben hat, das wir alſo vberain worden ſein ob Yemand were der von dem obgenanten vnſerm genedigen Herrn vmb die egenanten ſachen nicht recht nemen In oder die ſeinen wider vnd an recht darumb dringen vnd beſweren wolde, das wir Im danne mit allem vnſerm vermügen wenn er Vns darumb an rueffent

iſt helffen vnd beygeſteen wellen Als lang bis das man von der obgenanten ſachen wegen recht von Im nymet Vrkunde des brifs den Wir im geben mit Vnſerm Anhangenden Inſigel beſigelten zu Paſſaw An ſand Peter vnd Paulstag Apoſtolorum Anno etc. Quadrigenteſimo Octauo.

XXXIX.

Reinprecht von Waldſee gelobt, dem Biſchof Georg mit ſeinem Leib und allen ſeinen Burgen gegen jederman, ſeine Herrſchaft zu Oeſterreich ausgenommen, beizuſtehen.

Lintz. 1408. 8. July.

Ich Reinprecht von Walſsee Hauptman ob der Enns Bekenn vnd tun Kund offenleich mit dem brief daz ich angeſehen vnd betracht hab, dannkper fürdrung, gunſt vnd guten willen, So mir der Hochwirdig fürſt Her Jörg Biſchof ze Paſſaw, in vergangner zeit, manikualtikleich beweiſet vnd ertzaiget hat, vnd noch hinfür tun ſol vnd mag. Vnd hab mich zu Im verpunden, vnd verpind mich auch Wiſſentleich mit dem brief, daz ich Im frewntleich vnd getrewleich, peigeſteen vnd Helffen ſol vnd wil, mit leib vnd mit gut, vnd mit allen meinen Geſloſſen, Wider aller menikleich Aufgenomen mein Herſchaft von Oeſterreich, Ich wil auch allenthalben ſein vnd ſeins Gotzhaws frumen vnd ere getrewleich nach allem meinem vermügen trachten, vnd ob In oder ſein Gotzhaws yemant Widerrecht angreiffen, oder Kainerlay Peſwerung, oder ſchaden, an ſeinen Lauten oder Gutern zutzichen wolt, in Welhem Weſen, oder wer, der oder dieſelben Weren nyemant aufgenommen, So ſol ich Im frewntleich holffen vnd beygeſtentig ſein. nach allem meinem vermügen, getrewleich, vnd an alles geuerd, Wenn ich darumb von Im gemant vnd angerufft wirde, das lob ich Im

alſo ſtet zu halten, pey meinen, eren vnd treuen an aydes ſtat. Vnd dez ze vrkund, gib ich Im den brief beſigelten mit meim anhangunden Inſigel der geben iſt ze Linntz, an Suntag uor Sand Margarethen tag. Nach krifti gepurd virtzehen hundert Jar vnd darnach in dem achtenden Jare.

XL.

Biſchof Georg verpflichtet ſich, dem Herzog Heinrich von Bayern-Landshut gegen die Stadt Paſſau wegen der Beschwerden, die sie Beyde gegen selbe haben, mit allen seinen Vesten beizustehen.

Braunau. 1408. 6. Dezember.

Wir Jörg von gots genaden Biſchof ze Paſſaw. Bekennen offenlich mit dem brief, vmb ſoleich zuſprüch, ſo wir zu vnſern Burgern ze Paſſaw haben, nach vnser brief Lautt vnd ſag, vnd auch vmb ſoleich ſprüch, als der Hochgeborn fürſt vnser gnediger Herr Herczog Hainreich Pfalczgraf bei Rein, vnd Herczog in Beirn etc. zu In hat, von der furfart vnd niderleg wegen des Salcz wein, getraides, vnd ander Kaufmanſchaft, daran Im vnd den ſeinen nicht gutleich beſchiecht, vnd beſchehen iſt. Daz wir vns darumbe zu demſelben vnſerm genedigen Herren, alſo veraint vnd verpunden haben, ainen vnd verpinden vns auch mit Kraft diez briefs daz wir Im mit allen vnſern vnd vnſers Goczhauſs gefloſſen, vnd mit allem vnſern vermugen hilfleich vnd beigeſtentig ſullen vnd wellen ſein, als lang, bis daz die egenanten von Paſſaw die niderleg ab laſſen ſein, vnd im nach ſeinem willen geleich tun, vmb ſoleich ſcheden, die er derſelben niderleg bisher genomen hat, oder aber, daz Si Im eins rechtens, vor vns ſein auf einen geleichen züſacz, alſo daz er drei, die Im darczu geuallen darczu geben ſol, vnd Si des geleichs

auch sind, dürfiges Leben, Leben verbarben, als Er] bald tief und schön, mit der ganzen Menschheit, geschehen und über sie hinweggehen. Wer den meiste in Leben für die Menschheit thaten, sind die in diesen meine ausführlig waren, in Leben mit Menschen, Gott und sich selbst, unzufrieden waren, und die in Leben nie aufgehoben in ihrem Leben, sind die Leben, Wort sie denen, die hier schreiben, mit seine oder mit Leben, Wort sie denen, die hier schreiben, mit seine oder mit Leben, Wort sie denen, die hier schreiben, mit seine oder mit

XLI.

Die Herzoge von Oesterreich bestättigen einen früher schon beschlossenen Austausch zwischen Bischof Georg und den Lichtensteinern, gemäss dessen der erstere künftighin die Pfarrkirche zu Altenlichtenwart und letztere die Capelle Maria Stiegen zu Wien zu verleihen haben.

Wien. 1409. 2. May.

Wir Leopolt vnd Ernſt gebrüder von gotes gnaden Herczogen ze Oeſterreich ze Steyr ze Kernden vnd ze Krain, Grauen ze Tyrol etc. Bekennen für vns vnſern lieben vettern Herzog Albrechten herczogen ze Oeſterreich etc. vnd all vnſer Eriben. Als der Erwirdig vnſer lieber freund her Jörg Biſchof zu paſſau vnſer herczog Ernſts Kantzler vnd weilent Hanns von Liechtenſtain, unſers lieben vettern Herczog Albrechts ſeliger gedechtnüſſ hofmaiſter vnd ſein Brüder ſeliger gedechtnüſſ ainen awſwechſel miteinander getan habent, vmb vnſerer Frawen Kapellen ze Wienn auf der Steten, die von demſelben Biſchof von paſſaw vnd ſeinem Gotſhaws, ze lehen was vnd vmb die pfarrkirchen Altenliechtenwart die von denſelben von liechtenſtain von Nicolſpurg ze lehen was Alſo daz fürbas Wenn vnd wie oft das ze ſchulden kam, der obgenant von paſſaw vnd ſein Nachkömen dieſelben kirchen Altenliechtenwart vnd die obgenanten von Liechtenſtain vnd Ir Eriben, die obgenante Kapellen zu vnſerer frawen leihen ſolten, oder da ſtiften ainen Tüm, als Im derſelb Hofmaiſter fürgenomen hiette, als das alles die brief, die daruber gegeben ſein, auf baiden tailen klerleich aufweiſent. Da aber nachmalen die obgenant kirchen Altenliechtenwart ledig worden iſt. Hat die der obgenant von paſſaw ſeiner kapplen ainem verlihen, den wolten vnſer lieben getreun

Hainreich von Liechtenſtain, vnſer Herczog Lewpolts Hofmaiſter ſein Bruder vnd Vettern von liechtenſtain nicht anlaſſen, vnd ſprachen die lehenſchaft wer Ir vetterlich erib vnd hiett der benant Hofmaiſter vnd ſein Brüder Ir Vettern nicht macht noch gewalt gehabt, dieſelben lehenſchaft vberzegeben. Nü haben wir mit vnſern Reten darüber geſeſſen vnd betrachtet, daz dem obgenanten von Paſſau vnd ſeinem Gotſhaws gar vngutleich beſchehe. Solt er an den obgenanten lehenſcheften alſo gedrungen werden vnd haben vnſern willen vnd gunſt darczu geben vnd geben auch, wiſſentleich mit dem brief nach vnſerer Rete Rat, für vns, vnſern lieben vettern Herczog Albrechten, den wir yetzund Innehaben vnd für all vnſer Eriben. Alſo daz er vnd ſein Nachkömen die obgenante Kapellen zu vnſerer frawn fürbazzer wenn vnd wie oft das ze ſchulden kümpt leihen ſullen, an vnſer, des obgenanten vnſers vettern vnſerer Eriben vnd menikleichs irrung, als er vnd ſein voruordern Biſchoue ze paſſau die vormalen gelihen haben. Vnd des ze vrkund geben wir den brief verſigelten mit vnſerer baider anhangunden Inſigeln. Der geben iſt ze Wienn Nach Chriſti gebürde vierczehenhundert iar vnd in dem Newnden Jare an Pfinczstag nach ſand Philippi et Jacobi tage der heiligen Zwelifpoten.

XLII.

Landgraf Johannes von Leuchtenberg und seine Helfer unterwerfen ihre Fehde mit denen von Puchberg einem schiedsrichterlichen Ausspruche des Bischofs Georg und einiger Edelleute.

1409. 4. November.

Wir Johans Lantgraf zu Lewtemberg vnd Graf ze Hals. Bekennen für vns vnd vnser erben mit diſem Brief, vmb ſolcich krieg ſtozz vnd miſshelung, die wir, vnd vnser Diener Peter Tun-

gaſt zum Klebſtain, Vnd ſunderlich Hans vnd Andre die Gotzenſdorffer vnd all ander vnſer Helfer vnd Diener gehabt haben, mit hern Wilhalm von Puechperkch, dem eltern ſeligen vnd mit ſeinem Sun Wilhalmen von Puechperkch, vnd mit iren Helfern, vnd Dienern, vnd allen den die darunder zwiſchen vns allen auf baiden tailen verwant vnd verdacht ſein angeuer. der obgenanten ſach, vnd Handlung aller, wie ſich die zwiſchen vns, verlauffen habent, vor Langer zeit her bis auf den Heutigen tag her nichts aufgenomen, noch Hindangeſatzt, der ſein wir zu vnſerm tail gentzlich vnd getreulich beliben vnd Hindergegangen an all aufzug, Hinder den edeln hern Hainreichen von Puechperkch, hinder den Veſten weiſen Hanſen den Geiſelperger pfleger auf Sand Jorgenperg vnd hinder petern den Tungaſt zum Klebſtain. Alſo daz die drei aintrechtikleich gantzen vollen gewalt habent, vmb all ſach aufzeſprechen, als Si vns das auch mit wortten, etwas wol wiſſenlich, gemacht habent. Dieſelben obgenanten drey, ſullen zu In nemen den Hochwirdigen fürſten, vnſern genedigen Herrn vnd Oheim Biſchof Jörgen zu Paſſau, zu Ortman. Vnd was die alſo zwiſchen vns vindent, ſprechen oder haiſſent, daz wir tun ſullen, es ſey mit briefen oder mit wortten, das loben vnd verſprechen wir vnſers tails für vns vnd vnſer erben an aides ſtat vnd trewlich gentzleich zuvolenden vnd zu volfuren alles das ſi zwiſſchen vns ſprechent ſchreibent oder machent. Vnd ſein auch darauf der (des) obgenanten Wilhalm von Puechperkch vnd aller irr freund, helfer vnd Diener, vnd aller der die in der ſach verwant vnd verdacht ſein, gut freund worden, für vns, auch vnſer freund Helfer vnd Diener, vnd aller der, die in der ſach verwant vnd verdacht ſein vngeuerlich. Auch verſprechen wir mit vnſern treun, dem obgenanten vnſerm genedigen Herren von Paſſau, vnd den obgenanten Spruchleuten, wie vnd was die von der obgenanten ſach wegen zwiſchen vnser ze baider ſeitt ſprechen, daz wir das dankperlich aufnemen wellen, vnd darumbe zu In iren Nachkomen vnd eriben chainen zuſpruch vnwillen noch veintſchaft nimermer haben noch gewinnen in dhain weis vngeuerlich. vnd des zu vrkunt geben wir den brief verſigilt, mit vn-

ſerm obgenanten Johanſen des Lantgrafen zu Lewtemberg anhangunden Inſigl. vnd der ſach zu einer zewgnuzz beſiglt mit petern des Tungaſt zu Klebſtain anhangunden Inſigln. Geben am Montag nach aller heiligen tag. Nach Kriſti gepurd vierzehenhundert iar und darnach in dem Neunten Jar.

Der vorhandene Gegenbrief des Wilhelm von Puchperg führt daſſelbe datum.

XLIII.

Heinrich von Puchberg verkauft ſein freieignes Gut Gobel am Steinbach dem paſsauiſchen Dompropsten Otto von Layming.

1410. 16. Februar.

Ich Heinreich von Puchperkch, Bekenn für mich mein Hauſfrawn all vnſer Erben vnd nachkömen offenlich mit dem Brif, das wir recht vnd redlich kaufleich ze kauffen haben gegeben, dem Erwirdigen Herrn vnſerm liben Swager her Otten von Laymingen Tumbroſten ze paſſau, vnſer freies aygens gut genant Chobel bey dem Stainpach gelegen, da man Jerleich von dinen ſol vnd dienet zwai pfund vnd zwaitzig pfenning alles Regenſpurger Müns daz etwann her wilhalms von puchperkch geweſen iſt mit aller ſeiner zugehörung vmb ein ſolichen gelt dez vns wol begnügt hat, vnd dez wir gentzlich von Im bezalt vnd gewert ſein an all vnſer müe vnd ſcheden, vnd antwortten Im auch daz benannt frey aygen gut ze Chobel mit aller ſeiner zugehörung als ez von alter herkömen iſt, aus vnſerer nutz vnd gewer, mit dem gegenwürtigen Brif, in Sein nutz vnd gewer, mit allen eeren Rechten nutzen vnd gülten ze Holtz ze velde vnd ze dorffe nichtz auſgenomen angeuer, vnd vertzeihen vns dez obgenanten gutz vnd aller ſeiner zugehörung in kraft dez briefs daz

wir noch all vnſer Erben, noch ander ymant von vnſern wegen, darnach nymermer, nichtz ze ſprechen ſullen haben noch gewingen, weder mit recht noch an Recht in dhainer weis angeuer wir ſullen auch des vorgeſchriben Chaufs vnd gutz Sein rechter gewer ſcherm vnd fürſtand ſein an aller ſtat wo Im des not geſchiecht als freyes aygens gutz des Chaufs vnd dez Landes recht iſt, darinn das gut Leit. Tetten wir dez nicht, waz er dez ſcheden nem dy er an ayd bei ſeinen trewn ſlechtleich geſprechen mag, dy ſol er mit ſampt dem Hauptgut haben ze vns vnſern trewn vnd darzu auf aller vnſer hab vnd guten wo wir dy überal haben laſſen oder gewingen nichtz ausgenomen angeuer, wo er darauf kümt da mag er ſich derſelben vnſrer hab vnd guten wol vnderwinden mit recht oder an Recht, vnd dy inne haben nutzen vnd nieſſen, als lang daz er Hauptguts vnd ſcheden dauon Bekomen iſt, wir ſullen daz auch in chainerlai weis widerſprechen angeuer. Vnd was wir da wider mit Im rechten oder chriegen wolten ez wer geiſtleich oder werltleich oder ſünſt wie ſich daz gefügen möcht, daz haben wir an allerſtat vnrecht vnd verloren, vnd er gewungen, wer auch den Brif mit ſeinem willen inne hat oder fürbringt der hat alleu dy Recht dy daran verſchriben ſind, Mit vrkund des Briefs, den Ich obgenanter Heinreich von Puchperkch Im darvmb gib mit meinem aygen anhangunden Inſigel vnd zu einerer peſſern ſicherhait, mit meines liben Bruder Erharden von puchperkch auch aygen Inſigel beſigelt, den ich fleizzig darvmb gebeten hab vnd der ez an den brief gehangen hat Im vnd ſeinem Inſigel an ſchaden, darvnder ich mich für all mein erben vnd nachkömen mit meinen trewn verpind, alles das ſtet ze halden das an dem Brif verſchriben iſt, Geben nach Chriſt gepurde vierzehen hundert vnd in dem zehenten Jare an Suntag ſo man ſinget Reminiſcere in der Vaſten.

XLIV.

Gundakar Tumaier zu Mülheim verkauft ein freieignes Gut zu Ausheim an den passauischen Dompropsten Otto von Layming.

1410. 24. Februar.

Ich Gundakcher Tummair ze Mülhaim bechenn für mich mein Hawffrawn, all vnſer erben vnd nachkomen offenlich mit dem brif das wir recht vnd redleich chaufleich zu chauffen geben haben, dem Erwirdigen vnſerm lieben Herren Herren Otten von Layming Tumbrobſt zw Paſſaw vnſer freys aigens gut genant ze Auſhaim mit der Selden In höhenſtetner Pharr gelegen, das ettwenn geweſen iſt Geigerberleins vnd darauf geſeſſen iſt, Hanns der Prukkner, mit aller ander zugehorung ze holtz. ze ueld. ze dorff nichts auſgenomen vmb ain ſolch Summa geltz, des er vns genntzleich betzalt hat an all vnſer müe vnd ſchaden, daran vns wol benugt hat, vnd antwurten im auch das benant gut zw Awſhaim mit der Selden freys aigen In ſein nutz vnd gewer, mit dem gegenburtigen briue aus vnſer nutz vnd gewer mit allen eren rechten nutzen vnd gülten als es von alter herkomen iſt angeuer vnd vertzeihen vns auch des obgenanten gutz vnd der Selden aller zugehorung, das wir noch all vnſer erben noch ander nyemant von vnſern wegen, darnach nicht mer nichtz zeſprechen ſullen haben noch gewinnen weder mit recht noch an recht in dhain weis angeuer wir ſullen auch des vorgeſchriben Chaufs vnd gutz ſein rechter gewer Scherm vnd furſtant ſein an aller Stat wo Inn des not geſchiecht, als chaufs freys aigens gutz vnd dez lanndes recht iſt darinn das gut gelegen iſt. Teten wir des nicht was er des ſcheden neme, die er an aide bei ſeinen trewen ſlechtlich geſprechen möcht. Die ſol er mit ſambt dem Haubgut haben zu vns vnſern trewn dartzue auf aller vnſer hab vnd guten wo wir die

vberal haben laſſen oder gewingen nichtz auſgenomen angeuer wo er darauf chumbt, da mag er ſich derſelbigen vnſer hab vnd guter wol vnderwinden, mit recht oder an recht vnd die innehaben nutzen vnd nieſſen vntz alſlang, das er haubtgutz vnd ſcheden dauon bechommen iſt, wir ſullen das auch in dhainerlay weis widerſprechen angeuer Vnd was wir dawider mit im rechten oder chriegen wolten es wer geiſtleich oder werltleich vnd wie ſich das ſunſt gefugen mocht, das haben wir an aller ſtat vnrecht vnd verlorn vnd er gewungen Wer auch den brif mit ſeinem willen innehat, der hat alle dye recht, die daran geſchriben ſind Mit vrchund des brifs den ich Im darüber gib mit meinem obpenanten Gundakcher Tummair anhangundem Insigel vnd vnder meins lieben bruder Hannſen Tummair auch anhangundem Insigel der daz durch meiner vleiſſigen bet willen an den brif gehengt hat ze zeugnuſſe Im ſeinen erben an den darunder ich mich für all mein erben vnd nachſchakomen verpind alles das ſtet zu halden, das an dem brif geſchriben iſt, Geben nach kriſti gepurd virtzehenhundert Jare vnd darnach in dem czehenden Jar an Sand Mathias tag des heiligen zwelffpoten.

XLV.

Der Jude Smoyel und seine Hausfrau Bera verkaufen ihren Maierhof zu Trebensee mit allem Zubehör an die dortige Bürger-Gemeinde.

1440. 3. Juny.

Ich Smoyel der Jud Sletleins des Judenn Sun zw Tulln Vnd ich Bera ſein Hauſſraw vnd all Vnser Paider erben Wir vergehen offenleich mit dem brieff allen Läwten Lembtigen vnd künftigen Das wir mit wolbedachtem muet vnd mit geſampter Hannt zw der Zeit do wirs mit recht wolgetun möchten Vnd

mit Willen vnsers Gruntherren hannt des erbern Eraſme des Zehentner ditzeit der Erwirdigen geiſtleichen Kloſterfrawn Schaffer zw Tulln Recht vnd redleich mit fürtzicht verkauft haben Vnſern Mairhof gelegen Nyderhalben der Stat zw Trebenſee mit Wyſen Ekkern vnd auch Awn zw veld zu Dorff mit aller ſeiner Zuegehörung vnd leyt in der Chueaw mit ſeiner zugehörung Vnd Sechs Jewch Akchers dy ligend auſſen an den Mayrhoff, vnd Sechs Jewch dy ſind geraint an dy ſchef trat Vnd acht Jewch akchers dy ſtoſſent an dy Pfarrer Wiſen vnd Zwaintzigk Jeuch Achkers genant dy Praitten dy geraint ſind ainhalben an dy Twnnaw Haken Vnd vier Jeuch akchers vnd wiſmadtz gelegen zu Praitenror Vnd iſt geraint ainhalben an Steffhan Pamprün vom aigen. den obgeſchribnen Mairhoff mit den Egemelten Ekkern wiſen vnd Awn Vnd vorbenant iſt, vnd als er geſtaint vnd geraint iſt, da man Jerleich von dient den Erwirdigen Andechtigen geiſtleichen Kloſterfrawn ze Tulln In ir Gotzhaws zweliff Schilling alles gueter Wienner Pfenning an Sand Michels Tag zu Gruntdinſt Vnd nicht mer den Vorgenannten Mairhoff mit aller Zugehörung nichtz dauon getzogen. Haben Wir Verkauft Vnd geben mit allen den nutzeren vnd Rechten, Als wir in In Gruntrechtz gewer Herpracht vnd gehabt Haben Vmb Sechtzigk Pfunt gueter Wienner Pfenning, der wir gar vnd ganz verricht vnd gewert ſein. Den Erbern der gantzen gemain den Burgern zu Trebenſee. Vnd allen iren Nachkomen fürbas ledichkleich vnd freileich zu Haben vnd allen Irren frumen damit Schaffen Mit verkauffen mit verſetzen geben vnd machen Swem Sy wellent an allen Krieg vnd Irrſal. Als in das am aller peſten fuegt vnd nutzleich iſt, Wir ſein auch des egemelten Mairhofs mit aller Seiner zuegehorung ir Recht gewer vnd ſcherm für all anſprach Als Gruntrechtz ſcherm recht iſt vnd des Lanndes Recht in Oeſterreich. Wer aber ob in fürbas mit recht an dem obgenanten Mairhoff icht abgieng krieg oder anſprach gewunnen Von wem das wer das Schuln wir in alles aufrichten an all ir müe Vnd ſchäden. Vnd das ſchullen Sy Haben auf vns Vnd vnsern Jüdiſchen trewn an aides ſtat vnd auf allem vnſerm guet das wir Ha-

ben in dem Lannde In Oſterreich oder wo wir es Haben es ſey eribguet oder Varvnd guet, wir ſein Lembtig oder Tod. Vnd das der Kauff vnd dy Wanndlung fürbas alſo ſtet war vnd vntzebrochen beleibe. Daruber So geben wir der Gemain den Burgern zu Trebenſee Vnd all iren nachkomen den offen brief Verſigilt mit vnser Genedigen frawn Sweſter Katherina ditzeit Priorin In dem frawnkloſter zu Tulln vnd des gantzen Conuentz daſelbs Anhangunden Inſigill vnd mit vnſers Gruntherren Erasme des Zehentner. Ditzeit der Kloſterfrawn zu Tulln Anhangunden Inſigill. Des wir ſew mit vleizz gebeten Haben Vnd der Sach iſt getzewg der Erber Lorentz der Segs ditzeit Judenrichter zu Tulln Anhangunden Inſigill. Des wir in mit Vleizz gebeten Haben im an Schaden. Geben Nach Kriſti gepurde Virtzehenhundert Jar darnach In dem Zehenden Jar An Sand Eraſms Tag.

XLVI.

Peter Tumgast zum Klebstein leistet dem Biſchof Georg für die Summe, welche er ihm wegen der Kleinodien der Landgräfin von Leuchtenberg noch ſchuldig ist, Bürgschaft.

1410. 27. September.

Ich Peter der Tungaſt zwm Klebſtain vergich für mich mein Hauffrawn vnd für all vnſer Eriben offenleich mit dem Brief das wir ſchuldig warden ſein vnd gellten ſullen dem Hochwirdigen fürſten vnſerm Gnedigen Herren Herrn Gorigen Biſchoff zw Pazzaw ſechs vnd fünftzig vngriſcher Guldein von der Lanntgräfinn Klainat wegen vnd der wir In oder wer den Brief von ſeinen Gnaden Inne Hat vnuerzogenleich betzalen ſullen auf Sand Görigen Tag ſchirſt Künftigen an allen Irn ſchaden zw pazzaw In der Stat mit Guldin Newn vngriſchen oder Dukaten, die gut In geld ſein jr Rechtew wag Haben gib vnd gäb ſein angeuer vnd darumb ſo haben wir In zw ſambt vns

vnuerſchaidenleich zw Selbgſcholn vnd zu Pargen geſatzt den Edlen veſſten Herren herrn Hainreichen von Puchperkch vnſers vorgenanten gnedigen Herren von Pazzaw Marſchalch In den Beſchaiden, ob wir ſew jr vorgenanten ſumm Guldein auf dy Egenanten Friſt nicht genntzlich betzalten als oben berürt iſt, ſo habent ſy darnach vollen gwalt vns vnd den vorgenanten ſelbgſcholn vnd Pargen Manen zw laiſten mit Iren Manbriefen gein Pazzaw In ein Erber Gaſthaus wa ſy vns Hinzaigent vnd alls Pald wir gemant werden, ſo ſullen wir mit der erſten Manung vngewaigert ein varn vnd Layſten vnſer yder mit eim Erbern Knecht vnd mit eim Phärd vnd Innligen vnd laiſten als Innligens vnd Laiſtens Recht iſt vnd darauz nicht kömmen ſy werden dann Ir vorgenanten ſumm Guldein genntzlich vor verricht vnd gewert an allen abgannkch wär aber das wir jn layſtung verzugen nach dem vnd wir gemant wurden oder In Ir vorgenant ſumm Gulden nicht betzalten wie ſich das fügt was ſy dann des darnach ſchaden nämen an Kriſten an Juden oder wie der ſchad genant wär Ir ains oder Irs Anwalds ſlechten wartten an aid vnd vnberecht darumb ze glauben die ſelben ſcheden mit ſambt dem Hawbtgut ſullen ſy haben zw vns vnd vnuerſchaidenleich zw dem vorgenantten ſelbgſcholen vnd Pargen zw unſern trewn vnd auf aller vnſer Hab vnd Gut nichtz awſgenommen noch Hindan geſatzt der mügen ſy ſich oder Ir Anwald an aller ſtat darumb wol vnnderbinden mit Gricht oder an Gricht vnd die verſetzen verchawffen als verr biz das ſy Hawbtgutz vnd ſcheden da von genntzlich betzalt werdent das iſt altzeit vnſer guter will vnd Maynung vnd wer den Brief mit Irm willen Inn hat fürpringt oder zaigt, der hat all die Recht dy jn daran geſchriben ſind Mit vrkund des briefs der beſigelt iſt mit meinem Egenantten Petern des Tungaſtz vnd mit dez vorgenantten Herrn Hainrichs von Puchperkch für vns vnſer Hawſſrawn vnd für all vnſer Eriben paider Anhanngunnden Inſiglen all Obverſchriben ſach trewleich ſtat zu hallten angeuer, der brief iſt geben am ſamtztag In der Quatember zw ſand Michels tag nach Kriſti gepurd virtzehennhundert jar vnd darnach jn dem zehennden Jar.

XLVII.

Bischof Georg leistet dem Andreas von Schwarzenstein für eine wegen Burghut und Bauausgaben zu Fürsteneck ihm schuldige Geldsumme Bürgschaft.

Paſſau. 1410. 4. November.

Wir Jörg von Gots gnaden Biſchof ze Paſſau. Bekennen vnd tun kunt offenleich, Daz wir vnſerm lieben getrewen Andreen dem Swartzenſtainer, vnſerm pfleger ze fürſtenegk ſeiner Hauſſfrawen, vnd allen Irn Erben, ſchuldig worden ſein, vnd gelten ſullen, von wegen des pawes, das er, daſelbs ze fürſtenegk, von vnſern wegen getan hat, vnd vergangener Purkhut daſelbshin vntz her, vnd künſtiger von hinne vntz auf Liechtmeſs ſchieriſt, vnd darnach uber ain gantzes iar, zwaihundert ains vnd fünftzig pfunt, fünf Schilling, vnd vier phening, der Münzz, die hie ze paſſau, in vnſerer Stat, gib vnd geb iſt, vnd auch vergangener zinns, vntz her, vnd künſtiger, von hinne, vntz auf die Liechtmeſs ſchieriſt, vnd darnach aber ain gantzes iar, drew hundert Guldein new Vnnger vnd Ducaten, die gut an gold ſein, vnd die rechten wag haben, der wir Sy, richten vnd weren ſullen und wellen, von vnſerer frawntag ze Liechtmeſs ſchierſt künftig, vber ain gantzes iar, mit guten pfenningen, die hie ze paſſau in vnſerer Stat, gib vnd geb ſein, vnd auch güten newen vnngern vnd Ducaten die die wag wol haben, vnuerzogenlich vnd an allen Iren ſchaden, zu Villhouen in der Stat, oder in vier meilen darumb, wo oder an welher ſtat Si die zalung von vns aufnemen, vnd emphahen wellent, vnd darumb zu ainer merern ſicherhait. Haben wir In zuſampt vns vnuerſchaidenlich, zu Selbſcholn vnd porgen geſatzt, den Edeln, vnd vnſer lieben getrewen Hainreichen von Puechperg, Hannſen Geiſelperger vnſern pfleger, auf ſand Jorgenperg Niklaſen Zeller

vnſern Statrichter, vnd Steffann den Schrantzen, vnſern Mautter ze paſſau, Alſo ob wir Sy Irrer obgenanten Sum gelts vnd gulden nicht richten vnd weren, als vor geſchriben ſteet, So habent Si, vollen gewalt vnd Recht, vns, vnd die egenanten Selbſcholn vnd Porgen, manen ze Laiſten zu vnſerm Haws vnd Hof, da wir, diezeit wanund ſein, vnd ſullen wir denn, vnſer ieglicher nach der manung vnuerzogenlich vnd an alle waigerung ſenden ainen erbern Diener, mit ainem knecht, vnd zwain pherden, in ein erbers Gaſthaus, gen Vilſhouen, oder aber, her in vnſer Stat, gen paſſau dahin Si vns zaigent in der Steet ainer, welche Si wellent, vnd die ſullen denn, daſelbs innligen vnd laiſten, als innligens vnd Laiſtens Recht iſt, vnd nicht aufkomen, Si werden denn vor, Irr obgenannten Summ gelts vnd guldein, gentzlich gericht vnd gewert. Wurde In, aber die Laiſtung verzogen, wie ſich das fueget, von ainem oder menigerm. was Si denn Irs egenanten gelts vnd guldein ſchaden nement, wie der ſchad, genant mag ſein, den Sy bei Irn trewn, vnberecht, vnd an aid geſprechen mugen, denſelben ſchaden, ſullen wir In, allen abtun, vnd mit ſampt dem Haubtgut gentzleich widerkeren, vnd ſullen Si das haben, zu vns und vnſerm Gotſhaus, vnd zu den obgenanten Selbſcholn vnd Porgen, vnd darzu auf aller der Hab, die wir vnd vnſer Gotſhaus, vnd die vorgenanten Selbſcholn vnd porgen, vberal ynndert haben, oder laſſen, wie die genant, oder wo Si gelegen iſt, nichts aufgenomen, der Si ſich ſelb, wol vnderwinden mügent, wo Si, die ankoment, mit Recht oder an Recht, geiſtlichem oder weltlichem Rechten, wie Si verluſt, vnd ſich ſelb dauon richten vnd weren, Haubtguts vnd ſcheden, vnd daran wir, noch niemand ander von vnſern wegen, Si irren noch Hinndern ſullen, oder mugen, in dhainerlay weis vngeuerlich. Wer auch den brief, mit Irem guten willen, innehat zaigt oder fürbringt, der hat alle die Recht, die In daran geſchriben ſind. vnd des zu vrkund geben wir In, den Brief verſigelten, mit vnſerm, vnd der obgenanten Selbſcholn vnd porgen, anhangunden Inſigeln. Der geben iſt ze Paſſau, an Eritag nach aller Heiligentag. Nach Chriſts gepurde, vierzehenhundert iar, vnd in dem zehenten iare.

XLVIII.

Heinrich Nothaft zu Wernberg unterstellt Namens seines Herrn, des Herzogs Johannes von Straubing-Holland, alle Foderungen wegen Conrads des Zachareis und alle Irrung und Feindschaft mit dem Bischofe Georg, einem schiedsrichterlichen Ausspruche.

1411. 24. März.

Ich Heinrich Nothafft zue Wernberkch Vitzumb in nidern Beyrn Bekenn für den Hochgeborn fürſten meinen gnädigen Herren Hertzog Johannſen pfalzgrafen bey Rein vnd Hertzogen in Beyrn mich vnd all die ſeinen, vmb all die zueſpruch vnd vodrung So der Hochwirdig Fürſt vnd herr her Jörg Biſchoff zue Paſſaw vnd die ſeinen zue demſelben meinem genädigen Herren Hertzog Johannſen ſeinem Lannd in Nidern Beyrn vnd mir haben von Conraden des Zachreis wegen vnd aller ander, vergangnär ſach Wegen zwileuff Stozz krieg irrung vnd veintſchafft, wie die geſtalt oder herkömen ſein bis auf dieſen hewtigen tag, Es ſey von Briefen Handlung, oder ander fürbringung wegen, die Sie zue dem vorgenanten meinem genädigen Herrn mir vnd den ſeinen zue vodern vnd zue ſprechen haben vnd mein genädiger Herr ich vnd die ſeinen hintz In, nach allem Herkömen vom Anvang vntz an daz ende nichtz aufgenomen, noch hindan geſetzt vngeuärlichen das ich mich mit guten willen vnd veraintem rat meins vorgenanten Herren Rate vmb das alles verfangen verpunden vnd verſchriben han, vnd verpind mich in Krafft des Brieffs, das ich der obuerſchriben ſach vnd artikel aller vnd iglichs beſunder gäntzlichen gegangen pin zue den Edeln vnd weiſen, herrn Reinprechten von Wallſe Hawbt-

man ob der Enns, Hern Hannſen Gewolff vom Degenberg, Vitzumb zue Amberg, vnd Oſwolden Tarringer Hawbtman zue Salztburg, vnd bey den darumb beliben wil vnd ſol bis auf ein ende Alſo daz ich dieſelben drey bitten vnd werben wil vud ſol getrewlichen vnd vngeuarlichen Vnd deſgelichen ſol der Hochwirdig fürſt, Her Jorg Biſchoff zue Paſſaw auch tun zue einem tag die ſach zue verhören vnd Zue enden nämlichen auf den nachſten Mitwochen in den Oſterveirtagen ſchirſt Künftigen, gein Newnburg gelegen auf dem Inn ob Paſſaw, und für Sy daſelbs hin zue baider ſeit kömen So ſol vnd mag der vorgenant von Paſſaw von ſeinen vnd der ſein Wegen, die obgenanten Sprüch vnd vodrung, dann all vnd igleichen beſunder mit Im ſelb oder ſeinem fürleger für die benanten drey wol bringen vnd ertzeln deſgelichs mag ich oder mein fürlegär auch tun, Ob ſich aber fugte, das mich oder meinen Herren von Paſſaw oder vns bayd, des got nicht enwell ſolich krankhait oder ehafft not anſtieſſe, das vnſer ainer oder Wir bayd den tag alſo mit ſein ſelbs leib nicht geſuchen möchten So behalt ich mir gewalt in Krafft des Brieffs daz dann Ich er oder wir baid mit vollem gewalt, darzue ſchikchen mügen, die ſach gäntzlichen zue enden, Als vor geſchriben iſt, vnd als wir baid mit vnſer ſelbs leib gegenwertiklichen da wärn. die obenuerſchriben drey ſullen dann verſuchen vnd irn fleizz tun, Was die darinnen mit der Mynn berichten mügen, mit vnſer baider tail wiſſen, vnd willen, wo aber dy mynn, nicht ainen fürgang gewinnen oder gehabn möchte, da ſullen ſy nach meiner anclag vnd zueſpruchen vmb all artikel vnd auch des Hochwirdigen Fürſten, meins Herren von Paſſaw vnd der ſeinen zueſpruch vodrung vnd wider rede So wir zue payder ſeit zue vnd geneinander, haben Recht ſprechen, vnd ie slieſſen auf Ir ayd, von ainem artikel zue dem andern meinem genädigen Herren Hertzog Johannſen mir vnd den ſeinen, ie ain recht meinem Herren von Paſſaw vnd den ſeinen, deſgelichen ie daz nachſt darnach nach vnſer paider tail zue ſprüchen vnd wider red, alſlang bis gar auf ein end vnd was alſo mit recht erfunden vnd erkennt wirt, von dem merarn tail der obgenanten Dreyr, del

ſullen wir vns zue paider ſeit genugen laſſen, vnd daz an Wider red vnd all aufzüg ſtät halden. enden vnd gäntzlichen. da pey beleiben. Sunder iſt beredt vnd geteydingt warden, ob mich oder meinen Herrn von Paſſaw auch ſolch geſchäfft oder ehafft not anſtiezz daz wir den obgenanten tag alſo auf den egenanten Mitichen ye nicht geſuchen möchten, Welcher tail daz merklichen für bringen mag, der ſol daz dem andern verkünden, vnd zue wiſſen tun acht tag dar var, Ich Im gein Paſſaw vnd er mir gein Strawbing vngeuärlichen vnd ſullen vnd wellen wir dann zue Baider ſeit dem obuerſchribnen tag, rechten vnd hindergang, nach kömen vnd volenden von dem vergenanten Mitichen darauf der tag benennt iſt. am achten tag darnach nechſt kömend, zue geleicher weis als der tag, daz recht vnd der Hindergang var verſchriben vnd begriffen iſt an geuär, und auf dy obgenanten Sach recht vnd ſprüch So mügen dez Hochwirdigen fürſten vnd Herren herrn Jörgen Biſchoffs zue Paſſaw lewt Edel vnd vnedel. Purger oder Kauf Lewt, wie die genant ſind nimand auſgenomen, wol arbaitten vnd wandern, vnd ir notdurfft ſuchen, als von alter her iſt kömen, in meins genädigen Herren Hertzog Johannſen Lannd zue mir vnd allen den ſeinen, auf waſſer vnd auf Lannd das ich noch die meins Herren, noch nymand von vnſerm Wegen, Sy von der obuerſchribnen Handlung Krieg vnd ſtözz wegen nicht engen irren noch hindern ſullen noch wellen in kainer weis on gevär, deſgeleichen mag Ich vnd all die meins Herren, wider vmb tun auch an geuär, dann vmb die veſſt vnd daz gepaw bey der Keſſelach niderhalb der Stat zue Paſſaw, das ſol alſo beleiben vnd beſten als es ietzund iſt, auf ſolch recht vnd ſprüch, als vor geſchriben iſt, vnd gehalden werden. mit ſpeyſung vnd Hüt nach ſeiner fügſamkeit, Alſo daz man die zeit nicht mer newer Zimer dahin zimern noch mawren, oder verär Prechen ſoll in den Gräben daſelbſt, alſlang bis das der obverſchriben tag Sprüch vnd recht vergangen iſt noch mer zewgs, die zeit nicht dahin bringen von Püchſen oder anderr Wer, noch von Kalch, noch ſölchs gezewgs, der ſich zue Paw gepür, Sunderlichen iſt zue merkchen, daz kain tail dem andern. Weder ſeinen geſloſſen

Lewten oder gutern, von aller vergangnen Sach wegen, bis auf den Hewttigen tag kainerlay ſchäden zue ziehn, ſunder daz es ein ganze Volkomne berichtung ſein vnd beleiben ſol auf die obgenanten Spruch vngeuärlichen, Ob auch icht gefangen vor Handen wärn, auf welchm tail das wär, die ſullen auf den obgenanten tag, vnd Spruch täg, vnd ſtallung haben vnd auch all ſchatzung vaell oder verdingts gelt, wo oder wie das geteydingt oder verſichert iſt worden, auf Bayden tailen gütlichen an beſteen, vnd vnbetzalt beleiben, Welcher tail auch den tag alſo nicht ſuchät vnd darinn ſäwmig wär noch auch alles daz nicht gäntzlichen ſtet hielt, oder volfürte, als obngeſchriben ſtet, wie ſich das fugt vngevärlichen, dem wär pruch in allen ſeinen rechten vnd dem andern tail ſeiner zueſprüch verfallen, vnd was die obgenanten Spruch Lewt vall oder pen auf ſetzen oder ſprechen, daz ſullen wir auf Bayd tailn Williklichen auf nemen, vnd gäntzlichen in artikeln vnd pünden volfürn vnd ſtät Halden, vnd dawider nichtz reden oder tun, noch ſchaffen getan werden in kainerlay weis, vnd auch den obgenanten Spruchlewtten noch Irn erben darumb kain vnwillen noch Veintſchafft tragen noch zue ſuchen noch nymmer zue In gewinnen getrewlichen vnd on geuard des zue Vrkund gib ich den Brieff beſigelten mit meins obgenanten genädigen Herren Hertzog Johannſen Vitztumbambt Inſigel in nidern Beyrn, vnd zue einer merarn ſicherhait vnd zewgnuzz vnder des Waiſen veſten Petern des Valkenſteiner zue Valknfels anhangunden Inſigel der daz daran gehangen Hat durch meiner vleiſſigen Pett Willen daran gehangen hat (sic!) Im vnd ſein Erben on ſchaden das iſt geſchehen nach Criſti vnſers Herren gepurd viertzehen Hundert Jar vnd darnach in dem ainleſten an Ertag nach dem Sontag ſo man ſinget Letare in der Vaſten.

XLIX.

Biſchof Georg untergiebt in Folge der geſchehenen Verpfändung hochſtiftiſcher Zehnten an die von Stahremberg für die Summe von sieben Tauſend einhundert und fünf und achtzig Gulden, die Mautgefälle zu Paſſau einem gemeinſchaftlichen Verſchluſſe mit ſeinem Domcapitel, in ſo lange bis aus dieſen Gefällen die Stahremberger hinausbezalt, und der verpfändete Zehent wieder eingelöst ſeyn wird.

Paſſau. 1411. 28. April.

Wir Jorg von Gots gnaden Biſchof ze Paſſaw. Bekennen, vnd tun Kund offenlich. mit dem Brief. Als vns vnſer Erwirdigs Capitel ze Paſſaw von merklicher vnſerer notdurft wegen. vnd auch vns zu ſunderer geuallnuss gegunt vnd erlaubet hat, auf ainen val ze verſetzen, vnser zehent ze Stain, ze krembs, ze Radendorff ze Stretzing vnd zu Gererſtorff das zehenthaus ze Stain, vnd die zwen Weingärten ainen genant der Grieſperg vnd der ander die Widem, mit aller zugehorung, von der gelt ſchuld wegen. ſo wir den Edlen Kaſparen vnd Gundakern gebrudern den Starhenberger noch ſchuldig ſein die in der Summ machet, Siben Tauſent, Hundert vnd fünf vnd Achtzig guldein, vnd der wir auf ſand Gilgentag ſchierift Tauſent vnd newn, Hundert guldein, denn von demſelben ſand Giligen tag vber ain Jar, Drew Tauſent guldein, vnd darnach aber von demſelben ſand Giligen tag vber ain Jar, zway Tauſent guldein, zway Hundert, vnd fünf vnd Achtzig gulden betzalen ſullen, vnd wie wir das zu yeglichem tag nicht tetten, So weren die obgenanten zehend, zehenthaus, vnd weingerten gentzlich veruallen, nach

laut vnd ſag der brief, die wir darüber, vnder vnserm vnd des benannten vnſers Capitels Inſiglen gegeben haben das vnser vnd vnſers gotſhaus verderblich ſchad wer, darumb vns von hinnen an ze gedenkchen, vnd ze betrachten iſt damit derſelb val nicht geſchehe, vnd darumb ſein wir mit demſelben vnserm Capitel, alſo vberain worden, daz wir In vnser Mautt ze Paſſau empholhen vnd Ingeantwurt haben, Alſo daz alles das gelt daz dauon geuellet in ain Thruhen wochenlich sol gelegt werden, in aller der maſs, als das ettweuil zeit geschehen ist, vnd dartzu sullen vier Slussl sein, damit daſſelb gelt in der Truhen verspert werde, der ainen wir, den andern vnser capitel, den dritten Andre der Herleinſperger vnd den vierden Hanns der Geiſelperger innemen vnd Inhaben ſullen, die nach vnser fleizzigen pet willen, das zu volenden, für vns verſprochen haben, vnd das gelt alſo behalten, vnd sullen noch wellen wir, darjn nicht greiffen, noch nichtz dauon nemen, vntz zu yeglichem tag, ſouil gelts darjnn iſt, damit wir die obgenanten Starhenberger derſelben anzal betzalen mügen gantz vnd an allen abgang, vnd sullen auch darumb gen vnserm Capitel, noch den obgenanten Herleinſperger oder Geislperger dhainen vnwillen vngnad, noch veintſchaft haben, das loben wir bei unsern fürstlichen wirden vnd eren, Wenn auch zu yeglichem tag Souil gelts in die obgenanten Truhen komen iſt, damit die obgenanten Starhemberger betzalt werden, was dann des vbrigen gelts iſt, oder geuellet auf ſand Giligen tag aines yeglichen Jares, das mügen wir wol nemen, vnd zu vnserm vnd vnſers Gotſhaus nutz vnd notdurft keren, an Irrung vnd widerred, Wer aber daz von krieg oder ander ſach wegen, Souil gelts nicht geuiel damit man zu yedem ſand Giligen tag die obgenante antzal betzalen mocht, So geben wir den Obgenanten Capitel Herlinſperger vnd Geiſelperger vnd ir yeglichem vollen gewalt mit kraft des briefs, daz Sy vmb Souil gelts, als der abgankch triffet, ettliche Stukch aus vnserm Zehend ze Leubs verſetzen mugen, des wir In denn fleizzig helffen sullen vnd mit ſampt In darumb Siglen, wenn Sy des begeren an alles vertziehen vnd geuerd, Wer auch die obgenannte Mautt

hinfür Innemen wirt von Vnsern wegen dem sullen vnd wellen wir emphelhen, daz er darumb Swere, daz er alles das gelt das von derselben vnsrer Maut geuellet, in die obgenanten Truhen lege gentzlich vnd gar an aller der mass, als oben verschriben ist, vnd des ze vrkund geben wir den Brief besigelten mit vnserm anhangundem Insigel. Geben ze Passau an Eritag nach sand Jorgen tag. Nach crists gepurd viertzehenhundert vnd Aindlesten Jare.

L.

Heinrich Nothaft zu Wernberg vereinigt sich Namens seines Herrn, des Herzogs Johann von Straubing-Holland, mit dem Bischof Georg rükſichtlich der herzoglichen Veste Königstein an der Kesnach über eine achtjährige Waffenruhe.

Schärding. 1411. 21. July.

Ich Heinrich Nothaft zu Wernberg Vitztumb in Nideren Beyren Bekenn offennlich mit dem brif, von meins gnadigen Herrn Hertzog Johannsen vnd meinen wegen vmb zwileuff stoſs Krig missthelung, vnd Irrung So der Hochwirdig fürst, vnd Herre Her Jorig Bischofe zu Passau vnd alle die seinen wider vns gehabt haben, von wegen des gepaus vnd der Vest zum Kunigstain gelegen niderhalb Passau auf der Kesnach wie das gestalt oder Her chomen ist nichtz aufgenomen, Nu sey wir darumb mit gutem willen nach rat meins egenanten gnadigen Herren Rat überkomen vnd aynig worden, also, das geredt vnd nämlich getaidingt ist worden das es vmb das alles in gut vnd aynung Besteen sol zwischen meins benanten genadigen Herrn Hertzog Johannsen, Mein vnd seins Lannds ains, des Hochwirdigen fürsten vnd Herren, Herrn Jorigen Bischofe zu Passau des Bistumbs daselben aller der sein des andern tails von Datum des Brifs, darnach, Achtt gantze Jar, also, daz der egenant

Herr von Paſſau noch alle die ſein noch nyemand von ſeinen wegen, der egenanten Veſte zum Kunigſtain mit ſambt Leuten vnd gutern die In dieſelben Veſt gehorend, oder darjnn wonen chainerlay ſchaden Beſchedigung Hindernuſſe noch Irrung, die vorgeſchriben Acht Jar nicht zu ziehen noch ertzaigen ſullen noch geſtatten da wider getan werden, von alln den ſein In dheinerlay weys Heimlich noch offennlich getreulich angeuerde Es mag auch mein Egenant Herr Hertzog Johanns Ich oder wer fürbaz Vitztumb wurde, oder ander ſein AmbtLeut, von ſeinen wegen, die Egenante veſt Kunigſtain, die acht Jar wol halten ſchikchen machen vnd pawen laſſen wie wir wellen nach vnser fugſamkeit, das sy vns noch alle die Iren noch nyemand von Iren vnd des vorgenanten Biſtumbs wegen dieſelben Acht Jar, daran noch darjnne nicht krenkchen Irren noch Hindern ſullen vngeuerlich, deſglichen ſullen wir In noch den Iren, die Zeit von dem Kunigſtein, auch widerrecht dheinen ſchaden zu ziehen, ob das ynndert vngeuerlich übergriffen wurd So ſullen ſy noch die Iren dawider nicht tun Si ſullen mich, oder wer Hinfür Vitztumb wurde erberchlich entkagen, vnd darumb zu rede ſetzen, So ſol ich In, oder wer Vitztumb were, dann ſolich vngelich vnderkomen vngeuerlich, deſgelichen ob di Iren auch ichtz vngeuerlich wider di die zu dem Kunigſtain ſein oder darjn gehoren täten, da ſol man Si auch erberlich vmb entkagen vnd zu rede ſetzen, So ſullen Sj das auch vnderkomen vngeuerlich, wann dann die obgenanten Acht Jar vergangen ſind nach Datum des Brifs So ſol vns der Brief zu Baiderſeitten chainen ſchaden Bringen noch verrer vnd Lennger pinden, die obenerſchriben teyding, vnd Artikel, gelob ich für mein Egenanten Genadigen Herren, mich vnd ſein Lannde, vnd alle die ſein mit guten trewn in Kraft des Brifs ſtät zu Halden an all aufzüg getreulich an alles geuerde Vrkunde des Brifs der geben, vnd mit meins Egenanten genadigen Herren Hertzog Johannſen Vitzumb Ambtz aufgedrukchtem Inſigl beſigelt iſt zu Schärding am Erichtag vor ſannd Marie Magdalene tag nach Kriſtj gepurd Viertzehenhundert, vnd In dem Aindleſten Jare.

LI.

Erzbiſchof Eberhart von Salzburg, Herzog Heinrich von Bayern und Oswald von Törring fällen zwiſchen Herzog Johann von Straubing und Biſchof Georg in Betreff einer Geldſchuld des Letztern einen ſchiedsrichterlichen Spruch.

Varnbach. 1411. 11. August.

Wir Eberhart von Gots genaden Erzbiſchoue zu Saltzburg vnd Legat dez Stuls ze Rome etc. Wir Heinrich von denſelben genaden pfallentzgraue bey Rein vnd Hertzoge in Beirn etc. Vnd ich Oſwald Törringer zum Stain meins egenanten Herrn von Salzburg Haubtman Bekennen offenlichen mit dem Brif vmb den Hinderganken den Heinrich Notthaft vitztumb dez Lanndes in Nidern Beirn, von dez Hochgeborn Fürſten vnd Herrn Hertzog Johannſen von Hollant wegen auf einem vnd der Erwirdig Her Jorig Biſchoue zu Paſſaw dez andern teyls, hinder vns getan habend von ains verſigelten Brifs wegen der do ſagt zway tauſent guldein den Conrat Zachreis dem egenanten Hertzog Johannſen vnd ſeinem Vitztumben vbergeanttwurt vnd ſeinen Willebrif darüber geben hat Alſo was wir zu mynn vnd rechten darumb ſprechen daz wir dez gewalt haben ſullen vnd do Wir bayder teyl red vnd widerred gein einander verhört Haben, So ſprechen Wir gar ainträchtiklich daz der obgenant herr Jörig Biſchoue zu Paſſaw, dem egenanten Heinrichen Notthaft oder wer den ſelben brif Inne hat, die obgenanten zway Tauſent Guldein auf Liechtmessen ſchirſt unverzogenlich aufrichten vnd betzalen ſol zu Scherdingen in den Stat vnd ſol auch dann der egenant Notthaft daſſelb gelt ſicher dahin belaitten vnd wer daz furt dieſelben wider Haym an ir gewar ob man dez begert für ſich vnd der er gewaltig iſt ongeuerd, wir ſprechen auch

all ſcheden ab, die der egenant Heinrich Notthaft vor Vns darumb gemelt hat vnd Wenn der egenant von Paſſaw die obgenanten zwai Tauſent guldein auf die obgenant zeit alſo aufgericht hat. So ſol man im den egenanten ſeinen Haubtbrief vbergeben anuertziehen Ez ſol auch der egenant von Paſſaw all brif die er von dem benanten Conraten dem Zachreiſen von der egenanten zway tauſend Gulden wegen Inne hat, dem egenanten Heinrichen Notthaft vbergeben vnd ſürbas chein Kraft mer haben Wär aber daz er dieſelben Summ auf die obgenant zeit alſo nicht aus richt So mag der egenant Heinrich Nothaft oder Wer denſelben brif Inne hat ſich deſſelben Haubtbrifs wol Halten vnd ſol bey ſeinen Kreften beleiben, daz wir daz alſo erkannt vnd aufgeſprochen haben dez zu vrkund geben wir Jedem tayl einen ſolichen ſpruchbrif mit vnſern anhangenden Inſigeln verſigelten vns an ſchaden. Das iſt geſchehen zu Varnpach an Erichtag nach ſand Laurentzen tag Als man zalt nach Kriſti gepurde Virtzehen Hundert vnd darnach in dem Aindlefften Jare.

LII.

Erzbiſchof Eberhart von Salzburg und Oswald von Törring legen durch ſchiedsrichterlichen Spruch die Fehde zwiſchen dem Herzog Johann von Straubing-Holland und dem Domcapitel von Paſſau bei.

Schärding. 1411. 12. Auguſt.

Wir Eberhart von gotes gnaden Erczbiſchof ze Salczburg. Legat des Stuls ze Rom Ich Oſwald Torringer Hauptman daſelbs ze Salczburg. Bekennen offenlich mit dem brief. vnd tun kund allen gegenwurtigen vnd kunftigen. Als die erſamen Ott Tumbrobſt vnd das Capitel ze Paſſaw. vnd der edel veſte Heinrich Nothaft. Vicztumb in nydern Beyrn. von des Hochgeborn

furſten. Herczog Johannſens Pfallenczgrafens bey Rein. vnd Herczogen in Beyrn vnd ſeinen wegen. vmb all die Sprüch, die der egenant Heinrich Nothaft. zu dem egenanten Otten Tumprobſt, vnd dem Capitel ze Paſſaw, oder Si, zu Im, von des Angriffes, vnd ſchäden wegen, die derſelb Nothaft. dem obgenanten Tumbrobſt vnd Capitel ze Paſſaw, an iren leuten vnd gütern ſol getan haben, vnd auch umb all ander Zuſpruch, die derſelb, Heinrich Nothaft, von Pauls Polhaymer Korherren daſelbs ze Paſſaw wegen zu den offt genanten Tumbrobſt vnd Capitel hat, wie ſich die vncz auf heutigen tag verlauffen habent, mit guter bedächtnuss, hinnder vns ganngen ſind. In ſolher maſſ. das wir vollen gewalt haben zwiſchen In, ze baider ſeit, mynn oder recht zeſprechen, vnd was wir darumb alſo ſprechen vnd erkennen, dabei wellen ſi genczlich beleiben, das ſtät halten vnd volfüren als die Hinderganngbrief die ſi ze baider ſeit darüber gegeben, vnd der yettweder tail ainen ynne habent, vollikdich auſſweiſent, Daz wir darumb alſo auſſgeſprochen haben vnd ſprechen auch wiſſentlich mit dem brief. Von erſt daz all krieg vnd miſſhelung, die zwiſchen In, auf baiden tailen von aller verganngen zeit, vncz auf datum dits briefs, irr frewnt, Helffer vnd diener, Pfaffen vnd Layen, abſind, vnd abſein ſullen, getrewlich vnd angeverde, Denn von der Vänknuss wegen, die an dem Syghaymer chorherren ze Paſſaw geſchehen vnd darumb, ettlich pännig worden ſind, Haben wir denſelben Sighaymer gehoret vnd von Im verſtannden, daz Im darumb genug beſchehen iſt. Daran, In, benuget hat, dauon ſprechen wir, daz die, die alſo von derſelben vänchknuss wegen in den pan geuallen ſein. Bitten ſullen, ſich daraus ze laſſen. vnd zeledigen, darzu ſullen In, die obgenanten der Tumbrobſt vnd Capitel geraten vnd geholffen ſein damit ſi des ledig werden vnd daraus komen. Wir ſprechen auch daz die obgenanten der Tumprobſt vnd Capitel ze Paſſaw all Cenſur, die von der obgenannt ſach vnd Handel wegen auf kirchen vnd lewten geiſtlich vnd weltlichen Perſonen, gelegt vnd komen ſind, wider abtragen. vnd davon bringen ſullen. Auch ſol der obgenant Heinrich Nothaft den obgenanten Tumbrobſt vnd Capitel ze Paſſau. all ir lewt guter vnd gult der er

sich vorbehaltenen, bei einstweiligen Lehn Aeußern, will Er damit beurkundet haben, daß Er der vorgemachte, und von ihme damit gebrauchte Lehnsmann, auch die Ihr Vorgängere gethane Pflichten, Ihr schuldig sey, Er in dem selbe genommen haben, deßwegen widerrieffen mögte. Dann alle übrigens und sonderbare die vorgemelte will von dem andern Theyl und vorbleib. Dabey wir sich mit Ihnen und denen andern Theyln gleichgehalten und Ihnen das ihr selbes Ihrer Gebühr, auch Ihr Gnädig Verordnung Hoffnung und Zuversicht, nachmaligen Ihrer Gnädigen Verordnung zu Sicherung, wo nöthigen von vnder Fraw ing in den Brief dasey auch selbe gemelte Gerichtsbuchstaben vnd in dem Lehnbrief

Die Verpflichtungs-Urkunde des Bernegguters, sich dem schiedsrichterlichen Spruche zu unterwerfen, findet sich im Urkund. Buche, in fasc. Barone-Hagen. Litera Eg. fol. 1451 1454.

LIII.

Ruinguede, Landgrafen von Leuchtenberg, fällt in den streitigen zwischen Bischof Conrad und Herbort von Sattelbogen einen schiedsrichterlichen Spruch.

1311. 5 October.

Wir Ruinguod Lantgrafen von Leuchtenberg gehern vnd bekennen mit disem offenbrif mit dem Brif vmb den Hantvest, der vber disen Gegenbrif stet vnder gedrukt Herr her Gerig Bischof zu Passaw auf einer Seit, vnd her Erhart Sattelpogner auf der andern Seit hinder vns gesetzt haben vmb Ir Brif vnd vrayung die Sy mit einander gehabt haben. Darumb wir Sy gute Freunde sind einander gebeyrnden haben, vnd Sy haben den in chrieh den Sy vns gesetzt haben. Auch sprechen wir nur so der Brestikeit di wir vorgesprochen haben. Vb sich der Erhart

Satelpoger gegen vnſerm obgenanten genädigen herren in ichtem vergeſſen hiet. Darumb ſprechen wir vnſerm genädigen Heren. das er ym einen Dinſt ſol tun wo hin er in haben wil. Alſo das es wider das Lannd wider ſein freund vnd geſellſchaft icht ſey. Vnd zu vrkund geben wir yedem tail des obgenanten ſpruchs den brif alſo beſigelten mit vnſerm aufgedruktchten jnſigel. Der geben iſt an dem nechſten Montag vor ſand Dyoniſen tag. Da man zalt von Chriſti vnſers Herrn gepurdt viertzehenhundert Jar vnd darnach in dem Ainleſten Jar.

LIV.

Die Stadt Passau, in Folge eines schiedsrichterlichen Spruches ausgesöhnt mit Herzog Johann von Straubing-Holland, entsagt dem eingeführten Stapelrecht auf bayerisches Salz, und setzt den Bürger Conrad Zachareis wieder in seine vorigen Rechte ein.

Paſſau. 1411. 23. Dezember.

Wir der Burgermaiſter Richter vnd Ratt vnd gemainclich die Burger der Statt zu Paſſaw, Bekennen offenlichen mit dem brief fur vns vnſer eriben vnd nachkomen, gegenburtigen vnd künftigen Vmb ſolich ſpruch vnd vodrung vnd krieg, Als der Hochgeporen furſt, vnd Herre Her Johanns Phaltzgraf bey Rein vnd Hertzog in nydern Bayren etc. vnd Her Hainreich Nothaft ſein vitztumb an ſtat ſeins vorgenanten Herren Hintz vns gehabt hat vmb die Nyderlegung vnd furfart, des Saltzes tzu Paſſaw, vnd vmb ſchaden vnd auch von Connraden des tzachreyſen vnd ſeins guts wegen, das mit teydingen vnd ſpruchen, die der Hochwirdig furſt vnſer gnediger Here Her Gorig Biſchof tzu Paſſaw vnd der Erberg weis Her Vlreich Probſt Kamrer tzu Regenſprug tzwiſchen vnſer getan habent So ver das die ſelb nyderlegung des ſaltzes hinfur

ſol abſein vnd laſſen die auch ab wiſſentlich mit Krafft des briefs Alſo das ain igleicher autz des vorgenanten, vnſers genedigen Herren Hertzog Johannſen ſeiner eriben vnd nachkomen, land mit ſaltz fur Paſſaw, fur varn mag, nach irem geuallen, an nyderlegung tzu Paſſaw, oder aber daſſelb Saltz nach irer fügſamkait verchauffen vnd geben aynem vnſerm mitburger tzu Paſſaw, Vnd ſy ſullen von vns vnd von den vnſeren hinfur Alſo daran vngeengt vnd vngehindert beleiben treulichen angeuer, vnentgolten der Herſchaft an iren gewondlichen mäuten vnd tzollen als von alter herkomen iſt. Wir verſprechen auch vnſerm vorgenanten Heren Hertzog Johannſen, Das allen den ſeinen den ir gut aufligent oder varent gut in den ſachen yetzu, aufgehalten verheft verchlagt oder verlegt iſt, mit recht oder an recht in den tzwilaüfen, ſo da tzwiſchen vnſer vnd ir gebeſen iſt, Das daz ſelb gut alles, gantzlich ſol ledig ſein ydem mann ſein gut widergeben, vnd des an Vertziechen weltigen trewlichen on geuer, aufgenomen was in offem Krieg varnter hab genomen iſt, Des geleichs ſol vns vnd den vnſern widerumb von im vnd allen den ſeinen anch beſchechen. Vnd was gefangen tzu baiderſeyt vor hannden ſind, vnd all väll vnd verteydingts gelt das nicht betzalt iſt ſol angangs ledig vnd ab ſein angeuer, Vnd alle recht, die tzu baiderſeyt ſich in den ſachen gehandelt habent, Sunderlich tzu Varmpach, ab vnd darümb, ayn gantze bericht ſein, vnd die ſelben gerichts brief die do ſelben vnd anderſwo erlangt ſind, vnd auch all anlas vnd Hindergengbrief tzu baiden ſeyten übergeben vnd getött werden, Vnd ſullen auch hinfur chain chraft nicht haben vnd yedem tail an ſchaden ſein, trewlichen angeuer, Hiet oder gewunn dann der vnſers Herren Hertzog Johannſen, ayner oder mer awz ſeinem land oder der vnſeren gegen ayn ander ichtes zu ſprechen vmb redlich ſach, der ſol dann von dem andern recht nemen, als von alter Herkomen iſt, vnuerlich, Sunderlich ist tzu merkchen, was vnſer mitburger recht erlangt haben, hintz Conrat des tzachreyſen gut vnd hab, die ſelben recht ſullent ab ſein, Vnd wer hintz des benanten tzachreyſen gut vnd hab, icht tzu ſprechen hat, der ſol vnd mag das wol ſuchen mit recht, tzu Paſſaw vnuerlich, Darauf ist

der Hochgeporen furſt Hertzog Johanns etc. Vnſer genadiger Herre worden vnd tzwiſchen im ſeiner erben vnd aller der ſeinen dafur ſich ſein genad hat angenomen vns vnd aller der vnſern vmb all vergangen ſach von aufhaltens oder von anderer ſach wegen, wie ſich die yetzü, in den vergangen kriegen rechten vnd zwilauffen verhandelt haben nichts awſgenommen bis auf hewtigen tag, ayn gantze bericht vnd Son tzwiſchen vns geſprochen vnd von vnſerm genadigen Herren von Paſſaw vnd dem erbern weiſen dem Kamrer von Regensburg geöffent als oben verſchriben vnd berurt iſt, Vnd wellen auch das alſo trewlichen ſtät halden vnd dowider nicht ſein, vngeuerlich Das verſprech wir mit vnſern trewen vnd eren, für vns vnd die vnſern. Das daz alles ſtät vnd vntzebrochen beleib. Darüber tzu ainem warn Vrkund geben wir den brief beſigelten mit vnſerer Stat anhangendem Inſigel fur uns all vnſer eriben vnd nachkomen Das iſt geſchechen do man tzalt von kriſti gepurt Viertzehenhundert Jar vnd darnach In dem aynlften Jar des Mitwochn vor Weichnachten.

LV.

Bischof Georg stellt seinem Capitel wegen einer den von Aichberg und von Stauff schuldigen Geldsumme einen Revers aus.

Passau. 1412. 15. Januar.

Wir Jorg von gots gnaden Biſchoff ze Paſſau Bekennen vnd tun kund offenlich mit dem brief Als vns vnſer Erwirdigs Capitel ze paſſau beſigelt hat ainen Brief gen Jorgen dem Aichperger vmb Sechs vnd dreyſſig Hundert gulden vnd ainen geen Dietreichen dem Stauffer vmb aindleſhundert vnd fünftzig gulden, Darjnn auf geſlagen ſein Sechsthalb hundert gulden Darumb das benante Capitl nicht Sigeln wolt es wer denn das wir dieſelben Sechſthalb Hundert gulden von vnſers ſelbs nutzen vnd

gülten aufrichten wolden. Haben wir In gelobt vnd verſprochen wiſſentlich In kraft ditz briefs, daz wir das ſtet halden vnd volfüren wellen vnd dawider nicht reden noch tun Noch zu dem Benanten vnſerm Capitel, Darumb kain vnwillen haben wellen, vngeuerlich. Mit vrkund des Briefs beſiglten mit vnſerm anhanngunden Inſigel. Geben ze paſſau am freytag vor ſand Anthony tag. Nach criſts gepurd. viertzehenhundert vnd darnach In dem Zwelften Jare.

LVI.

Die Gebrüder Würfel verkaufen ihre Besitzungen zu Gumpendorf an den passauischen Domherrn von Grillenberg Behufs einer von ihm zu Wien gegründeten Stiftung.

Wien. 1412. 20. April.

ICH Hanns vnd ich Vlreich geprueder die Würffel bekennen für vns und für all vnſer erben vnd tuen chund offenleich mit dem brieff. Das wir mit aller vnſer erben gueten willen vnd gunſt mit wolbedachten muet vnd nach Ratt vnſer frewnt zu der czeit da wir es mit recht wol getuen mochten. Verchauft haben vnſers Rechten freyn Aigens die Gult vnd gueter als die hernach an dem brieff geſchriben ſtent gelegen ze Gumpendorff vnd die mit der Summ bringent drew phunt drey ſchilling vnd ainen vnd Czwainczig phening Wienner Munzz geltes die Gruntrecht vnd pürkrecht ſind vnd die Järleich dye hernach benanten leüt diennt Item Hanns Perman von aynem virtail czwainzig phenning Item Hans Scharffenperger von aynem Haus vnd der hofſtat daran Sechs vnd dreiſig phening Item aber der ſelb Hans Scharffenperger von ainem haus vnd der hofſtat daran Sechs vnd dreyſig phening cze Gruntrecht vnd Sechczig phening cze purkrecht Item Andre von Schadwienn vnd Kathrey ſein Hauſ-

fraw von ainem Haus vnd ainer halben hofſtat hinden daran aynen vnd czwanzig phening Item Jörg Boſch von ayner halben hofſtat ainen vnd zwainczig phening Item Niclas Reſch von ainer halben hofſtat Sibenthalben Schilling phening cze Purkrecht Item Philipp Hayder von aynem Haus vnd der hofſtat hinden daran Sybenthalben Schilling phening cze Purkchrecht Item Hanns Chrueg von ainer halben hofſtat ain halb phunt phening cze Purkchrecht Item Hanns Scharffenperger von czwayn Hofſteten vnd iſt ain Saffran Garten zwen vnd Sybenczig phening Item Niclas verber von aynem achtail Weingarten fünff phening Item Gotſchalch Pirchartſtorffer dint von zwayn achtailen Weingarten, Achtthalben vnd czwainczig phening ains gelegen zenechſt Niclaſen dem Verber dinnt fünf phening vnd das ander dint dritthalben vnd czwainczig phening. Item Jorg Sparr dint von Ainem Achttail Weingarten dritthalben vnd czwainczig phening. Die vorgenanten Gult vnd was darczu gehört zeueld vnd zedorff es ſey geſtifft oder vngeſtifft wie das genant iſt haben wir Recht vnd redleich verchauft vnd geben mit allen den nützen vnd Rechtten als Wir Sy yn aygens gewer Innegehabt vnd her pracht haben vnd als Sy von alter herchommen ſind vmb ſiben vnd dreiſſig phunt Wienner phennig der wir ganez vnd gar verrichttet vnd gewart ſein dem Erſamen Herrn Herrn Andren von Grillemberg Chorherr vnd Official des Tumbs ze Paſſaw vnd die zeit Obriſter Caplan vnſer frawn Cappellen gelegen auf der Stetten ze Wienn der dieſelben Gult gechauft hat vmb ſein lediges varundguet zu dem frue Ambt der heiligen driualtichait das er daſelbs gewidemt vnd geſtifft hat fürbas die benanten Gult dapey zepeleiben als ander Gult vnd güter die darczue gehorent vnd die er darczue gechauft vnd gewidemt hat ledigleich an alle irrung vnd hindernüſſe. Wir ſein auch mit ſambt vnſern erbern (erben) vnuerſchaidenleich der vorgenanten Gult vnd zugehorung als uor geſchriben ſtet des egenanten Herren Andreſen vnd ſeiner nachkomen verbeſer der egenanten vnſer frawn Capellen vnd des benantem Ambts der heiligen Driualtichait Recht gewern vnd ſcherm für alle anſpruch als Aigens vnd des Landes ze Oſterreich Recht iſt. Wer aber das ym oder ſeinen nach-

kommen verbeſern der egenanten Cappellen mit Recht daran icht abgieng oder ob In icht Chrieg oder zuſpruch daran auf erſtunden von wem das Wer mit Recht was Sy des ſchaden nement das ſullen wir In alles aus Richtten vnd widerchern an allen iren ſchaden, vnd ſullen Si das haben dacz vns vnuerſchaidenleich, vnd auf allem vnſerm guet das Wir haben yn dem land Ze Oeſterreich oder wo wir es haben, Wir ſein lebentig oder tod vnd das der Kauff furbas alſo ſtet vnd vnczebrochen beleib Des Ze vrchund geben Wir obgenanter Hans vnd Vlreich den brieff czu einer waren vrchunde beſigit mit vnſer bayder an hangunden Sigeln vnd des Erbern Weiſen Wolfharz des Inprukker de czeit vnſers genedigen herrn vnd fürſten Herczogen Albrecz Herczogen cze Oeſterreich In dem Ratt der Stat ze Wienn anbalt den Wir des ſleyzzichleicht gebeten haben das er des handels czeug ſey mit ſeinem anhangunden Sigel ym vnd ſeinen erben an ſchaden Geben cze Wienn am Mitich vor ſand Jorgentag da man czalt nach Criſtigepuerd vierczehundert Jar vnd darnach in dem zwelftiſten Jar.

LVII.

Herzog Albrecht von Oesterreich räumt dem Bischof Georg für eine ihm schuldige Geldsumme die Veste Tulbingen auf dem Tulnerfelde mit den dazu gehörigen Dörfern und dem Rechte ein, diese Besitzungen auf seine Erben zu übertragen.

Wien. 1412. 10. July.

Wir Albrecht, von gotes gnaden, Hertzog ze Oeſterreich, ze Steyr, ze Kernden, vnd ze Krain, Graue ze Tyrol etc. Bekennen, vnd tun kunt offenleich mit dem brief, für vns, vnd vnser erben. Wan vns der Erwürdig, vnſer Lieber frewnd, her Jörig, Biſchof ze Paſſaw, durch ſunder gunſt vnd frewntſchafft willen,

gäntzleich begeben hat, der Newn Tauſent, vnd dreyer Hundert phunt phenning, die Im, an den Sechs Hundert phunt phenningen gelts, ſo Im weilent der Hochgeborn fürſt, vnser lieber Herr vnd Vater, Hertzog Albrecht, ſeliger Gedechtnuzz, zu ſeinen Lebtagen hett verſchriben, nach der Brief Lautt, die er Im, daruber hett geben, vnd die er vns zu vnſern Handen wider geantwurtt hat, meniger Jar, vntz her verſeſſen ſind worden, vnd vns dartzu an denſelben Sechs hundert phunten gelts, ierleich nachgelaſſen hat, Dritthalb Hundert phunt pfenning gelts. Dauon haben wir, Im, durch pilleicher Dankperkait, vnd durch ſeiner willigen vnd vleiſſigen Dienſt willen, die er weilent vnſern lieben Herren Enen vnd Vater, Hertzogen zu Oeſterreich etc. ſeliger gedechtnuſſ, vnd vns, vntzher getan hat, vnd noch hinfür wol getun mag vnd ſol, gegeben, vnd geben auch Wiſſentleich mit krafft ditz briefs, vnser veſt zu Tulbingen, gelegen auf dem Tullnerueld, mit den Dörffern zu Steſtorff, vnd ze Cheizleinſtorff, vnd mit allen andern Dörffern, Leuten, nutzen, gülten, vnd zugehörungen, Sy ſein aigen oder lehen, nichts auſgenomen, als die, Die Hochgeborn fürſtinn fraw Beatrix von Nüremberg, Hertzoginn zu Oeſterreich etc. vnser liebe fraw vnd An, vntz her ynngehebt hat, vnd noch ynnhat, Doch vnengolten vns, vnd vnſern erben, an vnſern Weinvngelten, die wir darauf haben. In ſölicher maſſ, wenn dieſelb vnser liebe fraw, vnd An die die egenant Veſten zu iren Lebtegen ynnhaben ſol, mit dem tod abgeet, daz denn dieſelb Veſt zu Tulbingen, mit allen zugehörungen, als vor benant ſind, auf den obgenanten von Paſſau, geuallen vnd erben ſol, ynntzuhaben, ze nützen, vnd ze nieſſen, vnd allen ſeinen frumen damit zu ſchaffen, wie Im das aller peſt füget, oder wolgeuellet, Vnd ſullen vnd wellen wir In, dann dabei ſchirmen vnd halten, vor gewalt vnd vnrechten, an geuer. Wer aber daz er vor der egenanten vnſrer lieben frawn vnd Anen, mit dem tod abgieng, vnd daz er die vorgenante Veſt, mit irr zugehörung, yemant geſchafft oder gemacht hiett, auf den, oder dahin ſol dann dieſelb Veſt nach abgang derſelben vnſrer frawn vnd Anen geuallen, an irrung vnd Hindernuſſe. Ob er aber die yetzgenant vnser frawn vnd

Anen, des erpitten, oder ſolich tayding mit ir getun möcht, daz Sy Im derſelben Veſten, bei iren Lebentigen zeiten abtreten wolt, wie ſich das fügte, dartzu geben wir auch vnsern Willen vnd gunſt, mit Diſem Brief, die yetzgenant Veſten denn von Im ledikleich ynntzuhaben, ze nutzen, vnd ze niessen, an irrung, vnd in den Rechten, als vor begriffen iſt, vngeuerleich. Mit vrkunt ditz Briefs Geben ze Wienn, an Suntag, nach Sant Vlreichs tag. Nach Kriſti gepurd Viertzehenhundert iar, Darnach in dem Zweliſften Jar.

LVIII.

Caspar von Frauenhofen erklärt, daſs er für alle seine Anfoderungen an Bischof Georg befriedigt worden sey.

1412. 31. August.

Ich Kaſpar von Frawnhoffen vergich Offenleich an dem Brieff allew Den Dew in horent Oder leſſentt von ſolcher zwſpruch vnd abſagens wegen Das ich getan hett von meiner Dinſſt wegen dem Hochwirdigen Fürſten vnd Herrn herrn Gorigen Piſchollff zw Paſſaw meinem genadigen Hern Das mich Darvmb mit yem mein Vetter Graff Etzell von Orttenberg trewleichen vnd frewntleichen mit einander verricht hatt auff ein gantz end an geuerleich allſo Das ich hin für noch mein eriben gein mein obgenantten herrn von paſſaw noch zw ſeinem gotzhaws Nymermer chain anſprach haben ſcholl von der obgenantten zwſpruch wegen trewleichen an als geuör vnd Des zw einer varen vrchund gyb ich meinem Obgenantten genadigen Herrn von Paſſaw Den brieff verſigelt mit meinem inſigel vnd zw einer merorn Zewchnus vnder meines lieben vettern graff Etzleins inſigl Der Das awch an Den brieff geleget hatt Durch meinen willen yem vnd ſeinen eriben an ſchäden. Der brieff iſt geben do man zallt von Chriſſt gepurd virzehen Hundert Jare vnd Dar nach in dem zwelfften jar Des mitichs an ſand gylligen abent.

LIX.

Sententia excommunicatoria, lata per Wenceslaum decanum pataviensem contra Henricum Schetzel, eo quod Jacobum de Lak presbiterum aquileiensem enormiter vulnerasset.

Pataviae. 1412. 5. Oct.

Wenzeſlaus ſancte Sedis apoſtolice prothonotarius Decanus Patauienſis Iudex ordinarius ad infraſcripta. Vniuerſis et ſingulis,. eccleſiarum parochialium Rectoribus plebanis et viceplebanis, per Ciuitatem et dioceſim Patauienſem. vbilibet conſtitutis Salutem in domino. Quia comparente (comparuit) coram nobis in domo habitationis noſtre honorabilis vir dominus Jacobus de Lack preſbiter Aquilegenſis Dioceſis proponendo quomodo eſſet homo pacificus. nulli iniuriam inferens. et preſertim. cuidam Henrico Schetzel pro clerico Patauienſi ſe gerenti. qui illis non obſtantibus, ante plures annos. ipſum iniurioſe gladio humeris ſuis circumcincto, inuaſiſſet. Et tandem ipſum cum quodam cancro. ſtagneo proiciendo. ad capud vſque ad magnam ſagwinis effuſionem enormiter uulneraſſet, cuius quidem vulneris cicatricem, nobis in preſentia plurimorum oſtendit. Et idem Henricus hucuſque ſe reconciliare cum dicto presbitero minime curaſſet, Noſque attendentes malicijs hominum eſſe obuiandum propterea Dictum henricum Schetzel in valuis eccleſie Patauienſis, per noſtras literas patentes. cum in propria. perſona in domo habitationis ſue. in Ciuitate patauienſi. inueniri non poterat, citari mandauimus, ad octauam diem Ad videndum et audiendum. ſe Sententias maioris excommunicationis propter dictam iniurioſam iniectionem manuum et enormem leſionis et ſagwinis effuſionem declarare incidiſſe. Quo termino videlicet octaua die aduenıente et nos pro tribunali ſedentes et ipſo henrico Schetzel

non comparente, nec termino huiusmodi in aliquo ſatiſſaciente, ipſum reputauimus contumacem, Etiam de veritate premiſſorum diligenti inquiſitione prehabita Inuenimus predictum Henricum in premiſſis eſſe culpabilem Ideirco ipſum Sententias maioris excommunicationis dampnabiliter incidiſſe declarauimus et preſentibus declaramus Ipſumque ſic denunciari debere, quem et nos preſentibus ſic denunciamus. Quocirca vobis dominis omnibus et ſingulis ſupradictis in uirtute ſancte obedientie et ſub excommunicationis pena. quam in vos et quemlibet vestrum trium tamen dierum canonica monitione premiſſa ferimus et etiam promulgamus in hijs ſcriptis, Quatenus dictum henricum, singulis diebus dominicis et feſtiuis pulſatis campanis accenſis candelis et demum extinctis ac in terram projectis ſic ut premittitur coram fideli populo et in ſermonibus ac eccleſiis vestris publice excomunicetis et denuncietis ac excomunicatum denunciari faciatis. ab omnibus Chriſtifidelibus arcius euitari Abinde non cessantes donec aliud a nobis, uel Superiori noſtro habueritis in mandatis, et eccleſie ac noſtris paruerit mandatis. de executione veſtra nos legitime certificare curetis ſub pena predicta. In quorum omnium et ſingulorum fidem et teſtimonium premiſſorum, has preſentes literas noſtras fieri fecimus et ſigillo noſtro duximus roborari. Datum et actum Patauie jn Curia noſtre habitationis Sub Anno a natiuitate domini Milleſimo Quadringenteſimo duodecimo Indictione Quinta die Mercury quinto Menſis Octobris hora veſpertina Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto patris et domini noſtri domini Johannis diuina prouidentia pape Viceſimitercii. Anno Tercio. Preſentibus ibidem diſcretis viris domino Thoma Groſſel preſbitero et Nicolao Piſtore de Miſſna clerico. Miſſnenſis et Patauienſis dioceſis.

LX.

Bischof Georg beurkundet dafs er seinen Marschall Georg Aichberger von Moos und andere Edelleute, die einer Geldschuld wegen sich für ihn bei Andreas von Schwarzenstein verbürgt haben, schadlos halten werde.

Passau. 1413. 7. Februar.

Wir Jörg von gotes gnaden Bifchof ze Paffau. Bekennen vnd tun kunt offenlich. Als fich vnfer lieben getrewen Jorg Aichperger im Mos vnfer Marfchalch, Heinreich Puchperger vnfer Pfleger auf fand Jorgenperg ob Paffau Pilgreim Rotawer Hanns Geyfelperger vnd Philipp Holczhaimer vnfer Mautter ze Paffau gen vnferm lieben getrewen Andreen Swarczenftainer vnferm Pfleger zu Fürftenegk feiner Hauffrawen vnd Iren Erben, vmb Sechzehenhundert guldein new vnnger vnd Ducaten In zu vnfer frawen tag zu liechtmefs fchierftkunftig, hie ze Paffau aws zerichten durch vnfer fleiffigen pet willen ze Selbftfcholn vnd Porgen verfchriben haben. Geloben wir In, bei vnfern gnaden vnd trewn, daz wir Si an allen Iren fchaden, von der felben porgfchaft entledigen vnd bringen wellen, Ob Sy aber der icht zu fcheden kemen, wie fo die genant weren, die fullen vnd wellen wir In zufampt dem Haubtgut, ob Si das auch ausgericht vnd gegeben hetten, widerkeren, vnd fullen Si das haben, zu vns, vnd darzu auf aller vnfer vnd vnfers Gotfhaus, hab vnd gut, Wo wir das vberal ynndert haben oder laffen nichts aufgenomen, der Si fich auch felber, an vnfer vnd menikleichs irrung vnd widerred vnderwinden die innehaben nutzen vnd nieffen mügen, fo lang vntz Si Haubtguts vnd fcheden vollikleich dauon bekomen vnd betzalt werden, Vnd fullen Wir, noch yemand ander von vnfern wegen, nichts dawider reden oder

tun, noch ſchaffen oder geſtatten getan werden, in dhainerlay weis. Was wir aber, dawider redten, oder tetten, es wer mit geiſtlichem oder weltlichem Rechten, oder an Recht, wie ſich das füegte, des haben wir vnrecht, Vnd es an aller ſtat verloren, vnd Si gentzlich gen vns behabt vnd gewunnen an all argliſt vnd geuerde. Mit vrkund des briefs beſigeltes mit vnſerm vnd vnſers Erwirdigen Capitels hie ze Paſſau anhangenden Inſigeln, das ſein Inſigel zů zeugnuſs an den brief hat henken laſſen, doch Im vnd ſeinen leüten vnd gutern, die es beſunder hat an ſchaden. Geben zu Paſſau an Eritag nach ſand Dorotheen tag Nach Chriſts gebürd vierzehenhundert vnd in dem dreyzehenden Jare.

LXI.

Bischof Georg leistet dem Hans von Frauenberg zu Frauenberg wegen einer ihm schuldigen Geldsumme Bürgschaft.

Passau. 1413. 21. Februar.

Wir Jorg von Gotes gnaden Biſchof zu Paſſaw. Bekennen vnd tun kunt offenleich, daz wir, dem Edeln vnſerm Beſunder Lieben Hannſen Frawnberger dem Eltern zu Frawnberg vnd ſeinen Erben ſchuldig worden ſein vnd gelten ſullen Tauſent guldein new Vnnger vnd Ducaten, die gut in Golde ſein, vnd die rechten Wag wol haben, Die Si vns, zu vnſerer vnd vnſers Gotſhaus merklichen notdurft berait gelihen habent, vnd der wir Si hinwider, mit guten newen Unngern vnd Ducaten, die die rechten wag wol habent richten vnd weren ſullen vnd wellen, ze Lanntzhut oder hie in vnſerer Stat zu Paſſau, an der zwaier ſteet ainer, Da In das, aller peſt geuellet vnd fuegleich iſt zu vnſerer frawen Tag zu Liechtmeſs ſchierſt künftig an all widerred geuerd vnd verziehen, Vnd zu ainer peſſern ſicherhait, Haben wir In, zuſampt vns vnuerſchaidenlich, zu Selbſcholn

vnd Porgen geſatzt, vnſer lieben getrewn, Jorgen Aichperger imm Mos vnſern Marſchalch, Heinreichen Puchperger, vnſern Pfleger auf ſand Jörgenperg ob Paſſau, Pilgreimen Rotawer zu Madaw Andreen Swartzenſtainer vnſern Pfleger zu fürſtenegk vnd Philippen Holtzhaimer, vnſern Mautter ze Paſſau. In ſolher Beſchaiden Ob wir Sy, der vorgenanten Summ guldein nicht auf die egenanten friſt als vor geſchriben ſteet, richten vnd werten, So habent Sy vollen gewalt vnd recht, vns vnd die egenanten vnſer Selbſcholn vnd Porgen, darumb manen zu Laiſten vnd wenne wir alſo mit briefen oder Worten vnder awgen, von In gemant ſein, So ſullen darnach ze ſtund, vnſer yeglicher, ainer auf den andern nicht zu waigern ainen erbern diener mit ainem Knecht, vnd zwain Laiſtpern pherden, gen Lanntzhut oder Her gen Paſſau, an der zwaier ſteet, aine, dahin es In, aller peſt fueglich iſt vnd geuellet in ain erbers Gaſthaus, darin Si vns beſchaident, vnd weiſent ſchiken vnd inlegen, die ſullen dann daſelbs vnd darinne innligen, vnd Laiſten, als innligens vnd Laiſtens Recht iſt, vnd nicht aufkomen, Sy ſein dann vor Irr egenanten Summ gulden, gentzlich aufgericht vnd gewert. Wer aber, daz In die Laiſtung verzogen wurde wie ſich das fügte was Sy des denn ſcheden nemen wie ſo die genant ſein mochten, die Ir ains an Ayd, ſeinen ſlechten worten darumb zu gelauben, geſprechen möchte, die ſullen vnd wellen wir In zu ſampt dem egenanten Haubtgut gentzlich aufrichten vnd widerkern, Vnd ſullen Sy das haben, zu vns, vnd vnſern trewn, Vnd darzu auf aller vnſerr, vnd vnſers Gotſhaus vnd auch der obgenanten vnſerer Selbſcholn Vnd Porgen hab vnd gut, wo wir die vnd das vberal ynndert haben oder laſſen, wie ſo das genant iſt, nichts aufgenomen der vnd des Sy ſich auch ſelb, an vnſer, vnd menikleichs irrung vnd widerred vnderwinden mügen, vnd die vnd das inne haben nutzen vnd nieſſen ſo lang, vntz Si Haubtguts vnd ſcheden, vollikleich dauon Bekoment, vnd gewert werdent, vnd ſullen wir, noch yemand ander von vnſern wegen, nichts dawider oder tun in dhainerlay weis. was wir aber dawider redten oder tetten, in welcher weis, das geſchehe, es wer mit Recht geiſtlichen oder weltlichen, oder an Recht;

des haben wir alles vnrecht, vnd es verlorn vnd Sy das an aller ſtat behabt vnd gewunnen. In welhen Herſcheften Lannden gepietten oder Gerichten, Sy auch vnſer hab vnd gut ankemen vnd funden, vnd ſich des alſo vnderwunden, dawider ſullen Sy, nicht getan noch gefreuelt haben, Sunder ob In darumb ichts, auferſtunde wie ſich das fuegte, Des ſullen Si, vnengolten beleiben, vnd wir In es richtig machen vnd auſtragen. Wer auch den brief, mit Irem gutlichen willen inne hat oder fürbringt, der hat, alle die Recht, Die In oben ſind verſchriben. Mit vrkund des Briefs beſigeltes mit vnſerm, vnd der egenanten vnſer Selbſcholn vnd Porgen; aygen anhangunden Inſigeln. Geben zu Paſſau an Eritag vor ſand Mathiastag des Heiligen Zwelfpoten Nach Chriſts Geburd vierzehenhundert, vnd in Dreyzehenden Jare.

LXII.

Bischof Georg verpflichtet sich, dem Herzog Albrecht von Oesterreich und dessen Räthen mit seinem Beirathe und seiner Hülfe zu dienen.

Lintz. 1413. 29. July.

Wir Jorg von Gots gnaden Biſchof ze Paſſaw. Bekennen vnd tun kund offenlich mit dem brief. Als wir vns mit vnſern Dienſten, hinder den Hochgeborn fürſten, Hertzog Albrechten, Hertzogen ze Oeſterrich etc. vnſern Lieben gnedigen Herren yetz verphlichtet haben. Alſo geloben vnd verhaiſſen wir mit vnſern trewen an aydes ſtat, Den edlen vnſern ſunderlieben Reinprecht von Walſſe Deſſelben vnſers Herrn Hofmaiſter, vnd Haubtman ob der Enns Leopolden von Ekhartzaw vnd Pilgrein von Puchaim ſeinen Reten, daz wir all deſſelben vnſers herrn ſachen wa die an vns gelangen, mit ſampt In ainhelliklich getrewlich wiſſentlich vnd vngeuerlich, treiben vnd Hanndlen vnd

darjnn dhain sundernuss nicht haben sullen, Vnd ob Si all oder ir ainer oder zwen, von vnsers egenanten herrn oder seiner Sachen wegen Die Si triben gen yemant In welhem wesen, oder wirden der wer in Veintschafft, vnwillen oder vngnad kemen. wie sich das fügte, gen dem sullen vnd wellen wir In getrewlich beigestendig geraten vnd geholffen sein, nach allem vnserm vermugen vnd Si darjnn nicht lassen in dhain weis angeuerd Vnd dise aynung vnd verschreibung sol krafft haben vnd weren funf gantze Jar, die von Datum des Briefs nechst nacheinander künftig sind. Mit vrkund des briefs. Geben ze Lintz an Sambtztag vor sand Peters tag ad Vincula. Nach crists geburde viertzehenhundert vnd darnach in dem Drewtzehenden Jare.

LXIII.

Herzog Albrecht von Oesterreich weist dem Bischof Georg, der ihm als Rath zu dienen sich verpflichtet hat, eine jährliche Rente auf das Hubmeister-Amt in Oesterreich an.

Lintz. 1413. 30. July.

Wir Albrecht von gotes gnaden, Hertzog ze Oesterreich, ze Steir, ze Kernden, vnd ze Krain, Graue ze Tyrol etc. Bekennen. Als der Erwirdig vnser lieber frewnd, her Jörig Bischoue zu Passaw, sich vns zu dienn, vnd vnser Rat ze sein, verwangen hat. Daz wir Im, vmb sölich sein dienst gelobt haben iericleich ze geben, Anderthalb Hundert phunt phenning, die Im vnser Hubmaister, von den nutzen, die er von vnsern wegen innymet, alle Jar raihen vnd geben sol, zu den vier Quatembern im Jar, als gewönleich ist. Dauon schaffen wir mit vnserm getrewn, Berchtolten von Wangen, vnserm gegenwürttigen Hubmaister, oder wer ye künfticleich vnser Hubmaister wirdt, vnd

wellen ernſtleich, daz er, den vorgenanten von Paſſau, vmb dieſelben anderthalbhundert phunt phenning, alle Jar alſo fürderleich, vnd an uertziehen auzricht vnd betzale, zu den vier zeiten, als vor beruret iſt. Wan was, er Im, der, ye alſo betzalet vnd auzrichtet, der ſagen wir, In gentzleich ledig vnd los, vnd wellen Im, die, an ſeinen Raittungen ye legen vnd abziehen. Doch die weil der egenant von Paſſau in vnſerm dienſt iſt, vnd vntz an vnser widerrufen, an geuer. Mit vrchunt ditz briefs. Geben ze Lyntz, an Suntag nach Sant Jacobstag. Nach Kriſti gepurd, viertzehenhundert Jar, darnach in dem Dreytzehenten Jar.

LXIV.

Herzog Albrecht von Oesterreich weifst eine dem Bischofe Georg schuldige jährliche Gülte von vierthalb hundert Pfund Pfennigen auf die Ungeldsgefälle zu Vischamünde, Schwabdorf und Wels an.

Lintz. 1413. 30. July.

Wir Albrecht von Gotes gnaden Hertzog ze Oeſterreich ze Steyr ze Kernden vnd ze Krain Graue ze Tyrol etc. Bekennen vnd tun kunt offenleich mit dem Brieue für vns vnd vnser Erben. Als vns der Erwirdig, vnser lieber freund her Jörig Biſchof ze Paſſaw, durch ſunderer freuntſchafft willen nachgelaſſen hat Dritthalb Hundert pfunt phening, an den Sechs Hundert phunden ierleicher Gülte, die Im weilent der Hochgeborn Fürſte vnser Lieber Herre vnd Vatter Hertzog Albrecht Hertzog ze Oeſterreich etc. ſeliger Gedechtnüſſe zu ſeinn Lebtegen verſchriben hett zugeben, vnd Darumb er geweiſet ward auf die Veſt vnd den Markt ze Medling vnd auf vnſern Weinvngelt zu ſand Pölten als das in den Brieuen die Im, derſelb

vnser lieber Herre vnd Vatter darumb geben hett aigenleich was begriffen dieselben brief, vns aber, der yetzgenant von Passaw zu vnsern Handen vbergeben hat. Daz wir Im dadurch vnd auch von seinr dienst wegen, die er dem egenanten vnserm Lieben Herren vnd Vatter Hertzog Albrechten seligen vnd vns vntz Her getan hat, vnd auch hinnenthin wol getun mag vnd sol, gelobt vnd verhaiffen haben, Wissentleich mit Krafft ditz gegenwurttigen Briefs, die Vierdhalbhundert pfunt Pfening, so Im vber die egenanten dritthalb Hundert phunt phenning, noch gepürent, nu fürbazzer zu seinn Lebtegen iericleich zu geben vnd zu rayhen der Im Hundert vnd Fünftzig pfunt von den Nutzen vnsers Vngelts zu Vischamunde vnd ze Swabdorff darumb er ierleich verlassen wirdet, vnd di vbrigen zway Hundert pfunt phenning von den Nutzen vnsers Vngelts zu Wels zu den vier Quatembern im Jare als gewonleich ist, geuallen sullen, vnd mit der ersten Quatember, anzeuahen zu Sant Michels tag schierist koment. Dauon emphelhen wir vnsern getrewn den gegenwürttigen vnsern vngeltern ze Vischamunde zu Swabdorff vnd zu Wels oder Wer ye vnser Vngelter da werdent vnd wellen ernstleichen, daz Sy den egenanten von Passau, derselben Vierdhalbhundert pfunt pfenning von den Nutzen derselben vnser Vngelt, alle Jar, also fürderleich, vnd anc vertziehen aufrichten und betzalen, zu den Vier zeiten, als vorbenant ist. Wan was Sy Im der also aufrichtent vnd betzalent der sagen Wir Sy gentzleich Ledig vnd los, vnd wellen In die, an iren Rayttungen ye legen vnd abziehen. Ob aber der egenant Vngelt ze Vischamunde vnd ze Swabdorff zu dhainer zeit höher, dann vmb Hundert vnd Fünftzig pfunt phenning, gelassen wurde dieselb Höchung, sol vns oder vnsern erben, gerayhet werden. Wurde er aber zu dhainer zeit mynner dann vmb dieselb Summ verlassen, denselben abgang sullen wir Im anderswo von vnsern Nutzen erstatten angeuerd. Es ist auch Beredt, datz wir denselben Vngelt ze Vischamunde vnd ze Swabdorff des vorgenanten von Passau Leutten für ander Leutt ierleich verlassen sullen vnd wellen doch vmb ein sölhe Summ die ander Leutt dauon raichten vnd geben. Mit vrkunt ditz Briefs. Ge-

ben ze Lyntz an Suntag nach Sand Jacobs tag des Czwelifboten Nach Kriſti Gepurde Vierzehenhundert Jar darnach in dem dreizehenden Jare.

LXV.

Der paſſauiſche Marſchalk Georg Aichberger und der oeſterreichiſche Landeshauptmann Andreas Herleinsperger beſeitigen die Irrungen zwiſchen Biſchof Georg und dem Hans von Leutfaring durch einen ſchiedsrichterlichen Spruch.

Paſſau. 1413. 6. Dezember.

Ich Jorg Aichperger zu Seldnaw Marſchalch des Hochwirdigen fürſten meins gnedigen Herren herrn Jörgens Biſchoues ze Paſſau vnd ich Andree Herleinſperger verweſer der Haubtmanſchaft ob der Enns Bekennen vnd tun kunt offenlich. vmb ſolich ſtozz miſſhellung vnd zuſpruch, ſo der egenant vnſer gnediger herr von Paſſau ains tailes vnd der erber Hanns von Leutfaring der Junge des andren, wie si die geneinander gehabt, vnd ſich zwiſchen Ir, auf Baiden tailn von verganger zeit, vntz auf den Heutigen tag haben verlauffen nichts aufgenomen noch hindan geſatzt, als Sy der hinder vns gegangen, vnd bei vns beliben ſein, nach laut vnd ſag der hindergangbrief, die wir darüber von In baiden haben, was wir darumb, nach Irer baider fürgab erkennen vnd ſprechen, daz Si dabei beleiben, das ſtet halten vollfürn, vnd ſich daran wol benügen laſſen ſullen vnd wellen, Alſo ſprechen wir darumb aws veraintlich vnd wolbedechtlich wiſſentlich mit diſem brief, als hernach geſchriben ſteet. Von erſt, daz der egenant vnſer herr von Paſſau von aller verganger Sach wegen, als oben Begriffen iſt, des vorgenanten Hannſen von

Leutfaring gnediger herr ſein, vnd Im die nymermer zu geſuchen, noch auch derſelb von Leutfaring, hinengegen, wider vnſern Herren von Paſſau, oder ſein Gotſhaus des geleichen erheben noch treyben ſol angeuerde. Item ſo ſprechen wir, datz vnſer Herr von Paſſau demſelben Hannſen von Leutfaring geben vnd aufrichten ſol zu ſand Michelstag ſchierſt künftig vier vnd Sybentzig phunt phening ſolher Münzz die dann ze Paſſau in der Stat gib vnd geb iſt, Vnd ſeinem vettern Hannſen von Leutfaring dem eltern, den Quitbrief, der ſechs vnd fünftzig phunt, vnd ſiben Schilling phenning aufweiſet auch der werung ze Paſſau ze ſtunden geben vnd widerantwurten, wann er des begeret. wir ſprechen auch daz ſich vnſer herr von Paſſau ſol verſuchen, an den edeln Sygmunden von Polnhaim ſeinen Diener, ob er, mit Im aufgetragen muge, daz ſein Diener, den egenanten Hannſen von Leutfaring den Jungen, der zwai vnd dreiſſig phunt phening die Si, an In vordernt begeben vnd ledig ſagen, möchte das aber nicht geſein, So ſol vnſer herr von Paſſan demſelben Hannſen von Leutfaring, die ſelben zwiſchen hinn vnd dem Prehentag ſchierſt künftig aufrichten vnd betzalen onuerziehen vnd darumb dann, von des vorgenanten von Polnhaim Dienern, vnd ſuſt allermenikleichſ zuſpruch Beleiben Vnd ſein. Item ſo ſprechen wir auch, daz der obgenant Hanns von Leutfaring der Junger von ſolher Sach wegen die er wider den obgenanten vnſern Herren von Paſſau getan hat, Im vnd ſeinem Gotſhaus mit ſechs Spieſſen gewertig ſein, vnd damit dienen ſol, ein Moneid des gegenwurtigen iares, in vnſers Herren von Paſſau Koſt, vnd auf ſein ſelbſt ſcheden, wann er In vordert, vnd dann alſo zu Im, oder ſeinem Anwalt kumpt getreulich vnd vngeuerlich. Des zu vrkunde geben wir yedem tail, ainen ſolchen Spruchbrief mit vnſer baider aygen anhangenden Inſigeln beſigelt. Geben ze Paſſau an ſand Niclastag, Nach Kriſts geburde vierzehenhundert vnd in dem dreyzehenden Jare.

LXVI.

Graf Johann von Schaumberg erkauft auf ſeine Lebensdauer vom Biſchofe Georg von Paſſau eine jährliche Weinlieferung aus den hochſtiftiſchen Weinzehnten zu Stein, Crems und Leubs.

Schaumberg. 1414. 1. Februar.

Wir Johanns Graue zu Schawnberg. Bekennen vnd tun kunt offenlich mit dem brief für vns vnd all vnser erben, Daz wir mit guter vorbetrachtung, vnd nach Rat vnsrer Rete, mit dem Erwirdigen Herrn Jorgen Biſchouen ze Paſſaw, vnſerm lieben freunde, ainen ſolhen gewerb getan haben, daz wir auf vnſern leib allain vnd nicht verrer in rechts leibgedings weyſe gekaufft haben, aus ſeinen Zehenten, die er vnd ſein Gotſhaus haben zu Krembs, zu Stain, vnd zu Lewbs vnd davmb In ainer meyl, enhalb Tunnaw auf dem Lannd darinn Krembs Stain vnd Lewbs leit, vierczigk dreiling Wein die Im ierlich in den egenanten ſeinen zehenten werden vngeuerlich vnd haben Im darumb aufgericht vnd bezalet ain merkliche Summ gelts vnd ſol vns der vierczigk dreyling wein aus den vorgenanten ſeinen Zehenten vor meniklichen aufrichten vnd er vnd ſein nachkomen ſullen vns die ierlichen vntz an vnſern tod, an alles verczichen, vnd an all vnser müe vnd ſchaden gen Aſchach an den Hefftſtechen antwurten, yedes Jares zwiſchen ſand Michels vnd ſand Marteins tag, vnd wann die wein gen Aſchach komen, So ſullen Wir Si, furderlichen ſchaffen ab zuziehen vnd vber drey tag daſelbs an den ſcheffen nicht ligen laſſen vnd ſoll auch in yedem Dreyling vier vnd zwainczig Oeſteremer Weins ſein, vnd ſullen vns auch die egenanten wein mit full vnd gern ordenlich aufrichten vnd bewaren vnd darinn nicht verczichen als lang vnts Si vns die ierlich geantwurten als vor gemeldet

iſt, fuget vns dann, daz wir vnser boten bei den wein haben wellen in dem Leſen vnd auf dem Waſſer, das mugen wir auch wol getun. Geſchech aber, da Gott vor ſey, daz In in den egenanten Zehenten als vil wein nicht wurden, welhes iares das geſchech, vnd von welhen dingen ſich das fuget, So ſullen Si aus den Weingerten darauf Si die egenanten ir Zehend haben, als vil Wein kauffen, damit Si vns der obgenanten Vierczigk dreyling wein ierlich gantz aufrichten vnd vns die gen Aſchach antwurten als vor geſchriben ſtet. Geſchech aber da auch Got vor ſey, daz er vns die egenanten Vierczigk Dreyling wein, In der yetzgenanten Zeit nicht geantwurten mochten, von Lanndes Kriegs wegen, daz man auf dem waſſer nicht gearbaiten mocht, oder ob er oder ſein nachkomen ſelb Krieg oder ſolh Stoss gewunnen, daz Si die Wein nicht herauf bringen mochten vngeuerlich, welhes iares das geſchech, So ſullen Si vns doch die egenanten Vierczigk Dreyling wein antwurten an alles verczichen gen Aſchach zwiſchen ſand Merten tag vnd weychnachten, darnach ſchierſt kunftig, damit wir der yetzgenannten vierczigk Dreyling wein, all iar ierlich vnſer lebtag, an abgang volliklich gen Aſchach aufgericht werden an all vnser müe vnd ſcheden, als vor geſchriben ſtet. Tette er oder ſein nachkomen des alſo nicht, damit vns alles das nicht genczlich volfurt vnd aufgericht wurde, das an dem brief verſchriben iſt, was wir des ſchaden nemen, wie der genant iſt, den wir oder vnser Scheinpot vnser ainer bei ſeinen trewen an aid vnd an alles recht, vnd an andre bewerung geſprechen mag, denſelben ſchaden allen, Sol er vns vnd ſein nachkomen gantz abtragen aufrichten vnd widerkeren vnd ſollen wir das alles haben auf ſein vnd ſeiner nachkomen vnd auf aller ires Gotſhaus zc Paſſaw Hab vnd gut, es ſey anligund oder varund, wie es genant oder wo es gelegen iſt, nichts aufgenomen, des mugen vnd ſullen wir vns vnderwinden mit recht oder an recht wie vns das fuget vnd ſullen aller vnser ſcheden dauon bekomen wie vns verluſt vnd gut zimpt, vnd ſol er noch ſein nachkomen oder Capitl ob die zeit nicht ein Biſchof were noch iemand

von iren wegen dawider nicht reden ſein noch tun mit recht noch an recht geiſtlich noch weltlich in dhainerlay weiſe angeuerd vnd was Si dawider redeten oder teten in welhen ſachen das were, es wer geiſtlich oder weltlich, So haben wir es in allen ſachen gen In, recht gewunnen vnd behabt vnd Si gen vns gentzlich verloren vnd wer vns ſein geholffen iſt, die ſullen ſein gen In vnd meniklich vnengolten beleiben Wann auch wir mit dem Tod abgen da Got lang vor ſey, So ſol dann der gegenburtig brief tod ab vnd vernicht ſein, vnd kain krafft mer haben vnd das In, von vns, allen vnſern erben vnd nachkomen, alles das genczlich war, vnd ſtet beleibe, das an dem brief verſchriben iſt, geben Wir In den brief für uns all vnser erben vnd nachkomen verſigelten mit vnſerm aignen anhangundem Inſigl. Geben ze Schawnberg an Pfinczstag nach Conuerſionem Sti Pauli Nach criſts geburde Vierczehenhundert vnd darnach in dem Vierczehenden Jare.

LXVII.

Der Dompropst Otto von Laymingen stattet die von ihm im Kreutzgange des Doms neu gegründete Capelle mit zwei Höfen zu Ausheim und Chöbel aus.

1414. 1. Februar.

Ich Otto von Laymingen Tumbbrobſt ze Paſſaw Bechenn offenleich mit dem gegenburtigen Brieffe, Allen den dy In an ſechent oder hörent Leſen das ich mit wolbedachtem muet zw den zeiten da ich es wol getun mochte vnd rechte het ze tun, mein zwen Höfe, dye ich vmb mein aigenhafte guet gechauft habe, ayner genant ze Aufhaym, gelegen in Grieſpekcher gericht, vnd in Hartkircher pharre, der ander genant ze Chöbel gelegen in Vilſhouer gerichte, vnd in Heyninger Pfarre ob Paſ-

ſaw der mein freyes aygen iſt, von dem ſelben Hofe man alle Jare dienet, meinem herren von Paſſaw vnd einem ygleichem Biſchof daſelbs zway vnd dreiſſikch fuder holtz, Gegeben geaygent vnd ebicleich gemacht Habe, gib aigen vnd mach auch biſſentlich, vnd in chrafft des Briefs zw meiner newen Chapellen dye gemacht vnd gebeicht iſt worden in den Eren vnd namen. Des Heiligen herren ſand Erasm dye gelegen iſt in ſand Andre Chapellen in dem Chrewtzgang bey dem Tuemb ze Paſſaw, vnd einem ygleichem Chapellan, der ſelben meiner Chapellen, wer der dann ye zw den zeiten iſt oder chunſticleich wierdt, dye vorgeſchriben mein zwen Höfe, mit allen yren zwgehorumb, dienſten, güllten nutzen vnd rändten nichtes aufgenomen, So ich dye vorgenanten mein Höfe dann ſelber ynne gehabt habe, ebicleich ynne ze haben das er dye ſelben zwen Höfe ſtifften vnd endſtiften mag, allen ſeinen frumb damit ze ſchikchen, doch in ſolher maſſe, das dye obengeſchriben zwen höfe von der vorbenanten meiner Chapellen, vnd einem ygleichem Chapellan nicht empfnömdt werdt in dhainerlay weis Ich vortzeich mich auch wiſſentleich vnd mit chraffte des briefs, der offtgeſchriben zwaier Höfe vnd aller yrer zwgehörumb Alſo das weder ich mein Eriben noch freundt noch yemand anders von meinen wegen, darnach ewicleich nymer mer ſprechen wil noch haben ſchol, dhaynes weges, weder mit geiſtleichen oder weltleichen rechten vngeuärleich. Doch In der maynung vnd Beſchaiden, das ein yeder der obgeſchribnen meiner Chapellen Chapellan, vnd vörweſar wer er dann dye zeit iſt vnd wyerdt, vnd dy ſelben mein Chapellen ynnen hat, Mir meinen vörfodern vnd nachkomen, von den dann dye Höfe her chomen ſind allen gelaubigen Selen ze Hilf vnd ze tröſt, allew wochen wöchendleich Vier Meſſe haben ſchol vnuerzogenleich, auf dem Alter yn der oftgeſchriben meiner Chapellen alls lanng vntzent dye pas geſtifft wierdt, Gyeng aber der Meſſe icht ab, vnd dye alle wochen nicht geſprochen würden, So hatt ein ygleicher Tumbtechannt vollen gebalt den Chapellan von dem dye Meſſe geſaumbt wierd, darumb ze peſſern als lannge

vntzt das er dye vörſaumbten Meſſe dye nicht geſprochen ſindt widerpringet, Wär aber ein Tumtechannt daran ſeymig So hatt ſein gewalt ein ygleicher Tumbröbſt wer er dann ye zw den zeiten iſt, oder wierdt Es iſt auch mein maynung vnd wille das ich dye Lehenſchaft, der oftgeſchriben Chapellen bey meinen lebentigen behalt, vnd ſo ich dann nicht mer ſey, da got Lanng vör ſey, pey dem Capitel ebicleich ze peleiben, das ſelb Capitel ſchol ſew denn leichen, einem erbern Prieſter der Lewntig vnd wöl geſitt ſey, den gottes dienſt volpringe, als oben geſchriben iſt, wär aber das Capitel darynne ſeymig, So ſchol ein Biſchof von Paſſaw, wer der dann zw den zeiten iſt, dye vorgenannt Chapellen leichen, als es vör Berürt iſt. Mit vrchundt des brieffs der vörſigelt iſt mit meinem, vnd meines Lieben Swager Hern Jorigen des Aichperger dyzeit Marſchalkch ze Paſſaw anhangunden Inſigeln, den ich fleiſſicleich zw zewgnuss darumb gepeten hab, Im vnd ſeinen Eriben an ſchaden Der brief iſt gegeben als man zelt von Chriſti gepurdt Vierzehenhundert Jare, vnd darnach in dem Vierzehenden Jare, an vnſerer lieben frawen Abend zw den Liechtmeſſen.

LXVIII.

Urfehde des Wernhart Zotl.

1414. 24. July.

Ich Wernhart tzotl die zeit geſeſſen zu Nidernſchärding auf der Nidern Hueb Bekenn offenlich mit dem Brief. Alls mich der Erwirdig Herr her Wilhalm von frawnberg Tumbherr zu paſſaw vnd die zeit des Capitel döſelbs, obriſter Kellner in Bairn jn vanknuſs gehabt hat, von des ganntzen Capitl zu Paſſau wegen meinen genädigen Herren vmb ſolich chrieg zuſpruch vnd vodrung. Die ich Hintz in vnd irm gut gehabt hab. wie ſich das nu alles her verlauffen vnd vergangen hat nichtz auf-

genomen, davon ich In vngütlich vnd vnpilleich getan hab. Darumb ich wol Peſſrung wär wert geweſen. Noch ſind mein vorgenannt genädig Herren ſo gütig vnd genädig gen mir geweſen. vnd habent mich vmb erberr Läut fleiſſigen Pet willen aus der ſelben Irr vankchnuſſe Ledig vnd los Laſſen, des ich in fleiſſichleichen dannch, vnd vmb ſew vnd alle die irn die weil ich leb gern verdienn wil. Nu hab ich in mit meinen trewn. an ains geſworen aides ſtat verheiſſen vnd verſprochen In gutem willen. Das ich in vnd allen den irn noch hintz irm gut Inner vnd auſſer Lanntz. vnd ſunderlich hintz vlreich dem vogler ſeiner Hauffrawn vnd allen ſeinen erben vmb die egenannten vankchnuſs aller ſach vnd Handlung yetzund vnd fürbas ewichlich kain anſprach noch vodrung. Häſs vnwillen noch veintſchaft Irn ſchaden noch beſwärung. Ich ſelb noch chain mein erib noch annder nyemant von meinen wegen nynndert trachten noch zu ziehen ſullen vnd wellen. an recht red noch werich Haimleich noch offenlich. In chainerlay weis an allew geuär vnd ſi ſullen auch alltzeit mein genädig Herren ſein. wär aber das ich das ynndert vberfür- vnd nicht gentzleich ſtät hielt, wie ſich das füeget wo man mich dann begreifft, So ſol man hintz mir richten an allew genad. Alls hintz ainem vberſagten mann der ſeinen Aid vnd trew vberfarn. vnd nicht ſtät gehallden hat, an allew Beſchönung. So das ich weder Herren pet noch frawen pet noch annders nichts wie das yemand erdennchen möcht genieſſen ſol. Mit vrchund des Briefs der beſigelt iſt mit des erſamen weiſen Nicla des Zellär. di zeit Pfleger zu Newnburg aigen anhangunden Inſigl, den ich obgenannter Wernhart Zötl darumb fleiſſig gepeten han Im vnd ſeinen eriben an ſchaden verpind mich darunder mit meinen trewn ſtatichlich angeuär. der Pet vmb das Inſigl ſind zeugen die erbern weiſen. Sigmund wiſpekch die zeit purckchfäff zu Newnburg. Lienhart Pewgel die zeit Mautter doſelbs vnd mer erber Läut genueg. Geben an ſand Jakobs abent Im Snit Nach chriſſt gepuerd virtzehen hundert Jar vnd in dem virtzehenten Jar.

LXIX.

Ratzko von Jänabitz zu Rieſenberg erklärt, daſs er hinſichtlich der Anſprüche, die er gegen das Hochſtift geltend zu machen hatte, ſich mit dem Biſchof Georg ausgeſöhnt habe.

1415. 29. Januar.

Ich Ratzko von Jänabicz geſeſſen zue Ryſenberkch. Bekenn für mich mein hauffrawn vnd all vnſer erben offenlich mit dem brief Vmb ſulich brief als wir ynne haben die da lawtten von Paulſen des Vgels wegen Sunder ein gerichtz brief den der ſelb Vgel uor des Reichs gericht behabt hat vmb ein michel gut, auf das Biſchtumb zue Paſſaw welherlay brief dann das warn, von wem oder wie die lawtten darumb wir ſulch krieg anſprach vnd voderung ſuchten vnd gehabt haben Hintz dem Hochwirdigen furſten vnſerm genedigen lieben herren hern Gorgen Biſchouen zu Paſſaw hintz ſeinem Capitel daſelben vnd hintz ſeinem lannd vnd lawten Alſuerr daz wir vnd vnſer erben vmb di obengenanten prief vnd vmb alles daz, daz die ſelben brif lautten vnd auch dartzu vmb all ander ſachen die ſich dann darunder oder darumb zwiſchen vnſer baider ſeit, vnd all den vnſern verlauffen vnd vergangen habent bis auf den tag heut, als der brief geben iſt, nichtz ausgenummen noch hindan geſetzt, vmb daz alles mit einander lieplich vnd fruntlich verricht, vnd verteidingt, ſein worden auf ein ganz ende daran wir ein gantz benugen haben In ſolher beſchaidenhait, daz wir noch ainain vnſer erb noch ſuſt anders niemand von vnſern wegen von der obengenanten brif von aller artikel wegen die di ſelben brif lauttent, noch von aller vergangen ſachen wegen nichtz auſgenumen jn gantzem verczeihen Hincz dem obenuerſchriben vnſerm genedigen herren hern Gorgen Biſchouen zu Paſſaw hintz

ſeinem Capitl ſeinem Biſchtumb noch hintz allem ſeinem lannd vnd lawten Niemand auſgenumen darumb kain anſprach noch uödrung weder mit recht, noch an recht, nicht inn haben ſullen vnd mugen weder mit den obenverſchriben briefen indhainweis treulich an alleſgeuer. Wir bekennen vnd ſprechen auch Alſpald wir zu den egenanten briefen kumen mugen daz wir die ſullen vnd wellen genczlichen töten vnd vertilgen damit daz die vns noch niemand kain nutz mugen geſein Vnd auch vnſerm egenanten genedigen herren ſeinem lannd vnd lauten noch anders nyemand kainen ſchaden tun ſullen Vnd wo auch oder wenn di vorgenanten brif für oder auf kamen di ſullen all gentzlichen ab vnd tod ſein vor allen gerichten vnd mänigklich Auch ſo iſt mer zwiſchen vnſer gerett vnd geteidingt worden daz wir geloben vnd verſprechen mit vnſern trewn in chraft des briefs daz wir niemand wider Recht, gegen vnſerm benantten genedigen hern von Paſſaw vnd den ſeinen nicht aufnemen oder beſchuczen ſullen vnd wellen der, oder die dann, nicht recht von vnſerm egenanten genedigen hern vnd den ſeinen nemen wolten Hiet oder gewünn aber yemand gegen Im vnd den ſeinen ücht zu ſprechen oder zu vodern Der in vnſer gewalt chäm oder wär der, oder die, ſullen all allczeit daz fruntlich recht, von vnſerm egenanten genedigen hern vnd von den ſeinen nemen vmb all ſachen zu Paſſaw in der Stat, vor vnſers egenanten Herren werltlichen Räten, vnd auch uor den die ſach ende vnd beslieſſung nemen ſol, vnd ſy daran laſſen benügen vnd nicht verr geczogen werden daran wir vnd vnſer erben nu hinfur in fruntſchaft alſo gegen Im ſein ſullen vnd wellen getreulichen an alleſgeuer Wär aber daz dem oder denſelben chain fuderlich recht nicht ergen mocht, vor denſelben vnſers genedigen herrn werltlichen Raten in dreyn viertzehen tagen nach dem vnd das wiſſentlichen begert würd So ſullen oder mugen di ſelben ir notdurfft ſuchen wie ſy dann mugen daran ſol in der brief an ſchaden ſein angeuer daruber zu ainem warn vrchund ſo geben wir vnſerm obnuerſchriben genedigen herren den brief mit vnſerm aigen Inſigl vnd zu einer merern zeuknuſſ mit des weiſen

veſten Ritter hern Hainrich des Nothaftz zu wernberg, viczdumb jn nidern Beiern vnd mit Chunrad des Chamerawer zu Pering anhangunden Inſigeln verſigelten in beden vnd iren erben an ſchaden wann wir ſy darumb vleiſſig gepeten haben darunder wir vns auch verpintten mit vnſern trewn ſtät zue haben waz obnuerſchriben iſt, der brif iſt geben nach Criſti gepurd Vierczehen Hundert Jar vnd darnach In dem funfczehenden Jar an Erichtag vor Vnſer liben frawn Liechtmeſſ tag.

LXX.

Das Capitel von Paſſau verheifst, die von ſeinem Mitbruder Andreas von Grillenberg im dortigen Dome geſtiftete „Hiſtorie der heiligen Dreifaltigkeit“ jährlich zu begehen und auszurichten.

Paſſau. 1415. 3. April.

Wir Wenczlab von gots gnaden Tümprobſt vnd gemainleich daz Capitel dez Tümbs zu Paſſaw. Bekennen offenleich mit dem brief für vns vnd vnſer nachkömen, Das wir vns verpunden vnd vervangen haben, verpinden vnd vervahen, vns wiſſentleich mit dem brief, daz wir die Hyſtorij der heiligen Triualtichait, die der erſam vnſer lieber korbruder her Andre von Grillenperg diezeit vnſers genedigen herrn von Paſſaw Official ze Wienn geſtift hat, auf vnſerm Tüm zu Paſſaw, an nachſten montag vor gotsleichnamstag lobleich vnd hochczeitleich mit aller tagzeit geläwtt vnd andrer zugehörung, als dann ſölher geſtifter hiſtori daſelbs gewonhait vnd ſit iſt, Järleich begeen vnd aufrichten ſullen vnd wellen mit zwain pfunten Wienner pfening ewigs gelts, die vns oder vnſerm Obriſten Kellner in Oeſterreich, ein yeder Kapplan wer der dieczeit iſt oder wirt

vnſrer frawen Kappellen ze Wienn Järleichen zu der vorbenanten hyſtori vnd tag vnuerczogenlich raichen ſol, von dem gut vnd holden zu Gumppendorf dacz ſand Giligen, daz er vmb ſein aigen gut von hern Hannſen vnd Vlreichen den Würfeln nach lautt vnd ſag der brief darüber gechauft hat, Wär aber, daz vns di egenant zwai pfunt gelts verſeſſen vnd nicht geraicht wurden, welhes Jars vnd wie oft daz beſchäch, ſo wellen wir nicht gepunden noch pflichtig ſein, die egenant hyſtori ze begen noch die aufczerichten, alz lang vntz wir der egenanten zway pfunt ewigs geltz an irrung bezalt ſein vnd aufgericht werden, Ob wir dann ſawmig darin wären vnd die egenant hyſtori nicht begingen alz oben geſchriben iſt, welches Jars daz beſchäch, ſo ſoll vnd mag ſich der egenant vnſer Korbruder oder ſein eriben von ſeinen wegen vnſers egenanten Capitels gut, als vil, als wir dann verſawmbt hieten daz wiſſentleich wär in Oeſterreich, wo er darauf kumt wol nyderlegen vnd verpieten alz lang vntz wir ervollen vnd waz wir der egenant hyſtori verſaumbt hieten gentzleich widerpringen, mit vnſerm gutleichem willen, Mit vrkund des briefs den wir Im daruber geben beſigelten mit vnſerm mynnern anhangundem Inſigel. Geben ze Paſſaw an Mitichen in der Oſterwoche do man zalt von chriſti gepurd virczehenhundert Jar vnd in dem funfczehendem Jare.

LXXI.

Wilburg von Dachsperg, geborne von Cappellen, vermacht auf den Fall ihres Todes ihrem Oheim Leupolt von Ekhartsau mit Einwilligung Bischofs Georg ihre sämmtlichen vom Hochstifte zu Lehen gehenden Zehnten.

Wien. 1415. 31. May.

Ich Wilburg weilent hern Eberharts von Cappeln seligen tochter vnd hern Jörigen von Dachsperg Eleiche hauffraw. Vergich für mich vnd für all mein erben vnd tun kunt Allen den die den brief lesent oder hornt lesen die nu lebent vnd hernach künftig sind. das ich mit gutem willen vnd mit wolbedachtem mut zu der Zeit do ich es mit Recht wol getun mochtt. Vnd mit meins lehenherren hannd, des Hochwirdigen fürsten herrn Jörigen Bischof ze Passaw meins gnedigen lieben herren Rechtt vnd redleich gemachtt hab vnd mach auch wissentleich mit dem brief. durch Rechtter lieb trew vnd frewntschaft willen, Meinem lieben Ochem hern lewpolten von Ekhartzäw vnd allen seinen erben meinen zehent weinczehent, getraidzehent vnd hawsczehent, allen grossen vnd chlainen gelegen in dem veldgerichtt, vnd auch alles das das zu denselben zehenden gehöret. nichts aufgenomen ze veld vnd ze dorff. Es sey gestifft oder vngestifft versucht oder vnuersucht wie das genannt oder wo es gelegen ist, mit allen den nützen, eren, vnd Rechten als ich den vnuersprochenleich in lehens gewer herpracht hab. vnd von alter herkömen ist. Also beschaidenleich. ist das ich vorgenante wilburg von Dachsperg abgee mit dem tod vnd nicht leiberben hinder mein lazz, So sullen dann die vorgenanten zehent vnd was dartzüe gehöret als vorgeschriben stet nichts

aufgenomen ledichleich gevallen, auf den obgenanten meinen lieben Oehem hern lewpolten von Ekchartzäw vnd auf all fein erben, vnd die mügent denn ob es alſo ze ſchulden chem, allen Irn frumen damit ſchaffen wie Sy des verluſtt an menichleichs Irrung, Invell vnd hindernüzz Vnd das daz gemecht in dem vorgeſchriben Rechten furbas alſo ſtet vnd vnczebrochen beleib. Daruber ſo gib ich vorgenante wilburg von dachſperg fur mich vnd für all mein erben dem egenantn meinem lieben Oehem hern lewpolten von Ekhartzäw vnd allen ſeinen erben den brief beſigilten mit meinem anhangunden Inſigel darczue ſo hab ich vleiſſichleich gepeten mein lieb Oehemen hern Pyligreymen vnd hern hannſen geprüder von Puchaym das Sy der ſach geczewgen ſind mit Irn anhangunden Inſigeln In vnd irn erben an ſchaden. der brief iſt geben ze Wienn. Nach Chriſti geprd. Vierczehenhundert Jar darnach in dem fünfzehenten Jar an ſand Petronellen tag.

LXXII.

Das Domcapitel verpflichtet sich gegen Anna von Puchberg, welche demſelben vier Güter zu Eppenschlag geschenkt hat zu einem Jahrtage.

Paſſau. 1415. 15. Juny.

Wir Wennzlaw von gots gnaden Tumprobſt vnd gemainleich daz Capitel der Tumherrn des Tums zu Paſſaw Bekennen offenleich mit dem Brief, für vns vnd vnſer nachkomen das vns, die Edel, fraw Anna Hern Seitzen von Puchberg witib, den got gnad vier Güter in dem dorf zu Eppenſlag gelegen in Schonnberger pfarr vnd in Perichstayner gericht, die ſy gechauft hat von petern Tungaſt, mit allen ern rechten vnd nutzen, gegeben, geaigent vnd gemacht hat, darumb wir ir irn Jartag auf vnſerm Tum mit zwain pfunten begen, vnd zu den Altern, ain pfunt,

vnd vnſern vicary zu ſand Stephans Altar zwelif ſchilling von den nutzen derſelben Güter, raichen, vnd die vbertewerung waz der uber die vorgenanten fünfthalb Pfunt iſt oder wirdet, zu ſand Sigmunds Altar gelegen in der pruderſchaft vnd Tumkräwtzgang daſelbs, vnd ſeinem Kapplan wer der diezeit iſt oder wirdet Järleich raichen ſullen, als daz die brief, die wir von ir darüber haben völlichleicher auſweiſent, dieſelben vbertewrung vber die vorbenanten fünfthalb pfunt ſullen vnd wellen wir dem vorbenanten Alter vnd ſeinem Kapplan Järleich raichen zu ſand Michelstag vngeuärleich, es wär dann, daz wir von den benanten Gütern gedrungen, oder vns die anbehabt würden oder daz kain vbertewerung vber die egenanten fünfthalb pfunt da wurde, wie ſich daz fuget ſo ſein wir In nichtes ſchuldig ze geben, dez ze vrkund geben wir den Brief beſigelten mit vnſers egenanten Capitels mynnern anhangunden Inſigel. Geben zu paſſaw, an ſand Veitz tag Nach chriſti gepurd viertzehen hundert Jar vnd in dem funftzehenden Jare.

LXXIII.

Andreas der Riedmarcher verkauft ſeine Beſitzungen und Hinterſaſſen der Capelle Maria Stiegen zu Wien.

Wien. 1415. 19. Juny.

ICH Andre der Riedmarcher Vergich fur mich vnd all mein erben vnd tuen kund Allen den die den brief leſent oder hornt leſen die nun lebent vnd hernach Kunftig ſind, Das ich mit aller meiner erben gueten willen vnd gunſt mit wolbedachten mut vnd nach rat meiner frewnt zu der zeit da ich es mit recht wol getun möcht. Verchauft hab die Gült vnd Gueter als die hernach an dem brief geſchriben ſtent, Von erſt meinen Hof gelegen ze Swechent zenegſt dem freythof der Purchrecht iſt von meinem gnadigen herren herzog Ernſten Herozogen ze Oſter-

reich den man Jarleich dauon dient zu der veſſten gen Hintperkch Czwelif Wienner phenning an Sand Merten tag ze Freym Purkchrecht vnd nicht mer, vnd mein pewnt gelegen hinder dem egenanten Hof die purkchrecht iſt von dem Edel wolgeboren Herrn Graf Haugen von Montfort dem man alle Jar dauon dient zwelif Wienner phening an Sand Jorgen tag ze purkchrecht vnd nicht mer, Vnd darnach funfzehen Ieuchhart akchers gelegen in parczen veld zenegſt dem dorf pey Herren Albrechts von Eberſtorf praitten die purkchrecht ſind von Werganten ze Monſwerd dem man alle Jar dauon dient funfczehen Wienner phening an ſand Michels tag, Vnd dem Edelen Herren Herren Hannſen von Eberſtorf, Obriſten Chamrer in Oſterreich vir wienner phening vnd nicht mer, Vnd darnach Sechs vnd Newnczig Jeuchart akchers gelegen daſelbs ze Swechend in den velden die auch purkchrecht ſind von dem pharer vnd dem Gotzhaus ze Medling dem man alle Jar dauon dient zwelif ſchilling wienner phenning an ſand Michels tag ze purkchrecht vnd nicht mer vnd ſo ligent die ſelben Sechs vnd Newnczig Jeuchart akchers, vonerſt achtzehen Jeuchart in dem Sikkental ze negſt dem Schutler Item auf dem Mulparcz Zehen Jeuchart in einem veld ze nechſt Hannſen dem Mauter Item auf dem wograin Subenczehen Jeuchart zenechſt dem ſtolczlein Item vnder dem wograin vir Jeuchart zenechſt dem chumer Item zwo Jeuchart auch daſelbs zenechſt dem Chümer Item indem Gruntakcher acht Jeuchart die ligent in dem anderen veld zenechſt dem veirer. Item pey der Rauchenwarter weg gelegen funfczehen Jeuchart zenechſt dem ſtolczlein. Item auf dem Mulparcz zwelif Jeuchart zenechſt Chriſtian dem Chorbler Item indem Gruntakcher acht Jeuchart zenechſt der wernhartin. Item auf der Chlauſen zwo Jeuchart zenechſt dem Schutler all gelegen indem dritten veld, darnach hab ich verchauft drew phunt vnd zwen vnd achczig phening wienner Münzz Geltes die auch in dem vorgenanten Hof gehornt vnd die die benanten lewt Järleich darin diennt von weingarten vnd von Akchern, Von erſt Lorenz Hilprannt dient von drein Jeuchen zwelif phening die gelegen ſind auf dem Mulparcz gegen dem chorbler Item der ſelb Hilprannt

diennt vir phenng von ainer Jeuchart vnder dem Rewnſtain Item Mathes von zwelif öchſing dient vir phenning von ainer Jeuchart in den vrbaren. Item Niclas Payr dient von czwain Jeuchen acht phening die do gelegen ſind in den vrbaren Item Niclas virtailer dient zwelif phening von drein Jeuchen in den vrbaren Item Mert charnhauff von czwelif öchſing dient von czwain Jeuchen acht phenning. Item der ſelb Mert von fünf Jeuchen zwainczig phenning zenechſt ſeinem prueder Item Niclas Härmitzer von funf Jeuchen zwainzig phenning Item Hans Härmitzer von drewczehen Jeuchen czwen vnd funfczig phening Item der Grubl von Manſwerd von drein Jeuchen zwelif phening auf dem wagrain Item Elblinn von Manſwerd von funf Jeuchen czwainczig phenning in dem Reintal Item Mert gutman von Manſwerd von drein Jeuchen czwelif phening in Manſwerder veld Item Nicolas von Mäurling geſeſſen ze Manſwerd von drein Jeuchen czwelif phening, Darnach den dienſt ze ſwechent zw ſand Michels tag Item Andre Choſer von ainem achtail weingarten zenechſt dem Stolczlein ſechczehen phening Item Haindl viſcher von czwain Jeuchen newen dem Chumer drey vnd zwainczig phening die verfallen ſind vnd die man aufgeben mag Item Niclas ſchueſter von drein Jauchen auf dem Rewnſtain zwelif phening Item derſelb Niclas ſchueſter von drein Jeuchen zwelif phening auf dem Rewnſtain Item derſelb Niclas von czwain Jeuchen bei Swadorfer weg acht phening Item derſelb Niclas von ainer Jeuchart auf dem Sikkental zenechſt dem Chumer vir phening Aber derſelb Niclas von ainem Halben Jeuch chrautgartens Hindern Chumer zwen phening Item Dietl podenczeiler von ainem virtail weingarten czwen vnd dreiſſig phening Item der ſelb Dietl von ainer Jeuchart akcher hinder ſand Jacob vir phenning Item her Ludwey pharrer zu ſand Jacob von zwain Jeuchen newn phening die gelegen ſind ze wienner herwerig Item der Stubenvol von Rauchenbart von acht Jeuchen die gelegen ſind in Rauchenbarter veld drey ſchilling phening die veruallen ſind vnd die man aufgeben mag Item her Andre von Grillenberig die czeit Official ze Wienn von vir Jeuchen acht vnd zewainczig phening die gelegen ſind in dem Sikkental vnd hat

ſew chauft von der Gundlin Item die Wernhartin am ört von ainer Jeuch funf phening gelegen bey wiennerherberger weg zenechſt dem haraſſer Item die ſelb Wernhartin von ainem Jeuch vir phening zenechſt dem Chumer Item der Jung Helffenpain von ainem Jeuch czwen phening Item Andre Chumer von czwain Jeuchen auf der wolfsgrueb acht phening Item der ſelb Chumer von anderhalb achttail weingartens vir vnd czwainczig phenning Item Mert Chümer von anderhalb Jeuchen Newnthalben phening Item der ſelb Chumer von anderhalben achtailen weingartens vir vnd czwainzig phening Item Her Chriſtan pharrer ze vnſer frawn zwen vnd dreiſſig phening von czwain achttailen weingartens auf der laimſtetten Item Stephan Meſner von anderhalb Jeuchen aindlefthalben phening hinder ſand Jacob Item die Chlainhekchlinn von drein Jeuchen auf dem Rewnſtain zwelif phening Item Stephan von Mäurling von drein Jeuchen in dem Sikkental czwelif phening Item der ſelb Stephan von ainem halben achttail Weingarten acht phening Item Chriſtan Mair von ainem Jeuch bei den ehrautgerten vir phening Item Thoman bei der prugk von ainem Jeuch indem Sikkental vir phening Item Schutler von ainem halben Jeuch bey dem Gruntakcher czwen phening Item derſelb Schutler von ainem halben Jeuch czwen phening Item Mathes Potendorffer von ainem virtail weingarten czwen vnd dreiſſig phening Item peter Mulner von drein Jeuchen im Sikkental czwelif phening Item Chuentz ſwechenter von ainem Jeuch funfthalben phening Item der ſelbig Chüntz von ainem achttail weingarten auf der laimgrueb ſechczehen phening Item die Alt Chumrinn von ainem Jeuch ainen phening Item Jacob Smid von ainem halben achttail weingarten acht phening Item Jorig veirrer von czwain Jeuchen czehen phening Item der ſelb Jorig von achttail ſechczehen phening Aber der ſelb Jorig von anderhalb Jeuchen auf dem Rewnſtain czwen phening Item Stolczel von ainem achttail ſechczehen phening Item der Haraſſer von zwain Jeuchen aindlefthalben phening Item Hanns Mautter von ainem achttail ſechzehen phening Item der ſelb Mautter von ſyben Jeuchen acht vnd zwainczig phenning. Aber derſelb von dem gernn zehen phenning Item der

Heinrl von ainem achttail weingarten ſechczehen phening Item Perchtold Stetner von ainem Jeuch vnder dem wograin vir phenning Den vorgenanten Hof gult vnd Gueter alle als Sy vor an dem brief geſchriben ſtent vnd alls das das darczu gehoret zeveld vnd ze dorff es ſey geſtift oder vngeſtift verſuecht oder vnuerſuecht wie das genant iſt nichts dauon aufgeczogen Hab ich Alles Recht vnd Redleich verchauft vnd geben mit allen den nutzen vnd Rechten als ich ſew alle vnuerſprochenleich in purkchrechts geber Innegehabt vnd herbracht Hab vnd als Sy von alter her chomen ſind vmb hundert phunt vnd vmb ain phunt wienner phening der ich ganntz vnd gar verricht vnd gewert pin vud hab in dem chauf merckleich nach gegeben durich hail mein vnd meiner hauffraw vnd erben Sel willen das vnſer gedechtnus auch ſey bey dem vorgenanten vnſer frawn Gotſhaus, Dem erſamen Herren Herren Andre von Grillemberg Chorherrn des Thums vnd Official des Hofs ze Paſſau, vnd czu den zeiten obriſter Chapplan vnd verbeſſer vnſer frawn Chapellen gelegen auf der ſtetten zu Wienn der den vorgenanten Hof Gult vnd Gueter alle als vor geſchriben ſtet gechauft hat zu der ſelben vnſer frawen Chapellen furbas ewigchleich da bey czu beleiben vnd dauon nimmermer enphromdet werden ſchullen in chainerlay weis als ander gult vnd gueter die darczu gehorent an all irrung vnd hindernuzz Auch iſt ze merkchen das aus den obgenanten Hundert phunt vnd ainem phunt pheningen herchomen ſind vier vnd Sechczig phunt phening die auf Jacobs des waizzen haus gelegen ander viſcher ſtieg ze Wienn gelegen ſind geweſen dauon er Järleich acht phunt phenning gedient hat vnd die er nun hat ab geloſt vnd die Syben vnd dreiſſig phunt hat er benant Andre von Grillemberg von ſeinem aigenhaften gut darzu gegeben, Vnd pin ich auch ich obgenanter Andre der Riedmarcher mit ſampt meinen erben vnuerſchaidenleich des vorgenannten Hofs gult vnd Gueter als Sy vor an dem brief geſchriben ſtent vnd aller Ir zügehorung der obgenanten vnſer frawn Chapellen auf der Stetten ze Wienn Recht gebern vnd Schermen für alle anſpruch als purkchrechts recht iſt vnd des Lanndes recht ze Oeſterreich Wer aber das,

das Ir an dem ſelben Hof Gulten vnd Guetern allen vnd ieren zugehoren mit recht icht abgieng oder ob Sy icht chrieg oder zuſpruch daran gebunn von wem das wer mit recht, Was Sy des ſchaden nymbt das ſchullen wir Ir alles aufrichten vnd wider cheren an allen irren ſchaden Vnd ſchullen auch Sy das haben dacz mir oder meinen erben vnuerſchaidenleich vnd auf allem vnſern gut das wir haben in dem Lannd ze Oeſterreich oder wo wir es haben wir ſein lemtig oder tod, Vnd das der chauf furbas alſo ſtet vnd vnczebrochen beleib, daruber So gib ich obgenanter Andre der Riedmacher fur mich vnd all mein erben der vorgenanten vnſer frawn Cappellen auf der Stetten ze Wienn den brief zu ainem baren vrchund vnd Ewiger veſtung der ſach verſigelten mit meinem aigen anhangunden Inſigl vnd mit des Edeln Inſigl Hinkken von Ottaw die Zeit des obgenanten meins genadigen Herren herczog Ernſt ze Oeſterreich etc. Phleger ze Hintperkch, Der ſach ſind Zeugen durch meiner vleizzigen gebet willen Die Erbern Hainreich Schepach vnd Hanns der Eyſneinn frankch die czeit Mautter ze ſwechent mit iren anhangunden Inſigeln In drein vnd all Iren erben an ſchaden Der brief iſt geben ze Wienn Nach Chriſti gepurd Vierczehenhundert Jar darnach in dem funfczehentem Jare des nachſten Mitichens vor ſannd Johanns tag ze Sunibenten.

LXXIV.

Landgraf Johann von Leuchtenberg verwandelt zu Gunsten Albrechts des Lerwinger den lehenbaren Sitz zu Hollerbach in freies Eigen.

Hals. 1415. 5. Oktober.

Wir Johanns von Gotes gnaden Lantgraue zum Leuchtemberg Graue zue Halls etc. Bekennen für vns alle vnſere Erben vnd Nachkomen offenlich mit dem brief das wir vmb vleiſ-

ſiger bete willen vnſerm getrewen lieben Albrechten dem Lerwinger ſeinen Erben vnd Nachkomen den Sitz zue Holerbach genant der Mitterhofe mit Holtze velde vnd wiſmade die dartzue gehören die er von Hannſen dem Vnterholtzer gekaufft hat, Geaygent haben vnd aignen In auch denſelben hof mit ſamet ſeiner zuegehörung mit chraft des Briefs Alſo das er alle ſeine Erben vnd Nachkomen, Oder wer den fürbas nach In erben, oder von In kauffen wirdet zue freyem, Ledigem, vnd aygnem gut haben, beſitzen vnd damit tun vnd laſſen ſullen vnd mugen nach Irer notdurft vnd nach allem Irem willen. On alle vnſer, vnſer Eriben vnd Nachkomen, Grauen zue Halls zuefpruch Widerred Irrung vnd Hindernuss on geuerde. wann er vns vnſern Erben vnd der Graffchaft zue Halls den egenanten Sitz vnd ſein zugehörunge Mit anderm ſeinen aigen guten Nemlich Einem Aigen. vnd Einer Müle zue Heffte vnd Einer Hube zu Wildenleitten widerleget vns vnſern Erben vnd der Graffchaft zue Halls zue Lehen gegeben gemacht vnd auch die von vns empfangen hat, Vrkunde des briefs verſigelt mit vnſerm Anhangendem Inſigel der geben iſt zue Halls als man zalt nach Criſti vnſers lieben Herren geburde viertzehen hundert vnd darnach In dem funftzehenden Jaren am Samſtage nach ſand Michaelstage.

LXXV.

Tristram Watzmanstorffer gelobt dem Bischof Georg, wegen seiner Gefangenschaft keine Feindschaft zu nähren und ihm wegen seines Antheils an Leoprechting gegen jedermann zu dienen.

Passau. 1416. 8. Januar.

Ich Triſtram waczmanſtorffer. Bekenn offenlich mit dem brief, für mich all mein freund helffer vnd günner. Als der hochwirdig fürſt, mein gnediger herr, her Jorg Biſchof ze Paſſau von

verſchulter ſach wegen rechtlich (mich) in ſein venknuss genomen hette, daraus er mich aber gnediklich, durch meiner freund vnd ander erber leut bete willen, vnd auch mein gut So er dann mit dem rechten erlengt hette ledig gelaſſen hat, das ich willik-lich vmb ſein gnad verdienen wil vnd han darumb demſelben meinem gnedigen herren, gelobt vnd zů den heiligen geſw ren vnd gelob auch wiſſentlich mit dem brief, bei meinen trewen, daz ich noch iemand von meinen wegen, von derſelben venk-nus wegen, vnd auch aller hendel, wie ſich die verlauffen ha-ben vntz auf hewtigen tag, nichtz auſgenomen dem obgenanten meinem genedigen herren ſeinm Gotſhaus Capitel allen den Iren, vnd aller meniklich, kain veintſchafft has, noch vnwillen, weder haymlich noch offenlich, wie man das erdenken mag, zuziehen, haben ſol vnd wil, an all arig liſſt, vnd geuerde, Auch gelob ich als vor, demſelben meinem gnedigen herren ſeinen nachkomen vnd Capitel, ob die zeit nicht ain Biſchof were, mit meinem tail an leoprechting, auf ir koſſt vnd zerung, ge-horſam vnd gewertig ze ſein, wider aller meniklich, als ich Im vnd ſeinem Gotſhaus des ſuſt, auch wol ſchuldig bin, wan edie ſelb veſſte von Im vnd ſeim Gotſhaus zu lehen get, vnd wnne-er, oder ſein nachkomen meinen tail alſo zu ire mfrumen ge-nůczet haben, So ſol mir, oder meinen erben derſelb wider zue gegeben vnd geantwurt werden. Auch gelob ich als vor, daz ich wider den obgenanten meinen gnedigen herren ſein Gotſ-haws vnd Capitel nymermer tun ſol noch wil in dhainer wege, Sunder wer zů mir icht zůſprechen hat, oder gewinet, daz ich mich darumb, an ainem rechten vor dem obgenanten meinem gnedigen herren, ſeinen nachkomen oder iren reten, oder wen Si darczu ſchaffen, an Ir ſtat, gehorſam ſein, vnd mich daran wol benügen laſſen wil, deſgleichen gewünn ich hinfur, zu dem obgenanten meinem herren ſeinem Gotſhaus nachkomen oder Capitel, oder iemand den iren icht zůſprechen, darumb wil ich mich auch an ainem rechten, vor In, oder Iren reten, oder fur wen Si das ſchaffen wol benügen laſſen, vnd nicht verrer ſuchen an-geuerd. Ob aber der benant artikl ainer oder mer, von mir oder iemand anders von meiner wegen vberfaren vnd nicht ge-

halden wurden wie ſich das fuget das wiſſentlich wurd mit frümen leuten, So hiet ich meinen brief Sigel trew vnd aid vberfaren vnd nicht gehalden, darumb mag mich dann mein gnediger herr, ſein nachkomen oder Capitel ob die zeit nicht ain Biſchof were, geſtraffen vnd gepeſſern nach ſeinen gnaden. Mit vrkund des briefs, beſiglt mit meinem aigen anhangunden Inſigel vnd darczu mit der veſſten vnd weiſen, her wigeleis des Satelpoger vnd Triſtans des waczmanſtorffer meines lieben vetters auch anhangunden Inſigeln, die diezü gezeugnuss, durch meiner vleiſſiger bete willen, daran gehengt haben doch In vnd iren erben an allen ſchaden. Geben ze Paſſau an ſand Seuerin tag Nach criſti geburd vierczehenhundert vnd darnach in dem Sechzehenden Jare.

LXXVI.

Graf Ezel von Ortenburg überträgt eine auf den Bischof Georg lautende Schuldurkunde von viertausend Gulden mit dessen Einwilligung an Andreas Schwarzensteiner und dessen Erben.

1417. 3. Februar.

Wir Etzel Graue tzu Ortenberg Bechennen für vns vnnſer gemähel vnd all vnnſer erben offenlich mit dem Brief vmb den gelltbrief, So wir haben von dem Hochwirdigen fürſſten vnd Herren vnnſerm Lieben Ohaim Herrn Görigen Biſchof zu Paſſaw der da Lautt vnd ſagtt vier tauſend guldein, den ſelben gelltbrief aller pünnt Artikel vnd Rechten So er von wort ze wort Aufweiſet, wir mit des benannten vnnſers Lieben Ohaim Rats Rat, über geben, vnd Eingeanntwürt, haben dem erbern Anndre Swartzenſtainer vnd ſeinen erben Alſo was ſi nu hin für domit hanndeln vnd ſchikchen das iſt, alltzeit vnnſer güt-

lich will vnd mainung zu vrchund mit vnnſerm furgedrukchtem Sigel Geben an ſand Pläſentag Nach criſti gepurd viertzehen Hundert Jar vnd In dem Sybentzchenden Jare etc.

LXXVII.

Confirmatio privilegiorum ecclesiae pataviensis per Sigismundum imperatorem.

Constantiae. 1417. 16. Aprilis.

In nomine Sancte, et Indiuidue Trinitatis feliciter Amen. Sigiſmundus dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungarie. Dalmatie Croacie etc. Rex. Ad futuram rei memoriam. Notum facimus tenore preſentium vniuerſis. Innata cordi noſtro benignitas, inter alias ſollicitudinum curas, quibus pro ſubditorum quiete, uſquequaque diſtrahitur, Ad hoc precipue conſideracione frequenter intendit, ut Eccleſiarum Kathedralium a diuis Romanorum Imperatoribus. et Regibus fundatarum Libertatibus, profectibus, et comodis, poſſit et valeat ſub parte noſtri felicis regiminis ſalubriter prouideri. Nec in hijs noſtre Maieſtatis errat propoſitum, nam in celeſtes thezauros, et inmarceſſibiles, jllud indubie reponi confidimus, quitquid ad magnificandum ſanctarum Eccleſiarum honores, libertates. et commoda liberaliter erogamus. Sane pro parte venerabilium Prepoſiti Decani et Capituli Eccleſie Patauienſis noſtrorum Deuotorum dilectorum oblata nobis petitio continebat quatenus Ipsis vniuerſa et ſingula Jura Priuilegia Litteras, gracias. donationes conceſſiones, et libertates, a diuis Romanorum Imperatoribus et Regibus noſtris predeceſſoribus, data et conceſſa ac datas. et conceſſas approbare, ratificare, innouare nec non confirmare, de ſolita benignitatis clementia gratioſius dignaremur. Nos vero qui ſingularis ardoris et eximie deuocionis affectu ad Eccleſiam Patauienſem afficimur, quique racionabilia vota quorumlibet libenter amplectimur, conſiderantes quoque nichilominus multiplicia

Virtutum, et probitatis merita ac deuotam fidei puritatem, quibus nobis et ſacro Romano Imperio dicti. Prepoſitus. Decanus, et Capitulum multiplicibus uirtuoſis actibus, placuerunt, et inantea quidem placere poterint, et debebunt tanto feruentius quanto Largioribus gratiarum muneribus ſe ſenſerint a noſtra Serenitate conſolatos. Eorum ſupplicationibus fauorabiliter annuentes, vniuerſa, et ſingula Jura priuilegia, litteras, gracias, donationes, conceſſiones, et libertates, a divis Romanorum Imperatoribus. et Regibus noſtris predeceſſoribus, eiſdem, Praepoſito Decano. et Capitulo. data et conceſſa, ac datas et conceſſas in omnibus et ſingulis eorum ſententijs, clauſulis, articulis, vocabulorum expreſſionibus, atque punctis, cuiuſcunque continentie ſeu tenoris exiſtant, ac ſi preſentibus de verbo ad verbum forent nominatim et ſignanter inſerta, Non improuide, neque per errorem, ſed animo deliberato Sano quoque Principum. Comitum Baronum et procerum noſtrorum, et Imperij ſacri fidelium accedente conſilio, ac de Imperialis plenitudine poteſtatis approbauimus, ratificauimus, innouauimus. et confirmauimus, approbamus, ratificamus innouamus et de certa noſtra ſcientia tenore preſentium gratioſius confirmamus. Supplentes omnem defectum, ſi quis in Illis, aut eorum quolibet obſcuritate verborum ſententiarum, aut ſollempnitatis ommisse in premiſſis compertus fuerit quouiſmodo. Mandantes expreſſe omnibus, et ſingulis Principibus Eccleſiaſticis, et Secularibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus Ciuitatum, Opidorum, Villarum, et locorum communitatibus, Ceteriſque noſtris. et Imperij ſacri ſubditis, et fidelibus firmiter, et diſtricte, quatenus predictos Prepoſitum decanum, et Capitulum predicte Eccleſie Patauienſis, in omnibus et ſingulis eorum Juribus, priuilegiis, literis, gratijs, donationibus conceſſionibus et libertatibus non impediant nec quempiam impedire permittant ſed potius eos cura predicta. vice et nomine noſtris, manuteneant, protegant efficaciter, et defendant. Nulli ergo omnino hominum. Liceat hanc. noſtre approbationis, ratificationis innouationis, et confirmationis paginam infringere, aut ei quouis auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit. noſtram et

Imperij ſacri indignationem grauiſſimam et quinquaginta Marcarum auri puriſſimi tociens quotiens contrafactum fuerit exigendarum (poenam), Quarum medietatem Imperiali noſtro erario ſiue fiſco. Reſiduam vero partem Iniuriam paſſorum uſibus applicandam decreuimus, ſe nouerit irremiſſibiliter incurſurum. Preſentium ſub noſtre Maieſtatis Sigilli teſtimonio Literarum. Datum Conſtantie Prouincie Maguntinenſis, Anno domini Milleſimo Quadringenteſimo decimo ſeptimo ſextadecima die Menſis Aprilis Regnorum noſtrorum Anno hungarie etc. Trigeſimo primo. Romanorum vero Septimo.

Ad mandatum domini Regis Michael de Prieſt Pragenſis, Wratiſlauienſis et Patauienſis eccleſiarum Canonicus.

LXXVIII.

König Sigmund verbiethet, die Mitglieder des paſſauiſchen Domcapitels und deren Angehörige in Streitſachen vor die weltlichen Gerichte zu laden, und ſich durch ſelbe in den Besitz der Güter des Capitels einweiſen zu laſſen.

Conſtanz. 1417. 15. Dezember.

Wir Sigmund von gotes gnaden. Romiſcher Kunig tzu allen tzyten merer des Richs, vnd zu Ungern Dalmatien Croacien etc. Kunig Bekennen vnd tun kunt offenbar mit diſem Brief allen den die In ſehen oder horen leſen. Wiewol wir von angeborner kuniglicher gute altzyte gerne ſehen, daz alle Stiffte, Cloſtere, vnd Kirchen, vnd ouch Geiſtliche perſone, die dorinne dem Almechtigen gote andechticlich dienen vor allem vnrechte, vnd gewalt Beſchirmet werden. Yedoch achten wir vns ſunderlich. vnd ine pflichtig zu ſin die Stiffte vnd Kirchen, die von vnſern vorfaren ſeliger gedechtnuſs Romiſchen Keiſern vnd Kungen ge-

ſtifft ufbracht vnd Bewidemt ſind by Iren Rechten, freiheiten, vnd gnaden veſticlich zu Hanthaben, zu ſchirmen vnd gnediclich tzu behalden. Wann vns nu der Erſamen Prelaten des Tumprobſts, Techants, Capitels, vnd der Pfaffheit des Stiffts zu Paſſow, vnſerr Lieben Andechtigen erbere Botſchaft fürbracht hat mit ſwärer clage, wie daz ein vnredliche vnordenlich, vnd böze gewonheite. in dem Lande vmb Paſſow kurtzlich uferſtanden vnd ufbracht ſy, vnd nu ettwelang tzyte, mit vnrechtem vnredlichem, vnd vnordenlichem gewalt, vnd ouch nit allein wider alle geiſtliche rechte, keiſerliche geſetze vnd alle redliche gewonheite, vnd altherkomen, ſunderlich ouch wider got vnd alle menſchliche vernunſt ſin, vnd gehalden werden, Mit namen daz ein igliche werntliche perſone in welichem Adel oder weſen die iſt, die dann wider die vorgenanten geiſtliche perſone tzu dem itzgenanten Stifft tzu Paſſow gehorend, Si ſin Tumpropſt Techant Corherren, vicarien, Capplan, oder andere gelidere deſſelben Stiffts gemeinlich oder ſunderlich, oder Ire dienere einen oder mere ichtz tzu handeln tzu ſachen (ſuchen), oder zu ſprechen hat, es ſy von geltſchuld, vnwillen, oder anderr ſache wegen, wie dann die genant ſy ſolich des itzgenanten Stiffts pfaffheit, vnd geiſtliche perſone für geiſtliche gerichte oder Ire obriſten tzu uordern oder furzuheiſchen, nit bite oder begere. Sunder tzu ſtund uf der vorgenanten Prelaten, Cappitels oder pfaffheit, yetz gemeinlich yetz ſunderlich gutere wo dann die am nechſten tzu erlangen ſind, vor werntlichem gerichte, vnd in werntlicher Schranen, on alles fürbot, vnd rechtlich anſprach valle, doruf clage und als verre, als das an Im vnd ſolicher ſchranne gewonheit iſt, Ee das ſoliche preleten, vnd pfaffheit geware werden, erklage eruolge, vnd die dorumb erwunnen haben. vnd tzubehalden meyne vnd ſich ouch doruff in ſolicher preleten, oder pfaffheit gütere, wiſen vnd ſetzen laſſe, die tzu haben vnd tzu nieſſen. Vnd wann das wider got vnd alles Rechte, vnd nemlich geiſtlichs, vnd ouch Keiſerlich geſetzte vnd beſunder die man nennet Karlmann vnd dortzu alle vernunft redlich gewonheit, vnd alte Herkomen iſt, vnd die vorgenanten Tumprobſt, Techant, Corherren, Vicarij, Capp-

lan vnd andere gelider des vorgenanten Stiffts tzu Paſſaw ſere damit Beſwaret, vnd tzu groſſen vnuerwintlichen ſcheden komen ſind, teglich komen, vnd wo das nit furkomen wurde, me vnd me komen wurden. vnd wann die obgenant Ir Botſchafft, vns demüticlich angeruffen vnd gebeten hat daz wir dieſelben Tumprobſt, Techan, Corherren, Vicarien, Capplan pfaffheit vnd gelidere des vorgenanten Stiffts Herinn zu uerſorgen vor ſolichem vnrechte, vnd gewalt tzu beſchirmen, vnd by Iren pfefflichen rechten, vnd freiheiten tzu handhaben, vnd tzu behalden gnediclich geruchten. Dorumb angeſehen ſolich redlich vnd vernufftige bede, vnd ouch gutlich betrachtet ſolich loblich vnd fliſſige gotzdienſt, die in dem vorgenantem Stiffte, von den vorgenanten gelidern, vnd pfaffheit on vnderlaſſe volbracht vnd geübet werden dem Almechtigen got tzu Lobe vnd dem Heiligen ſant Steffans in des namen der vorgenant Stifft uffbracht iſt tzu eren, Haben wir mit Wolbedachtem mute gutem Rate. vnſerr. vnd des Richs fürſten Greuen, Edler vnd getruen den vorgenanten Tumprobſt Techant Corherren Capitel, vicarien Capplan vnd pfaffheit deſſelben Stiffts zu Paſſow diſe beſunder gnad. vnd friheit, getan vnd gegeben, tun vnd geben In die von Romiſcher kuniglicher macht volkomenheit. Vnd meynen ouch ſetztzen vnd wollen daz nyemand wer der ſy, vnd in welichen wirden Adel, oder weſen der iſt, dieſelben Tumprobſt Techant Corherren. Vicarij Capplan pfaffheit vnd andere des itzgenanten Stifftes gelidere, vnd ouch Ire gutere tzinſe Rente nutze, vnd was In gemeinlich. vnd ſunderlich tzugehoret vnd ouch Ire knechte, vnd geſinde, di In teglich dienen, ſamentlich. oder ſunderlich für Keinerlei, Hoffgericht, Lantgericht, Schranne, oder andere werntliche gerichte, wie dann die genant, oder wo die gelegen ſind, tziehen, heiſchen, oder laden ſolle, oder moge in keinerlei wiſe, Sunder wer tzu In Ir einem, oder mere, oder Iren gutern, Knechten, oder Geſinde gemeinlich, oder ſunderlich ichtz tzu klagen, oder tzu ſprechen habe. Das der oder die das tun ſollen, vor geiſtlichem gerichte, oder an den Steten, do das Billich ſin ſol, vnd das ouch ſolicher Hofgerichte, Landgerichte ſchranne oder werntlicher gerichte, Hoffrichtere, Lantrichtere vnd richtere, die

vorgenenten Preleten, Tumprobſt Techant, Corherren, Capitel, Vicarien, Capplan pfaffheit, vnd andere vorgenante gelidere vnd ouch Ire gutere Knechte vnd geſind fürbas nit laden, heiſchen oder für werntlich gericht tziehen, über si richten oder urteil wider si fragen, oder ſprechen, oder yemands daz tzu tund geſtatten ſollen, in kein weis by vnſern. vnd des Richs Hulden vnd by verliefung ſolicher werntlicher Hofgerichte. Landgericht oder ſchranne freiheit vnd gerichte. Wer ouch daz herüber einicherley Ladung clage werntliche Gerichte, oder vrteile vff die vorgenanten Preleten Tumprobſt Techant, Corherren Cappitel, vicarien, Capplan pfaffheit, vnd andere vorgenante gelidere, oder Ire gutere, tzinſe Rente nutze knechte oder geſind gemeinlich oder ſunderlich, an werntlichen Gerichten getan oder beſcheen wurden, oder Beſcheen, die tun vnd nemen wir yetz alsdann. vnd dann als yetz gentzlich. vnd gar abe, vernichten vnd machen si ouch crefftloſs mit diſem Brief vnd meynen ſetzen, vnd ſprechen, von der egenanten vnſerr macht, daz die denſelben Tumprobſt Techant Corherren Capitel Vicarien, Capplan pfaffheit vnd andern gelidern des vorgenanten Stiffts zu Paſſaw an Iren Liben vnd gutern, vnd ouch Iren Knechten Geſinde vnderſeſſen vnd vndertanen keinen ſchaden fugen. oder brengen (bringen) ſollen oder mogen in keinweiſs. Vnd wir gebieten ouch dorumb allen vnd ieglichen fürſten Geiſtlichen. vnd werntlichen Grafen ffryen Rittern Knechten Amptluten Hoffrichtern, Lantrichtern, Richtern Burgermeiſtern Reten, vnd gemeinden aller vnd iglicher Stete. Merkte vnd Dorffere, vnd ſuſt allen andern vnſern. vnd des Richs vndertanen. vnd getruen ernſtlich vnd veſticlich mit diſem Briefe daz si die vorgenanten Tumprobſt Techant Corherren Cappitel Vicarien Capplan pfaffheit. vnd andere Gelidere des itzgenanten Stiffts tzu Paſſaw an den vorgenanten vnſern gnaden, freiheiten vnd geſetzen, nicht hindern oder Irren noch si dorüber fürheiſchen laden, oder urteil über si oder Ire gutere, vnd anders daz In tzugehoret ſprechen oder das vrteilen in keinweis, Sunder sy daby getrulich vnd veſtiglich handthaben, ſchutzen, ſchirmen vnd geruwilich beliben laſſen, by vnſern vnd des Richs

Hulden. vnd by verliefung Hundert Mark Golts die ein yeglicher der freuenlich Hiewider tut. alf offt das befchicht tzu einer Rechten pene verfallen fein fol. Halb in vnfere kunigliche Camer, vnd halb den vorgenanten Tumprobft Techan Corherren Capitel Vicarien Capplan Pfaffheit, vnd andern gelidern des vorgenanten Stiffts zu Paffaw vnlefslich tzu betzalen. Weliche ouch wider die vorgefchribenn gnade friheiten vnd gefetze mit behalten hufen oder Houen in Iren Slofsen Steten Merken, oder Dorffern tun oder tun werden, die follen der itzgenanten pene in aller mafse. als vorgefchriben ftect ouch verfallen vnd die on mynnernufs tzu betzalen pflichtig fin. Mit vrkund difs brieffs, verfigelt mit vnferer kuniglicher Maieftat Infigel. Geben tzu Coftentz Nach Crifts geburt Viertzehen hundert Jare vnd dornach in dem Sibentzehendem Jare, des nechften Mittwochens nach fand Lucien tag. vnferr Riche Des vngrifchen etc. in dem Einvnddrifftigiften vnd des Romifchen in dem Achten Jaren.

LXXIX.

Sigismundus rex jure primariarum precum in favorem Stephani Steinwanter utitur.

Constanciae. 1418. 16. Jan.

Sigifmundus dei gracia Romanorum Rex femper Auguftus ac Hungarie Dalmacie Croacie etc. Rex Honorabili Rectori fiue paftori parrochialis eccleſie in maiorj. Ruſpach. Pathauienſis dioceſis deuoto noſtro dilecto Graciam Regiam et omne bonum. Honorabilis deuote dilecte Aſſumpti diuinitus ad culmen Romanorum Regie dignitatis perſonas eccleſiaſticas libenter promouemus eiſque gracias nobis a deo collatas liberaliter impartimur. Cum igitur nobis tam de Jure quam antiqua et dudum approbata conſuetudine a diuis Romanorum Imperatoribus et Regibus predeceſſoribus noſtris diucius obſeruata competat Quod

ex noſtre Coronacionis ſollempnijs que nunc in nobis nutu diuino feliciter completa ſunt, virtute Primariarum precum poſſimus omnibus et ſingulis Collatoribus et Collatricibus per totum ſacrum Romanum Imperium conſtitutis pro vna perſona ydonea dumtaxat primarias porrigere preces noſtras et ab ipſis effectum exaudicionis ſine contradiccione qualibet reportare Volentes igitur Honorabili Stephano Steinwanter Clerico diocesis pathauiensis predicte, deuoto noſtro dilecto graciam facere ſpecialem Deuocioni tue pro ipſo porrigimus primarias preces noſtras Eandem exhortantes et requirentes attente tibique nichilominus per hec Regalia ſcripta noſtra precipiendo mandantes, Quatenus mox viſis preſentibus noſtris litteris et intellectis velud ob juris noſtri et conſuetudinis predicte veram obſeruanciam, precumque noſtrarum huiuſmodi Reuerenciam ſingularem prefato Stephano de beneficio eccleſiaſtico cum cura uel ſine cura Spectante communiter uel diuiſim ad collacionem prouiſionem preſentacionem ſeu quamuis aliam diſpoſicionem tuam ſi quod vacat ad preſens ſeu quam primum vacauerit quod idem Johannes per ſe uel procuratorem ſuum legittimum acceptandum duxerit ſine aliarum litterarum noſtrarum expectacione et preſertim primariarum precum conferre et aſſignare velis et debeas Sibique nichilominus uel dicto eius procuratori de huiuſmodj beneficij fructibus Redditibus prouentibus. Juribus et obuencionibus vniuerſis modis omnibus integre reſponderi Sic in hoc primariarum agens negocio precum noſtrarum Quod Jura libertates priuilegia et gracias a diuis Romanorum Imperatoribus et Regibus predeceſſoribus noſtris tibi data et conceſſa ac datas et conceſſas non delectet te minuere ſed augere. Preſencium ſub noſtrj Regalis ſigilli appenſione teſtimonio litterarum Datum Conſtancie Anno a Natiuitate domini Milleſimo Quadringenteſimo Decimo octauo Sexta decima die Menſis Januarij Regnorum noſtrorum Anno Hungarie etc. Triceſimo primo Romanorum vero Octauo.

LXXX.

Bischof Georg verkauft wegen Schulden des Hochstifts defsen sämtliche Besitzungen zu Königstetten an Caspar von Starhemberg und defsen Söhne auf die Dauer ihres Lebens.

Conſtanz. 1418. 5. Februar.

Wir Jörg von Gots gnaden Biſchof ze Paſſaw. Bekennen fur vns vnd all vnſer Nachkomen, offenleich mit dem brief allen den, die in leſent, oder hörent leſen. Daz wir mit Rat, gunſt vnd gutem willen, vnſers Erwirdigen Capitels zu Paſſaw, von groſſer, merklicher notdurft wegen, vnſers vorgenanten Gotſhaus, verkauft, vnd ze kauffen geben haben, vnd geben. auch wiſſentlich in kraft des briefs vnſer vnd vnſers egenannten Gotſhaus rechten Aygens, das Aygen zu Kunigſteten, mit allem dem, vnd darzu gehört, es ſein phennig Gült, Weingult, Weinzehent, Traydzehent, Perkrecht, purkrecht, vberlennt, behawſtes Gut, zu veld, vnd zu Dorf vnd Gericht, als es vor, die von Walſſee, vnd auch etlich zeit Albrecht von Ottenſtain, innegehabt, vnd genoſſen haben, oder wie die nutz vnd Gült, vnd all ſein zugehorung genant oder wo es alles gelegen iſt, darinne nichts ausgenomen, alles inne beſloſſen, dem Edeln vnſern beſunder lieben Caſparn von Starhemberg Jörgen Vlreichen vnd Hannſen von Starhenberg ſeinen Sünen vnd Ruegern von Starhemberg ſeins Bruders Sun, auf Ir fünf lebtäg vnd nicht verrer. Wir haben es auch alles, den obgenanten von Starhemberg, aws vnſer nutz vnd gewer, geantwurt in Ir nutz vnd gewer, daz Sy es alles, mit Iren zugehörungen vnuerkumert inne ſullen haben Ir aller lebtäg, nutzen vnd nieſſen, vnd mit den nutzen ſullen Sy allen Irn Frummen ſchaffen vnd tun, Wie Sy verluſt vnd güt zimpt, vnd wann Sy dann, all fünf, als oben benant ſein mit dem tod abgeent, vnd Ir dhainer mer iſt, So

ſol vns vnd vnserm Gotſhaus vnd Nachkomen, das egenant Aygen Kunigſteten, mit ſeiner zugehörung gentzlich wider ledig vnd los ſein vnd dann ſol, der gegenwurtig vnſer brief gentzlich tod vnd vernicht ſein. Sy habent vns auch darumbe geben, drithalb Tauſent guter Guldein new Unnger und Dukaten gut an Gold vnd gerechter wag vnd zway hundert Schockh guter behaimiſcher Groſs prager Münſs vnd ye Sechczig Groſs, gerayt für ein Schockh, vnd Des Sy vns auch alles furderlich beczalt haben vnd haben das angelegt, vnd geben zu groſsen nützen vnd notdurften vnſerm Gotſhaus. Wir vnd vnſer Nachkomen ſein auch der obgenanten von Starhemberg des obgenanten Aygens Kunigſteten mit ſeiner zugehorung, als uor benant iſt, Recht geweren ſcherm vnd furſtand für all anſprach als ſolichs kaufs aigens vnd des lands Recht iſt, in dem Lannd zu Oeſterreich. Gieng In aber, daran ichts ab, mit dem Rechten, wie ſich das fuegte, oder daz In Krieg inväll oder anſprach, Daran auferſtund, wie ſich das fuegte, es wër, in geiſtlichen oder weltlichen sachen, oder wie es yemand erdenken möcht, was Sy des scheden nëmen, darumb Ir ains, oder wer den brief an Irer ſtat fürbringt, bey ſeinen trewn geſprechen mag, an alles Recht, denſelben schaden allen, mitſampt den obgenanten Guldein, vnd Groſſen ſullen wir In, vnd vnſer Nachkomen, gentzlich vnd an alles verziehen, ausrichten, vnd widerkeren an allen Iren ſchaden. Vnd das ſullen Sy alles dacz vns haben vnd vnſern Nachkomen vnd auf allem vnſers Gotſhaus zu Paſſaw hab vnd gut wie das genant, vnd wo das gelegen iſt, darinne nichts aufgenomen, der mugen vnd ſullen Sy ſich, vnderwinden, mit Recht oder an Recht, wie In das am peſten fuegt, vnd Sy ſullen vnd mügen, damit hanndeln vnd tün, wie Sy verluſt vnd gut zimpt vnd wir vnd vnſer Nachkomen, noch yemand, von vnſern wegen, dawider nicht ſein, noch tun, mit worten, noch mit werchen, geiſtlich noch weltlich, in kainen ſachen vngeuerlich. Vnd geben In für vns vnd vnſer Nachkomen der egenanten ſachen aller zu vrkunde, den brief verſigelten mit vnſerm, vnd vnſers vorgenanten Capitels zu Paſſaw anhangenden Inſigeln, doch demſelben Capitel, an ſeinen leutten

vnd Gütern, ſo es beſunder hat, an ſchaden. Geben zu Coſtentz an ſand Agathe tag, der heiligen Junkfrawen Nach krifts geburde vierzehenhundert vnd darnach in dem Achtzehenden Iare.

LXXXI.

Martinus papa V ad instantiam ecclesiae pataviensis constitutiones consilii lateranensis Honoriique papae III, necnon imperatorum Friderici II ac Caroli IV quoad aggravationem ecclesiarum per collectas et gabellas renovat, et commissarios contra transgressores constituit.

Mantuae. 1418. 31. October.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum dei. Dilectis filijs... Abbati Monaſterij Scotorum in Wienna Patavienſis dioceſis et Salzeburgenſis ac Ratiſponenſis eccleſiarum Decanis. Salutem et apoſtolicam benedictionem. Ad compeſcendos conatus nepharios peruerſorum qui perſonas et loca eccleſiaſtica ſuper bonis et iuribus ſuis offendere, ac multiplicibus perturbare moleſtijs non uerentur tanto magis per nos decet oportuno remedio prouidere quanto per amplius turbationes huiuſmodi et moleſtie in diuine maieſtatis offenſam, necnon eccleſiaſtice libertatis redundare diſpendium dinoſcuntur. Dudum ſiquidem cum in diuerſis mundi partibus Conſules Ciuitatum et Rectores necnon alij, qui poteſtatem habere uidebantur tot onera frequenter imponerent eccleſijs ut deterioris conditionis factum ſub eis ſacerdotium uideretur quam ſub pharaone fuiſſet, qui legis diuine notitiam non habebat, quique omnibus alijs ſeruituti ſubactis ſacerdotes et poſſeſſiones eorum in priſtina libertate dimiſit

et de publico eis alimoniam miniſtrauit, in Conſilio Lateranenſi eccleſie immunitati prouidendo ſub anathematis diſtrictione prohibitum extitit. ne Conſules Rectores aut alij predicti eccleſias et viros eccleſiaſticos tallijs ſeu collectis uel exactionibus alijs aggrauare preſumerent tranſgreſſores et fautores eorum precipiendo anathematis ſententie ſubiacere donec ſatiſfactionem impenderent competentem, et etiam deinde in generalio (generali) Concilio editum fuerit, quod ſi Epiſcopi forte ſimul cum clericis etiam ſi tantam neceſſitatem uel utilitatem inſpicerent, ut abſque ulla coactione ad releuandas communes utilitates uel neceſſitates ubi Laicorum non ſuppeterent facultates ſubſidia per eccleſias Laicis ducerent concedenda minime ſuper hoc conſulto Romano pontifice conceſſiones et ſententie que a talibus uel de ipſorum mandato forent promulgate eſſent irrite et inanes, nullo unquam tempore ualiture, ac etiam in ipſo generali Concilio decretum extitit, illum qui infra tempus ſui regiminis propter fractionem Conſtitutionum uel ſanctionum huiuſmodi ſuſtineret anathema tanquam poſt illud non eſſet ad ſatiſfactionis debitum compellendus necnon ipſius ſucceſſorem qui non ſatiſfaceret infra Menſem manere eccleſiaſtica cenſura concluſum donec ſatiſfaceret competenter, cum ſuccederet in onere qui ſubſtitueretur in honore. Poſtmodum uero felicis recordationis Honorius papa III. predeceſſor noſter attente conſiderans, quod quondam Fridericus II. olim Romanorum Imperator tunc ſub obedientia et deuotione ſancte Romane eccleſie perſiſtens, ad Laudem eiuſdem eccleſie et sacri decus Romani Imperij cupiens, ut expurgatis, quorumdam erroribus et iniquis ſtatutis penitus deſtitutis decetero eccleſie et eccleſiaſtice perſone plena uigerent quiete et ſecura libertate gaudерent, ac pie et iuſte attendens quod quorumdam peruerſorum iniquitas adeo habundauerat ut non dubitarent contra eccleſiaſticam diſciplinam et ſacros canones ſtatuta ſua confingere aduerſus eccleſiaſticas perſonas et eccleſiaſticam libertatem edictali lege huiuſmodi ſtatuta iniqua irritauerat et preceperat irrita nuntiari, et omnia ſtatuta et conſuetudines que Ciuitates et loca poteſtates uel Conſules aut quecunque alie perſone contra libertatem ec-

cleſie uel perſonas eccleſiaſticas huiuſmodi edere aut ſeruare temptarent contra canonicas uel Imperiales ſanctiones de ipſorum Capitularibus infra duos Menſes poſt ipſius Legis publicationem penitus aboleri facerent, et ſi de cetero talia attemptarent illa ipſo iure decreuit eſſe nulla, et eos ſua iuriſdictione priuatos, necnon locum ubi talia deinceps preſumpta fuiſſent, banno Mille Marcharum auri, ſiſco Imperiali preceperat ſubiacere Poteſtates uero Conſules Statutarij et Scriptores ſtatutorum predictorum necnon Conſiliarij locorum ipſorum qui secundum ſtatuta et conſuetudines memorata iudicarent, extunc eſſent ipſo iure infames, quorum ſententias et actus Legitimos ſtatuerat aliqualiter non tenere, quodque ſi per Annum prefatarum Conſtitutionum inuenti forent contemptores bona eorum per totum ſuum Imperium mandauit impune ab omnibus occupari, ſaluis nichilominus alijs penis contra tales in eiſdem generalibus Concilijs promulgatis, Et inſuper uoluit idem tunc Imperator quod nulla Communitas uel perſona publica ſeu priuata collectas ſeu exactiones angarias uel perangarias eccleſijs uel alijs pijs locis aut eccleſiaſticis perſonis huiuſmodi imponere ſeu inuadere eccleſiaſtica bona preſumeret, quod ſi ſecus faceret et requiſita ab eccleſia uel Imperio huiuſmodi emendare contempneret, tripliciter reſunderet, et nichilominus banno Imperiali subiaceret, quod ſine ſatiſfactione debita nullatenus remitteretur. Statuerat inſuper quod quecunque Communitas uel persona per Annum in excommunicatione propter Libertatem eccleſie uiolatam perſiſteret, ipſo iure ſimiliter dicto banno Imperiali ſubiaceret a quo nullatenus extraheretur niſi prius ab eccleſia beneficio abſolutionis obtento. Et inſuper ordinauerat ut nullus eccleſiaſticam perſonam in criminali queſtione uel ciuili ad iudicium ſeculare trahere preſumeret contra easdem canonicas ſanctiones et Conſtitutiones Imperiales, quod ſi ſecus faceret, actor a ſuo iure caderet et iudicatum non teneret et Iudex foret extunc iudicandi auctoritate priuatus, quodque Iudices temporales qui clericis et perſonis eccleſiaſticis iuſticiam denegare preſumerent Tertio requiſiti ſuam iuriſdictionem amitterent. Conſtitutionem ipſam de Conſilio etiam fratrum ſuorum ſancte

Romane eccleſie Cardinalium qui tunc erant auctoritate apoſtolica approbans et confirmans ipſam mandavit inuiolabiliter obſeruari necnon ſtatutarios et Scriptores ac uiolatores predictos excommunicatos eadem auctoritate nuntiari. Et deinde ad audienciam diue memorie Karoli IIII. etiam Romani Imperatoris ſemper Auguſti deducto quod nonnulle ſeculares perſone in poteſtatibus et officijs publicis conſtitute uidelicet Duces Marchiones Comites Barones et alij domini temporales necnon Conſules Ciuitatum Opidorum Villarum et locorum Rectores in diuerſis prouintijs eiuſdem Imperij dei timore poſtpoſito ſtatuta ſingularia et iniquas ordinationes motu proprio et defacto contra ipſas perſonas eccleſiaſticas et eccleſiarum Libertates, ac earum priuilegia condiderant illiſque de facto et publice utebantur contra canonicas et Legitimas ſanctiones utpote quod nulla bona temporalia in poteſtatem eccleſiaſticam tranſferentur et ne clerici in ſacris ordinibus conſtituti ad agendum et teſtificandum in ciuilibus et maxime in pijs cauſis aliquatenus admitterentur, quodque excommunicati laici et publice denuntiati in ciuili foro minime repellerentur Et inſuper predicti domini temporales Conſules et Rectores per ſecularem poteſtatem, res et bona clericorum occuparent arreſtarent et oblationes Chriſtifidelium minuerent atque reſtringerent exactiones et tallias indebitas de bonis et redditibus eccleſiarum exigerent et extorquerent poſſeſſiones eccleſiarum et perſonarum earumdem deuaſtarent incendijs et rapinis contractus inter clericos et laicos factos legitime ad libros Ciuitatum Villarum et locorum predictorum inſcribere et ſigillare recuſarent, donataque et Legata ad fabricas et eccleſiarum ſtructuras contra prelatorum uoluntatem et aliorum quorum intererat temere uſurpare preſumerent ac in fraudem et odium clericorum de bonis etiam et rebus eorumdem clericorum que non cauſa negotiationum ſed pro eorum proprijs uſibus per eorum terras ducebant ſeu duci faciebant theoloneum exigere et recipere non uerebantur et confugientes ad eccleſias et earum cimiteria inde extrahere contra canonicas et Imperiales ſanctiones huiuſmodi preſumpſerant et preſumebant. Idem Karolus Imperator tanquam Chriſtianiſſimus prin-

ceps uolens in premiſſis prouidere de remedio ſalutari, etiam de quorumdam principum ducum Comitum Baronum fideliumque aliorum ſacri Imperij ſepedicti conſilio et auctoritate Imperiali quecunque ſtatuta et conſuetudines predicta tanquam per canonicas et ciuiles ſanctiones expreſſe reprobata caſſauit irritauit et annullauit ac caſſa et irrita nulliuſque eſſe uoluit roboris uel momenti, precipiens ſub Imperialis banni pena uniuerſis et ſingulis principibus et dominis temporalibus Conſulibus poteſtatibus et alijs in officijs publicis in eodem Imperio conſtitutis quatenus extunc ipſorum ſtatuta et ordinationes sicut in preiudicium eccleſiaſtice Libertatis edita fuerant omnino reuocarent et de Luce tollerent quodque ſecundum ea non iudicarent amplius nec ſententias dictarent aut eiſdem in Iudicio uel extra iudicium quomodolibet pro ſe et contra eandem eccleſiaſticam libertatem potirentur Pronuntiauit inſuper et eadem decreuit auctoritate quod quicunque Laicus cuiuſcunque ſtatus aut conditionis exiſteret auſu ſacrilego et proprie temeritatis audacio ſacerdotem uel clericum ſecularem uel religioſum diffidaret proſcriberet captiuaret ſpoliaret occideret mutilaret aut in carcere detineret uel huiuſmodi maleficia perpetrantes ſcienter receptaret uel eis fauorem preſtaret preter penas a ſacris canonibus et legalibus ſanctionibus in tales inflictas eo ipſo redderetur infamis ac omni honore priuatus nec ad placita uel conſilia nobilium admitteretur quouis modo. Hortans inſuper in domino et requirens eccleſiaſticos prelatos in illis partibus in quibus committerentur talia conſtitutos ut legem Imperialem huiuſmodi, per eorum eccleſias et Synodos publicarent ne tranſgreſſores huiuſmodi per ſimulatam ignorantiam ſuam ualerent in hac parte maliciam excuſare prout in Conſtitutionibus et ſanctionibus Conciliorum et Honorij predictorum ac Imperialibus prefatis plenius continetur. Cum autem ſicut Lamentabili querela dilectorum filiorum Prepoſiti. Decani et Capituli ſingulorumque Canonicorum et perſonarum eccleſie Patauienſis necnon vniuerſorum Cleri Civitatis et Dioceſis Patauienſis nuper accepimus, nonnulli principes Duces Comites Barones et alie ſeculares poteſtates earumdem Conſtitutionum et ſanctionum Canonicarum et legalium

forſan ignari, contra ipſas a Prepoſito Decano Capitulo Canonicis perſonis et Clero prefatis forſan tallias gabellas et alias exactiones illicitas hactenus extorſerint et adhuc extorquere nitantur, et etiam bona ipſorum Prepoſiti decani Capituli Canonicorum perſonarum et Cleri inuaſerint arreſtauerint occupauerint et detinuerint et ſuis uſibus applicauerint, necnon occupare inuadere arreſtare detinere et eiſdem ſuis usibus applicare ſimiliter defacto preſumant in animarum ſuarum periculum necnon Prepoſiti decani Capituli Canonicorum perſonarum et Cleri huiusmodi non modicum preiudicium atque damnum. Nos in premiſſis eiſdem, Prepoſito Decano Capitulo Canonicis perſonis et Clero oportune prouidere uolentes diſcretioni ueſtre per apoſtolica ſcripta in uirtute ſancte obedientie diſtricte precipiendo mandamus quatinus vos uel duo aut unus veſtrum per vos uel alium ſeu alios Prepoſito decano Capitulo Canonicis perſonis et Clero prefatis contra quoſcunque tranſgreſſores et uiolatores Conſtitutionum et ſanctionum earumdem cuiuſcunque ſtatus dignitatis et excellentie fuerint efficacis defenſionis auxilio aſſiſtentes non permittatis eos contra canonicas et legales conſtitutiones et ſanctiones huiusmodi indebite moleſtari, necnon caſdem Conſtitutiones ubi et quando expedire uideritis ſolemniter publicantes faciatis tranſgreſſores et uiolatores huiuſmodi ſi et prout inſtum fuerit ac ubi et quotiens expedierit tamdiu excommunicatos aut anathematizatos publice nunciari donec ab carumdem talliarum collectarum impoſitionum et quarumlibet extorſionum necnon bonorum Prepoſiti Decani Capituli Canonicorum perſonarum et Cleri huiuſmodi inuaſione arreſtatione occupatione detentione et applicatione omnino deſiſtant necnon etiam efficaciter reſtituant eiſdem Prepoſito decano Capitulo Canonicis perſonis et Clero occaſione premiſſorum per eos Leſis ſeu grauatis tallias gabellas et exactiones ipſas, ac etiam bona Prepoſiti decani Capituli Canonicorum perſonarum et Cleri predictorum arreſtata occupata detenta et applicata ipſis aut que per ſe uel alios illo Pretextu quomodolibet receperunt ymouerius temere et illicite uſurpauerint a ſe Libere omnino relaxent, ac in manibus veſtris iurauerint, quod de cetero talia non

committant ac ea commitentibus non preſtent auxilium conſilium uel ſauorem. Contradictores per cenſuras eccleſiaſticas ac alia iuris oportuna remedia compeſcendo Inuocato etiam adhoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis Ceterum ſi forſan huiuſmodi tranſgreſſorum aut uiolatorum uel ea fieri mandantium ipſiſque conſentientium ſeu dantium illis per ſe uel alios directe uel indirecte publice uel occulte auxilium conſilium uel ſauorem preſentia pro monitionibus et requiſitionibus per uos de ipſis faciendis tute ſecure uel commode haberi nequiret nos vobis monitiones et requiſitiones huiuſmodi ac citationes quaſlibet per edicta publica locis affigenda publicis de quibus ſit ueriſimilis coniectura quod ad notitiam citatoris et monitorum huiuſmodi peruenire ualeant faciendi plenam et liberam concedimus tenore preſentium poteſtatem volentes quod monitiones requiſitiones et citationes huismodi perinde ipſos citatos requiſitos et monitos ut premittitur arctent ac ſi eis facte et inſinuate preſentialiter et perſonaliter extitiſſent Non obſtantibus tam pie memorie Bonifacij pape VIII. etiam predeceſſoris noſtri quibus cauetur ne aliquis extra ſuam Civitatem uel dioceſim niſi in certis exceptis caſibus et in illis ultra vnam dietam a fine ſue dioceſis ad iudicium euocetur. Seu ſi ne Iudices extra Civitatem et dioceſim in quibus deputati fuerint contra quoſcunque procedere aut alij uel alijs uices ſuas committere ſeu aliquos ultra vnam dietam a fine dioceſis eorumdem trahere preſumant dummodo ultra duas dietas aliquis auctoritate preſentium non trahatur ac de perſonis ultra certum numerum ad iudicium non uocandis quam alijs Conſtitutionibus apoſtolicis contrarijs quibuſcunque, Aut ſi aliquibus communiter uel diuiſim a ſede apoſtolica indultum exiſtat quod interdici ſuſpendi uel excommunicari, aut extra uel ultra certa loca ad iudicium euocari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam et expreſſam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiuſmodi mentionem. Datum Mantue II. Kalendas Nouembris Pontificatus noſtri Anno Primo.

Vocabula subductis lineis diſtincta, i. e. majoribus literis impressa, rasurae sunt inscripta.

LXXXII.

Erzbischof Eberhart von Salzburg und seine Suffragan-Bischöfe, worunter auch Bischof Georg, kommen in Folge einer zu Salzburg gehaltenen Provinzial-Synode über Wahrung ihrer geistlichen Freiheiten überein.

1419. 15. Januar.

Wir Eberhart Von gottes genaden Erczbischoff ze Salczburg Legat des Stuls ze Rom Wir Von dessselben genaden Herman cze freysing, Albrecht ze Regenspurg, Jörg ze passaw, Berchtold ze Brixen Ernst ze Gurkg, Engelmar ze kyemsee, Vlrich ze Sekgaw Vnd Wolfhart ze Lauent Bischofen, der provincien ze Salczburg Suffraganen, Bechennen offenleich mit diesem brieff, für Vns Vnd Vnser Nachkomen, Als yecz Vmb ayn gemayn nucz der vorgenanten provincien, ze widerpringung phesleich freijhait vnd gueter ordnung ain Concilium prouinciale auf den Achtenden tag nach sand Marteins tag nachst vergangen in der Stat ze Salzburg durch vns Erczbischof Eberharten beruefft vnd lobleichen gehalden vnd volbracht ist, Dar Inn auch vnder andernn sachen für dasselb Concilium bracht sind manigerlay gebrechen, beswärnuss vnd vnczimleich gedrang, die vns vnsern prelaten vnd pfaffheit von ettleichen weltleichen fürsten Herren Ritternn vnd knechten vnd Iren amptleuten vnd vndertanen In der vorgenanten provincien gesessen geschehen, wider päbstleich vnd chaysserleich recht vnd phessleich freihait Darumb wir vnd dasselb Concilium auch den Allerdurchleuchtigisten fursten vnsernn genedigen Herren Herren Sigmunden Römischen künig vns wider solhen vnrechten gewalt vnd gedrang ze schermen, diemutichleich an gerüefft haben, vnd als vns derselb vnser genediger Herr der Römisch Kunig dar Inn genedichleich furgesehen,

vnd vns mit ſeinen küniglichen briefen ſolhes gewaltes vnd gedranges vor eze ſein gen vns verſchriben hat, Das Wir vns mit wolbedachten mwet, vnd mit Rat vnſerr Capitel mit eynander veraynet haben vnd veraynen vns auch in krafft dicz brieffs In ſolher mafs als hernach verſchriben ſtet, vnd geloben auch ſolch aynung eze halten vnd aneynander beyſtentig eze ſein bey vnſeren fürſtleichen wirden vnd eren trewlich an all geuerd, Zum erſten ob das wer das ettleich weltleich perſon Wie die genant wärn als vor geſchriben ſtet, vnſer aynen, oder merr, oder vnſer prelät, oder phafhait In voruerſchriebner weyſe verchurczten vnd wider recht drungen, So ſullen der oder die beſwärten nach auſweyſung des rechten, vnd beſunder ſolher ſtatuten vnd geſaczten diſer prouincien, Wider dieſelben procediren mit bannen vnd ſingen verſlahen, als lang bis dieſelben perſon zu gehorſam komen vnd ſolh vnrecht, drang, vnd beſwernus keren vnd abtuen vnd die beſwärten vnklaghaft machen vnd werr das ſolch weltlich perſonen nicht gehorſam werden, noch genueg tuen wolden, vnd alſo In irem freuel beliben ſechs wochen nach dem vnd der proceſs vnd das recht wider ſew angeuangen wurd So mügen wir an eynander anrueffen von vnſer ſelbs vnd vnſerr prelaten vnd phafhait wegen vmb beyſtand vnd mitleiden, wider ſolch weltleich perſonen vnd welher alſo vnder vns angeruefft wirdet der ſol eze ſtunden an allen auſezug ſolh proceſs vnd bann ſchaffen mit ſeinen briefen in ſeinem biſtumb eze verkünden vnd wider die ſelb perſon eze halden trewleich an all geuerd nach awſweyſung der ſelben proceſs als lang bis die vngehorſamen zu recht bracht werden, als vor geſchriben ſtet Wer auch da got vor ſey das ettleich perſonen In Iren freuel vnd verhärten gemüet beliben, vnd des geyſtleichen ſwertes vnd bann nicht achten, Alſo das man darumb mwſt das weltleich ſwert vnd beſunder vnſern vorgenanten genedigen Herren den Römiſchen künig anrüeffen das ſol geſchehen mit vnſer aller oder der mereren tayl vnder vns rat vnd willen Doch alſo das wir vnd vnſer yegleicher, der alſo an gerüefft wirdet als vor verſchriben ſtet In ſolhem beyſtand mit Leiden vnd rat chainen verczug geuerleich tuen ſöllen noch wellen in dhaynerlay weg

all argeliſt genczleich auſgeſchaiden. Vnd des ze Vrkund vnd czu ewiger gedechtnus aller voruerſchribnen ſachen Haben Wir diſem prief laſſen machen vnd mit vnſern vnd vnſerr Capitel anhangunden Inſigelnn verſigelnn Der geben iſt Nach Chriſti gepurd vierczehenhundert Vnd In dem Newnczehenden Jare am Nachſten Suntag vor Anthonij.

LXXXIII.

Sigismundus rex diploma imperatoris Heinrici III., quo mansum regium, dictum Kunigeshueb, chremensi ecclesiae contulerat, per Rudolphum Austriae ducem jam confirmatum, denuo ratificat.

Budae. 1419. 12. Auguſti.

Sigiſmundus dei gratia Romanorum Rex Semper Auguſtus ac Hungarie Dalmacie Croacie etc. Rex Notumfacimus tenore preſentium vniuerſis. Ad hoc Summi diſpenſatione, principalis Monarchie obtinuimus dignitatem, ad hoc Romane Regie celſitudinis ſuſcepimus dyadema, ut ſi ad alia extrinſeca debita nos ſollicitudo prouocet ad ea tamen preſertim, que ſtatum felicem, ac incrementum Iurium gratiarum et libertatum Eccleſiarum ipſorumque miniſtrorum reſpiciunt, tanto intendimus uberius, quanto noſtrum preceteris mundi principibus ſolium, magnificentius erexit, celeſtis prouidencia creatoris. Sane per Venerabilem Rupertum de Weltz Canonicum, ac in Spiritualibus vicarium generalem eccleſie, necnon Cancellarium Curie Patauienſis, ac Plebanum et Decanum in Chremſse Cappellanum noſtrum deuotum ſincere dilectum oblata nobis peticio continebat, Quatenus ſibi et Eccleſie ſue vnum priuilegium Sereniſſimi principis, et domini, domini Henrici Secundi Romanorum Imperatoris Inuictiſſimi, et aliud quondam Illuſtris Rudolffi quarti palatini. Archiducis Auſtrie Stirie et Carinthie etc. preſenti noſtro priuile-

gio inſeri facere necnon de ſpeciali gratia Ipſa innouare, approbare, ratificare, et confirmare dignaremur. Cuius quidem primi priuilegij tenor ſequitur in hec uerba. In nomine dei Amen. Nos Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator, et ſemper Auguſtus. Notumfacimus vniuerſis preſentem litteram inſpecturis, Quod nos eccleſie Chremenſi ſite in orientali parte, manſum Regium, quod in volgari ſonat Küngeſhueb, qui ad nos omni Iure proprietatis, libere pertinebat, contulimus pleno Iure cuius termini ex una parte a cimiterio matricis Eccleſie incipientes ſurſum ad montem beate uirginis, ex alia uero parte a foro cottidiano. et per totam eamdem plateam communem, que uulgo dicitur Lantſtraſſe ex uno Latere ſurſum uſque ad illum locum ubi finitur curia Salzpurgenſium, necnon a uia ſuperiore cimitery per uineas ſurſum, cum uineis inferioris partis ac areis cultis ſeu etiam incultis, donec ad prenotatum terminum protenduntur. Volentes ac etiam auctoritate Imperiali diſtricte precipientes mandamus, ne aliquis Subditorum noſtrorum hanc donationem noſtram, pro anime noſtre remedio, ac ad honorem omnipotentis dei et beate uirginis Marie Sanctorumque quorum patrocinia in eadem continentur Eccleſia factam, umquam audeat infringere, uel preſumat Decernentes nichilominus, ut in omnibus cauſis, et iudiciorum articulis, ab hys qui locati fuerint, in eadem dote. tantum ad plebanum et paſtorem eiuſdem loci pro iudicio recurratur, nec aliquis Iudicum in ea dote iudicandi ſeu, etiam inpignorandi uel cuiuſque iuris, ſibi uendicet poteſtatem exceptis tribus articulis uidelicet quod fur homicida, et uiolentus mulierum oppreſſor, cum hys, que cinxerit ipſe cingulus debeat iudicio aſſignari. Quicumque uero hanc donationem noſtram, Sigilli noſtri munimine roboratam auſu temerario umquam preſumpserit uiolare, reum, ac offenſorem ſe nouerit ipſo facto, lese Imperatorie Maieſtatis. Data Patauie preſente Venerabili Epiſcopo Rimberto Pontificatus ſui Anno nono, In nomine dei feliciter Amen.

Signum domini Henrici tercij regis Inuictiſſimi ſecundi Romanorum Imperatoris Auguſti. R. ✝✝✝. Wintterius Cancellarius uice liuboldi Archicancellarij Archiepiſcopi recognouit. (Monogr.)

Acta ſunt hec anno dominice incarnationis, Milleſimo Quinquageſimo Quarto. v. Kalendas Januarij Indictione Septima. Anno uero domini Henrici Regis Romanorum ac Imperatoris Inuictiſſimi viceſimo quinto. Secundi uero priuilegij tenor ſequitur et eſt talis. In nomine domini Amen. Rudolfus quartus dei gratia. Palatinus Archidux auſtrie, Stiric, et Karinthie, Princeps Sweuie, et Alſacie, dominus Carniole, Marchie et portuſnaonis, necnon Sacri Imperij Supremus magiſter venatorum. Vniuerſis Chriſti fidelibus, preſentibus et futuris, Salutem in domino et perpetuam notitiam ſubſcriptorum. Principalis munificentia illis petitionibus digne prebet audientiam fauorabilem, et plene exauditionis impartitur beneficium, quarum executio nondum iuſta ſed meritoria non ambigitur apud deum, Accedens ad preſentiam ducalis noſtre excellentie, legalis, et peritus uir magiſter Gerungus Decanus Eccleſie in Kremſa Patauienſis dioceſis noſter medicus et domeſticus Cappellanus, nobis humiliter ſupplicauit, Quatinus priuilegium donatum et conceſſum dicte ſue Eccleſie, per diue memorie dominum Henricum olim Romanorum Imperatorem, ſuper manſo regio inferius annotato ratificare ipſumque, ac contenta in eo obſeruari, et executioni demandari debite precipere, de innata nobis manſuetudine, et ſpeciali gratia dignaremur, Cuius quidem priuilegij tenor dinoſcitur eſſe talis. In nomine dei Amen. Nos Henricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator etc. ut ſupra. Nos qui votis iuſte petentium cogimur aſſenſum prebere beniuolum dicti magiſtri Gerungi precibus, equitati et rationi conſonis inclinati preſcriptum priuilegium, cum contentis in eo ſingulis ratificantes, Vniuerſis terrarum noſtrarum Comitibus, Baronibus, Miniſterialibus vaſallis Capitaneis Iudicibus Burggrauijs Caſtellanis Conſulibus Ciuibus ſeu alijs quibuſuis nobis ſubiectis, quibuſcumque nominibus cenſeantur, arcius iniungimus, et ſub obtentu noſtre gratie firmiter precipimus et mandamus, Quatinus predictum priuilegium, et contenta in eo quantum ad ipſorum quemlibet pertinet, obſeruent, ac executioni debite demandent, ac obſeruari, et executioni demandari faciant, et procurent, Nil penitus in dicte Eccleſie Chremſenſis et eius decani, qui pro tempore fuerit, preiudicium,

et quominus dicto priuilegio gaudere ualeant, libere attemptantes, quouis ingenio uel colore. Siquis uero in contrarium quitquam facere presumpserit grauem nostram indignationem, et penam Centum librarum Auri, equa divisione nostre Camere et dicte Ecclesie persoluendam, se nouerit incidisse. Testes huius rei sunt Reuerendi in Christo patres, et domini Amici nostri carissimi dominus Ortolfus Archiepiscopus Saltzburgensis, Apostolice Sedis legatus Paulus, Episcopus Frisingensis, Gotfridus Episcopus Patauiensis. Johannes Confirmatus Gurcensis nostre Curie Cancellarius, Otto Episcopus Chijmensis, Vlricus Episcopus Seccouiensis et Petrus Episcopus Lauentinus. Item Nobiles uiri et Auunculi nostri dilecti. Albertus Palatinus Comes Karinthie, Meinhardus et heinricus Comites de Goritia, necnon Comes Otto de Ortemburg, Item fideles nostri dilecti, Vlricus et hermannus fratres Comites de Cijlia, Comes Johannes de pfannberch, Eberhardus de Walsse de Lintza Capitaneus noster supra Anasum, Eberhardus de Walsse Capitaneus noster Styrie, Leutoldus de Stadekk Capitaneus noster Carniole, Stephanus de Meyssaw Marscalcus, Albertus de Puchhaim dapifer, Heidenricus de Meyssaw pincerna, Petrus de Eberstorff Camerarius, Fridricus de Chreuspach magister Venatorum Austrie. Item fridericus de Walsse de Gretz pincerna, Rudolfus, Otto de Lichtenstain Camerarius, fridericus de Pettouia Marscalcus, Fridericus de Stubenberg dapifer Styrie, fridericus de ausenstain Marescallus, et Capitaneus noster Karinthie, hertneidus Chreiger dapifer Hermannus de Ostrawitz pincerna Karinthie, Item Johannes Türso de Ranhonek, Vlricus et Otto de Stubenberg, Gotschalchus de Neitperg, Hermannus de Chranichperg, Hertnidus de pettouia, hainricus de Wilthausen, Item Hermannus de Landemberg noster Prouincialis marscalcus Austrie. Heinricus de Hakkenberg, noster magister curie, Johannes de Prunn noster magister camere, pylgrimus Strewno nostre curie marscalcus, heinricus de Prunn pincerna, Albertus Ottenstainer magister coquine, et Wilhelmus pincerna de Liebenberg dispensator panis Curie nostre et plures alij fidedigni. In cuius rei testimonium et perpetui roboris firmamentum presentes fieri, et Sigilli nostri appensione iussimus com-

muniri, Datum in Wienna VI. ta feria proxima ante Petri et Pauli beatorum apoſtolorum Anno domini Milleſimo Trecenteſſimo Sexageſimo. Etatis noſtre. Anno viceſimo primo. Regiminis vero noſtri ſecundo † Nos uero Rudolfus dux predictus hanc litteram, hac ſubſcriptione manus proprie roboramus, † Et nos Johannes dei et apoſtolice ſedis gratia, electus et confirmatus Eccleſie gurcenſis prefati domini noſtri ducis primus Cancellarius recognouimus prenotata. Nos igitur habito reſpectu benigno ad ſincere deuocionis conſtantiam et inmote fidelitatis puritatem, ac alia multiplicia meritorum et ſeruiciorum genera, quibus prefatus Rupertus, nobis et Sacro Romano Imperio hactenus placere ſtuduit, placet cottidie et inantea ſeruentius et maiori ſollicitudine placere poterit, et debebit Sibi Ruperto Supradicto, et Eccleſie ſue in Chrems animo deliberato, non per errorem, aut improuide, ſed matura deliberatione prehabita ſano etiam fidelium noſtrorum accedente conſilio, et de certa ſcientia predicta priuilegia et omnia in eis contenta, preſenti noſtro priuilegio inſeri fecimus, necnon de ſpeciali gratia, in omnibus ſuis articulis, clauſulis, ſentencijs, punctis, et expreſſionibus prout de uerbo ad uerbum ſonant, ea innouauimus, approbauimus, ratificauimus et confirmauimus, Innouamus, ratificamus, approbamus, et tenore preſentium gratioſius confirmamus, Mandantes vniuerſis et ſingulis Principibus, Eccleſiaſticis, et Secularibus, ac alterius cuiuſcumque ſtatus, gradus, conditionis, et dignitatis hominibus, noſtris et Imperij Sacri fidelibus dilectis firmiter et diſtricte, Quatenus prefatum Rupertum ipſiusque ſucceſſores, et eccleſiam ſuam in Chrems, in Iuribus dignitatibus et libertatibus ſuis non impediant, nec impedire permittant, quin ymo in eiſdem manutenant, protegant, et efficaciter defendant. prout noſtram et Imperij Sacri indignationem, voluerint arcius euitare et ſub pena decem marcarum auri puri, quas ab eo qui contrafecerit exigi volumus et earum medietatem Imperiali Erario ſiue fiſco Reſiduam vero partem iniuriam paſſorum uſibus applicari. Preſentium ſub noſtre Maieſtatis Sigillo teſtimonio litterarum. Datum Bude. Anno domini Milleſſimo Quadringenteſimo decimo nono. duodecima die menſis. Au-

guſti. Regnorum noſtrorum. Anno Hungarie etc. Trigeſimo tertio. Romanornm vero nono.

Per d. L. Comitem de Otingen Magiſtrum curie
Michael de Trieſt Canonicus Pragenſis.

Quum diploma Heinrici imperatoris nec authenticis nec apographis inseretur, deficientibus equidem tam originali quam copia in codicibus, necesse fuit, illud hic exhibere.

LXXXIV.

Martinus papa V. exemtionem ecclesiae pataviensis ab omni jurisdictione et legationis jure sedis salzburgensis, per Balthaſarem, quondam Johannem XXIII. ipsi indultam, nec non pallii usum Georgio confirmat episcopo.

Florentiae. 1420. 22. Maij.

MARTINUS epiſcopus Seruus Seruorum dei. Ad perpetuam rei memoriam Cunctarum orbis eccleſiarum exaltationem deſiderantes indeſinenter, et decorem dignum cenſemus, et congruum ut ea que pro ipsarum uenuſtate precipua dignaque preeminentia laudabiliter facta comperimus apoſtolico dum a nobis petitur munimine roboremus, Dudum ſiquidem Baldaſſar in ſua obedientia de qua partes ille erant tunc Johannes XXIII. nuncupatus attendens quod eccleſia Patauienſis cui Venerabilis frater noſter Georius Epiſcopus Patauienſis tunc prefuit prout adhuc preeſt in eius ſtatu et iuriſdictione admodum ſolennis et famoſa, ac magna Cleri, et populi, necnon Vaſallorum et ſubditorum multitudine decorata exiſteret, ipſamque eccleſiam, eiuſque preſulem ſingularibus priuilegijs et libertatum prorogatiuis honorare dignum reputans ex certis etiam rationabilibus cauſis animum ſuum ad hoc inducentibus eccleſiam predictam que iure Metropolitico Salzburgenſis eccleſie tunc ſuffraganea exiſtebat ac eundem Geo-

rium Epiſcopum eiuſque ſucceſſores Epiſcopos Patauienſes qui eſſent pro tempore, nec non Prelatos, et huiusmodi Clerum ac Populum Ciuitatis ac diocesis Patauienſis preſentes tunc et poſteros, necnon quecunque Prelaturas, dignitates, perſonatus, et officia, ceteraque beneficia eccleſiaſtica, cum cura et ſine cura, ſecularia et regularia in eiſdem Ciuitate et diocesi conſiſtentia, et que in futurum in illis canonice inſtitui, ſeu fundari contingeret quibuſcunque nominibus cenſerentur, cum omnibus iuribus, et pertinentijs ſuis, ac bonis mobilibus, et immobilibus que tunc poſſidebant, et in futurum adipiſci ualerent ab omni iuriſdictione ſubiectione ſuperioritate dominio et poteſtate Venerabilis fratris noſtri Eberhardi Archiepiſcopi Salzburgenſis et ſucceſſorum ſuorum Archiepiſcoporum Salzburgenſium, qui eſſent pro tempore, necnon a iure legationis eorundem per ſuas litteras totaliter exemit, et perpetuo liberauit, illaque in ius, et proprietatem beati Petri et ſedis apoſtolice, ac ſub ſua et eorum ſpeciali, et immediata protectione ſuſcepit, et dicte ſedi immediate uoluit ſubiacere, ita quod Eberhardus Archiepiſcopus et ſucceſſores prefati in ipſa utpote prorſus exempta, deinceps excommunicationis, ſuſpenſionis, uel interdicti ſententias promulgare, ſeu etiam ratione delicti, uel contractus, ſeu rei de qua ageretur ubicunque committeretur delictum iniretur contractus, uel res ipſa conſiſteret, iuriſdictionem, poteſtatem, ſeu dominium aliqua (quod) exercere nequirent, ſed duntaxat ac coram dicta ſede, uel eius legatis, uel ſubdelegatis tenerentur de iuſtitia reſpondere, Et inſuper Georio Epiſcopo, et eius ſucceſſoribus predictis, ut decetero perpetuis futuris temporibus pallio uti poſſent, et deberent indulſit, ac decreuit omnes et ſingulos proceſſus ac excommunicationum, ſuſpenſionum, et interdicti ſententias, quos, et quas contra eorundem litterarum tenorem haberi contingeret, ſeu etiam promulgari, irritos, irritas, et inanes prout in ipſis litteris plenius continetur. Quare pro parte dicti Georij Epiſcopi nobis fuit humiliter ſupplicatum ut conſiderato etiam quod dicta eccleſia Patauienſis, que olim Laureacenſis appellabatur antiquitus prout ex eius priuilegijs experitur Metropolitana fuerit, eiuſque Pontifex pro tempore honore pallij ex apoſtolice ſedis gratia et con-

ceſſione uti conſueuerat exemptioni liberationi decreto et indulto predictis pro eorum ſubſiſtentia firmiori robur apoſtolici muniminis adijcere benignitate apoſtolica dignaremur, Nos igitur huiusmodi ſupplicationibus inclinati exemptionem, liberationem, decretum et indultum predicta necnon omnia, et ſingula alia in dictis litteris contenta rata habentes, et grata illa auctoritate apoſtolica tenore preſentium ex certa ſcientia confirmamus, et preſentis ſcripti patrocinio communimus ſupplentes omnes et ſingulos defectus, ſi qui forſan interuenerint in eiſdem Conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis ceterisque contrarijs non obſtantibus quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre confirmationis et communitionis infringere uel ei auſu temerario contraire, Siquis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri, et Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Florentie XI. Kal. Junij Pontificatus noſtri Anno Tertio.

Gratis de mandato domini noſtri pape.
M. de Boſſis.

LXXXV.

Engelhart Gruber bekennt, daſs Bischof Georg die ihm verſetzte Burg Partenstein wieder an sich gelöſst habe, und erklärt die von Letzterm ausgestellten Schuldurkunden als nichtig.

Paſſau. 1421. 19. Januar.

Ich Engelhart Gruber Bekenne vnd tun kund offenlich mit dem brieff allen den er furkumpt vnd gezaigt wirt. Als ich dem hochwirdigen furſten meinem genedigen herren, hern Jorigen Biſchofen zu Paſſaw ainen geltbrieff vmb hundert phunt vnd Sechſvndvierzig phundt Wyenner phening vbergegeben ſolt haben denſelben brieff mitſampt ainem anderen brieff. der da ge-

gelawt hat. dryhundert vnd vier vnd funfftzig phunt phening, dieſelben Sum bayder brieff bracht hat. funffhundert phunt phening. darumb ich ſein gefloss Partenſtain vncz her Innegehabt hab genczlich von mir gelöſt vnd ledig gemacht hat. Wann ich aber denſelben brieff. der da laewt hundert vnd Sechſvndvierczig phunt. phening yecz nicht gehaben mag. vnd der vngeuerlich verlegt iſt. Darumb verſprich ich mit dem brieff fur mich mein Erben. vnd fur allermeniglich. ob derſelb brieff hinfur. von mir meinen erben oder yemant anders funden oder furgebracht wurdt. daz denn derſelb brief dem benanten meinem Herren von Paſſaw vnd ſeinen nachkomen vnſchedlich ſein ſol vnd hab auch denſelben brieff, genczlich vernicht vnd getöt, tött vnd vernicht den auch wiſſentlich vnd In krafft diez brieffs. alſo das er hinfur kain krafft noch macht nicht haben ſol. vngeuerlich. Wer aber das der obgenant brieff vmb die Hundert vnd Sechſvndvierczig phunt phening funden wurde dar Inn ich allen fleys tun ſol. vnd wenn ich den alſo gefunden hab. So ſol ich den vnuerzogenlich zu des benanten meins genedigen Herren von Paſſaw. Hannden antwurten. vnd ſol er mir dann dieſen brieff an deſſelben ſtat wider Inantwurten. das verſprich ich bei meinen trewen an alles geuerde Vnd des zu vrkund gib ich Im den brieff verſigelten mit meinem anhangunden Inſigell. vnd hab auch fleyſſiglich gepeten den Edeln Herren Hern Heinrichen von Puchperg vnd den Erberen weiſen Ilſung Hawezenperger daz dye den brieff mitſampt mir zu zewgnuſs der ſach verſigelt haben In vnd Iren erben anſchaden Geben zu Paſſau am Suntag nach Sand Antonien tag nach Criſti gepurt Viercczchenhundert vnd darnach in dem Ainvndzwanczigſten Jare.

LXXXVI.

Martinus papa V. ob diminutionem reddituum ecclesiae pataviensis, et ad preces regis Sigismundi, episcopo Georgio administrationem ecclesiae archiepiscopalis strigoniensis in Hungaria vacantis, in commendam concedit.

Jomae 1421. 18. Martii.

MARTINUS epiſcopus ſeruus ſeruorum dei. Venerabili fratri Georgio Epiſcopo Patauienſi Adminiſtratori in ſpiritualibus et temporalibus eccleſie Strigonienſis, Salutem et apoſtolicam benedictionem. Regimini uniuerſalis eccleſie quanquam inſufficientibus meritis, diſponente domino preſidentes de uniuerſis orbis eccleſijs, pro earum ſtatu ſalubriter dirigendo, quantum nobis ex alto conceditur, ſolicite cogitamus, ſed ea propenſius ſolicitudo nos urget, ut illis que proprijs ſunt deſtitute paſtoribus, ne prolixe uacacionis ſubiaceant detrimentis de ſalubri remedio prouidere curemus. Dudum ſiquidem prouiſiones omnium eccleſiarum Cathedralium tunc apud ſedem apoſtolicam uacantium et inantea uacaturarum ordinacioni et diſpoſicioni noſtre reſeruauimus decernentes extunc irritum et inane ſi ſecus ſuper hijs per quoſcunque quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter contingeret attemptari. Poſtmodum uero eccleſia Strigonienſis per obitum bone memorie Johannis Archiepiſcopi Strigonienſis, qui apud dictam ſedem diem clauſit extremum paſtoris ſolacio deſtituta, Nos attendentes quod eccleſia Patauienſis cui preeſſe dinoſceris, in ſuis facultatibus et bonis propter temporum maliciam non mediocriter eſt deminuta, ac volentes tam tibi, ut ſtatum tuum iuxta meritorum tuorum exigentiam et dignitatis Epiſcopalis decentiam comodius tenere ualeas, quam eciam prefate eccleſie Strigonienſis, de qua nullus preter nos hac uice ſe intromittere potuit ſiue potest reſeruacione et decreto obſiſtentibus ſupradictis, ne longe uacacionis ſubiaceat detrimentis

de oportuno remedio prouidere ſperanteſque indubie, quod tu eidem eccleſie Strigonienſi, per tue circumſpectionis induſtriam eſse poteris multipliciter fructuoſus Cariſſimi in Chriſto Filij noſtri Sigiſmundi Romanorum et Hungarie ac Boemie Regis Illuſtris, pro te Aule ſue Imperialis Cancellario nobis ſuper hoc humiliter ſupplicantis ſupplicacionibus inclinati eandem ecclesiam Strigoniensem ſic uacantem, tibi, per te, unacum prefata ecclesia Patauiensi uſque ad noſtrum beneplacitum tenendam, regendam, et eciam gubernandam, auctoritate apostolica concedimus in commendam, curam et administrationem plenam et liberam ejusdem ecclesie Strigoniensis ac bonorum et iurium ad eius menſam Arehiepiscopalem ſpectantium, tibi per te uel alium ſeu alios quem uel quos ad id deputandum duxeris ſeu eciam deputandos, gerendas et eciam exercendas in eiſdem ſpiritualibus et temporalibus plenarie comittendo, ut ecclesiam ipsam tue gubernacioni et adminiſtracioni commiſſam ſpiritualiter et temporaliter iuxta datam a deo tibi prudenciam regas dirigas et augmentes ac de fructibus redditibus prouentibus iuribus et obuencionibus uniuerſis ad dictam menſam ſpectantibus huiuſmodi commenda durante ordines et diſponas illoſque in tuos et eiuſdem eccleſie Strigonienſis uſus conuertere ualeas prout ueri Archiepiſcopi Strigonienſes qui fuerunt pro tempore de illis diſponere et ordinare potuerunt ſeu eciam debuerunt Alienacione tamen quorumcunque bonorum immobilium et precioſorum mobilium ejusdem eccleſie Strigonienſis tibi penitus interdicta. Tu igitur circa regimen et adminiſtracionem dicte eccleſie Strigonienſis ſolicite et fideliter exercendas ſic te exhibeas fructuoſum, quod ipſa eccleſia diuina tibi fauente clemencia ſub tua gubernacione prouida et ſalubri uotiuis in eiſdem ſpiritualibus et temporalibus amplietur commodis et ſalutaribus proficiat incrementis, Noſque tue diligencie et circumſpectionis ſtudium fructuoſum digne poſsimus in domino laudibus commendare. Datum Rome apud Sanctumpetrum XV. Kal. Aprilis Pontificatus noſtri anno Quarto.

Gratis de mandato domini nostri papae.
Jo. Leonis.

LXXXVII.

Herzog Heinrich von Bayern-Landshut nimmt das paſsauiſche Domcapitel und alle deſsen Hinterſaſsen in Schutz und Schirm unter Aufhebung aller von ſeinen Amtleuten verhängten Beſchlagnamen ihrer Güter.

Burghauſen. 1421. 4. July.

Wir Hainrich von gotes gnaden Pfallentzgraue bei Rein vnd Hertzoge in Beyern, Bekennen offentlich mit dem briefe daz wir die Erſamen, vnſer beſunder lieben Andechtigen. in got. den.. Tümprobſt.. Techant. vnd gemainclichen die Chorherren des Capittels zu Paſſaw vnd alle die Iren, es ſein pfaffen. oder layen, mit Irem leibe, vnd guet, nichts auſsgenomen in vnſer gnade, vnd ſchirm genomen haben. Dartzu ſchaffen wir In mit dem gegenwürtigen briefe, ledig vnd loſe. alles Ir guet, wie das genant iſt. das von geſchefts wegen. vnſer. vnd aller vnſerer Amptlewt in pot gelegt vnd komen iſt. Vnd beſtëtten In auch gegenwürticlichen die briefe, vnd vrkünde, die Sy habend von vnſern vordern ſäligen vnd vns. mit allen Iren pünden vnd artickeln.. Darümb ſo wöllen vnd ſchaffen wir ernſtlichen bey vnſern hulden mit allen vnſern Amptleuten. vitztümbe pflegern Richtern oder wie die genant ſein, daz Ir Sy vnd alles Ir güet, bey freyheit Rechten vnd alter gewonheyt haltet yetzo vnd hinfür. vnd in dhainen kranch. Irrunge noch gewalt, dorynne tüt noch tün laſſet an geuerde. doran tüt Ir vnſern willen. Wann Sy Sich auch gen vns. vnd vnſern Erben halten vnd tün ſüllen als gen Irer herſchaft vnd Stiffteren. Vrkunde dicz briefs. verſigelt mit vnſerm Anhangenden Inſigel. der Geben iſt zu Burckhauſen an ſand Vlreichstage Nach criſti gebürd. vierczehenhundert. vnd dornach in dem ains vnd czwainczigiſten Jare.

Vorſtehende Urkunde iſt auch vorhanden in Form eines Transumts des Propſten Johannes von St. Nicola bei Paſsau, d. d. An Sunntag nach St. Niclastag (8. Dec.) 1448.

LXXXVIII.

Bischof Georg verheifst seinem Vicedom, Andreas Herleinsberger, welcher viele hochstiftische Schuldbriefe an sich gebracht, theils auch sich für ihn verbürgt hat, ihm allen zugehenden Schaden zu ersetzen.

Paſsau. 1421. 13. Auguſt.

Wir Jorig von Gotes gnaden Biſchoff zu Paſſaw, Bekennen für vns vnd vnſerr nachkomen Biſchoffe zu Paſſaw, offenlich mit dem brieff, Als vnſer lieber getruer Andre Herleinſperger, vnſer vicztumb zu Paſſaw, zu vnſerer vnd vnſers Gotſhawſs mercklichen notdorfften, entlehent hat, zum erſten, Martin dem Ranynger, vnſers frundes des von Wallſe ſchreiber, vierhundert Schok Behemiſſcher Groſſchen, vnd funffhundert pfundt Wienner pfening, darumb er Im ſein verſiglten brieff gegeben hat. Als dann der benant vnſerr Vicztumb, zu ſeinen Hannden erlöſt, vnd bracht hat, von vnſerm lieben getruen, Wilhalm dem Nuſsdorffer, vnſerm pfleger zu Obernperg, ainen brieff, vnder vnſerm, vnd vnſerr porgen Inſiglen verſiglt, der da lewtet vnd ſaget, vmb Achttawſent gulden, an derſelben ſchulde, er In volliglich entrichtett vnd bezalt hat, Sibenthalb Tawſent gulden, vnd vmb die ubrigen funffzehenhundert gulden, er In, mit ſeinem, vnd guten porgen verſiglten brieffen hat verſorget. Auch hat der obgenant vnſerr Vicztumb, nach vnſerm ſundern heyſſen, auf ſich genomen von vnſerm getruen lieben, Sigmunden Polhaimer, vnſerm pfleger zu Swabdorf, Sibenhundert pfund pfening, dye in Gold machen Nunhundert gulden, vnd funffundzwenczig pfundt pfenig. Es hat auch der vorgenant vnſer Vicztumb vns vnd vnſerm Gotſhaws zu notdorfft entlehent, von vnſerm getruen Gilgen dem Peterſheimer, vnſerm Pfleger zum Rennerigel, vierhundert gulden, vmb dyeſelben Sum gulden,

vnd all obgeschriben gellt, vnd Sum, er sich vnd sein erben verschriben hat, als dann dye brieff daruber gegeben aygentlichen aufsweysent. Haben wir dem offtgenanten Andre Herleinsperger, vnserm vicztumb versprochen, vnd versprechen Im, vnd all seinen erben, auch wissentlich in krafft dicz briefs, bey vnsern guten trewen, das wir Sye dauon an alle schaden, gnediglich ledigen, vnd bringen wellen, Teten wir aber des nicht, was er, oder sein erben, dann des schaden nemen, denselben schaden allen, sullen vnd wellen wir In, aufsrichten vnd genczlich widderkeren, vnd sullen den haben, zu vns, vnd vnsers Gotshaws gut, wo wir das überal yndert haben, oder lassen, Inner oder aufser lanndes, des sye sich denne mit Rechte, oder ane Rechte, mugen vnderwinnden, Innezuhaben nuczen vnd nyessen, als lang, vncz Sye Hawptguts vnd schaden, ob Sye dye bezalt hetten, das wissentlich wäre, volliglich werden entrichtet, daran wir Sye, noch nyemand von vnsern wegen, Irren noch hinndern sullen. was wir aber, oder yemand von vnsern wegen, daruber, mit In kriegten oder rechten, mit geistlichen oder werltlichen rechten, das haben wir an aller stat verloren, vnd Sy gen vns, vnd vnsern nachkomen, vnd Gotshaws behabt, vnd gewunnen, getrülich vnd an alles geuerd, Mit vrkund des briefs versigelt mit vnserm, vnd vnsers Erwirdigen Capitels zu Passaw anhangunden Insigeln, das Sye also zu mererm gezewknuss, an diesen brieff gehangen haben, Im, vnd seinen gütern dye es besundern hat, an schaden. Geben zu Passaw am Mittichen Sand Polten tag, Nach Cristi geburt viercczehenhundert vnd darnach in dem Ainundzwenzigsten Jare.

LXXXIX.

Wiguleus von Sattelbogen erklärt sich für alle seine Foderungen wegen Jahrsoldes und des im Dienste des Bischofs Georg genommenen Schadens als befriedigt.

1421. 13. Auguſt.

Ich Wigeleis Satelpoger Pfleger zu Winczaer. Bekenn für mich mein Hauſſrawn vnd all vnſer erben offenlich mit dem brief von meiner Jarſold dinſt pferd vnd vodrung wegen So mir der Hochwirdig fürſte. vnd Herre. Her Gorig Biſchofe zu Paſſaw etc. mein genediger Herre. bis auf datum des briefs ſchuldig iſt geweſen, Derſelben Jarſold dinſt Pferd vnd Voderung, Sein wir genedigklich von Im zu rechter weyl vnd zeit an all ſcheden gannez aufgericht vnd bezalt nach vnſerm benügen. Alſo ſagen wir den benanten vnſern gnedigen Herren von Paſſaw etc. Sein goczhaus vnd nachkomen vnd alle die Iren darumb genczlich Quidt ledig vnd los mit dem brief, Vnd wellen auch furbas darumb hincz ſeinen genaden. ſeinem Goczhaus noch hincz allen den Iren thainen Zuſprüch noch vodrung nicht mer haben In dheiner weis. Zu Vrkund gib ich obgenanter Satelpoger den brief mit meinem aigen anhanngndem Inſigel beſigelten, für mich mein Hauſſrawn vnd all vnſer erben allez das ſtät vnd war zehalden Was der brief aufweiſet, Das iſt geſchehen an ſannd Pöllten tag des heiligen Martrer, Als man zalt nach Kriſti gepürd vierczehen hundert Jar. Vnd darnach In dem Ain vnd Zwainczigiſtem Jare.

LXXXX.

Albrecht von Hohenlohe erklärt, daſs er rüksichtlich der Verlaſsenschaft ſeines verſtorbenen Bruders, des Biſchofs Georg, zufrieden geſtellt ſey, vorbehaltlich jedoch ſeiner allenfalſigen Rechte an Tulbing und Zubehör, ſo wie in Beziehung auf den von dem Erblaſser angeordneten Bau eines Carthäuser-Kloſters für den Fall, daſs dieſer Bau nicht zu Stande käme.

Paſsau. 1423. 3. Dezember.

Wir Albrecht von Hochenloch. Bekennen offennlich mit dem Brief für vns vnd all vnser erben. Von aller der Kleynod wegen. So der Hochwirdig fürſt, vnser lieber Herr vnd Brueder Her Jorig Weylent Biſchof zu Paſſaw ſeliger Gedechtnuſſ Hinder ſein laſſen hat, Es ſey Gold Silber oder ander varund Hab, wie das genant ſey nichts aufgenomen noch Hindan Geſetzt, Daz wir Darumb gentzlich entricht ſein noch Lautt vnd ſag des ſpruchs, den der Hochgeboren fürſt Hertzog Albrecht Hertzog zu Oeſterreich etc. vnſer gnediger Herr Darumb getan Hat, vnd, ſullen auch wir noch vnſer erben von der obgenanten Kleynod wegen vnd varunder Hab noch von aller anderer ſachen, nichts aufgenommen noch hindan geſetzt Hintz einem künftigen Biſchof zu Paſſaw ſeinen nachkomen vnd dem Capitel daſelbs dheinerley zueſpruech noch vorderung mer haben noch gewynnen in dheinerley weis, Vnd ſagen Si auch Dorumb vnd vmb all ander ſpruch gentzlich Ledig vnd Los. Aufgenomen von des kloſter wegen Korthuſer ordens, das der vorgenant vnser Lieber Herr vnd Brueder ſeliger geſchafft hat, ze pawen ob Daſſelb Kloſter nicht für ſich gieng vnd vollbracht wuerd

Des wir Hintz got nicht Hoffen Hiet wir denn In demſelben gut, Das zu dem vorgenanten Kloſter gegeben vnd voraus Hindan geſetzt iſt icht rechtens. des vertzeich wir vns nicht. Vnd ob wir auch icht Rechtens Hetten an Tulbing vnd ſeiner Zuegehörung, Das ſol vns deran keinen ſchaden bringen Wir geloben auch all obgeſchriben sach für vns vnd all vnser erben mit vnſeren trewen, getrewlich ſtet zu haben vnd dawider nicht Zetun in dhainem weis, vngeuerlich, vnd des zu Vrkund geben wir Diſen Brief verſigelt mit vnſerem anhangundem Inſigel. Der geben iſt zu Paſſaw an freytag nach Sand Andres tag des Heiligen Zwelfboten Nach Kriſt gepuerd viertzehenhundert vnd Dornach in dem Drewvndzwaintzkiſtem Jaren.

LXXXXI.

Martinus papa V. confirmat electionem Leonhardi (ex gente Laymingorum) per capitulum in episcopum sublimati, quamquam ordinatio episcopi pataviensis post obitum Georgii per decretum anterius sedi apostolicae fuiſset reservata.

Romae. 1424. 10 Januarii.

Martinus episcopus ſeruus ſeruorum dei Dilectis filijs Capitulo eccleſie Pattauienſis Salutem et apostolicam benedictionem Apoſtolatus officium quamquam inſufficientibus meritis nobis ex alto commiſsum quo ecclesiarum omnium regimini presidemus utiliter exequi coadiuuante domino cupientes ſoliciti corde reddimur et ſolertes ut cum de ipsarum regiminibus agitur committendis tales eis in paſtores preficere ſtudeamus, qui commiſsum ſibi gregem dominicum ſciant non ſolum doctrina uerbi ſed etiam exemplo boni operis informare commiſsaſque ſibi eccleſias in ſtatu pacifico et tranquillo uelint et ualeant duce domino ſalubriter regere et feliciter gubernare. Dudum ſi qui-

dem bone memorie Georgio Episcopo Patauiensi regimini uestre ecclesie presidente, nos cupientes eidem ecclesie, cum eam uacare contingeret per operationis nostre ministerium vtilem et ydoneam presidere personam prouisionem eiusdem ecclesie ordinationi et dispositioni nostre ea uice duximus specialiter reseruandam, decernendo extunc irritum et inane si secus super hijs per quoscunque quauis auctoritate scienter uel ignoranter contingeret attemptari, postmodum uero prefata ecclesia per obitum eiusdem Georgii Episcopi qui extra Romanam Curiam diem clausit extremum pastoris solatio destituta uos reseruationis et decreti predictorum forsan ignari dilectum filium Leonardum Electum Patauiensem tunc Canonicum dicte ecclesie in sacerdotio constitutum in Episcopum Patauiensem concorditer elegistis canonice si reseruatio et decretum non obstarent antedicta, ipseque Electus reseruationis et decreti eorundem similiter insçius electioni huiusmodi illius sibi presentato decreto consentiens illam proponi fecit in Consistorio coram nobis alias in hijs omnibus statutis a iure temporibus obseruatis Nos igitur qui electionem ipsam, dictique Electi persone ijdoneitatem et merita per dilectum filium nostrum Reynaldum sancti Viti in Macello diaconum Cardinalem examinari fecimus diligenter, et quam si illi reseruatio et decretum predicta non obstetisent ut prefertur canonice celebratam fuisse inuenimus, electionem eandem et quecunque inde secuta utpote post et contra reseruationem et decretum huiusmodi defacto attemptata reputantes prout erant irrita et inania, ac ad prouisionem ipsius ecclesie celerem et felicem de qua nullus preter nos ea uice se intromittere potuisset neque posset reseruatione et decreto obsistentibus supradictis ne ipsa ecclesia longe uacationis exponeretur incommodis paternis et solicitis studijs intendentes post deliberationem quam super hijs cum fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad prefatum Electum, cui de Litterarum scientia, uite munditia honestate morum spiritualium prouidentia et temporalium circumspectione alijsque multiplicium uirtutum donis apud nos fide digna testimonia perhibentur direximus oculos nostre mentis, quibus omnibus necnon uestrorum ipsum

Electum eligentium concordi uoluntate attenta meditatione penſatis, de perſona ſua nobis et dictis fratribus ob dictorum ſuorum exigentiam meritorum accepta eidem ecclesie de eorundem fratrum conſilio auctoritate apoſtolica prouidimus ipſumque illi prefecimus in Episcopum et Paſtorem curam et adminiſtrationem ipſius ecclesie ſibi in ſpiritualibus et temporalibus plenarie committendo In illo qui dat gratias et largitur premia confidentes quod eadem ecclesia per ipsius Electi circumſpectionis induſtriam et prouidentiam circumſpectam ſub ſuo felici regimine dextera domini ſibi aſſiſtente propicia ſalubriter et proſpere dirigetur ac grata in eiſdem ſpiritualibus et temporalibus ſuscipiet incrementa Quocirca discretioni ueſtre per apostolica ſcripta mandamus quatinus eundem Electum tanquam patrem et paſtorem animarum ueſtrarum grato admittentes honore ac exhibentes ſibi obedientiam et reuerentiam debitam et deuotam eius ſalubria monita et mandata ſuscipiatis humiliter et efficaciter adimplere curetis, alioquin ſententiam quam idem Electus rite tulerit in rebelles ratam habebimus et faciemus auctore domino uſque ad ſatiſfactionem condignam inuiolabiliter obseruari. Dat. Rome apud Sanctum petrum IV. Id. Januar. Pontificatus noſtri Anno Septimo.

Vocabulum „vestre“ rasurae et perlongo spatio est inscriptum.

LXXXXII.

Bernhard Meſsenbeck zu Schwent verkauft seine Besitzungen zu Pägarten, Breiteneich, Gugring etc. an den paſsauischen Vicedom Ritter Andreas Herleinsberger.

1424. 6 Februar.

ICH Wernhart Meſſenpekch zu Swennt dizeit Pfleger an der Newnfels mein Hauffraw vnd all vnſer erben vnd nachkomen Bekennen vnd tün kunt allermäniklich offenlich mit dem brief,

den er furkumbt, Das wir mit wolbedächtem müt recht vnd redlich nach Rat vnd Weyſung vnſer nachſten peſten frewnt vnd andrer Piderlawtt zu der Zeit, da wir es wol getün machten, chawflich zu chawfen geben haben. Dem Edeln veſten Ritter Herrn Andren dem Herleinſperger diczeit vitzdumb des Biſtumbs zu Paſſaw, ſeiner Hauffrawn vnd allen iren erben, aus vnſer nutz vnd gwer in die iren, die hernach geſchriben Guet vnd güllt aller zugehörung, Item am Erſten die hueb zu obern Pägarten in Anteſenhofer pfarr, diennt Järlich Siben pfunt Wienner pfening geltz vnd zWay hüen, das Güt zu Praitenaich diennt vier pfunt Wienner pfening, zWay hüenner, die Mul, die Sag vnd das Gut zu Maiſterhartweigen diennt zWay pfunt pfenning zway Hüenner, Ain Güt zu Gugring diennt ain pfunt pfening, zWay Hüenner, der Weber zu Grueb diennt ain pfunt pfening zWay Huenner, der Hainzler zu Oeden-Wietrawn diennt Sechs Schilling mynner zehen wienner pfening vnd zWay Huenner alles ewiger Järlicher gült, vnd iſt auch alles rechtz freis ledigs aigen vnd ligent auch allew in Scherdinger herſchafft vnd iſt auch di vorgenannten Wienner pfening ſolcher Münnff di in derſelben herſchafft geng gib vnd gäb ſein, angeuer, vnd gebent auch Järlich nicht mer, daruber ſo habent ſy vns eine Summe gelts zu rechter weil vnd zeit gentzlich aufgericht vnd beczalt habent, nach vnſerm willen vnd Wolgefallen vnd an allen vnſern ſchaden, Wir verczeihen vns, auch derſelben Güter mit aller zugehörung gar vnd gentzlich yetzvnt vnd hinfür ewiglich. Alſo das wir noch vnſer eriben vnd nachkömen noch niemant anders von vnſern wegen fürbas darnach dhainerlay zuſprüch erbnüff vodrung recht noch anſprüch nymmer mer ſullen haben noch gewinnen in dhainerlay Weis weder mit recht noch an recht geiſtlich noch werltlich. Sy mügen auch mit den obgenanten Stukchen vnd Gütern mit aller zugehörung, Als wirs ſelber Inne gehabt genützt vnd genoſſen haben Anderſwohin wol verſetzen verkümern verchauffen damit tün vnd handeln, Wir ſi verluſt an vnſer erben frewnt vnd mainklich Irrung vnd hindernuff. Wir ſein auch der obgenannten Stückh vnd Güter aller zugehörung vnd des

chawffs ir furſtand, vertreter vnd gwer Alſo chawffs rechtz freis ledigs aigen vnd lanndes recht iſt, darInn die Stückch vnd Güter ligent, vnd was ſi furbas daruber chrieg, Irrung, Inſäll oder ſtöſſ mit dem rechten Als deſſelben obgenannten lanndes vnd chawfs recht iſt, anging, di ſelben krieg Irrung Inſäll vnd ſtöſſ di ſullen vnd wellen wir In trewlich auſtragen vnd richtig machen, an all ir müe vnd ſchäden angeuer, Hieten oder gewunnen ſie aber icht abgangkh an der gwerſchaft, des ſi zuſchäden chämen oder nämen, wie der ſchad genant oder gehaiſſen mag ſein den ſi oder ir Scheinpoten geſprechen mügen vnberecht vnd vngeſworn, an aid vnd an alles recht, diſelben ſchäden all mit ſambt dem abgangkch der gwerſchaft ſullen vnd wellen Wir In gantz ablegen aufrichten vnd widerkeren, vnd ſullen ſi das alles haben vnd bechömen zu vns vnſern trewn dartzu auf aller vnſer Hab vnd Güt di wir vberal inndert haben gewinnen oder laſſen inner oder auſſer lannds auf Waſſer auf Lannd verſucht vnd vnuerſucht nichcz aufgenomen, Als lang vnczt das In vmb Ir ſchäden der gwerſchaft, die ſi nämen benüg geſchäch von vns vnd vnſerm Guet angeuer, Dawider ſullen noch wellen wir vnd vmb alles das an dem brief verſchriben iſt, nichtz reden hanndlen noch tün in dhainerlay weis Als dann des Lanndes recht iſt dar Inn di güt ligen angeuer. Vnd was wir oder yemand andrer von vnſern wegen wider das alles, das an dem brief verſchriben vnd begriffen iſt, fürbas aufhueben, chriegen oder rechten welten, es wär mit recht, oder an recht, geiſtlich oder werltlich, den ſelben chrieg vnd recht habent ſi An aller ſtat, am erſten furkomen gein vns behabt geWünnen vnd erlangt vnd wir gein In verloren an Widerredt Wer auch den brief mit des benanten Edlen veſten Ritter hern Andres des Herleinſperger willen Inne hat, zaigt, oder fürbringt, der hat all di recht di an dem brief verſchriben ſein vnd ſol denſelben lawten vnd ſagen in aller maſſ mit allen ſeinen chreften pünten vnd Artikeln als obenuerſchriben iſt, vngeuerlich. . Mit vrchunt des briefs den wir In darüber geben verſigelten mit meinem obgenannten Wernhart des Meſſenpekh aignem anhangundem Inſigel. Vnd zu einer peſſern sicherhait

mit meinem lieben vetern Dietrich des Oedenwiſer vnd Kaſpar des Rorer dizeit Richter zu Scherding vnd mit meiner lieben frewnt vnd Swäger Vlreich des Pewntner zu Eberſwang vnd Karel des Raſpen paid purkchüter zu Scherding aller vierer aignen anhangunden Inſigeln, di ſi zu einer zewgnüſſ durich vnſer fleiſſigen pet willen an den brief gehangen habent In vnd allen iren erben an ſchaden. Darunder ich mich obgenannter Wernhart Meſſenpekch mein Hauſſraw vnd all vnſer erben vnd nachkomen verpinden mit vnſern trewen Alles das trewlich ſtät zuhaben das an dem brief verſchriben iſt Geben an ſand Dorothe tag der Heiligen Junkchfrawen Nach Chriſti gepurd Viercczehen Hundert vnd in dem vier vnd zWainczikgiſtem Jare.

LXXXXIII.

Martinus papa V injungit archiepiscopo salisburgensi, ut omnes possessiones mensae episcopalis pataviensis, nonnullis clericis et laicis ad vitam eorum aut ad certum tempus concessas sive alienatas, non obstantibus quibuscunque literis revocet.

Romae. 1424. 27 Februarii.

Martinus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei. Venerabili fratri. Archiepiſcopo Salczeburgenſi, Salutem et apoſtolicam benedictionem. Ad audientiam noſtram peruenit quod tam venerabilis frater noſter Leonardus (*) quam predeceſſores ſui Epiſcopi Patauienſes qui fuerunt pro tempore decimas cenſus, redditus, terras villas caſtra domos uineas prata paſcua, nemora uaſa aurea, et argentea clenodia pecuniarum ſummas, iura iuriſdictiones et nonnulla alia bona ad Menſam Epiſcopalem (*) Patauienſem ſpectantia datis ſuper hoc litteris confectis exinde publicis inſtrumentis interpoſitis iuramentis factis renuntiationibus et penis adictis (adjectis) in graue ipſorum Epiſcopi, et Menſe

leſionem, nonnullis clericis, et laicis aliquibus ad eorum uitam quibuſdam uero ad non modicum tempus, et alijs perpetuo ad firmam, uel ſub cenſu annuo conceſſerunt quorum aliqui dicuntur ſuper hijs confirmationis litteras in forma communi a ſede apoſtolica impetraſſe, Quia uero noſtra intereſt ſuper hoc de oportuno remedio prouidere, fraternitati tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus ea que de bonis ipſius menſe per conceſſionem huiusmodi alienata inueneris illicite, uel diſtracta (*) non obſtantibus litteris inſtrumentis iuramentis renuntiationibus penis et confirmationibus antedictis, ad ius, et proprietatem eiuſdem menſe legitime reuocare procures. Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Teſtes autem qui fuerint nominati ſi ſe gratia odio, uel timore ſubtraxerint cenſura ſimili appellatione ceſſante compellas ueritati teſtimonium perhibere. Datum Rome apud Sanctum petrum III Kalend. Martij Pontificatus noſtri Anno Septimo.

pro. B. de Troyſio M. de Boſſis.

(*) Vocabula „quod tam“ et „dicuntur“ rasurae sunt inscripta; porro in locis per asteriscos notatis rasurae magni spatii sese offerunt, quibus nihil est inscriptum.

LXXXXIV.

Georg Kirchbeck verkauft seinen vom Hochstift Passau zu Lehen gehenden Hof zu Prunnst im Lande der Abtei an den Ritter Andreas Herleinsberger.

1424. 4 März.

ICH Gorig Chirichpeckh. Bekenne vnd Vergich fur mich vnd all mein Eriben offenlich mit dem brief gegenWurttigen vnd Kunfftigen.. Das wir Recht vnd redlichen nach vnſerer nachſten vnd peſſten frewnt Rate vnd Wolgeuallen. Vnd zů der zeit Do wir es rechtlich wolgetůn mochten verkauffet vnd ze-

chauffen geben haben. Vnſern hof genannt zů Prunnſt (mit) allerczugehörung gelegen Im lannd der Abbtey vnd In Kellenperger pharre der da Järlichen dienut vnd gibt zu ſannd Michels tag an allen abganngk vnd widerred funiff phunt Wienner phening alles Paſſawer werunng zway hunner vnd drey phenning ze Künigſtewr. Vnd iſt lehen von den Hochwirdigen Biſtumb vnd Goczhaws zu Paſſaw.. Dem Edeln veſſten Ritter Hern Andren dem Herleinſperger vnd allen ſeinen Eriben vmb ein Summ geltz dér wir von In ze rechter weil an allen ſchaden ganncz aufgericht vnd beczalt ſein worden nach allem vnſerm benugen. Vnd haben In denſelben vorgenanten hof mit aller ſeiner zügehörung vbergeben vnd eingeantWurtt aus vnſer nucz vnd gewer In Ir nucz vnd gewer Vnd haben vns des ganntz vertzigen vnd in fürczicht getan wiſſentlich in Krafft des briefs. Alſo das wir noch vnſer Nachkomen noch ander yemand von vnſern wegen dagegen noch darnach dhain Recht zu Spruch noch vodrunng nymmermer haben, noch nicht gewinnen ſullen noch wellen In dhainer weys angeuerd. Vnd ſullen vnd mugen auch Nu hinfür mit dem vorgenanten Hof allerczugehörung wol allen Iren frümen Schaffen. Damit tün vnd hanndeln wes Sy verlüfft vnd geben wie oder wem Sy wellent an vnſer aller vnſrer Eriben vnd Nachkomen Irrung vnd Widerred vngeuerlich. Wir ſein auch des obgenanten Hofs allerzugehorung. Ir rechter Scherm gewer vnd fürſtanndt für allew anſprach. Wo In des nött vnd dürfft beſchicht mit dem rechten als Kauffes verlehents gütes vnd des lanndes recht iſt. Gienng In aber an derſelben gewerſchafft Icht ab mit dem rechten vnd des ſy zů ſcheden kämen, Denſelben ſchaden Sullen vnd wellen wir In genneczlich aufrichten vnd widerkeren vnd ſullen vnd mügen des bekomen. vnd den haben dacz vns vnſern trewen vnd auf aller anderer vnſer hab vnd güt, Wo wir die vberal ynndert haben gewinnen oder laſſen nichts darInne aufgetzogen Als vil vnd ſo lanng vncz daz ſy darumb ain gannczes benügen habend vnd vnklaghafft werden.. Vnd was wir dawider mit In auferhüben ze kriegen oder ze rechten Wie ſich das fügte Das bekennen vnd geben wir In an aller ſtat gennzlich behabt vnd vns verloren an Widerred.

Wer auch den brief mit Irm güten Willen Innehat fürbringt oder zaigt, der hat allew die recht, die in daran verſchriben ſind, vnd in aller der maſſe, als ſy ſelber. Des zu einem warem vrkunde vnd Ewiger gannzer ſicherhait Gib ich obgenanter Görig der Chirichpeckh für mich all mein Eriben vnd Nachkomen dem benanten Herleinſperger den brief mit meinem anhangunden InSigel. Vnd zu einer merern gezeugnüſſe mit meines lieben Swager Wygoleiſen des Satelböger Phleger zü Winczer vnd mit des Erbern weyſen Niclaſen des zeller zü Paſſaw baiden anhanngunden InSigeln beſigelten die ich mit vleiſſe darumb gepeten habe, In vnd Iren eriben anſchaden vnder die InSigel Ich mich egenanter Kirchpeckh für mich all mein Eriben verpinde alles das war vnd ſtät zü halden das der brief auſweiſt. Geſchehen an Sambeztag vor dem Vaſchanng Nach Kriſti gepurd virczehenhündert Jar vnd Im vier vnd zwainczigiſtem Jare.

LXXXXV.

Pilgrim Rottauer verpflichtet sich gegen Bischof Leonhard und das Kapitel rüksichtlich der ihm übertragenen Obhut der Burg Vichtenstein.

Passau. 1424. 21 July.

Ich Pilgreim Rottawr pfleger zum Viechtenſtein Bekenne offenlich mit dem Brieff Als mir der Hochwirdige fürſte vnd Herre her Leonart Biſchoue zu Paſſaw mein genediger Herre, Daſſelbig ſein Geſlos. vnd veſten. vntz auf ſein widerruffen Hat beuolhen. Alſo gelob ich an aydes ſtat in krafft Ditz Brieff, das ich Im das getreulich. Innehalden vnd auch abtreten ſol vnd wil wenne ich des von Im mit briffen oder warten vnder augen ermonet wirde. Gieng aber der obgenant mein Herre von Paſſaw mit dem tode abe da got lannge vor ſey So ſol vnd wil ich

des vorgenanten Geflos Viechtenſtein dem Capitel daſelbs zu Paſſaw vnuerzogenlich abtreten wenne ich des von Im ermonet wirde. wurde aber das Capitl vnd die Korherren. in der wal ſtöſſig oder zwitrachtig So ſol vnd wil ich Des geflos vorgemelldet dem mereren teil der perſon des Capitls. abtretten fürderlich wenne ich des von In ermonet wirde, wer aber das ich mit tode abgienge. Da got auch Lanng vorſey So ſol mein Hawſſrawe, fründe oder diener, die das Geflos denne geweltig weren, alles des ſchulldig vnd gehorſam ſein Das oben an dem Brieff geſchriben ſteet getrewlich vnd an als geuerde. Mit vrkund des Brieff. verſigelt mit meinem eignen anhangunden Inſigel. Geben zu Paſſaw an Sand Braxeden tag der Heiligen. Junkfrawn Nach Criſti gepurd vierzehnhundert vnd in dem vierundzwainzigiſtem Jare.

LXXXXVI.

Leonhardus episcopus quosdam canonicos ecclesiae suae hortatur, ut a rebellione, inobedientia, ac bonorum et jurisdictionum usurpatione desistant, ex oppido wiennensi recedant, et ad beneficia sua ecclesiastica se transferant.

Pataviae. 1424. 24 Julii.

Leonardus dei et apoſtolice ſedis gracia Epiſcopus Patauienſis Vniuerſis et ſingulis chriſti fidelibus, et prefertim Abbatibus prioribus prepoſitis decanis tam Kathedralium quam collegiatarum Canonicis Parrochialiumque Eccleſiarum Rectoribus et eorum Viceſ gerentibus Vicarijs perpetuis Cappellanis preſbyteris Curatis et non curatis Tabellionibus et notarijs publicis clericiſque ſecularibus et Regularibus, Gardianis, lectoribus, Miniſtris ac Religioſis ordinum mendicancium quorumcunque, Necnon prin-

cipibus Comitibus Baronibus Nobilibuſque militaribus et alijs perſonis vtriuſque ſexus, eccleſiaſticis et ſecularibus cuiuſcunque ſtatus ſiue preeminencie ſeu excellencie fuerint, ac Ciuitatis noſtre Patauienſis et opidorum ac Communitatum ſiue dominiorum quorumcunque Rectoribus Vicedominis et Vicarijs, Conſulibuſque et proconſulibus, Magiſtris ciuium, Judicibus, Officialibus et Communitatibus, quibuſcunque per noſtras Ciuitates et dioceſem ac alias vbilibet conſtitutis, Nec non Rectori, Magiſtris, doctoribus, licenciatis, Baccalareis, et Scolaribus facultatum quarumcunque vniuerſitatis Studii wyennenſis, Aliiſque omnibus et ſingulis quorum intereſt ſeu intereſſe poterit quomodolibet in futurum, Salutem in domino et noſtris ymouerius ſancte matris eccleſie mandatis firmiter obedire, Quum refrigeſcente multorum Caritate adeo habundat iniquitas et quorumdam reproborum ſuccenſa velud ignis Impietas aduerſus nos et noſtrum noſtreque patauienſis eccleſie ſtatum tanto validius inflammatur, quanto rariorem qui eccleſiam predictam tueatur inuenit obiectorem, Dudum namque poſtquam licet immeriti diuina diſponente miſericordia eedem noſtre eccleſie per ſedem apoſtolicam prefecti fuimus nonnulli iniquitatis filij, quas (quos) adeo eorum execauit malicia, ut eiuſdem noſtre eccleſie pacificum ſtatum per quamcunque eorum excogitatam machinacionum concutere calumpniam, contra nos et ipſam eccleſiam et ſanctorum patrum decreta reluctantes, ac obſtinate rebellionis cornua erigere ac procaciter extendere, ita ut quod dolenter referimus magis eligant perire quam parere, ac pocius a funccionibus ſeparari diuinis, quam ipſius faccionibus ſuperari, quorum nonnulli non vocati a deo tamquam Aaron tam ordinariam quam dioceſanam Juriſdictionem in noſtra dioceſi temere exercere clericos ad beneficia eccleſiaſtica Inſtituere, eiſque curam animarum concedere, Rectoreſque eccleſiarum parrochialium per ſecularis poteſtatis abuſum ad reſidenciam perſonalem cum minis et terroribus citare et compellere cauſaſque audire, et diffinire contra nos ac dicte eccleſie noſtre ſtatum, Conciliabola ſeu conuenticula congregare, dampnoſaſque et periculoſas congregaciones atque conſpiraciones procurare et facere, Et nichilominus quod omni deteſtacione ab-

horrendum exiſtit, De bonis mobilibus et immobilibus dicte eccleſie noſtre noſtrique Capituli aliarumque Eccleſiarum et perſonarum eccleſiaſticarum nobis adherencium et fideliter obediencium ſe intromittere ſibique inburſare temere preſumſerunt et preſumunt impediueruntque et Impediunt quominus apoſtolica prouiſio de nobis facta ad eandem eccleſiam ſuum debitum ſortita ſuerit et ſorciatur effectum, Et quamuis nos ſuper premiſſis contra huiusmodi inobedientes et rebelles certos fulminauerimus proceſſus, quorum virtute eos requiſiuimus, ut a premiſſis malefacti rebellionibus, et impedimentis, penitus deſiſterent, ipsi tamen more aſpidis ſurde, aures ſuas obturantes in huiusmodi malefactis, Et propterea in exconmunicacionis ſentencijs et alijs penis atque cenſuris eccleſiaſticis, in ipſis noſtris proceſſibus contentis inſorduerunt et inſordeſcunt, eorum malefacta predicta contra nos et dictam eccleſiam noſtram pertinaciter continuantes, Nos igitur ab ipſiſ proceſſibus nullatenus recedere volentes, de quo proteſtamur, Sed ad alia forciora manum mittentes, Cum nobis ex paſtorali incumbat officio ibi fortius inſurgere, vbi perſecutorum immanitas periculoſius exardeſcit, volenteſque in quantum nobis ex alto permittitur huic morbo congruam adhibere medelam. Idcirco vobis omnibus et ſingulis ſupradictis, et preſertim vobis Wenczeſlao prepoſito, Heinrico decano. Wilhelmo de frawnberg. Vlrico Comiti de Ortenberg, Wilhelmo Türs, Vlrico Reiſperger, Achacio de Tirna, Theodrico de Hamelburg, dicte noſtre eccleſie Canonicis qui ſuper premiſſis malefactis ſeu cuilibet veſtrum qui in aliquo premiſſorum malefactorum eſtis culpabiles, prout rei experientia edocuit et adeo notorium eſt quod nulla poterit tergiverſacione celarj in virtute ſancte obedientie et ſub penis ſummarie infraſcriptis diſtricte precipiendum mandamus, quatenus infra trium dierum ſpacium a notificacione preſencium vobis facta immediate ſequentium, quorum dierum vnum pro primo alium pro ſecundo, tercium vero pro tercio et peremptorio termino ac monicione canonica aſſignamus, ab huiusmodi rebellionibus, inobedientiis, uſurpacionibus, bonorum impedimentis ac Juriſdictionum exercicio ſeu exercijs, Nec non conuenticulis et congregacionibus atque con-

ſpiracionibus et alijs quibuſcunque maleficijs de quibus ſupra fit mencio penitus et omnino deſiſtatis, et quilibet veſtrum deſiſtat, Nobiſque debitam obedienciam et reuerentiam ſicut paſtori animarum veſtrarum exhibeatis, et quilibet veſtrum exhibeat, Vosque omnes alij et ſinguli ſupradicti quibus preſentes Eccleſie noſtre diriguntur ne ad mandatum aut informacionem vocacionem ſeu citacionem dictorum prepoſiti decani et Canonicorum nobis rebellium ſeu cuiuſlibet eorum aut aliorum quorumcunque aliquas congregaciones ſeu conſpiraciones aut conuenticula ſeu conciliabola. nobis et dicte eccleſie noſtre nociua. ſeu in noſtrum et dicte noſtre eccleſie dampnoſum ſcandalum periculum et obprobrium, et quominus apoſtolica prouiſio ſiue diſpoſicio dicte eccleſie de perſona noſtra facta ſuum debitum ſorciatur effectum, publicas vel occultas, directas vel indirectas, generales vel ſpeciales, publica ſeu occulta. directa uel indirecta, generalia uel ſpecialia quouis queſito colore, habere congregare ſiue conuocare, aut conuocatis ſiue congregatis intereſſe ſeu accedere uel ad hoc quod conuocentur. aut congregentur. conſilium auxilium uel. fauorem. tacite uel expreſſe, directe uel indirecte dare siue preſtare ſeu dictis prepoſito decano et Canonicis aut alijs quibuſcunque nobis rebellibus in preiudicium Juriſdictionis noſtre uel ordinarie poteſtatis adherere parere ſiue intendere preſumatis aut alter veſtrum preſumat. Et ut premiſſa maleficia penitus deſtruantur, Mandamus Vobis W. prepoſito Heinrico decano Wilhelmo de frawnberg. Vlrico Comiti de Ortenberg. Achacio de Tirna. Theodrico de Hamelburg Vlrico Reyſperger Wilhelmo Türs ſupradictis et vobis alijs quibuſcunque ſupraſcriptis nabis (nobis) inobedientibus, qui in hac parte cum eiſdem prepoſito decano et Canonicis aut alijs nobis rebellibus ut prefertur contra nos et ſtatum dicte noſtre eccleſie forſitan conſpiraſtis aut eiſdem adheſiſtis aut adheretis quique forſitan huiusmodi conciliabola. ſeu conuenticula in Opido wyennenſi noſtre dioceſis congregaſtis aut conuocaſtis ſeu congregare uel conuocare mandaſtis ſeu permiſiſtis, quatenus ſub penis Infra ſcriptis infra quindecim dierum ſpacium, quorum quinque pro primo, quinque pro ſecundo, et reliquos quinque dies pro tercio et peremptorio termino

ac monicione canonica aſſignamus, a dictis conſpiracionibus et conuenticulis necnon a dicto opido wyennenſi, penitus et omnino recedatis, Voſque ad veſtra beneficia eccleſiaſtica ſeu veſtrorum beneficiorum curatorum reſidenciam perſonalem perſonaliter tranſferatis et diuinis laudibus inſiſtentes, a malignitate contra nos et eccleſiam noſtram predictam concepta uel concipienda totaliter et deſiſtatis, nobiſque et nulli alteri tamquam Epiſcopo et Paſtorj animarum veſtrarum fideliter obediatis, et cum effectu pareatis, Et Nichilominus infra ſpacium aliorum duodecim dierum dictos quindecim dies immediater ſequentium nos de obedientia veſtra et paricione preſencium noſtrorum proceſſuum et mandatorum per litteras patentes Sigillis veſtris roboratas uel Inſtrumenta publica uel alias legitime certificetis, Quod ſi forte premiſſa omnia et ſingula prout per nos mandantur non adimpleueritis aut aliquis veſtrum non adimpleuerit ſaluis ſemper proceſſibus priſtinis de quibus ſupra fit mencio quibus per preſentes non intendimus in aliquo derogare, nec ab eis volumus recedere, nos in vos et quemlibet veſtrum contradictores nobis in hac parte et rebelles niſi a contradiccionibus rebellionibus et alijs ſupra deſcriptis infra terminum vobis ſupra deſcriptum deſtiteritis aut quilibet veſtrum deſtiterit, ac mandatis noſtris in hac parte parueritis et quilibet veſtrum paruerit realiter et cum effectu, exnunc prout extunc, predicta monicione canonica premiſſa ſingulariter in ſingulos excomunicacionis, In Capitula aut Conuentus et vniuerſitates ſuſpenſionis a diuinis, In eccleſias vero veſtras et Monaſteria Interdicti ſentencias ferimus in hijs ſcriptis et eciam promulgamus, Et vt omnis vitetur circuitus vos omnes et singulos huiusmodi noſtris ymouerius ſancte matris eccleſie monicionibus et mandatis non obedientes et rebelles communiter et diuiſim ſingulariter ſingulos citamus et per quemcunque noſtre Juriſdiccionis ſubiectum et adhoc requiſitum citari mandamus, Quatenus duodecima die predicta poſt lapſum dictorum Quindecim dierum inmediate ſequentium ſi Juridica fuerit Alioquin proxima die Juridica extunc immediate ſequenti coram nobis aut commiſſario noſtro adhoc deputando Patauie in Curia noſtra qua nos vel

dictum Commiſſarium noſtrum pro tribunali ſedere contigerit hora veſperorum compareatis, et quilibet veſtrum rebellium compareat Ad videndum et audiendum vos et quemlibet veſtrum dictas ſentencias et penas declararj incidiſſe, et ad videndum vlterius contra vos et veſtrum quemlibet ad grauiores penas et ſentencias eciam vſque ad priuacionem omnium beneficiorum eccleſiaſticorum quocunque. Jure ſiue titulo ac feodorum ſiue bonorum, que a dicta eccleſia noſtra Patauienſi obtinetis gradatim et ſucceſſiue ad ſingulos actus et ſucceſſiue alijs diebus Juridicis prout neceſſe fuerit vſque ad sententiam diffinitivam incluſiue, et uſque ad debitam premiſſorum noſtrorum mandatorum execucionem procedi viſuri et Auditurj Et per nos aut noſtros in hac parte Comiſſarios uel noſtrum Comiſſarium ſuper premiſſis fieri Juſticie complementum, vel ad dicendum et allegandum cauſam ſeu cauſas ſi quas habetis racionabiles, quare ad premiſſa omnia et ſingula contra vos et quemlibet veſtrum, nobis inobedientem et rebellem procedi non debeat, Certificantes vos omnes et ſingulos, niſi huiusmodi mandatis noſtris realiter cum effectu parueritis et quilibet veſtrum pareat, nos ad priuacionem beneficiorum et feodorum ipſorum et alias grauiores penas proceſſurj prout iuſtum fuerit et ordo dictauerit racionis, Et inſuper ne vos aut aliquis veſtrum, de prouiſione apoſtolica nobis ut premittitur facta aliquam poteritis allegare aut pretendere ignoranciam litterarum apoſtolicarum dicte prouiſionis tenorem de verbo ad verbum duximus preſentibus inſerendum, qui tenor ſequitur et eſt talis, Martinus Epiſcopus ſeruus ſeruorum dei. Dilecto filio Leonardo Electo Patauienſi Salutem et apoſtolicam benedictionem. Apoſtolatus officium, quamquam inſufficientibus meritis, nobis ex alto Commiſſum, quo Eccleſiarum omnium regimini preſidemus, vtiliter exequi coadiuuante domino cupientes ſolliciti corde reddimur et ſolertes ut cum de ipſarum regiminibus agitur committendis, tales eis in paſtores preficere ſtudeamus, qui commiſſum ſibi gregem dominicum, ſciant non ſolum doctrina verbi, sed eciam exemplo boni operis informare commiſſaſque ſibi eccleſias in ſtatu pacifico et tranquillo velint et valeant duce domino ſalubriter regere

et feliciter gubernare. dudum ſiquidem bone memorie Georgio Epiſcopo Patauienſi regiminj Patauienſis Eccleſie preſidente, nos cupientes eidem Eccleſie cum eam vacare contingeret per operacionis noſtre miniſterium vtilem et ydoneam preſidere perſonam prouiſionem eiuſdem Eccleſie, ordinacioni et diſpoſicioni noſtre ea vice duximus ſpecialiter reſeruandam. decernendo extunc Irritum et inane ſi ſecus ſuper hijs per quoſcunque quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter contingeret attemptari, Poſtmodum vero prefata eccleſia per obitum eiuſdem Georgii Epiſcopi, qui extra Romanam Curiam diem clauſit extremum paſtoris ſolacio deſtituta. dilecti filij Capitulum dicte eccleſie reſeruacionis et decreti predictorum forſitan ignarj te tunc Canonicum dicte eccleſie in ſacerdocio conſtitutum in Epiſcopum Patauienſem concorditer elegerunt canonice sy (si) reſeruacio et decretum non obſtarent antedicta, tuque reſeruacionis et decreti predictorum ſimiliter inſcius, Electionis huiusmodi illius tibi preſentato decreto conſenciens, Illam proponi feciſti in Conſiſtorio, coram nobis, alias in hijs omnibus ſtatutis a Jure temporibus obſeruatis. Nos igitur qui Electionem ipſam, tueque perſone ydoneitatem et merita per dilectum filium noſtrum Raynaldum ſancti Viti in marcello dyaconum Cardinalem examinari fecimus diligenter, et quam ſi illi reſeruacio et decretum predicta non obſtetiſſent vt prefertur canonice celebratam fuiſſe Inuenimus, Eleccionem eandem et quecunque inde ſecuta. utpote poſt et contra reſeruacionem et decretum huiusmodi de facto attemptatam reputantes prout erant Irrita et inania, ac ad prouiſionem ipſius eccleſie celerem et felicem, de qua nullus preter nos hac vice ſe intromittere potuit neque postea reſeruacione et decreto obſiſtentibus ſupradictis, ne ipſa eccleſia longe vacacionis exponeretur incomodis paternis et ſolicitis ſtudijs intendentes poſt deliberacionem quam ſuper hijs cum fratribus noſtris habuimus diligenter. Demum ad te cui de litterarum ſciencia, vite mundicia, honeſtate morum, ſpiritualium prouidencia et temporalium circumſpeccione, alijſque multiplicium virtutum donis, apud nos fide digna teſtimonia perhibentur direximus oculos noſtre mentis, quibus omnibus necnon dictorum Capituli te eligencium concordi

voluntate attenta meditacione penſatis de perſona tua nobis et dictis fratribus, ob dictorum tuorum exigenciam meritorum accepta, et eidem eccleſie de eorumdem fratrum conſilio, auctoritate apoſtolica prouidemus, teque illi prefecimus in Epiſcopum et paſtorem. Curam et adminiſtracionem ipſius eccleſie tibi in ſpiritualibus et temporalibus plenarie committendo, In illo qui dat gracias et largitur premia confidentes quod eadem eccleſia per tue circumſpeccionis Induſtriam et prouidenciam circumſpectam ſub tuo felici Regimine dextera domini tibi aſſiſtente propicia ſalubriter et proſpere dirigetur, ac grata in eiſdem ſpiritualibus et temporalibus ſuſcipiet incrementa. Jugum igitur domini tuis humeris impoſitum prompta deuocione ſuſcipies, curam et adminiſtracionem predictas ſic exercere ſtudeas ſollicite fideliter et prudenter, quod ipſa eccleſia gubernatori prouido et fructuoſo adminiſtratori gaudeat ſe commiſſam, tuque preter eterne retribucionis premium, noſtram et apoſtolice ſedis benediccionem et graciam exinde vberius conſequi merearis. Datum Rome apud Sanctum petrum iiij Idus Januarii Pontificatus noſtri Anno Septimo, In quorum omnium et ſingulorum fidem et teſtimonium premiſſorum preſentes litteras ſiue preſens publicum Inſtrumentum huiusmodi noſtrum proceſſum in ſe continens exinde fieri et per Notarium noſtrum publicum Infra ſcriptum ſubſcribi et publicari mandauimus noſtrique ſigilli iuſſimus appenſione communiri, Datum et actum Patauie in Curia ſolite reſidencie noſtre Sub Anno a Natiuitate domini Milleſimo Quadringenteſimo Viceſimoquarto Indiccione ſecunda die vero Viceſimaquarta menſis Julii hora veſperorum vel quaſi Pontificatus Sanctiſſimi in chriſto patris ac domini noſtri domini Martini diuina prouidencia pape quinti predicti Anno eius Septimo. Preſentibus ibidem honorabilibus et dilectis in chriſto Georgio de Rottaw Canonico eccleſie noſtre Patauienſis prefate Petro Reyndel prepoſito in Vilſhouen et Petro Rettenhafen plebano in weichmerting dicte noſtre dioceſis pluribuſque alijs fide dignis teſtibus ad premiſſa vocatis ſpecialiter et rogatis.

Sequitur formula recognitionis Casparis Horenperger, notarii publici.

LXXXXVII.

Sigismundus rex Leonhardum episcopum absentem et legitime impeditum, instante ejus procuratore magistro Syluestro, de regalibus ac temporalibus, sive ecclesiae pataviensis feodis, investit.

Tatta. 1425. 30 Martii.

Sigiſmundus dei gracia Romanorum Rex ſemper Auguſtus. ac Hungarie Boemie Dalmacie Croacie etc. Rex Notificamus tenore praeſencium vniuerſis. Et ſi Romane Regie dignitatis clemencia, vniuerſorum fidelium, quos ſacri Romani Imperii latitudo complectitur, felicibus profectibus, gratis commodis, et ſperatis augmentis fauorabiliter dignatur intendere, Ad illorum tamen profectus et commoda, preſtanciori ſtudio, et maiori inclinacione clemencius inuitamur, quos, fides, vota, merita, prompte que deuocionis integritas. continuatis ſtudiis ceteros antecedunt. Sane, pro parte venerabilis Leonardi Epiſcopi patauienſis principis deuoti noſtri dilecti, nobis per honorabilem Magiſtrum Silueſtrum doctorem Juris Canonici et plebanum in Rakeſpurg Salczburgenſis dioceſis. prefati Leonardi procuratorem. ſufficiens et plenum mandatum ad hoc habentem, extitit humiliter ſupplicatum, quatenus prefato Leonardo Epiſcopo patauienſi. omnia ſua et dicte Eccleſie ſue. Regalia ſiue feoda. de ſingulari celſitudinis noſtre gracia tranſmittere, ac ipſum de eiſdem inueſtire et infeodare gracioſius dignaremur. Nos itaque, qui quorumlibet iuſte petencium vota libenter complectimur, et preſertim cum iuſta petentibus non ſit denegandus aſſenſus. Attendentes nichilominus dicti Leonardi famam celebrem, multaque laudum preconia, litterarum ſcienciam, vite honeſtatem, ac alia probitatum et virtutum merita quibus ipſum clarere didicimus, quodque ad noſtre celſitudinis prefenciam perſonaliter libenter acceſſiſſet, ſi non impedimenta legitima, de quibus ſufficiens docu-

mentum perſenſimus, ipſius itineracioni obſtitiſſent. Supplicacionem igitur prefatam tamquam racioni conſonam fauorabiliter admittentes, non per errorem aut improuide; ſed matura deliberacione prehabita. ſano eciam principum, Comitum, Baronum, Juriſperitorum et fidelium noſtrorum accedente conſilio, et de certa noſtra ſciencia. ac auctoritate Romana Regia, Sibi Leonardo, Epiſcopo patauienſi. predicto, huiusmodi Regalia nec non temporalia. ſiue feoda. eccleſie ſue patauienſis, que precellens, et inſigne membrum ſacri Romani Imperii exiſtit, per prefatum Magiſtrum Silueſtrum tranſmittimus Ipſumque de eiſdem auctoritate Romana Regia predicta de eisdem (sic!) gracioſius inueſtimus, Decernentes et volentes expreſſe, quod Ipſe tamquam verus Epiſcopus patauienſis tenore preſencium infeodatus et inueſtitus in exercenda Juriſdictione temporali, in conferendis feodis, ac quibuſcunque aliis actibus Regalia, et temporalitatem ſeu Juriſdictionem temporalem eccleſie ſue predicte concernentibus plenam habere poſſit et debeat, harum ſerie poteſtatem. ac ſi propter premiſſa, noſtre Maieſtatis preſenciam perſonaliter acceſſiſſet, et ſibi eadem ut moris eſt, cum debitis cerimoniis viua voce noſtra Serenitas contuliſſet, preſtito tamen, nobis prius per manus preſati Magiſtri Silueſtri, fidelitatis ſubiectionis homagii et obedientie ſolito et debito Juramento. Volumus pretera ut quam cito preſatus Leonardus noſtram preſenciam perſonaliter commode accedere poterit, vel accedet, quod Eccleſie ſue patauienſis predicte Regalia ſeu temporalitatem, de manibus noſtris corporaliter recipiat, et preſtet ex tunc ut moris eſt, fidelitatis homagii et obediencie ſolitum et debitum Juramentum, ſaluis tamen in premiſſis noſtris et Imperii Sacri Juribus et quorumlibet aliorum. Mandamus igitur vniuerſis et ſingulis vaſallis Miniſterialibus Juſticiarijs Officialibus, feodatis et non feodatis, nec non Ciuitatum terrarum et locorum quorumlibet, vniuerſitatibus Ceteriſque dicti epiſcopi patauienſis principis noſtri ſubditis, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis condicionis et dignitatis extiterint, qui per ipſum requiſiti fuerint, firmiter et diſtricte, quatenus eidem Epiſcopo tamquam ipſorum vero, et naturali domino in omnibus Juribus ſuis tam in iudiciis quam in aliis

singulis dominium temporale. ac exercicium Jurisdictionis temporalis huiusmodi concernentibus reuerenter obediant, et debite pareant, ac fidelitatis et homagii prestare non differant solita Juramenta, Sibique debita et consueta, seruicia ad ipsius requisicionem seu commissionem prompte ac fideliter impendant, difficultate excusacionibus et impedimentis quibuslibet penitus proculmotis. Si quis autem contrarium attemptare presumpserit. grauem nostre indignacionis penam, et Centum Marcarum auri puri tociens quociens contrafactum fuerit se nouerit incursurum, quarum medietatem Regalis nostre Camere Erario siue fisco, residuam vero partem dicti patauiensis Episcopi usibus volumus irremissibiliter applicari, Presencium sub nostre Romanorum Regie Maiestatis Sigillo testimonio litterarum. Datum in Tatta feria sexta ante dominicam palmarum Anno domini Millesimo quadringentesimouigesimoquinto. Regnorum nostrorum Anno Hungarie etc. Tricesimo octauo Romanorum Quintodecimo Boemie vero Quinto etc.

Ad mandatum domini Regis, domino Johanne Episcopo Zagrabiensi Cancellario referente, Michael praepositus Boleslauiensis.

LXXXXVIII.

Sigismundus rex ad instantiam Leonhardi episcopi privilegia et jura ecclesiae pataviensis confirmat.

Tatta. 1425. 30 Martii.

Sigismundus dei gracia Romanorum Rex semper Augustus. ac Hungarie Boemie Dalmacie Croacie etc. Rex. Ad perpetuam rei memoriam. Inter alia virtutum opera Regie maiestatis generosa sublimitas speciali studio ad illa dignatur intendere, per que constat Ecclesiis et earum ministris quietam pacem et commodum euenire. Oblata siquidem nostre celsitudini venerabilis Leonardi patauiensis Episcopi. nostri et Imperii principis et deuoti dilecti

ſupplex peticio continebat, Quatenus priuilegia. libertates. Jura, emunitates, Indulta et conſuetudines ſibi et Eccleſie ſue patauienſi conceſſa, et conceſſas, data et datas, ſeruata et ſeruatas, Innouare, Ratificare, et Confirmare, de benignitate Regia. dignaremur. Nos eiuſdem Leonardi Epiſcopi precibus, velud iuſtis et racionalibus fauorabiliter inclinati. Vniuerſa et ſingula priuilegia libertates, Jura, emunitates, Indulta per diue recordacionis Reges, et Imperatores Romanorum predeceſſores noſtros. Eccleſie patauienſi prefate et eius Epiſcopo pro tempore exiſtenti conceſſa et data conceſſas et datas, necnon laudabiles conſuetudines apud eandem Eccleſiam, eiuſque perſonas. homines, poſſeſſiones et bona hactenus obſeruatas et obſeruata, in toto et in parte ſui qualibet, Ratificamus, Innouamus, approbamus, et de plenitudine poteſtatis Regie preſentibus confirmamus, dictamque Eccleſiam et eius Epiſcopum qui nunc eſt et pro tempore fuerit vnacum omnibus bonis hominibus et poſſeſſionibus ſuis, in noſtram. et Imperii ſacrj Romanam protectionem aſſumimus ſpecialem. Idcirco vniuerſis et ſingulis principibus Eccleſiaſticis et ſecularibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, proceribus, Militibus, Clientibus, et fidelibus Sacri Romani Imperii, quibuſcunque vocentur nominibus, preſentibus et futuris cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, gradus preeminencie uel condicionis exiſtant, precipientes firmiter et diſtricte Quatenus Epiſcopum et Eccleſiam patauienſem. prefatos, priuilegiis, emunitatibus, libertatibus Juribus, et Indultis, nec non conſuetudinibus antedictis libere frui et pacifice gaudere permittant, et eos contra hec, in nullo prorſus impediant, uel conſenciant per quempiam Impedirj, ſed in eiſdem ipſos manuteneant, efficaciter et defendant, noſtris et ſacrj Imperii et aliorum Juribus ſemper ſaluis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre Maieſtatis infringere, uel ei auſu temerario contraire, ſub pena indignationis Regie et ſub pena Centum Marcarum aurj purj, quas. contrafacientes tociens quociens contrafactum fuerit ipſo facto ſe nouerint irremiſſibiliter incurſuros, quarum medietatem Regalis Erarij, reliquam vero Epiſcopo et Eccleſie patauienſi, uſibus decernimus applicarj. Preſencium ſub noſtre Romanorum Regie maieſtatis

Sigillo teſtimonio litterarum. Datum in Tatta, Anno domini Milleſimoquadringenteſimouigeſimoquinto, penultima die Menſis Marcii Regnorum noſtrorum Anno hungarie. Triceſimooctauo. Romanorum. decimoquinto Boemie vero Quinto etc.

Ad mandatum domini Regis, domino Johanne Epiſcopo Zagrabienſi Cancellario referente, Michael prepoſitus Boleſlauienſis.

LXXXXIX.

Martinus papa V sperans, subditos Leonhardi episcopi renitentes ope Alberti Austriae ducis ad obedientiam reducere, commissariis suis mandat, ne monasterium, ecclesiam aut locum ullum ecclesiasticum oppidi wiennensis interdicto subjiciant.

Romae. 1425. 29 Juny.

Martinus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei, Venerabili fratri... Epiſcopo Chiemenſi et dilecto filio.... Abbati Monaſterij ſancti Jacobi Scotorum in Ratiſpona, Salutem et apoſtolicam benedictionem. Dudum per litteras noſtras datas Rome apud Sanctoſ apoſtoloſ X Kalendas Aprilis de Anno preſenti, uobis et ueſtrum cuilibet dedimus in mandatis, ut nonnullos clericos et perſonas eccleſiaſticas ſe temerarie opponentes prouiſioni noſtre quam Patauienſi eccleſie tunc uacanti cum omni maturitate de conſilio venerabilium fratrum noſtrorum ſancte Romane eccleſie Cardinalium fecimus de perſona venerabilis fratris noſtri Leonardi Epiſcopi Patauienſis, et eundem impedientes et perturbantes circa exercitium Pontificalis officij et poſſeſſionem et adminiſtrationem eccleſie ſue prefate, ac iurium et bonorum ſue menſe Epiſcopali pertinentium, requireretis, et ſtrictius mone-

retis, ut ſub pena excommunicacionis, et priuationis beneficiorum eccleſiaſticorum ſuorum, ſuſpenſionis et etiam interdicti, ſe ab huiuſmodi temeraria preſumptione infra certos terminos abſtinerent, prout in prefatis noſtris litteris plenius continetur. Et quia ſperamus auctore domino cum bona uoluntate dilecti (dilecti) filij Nobilis viri Alberti Ducis Auſtrie, omni controuerſia et diſſenſione ſublata, ſubditos omnes prefati Epiſcopi ad obedientiam eius reducere, et ſtatum ipſius Patauienſis eccleſie reintegrare pacifice et quiete, prout ſummis deſiderijs exoptamus, et ex certis alijs racionabilibus cauſis animum noſtrum mouentibus, uobis et ueſtrum cuilibet preſentium tenore mandamus, quatinus occaſione premiſſa nullum Monaſterium eccleſiam aut locum aliquem eccleſiaſticum in Opido Wiennenſi Patauienſis dioceſis, aut in aliqua alia parte temporalis dominij prefati Ducis conſtitutum, eccleſiaſtico interdicto ſubiciatis, aut ſi iam in fulminatione proceſſuum ſubieciſtis illud *) uſque ad noſtrum beneplacitum ſuſpendatis, prefatis litteris noſtris et omnibus inde ſecutis ac alijs in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcunque. Datum Rome apud Sanctoſ apoſtolos III Kalend. Julij Pontificatus noſtri Anno Octauo.

de Curia
Jo de Ratingen.

*) Loco per asteriscum notato inter vocabula „illud“ et „usque“ rasura magna se offert, cui nihil inscriptum.

Lemmatha κρίνει, κρίσις, κρίτης, κρίσιμος, κριτήριον, κριτικός, κριτικώτερος, κριτικώτατος, κρίνω, κρίσω, κέκρικα, κέκριμαι, ἐκρίθην, κριθήσομαι, κριτέος, κριτέον, ἐκριτός, κριτός, κριτικός, κριτικῶς, κρίσις, κριτήριον, κρίτης, κρίσιμος, κριτικός, κριτικώτερος, κριτικώτατος, κρίνω, κρίσω, κέκρικα, κέκριμαι, ἐκρίθην, κριθήσομαι, κριτέος, κριτέον, ἐκριτός, κριτός, κριτικός, κριτικῶς.

Κρίνει, ὦ Ἀθηναῖοι, τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὑμῶν ἕκαστος, καὶ τὸν ἀγωνιστὴν τὸν ἐνθάδε ἑστῶτα· ἀλλὰ μὴ ἐμὲ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ ἐπιτρέψητε κρίνειν, ἀλλὰ τὸν νόμον, ὃς ἐμοὶ τε καὶ ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι κρίνειν ἐπιτέτραπται. Ἐγὼ γὰρ

CI.

Revers des Erasmus von Preising in Betreff des Zehents zu Partz.

1426. 23 April.

Ich Eraſm von Preyſing pfleger zw Chling, mein Hawſſraw, vnd all vnser Eriben Veriehen mit dem Brief, Das die Erwirdigen Herrn Pauls von Polhaym, Conrat von Trawn, vnd das Capitel zw Paſſaw, mir von beſundrer pet vnd Dinſt willen Iren zehent zw Partzz, auf dem Hawſrukk, laſſen haben auf ir widerruffen, So beſchaidenleich, das wir In dauon Jarleich dienen ſollen, an alle wider red, Acht pfunt pfenning wienner münss, auf ſand Mertein tag, Auch vergich ich für mich, vnd all mein eriben, das ich noch anders yemant von vnſern wegen auf den obgenenten zehent, vnd was darzw gehort, nichts ze ſprechen noch ze voderen haben noch hin für ſollen, noch mügen weder von Erbrecht, noch von dhainerlay rechten, noch ſchuld, Sunder wann Sy den egenanten zehent wider Ruffen, oder vodern, So ſollen wir In des abtreten, vnd wider eingeben, vnd In Den nach voligen laſſen, an all widerſprechen, vnd da ſol ich noch mein eriben, nichts wider reden, noch tun, in dhainerlay weis, das alles verhaiſſen wir In, bey vnsern eren, vnd trewn, Vnd das In das alles ſtet vnd vnzebrochen beleib, gib ich egenenter Eraſm, den vorgenanten erwirdigen Herren, den brief verſigelt, mit meinem anhangunden Inſigel, der geben iſt nach Criſti gepurd viertzehen hundert jar vnd in dem Sechs vnd zwaintzkiſtem Jare, an ſand Gorigen tag des Heiligen Martrer.

CII.

Heinrich Zenner, Pfleger zum Krempelstein, erklärt, daſs Bischof Leonhart verheiſsen habe, ihm auf die Maut zu Paſsau jene Entschädigung anzuweisen, die er ihm in Folge des Abbruchs seiner Häuser zur Erbauung der Veste in der Zell zu Grieſsbach schuldig geworden ist.

Passau. 1426. 4 September.

ICH Heinrich Zener dieczeit pfleger zum Gremplſtein mein Hauſſraw vnd all vnſer Erben Bekennen offentlich mit dem brief Daz der hochwirdig fürſt vnd herre her Leonart Biſchof zu Paſſaw mein genediger herr vmb alle mein hewſer die weilent güter gedechtniſſ auch mein genediger here her Jorg dieſelben Zeit Biſchof zu Paſſaw von notdurfft wegen des pawes ſeiner veſſten vnd des Grabens darumb in der Zell zu Grieſbach vollbracht gebraucht vnd nydergebrochen hat vnd vmb das gemawrt haws ligent auf dem benanten ſeinem Graben vnd vmb die Garten darhinder gelegen ain ſolh maynung auf ainen Rechtten kauf vnd ganntze ewige verczeihung derſelben hawſer und Gärten getroffen vnd gemacht han nach Rat meiner beſſten frevnnde vnd zu den Zeiten do ich es wol han getun mugen Alſo daz er mir fur alles vorgenant gut ſo yetz iſt berürt, geben vnd bezalen ſol vnd wil zwaihundert pfuntt paſſawer werung vnd die weil er des nicht getan hat ſo ſol er mir meiner hauſſrawn oder Erben dauon aus ſeiner Mawtt daſelbs zu Paſſaw geben vnd aufrichtten vierczehen pfuntt auch paſſawer werung alle Jar auf ſand Jorgen tag der mich dann mein hauſſrawn vnd Erben ſein Mautter zu Paſſaw der yetz iſt oder in kunfftigen zeiten wirdet ſuederlich entrichtten ſol Ob ich aber mein hauſſraw vnd erben derſelben vierczehen pfuntt pfening

ART. 30. The $H.C.F.$ of two expressions, itself found by which they are divisible, is called their Highest Common Factor.

Thus, $a^2 - b^2$ and $a^2 + 2ab + b^2$ are both divisible by $a + b$, and $a + b$ is their $H.C.F.$ For $a^2 - b^2 = (a + b)(a - b)$, and $a^2 + 2ab + b^2 = (a + b)^2$.

Similarly, $a^2 - b^2$ and $a^2 - 2ab + b^2$ are both divisible by $a - b$, and $a - b$ is their $H.C.F.$ For $a^2 - b^2 = (a + b)(a - b)$, and $a^2 - 2ab + b^2 = (a - b)^2$.

Again, $a^2 - b^2$ and $a^2 + b^2$ have no $H.C.F.$ except unity, for $a^2 - b^2 = (a + b)(a - b)$, and $a^2 + b^2$ is not divisible by $a + b$ or $a - b$.

Again, $a^2 - b^2$ and $a^3 - b^3$ are both divisible by $a - b$, but their $H.C.F.$ is not $a - b$, for $a^3 - b^3 = (a - b)(a^2 + ab + b^2)$, and $a^2 + ab + b^2$ is not divisible by $a - b$. Their $H.C.F.$ is $a^2 - b^2$.

Again, $a^2 - b^2$ and $a^3 + b^3$ are both divisible by $a + b$, but their $H.C.F.$ is not $a + b$, for $a^3 + b^3 = (a + b)(a^2 - ab + b^2)$, and $a^2 - ab + b^2$ is not divisible by $a + b$. Their $H.C.F.$ is $a^2 - b^2$.

Again, $a^2 - b^2$ and $a^3 + a^2b - ab^2 - b^3$ are both divisible by $a + b$, but their $H.C.F.$ is not $a + b$, for $a^3 + a^2b - ab^2 - b^3 = (a + b)(a^2 - b^2)$, and $a^2 - b^2$ is not divisible by $a + b$. Their $H.C.F.$ is $a^2 - b^2$.

Again, $a^2 - b^2$ and $a^3 - a^2b - ab^2 + b^3$ are both divisible by $a - b$, but their $H.C.F.$ is not $a - b$, for $a^3 - a^2b - ab^2 + b^3 = (a - b)(a^2 - b^2)$, and $a^2 - b^2$ is not divisible by $a - b$. Their $H.C.F.$ is $a^2 - b^2$.

Again, $a^2 - b^2$ and $a^3 - a^2b + ab^2 - b^3$ have no $H.C.F.$ except unity, for $a^3 - a^2b + ab^2 - b^3 = (a - b)(a^2 + b^2)$, and $a^2 + b^2$ is not divisible by $a + b$ or $a - b$.

Again, $a^2 - b^2$ and $a^3 + a^2b + ab^2 + b^3$ have no $H.C.F.$ except unity, for $a^3 + a^2b + ab^2 + b^3 = (a + b)(a^2 + b^2)$, and $a^2 + b^2$ is not divisible by $a + b$ or $a - b$.

CIII.

Wolfgang von Hilkering, Verweſer des Gerichtes im Donauthal, verkündet den an offner Schranne gefällten Spruch, daſs dem Ritter Engelhard Gruber eine Au bei der Berckheimer-Au als Pertinenz ſeines vom Hochſtifte Paſsau zu Lehen gehenden Sitzes Schönhering zuerkannt worden ſey.

1427. 20 September.

Ich Wolfgang von Hilkering, diczeit verweſer des gerichts Im Tunawtal Bekenn mit dem brief, Das Ich hewt, an ſtat des Edlen Bertholden des Pirchinger an der zeit Richter im Tunawtal mit ainem erbern gedinge In offener Lanntſchrann ze Straſhaim ze gerichtt geſeſſen pin, Da kam für mich der Edel veſt Ritter Her Engelhart der Grueber mit vorſprechen, vnd klagt mit Recht auf ain Aw vnd Ir zuegehörung gelegen in dem egenanten gericht, an perkhaymeraw, vnd rueret mit ainem Ortt an Mertein des Schreiber ze Alkhofen Aw vnd die Mertel pintter daſelbs ze Alkhouen yetz Innehat vnd gehöret in des egenanten Herrn Engelharts Siczz gen Schönhering vnd derſelb Siczz wer lehen von dem Erwirdigen Biſtumb ze paſſau vnd het das mit Rechtem furpotleichem recht vnd nach landts vnd der Schrann rechten ſo verr geklagtt vnd herpracht Das Niklas Oernolt des von Preyſing Ambtman ze Oſterſhaim vor, an ſtat ſeins yetzbenanten herrn in antwurt zu recht mit vorſprechen auch komen vnd ainer vrtail zwiſchen In gedingtt wer die der benant Oernolt an ſtat ſeins herren des Preyſinger wider den genannten Herrn Engelharten gedingtt het fur meinen genedigen herren von Schaunbergk oder ſeinen anwallt daſelbs, Dieſelb vrtail kemm pilleich hewt herfur vnd wurd gehoret vnd nach derſelben vrteil aufweiſung vnd verhorung beſchech,

was recht wer, Alſo kam der yecgenant Niklas auch des tags an ſtat ſeines herrn des Preyſinger mit der vrtail vnd vorſprechen für Recht in antwurtt vnd begerat dieſelb vrtail auch ze hören vnd ze offnen vnd das dann nach derſelben vrtail verhorung vnd aufweiſung beſcheh was recht wer, da wardt die vrteil vor mein vnd dem erbern gedinge gehoret vnd geoffent vnd die was mit Recht erledigtt vnd dem vorgenannten Herrn Engelharten geuallen, Darauf antwurrt der benannt Oernolt an ſtat ſeines herrn des Preyſinger durch ſeinen vorſprechen vnd ſprach, er wollt der vrtail an der ſtund dingen in meins herren von Schawnberg Hof Wann die aw wër Rittermeſſigs Lehen dar vmb würden pilleich Rittermeſſig lehenman geſeczzt vnd dauor Recht geſuecht als dann Rittermeſſigs Lehen recht wër, Dieſelb dingnüſſ widerſprach des genanten herrn Engelharts vorſprech vnd ſprach ze Recht, Seind er vor aineſt gedingtt hiet, So mocht er an der ſtünd nicht dingen Wann ſolch dingen nicht verrer gieng, denn in meins herrn von Schawnberg Hof, darIn er vor doch aineſt gedingtt hiet. Ir baider ſtozz wardt geleget an das erber geding, die ſprachen ze Recht er mocht anderſtund nicht dingen. Darczuc würd Ich auch pilleich gehoret, wohin ſolh dingnüſſ geen ſollt, da ſagtt Ich Meines gnedigen herren von Schawnberg lanntſchrannen hiet ſolhe Recht, Das man nicht verrer mocht gedingen ſunder fur In gen Schawnberg oder fur ſeinen anwallt daſelbs, Nach dem vnd Ich gehoret ward, verſieng des egenannten herrn Engelharts vorſprech vnd ſprach ze Recht, Seind er anderſtund dahin nicht gedingen mocht, als das mit frag vnd vrtail von dem erbern geding mit recht erchannt wer wardn an als widerſprechen So hiet her Engelhart ſein zueſpruch vnd rechten rechtleich behabt vnd Ich ſollt In oder ſeinen anwallt der vorgenannten Aw vnd Irer zugehörung mit dem gerichtſtab yetz gewelltigen vnd darnach mit dem Ambtman der Gruntt derſelben aw auch gewalltig machen vnd In der nucz vnd gewer feczzen vnd dabey hallten vnd Schiermen als lanndts vnd der Schrann recht wër, vnd pat mich darvmb ze fragen aines rechten das erber geding, das legtt Ich an das erber geding,

Die erchannten vnd ſprachen es auch alſo zerecht, Darnach pat mich aber des genannten herrn Engelharts vorſprech eins rechten ze fragen ob Ich Im ſeines behabten Rechtens icht pilleich ainen behabprief gëbe, den fragt Ich aines rechten auf ſeinen ayd, Der erkannt ze recht Ich geb Im ſeins behabten rechts, pilleichen ainen behabprief, Das legtt Ich auch an das erber geding, die erchannten ze recht Ich gëb Im ſeins behabten Rechtens rechtleich ſeinen behabprief, Den Ich Im alſo gib, verſiglten mit meinem aufgedrukhten InSigl mir vnd meinen eriben an ſchaden, Vnd an dem Rechten ſind geſeſſen Die erbern Wolfganng perkhaymer, Jobſt Perger, Stephan Rueſtorffer, Kriſtoff Lanneczndorffer, Wolfhart Aeſtner, Chunrat Ambſteter Niklas Scherer, Wernhart HuefSmid die all burger zu Atenſhaim, Syman Ridler, Jakob von Reczing, Wolfhart von Ahaim, Michl Kirchmair ze Schonhering, Hanns Veytzlmair zu Straſhaim Hennflin Prantmair, Stettner Nidhueber, Wolfhart Kergl, Wolfhart Dorffmaiſter all daſelbs zu Straſhaim vnd Hanns Oertner zu Perkhaim vnd ander frum lawt genueg, beſchehen vnd geben am nagſten Phinczstag vor ſannd Matheus tag Im Herbſt nach Kriſti gepurt Im Vierczehenhundertiſten vnd Siben vnd zwanczkiſten Jare.

CIV.

Schiedsrichterlicher Spruch Herzogs Albrecht von Oesterreich, durch welchen die Streitigkeiten zwischen Bischof Leonhart, und dem vom Herzoge selbst bisher begünstigten Weihbischof Andreas, und ihren beiderseitigen Helfern beigelegt werden.

Wien. 1428. 11 Dezember.

Wir Albrecht von gotes gnaden Herczog ze Steir, ze Kernden vnd ze Krain Markgraf ze Merhern vnd Graue zu Tyrol etc. Bekennen vnd tun kunt offenleich mit dem brief. Als der Er-

wirdig vnser lieber freunde her Lyenhart Biſchof zu Paſſaw aller zwitrecht zwayung vnd milhelung die geweſen ſind von deſſelben Biſtumbs wegen zwiſchen Im vnd den korherrn der egenannten ſeiner Stift die ſich mit Im gehalten habent vnd allen andern ſeinen günnern freunden helffern, dienern vnd vndertanen geiſtleichen vnd weltleichen niemant darinn auzgenommen ains tails, und uns, dem Dechant und den Korherrn derselben Stift die ſich mit vns gehalten habent und allen andern unsern Prelaten, gunnern, frewnden, Heffern, Dienern, und Untertanen, Geistleichen und weltleichen, nyemant darinn ausgenommen, die sich mit uns gehalten habent, des andern tails, hinder vns gegangen iſt, gentzleich ſtet zehalten vnd zeuolfuren was wir darumb ſprechen. Alſo haben wir nach Rat vnd wolgeuallen des Hochwirdigen vnſers ſunderlieben freunds herrn Eberharts Erczbiſchofs zu Salczburg vnd auch nach vnſrer Ret rat, wolbedechtleich darumb auzgeſprochen, vnd ſprechen auch wiſſentleich mit dem brief als hernach geſchriben ſtet. Des erſten ſprechen wir, daz all veintſchafft vnd vnwillen, wie ſich die vnz her begeben habent in den zwayungen, die zwiſchen dem egenannten von Paſſaw ains tails, ... dem Dechant, den Korherrn von Paſſaw, die vnſers tails ſind geweſen, vnd aller Irer freunde, helffer günner vnd Diener geiſtleicher vnd weltleicher, wie die genant, oder in was weſen, vnd ſtand die ſein, vnd ſunderleich zwiſchen dem egenanten von Paſſaw, vnd herrn Andreen dem Weichbiſchouen, vnd allen andern Prelaten vnd der genannten phaffhait, vnſers lands zu Oeſterreich, vnd ob der Enns vnd auch allen den, die vns in den ſachen beygeſtanden, vnd gedient habent, in dem Römiſchen Hof hie vnd andern Enden, nyemant auzgeſchaiden des andern tails gentzleich ab hingelegt vnd verrichtet ſein ſullen, Alſo daz derſelb von Paſſaw noch yemant andrer von ſeinen wegen In das fürbazzer nymmermer, in arg oder vngunſt, aufheben oder zuſuchen, noch das rechen ſol in dhain wege an alles geuër. Auch ſprechen wir, daz aller vnluſt veintſchaft vnd vnwillen die ſich zwiſchen den Korherrn von Paſſaw, die ſich mit vns habent gehalten vnd den Korherrn, die ſich mit dem egenannten Biſchof von Paſſaw

gehalten habent, vncz her habent verlauffen, gantz ab, vergeben, vnd aufgehebt ſein ſullen, vnd daz ſy nufürbazzer zu baiderſeyt veraintleich vnd brüderleich ſich geneinander halten, vnd handeln. Vnd was die Korherrn von Paſſaw, die des Biſchofs tail ſind geweſen, den Korherrn die vnſers tails geweſen ſind Irer varunden Hab vnd guts in der egenannten zwayung genomen verheſtet, vnd emphrömdet hieten, das Sie wiſſentleich gemachen mugen, Das ſullen Si In alles widergeben, oder ſüſt ain genügen darumb tun, vngeuerlich, Deſgleichen ob die Korherrn von Paſſaw, die vnſers tails ſind geweſen, den andern Korherrn, die des Biſchofs tail geweſen ſind, Irer varunden hab vnd guts ichtes genommen verhefftet oder emphrömdet hietten das Si wiſſentleich gemachen mügen, daz Si In das auch alles widergeben, oder darumb genügig machen. Wer aber daz Si darum ſtoeffig würden vnd nicht geleich gehulen, So ſullen Si zu baiderſeitt darumb komen für den obgenannten von Salczburg, vnd den von Paſſaw, die ſüllen dann vollen gewalt haben, Si darumb zeucrhörn, zerichten vnd zuentſchaiden, damit die Sachen nicht verrer geczogen werden. Vnd daz hinfür von denſelben Korherren zu baiderſeytt von newn Dingen icht Krieg oder miſhelung auferſteen, Sprechen wir, daz es von der nutz wegen des Capitels beleibe, mit innemen auzgeben vnd andern Sachen als die dann zu baiderſeitt von yetwedem tail, vncz her ſind geſchehen darin dweder tail dem andern nicht reden ſol angeuer. Was aber noch ſolcher nütz vnd Rennt, die dem Capitel zugehörten auf baiden tailn vorhanden wern, die ſullen Si zu baiderſeyt miteinander in gemainen nutz des Capitels kern vnd anlegen vngeuerleich. Vnd ob tweder tail der Korherrn von Paſſaw, des Capitels gut verſeczt oder emphrömdet hiet, das ſullen Si miteinander löſen vnd wider zu des Capitels handen bringen. Wir ſprechen auch daz der egenant Her Lienhart Biſchof zu Paſſaw, dem Capitel daſelbs ſwern, als weilent biſchof Jörg ſeliger gedechtnuſſ getan hat, vnd von alter herkomen iſt. Deſgeleichen ſullen die egenannten Korherren demſelben Biſchof auch ſwern vnd gehorſam tün nach innhaltung Irer Statut, vnd als von alter iſt herkomen angeuer.

Sunder ſprechen wir, daz den Prelaten vnd Korherrn von Paſſaw die ſich mit vns habent gehalten, kain pruch geſchehe, in der wal der Korhöf zu Paſſaw, die in irem abweſen ſind ledig worden vnd In zugepürent nach Ynnhaltung der Statut darüber geſeczt, Sunder daz In die von den andern Korherrn ze Paſſaw, die ſich derſelben Höf habent vnderwunden geben, vnd entſlagen werden an all auſczug vnd wider red. Item was die Korherrn von Paſſaw, die vnſers tails ſind geweſen in irer gehorſam hieniden zu Oeſterreich vnd ob der Enns Kirchen oder anderer Goczgaben habent gelihen, der Lehenſchaft dem Capitel zugehöret, dieſelben lehenſchefft ſullen bei Krefften beleiben. Was auch die Korherrn die des Biſchofs tail ſind geweſen ſolicher Kirchen vnd Goczgaben daroben in irer gehorſam, habent gelihen vnd der lehenſchaft dem Capitel zugehoret, dieſelben lehenſchefft ſullen auch bey Kreften beleiben. Doch auzgenomen der Dreyer Phründ ze Paſſaw die mit.... des Hebenſtreit..... des von Vettaw vnd maiſter Dietreichs von Hamelburg töden ſind ledig worden, darumb ſol es beleiben, als wir mit dem egenannten von Salczburg beredt haben. Darnach ſprechen wir, daz ſich der egenant von Paſſaw mit Burkgrauen Ambtlewten vnd Dienern beſecz vnd zurichtt nach notdurft des Goczhaws nachdem vnd daſſelb Goczhaws yecz in arm mut vnd groſſer geltſchuld ſteet, Vnd daz er auch die Klaynat, Silbergeſchirr vnd ander Hab, die weilent Biſchof Jörg hinder Im laſſen hat, vnd die noch vorhanden ſind, demſelben Goczhaws zu nucz vnd frum anlege vnd prauch angeuer. Wir ſprechen auch daz derſelb Biſchof ynner fünf Moneiden nachſt komend ain Bull von dem Pabſt auzrichten ſol auf ſein aigen koſt mü vnd zerung, damit all des von Ayſtet Penn und Pen geiſtleich vnd weltleich vnd ſein Proceſs ſo Er wider die Korherrn von Paſſaw Prelaten Phaffhait, vnd ander, die vnſers tails geweſen ſind, geiſtleich vnd weltleich gegeben hat, mit aller nachuollgung aufgehebet vnd vertilget werden in aller der maſs, als ob es nye geſchehen were, damit die all, die ſich mit vns habent gehalten, an iren Goczgaben, Stant, eren vnd Lewnt unuerſert vnd vnbeſwert beleiben vnd daz Er vns auch dieſelb Bullen

in den obgenanten fumf Moneiden zuſchikh vnd antwurtten laſſe vngeuerleichen. Darnach ſprechen wir, daz der vorgemelt von Paſſaw mit ſeinen briefen, vnd Inſigel in der beſten form als das geſchehen mag beſtetten vnd beueſten ſol, als verr des notdurft iſt, alles das, das in ſolher zwitrecht. . . . der Weichbiſchof, die Verweſer, Vicari vnd Official des Biſtums zu Paſſaw, an vnſerm tail, geiſtleich vnd weltleich gehandelt vnd getan habent, nichts auzgenomen, In ſölicher maſs, daz das fürbazzer alſo bei Kreften vnd unuerrukcht beleibe getrewleich vnd an alles geuer. Auch ſprechen wir, daz der vorgenannte von Paſſaw von des gelts wegen, ſo von des Biſtums Rentten, vnd nüczen geuallen, vnd auf Botſcheft gen Rom, vnd andern enden von der Sach wegen, auzgegeben vnd verczert worden iſt, nyemant hinfür bekumer, Sunder ſich aller Herſchefte, Rennt, Nücz, vnd gült geltſchuld, Wein vnd Getraid, was der noch vorhanden iſt, vnd dem Biſtumb zugepüret, vnderwinde, vnd ſich daran genügen laſſe, an alles geuer Doch alſo, daz die, die dieſelben Biſtums nucz vnd Rennt ingenomen vnd gehandelt habent vor vnſern vnd des egenanten von Paſſaw Anwelten, die wir zu baiderſeytt darczu ſchaffen werden, darumb Raittung tun. Und ob dann vber ſolich auzgeben ichts vbrigs were, daz das alles dem egenannten von Paſſaw ingegeben vnd geantwurtt werde vngeuerleich. Item was man ſich Pharrkirchen vnd anderer Goczgaben auf baiden tailen hat vnderwunden. Sprechen wir, daz ain tail zu dem andern vmb die nücz, die in ſolher zwitrecht dauon geuallen vnd aufgehebt ſind worden, dhain Anſprach fürbazzer nicht haben ſol in dhain weis an geuer. Aber nu hinfür ſullen die nücz von denſelben Kirchen vnd Gozgaben den geuallen, den Sy rechtleich zugepurent, vnd die zu denſelben Goczgaben recht habent auch angeuer. Wer aber daz ſich ettleich an vnſerm Spruch nicht wolten laſſen genügen, ſunder dawider, nach ſölhen aufgehebten nüczen zuſprechen mainten, So ſullen der egenannt von Paſſaw vnd Wir Si abweiſen vnd des vorſein, damit Si dem gegenwurtigen vnſerm Spruch gehorſam ſein, vnd dawider nicht tun, getrewlich vnd vngeuerleich. Vud des zu vrkunt geben wir obgenannter

Herczog Albrecht den brief verſigelten mit vnſerm anhangunden Inſigel. Vnd wir der egenannte Lienhart Biſchof ze Paſſaw, Paul von Polnhaym Tumprobſt, maiſter Hainreich von Kuzpühel lerer Geiſtleicher Rechten, Dechant vnd das Capitel gemaincleich daſelbs Bekennen vnd geloben, daz wir die egenannten Stukh alle als die in dem gegenwurtigen Auſpruch vor benant ſind, genczleich ſtëthalten vnd volfüren ſullen vnd wellen, vnd dawider nicht tun in dhain weis angeuer. Vnd zu merer ſicherhait haben wir der Biſchof vnd das Capitel vnſere Inſigel auch gehenghet an den brief vnd haben auch gebeten, den obgemeldten vnſern lieben Herrn, Herrn Eberharten Erzbiſchouen zu Salczburg, daz Er zu geczeugnuſs der Sach ſein Inſigel daran hat gehangen. Der geben iſt ze Wienn an Samſtag vor ſant Lucein tag. Nach Kriſti gepürde Vierczehenhundert vnd in dem Achtvndzwainczigiſten Jaren.

CV.

Herzog Albrecht von Oesterreich bestättigt alle Bündnisse und Einigungen, welche er selbst und seine Vorältern mit dem Domkapitel zu Passau geschlossen haben.

Wien. 1428. 12 Dezember.

Wir Albrecht von gotes gnaden Herczog ze Oeſterreich ze Steir ze Kernden vnd ze Krain, Markgraf ze Merhern vnd Graue ze Tyrol etc. Bekennen offenleich fur vnſſelber vnser erben vnd nachkömen, allen leuten die yetz ſind vnd hernach künftig werdent Als weilent die Hochgeborn furſten herczogen ze Oeſterreich etc. vnser voruordern ſeliger gedechtnuſs vnd wir mit weilent den Erwirdigen vnd Erſamen den Biſchouen, den Tumbröbſten, den Dechanten, vnd Capitl der Stift zu Paſſaw durch frids gemachs vnd gemains nutz willen vnſrer baider Her-

ſchafft vnd vndertan menige puntnuſs aynung vnd verſchreibung gemacht vnd getan habent, als das die puntbrief daruber gegeben vnd ir yecleicher beſunder aigentleich auzweiſent. daz wir dem Erwirdigen vnſerm lieben freund, hern lienharten Biſchouen ze Paſſaw, dem Tumbrobſt, dem Dechant vnd dem Capitl daſelbſt ze Paſſaw vnd irn nachkomen, bey vnſern trewn vnd wirdikaiten gelobt, verhaiſſen, vnd verſprochen haben, geloben, verhaiſſen, vnd verſprechen auch wiſſentleich mit krafft ditzs briefs, an geuerd, all ſolich puntnuſs aynung vnd verſchreibung vnd ir yecleiche beſunder, die weilent vnser voruordern, herczogen ze Oeſterreich etc. vnd wir mit irn voruordern vnd In gemacht vnd getan haben. gen In vnd irn nachkömen mit allen Stukhen, punten, vnd Artikeln, nichts darinn auzgeſchaiden, genczleich ſtet ze halten, ze uolfürn vnd dawider nicht zetun in dhain weg getrewleich vnd vngeuerleich als das die püntnüſsbrief vnd ir yecleicher beſunder von den vorgemelten vnſern voruordern herczogen ze Oeſterreich vnd vns daruber gegeben aigentleich auzweiſent Vnd als ob die mit namen von wort zu wort in dem gegenwurtigen brief begriffen wern vngeuerleich. Vnd des zu Vrkund vnd veſtrer ſicherhait geben wir den brief verſigelten mit vnſerm anhangunden Inſigl. Der geben iſt zu Wienn an Suntag vor ſand Lucein tag. Nach kriſti gepurd Vierczehenhundert Jar darnach in dem Acht undzwainczigiſten Jare.

CVI.

Martinus papa V episcopo Leonhardo facultatem absolvendi incolas civitatis et diöcesis suae, qui emendo et vendendo cum Bohemis, Hussitis et Haereticis communicaverint, impertitur.

Romae. 1429. 25 Aprilis.

Martinus episcopus ſeruus ſeruorum dei Venerabili fratri Leonardo Episcopo Patauiensi Salutem et apoſtolicam benedictionem.

Perſonam tuam nobis et apoſtolice ſedi deuotam tuis exigentibus meritis paterna beniuolentia proſequentes illa tibi libenter concedimus per que Chriſti fidelium animarum ſaluti ualeat prouideri Cum itaque ſicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat diuerſe tuarum Ciuitatis et dioceſeos utriuſque ſexus perſone cum Boemis et Huſſitis hereticis in quorum confinibus dioceſis ipſa conſtituta eſt eorum etiam nonnunquam formidabili impellente potentia ipſis victualia et alia mercimonia vendendo et illa ab eis emendo publice et occulte retroactis temporibus communicauerint quibus propter uiarum diſtantiam et diſcrimina ualde redderetur difficile pro abſolutionis beneficio ab excommunicationis et alijs ſententijs cenſuris et penis quas propterea noſcuntur incurriſſe obtinendo ad dictam ſedem habere recurſum, Vnde diuerſa et grauia prouenire formidantur pericula animarum. Nos tuis deuotis in hac parte ſupplicationibus inclinati fraternitati tue quaſcunque perſonas Ciuitatis et dioceſis predictarum que Boemis Huſsitis et hereticis predictis emendo et uendendo et cum eis preterquam in crimine hereſis conuersando aut participando communicauerunt ut prefertur ſi hoc humiliter peticrint a ſententijs cenſuris et penis huiuſmodi auctoritate noſtra hac uice duntaxat abſoluendi in forma eccleſie conſueta iniunctis inde eis pro modo culpe penitentia ſalutari et alijs que fuerint iniungenda omnemque inhabilitatis et infamie maculam ſiue notam per eos premiſsorum occaſione contractam abolendi plenam, et liberam auctoritate apoſtolica harum ſeric concedimus facultatem. Dat. Rome apud Sanctoſ apoſtolos VII Kal. Maij Pontificatus noſtri Anno Duodecimo.

Pro Johanne de Ugolinis.
E. de Reate.

Vocabula „etiam nonnunquam“ rasurae sunt inscripta.

CVII.

Mandat des Königs Sigismund an die Herzoge von Bayern-Ingolstadt, München und Landshut, dem passauischen Domcapitel gegen die Eingriffe der Herrn von Puchberg zu Winzer in die stiftischen Besitzungen beizustehen.

Preſsburg. 1429. 1 May.

Wir Sigmund von gotes genaden Römiſcher Kunig zu allen zeiten Merer des Reichs vnd zu Vngern zu Beheim Dalmacien Croacien etc. Kunig Embieten den hochgebornen Ludwigen Ernſten Wilhelm vnd heinrichen Pfalczgrauen bei Rein vnd Herczogen In Beyern vnſern lieben Oheimen vnd fürſten vnd allen Grauen ffreyen Herren Rittern Knechten. Burggrauen Burgermaiſtern Richtern Reten vnd gemeinen vnd ſuſzt allen andern vnſern vnd des Reichs vndertanen vnd getreuen in Beyern geſeſſen die mit diſem vnſerm brief ermant vnd gefordert werden. Vnſer gnad vnd alles güt, Hochgebören Edeln vnd lieben getreuen vns haben die Erſamen.... Tümbrobſt vnd Capitel der Kirchen zu Paſſau furbringen laſſen mit ſwerer chlag wie die veſten Jorg vnd Eraſm Gebrüder die Puchperger zu Winczer, vnſer vnd des Reichs lieben getreuen von Ettlicher zu ſprüch wegen die ſy dann zu In mainen zu haben nemlich von eins Korhofs wegen der zu dem Capitel gehört In vnd Iren gütern groſſen gewalt mutwillen vnd freuel tün vnd ſich auch etlicher nücz zu dem ſelben Capitel gehorunde vnderwunden, vnd die ſelben In Iren nücz gewendet vnd gekeret haben vnd vnderſteen alſo nach Irem willen. das benanntt Capitel wider Recht In auff ſolhen hoffen (Höfen) von alten Biſchouen zu Paſſau vnd alle freyhait allen Kirichen von vns vnd vnſern vorfaren Römiſchen Kayſern vnd Kunigen gegeben zu beſchedigen vnd zedringen. Wiewol Sy ſich doch dorumb zü dem rechten erboten haben, das vns von In zümal fremd nympt vnd auch vnleidlich iſt Vnd

haben vns als Romiſchen Kunig an gerüfft vnd gebeten In dorumb von den benanten Püchpergern eins Rechtens zu helffen, des wir In dann vnd einem yglichen ſchuldig ſein zetün vnd ſunderlich den Gotſhäuſern damit Sy nicht wider Recht vnd glich gedrungen werden, Nw haben wir In doruff ernſtlich geſchriben vnd geboten das Sy von ſolher beſwerung vnd beſchedigung des benanten Capitels vnd der Iren ab laſſen. Ir genomen güet wider geben vnd ouch von der ſach wegen mit In fur komen vnd an glichem vnd Rechten laſſen benügen, des daſſelb Capitel allezeit bereit iſt geweſen vnd ſich gern zum Rechten hette gegeben an zimlichen vnd glichen ſteten das aber die obgenanten Puchperger allzit haben ufsgeſchlagen, als Si das wol erweiſen mügen vnd wurden ſich nw die benanten Püchperck wider ſolich vnſer gebot ſeczen vnd ye Irem mutwillen vnd gewalt wolten nach geen des wir In doch nicht getrauen das wir dann dem benannten Capitel darczu wolten helffen damit es by Recht vnd glichem behalten wurde. Vnd auch andern gebieten vnd gunnen In wider ſolch vnrechtikait zu helffen. Dorvmb begern Wir von euch allen vnd ewer yeglichem ſunderlich vnd gepieten euch ouch Ernſtlich vnd veſticklich mit diſem brief wer ſäche das die benanten Püchperger nicht gehorſam weren vnſerm gepot vnd ob euch dann die benannten Korherrn vnd Capitel vmb hilffe wider Si wurden an rüffen, das Ir In dann ſunderlich durch Got der gerechtickait, vnd vnſern willen beyſtendig hilfleich vnd furderleich ſein wollet vnd ſollet damit die benannten Puchperger zu glichem vnd Recht gebracht Vnd Sy auch vnd die Iren ſolichs mutwillens gewalts vnd freuels vbertragen wurden. Daran beweiſt Ir vns ſolch wolgeuallen vnd anneme dienſt der wir gen euch In allem güt nymmer wellen uergeſſen. Geben zü Preſpurg Nach Criſts gepürt Vierczehenhundert Jar vnd dornach Im XXIX Jar an ſand Philipps vnd ſand Jacobs tag vnſerr Riche des vngriſchen Im XLIII des Römiſchen Im XIX vnd des Behemiſchen Im Newnden Jaren. .

Nach einem Transumte des Abtes Johann von Varnbach d. d. des Erchtags vor unſer lieben Frawentag Nativitatis (6 Sept.) 1429.

CVIII.

König Sigismund übergiebt dem Biſchof Leonhard mehrere die Burg Pottenstein betreffende Urkunden zur Aufbewahrung, bis sein Streit über jene Veste mit den Herzogen von Bayern-München durch schiedsrichterlichen Spruch erledigt seyn wird.

Preſsburg. 1429. 16 May.

Sigmund von gots gnaden Romiſcher kunig zu allenczitcn merer des Richs vnd ze Hungern zu Behem etc. kunig, Erwirdiger furſt vnd lieber andachtiger, Wir ſenden dir bey dem Hochgebornen Wilhelmen pfalczgrauen bey Rein vnd Herczogen in Beyren, vnſerm lieben Oheim vnd furſten, vir brief vber das Haus vnd veſten Potenſtein mit ſeinen zugehorungen lauttend, bey dir zu ligen vnd die zu behalten als lang, biſs vmb dieſelben veſten, zwiſchen vns, vnd dem benanten Wilhalmen vnd Ernſten ſeinem Bruder auch Herczogen zu Beyren aufgeſprochen wirt, in Beem von den Behemiſchen Herren, wer zu derſelben veſten wir oder Sy Recht haben, vnd wem Sy zugehoren ſulle, Dauon begeren wir von deiner andacht, daz du dieſelben brief einnemeſt, vnd zu trewr Hand behalteſt, ſo lang biſs vmb dieſelben veſten der aufſpruch geſchieht, daran tut vns dein andacht ein ſunder wolgefallen. Geben zu Preſpurg an Montag nach dem heiligen pfingſttag vnſrer Rich. des Hungeriſchen etc. in dem XLIII des Romiſchen in dem XIX vnd des Beemiſchen im IX Jaren

Dem Erwirdigen Leonharten Biſchouen zu Paſſaw vnſerm furſtlichen Rat vnd lieben andachtigen.

Ad mandatum domini Regis
ffranciſcus de Gewicz.

CIX.

Die Gebrüder von Schallenberg erklären, dafs ihnen Bifchof Leonhard alles hochstiftische „Inwertaygen“ zwischen der grofsen Mühel und der Rottel auf Wiederruf übertragen habe.

1429. 1 July.

ICH Kaſpar vnd Ich Walthaſar geprueder die Schallnberger Bechennen offenleich mit dem brief Als Vns der Hochwirdig furſt vnd Herr Herr Leonhart Biſchof zw Paſſaw ſein vnd ſeins Gotzhäwſz Inwertaygen was der ſind zwiſchn der groſſen Muhel vnd der Rottel gelegen mit trewn zw beſorgen empholhn hat als von alter geWonhayt Herchomen iſt vntz auf ſein oder ſeiner Nachkomen widerruefen Inneczehaben als dann die brief Vns darvber gegeben Innehalten Alſo haben wir demſelben Vnſerm genedigen Herren gelobt vnd verhayſſen geloben vnd verheyſſen ym auch Inkrafft diez brieffs Wenn Er ſein Nachkomen oder Capitl ob nicht Biſchofs wer dieſelben InneWertaygen an Vns vodert das wir Im der danne an alle Irrung Intrage vnd Widerſprechung vnuerczogenleich abtretten vnd In Antwurtten ſullen vnd wellen an vnſer vnd aller vnſer frewndt vnd Eriben widerſprechen getrewleich an alles geuerde Mit Vrchundt ditz briefs beſigilt mit meinem obgenanten Walthaſarn des Schallenberiger vnd des Edlen Wolfgangen von Polhaym dieczeit Phleger zw Ebelſperig Anhangunden Inſigel der durch vnſer obgenanten brueder der Schalnberger vleiſſiger bete willen das zw gezewgnuſs der obgeſchribnen ſach hier an gehangen hat Im vnd ſeinen Erben anſchaden Wann ich obgenanter Caſpar der Schalnberger dieczeit nicht grabens ſigel hab gehabt Darunder wir vns obgenante brueder die Schalnberger verpinden alles das wär vnd ſtät behalden das oben an dem brief geſchriben ſtet Geben Nach kriſti gepurd tauſent vier Hundert Jar vnd in dem Newn Vndczwainzigiſten Jar Am freytag nach ſand Peter vnd ſand Pauls tag der Heiligen zweliffpoten.

CX.

Revers Heinrichs Nothaft von Wernberg rücksichtlich der vom Bischof und Capitel ihm auf Leibgeding überlassenen hochstiftischen Burg Haichenbach.

1429. 3 September.

ICH Hainrich Nothaft zu Wernberg Ritter Bekenn mit dem Briefe, für mich mein erben frunde vnd nachkomen, Das den Hochwirdigen fürsten meinen gnedigen Herren Bischoue Leonarten zu Passäwe bewegt haben, sulch liebe, getrüwe vnd nützliche dienste, di ich ym beweiset vnd erzaigt han, vnd noch hinfur wol beweisen vnd erzaigen sol vnd mag, darumb hat mir sein gnad, nach Rate wissen vnd willen, seins Erwirdigen Capitels, seiner korherren zu Passaw alein auf mein lebttage, vnd nit verrer sein vnd seins gotshaüss vesten, Haihenbach gelegen auf der Tünaw verschriben vnd eingeantwort, in leibgedings weise, verschreibet vnd antwort mir die auch ein mit allen yren zügehorüngen, Vnd alls er die selbs bisher Inngehabtt hat, wissenlich in Kraft diss briefs, mit sambt vier vnd czwainczig pfünt gellts passawer werüng di er mir allso Jerlichen zu gewönlichen zeiten, alls von allter Herkomen ist, zü pürckhüt doselbsthin geben vnd raichen sol Ich han Im auch nemlich gerett vnd versprochen, das ich noch nymant von meinen wegen, kainen angrif, krieg, noch aufhalldüng, zü dem benannten seinem gesloss tun sol noch wil, an sein seiner nachkomen, oder Capitels ob die zeit nit Bischoue enwer, wissen vnd willen. Es wer dann vmb sachen darumb ich Rechtens vnd fürkomens sein wollde, vor sein oder seinen Räten, darzu ich mich vor sülchem angriff erpieten sol vnd wenn ich das getan han, So mag ich dann sülch aufhallden wol getün zürecht für den egenanten meinen gnedigen herren vnd sein Räte, Ich sol auch ym seinen nachkomen, oder Capitl, Ob die zeit nicht Bischöue

were mit der Veſten Haihenbach vorgenannt, wartund vnd ir offenn häuſs ſein zü aller ir notdürft Sy vnd di iren darein zulaſſen vnd wider darauſs zureiten vngeuerlichen, doch mir in meinem leibgeding an ſchaden vngeuerlichen, Ob ich aber di vorgenannten artickel, alls die obengeſchriben ſind, einen oder mer überfüre, vnd nit hiellt das ſich mit warhait fünd, So ſol vnd bin ich angeentz von meinem leibgeding vnd rechten, derſelben veſten gentzlichen gefallen der ich ym dann onuerczichen abtreten vnd wider einantworten ſol, allſpalld er die mit ſeinen offenn verſigellten briefen, an mich aiſchet oder vodert vngeuerlichen, Wenn ich dann mit tode abganngen bin, das got lanng wennde, So iſt yn di vorgenannt veſte, mit allen iren zügehorüngen vnd mit den vier vnd czwainczig pfünt pfening purckhüt, gentzlich ledig vnd loſs, Vnd ſullen yn der dann mein erben vnd fründe, oder wer die di zeit Innhat, an widerrede vnd an all auſsczüg ledicklich abtreten vnd einantworten, getrüwlich ongeuerde, beſchech aber des nit, was dann der egenannt mein gnediger herre, ſein nachkomen oder Capitel, ob die zeit nit Biſchoue were, des ſchaden nämen, wie der gnannt wer, den füllen ſi haben auf aller meiner vnd meiner erben habe vnd güt, wo wir die haben, vnd ſich der vnderwinden mit recht oder an recht, allſlanng vncz ſi ſullcher ſchäden gannez auſs gericht vnd beczallt ſein vngeuerlichen, mit vrkünd des briefs verſigellt mit meinem vnd meins lieben Sons, Hainrichen Nothafts des Jüngen anhangenden Inſigeln, der geben iſt, an Sampeztag nach ſannt Gillgen tag, nach Chriſti gepurt, vierczehenhündert, vnd in dem Newnvndcwainczigiſten Jaren.

CXI.

Bischof Leonhard verschreibt mit Einwilligung des Capitels dem Dankwart Herleinsberger und seinen Brüdern wegen ihrer Geldfoderungen die hochstiftische Burg Tannberg samt dazu gehörigem Urbar auf die Dauer von achtzehn Jahren.

Passau. 1430. 9 März.

Wir Leonart von gotes genaden Bischoue zu Paſſaw Bekennen offenlich mit dem brief für vns vnd all vnſer Nachkomen, das für vns kame, vnſer lieber getrewer Danckquart Herleinſperger, vnd bracht vns für, weilent vnſers lieben herren vnd voruorder Biſchoff, Jörgen guter gedechtnüſſe Brief, mit deſſelben vnſers voruordern, vnd vnſers Erwirdigen Capitls Inſigillen verſigellt, auſweiſunt ain treffliche Summ gelltes, Darumbe weilent Andreen Herleinſperger ſeinem vetter ſeligen vnd ſeinen erben, vnſer vnd vnſers Gotzhauss veſſten Tannbergk in pfleges weyſe, verſchriben vnd verpfenndet was, und bereittet vns auch mit brieuen, ettwas ainer groſſen Summa auſſtanndes ſeiner Burckhut vnd Czynns, die Im dartzu verſchriben ze geben verſprochen waren, vnd bate vns mit fleiss vmb ſölh Haubtgut vnd auſſtannde, das obgenant Geſlos von Im ze löſen vnd ze bringen, Nu Haben wir mit dem vorgenanten Danneckquarten, Herleinſperger ain ſölh aynung vnd teiding gemachet, vnd noch des obgenanten vnſers Capitls vnd anderer vnſrer Rete Rate getroffen, Alſo das er vns all vorgenant Brief, wie Die genant mogen ſein lauttund vnd ſagund, vber das benant vnſer Geſlos Tannberg, vmb den yetzgenanten Satz vnd auſſtannde Burckhut vnd Czynns, willigklich vbergegeben vnd zu vnſern Hannden geantwortt, vnd Derſelben Burckhut vnd auſſtanndes ledig vnd quitt geſagt hate. vnd haben zu erkanntnuſſe ſolher liebe vnd dienſte vns damit beweiſet dem obgenanten Dankquartten vnd ſeinen Brüdern,

mit namen Leonarten vnd Vlrichen den Herleinſpergern, vnd allen irn erben, die vorgenanten vnſer veſſten Tannbergk, mit ſambt dem vrbar ſo dartzu gehöret Achtzehen Jare die ſchirift verlauffen vnd kömen, von Datum des briefs ze raitten vnd nicht verrer, verſchriben vnd eingeantwurtt verſchreiben vnd einantwurtten In die auch wiſſentlich in krafte des briefs, als der benant Danckquart die biſhere Innegehabt vnd genoſſen hate vngeuerlich. Wir vnd vnſer Nachkomen oder Capitl, ob die tzeit nicht Biſchoff were, ſullen In auch die obgenanten Jare zu Burckhut, aus vnſerer Mautt zu Paſſaw Jerlichen raichen vnd geben Hundert pfund pfennyng paſſawer werung ze zwain friſſten Im Jare, nu hinfür halb, auf Sand Michelstage, vnd halb auf Sant Jörgen tage. wurde In aber ſölh purckhut zu ainer friſte oder mer vertzogen wiſſentlich, was Si danne des ſchaden nämen denſelben ſchaden ſullen Si an vns vnser Nachkömen oder Capitl ob dietzeit nicht Biſchofs were, bringen vnd darumbe ervordern, vnd wanne Si das alſo getan haben, So habend vnſer Rete vollen gewallt vmb ſölh vorgenant ſcheden, in dem nagſten monad, nach derſelben Ir eruordrung zu erkennen, vnd was danne alſo von In erkannt wirdet, des Sullen wir Si vnser Nachkomen oder Capitl ob die zeit nicht Biſchofs were mit ſambt der Purckhut, die In verſezzen wer, in dem negſten Monad darnach anuertziehen entrichtten Beſcheeh aber des nicht, oder ob In vnser vorgenant Rete, vmb die offtgenanten ſcheden, die ſie denn empfanngen heten in dem Monad darnach als oben gemelldet iſt, nicht erkanntten, wie ſich das fügen wurde, So mögen Si ſich vmb die Purckhut Die In vertzogen were, vnd vmb die obgenenten ſcheden all vnſer vnd vnſers Gotzhauss gut vnd habe, wo wir vnd daſſelbe vnſer Gotzhaus das ynndert haben laſſen oder gewinnen, wol vnderwinden mit Recht oder an Recht, wie In das fuget, vnd das auch Innehaben nutzen vnd nieſſen, vntz Si ſölher purckhut vnd ſcheden ganntz aufgerichtt vnd betzallt ſein vngeuerlich. Si ſullen vns auch vnd vnſern nachkomen oder Capitl, ob dietzeit nicht Biſchoff wer, die vorgenanten vnſer veſten Tannberg zu allen vnſern notdurfften vnd ſachen offen hallden, vnd

damit gewerttig ſein, vns und die vnſern darein ze laſſen, da ze wanen, vnd wider daraus ze reiten, nach vnſerm willen Doch In an ſchaden vngeuerlich, wanne danne die obgenanten Achtzehen Jar aus vnd verlauffen ſind, als oben iſt geſchriben. So haben wir vnser Nachkömen oder Capitl ob die zeit nicht Biſchofs were, vollen gewallt, macht, vnd recht, das vorgenant vnser Geflos mit ſambt dem Vrbar, ſo dartzu gehöret, von den obgenanten Herleinſpergern oder Irn erben widertzelöſen, vmb tzway Tauſent pfund wienner pfennyng oder dafür zwai Tauſendt Sechs hundert Siben vnd Sechtzigk guldein mynnder Sechtzigk pfenning, vngriſch vnd Ducaten, die gut in golde vnd rechtter wage ſein angeuer, Darnach auf den nagſten vnſer frawn tage zu der Liechtmess, Dieſelbig Loſung wir In vor auf Sand Marteins tag zu bieten vnd ze wiſſen tun ſullen, Teten Si aber des nicht, vnd wurde vns die Loſung nach der obgenanten manung vertzogen, wie ſich das fügen würde, was wir denne des vnser Nachkomen, oder Capitl ob dietzeit nicht Biſchoff were ſcheden nemen, wie der genant möcht ſein, den selben ſchaden allen ſullen wir haben auf allem irm gut vnd habe, wo Si die ynndert haben laſſen oder gewynnen Inner oder auſſer Lanndes verſucht vnd vnuerſucht, des wir vns danne oder vnser Scheinbot wol mit recht oder an recht vnderwinden nutzen vnd nieſſen ſullen vnd mögen von menigklich vngehindert, als Lannge vntz wir ſölher ſcheden gentzlich aufgericht vnd Bezallt werden getreulich vnd an alles geuerde. Es ſullen auch die vorgenanten Herleinſperger vnd all ir erben, vns die vorgenanten vnſer Veſten, Tannberg mit Turnern Torbärttlein wachttern vnd Purckfeſſen getreulich bewaren vnd verſorgen, als von allter Herkomen iſt vngeuerlich, Wer aber das die vorgenant vnsre veſten vngeuerlich verlorn wurde oder aufprunne, das Got wennde, das ſol den obgenanten Herleinſpergern vnd iren erben an irer obgenanten Summa gelltes der zwayr Tauſend pfund pfenning vnſchedlich ſein vnd vnengollten beleiben. Mit vrkunde des Briefs verſigillt mit vnſerm, vnd mit vnſers obgenanten Erwirdigen Capitls anhangunden Inſigillen, daz das zu getzeugknuſſe der ſache, hieheran gehanngen hate, Doch Im

vnd ſeinen Leuten vnd gutern die es beſunder hate an ſchaden, Der geben iſt zu Paſſaw, an pfintztag vor dem Suntag, als mon in der kirchen Singet Reminiſcere in der Vaſſten, Nach Chriſti gepurde Viertzehenhundert vnd in dem Dreiſſigkiſſtem Jaren.

CXII.

Der passauische Dompropst und zwei ihm zugeordnete Spruchmänner söhnen den Hans von Leutfaring mit dem Bischof Leonhart aus und sprechen ihm eine jährliche Leibrente zu.

Passau. 1451. 18 Juny.

Wir Pauls von gotes genaden Tumbrobſt ze Paſſaw Ich Stephan krafft vnd ich Leonart Pewgel Mauttner ze Paſſaw Bekennen offenlich mit dem brief von ſolher Stoffe vnd zwitracht wegen die geweſen ſind zwiſchen des Hochwirdigen fürſten vnd Herren Herrn Leonarten Biſchouen ze Paſſaw vnſerm genedigen Herrn an ainem vnd des Erbern Hannſen von Lewtfaringen des anndern tailes wie ſich die zwiſchen ir baiderſeitt biſhere auf datum dez briefs ergannngen vnd verlauffen haben nichcz darinne aufgenommen. vnd der ſy gennczlich vnd willigklich hinder vns geganngen vnd bey vns beliben ſein Alſo was wir zwiſchen in darumbe ſprechen oder wie wir die ſache ſeczen das daz vetweder taile ſtäte hallden vnd volfürn ſullen Als dann dieſelben ir hinndergannngbrief die ſy vns auf baiden tailen darumbe gegeben haben aigenlicher Innehallden vnd darauf ſprechen wir czum erſten vnſern obgenanten genedigen Herren von Paſſaw dem benanten Hannſen von Lewtfaring zu einem genedigen Herren Alſo das all Haſſe vnd veintſchafft gannez geneinander ab ſein ſullen vnd ein taile dem anderen von der vorgemelten vergangen ſache wegen nicht deſt veinter ſeyn in dhainer weyſe treulich angeuerde. Darnach

ſprechen wir das der vorgenant Hanns von Lewtfaring des egenanten vnſers genedigen Herren von Paſſaw getrewer diener von Haus ſein ſol In maſſe als ander ſein diener czu allen ſeinen vnd ſeins goczhauss notdürfften wann er ſein begert Vnd darumbe ſol im der benant vnſer genediger Herre alle Jar Järlichen geben ſein Lebteg vnd nicht verrer Acht vnd CZwainczigk Pfund wienn erpaſſa werwerung cze czwain czeiten Im Iare albeg halbe auf ſand Gorign tag vnd halbe auf ſand Michels tag nacheinander komend vnd das der obgenant vnſer ſpruch ganez ſtet vnd vnczebrochen beleibn ſol. Des Czu vrkunde geben wir yetwederm taile diſen vnſern ſpruchbrief verſigelten mit vnſeren aigen furgedrukchten Inſigeln. Geben Cze Paſſaw an Montag nach ſand Veyts tag, Anno domini Milleſimo Quadringenteſimo Triceſimo primo.

CXIII.

Das Domcapitel verleiht einen Hof zu Rotolzheim, in alten Zeiten Staleck genannt, auf die Dauer von drei Jahren an Leo Hohenekker, Kastner zu Griefsbach im Rotthal.

1433. 1 Februar.

Wir Pauls von gottes genaden Tumbrobſt vnd gemainklich das Capitel des Tumbs zu Paſſaw, Bekennen vnd tun kund offenlich mit dem Brief für vns vnd all vnſer nachkomen, Das wir mit veraintem mut, unſern freyen ledigen Hof, den nydern, gelegen zu Rotoltzhaim, der von allter Stalekk hat gehaiſſen, der vns yetz von Otten Poppenperger ſäligen ledig worden iſt mit den drein Sellden, dy dartzu gehörnt, vnd aller anderer zugehörung, Recht vnd Redlich durch ſunder genad vnd liebnuſs jn beſtannds weis verlihen vnd verlaſſen haben, vnd verleihen auch wiſſentlich in krafft des brieffs, Dem Erbern vnſerm Sunderm lieben, Leo dem Hohenekker dietzeit Kaſſtner zu

Griefpach Im Rottal drew geanzew jar, die ſich von Datum des Brieffs, nacheinander vergen werden, vnd nicht lennger, In ſolcher mainung, das er vns vnd vnſern Nachkömen, oder wem wir es empfehlen, Järlich zu rechter Dinſtzeit, dauon raihen, geben vnd dienen ſol an allen abgankh, allſo was von allter zu dienſt darauf ligt, vnd vor herkömen iſt, an all auſtzüg vnd widerred, treulich angeuerd. Er ſol auch denſelben obgenanten Hof mit ſambt denſelben drein Sellden allenthalben päulich vnd weſenlich hallden, legen vnd ligen laſſen, Sunder nichtz Dauon Empfrömden, Smelen rainen tailen verſetzen, Noch verkauffen, wenig noch vil in dhainerley weis. Beſchach es aber darüber, So hat es kain krafft, vnd iſt auch nicht ſtät dhains wegs, vnd er wär auch ze ſtunden, von ſeinem Beſtand des egemelten Hoffs, vnd den drein Sellden genntzlich geſchaiden, an alle genad, So das wir denſelben Hof, mit ſambt den benennten drein Sellden afftendes verleihen, vnd laſſen mügen, wie oder wem wir wellen, als andrew vnſrew freye ledigew gütter, Er ſol auch Järlich kömen in vnſer Stifft, als ander vnſer Hollden vnd Hinderſaſſen, wann oder auf welhen tag, Im das zu Rotteltzhaym kund getan vnd gepoten wirdett, angeuer, Wär auch das er vns vnſern Dienſt, vnd güllt, ze rechter Dienſtzeit nicht gäb, vnd vns den viertzehenn tag vertzüg, So haben ſich zu wanndl darauf verfallen Sechtzig pfening Lanndswerung, Vertzug er vns aber, denſelben dienſt, drey viertzehen tag, oder in vnſer Stifft nicht käm So vor an dem Brief begriffen iſt, So iſt er zu ſtunden von ſeinem obgenanten Beſtand deſſelben benanten Hoffs, vnd der drein Sellden In vorgeſchribner maſs, genntzlich geſchaiden an alle genad, vnd widerred, vnd wann die obgeſchriben drew Jar aus vergangen ſind, oder das er In den drein Jarn mit Tod abging, So iſt vns vnd vnſern Nachkomen derſelb vorgenant Hof mit ſambt derſelben drein ſellden, vnd aller anderer zugehörung, genntzlich ledig vnd los worden, vnd wir mügen auch den Hof, vnd die drey Sellden, afftendes laſſen vnd verleihen, wie oder wem wir wellen als andrew unſrew freyew, ledigew gütter an aller ſeiner eriben frewnt vnd Nachkömen Irrung vnd einſprechen, vnd was er mit den

nachgepawrn daſelbs oder Sy mit Im von wegen gepaus Aekchern wiſmad waid, zäwnen deſſelben Hoffs vnd Sellden, oder welherlai Krieg, ſtöſs oder zwayung, Sy miteinander, darumb hieten oder gewunnen, das ſol er durch vns, vnd vor vnſer hie zu Paſſaw mit In auſtragen vnd Richtig machen, vnd nicht durch ſich ſelb vnd was er oder yemant ander von ſeinen wegen wider das alles, ſo vor an dem brief, berürt iſt, aufhüben kriegtten oder Rechten wolden, welherlay das wäre, das hat er an aller ſtat ganntz vnrecht vnd verlorn, wo das fürkäme, Zu vrkund der warhait Geben wir Im den brief beſigelten mit vnſers Capitls gemainem anhangundem Inſigl ſtätigklich angeuer, Geſchehen an vnſer lieben frawn Abent Der Liechtmeſſe, Nach Kriſtj gepurd viertzehen Hundert Jar, vnd Im drew vnd dreiſſigiſten Jare.

CXIV.

Bulla Eugenii papae de celebratione gloriosi festi sanctissimi Sacramenti.

Romae. 1433. 26 Maij.

Evgenius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei ad perpetuam rei memoriam excellentiſſimi corporis et ſanguinis domini noſtri Jeſu Chriſti ſacramentum quod appropinquante paſſionis eius hora dominus ipſe ſigno precipui quo nos dilexit amoris ſalubriter inſtituit eiuſque commemorationem ſanctiſſimam iugi mentis exultatione contemplantes ad hoc inter ſingulos huiuſmodi mercatos ſanguine ſpiritualia diſpenſare munera uotis expoſcimus, ut illi condignis aſſurgentes laudibus ſua frequentius ad ipſius uenerationem ſacramenti corda dirigant et eo quo corporalis habetur preſentia Saluatoris uiatico fructus uite complectentes eterne celeſtia conſcendant ipſum qui ſe nobis in edulium tribuit perpetuo conſpecturi. Sane dudum pie memorie Vrbanus papa IIII. predeceſſor noſter ad orthodoxe cor-

roborationem et exaltationem fidei digne et laudabiliter ſtatuens, ut de tanto ſacramento, preter illam que dietim in eccleſia fieret annuatim memoria ſolennior et ſpecialior haberetur et ad celebrandum eius tam excelſum tam glorioſum feſtum, Quintam poſt Octauas Penthecoſtes feriam deſignans, ac Chriſtifideles quoſlibet ad colendum illud donis ſpiritualibus animare uolens omnibus uere penitentibus et confeſſis qui in Matutinali officio feſti eiuſdem in eccleſia in qua illud celebraretur intereſſent Centum, qui uero Miſſe totidem, et qui Primis ipſius feſti Veſperis ſimiliter Centum, qui autem in Secundis totidem. Illis uero qui Prime Tertie Sexte None et Completorii horarum officijs pro qualibet ipſarum Quadraginta, eis autem qui per Octauas ipſius feſti Matutinalibus Veſpertinis Miſſe ac predictarum horarum officijs intereſſent ſingulis Octauarum ipſarum diebus ſimiliter Centum, Et ſubſequenter felicis recordationis Martinus papa V. etiam predeceſſor noſter fideles eoſdem ad impertienda pro ueneratione ſacramenti huiuſmodi pociora reuerentie et deuotionis exercitia firmare cupiens ſingulis ex eis uero penitentibus et confeſſis qui et quociens in ipſius ſacramenti pro feſto iciunium uel loco illius aliud pium iuxta ſuorum conſilia Confeſſorum opus facerent etiam Centum, et qui premiſſis in eccleſijs in quibus illa celebrari contingeret officijs intereſſent, necnon Episcopis et alijs Prelatis ſuperioribus qui dictis officijs libenter intereſſent, ſed quominus eis in ipſis eccleſijs intereſſe poſſent pro conſeruandis ſuarum dignitatum iuribus et alias tunc legitime impeditis pro Matutinali ducentos et pro Miſſe officijs totidem, ac pro qualibet Veſperarum etiam ducentos. Reliquarum uero uidelicet Prime Tertie Sexte None et Completorij feſti Octuaginta Rurſus autem in quibuſlibet Octauarum diebus pro ſingulis Matutinalium Miſſarum et Veſperarum ſimiliter Centum, necnon reliquarum horarum officiorum huiuſmodi Quadraginta, Illis preterea qui proceſſiones in quibus ipſum uiuificum ſacramentum dicto feſto iuxta prefatarum ritus eccleſiarum deferretur continue ſecuti forent, ac quibuſlibet in feſto et Octauarum diebus huiuſmodi pro pace et tranquillitate eccleſie Miſſas deuote celebrantibus pro ſingulis

ipſarum, necnon alijs in eodem feſto Eucariſtie ſacramentum deuote ſumentibus etiam Centum ſingulis Annis profecto vice qualibet, eis qui dum corpus dominicum communicandis deferretur infirmis illud cum incenſo luminari precedendo vel ſequendo uenerarentur ſimiliter Centum, et qui tunc illud alias deuote ſecuti forent, Quinquaginta dies de iniunctis eis penitentijs miſericorditer relaxarunt ac etiam ipſe Martinus predeceſſor quod in feſto et diebus Octauarum huiuſmodi in Terris et locis eccleſiaſtico quauis auctoritate ſuppoſitis interdicto pulſatis campanis ianuis apertis et alta uoce excommunicatis prorſus excluſis, ſed interdictis ut cicius reconciliari ſtuderent admiſſis, et illis qui cauſam uel occaſionem huiuſmodi interdicto dediſſent Altare tunc nullatenus appropinquantibus Miſſe ac officia premiſſa licite celebrari poſſent auctoritate apoſtolica duxit concedendum. Nos uero quos interim ad ſummi apoſtolatus apicem diuina clementia prouexit etiam pro frequentiori huiuſmodi ueneratione ſacramenti ſummis geſtientes affectibus noſtri partes miniſterij ſalubriter impertiri, necnon relaxationes et conceſſionem predictas apoſtolici robore muniminis ipſorum notioni fidelium committentes premiſſis per eundem Martinum predeceſſorem ut prefertur relaxatis diebus alios totidem dies pariformiter ab ipſis fidelibus conſequendos adjicimus per preſentes. Et inſuper vniuerſos Patriarchas Archiepiſcopos Epiſcopos et alios eccleſiarum Prelatos monemus et hortamur in domino, ac eis per apoſtolica ſcripta in uirtute ſancte obedientie diſtricte precipiendo mandamus, et in remiſſionem peccaminum iniungimus ut per ſe uel alios eorum ſubditis per ſingulas ſuarum Ciuitatum et dioceſium eccleſias in dominica feriam et feſtum predicta proxime precedente ſalutaribus ad uenerationem potiſſime ſacramenti huiuſmodi monitis et exhortationibus preſentium quarum etiam tenor inter Matutinales feſti, necnon dierum Octauarum huiuſmodi lectiones recitetur litterarum continentiam et effectum publicare et inſinuare procurent eiuſdem ſacramenti ſuffragante miſterio ſubditi et fideles ipſi ſpiriutalium gratiarum uberiori fulciantur augmento, et ab illo qui ſe pro ipſis immolauit Oſtiam poſt huius uite curſum

ad gloriam perducantur eternam. Verum quia difficile foret huiuſmodi literas ſingulis exhiberi uolumus et eadem auctoritate decernimus quod ipſarum tranſumpto manu publica et ſigillo alicuius Epiſcopalis uel ſuperioris eccleſiaſtice Curie munito tanquam prefatis si originales exhiberentur litteris plena fides adhibeatur ac perinde ſtetur ac ſi originales littere forent exhibite uel oſtenſe. Datum Rome apud Sanctum petrum Anno Incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo triceſimo tertio Septimo Kalendas Junij Pontificatus noſtri Anno Tertio.

de Curia
N. Cuper.

CXV.

Herzog Albrecht von Oesterreich setzt den Bischof Leonhart in Kenntniſs, daſs im Falle Herzog Ludwig von Bayern-Ingolstadt den zwischen Passau und dem Grempelstein gelegenen Berg wirklich besetzen werde, er ihm einen Absagebrief zusenden wolle.

Wien. 1433. 26 Juny.

Erwirdiger vnd lieber freund. Als Ir am nachſten, zc Paden mit Vns redt, ewr Anwelt hietten ew verkundet, wie Herczog Ludweig, von Bayrn, im willen hiett, ainen Perg zwiſchen Paſſaw, vnd dem Gremplſtain auf der Tunaw gelegen, aufczeuahen vnd zu beſetzen, Dadurch wir ew vnſern brief an denſelben Herczog Ludweigen gaben, vnd baten In, daz er denſelben Perg nicht beſetzen, Sunder den vnbeſatzten beleiben laſſen wolt, als von alter iſt herkomen. Auch ſchriben wir daczemal . . . dem von Walſſe, ob Herczog Ludweig denſelben Perg ye aufuahen wolt, vnd daz er von ewrn Anwelten eruordert wurd, daz er In dann ſolich beſaczung mit vnſrer lantſchaft hulff zuwennden. Vnd wan Ir die Sach daczemal in zweifl ſaczt, ob doch Herczog Ludweig, die beſatzung furſich

tun wolt, oder nicht, dadurch Ir vor ewr hett vnſern brief an denſelben Herczog Ludweigen ſchaffen zuuerhaltten, vncz daz man der Sach gewiſſeich Innewurd, Nu hat nachmaln nichts an vns gelangt wie es noch vmb dieſelben beſaczung ſtee. Sunder der von Walſſe hat Vns emboten, wie er auf vnser ſchreiben, das wir Im getan haben, main Herczog Ludweigen zu entſagen, daz wir Im aber haben abgeſlagen, vnd verboten, nach dem vnd wir nicht ein lautter wiſſen haben, was Herczog Ludweig vor Im hat. Bitten wir ew fleiſſicleich, daz Ir ewr eruarnuſs noch aigentlich in den Sachen habt, vnd ob Ir verſtundt, daz Herczog Ludweig mainet die beſaczung zetun, daz Ir Im dann vnſern brief fur ſich zuſchikhet, vnd Vns ſein antwurtt furderleich widerumb zewiſſen tut, daz wir dem von Walſſe verrer wiſſen zu emphelhen, wie er ſich mit der abſag haltten ſulle, wan Ir wol merkhet, ſolt Herczog Ludweigen von den Vnſern auf ain zweifl entſagt werden, daz nichts guts daraus gieng, Sunder ew, vnd Vns vnwillen vnd krieg davon auferſteen wurden. Geben zu Wienn, an freytag, nach ſannt Johannſs tag, zu Suniwenden Anno dominj etc. Triceſimotercio.

Albrecht von gotes gnaden Herczog ze
Oeſterreich, vnd Markgraf ze Merhern etc.

Dem Erwirdigen Vnſerm lieben freund. Hern
Lienharten, Biſchouen zu Paſſaw.

CXVI.

Eugenius papa VI mandat praeposito monasterii Sti Nicolai, ut si praevia informatione invenerit, perplura statutorum ecclesiae pataviensis minus rationabilia esse, juramentum per Leonhardum episcopum incaute praestitum quoad ea relaxet, contradictores autem per censuram ecclesiasticam compescat.

Romae. 1433. 9 Julij.

Eugenius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Dilecto filio .... prepoſito Monaſterij ſancti Nicolai extra muros patauienſes per prepoſitum ſoliti gubernari, Salutem et apoſtolicam benedictionem. Ad ea ex apoſtolice ſeruitutis officio libenter intendimus per que eccleſiarum preſertim Cathedralium et illis preſidencium necnon in eis deditarum laudibus diuinis perſonarum ſtatui et indemnitatibus ualeat oportune prouideri Sane pro parte Venerabilis fratris noſtri Leonardi Epiſcopi Patauienſis nobis nuper exhibita peticio continebat, quod alias eccleſia Patauienſis paſtoris ſolacio deſtituta ſingulares ex dilectis filijs ipſius eccleſie Capitulo perſone de quorum numero dictus Epiſcopus tunc erat, capitulariter congregati ſuper eo corporale preſtiterunt iuramentum, quod ille ex ipſis de cuius perſona prefate eccleſie primo prouideretur quantocius id facere poſſet ac per Capitulum huiuſmodi uel ex eis aliquem deſuper requireretur quedam ſtatuere necnon aliqua tunc inibi lecta et preſertim infra Menſem a tempore quo ſibi munus conſecracionis impenſum foret ipſius eccleſie ſtatuta et conſuetudines confirmare deberet, Cum autem ſicut eadem peticio ſubiungebat ex huiuſmodi lectis ac ſtatutis et conſuetudinibus prout ipſi Epiſcopo poſtea innotuit plura minus racionabilia ſint et ſi ſeruarentur in graue preiu-

dicium necnon leſionem enormem dicte eccleſie cederent euidenter, illaque dictus Epiſcopus de cuius perſona prefate eccleſie poſtea prouiſum auctoritate apoſtolica fuit eciam ſibi munere huiuſmodi impenſo ſeruare et confirmare diſtulerit hactenus ſue propterea ſcrupulo conſcientie ductus pro parte prefati Epiſcopi nobis fuit humiliter ſupplicatum ut ſibi et eius nec non dicte eccleſie ſtatui ſuper hijs oportune prouidere de benignitate apoſtolica dignaremur Nos itaque qui de premiſſis certam noticiam non habemus huiuſmodi ſupplicacionibus inclinati diſcrecioni tue per apoſtolica ſcripta mandamus quatinus ſuper premiſſis omnibus et ſingulis eorumque circumſtancijs uniuerſis auctoritate noſtra te diligenter informes et ſi per informacionem predictam ita eſſe inueneris Epiſcopum prefatum *impoſita* prius ei propter iuramentum per ipſum incaute preſtitum huiuſmodi penitencia congruenti, necnon predicto per *te quoad* hoc relaxato iuramento ad illorum duntaxat ex eiſdem ſtatutis et conſuetudinibus que racionabilia fore cenſueris obſeruacionem et confirmacionem teneri auctoritate prefata decernas non permittens ipſum alias occaſione dicti iuramenti per eum ut premittitur preſtiti ab huiuſmodi Capitulo uel aliquo ex eis impeti indebite aut quomodolibet moleſtari, Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellacione poſtpoſita compeſcendo, Non obſtante ſi Capitulo prefatis uel quibuſuis alijs communiter uel diuiſim a ſede apoſtolica ſit indultum quod interdici ſuſpendi uel excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam et expreſſam ad (ac) de uerbo ad uerbum de indulto huiuſmodi mencionem. Datum Rome apud Sanctumpetrum Anno Incarnacionis dominice Milleſimoquadringenteſimotriceſimotercio Septimo Idus Julij Pontificatus noſtri Anno Tercio.

A. Schonaw.

CXVII.

Herzog Heinrich von Bayern-Landshut und Bischof Leonhard schliefsen ein wechselseitiges Schutzbündnifs gegen die Angriffe des Herzogs Ludwig von Bayern-Ingolstadt.

Burghausen. 1455. 23 July.

Von Gotes gnaden, Wir Heinrich Pfalltzgraue bei Rein vnd Hertzoge In Beiern etc., Vnd wir Leonart Bifchoue ze Pafsaw, Bekennen vnd thun kunt offenlichen mit dem brief, Allen den die In fehen oder horen lefen daz wir vns von vnferfelbs, vnd vnfer baider lannd vnd leute merclicher groffer notdurft vnd täglicher befwerung wegen, Auch kunftiger fchäden, veintfchaft, vnfrid, vnd vnwillens, des wir von Hertzog Ludwigen Pfaltzgrauen bey Rein, vnd Hertzogen In Beirn Grauen ze Mortani, vnd den feinen empfunden haben, vnd wartend fein, Vnd vmb frid vnd guten gemach vns vnd den vnfern, folichem ze widerfteen, vnd dem fürzekomen mit wolbedachtem mute, gutem rate, vnd Rechter wiffen fruntlich und gütlich zu, vnd mit einander mit allem vnferm vermügen, Stoffen, Steten, Lannden, vnd Leuten vereynet vnd verpunden haben, Aynigen vnd verpinden vns auch in craft ditz briefs, des jetzgenantn Hertzog Ludwigs des Elltern Grauen ze Mortani lebtag in der mafs als hernach gefchriben fteet, Von erft, Wann vnd wieoft wir mit demfelben Hertzog Ludwigen in vehde, veintfchaft, krieg, oder vnwillen famentlich, oder vnser einer befunder kämen wie fich das machet, vnd fobald das ein teil dem andern verkündet vnd zewiffen thut, So füllen wir Hertzog Heinrich darnach in acht tagen, ob der krieg vnser würde, vnferer Rëte zwen gein Obernperg zu vnfers lieben freunds des von pafsaw Rëten fchicken, Defgleichs füllen wir Bifchoue Leonart ze pafsaw, ob der krieg vnser würde auch vnserer Rëte zwen zu vnfers gne-

digen herren Hertzog Heinrichs Rëten gein Brawnaw ſchicken, Vnd ſol auch dieſelb zeit der ermaner einen Obman aufs des herren Reten des hilff er begert, nemen, Vnd derſelb Obman ſol alſdann mitſambt den Reten, an derſelben ennde eins, vnd auf die zeit komen, Alſo ob die Rëte nicht aynig werden möchten, Wie dann der Obman mit ſambt den Reten, oder dem mereren teil, die Sach nach notdurft für ſich nemen, ſetzen, legen, oder ſchicken, dem füllen wir zu baiderſeit, wann, wie, vnd auf welhe zeit das alſo beſloſſen wirdet, yeglicher nach ſeinem vermugen nachkomen, volfüren vnd an einander veſticlichen vnd gentzlichen beigeſtendig, geraten, vnd ernſtlich geholffen ſein mit täglichem krieg, hilff, zuge, oder beſäfs, getreulich vnd vngeuerlich, Auch iſt beredt worden, Wann ſolich krieg, veintſchaft, oder vnwillen ſich anheben würden, wie ſich das machet, So ſol der ander herre, nach des herren des der krieg iſt, ermanung, in obgeſchribner mafse ſein vermögen ſchicken auf ſein ſelbs ſchëden, vnd auf köſte des herren der der hilff begert, Alſo, daz die köſte vnd Speis auf den ermaner, vnd der ſchaden auf den ſchicker geen füllen, Aufsgenomen, ob ein herre von ſein ſelbs wegen zu taglichem krieg die ſeinen in des andern herren Slofs lëgern würde das ſol geſchehen auf deſſelben herren köſte vnd ſchäden, der dann die ſeinen alſo ſchicket vnd legert, vnd ſol auch ſolichs lëgern vnd ſchicken, dem herren, des das gefloſs iſt, demſelben Gfloss, vnd auch dem pfleger der das ynnhat an ſchaden ſein, Aufsgenomen waz ſich von vnser beider feinden darunder machen vnd geben würde, Es ſullen auch in diser vnſerer aynung vnſer yeglichs Gflöſser vnd Stete an einander offen ſein darein vnd daraus zereiten, darynn zeligen, alsdick, vnd wieoft ſich das gebürt, Es ſol auch vnſer yeglicher beſtellen mit den ſeinen, daz man den andern vnder vns, vnd ſeinen dienern, vnd den ſeinen allezeit alſdick ſich das gepürt, redlich kauff geben vnd vmb einen gleichen pfenning von köſt vnd andern ſachen des man notdurfftig iſt, Auch ob icht Stete, Märckte, oder Gfloss gewunnen, habe, oder gut genomen, oder leute geuangen würden, wie ſich das machet, das ſüllen wir gleich mit einander teyln-

getreulich vnd vngeuerlich, Würden wir aber in dem icht ſtöſſig, oder Irre, der ſelben Stöſs vnd Irrung ſullen vns vnser beider Rëte mitſambt dem obman inobgeſchribner maſs, wann vnſer einer, das an den andern vordern vnd begern würde on vertzichen in einem monad darnach gentzlich entſchaiden, das wir auch alſo hallten, vnd dem nachkomen, vnd das volfüren ſüllen vnd wellen getreulich vnd vngeuerlich, Es ſüllen auch ſolich vnser beider Rëte vnd Obman, alſofft vnd wiedick Sy von vnſer beider notdurft wegen zu einander komen vnd Recht ſprechen werden, Solicher Aide vnd gelübde die Sy vns getan haben vnd ſchuldig ſind, damit Sy deſter gewërlicher, bas und lauter recht geſprechen mügen auf dieſelbig zeit ledig-ſein. Wer es auch, daz wir obgenant herren nach dato vnd zeit diser gegenwortigen Aynung, icht zu einander zeſprechen gewünnen, von ſachen diſer Aynung, oder ſunſt, wie ſich das gebe, oder machet, Solicher zwitrecht zu entſcheidung, ſol vnſer yeglicher ſeiner Rete zwen dartzu geben, vnd die zu einander an gelegen ſtete ſchicken, vns mit der gütigkeit, oder dem Rechten zu entſchaiden, vnd ob ſich dieſelben vnſer Rëte, vmb ſolich vnſer Sprüch mit einander mit der gütikeit oder dem Rechten nit vereynen möchten, So ſol der herr, des der Spruch iſt, aufs des andern herren Rëten einen obman nemen welchen In verluſt, on des andern herren widerred, vnd waz derſelb obman mitſambt ſolichen vnſern Rëten, oder dem merern teil ſpricht, das ſullen vnd wellen wir hallten vnd volfuren getreulich und vngeuerlich, Vnd wër auch, daz die vnſern, Sy wërn Edel, oder vnEdel, geiſtlich oder wertlich, icht zu einander zeſprechen heten, oder gewünnen in der obgenanten zeit, darumb ſullen Sy freuntlich Recht ſuchen, vnd nemen, yglichs leute, des die zuſprüch wëren, vor des andern, vnder vnſer herren Rëten, Es wern dann ſölich zuſprüch, die Erb oder Aigen antreffen, die ſullen berecht vnd aufsgetragen werden, an den enden vnd gerichten darynne die güter gelegen ſein, Wer es aber, das lehen antref, die ſüllen vor dem Lehenherren aufsgetragen vnd berecht werden, vnd ſunder geiſtliche ſach an den ennden vnd Steten da ſich das gebürt Es mag

ſich auch vnſer herren einer, oder beide mit einander, oder in ſunderheit, ee es zu offner vehde vnd veintſchaft kömbt, mit dem vorgenanten Hertzog Ludwigen, vmb ſein Spruch wol richten vnd sünnen, doch vnentgollten ſolicher vnser Aynuug vnd püntnüss, Alſo ob wir beide, oder vnſer ayner allain, mit demſelben Hertzog Ludwigen gericht, oder geſunet wurden, vnd daz vns, oder vnſer einen, darnach, Er, ſein Erben, oder yemand von Iren, als von ſolicher Aynung wegen icht veintſchaft, oder vnwillen zuetziehen, vnd anſuchen wolten, oder würden, wie ſich dann das gebe, oder machet, ſo ſüllen wir, alſoft des not geſchiht getreulich an einander beigeſtendig geraten vnd beholffen ſein in aller der mafs als vor vnd hernach in dem brief begriffen iſt, Ob es aber zu offem krieg keme, ſo ſol einer on des andern teil willen vnd wiſſen mit dem vorgenanten Hertzog Ludwigen vnd ſeinen helffern, ſich nicht friden, richten, ſetzen, noch aufsſünen in keinerley weiſe, Es ſey dann vnser beider will vnd wolgeuallen, vnd einem als genug beſcheh als dem andern, vnd ob ſich von ſolicher vnser Aynung icht verlüffe, darumb wir, oder vnſer einer veintſchaft oder zuſpruch gewunnen, So ſullen wir, ob der krieg geſunet, vnd gericht wurde, dannoch nach aufsgang des kriegs in aller der mafs als vor begriffen iſt gein dem oder denſelben getreulich an einander geraten und geholffen ſein, alſofft vnd wiedick des notgeſchiht, vnd zeſchulden kömbt auch treulich ſlechticlich vnd vngeuerlich, doch nur des egenanten Hertzog Ludwigs lebtag und nicht lenger Es wer dann daz derſelb Hertzog Ludwig in offner vehde, vnd veintſchaft mit tod abgienge, vnd daz dann ſein erben, oder yemand von ſeinen, oder Iren, von ſolicher Aynung wegen, vns baid, oder vnser einen darnach vnterſtüenden zubekriegen, oder keinerley veintſchaft, oder vnwillen zu zetziehen, So ſüllen vnd wellen wir auch an einander getreulichen biz der ſachen aufstrag beigeſtendig vnd behilflich ſein in aller mafs als oben geſchriben vnd begriffen iſt, Vnd daz wir das alles, das oben geſchriben ſteet getreulich alſo gein einander hallten vndvollfuren ſullen vnd wellen on alle widerred, geuerde, vertziehen, eintrag, vnd widerſprechen, haben wir obgenant beid

herren bei vnſern furſtlichen eren, trewn, Aiden, vnd wirden gelobt vnd verſprochen, vnd dartzu zu einer merer und warer vrkund vnſer beide Inſigel zu ſtetikeit aller obgeſchriben ſachen, pünt vnd Artikel an den brief henngen heiſsen Das iſt geſchehen zu Burghauſen an pfintztag vor ſand Jacobs tag des heiligen zwelifboten Nach Criſti gebürt Viertzehenhundert vnd in dem Dreyvnddreiſſigſten Jaren.

CXVIII.

Vertrag zwischen Bischof Leonhard und dem mit ihm in Streit befangenen Domcapitel.

1434. 23 Januar.

Vermerckt die Berednuſs beſchehen zwiſchen vns des von paſſaw vnd vnſers Capitls als von des Geſloſs wegen ſand pölten darumbe wir mit dem von wallſhe haben gehandelt, dieſelbe berednuſs anhewt Samsſtag vor Thimothei iſt zu end bracht worden anno XXXIV.

Zum erſten ſullen wir vnſerm vorgenanten Capitl confirmiren Ir freyheit vnd ſtatut in aller der form als die vnſer voruordern ſeligen piſchoff zw paſſaw haben beſtett.

Auch ſullen wir die Jerteg geſtiffte auf vnſerer Mawtt ze Paſſaw, ſchaffen fürbas aufzerichten als vor beſchehen iſt vngeuerlich.

So ſullen vnsre korherren, von der Jarteg wegen Geſtifft auf Ir Hofe, zw vns komen, damit die ſelbigen Jarteg in andre ordenung nach vnſerm Rat geſetzet vnd verbracht werden.

Dann das gellt, daz vns von dem vom wallſſe ſol geuallen, daz ſullen wir legen, auf vnſern Sagrer, verſpertt mit zwain Slüſſeln, ainen ſullen wir hallden, den andern Si vnd ſol daz gellt an notdurfftige Stet aufgeben werden, mit deſſelben vnſers Capitls wiſſen.

Auch ſunderlich ſol vnſerm Capitl Ir Inſigel wider gegeben werden, wo daz hannget, es ſey an Haubtbrieuen oder an der borgen Brief, die Si von vnſerm Capitl obgenant haben, daz man Si an ſchaden hallten ſulle. Wir ſullen auch von des obgenanten vnſers Capitls wegen, acht hundert pfund pfenning von dem oberheimer auf die nachſtkunftigen Liechtmeſſ etc. über vns nemen, daſſelbig gellt Im betzalen vnd aufrichtten, So ſol dann daz Capitl den Zynnſs des yetzundigen Jares, dauon Im auch aufrichten vnd betzalen.

Item Nach Innhalldung der gegenburttigen beredt zedel ſullen vnd wellen wir den ſachen nachkomen, vnd dem egenanten vnſerm Capitl, alles daz thun vnd aufrichten, daz die Zedeln Innhalldet, wann wir nagſt von vnſerm Herrn dem Keiſer her gen paſſaw komen, vnd In viertzehen tagen darnach vngeuerlich alſo daz ſi vns deſgelichs auch thun, verſorgt mit vnſerm aufgedruckten Inſigel.

CXIX.

Kaiser Sigismund bestätigt und erneuert dem Hochstift alle Urkunden und Briefe, welche die Herzoge von Bayern rücksichtlich der in ihren Gerichten und Aemtern gelegenen passauischen Güter demselben bisher ausgestellt haben.

Baſel. 1434. 6 May.

Wir Sigmund von gotes gnaden Romiſcher Keyſer zu Allenczіten Merer des Richs vnd zu Hungern zu Beheim Dalmacien Croacien etc. kunig Bekennen vnd tun kunt offemar (offenbar) mit diſem briefe Allen den die In ſehen oder horen leſen Das fur vns komen iſt der Erwirdig lienhart Biſchoff zu paſſaw, vnſer furſt Rat vnd lieber Andechtiger, vnd hat vns furbracht, wie

wol der Stifft zu Baffaw von dem haws zu Beyern, vnd ye von aynem Herczogen vff den andern brief habe, wie es vmb des Stiffts vnd feiner vndertanen leut vud guter, geiſtlichen vnd werntlichen in Iren Ambten vnd gerichten beſteen ſolle, dorynn nemlich begriffen iſt, das die benanten Herczogen von Beyern, vff ſolichen luten vnd gütern, nicht mer gerichts haben, dann vmb die drei ſach die den tod beruren, als iſt dieberey, todſlag, notczücht vud Straſsraub, dieſelben briefe, durich Herczogen Ludwigen den Eltern Grauen zu Mortani vernewet ſein als wir dann ſoliche verſigelte briue, geſehen, vnd von wort zu wort eigentlich verhoret haben, yedoch ſo ſein ſoliche briefe, dornach vnd daruber, von dem egenanten Herczogen Ludwigen, ſwerlich vnd groſslich vberfaren worden, vnd der egenant Biſchoff hat vns diemuticlich angeruffen Im dorynne rechts zu helffen, vnd wie wol wir Im des willig vnd pflichtig geweſen weren, nach dem vnd wir derſelben kirchen vnd Stiffts obriſter vogt vnd ſchermer ſein, yedoch ſindtemaln es vmb den egenanten Herczogen Ludwigen, ſein hab vnd gut, alſo geſtalt iſt worden, das der egenant Biſchoff gerichts gen Im nicht geſuchen noch das eruolgen mag noch ſol, gebrechen halb des egenanten Ludwigs, der mit geiſtlichen vnd werntlichen, heimlichen vnd offenwaren gerichten alſo ſwerlich beſtricket iſt, vnd der ouch durich vns zu recht gefordert nicht komen, ſunder ſein Sune Herczog Ludwig der Junger, der ſich vor vns genügſams gewalts berümte, von dem Rechten freuelichen geſchiden iſt, So haben wir mit wolbedachtem mute gutem Rate, vnſerer furſten geiſtlicher vnd werntlicher, Grauen Herren vnd getruen, vnd Rechter wiſſen dem egenanten Stifft ſoliche briue, der Herczogen von Bayern, vernewet erclert vnd beſtetigt, vernüen, ercleren, vnd beſtetigen Im die auch von Romiſcher keyſerlicher macht volkomenheit in crafft diſs briefs, Alſo das ſy dem egenanten Biſchoff ſeinen nachkomen, ſeinem Capitel, vnd dem Stifft vnd den Iren, von allen nachkomen des benanten Herczog Ludwigs, vnd allen andern Herren von Beyern gehalten vnd vnzerbrochlich volfüret werden ſollen, bey den penen in ſolichen der Herczogen briefen begriffen, vnd dorczu bey einer peen virtzigk

march lotigs goldes. die ein ygliober der da wider tät, als offt das geſchee verfallen ſein ſol, halb in vnſer vnd des heiligen Richs Cammer, vnd halb dem egenanten Biſchoff, vnd ſeinen nachkomen, vnleſslich zu beczalen, Mitt vrkund diſs briefs verſigelt, mit vnſerer keyſerlichen Majeſtat Inſigel, Geben zu Baſel nach Criſt geburd, virczehenhundert Jar dornach in dem virvnddriſſigiſtem Jare an dem heiligen vffertag vnſers Herren iheſu criſti, vnſer Riche des Hungriſchen etc. Im Achtvndvirczigiſtem, des Romiſchen Im virvndzwanzigiſtem Des Behemiſchen Im virczehendem, vnd des keyſertumbs in dem erſten Jaren.

Ad mandatum domini Imperatoris
d. Caſparo Cancellario referente, petrus
Halde prepoſitus Northuſenſis.

CXX.

Kaiser Sigismund, in Ausübung seines Strafrechtes gegen den von geistlichen und weltlichen Gerichten verurtheilten Herzog Ludwig von Bayern, gestattet dem Bischoffe von Passau, die im Besitze des Herzogs befindliche Burg Königstein, von welcher der Kirche viel Schaden zugeht, zu erstürmen und zu zerbrechen.

Basel. 1434. 7 May.

Wir Sigmund, von gotes genaden, Römiſcher keyſer, tzu allen tzeiten Merer des Reichs, vnd tzu Hungern, tzu Beheim, Dalmacien, Croacien etc. kunig Bekennen vnd tun kunt, offenbar mit diſem brieue Allen den, die In ſehen, oder hören leſen, Das für vns komen iſt, der Erwirdig Lienhart, Byſchoff zu Paſſau vnſer fürſt Rate vnd lieber Andechtiger. Vnd hät vns

ertzelet. Wie das vorlangen tzeiten, das Slos Künigſtein mit gewalt vnd vnrechter newikeit erhaben vnd gepawt worden ſey dadurch Er vnd der Stifft an Irer Statt Paſſaw vnd andern Sloſſen vnd gütern, dorumb gelegen, ſwerlichen vberſetzet vnd verpawet, Vnd dauon ouch demſelben Stifft biſsher an manichen ſtucken mercklicher ſchade entſtanden iſt. Vnd hät vns diemuticlich angeruffen In vnd ſeinen Stifft dorInne genediclich tzuuerſorgen, des wir alſo willig ſein, nach dem vnd wir als ein Römiſcher keyſer des obgenanten Stiffts oberſter vogt, vnd ſchirmer, vnd des pflichtig ſein. Vnd wann wir wider Hertzog Ludwigen von Beyern Graſen tzu Mortani, der daſſelb Slos Innehat. Vnd manychen gewalt der egenanten kirchen dauon tzu zeuchet vnd ſchaffet, als gen eynem vervrteilten Mann, mit geiſtlichen vnd werntlichen gerichten, tzu tun vnd In tzu ſtraffen meynen, Als wir dann billich tun ſollen, Vnd von der heiligen kirchen dorumbe ernſtlich ermanet, vnd angeruffet worden ſein. Vnd ſunderlich ouch das ſelicher newer anfang deſſelben Slos Als wir gentlich (genzlich) vnderweiſt ſein wider Recht vnd billich geweſsen iſt. Vnd als wir dann fürbas ander fürſten, vnd allermeniclich ermanet haben, Alſo haben wir auch dem egenanten Byſchoff von Paſſaw gebotten mit ſeiner macht vff tzu ſein der heiligen kirchen vns vnd dem Reiche tzu hiff (Hilf) zu komen, dorumbe mit wolbedachtem mute gutem Rate vnſerer fürſten Grauen vnd getrewen vnd rechter wiſſen, So haben wir dem egenanten Byſchoff Lienharten erlaubt, vnd macht gegeben, erlauben vnd geben Im ouch vollen gewalt in crafft diſs brieffs, Das er daſſelb Sloſs Kunigſtein möge benöttigen, vnd gewynnen. Vnd ſo es vberwunden wird, das er dann daſſelbe nider breche vnd gentzlich zu ſtöre, das hinfür dauon nyemant beſchediget werde, Vnd des alles ſol der egenant Byſchoff der Stifft vnd alle die Iren gen aller meniclich vnengolten ſein Mit vrkund dis brieffs verſigelt mit vnſerer keyſerlichen Maieſtat Inſigel, Geben zu Baſel Nach Criſts geburt viertzechenhundert Jare. Vnd dornach in dem viervnddriſſigiſten Jare Am nechſten frytag nach dem heiligen Vffart tag. Vnſerr Reiche des Hungriſchen etc. im Achtvndviertzigiſten, Des Römiſchen im viervnd-

tzweinzigisten, des Behemiſchen im viertzechenden, vnd des keyſertumbs im ersten Jaren.

Ad mandatum domini Imperatoris. d. Caſpare Cancellario referente Petrus Kalde prepoſitus Northuſenſis.

CXI.

Herzog Wilhelm von Bayern-München fällt als kaiserlicher Bevollmächtigter ein Zwischenurtheil in den Streitsachen der Stadt Regensburg gegen Passau wegen Erhöhung der Mautgebühren auf der Donau.

Ulm. 1434, 8 July.

Von gottes genaden Wir Wilhalm pfallenczgraue bey Rein vnd Hertzoge In Bairen etc. Bekenn offenlich mit diſem brief vnd tun kund Allermanigklich die In anſehen hörn oder leſen, Das wir von empfelhnuſs wegen vnſers genedigiſten Herrn Herrn Sigmunden Romiſchen kaiſer cze allentzeiten Merer des reichs vnd czu vngern cze Beheim Dalmacien Croatien etc. könig auf heut data diſs briefs zu gericht geſeſſen ſein mit den hernachgeſchribenen Grauen Herrn Rittern vnd knechten Alſo komen für vns Als fur einen Richter der ſach der furſichtigen weiſen vnſer lieben beſundern der Stat von Regenſpurg Erberg Rats boten mit namen, Lucas Ingelſteter vnd Hanns Graner mit ganntzem vollem gewallt der obgenanten Stat vnd brachten fur durch Irn fürleger walthern den Ehinger mit clag wir die von Regenſpurg vnd Ir vordern lanngtzeit alſo herkomen waren, das ein yegklichs Schef mit kaufmanſchafft auf der Thonaw Es gieng auf oder abe vnd das Ir ſey es trag vil oder wenig nicht mer geben habe an der Mautt cze Baſſaw dann viervndviertzigk

Regenſpurger pfenning cze Scheffrecht aufgenomen wachs kuppfer vnd honig Da geb man von einem zentten kuppfer an die Herauffart Sechs wiener phenning von ainem Emer Honigs Sechs wiener pfenning vnd von ainem Haufen Sechtzehen Regenſpurger phenning vnd auch nicht mer das haben ſy alſo herbracht lenger dann yemands verdenken mug an als einſprechen vnd Irrung manigklichs Daran ſy aber nu der Biſchoue von Baſſaw Irre vnd Hoher dringen welle daz In vor von dhainem Biſchoue nie mer beſchehen ſej vnd ob des not tun würd So mochten vnd wollten ſy das weiſen als recht iſt Die Clag verantwurtt Maiſter Cunrat Pladegke Licenciat In geiſtlichen rechten Des Erwirdigen In gott vatters Herrn Leonarten Biſchoue czu Baſſaw vnſers guten freunds Secretarj vnd Peter Schonſteter ſein pfleger cze furſtenegke auch mit gantzem vollem gewalt Als dann die auf baidentailn fur vol vnd czu guten krefften geſprochen ſein worden durch Irn furſprechen Conraten von freyberg Alſo man hab der von Regenſpurg clag wol vernomen vnd Baten vns darauf einen brief zuuerhorn Der In latein geſchriben was den kayſer Arnolffus der Stifft czu Baſſaw geben hat, vnd der geben iſt zu Regenſpurg In dem Acht Hundert vnd Acht vnd Neuntzigiſten Jar derſelb brief namlich Innhalt das der Stifft czu Baſſaw die maut daſelbs geben iſt, Als auch der Stifft von Römiſchen kayſern vnd konigen, ye von ainem auf den andern des brief hab dar Inn die von Regenſpurg nicht geſundert noch aufgeſetzt ſein vnd Sider die von Regenſpurg nur wort furbringen, vnd ſy brief vnd Sigel So hoffen vnd getrawen ſy das man briefe vnd Sigeln mit wortten nicht widertreiben noch toten ſülle wann des Lannds recht czu Baiern ſej vnd er beleib billichen bej ſeiner mautt, wann des ein Straſs vnd des reichs lehen ſej Dawider redten der von Regenſpurg erberg Ratſboten durch Irn furleger Man hab Ir anclag vnd des von Baſſaw anwaldt anntburt vnd brief wol vernomen vnd ſy hoffen der brief ſej In an Irm allten Herkomen vnſchedlich wann der hallt nit Inne was man cze Mautt geben oder nemen ſulle vnd ob er ſolichs nu Innhiellt So mug man doch niemant ſein gut hingeben vnd ſatzten Ir clag Als vor vnd ſouil mer ob man des Irr gieng So

zugen ſie ſich des In ein erberg redlich kuntſchafft das ſy ye vnd ye nie mer geben hetten dann obgeſchriben ſtet vnd Satzten das alſo czu vns vnd dem rechten Darauf aber des von Baſſaw Anwaldt czu guter maſs redten Als vor vnd des mer die Maut ſej ein gut damit das Goczhaus belehent ſej vnd ſider vnd ſy von dhainem lehenherrn nichts dawider haben, So getrawen ſy man red Irm Herrn gar vnbillich darein wann er nem ſein czoll In ainer gemain vnd hoffen auch Sy ſullen nicht beſundert ſein wann der Stifft der ſej in ſolicher Irrung ettliche Jar geweſen das man des Gotzhauſs nutz nit hab nach notturfft geſuchen mugen vnd ſatzten das auch czu vns vnd dem rechten Nach vil reden vnd widerreden brief vnd wort die baid tail nach nottdurft fur vns da In gericht brachten Haben wir vns mit den andern vnderredt vnd beſprochen vnd Als die von Regenſpurg furgeben wie ſi von allter Herkomen ſein lenger dann yemant verdenken mug Das ſy an der Mautt czu Baſſaw nicht mer haben geben dann als ſy In Ir obgeſchriben clag furbracht haben, So ſprechen wir all ainhelliglich czu Recht auf die Aide mugen die von Regenſpurg weiſen mit redlicher kuntſchafft der zu recht genug ſej heut oder zu tagen das ſy die Mautt von Allter alſo geben haben vnd nicht mer So ſullen ſi hinfur billich dabej beleiben Darauf Begerten aber der von Regenſpurg Erberg ratſboten durch Irn vorſprechen wie vnd In welicher zeit vnd vor wem ſy ſolich weiſung tun ſullen vnd ob ettlich darumb nit ſagen wollten ob In dann vnſer her der kayſer icht billich brief gabe vnd ſolich warhait cze ſagen gebiet vnd ſchaff Dawider aber des von Baſſaw Anwalt mainten wie das nicht billichen ware, vnd ſatzten das zu baiderſeit aber zu vns vnd dem rechten Darauf Sprechen wir aber ainhelliglich czu Recht auf die aide Das die von Regenſpurg ſolich weiſung tun ſullen vor vnſerm gnedigiſten Herrn dem Romiſchen kayſer oder fur wen ſein gnad das ſchafft In Sechs wochen vnd In dreyn tagen nach data ditz briefs mit Syben erbergen vnuerſprochen Mannen die weder tail noch gemain daran haben, vnd die den von Regenſpurg nichts verpunden ſein vnd ob ſy dartzu geſchafft brief von vnſerm Herrn dem kayſer an die

zeugen nottdurfftig ſein wurden Die ſol In ſein genad geben der obgenanten vrtail pegert Im yettweder tail vnſern gerichts brif ze geben die wir an Stat vnd In namen ſeiner kayſerlichen gnaden Als ein richter der ſach yettwedem tail ainen gleich lauttent Geben mit vnſerm anhangenden Inſigel verſigelt bej vns an dem rechten ſind geſeſſen Die wolgeborn Edln vnd veſten vnser Rat vnd lieb getrewe Mit namen vlrich Graue czu Helffenſtain Caſpar herr ze laber Johanns herr czu Abenſperg Heinrick Nothafft Haubt czu Bappenhaim etc. Marſchalk Jorig von Gundolfingen Matheis von kamer vnſer Hofmaiſter Pauls Areſinger vnſer kamermaiſter Hanns pientzenawer Cunrat vom Eglofſtain Gregorj vicarj czu Maintz Cunrat Marſchalk czu Bappenhaim vnd Sigmund Schenck von Geiern Das iſt geſchehen vnd der brief iſt geben czu vlme am pfintztag nach ſand vlrichs tag des Jars da man zallt von criſtj vnſers lieben Herren geburd viertzehen Hundert Jare vnd darnach In dem viervnddreiſſigiſten Jaren.

CXXII.

Ritter Wilhelm von Wolfstein und Martin von Eyb setzen als erkohrne Schiedsleute in den Streitsachen der Stadt Regensburg gegen den Bischof von Passau wegen Zollerhöhung die von den Regensburgern zu Passau zu entrichtenden Mautgebühren fest.

Regensburg. 1434. 16 September.

Ich Wilhalm vom Wolfſtain tzu der Solczburg, Ritter, Vnd Ich Martein von Eyb tzu Sumerſtorff etc. Bekennen offenleich mit dem dem brief, Alls dann der Hochwirdig furſtt vnſerr gnediger Herr, Herr Leonhard von gots genaden Biſchoff czu Paſſaw auf

ainem, vnd dy Erſamen weiſen Lewpold Gumprecht kamrerr vnd der gantz Rat der Stat cze Regenſpurg auf dem andern tail, von Altherkomens vnd freyheit wegen, So dy vorgenanten burger vnd Ir Stat Regenſpurg an der Mawtſtat und czolle czu Paſſaw habennt in Stoſſe Irrungen vnd czwitrecht vnd darumb in Recht vor dem Allerdurchleuchtigſtem furſten vnſerm Allergnedigſtem Herrn, Herrn Sigemunden Romiſchen kayſer czu allen czeiten Merer des Reichs vnd czu Hungern czu Behaim Dalmacien Croacia etc. kunig kommen ſind, vnd derſelben Stoſs Irrungen vnd zwitrecht bayder ſeitt fur Sy vnd all ir nachkommen ainen flechten gannczen vnd ſtäten Hindergang hinder vns getan habent, Allſo was wir in gutlichait eintrechtiklich czu ainichait czwiſchen In dar Inn erkennen machen vnd auſſprechen das ſy das bayderſeitt hallden ſullen alls dez ped teil Ir geſigellt Anlas darumb gegeben habent. Auf das ſprechen wir vorgenantt Wilhalm von Wolfſtain, vnd Martein von Eyb eintrechtiklich in krafft des briefs, Das der benant Hochwirdig furſt vnſer gnediger Herr, Herr Leonhard Biſchoff czu Paſſaw vnd all ſein nachkomen Di vorgenanten kamrer Rat vnd all burger der benanten Stat Regenſpurg vnd all ir Nachkomen hinfur ewigklich bei Iren Altherkomen an der Mawtt vnd czolle czu Paſſaw gnediklich halden vnd beleiben laſſen ſullen on allen gedrankch ſtaygerung vnd Hoherung in Maſſen alls hienach geſchriben iſt. Item welcher burger von Regenſpurg der ain Rechter burger do iſt, wulleingewanndt oder getrayd welcherlaj dez iſt czu Paſſaw für vnd die Schiffung ain Regenſpurger ſchiffung iſt vnd das niemant an den obgenanten Stukchen noch an der Schiffung tail noch gemainſchafft hat So iſt man nur von der ſchiffung ſchuldig vier vnd vierczigk Regenſpurger phenning. Legt man aber das gewanndt, oder den getrayd czu Paſſaw nyder, oder wirt dahin gedinget So iſt man dannoch dy Mawt von den Stucken ſchuldig mit ſambt dem Rechten, Es wär dann das ainen ſcheffman Eys oder vngewitter vngeuerlichen hindert, So ſol ez der ſcheffman tun mit des Mawttner wiſſen der ſol Im des günnen. Item wein von Oſterrich herauf vnd auch Trayd alls obenuerſchriben iſt auf der Regenſpurger aigner ſchiffung cze

Paſſaw fur gefurtt dauon geit mon nur vier vnd viereczigk wyenner phening allſo auch das daran mit In nyemant kain gemainſchafft noch tail haben ſol. Wurden aber di wein oder der Trayd czu Paſſaw nydergelegt, oder dohin gedinget, dauon ſind Sy der Mawt ſchuldig mitſambt dem Rechten, Es wär dann das ainen ſcheffman Eys oder vngewitter vngeuerlich hindert So ſol er es tun mit des Mawttner wiſſen, der ſol Im des günnen. Item wenn ſy Saltz füren auf irer aigner Schiffung das ſullen Sy czu Paſſaw nemen, vnd das auch niemant mit In gmain noch tail habe, vnd nicht übernemmen, dauon geben Sy auch nur vier vnd viereczigk wyenner phening hinauf vnd dannoch das Recht hertzu. Item kaufft ain Regenſpurger wein cze Paſſaw, oder hat danyden gewanndt gelaſſen in der Meſſe, vnd fürt di Stukch auf ſeinem aigen Scheff hinauf gein Regenſpurg daruon geit er die Regenſpurger Recht hinczu vnd wider hinauf. Item kaufft er ain Scheff cze Paſſaw, Es ſey new oder allt, So iſt er des Rechten hintzu ſchuldig vnd hinwider auf, Er mag daran gelegen Saltz wein oder gewanndt alls oben berurt iſt. Item wenn mann wullein gewanndt furt das dann der maiſt tail der von Regenſpurg iſt, So gibt man ainem Gegenſchreiber vnd Mawtſchreiber für Ir Recht vier vnd zwaineczigk wyenner phening czuſambt dem Regenſpurger Recht hinab, Deſgeleichen wenn man Trayd hinab oder hinauf, darczu wein furt auf Iren ſcheſſen gibt man auch den Schreibern von yedem Scheff vier vnd czwaineczig wyenner phening, Sunſt von allen Dingen nichts awſgenommen geben Sy Mawt alls ander kaufläut, vnd dannoch darczu dy Recht ſo ſy dann von irer Schiffung ſchuldig ſein czu geben alls oben das ſtet gemeldet, Vnd das ſolich vorgeſchriben lautterung hinfur von bayden parteyen ſtät vnd vnczebrochen beleib, czu vrkund geben wir vorgenant Spruchman yeder benanten partey ainen ſolichen Spruchbrief beſigelten mit vnſern anhangunden Inſigeln vns vnd vnſern erben an ſchaden, So Bekennen wir vorgenant Lewpold Gumprecht kamrer vnd der gantz Rat der vorgenanten Stat Regenſpurg, das der Awſſpruch vnd di läwtterung mit vnſeren guten willen geſchehen ſind, Vnd das wir vnd all vnnſer nachkomen burger

czu Regenſpurg das alles alls obengeläwttert iſt hinfur ewiglich alſo ſtät, vnuerruckt, vnd vnuerkert, trewlich vngeuerlich an all eintrag vnd waigerung hallden ſullen vnd wellen des alles czu Vrkund haben wir vnnſerr Stat Inſigel an den brief gehanngen fur vns vnd all vnſerr nachkommen, Das iſt geſchehen ze Regenſpurg nach Criſt gepurd vierczehenhundert Jar, vnd darnach in dem viervnddreiſſigiſtem Jar an Pfintztag nach des Heiligen Cräwtz tag alls es Erhebt ward.

CXXIII.

Kaiser Sigismund verheifst dem Bischof Leonhard jene 100 Gulden, die er ihm geliehen und 1000 Gulden, die er für ihn bezahlt hat, auf Martini zurückzuerstatten.

Regensburg. 1434. 1 October.

Wir Sigmund von gotes genaden Romiſcher kaiſer tzu allentzeiten Merer des Reichs vnd tzu Hungern tzu Beheim Talmacien Croacien etc. Kunig Bekennen vnd tun kunt offenbar mit diſem brieff Allen den die In ſehen oder horen leſen. Wann ſich der Erwirdig Lienhart Biſchof tzu Paſſaw vnſer furſt Rat vnd lieber Andechtiger für vns zu ſunderlicher danckbemikeit Tawſend gulden Reiniſch verfangen hat aufzerichten, Vnd er vns auch vormals hundert gulden gelihen hat. Alſo verſprechen wir Im vngeuerlichen in Crafft diſs brieffs das wir Im vnd wer diſen brieff mit ſeinem willen ynne hat Solich Aindleff Hundert Gulden auf ſand Marteins tag nechſt kunfftig an alles vertzihen vnd argeliſt betzalen ſollen vnd wollen, Mit vrkünd diſs brieffs verſigelt mit vnſerm kaiſerlichen Anhangenden Inſigl. Geben tzu Regenſpurg nach Criſts gebürd viertczehen hundert Jare vnd darnach in dem viervnddreiſſigiſten Jare am freitag nach ſand Michaels tag. Vnſer Reich des hungeriſchen etc. Im Acht vnd uirtzigiſten des Romi-

ſchen Im fünf vnd czweintzigiſten Des Behemiſchen Im fünftzehenden Vnd des keyſertumbs Im andern Jare.

Ad Mandatum
domini Imperatoris Caspar Sligk
Miles Cancellarius.

CXXIV.

Kaiser Sigismund fodert die Herzoge von Bayern-München auf, da alle Versuche, den Herzog Ludwig von Bayern-Ingolstadt mit dem Bischof Leonhart auszusöhnen, bisher misslungen seyen, dem Letztern mit aller ihrer Macht gegen den Erstern beizustehen.

Preſsburg. 1434. 28 November.

Wir Sigmund von gotes gnaden Römiſcher keyſer ze allentzeiten merer des Reichs. Vnd zu Hungern zu Beheim Dalmacien Croacien etc. künig Embieten den Hochgeborn Fürſten Ernſten Wilhelmen vnd Albrechten Pfallntzgrauen bey Rein, vnd Hertzogen in Beyrn. vnsern lieben Oheymen vnd fürſten. vnser gnad. vnd alles güt Hochgeborn liebe Oheyme vnd fürſten. Wann wir von keiſerlicher wirdigkeit, damit wir von Gotlicher mildigkait getziret ſein allen vnſern vnd des heiligen Reichs gehorſamen vndertanen vnd getrewen rechtens zehelffen. vnd vor gewalt zehannthaben ſchützen vnd ſchirmen pflichtig ſein, ſo ſein wir doch des beſunder den Erwirdigen Stifften, vnd Gotzhäuſern ſchuldig vnd billich geneigt, darumb das wir der diener Gotes Andëchtiger gebete gen dem Almëchtigen got in vnſern vnmüſſen getrawen tzegenieſſen. Nu iſt für vns kömen Als wir am nachſten ze Regenſpurg geweſen ſein der Erwirdig leonart Biſchoff zu Paſſaw vnſer fürſt Rat vnd lieber andech-

tiger. vnd hat vns furbracht mit ſwerer klag Als er vns vor zu Baſel hiet erzelen laſſen menigueltig beſwernüſs gedrang gwalt vnd vnrecht So Im ſeinen Capitel. vnd Stat paſſaw. vnd andern den ſeinen Geiſtlichen vnd werltlichen von dem hochgeborn Ludwigen dem Eltern, Pfallntzgrauen Bey Rein Hertzogen in Beirn vnd Grauen zu Martanj ſeinen Amplewten vnd den gefloſſen Schërding vnd kunigſtain. beſchehen ſein. vnd tëglich ergeen darauff wir Im ermonbrief mit penen gegeben. vnd darlnne demſelben Hertzog Ludwigen von ſölhen beſwërungen gedrang gwalt vnd vnrechten zelaſſen. vnd dem vorgenanten von paſſaw ein billich kerung zetün ernſtlich geboten haben das aber jn Seinen Stifft, vnd die vorgenant die ſeinen nicht fürgetragen hete darauff er aber an vns daſelbs zu Baſel recht eruordert hete, des wir Im auch willig da geweſen wëren vnd nur desſelben Hertzog Ludwigs halben der dahin von vns geuordert nicht komen wolde gebrechten geweſen iſt darüber nu als ſich der Benant von paſſaw auff vnser vordrung gen Regenſpurg. zu vns in vnſern vnd des Reichs dienſten erhaben het, ettweuil des obgenanten Hertzog Ludwigs diener vnd Hofgeſind von ſeinen wegen durch jr offenbrief jm vnd allen den ſeinen abgeſagt haben. vnd meinen in vber das er rechtens zenemen vnd zegeben vor vnſer vnd an allen billichen ſteten nye vor geweſen ſey. ſünder das altzeit geboten hab zebekriegen. vnd bat vns jm dem Stifft vnd den obgenantn den ſeinen. darjnn gnediklich fürtzeſehen Auff das haben wir demſelben Hertzog ludwigen aber ernſtlich zu zwainmaln geſchriben an jn begert vnd Im geboten von ſtunden mit den ſeinen zu ſchaffen ſölh abſag abtzetün vnd den obgenantn von paſſaw vnbekriegt vnd vngeengt. vnd ſich an redlichen rechtbieten, ſo er für vns getan habe, benügen zelaſſen darjnn wir vns für den egenanten Biſchoff angenomen heten vnd gewilligt jn beyden teilen einen genanten tag für vns vnſer, vnd des Reichs fürſten herren vnd getrewen. was wir der vngeuerlich dann bey vns haben wurden ze beſcheiden, das aber derſelb Hertzog Ludwig an eintrag vnd verding nicht hat wellen aufnemen, ſunder er wolde daz ſein recht vor enndc het vnd daz wir die recht mit layen be-

ſetzen ſolden Als das alles vnſer brief Im geſenndet vnd ſein geſchriben antwurt vns darauff gegeben klerlicher Innhalden vber das alles noch durch fride vnd Süne willen haben wir den hochgeborn Ludwigen den Jungen ſeinen Sun Pfallntzgrauen bey Rein Hertzogen in Beirn vnd Grauen zü Grayſpach für vns berüffen vnd mit Im auch mit dem egenanten von paſſaw geredt. vnd reden laſſen vnd zu letzt mit den fürſten herren vnd Steten die dozemal bey vns waren ein gleichew redlichew taiding oder beredntifs begriffen zü fride vnd gmach ze fürdern vnd künftigen vnrat zeuermeiden. ſölich beredntifs wir dem obgenanten Hertzog ludwigen dem Eltern zügeſchickt. vnd dabey geſchriben begert vnd aber ernſtlich geboten den auftzenemen, darauff wir noch bisher von Im dheine antwürt haben bekömen mögen Nu hat vns der egenant Biſchoue von ſeinen ſeiner obgenanten Capitels vnd State wegen yecz hie ze Preſſburg aber laſſen fürbringen, wie er noch vber alles das als vorbegriffen iſt. vmb gütigkeit zu erlangen nach vnſerm nachſten abſchaiden aws dewtſchen lannden die ſeinen zu dem vorgenanten Hertzog ludwigen dem Jungern gen Scherding ettweofft geſchicket habe ſo lang daz derſelb Hertzog ludwig als ein vnderteidinger zwiſchen Hertzog Ludwigs ſeines vaters vnd des Biſchoues Capitels vnd Stat obgenant, ainen fride vnd darjnne ainen tag ze halten zü verſüchen ob Sy bederſeit durch gütlicheit oder frewntlich recht möchten geainet werden auff ain anbringen an ſeinen vorgenanten vater betaydingt habe, der alſo ain notel begriffen vnd dabey auch nämlich beredet ſey, daz der benant hertzog ludwig der Jungere dieſelben notel ſeinem egenanten vater ſolte zuſchicken, vnd die obgenanten Biſchoue Capitel vnd Stat zwiſchen derſelben zeit vnd Sannd Merteins tag nachſtuergangen. wiſſen laſſen. ob derſelb ſein vater der vorgemelten tayding vnd frides eingeen wolte oder nicht. vnd wie wol in ſolher tayding die vorgenanten Biſchoue Capitel vnd Stat merer nachgeben hetten, denn füge recht oder pillich geweſen wäre, doch ſo heten Sy ſich des alles verwilliget dadurch ſy zu fride vnd gemach kömen, auch merer ſcheden vnd vnrate vermeiden möchten. Aber als der egenant

Hertzog ludwig der Elter, vns auff vnser obgemelt ſchreiben vnd fridgebote nicht geantwurtet hat, alſo ſey denſelben Biſchoue Capitel vnd State auff die vorberüret ſeines ſünes tayding auch nicht verkundet ob er ſolh fride vnd täge aufnemen wolte oder nicht Sunder ſeyen dozwiſchen dem egenanten Biſchoue ſein Rënnt vnd gülte in Schërdinger vnd künigſtainer gerichten aber verboten, vnd ettlich die ſeinen die Im ſölh Rennt vnd gult gegeben haben, darumb geuangen, vnd hertlich gepfrënget worden. vnd andern den ſeinen darzu auch mere vberlaſt newung beſwärniſs vnd vnpillicheit geſchehen bey dem allen wir aygenlich verſteen vnd empfinden daz der benant hertzog ludwig der Elter gen dem vorgenanten Biſchoff, dem Stifft vnd den Seinen obgenanten ſeinen muetwillen vnd gwalt fürnemen zetreiben vnd dauon nicht zelaſſen meinet. Wann vns aber nach dem vnd wir des offt genanten Biſchoffs vnd Stifftes ze paſſaw öbriſter herre vogt vnd Scherm jm auch als vnſerm fürſten vnd Rate beſunderlich vnd pillich genaygt ſein ſölhs wider jn vnd die ſein nicht zü geſtatten Sunder ſy daruor ze beſchirmen vnd beſchützen. auch denſelben Biſchoue vnd ſeinen Stifft darjnne nicht laſſen mügen noch wellen, des jr vnd ein yglicher des Reichs fürſten vnd getrewen. vns ſchuldig ſeyt zeuerhelfen. Vnd wann wir nü von groſſer anligunder ſachen wegen vns yecz aws dewtſchen lannden ein zeit gen Hungern erhebet haben, vnd der ſach perſonlich nit aufgeworten mögen. als wir gern tëten darumb begern wir von ewer lieb ermonen ew auch bey ſölhen eiden. ſo jr vns getan habt vnd ſo wir ew jmmer höchſt ermanen künen oder mögen, vnd gebieten ew auch von Römiſcher Keyſerlicher Macht ernſtlich vnd veſtichlich mit diſem briefe, das Jr Got ze Lob der gerechtikeit ze hilfe dem heiligen reich vnd vns ze eren auch vmb frid ze machen vnd vngehorſam zeſtraffen von ſtund nach dem, vnd jr mit diſem vnſerm brief ermonet werdet dem vorgenanten von paſſaw dem Stift vnd den ſeinen obgenant wider den egenant Hertzog ludwig vnd alle ſein Helfer vnd diener vnd alle ander die jm wider den benanten Biſchoue ſeinen Stifft vnd die ſeinen gewonet oder in eynicherley wege ver-

pflichtet oder zů legund ſind beygeſtentig, vnd mit aller ewrer macht beholffen ſeyt alſlang vnd ſouerr, das ſölh mütwil vnd gwalt getemphet. vnd genidert, vnd der obgenant Hertzog ludwig vns in ſölhen billigen dingen, vnd geboten volge vnd gehorſam werde. Wir getrawen ew auch wol, jr tüet hierjnn nicht anders vnd laſſet ew auch darjnn nichts hindern noch irren in kein weis was das geſein möchte, daran beweiſet jr vns ſolh anneme lieb dinſt. vnd wolgeuallen, die wir über den lon des jr als helfer der gerechtikeit vnd tempfer der vnrechtikeit von dem Almëchtigen got darumb wartund ſeit mit allen gnaden gen ew wellen erkennen Geben ze preſſburg an Suntag vor Sannd Andres tag nach Chriſti gepürt vierzehenhundert vnd in dem viervnddreiſſigiſten vnſer Reich des hungriſchen jm achtvnd-viertzigſten des Römiſchen jm fünfvndzwainzigſten des Behemiſchen jm fümfzehenten vnd des keyſertümbs in dem andern Jaren.

Ad mandatum domini Imperatoris
Gaſpar Sligk miles Cancellarius.

CXXV.

Paul von der Laytter, Herr zu Bern etc. vermittelt die zwischen Bayern-Ingolstadt und dem Hochstift Passau bestehenden Irrungen dahin, dafs bis zu dem durch sechs Spruchmänner zu fällenden Urtheil zwischen beiden Partheien Friede herrschen und alle Gewaltthaten aufhören sollen.

1435. 12 Januar.

Wir Pauls von der Laytter vnd herre zu Bern etc. Bechennen vnd tun kund offenlich mit dem briefe von ſolicher Sprüch vnd vordrung wegen Als der hochgeborn furſt vnd herre her

Ludwig pfaltzgraff bey Rein hertzog in Beyrn vnd Graf zu Mortani vnd die ſeinen an ainem vnd der Erwirdigen In got vater herr Leonart Biſchoue zu paſſaw ſein Capitel vnd Stat daſelbs vnd die Irn an dem andern tayl zu einander legen vnd zu haben vermainen Daraus auch zwiſchen beyden taylen der Iren vnd ander darein gezogen, offen krieg vnd veintſchaft aufferſtanden vnd gewachſen waren, das wir zwiſchen denſelben parthien ſouerr beredt vnd getädingt haben Inmaſs vnd weyſe, als hernach iſt geſchriben Am Erſten vmb ſolich Spruch alle die ſich vor der veintſchaft erlawffen haben So dann yetzo beyd tayl ingeſchrift mit Iren Secreten verzaichent gen einander vbergeben haben das der vorgenant furſt vnd herre hertzog Ludwig ſeiner Rät drey, deſgeleichen der benannt herr Leonart Biſchof ſein Capitul vnd Stat paſſaw auch drey, die layen ſein, darzu geben ſullen fur die Sechs die Irer ayde Iren herrn dieweyl nicht verpunden ſunder ledig geſagt ſein ſullen. Alſo auf ainen tag zu Regenſpurg mit namen des freytags nach dem Suntag Inuocavit In der vaſten ſchierſt komendt zu nacht da zu ſein vnd des morgens am Sambſtag darnach anzuvachen zu tagen. Da die benante parthyen vnd die Irn Ir obgenant verpetſchaft Sprüch vnd wes yeder tayl darInn zu genieſſen mainet, von Iren vnd der Irn wegen wol furbringen mugen, vnd was dann dieſelben Sechs In der gutlikayt mit beyder tayl wiſſen nicht hingelegen mochten Darumb ſullen ſy nach ſolichm furbringen red vnd widerrede ain frewntlich Recht da Acht pan vnd peen nicht furgezogn werden ſol auf den Ayd ſprechen Alſo das ain Recht mit dem andern zugee vnd was alſo ſy oder der merer tayl auf den ayd erkennen, dabey ſol es beleyben Vmb wöliche Sprüch ſy aber gleich zervielen, das darumb der Allerdurchlewchtigiſt furſt vnſer Allergenadigiſter herre der Römiſch kayſer ain Obman vnd Richter ſey, oder beyden parthyen ainen werntlichen Furſten, der entwederm (jetwederm) tail nicht verbunden ſey zu Obman vnd Richter an ſein ſtat gebe, vnd wöllichem tayl vnder den Sechſen vnſer obgenanter herre der kayſer oder derſelb Richter Ires Spruchs volget vnd beygeſteet dabey ſol es dann auch beleyben vnd nicht verrer

gezogen noch gewaygert werden Item auf das ſol der obgenant vnſer herre Hertzog Ludwig die gült, vnd ränt, der egenanten herrn Leonards Biſchoues des Capitels vnd Stat zu Paſſaw vnd der Iren, die er in In Schärdinger vnd königſtainer gerichten durch die ſeinen verheft hat, entſlachen vnd volgen laſſen Ausgenomen die gut die her heinrich Notheft vorzeitten mit Recht erlanngt ſol haben, die vor den Sechſen vorgemelt in obgeſchribner maſſe auch aufgetragen werden ſullen, Es ſullen auch die Straſſen auf waſſer vnd Lannde als dann gewondlich vnd von alter herkomen iſt, offen ſein. Auch alles bedingtes verſprochen vnd verborgtes gelt von der Sprüch wegen das vngegeben iſt, qwit, vnd alle veintſchaft vnd vechde beyder tail der Irn vnd aller der die von der obgenanten ſachen vnd Iren wegen darein gezogen oder darunder gewont vnd verdacht ſein, gantz abe, vnd die gefangen ledig ſein. Vnd ob ain tail dem andern in der vechde icht genomen Sloſſ oder güter angewunnen oder eingezogen hette, das vorhanden wär So ſol yeder tayl dem andern oder den, den ſy eingezogen oder abgewunnen wärn wider geben. vnd damit alles das ſich in dem krieg vnd veintſchaft beyderſeyt vnd der Iren verloffen hat. bericht vnd geſlicht ſein trewlich on geuerde, Es ſullen auch bayd benante parthyen zwiſchen hie vnd des obgenanten tags zu Regnſpurg ainmutigklich vnd miteinander den obgenanten vnſern genädigiſten Herrn den Römiſchen kayſer ſich der ſachen anzunemen vnd ob ſein kayſerlich gnad mit andern ſachen beladen, den ſachen ſelbs nicht aufgewarten möcht. das dann ſein genad an ſeiner ſtat ainen werltlichen furſten, der entwederm tayl nicht verbunden ſey in der ſachen zu Richter ſchaff vnd gebe In obgeſchribner maſs vleyſſigklich vnd vnderthäniklich pitten, vnd darInn beyd tayl dhainen vortail haimlich noch offenlich noch ainen für den andern nicht enſuchen Sunder ainen ſolichn Obman der in gegeben wirdet, aufnemen, vnd den alsdann auch bitten ſich der ſachen alſo anzenemen vnd ob es zu ſchulden käme, das ſich die obgenante Sechs geleich zwayeten So ſullen die vorgenante Beyd parthien, dem obgenanten vnſerm genadigen Herrn dem kayſer oder dem

Obman an ſeiner ſtat die Sprüch vnd vrtail beydertail mit ainem gemainen geſworen boten onuerziehen zuſenden. vnd in bitten ſeinen Spruch vnd volge ainem tayl der in Rechtlich beduncket zu geben vnd beyden taylen mit ſeinen offen briefen verſigelt zu ſchicken Vnd ſolicher täding berednuſs vnd richtigung. als oben von Artickeln zu Artickeln verſchriben vnd begriffen iſt, haben die obgenante parthyen all bey Irn wirden Ern vnd guten trewn gelobt vnd verſprochen zu halten vnd dem nachzekomen getrewlich on geuerde. Des zu Vrchund haben wir obgenanter pauls von der laytter etc. diſen brief mit vnſerm Anhangenden Inſigel. vnd wir Leonart von gottes genaden Biſchofe. das gantz Capitel vnd der Burgermayſter Richter Rat vnd gemain der Stat zu paſſaw mit vnſern Anhangenden Inſigeln auch verſigelt der geben iſt an Mitwochen nach ſant valentein tag Nach Criſti gepurd In dem vierzehenhundertiſten vnd funfvnddreyſſigiſten Jaren.

CXXVI.

Erasmus von Preising fällt als Obman zwischen Herzog Heinrich von Bayern und Bischof Leonhart wegen von Letzterm vertragsmäſsig angesprochener Bundeshülfe in seiner Fehde gegen den Herzog Ludwig von Bayern-Ingolstadt den Spruch, daſs zwischen den streitenden Theilen zuvor ein Austrag zu versuchen sey.

Braunau. 1435. 19 Februar.

Ich Eraſm preyſinger zw koppfſperg Camermaiſter Beken mit diſem Brief offenlich das ich auf hewt dato ditz brieffs als ein obman von dem Hochwirdigen fürſten Herrn Leonhard Biſchoue zw paſſaw vnd dem Hochgeporn fürſten Herrn Heinrichen pfaltzgrauen bey Rein vnd Hertzogen In Bayrn etc. meinen gnadigen liben Herrn nach lawt ir bayder punttnus Erwelt geſſeſen bin das für mich chomen ſein von des egenantten

meins gnädigen Herrn des Biſchoffs von Paſſaw wegenn dy geſtrengen veſſten Herrn Hanns der ſtawffer vnd Herr jorg der aychperiger beyd Ritter mit gwalt deſſelben meins gnädigen Herrn von Paſſaw vnd haben für mich bracht vnd jm anfanchk begeret den punttbriff zw hoeren vnd darnach ertzellet merchklich ſchäden Raub vnd Brantt der meinem Herrn von paſſaw vnd ſeinner ſtifft von Hertzog Ludwigen wegen vnd den ſeinnen bisher beſchehen iſt vnd täglich zw getzogen werden vnd begertten darauf zw hoeren ſolich abſag ſo dan Hertzog Ludwigs Dinner vnd Helfer meinem Herrn von paſſaw vnd allen den ſeinnen gethan haben damit er jn vech vnd feintſchafft komen iſt Darauf begertten ſy nach Inhaldung des punttbriffs vnd beſunder des artikels von der hilf wegen begriffen das mein gnädiger Herr Hertzog Heinrich meinen gnädigen Herrn von Paſſaw Hundertt graiſſige zw Ros gein paſſaw vnd ſuntzſtzig desglich gein Obernperg zw Hilf ſchiken vnd legen ſold Auch das ſein gnad anuertzichen beſtellen vnd ſchaffen ſold vmb dy gefloss vnd den vailkauf nach Inhaldung des artikels darumb jn dem punttbriff begriffen vnd das ſein gnad meinem Herrn von paſſaw ſolichs ſchuldig waer nach Innhaldung des buntt-prifs vnd beſunder des letzten artikels der beſlieſſung jn dem vorgemellten puntbriff begriffen vnd maintten das darvber kain vertzug noch eintrag beſchehen ſold mit mer wortten Darauf retdten meins egenantten gnädigen Herrn Hertzog Heinrichs Räte mit namen Eraſm vnd Caſpar dy Aheymer mit gwalt deſſelben meins gnädigen Herrn Als Herr Hanns der Stawffer vnd Herr jorg der Aychperiger furbracht vnd von Erſt den punttbriff darnach dy abſagbriff hoeren hab laſſen vnd dabey Ertzelt ſolhe vehe darein dan der von paſſaw komen vnd dy ſchäden die im mit nam vnd prantſchatzung geſchehen ſolen ſein vnd darauf Hilf begerett haben von meinen gnädigen Herrn Hertzog Heinrich mit namen anderthalbhundert pferd mit mer wortten Darauf antwortten ſy wie das der von paſſaw meinem Herrn Hertzog Ludwigen ein Bericht in geſchrift zu geſchikt hab darumb dan dy wale noch jn demſelben Hertzog Ludwigen ſtee vnd mainen dyweil Hertzog Ludwig dyſelben bericht nit ab-

geſlagen hab das mein gnädiger Herr Hertzog Heinrich dem von paſſaw dy weil nit Hylf ſchuldig ze thuen ſey wan ſolt ſich mein gnädiger Herr Hertzog Heinrich vnd auch ſein lannd vnd lawtte in vehe vnd feintſchafft gein Hertzog Ludwigen geben dyweil doch dy bericht jn jm ſtuende an ze ſagen oder abzeſlahen So verſtunde mänklich wol das ſelhes meinem gnädigen Herrn vnd ſeiner landttſchafft groſſe vermerkung vnd ſchaden gein Hertzog ludwigen daraus Erſteen mocht Damit doch dem von paſſaw nichtz geholfen wäre dartzue ſo halt dy punttnus lautter jnnen Das man dy ſachen nach notdurfft fürhanden nemen ſull es ſey zw Rayſſen zw beſess oder zw täglichem krieg Solt ſich nu mein gnädiger Herr Hertzog Heinrich vnd ſein landtſchafft yetzs jnn Vehe vnd Hilf geben dieweil dy wale der bericht In Hertzog Ludwigen ſtunde So verſtunde noch mäniklich wol das dy ſachen meins gnädigen Herrn halben nit nach notdurft fürhannden genomen wäre Darumb ſo geuiel In wol das dy Herrn beyd ſelben in kurtz zwſammen kömen vnd dy ſachen nach notdurfft für ſich nämen vnd auf denſelben tag dy Rätte vnd den obman mit jn brachten wes ſy ſich dann ſelbs verainttten dabelib bey wes ſy ſich dan nicht verain mochten das dy Rätte vnd der Obman nach lawt der punttnus darumb ſprechen vnd Erkennten Darnach fragt ich egenantter preiſinger die egenantten meins gnädigen Herrn von paſſaw Rätt des Rechtens die erteilten als Hernach geſchriben iſt Als der Artikel in dem punttbrief jnnhalt von der Hilf wegen Sprechen wir nach jnnhaltung des punttbrifs daz vnſer gnädiger Herr Hertzog Heinrich vnſerm gnädigen Herrn von paſſaw anderthalb Hundert graiſſige zw Ros zw diſenmale nach Begernuſſe vnd notdurfft des egenantten von paſſaw vnd ſeines ſtifftes anligend vngeuerlich anuerzichen ſchiken ſol die hundert gein paſſaw die ſunftzig gein Obernperig hindangeſetzt ob der obgenant vnſer Herr von paſſaw hinfuer mer Hilf notdurfftig wurd das laſſen wir jm Beſten nach Inhaldung des punttbriffs Auch haben ſy von der offnung wegen der geſloss vnd des vailkauffs nach Innhalt der artikel jn dem puntbrieff begriffen alſo Darauf ſprechen wir das vnſer gnädiger Herr Hertzog Heinrich von

ſtunde anuerchichen (anverziehen) vberall jn ſeinem Lande geſloſſen Stetten Märktten beſtellen vnd Erſtlichen ſol ſchaffen Das man dem obgenantten vnſerm Herrn von paſſaw all ſein Helfer vnd dy ſeinen darein vnd daraus als offt des nottgeſchiht ſuchen vnd treiben ſol laſſen vnd gleichen vailkauff ſchaffen ze geben vngeuerlich Darnach fragt ich dy egenannten meins gnädigen Herrn Hertzog Heinrichs Rätte des rechtens die erteilten als hernach geſchriben iſt als die egenantten Der Stauffer vnd der Aichperiger von des von Paſſaw wegen Hilf von vnſerm gnädigen Hern Hertzog Heinrich jn irre vrtail begert haben mitt namen anderthalbhundert pferd mit mer worten nach Innehalt der punttnus Darauf ſprech(en) wir egenanter Aheymer nach dem vnd der punttbriff lautter jnne helt das man die ſachen noch nottdurft furhanden nemen ſull zw beſess zu Rayſen oder zw täglichen krieg darumb ſo ſullen auch die Herrn ſelbs in den ſchirſten acht tagen oder in ainer ſolichen kurtzen zeytt perſonlich Here gein pranaw ze ſammen komen vnd yettweder Herre ſein Rätte nach lawtt des Bunttbrifs vnd auch den Obman dartzu bringen vnd ſullen alsdann beid Herrn die ſachen nach notdurfft wegen vnd fur ſich nemmen vnd wez ſich dann die Herrn irer notdurft ſelbs verain, da beleyb bey wes ſy ſich aber nicht verain mochten, das dan ir baider Rätte vnd der obman nach Lawtt der punttnus darüber erkennen vnd ſprechen Ob aber der Herrn ainer oder ſy beyd auf den ag nit kämen das ſy dan ir baider Rätte vnd auch denn Obman dannoch auf den ſelben tag ſchiken nach Innhalt der punttnus damit das ain Herre gein dem Andern auf ſolhi kurtz täge nicht verkurtzt werde vnd als aber dy egenantten der ſtawffer vnd der aychperiger von der öffnung wegen der gefloss vnd auch des vailkauffs wegen geurteilt haben Darauf ſprechen wir vnd ſetzen das auf vnſer ſodrige vrtail wan der tag alſo ſein werde do werde dy vnd ander notdurfft beider Herrn nach Innhalt der punttnus wol gewegen vnd aufgetragen nach notdurfft vnd als mir baider egenant teil Rätte ſolh ir furbringen vnd vrteil furbracht vnd Ingeſchrift vbergeben haben jn mas als Oben geſchriben iſt Alſo hab ich egenanter preyſinger als ein

obman der egenanten Eraſm vnd Caſparn der Aheymer fürbringen vnd vrtail veruolgt vnd veruolgen auch mit diſem brif der mit meinem Inſigel verſigelt vnd geben iſt zw prawnaw am Samſtag nach Julianae virginis anno domini milleſimo quadringenteſimo Triceſimo quinto.

CXXVII.

Drei bayerische und drei passauische Spruchmänner erkennen in Klagsachen des Herzogs Ludwig von Bayern-Ingolstadt wider den Bischof Leonhard zu Recht, daſs die von Letzterm mit Beschlag belegten Schiffe ſammt Ladungen aus den Orten Dingolfing, Schärding, Ratenberg etc. frei gegeben, und die Eigenthümer zu entschädigen seyen.

Regensburg. 1435. 4 April.

Wir dy hernachgeſchribnen Hainrich Gumppenperger Erbmarſchalk, Wilhalm Huetinger zu Amerfeld, Hanns Paulſdorffer zu der Kürn, Des Hochgebornen fürſten vnd Herren Herrn Ludweigen Pfallentzgrauen bey Rein Hertzogen jn Bayren vnd Grafen zu Graiſpach etc. vnnſers gnädigen Herrn Räte, Vnd wir Hanns Stauffer zu Ernfels pfleger auf ſand Gorgen Perg Görg Aichperger zu Söldenaw Marſchalkch paid Ritter, Viviantz Ahaimer zu Ratzenhofen Obriſter Kamermaiſter des Stiffts zu Paſſau etc. Des Hochwirdigen fürſten vnd herren hern Leonharden Biſchofs zu Paſſau Räte etc. Bekennen offenlich mit dem brief, Als wir nach Innhalt der verſchreibung vnd Anläzz So zwiſchen den vorgenanten vnnſern gnädigen herrn Hertzog ludwigen und der ſeinen an ainem, Vnd herrn Leonhardten Biſchofs, ſeiner Capitel vnd Stat Paſſau, vnd der iren an dem Annderen tail beſchehen vnd gemacht ſind, von ſolicher ſpruch

vodrung vnd ſpenn wegen, So zwiſchen ir zu paiderſeit auferſtannden waren, von denſelben paiden herrn vnd Partheyen dartzu gegeben ſein, Vnd heut datum des briefs Als wir zu Recht ſaſſen zu den Auguſtinern in der groſſen Conuent Stuben, komm für vns zu Recht vnnſers gnadigen herrn Hertzog Ludwigs Anwalt Hanns Loterbekch mit Anweiſer warner vnd Rawner, vnd pat Im durch ſeinen fürleger Hainrichen Herben zu leſen Ainen ſpruch der verſigelten Zettel Der ſtund alſo. Item daz der Biſchof den vnnſern bekere nach der zwiſpild dy Wein, Schif vnd geſchirr, vnd annders daz In genomen iſt, vnd di ſchäden vnd ſäubnuſs di ſy des genomen haben, Auf den artickel redt der Härb Als dann Im Anlaz begriffen ſey Daz den von Dingolfing Scharding Ratenberg vnd anndern den vnnſers herrn Hertzog Ludwigs, die vorgenante Wein vnd Schif mit ſambt dem geſchirr, ledig geſchafft vnd wider geben ſullen werden, Da hab er vernomen, daz daz villeicht geſchehen ſey Wa aber des nicht geſchehen wäre Da ſult es noch geſchehen. Dann vmb di Schif, di daz Traid getragen haben, dy enwicht ſein worden, daz man diſelben Schif, den leütten der ſi geweſen ſind pillich keren ſull, vnd ſetzt daz mit mer wortten, zu vnnſerem rechtlichen ſpruch, Daz veranttwurtt vnnſers gnädigen herrn von Paſſau Anwalt, der Erſam gelert maiſter Conrad Bladegk Licenciat In geiſtlichen Rechten, mit Anweiſs Warner vnd Rawner Vnd ſprach durch ſein fürleger Vlreichen kammeraer Als der Härb geredt hiet, von der dreyer Schif wegen, di vnnſer Herr von Paſſau keren ſull, In allermaſs, als dy diezeit geweſen ſein, Alſdann diſelb red ſtet Darauf ſprach er Alz der anlazz Innhalt, da wölle vnnſer herr von Paſſau denſelben Ire ſchif volgen laſſen nach Innhalt des Anlaz, Auch die von Paſſau deſgleichen Vnd trawen daz mon daz pillich von In aufneme, Vnd ſetzt daz mit mer wortten zu vnnſerm Rechtlichen ſpruch Dawider ſetzt vnnſers gnädigen Herrn Hertzog Ludwigs fürleger Hainrich Härbe ſeine wort alſuor, daz mon den Armenleütten die Schif pillich kere nach dem Alz di diezeit geweſen ſind, vnd ſolichs recht ſey, Vnd ſetzt daz mit mer Worten zu vnnſerm Rechtlichen ſpruch, Darauf haben wir vnnſers gnädigen

Herrn Hertzog Ludwigs Räte ertailt vnd ſprechen zum Rechten auf vnnſer Aid Daz mon den Armenleütten Ire Schif vnd geſchirr pillich widergeb wenn ſy darnach kommen, ob di aber ärger wären worden, waz ſi dann mit Irem Aid beſtäten mügen, des ſi erger ſein, daz geb mon In pillich dartzu, So haben wir vnnſers gnädigen Herrn von Paſſau Räte ertailt vnd ſprechen zum Rechtten auf vnnſer aid daz mon den Armenleütten Ire ſchif ſull widergeben wenn di darnach kommen, Deucht ſy aber daz ſi ärger wären worden So ſullen ſi zwen auf irem tail vnd vnnſer herrn von paſſau vnd di Stat zwen auf Irm tail darczu geben werchleütte di ſolichs erkennen, Vnd waz di vier ſprechen auf iren Aid daz mon In erſtatten ſull, dabey ſol es beleiben Des gerten paid tail brief, des wir yeglichem ainen ſolichen geben mit vnnſern Anhanngunden Inſigelen beſigelten vns vnd vnnſern erben on ſchaden Geben zu Regenſpurg An Montag nach dem Suntag Alz mon ſinget In der Heiligen kirchen Judica In der Vaſtten do mon zalt von Criſti vnnſers Herren gepurdt Tauſent Vierhundert vnd In den Fünff vnd Dreiſſsigſten Jaren.

Die Anzahl der in den Streitigkeiten zwischen Bayern-Ingolstadt und dem Hochstift Passau gefällten Sprüche, von welchen die meisten bloſse Interlocute sind, ist so bedeutend, daſs eine Auswahl von neun aus der Gesammtzahl von drei und fünfzig Documenten genügend scheint. Die Uebrigen betreffen: Zölle auf Getreide und Beschlagname von Lebensmittel, Salz, Wein und andern Kaufmannsgütern; Geleit; Verschlagung der Straſsen und Wege; Wildbann und Fischereien; Gerichtsbarkeit über Hintersassen und Ehehaft-Teidinge; Vogteien über kleinere Güter; Pfändung, Gefangennehmung und Bestrafung von Hintersassen; Gültreichnisse; Umzäunung der Felder; Holzschlag; Zehnten; geistliche und weltliche Lehenschaften; Beschädigungen an Steinbrüchen; Bezahlung älterer Geldfoderungen.

CXXVIII.

Die bayerischen und passauischen Spruchmänner erkennen in den Klagsachen des Bischofs Leonhard gegen Herzog Ludwig den Bärtigen zu Recht, dafs die paussauischen Grundunterthanen in den bayerischen Gerichten Schärding und Königstein nicht genöthigt werden sollen, zu den wider die Hussiten errichteten Befestigungswerken weitere Frohndienste zu leisten, als es von Alter herkömmlich ist.

Regensburg. 1455. 10 May.

Wir dy nachgeſchriben Heinrich Gumppenperger Erbmarſchalich Wilhelm Huetinger zu Amerfeld Hanns Paulſtorffer zu der Kurn Des Hochgeboren Fürſten vnd Herren Herrn Ludwigen Pfalzgrafen bey Rein Hertzog In Beyren, vnd Grafen zu mortani etc. vnſers genedigen Herren Rete, vnd wir Hanns Stauffer tzu Ernfels pfleger auf ſand Gorgen Perg, Gorg Aichperger zu Säldenaw marſchalich zu Paſſaw baid Ritter vnd Chunrad Hawſner geſeſſen ze Reichſtorf, des Hochwirdigen fürſten vnd Herren Herrn Leonharten Biſchouen zu Paſſaw Rete, Bekennen offenlich mit dem Brief, Als wir nach Innhald der verſchreibung vnd anlafs, So zwiſchen den vorgenanten vnſeren genedigen Herren Hertzog Ludwigen vnd der ſeinen an ainem, vnd Herren Leonharten Biſchouen ſeinem Capitel vnd Stat zu Paſſaw vnd Der iren an dem andern tail beſchehen vnd gemacht ſind, von ſolicher ſpruch, voderung vnd Spenne wegen, So tzwiſchen ir zu bederſeit auferſtanden waren, von den ſelben baiden Herren vnd Partheyen Dartzu gegeben ſein vnd an Hewt datum dez briefs hie zu Regenſpurg in dem Cloſter zu den Auguſtinern

als wir zu gericht ſaſſen, kam für vns des Hochwirdigen fürſten vnſers genedigen Herren von Paſſaw anwalt, Der Erſam gelert Meiſter Conrad Pladegk Licenciat In geiſtlichen rechten, mit anweiſer Warner vnd Rawner vnd pat im durch ſeinen fürleger vlrichen Kamerawr verleſen ainen ſeiner verſigelten ſpruch, der ſtund alſo, Item es haben meins Herren Hertzog Ludwigs Pfleger Richter vnd ambtlüte zu Scherding vnd Kvnigſtain, meins Herrn von Paſſaw armen Läwten gepoten, Daz ſy im nicht arbaiten Scharberken noch Robatten ſullen, Sunder ſind ſy genött vnd gepfrengt worden, ſolich Arbait Robat vnd auch Scharberch gein Scherding vnd Kvnigſtain zu tun, vnd welich des nicht gehorſam ſind geweſen, dy ſind Daromb ſwerlich gewandelt worden, Auf den Artikel ſprach der Kamerawr als man den artikel wol vernomen hiet, Alſo verpütten vnſer Herr Hertzog Ludwig vnd ſein ambtlüte vnſers Herren von Paſſaw arm Läwten dy mit grund vnd mit poden ſein weren vnd dy er beſloſſen hiet mit tür vnd tor, Daz ſy im nicht arbaiten Scharberken noch Robatten getörſten, vnd Diſelben vnſers Herren von Paſſaw etlich arme Läwte muſten vnſerem Herren Hertzog Ludwigen gein Scherding vnd Kvnigſtain Sarberchen Robaten vnd arbaiten, vnd welich des nicht heten getan dy weren darumb gepfendt vnd gewandelt, daran vnſerm Herren von Paſſaw vnd ſeinen armen lüten nicht gutlich Sunder wider ſein freyheit vnd briefelegia geſchehen ſey, vnd geſchech dy er Darvmb wol fürbringen mug ob dez not werd, vnd getraw daz vnſer Herr Hertzog Ludwig ſolichs pillich abtue, Das verantwurt vnſers genedigen Herren Hertzog Ludwigs anwalt Hanns Loterpekch mit anweiſer warner vnd Rawner vnd ſprach Durch ſeinen fürleger Gorgen von Kamer, man hiet den Artikel vnd des Kamerawr wort Darauf wol gehort Der nicht not were, widervmb zu ertzelen, wär wol wiſſenlich wie vnſer genediger Herr Hertzog Ludwig ſwere Krieg vnd veintſchaft hiet vnd iarlich ausgender frid wartet, Dann als dy Herrſchaft Scherding mit erbſchaft in vnſers genedigen Herren Hertzog Ludwigs gewalt kumen were, keme auch ſeinen genaden als teglich warnung als wie Dy Huſſen In das Land ziehen vnd daz Beſchedigen

wolten, Daz ſein genad angeſehen ſolicher vorgeſchribner widerwärtikeit, vmb ſeins Lanndz notdurft willen, daz zuuerſorgen ſolich pot in ſeinem Lannd getan Hab, vnd biten vnd pieten hab laſſen, gein Scherding vnd Kvnigſtain zu ſcharwerchen vnd Helffen ſein Slos zue zurichten, damit er ſolicher widerſacher vor geſteen vnd ſein Lannd vnd dy ſeinen deſpas beſchirmen möcht, Dez auch ſein genad zu ſolicher not vnd ains gemainen nutz willen Lannd vnd läwten wol macht vnd gewalt hab gehabt als ein Lanndzfürſt als meinkleich verſteen mug, vnd des man auch ſeinen genaden zu ſolcher not wol ſchuldig ſey geweſen, Es ſey auch ſolichs vormals bey der Herrſchaft von Holland wol mer geſchehen, dez diſelben Herren ſein geſeſſen vnd Herkomen in rechter ſtiller nutz vnd gewer an einſprechen der ſelben nutz vnd gewer vnd auch dy ſein pillich ain gewer ſey, vnd hofft daz ſein ambtlüte daz nicht anders gehalden haben Dann wie von allter Herkumen were, Heten dy daz aber anders gehandelt, daz were im nicht lieb, vnd traw Daz er vnſerm Herren von Paſſaw vmb Den ſpruch nichtz ſchuldig ſey, Dawider aber der Kamerawer redt wie der von Kamer von vnſers Herren Hertzog Ludwigs wegen vnder mer worten ertzelt vnd fürgeben Hab, wie derſelb vnſer herr Hertzog Ludwig ſolicher Pot vor ertzelt macht vnd gewalt hab gehabt, zu tun, vnd wie daz bey ſeinen vodern mer geſchehen ſey, Dez Diſelben nutz vnd gewer erſeſſen haben als Dann Dy ſelb red mit mer worten ſtee, Nu ſey vnſer Herr von Paſſaw, ein geiſtlicher fürſt, vnd Hab ſeine Lehen vnd Regalia von vnſerem Allergenedigiſten Herren Dem Romiſchen etc. Keyſer, Er hab auch ſelbs Herrſchaft vnd Sloſſer Dartzu er ſeiner armen Lüte wol bedürff dy zu denſelben Sloſſen gehören, So ſey er auch von Romiſchen Keyſern Kunigen, vnd fürſten von Beyern gefreyt vnd begnadet, Darauf er hören liefs Kayſer Arnolds Kvnig Otten von vngern vnd Kayſer Ludwigs brief, Daz im Derſelb vnſer Herr Hertzog Ludwig mit ſein ſelbs Brief vnd ſigill vnd Handzaich Beſtät Confirmirt vnd vernewt Hab, Daz er ſeinen armen Läwten Pot zu tuen nach Innhald ſolicher ſeiner Freyheit, vnd Brief nicht recht noch gewalt hab gehabt, wann er weder vogt Scharberch

Robatt noch kain gerechtigkeit auf vnſers Herren von Paſſaw Läwten den daz getan iſt nicht hat, es ſey auch bey ſeinen vodern nie geſchehen Daz er nach den, weder nutz noch gewer Darauf tziehen ſull noch mug, wann Dyſelben ſein voderen ſelbs kaine darauf gehabt haben, Daz ſolich Pot ein recht Newung ſey, wol ſey vnſer Herr von Paſſaw ſolichs nach lawt ſeiner Brief geſeſſen in nutz vnd gewer, vnd traw vnſer Herr Hertzog Ludwig tue daz Pillich ab, vnd daz auch des Hinfür nicht mee beſchech, dann vmb den ſchaden wenn ez Daran Kum So woll er dem nachgeen als er vor erzelt hab, vnd ſetzt daz zu vnſerem rechtlichen ſpruch, Dawider redt Gorg von Kamer man hiet in vor in ſeiner antwurt wol vernomen Dabey lieſs er es noch beleiben, Dann als der Kamerawer fürgeben hiet, Daz vnſer Herr Hertzog Ludwig weder vogt noch kain gerechtigkeit auf vnſers Herren von Paſſaw läwten nicht hiet, Dez enwere nicht, Es Hete vnſer Herre von Paſſaw Nur ſein tzins auf in, vnd Daz Pot Daz in getan were, Dez Hiet vnſer Herr Hertzog Ludwig wol macht, vnd gewalt gehabt angeſehen aller vorgemelten ſeiner red, vnd ſetzt ſeine wort zu guter maſs als vor zu vnſerem rechtlichen ſpruch, Auf anklag antwurt Brief red vnd widerred ſprechen wir vnſers genedigen Herren Hertzog Ludwigs Rete, zvm rechten auf vnſer aid, Daz vnſer Herr von Paſſaw auf ſeinen Lawten vnd guten Pillich Scharberch vnd Robat zu ſeiner notdurft Haben ſulle, Da dann dy Herrſchaft ze Scherding von allter chain vogtey oder Scharberch vnd Robat gehabt hat, vnd vnſer herr Hertzog Ludwig vnd ſein ambtlüt ſullen in Darbey beleiben laſſen vnd Daran nicht irren, wo aber vnſer Herren von Holland ſeligen gedechtnuſs vor von allter Scharbergk vnd Robat gehabt heten da ſol ſy vnſer Herr Hertzog Ludwig auch Pillichen haben vnd dabey beleiben, Auf anklag antwurt Brief red vnd widerred ſprechen wir vnſers genedigen Herren von Paſſaw Rete, zum rechten auf vnſer aid, daz vnſer genediger Herr Hertzog Ludwig daz Pot daz ſein ambtlüte getan haben, Daz vnſers Herren von Paſſaw armen Lewte, Dem ſelben vnſerm Herren von Paſſaw nicht Robaten noch Scharberchen ſullen, daz ſol vnſer Herr Hertzog

Ludwig abtun, Daz dez hinfür nicht mer beſchech, vnd vnſeren Herren von Paſſaw ſeine gut vnd armen lute Scharberken vnd nutzen laſs, nach ſeiner notdurft, Dann als vnſer Herr Hertzog Ludwig auf vnſers Herren von Paſſaw armen lüte Robat vnd Scharberch gelegt hat, Sprechen wir auf vnſer aid, daz er dy abtue, vnd der Hinfür nicht Haben ſull, nach Innhald der Freyheit vnd Prieſelegia der Herrſchaft von Bevern vnd ſein ſelbs beſtatbrief, vnd baid tail begerten dez Rechtens gerichtzbrief des wir yglichem ainen ſolichen geben beſigelten mit vnſeren anhangunden Inſiglen, vns vnd vnſeren erben an ſchaden Der Geben iſt ze Regenſpurg als man zalt von chriſty vnſers Herren gepurt Tawſent vierhvndert vnd in den fünf vnd Dreiſſigiſten Jaren Des nachſten Ertags vor ſand Pangratzen tag.

CXXIX.

Die bayerischen und passauischen Spruchmänner erkennen in Klagsachen des Bischofs Leonhard gegen den Herzog Ludwig von Bayern-Ingolstadt wegen Einführung eines neuen Geleits in der Herrschaft Königstein zwischen Peuerbach und Passau zu Recht, dafs erst näher erhoben werden ſoll, ob ein Geleitsgeld daselbst herkömmlich sey oder nicht.

Regensburg. 1455. 17 May.

Wir dy Nachgeſchriben Heinrich Gumppenperger Erbmarſchalich Wilhelm Huetinger zu Amerfeld Hanns Paulſtorffer zu der küren, des Hochgeboren fürſten vnd Herrn Herrn Ludwigen Pfalzgrafen bey Rein Hertzogen in Beyrn, vnd Grafen zu Mortain etc. vnſers genedigen Herrn Rete, vnd wir Hanns Stauffer zu Ernfels Pfleger auf ſand Gorgen perg Gorg Aichperger zu Säldchaw marſchalich zu Paſſaw, paid Ritter, vnd Chunrad

Hawſner geſeſſen zu Reichſtorf. Des Hochwirdigen fürſten vnd Herrn Herrn Leonharten Biſchofen zu Paſſaw Rete, Bekennen offenlich mit dem brief Als wir nach Innhalt der verſchreibung vnd anlaſs So zwiſchen den vorgenanten vnſern gnedigen Herrn Hertzog Ludwigen vnd der ſeinen an ainem, vnd Herrn Leonharten Biſchofen ſeinem Capitel vnd Stat zu Paſſaw vnd der iren an dem andern tail beſchehen vnd gemacht ſind von ſolicher ſpruch voderung vnd Spenne wegen So czwiſchen ir zu bederſeit auferſtanden waren, von den ſelben baiden Herrn vnd Partheyen, dartzu gegeben ſein vnd hewt datum des briefs hie zu Regenſpurg In dem Cloſter zu den Auguſtinern, als wir zu gericht ſaſſen, kamen für vns der Erſamen der von Paſſaw anwelte Vlrich Ruelannd vnd Hanns Hawſner vnd paten in durch iren fürleger vlrichen kamerawer verleſen ainen irer verſigelten ſpruch der ſtund alſo, Item es haben vnſers Herrn Hertzog Ludwigs Pfleger vnd ambtlüte vnſer mitburger auf des Heiligen Reichs ſtraſſen zu Newen gelaitten von irem gut genott zu geben, vns vnſere guter mit recht darvmb verklagt vnd vnſer mitburger vmb gelt genött alles wider alltez herkomen vnd ſolichs vor nie erhort iſt worden darauf ſprach vlrich kamerawer als man den ſpruch wol gehört hiet alſo getrawen dy von Paſsaw vnſer Herr Hertzog Ludwig tue dy Newung pillich ab vnd wo ſy vnd dy iren alſo übernomen ſeyen, das man in daz pillich widergeb vnd daz übernemen wanndl als vmb ſolichs recht ſey, vnuerzigen des ſchadens wenn es daran kum, Das verantwurt vnſers genedigen Herren Hertzog Ludwigs anwalt Hanns loterpekch mit anweiſer warner vnd Rawner vnd ſprach durch ſeinen fürleger Gorgen von kamer als der kamerawr furgeben hiet das dy von Paſſaw übernomen weren, von vnſers herren Hertzog Ludwigs ambtlüten, Alſo begert er zu wiſſen, welich ambtlüte ſolich übernemen getan haben vnd wo mit auch wem man das getan hab vnd an welichem end, Darauf antwurt der von Paſſaw anwelte durch iren fürleger vlrichen kamerawer vnd ſprachen wie der meſſenbekch dy weil er pfleger zu dem königſtain were geweſen ir mitburger zu paſſaw mit namen Rugern vom Hawtzenperg Hannſen Schopf vnd Stephan Dan-

henbek vnd ander dy er nicht zu nennen west gewaltigkleich genöt auf des heiligen Reichs ſtraſſen zwiſchen Pewerbach vnd Paſſaw das ſy gelait haben nemen müſſen vnd darvmb im ainer genant Ruger vom Hawtzenperg ſolich vngeleich gelaitgelt nicht geben wolt darvmb hab er im ſein gut bechlagt nach ſeinem tod zu Scherding das er alles vnpillich getan hat nach ausweiſung ſolicher gnaden vnd freyheit dy ſy von Kayſeren konigen vnd auch den Herren von Bayern hieten darinn in alle beſwerung abgenommen were dy man wol gehort hiet. Es were auch der königſtain Newlich aufgefangen vnd gehorte kain gelait dartzu, So were es auch ain gemains lanndsrecht daz man niemand zu kainem gelaitt noten oder dringen ſol, were aber glaitz begert den mag man wol gelaitten als dann vnſer allergenedigiſter herr der Romiſch Keyſer etc. zwiſchen vnſeren genedigen Herrn Hertzog Ernſten Hertzog Wilhalm vnd Hertzog Heinrichen etc. geſprochen hiet das man niemand zu gelait nöten noch dringen ſull on ſeinen willen, vnd nach dem als man nu wol gehort hiet von der von Paſſaw wegen, So getraw er dy ſechs ſullen erkennen das der Meſſenpekh vnd dy ſeinen das nicht pillich hieten getan, vnd wo dy iren gelt darvmb geben oder in ir gut verchlagt hiet Das in der Meſſenpekch daz pillich widergeb vnd ſolich recht ablaſſe, auch in vnd den iren den gewalt wanndel als recht ſey vnuertzigen des ſchadens wenn es daran kum, Darauf redt Gorg von Kamer als der kamerawr fürbracht hiet, von des Hawtzenperger des Schopfs vnd des Danhenbegks vnd der andern wegen dy der Meſſenpekch glait zu nemen vnd zu geben genött ſull haben, vnd main daz ſolichs nicht pillich ſey mit mer worten begriffen, ſtund der Meſſenpekch hie, vnd ſprech wie dy tzwen der Hawtzenperger vnd der Schopf von in ſelb zu im kumen ſein vnd in vmb gelaitt gepeten vnd darvmb mit im ainig worden, Er hab aber des von dem Hawtzenperger nicht engenomen vnd mocht des von im nie bekumen, aber Der ander der hab in ausgericht vnd den dritten dy drey ochſen vnaufgehalden treiben laſſen, vnd getrawt ob er dy obgenanten aufgehalden vnd dartzu pracht hiet glait zu nemen das er aber nicht anders dann wie vor

gemelt iſt gehandelt hab, So hete er ſolichs pillichen vnd daran nicht vnrecht getan wann daz ie vnd ie bey der Herrſchaft von Holland loblicher gedechtnuſs alſo herkumen were, vnd auch der konigſtain zu Scherding gehorte datz doch ain Herrſchaft ſey, Es ſey auch vor mit vrtail geſprochen daz vnſer Herr Hertzog Ludwig bey ſeinem gelaitt beleiben ſull an irrung Es rür auch ſolichs vnſerem genedigen Herrn Hertzog Ludwigen ſein Herlikeit daz pillich für vnſeren allergenedigſten Herrn den Romiſchen kayſer etc. kum wann es ie vnd ie als Lanndkundig iſt bey der Herrſchaft von Holland loblicher Dechtnuſs alſo Herkumen ſey das man das gelait hab geben müſſen, wann das hvndert ochſen oder ſchaf ſein geſatzt antzal gelaitzgelt hab vnd getraw daz der Meſſenpekch mit ſeiner Handlung nicht vnrecht getan, ſunder daz rechtlich vnd pillich zu tun hab gehabt nach gelegenheit der ſachen, vnd vnſer herr Hertzog Ludwig beleib pillich bey alltem herkomen vnd ſeiner Herlikeit vnd ſey auch den von Paſſaw vmb den ſpruch pillich nichtz ſchuldig, Dawider redten dy von paſſaw Durch iren fürleger vlrichen kamerawer als Gorg von kamer geredt hiet von des Meſſenbekchen wegen wie ein vrtail durch dy ſechs geſprochen were, Das vnſer Herr Hertzog Ludwig bey ſeinem gelait an irrung beleiben ſull das ſey alſo nicht geſprochen, wol hiet vnſers herrn Hertzog Ludwigs anwalt in ſeiner chlag geſetzt wie vnſer Herr von Paſſaw vnd dy ſeinen, belaiten von dem viechtenſtain vnd dem kaſſten über Lannd gein Paſſaw, Dawider aber vnſers herrn von Paſſaw anwalt geredt hiet, Das vnſer Herr von Paſſaw vnd dy ſeinen des nicht getan hieten, Des were auch vnſers Herrn von Paſſaw anwalt zu ſeinem rechten kumen, vnd daz recht darumb getan, daz aber geſprochen worden were, daz man iemand gelaitz notten ſolt, Des enwere nicht vnd were auch ditzeit daran nicht geweſen, Als dann Gorg von kamer mer ſpreche wie er kainen genött hiet, vnd hiet doch von erſt erkant das er ſolich gelaitt an ſy erfodert hiet, das doch nicht pillich were, nach Innhalt der von Paſſaw, freyheit vorgemelt vnd als gemain Lanndsrecht iſt, vnd getrawen daz er des nicht

mehr Lawgen ſull Sunder in vnd den iren ſouil darvmb tun als vor begriffen iſt wann er den iren ſolichs mit gewalt an recht getan hat, auch als Gorg von Kamer melt daz ſolichs vnſerm Herrn Hertzog Ludwigen ſein Regalia antreff, vnd nynndert pillicher ausgetragen werd dann vor vnſerem Allergenedigiſten Herrn dem Romiſchen keyſer etc. Nu rür der von Paſſaw chlag ſeine Regalia nicht, vnd klagen vmb übernomen Newung dy in vnd den iren wider ir freyheit beſchehen ſeyen, wider gemaine recht daz er ſolichs nicht zu waigern hab nach Innhalt des anlaſs, Es were dann daz ſich dy ſechs zerfielen So ſolt es an vnſern Allergenedigiſten Herrn den kayſer kumen vnd ſetzt daz alles mit mer worten zu vnſerm rechtlichen ſpruch, Darauf redt Jorg von kamer vnd ſetzt ſein red zu guter maſs als vor von des Meſſenbekchen wegen zu vnſerem rechtlichen ſpruch, Dann von des Ramelſtainer wegen daz der ſelb vnd dy ſeinen den von Paſſaw vnd den iren daz ir genomen hab mit namen dem Danhenbegk etlich ochſen Steffan in der roſtrenkch acht ſchaf vnd dem Suttl in der Tafern zvm konigſtain ain pferd vertrunkchen vmb drew pfund Sechtzigk pfenning vnd etlichen den iren mer den ſolichs geſchehen iſt von gelaiz wegen daz man von in hat haben wollen auf der ſtraſſen von Pewrbach gein Paſſaw Das ein recht Newung vnd in vnd den iren vor bey der Herrſchaft von Holland loblicher gedechtnuſs nie beſchehen ſey, vnd getrawen daz ſolich Newung durch vnſern herrn Hertzog Ludwigen abgetan werd das in vnd den iren des hinfür nicht mer beſchech, vnd der Ramelſtainer in vnd den iren ſolich abgenomen gut pillich widergeb vnd daz wanndel als vmb ſolich übernemen recht ſey, vnuertzügen des ſchadens wenn es daran kum Das verantwurt Lienhart Ramelſtainer durch ſeinen fürleger Gorgen von kamer vnd ſprach als im dy von Paſſaw zueſprechen daz er in vnd den iren von gelaitz wegen das man von in haben wolle auf der ſtraſſen von Pewerbach gein paſſaw Daz ir genomen hab vnd benennen ainen ochſen vnd acht ſchaf als dann ir ſpruch ſtee nu ſuchen dy von paſſaw in ſoliche gehaim vnd frewntſchaft zu im nicht das ſy ie gelaitz an in begert oder darvmb gepeten haben, Sy haben ander weg

vnd ſtraſſen aufgeſlagen vnd gefaren, wol ſey er an lawgen, hete er ſy überritten vnd bey In funden davon ſy gelaitz ſchuldig weren geweſen zu geben er hiet ſy dartzu gehalten damit vnſerm Herrn Hertzog Ludwigen ſein gelait gelt von in worden were, Des er auch ſeinen genaden als ein diener vnd ambtman ſchuldig were geweſen zu tun, wann bey der Herrſchaft von Holland loblicher Dechtnuſs von allter Herkumen ſey, daz dy kauflüte vom Hundert ir aufgeſatzte antzal hieten geben müſſen des er auch nach ſolichem Herkumen wol recht vnd macht hiet gehabt zu tun, daz er oder dy ſeinen den von Paſſaw vnd den iren von gelaitz wegen als ir ſpruch ſtet, ichtz genomen hab, des hab er nicht getan, Dann vnſers genedigen herrn Hertzog Ludwigs anwalt Hanns Loterpekck antwurt durch ſeinen fürleger Gorgen von Kamer als von dez gelaitz wegen das vnſerem genedigen Herrn Hertzog Ludwigen ſein Herlikeit antreffe. vnd ſpricht als dy von paſſaw mainen daz ſy vnd dy iren mit dem glaitt übernomen vnd vnſer genediger Herr Hertzog Ludwig ein Newung damit gemacht vnd angefangen hab, Des ſey nicht wann man daz gelaitt albeg geben hab vnd des ſey dem Hvndert ein Namhaft Summ geſetzt vnd benent, wann das nicht ein Newung, ſunder bey der Herrſchaft von Holland etc. alſo herkumen ſey, Es hab auch vnſer Herr Hertzog Ludwig daz nicht anders gehalden daz Lannd wiſſent iſt, vnd ziech ſich des in ein Erwerge Lanndzkuntſchaft vnd ſetzt daz mit mer worten zu vnſerem rechtlichen ſpruch Dawider redt der kamerawer von der von Paſſaw wegen als der Ramelſtainer ſprech daz er Dy von Paſſaw zu chainem gelaitt nicht genött hab, vnd als diſelben von Paſſaw ir chlag zu dem Meſſenbekchen auch gelegt haben, vnd der tat paid in lawgen ſtenn, vnd doch dy benanten tzwen wol ſechs iar oder mer zum Kvnigſtain Pfleger geweſen ſind, dapey ſey wol zu verſteen, Das ſolichs von allter nicht ſey herkomen, vnd auch vnſer Herr Hertzog Ludwig des kain rechtliche gewer gehabt hab, wann ſolt ſein genad ſolichs ein allt Herkumen vnd gewer gehabt haben, Sie hieten das Ee gemert dann gemyndert vnd getraw daz es darüber in chain chuntſchaft full geſprochen werden, als dann Gorg von kamer geredt hiet, wie dy von

Paſſaw frembd ſtraſſen geſucht vnd auf dy recht Lanndſtraſs nicht kumen weren, damit ſy vnſerem Herrn Hertzog Ludwigen ſein gelait verfurt hieten, mug man wol verſten, hiet vnſer Herr Hertzog Ludwig ſolich Gerechtigkeit, Dy Läwte zu ſolichen gelaitt zu noten ſein genad hiet daz gein den von Paſſaw in ſein verſigelt ſpruch geſetzt, vnd ſich ſolichs ab in erklagt, Des er aber nicht getan hiet, Sunder dy von Paſſaw weren ſolicher Newung klager vnd hieten auch daz in ir verſigelt ſpruch ſetzen laſſen, dabey lawtter zu verſten ſey daz ſolichs ein recht Newung iſt, vnd in kain kuntſchaft kumen ſull, Dann als der Ramelſtainer mit flechten worten rede, das er vnd dy ſeinen den von Paſſaw vnd den iren als vor ertzelt iſt, nichtz genomen hab, mainen dy von Paſſaw das des zvm rechten an den worten nicht genug ſey, vnd der Ramelſtainer tue pillich dartzu als recht iſt, Dawider redt Georg von Kamer als der Kamerawer ietzo furbrecht vnd ſich vorerſt tzüg auf ſolichs das der Meſſenpekch vnd der Ramelſtainer in lawgen weren, daz ſy den von Paſſaw von gelaitz wegen nichtz genomen noch zu glait genott hieten, mit mer worten, Nu hiet man ſein furbringung vor wol gehort wie der Ramelſtainer dy von Paſſaw auf der ſtraſſen nicht funden hiet hete er ſy aber auf der ſtraſſen nicht funden, So were er an lawgen, Er wolt ſy wol dartzu bracht haben daz ſy ſolich glaitt geben vnd nemen heten müſſen vnd ſolt daz ſein das ein herre ſein Herlikeit oder geriecht verlieſen ſolt, darvmb das ein pfleger oder ſein ambtlüte ſolichs verſawmten oder auſſen ligen lieſſen oder nicht hielten als in enpfolhen were, Das were vnerhort vnd dien auch ſolichs zu den ſachen nicht, vnd getraw daz vnſer herr Hertzog Ludwig des an ſeiner Herlikeit vnpillich engellten ſull in kainer weiſe, ob holt ſein ambtlüte ſolichs auſſen ligen laſſen vnd verſawmt hieten, vnd getraw vnſer herr Hertzog Ludwig beleib pillich bey ſeiner Herlikeit als von allter ie vnd ie bis an in herkumen iſt, das ſich ſein genad auch tziech in ain Erwerge Kuntſchaft in maſs als er das vor auch furbracht hat, vnd ſetzt daz mit mer worten zu vnſerem rechtlichen ſpruch, Auf anklag antwurt. red vnd widerred ſprechen Wir vnſers genedigen Herrn Hertzog

Ludwigs Rete zvm rechten auf vnſer aid das baid tail ſullen kumen in ain Erber chuntſchaft dy weder tail noch gemain daran haben noch kainem tail verpunden ſeyen vnd erfindt ſich dann das dy von paſſaw pey der Herrſchafft von Holland ſeliger gedechtnuſs kain gelaittgelt geben So ſy gelaitz nicht begert haben des ſullen ſy genieſſen vnd des furbaz uberig ſein, Erfind ſich aber mit kuntſchaft daz ſy in alltem herkomen gelaitgelt geben heten, Sy hieten gelaiz begert oder nicht So ſolt vnſer genediger Herr Hertzog Ludwig das noch von in haben vnd furbaz von in nemen, Dann als dy von Paſſaw ir chlag ſetzen zu Bernharten Meſſenpekchen vnd Lienharten Ramelſtainer ſprechen wir zvm rechten auf vnſer aid daz dy chlag an ſol ſten bis dy chuntſchaft vmb daz gelait tzwiſchen baider tail ausgetragen wirdet darnach ſol dann geſchehen was recht iſt, Auf anklag antwurt Brief red vnd widerred ſprechen wir vnſers genedigen Herrn von Paſſaw Rete, zvm rechten auf vnſer aid, Mug der Meſſenbekch mit ſeinem aid dartzu tun als recht iſt, Das er noch niemand von ſeinen wegen dy von Paſſaw vnd dy iren nichtz aufgehalden vnd hinder kain gelait genott hab, des ſull er genieſſen vnd den von Paſſaw hinfür vmb den ſpruch nichtz ſchuldig ſein, Mug er aber des nicht getun des ſol er entgelten als recht iſt, Auf anklag antwurt brief red vnd widerred ſprechen wir vnſers genedigen Herrn von Paſſaw Rete zvm rechten auf vnſer aid, Mug der Ramelſtainer mit ſeinem aid dartzu tun als recht iſt, daz er vnd dy ſeinen noch niemand von ſeinen wegen den von Paſſaw vnd den iren nichtz genomen noch aufgehalden haben, von gelaitz wegen Des ſull er genieſſen vnd den von Paſſaw vmb den ſpruch hinfür nichtz ſchuldig ſein, Mug er aber des nicht getun des ſull er engelten als recht iſt, Dann von des gelaitz wegen des man dy von Paſſaw genott hab zu nemen auf der ſtraſſen von Pewerbach gein Paſſaw Sprechen wir zvm rechten auf vnſer aid, daz man niemand gelaittz Noten ſol vnd daz vnſer genediger Herr Hertzog Ludwig daz abtue, das des hinfür nicht mer beſchech, were aber das dy von Paſſaw oder dy Iren gelaitz begerten vnd darvmb piten, So mag ſy vnſer genediger Herr Hertzog

Ludwig oder ſein pfleger vnd ambtlüte belaiten als von alter vnd bey der Herrſchaft von Holland loblicher gedechtnuſs herkomen vnd gehalden iſt worden wann wir diſtzeit rechtlichers nicht verſtenn des Rechtens begerten paid tail brief Des wir yglichem ainen ſolichen geben mit vnſeren anhangunden Inſigeln beſigelten vns vnd vnſeren erben an ſchaden, Der geben iſt zu Regenſpurg als man tzalt von chriſty vnſers Herrn gepurt Tawſent vier Hvndert vnd in den fünf vnd dreiſſigſten Jaren am Ertag nach ſand Pangrazen tag.

CXXX.

Weiteres Erkenntniſs der genannten Spruchmänner in Betreff des Wildbanns und Fischrechts bei der Burg Vichtenstein.

Regensburg. 1435. 20 May.

Wir Dy nachgeſchriben Heinrich Gumppenperger Erbmarſchalich Wilhelm Huetinger zu Amerfeld Hanns Paulſtorffer zu der Hürn, Des Hochgeboren fürſten vnd Herren Herrn Ludwigen Pfaltzgrafen bey Rein Hertzogen in Beyrn vnd Grafen zu Mortani etc. vnſers genedigen Herren Rete, vnd wir Gorg Aichperger zu Säldenaw marſchalich zu paſſaw Ritter Hanns frawnberger zu Prunn Ditzeit LandRichter jn der Graffchaft zu Hirſperg vnd Conrad Hawſner zu Reichſtorf, Des Hochwirdigen fürſten vnd Herren Herrn Leonharten Biſchouen zu Paſſaw Rete, Bekennen offenlich mit dem brief Als wir nach Inhallt Der verſchreibung vnd anlaſs ſo tzwiſchen den vorgenanten vnſeren genedigen Herrn Hertzog Ludwigen vnd der ſeinen an ainem, vnd Herren Leonharten Biſchouen ſeinem Capitel vnd Stat zu Paſſaw vnd Der iren an dem anderen tail, beſchehen vnd gemacht ſind von ſolicher ſpruch voderung, vnd Spenne wegen, So tzwiſchen ir zu bederſeit auferſtanden waren, von Denſelben Baiden Herren vnd Partheyen Dartzu gegeben ſein an hewt Datvm Des briefs Hie zu Regenſpurg in dem Cloſter zu den

Auguſtinern als wir zu gericht ſaſſen, kam für vns vnſers genedigen Herren von Paſſaw anwalt mit vollem gewalt, Der Erſam gelert Meiſter Connrad Pladegk Licenciat in geiſtlichen rechten mit anweiſer warner vnd Rawner mit ſeinem fürleger vlrichen Kamerawer vnd Lies Im verleſen ainen ſeiner verſigelten ſpruch Der ſtund alſo, Item es beſchehen auch meinem Herren von Paſſaw von den vorgenanten Pflegern vnd ambtleuten vnbillich irrung vnd jngriff in ſeinem wildpann vnd viſchwaiden Diezu dem viechtenſtain gehoren, Darauf Lies er hören in geſchrift wie ein yeder pfleger zvm viechtenſtain hiet den Wildpan hin zu laſſen vntz an den Seebach vnd an den Biſchoffsbach vnd an Dy Ach, Darinn vnſerem Herren von Paſſaw vnſers Herren Hertzog Ludwigs ambtlüt irrung teten, auf vnſers Herren von Paſſaw gründen in der Hofmarch vnd in dem Landgericht Scherding vnd Hieten einen armen man genant Hubmair von Hub gein dem Kvnigſtain gefangen, Darvmb Daz ſein Knecht in dem wildpann ein hind gericht hat, vnd Derſelb Hubmair Hab Darvmb zway vnd Dreiſſigk pfund verporgen vnd Darnach geben müſſen Sechs ſchilling darnach drey Schilling Pfening, So gehör auch Die Ach oberhalb Des Biſchoffsbach halbew gein dem Viechtenſtain, Der ſich auch vnſer Herr Hertzog Ludwig vnd ſein ambtlewt vndertziehen vnd viſchen die gar, vnd ſey doch wiſſenlich Daz Die vor Lanngen iaren, von Den allten Pflegeren halbew gefiſcht ſey, vnd maint Daz vnſer Herr Hertzog Ludwig vnd ſein amblewt ſolich irrung vnbillichen getan haben, Das es auch hinfür nicht mer beſchehen ſull, Sunder vnſer Herr von Paſſaw bey ſeinem willpann (Wildpann) vnd viſchwaiden berülich beleiben vnd wo Dy ſeinen Daran vbernomen ſeyen, Daz werd in pillich kert als recht ſey, Dann vmb den ſchaden Dem woll er nachgeen, wann ez Daran kum als vor erkannt were, Das verantwurt vnſers genedigen Herren Hertzog Ludwigs anwalt mit vollem gewalt, Der Erſam Meiſter Jobſt Rot mit anweiſer Warner vnd Rawner vnd ſprach Durch ſeinen fürleger Gorgen von Kamer, Man hiet vnſers Herren von Paſſaw ſpruch vnd ſeins fürlegers wort Darauf wol vernomen, Der nicht not were wider zu ertzelen, Dann es were wol wiſſenlich, Daz Der Wild-

pan ein ſolch Herlikeit were, Daz den vnſers Herren Hertzog Ludwigs gnad billich Hanndelt vnd praucht als der recht Landzfürſt vnd Herre, Den auch ſein foruoderen vnd Dy Herrſchaft von Hollannd loblicher gedechtnuſs Durch ir ambtlüte vil iar vnd tzeit mit recht vnd gewonheit geprauchte gehandelt vnd bis an in herbracht haben, Darein in von niemand geredt noch Des geirret ſeyen worden, vnd Dez ſy auch nutz vnd gewer erſeſſen haben an rechtlich einſprechen menniklichs, vnd als ſeinen genaden Scherding vnd Kvnigſtain mit Irem zugehoren von vnſerem Allergnedigſten Herren Dem Romiſchen Keyſer etc. zuegeſprochen ſey, Da hab er den wildpan, auch als der bey ſeinen vorfoderen gehalden iſt, gebraucht, Des er auch wol recht Hab gehabt zu tun, als Der obengenanten Herſcheffte Landzfürſt vnd Herre auch daz halb viſchwaſſer deſglichen, wann daſſelb viſchwaſſer auch bey ſeinen vorfoderen zu ſeinen benanten Herrſchefften von allter gebraucht vnd verdient ſey worden, als Dann wiſſenlich ſey, Das her Heinrich Nothafft Diſzeit vitzumb der Herſchafft von Hollannd Im nider Lannd, Daſſelb viſchwaſſer zu Der Pfleg gein dem Kvnigſtain verlaſſen Hab, vnd vor langtzeit Ee der Kvnigſtain geweſen iſt, der Herrſchafft Scherding verdient ſey worden, Des ſein vorfoderen auch lange tzeit in nutzung geweſen ſind, vnd Des nutz vnd gewer erſeſſen haben an als rechtlichs einſprechen, dabey ſein genad auch pillichen beleib vnd getraw angeſehen Den geſtand der ſachen Daz er vnſerem Herren von Paſſaw vmb Den ſpruch pillich nichtz ſchuldig ſey, Dartzu ſo Rür daz ſein Regalia vnd Herlikeit, dez er belehent ſey von dem Heiligen Reich, Das auch nynndert anders pillicher berechtet vnd aufgetragen werd, Dann vor vnſerem Allergnedigſten Herren dem Romiſchen Keyſer etc. Dawider redt der Kamerawer als Gorg von Kamer geantwurt hiet, Daz hiet man wol vernomen, vnd als er am erſten redt wie Der wildpann ein ſolich Herlikeit wer, Die in als einem Lanndfürſten billich zugehört in ſeinem Lannd, vnd niemand Daz billicher hiet dann er, Nu were es an dem daz vnſer Herrn von Beyern hieten ir wildpann vnd viſchwaid in iren Lannden, Da redt man vnſerm Herren

Hertzog Ludwigen in ſein Wildpann viſchwaid nichts, aber es hieten ander Herren Prelaten vnd edelläwt in der Herren von Bayren Lannd vil Wildpann vnd viſchwaſſer daz es nicht allez Der fürſten wer, als daz wiſſenlich wer, vnd alſo hiet vnſer Herr von Paſſaw auch ſein wildpann vnd viſchwaid zu dem Sloſs viechtenſtain, als ander, als am viechtenſtainer wald, Darumb er ietz nicht chlagt, wenn im geſchech nicht irrung Daran, Dann auſſerhalb Dez ſelben walds in der Hofmarch vnd jm Lanndgericht auf ſeinen grünten als er vor geredt hiet, da hiet er den Wildpann hin zu laſſen vnd ſeſs auch des als daz Sloſs mit ſeiner zugehorung zu dem Stifft gekaufft wer, in ſtiller nutz vnd gewer an all rechtlich einſprach lenger Dann Lannds recht wer, dann als vil im vnſers Herren Hertzog Ludwigs ambtlewt Darinn Newlich irrung als oben berürt iſt getan heten, vnd hofft vnd getrawtt er ſold billich dabey beleiben, vnd ſolich irrung abgetan werden, als er Daz vorgeſetzt vnd begert hiet, wer aber Daz, Des zvm rechten nicht genug wer, Dez er doch nicht getrawt, als Dann Gorg von Kamer meldet vnſers Herren Hertzog Ludwigs Regalia vnd Herlikeit vnd begert der ſach entſchaidung ze kumen für vnſeren Allergnedigiſten Herren den Römiſchen Keyſer etc. Nu hab vnſer Herr von Paſſaw ſeinew Regalia als ein Geiſtlicher fürſt vom Reich vnd von vnſerem Allergenedigſten Herren dem Kayſer als wol enpfangen als vnſer Herr Hertzog Ludwig als ein werltlicher fürſt, Sey es dann recht Daz Dy ſach nach Innhald des anlaſs Daraus er mit geen woll, für ſein Kayſerlich genad komen ſulle zu Lawttrung vnd entſchaidung Daz ſey im auch lieb, waz ein recht Darinn geb vnd ſetzt Daz mit mer worten zu vnſerem rechtlichen ſpruch, Darauf redt Gorg von Kamer als der Kamerawr Da ertzellt hiet, von ainem chauff, Der ſelb chauf gieng vnſeren Herren Hertzog Ludwigen nichtz an, Dann von des wildpanns wegen, ſetzt er ſeine wort zu guter maſs als er die vor ertzelt hiet, Dann vmb, daz viſchwaſſer were es albeg in der Herrſchaft Scherding Herkumen als er vor auch hiet fürgeben vnd züg ſich dez in ain Erwerge chuntſchaft, vnd ſetzt

Daz allez zu guter mafs als vor zu vnſerem rechtlichen ſpruch Auf anklag antwurt red vnd widerred ſprechen wir aintrechtigkleich zvm rechten auf vnſer aid, Seinttemalen vnd yeder tail ſpricht ez rür im ſein Regalia vnd ſey dez belehent von dem Heiligen Reich, Daz ſy Des kumen ſullen für vnſern Allergenedigſten Herren den Römiſchen Keyſer etc. vnd wie Derſelb vnſer Allergenedigſter Herr ſy rechtlich darvmb entſchaidet dabey ſol ez beleiben vnd daz ſol geſchehen in Sechs wochen vnd Dreyn tagen, des begerten paid tail gerichtzbrief Des wir yglichem ainen ſolichen geben mit vnſeren anhangunden Inſigeln beſigelten vns vnd vnſeren erben an ſchaden, Der Geben iſt zu Regenſpurg als man tzalt von chriſty vnſers Herren gepurt Tawſent vier Hvndert vnd in den fünf vnd dreiſſigiſten Jaren, am freitag vor ſand vrbans tag Pape.

CXXXI.

Erkenntniſs der herzoglichen und biſchöflichen Spruchleute in Betreff der Beschwerden des Pfarrers von Skt. Gilgen gegen Herzog Ludwigs Diener.

Regensburg. 1435. 23 Juny.

Wir dy Nachgeſchriben Heinrich Gumppenperger, Erbmarſchalich Willhelm Huetinger zu Amerfeld Hanns Paulſtorffer zu der Küren Des Hochgeboren fürſten vnd Herrn Herrn Ludwigen Pfaltzgrafen bey Rein Hertzog In Beyern vnd Grafen zu Mortani etc. vnſers genedigen Herren Rete vnd wir Gorg Aichperger zu Söldenaw marſchalich zu paſſaw Ritter Hanns frawnberger zu prvnn Ditzeit LandRichter in der Grafffchaft zu Hirſperg vnd Conrad Hawſner zu Reichſtorf Des Hochwirdigen fürſten vnd Herren Herrn Leonharten Biſchofen zu paſſaw Rete, Bekennen offenlich mit dem Brief Als wir nach jnnhallt Der verſchreibung vnd anlafs, So tzwiſchen Den vorgenanten vnſern genedigen Herrn Hertzog Ludwigen vnd der ſeinen an ainem

vnd Herren Leonharten Biſchofen ſeinem Capitel vnd Stat zu paſſaw vnd der iren an dem anderen tail Beſchehen vnd gemacht ſind, von ſolicher ſpruch voderung vnd Spenne wegen, ſo tzwiſchen ir zu Bederſeit auferſtannden waren von denſelben Baiden Herren vnd partheyen dartzu gegeben ſein, vnd an hewt Datvm des Briefs hie zu Regenſpurg in dem Cloſter zu den Auguſtinern als wir zu gericht ſaſſen, kam für vns der Erwirdigen Herren vom Capitel zu Paſſaw Anwalt, der Erſam gelert Meiſter Conrad Bladegk Licentiat in geiſtlichem rechten mit vollem gewalt vnd anweiſer vnd bracht für Durch ſich ſelb wie der Pfarrer zu ſand Gilgen in der Inſtat zu paſſaw hat ain Holtz genant die widem daz gehort zu dem prukampt der Inprukt daſelbs ſo er von vnſerm Herren von paſſaw hat daz iſt Lanng tzeit gehait worden, Darum habent Maiſter Heinrich vnd ander vnſers genedigen Herren Hertzog Ludwigs tzymerläwt ditzeit vnd der Meſſenpekch pfleger da geweſen iſt wol auf funf Hvndert Stamholtz abgeſlagen vnd darnach in dem ſelben Holz ditzeit vnd der Ramelſtainer pfleger da geweſen iſt wol auf Siben hvndert ſtamholtz abgeſlagen vnd ſlahen noch teglich ab vnd haben das holz geödet daz die prukk hinfür gar Hertigklich zu ſlahen wirdt vnd daz Holtz wer wol zway Hvndert reiniſch Gulden wert, Item dy Benanten tzymerläwt haben zu Katzing bey des Meſſenpekchen vnd des Ramelſtainer, zeiten abgeſlagen wol ſechs Hvndert ſtamholtz geſchatzt auf vier vnd zwainzigk reiniſch guldein Item deſgleichs zu pirhat pey baiden pflegern wol zwelf hvndert ſtem bringt mer dann tzwen vnd Dreiſſigk reiniſch guldein, Item zu forhat ſechs hvndert ſtem Holtz abgeſlagen geſchätzt zvm mynſten auf Zwainzigk reiniſch guldein Item zu Ekk alles daz Holz abgeſlagen daz zu dem gut gehort bringt auch zwainzigk reiniſch guldein Summa zway Hvndert vnd ſechs vnd Näwnzigk reiniſch guldein Item es habent meins genedigen Herren Hertzog Ludwigs werchläwt vnd pawmeiſter zvm Kvnigſtain dem Pfarer zu ſand Gilgen ain Mül vnd ain ſag vnder Dem Kvnigſtain gelegen mit dem flözen gar verſchütt Daz er ſeins zins Davon nicht gehaben mag vnd hinfür nicht gemacht mag werden pringt der verluſt wol zwain-

zigk reinisch guldein Item sy haben daselbs auf Dem gut Daz ekk ainen guten pawmgarten nach sandt vmb graben vnd ganz verderbt pringt der schad wol zwelif guldein, Svmma tzwen vnd Dreissigk reinisch guldein, Auf Dy artikel sprach meister Connrad als man Den artikel vnd dy stukk Darauf wol gehort hab, Damit sy beswert sind, also habent vnsers genedigen Herren Hertzog Ludwigs etc. tzymerläwt Dem Pfarer zu sand Gilgen sein Holz abgeslagen Damit er also beschedigt were als er Dann auch in geschrift benennt hiet, Das in beschehen were wider ir brief gnad vnd freyheit, Dy sy hieten, dy man offt wol gehort hiet, In were auch solichs beschehen wider gemains recht Daz man niemand Das sein mit gewalt vnd an recht nemen sull, daz er getraw daz dy sechs erkennen sullen, daz solichs vnpillich geschehen sey, vnd hinfür nymer Beschehen sulle, Daz in auch vnser genediger Herr Hertzog Ludwig etc. pillich solich Holz betzal vnd ker als vmb solichs recht ist, vnsertzigen des schadens, Dann als von der Mül der sag vnd des pawmgarten wegen daz vnsers genedigen Herren Hertzog Ludwigs etc. werchläwt Dem pfarer zu sand Gilgen verflözt vnd vmb graben haben als oben begriffen ist, Also getraw er daz vnser Her Hertzog Ludwig daz auch pillich betzal vnd ker, wann wer pawen wolle Der sull das tuen an ander läwt schaden Des aber der selb vnser genediger her nicht getan hab, vnd hab sy an dem iren beschedigt als vor gemelt ist, Darvmb er in solichs pillichen tzal vnd kere vnsertzigen des schadens Das verantwurt vnsers genedigen Herren Hertzog Ludwigs Anwalt Hanns Riethofer durch seinen fürleger Georgen von Kamer vnd sprach als dy Slos scherding vnd Kvnigstain in vnsers genedigen Herren Hertzog Ludwigs etc. gewalt kumen weren, were wol wissenlich solich swere veintschaft so sein genad hiet, vnd von seinen widersachen sich swerlich versorgen vnd ierlich von in aufsgender frid wartten must Darumb im not were, seine Slos zue zu richten, sunder von der Hussen wegen der man als täglich wartten musst, Damit er Lannd vnd Läwt, ob Des not wurd Davon destpas beschutzen vnd beschermen mocht, Also hab sein genad geschafft sein slos zu pawen vnd gut ze machen, Da mug durch

ſein ambtläwt oder werchläwt wol etlich Holtz abgeſlagen ſein, Daz ſey auch durch ſolich ſein notdurft ſolicher pew beſchehen, vnd ſey auch daz was da beſchehen iſt zu niehte anders genützt worden, ſein genad hab auch daz niemand geferlich zu Widerwertigkeit getan, ſunder durch ains gemaynen nutz Lannd vnd Läwt wegen als vor gemelt were, Darvmb ſein genad getraw als er doch ain Lannds fürſt vogt vnd Herr über ſy iſt, das er ſolichs wol zu tun hab an ſolichen nöten ſeiner veint halb, vnd im werd vnpillich darvmb zu geſprochen, vnd ſey in auch Darvmb nichtz ſchuldig angeſehen aller vorgemellter Ding, vnd ſetzt daz mit mer worten zu vnſerem rechtlichen ſpruch, Als Dann meiſter Conrad chlag wie vnſers genedigen Herren Hertzog Ludwigs werchlüte vnd pawmeiſter zvm Kvnigſtain Dem pfarer zu ſand Gilgen ain Mül vnd ain ſag verſlözt vnd den garten vmbgraben hab, als dann dyſelb red ſtee, Dann vnſer genediger Her Hertzog Ludwig der paw auf dem ſeinen vnd mug dem waſſer ſein ſlus nicht genemen, vnd getraw daz ſein genad dem pharer Darvmb nichtz ſchuldig ſey, Dawider redt aber der benant meiſter Conrad zu guter maſs als vor, vnd ſo vil mer als Gorg von Kamer redt von ſolicher veintſchaft vnd Krieg wegen ſo vnſer herr Hertzog Ludwig hiet, daz bekumert in nichtz, vnd vnſer vorgenant Herr Hertzog Ludwig etc. het dy an des Biſchoffs Capitels vnd pharer vnd des gannzen Niderlannds Rat angefangen, dann von der Huſſen wegen wer des paws nicht not geweſen nach gelegenhait der Sloſſer Doch wie dem were, wer pawen wolt Der ſolt daz tun an ander Läwt ſchaden an iren gutern grunden vnd Holtzen, Beſunder nach dem vnd wiſſenlich ſey wie der chvnigſtain aufgefangen iſt Daz er kein gerechtigkeit hab, des da nicht beſchehen ſey, des ſey er ain chlager, Dann als Gorg von Kamer redt vnſer genediger Herr Hertzog Ludwig paw auf dem ſeinen, vnd müg dem waſſer ſeinen ſlus nicht genemen als Dann ſein red ſte, vnſer genediger Herr Hertzog Ludwig ſach daz waſſer in waſſerſtuben, vnd wenn man dy abgelaſſen hab, ſo ſey der ſelb ſlus Dem Benanten Pfarer zu ſchaden gangen als gemelt iſt, vnd Daz derſelb ſlus wol andern enden gericht were worden, vnd darvmb daz des

nicht geſchehen, auch den ſant anderen enden wol genomen, vnd dem von ſand Gilgen ſeinen gartten mit gewalt hingraben hiet, getrawt er daz dy ſechs erkennen ſullen, daz ſolichs vnpillich geſchehen ſey, vnd hinfür nicht mer beſchehen ſull, daz in auch vnſer benanter genediger Herr Hertzog Ludwig etc. billich Here vnd tzal als recht iſt, vnſertzigen des ſchadens vnd ſetzt daz mit mer worten zu vnſerem rechtlichen ſpruch, Dawider redt Gorg von Kamer vnd ſetzt ſein red zu guter maſs als vor zu vnſerem rechtlichen ſpruch, Auf anklag antwurt red vnd widerred ſprechen wir aintrechtigkleich zvm rechten auf vnſer aid, von der abgeſlagen Holzer von der Mül dy da Hingeflotzt iſt vnd von des' vmbgraben garten wegen nach Dem Sandt waz des Pharer von ſand Gilgen anwalt beſteten müg mit ſeinem aid, als recht iſt, Daz dy Holzer wert ſeyen geweſen, auch waz er abgangs von der Mül vnd Des gartten wegen hab angeſer, daz ſol im vnſer genediger Her Hertzog etc. betzalen vnd ausrichten, Alſo hat meiſter Connrad beſtätt Drew hvndert guldein myner zwen vnd Dreuſſigk guldein reiniſch, Auf ſolich ſein recht begert der ſelb meiſter Connrad zu Lawtern wo vnd in welcher tzeit derſelb vnſer genediger Herr Hertzog Ludwig Dem Pharrer zu ſand Gilgen ſolich vorgenant Svmm ausrichten vnd betzalen ſol, Darauf haben wir aber aintrechtigkleich zvm rechten auf vnſer aid geſprochen, Das vnſer genediger Herr Hertzog Ludwig Dem Pharer zu ſand Gilgen dy obgenant Svmm geltz ausrichten vnd betzalen ſol zu Scherding in ſechs wochen vnd dreyen tagen nach datvm des briefs, Des begerten paid tail gerichtzbrief Des wir yglichem ainen ſolhen geben mit vnſeren anhangunden Inſiglen beſigelten vns vnd vnſeren erben an ſchaden, Der geben iſt zu Regenſpurg als man zalt von chriſty vnſers Herren gepurt Tawſent vier hvndert vnd in Dem fünf vnd Dreiſſigiſten iaren An ſand Johanis abent zu Sunwenden.

CXXXII.

Die bayerischen und passauischen Spruchmänner erkennen in Streitsachen zwischen Herzog Ludwig von Bayern-Ingolstadt und Bischof Leonhard zu Recht, dafs das Geleit von Passau abwärts auf der Donau nach Oesterreich dem genannten Hochstifte zustehe.

Regensburg. 1435. 25 Juny.

Wir Dy Nachgeſchriben Heinrich Gumppenperger Erbmarſchalich Wilhelm Huetinger zu Amerfeld Hanns Paulſtorffer zu der Küren, Des Hochgeboren fürſten vnd Herren Herrn Ludwigen Pfaltzgrafen bey Rein Hertzogen jn Beyren, vnd Grafen zu mortani etc. vnſers genedigen Herren Rete, vnd wir Gorg Aichperger zu Säldenaw marſchalich zu Paſſaw Ritter Hanns frawnberger zu Prvnn Ditzeit LandRichter in der Graffchaft zu Hirſperg vnd Conrad Hawſner zu Reichſtorf, Des Hochwirdigen fürſten vnd Herren Herrn Leonharten Biſchofen zu Paſſaw Rete, Bekennen offenlich mit dem Brief als wir nach Innhallt der verſchreibung vnd anlafs So zwiſchen Den vorgenanten vnſern genedigen Herren Hertzog Ludwigen vnd Der ſeinen an ainem, vnd Herren Leonharten Biſchofen ſeinem Capitl vnd Stat zu Paſſaw vnd der iren an dem anderen tail, Beſchehen vnd gemacht ſind, von ſolicher ſpruch voderung vnd Spenne wegen, So czwiſchen ir zu Bederſeit auferſtanden waren, von Denſelben Baiden Herren vnd Partheyen Dartzu gegeben ſein, vnd an hewt Datum Des Briefs Hie zu Regenſpurg in dem Cloſter zu Den Auguſtinern als wir zu gericht ſaſſen, Kam für vns der Erſam gelert meiſter Conrad Bladegk Licentiat in geiſtlichen rechten, Des Hochwirdigen fürſten vnſers genedigen Herren Herrn Leonharten Biſchofen zu Paſſaw anwalt mit vollem gewalt anweiſer

warner vnd Rawner vnd bracht für Durch ſeinen fürleger Eberharten den Miſtelbekchen als nu vor Den ſechſen recht vnd vrtail geben Hiet Daz vnſer vorgenanter Herr von Paſſaw ſein nutz vnd gewer von des Glaitts wegen auf dem waſſerſtram der Tunaw von Paſſaw hinab gein Oeſterreich Beſtetten vnd weiſen ſolt, Alſo were er da vnd wollt ſolichem rechten nachkumen vnd Hiet Dartzu ſeinen vollen (gewalt), vnd Begert Das alſo im auf zu nemen als recht wer, Das verantwurt Des Hochgeboren fürſten vnſers benanten genedigen Herren Hertzog Ludwigs etc. anwallt Johannes Riethofer Gerichtſchreiber zu Aichach mit anweiſer warnner vnd Rawner vnd redt durch ſeinen fürleger Gorgen von Kamer, Seindt vnſers vorgenanten Herren von Paſſaw anwalt alſo Da wer vnd tuen wolt als recht vnd vrtail geben hiet, Getrawtt er Das er Dy, Die das mit Im Beſtetten wolden pillich nennen ſolt, Daz auch alſo Durch vns mit recht erkant ward, Vnd auf Daz nannt Der obgenannt vnſers Herren von Paſſaw anwalt Durch ſeinen fürleger Dy Hernachgeſchriben Willdpolten von Polheim zu Warttenburg Godfriden von Polheim zu Ried Karelen von Rottaw zu Madaw Wilhelm Nuſperger zu furtt Pauls Pachhawſer vnd Martein Angrer, Doch alſo ob er Der, ainen wolt verkeren oder Daran Abgang gewüng, wie Daz were, ſo geding er Im ainen andern an deſſelben ſtat zeſtellen ſo lang das er ſeinen vollen gewüng. Darauf redt aber der vorgenant Gorg von Kamer, Dy ſechs ſolten pillich Dartzu tuen als vil als recht were, Daz Dy vnſers Herren von Paſſaw geſippt frewndt noch ſein Lehenſmannen noch Im nicht verpunden, vnd Daz ſy auch all Wappensgenos weren nach Innhallt Der vrtail, Dawider aber der Benannt Eberhart Miſtelbekch redt, wie Des nicht nott were, es ſtund auch in der vrtail nicht, aber vnſers Herren von Paſſaw anwalt ſtund Hie vnd wöll der vrtail genug tun, vnd Hofft er Hiet alſo ſeinen vollen vnd ſetzten Daz paid tail zu vns vnd dem rechten, Vnd alſo auf red vnd widerred vnd baidertail Begerung Sprechen wir aintrechtigkleich zvm rechten auf vnſer aid, Daz dy ſechs dy vnſers Herren von Paſſaw anwalt benennt vnd geſtellt hat, Das Im die des rechtens wol gehelffen mugen nach Innhallt

vnſer vorgeſprochen vrtail, es ſey dann daz vnſers Herren Hertzog Ludwigs etc. anwalt zu ir ainem oder mer In ſunderheit Leg, damit er in mit recht verſtahen mög, darauf redt aber Gorg von Kamer als recht vnd vrtail geben Hab, des wer Hertzog Ludwigs anwalt alſo warttent vnd alſo begert der obgenant meiſter Conrad durch den egenanten ſeinen fürleger wer in vnd darnach dy ſechs des rechtens weiſen ſolt, daz ward auf ſeinen fürleger geſprochen der lies Im leſen vnſer vorgeſprochen vrtail die von wartt zu wartt alſo ſtet, Auf anklag antwurt red vnd widerred Sprechen wir aintrechtigkleich zvm rechten auf vnſer aid, Seintemaln vnd vnſers Herren von Paſſaw anwalt antwurt daz vnſer Herr von Paſſaw vnd dy ſeinen durch vnſers genedigen Herren Hertzog Ludwigs Herſchaft Scherding auf dem Lannd nicht belaittet Hab Mug er mit ſeinem aid dartzu tuen als recht iſt, des ſull er genieſſen vnd vnſerem Herren Hertzog Ludwigen vmb den zueſpruch nichtz ſchuldig ſeyn, Mug er aber des nicht des ſull er engelten als recht iſt, vnd vnſer genediger Herr Hertzog Ludwig ſol fürbaz an irrung bey ſolichem glait Beleiben, dann von des gelaitz wegen auf dem Waſſerſtram Sprechen wir der merer tail zvm rechten auf vnſer aid, wann wir ditzeit rechtlichers nicht verſteen, Mug vnſer Herr von Paſſaw ſein nutz vnd gewer weiſen vnd fürbringen als recht iſt, des ſull er vnd ſein Stifft genieſſen vnd Hinfür bey ſolichem glait vnd Herlikeit auf dem waſſerſtram der Tunaw an irrung Beleiben, vnd vnſerem Herren Hertzog Ludwigen vmb den zueſpruch nichtz ſchuldig ſeyn, Mug er des nicht tuen des ſull er engelten als recht iſt, vnd vnſer Herr Hertzog Ludwig hinfür bey ſolichem gelaitt Beleiben, Auf dy vrtail pat Im vnſers Herren von Paſſaw anwalt ſeinen fürleger zu reden als dy erſt vrtail Innhielt von des gelaitz wegen das vnſer Herr von Paſſaw durch vnſers Herren Hertzog Ludwigs Herrſchaft Scherding getan ſol haben, Alſo were er da vnd wolt tun als daz recht geben hiet, vnd derſelb vnſers Herren von Paſſaw anwalt verfür mit ſeynem aid nach Innhallt derſelben vrtail vnd tet dem rechten genug, darnach Pat er Im zu

Läwttern wie wo vnd In welcher zeit auch vor wem vnſer Herr von Paſſaw der anderen vrtail als von des waſſerſtrams wegen nachkumen ſull, daz er ſich darnach wiſs zu richten, dawider maynt vnſers Herren Hertzog Ludwigs anwalt In benug der vrtail vnd des rechtens wol es beleib auch pillich dabey, Auf red vnd widerred Sprechen wir der merer tail zvm rechten auf vnſer aid wann wir ditzeit rechtlichers nycht wiſſenn noch verſtenn, Mug vnſer Herr von Paſſaw oder ſeyn anwalt ſein nutz vnd gewer nach Innhallt der vrtail beſtellen mit ſeinem aid, das er vnd ſeyn vorfodern des gelaitz auf dem waſſerſtram der Tunaw geſeſſen ſeyn In rechter ſtiller nutz vnd gewer Lennger dann Lannds recht ſey, an all rechtlich anſprach, vnd nach Im Sechs erberg vnferſprochen mann dy wappensgenos ſeyn, vnd Im nychtz verpvnden auch weder tail noch gemayn daran haben, vnd dy nach Im ſweren daz In daz alles wars wiſſennt ſey, vnd der aid Rayn ſey vnd nicht mayn, des ſol er genieſſen vnd hat damit ſein gewer beſtett, vnd dy ſullen daz tuen vor vns ſechſen oder andern dy dartzu geſetzt werden In ſechs wochen vnd dreyen tagen, Vnd auf daz verfür der obgenant maiſter Connrad vnſers Herren von Paſſaw anwalt mit ſeynem aid, vnd beſtett ſein nutz vnd gewer nach Innhallt der yetzgeſchriben vrtail als recht iſt, darnach dy obgenanten ſechs auch verfuren mit iren aiden vnd beſtetten das In aller maſs als recht vnd vrtail von aynem auf daz ander geben heten, vnd nach dem allen redt der obgenant Eberhart Miſtelbekch, als Nu vnſers Herren von Paſſaw anwalt vnd dy ſechs ir recht getan heten Hofft er vnd getrawtt vnſer Herr von Paſſaw hiet wol vnd genug geweiſt vnd ſeyn nutz vnd gewer Beſtett, vnd hofft vnd getrawtt er vnd ſein nachkumen ſolden Nu hinfür bey ſolichem gelaitt nach Innhallt des vodrigen Gerichtzbrief beleiben von vnſerem Herrn Hertzog Ludwigen ſeynen erben vnd nachkumen vngehindert, darauf der obgenant Georg von Kamer redt als recht vnd vrtail vor geben hiet des lieſs er ſich benügen, Vnd auf daz Sprechen wir aber aintrechtigklich zvm rechten auf vnſer aid, daz vnſers Herren von Paſſaw anwalt ſeyn gewer wol geweiſt vnd beſtett hat nach

Innhaltung vnſer vorgeſprochen vrtail, alſo daz derſelb vnſer Herr von Paſſaw ſein Stifft vnd nachkumen hinfür bey ſolichem gelaitt auf dem Waſſerſtram der Tunaw beleiben ſullen an allew irrung vnſers genedigen Herren Hertzog Ludwigs etc. ſeiner erben vnd nachkumen vnd menigklichs, des begerten paid tail gerichtzbrief des wir yglichem ainen ſolhen geben mit vnſeren anhangunden Inſigelen beſigelten vns vnd vnſeren erben an ſchaden, der Geben iſt zu Regenſpurg als man zalt von chriſty vnſers Herren Gepurt Tawſent vier Hvndert vnd In den fünf vnd dreiſſigiſten Jaren an Sambtztag nach ſand Johanns tag zu Sunwenden.

CXXXIII.

Die bayerischen und passauischen Spruchmänner erkennen in Klagsachen des Herzogs Ludwig von Bayern-Ingolstadt wider den Bischof Leonhard wegen Errichtung eines Bündnisses des Letztern mit dem Herzog Heinrich von Bayern-Landshut zu Recht, daſs diese Streitsache binnen sechs Wochen und drey Tagen vor den Richterstuhl des Kaisers zu bringen sey.

Regensburg. 1435. 20 July.

Wir dy nachgeſchriben Heinrich von Gumppenberg Erbmarſchalich, Wilhelm Hütinger zu Amerfeld Hanns Paulſtorffer zu der Küren des Hochgeboren fürſten vnd Herren Hern Ludwig Pfalczgrafen bei Rein Herczogen in Bayren vnd Grafen zu Mortani etc. vnnſers gedigen Hern Rete, Vnd wir Hanns Damperger zu Awrolczmünſter Hanns Frawenberger zu Prunn di Zeit Lanndrichter in der Graffchaft zu Hirſsperg vnd Greif Mauttner zu Kaczenberg, des Hochwirdigen fürſten vnd Herrn Herrn Leonharten Biſchofen zu Paſſaw Rete, Bechennen offenlich

mit dem brief, als wir nach Innhalt der verſchreibung vnd anlaſs So zwiſchen den vorgenanten vnnſern genedigen Herrn Herczog Ludwig vnd der ſeinen an einem vnd Herrn Leonharten Biſchofen ſeinem Capitl vnd Stat zu Paſſaw vnd der iren an dem andern tail beſchehen vnd gemacht ſind, von ſolicher ſpruch vodrung und Spenne wegen ſo zwiſchen ir zu bederſeit auferſtanden waren von denſelben baiden Herrn vnd Parthayen dar zu gegeben ſein, vnd an heut datum des Briefs hie zu regenſpvrg in dem Cloſter zu den Auguſtinern als wir zu gericht ſaſsen, kam fur vns vnnſers genedigen Herrn Herczog Ludwig Anwalt Hanns Riethoffer mit ſeinem beigeſtand vnd pat im durch ſeinen fürleger Heinrich Herben verleſsen einen ſeiner verſigelter ſpruch der ſtund alſo Item das der Biſchof den Punndt geen Herczog Heinrich abtue vnd es fürbaſs gleich halt geen einem Herrn als geen dem andern wann es ein gemeine ſtifft von vnnſeren vorfaderen geſtifft iſt, Darauf redt Heinrich Herb das vnnſer genediger Herr Herczog Ludwig etc. mit vnnſerem Herrn von Paſſaw im Bericht ſei vnd in recht ſte das ſein genad geen im ſuch nach Innhalt des anlaſs, vnd darvmb ſo getraw er das vnnſer Herre von Paſſau den Punnt geen vnnſerm Herrn Herczog Heinrich abtue, vnd es fürbaſs gleichlich halt geen einem Herrn als geen dem anderen, das vnnſer Herr von Paſſaw auch ſölicher Punntnüſs nit macht noch gewalt hab, ſunder haiſsen noch erlauben vnnſers aller genedigiſten Herrn des Romiſchen etc. Keiſsers vnd eins Romiſchen Kunig nach Innhalt der guldin wullen Das veranttwurdt der Erſam gelert maiſter Conrat Pladek Licenciat in geiſtlichen rechten durch ſich ſelb vnd ſprach als Heinrich Herb auf den Artikl von vnnſers Herrn Herczog Ludwig wegen geret hiet das wer nit not zu erzelen, Nu wer es an dem, das vnnſer Herr von Paſſaw gerne wolt das vnnſer Herrn von Beyern des Biſtumes vnd ſtifft zu Paſſaw ſtiffter weren, vnd wolt in auch der eren wol günen, er hoft auch ſolt der ſtifft ir voderen ſein, Di fürſten vnd Herrn von Beyren hieten ſolich lieb zu dem wirdigen ſtifft das ſi in beſchirmbten vor allem gewalt vnd vnrechten, vnd lieſsen in nicht gedrungen werden, Aber der ſtifft von Paſſaw ſei vor langen

zeiten als erſt Criſten glauben in deutſch lannden komen ſei ein mechtig grofs erczbiſtumb geweſen bei Ens vnd hat gehaiſsen laureacenſis eccleſia als noch heut da ſelbs haiſt in der larch, geſtifft durch einen vater vnd einen ſvn der ieder Philippus gehaiſsen hat vnd das Römiſch reich mitteinander Inn gehabt vnd gerengiret habent, Nu ſei darnach vber vil iar ein grofser Zug von Hungerlannd da di ſelb zeit haiden geweſen ſind vber deuczſche lannd gangen, da der Erczbiſchof Vinulo loblicher gedachtnufs mit ſambt ſeiner Prieſterſchaft ſich von friſtung wegen geen Paſſaw gefugt vnd da enthalten hat, das alſo der ſtifft ſich nicht da erhaben hat noch geſtift ſunder genidert iſt, wenn da aus einem wirdigen Erczbiſtumb ein Piſtumb worden iſt, von derſelben zeit vnd vil iar dar nach das lannd Beyren in des Heiligen Römiſchen reichs Hennden geweſen iſt, bei des grofsen Keifsers Karlen vnd ſeiner erben zeiten, als mann das in den alten Cronicen vindet von denſelben Keifsern vnd Kunigen vnd iren nachkomen hat der ſtifft zu Paſſaw ſein elteſt brief vnd Priſilegia der ſtifft iſt auch ein fürſtentumb des Heiligen reichs vnd enpfacht ein iglicher Biſchof ſeine Regalia da von als dann di vnnſer Herr von Paſſaw iecz auch von dem ieczigen vnnſerem Herrn dem Keifser enpfangen vnd er im di genediklich verlihen hab, ſo ſei auch vnnſer obgenanter Herr von Paſſaw noch der ſtifft vnnſerm Herren Herczog Ludwig von gelub noch ayd wegen nichtz verpunden, wol ſei das, das der ſtifft ettwevil Priſilegia vnd Freiheit hab von dem Haus zu Beyren, der er auch einen Brief fürpracht von Heinrich vnd Otten gebruderen vnd Heinrich irem vettern Pfalczgrafen bei Rein vnd Herczogen in Beyren vnd hören liefs der dem Erczbiſchof Biſchofen zu Salczburg Paſſaw Regenſpurg Kremſſe vnd dem Capitl zu Freiſsing vnd irn ſtifften vnd aller irer Prieſterſchaft geben was vnd nemlich Innhelt, das die fürſten von Beyren verubel nicht haben noch keinen ſchaden oder anſprach auf ſie zichen ſollen, Ob der Erczbiſchof vnd dy Biſchof vnd ander Pfaffen weltlich oder gaiſtlich ſich mit geiſtlicher oder weltlicher wer vnd rettung gegen in ſeczten oder ſi dar vmb an greifent oder icht wider ſy tund, dar Inn ſi auch allen den iren erlau-

bent den Piſchofen vnd Pfaffen zu zelegen vnd helfen auch mit der Hand vnd das ſi des vnengolten ſein an ir aid vnd gelüüb etc. Dar auf maiſter Conrat aber fürpracht den Landbrief von Kunig Otten vnd ander freiheit die vor meniger mal auch gehört vnd fürpracht ſind, vnd ſolichs auch Innhielten, auf das ſich auch der ſtifft vnd Biſchof zu Paſſaw lang iar her ſich zu manegen furſten geiſtlichen vnd weltlichen manig mal vereint vnd verpunden geen Oſterreich vnd geen Beyren nach gelegenheit der ſach, Da aber vnnſer Herr von Paſſaw Biſchoff worden vnd die Herſchaft Scherding in vnnſers Herrn Herczog Ludwig Gwalt komen ſei, das der ſelb Herr vnnſeren Herrn vnd den ſtifft zu Paſſaw vnd di ſeinen geiſtlich vnd weltlich gar vngenadiklich für genomen hab mit mangerlay beſwernüſs gedrang vnd vnrecht wider ſein alt brief vnd freiheit auch gemeins recht vnd ſein ſelbs brief ſigl vnd handzaichen, als ſich dann iecz im rechten vor den Sechſsen zu guter maſs erfunden hab, ſolich beſwärnuſs gedrang vnd vnrecht der ſelb vnnſer Herr von Paſſaw oft durch ſein freundt vnd geſchrift an in bracht der Romiſch Kunig iecz Kaiſser im auch geſchriben dar vmb hiet das doch alles nicht geholfen, vnd vnnſer obgenanter Her Herczog Ludwig ſein vngenad nur gemert vnd nicht gemindert hat, Dar vmb hiet ſich vnnſer Herr von Paſſaw mit dem Hochgeboren fürſten Herczog Heinrich Pfalczgraf bei Rein vnd Herczog in Bayren ver einet, ſöllichen beſwernüſs gedrang vnd vnrecht zuwiderſteen, vnd ſich ſeinen ſtifft vnd die ſeinen bei ſeinen rechten Herlikeyten vnd freiheiten ze behalten, vnd hoft vnd getraut das vnnſer Herr von Paſſaw nach allem herkomen des ſtiffts auch nach Innhalt der obgemelten freiheit vnd brief, ſolichs wol macht gehabt hab vnd das er auch Herczog Ludwig vmb den ſpruch nichtz ſchuldig ſey, es ſei auch nicht wider dy gulden wullen beſunder nachdem als er noch hewt bei tag dem anlaſs zwiſchen ſein vnd vnſers Herrn von Paſſaw ſeinem Capitl vnd Stat nicht genug tette mit Rotenegk das Artolfen dem Layminger in-dem Krieg abgewunnen vnd nicht wider geben wer, deſgleichen tett er auch noch wider ſolich vrtail vnd recht ſo vor den ſechſsen iecz erlangt weren vnd wurden die armen

lewt ſwerlich geczwungen dann vor ic, vnd ſeczt das mit mer worten zu vnnſerem rechtlichen ſpruch Da wider redt Heinrich Herb das vnnſer Herr von Paſſaw einen Pundt getan hab mit vnnſers genedigen Herrn Herczog Ludwig widerſachen des er nicht gewalt hab gehabt wann das ein ſtifft von den Herrn von Bayren geſtifft iſt das kein Herre nit gewalt hab Punnt zu machen on erlauben des Keiſsers vnd auch nit kraft haben vnd abgetann werden ſull das des hin für nicht mer geſcheh vnd ker vnnſerm Herrn Herczog Ludwig den ſchaden den er ſolichs genomen hab. Dan vmb den brief den maiſter Conrat fürpracht hat maint er wann mann den ſelben brief läutteren ſolt das der vnnſerem Herrn Herczog Ludwig mer frumens precht dann ſchadens, ſvnder ſo ſei an dem ſelben brief zu merken, das der ſtifft von den fürſten von Beyren geſtifft ſei vnd ſeczt ſein vodrigew red zu vnnſerem rechtlichen ſpruch, Dawider ſeczt maiſter Konrat ſein red zu guter maſs als vor zu vnnſerem rechtlichen ſpruch Auf anklag andtwurdt red und widerred ſprechen wir aintrachtiklich zum rechten auf vnnſer ayd das paid tail vmb di Handlung von des Punds wegen komen ſollen für vnnſeren allergenedigiſten Herrn den Römiſchen Keiſser etc. vnd da ieder tail für ſein genad bringen brief wort vnd wes er in den ſachen traut zu genieſsen, vnd wie das ſein keiſserlich genad zwiſchen paider tail rechtlich ſeczt vnd läwttert dabei ſol es hin für bleiben wan das niemant pillicher tutt dan ſein keiſserlich genad Darauf begert vnnſers genedigen Herrn Herczog Ludwig Anwalt Hanns Riethoffer zu Lauttern in welcher zeit das für vnnſeren allergenedigiſten Herrn den Römiſchen etc. Keiſser gepracht ſüll werden Darauf ſprechen wir aintrachtiklich zu rechten auf vnnſer ayd das ſolichs von Paiden tailen für ſein keiſserlich genad gepracht ſüll werden in Sechs wochen vnd drein tagen des begerten paid tail gerichtsbrief des wir iglichem einen ſolichen geben beſigelten mit vnnſeren anhangunden Inſigellen vns vnd vnnſeren erben on ſchaden, Der geben iſt zu Regenſpurg als man zalt von Criſti vnnſers Herrn gepurdt Tauſent vierhundert vnd In dem fumf vnd dreiſsigiſten Jaren an Mittichen nach ſand Margaretha tag etc.

CXXXIV.

Die bayerischen und passauischen Spruchmänner verweifen die Klage des Bischofs Leonhard, wegen der vom Herzog Ludwig dem Bärtigen angeordneten Handelsfperre auf der Donau, an den Kaifer.

Regensburg. 1435. 20 July.

Wir dy Nachgefchriben Heinrich von Gumppenperg Erbmarfchalich Wilhelm Huetinger zu Amerfeld Hanns Paulftorffer zu der Küren, des Hochgeboren furften vnd Herren Herrn Ludwigen Pfalczgrafen bey Rein Herczogen in Bayrn vnd Grafen zu mortani etc. vnfers genedigen Herren Rete, vnd wir Hanns Tannberger zu Awrolczmünfter Hanns frawnberger zu Prvnn diczeit LandRichter in der Graffchaft zu Hirfperg vnd Greiff Mawttner zu Kaczenperg, des Hochwirdigen furften vnd Herren Hern Leonharten Bifchofen zu Paffaw Rete, Bekennen offenlich mit dem Brief als wir nach Innhallt der verfchreibung vnd anlafs fo tzwifchen den vorgenanten vnferen genedigen Herren Herczog Ludwigen vnd der feinen an ainen, vnd Herren Leonharten Bifchofen feinem Capitel vnd Stat zu Paffaw vnd der iren an dem anderen tail befchehen vnd gemacht find, von folicher fpruch voderung vnd Spenne wegen, fo czwifchen ir zu bederfeit auferftanden waren, von den felben baiden Herren vnd Partheyen darczu gegeben fein, vnd an hewt datvm des briefs Hie zu Regenfpurg in dem Cloftcr zu den Auguftinern als wir zu gericht faffen, kam fur uns der Erfamen der von Paffaw anwelte Hanns Hawfner vnd vlrich Rucland pat im durch fich felb verlefen ainen feiner verfigelten fpruch der ftund alfo Item es hat vnfer Herr Herczog Ludwig von ftunden Im Herbft dy arbeit des falcz vns vnd den vnferen auf des heiligen Reichs waffer ftram gancz nidergelegt vnd verpoten, darczu ander frembd kaufliite vnd Salczfertiger an der Mawtftadt

aidingen vnd hertigkleich dringen laſſen, alſo daz man vns zu vnſer ſtat notdurft, wer am waſſer herab gefaren iſt, nichcz hat zuefüren oder zu kauffen geben ſullen, weder ſalcz noch ander kaufmanſchacz vnd iſt daz mit vns gehandelt wider recht oder rechtliche niderlegung, vnd iſt auch in viel artikelen wider vnſere allte niderlag zu Paſſaw Auf den artikel ſprach der Ruelannd als man den artikel wol gehört hiet, Alſo were in ſolich Handlung von vnſerem Herren Herczog Ludwigen beſchehen wider ir brief vnd freyhait dy ſy hieten von Romiſchen Keyſeren, Kunigen vnd vom Haws zu Beyren, wider den lanndzbrief der der ganczen landſchaft geben were in der tailung des lannds ieden man bey alltem Herkomen zu beleiben laſſen, den er auch ſelb beſigelt vnd mit ſeinem czaichen gefingnirt vnd beſiegelt hiet, vnd getrawt daz dy ſechs erkennen ſullen daz ſein genad daz vnpillich getan hab vnd hinfur nicht mer tun ſull, vnd in pillich den ſchaden kere den ſy ſolichs geliten haben als recht iſt, vnferczigen des ſchadens vnd ſeczt das mit mer worten zu vnſerem rechtlichen ſpruch Daz verantwurt vnſers genedigen Herren Herczog Ludwigs anwalt Hanns Riethofer durch ſeinen furleger Heinrichen Herben vnd ſprach dy chlag dy der Ruelannd von der von Paſſaw wegen furgebracht hiet, das het man wol verſtanden, Nu treffe daz pot vnd verpot an, daz auch nynndert pillicher berechtet wurd, dann vor vnſerm allergenedigſten Herren dem Romiſchen Keyſer etc. als man dann vormals vmb ſolichs fur ſein genad geſprochen hiet, getraw er daz der ſpruch auch mit vrtail pillich daſelbhin geſprochen vnd geweiſt werd vnd ſeczt dacz mit mer worten zu vnſerm rechtlichen ſpruch Auf anklag vnd antwurt ſprechen wir aintrechtigkleich zum rechten auf vnſer aid, vnd wann wir nicht anders verſtenn dann daz ſolichs pot vnd verpot antrifft, haben wir in meniger vrtail vmb pot vnd verpot fur vnſeren allergenedigſten Herrn den Romiſchen Keyſer geſprochen, deſgelichen ſprechen wir daz auch fur ſein Kaiſerlich genad, Alſo wie daz ſein genad rechtlich ſeczt vnd lawtert dabey laſſen wir es beleiben, Darauf begerten der von Paſſaw

anwelt zu lawteren in welicher czeit daz fur vnſeren allergenedigſten Herren den Romiſchen etc. Keyſer gebracht ſull werden, Darauf haben wir geſprochen daz ſolichs fur ſein Kayſerliche genad gebracht ſull werden in ſechs wochen vnd dreyen tagen Des begerten paid tail gerichczbrief Des wir ieglichem ainen ſolchen geben mit vnſeren anhangunden Inſigelen beſigelten vns vnd vnſern erben an ſchaden Der geben iſt zu Regenſpurg als man czalt von chriſty vnſers Herren gepuert Tawſent vier hvndert vnd in den funf vnd dreiſſigiſten iaren an Mitichen vor ſand Marie Magdalena tag.

CXXXV.

Heinrich Nothaft zu Wernberg erkennt in den Foderungen der Herzogin Elisabeth von Sachsen, des Reichserbkämmerers Conrad von Weinsberg, und des Kraft von Hohenlohe an den Bischof Leonhart, das Schloſs Tulbing betreffend, zu Recht, daſs Letzterer eilfhundert rheinische Gulden an die Kläger zu bezahlen habe.

1435. 27 July.

Ich Heinrich Nothaft zu Wernberg Bekenn vnd tu chunt offenlich mit dem brif gen allermenklich von ſolicher Spruch vnd vodrung wegen So dann die Hochgeporn fraw Eliſabet Hertzogin zu Sachſſen vnd frawe zu Weinſperg auch der Edel Herre Connradt Herre zu weinſperg des heiligen Römiſchen reichs Erbchamerer von ſein vnd ſeiner erben wegen Auch der Edel Craft Herr zu Hohenloh von ſein vnd ſeiner geſwiſtereit wegen gehabt haben zu dem Hochwirdigen fürſten vnd Herrn Herrn Leonhart Biſchof zu Paſſaw von wegen vnd antreffent das Sloſſs Tulbing mit ſeiner zugehörung Darvmb ſi Dann vormaln auf

baidſeitten, der ſach auf mich Heinrich Nothaft zu einen Ortmann mit einem geleichen zuſatz zu recht komen vnd auch etlich vrtail vnd recht Durch der ſach willen geſcheen vnd ergangen ſein, nach dem allen ſind die obgenanten bede parthej Durch Ir brif vnd ſigel, auch durch Ir vollig procuratoren vnd anwald vnd gantzen gewalt, der ſach nach allem Herkomen bis auf den Hewtigen tag auf mich Heinrichen Nothaft gangen vnd bej mir beliben, mir auch volligen gwalt vnd macht geben ſi vmb ſolich ſach in der früntſchaft entrichten, vnd zuentſchaiden wie Ich es zwiſchen in obgenanten beden teiln mit meinem früntlichen ſpruch richt vnd entſcheid daſſy es zu bedenteiln halten volfüren dem nachkomen vnd nicht verrer treiben waigern noch ziehen wellen in dhein weis getreulich an als generde, Alſo Sprich ich aus zum erſten, das mein Herr von paſſaw obgenant der vorgenenten frawen Elizabeten Hertzogin zu Sachſſen Herrn Conradt Herre zu Weinſperg von ſein vnd ſeiner erben auch Herrn Craften zu Hohenloh von ſein vnd ſeiner geſwiſtereit wegen vmb vnd für ſolich ſprüch vnd voderung ſo ſi zu Im ſeinem Stift vnd dem Sloſſ Tulbingen gehabt haben aindlefhundert reiniſch gulden auf liechtmeſs ſchirſtkumpt zu Regenſpurg in des poſthendorffers Haws oder wen ſi mit Irm volligen gwalt vnd quitbrifen Dahin ſchiken geben vnd betzaln ſol oder in viertzehen tagen Darnach an all Ir müe vnd ſchaden an geuerde, Vnd darauf ſprich ich Das alle chlag zuſpruch vnd voderung So di obgenant fraw Elizabet von Sachſſen Herre Conradt Herre zu weinſperg Herr Craft Herr zu Hohenloch von Jren irn erben vnd geſwiſtereid wegen zu meinem Herrn von paſſaw ſeinem Stift auch zu dem Sloſſ Tulbingen mit ſeiner zugehörung gehabt haben gantz tod abe gericht vnd uerteidigt ſein vnd auch hinfür chein Klag recht noch voderung darnach noch dartzu nicht mer haben ſullen noch mügen weder mit recht noch an recht wie man des erdenken möcht noch nymant von Irn wegen in chein weis Sunder bej dem obgenanten meinem ſpruch ganz gehalten vnd volfürt werden getreulich an alles geuerde Des zu vrkund gib ich iedemteiln einen ſolichen Spruchbrif mit meinem inSigel mir vnd meinen erben an ſchaden

Der geben iſt an mitwoch nach ſannd Jacobs tag nach Criſti gepurd viertzehen hundert vnd In dem fünf vnd dreiſſigiſten Jaren.

Den Empfang obiger Summe bestätigte die Herzogin Elisabeth von Sachsen und Frau zu Weinsberg durch Urkunde d. d. Am montag nach ſand Michelstag des Heiligen ErzEngels (3 Oktob.) 1435.

CXXXVI.

Die bayerischen und passauischen Spruchmänner verweisen eine Klage des Herzogs Ludwig des Bärtigen, betreffend das von Seite des Hochstifts gegen seine in den bayerischen Herrschaften Schärding und Königstein ansässigen Hintersassen erlassene Verbot, bei der dortigen Waffenmusterung zu erscheinen, so wie die verweigerte Leistung von Reichnissen, an das Reichsoberhaupt zur Entscheidung.

Regensburg. 1435. 28 July.

Wir dy nachgeſchribenn Heinrich vonn gumppenberg erbmarſchalich Wilhelm Huetinger zu Amerfeld Hanns Paulſtorffer zw der Küren, des Hochgeboren fürſten vnd Hern Hern Ludwigenn Pfaltzgrafen bey Rein Hertzogen in Beyernn vnd grafen zw mortani etc. Vnſers genedigen Herrn Rete vnd wir Hanns Tannberger zw Awrolzmünſter Hanns Frawnberger zw prun dy zeyt landrichter in der Graffſchaft zw Hirſperg vnd Greiff Mawttner zu Katzenperg, des Hochwirdigen fürſten vnd Herrn Herrn Leonharten Biſchofen zu Paſſaw Rete, Bekennen offenlich mit dem Brieff als wir nach Innhallt der verſchreibung vnd anlaſs, ſo zwiſchen den vorgenanten vnſeren genedigen Herrn Hertzog Ludwigenn vnd der ſeinen an ainem, vnd Herrn Leon-

harten Biſchofen ſeinem Capitel vnd Stat zw Paſſaw vnd der iren an dem andern taill beſchehenn vnd gemacht ſind, von ſolicher ſpruch voderung vnd Spenne wegen ſo ewiſchen ir czw beder ſeit auferſtanden waren, von den ſelben baiden Herren vnd partheyen dar zu gegeben ſein vnd an hewt Datum des Brieffs hye zw Regenſpurg in dem Cloſter zu den Auguſtinern als wir zu gericht ſaſſen kam fur vns vnſers genedigen Herren Hertzog Ludwigen anwalt Hanns Riethofer vnd pat Im durch ſeinen fürleger Heinrichen Herben verleſen ſolich ſprüch alls Hernach geſchriben ſtend Item allz dem Hochgebornen fürſtenn vnd Herren vnſerm genedigen Herrn Hertzog Ludwigenn etc. di Herſchafft Scherding vnd Kunigſtain in der tailung zuc geſprochen warden darnach lieſs ſein genad vor allen pfarrkirchen, jn denſelben herſcheften durch ſein amtlüte, In ſeinen nöten alls ſein krieg ſolltenn angegangen ſein, Auch zu Lanndzfriden So mein Herre vonn gemains nutz wegen, geſetzt vnd geordnet hat, in den Herſcheftenn zu ſcherding vnd zum Kunigſtain pieten, das ein ieder der in denſelben Herſchaften ſitzet mit ſeiner peſtenn were, gein Scherding komen ſollt, vnd ſich da beſchawenn vnd muſtern laſſenn, ob ſein not tete, wes ſich dann vnſer vnd ir rechter erbherre vnd Lanndzfürſt, mit in wider ſein veint auch di ſeinen gnaden Lannd vnd Lewtenn ſchaden zu ziehenn wolten wider haben möcht, wider desſelbenn vnſers genedigen Herrn ambtlüte pot, Sind altzeit dez Biſchofs von paſſaw vnd der Korherrn daſelbs ambtlüte auffgeſtandenn, vnd haben das bej leib vnd gut den iren verpoten vnd widerruft, das ſi kainem der Herſchafft pot nicht nach kumen ſullen, da mit vnſerem egenanten genedigen Herrn, ſain Herlikait entzogen wirdt, vnd vngütlich beſchehenn iſt, Item was der vonn paſſaw auch di Korheren vnd ander di iren arm Lewt, in der Herſchafft Scherding habent, vnd di vnſerm genedigen Herren Hertzog Ludwigenn auch der Herſchaft vnd dem gefloſs Scherding auf den Kaſten da ſelb vogtper ſind, denſelben allen vnd andern den iren, di in der egenanten Herſchaft ſitzent, iſt durch dez von paſſaw vnd der korherrn pfleger vnd amtlüt verboten vor allen pfarrkirchen, das ſi kainem amtman nach

der Herſchaft Scherdingen, Hilff Dinſt vnd pot nicht nachgeen ſullen, des ſich ander arme Lewte daſelbs in der Herſchaft, auch troſten, di ſlahent ſich an diſelben, auch an ander edellewte, da mit ſi der Dinſt Hillff vnd pot wider altz herkomen, wolten vertragen ſein, daran aber vnſer egenanter Herre Hertzog Ludwig groſſen merklichen abgank vnd ſchaden hat vnd ſein Herlikait damit entzogen würdt Item in dem ambt zu Durchſhöfen ligt ein gut genant pawmgart, ain gut zu praiten aichaim (ein?) gut zu grub gehörn zw ainer meſs gein paſſaw Vnd ſind von ainem meſſenpeken dar zu kauft worden, das ſi nicht des Biſchofs ſind, di ſelben armen Lewt ſind alzeit der Herſchaft zu Scherding vnd irem pot nach gegangen, Nu iſt in das auch durch des Biſchofs ambtlüte verpoten, das ſi kainem pot mer nach geen ſullen etc. Auff di artikel ſprach der Herbe das vnſer Herre von Paſſaw mit ſulichen poten allz oben begriffen were vnſeren genedigen Herrn Hertzog Ludwigen irte vnd drung von ſeiner Herlikait, vnd das er di nicht genützen vnd brauchen mochte, alls di ſein vorfodern Sunder dy Herſchafft von Hollannd loblicher gedechtnuſs biſs auf in herbracht hieten vnd getrawt das di ſegs erkennen ſoltenn das ſulichs vnpillich geſchehe, vnd das des Hinfür nicht mer geſchehen ſollt, vnd das vnſer Herre von paſſaw, vnſerem Herren Hertzog Ludwigen das pilleich abtrüg vnd kerte alls vmb ſulichs recht were vnuertzigen deſs ſchadens wen es daran kum vnd ſetzt das mit mer worten zu vnſerem rechtlichenn ſpruch das verantwurt vnſers genedigenn Herrn vonn paſſaw anwalt der Erſam gelert maiſter Cunrad pladeck Licenciat in geiſtlichenn rechten vnd ſprach durch ſich ſelbs, alls der Herb in ſeiner Klag fürgeben Hiet wie vnſer Herre vonn paſſaw vnd ſein amtlüte pot tetten in vnſers genedigen Herrn Hertzog Ludwigen Herſcheften zw ſcherding anders dan von allter Herkomen were damit ſeinen genaden ſein Herlikait entzogen würd alls dann diſelb red ſtund der nicht notht were aller wider zu ertzelen Nu were daz an im ſelb alls dy Herſchaft Scherding in vnſers genedigenn Herrn Hertzog Ludwigs gewalt kumen were, das ſein gnad vnd ſain amtlüte von ſeinen wegen, vngewonliche pot teten vnd Heten

getan vnd auch anders dann bej der Herſchafft von Hollannd loblicher gedechtnuſs vnd von allter were Her kummen, di ſelben vngewondlichen pot di da nicht recht noch von allter nicht herkomen weren, mochten uilleicht woll widerruſt ſein worden, dar zu So treffe di Klag pot vnd verpot an, das man altzeit zu recht für vnſern allergenedigſten Herrn den Römiſchen Kaiſer etc. zu Lawtrung mit recht geſprochen Hiet vnd getrawt, das ſulichs deſglichen für ſein kaiſerlich gnad zw recht vnd Lawttrung auch geſprochen ſull werden vnd ſetzt das mit mer worten zu vnſerem rechtlichen ſpruch Auf anklag vnd antwurt ſprechen wir aintrechtiklich zum rechten auf vnſer aid vnd wan wir nicht anders verſtenn dan das di Hanndlung pot vnd verpot antrift, Haben wir vor vmb pot vnd verbot geſprochen für vnſeren allergenedigſten Herren den Römiſchen etc. Kaiſer desglichenn ſprechenn wir das auch für ſein kaiſerlich genad, vnd wie er das zwiſchenn paider taill rechtlich ſetzt vnd lawttert da bej ſull es Hinfür beleiben des begerten paid tail Gerichtzbrieff des wir iglichem ainen ſolhen geben mit vnſern anhangunden Inſiglen beſigelten vns vnd vnſeren erberen (Erben) an ſchaden der geben iſt zu regenſpurg als man tzalt von criſti vnſers Herrn gepurt Tawſent vierhundert vnd in den fünf vnd dreiſſigiſten iaren an pfintztag nach ſand Jacobs tag des Heiligen zwelfpoten.

CXXXVII.

Herzog Heinrich von Bayern-Landshut überſendet dem Biſchof Leonhard die Ratifications-Urkunde über das neuerdings zwischen ihnen geschlossene Bündniſs.

Landshut. 1436. 16 August.

Vnſer fruntſchaft zuuor Erwirdiger in gote beſunderlieber freunde Wir ſchicken ew Hiemit vnſern puntbrief, mit vnſerm

anhangunden inſigel verſigelt. Da wellet ewer inſigel auch an Hencken laſſen als das der Brief ausweist, vnd den fürbas für ew behalten, wann wir deſglichs ewern Brief mit ewren anhangundem inſigel empfangen vnd Innen Haben Wir Haben auch willen kürtzlich vnſer Botſchaft zu ew ze ſchicken, vnd bitten ew das ir vns wiſſen laſſet, wo wir ew die zuſchicken vnd damit treffen ſullen Geben zu Landſhut an pfintztag nach Aſſumptionis Marie Anno Domini XXXVI^to.

Heinrich von Gotes genaden
Hertzoge In Beiren etc.

Dem Erwirdigen in gote vnſerm beſunder lieben frunde Herren Leonarden Biſchouen zu Paſſaw.

CXXXVIII.

Eugenius papa VI indulget, ut judices et officiales patavienses in terris et locis ecclesiae justiciam ministrent etiam quoad poenam sanguinis et supplicia absque metu irregularitatis cujusvis.

Bononiae. 1436. 20 Sept.

Eugenius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Venerabili fratri Leonardo Epiſcopo Patauienſi Salutem et apoſtolicam benepictionem Exigit ſincere deuocionis affectus quem ad nos et eccleſiam Romanam gerere dinoſceris, ut tuas preſertim quibus ne crimina tranſeant impunita prouideri tua quoque necnon aliorum tranquille reddi conſcientie ualeant petitiones, ad exauditionis gratiam fauorabiliter admittamus. Cum itaque ſicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, plerumque contingat aliquos ſeculares Judices et Officiales in Terris et locis quibus Patauienſis cui prees eccleſia temporalem iuriſdictionem obtinet pro tempore deputatos in malefactorum corrigendis et puniendis qui penam ſanguinis ultimumque ſupplicium requirunt exceſſibus negligentes fore pariter et remiſſos.

Nos tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati, quod tu necnon ſucceſſores tui pro tempore exiſtentes Epiſcopi Patauienſes quociens nobis uidebitur generaliter omnibus et ſingulis ſecularibus Judicibus et Officialibus, qui per te uel dictos ſucceſſores in premiſſis et alijs in quibus etiam ipſa eccleſia iuriſdictionem huiuſmodi ſucceſſu temporis obtinuerit Terris et locis deputati fuerint, ut de ſimilibus exceſſibus etiam pena et ſupplicio huiuſmodi iuſticiam miniſtrent fierique faciant committere, necnon quicunque clerici etiam in omnibus ſacris ordinibus conſtituti, quos ad id receperitis litteras ipſis Judicibus et Officialibus ſuper huiuſmodi commiſſionibus dirigendas conſcribere, absque cuiuſuis irregularitatis metu uel incurſu licite ualeatis auctoritate apoſtolica tenore preſentium indulgemus. Non obſtantibus Conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis ceteriſque contrarijs quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre conceſſionis infringere uel ei auſu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Bononie Anno Incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo triceſimo ſexto duodecimo Kalendas Octobriſ Pontificatus noſtri Anno Sexto.

N. Cuper.

CXXXIX.

Landgraf Johann von Leuchtenberg bringt durch einen schiedsrichterlichen Spruch die obwaltende Fehde und Feindschaft zwischen Bischof Leonhard und Nabuchodonosor Lankenreuter und dessen Helfer zu Ende.

1436. 25 October.

Wir Johanns von Gotes genaden Lantgraue zum Leuchtenberg vnd Craue ze Halls Bekennen vnd tun kund offenwar mit

diſem briue, von ſolcher zwitrecht Spene, Miſſhelung vnd vnwillens wegen, So ſich zwiſchen dem Erwirdigen fürſten In Got vater vnd Herren Herrn Leonarten Biſchouen zue paſſaw, vnd der ſeinen eines, vnnd den Erberen Nabuchodonoſoren Lankchenrewtter Hannſen Hawnoldt, Pangratzen Czener, Sigmunden Schötinger, Wolfgangen Goſſolt, Hannſen Teyſinger, Hannſen Weſterburger, vnnd andern, Iren geſellen, vnnd Helfferen des anderen teiles Als von des egenanten Schötinger den vnſers obgenanten Herren von Paſſaw Ambtlewt In geuengknuſs genomen hetten, vnd ettlich zeit darynn haben gehalden, vnd aller andrer Handlung vnd widerwertigkeit wegen die ſich baiderſeitt darunder bis auf den heutigen tag gebung dits briefs verlauffen vnd gefuget haben, darumb dann baid obgenant parthej einen ſtäten Hindergangk hinder vns auf vnſeren Spruch, ſy damit zu entſcheiden haben getan, vnd vns auch verheiſſen vnd gelobt, ſolchem vnſerem Spruch getrewlich nach zekomen Stat zue Halden vnd zue volenden on geuerde Auf das ſprechen wir am erſten ein getrewe flechte bericht zwiſchen der obgenanten baider parthej vnd der Iren vnd aller der, die zue baiderſeitt darunder verdacht, vnd verwannt ſind vmb was ſich biſher von der obgenanten ſachen vnd aller Handlung wegen zwiſchen baider teil vnd der Iren verlauffen hat nichts aufgenomen on geuerde, Hindangeſatzt, Conraden Sultzperger, Albrechten puecher, vnd den Jungwirt Burger zue paſſaw die vber den obgenanten Schotinger Burgen worden ſein, dieſelben der puecher vnd der Jungwirt ſullen demſelben Schotinger vnd ſeinen geſellen eines rechtens vor dem vorbenanten vnſerem Herren von Paſſaw vnd ſeinen Räten, auf den Samſtag ſchirſtkünftigen ſein, das In auch vnſer Herre von Paſſaw förderlich ſchaffen vnd widerfaren laſſen, vnd auch ein endrecht ſein ſol. Alſo das dauon nit verrer gedinget noch gewaigert werde, So ſol er vmb den Sültzperger bej dem Hindergang des er ſich hinder Sigmunden Hauzenperger, vnd Lienharden Smaz, gewilligt vnd verfangen hat als dann der Schotinger hat furgebracht beleiben Wer aber derſelb Sulzperger deſſelben Hinpergangs in Laugen, vnd das In des der Schötinger mit den

vorbenanten den zweyen nicht vberweiſen mocht, So ſol er dem obgenenten Schötinger auch rechtens vor vnſerem oftgenanten Herren von paſſaw vnd ſeinen Räten ſein, In aller maſs als die vorbenanten der puecher vnd Jungwirt on geuerde, Darnach ſprechen wir das vnſer Herre von paſſaw dem obgenanten Schotinger ſeinen Hengſt vnd ein armbſt das Im von ſeinen Ambtlewten als ſi In gefangen haben genomen iſt worden, Denſelben Hengſt vnd ein gutes newes armbſt vnd ſechs vngriſch gulden für das abreyten das an dem Hengſt von der geuengknuſs biſher beſcheen iſt, ynner virtzehen tagen von Datum dits Briefs wider ſchaffen vnd antwurtten laſſen ſol, Wer aber das Im der Hengſt die ſechs gulden vnd das armbſt nicht geantwurtt wurde In den obgenanten virtzehen tagen Was wir Alſdann nach aufgang derſelben virzehen tag an beraitſchaft für den Hengſt vnd das armbſt ſprechen werden dabej ſol es aber beleiben, vnd dem Schötinger In einem oder zweyen Moneyden nach demſelben vnſerm Spruch vngeuerlich betzalet werden, Was ſich aber ſuſt zwiſchen den obgenanten baiden partheyen biſher verlauffen vnd gemachet hat das ſprechen wir gleich gen einander ab, Alſo das der offtgenant vnſer Herre von paſſaw Ir genediger Herre vnd fürderer, vnd ſie widerumb ſein vndertan vnd Diner ſein ſullen alſ verr ſie dann Kunnen vnd mögen on geuerde, zue vrchund geben wir obgenanter Lantgraf Johanns den Spruchbrief beſigelten mit vnſerem eigen Aufgedrucktem Inſigel vns vnd vnſeren erben on ſchaden, vnd wir Leonart von Gotes genaden Biſchoue zue Paſſaw Bekennen für vns vnd vnſer Nachkommen vnd geloben bey vnſeren wirden In kraft dits briefs, deſgelich Ich Nabuchodonoſor Lanckenrewtter Hanns Hawnolt vnd die anderen als wir oben geſchriben vnd genant ſein Bekennen für vns all vnser Helffer vnd geſellen vnd verſprechen mit vnſeren trewen In aides weis das wir baid teil alles das halden vnd volfüren ſullen vnd wollen das an dem brief geſchriben ſteet on geuerde vnd argliſte vnd des zu beſſerer gezeugniſs haben wir Biſchof Leonart vnſer Inſigel, Auch Ich Nabuchodonoſor Lankenrewtter vnd ich Hanns Hawnoldt vnſer Inſigel zue des obgenanten vnſers Spruchmannes Lantgrauen

Johannſen Inſigel auf diſen brief tun drucken darunder wir vns die anderen als wir oben benennet ſein, vnd all vnſer geſellen vnd Helffer auch gebrauchen vnd verbinden ſtetiglich vnd getrewlich on geuerde der brief iſt geben da man zalt nach Chriſtj geburde virzehenhundert vnd In dem Sechſ vnd dreiſſigiſten Jaren am pfintztag vor Symonis vnd Jude der Heiligen Zwelfboten tage.

CXL.

Landgraf Johann von Leuchtenberg verkauft seine Zehnten auf mehrere Gütern zu Oberhaselbach an den passauischen Bürger Andreas Tannberger.

1437. 8 April.

Wir Johannes von Gotes genaden Lantgraue zum Leuchtemberig vnd Graue zu Halls. Bekennen für vns all vnser eriben vnd Nachkomen vnd tun kund offenwar mit diſem brief. Das wir mit wolbedachtem mut, veraintem Rate, vnd auch durch vnſers ſunderlichen beſſten nutzes willen. Recht vnd redlich zue ainem durchflechten, vnd ewigen kauffe verkauffett, vnd zue kauffen geben haben. Geben vnd verkauffen auch für freyes ledigs aigen wiſſentlich in volkomenheit, dits brieffs. Dem Erſamen weyſen vnſerm beſunder lieben Andren dem Tanperger Burger zue Paſſaw. ſeiner hauffrawn. all Ir beyder eriben vnd nachkömen. oder wer den brief mit Irem gütlichen willen ynnhat, zaigt. vnd fürbringt. vnſer zwey Teyl zehenndes. auf dreyen Güttern zu Obernhaſelpach. Darauf yetz peter Huener. der Kriſtell. vnd Hannſell Sneider ſitzen. vnd auff einem Hofe genant fudleinſode darauff der Vll sitzett. groſſen vnd kleinen zehennden. In der pharr zue Teufenpach. vnd In dem Lanntgericht am Gallenperig gelegen, mit allen eren rechten nutzen. güllten Dienſten vnd zugehörungen. Als vns der mit Heinrichen des prandes ſeligen tode ledig worden vnd ankömen iſt. vnd wir den biſher. ynnengehabt, vnd genoſſen haben. nichts auf-

genommen. noch hindan geſatzt vmb ein ſoliche Summ gelldes, der wir von In zu rechter weyl vnd zeitt. on allen vnſern ſchaden. furderlich betzallet, vnd entrichttett worden ſein. Alſo das Sy den benanten zehennden mit aller ſeiner zugehörungen. Nu fürbaſer ſelb Innehaben. hinlaſſen. nutzen nieſſen. verſetzen verkauffen ſchaffen machen vnd geben, wie wann oder wem Sy wellen. vnd allen Iren nutz vnd frumen. damit tun vnd laſſen ſullen. vnd mogen als mit anderer Irer aigenhafften habe, Erib und gut. wie Sy verlufftet, on alle vnſer, vnſrer eriben Nachkomen. vnd menigklichs von vnſern wegen Irrung. widerrede vnd Hynndernuſs. Wir vertzeihen vns auch des. vorbenanten Zehennden. mit ſeiner Zugehorung, als gar genntzlich vnd plöflich. So das wir vnſer eriben Nachkömen, noch niemant anders von vnſern wegen. dheinerley anſprach. recht vordrung noch zuſprüch. Darumb noch Darnach zu In nymermer haben. noch gewynnen. ſullen wellen noch enmügen, mit Recht noch anrecht, geiſtlich noch werltlich In dheinerley weyſe, getrewlich on alle geuerde. wir ſullen vnd wellen auch des obgenanten zehennden mit aller ſeiner zugehörung. vnd des kauffs. Ir Recht gewern vnd fürſtandt ſein. mit dem Rechten, gen aller menigklichen. als offt In des not beſchicht, vnd als ſolichs kauffes, vnd Lanndes der Herrſchafft vnd gerichts. darjnn der benant zehennde ligt. recht vnd gewonheit iſt. on all Ir ſchoden. ongeuerde. vnd was wir dawider mit jn Kriegen oder Rechten wollden. mit geiſtlichem oder werltlichem Rechten. oder on recht anders dann der briue Innhelldett. Das haben Sy on allerſtat Recht behabt, vnd gewunnen. vnd wir genntzlich vnrecht verlorn. on alle widerrede getreulich on alle geuerde. vnd argliſſte. Mit vrkund dits brieffs verſigellt. mit vnſerm aigen, vnd zu einer mereren gezeugnuſſe mit vnſers Pflegers zu Halls. vnd lieben getrewen Lewen chlebſattells. Anhengenden Inſigelen. Das (er) noch vnſerm heyſſen auch an den brief hat tun hengken. Im vnd ſein eriben on ſchaden. Das iſt geſchehen. Do man zallt nach Chriſtj geburde. Viertzehen hundert, vnd in den Siben vnd Dreiſſigiſten Jaren am Montag nach dem Sonetag. Quaſimodogenitj.

CXLI.

Ulrich von Rosenberg gelobt, den Bischof Leonhard der für ihn geleisteten Bürgschaft wegen einer dem Herzog Heinrich von Bayern-Landshut schuldigen Geldsumme zu entheben.

Crimnau. 1437. 22 April.

Ich vlrich von Rosenbergk Bekennen für mich vnd all mein Erben öffenlich mit Dem Brief als wir Den Hochwirdigen fürsten vnd Herrn, Herrn Leonarten Bischouen zu Passaw vnd sein nachkomen für vnd mit sampt vns zu selbscholen vnd porgen gegen Dem Hochgeboren fürsten vnserem gnedigen Herrn Herrn Heinrichen pfaltzgrauen bey Rein vnd Hertzoge In Beyern, vnd sein Erben vmb Tzwaitawsent vngrischer gulden ye vier vndzwaintzig guter Behmischer grossen für ein gulden versetzt haben auf sand Jorgen tag yetzo zu betzalen als Dann der Hewbtbrief Darumb gegeben klerlicher Inhaldet, vnd nu der obgenant vnser gnediger Herr Hertzog Heinrich, Durch vnser vleissigen bet wegen vmb die egenanten Sum gelts ein lenger frist vnd zeit geben hat, als auf Sand Michelstag schirstkünftig, auf denselben tag sich der Egemelt vnser gnediger Herr von Passaw auch nach vnser bet vnd Inhallt, des egemelten Hawbtbriefs verschriben hat, vnd stet in massen als er vor auf sand Jorgen tag gestanden ist, Also globen wir Im vnd seinen nachkomen bey guten trewen das wir sy von solher selbstschol vnd porgschafft getrewlichen losen vnd an schaden Hallten wellen in aller mass vnd form als wir des In bischer schuldig gewesen sein, vnd der gegenbrief So wir seinen gnaden darüber geben haben auch clerlicher Inhelt alles getrewlich vnd vngeuerde, Mit vrkund ditz Briefs der mit meinen obgenanten vlrichs von Rosenbergk aigen anhangenden Insigel versigilt vnd geben ist zu

Crinmaw am Montag vor ſand Jorgen tag Nach Criſts geburt viertzehen hundert vnd In dem Siben vnd Dreiſſigiſten Jare.

CXLII.

Der passauische Marschalk Georg Aichberger verkündet einen Spruch des Hofgerichts in Streitsachen zwischen Bischof Leonhard und Ulrich Türlinger als Erben der Haderer, wodurch die den Letztern schon in früherer Zeit eingeräumten Befugnisse der Erbauung einer Burg zwischen der Iltz und grofsen Mühel, und der Ausüburg der hohen und niedern Jagd etc. als erloschen erklärt werden.

Paſsau. 1457. 10 Juny.

Ich Jorig Aichperger ze Saldenaw Marſchalk ze Paſſawe Bekenn offenlich mit dem brief, Daz für mich kame vor Recht, Da Ich ſaſſ an des Hochwirdigen fürſten vnd Herrn Herrn Leonarten Biſchouen ze Paſſawe meins gnedigen Herren Hofgericht Daſelbs, Vlrich Türlinger, vnd bracht für durch ſeinen fürleger den Hellgruber, vnd ſprach wie er da brief het vnd hat die zeleſen vnd zehören, darauf wold er Dann verrer reden, die wurden alſo verleſen, von erſt einen von Biſchoue Albrechten der ynnhaldet wie derſelb Biſchoue etlichen Hadreren vnd Iren erben von Vil getrewer Dinſte wegen, ſo Im vnd dem Gotſhauſs Dieſelben Hadrer vnd Ir voruordern getan haben, erlaubet hat, ein Gflos oder meinigers ze pawen vnd aufzebahen in ſeinem Lannde zwischen der Vltz vnd der groſſen Mühel auf perg Stain oder in waſſern, mit gemauer oder Zymer wie Sy verluſte nach irer notdurft, Darumb daz Sy bei dem Stift bleiben, der ander

Brief iſt von Biſchoue Gotfriden vnder ſeinem vnd des Capitels Inſigeln, der auch ynnhaldet Beſtättung ſolher gnaden vnd auch verrer In vnd Irn erben erlaubet ze iagen vberal in ſeinem Lannde grofs vnd cleins wild dartzu In auch erlaubet Irn viſchern ze viſchen in allen waſſern aufsgenomen in den Penwaſſern nicht etc. Darauf redt der obgenente Turlinger durch ſeinen fürleger, als mon die Brief wol vernomen het, vnd die gnade ſo den Haderern vnd Irn nachkommen beſchehen wären, Dieſelben brief wern alſo an den Turlinger komen vnd hoft vnd getrawet er ſoltet billich dabei bleiben, In antwort kame Meiſter Conrad Bladegk, Licentiat in geiſtlichen rechten, Cantzler, an ſtat des obgenanten meins gnedigen Herrn Biſchoue Leonarten ze Paſſawe als ein Anwalt, mit anweiſer, Warner, vnd rawner Die Im vor Recht erlaubt wurden, vnd ſprach durch ſeinen redner den Rulandt, als der Türlinger fürpracht hete zwen brief von Biſchoue Albrechten, vnd von Biſchoue Gotfriden ſeliger gedächtnus, Dieſelben Brief den Hadrern lautten, vnd nicht den Turlingern, darumb er getrawet vnd hoffet, daz der Turlinger meinen Herrn von Paſſawe vnbillich zuſprech, Dartzu bracht er für vnd liez auch hörn einen Brief von weilend Zachreiſen Hadrer der nemlich ynnhielde, daz derſelb Zachrais für ſich vnd alle ſein erben vber vnd aufgegeben häte alle die Sprüch vnd vordrung, die er zu dem Hochwirdigen fürſten vnd Herren Biſchoue Jörigen ze Paſſawe ſeliger gedächtnus, ſeinem Gotſhauſs, vnd dem Capitel daſelbs gehabt hat, oder möcht gehabt haben vntz auf hewtigen tag Datum deſſelben brieffs nichtz aufsgenomen noch Hindan geſetzt, ſunder alle ſachen darjnn begriffen vnd beſloſſen, vnd darauf redt der benant Rulandt, ſeind der Zachreis Hadrer aller Sprüch vnd vordrung auf datum des benanten briefs ſich vertzigen het, di er het gehabt oder gehaben het mügen, vnd darinn alle ſach geſetzt vnd nichtz aufsgenomen, Dann die Borgſchaft Darjnn beruret, vnd ſeind auch darjnn nemlich begriffen were, Daz alle brief die dem Biſchoue vnd dem Gotſhauſs zu ſchaden komen möchten ſolten In fürbaz keinen ſchaden bringen vnd craftlos ſein, ſunder vbergeben werden, ſo hoft er vnd trawt, ſolh brief nach-

dem vnd Si vil alter wern dann der vertzeihbrief, ſolden kein craft haben, nach des benanten vertzeihbriefs ynnhaldung vnd getrawet auch, daz mein Herr von Paſſawe, dem Turlinger ob der nw ein erb were, das Im doch nicht wiſſenlich were, vmb ſolhe ſpruch billich müſſig vnd nichtz ſchuldig ſey. Dawider redt aber der Turlinger durch ſeinen fürleger vnd ſprach, als der Ruland fürbracht het, einen brief von Zachreiſen Hadrer, Darjnn ſich derſelb vertzigen Hete aller ſprüch vnd vordrung mit mer worten, Nu weren das nicht Sprüch ſunder ein gnade vnd freiheit, die den Hadern vnd Irn nachkomen alſo gegeben wern, vnd getrawet er het ſich der mit der quittung nicht vertzigen noch vertzeihen mügen. So were auch die gnad nemlich darjnnen nicht beruret, vnd geſchehe oft Das meinigerlei quittung den fürſten vnd Herren von den Edelleuten wurden gegeben, Die ſich aber damit Irer gnaden vnd freiheiten ob Si die von In hetten nicht vertzigen, ſo wern auch die Hedrer ſolh Leute vnd In ſolh ſach beuolhen geweſen, daz nicht vmbillich were, daz ſolh quittung dem Biſchoue dem Stift vnd Capitel wern gegeben worden, Daz aber darumb ſolhe genade vnd freyheit auch abe ſein ſolt, Hoft er daz das niendert darjnne gemeldet ſey, dartzu het Zachreiſe Hadrer ſolhs on ſeiner erben vnd nachkommen keinen gewalt gehabt, wann er einen Sun gehabt hete, der wer bey ſeinen Vogtbern als bey virtzig oder funftzig Jaren geweſen der wer auch Darjnne nicht benennet vnd Het ſich nichtz vertzigen noch verſigelt, darumb hoft er vnd getrawet Der Turlinger ſolt billich bey ſolichen gnaden vnd freiheiten bleiben, nach dem vnd er rechter erbe were, vnd ob man des icht irre were, ſo wolde er das wol wiſſenlich machen, vnd ſetzt das mit mer worten zum rechten, Dawider aber der benant Ruland redt zu guter maſs als vor, vnd ſovil mer, Den brief den er fürbracht Hete wer nicht ein quittung als In der Hellgruber nennet, ſunder ein vertzeihbrief vmb alle ſprüch vnd vordrung vnd alle ſach nichtz auſsgenomen Dann die Porgſchaft, So wer auch der Zachreis Hadrer dieſelben Zeit des wol mechtig geweſen ze tun für ſich

vnd für ſein erben, Wann dieſelb zeit kein Hadrer dann er vnd ſein Sun geweſen were, es wer auch auf ſolh vertzeihen datum des briefs meins Herrn voruodern ſeiligen vnd er ſolher ſuchung mit den Briefen von dem obgenanten Zachreiſen Hadrer vnd ſeinen Sunen vnd anderen ſeinen erben biz her vertragen geweſen, Vnd wie die Brief zu des Turlinger Hannden komen wern, die doch nach des obgenannt vertzeihbrief ynnhaldung ſolden vbergeantwort vnd craftlos ſein, hoft er vnd getrawet, daz die meinem Herren von Paſſawe ſeinem Stift vnd Capitel an ſchaden ſein ſolden, vnd ſetzt ſeine wort in aller mas als vor zu dem Rechten, darauf fragt Ich des Rechtens an meins Herrn Räte die ertailten alle aintrechticlichen auf Ir aide, mon Het des Turlinger brief Lautend von den Biſchouen von Paſſawe vmb die genade vnd freiheit den Hadrern gegeben wol vernomen, So het man auch darauf meins Herrn von Paſſawe vertzeihbrief von Zachreiſen Hadrer der der vorgemelten Hadrer erb vnd nachkommen geweſen were auch wol vernommen, Der ynnhaldet daz er vbergegeben vnd aufgegeben habe alle die zuſpruch vnd vordrung, die er zu dem Hochwirdigen fürſten vnd Herrn Herrn Jorigen lohlicher Gedechtnuſs ſeinem Gotſhaus vnd dem Capitel ze Paſſawe gehabt hat oder möcht gehabt haben vntz auf Hewtigen tag Datum deſſelben Briefs, nichts aufsgenomen noch Hindan geſetzt ſunder alle ſach Darjnn Begriffen vnd Beſloſſen aufsgenomen Die Borgſchaft etc. vnd Darumb nach ynnhalldung Deſſelben vertzeihbriefs ſolden ſolh des Türlingers Briefs den Vorgenanten Hadern Lautende ab vnd tod ſein. Vnd wider den vertzeihbrief dhein Kraft nicht haben, vnd ſolden auch meinem gnedigen Herrn von Paſſawe ſeinem Capitel vnd Stifft fürbaz ewigclichen an ſchaden ſein vnd ſölher Sprüch gantz frey vnd ledig bleiben, An dem Rechten ſind geſeſſen Her Jörig frawenberger zum Hag der Ellter geſeſſen ze Ratzmanſtorff, Hanns Stauffer Wilhelm Leyminger, Seitz Puchperger, Burkart Puchperger Hanns frawenberger ze Prunn, Hanns Amelſtörffer Richter hie, Criſtoff Mürheimer, Jorig Aheimer Probſt vor Inpruck vnd Jörig Stokheimer Mautner Hie ze Paſſawe Mit vrkund des Briefs verſigelt

mit meinem anhangendem Inſigel, mir vnd meinen erben on ſchaden, Geben zc Paſſawe an Montage nach ſand Eraſmus tag Nach Criſti vnſers Herren geburt Virtzehundert vnd in dem Siben vnd Dreiſſigſtem Jaren.

CXLIII.

Herzog Ludwig von Bayern-Ingolstadt erklärt, daſs Bischof Leonhard in Folge des regensburgischen Spruches ihm das vor mehreren Jahren mit Beschlag belegte Getraide wieder zu Handen habe stellen lassen.

1437. 31 July.

Wir Ludwig von gottes gnaden Pfaltzgraue bey Rein Hertzog In Bayrn vnd Graue zu Mortanni etc. Bekennen offenlich mit dem Brief das vns Her Lienhart Biſchoue zu Baſſaw das getrayd So er vnd die ſeinen vns In dem Jar als man gezalt hat Im vier vnd Dreiſſigiſten aufgehalten haben das vns zu Regenſpurg durch die Sechs mit vrtail vnd Rechten widergeſprochen iſt worden nach Innhalt deſſelben vnſers Gerichtsbrief zu Rechter zeyt entſlagen vnd vnſern Anwälten volgen lazzen hat, Allſo sagen Wir den vorgenanten Herrn Lienhartten Biſchouen ſein Cappittel vnd Ir nachkomen zu Baſſaw Deſſelben getrayds, was vnd wieuil des geweſen iſt gantz Quitt Ledig vnd los one geuerd doch vorbehalten der ſcheden nach Innhalt der Vrtail darumb geſprochen Mit vrkund des Briefs der geben mit vnſerm Inſigel verſigelt vnd vnſer Hannt bezaichent iſt an mittichen vor Sandt Oſwaltstag Nach Criſts geburt vierzehenhundert. vnd darnach In dem Siben vnd Dreiſſigiſten Jarn.

CXLIV.

Herzog Johann von Bayern (von Neumarkt, Sohn des Kaisers Ruprecht), erkennt als kaiserlicher Commissarius in den Streitsachen des Wilhelm von Wolfstein, Namens der Puchberg'schen Kinder, gegen den Bischof Leonhard auf eine weitere Tagfahrt.

Amberg. 1437. 14 Oktober.

Wir Johanns von gotes genaden Pfallentzgraue bey Rein vnd Hertzoge jn Baiern etc. Bekennen vnd thun kunt offenlichen mit dem Brieue Allen den die In ſehen oder hörn leſen Das wir auf Hute Datum diſs Brieues mit vnnſer ſelbs perſon zu gerichte geſeſſen ſein in der ſach zwiſchen dem Erwirdigen in got vnnſerm lieben Herrn vnd frunde Hern Lienharten Biſchof zu paſſaw, an einem, vnd dem veſten wilhalmen vom wolfſtein zur Soltzpurg Ritter von Eraſmus puchpergers ſaligen Kinde wegen, der vormund er iſt, an dem andern taile, Als vns dann der Allerdurchluchtigſt vnnser gnadigſter Herr der Römisch Kaiſer ſeinen Comiſſarium vnd richter in derſelben ſach gemacht, vnd vns empfolhen hat, baide parthey obgenant für vns zu Vorderen, vnd zu Haiſchen auf einen genanten tag, vnd ſy zuuerhörn vnd nach anclag vnd antwort zu entſchaiden, gutlichen oder mit recht nach Innhaltung der Commiſſion vnd von dem obgenantem vnnſerm gnadigſten Herrn dem Kaiſer geſchicket, vnd daz für vns komen iſt, der obgenant Wilhalm vom Wolfſtein vnd gab für durch ſeinen fürleger Jorgen Ellnpruner vnd ſprach wie ſich vor zeiten gefuegt habe, das ſein Aidem Eraſm Puchperger ſaliger einen Kauf mit dem obgenenten vnnſerm Herrn vnd frunde dem Biſchouen von Paſſaw gethun

habe, dorjnn ettwaz Irrung vnd ſtoſſs zwiſchen In würden Derſelben Irrung, wern ſy einig worden, zu einer Leutrung ze komen für des obgenenten von Paſſaw Räte, Alſo hett der von paſſaw, dem Puchperger ſaligen obgenant einen tag geſetzt, für ſein Räte, Alſo wer der Puchperger gern komen, Da wurd Im ſein Hauſsfraw kranckh vnd lage am tode, als ſy das wol erſchainet vnd auch ſtürbe, daz er von Ir nit komen möchte, das ſchribe er dem von Paſſaw zu vnd bate Im einen andern tag zu beſchaiden darzu er gern komen wolte Darauf beſchiede Im der von Paſſaw einen andern tag, vnd als er dorzu komen wolte, Da wurde er ſelbſt kranck, daz er gantz darniderläge, vnd aber nicht komen möchte als er daz wol erſchaindte, Daz er deſſelben geligers von tods wegen abgangen wäre, doch ſo ſchickte er ſeinen ſcheinboten zu demſelben tag, daz ſy ſollten bereden vnd fürbringen ſullich ſein Kranckheit vnd ehhaft not, daz er zu dem tag nit komen möchte, vnd hett auch denſelben ſeinen ſcheinboten nit mer gewaltz gelten vnd als ſy ſolichs fürbringen ſollten vnd dorauf zu vorſprechen komen weren, Do ſtund der von paſſaw für vnd wolt ſy ſüllich ehhaft, nit fürbringen noch bereden loſſen vnd ſprach man ſullt ſein ſprüch vnd clag pillichen verhoren vnd bracht auch alſo dy für vnd begert dorüber recht vnd vrtail zeſprechen, vnd Im des vrkund vnd gerichtz brief zegeben, wie wol doch nyemant, gegen Im Ine recht ſtunde noch gewalt hette zuuerantwürten, vnd als nu Eraſm Puchperger ſäl ger am tode läge, vnd deſſelben gelegers ſturbe, vnd Im von dem von Paſſaw tag geſetzt waz, Da bate er Hainreichen Nothaften Ritter vnd Wilhalmen vom Wolfſtein obgenant, daz ſy zu ſolichem rechten reiten vnd das von ſeinen wegen verantwurten ſollten, vnd als ſy das verantwürten wolten, da brächte der von Paſſaw einen gerichtzbrief für, den er vor erlanngt Hette, vnd lieſs den hörn vnd do ſy den Hortten maintten ſy das er den vnpillichen erlanngt hette vnd daz der puchperger dorinn beſwärt were wann er von ehhafter not wegen zu demſelben rechten nit hiet mögen komen, Als er auch das wol erſchaint hett vnd geſtorben wär, vnd von ſolicher beſwärung wegen, So hiet Wilhalm vom Wolfſtein obgenant

vom Eraſm puchpergers ſeligen kind wegen der vormund er were ſich Deſſelben rechtens berufft vnd Appellirt für den Allerdurchluchtigſten vnnſern gnadigſten Herrn den Römiſchen Kaiſer, der auch ſolich ſein beruffung vnd Appellation gnädiclichen zu gelaſſen vnd aufgenomen vnd vns die ſach empfolhen Hett als oben geſchriben ſteet, vnd er getrawet auch in got ſullich des von Paſſaw behabt vnd erlanngt recht vnd gerichtz brief ſolten pillichen durch vnnſern rechtlichen ſpruch abgeſprochen werden, Darauf ſtunden vor vns in recht, die veſten Jorg Aichperger Ritter des obgenanten von Paſſaw Marſchalk vnd Jorg Ahaimer des von Paſſaw Brobſt, vor Inpruck, zu paſſaw, von wegen vnd anſtat, Deſſelben von Paſſaw vnd mit ſeinem vollen gewalt, den ſy da fürprachten Dieſelben Aichperger vnd Aheimer mit ſampt Irem anweiſer vnd Warner die In durch vnnſern rechtlichen ſpruch an vnſers Herrn von Paſſaw ſtat gegeben wurden Gaben für vnd ſprachen Durch Irn fürleger Andres den Püntzinger, zum erſten als Wilhalm vom Wolfſtein obgenant dem von Paſſaw zuſpräch von dez Eraſm Puchpergers ſaligen Kinde wegen als Ir vormund Nu wär Hainrich nothaſt Ritter mit ſampt Im auch derſelben Kind vormund, ob er icht pillichen Deſſelben Nothafts gewalt hett, oder In einen Beſtand thete Warumb Im mit recht vor Uns von des von Paſſaw wegen entprechen, Daz er Dorumb von dem Nothaft vnd den Kinden obgenant auch Ledig were, Dorauf ſprach Wilhalm vom Wolfſtein Er hett das Nothaftz vollen gewalt mit wortten, Er hett aber Dez Kainen brief, Alſo haben wir zu recht geſprochen Wilhalm vom Wolfſtein ſolle In von des von Paſſaw wegen einen Beſtand thun mit zwain erbern mannen, Alſo thet er In ſolichen Beſtannd zu ſtund an der ſtat vor vns mit den veſten Albrechten Muraher zu Guteneck vnd Lorentzen vom Wolfſtein die In auch da an der Stat mit ſampt Im gelobten als wir zu recht geſprochen haben Dornach ſprachen des obgenenten vnsers Herrn von Paſſaw Anwalt, wie das ein taiding geſchehen were zwiſchen dem von Paſſaw vnd Wilhalmen vom Wolfſtein obgenant vmb all ſach Irrung vnd ſprüch, von des von Paſſaw vnd des Puchperger ſäligen kinde wegen, auf einen Hinderganck auf einen

gemeinen vnd einen gleichen zuſatzz, vnd daz were geſchehen nach der Appellation vnd Beruffung die er getunn hatte als oben geſchriben iſt, vnd Lieſſen einen Brief hörn der daz aigentlichen auſwiſte der waz verſigelt mit des von Paſſaw anhangenden Inſigl vnd ſprachen der Wolfſteiner ſollt dem von Paſſaw auch einen ſolichen Brief vnder ſeinem Inſigl gegeben Haben es hett auch der Wolfſtainer der ſach Inn demſelben brief begriffen ein theil gethun mit nammen die Zwelff Hundert reiniſch gulden bezalt, vnd quittung Dorumb genomen vnd ſy hofften es belibe pillichen noch dabej, Ob er aber der teiding in vergeſſen were, So zügen ſy ſich dez an Wilhalm Aichperger Ritter vnd Petern Schönſteter die Dy ſach zwiſchen dem von Paſſaw vnd dem Wolfſtainer geteidingt haben vnd ſy getraweten zu got vnd vnnſerm rechtlichen ſpruch die ſolten Darumb verhört werden, Dorauf antwurt der wolfſtainer durch ſeinen fürleger, vnd ſprach den brief den ſy fürbracht hetten mit Des von Paſſaw Inſigl verſigelt, das gieng In nichtz an wann ſein Inſigl daran nicht hieng, Er wer auch der taiding alſo nicht anhellig, Er hett mit dem von paſſaw geredt vnd geteidingt dabej nymant dann ſy Zwen geweſen warn Sich hiet auch ein yeglicher gen dem andern mit wortten verdingt, das es In zu baiderſeit, vnſchedlichen ſolt ſein, waz ſy redten bis daz ſy des in baiderſeiten Ir Brief an ein ander geben, Alſo wär Im ein notln zu uerhörn worden In maſs als der Brief auſweiſte, den ſy da fürbracht hetten, Dorjnn aber anders Begriffen ſtund, dann mit teiding zwiſchen In herkomen wäre, vnd dorumb ſo hett noch wolte er auch dhainen ſolichen brief geben, das er aber die Zwelff Hundert reiniſch gulden bezalt, vnd dorumb quittung genomen Hett, das Hett er dorumb gethun das nicht mer ſchadens dorauf gieng, vnd er wolt auch gern, er hett die ſchulde ganntz bezalte, vnd er hörte gern, das der von paſſaw, bekannte, das er Dy zwelf Hundert reiniſch gulden, bezalt hette vnd alſo nach anclag antwurt, red vnd widerrede vnd nach allem Herkomen der ſach Haben wir Hertzog Johanns zum rechten geſprochen, daz man dj zwen Biderman mit nammen Wilhalmen Aichperger vnd petern Schönſtetter verhorn ſol,

als von der teiding wegen die ſy zwen zwiſchen dem von Paſſaw vnd Wilhalmen vom Wolfſtain gethun haben vnd nach Irer ſag ſol geſchehen waz recht iſt, Dorauf haben wir dem von paſſaw vnd Wilhalm vom Wolfſtain einen andern rechttag beſchiden vnd geſetzt für vns wider her gen Amberg auf ſant Thomas tag von Kandelberg genant, zu nacht, hie zu ſein vnd des nachſten tags Dornach ſollen die obgenanten zwen Ir ſag thun yeglicher auf den Aide den er ſeinen Herrn geſworn hat, waz Im Dorvmb kunt vnd gewiſſen ſey, Welcher aber ſelbs nit komen möchte vngeuerlich auf den obgenanten tag der ſol ſullich ſein ſag vnder ſeinen Inſigl auf ſeinen aide zum rechten her ſchreiben Ob wir aber ſelbſt, denſelben rechttag verlengerten vnd dabej nicht geſein möchten das ſol baiden partheien onſchedlichen ſein an Irem rechten bis wir In einen andern rechttag beſchaiden. Aller obgeſchriben vrtail des rechten paten In die obgenenten vnnſers Herrn von Paſſaw Anwalt diſen Gerichtzbrief zu geben den wir In auch geben, mit vnnſer vrtail der geben iſt zu Amberg, vnd mit vnnſerm Inſigl verſigelt, am Montag vor ſant Gallen tag, nach criſti vnsers Herrn gepurd vierzehenhundert vnd In dem Siben vnd dreiſſigiſten Jarn.

CXLV.

Landgraf Johann von Leuchtenberg verkauft seine im Lande der Abtei gelegenen Höfe und Güter an den Bischof Leonhard.

1437. 12 Novemb.

Wir Johanns von gotes genaden Lanntgraue zum Leuchtenberg vnd Graue zu Halls. Bekennen vnd tun kund offennlich mit dem brief fur vns vnd fur all vnnſer erben gegenwurtigen vnd kunftigen das wir mit gutem willen gar bedächtlich nach Erberer lewt Rat vnd weiſung zu der zeit do wir es wol ge-

tun mochten vnd recht gehabt haben zu handeln vnſern hof guter vnd Stuck allerzugehorung gelegen Im Lanndt der Abptey In Rorenpecker pfarre Als die hernach mit Namen verſchriben vnd freys ledigs aygen ſind Item von Erſt Ein hof gelegen zu Goſchelfrewt darauf dann yecz der Stepfel ſiczt dint alle Jar Jerlich zwelff ſchilling pfening zwey Hüner vier pfening kungſtewer vnd fur den zehend angeſlagen ain pfunt pfening ain Jar dem andern zů hilff Item (ain) gut daſelbs darau fvll weber ſiczt gilt Jerlich ain pfunt pfening zway huner vnd zwen pfenning Kungſtewer, Item ain gut zue Newnrewt darauf der Seydell ſiczt gilt Jerlich ain pfunt pfening zweinczig pfening fur ein Semel zwo Hennen vnd zwen pfening Chungſtewr Item aber ain gut daſelbs darauf der Wentzel ſitzt diennt Jerlich ain pfunt pfening zweinczigk phening fur ein Semel zwo Hennen vnd zwen phening kungſtewer Item aber ain gut daſelbs darauf Stephel ſiczt gilt Jerlich fünf ſchilling pfening ain Hun vnd ain phening kungſtewer Item aber ain gut daſelbs darauf Annderl ſiczt gilt Jerlich vier groſch ain Hun vnd ain phening kungſtewer Die vorgeſchriben Stuck hof vnd güter mit allen den Eren Rechten nützen güllten dienſten vnd vodrüngen ze Haws ze Hof ze Holcz ze veld wayd wyſmad waſſer Stock Stain grund vnd podem So dartzu gehöret oder dauon bekomen mugen nichtz dorInn aufgenomen noch hindan geſetzt Recht redlich vnd gar äygenlich zedurchſlechts zu ainem ewigen ſtäten kawff verkaufft vnd zu kauffen geben haben als kauffs recht iſt dem Hochwirdigen furſten vnd Herren Hern Leonarten Biſchouen zu Paſſaw vnſerm genedigen Herrn vnd allen ſeinen Nachkomen Biſchouen daſelbs vmb ain ſolche Summ gelts der wir von Irn genaden furderlich anſchaden aufgericht vnd betzalt ſein nach allem gantzem vnſerm benugen vnd wolgeuallen Darauf haben wir Iren genaden den obgenanten hof gueter vnd Stuck alle Allertzugehorung dartzu alle die brief vnd vrkund ſo darüber gehorent vnd die wir vngeuerlich In vnſerer gewalt darüber gehabt haben williglich vbergeben vnd eingeantwurt aus vnſer gewalt nutz vnd gewer In Ir gewalt nutz vnd gewer

Allſo kauffs freys aigen Vnd des Lannds dorInn die benanten Hoff Gueter vmd Stuck ligent Recht iſt vngeuerlich vnd vertzeihen vns auch der aller An aller ſtat gar vnd gentzlich wiſſentlich in kraft des briefs So beſchaidenlich das wir obgenanter Lanntgraue Johanns dhein vnſer Erben oder Nachkomen noch nyemant ander von vnsern wegen yecz noch hinfur ewigklich darauf noch darnach dhein zuuerſicht Recht anſprach noch Vorderung nymmer mer Haben noch gewynnen ſullen noch enmügen weder mit geiſtlichem (noch) weltlichem rechten noch ſunſt Indheynerley weys ongeuerd Es mag auch der egemelt vnſer genediger herr vnd all ſein Nachkomen nu furbaser mit dem obgenanten Hof gütern vnd Stukken Allertzugehorung Allen Iren nutz vnd frumen wolHandeln vnd ſuchen nach aller Irer notdurfft vnd fügſamkeit Stifften vnd entſtifften beſetzen vnd entſetzen wie oder wes ſy verluſt on vnſer vnd menigklichs von vnſern wegen Irrung vnd einſprechen Sunder haben wir Iren genaden mit guten trewen verlubt vnd verſprochen vnd verſprechen In auch wiſſentlich Inkraft des briefs Das wir der obgeſchriben Hof Gueten vnd ſtuck allertzugehorung vnd des kaufs Ir Recht gewern, vertreter verſprecher vnd fürſtand ſein ſullen vnd wellen fur allen Irrſal vnd rechtliche anſprach, als kauffs In dem obgenanten Lannde dorInn die benanten guter vnd Stuck ligent Recht iſt vngeuerlich Vnd was Ir genad In derſelben gewerſchafft darumb angieng, wie oder von wem ſich das fugte, das ſullen vnd wellen wir Iren genaden auſtragen vnd richtig machen on alle Ir mue vnd ſchaden trewlich vnd vngeuerlich Tetten wir des nicht was vnſer genediger Herr von Paſſau oder ſein nachkomen von der benanten guter wegen zu ſchaden kämen wie ſich das fugt oder begeben möcht Das ſullen ſy haben vnd bekomen zu vns vnsern erben vnd Nachkomen vnd dartzu auf aller vnſer hab vnd gut trewlich on alls geuerd vnd ob icht brief oder vrkund herfur kämen wie wo wann oder von wem ſich das fugte die ſullen Iren genaden An Irem obgenanten kauff Hof Stuck vnd guter dheinen ſchaden machen noch bringen wider den gegenwurtigen brief Indheinerley weys ongeuerde. Wer auch den brief mit Iren guten willen Innhat

oder fürbringt der hat alle die Recht So daran geſchriben ſind als ſy ſelber Vnd was wir obgenanter Lanntgraue Johanns vnſer erben odor ander yemants von vnſern wegen wider das vorgeſchriben alles aufhueben kriegen oder rechten wollten welherley das wäre das haben ſy an aller ſtat Recht behabt vnd gewunnen vnd wir gantz vnrecht vnd verloren wo das furkäm An widerrede Des zu warer vrkund geben wir den brief mit vnſerm Aigen vnd zue einer mereren getzeugnuſs mit der Erbern weiſen Lewen des klebſatels vnſers Phleger zue Halls vnd Jorgen des Hawtzenberger zu Chriſtleinſtorff vnſers diener vnd getrwlieben Anhangenden Inſigeln beſigelten, die Ire Inſigell nach vnſerm Haiſſen vnd wolgeuallen haben tun hengken an den brif In vnd Iren erben anſchaden Der geben iſt als man zalt nach Chriſti vnſers lieben Herren geburde Viertzehenhundert vnd In dem Sibenvnddreiſſigiſten Jaren an Eritag nach Sand Mertein des Heiligen Biſchofs tage.

CXLVI.

Thomas Motz von Basel, bischöflich passauischer Münzmeister, verpflichtet sich zur vorschriftsmäfsigen Prägung der passauischen Münzen.

Passau. 1438. 1. Februar.

CH Thoman Mocz von paſel Bekenn offenlich mit dem brief allen den die in ſehen oder hornt leſen Das mich der hochwirdig fürſt vnd herr her leonart Biſchoue ze paſſau mein genadiger herr hat zu einem diener vnd munſſmeiſter in ſeiner munſs hie zu paſſaw aufgenomen pfening in ſein vnd ſeins Stiffts namen zemachen vnd ze ſlahen drew gancze Jar nacheinander von dato des briefs ze rechen vnd nicht lennger Allſo das ich in der zeit ſlah vnd machen ſol vnd mag pfening vnd ſol die gemiſcht margk ſeiner egenanten Stat gewichts hie pfenning Sechs lot veins Silbers haben vnd zehen lot zu facz kupfer

vnd ſullen der pfening ainer vnd dreiſſigk oder ains mer oder mynner ein lot wegen des obgenanten ſeins Stat gewichts Beſchech aber das die pfening ringer wurden als offt ſich das fugt So ſol ich die ringen aufs den ſwarn klauben als lanng bis das lot zu der obgeſchriben anczall kumbt vnd der geſworn ausczieher mir erlaube das aufzegeben vnd ſol dann das ze ring gelt zerſnitten werden mit der Ambtlewt wiſſen es ſol auch das verſucht korn peſſer ſein dann kaufmanſgut wer auch ſach das daſſelb korn ze kranck wer an der margkt des obgemelten gewichts vmb ein halbs pfening gewicht vngeuerlich So ſollen mir die geſworn verſucher das geen laſſen war es aber vmb ein pfenig gewicht oder vmb ein halbs quintett an der obgeſchriben margk ſo ſollen es die verſucher gefanngen legen vnd verſperrenn bis ich einanders mach das ſouil reicher ſey an dem korn vnd alſuil als des verſpertten gelts vnd ſullen dann die baide durch einander gemiſcht vnd allſo aufgeben werden wer aber das gelt an dem korn vnd an der margk vmb ein quintet oder mer zekranck So ſol mir das der geſworn aufczieher verſpern vnd mit der Ambtlautt wiſſen wider eingeſeczt werden wann aber das gelt an dem korn vnd aufczall gerecht funden wirdt ſo ſol man beſchreiben wieuil des ſey dauon ſol ich dann meinem obgenanten genadigen herrn zeſlagſacz geben vnd raichen von yeder gemiſchter margk zwelf derſelben pfenning anuercziehen. Auch ſo ſol mir mein obgenanter genadiger herr für das zerbrochen gelt an dem ſlagſacz abcziehen ye von zehen margk ain margk als man es vor allter auch hat getan Item es ſullen die preger die pregeiſen dem geſworn eiſengraber allnacht verſigelt antwortten Auch ſo ſol ich noch niemants anders ſolh gelt erſaigen prennen noch dheinerley ander geuer damit ſuchen damit die egenant munſs geſwecht wurde wer auch ſach das mich mein vorgenanter genadiger herr mich mit mein geſellen mit der munſs veiern hieſs wann vnd wie offt das in den egenanten drein Jarn beſchech des ſol ich vnd mein geſellen gehorſam vnd willig ſein Ich mag auch dieſelb zeit hie oder anderſwo meinen frumen trachten mit kauffmanſchacz oder andern ſachen alles an ſchaden meinem vorgenanten ge-

nadigen herrn vnd wann dann mein egenanter genadiger herr widerumb münſſen wollde des ſol ich ſein genaden anuerziehen bereit vnd gehorſam ſein wurde dann ſein genad mit andern furſten ainig oder ſelbs zu Rat ein ander munſs pfening oder helbling auf ein ander korn vnd aufzal oder auf das wider ze münſſen des ſol ich ſein genaden auch willig vnd gehorſam ſein vnd im nach geleichen dingen zu ſlegſacz tun vnd geben nach dem als dann ſein genad vnd ich nach gelegenheit derſelben munſs mit ainander ainig wurden. Des zu vrkund gib ich den brief mit meinem aigen Anhanngundem Inſigel vnd mit des erſamen weiſen Jeronimus wendelſtein dieczeit Stat Richter zu paſſaw Darczu gehanngem Inſigel den Ich vleiſſig darumb gepeten habe im vnd allen ſein erben an ſchaden Geben zu paſſawe an vnſer lieben frawn abent zu liechtmeſs nach krifty geburd vierczehenhundert vnd im Acht vnd Dreiſſigiſtenn Jarenn.

CXLVII.

Albrecht von Potendorf erklärt für sich und seinen minderjährigen Neffen Christoph, daſs ihnen auf die Dauer ihres Lebens Bischof Leonhart den hochstiftischen Markt Trebensee, die Dörfer Hausleithen und Gaiſsruck, und alle Güter zu Alberndorf nebst Zubehör überlaſsen habe.

1438. 29 April.

Ich Albrecht von Potendorf Bekenn für mich, auch an ſtat vnd als Gerhab meines lieben Vettern Criſtoffen von Potendorf, hern Kunrats von Potendorf, meins bruder ſeligen Sun der noch nicht vogtpaer iſt, für den ich mich gentzleich hab angenomen vnd für all vnſer erben vnd tun kund offenleich mit dem brief allen den, die In ſehen, oder hörent leſen. Als vns

der Hochwirdig furſt, vnd herr her Leonart Biſchoue ze Paſſawe vnſer gnediger herr, von ſunderr lieb, vnd freuntſchaft auch nutzleicher dienſt willen, ſo wir Im vnd ſeinem Gotzhaws getan haben, vnd auch von ſolchs nachlaſſens vnd begebens wegen, der Sum phenning, darumb vns die hernach benanten Stukh, gult, zehent, vnd guter auf ainen ewigen widerkauf verſchriben ſind geweſen, So ich an ſtat meinſelbs, vnd des benanten kriſtofs von Potendorf meins Vettern, dem vorgenanten vnſerm gnedigen herren von Paſſaw, vnd ſeinen nachkömen gotzhaws, getan habe, nach Rat wiſſen vnd willen ſeines Erwirdigen Capitels ze Paſſaw, auf vnſer bayder lebtäg vnd nicht verrer, in rechts leibgedings weyſe ſein vnd ſeins gotzhaws aigen gut verſchriben vnd ingeantwurtt hat, als dann hernach nemleich an dem brief geſchriben iſt. Item vonerſt den Markht ze Trebenſee, mit ſambt dem haws das darjnn gelegen iſt, vnd den Pawmgarten hinder demſelben haws, vnd alle die Gericht die zu demſelben Markht vnd haws gehörnt, vnd mit merkhten aufgezaiget ſind als hernach geſchriben ſteet. Zum erſten von Trebemſee auf vntz gen Sant Michel an den kar, vntz mitten in die nawfart, vnd twerchs aus vntz gen Abſdorf an den Stain, der do haiſſet der Conradinger, vnd von demſelben Stain der landſtroſſ nach vntz gen Steteldorf, auf die Prukg vnd Gaiſrukg, vnd hauſlewten gehörn auch in das Gericht, vntz an den wendelſtain, vnd dem Pach nach vntz gen Smidach, an das Stainprükgl, vnd auch mitten auf die Nawfart, vnd was alſo ynnerhalb der gemerkh ligt, gehöret alles in das Gericht. Item das vrfar daſelbs vnd alle ſeine gult vnd dienſt, von behawſtem gut auf vberlend, auf Pekhen, auf Fleiſchhakhern, vnd auf dem Gericht daſelbs, vnd acht phunt phenning gewöndleicher Stewr daſelbs zu Trebemſee. Item das dorf zu hawſlewtten mit aller gült vnd dienſt, ſo er da gehabt hat, vnd Sechs phunt phennig ierleicher ſtewr. Item ſein dorf zu Gayſrukh mit aller gült vnd dienſt, ſo er da gehabt hat, vnd funftzehen phunt phening gewöndleicher Stewr, Auch all ſein güter zu Alberndorf, gelegen in Stokherawer pharr, mit aller gült vnd dienſt. Item vier phunt phening gelts gewöndleicher Stewr,

Auch alle Jar ierleich auf dem pharrer vnd kirchen zu Trebemſee, ain mutt waitz vnd ain mutt habern vnd auf dem pharrer vnd kirchen zu hawslewtten ierleichen zwelif mutt waitz vnd zwelf mutt habern, Dartzu ſeinen zehenthoue, baid groſſen vnd klainen, die zu hawſlewtten gelegen ſind, mit allem dem vnd dartzu gehört, vnd da beſunderleich die zehent in gehörnt, als hernach nemleich geſchriben ſtend. Item vonerſt in den groſſen hof gehörnt ze Wolfpayſſing gantzer Zehent, groſſer vnd klainer mynner ain achtail, Aufgenomen ettleich purkrechtekher, daraus hanns Czeller vermaint zehent ze haben, zu Ekkendorf halben zehent, groſſen vnd klainen, zu Gayſrukg halben zehent groſſen vnd klainen zu Seytzeſdorf halben zehent groſſen vnd klain, ze Parſſenprunn halben zehent groſſen vnd klain, So gehörnt in den klainen hof die hernachgeſchriben zehent, zu Potendorf halben zehent groſſen vnd klain. Item zu Cziſterſtorf ganzen Zehent, Aufgenomen des pharrers tail auf ettleichen kirchen, zu Nydernhawtzental halben zehent groſſen vnd klain, zu Smidach ain viertail zehent, groſſen vnd klain, ze obern Zainach groſſen zehent, gantzen vnd im klain ain viertail. Item ze nidern zaynach groſſen zehent gantzen, vnd im klain ain viertail, Aufgenomen zwelif jeuch, darauf vermaint der pharrer zu hawſlewtten zehent ze haben, zu Porttendorf groſſen zehent, gantzen vnd in dem klain ain viertail, zu hayd drew viertail zehent. Item zu Starnwerd halben zehent, groſſen vnd klainen, Zw Strontzendorf drew viertail zehendt groſſen vnd klain, zu Steltzerndorf vnd Furt halben zehent groſſen vnd klain, zu obern ruſpach halben zehent groſſen vnd klain, Aufgenomen Sechſ und fünftzig Jeuch, vnd ettleicher Ekher die in Newn hofstet gehörn, zu Nidernruſpach halben zehent groſſen vnd klain, Aufgenomen drey ſchilling, vnd Aindlef Jeuch akher, die andern lewten zehent geben. Item zu Teuffental halben zehent groſſen vnd klain, ze Steteldorf halben zehent groſſen vnd klain, zu NidernAbſdorf halben zehent groſſen vnd klain. Item daſelbs in den Jeuchen ain viertail Traidzehent. Item zu Sant Michel im dörfflein vnd zu kirchaim halben zehent groſſen vnd klein. Item zum aygen halben zehent im getraid, Aufgenomen des pharrer Akher viertzig

Jeuch, vnd den klain Dorfzehent. Item Sweinphennig, von allen zehenten, dreytzehen phunt vnd Sechſ ſchilling phenning. Auch ſein vnd ſeins gotzhaws weinzehent. Item zum erſten zu hawſlewtten am wagrain von des Wernharts Swenndten weingarten, dem perkh nach ab gen Goltgeben, vntz daz die weingarten abgeent, gantzer zehent vnd ob dem Seytweg gegenwertz von des merchleins weingerten vntz an des Gallen Weingarten gantzer zehent, vnd von des Gallen weingarten vntz an die Spillauben drew tail zehent, vnd von der Spillauben vntz an des Starnwerder weingarten halben zehent, Item zu Obernruſpach halben zehent, Auſgenomen dreiſſig viertail weingarten, dauon die floyten zehent nemen, zu Nidern Ruſpach halben zehent, auſgenomen ain Weinperg. Item auſgenomen zway und czwainczig Jeuch, die des Floyten, des Stokharner, vnd des herſchen ponhalm ſind, Item auzgenomen des von Puchaim Weingarten vnd Sybenundczwainczig Jeuch, die Freyheit vermaint zehaben, Item auzgenomen, ains tails weinzehent, den Hanns der Czeller vermaint zehaben, zu Parſchenprunn halben zehent, zu Strontzendorf, drew viertail zehent, Auſgenomen des Pharrers weingarten acht viertail, ze Stelczerndorf vnd zu furt halben zehent, zu Steteldorf in ſetzen, die vormaln Ekher ſind geweſen, halben zehent, Item zu Nidern Abſtorf in den Setzen den vierden Emer, Item zu Starnwerd von drie weingarten den vierden Emer. Die vorgeſchriben Merkht, Dörffer, gült, gericht, vnd zehent, vnd alles ſo darzu gehöret, nichts daran auzgenomen, als vornemleich geſchriben ſtet, hat vns der vorgenant vnſer gnediger herr von Paſſaw verſchriben, vnd ingeantwurt vnd es iſt auch der obgenant von Paſſaw, vnd ſein nachkömen, der obgenanten Stukh, zehent gült vnd güter, mein vnd meins benanten vettern recht gewern, vnd ſcherm, für all anſprach, als dann der gegenbrief, So wir von In haben nemleich Innhelt. Alſo daz wir dieſelben, den Markht, dörffer, güter, gült, Gericht, vnd zehent, mit allen iren zugehörungen, als er gemeldet iſt, vnſer bayder lebtag vnd nicht verrer Innhaben, nüczen, vnd genieſſen ſullen vnd mugen unuerkumert mit allen nuzen, eeren, vnd rechten, ſo von recht vnd alter

darzu gehörnt, Wann wir aber baid obgenant, Albrecht vnd Kriſtoff, mit tod abgangen ſein, da got lang vor ſey, So ſein die obgenanten Merkht, Dörffer, güter, gült, Gericht vnd zehent mit allen iren zugehörungen, als eeberurt iſt, Im, ſeinen nachkömen, vnd gotzhaws, oder dem Capitel, ob nicht Biſchoue wer, bis an ainen künftigen Biſchof gantz vnd gar ledig vnd los, vnd ſullen In hinhaim geuallen vnd komen an alles gelt, vnd ſullen auch vnſer erben, frewnd oder wer die obgenanten Merkht, Dörffer, güter, gült, gericht, vnd zehent, Innehaben der abtreten, in die widerantwurtten, vnd darjnn kain widerred noch aufzug haben, noch gewinnen, weder mit recht geiſtleichem noch werltleichem, noch an recht, alles getrewleich vnd vngeuerleich, Mit vrkund des briefs, den ich gib, beſigilt für mich vnd meinen obgenanten vettern, kriſtoffen von Potendorf, auch für vnſer erben, mit meinem anhangundem Inſigil, Darzu hab ich fleiſſicleich gebeten, die Edeln herren, mein lieb Sweger vnd frewnd, hern Hannſen von Eberſtorf, Oberſten kamrer in Oſterreich vnd herrn Steffann von hohemberg, daz Si ire Inſigil auch zugezeugnuſs an den brief gehangen haben, doch In vnd iren erben an ſchaden. Der brief iſt geben an Eritag nach Sant Jörgen tag, Doman zalt von kriſti gebürde vierczehen hundert vnd in dem Achtunddreyſſigiſtem Jare.

CXLVIII.

König Albrecht II fodert die Weltgeistlichen im Lande Oesterreich ob und unter der Ens auf, dem Bischof Leonhart die dem alten Herkommen gemäfs jedem neuen Bischofe gebührende Beisteuer zu reichen, welche nur wegen des Hussitenkriegs bisher nicht eingefodert worden sey.

Wien. 1438. 18 May.

Wir Albrecht von gotes gnaden Römischer Kunig zu allen Zeiten Merer des Reichs ze Ungern, Dalmatien, Croatien etc. Kunig, Erwelter Kunig ze Behem, Herczog ze Osterreich, ze Steir, ze Kernden vnd ze Krain, Markgraf ze Merhern, vnd Graf zu Tyrol etc. Embieten den erbern vnsern lieben andechtigen allen pharrern, kaplenen vnd andern priestern, Inn lannd Oesterreich niderhalb vnd ob der Enns gesessen vnd wonhaften, den der brief geczaiget wirdet, vnser gnad vnd alles gut. Vns hat zuerkennen gegeben, der Erwirdig vnser lieber frewnd, Rat vnd fürst herr Lienhart Bischof ze Passaw, wie mit alter vnd lobleicher gwonhait herkomen sey, daz ain yecleich Bischof daselbs in seinem ersten Ingang, ain liebleiche hilff von ew begern, vnd Innemen mag, als sein vordern seligen vncz an In, auch getan vnd Ingenomen haben. Sölich vordrung er aber, von der beswernufs wegen, darinn ir ettleich Jar, sunderleich in dem hussenkrieg gestannden seit, Vncz her gutleich ansteen lassen, vnd ewr gern geschonet hat. Vnd wan er nu mit vil merkleichen geschefften sunderleich von vnser maiestat notdurft wegen, beladen vnd bekumert ist, dadurch sein notdurft vordert, den sachen an lennger auffschub nachczegeen darczu wir auch als herr vnd lanntsfurst in Oesterreich vnsern willen vnd gunst gegeben haben. Emphelhen wir ew vnd begern ernstleich, daz

ir Im von ſolher obgemelter vrſach wegen liepleich hilff tut, als er ew ſelbs darumb ſchreiben, Vnd ſein Anwelt ewr yedem werdent zuerkennen geben, Vnd ew dawider nicht ſeczet in dhainerlay wegen, noch ew in vngehorſam merken oder vinden laſſet. Wan welch dawider teten, das wer ſwerlich wider vns Vnd wolten dann mitſambt Im gedencken, daz ſölich zu gehorſam pracht wurden. Geben ze wienn, an Suntag vor dem heiligen Auffarttag Anno etc. Triceſimo octauo, Vnſer Reiche des Römiſchen vnd ze Vngern etc. in dem Erſten Jare, Vnder vnſerm Inſigel, das wir in vnſerm fürſtentumb Oeſterreich geprauchen.

CXLIX.

König Albrecht II überträgt dem Herzog Ernst von Bayern-München den Sohutz und Schirm über das Hochstift Passau in Abwesenheit des von ihm nach Rom gesandten Bischofs Leonhard.

Wien. 1438. 29 May.

Wir Albrecht von gotes (Gnaden) Romiſcher kunig zu allen zeiten Merer des Richs vnd zu Hungarn, Dalmacien, Croacien etc. kunig, Erwelter kunig zu Beheim vnd Herczog zu Oſterrich, Entbieten dem hochgebornen Ernſten pfalczgrauen bey Ryne vnd Herczogen in Beyern vnſerm lieben Oheim vnd furſten vnſer gnad vnd alles gut hochgeborner lieber Oheim vnd furſte, Als wir yetz den Erwirdigen Lienharten Byſchouen zu Paſſaw, vnſern furſten Rat vnd lieben Andechtigen, in groſſen merklichen geſchefften, die gancze criſtenheit, vnd vnſer kunigrich antreffund zu vnſerm heiligen vater dem pabſt ſchicken, vnd wir In ſein Stift Land vnd Leutt amptleute vnd dienern, in vnſern vnd des Richs ſchucz vnd ſchirme gnediclich genomen haben, als dann das ander vnſer kuniglich brief Im dorubre

gegeben eigentlicher ynnehalten. Alſo wolten wir vngerne vernemen, daz Im ſeinem Stift landen oder leutten ampleuttn oder dienern, in ſolichem ſeinem abweſen eyniger ſchad oder verdrieſse von yemande ſolten zugeczogen werden vnd wann wir vns ſunderlich zuuerſicht vnd true zu dir verſehen, Dorumb ſo empfelhen wir dir denſelben lienharten ſein Stifft land vnd leut amptleute vnd dienere, Begern von dir mit ſunderlichem fliſse, vnd gebieten dir ouch von Romiſcher kuniglicher macht ernſtlich vnd veſticlich mit diſem briefe, daz du von vnſern vnd des Richs wegen, den egenanten lienharten ſein Stifft land vnd leutt Amptleute vnd dienere vor vnrecht vnd gewalt hanthabeſt ſchuczeſt vnd ſchirmeſt vnd nicht geſtatteſt, daz In yemand ſchaden oder hinderniſse zucziche, doran tut vns dein lieb ſunderlich dancknemickeit vnd wolgefallen, vnd wollen auch das gen dir gnediclich erkennen, Geben zu Wyenn am Donerſtag nach ſant vrbani tag, vnſrer Riche etc. in dem erſten Jarn etc.

Ad mandatum domini Regis
Hermannus Hecht.

CL.

Die Gebrüder von Frauenberg zu Haidenburg erklären, wegen der ihrem Vater zuständigen Gülte aus der Maut zu Obernberg und anderer Foderungen durch Bischof Leonhard vollkommen befriedigt worden zu seyn.

Passau. 1438. 10 October.

ICH Chriſtan lienhardt vnd wilhalm gebrüder die frawnberger zu haydenburig Bekennen für vns vnd all vnſer eriben offenlich mit dem briefe Als von ſolicher vordrung vnſers lieben vater hannſen frawnbergers zu haydenburg ſäligen als von der güllt aws der Mawtt zw Obernperig vnd ander ſprüch ſo wir von

deſſelben vnſers vaters wegen zu dem hochwirdigen fürſten und herrn hern leonharten Byſchouen zw Paſſaw vnſerm genädigen herren gehabt haben der wir zu bayderſeytten zu hindergangen vnd auſſprüchen kömen ſein nach Innhaldung der ſprüch brief die zw bayderſeytten geben ſind warden darumb vns auch von demſelben vnſerm genädigen herrn anderthalbhundert vngriſch vnd ducaten guldein oder ſouil gelcz daſür als dann die ſelb zeit gib vnd gäbe iſt hie zw paſſaw auf ſannd Michels tag nechſtuergangen virczehen tag vor oder nach vngeuerdlich geſprochen iſt warden zw Paſſaw in der Stat zu beczalen als dann der ſelb Sprüchbrief aigentlicher Inn helldt das vns der ſelb vnser herre von Paſſaw ſolicher obgenanten Summ der anderthalb hundert guldein zw rechter weyl vnd tzeyt an allen vnsern schaden nach ausweyſung der yetzgenanten Spruchbriefs ausgericht vnd bezalt hat, vnd darauf sagen wir den benanten vnsern Herrn von paſſaw, ſeinen Stifft vnd all ſein nachkömen der egenanten Summe gulden geneczlich quit ledig vnd löſe mit dem brieue Alſo das wir obgenant Chriſtan Lienhart vnd Wilhalm noch all vnſer eriben noch nyemandt anderer von vnſern wegen Nu fürbas zu vnſerm obgenanten herren von Paſſaw ſeiner Stifft noch allen ſeinen nachkömen von Sölicher obgemelten vordrung vnd ſprüche auch von des ſprüchbrieffs vnd der Anderthalb hundert gulden wegen keynerley annſprach nach vordrung nymmer mer haben noch gewinen ſüllen noch wellen in dheinerley weyſen ungeuerlich Vnd des zu einem waren Vrkunde ſo geben wir In den brief vnd Quittumb beſigelten mit vnſer aller dreyer obgenanter Chriſtan leonart vnd wilhalm gebrüder von frawnberg aignen furgedrukchten Inſigeln darunder wir vns all für vns vnd all vnſer eriben verpinden mit vnſern trewn alles das war vnd ſtät zu halden was der brief oben auſweyſſt ane geuerde Geben zw Paſſaw Am freytag nach ſannd dyoniſy tag Anno etc. xxxviii.

CLI.

Spruchbrief wegen eines zwischen Herzog Heinrich von Bayern und Bischof Leonhard streitigen Unterthans, Namens Teysenberger.

1438. 17 und 18 November.

ICH Alban clofner zu Arnſdorff des Hochgeborn fürſten und herrn herrn Heinrichs Pfallenczgrauen bei Rein etc. vnd Herczoge in Bairen meins gnedigen herrn hofmaiſter Bekenne offenlich mit dem brief das ich nach gefchafft meins benanten gnedigen hern ein hofgericht mit den hernachgefchriben feiner gnaden räten auf hewt dato des briefs befeſſen hab das für gericht kome peter fchonſteter zu warenpach vnd bracht für ainen gewaltz brief von dem hochwirdigen fürſten vnd herrn herrn Leonharden Biſchouen zu paſſaw der do lautat vnder mer worten das der benant Biſchoue mein gnediger herre den wirdigen herrn Paulſen von polhaim Tumbroſte zu paſſaw vnd den benanten Schonſteter zu ſeinen Anwälden hinderIm gelaſſen vnd ſein ſachen zu handeln empholhen hiet vnd bracht dabej ein brief fur von dem benanten von polhaim darInn er Im ſein gewalt auch vbergabe vnd bat Im an ſtat vnd als ein anwalt des benanten Biſchouen meins gnedigen herrn fürleger warner vnd anweiſer als ainem fürſten geburt zu erlauben die wurdem Im erlaubt vnd lieſs fürbringen wie der benant Biſchoue ainen burger hiet zu Obernperg den er lennger dann Jar vnd tag daſelbs beſloſſen het genant Teyſenberger den ſelben hett der benant herczog heinrich mein gnediger herre in vancknus nemen laſſen darInne er noch ware vnd begerte ſein genad vndertaniclich in der gutikeit zu bitten das er den benanten burger dem egenanten Biſchoue als den ſeinen volgeen lieſz. Möcht des in der gutikait nit ſein In mit vnſerm rechtlichen ſpruch daran zeweiſen, hiet dann yemants zu Im zeſprechen

das wär ſein genad oder ander die ſeinen oder wer dy waren dem wolt der benante Biſchouc gleiche vnd ſüderliche recht gein Jn ſchaffen vnd ergenn Laſſen Darauff kam herfür der benant mein gnediger herre herczog heinrich etc. vnd begert Im auch fürleger, anweiſer vnd warner zu erlauben, die im erlaubt wurden vnd lieſz antworten wie ſein genad vor guter zeit ein Landtbot getan heet als von Heimlicher heirat wegen vnd begerte das zuuerleſen vnd als das verleſen vnd gehört ward liess ſein genad fürbringen das Landtbot weiſatt lauttar das nymandt zu dem andern heiraten ſolt dann nach frunds rat vnd ander erbergerleut wiſſen vnd willen vnd wer darüber anders heirat tät dem ſolt man Kain gut noch Kain erbſchafft darczu ſchuldig zugeben ſein oder zu volgen laſſen vnd wer das vberfüre es wern frawen oder man die ſolt man darumb an leib vnd gut ſtraffen vnd ganez in ſein vngnad geuallen ſein Alſo hett der benant Teiſenberger ſolh Landtbot vber farn die weil er in ſeiner genaden Lannde geweſen wäre vnd Ee das er hinder den von paſſaw gefaren wäre der wär darnach uil in ſeiner genaden Lannde geweſen ye nit gelait ye nit bis auf die zeit hett es auch nit gelait gehabt do hett in ſein genad vmb ſolh vberfarn in vancknus nemen laſſen vnd getrautt das er das billichen getan hett nach Lautt des benanten Landbots das doch durch rat ſeiner genaden räte vnd gemainer Landſchafft aufganngen vnd alſo gehanndelt vnd gehalten wäre vnd hett auch den vmb ſolhs billichen zu ſtraffen vnd getrauät auch das er dem von paſſaw den nit ſchuldig zu antworten wär nach dem vnd er das vberfarn in ſeiner gnaden lannde vnd ee das er hinder den von paſſaw gefarn wär getan hiet, Darauf der benant Schonſteter, der Teiſenberger wär des von paſſaw Inwäner vnd Hinderſass vnd hett den beſloſſen mit Thur vnd tor lennger dann Jar vnd tag vnd alle rechtlich anſprach vnd wolt auch gern recht von Im ſchaffen vnd ergeen laſſen wer zu Im zu ſprechen hiet, wann doch das nit ſpruch wern darumb er in vancknus homen wäre vnd darumb im zugeſprochen wurde vnd ſeind das nur ſpruch wärn man ſolt im billichen darumb nachfarn vnd den dem von paſſaw lediclich darauf volgen laſſen. Wann er doch ein fürſt

des reichs wäre vnd auch ſein Regalia als ander fürſten vom reich hiet vnd auch des gnediclich von dem haws von Bairen gefreyt wäre vnd von dem benanten meinem gnedigen herrn Herczog Heinrichen etc. beſtätigt darumb im der benante Teiſenberger in obgeſchribener maſs billichen haim geweiſt wurde lediclichen Darauf der egenant mein gnediger herr Herczog Heinrich etc. das wärn nit ſprüche Es wär ein ſtraff, Darumb das er ſein Landbote überfarn hett in ſeinem Lannd darumb getrawät er das er den billichen in vancknus genomen vnd ſtraffen ſolt darumb das er das in ſeiner genaden Lannd getan hett, darumb er auch ſeine Regalia von Reich hiet vnd ſolich ſtraffe ze tun hiet das wär dobei zuuerſteen das die ſeinen zu paſſaw geſtrafft wären vmb ſachen die ſie doſelbs verhandelt hieten So wär auch des von paſſaw lewt in ſeiner genaden lannde wiederumb geſtrafft worden, was ſie darInn verhandelt hieten das gein dem vil mer wär wann er das Landbote in ſeiner genaden Lannde vnd Lanng ee dann er hinder den von paſſaw gefarn wäre vberfarn hett. Auf das der Schonſteter als vor das wärn ſpruch das wär dabej wol zuuerſtenn wer ſtraff ſchuldig wer zu dem müſt man vor ſpruch legen darumb er ſtraff leiden ſolt vnd getrauat ſeind das ſpruch wärn man ſolt in weiſen vnd dem dann nachfarn vnd ſeczt das alles mit mer gleichen worden zum rechten Auf das der benant mein gnediger herre Herczog Heinrich etc. Straff vnd ſpruch wär ferr von einander vnd ſatczt ſein wider rede als oben begriffen iſt mit mer gleichen worten auch zum rechten Auf das fragt ich des rechtens an die räte vnd nach red vnd widerred Seind das Landbote nach rat der räte vnd gemayner Landſchafft geſeczt vnd geboten ſey Vnd nu der Teiſenberger das vberfarn ſol haben vnd darumb in vancknus komen ſey als mein genediger herre Herczog Heinrich fürbringen laſſen hat Haben die Rät zu recht gesprochen, Mug der benannt mein gnediger herre oder die fruntſchafft der frawen die der Teiſenberger genomen hat oder annder lewt zu dem Teiſenberger bringen als recht iſt das er das Landbote vberfarn hab So ſey mein benanter genediger herre Herczog Heinrich etc. den Teiſenberger meinem gnedigen

herrn von paſſaw nit ſchuldig ze antworten vnd müg in vmb ſolichs verhanndeln wol ſtraffen Mocht man aber ſolhs nit hincz dem Teiſſenberger In obgeſchribner maſs bringen ſo ſull mein gnediger herre herczog heinrich etc. meinem gnedigen herrn von paſſaw den lediclich antworten vnd volgen laſſen darnach begert der benant ſchonſteter zufragen wo vnd in welher zeit die weiſung geſchehen ſolt, dowidder der egenant mein gnediger herre herczog heinrich begerte zu fragen wie vnd wen die weiſung geſchehen ſolt vnd getrawät das des vorgefragt vnd vorgenn ſolt Dowider der ſchonſteter das ſein ſolt vorgeen vnd ſaczten das zu recht Auf das haben die zu recht geſprochen wie vnd mit wem die weiſung geſchehen ſull nach Laut der vorgeſprochen vrtail das ſull vorgeen vnd hinnach beſchehen was recht ſey darnach begerte mein gnediger herre lewtrung der ytz geſprochen vrtail wie vnd mit wem er oder die frunde die weiſung thun ſolten dowider der benant Schonſteter nichts redet Alſo fragt ich des rechtens an die räte vnd Seind mein gnediger herre begert nach Lautt der yeczgeſprochen vrteil lewtrung wie vnd mit wem er oder die frunde die weiſung thun ſullen Unhallt (und haelt) die erſt vrtail Innen das ſein genad oder die fründe oder ander lewt die weiſung thun ſullen. Auf das haben die räte geſprochen das ſein genad fürbringen ſull, ob ſein gnad oder die frunde oder wer die weiſung thun wollennd ſull hinnach beſchehen was recht ſey darnach kam her für Criſtoff Ratelkouer vnd ſprach er wolt die weiſung tun dann er wär der frawen leiplicher bruder vnd liefs andingen zum rechten vnd begert nach laut der andern vrtail wie vnd mit wem er die thun ſolt do wider der ſchonſteter feind das ſich nu der Rätelkouer in das recht vnd in die weiſung zetun geben hett So getrawät er Er ſolt die weiſung vor nennen vnd ſaczten das zu recht Auf das haben die räte zu recht geſprochen die weiſung ſull benennt werden vnd hinnach beſchehen was recht ſey Alſo wurden die bidderleut zuder Weiſung benennt die hernach geſchriben ſteen Stepphan vnd Ludwig der Ratelkouer michel gugelmair Hanns Rucher Tywolt Reicker Hartprecht

Sweibrer Ortolff trenbeck darnach liefs der obgenant Criſtoff Rätelkouer furbringen als er nu die weiſung benennt Hett getrawt er das der genug zum rechten wäre vnd begerte vnderweiſung wie er die ſachen mit in weiſen ſolt. Ob aber der weiſung an den bidderleuten nit genug wäre So wolt er doch aber ander lewt vnd ſouil nennen ſolanng bis er der vrteil genug tate darauf der benante Schonſteter Seind ſich Criſtoff Rätelkouer in das recht vnd in die weiſung geben hett vnd das recht die herren nit mer anträffe Sunder die ſelb weiſung den teiſenberger der in vancknus läge angieng, Getrawet er der wurd billichen auf geraumzeit aufzgeben auf borgſchafft ob er die gehaben möcht domit er ſich nach ſeiner nottürft auch vnderreden möcht vnd wurd auch ſeinem weib billichen gelait geben domit ſy zu dem rechten komen möcht ob ſie baid ichs wider die weiſung zu reden oder fürczubringen hetten Wann wol zuuerſteen wäre das das nit billichen wär das man weiſung vnd recht wider ainen gefanngen geen lies der nit gagenwurtig wäre vnd ſich nit verantworten möcht Wann doch nymacz ſolh ſach bass zuucrantworten wais dann der die ſie gehanndelt hat Auf das der Ratelkouer Im hett recht vnd vrtail geben Er ſolt ſein weiſung nennen, das er auch alſo getan hiett vnd begerte als vor vnderweiſung wie er die mit den bidderleuten tun ſolt In maſſen als oben berurt iſt vnd getrauat das recht ſolt für ſich geen vnd nit hinderſich darauf der benant ſchonſteter er getrawat der gefanngen wurd billich aufgeben vnd ſeinem weib gelait in maſſen als vor wann nymands an wiſſen vnrecht ſolt werden vnd ſaczten das mit mer gleichen worten zu recht darauf fragt ich des rechtens an die räte vnd ſeind Criſtoff Rätelkouer nach laut der vodern vrtail die weiſung benennt vnd dabei erczelen laſſen hat, ob der weiſung nit genug wäre das er dann aber ander benennen wolt So lanng bis er der vodern vrtail genug tät vnd nu des von paſſaw anwäld fürbrachten das die weiſung den Teiſenberger an gee der in vänckuus läg getrauten ſie der ſelb wurd billichen aufgeben auf redliche porgſchaft ob er die gehaben möcht zu dem rechten Es wurd auch ſeinem weib billich gelait darczu geben etc. mit mer

baider worten haben die räte zu recht gesprochen das man den teisenberger billichen aufgeben sull, ob er gewisnait gehaben mag auf den rechttag der Im gesetzt wirdet vnd werde darezu seinem weib billich gelait geben zu demselben rechten vnd wider an Ir gewar auf solhes ob sie wider die weisung icht zu reden hetten das sie das dann fürbringen mügeh, desgleichs der benant Ratelkouer sein widerwört vnd das dann zwischen ir beschach was recht sey darnach begert der obgenant schonsteter zu fragen wo vnd in welher tzeit das recht sein solt wann doch das recht vor dem hofgericht wär in welher zeit aber das sein solt des begeret er auch zefragen Also fragt ich des rechtens an die Räte die haben zu recht gesprochen das das recht vor meins herrn gnade vnd seinen räten sein sol in dreien vierczehen und dreien tagen wann in sein genad des in der tzeit rechttag beschaidet wurden aber sein gnad ander sachen irren das er in der zeit nit tag beschaiden möcht So sol doch dem hinnach vngeuerlich wan In sein gnad des tag beschaidet nach gegangen werden darnach begerten baidtail aller geuallen vrtail vrtailsbriue zugeben die in mit recht ertailt wurden Also gib ich den vrtailsbrief dem benanten Schonsteter mit meinem anhangendem Insiegel versigelt mir vnd mein erben anschaden vnd sind das die Räte die recht vnd vrtail gesprochen haben Erasem Preisinger Camermaister Matheus granns hofmaister Oswalt Torringer marschalch Rittere, Lorenz vnd fridrich von wolfstain Caspar Ahaymer vnd Oswalt Mautner Geschehen an Montag vnd Eritag vor sand Elspeten tag Nach Crists geburd vierczehenhundert vnd darnach Im achtt vnd dreissigisten Jare.

CLII.

Synodus basiliensis praecipit quibusdam praelatis ceu commissariis, ut personas seculares regularesque cujuscumque sint dignitatis aut ordinis, ad solutionem subsidii charitativi, episcopo Leonhardo debitam, adigant.

Basileae. 1439. 2 Jan.

Sacrosancta generalis Synodus Basilienſis in spiritu ſancto legitime congregata Vniuerſalem eccleſiam repreſentans Dilectis eccleſie filijs. Celleangelorum etc. etc. Scotorum Wiennenſium Abbatibus et Prepoſito ſancti Floriani ad Sanctum florianum per Prepoſitum ſoliti gubernari Monaſteriorum Patauienſis dioeceſis Salutem et omnipotentis dei benedictionem Congruum quin potius debitum arbitramur ut eccleſiarum potiſsime Cathedralium prelati quos in partem ſolicitudinis paſtoralis euocauit altiſsimus ab inferioribus eccleſiis et perſonis cum opus eſt in ſuis percipiant oportunitatibus releuamen quo uiciſſim et eccleſiarum regimini ſubditorumque tuitioni ualeant efficatius intendere unde illa que propterea rationabiliter proceſſiſſe comperimus uos decet tanto ampliori beniuolentia ſuſcipere quo et prelatos ipſos nobis et Vniuerſali eccleſie magis deuotos comprobamus gratum pro huiuſmodi ingruentibus releuandis incommodis etiam ulteriora illis imperciendo ſuffragia dando ſubleuamen Sane Venerabilis Leonardus Episcopus Patauienſis per cariſsimum eccleſie filium Albertum Romanorum ac Vngarie Boemie Dalmacie Croacie etc. Regem necnon Auſtrie Ducem pro Vniuerſalis eccleſie negotijs ad nos impreſentiarum Ambaſiator deſtinatus exponere curauit quod cum predeceſſores ſui Episcopi Patauienſes qui fuerunt pro tempore in ſue aſſumptionis primordijs ad eccleſiam Patauienſem quamprimum eius bonorum

regiminis et administrationis professionem assecuti fuerant consueuissent iuxta suarum et ipsius ecclesie necessitatum exigentiam a personis ecclesiasticis suarum Ciuitatis et diocesis Patauiensis caritativum subsidium recipere et ipse Episcopus occasione promocionis sue dudum ad dictam ecclesiam auctoritate apostolica facte nullum adhuc huiusmodi subsidium propter guerrarum tunc in ipsis partibus ingruentium discrimina recepisset prospiceretque ecclesiam ipsam cuius Castra Terre possessiones et bona varjis siniſtris euentibus pro magna parte impignorata fuerunt diuersis debitorum seque grauibus expensarum oneribus subiacere, ad que ipsius non sufficerent facultates, Idem Episcopus consuetudini innitendo prefate subsidium huiusmodi sibi racione primordialis ingressus debitum personis predictis auctoritate sua ordinaria imposuit illudque per eos soluendum sub certis modo et forma constituit ac exigi fecit et mandavit Cum autem sicut eadem petitio subiungebat licet in ipsius impositione subsidij major pars Cleri huiusmodi consenserit illudque a plerisque hactenns solutum fuerit tamen nonnulli alij ex clero predicto in imperciendo eidem Episcopo pro premissis oneribus et expensis supportandis subsidio memorato difficultatum caligines ingerere nituntur. Quare pro parte ipsius Episcopi nobis fuit humiliter supplicatum ut eius statui et oportunitatibus super hoc benigne prouidere dignaremur. Nos igitur ad personam ipsius Episcopi quam fide et deuotione preclaris erga nos et ecclesiam vniversalem comprobari cognouimus ut etiam premissis deductis oneribus status illi succedat optatus pios ac sinceros pro merito uirtutum suarum nonimmerito dirigentes affectus quodque inter personas praefatas premissa equo libramine perferantur onera non immerito recensentes, que tanto erunt leuiora quanto fuerint in plures equa diuisione partita ipsius Episcopi in hac parte supplicationibus inclinati huiusmodi quoque per eum factam impositionem ac desuper rite habitos processus harum serie litterarum ratificantes et approbantes discretioni vestre per hec scripta mandamus quatenus uos uel duo aut Vnus uestrum per uos uel alium seu alios faciatis auctoritate nostra eidem Episcopo uel ipsius Procuratori seu procutatoribus eius nomine a

predictis ſecularibus et regularibus perſonis cuiuſcunque dignitatis etiam Abbacialis ſtatus gradus ordinis uel condicionis exiſtant que in huiuſmodi impendendo ſubſidio ut premittitur concurrere non curarunt infra competentem eis per uos ad id prefigendum terminum prefatum ſubſidium prout predeceſſores ipſius ab eis de iure uel conſuetudine petere et exigere conſueuerunt integraliter exhiberi Non obſtantibus quibuſcunque ſtatutis et conſuetudinibus contrarijs nec non priuilegijs indulgentijs et litteris apoſtolicis generalibus uel ſpecialibus quorumcunque tenorum exiſtant eis uel eorum aliquibus communiter uel diuiſim ſub quacunque forma uel expreſsione uerborum conceſſis per que preſentibus non expreſſa uel totaliter non inſerta effectus earum impediri ualeat quomodolibet uel differri et quibus quorumque totis tenoribus de uerbo ad uerbum habenda ſit in preſentibus mencio ſpecialis Seu ſi eiſdem perſonis uel quibuſuis alijs communiter uel diuiſim a dicta ſit ſede indultum quod ſuſpendi uel excommunicari aut ipſorum loca interdici non poſſint per litteras non facientes plenam et expreſſam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiuſmodi mencionem Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo Datum Baſilee iiij Non. Januarij Anno a Natiuitate domini Milleſimoquadringenteſimotreceſimonono.

Jo. Freudenberger.

CLIII.

Peter Schönstetter von Warmpach verpflichtet sich rücksichtlich der Burg Johannstein an der Donau, welche ihm auf seine und seiner drei Söhne Lebensdauer vom Bischof Leonhard eingeräumt wird.

Paſsau. 1439. 19 May.

Ich Peter Schonſteter zu Warmpach vnd wir Eraſm Hector vnd Hanns die Schonſteter gebrueder ſein Sun Bekennen für vns

rad alle seine schuldig und den Schuß von der Hinterthür
nicht gehört haben, sondern seine Frau sagte, sie habe den
Schuß durch den Hausflur und nachher durch die Hausthür
gehört. Der Angeklagte sagte, er habe den Schuß nicht gehört
und vermuthe nicht, daß seine Frau ihn gehört habe, weil
sie sonst seine Verwirrung gemerkt haben würde. Der Ange-
klagte sagte, er habe sich nicht erinnert, daß seine Frau
die Thüre gehört habe, als sie ihm dieß gesagt habe, weil
sie selber bei Vergebung verschiedene Lügen gesagt habe,
und er habe sich nicht erinnert, daß sie ihm gesagt habe,
sie habe den Schuß gehört, weil sie ihm so viele Lügen
gesagt habe, daß er sich nicht erinnere, was sie ihm gesagt
habe; er wisse nicht bestimmt, auch erinnere er sich
nicht, daß sie ihm gesagt habe, sie habe den Schuß gehört,
weil seine Verwirrung ihr aufgefallen sei. Der Angeklagte
sagt, er wisse auch von dem allgemeinen Gerüchte, welches
in der Nachbarschaft über ihn gehe, daß seine Frau ihn
nur auch gesagt habe, weil sie ihm so viele Lügen gesagt habe,
daß sie ihm deßhalb nicht glaube, daß er sich nicht erinnere,
was sie ihm gesagt habe, daß sie ihm gesagt habe, sie habe
geschossen; er habe deßhalb keine Ahnung, daß sie ihm auch
gesagt habe, sie habe den Schuß gehört, weil sie ihm so viele
Lügen gesagt habe, daß sie ihm deßhalb nicht glaube, daß
sie ihm gesagt habe, sie habe den Schuß gehört, weil sie
sonst seine Verwirrung gemerkt haben würde. Der Ange-
klagte sagte, er habe sich nicht erinnert, daß seine Frau
ihm gesagt habe, sie habe den Schuß gehört, weil sie ihm
so viele Lügen gesagt habe, daß sie ihm deßhalb nicht
glaube, daß sie ihm gesagt habe, sie habe den Schuß gehört,
weil sie sonst seine Verwirrung gemerkt haben würde, weil
er sich nicht erinnere, daß seine Frau ihm gesagt habe, sie
habe den Schuß gehört, weil sie ihm so viele Lügen gesagt
habe, daß sie ihm deßhalb nicht glaube, daß sie ihm gesagt
habe, sie habe den Schuß gehört, weil sie sonst seine Ver-
wirrung gemerkt haben würde, weil er sich nicht erinnere,
daß seine Frau ihm gesagt habe, sie habe den Schuß gehört,
weil sie ihm so viele Lügen gesagt habe, daß sie ihm deß-
halb nicht glaube, daß sie ihm gesagt habe, sie habe den
Schuß gehört, weil sie sonst seine Verwirrung gemerkt haben
würde, weil er sich nicht erinnere, daß seine Frau ihm
gesagt habe, sie habe den Schuß gehört, weil sie ihm so
viele Lügen gesagt habe, daß sie ihm deßhalb nicht glaube,
daß sie ihm gesagt habe, sie habe den Schuß gehört, weil
sie sonst seine Verwirrung gemerkt haben würde, weil er

vnd ſein wir angeends von vnſerm leibgeding vnd Rechten derſelben Ir veſſten vnd ir zugehorung ganczlich geuallen Der wir im ſeinen nachkomen oder Capitl ob nicht Biſchoue wern dann vnuerczogenlich abtretten vnd widereinanttwurtten ſullen als palld er ſein nachkomen oder Capitl ob nicht Biſchoue were die mit Irm offen brief an vns aiſchen oder vordern vngeuerlich wann dann wir obgenant Schonſteter all vier mit tod abgangen ſein, ſo iſt dem benanten meinem genadigen herrn von paſſaw vnd ſeinen nachkomen oder Capitl ob nicht Biſchoue were die obgenant veſſt mit allen Irn zugehoren nichts aufgenomen ganczlich ledig vnd los vnd ſullen dann vnſer erben vnd frewnd oder wer die dieczeit ynn hat in der an widerredt vnd all aufczug ledigklichen abtretten vnd einantwurtten getreulich vnd an als geuer Beſchech aber des nicht was dann derſelb vnſer genädiger Herr vnd ſein nachkomen oder Capitl des ſchaden nemen wie der ſchad genant wer den ſullen Si haben auf aller vnſer erben hab vnd gut wo ſie die haben vnd ſich der mit Recht oder an Recht vnderwinnden Als lanng bis Si ſolher ſchäden gancz aufgericht vnd beczallt ſein vngeuerlich Zu warem vrkund der ſach Hab ich obgenanter peter Schonſteter mein Inſigel an den brief gehanngen vnd zu peſſer ſicherheit von mein Selbs vnd der obgenanten meiner Sun wegen an ir ſtat nachdem vnd ſy noch nicht bei iren beſchaiden Jarn vnd in meiner gewaltſam ſein gebeten die Edeln vnd veſſten mein lieben Oheim vnd gut frewnd wilhelmen vnd hannſen von Leymingen vnd Caſparn von Aheim zum Newhaus dacz ſy ire Inſigl an den brief czugeczeugnuss gehanngen haben In vnd irn erben an ſchaden Darunder ich obgenanter peter Schonſteter mich verpinde mich Selbs vnd fur die obgenanten mein Sun all drey vnd all vnſer erben alles das ſtät zehallden vnd zuuol fürn das an dem brief geſchriben ſtet, getreulich ſlechtigklich vnd an alles geuer Geben zu paſſaw am eritag vor dem heiligen pfingſtag Nach kriſty geburd vierczehenhundert vnd in dem Newn vnd dreiſſigiſtenn Jaren.

CLIV.

König Albrecht II erkennt in Klagsachen des Georg Sattelbogen gegen den Bischof Leonhard und die Stadt Passau zu Recht, dafs die Beklagten verbunden seyen, vor ihm oder einem delegirten Reichsfürsten die Sache weiter verhandeln zu lassen.

Ofen. 1439. 16 Juny.

Wir Albrecht von gotes gnaden Romiſcher Kunig zu allenczeiten Merer des Reichs vnd zu Hungern zu Beheim Dalmacien Croacien etc. Kunig vnd Herczog zu Oſterrich, Bekennen vnd tun kunt offenbar mit diſem brieue allen den die In ſehen oder horen leſen. Von ſolicher zuſpruch vnd hanndlung Wegen die vnſer lieber getruer Jorig Satelboger, von ſeinen vnd ſeiner müter wegen meynent zehaben zü dem Erwirdigen leonarten Biſchoff zu Paſſaw vnſerm furſten Rat vnd lieben Andechtigen der Stat zu Paſſaw, vnd ettlichen andern den ſeinen ſolich ſach dann von baiden partheien hinder vns veranlaſſt vnd komen ſein, zü erkennen wo vnd an welchen enden dieſelb ſach ſol verrechtet werden, als dann dieſelben Anlafs clerlicher ynnhallden. Alſo haben wir beiden teilen tag für vns heſchiden, vnd etlich tege erſtrecket bifs vff den leczſten tag der heiligen driualtikeit nechſt vergangen, vff denſelben tag der egenante Jörg von ſeinen vnd ſeiner muter wegen vnd des egenanten Biſchofs vnd der Statt Paſſaw volmechtig An Walden erſchinen ſein Nu haben wir zum rechten nyder geſeczt vnſer furſten Grauen Ritter Knecht vnſer Rate vnd ander erber leute in redlicher zale, für dieſelben dann beide parthien mit vollem gewalt fur getretten vnd nach gewonheit des gerichts furgelegt haben, Was dann yederman notdurfft geweſen iſt, vnd des er

Im rechten gehofft hat zugenieſſen, vnd nach vil red vnd widerrede der wir dann clerlich vnd wol vnderweiſet ſind, vnd nach ſolichen Anlaſſen, die dann von beiden parthieen mechticlich an vns komen ſind, So ſprechen wir zum Rechten mit eynhelligem Rate der die wir zu gericht geſeczt haben, das der egenant Biſchof die Statt Paſſaw vnd ander die ſeinen die in den ſachen gewant ſein und die anlanget, dem egenanten Jorgen vmb ſolich ſein ſprüch vnd verloffen ſach rechtens ſein ſollen, vor vns, als einem Romiſchen kunig, oder ob wir des vnmuſs halben nicht uſzgerichten mochten, vor vnſerm Commiſsario oder Richter der ein furſt, vnd beiden teilen vnuerdechtlich vnd vnarkwonig ſej, derſelb alſdann beiden teilen Recht widerfaren vnd geen laſſen ſol nach gewonheit des heiligen Romiſchen Reichs, Mit vrkunt diſes brieues Verſigelt mit vnſerm kuniglichen Anhangendem Inſigel Geben zü Ofen Nach criſti gepurt Vierczehenhundert Jar, vnd darnach Im Neunvnddreiſſigiſtem Jare. Am nechſten Dienſt tag nach ſant Veits tage Vnſerr Reiche Im andern Jare.

CLV.

Herzog Johannes von Bayern (Sohn des Kaisers Ruprecht) ladet als kaiserlicher Commissarius den Bischof Leonhard und die Bürgermeister von Passau in ihren Streitsachen mit Georg Sattelbogen zu einem Rechtstage nach Lengenfeld.

Amberg. 1439. 27 July.

Wir Johanns Von gots gnaden Pfallenczgraue bey Rein Vnd herczoge in Beiern Embieten dem Erwirdigen ingote Vnnſerm lieben herrn vnd frunde herrn leonharten Biſchof zu Paſſawe Vnd dem Erſamen weiſen vnnſren lieben beſundern Burgermaiſter Richter Rate Vnd gemeyne der State zu Paſſawe vnn-

ſern fruntlichen dinſt, vnd gruſs vnd thun üch zu wiſſen, das vns auf hüte datum diſz briefs ein Commiſſion, oder entpfelhnüfsbriue komen iſt, von dem allerdurchleuchtigiſten vnſerm genedigſten herren dem Römiſchen etc. etc. künige mit ſeinem kuniglichen Inſigel verſigelt, daran Vns ſein gnade ſchreibt, vnd gebeütet, dafs wir üch als ein parthey vnd Jörgen Satelpoger von ſein vnd ſeiner muter wegen als dy andere parthey, auf einen genanten tag für vns vnd vnnſer Rete heiſchen vnd laden ſöllen vnd üwer beider teil, clag, antWurt rede vnd widerede kuntſchafft, vnd wes ire zubeder ſeitt in rechte vermeynt zugenieſſen, verhören vnd darauf gutlichen, oder ob des nit geſein möchte, mit recht vnd urtail entſchaiden ſollen etc. etc. als das deſſelben vnnſers genedigſten herrn des Römiſchen etc. kuniges Commiſſionen aufzweiſet vnd wann wir nu ſeinem kuniglichem gebote billichen gehorſam ſein, So haben wir vns als ein Commiſſarius vnd richter der ſache angenomen vnd beſcheiden üch darauf einen Rechtlichen tag für vns vnd vnnſre Rëte gein Lenngfelt auf mitwoch nach mathei Apoſtoli vnd evangeliſte zu Rechter tagczeit, dohin wir den Satelpoger auch beſchiden haben vnd wellen üch vnd auch dy üwern zu den er auch vermeynt zuſprechen zuhaben dy er vns benennt hat, mit namen Jörgen Aichperger Hannſen Stauffer dy ſelben zeit pfleger auf ſant Jorgen perge vlrichen Ruckhendorffer Ritter Wilhelm Layminger Peter Schonſteter, Wenczla von Fleſchaim Lienharten von Kamer Jörgen Ahaymer vnd vlrichen Rulant geeinander verhören vnd was ir zubederſeitt für vns bringt, vnd darnach gütlichen, oder ob des nit geſein möchte, mit recht vnd vrtail entſchaiden nach Innhalltung vnnſers genedigſten herrn dcſs Romiſchen etc. etc. Kunigs Commiſſion, darumb ſo bleibt nit auſſen, wann wir ye dem Rechten ſeinen gangk allſo laſſzen datum Amberg vnder vnſerm Inſigel an Montag nach ſand Jacobs tag Anno domini Milleſimo Quadringenteſimo Triceſsimo Nono.

CLVI.

Georg von Aichberg erklärt als Vorsitzer des passauischen Hofgerichts, dafs Caspar Nusberger zu Neuen-Nusberg in seinen Klagsachen gegen das Capitel und die Stadt Passau vor den Räthen des Bischofs gemäfs des Anlafsbriefes Recht zu nehmen habe.

Passau. 1442. 8 November.

ICH Jorig von Aichperg des Hochwirdigen furſten vnd herrn hern Leonarten Biſchouen zw Paſſaw meines genedigen herren Marſchalch. Bechenn offenlich mit dem brief. Als ich an hewt durch befelhnuſs vnd anſtat deſſelben meines genedigen herren ſein Hofgerichtt beſass. Kamen fur mich vnd die hernachgeſchriben ſeiner genaden Räte In Recht Die Erwirdigen herren der Tumbprobſt Dechant vnd das Capitl des Tumbs zw Paſſaw vnd prachten da fur durch den Edeln veſſten Vlrichen Kamerawer ze Haitzkouen. Wie das Caſpar Nuſperger Spruch zw In vermaynt zehaben Nw het mein herre von Paſſaw fn einen Rechttag auf geſſtern her beſchaiden gein Caſparn Nuſperger nach Innhalltung eins Anlafs So ſy zubaiderſeitt auf meinen herren von Paſſaw getan hetten Alſo wärn Sy willig Im da auf ſein Spruch zeanttwurtten. Er wär aber hie geweſen vnd nu von dannen geriten vnd ſeind er dann ſolicher ſeiner Anklag vnd zueſprüchen nicht nachkäme. der Sy doch biſher gewartt hettn. So getrawen Sy zum Rechten. Sy wern vnd beliben pillich von dem Nuſperger vmb ſolich ſein zueſprüch hinfür ganntz mueſſig vnd paten darumb zufragen des Rechtens. Darauf fraget ich des Rechtens auf die hernachgeſchriben meins genedigen herren Räte auf ir ayd. Die ertailten aintrechtigklich zu Recht. Der Anlafsbrief darInn Sy ſich zu beiderſeitt veranlafst hetten, vnd der Widerbrief wurden gehört vnd ge-

ſchäch darnach was recht were. Auf das ward der verſigelt Anlaſsbrief gehort vnd Lawttet von wort zw wort alſo.. Wir Leonart von Gotes genaden Biſchoue ze Paſſawe. Bechennen mit dem brief. von ſolicher Spruch vnd vordrung wegen So der Edel Caſpar Nuſperger ze NewnNuſpergk von ettlicher ſeiner diener wegen legtt vnd zehaben vermainet zw den Erſamen In gote vnd vnſern lieben getrewen. dem Dechannt vnd ganntzem Capitl vnſers Stiffts Auch dem Burgermeiſter Richter Rate vnd Burgern gemainklichen vnſerer Stat hie zu Paſſawe Wie es dann darumb vorher bis auf hewt datum des briefs zwiſchen ir geſtallt vnd herchömen iſt. Das dieſelben parthey alle der benanten Sprüch vordrung vnd ſach genntzlich pey vns ſein beliben an verrer dynngen vnd waigrung vngeuerlich. In ſölcher maſſe. das wir In darumb täg für vns vnd vnſer Räte ſullen beſchaiden. Vnd was wir dann auf denſelben tägen zwiſchen ir aller in der gütlikait nicht möchtten gerichtten. das wir danne vnſer Räte nyderſetzen vnd ſy darvmb mit Recht enntſchaiden ſullen. Haben wir vns derſelben ſache vnd hinndergannys vmb der vorgenanten Partheyen fleiſſiger pete willen angenomen. vnd wellen In auch allſo täg darumb für vns vnd vnſer Räte beſchaiden. vnd den ſachen nachgeen als vorgeſchriben ſteet wann wir des mueſſig geſein mügen trewlich vnd angeuerde. Doch in dem allen aufgenomen vnd hinden geſeczt Den Erſamen vnſern lieben Ingote Pawlſen von Polheim vnſern Tumbprobſt vnd die Sprüch So der vorgenant Caſpar Nuſperger zw Im zehaben meynt. Vnd wir obgenant partheye alle Bechennen auch Inkrafft des briefs. das wir das allſo ſtette hallten. vnd dem genntzlich nachkomen wellen trewlich vnd an alles geuerde. Zw vrchund hat vnſer yedwederteil ſein Innſigl zw des obgenanten vnſers genedigen herren von Paſſaw Innſigel an den brief gehanngen. Geben ze Paſſawe an freytag nach der Aindlefftawſent maide tag. Nach Chriſts gepurd viercczehenhundert vnd in dem vier vnd dreyſſigſtem Jaren. Darnach redet verrer Vlrich Chamerawer von meiner herrn wegen vom Capitl alls vor Seind der Nuſperger ſolichem Anlas vnd dem Rechttag ſo Im mein herre von Paſſaw her beſchaiden hett nicht nachkäm

vnd Sy doch da ſtuenden vnd willig weren dem Nuſperger auf ſein zuefprüch zeantwurtten vnd allem dem nachzukömen das der Anlafs Innehielt So hofften Sy zum Rechten das Sy nu ſolicher ſeiner Sprüch vnd vordrung von dem Nuſperger ganntz mueſſig ſein vnd vnkumert darvmb von Im hinfür beleiben ſollten vnd begerten darumb zufragen des Rechtens. Darawf fraget ich des Rechtens auf den ayd an die Räte. die teten ein melldung allſo Sy hetten den Anlas vernomen. darInnen lawtter begriffen wer. das mein herre von Paſſaw ſich der ſach durch baider tail fleiſſiger pete angenomen hette. Vnd ſollt darumb täg für ſich vnd ſein Räte beſchaiden vnd alſdann verſuechen was ſein genad in der gütigkait gerichtten möchtt. Wes aber ſein genad in der gütigkait nicht möchte gerichtten Darumb ſollt er ſeine Räte nyderſetzen etc. Vnd ſprachen darawf zu Recht aintrechtigklichen. mein herrn vom Capitel bäten noch meinen genedigen herren von Paſſaw In zu baiderſeitt noch täg zu ſetzen vnd den ſachen noch nach zugeen nach Innehalt des Anlafs vnd alſdann möchtt yederteil fürbringen wes er in Recht getrawet zugenyeſſen. Des begerten mein herren vomCapitl einen Gerichtzbrief. der ward In mit Recht erkannt zugeben. An dem Rechten ſind geſeſſen vnd haben Recht geſprochen. Die Edeln Veſſten Peter Schonſteter in der Czell. Greiff Mawttner ze Rudemberg. Caſpar Ahaymer zw Obernperg pfleger Hanns Layminger ze Rotenegk. Hanns Frawenberger ze Prunn. Hans Tannberger ze Awroltſmünſter. Hanns Meſſenpekch zw Ortt. Hanns Holczheimer StatRichter. Jacob Giebinger probſt vor Inprukk. Vnd Heinrich Höſchel Mawttner zu Paſſaw. Zw vrchund Hab ich mein Innſigel von Hofgerichtz wegen an den brief gehanngen mir vnd meinen eriben anſchaden. Geben ze Paſſaw an pfincztag vor ſannd Merteinstag. Nach Chriſti gepurde vierczehen Hundert vnd In dem Zway vnd vierczigiſtem Jaren.

CLVII.

Theilbrief der Gebrüder Caspar und Hans Chraft zu Marsbach in Betreff der Burg Marsbach mit allen dazu gehörigen Besitzungen.

1443. 27 April.

ICH Caſpar vnd Hanns gebrüder die Chrafften zu Marſpach Bekennen vnd tuen kund offenlich mit dem brief für vns vnd all vnſer eriben Das wir Wolbedachtleich Recht vnd redleich zu den zeiten do wir es mit recht wol getuen mochten aintrachtigkleich mit guten vnſerm willen vber ain komen ſein vnd trewleich mit einander getailt haben alles das guet wie das genant iſt nichts auſgenomen ſunder alles hie Inn beſloſſen das vns vnſer Lieber vater Stephan Chraft ſäliger Hinder ſein laſſen vnd mit tailung von vnſern miteriben an vnd geeribt vnd geuallen iſt ze ſtunden vnderwunden zu ſeiner nucz vnd gewer als das yedem hernach geſchriben iſt... Item von erſt mir Hanns Chraft alls dem Jungern an dem Geſloſs Marſpach genallen In dem awſſern Haws der halb Turn da ich yetz Inn lig vnd der Ergker da yetz der Phiſter Inn ligt, vnd das Ort von dem awſſern turn vntz an meinen halben turn, Der Chaſten da yetz Habern Inn ligt So geuellt mir Caſparn Craft in dem awſſern haws der Ergker auf dem Tor, Der Kaſſten da yetz Korn Innligt, das chlain Kämerl darunder, den Roſſtal haben wir miteinander vnczt wir mer laſſen ainen machen... Item ſo geuellt mir hanns In dem Inndern haws das anczichunt Tor vnd die Kamer vnder der Torſtuben daſelbs, Vnd mir Caſparn die Torſtuben darauf vnd das aychen Tor daſelbs vnd das Zymer auf dem Tor vnd ſüllen denſelben Torwärttel paid aufrichten ſeins ſolts... Item ſo geuellt mir Hanns die Stuben vnd Kamer vnd das Zymer alles oben darauf vntz an die Capellen der Indriſt Keller vnd die Chamer darauf haben wir miteinander, die ain Melkamer gegen

derſelben Kamer vber vnd die Mül mit dem Rad vnd die Protkamer ob dem gewelbten Keller, Die ain gefftkamer vnd die chlain Kamer doran gegen der Tuenaw. Auf der obern wer das Ort gegen der Tuenaw mit den zwain Kämern Item ſo geuellt mir Caſparn die Hintter ſtuben vnd Kamer vnd die eyſnein Kamer darauf. Item die Kamer da die Rueſhaimerin Innligt vnd die Kamer gegen derſelben Kamer vber, dartzue die gefftkamer vnd das Kämerl doran Auf der wer das Ort gegen dem Perig da die gefftkamer auch engegen ligt. Item der gewelbt Keler, die melkamer gegen dem gewelb heraws vnd die Protkamer auf dem gewelb, vnd die mül mit der wag.... Item den Turn ſullen wir paid mit der huet Innhaben vnd pewarn.. Item die groſsſtuben den mittern Keller ſullen wir miteinander haben. Item Phiſſter Chuchel vnd das Kämerl daran haben wir auch mit einander vntz wir mer laſſen machen das es yeder mug beſunder haben. Darnach iſt mir Hanns geuallen, Von erſt ain guet am Hof ein Item das guet zu dem Dorff da dieczeit Jörig auf geſeſſen iſt. Item zwo Hofstet daſelbs da dieczeit Pokon vnd Pokchänderl auf geſeſſen ſein. Das guet zu Ahornperg da dieczeit der Oertl auf geſeſſen iſt. Item das guet zu Liechtenegk. Item das guet zu Krönlarn da dieczeit Wernczler auf geſeſſen iſt. Item das guet zu Chunratzdorf da dietzeit der Tömel auf geſeſſen iſt. Item das guet zu Mayring da dieczeit der Vll auf geſeſſen iſt. Item das guet zu Eberhartzdorff da dieczeit Lannſing auf geſeſſen iſt. Item das guet zu Wulden da dieczeit der Hennſel auf geſeſſen iſt. Item das gut in dem Schrötentopel da dieczeit der Jörg auf geſeſſen iſt. Item das guet zu Hag da yetz der Pauls auf geſeſſen iſt. Das guet in der Horaw da dieczeit Wierthännſel auf geſeſſen iſt. Item zwo Hofſtet daſelbs da yetz der Peter Pumpperl vnd der Jung Pökon auf geſeſſen ſein. Item das guet zu Engelmanſtorf da dieczeit Schechel vnd ſfridel auf geſeſſen ſein. Item das guet daſelbs da dieczeit Ull im Prunn auf geſeſſen iſt. Item das gut zu Inndernhart, da dieczeit Heinſel auf geſeſſen iſt. Item zway güter zu Stuffurn. Item das guet zu Huntſelling da dieczeit Wernhart auf geſeſſen iſt. Item ain gut daſelbs da diczeit der Michel auf geſeſſen iſt. Item das gut zu Wiezlein-

ſtorff da dieczeit der Streibel auf geſeſſen iſt. So iſt mir auch geuallen von den gütern So vnſer benanter vater ſäliger von dem Starhenberg gechaufft het Von erſt das guet zu Egk da dieczeit der Taman auf geſeſſen iſt. Item das guet zu Oed da dieczeit der ffridel auf geſeſſen iſt, Das guet in der Zell da dieczeit der Chünczel auf geſeſſen iſt. Das guet daſelbs da dieczeit der Paſler auf geſeſſen iſt. Auch das guet daſelbs da dieczeit der Humel auf geſeſſen iſt. So geuellt mir aus der Mawtt zu Paſſaw von den zwain hundert pfunten Sechs vnd Sechczigk pfunt pfening fünf ſchilling vnd zehen pfening. Darnach iſt mir Caſparn Chrafft geuallen das guet zu Sweigkerſtorff da diczeit Thömel vnd Liendel auf geſeſſen ſein. Das guet zum Dorff da diczeit der Prunner auf geſeſſen iſt vnd die Hofſtat daſelbs da dieczeit der aynawgk Hennſel auf geſeſſen iſt vnd das Müllehen darczue da diczeit Tömel leb auf geſeſſen iſt. Das guet zu Ahornperg da dieczeit der Wagner auf geſeſſen iſt. Item zway halbe güter daſelbs da dieczeit der Pawman vnd Vll auf geſeſſen ſein. Das guet zu Ramorſöd, Das güt zu Wiczleinſtorf da dieczeit Aennderl auf geſeſſen iſt Item ain Guet daſelbs da diczeit Jäkel auf geſeſſen iſt. Item das güt zu Mayring da dieczeit der Peter aufgeſeſſen iſt. Das gut zu Eberhartzdorff da dieczeit der michel auf geſeſſen, Item das gut zu Wulden da diczeit der Tömel auf geſeſſen iſt, Das guet daſelbs da diczeit der Wernczel auf geſeſſen iſt, Das guet zu Spilleytten da diczeit Hennſel vnd Pramer auf geſeſſen ſein, Item das Oed gut auf dem Hochlein, Die Mül an dem Chling, Item die Hofſtat zu Inndern Hard, Item das guet zu Engelmanſtorf da dieczeit der Hiebinger auf geſeſſen iſt. Item ayn Hofſtat daſelbs da dieczeit der Annderl auf geſeſſen iſt, Item das güt an der Pirchen da dieczeit der Lipp auf geſeſſen iſt, Das guet zu Huntſelling da dieczeit der Peter auf geſeſſen iſt, Das guet daſelbs da dieczeit Jörig auf geſeſſen iſt, Das guet in der Roſenaw da dieczeit der Roſenawer auf geſeſſen iſt, Dreyſſigk pfening von ainem garten von dem Jorigen vom Dorff, So iſt mir auch geuallen von den gutern, So vnſer benanter vater ſaliger von dem von Starhen-

berg kaufft hat, Von erſt das Guet zu Egk da dieczeit Jörig mawrer auf geſeſſen iſt. Das gut daſelbs da dieczeit der Jorig Wagner aufgeſeſſen iſt, Das guet zu Oed da dieczeit der Schueſter auf geſeſſen iſt Item ein guet in der Zell vnder Marſpach da yeczund der Jorig auf geſeſſen iſt, Das gut daſelbs da der Durchenwalt auf geſeſſen iſt. Auch ain guet daſelbs darauf der Prichenburf geſeſſen iſt. So geuellt mir aws der Mawtt zu Paſſaw von den zwain Hundert pfunten Sechs vnd Sechczigk pfunt pfenig fünf ſchilling vnd zehen pfenig Item es ſol yeder zwen wachter aufrichten die Zil Sumer vnd Wintter. Item alle Hauſwer ſol bey dem Geſloſs beleiben vnd yedem zu ſeinen notturften gelihen werden Dann was von grünten zu dem Turn vnd Törren gehört ſol dabey beleiben Im pawhof ſol yeder ſeinen drittail haben vnd aufgezaigtt werden Gib meinem brueder Hannſen Hewr Samkorn vnd Samhabern Item alle Manſchaft leicht der Ellter, was dauon geuellt gee auf drey tail Ging icht zerung darauf da geb yeder ſeinen drittail dar Item vogt Habern Chunigſtewr In obgeſchribner maſs mit Innemen vnd darlegen Item es ſol yedem ſein drittail aws der Mawt zu Paſſaw werden vnd yeder den Mautter beſunder quitten Item es ſol yeder zu tägleicher huet drey gerayſig geſellen haben, Item es ſol yeder ſeinen drittail an dem Geſloss Marſpach allenthalben haben mit paw pewarn wo des not iſt. Item ob vnſer ainer Guet oder grünt mit kauff dinſten oder wie ſich das gäb in ſein gewaltſam prächt, ſol im vnd ſeinen eriben nachuolgen an geuer Ob vnſer ainer geuangen oder In geltſchuld käm, wie ſich das füget da got vor ſey Das ſol dem andern prueder vnd ſeinen eriben an ſchaden ſein. Doch alſo wer verkümern müſet Es wär an dem Geſloſs oder ander ſein guet, das ſol er ſeinen prüder an pieten vnd zu kauffen geben. Wer aber das er nicht kauffen wolt oder möcht So mag er ſein guet wol verkauffen vnd geben wem er wil an des andern prueder vnd ſeiner eriben Irrung vnd hindernuſſe angeuer. Die obgenanten güter vnd gult Sunder das Geſloſs Marſpach mit ſeinen aufgeczaigtten gemächen ſol vnſer yeder ſeinen tail alls oben verſchriben iſt von dem tag hewt als der brief geben iſt Inn-

haben Er vnd ſein eriben ſtifften vnd enſtifften ſchaffen vnd machen Nüczen vnd nyeſſen nach allen ſeinen notturften vnd fügſamkaiten an vns vnd vnſerer eriben auch an mänigklcichs einſprechen widerrede vnd Hindernüſſe Doch auſgenommen was wir vor aws den obgenanten güter vnd Stukchen verkaufft hieten das ſol denſelben kaufbrieſen vnd vrkunden an vnſerer tailung vnd verſchreibung an ſchaden ſein vngeuerleich Es ſol auch ain tail noch ir eriben In des andern hab vnd guet wie das genant iſt nichts nicht auſgenomen fürbas nichtz mer zuſprechen vordrung noch rechtens haben in chainerlay weiſe angeuer Vnd was wir oder vnſer eriben oder yemand ander von vnſern wegen wider das alles als oben begriffen iſt Kriegen oder rechten wolten Es wär vnſer ainer oder mer derſelb hat das an dem erſten furbringen an aller ſtat verlorn. Vnd diſer tail recht gewungen vnd erlangt vngeuerlich.. Mit vrkund des brieffs den wir daruber geben mit vnſerer paider gebrüder Caſparn vnd Hannſen die Chraften Anhangunden Inſigeln für vns vnd all vnſer eriben. Vnd zu ainer peſſern ſicherhait mit der Edeln weiſen Dankchwarten Herleinſperger vnſers lieben Swager vnd Chollmann des Oberhaimer zu Valkchenſtain anhangunden Inſigeln die Sy Czu geczeugnüſs durch vnſererer vleiſſiger gepet willen an den brief gehangen habent Doch In allen iren eriben vnd Inſigeln anſchaden Darunder wir vns obgenanter Caſpar vnd Hanns mitſambt vnſern Inſigeln vnd trewn für vns vnd all vnſer eriben verpinden alles das war vnd ſtät zu hallten was an dem brief begriffen vnd verſchriben iſt an geuer. Der brief iſt geben nach Chriſti gepurde vierczehenhundert vnd darnach In den drew vnd vierczigiſten Jarn an Sambſtag nach ſand Jörgen tag des Heiligen Ritter.

CLVIII.

Steuerfreiheit des Wolfpaissinger Hofes.

Wien. 1443. 31 May.

Wir Leonart von gotes gnaden Bifchoue ze Paffaw. Bekennen für vns vnd vnser Nachkömen offentleich mit dem brief Daz wir haben gemerckt vnd angefehen die getrewn vnd fleizzigen dienft die vns vnser getrewr Peter Garhaimer vnser diener lanngczeit getan hat gegenwurticleich tut vnd noch hinfur tun fol Vnd haben Im dadurch Auch von fundern gnaden vnd gunft die wir zu Im haben die funder gnad getan Vnd tun auch wiffentleich mit dem brief daz Er fein lebteg yecz vnd hinfür zu kunftigen zeiten von dem hof zu Wolfpayffing gelegen vnd feinen zugehorungen den wir Im vormaln, nach Lautt vnfer fundrer brief gegeben haben, dhainerlay Stewr Robat noch anderlay vordrung wie die genant ift, die wir oder vnser Ambtleüt auf vnser leut vnd guter gelegt vnd geflagen haben oder furbazzer legen vnd flachen werden nicht fchuldig noch phlichtig funder dauor frey vnd ledig fein fol aufgenomen was weg vnd Steg beruret darin fol er mitleiden mit andern vnfern leuten feiner nachgebaurn nach pilleichen vnd gleichen dingen vngeuerlich. Dauon gebieten wir veſticleich allen vnfern Ambtleuten gegenwurtigen vnd kunftigen vnd wellen daz Si den egenanten Garheimer bei folchen vnfern gnaden beleiben laffen vnd dawider nicht befwern in dhain weis Das ift vnser will vnd maynung. Mit vrkund des briefs Geben ze Wiena an fand Petronellen tag. Nach Krifti gepurd Vierczehenhundert vnd Im drew vnd vierczigiften Jarn.

CLIX.

König Friedrich III befiehlt den Bürgermeistern von Wien, Kornneuburg und Klosterneuburg in Streitsachen zwischen Bischof Leonhard und Leutold von Stubenberg, wegen einer Insel in der Donau bei Fischamünde, Sachverständige abzuordnen.

Wien. 1443. 15 July.

Wir Fridreich von gots gnaden Römischer Kunig, zu allen zeiten merer des Reichs, Hertzog ze Osterreich, ze Steir, ze Kernden vnd ze krain, Graue ze Tirol etc. Embieten den erbern weisen vnd vnsern lieben getrewn, den Burgermaister, Richtern, vnd Reten, ze Wienn, ze Korn Newnburg vnd ze Kloster Newnburg, vnser gnad vnd alles gut. Als ettlich zwitracht sind, zwischen dem Erwirdigen Lienhartten, Bischouen ze Passaw vnserm fürsten, Rat vnd lieben andechtigen an ainem tail vnd vnserm lieben getrewn leutolten von Stubenberg an dem andern von ains grunts wegen in der Tunaw ze Vischenmund. Emphelhen wir ew vnd wellen ernstleich, Daz ir ewr wasserleut, in ain Beschaw vnd Kuntschafft Desselben grunts auf sant Bertlinestag schirstkunftigen an uertziehen schikht, darzu Dieselben der von passaw vnd der von Stubenberg die iren auch schikhen werden vnd In emphehlhet, sich Darin ze eruaren, vnd fleis zetun. ob Si Dieselben tail gutleich Darumb mochten vberain bringen, Mechtt des aber nicht gesein, wie Si dann Die sachen ervinnden vnd ervaren, Daz Si vns Das verkunden damit wir verrer darinn wissen ze schaffen, Daran tut Ir gentzleich vnser maynung. Geben ze Wienn, an Montag nach sant Margreten tag Anno etc. XLIII vnsers Reichs im vierden Jar.

CLX.

Graf Heinrich von Ortenburg verkauft seine Besitzungen zu Oberhaselbach, Gerichts Vilshofen, an Peter Galsberger, Pfleger des h. Geist-Spitals zu Passau.

1444. 11 Januar.

Wir Heinrich Grafe zu Orttemberig. Bekennen für vns vnd vnser Gemähel, all vnser eriben vnd Nachkömen offenlich mit dem brief, Das wir veraintlich mit gütem willen gar bedechtlich nach freunds Rate vnd anderer Erberleut weisung, zu der zeit da wir es wolgetun, mochtten vnd Recht gehabt haben zuhandelen, Vnnsre Zway Gütter zu Obernhaselpach, dient yedes Järlich zwey pfunt pfennig, lanndes werung, yedes ain Semel, oder zwaintzig pfening, yedes Sechtzig ayr yedes vier huner vnd yeds zwen käs in Teuffenpecker pfarre vnd in Vilshouer gericht, alles mit, seiner zugehörung, Es sey zuhaus hof holcz velde waid wismad, vnd wasser, besucht vnd vnbesucht nichtz dauon aufgenomen, haben wir Recht vnd redlichen zu ainem durchflechtten Ewigen kauff verchaufft vnd zukauffen geben als kaufs vnd Lannds Recht ist. Dem Ersamen weysen Petern Galsperiger pfleger der Stifft zum heiligen geist zu Passau, seiner hauffraun allen sein eriben vnd nachkömen, Vmb ain solich Sum gelcz, Der wir von in zurechtter weil anschaden aufgericht sein nach vnsern benügen... Darauf haben wir in die vorgenanten zway gütter vnd gült zu Obernhaselpach mit allertzugehörung, willigklich vbergeben vnd eingeantwurtt aus vnserer nutz vnd gewer in die Irn, vnd vertzeihen vns auch der an allerstat gar vnd genntzlich inkraft des briefs, So das wir obgenant Graf Hainrich, all vnser eriben vnd Nachkomen, noch niemant anndrer von vnsern wegen yecz noch hinfur Ewigklich

darnach noch darauf dhein zuuerſicht Recht anſprach noch vordrung nymmermer haben noch gewynnen ſullen vnd Enmugen weder mit geiſtlichem vnd wertlichem Rechten noch ſunſt in dheiner weys angeuer. Es mag auch der obgenant Peter Galſperiger ſein hauſſrau all ſein Eriben vnd Nachkömen mit den vorgenanten zwain Güttern vnd gulten zu Obernhaſelpach allertzugehörung, Nu fürbas allen irn nutz vnd frumen wol hanndelen vnd ſuchen nach irer notturft vnd fugſamchait wie oder wes Sy verlufft, ſelbs Innhaben hinlaſſen paun nutzen nieſſen verſetzen verchauffen ſchaffen machen vnd geben wie wann oder wem Sy wellen. an vnnser vnd menigklichs von vnſern wegen Irrung vnd einſprechen. Wir ſullen vnd wellen auch der vorgenanten, zwayer Gütter vnd gülten zu Obernhaſlpach allertzugehörung ir Recht gewer Scherm verſprecher vnd fürſtant ſein für allen irſal vnd Rechtliche anſprach alſofft in des notbeſchicht mit dem Rechten als dann des lanndez herrſchaft vnd gerichtz darInn ſy ligen Recht iſt angeuer. Gieng in aber an der Gewerſchaft des benanten kauffs allertzugehörung icht ab wie ſich das fügtte. dieſelben abgenng vnd ſcheden ſullen vnd wellen wir In auftragen vnd Richtig machen an allen irn ſchaden. Tetten wir des nicht zu welicherlay ſcheden Sy dez kemen, wie die genant wurden dhein aufgenomen. Die ſullen Sy vormenigklich haben vnd bekomen zu vns vnſern eriben vnd treun. vnd auf aller vnnser hab vnd gut vngeuerlich. Vnd ob fürbaz icht brief oder vrchunt herfür kemen. wie oder von wem ſich daz fügtte, die ſullen in an irm benanten kauff allertzugehörung dhein ſchaden machen noch bringen wider den gegenwürtigen brief. Vnd daz in oder wer den brief mit Irm güten willen Innhat oder fürbringt, daz alles ſtet vnd vntzerprochen beleibe. Darüber zu ainem ſtetten vrchunt, geben wir den brief beſiglten mit vnſers vorgenanten Graf Hainrichs aigem anhengendem Inſigl. Vnd zu mererer getzeugnüſſe mit des Wolgeborrnen vnſers lieben Vettern Alramen Grafen zu Ortemberig vnd pfleger auf ſannd Jörigenperig ob Paſſau dartzu gehangem Inſigl der daz von vnſrer pet wegen daran gehangen hat, im vnd ſein eriben anſchaden. Vnd verpinden vns darunder mit vnſern treun. für

vns vnſer Gemahl all vnſer eriben vnd Nachkömen ſtettigklich angeuer. Geſchehen an Sambtztag nach der heiliger dreyer kunig tag Nach Kriſts gepurt viertzehenhundert vnd im Viervnd-Viertzigiſtem Jarn.

CLXI.

Graf Ulrich von Ortenburg beurkundet die in Betreff eines Theils des Guts zu Haselbach zwischen den Zechleuten und der Pfarrgemeinde, dann der Margaretha Wernhart getroffene Uebereinkunft.

1445. 30 Januar.

Wir vlrich Graue zu Ortembergk von gottes genaden Tumprobſt des Tumbs zu Paſſaue vnd dietzeit verweser vnd Innhaber des Allmuſenambbts daſelbs Bekennen mit dem offenn brief vnd tun kund allermänigklich den er fürkumbt. Das vor vnnser veriehen vnd bekannt hat Margreth Wernharts in der Newſtift Hauffraw für ſich vnd für alle ir eriben vnd nachkömen wie das Si nach frewnds Rate vnd annder Erbergerleut weiſung. Sunder mit vnnser Hanntgunſt vnd willn. Vmb alle ir erbſchaft zueſprüch vnd vordrung So ſi von wegen des gutz gelegn zu Haſlbach In Enntzenkircker pharr vnd in Schardinger herſchaft, vmb ain halben fünftail deſſelben gutz gegen den Zechleuten vnd pharrmenig zu Enntzenkirchen vnd gegen Erharten Aechtter buriger zu paſſaue vnd Margrethen ſeiner Hauffrawn. Auch vmb ain halben fünnftail des egenanten Gutz allertzugehorung Zuſprechen gehabt haben. Darumb danne von In der obgenanten Margrethen Wernharts in der Newſtift Hauffraw ain Sum gelts der Si wol benügtt hat geſprochen vnd geteidingt, vnd zu rechtter weil anſchaden enntricht iſt. Darauf hat ſich dieſelb Margreth der obgenanten baider halbn fünftail des egenanten gutz zu Haſlpach allertzugehorung mit diſem gegenwürttigen brief vor vnnser genntzlich vertzigen Inſolcher mainung das Margreth

Wernharts in der Newſtift Hauffraw kein ir eriben nachkömen noch annder yemants von irn wegen. yetzo noch hinfür ewigklich auf die egenanten baid halb fünftail. des obgenanten Gutz zu Haſibach allertzugehörung noch darnach keinerlai znuerſicht Erbſchaft gerechtigkait anſprach noch vordrung. nymermer haben noch nicht gewynnen füllenn enmügen noch enwellen. Weder mit Recht noch anrecht noch funſt in kainerlai weis angeuerde. Alſo das die benanten Zechleut vnd pharmenig vnd alle ir nachkömen zu Enntzenkirchen mit irem halben fünftail des obgenanten Gutz Vnd auch deſgleichs Erhart Aechtter Margreth ſein Hauffraw, vnd alle ir baider eribenn mit dem obgeſchriben irm halben funftail deſſelben gutz allertzugehorung. Allen irn nutz vnd frümen Wol hanndeln vnd ſchicken füllen vnd mügen. Selbs Innhaben nützen nieſſen verſetzen verkauffen vnd geben. Wie vnd wem Si welln vngeuerlich. Darauf hat Erhart Aechtter puriger zu paſſaue. vnd Margreth ſein Hauffraw obgenant für ſich vnd für alle ir eriben vnd nachkömen vor vnnser veriehen vnd bekannt. Wie das Si mit veraintem muet guetem willen gar bedächttlich nach Erbergerleut Rate vnd weiſung. mit vnnser Hanntgunſt vnd willenn. Sunder auch zu der Zeit. Do ſi des macht vnd gut Recht gehabt haben zuthun. vnd nach ſolchem Zuſteen So in der obgenant halb fünftail. des benanten Gutz zu Haſibach allertzugehorung zuegeſchribn In maſs als obenn In dem gegennwurttigen brief gemelt iſt. denſelben irn halben fünftail mitſambt ainem gantzen funftail des obgenanten Gutz zu Haſipach allertzugehorung den obgeſchriben Zechleüten vnd pharrmenig zu Enntzenkirchen vnd allen irn nachkömen. wiſſentlich inkraft des gegenwürttigen briefs. zu ainem durchflechtem Ewign ganntzen ſtäten kauff zukauffen gegeben. vmb ain Summ gelltz der danne Erhart Aechtter Margreth ſein Hauffraw von den Zechleuten vnd pharrmenig obgenant zu rechter weil anſchaden ganntz aufgericht vnd betzalt ſein nach allem irm Wolbenügen, Darauf haben Si denſelben Zechleüten vnd pharmenig den benanten anderthalben fünftail. des Gutz zu Haſibach allertzugehorung zuſambt irm vordern halben funftail vor

vnnser willigklich vbergeben vnd eingeanntwürtt vnd ſich des inkraft des briefs vertzigen. Inſolicher beſchaiden. Das Erhart Aechtter Margreth ſein Hauffraw. kain ir eriben nachkömen noch annder yemants von irn wegen yetzo noch füran ewigklich auf den obgeſchriben irn verkaufften anderthalben fünftail noch darnach keinerlai Zuuerſicht Recht anſprach noch vordrung nymmermer haben noch nicht gewynnen füllen enmugen noch enwellen weder mit Recht noch anrecht, noch funſt in kainerlay weis angeuerde. Inſölcher mainung das die Zechleut vnd pharmening zu Enntzenkirchen vnd alle ir nachkömen Nu fürbaser mit den benanten anderthalbn gekaufften fünftail mitſambt irm halbem fünftail. So in von der obgemelten Margreten Wernharts in der Newſtift Hauffraw in mafs So vorgeſchriben vbergegeben vnd vertzigen iſt. Der benanten kirchen zu Enntzenkirchen. Nutz vnd frumen wol hanndln vnd ſchicken Innhaben Nützen nieſſen An Margreten In der Newſtift Erharten des Aechtter Margrethen ſeiner Hauffrawn Aller irer eriben vnd nachhömen vnd an allermänigklichs von irn wegen Irrung vnd einſprechen. Doch nichtz noch keinerlai dauon ſmelen Rainen empfrömden verſetzen noch verkauffen annders dann mit vnnser vnd vnnser nachkömen, Innhaber des Allmuſenambbts Hanntgunſt vnd willen Täten Si es darüber So hiet es kein kraft, vnd wär auch nicht ſtät kains wegs vngeuerlich. Mit Vrkund des briefs beſigelt Vnnder vnnſerm Graf Vlrichs aigem Anhanngundem Inſigl, Darumbe vns die obgenanten Margreth Wernharts in der Newſtift Hauffraw. Erhart Aechtter vnd Margreth ſein Hauffraw diemütigklich mit fleifs gebeten Sunder ſich alle drew als Si yetzo mit namen benennet ſein vnuerſchaidenlich zueinander mit irer trewen in aides weis für ſich alle ir eriben vnd nachkömen verpunden vnd alles das war vnd ſtät zuhallden was der brief allenthalbn Innhellt vnd aufweiſt. getrewlich war vnd ſtät zuhallden gelobtt vnd verſprochen haben angeuerde. Doch vnns vnnſerm Inſigl. Auch allen vnnſern nachkömen Innhaber des benanten Allmuſenambts an deſſelben Almuſenambts gülten grünten gerechtigkaiten vnd vordrungen gar vnentgolten vnd anſchaden. Der ſach Teydinger vnd der gebete vmb vnnser

Inſigl ſind zewgen. Die Erbern weiſen Jorig Streytwitz Thaman Seyblſtorffer Greiörig Stubner Hanns Plannck Hanns Haſſlawer fleiſchhacker Hanns Grünperiger Ambtmann Stephan Haitzinger vlrich lehner Hanns Mätzinger. Vnd mer Erbergerleutt. Geſchehen an Sambſtag vor vnnser lieben frawen Liechttmeſs tage Nach Criſtj vnnſers liebenn Herren geburde Viertzehenhundert Jar vnd darnach In dem fünf vnd viertzigiſtem Jare.

CLXII.

Sigmund von Eberstorf und Rüdiger von Starhemberg vermitteln die Zwistigkeiten zwischen Bischof Leonhard und den Partzern und Talheimern wegen des Gerichts und des Kastenamts Schwabdorf.

Wien. 1445. 21 May.

Vermerkcht Die beredung. So ich Sigmund von Eberſtorf obriſter Kamrer vnd Ich Ruediger von Starhemberg Lanndmarſchalh In Oſterreich getan haben, von der ſpruch vnd vordrung wegen, So geweſen ſind zwiſchen dem Hochwirdigen fürſten vnd Herrn Hern Leonarten Biſchoffen zu Paſſaw an ainem tail vnd Kriſtoffen Des Partzer an ſtat ſein ſelbs Jorgen vnd Andre ſeiner Brueder vnd Caſparen dem Talhaimer an dem andern, von wegen des Gerichts vnd Kaſtenambts zu Swadorf, Das weilend Steffan Talhaimer ettliche Jar vnueraitt Innegehabt, vnd darauf der vorgenant vnſer Herre von paſſaw etlich des benanten Steffan Talhaimer vnd ſeiner Hauſfraun gelaſſen Hab vnd gut, vntz auf Rayttung In uerheftung genommen het. Item vonerſt Haben wir beredt Das der egenant vnſer Herre von Paſſaw den partzeren vnd Thalhaimer, die Hab vnd guter alle was er des In uerpot genommen hat vnd das weilend Steffan Talhaimer vnd ſein Hauſfrau gelaſſen vnd Ir geweſen iſt, gantz ledig laſſen, vnd zu iren Hannden antwurtten ſol angeuer Wer aber Darjnn ichts vertan, Das ſol In vnſer Herre von Paſſaw

ſchaffen zubetzalen In dem werdt, als daz diezeit geweſen iſt, Da es In uerpot genomen war, Dann auſgenommen Schintl vnd Nagl was der Talhaimer zu Swadorf gehabt vnd gelaſſen Hat, Die iſt der von Paſſaw nicht ſchuldig zu bezallen In ſol auch fürbas andres gut Das des benanten Thalhaimer vnd ſeiner Hauſſrauen geweſen vnd Hinder In gelaſſen habnt vnſers Herren von Paſſaw Halben vngehindert beleiben. Was auch Steffan der Talhaimer vnd ſein Hauſſrau geltſchuld Hinder In gelaſſen haben vnd die In ſelbs zugehort hat, Die mugen auch Die benanten partzer vnd Talhaimer eruordern vnd Innemen an vnſers Herren von Paſſaw Hindernuſs angeuer. Item Darentgegen ſullen Dieſelben partzer vnd Talhaimer betzallen alle geltſchuld was der Steffan Talhaimer vnd ſein Hauſſrau von Iren wegen gemacht vnd ſchuldig worden ſind. Item Es ſullen auch die benanten Partzer vnd Talhaimer vnſerm Herren von Paſſaw geben zway Hundert phunt wienner phenning der ſwartzen Munnſs vnd Im die betzallen auf den nagſt künftigen ſand Jorgen tag, vnd denſelben vnſern Herren von Paſſau darumb verſorgen mit aim Geltbrief, nach lautt der notl, So wir In geſchriben ſenden ſullen. Item was aber Geltſchuld oder andrer Beleibung wer Die man dem benanten Steffan Talhaimer von vnſers Herrn von paſſaw wegen ſchuldig wer worden, oder ob er icht wein traid, oder ander vnſers Herrn von Paſſaw Rennt vnd nutz verkauft Hiet, oder was des vnd andre Beleibung noch auf den Leutten ſtuend, oder was man auch von des gerichts daſelbs wegen noch ſchuldig wer Das alles ſol vnſerm Herrn von Paſſaw volgen, vnd beleiben, Vnd daentgegen ſol der Benant von Paſſaw ſchaffen auſzuRichtten vnd betzallen alle Geltſchuld die der benante Talhaimer, von ſeinen wegen, oder zu des Hauſs Swadorf notdurfften ſchuldig worden iſt, Es ſey aribaiten fueren oder wie ſich daz gemacht hiet angeuer. Item was auch wein getraid oder ander gut zu Swadorf iſt, vnd daz vnſerm Herrn von paſſaw zugeburet, Das ſol Im auch beleiben, an der Partzer vnd des Talhaimer Hindernuſs. Auch iſt Beredt von der Ladung wegen als die Partzer vnd Talhaimer Herren Weikcharten von Polhaim, für mich Lanndmarſchalich, geladen, vnd darnach

Daſſelb Recht vntz auf heutigen tag verſchoben iſt, Das ich Lanndmarſchalh das verrer mit des vorgenanten meins Herrn von paſſaw kantzler vnd Marcharten des Kerſperger, die ſeiner gnaden gewalt gehabt, vnd ſich Des darauf angenommen Haben, vnd auch mit der benanten Partzer vnd Talhaimer baider tail wiſſen vnd willen, vntz auf den nagſtkunftigen ſand Jacobs tag verſchoben hab als das Die ſchub darumb aufgegangen, nemblich Innehalden, Doch alſo daz man die gegenwurttig beredung vnd Bericht an den vorgenanten vnſern Herren von Paſſaw bringen, vnd der Darjnn die wal Haben ſol, ob er der nachgeen vnd Halden wil, Daz ſol vns ſein gnad zwiſchen hin vnd ſand Johanns tag zu Sunibenden ſchiriſt ekünftigen wiſſen laſſen, So ſol der benanten partzer vnd Talhaimer Ladung ſchub vnd Recht, gen dem von Polhaim gantz ab vnd geuallen ſein, Vnd ſy ſullen dem von paſſau oder ſeinem Anwalt die ſchub vber geben, mit ſambt dem Geltbrief alſ uor gemelt iſt, vnd ſullen Damit vnſerm Herrn von Paſſaw Ain Quittung geben, als der vorgenant vnſer Herre von paſſau von In aine Haben wil, Wer aber Daz dem benanten vnſerm Herrn von paſſau, Die obgenant Beredung vnd Bericht nicht geuiel, noch nach geen wold So mügen ſich die partzer vnd Talhaimer Irs Rechtens, nach Innehalt Ladung vnd ſchub Halden, Vnd die gegenburtig Beredung vnd Bericht, iſt Dann gantz ab, vnd ſol darnach chainem tail weder frumen noch ſchaden bringen, Wer aber das dem egenanten vnſerm Herrn von paſſaw, Die Beredung vnd Bericht, geuiel, vnd daz er der nach geen vnd Halten woldt, vnd vns ſein genad das verſchriben wiſſen let, Das ſullen wir den partzern vnd Talhaimer verchunden Vnd als pald wir In Das verchunden So ſullen Sy den Geltbrief vnd Quittung als nemblich vorgeſchriben ſtet In den nagſten Acht tagen darnach vertigen, vnd den zu Maricharten Kerſperger zu des benanten vnſers Herren Hannden niderlegen, Dann anuerziechen ſol derſelb Kerſperger das hin aus gen Swadorf zu wiſſen tun damit den Partzern vnd Talhaimer dann anuerziechen auch In den nagſten Acht tagen, Darnach das vorbenant gut Das In geſprochen, iſt ledig loſs vnd Iren Hannden geantwurt werd, als vor nemblich

geſchriben ſtet, vnd die obgemelt Quittung In der ſelben Zeit, den Partzern vnd Talhaimern auch geben vnd antwurten alles vngeuerlich. Vnd die vorbenanten Beredung vnd berichtt Haben vns In obgeſchribnen maynungen, Die vorgenanten Kriſtof Partzer vnd Kaſper Talhaimer für ſich vnd Ir miterben, mit Iren treun verſprochen, gentzlich vnd an all aufzug nach zw geen, vnd zu Halden treulich vnd angeuer. Alſo ob vnſer Herre von Paſſaw auch Darjn geet vnd wir In das verkunden vnd zu gedechtnuſs geben wir vorgenante Ich Sigmund von Eberſtorf vnd ich Ruediger von Starchemberg yedem tail des vnſer Beredzedl vnder vnſern petſchadten Doch vns an ſchaden Die geben iſt zu Wienn An freitag vor ſand vrbanstag Auno domini etc. Quadrageſimo quinto.

CLXIII.

Landgraf Johann von Leuchtenberg verkauft seine Besitzung zu Ruedharting, Gerichts Vilshofen, an den passauischen Bürger Ulrich Harder.

Passau. 1445. 27 September.

Wir Johanns von gotes gnaden Lanntgraue zum Lewthemberg vnd Graue zu Halls. Bekennen für vns all vnſer Eriben vnd Nachkomen offenlich mit dem brief gegenwurtigen vnd kunftigen Allen den er furkumbt Das wir bedächtlich mit gutem willen nach frewndt vnd anderer vnſerer Erbern Räte Rate vmb vnſer merklicher notdurft willen dadurch vnſern frummen vnd nucz zuſuchen vnd groſſer ſchäden zufurkomen zu der zeit do wir es wol getun möchten vnd Recht Hetten zuhanndeln vnſer Gut das wir gehabt Haben gelegen zue Ruethartting in Tewffenpecker pfarr vnd in vilſshouer gericht do yeczo der Peter Weſenlich aufficzt das frey lauter vnd vnbekummert aigen iſt mitſambt den klain dinſten Allerczugehörung nichtz dauon gebrochen aufgenomen noch geſündert Als wir das biſher In nucz vnd In

gewer gehabt genoſſen vnd gebraucht Haben das alle iar iärlichen vnd yedes iars beſunder ewiger gült dint vnd gibt ain pfund wyenner pfening paſſauer werung albeg Auf vnſer lieben frawn tage zu der gepurd zway vnd dreiſſig ayr Ain kefs oder vier pfening dafür Ain Schoet Harbs vnd vier Hennen zugeben zugewondlichen zeiten als von alter herkomen iſt Recht redlich vnd gar aygentlich zu einem ſtetten durch ſlechten ewigen kauf käuflich verkauft vnd zukauffen geben haben Als kaufs vnd des lanndes darynne das benant gut ligt Recht iſt angeuer wiſſentlich vnd In kraft des briefs Dem Erſamen weyſen Vlrichen Harder Burger zu Paſſau ſeiner Hauffraun vnd allen ſein Eriben vmb ain ſolich gelt des wir von In zurechter weil vnd zeit anſchaden gantz aufgericht gewert vnd beczalt ſein nach vnſerm benugen. Darauf haben wir In das obgenant Gut Allerczugehörung mitſambt den klain dinſten vnd mit aller der ſtat die darczue gehorn nichtz aufgenomen noch hindangeſeczt willigklich vbergeben vnd eingeantwurt aus vnſer gewalt nucz vnd gewer In ir gewalt nucz vnd gewer Als ſolichs ſtetz kaufs vnd des lanndes darynnen das gut ligt recht iſt angeuer vnd darumb verczeihen wir vns für vnſer vnd nachkomen des obgenanten Gutz Allerczugehörung aller aygenſchaft vnd Gerechtigkayt So wir an dem egenanten Gut vnd Lewtten die darauf ſiczen gehabt haben In rechter fürczicht gar vnd gentzlich an aller ſtat In ſolicher beſchaiden Das wir all vnſer Eriben vnd Nachkomen noch yemant ander von vnſern wegen yetzo noch hinfür ewigklich darnach noch darauf dhain zuuerſicht Recht Anſprach noch forderung nymmermer haben gewinnen ſullen noch mügen weder mit geiſtlichen noch werltlichen gerichten noch anrecht noch mit dhain andern ſachen das yemant erdencken noch erfinden kan noch mag in dhain ways angeuer. Es mag auch der obgenant Vlrich Harder ſein Hauffrau vnd all ſein Eriben mit dem obgenanten Gut Allerczugehörung Nu fürbas allen irn frummen vnd nutz wol hanndeln ſuchen vnd ſchicken nach irer notdurft vnd fugſamkait wye oder wes Si verluſt Selbs ynnhaben Hinlaſſen pawn nuczen nyeſſen veſſen Stiften Storn beſiczen entſeczen verſeczen verkauffen verwechſeln ſchaffen machen vnd

geben wye wann oder wem Si wellent An vnſer vnſerer Eriben Nachkomen vnd Menigklich von vnſern wegen irrung vnd einſprechen vnd ob auch fürbas icht brief Salpucher Lehenpucher oder ander vrkund furbracht würden fur gericht oder andern enden Es wer von vns oder andern Lewtten wye ſich das fugte die vns zu frumen vnd in zuſchaden an dem obgenantten Gut Allerczugehorung vnd an dem Kauf zu beſwärung komen mochten Die ſullen all tod ab vernicht vnd kraftloſs ſein vnd wider den gegenwurtigen brief dhain kraft mer haben noch In dhain ſchaden machen noch bringen in dhain weis angeuer. Wir geloben vnd verſprechen In auch des obgenanten Gutz des pfund pfennings ewigs geltz vnd aller gult So dann oben gemelt iſt vnd des Kaufs Allerczugehörung ir Recht gewern Scherm verſprecher vnd furſtand ſein ſullen vnd wellen für all rechtlich Anſprach gen Allermenigklich vnd in das verſprechen vnd vertretten mit dem Rechten Als oft in des not beſchicht Als dann ſolicher Gewerſchaft. Kaufs vnd des Lanndes darynnen es ligt Recht iſt angeuer Gieng In aber an der Gewerſchaft icht ab des Si zuſchaden komen welicherlay das wer nichtz aufgenomen Ir ains wortten an ayd vnberecht darumb zugelauben Dieſelben abgeng vnd ſchaden Sullen vnd mügen Si von vns vnſern Lewtten vnd Gutern vnd auf aller vnſer Hab vnd gut Aufligund oder varund wo wir die vberal ynndert haben gewinnen oder laſſen bekomen vnd Sich der mit Recht oder anrecht wye Si verluſst oder am fuglichſtem iſt vnderwinden einczichen vnd verfahen So lang vnd So dick vnd ſich dauon wern beczaln vnd aufrichten ſullen aller abgeng vnd ſcheden nach irm benugen angeuer Vnd was wir vnſer Eriben vnd Nachkomen oder yemant ander von vnſern wegen wider das alles Aufhueben Kriegen oder rechten wolten geiſtlich werltlich oder an recht das geben vnd bekennen wir In an aller ſtat recht behabt vnd gewunnen vnd vntz gantz vnrecht vnd verlorn wo das furkome an widerrede Vnd wer den brief mit irm guten willen ynnhat zaigt oder furbringt Der hat alle die Recht So daran geſchriben ſein Als Si ſelber angeuerde Zu vrkund geben wir obgenanter Lanntgraue Johanns für vns vnſer Eriben vnd Nachkomen Vlrichen Harder

ſeiner Hauſſrawn vnd allen ſein Eriben diſen brief beſigelten mit vnſerm Anhangendem Inſigel vnd zugeczewgknuſs Haben wir mit vleiſs gepetten Den Erbern vnd weyſen Conratten Rappen Burger ze Paſſaw das er ſein Inſigl auch zu dem vnſern daran gehangen hat Im vnd allen ſein Eriben an ſchaden Darunder wir vns obgenanter Lanntgraue Johanns mit vnſern trewn für vns all vnſer Eriben vnd Nachkomen verpinden alles das trewlich Slechtlich vnd vngeuerlich zuhalden vnd zuuolfuern Was diſer brief ynnhellt vnd aufsweiſst All Argliſst darynnen ausgeſchayden. Geben zu Paſſau An Montag vor Sand Michaels tage des Heiligen fürſtengels Nach Criſti vnſers lieben Herrn geburd do man zalt vierczehenhundert vnd darnach In dem fünf vnd vierczigiſtem Jarn.

CLXIV.

Georg von Wolfenreut, Hauptmann zu Crems, nimmt die hochſtiftiſchen Zehenten zu Leubs, Heimdorf, Schiltarn, Mittelberg, Mülants, See, Zeiſelberg, Gobolsburg etc. auf fünf Jahre gegen die Summe von 100 Pfund Pfennige in Pacht.

Wien. 1446. 11 März.

ICH Jorg von Wolfenrewt dietzeit Haubtmann zu Krembs. Bekenn vnd tun kund offennlich mit dem brief. Daz Ich von dem Hochwirdigen fürſten vnd Herren Hern Leonarten Biſchouen zu Paſſaw meinem genedigen Herren, die nach geſchriben ſein vnd ſeiner Stifft Zehendt mit namen allen Getraidczehent zu Lewbs vnd zu Heindorf mit allen Iren zugehörungen vnd darczu die Oerter. Item den Zehent ze Schiltarn ze Straſs vnd zedorf. Item ze Mittelperg vnd ze Mülants. Item ze See vnd Zeiſelperg. Item zu Gobolſpurg mit ſeiner zugehörung. Item zu Egelſee vnd

zu Geewſſendorf. Auch zu Weinczürl vnd ze Radendorf vnd ze Gereſtorff mit allen Iren zugehörungen, groſſen vnd klainen ze veld vnd ze dorf, nichtz auſgenomen, als die von alter Her geuechſent vnd herkomen ſind, von Hewt datum des briefs auf fünf gancze Jar nagſt nachainander komend, yedes Jar vmb Hundert phunt wienner phening der ſwarczen Münſs, in beſtandſ weis beſtanden hab vnd beſteen auch wiſſentlich in Kraft des briefs. Alſo daz Ich vnd mein Erben die nucz der benanten Irer zehent aller mit Irer zugehorung als oben berurt iſt, die benanten fünf lar nagſt nach ainander, an deſſelben vnſers genedigen Herren von paſſaw ſtat einnemen vnd vechſen, vnd allen vnſern frumen damit ſchaffen vnd tun mügen, nach vnſerm wolgeuallen an ſein vnd menigclichs von ſeinen wegen an Irrung vnd Hindernuſs als beſtands Recht iſt, Dauon füllen vnd wellen Ich vnd mein Erben Im vnd ſeinen Nachkömen yeglichs vorgenanten Jars albeg zu ſand Merten tag, drey tag vor oder nach vngeuerlich zu Mauttarn Aufrichten beczaln vnd Rayhen. Irem Techant oder Ambtman, der zu zeiten daſelbs zu Mauttarn iſt, zu Iren Hannden, Hundert phunt phening der egenanten Munſs an alles verczichen vnd widerred vngeuerlich. Derſelb Ir Techant oder Amptman ſol vns dann alle Jar darumb an Irer ſtat quittiren nach notdurften. Geſchech aber daz Ich oder mein erben In oder Iren Nachkomen der bemelten Summ gelts. yeglichs Jars, zu der egenanten Zeit, nicht raichten oder aufrichteten, als dann vor geſchriben ſtet. Alſpald vnd zu yedem Jar, ſo daz beſchech, Sind In die benanten Ire Zehent mit allen Iren Zugehorungen wider Haim geuallen vnd ledig worden. Sy mügen als dann darnach dieſelben Zehent Innemen, vechſen oder das ſchaffen, zutun, oder andern verrer laſſen, an mein meiner erben, vnd menigclichs von vnſern wegen widerſprechen Irrung vnd Hindernuſs. Auch ob Sy ſolichs verczichens, ain Jar oder meniger icht ſchaden nemen, wie der ſchad genant wurd, dhainer auſgenomen. Denſelben ſchaden allen, mitſambt der Hauptſumm Sullen vnd wellen wir In genzlich aufrichten vnd beczaln, an abgang vnd verczichen Vnd ſullen Sy den mitſambt der haubtſum haben vnd bechomen, zu vns vnd allen

vnſern lewten vnd gutern. Es ſey Erb oder varund gut, wo wir die haben oder gewynnen Inner oder auſſerlannds, nichtz auſgenomen, an vnser vnd menigclichs von vnſern wegen Irrung Hindernuſs vnd widerſprechen. Mit vrkund des briefs beſigelt mit meinem Anhangundem Inſigl. Darczu hab ich mit vleiſs gebeten, Den Edeln Jorgen Grafenwerder, daz er der ſach geczeug iſt, mit ſeim Anhangundem Inſigl Im vnd ſeinn Erben an Schaden. Geben zu Wienn ſan Freytag nach Innocauit in der vaſſten. Nach criſti geburde, Vierczehenhundert vnd im Sechsvndvirczigiſten Jare.

CLXV.

Synodus basiliensis abbatem gottwicensem commissarium constituit de incorporanda ecclesiae pataviensi vicaria St. Stephani in Zwentendorf, per bellum Hussitarum variosque sinistros eventus valde afflictae.

Basiliae. 1446. 26 Sept.

Sacroſancta generalis Synodus Baſilienſis in ſpiritu ſancto legitime congregata vniuerſalem eccleſiam repreſentans. Dilecto eccleſie filio Abbati Monaſterij in Koetbig Patauienſis dioceſis, Salutem et omnipotentis dei benedictionem, Intenta iugiter ſalutis operibus vniuerſalis eccleſie copioſa benignitas illa deuotorum vota libenter admittit per que loca eccleſiaſtica competentibus ac conſuetis deſtituta facultatibus reſtaurari, perſoneque inibi diuinis laudibus intendentes ad diuini cultus augmentum et Altiſſimj gloriam in ſuis neceſſitatibus percipere valeant releuamen, Exhibita ſiquidem nobis pro parte dilectorum eccleſie filiorum Prepoſiti decani et Capituli eccleſie Patauienſis peticio continebat, quod ipſa eccleſia retroactis temporibus guerrarum turbinibus at alijs pleriſque ſiniſtris euentibus quibus partes ille

maxime propter Vſſiſtarum execrabilem Sectam diutius afflicte fuerunt prohdolor cauſantibus multifariiſque eccleſie accumulatis temporis malicia grauaminibus adeo concuſſa ac in ſuis primeuis redditibus extenuata, tamque graui inopie mole depreſſa exiſtit, quod tam Canonici, quam ceteri ipſius eccleſie Miniſtri ex illis nedum honorabiliter ſed nec decenter et honeſte in futurum ſuſtentari poſſe videntur, quinymo formidant plurimum ne de proximo congruam aliunde ſuſtentationem querentes eandem eccleſiam non ſine grauiſſimo ſcandalo ac diuinj cultus diminutione non modica relinquere compellantur, niſi eis de vniuerſalis eccleſie benignitate celeriter et oportune ſuccurratur, Cum autem ſicut eadem peticio ſubiungebat ſi perpetue vicarie parrochialis eccleſie ſancti Stephani prothomartiris in Czwettendorff Patauienſis dioceſis eidem Patauienſi eccleſie incorporate et ad ipſorum Prepoſiti decani et Capituli collationem prouiſionem ac omnimodam diſpoſitionem pertinenti cuius ac certarum eius filiarum fructus redditus et prouentus preter quotam quam ijdem Prepoſitus decanus et Capitulum ratione incorporationis huiusmodi percipere ſolent Trigenta Marcharum Argenti ſecundum comunem extimationem valorem annuum ut ipſi Prepoſitus Decanus et Capitulum afferunt noſcuntur aſcendere per vicarium ad nutum ipſorum Prepoſiti Decani et Capituli inſtituendum *et amouendum congrua per* eoſdem ipſi vicario pro illius decenti ſuſtentatione de fructibus redditibus et prouentibus huiusmodi facta prouiſione deſeruiretur cultus diuinus in ipſa parrochiali eccleſia ratione dicte Vicarie minime diminueretur neque vllum in illius obſequiis debitis et conſuetis pateretur detrimentum, et tam eccleſia Patauienſis prefata quam Miniſtri et perſone in ea deſeruientes ex reſiduo fructuum reddituum et prouentuum huiusmodi non modicum ſubuentionis auxilium percipere et diuina inibi decentius et venuſtius peragi poſſent, pro parte ipſorum Prepoſiti Decani et Capituli afferentium ſimiles in partibus illis incorporationes nullamque aliam viam eccleſie Patauienſi ac perſonis et Miniſtris huiusmodi ſubueniendi iam faciliorem fore nobis fuit humiliter ſupplicatum, quatenus ipſis ut prefate Vicarie et illius filiabus antedictis per Vicarium ydoneum ad ipſorum

Prepoſiti Decani et Capituli nutum inſtituendum in diuinis deſeruiri ac debita et conſueta obſequia impendi facere, necnon fructus redditus et prouentus huiusmodi reſeruata ex illis per eos eidem vicario de qua ſe commode ſuſtentare ac illi incombencia onera ſupportare valeat congrua portione in eccleſie Patauienſis ipſorumque Prepoſiti Decani et Capituli ceterorumque Miniſtrorum vſus et vtilitates conuertere valeant, Licenciam et facultatem concedere de vniuerſalis eccleſie clementia dignaremur, Nos itaque de premiſſis certam noticiam non habentes, huiusmodi quoque ſuplicationibus inclinati, diſcretioni tue per hec ſcripta committimus et mandamus quatenus vocatis qui fuerint euocandi, de premiſſis omnibus et ſingulis eorumque circumſtancijs vniuerſis auctoritate noſtra te diligenter informes, et ſi ſuper quo tuam conſcientiam oneramus per informationem huiusmodi ita eſſe reppereris et tibi veriſimile videatur quod exinde ſcandalum oriri non debeat prefatis prepoſito Decano et Capitula ut fructus redditus et prouentus Vicarie necnon filiarum huiusmodi ut premittitur incorporatarum ſine tamen preiudicio modernj ipſius Vicarie Vicarij, ſed eo cedente uel decedente aut illam alias quomodolibet dimittente, alicuius alterius ſuper hoc licencia minime requiſita libere percipere, et in ſuos et eccleſie Patauienſis prefate necnon Miniſtrorum inibi in diuinis deſeruiencium pro ipſorum ſuſtentatione decentiori vſus et vtilitates conuertere ipſique Vicarie per aliquem ſecularem presbitrum, per eoſdem Prepoſitum decanum et Capitulum ad eorum nutum amouendum et inſtituendum laudabiliter deſeruiri, curamque illarum parrochianorum debite exerceri facere valeant, cui congruam de ipſis fructibus redditibus et prouentibus vnde ſe comode ſuſtentare et ipſarum Vicarie ac filiarum onera conſueta ſupportare poſſit portionem aſſignare ac realiter exhibere teneantur auctoritate noſtra Licenciam largiaris ac etiam facultatem, Non obſtantibus Conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis ac alijs contrariis quibuſcunque, Aut ſi aliqui ſuper prouiſionibus ſibi faciendis de huiusmodi uel alijs beneficijs eccleſiaſticis in illis partibus ſpeciales uel generales apoſtolice ſedis uel Legatorum eius litteras impetrarint, etiam ſi per eas ad inhibitionem

reſeruationem et decretum uel alias quomodolibet ſit proceſſum quaſquidem litteras et proceſſus habitos per eaſdem et quecunque inde ſecuta ad Vicariam et eius filias huiusmodi volumus non extendi, ſed nullum per hoc eis quoad affecutionem beneficiorum aliorum preiudicium generari et quibuſlibet alijs priuilegiis indulgentiis et litteris etiam apoſtolicis generalibus uel ſpecialibus quorum cunque tenorum exiſtant per que preſentibus non expreſſa uel totaliter non inſerta effectus earum impediri valeat quomodolibet uel differri et de quibus quorumque totis tenoribus habenda ſit in noſtris litteris mentio ſpecialis Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane ſi ſecus ſuper hijs a quoquam quauis auctoritate ſcienter uel ignoranter contigerit atemptari Datum Baſilie XVI. Kal. Octobris Anno a Natiuitate domini Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſexto.

Vocabula: „et amovendum congrua per“ rasurae sunt inscripta.

CLXVI.

Bischof Leonhard verkauft den Gebrüdern Egker von Pilheim für die Summe von Tausend Pfund Pfennigen eine jährliche Rente aus der hochstiftischen Maut zu Passau.

Passau. 1447. 3 Februar.

Wir Leonart von gotes gnaden, Biſchoue ze Paſſawe Bekennen fur vns, vnd all vnſer nachkomen offennlich mit dem brief. Daz Wir mit gutem Rate vnd Willen kewfflich verkauft vnd zekaufen geben haben vnd geben wiſſentlich, In kraft des briefs, als rechts freyes, ledigs, kaufs Recht iſt. vnſern beſunderlieben, Hannſen vnd Hainrichen gebrüdern, den Egkern, zu Pilheim, vnd allen Iren baiden Erben funffzigk pfund pfenning Jerlicher gült, vnd Gelts, landfhuter, oder Otinger pfenning, oder ſolche Münſs, die dann Im Rottal, gib vnd gab iſt ongeuerde. Auf

vnſer Maut zu Paſſaw, vmb Tauſent pfunt pfenning, derſelben werung. Die wir von In mit redlicher zalung, hie zu Paſſaw gannez eingenomen, vnd empfangen, vnd wiſſentlich zu vnſers Stiffts mergklichen, nucz, angelegt vnd gekert haben. Wir geloben In auch mit vnſern wirden vnd trewen, in kraft des briefs, Daz Wir Sy Irer vorgeſchriben funffczigk pfund pfenning Jerlicher Gült, vnd Gelts der bemelten Münſs, alle Jare, ierlichen on allen abgangk. Vnd ain yeder vnſer vnd vnſer nachkomen Mawtter zw Paſſaw, der yecz iſt, oder kunftiglich wirdet, In die vor menigklich, aufrichten vnd bezaln ſullen vnd wellen, Ains yeden Jars, zu ſand Michels tag, vnuerzogentlich, acht tage, vor oder nach vngeuerlich. Vnd ſolliche Jerliche gult, ſol In geraicht, vnd gegeben werden, hie in vnſer Stat Paſſaw, on all aufzüg verpott Irrung vnd ſcheden. Wir ſullen vnd wellen auch, des egenanten kaufs, vnd Gülte Ir recht gewern, vnd fürſtanndt ſein, an aller ſtat, Vnd In die zw aller zeit richtig machen, one alle Ire müe, vnd ſcheden, von Wem, oder Wo In, die Irrung auferſtünd, als kaufs vnd lanndes Recht iſt, trewlich on geuerde. Sunder iſt zumergken, das der obgemelt kauff Sechs gannczc Jare, die ſich nägſt nacheinander vergeen werden, beſteen, Vnd von dhainem tail nicht aufgeſagt ſol werden. So aber ſich die benanten Sechs Jare, nw gannez verlauffen vnd geendet haben, ſo haben Wir, vnd alle vnſer nachkomen, ainen ewigen widerkauf, Vnd vollen gewalt, die benanten, Gulte, alle Jare ierlich herwider von In zekauffen. Vnd welhes Jars wir den widerkauf von In tun wellen, Das ſullen Wir, oder Vnſer nachkomen In vor zw ſand Jorigen tag vierzehen tag vor oder vierzehen tag, nach, vngeuerlich kund tun vnd wiſſentlich machen, an vnſerm brief, oder mündtlich Vnd auf die nagſten liechtmeſſen darnach ſchiriſt vierzehen tag vor oder nach, vmb die egenanten Tauſent pfunt pfenning wider kauffen, Vnd ob In ichte verſeſſner Gütt aufsläge, Sy der trewlich vnd on alle Ire ſcheden mitſambt dem obgenanten Haubtgut, aufsrichten vnd bezalen. Vnd ſullen In, die zalung tun, in der vorgenanten vnſer Statt Paſſaw. Deſgleichen haben die vorgenanten Egker oder Ire Erben, nach den egemelten Seebs Jaren, wann, oder welchs

Jars Sy wollen, auch volligen gewalt, Vns, den kauff aufzefagen vnd das fullen Sy vns oder vnfern nachkomen auch in obgefchribner mafs, deffelben Jars zw fandt Jorigen tag, vierzehen tage vor, oder vierzehen tag nach vngeuerlich mit briefen oder mündtlich verkunden, oder wiffentlich machen. vnd wann Sy follich Ir auffagen alfo getan haben, So fullen wir In obgefchribner mafs, auch onuerziehen von In widerkauffen. Vnd wellichs Jars folch auffagen durch Vns oder Sy befchech, So fol In dannoch Ir vorgemelte Gult, deffelben Jars zw fand Michels tag furderlich gancz, on allen abgang geben vnd aufgericht werden on widerrede. Wer aber fach, Ob In an der gewerfchafft icht abgieng, oder wellichs Jars, In, Ir, obgemelte Gülte nicht alfo furderlich in obgefchribner mafs aufgericht funder In verzogen würde. Oder das wir nach vnferem, oder Irm auffagen, in obuerfchribner mafs, alfo von In nicht widerkauften. Vmb das alles So haben wir In zu Rechten felbgeltern vnd Porgen vnuerfchaidenlich gefaczt, die Edeln vnfer befunderlieb getrew, Erafmen Aeheimer zu Wildenaw, Wilhalmen frawnberger zu Haydenburg, vnd Jorigen Stogkheimer vnfern Burger ze Paffaw, vnd all Ire Erben, Ob In aber das, fo eben an dem brief gefchriben ftect, Ains oder mer nicht gehalten würde, wie fich das fügte, waz Sy des alles fchaden nemen, oder genomen hetten wie die Scheden genant würden, dhainen aufsgenomen, Irn oder Ir Ains flechten wortten, on ayde vnberecht darumb zeglauben. Diefelben abgenng vnd fcheden, alle, zufambt Irem obgemelten Haubtgut, fullen Sy haben vnd bekomen, zu Vns vnfern nachkomen Auch zu den egenanten Geltern vnd Porgen, vnfern vnd Iren trewen, habe vnd Gütern, der Sy fich oder Ir anwält allenthalben wol vnderwinden fullen vnd mügen, mit Gericht, oder on gericht, wie Sy verluft, vnd die Innhaben nuczen vnd niezzen, verfeczen verkauffen, als lanng vnd fouil, bifs daz Sy Irs vorgemelten, Haubguts, abgenng vnd fcheden, gannez entricht fein, nach Irem benugen, vnd wer In darzu hilfft oder Rett, der fol des gen Vns vnd menigklich gar vnengolten vnd an zuefpruch beleiben, vnd waz wir oder vnfer nachkomen, oder ander yemant von vnfern wegen

wider das alles mit In aufhuben, kriegen, oder Rechten wolten, Gaiſtlich oder wertlich oder, on Recht, wie ſich das fugte. Das geben vnd bekennen wir In, an aller ſtat Recht behabt vnd gewunnen, vnd vns genczlich verlorn on alle widerrede vngeuerlich. Vnd wer den brief mit Irem guten willen Innhat, zaigt oder furbringt, der oder dieſelben, haben alle Die Recht, So In daran geſchriben ſind. Des zw Vrkund geben Wir In den brief verſigelten, mit vnſerm, vnd mit vnſer vorgeſchriben Selbgeſcholn vnd Porgen, Auch mit vnſers Erwirdigen Capitels anhangunden Inſigeln, Doch demſelben vnſerm Capitel Irn leuten vnd gütern, ſo es inſunderhait hat, on ſchaden. Darundter wir egenanter Biſchoue Lienhart. vnd wir die obgenanten Selbgeſcholn vnd Porgen, mit vnſern wirden vnd trewen, vns vnuerſchaidenlich zueinander für vns vnd all vnſer nachkomen vnd Erben verpinden. alles des war vnd ſtett zehalden, waz der brief allenthalben Innhelt vnd auſweiſt. Der Geben iſt zu Paſſaw an Freitag nach vnſer lieben frawen tag ze Liechtmess. Nach Criſti geburt Vierzehenhundert vnd in dem Sibenvndvirzigiſten Jaren.

CLXVII.

Concordata inter Nicolaum papam V ex una et imperatorem Fridericum III principesque Germaniae ex altera parte conclusa.

Romae. 1447. 19 Martii.

Nicolaus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Ad perpetuam rei memoriam Ad ſacram Petri ſedem diuina diſpoſitione ſublimati, ſingulis que pro uniuerſalis eccleſie unione, ac pace et tranquilitate profutura fore conſpicimus, apoſtolice prouidentie ſolicitudine libenter intendimus, et ad felicem illorum proſecutionem et conſumationem opem ac operam impendimus efficaces,

Nuper ſiquidem Cariſſimus in chriſto filius noſter, Fredericus Romanorum Rex Illuſtris, et nonnulli alij dilecti filij eccleſiaſtici ao ſeculares Principes inclite nationis Germanie ex Vna, ac dilectus filius noſter Johannes ſancti Angeli Diaconus Cardinalis, in partibus illis apoſtolice ſedis de latere Legatus, per nos ad dictas partes miſſus, ſufficienti deſuper a nobis et ſede apoſtolica auctoritate ſuffultus, ex alia partibus Romane eccleſie et dicte nationis nominibus, pro ipſius eccleſie unione, ac pace et tranquilitate, inter eccleſiam ac nationem predictas perpetuo ſolidandis et confouendis, diuerſa rationabilia et utilia ordinationes, ac ſtatuta, a partibus ipſis hincinde approbata, laudata, concluſa, acceptata, et concordata fecerunt, et ediderunt, nobiſque humiliter ſupplicari fecerunt ut illis pro firmiori eorum ſubſiſtentia robur apoſtolice firmitatis adiicere, necnon auctoritatem potiorem et decretum interponere dignaremur, Nos itaque qui ſtatuta ordinationes ac concordata predicta per nonnullos ex Venerabilibus fratribus noſtris, ſancte Romane eccleſie Cardinalibus, magnarum maturitatis auctoritate et litterature Viros, diligenter examinari, et diſcuti fecimus, eaque rationabilia et ſalubria tam eccleſie quam nationi prefatis fore comperimus de dictorum et aliorum Venerabilium fratrum noſtrorum predicte eccleſie Cardinalium conſilio et aſſenſu apoſtolica auctoritate et ex certa ſcientia approbamus, ratificamus, laudamus, ac acceptamus et preſentis ſcripti patrocinio communimus, iuxta modum ac formas ſubſequentes. Placet nobis ſuper prouiſionum ecclesiarum et beneficiorum eccleſiaſticorum quorumcunque prouiſionibus uti iuris ſcripti reſeruationibus et Execrabilis (sic!), et ad regimen Conſtitutionibus modificatis ut ſequitur Ad regimen eccleſie generalis quamquam immeriti ſuperna diſpoſitione uocati gerimus in noſtris deſiderijs ut debemus quod per noſtre diligentie ſtudium ad quarumlibet eccleſiarum et Monaſteriorum regimina ac alia beneficia eccleſiaſtica, iuxta diuinum beneplacitum, et noſtre intentionis affectum Viri aſſumantur ydonei, qui preſint ac proſint committendis eis eccleſijs, Monaſterijs, et beneficijs prelibatis. premiſſorum itaque conſideratione inducti, et ſuadentibus nobis alijs rationabilibus cauſis, nonnullorum predeceſſorum noſtrorum Romanorum Ponti-

ſicum ueſtigijs inherentes omnes Patriarchales, Archiepiſcopales, Epiſcopales eccleſias, Monaſteria, Prioratus, dignitates, perſonatus, et officia, necnon Canonicatus et prebendas et eccleſias ceteraque beneficia eccleſiaſtica cum cura uel ſine cura ſecularia et regularia quecunque et qualiacunque fuerint, etiam ſi ad illa perſone conſueuerint ſeu debuerint per electionem ſeu quemuis alium modum aſſumi, nunc apud ſedem apoſtolicam quocunque modo uacantia et impoſterum uacatura, necnon per depoſitionem ſeu priuationem ſeu tranſlationem per nos, ſeu auctoritate noſtra factas, et in antea faciendas ubilibet necnon ad que aliqui in concordia uel diſcordia electi ſeu poſtulati fuerint, quorum electio caſſata ſeu poſtulatio repulſa, uel per eos facta renuntiatio et admiſſa auctoritate noſtra extiterit, ſeu quorum electorum vel poſtulatorum et inantea eligendorum uel poſtulandorum electionem caſſari ſeu poſtulationem repelli, aut renuntiationem admitti per nos aut auctoritate noſtra continget, apud ſedem predictam uel alibi ubicunque, et etiam per obitum Cardinalium eiuſdem eccleſie Romane aut Officiariorum dicte ſedis quamdiu ipſa Officia actualiter tenebunt uidelicet Vicecancellarij, Camerarij, Septem Notariorum, Auditoris litterarum Contradictarum, et apoſtolici palatij cauſarum Auditorum, Correctoris, Centum et Vnius Scriptorum litterarum apoſtolicarum, et Vigintiquatuor Penitentiarie prefate ſedis, et Vigintiquinque Abbreuiatorum, necnon uerorum commenſalium noſtrorum, et aliorum Virgintiquinque Cappellanorum ſedis eiuſdem in Epitafio deſcriptorum, et etiam quorumcunque Legatorum ſeu Collectorum ac in Terris Romane eccleſie Rectorum, ac Theſaurariorum deputatorum ſeu miſſorum hactenus uel deputandorum aut mittendorum impoſterum uacantia et inantea uacatura ubicunque dictos Legatos uel Collectores ſeu Rectores aut Theſaurarios antequam ad Romanam Curiam redierint seu venerint rebus eximi contigerit ab humanis, necnon quorumlibet pro quibuſcunque negotijs ad Romanam Curiam uenientium, ſeu etiam recedentium ab eadem, ſi in locis a dicta Curia ultra duas dietas legales non diſtantibus, iam forſan obierint, uel eos inantea ab hac luce tranſire contigerit, etiam ſimili modo quo-

rumcunque Curialium peregrinationis, infirmitatis, seu recreationis, uel alia quacunque causa, ad queuis loca secedentium, si eos antiquam ad dictam Curiam redierint, in locis ultra duas dietas ab eadem Curia ut premittitur non remotis, dummodo eorum proprium domicilium non existat ibidem iam forsan decesserint, uel imposterum eos contigerit de medio submoueri, et nunc per obitum huiusmodi uacantibus uel imposterum uacaturis, rursus Monasteria Prioratus et dignitates Decanatus personatus administrationes officia Canonicatus prebendas ac ecclesias, ceteraque beneficia ecclesiastica secularia et regularia cum cura uel sine cura quecunque et qualiacunque fuerint, etiam si ad illa persone consueuerint seu debuerint, per electionem, seu quemuis alium modum assumi, que promoti per nos seu auctoritate nostra ad Patriarchalium, Archiepiscopalium, Episcopalium ecclesiarum, necnon Monasteriorum regimina obtinebant tempore promotionis de ipsis factarum, nunc quocunque modo uacantia, aut imposterum uacatura, necnon etiam que per assecutionem pacificam quorumcunque Prioratuum, personatuum, Officiorum, Canonicatuum prebendarum ecclesiarum aut beneficiorum aliorum per nos seu auctoritate litterarum nostrarum immediate collatorum seu conferendorum imposterum preterquam si uirtute gratie expectatiue assecutio fiet, nunc uacantia et inantea uacatura plena super premissis omnibus et singulis cum fratribus nostris collatione prehabita, et matura deliberatione secuta, ordinationi, dispositioni, ac prouisioni nostre, de ipsorum fratrum consilio auctoritate apostolica reseruamus, decernentes ex nunc irritum et inane si secus super premissis et quolibet eorum per quoscunque quauis auctoritate scienter uel ignoranter contigerit attemptari, Item placet nobis quod in Metropolitanis et Cathedralibus etiam immediate non subiectis ecclesijs, et in Monasterijs immediate subiectis sedi apostolice fiant electiones canonice, que ad dictam sedem deferantur, quas etiam ad tempus constitutum in Constitutione felicis recordationis Nicolai pape III que incipit Cupientes, expectabimus, et lapso dicto tempore, si non presentate, uel si presentate minus canonice fuerint prouidebimus, et si canonice fuerint, eas confirmabimus, nisi ex

rationabili et euidenti cauſa, ac de dictorum fratrum conſilio, de digniori et utiliori perſona duxerimus prouidendum, Prouiſo quod confirmati predicti, et per nos prouiſi, Metropolitanis ſuis et alijs preſtent debita iuramenta, et alia ad que de iure tenentur, et in Monaſterijs dicte ſedi immediate non ſubiectis, ac alijs regularibus beneficijs ſuper quibus pro confirmatione uel prouiſione ad dictam ſedem non conſueuit haberi recurſus, Electi ſeu illi quibus prouidendum est pro confirmatione et prouiſione huiuſmodi ad Curiam Romanam uenire non tenebuntur, ipſaque regularia beneficia ſub expectatiuis gratijs non cadant, Vbi autem pro Monaſterijs ad dictam Curiam uenire ſeu mittere conſueuerunt, non aliter confirmabimus uel prouidebimus quam ſuperius de Cathedralibus eccleſijs est expreſſum, et de Monaſterijs Monialium non diſponemus, niſi ſint exempta, et tunc per commiſſionem ad partes, De ceteris uero dignitatibus et beneficijs quibuſcunque ſecularibus ac regularibus uacaturis ultra reſeruationes predictas maioribus dignitatibus poſt Pontificales in Cathedralibus et principalibus in Collegiatis eccleſijs exceptis, iure ordinario prouideatur per illos inferiores, ad quos alias pertinet, Placet etiam nobis quod per quamcunque aliam reſeruationem gratiam expectatiuam aut quamuis aliam diſpoſitionem ſub quacunque uerborum forma per nos uel auctoritate noſtra factam uel faciendam non impediemus nos, quominus de illis cum uacabunt de Februarij, Aprilis, Junij, Auguſti, Octobris et Decembris Menſibus, libere diſponatur per illos ad quos eorum collatio, prouiſio, preſentatio, electio, ſeu queuis alia diſpositio pertinebit, reſeruationibus alijs et premiſſis ac diſpoſitionibus auctoritate noſtra factis uel faciendis non obſtantibus quibuſcunque, Quociens uero aliquo uacante beneficio de Januarij, Martij, Maij, Julij, Septembris et Nouembris, Menſibus, ſpecialiter diſpoſitioni dicte ſedis reſeruatio non apparuerit infra Tres Menſes a die note uacationis in loco beneficij, quod alicui de illo apoſtolica auctoritate prouiſum fuerit, ex tunc et non antea, Ordinarius vel alius ad quem illius diſpoſitio pertinebit, de illa libere diſponere poterit, et ad finem ut hec ordinatio collationum beneficiorum non reſer-

uatorum per alternos Menſes poſſit per dictam nationem publicari, et omnes qui ea gaudere uoluerint, tempus congruum habeant eam acceptandi, tunc quo ad dictam ſedem in Kalendis Junij proxime futuris ipſa currere incipiet, ac durabit deinceps, niſi in futuro Concilio de conſenſu dicte nationis aliter fuerit ordinatum, Placet ſimiliter nobis, quod circa prouiſionem dicte ſedi ordinandam, modus Annatarum hoc modo currat. de eccleſijs Cathedralibus omnibus, et Monaſterijs virorum duntaxat, uacantibus et uacaturis ſoluantur pro fructibus Primi Anni a die uacationis, ſumme pecuniarum in libris Camere apoſtolice taxate, que communia ſeruitia nuncupantur, et ſi que exceſſiue taxate ſint retaxentur, et quod prouideatur ſpecialiter in grauatis regionibus, ſecundum qualitatem rerum temporum et regionum, ne nimium pregrauentur, ad quod petentibus dabimus commiſſiones in partibus, qui diligenter inquirant et retaxent, Taxe autem predicte pro media parte infra Annum a die habite poſſeſſionis pacifice totius uel maioris partis ſoluantur, et pro alia media parte infra Annum ſequentem, et ſi infra Annum bis uel pluries uacauerit, ſemel tantum ſoluatur, nec debitum huiuſmodi in ſucceſſorem in eccleſia uel Monaſterio tranſeat, De ceteris uero dignitatibus perſonatibus officijs et beneficijs ſecularibus ac regularibus quibuſcunque, que auctoritate dicte ſedis conferentur, uel de quibus prouidebitur, preterquam uigore gratiarum expectatiuarum aut cauſa permutationis ſoluantur annate ſeu medij fructus iuxta taxam ſolitam a tempore poſſeſſionis infra Annum, et debitum huiuſmodi ſimiliter in ſucceſſorem in beneficio non tranſeat, ſed de beneficijs que ualorem Vigintiquatuor florenorum auri de Camera non excedunt nichil ſoluatur, Curratque hec obſeruantia deinceps niſi eam ſimiliter in futuro Concilio de ipſius nationis conſenſu contingat immutari, In alijs autem que per felicis recordationis Eugenium papam IIII, etiam predeceſſorem noſtrum pro dicta natione, uſque ad tempus futuri generalis Concilij premiſſa conceſſa indulta et decreta, ac per nos confirmata fuerunt in quantum illa concordie preſenti non obuiant, iſta uice nichil eſſe uolumus immutatum, et per hoc quod in concordatis huiuſmodi ſiue quibuſuis alijs

eorum occaſione conficiendis litteris propter competentiorem deſcriptionem Alamania ſpecialis appellatur natio ipſa cenſeri non debet a Germanica natione diſtincta ſeu quomodolibet ſeparata, Preterea quia difficile foret preſentes litteras ad ſingula in quibus de eis fides forſitan facienda fuerit loca deferre eadem apoſtolica auctoritate decernimus, quod ipſorum tranſſumpto Metropolitanorum dicte Nationis ſigillo munito tanquam preſentibus ſi exhiberentur litteris plena fides adhibeatur, et perinde ſtetur, ac ſi dicte preſentes littere forent exhibite uel oſtenſe, Et inſuper irritum quoque et inane ſi ſecus ſuper hijs a quoquam quauis auctoritate ſcienter uel ignoranter contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre approbationis ratificationis laudationis acceptationis communitionis reſeruationis conſtitutionis et uoluntatis infringere uel ei auſu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Rome apud Sanctum petrum Anno Incarnationis dominice Milleſimoquadringenteſimoquadrageſimoſeptimo Quartodecimo Kal. Aprilis Pontificatus noſtri Anno Secundo.

CLXVIII.

Der passauische Dompropst, Graf Ulrich von Ortenburg, stiftet eine „ewige Historie“ des St. Sixtus vermittelst Schenkung zweier Höfe zu Biberbach und Berg an das Domcapitel.

Passau. 1447. 30 Juny.

In dem Namen der Heiligen vnd vngetailten Driualtigkait ſeligklich Amen. Von derſelben genaden Wir Vlrich Grafe zw Ortenberg Tumbrobſt zu Paſſaue Bechennen für vns all vnſer Erben vnd nachkomen vnd tun chund offenlich mit dem Brief allen den er furchumbt gegenburtigen vnd chünfftigen. Das wir mit

guter vorbetrachtung gar bedechtlich in gutem willen zu vodrift durch die Lieb Gotes des Allmechtigen Im vnd ſeiner lobſamen Muter Marie Der Junckfrawen zu lob vnd Eren, Auch allem Himmeliſchem her Angeſehen das zuergennklich Leben diſer welt, Sunder auf Die fürſorg des künfftigen Todes. Durch Hailbertigkait vnſerer Brüeder vnd frewnt aller vnſerer voruordern vnd nachkömenden Seelen. Auch aller glaubigen Seelen ſeligkait willen, mit Rechter wiſſen vnd vernunfft vnſerer ſynne zu ſolicher zeit Do wir des volle macht vnd krafft heten zw ſchicken, Ain ewige Hyſtori Placebo vnd gedechtnuſſe geſtifftet Als wir wellen Das die nu füran ewigklich an allen abgang Inmaſſe hyenach zuuernemen gehalten werden Darzw wir dann vnd vmb ſolichs zu begeen vnſer hernachgeſchriben Stuck vnd güllt mit aller zugehörung, Das wir vmb vnser aigenhafftz gut vnd gellt in vnſer gewalt pracht vnd gechaufft Mit namen Den Hof zu Piberpach darauf Hanns Hewninger yetz ſitzt in Perleinſrewter pfarr vnd in Pernſtainer gericht Dauon man Jerlich zu Rechter Dienſtzeit raicht vnd gibt zwai pfundt wienner pfenning Paſſauer werung ewiger Jerlicher güllt, vnd gelltz vnd vnſer gut zu Perig mit allerzugehörung, da die zeit Hennſel Mayr von Augſpach auf geſeſſen iſt In Grieſpecker gericht vnd in Hartkircher pfarr gelegen, Dauon man auch Jerlich zw rechter Dienſtzeit Raichet vnd gibt Siben Schiling pfening der benanten werung auch ewiger Jerlicher gült vnd zwai Hüner Das alles den Erwirdigen in got einem yedem Tumbprobſt vnſern nachkömen Dem Techant vnd gemaincklich Dem Capitel des Tumbs ze Paſſaw vnſern lieben Chorpruedern vnd allen Iren nachkömen ewigklich verſchriben vnd gegeben haben Verſchreiben vnd geben in auch Das alles alſo wiſſenntlich in Kraft des briefs Vmb die benanten zwai pfundt gelltz ſy dann got zu Lob dem Allmechtigen nemlich dem Heiligen ſand Sixten zu Ere volpringen hallten vnd pegeen ſullen oder das ſchaffen zu tun Jerlich an ſand Ciriacen tag ain ewige Hyſtorj von ſand Sixten in dem Tumb ſand Steffan hie zw Paſſaw löblich vnd hochzeitlich auf dem Chor mit veſpern meſſen tagzeit vnd allen andern guten gewonhaiten vnd zierden Darumb ſy auch oder ir oberrkellner, wer

der ye ze zeiten iſt oder wirdet Irm Oblayer auch ye zw zeiten raichen vnd anttwurtten ſullen Die bemelten zwai pfundt pfenning Jerlich Dye zw tailen vnd zwgeben Dem Tumbprobſt Techant Tumbherren Vicarien Oblaier Meſnern vnd andern, als dann des benanten Tumbs in andern ſolchen löblichen Hyſtorien gewonhait iſt aber vmb dew obgemellten Siben ſchiling pfenning Jerlich ain placebo an des benanten ſand Ciriatzen tag zw nacht nach der Veſper vnd an dem tag darnach auf den hernachgeſchriben Alltern Sand Steffan ſand Valentin In der Gruft ſand Johannſen Euſtachen Dorotheen Gotfleichnambs Bartholomeus Margareten Mauricien Georien der Heiligen drey Kunig Marie Magdalene Jobſten Petern Alltarn Item in dem Chreutzgang in ſand Sixten Capellen vnſerer Stifft zu Drein Alltarn In vnſerer der Tumbherren Chappellen auf einem Alltar vnd in ſand Annen Chapellen In der Pruederſchafft zu allen Heyligen auf zwain Alltarn zu ſand Elſpeten auf ainem In ſand Jeronimus Chappellen Das iſt alles auf fünff vnd zwanzig Alltarn auf yedem ein Seelmeſs ſprechen Vnd ſol in yeder vnſer gedechtnuſs gehallten werden Darumb ſol ain Oberr Chellner dem Oblayer raichen vnd geben Die obgemellten ſiben ſchiling pfenning Dauon ſol er dann yedem Chapplan der alſo Meſs ſprichet vnd vnſer Gedechtnuſs hat geben vnd aufrichten acht pfenning. alles trewlich vnuerzogenlich vnd angeuer vnd was darüber von dem Hof vnd gut gefellt wie ſich das yetz oder hinfür begibt Das ſol den benanten vnſern Chorpruedern dem Capitl zu ſteen Auf das haben wir den obgenanten vnſern lieben Chorpruedern vnd allen Irn nachkomen den obgeſchriben Hof gut vnd güllt mit ſambt allen briefen gerechtigkait vnd zugehorung ſo wir gehabt haben nichts aufgenomen, vbergegeben vnd eingeantwurt aws vnſerer nutz vnd gewer in Ir nutz gewer vnd baid Mayr für ſy gepracht, Dy in dann die bemelten güllt für ſich vnd Ir erben Jerlich zu rechter Dienſtzeit als dann von allter Herchomen vnd ſolicher güllt recht iſt mit Irn trewen zu raichen vnd aufzurichten verſprochen vnd ſich als Hynnderſeſſen gegen in zu hallten verbilliget haben Allſo vertzeihen wir vns der bemelten

Stuck vnd güllt mit aller zugehörung wiſſenlich in krafft ditzs briefs In ſolicher maſſe, Das wir obgenanter Graf vlrich dhain vnſerer Erben vnd nachkömen noch ander nyemant von vnſern wegen, yetz noch hinfür ewiglich Darnach noch Darauf dhain zuuerſicht recht anſprach noch vordrung nymmermer haben noch nicht gewinnen ſullen noch enmügen weder mit geiſtlichen noch werltlichem Rechten noch ſunſt in dhainer weis angeuer Es mügen auch dy vorgemellten vnſer lieb Chorprueder vnd alle Ir nachkömen mit dem egenanten Hof gut vnd güllt allerzugehörung Nu füran allen Irn vnd des Capitls nutz vnd frummen wol Hanndeln vnd ſchicken, ſelbs Innhaben hinlaſſen nutzen nieſſen Stifften Stören verſetzen verchauffen vnd geben wie oder wem ſy wellen vnd damit Handeln vnd tun, als mit andern Irn vnd des Capitels aigenhafften hab gütern vnd güllten an vnſer vnd meingklichs von vnſern wegen Irrung vnd Hindernuſs Doch vns vnſern voruordern vnd nachkömen an der obgemellten geſtifften Hyſtorien Placebo Meſſen vnd gedechtnuſſen vnentgollten vnd an allen abgang vnd verziehen trewlich ongeuer Wir ſullen vnd wellen auch Des obgemellten Hoffs gut vnd güllt allerzugehörung ir Recht geweren ſchermer verſprecher vnd fürſtandt ſein für all rechtlich anſprach mit dem Rechten, als ſolich ſtifft güter güllt vbergebens vnd Lanndez Darjnn yedes ligt recht iſt trewlich vnd vngeuerlich Auch ob hin für geſchech wenn vnd wie ſich das fuegtt ainſten oder mer Das die obgenanten vnſer Chorbrüeder oder an Irer Stat Ir Chellner Anwalt oder Ambtman ſolich gellt vnd güllt obenberürt von den Bemellten guteren nicht gehaben möchten ſodann ſullen ſy auch nicht pflichtig ſein Die obgeſchriben Hiſtorien Placebo nnd Meſſ ze hallten begeen vnd volbringen So lanng vntz ſy ſolich güllt vnd gellt wider Hannthaft werden trewlich vnd vngeuerlich als das alles der brief, vns von In darumb gegeben aigentlich Innhellt vnd auſweiſt. Auf das alles begern vnd pitten wir einen yeden Tumbprobſt vnſern nachkömen Techant vnd das Capitel vnſre lieb Chorbrueder vnd all Ir nachchömen Das ſy in dy gegenburtig vnser Stifft maynung vnd verſchreibung nach Innhalt des gegenburtigen vnſers briefs an abganng getrewlich be-

uolhen ſein wellen laſſen Als wir Des hintz In gantzes vertrawen haben vnd als ſy das auch an dem Jungſten tag vor dem Allmechtigen got veranttburten vnd von Im Darumb den ewigen Lon Haben vnd empfahen wellen, Vnd das das alles allſo Nu ſüran ewigklich gantz ſtet vnzerprochen beleib, vnd an allen abgang gehallten vnd volendet werde, Des alles zu einem ewigem ſtetem vrkund der warheit Geben wir obgenanter Graf vlrich den Brief beſigellten mit vnſerm aigem anhanngundem Inſigel vnd zu mererer ſicherhait vnd gezeugnuſſe der ſachen Haben wir gepeten Die wolgepornen Herren Herrn Allramen vnſern Lieben Prueder vnd Herrn Hainrichen vnſern lieben Vettern baid Grafen zw Orttemberg. Das ſy Irew Inſigel auch an den Brief gehanngen haben In Irn Eriben vnd Inſigeln an ſchaden. Der brief iſt geben zw Paſſaw an freytag nach ſand Peters vnd Pauls tag der zwelffpoten Nach Criſti gepurd Vierzehenhundert vnd Im Siben vnd vierzigiſtenn Jaren.

CLXIX.

Bischof Leonhard verkauft an die Wittwe Barbara von Frauenberg zu Haidenburg eine jährliche Rente aus der hochstiftischen Maut zu Obernberg um die Summe von 1500 fl.

Passau. 1447. 13 October.

Wir Leonart von gotes gnaden Biſchoue ze Paſſawe. Bekennen fur vns vnd all vnſer nachkomen offentlich mit dem brief. Daz Wir mit Rat willen vnd wiſſen Vnſers Erwirdigen Capitls, vnſerr Tumkirchen ze Paſſau. Verkaufft vnd zekauffen geben haben, vnd geben wiſſentlich, in kraft des briefs. Der Edelen vnſerr beſunderlieben Barbaren weilund Hannſen frawnberger zu Heydemburg ſeligen Witiben, vnd allen Iren erben, Sechczigk güter vngriſcher guldein, oder ducaten gullt, aus vnſerr Mawtt ze Obernperg vmb fünfczehenhundert guter vngriſcher vnd ducaten

guldein, die wir von In mit redlicher zalung ganez eingenomen, vnd wiſſentlich zu vnſers Stifts merklichem vnd ſunderm nucz angelegt vnd gekert haben. Geloben wir In für vns vnd all vnſer nachkomen, mit vnſern wirden vnd trewen, in kraft des briefs. daz wir Si Irer vorgeſchriben Summ der Sechzigk ducaten oder vngriſcher guldein gültt, all Jar Jerlichen vnd ain yeder vnser vnd vnſerr Nachkomen Mawttner ze Obernperg, der yecz iſt, oder künfticleich wirdet, In die, vor meniclich aufrichten vnd beczalen ſullen vnd wellen ains yeden Jares. zu ſand Michels tag vnuerczogenlich. acht tag vor, oder acht tag nach vngeuerleich daſelbs zu Obernperg. Wir vnd auch all vnſer Nachkomen ſüllen vnd wellen des egenanten kauffs. vnd gült. Ir recht gewern vnd fürſtand ſein, an aller ſtat vnd In die Zu allerczeit richttig machen, an all Ir mue vnd ſchaden. Von wem, oder wo In die Irrung auferſtünd. als ſoliches kaufs vnd lanndes recht iſt getrewlich an geuerde. Ob In auch ſolch obgenant Jerlich gult aus der benanten vnſerr Mawtt nicht geuielen, oder In das, als vor berurt iſt, nicht richttig machtten. wie ſich das begebe oder fügt oder von wos ſachen das beſchaech. So ſullen wir vnd vnser Nachkomen In die, von anndern vnſern Renntten vnd gülten beczalen, damit Si der volkomenlich aufgericht vnd beczalt werden in maſſen als In die auf der Mawtt ze Obernperg verſchriben iſt. Wurd In aber damit verczogen, vnd Si des ſchaden nemen. denſelben ſchaden zuſambt der Gultt ſullen Si haben zu vns vnd vnſern Nachkomen, vnd zu allen vnſern leuten vnd güetern, wo wir die haben vngeuerlich. vnd des dauon bekomen an vnſer vnd vnſerr nachkomen vnd meniclichs von vnſern wegen Irrung vnd Hynndernuſs getreulich vnd an geuerde. Sunder iſt zemerkhen, daz wir vnd vnser Nachkomen ainen Ewigen widerkauf vnd vollen gewalt haben die benant gültt. alle Jar Jerlichen von In herwider zekauffen. Vnd welhes Jars wir den widerkauf von In tun wellen, das ſullen wir, oder vnser Nachkomen, In, vor zu ſand Mertten tag. Vierczehen tag vor oder nach, vngeuerlich kunt tun vnd wiſſentlich machen an vnſerm brief, vnd auf die Liechtmeſſen darnach ſchierſt kunftig, vierczehen tag vor oder vierczehen tag nach, vmb die egenanten

funfczehenhundert vngrifch guldein vnd ducaten widerkauffen. Vnd ob In icht verfeffner gullt aufleg. Si der trewlichen. vnd an all Ir fcheden mitfambt dem obgenanten Haubtgut aufrichtten, zu lanndtfhut in der Stat, an meniclichs Irrung vnd verbott Ob auch gefchech. daz wir In folichen widerkauf zetun alfo als vor gefchriben ift, zu fand Mertten tag zufchriben vnd verkündten vnd zu den Liechtmeffen darnach den widerkauf darauf nicht teten. Was Si dann des fchaden nemen. wie der genant wurd, oder werden möchtt. dhaynen aufgenomen Ir ains flechtten wortten darumbe zegelauben. denfelben fchaden zufambt der vorgefchriben Haubtfumm fullen wir In auch gannez vnd trewlich aufrichten vnd beczalen. vnd fullen Si das alles haben zu vns vnd vnfern Nachkomen vnd zu allen vnfern lewten, hab vnd gut, wo wir die haben. vnd des dauon bekomen wie Si verlufftt vnd wolgeuellt in aller obgefchribner mafs. Wer In auch des hülffe, der fol damit wider vns, oder diefelben vnser Nachkomen, vnd alle die vnfern, nicht getan haben, funder an aller ftat Recht vnd gewunnen, vnd wir vnrecht vnd verloren. Vnd wer auch den brief mit Irem guten willen Innhat zaigt oder furbringt, der, oder diefelben, haben alle die Recht, fo In daran verfchriben find. vnd wir vnd vnfer nachkomen, als oben berurt ift, fein In alles des fchuldig vnd gepunden zetun. das der brief Innheltt. alles getrewlich vnd vngeuerleich. Zu Vrkunt geben wir den brief verfigelten mit vnferm vnd des egenanten vnfers Capitls anhangunden Infigeln, doch demfelben vnferm Capitl Irn leuten vnd güteren die fi in funderhait haben an fchaden. Geben ze Paffaw an freitag vor Sand Gallen tag. Nach Crifti gepurd. Vierczehenhundert vnd Im Sibenunduerczigiften Jaren.

CLXX.

Caspar, Pancratz und Michael die Albrechtsheimer erklären, dass ihnen Bischof Leonhard die hochstiftische Veste Wesen sammt Zubehör unter dem Vorbehalt käuflich überlassen habe, dass eine Wiederlösung nur nach völligem Erlöschen des Mannsstammes der Albrechtsheimer statt finden solle.

Passau. 1447. 16 Oktober.

Wir Kaſpar Pangretz vnd Michel die Albrechtſhaimer. Bekennen offentlich mit dem brief für vns vnd vnser erben vnd tun kund allen, Die In anſehent hörnt oder leſent. Als der Hochwirdig fürſt vnd Herr, her Leonart Biſchof ze Paſſau vnser gnediger Lieber Herr vns vnd allen vnſern eelichen vnd mendlichen erben des namens vnd ſtamens Albrechſhaimer Sein vnd ſeiner gnaden Stift veſſten Weſen mit ſambt dem Turn darob vnd dem Vrbar vnd aller zugehörung als wir die vor in Satzsweis inngehabt Haben vnd zwaintzig phunt phenning Jerlicher güllt auf ettlichen Stuckhen vnd gutern mit Namen vonerſt ze Püchel, ze Lakhen, zu Pirchach, ze Lyennten, vnd ze Grub, der yetweders dient zwai muttl Habern Vier und ſechzig phenning ain fuder Hew, vnd zwo Henn, Item zu den ödern zu Henndorffarn vnd zu nidernleitten der yetweders Dient Drew muttel Habern drey ſchilling Sechs phenning ain fuder Hew vnd vier Henn. Item zu Pirchach auf zwain gütern, dient Ir yetweders Drew müttel Habern Drey ſchilling ſechs phenning ain fuder Hew vnd zwo Henn Item ze Prunſt ze Walhern ze Tuldnarn vnd am Schawr, Der yetweders Dient vier muttel Habern vier ſchilling Acht phenning ain fuder Hew vnd vier Henn in der nidern Cheſſla in Engelzeller phar gelegen Auch mit Hundert phunt phenning Jerlicher gültt aus der mautt Hie ze Paſſau alles paſſawer we-

rung verkaufft vnd ze kauffen geben hat nach Innhaltung Deſſelben Kaufbriefs ſo wir von ſeiner gnaden Darvmb Haben, Daz wir denſelben ſein gnaden gelobt vnd verſprochen Haben, geloben vnd verſprechen auch wiſſentlich in Kraft des briefs für vns vnd all vnser Erben wenn wir vnd vnser eelich mannſerben mit tod abgangen ſein, Alſo daz vnſers eelichen vnd manlichen namens vnd ſtamens Albrechtſhaimer nicht mer iſt, Daz dann der vorgenant vnser gnediger Herr vnd ſein Nachkommen oder Capitel ob Die zeit nicht Biſchofs wer Die obgenant Veſſten Weſen, das vrbar, Die bemelten gültt, Auch Die Hundert phunt phenning aus der mautt als oben geſchriben ſtet von vnſern nachſten erben oder wer das mit vnſerm guten willen innhat vmb fünfhundert phunt phenning paſſawer werung Herwider kauffen vnd löſen ſullen vnd mügen ze Paſſau in der Stat, des Si In Dann nicht vor ſein noch widerſteen ſullen, als dann der Haubtbrief, ſo wir von ſeinen gnaden Darvmb Haben aigentlicher innhallt Wird In aber ſolcher widerkauf vnd loſung vertzogen vnd Si des ſchaden nemen Denſelben ſchaden wie der genant würd oder werden möcht ſullen Si haben zu denſelben vnſern erben oder wer das Geſlos als oben berürt iſt innhiet vnd zu allem iren gut wo Si das Inndert Haben vnd ſolchs Irs ſchadens Dauon bekomen wie Si peſſt verluſt vnd geuellt getreulich vnd an geuerd, Es ſoll auch die obgenant veſſten Weſen, des egenanten vnſers Herren von Paſſau vnd ſeiner Nachkomen vnd der ſeinen offen Haus ſein zu ſeinen notdurften wann Si Des begern, Doch an vnser vnd der benanten vnſer erben ſchaden getreulich vnd vngeuerlich Mit vrkund des Briefs verſigelt mit vnſerr obgenanten Kaſparn vnd Micheln anhangunden Inſigeln, Darunder Ich mich obgenanter Pangretz verpind, alles Das ſo oben geſchriben iſt. ſtet ze halden vnd zu uolfürn auch getreulich vnd an alles geuerd. Geben ze Paſſau an montag ſant Gallen tag Nach Kriſti gepurd Vierzehenhundert vnd im Siben vnd viertzigiſten Jaren.

CLXXI.

Ritter Georg von Frauenberg zum Haag unterwirft seinen Streit mit denen von Puchperg wegen der Burg Ratzmanstorf einem Auspruche des Bischofs Leonhard und seiner Räthe.

Passau. 1447. 21 October.

ICH Jorg von Frawnberg zum Hag Ritter. Bekenn vnd tun kund offentlich mit dem brief für mich vnd all mein eriben. Daz Ich von folcher Irr vnd Sprüch fo die edeln veſſten Burkhart vnd Lazarus brüder von Puchberg an ſtat Irſelbs vnd Veiten vnd Sigmunden von Puchperg Irer bruder für die Si ſich annemen von Raczmanſtorf wegen zu mir haben wie ſich die vncz auf den hewtigen tag begeben haben nichts dauon aufgeſchaiden noch hindan geſaczt ſunder alles inbeſloſſen ainen ſtēten hindergang hab getan vnd hindergee auch wiſſentlich in Kraft des briefs hinder den Hochwirdigen furſten vnd Herren hern Leonarten Biſchouen ze Paſſau meinen gnedigen lieben Herrn, In ſolchermafs Daz Ich meins tails meiner freund ainen, Deſgleichs die benanten von Puchperg Irs tails auch Irer freund ainen dartzu geben ſullen mit den alſdann der benant mein gnediger herr mitſambt ſeinen Reten die er zu den ſachen nemen wirdet, der egenanten von Puchperg klag, Darauf mein Antwürt, Darnach mein klag vnd darauf Ir antwürt horn vnd nach ſolcher vnſer baider tail klag Antwurt Red vnd widerred ſo die genugſamlich vnd nach notdurften gehort ſind, verſuchen ſol, ob er vns in der gutikait mit vnſer baider tail wiſſen vnd willen vmb all obberurt Irr vnd Sprüch die yetweder tail gegen dem andern hat, geainen mug. Möchtt aber des nicht geſein, So hat ſein gnad volle macht vnd gewalt zwiſchen vnſer in der gütikait mitſambt ſeiner gnaden Reten vnd den obgemelten vnser yetweders tails freund als oben berurt iſt zeſprechen. Vnd was dann ſein

gnad alſo zwiſchen vns ſprechen wirdet, Das gelob Ich für mich vnd all mein erben gantz ſtetzchalten zuuolfürn vnd dawider nicht zetun in dhain weis. Wer aber daz Ich dem gegenwurtigen Anlas vnd auch dem Spruch, so ſein gnad mitſambt den obgemelten ſeinen Reten darauf tun wirt nicht genug tët noch nachkem ſo pin Ich den vorgenanten von puchberg vmb Ir ſprüch veruallen, Es iſt auch zwischen vnser baider tail ſunderlich beredt, daz vns der egenant vnſer herr von Paſſau zwiſchen hin vnd des obriſten ainen tag benennen vnd den yetwedem tail vierzehen tag vor zuſchreiben vnd verkunden ſol, All vehd vnd feintſchaft gantz ab vnd verrichtt auch all gefangen ledig vnd was Schatzgelts nicht bezalt wär auch ab vnd ledig ſein alles getreulich vnd vngeuerlich. Zu Vrkund gib Ich den brief verſigelt mit der edeln veſſten meiner lieben freund, herrn Jörgen von Aichperg, zu Seldenaw, Marſchalch. vnd Hannſen von Layming zu Vorchtenegk furgedruckten Inſigln, die Si zu geczeugnuſs der ſach vnd durch meiner fleiſſigen bet willen daran furgedrukht haben In vnd Iren erben an ſchaden, wan Ich dieczeit mein aigen Inſigl bei mir nicht gehabt hab. Geben ze Paſſau an der Aindleftauſend Maid tag. Anno domini Millesimo Quadringentesimo Quadragesimo ſeptimo.

CLXXII.

Georg von Aichberg zu Säldenau erklärt als Vorsitzer des passauischen Hofgerichts, dafs die von Conrad Heurauſs und Caspar Reuttorner erhobenen Ansprüche an einen Theil der Burg Ratzmanstorf als unbegründet erkannt worden seyen.

Passau. 1448. 10 Juny.

Ich Jörg von Aichperg zw Seldenaw des hochwirdigen fürſten

vnd herrn hern Leonarten Biſchoue ze Paſſaw meins gnedigen Herrn Marſchalch. Bekenn offentlich mit dem brief. Als Ich an hewt nach ſeiner gnaden beuelhnuſs ſein Hofrecht beſas, kamen fur mich vnd die nachgeſchriben ſeiner gnaden Ret in Recht Chunradt Hewrauſs vnd Caſpar Rewttorner vnd brachten fur durch lienhardten Töldl Irn erlaubten furleger. Wie Si mit herrn Jörgen von frawnberger zum Hag von ainer Erbſchafft wegen zu dem Gefloss Ratzmanſtorff ſouerr gerecht hieten. Daz darumb ain gerichtſbrief vorhanden vnd auſgangen wer den baten Si zuuerhörn der alſo geleſn ward. Darauf bracht der benant Töldl mer für. Man hiet in dem Gerichtſbrief wol gehört wie die vrtail Innhielt daz die Hewraus vnd Rewttorner benennen ſolten Zu was tayl Si an dem Gfloss Raczmanſtorff. Auch die Stuckh Gült vnd güter als dann das derſelb Gerichtſbrief auſsweiſt Alſo benennten Si die alſo, Es hab Ir een Vlrich Hering ain viertail an dem Gefloss Ratzmanſtorff mit ſeiner zugehörung nach ſeinem abgangk gelaſſen, als man zu demſelben Gfloss vber die Brugken durch das Tor hinein reitt zu der Tengkn hantt biz an des Prants tail So wërn auch das die Stuckh vnd güter als die dann an ainer zedlen mit namen verſchriben wërn die baten Si zuuerhörn die ward geleſen vnd lawtt von wort zu wort alſo. Vermerkht die Stuckh vnd Güter mit namen die vnnſers Eens ſeligen geweſen ſein, Vonerſt ain gut zu Sundling da der Vll auf ſiczet, Ain gut zu lapparting, da der Schuſter auf ſiczt, Drew güter zu Teſching ſiczt auf ainem der Rüd auf dem andern der Künczl vnd auf dem drittn der Kriſtel Vnd ain gut zu Pabing da der Schuſter auf ſiczt, vnd ain Mül zu Perichthäring, Ain gut zu Ranhallming da der Fridl weber auf ſiczt, derſelbig zehent in dem ſelbigen gut vnertailt iſt, vnd daſſelb zehenthaws in demſelbigen dorff, da der Enndrl auf ſiczt derſelbig zehent iſt auch vnertailt. Denſelbn viertail vnd die Stuckh vnd güter als die verleſn wërn worden hiet der benant Ir een hinder ſein gelaſſen das dann Ir rechts muterlichs Erb wër vnd hofften vnd getrawten Es wurd Her Jorg pillichen daran geweiſt, daz er Si zu ſolhem Irm muterlichem Erb kömen vnd darInn vngelrrt lieſs Er hiet auch vormaln zwen Irer muter

Brüder dauon entricht, getrawten Si, Si wurden pillichen dauon Irs tails auch entricht nach dem vnd Si geleich erbn wern. Daentgegen pracht der benant her Jorg frawnberg zum Hag für durch Wilhalmen Truchtlinger ſeinen erlaubten fürleger. Als man den Gerichtſbrief gehört hiet der da Innhielt was die Hewraus vnd Rewttorner tun ſolden darauf Si ettlich Stuckh güter vnd gült in ainer zedln die verleſn wër worden fürbracht hieten die Ires Eens, wie dann der gehaiſſen ſull haben, ſullen geweſen ſein, Als man Si dann gehort hiet, Nu wërn es flechte vnlawttere wort darezu er pillichen nicht anttwortten ſolt. Aber daz man verſtuend daz er In aus geleich vnd Recht nicht geen, oder damit behelffn wolt So anttwortt er In darauf alſo. Die güter ſo man in der zedln vernomen hiet wërn nicht des Hërings Ires Een ſunder in des Prants gewalt geweſen, aus deſſelben Prants gewalt er dieſelben güter mit hyndergang vnd kewffen bracht hiet, als dann des ain verſiglter vnuermailigter brief vorhanden wëre, den baten Si darumb zuuerhörn der ward verleſn, darInn dann die benanten güter auch begriffen wërn, als man das wol gehört hiet, vnd vertrawet nach dem vnd Er dieſelben güter in kauffweis in ſein gwaltſam bracht vnd darnach langzeit in nucz vnd gewer gehebt hiet In vertrugen die Hewraws vnd Reittorner pillichen ſolher zuſprüch. Vnd als Si mer vnd weiter griffen vnd benennt hietn ainen viertail an dem Sloss Raczmanſtorff Als man Si dann darumb gehört hiet Alſo antworttet Er darauf, Es hab weilent Vlrich Hering drei Sun vnd zwo Töchter gelaſſen, dieſelben Sün drei Sich nach des benanten Herings Irs vatter abganng ſolhs viertails Irs veterlichen Erbs als die nachſten mënndlichen Erben verfangen vnd mit Lehenherrn hannden als von dem lanndgrafen zu Irn hannden bracht vnd Inngehabt haben, vnd den langzeit in ſtiller nüczer gewer an meinlichs irrung erſeſſen vnd die zwo Tochter Ir mueter wërn mit heyrat dauon kömen Nachmaln wërn die benanten Brüder als Si wider ainen Biſchoue von Salczburg getan hieten vmb ſchuld in vehd vnd veintſchaft mit demſelben Biſchof komen in demſelben offen redlichn vnd ritterlichn krieg hiet In Herr Jorg von frawnberg ſein vater der dann des benanten Biſchoff Helffer

vnd Haubtmann gewesen ist dasselb Gesloss Raczmanstorff redlichen vnd ritterlichen mit dem Swert angewunnen Vber das hiet der benant her Jorg sein vater der zwaier bruder tail mit seiner zugehörung Wann der dritt mit tod abgangen was mit ainem redlichen Kauff als von den mendlichen erben gekaufft nach gewonhait vnd Recht des Lannds Bairn als dann des zwen Kaufbrief von den Brüdern vorhannden wërn, die bat er darumb zu lesen die wurden also verhört vnd getrawt zu got vnd dem Rechtten seindemalen vnd er das also vnd mit kauff von den obgenanten Brudern, die des die rechtten mendlichen Erben gewesen wërn, die auch das langzeit in stiller nüczer gewer mit lehenherrns hannden, lengger dann leheins vnd lannds Recht wëre in Irer gewaltsam an der benanten hewraus vnd Rewttorner müter die dann dieselb zeit auch gelebt hieten vnd in Lannd gewesen wërn vnd meinklichs Inred vnd widersprechen also berübtlichen Ingehabt hieten, vnd Si allain nach müterlichem Erb stuenden vnd der vierd tail mendlich lehen Erbschaft wëre, der dann den mendlichn Erben mit dem Swertt zuuerdienen stuend des aber die frawn nicht tuen möchtten, der vorberurten Hewraus vnd Rewttorner slechte ploffe wort soldten Im an seinen vnuermailigten besigelten briefen kauffn vnd gerechtikaiten kainen krankh noch schaden bringen vnd wurdn auch daran rechtlichn geweist. Daz Si in solher Spruch vnd Inred darauf pillichen vertrügen vnd bei seinem erkaufften gut lassen beleiben. Dawider bracht der Töldl für, man hiet im anfang ain Cedlen gehört darInn ettlich Stuckh güter vnd gült begriffen, die der benannten Hewraws vnd Reittorner rechts mütterlich Erb wërn, Darauf dann der von Frawnberg ainen kauff oder hindergangbrief von dem Prant furbracht hiet darInn er dann dieselben güter gekauft hiet mit mer wortten als man In dann gehört hiet vnd gab zuuersten Es wëren die obgenanten Stuckh gult vnd güter Ires een vnd nicht des prannts gewesn, derselb Ir Een hiet Si dem benannten Prant für Hundert vnd vier und zwainczigk phunt phening Ingeseczt, als dann des ain Saczbrief vorhanden der aber nicht in Irer gewaltsam wëre, ob aber den der prant oder her Jorg hiet wesstten Si

nicht, Hiet den her Jorg hofften Si das pillichen erkannt vnd mit Recht dartzu bracht würd, daz Er den herfür brëcht vnd hörn liefs, darInn man wol vernemen würd, wie die güter Ires Eens gewefen wären der Si dem Prannt verfeczt hiet. So ftüenden Si hie als die rechten müterlichen Erben vnd wolten die gern lofen In hiet auch der benant Prant fölh Ir Erb nicht macht zuuerkauffen gehebt vnd precht In auch pillichen fölher des Prants brief kainen fchaden. Dann als der Truchtlinger berürt hiet von des vierdentails wegen des Gfloss Raczmanftorff daz den fein vater in kauffweis von den Brüdern in fein gwalt bracht hett darumb er brief hörn liefs mit mer wortten, Wër wiffentlich daz fich her Jorg des mit gwalt vnderwunden hett. Vnd hofften vnd getrawten die Rewttorner vnd Hewraus, daz In folhs an Irm müterlichem Erb kainen fchaden bringgen fold nachdem vnd Ir müter gelcich erben darzu wern. So prëcht auch her Jorg dhainen verzeihbrief für darInn fich Ir müter fölhs Irs müterlichen Erbs verzihen hieten Es wird auch in feinen kauffbriefn nicht gemeldt vnd haben In alfo Ir muterlich Erb nicht zuuerkauffen gehebt. Si wërn auch mit Heyrat nicht dauon geweift wann man nichts fünd dabei man gemerkhen möcht, daz Si irs tails entricht wërn, Sich hab auch her Jorg ftiller vnd nüczer gewer berumbt daz man aber vernemen fold, daz ir müter vormalen auch nach Irm müterlichen Erb geftannden haben, des hiet er ainen brief von hern Jörgn vater aufgangen, darInn dann ain anftand von deffelben Irs müterlichen Erbs zu Recht lawtter begriffen würd, alfo daz Si das albeg gern hietn inbracht. Vnd Begeret den frawnberger daran zeweifen. damit er Sy zu den obgenanten Stuckhen Irn gülten vnd gütern kömen liefs, auch mit Recht darczu bracht würd, ob er den Saczbrief hiet daz Er den fürbrecht den Si dann gern von Im lofen wolten, vnd Si Ires tails an dem Gefloss Raczmanftorff nachdem vnd Er Irer müter Brüder darumb entricht hiet Si wurden Ires tails auch pillichen darumb von Im entricht vnd liefs Si alfo zu Irm müterlichen Erb kömen. Dawider redt des frawnberger redner zu guter mafs alf vor vnd mer Es wern plofle wort So der Töldl fürbrecht Er hab

aber brief vnd Sigill fürbracht, Haben Si darein ycht widerrede daz Si an die komen die Im ſolhs zukauffen geben vnd Si des in Nucz vnd gewer geſeczt haben. Dann als er meldt von ains Saczbrief wegen, den hab Er nicht. Er ſey auch nicht ſchuldig im rechtten, den Rewttorner vud Hewraus Ir notdurft fürzebringen. Dann als Er weiter berür von des taylls raczmanſtorff wegen ſey lanndtkundig vnd herkomen im lannd ze bairn. dass Weiplicher ſtam wo mëndlich Erben vorhannden ſind, in Geſlossen Mawren vnd Greben, der Erbſchaft nicht beſiczn oder nachuolgen als man dann wol gehört hab, daz das die Brüder an Irrung beſeſſn vnd Inngehabt haben, von denſelben Er all Ir Erbſchafft vnd gerechttikait gekaufft hab, Vnd hab auch die in aller Maſs form vnd gerechtikait Inn, als die Hering inngehabt haben. Er ſtee auch hie als ain Hering mit Irrer gerechtikait vnd ob die Hering noch ſolh gut bei Irn hannden hieten vnd die Tochter lebten So wërn Si In als die mendlichn Erben nichts ſchuldig, dauon zegeben vnd wiewol Er In bezeihe, das Er Sich des mit gewalt vnderſtanden hab, ſo hab er doch Brief darumb von den Rechten Erben fürbracht, der Er hoff, der zum Rechten genug ſein, vnd begert als vor, daz in die Hewraus vnd Rewttorner pillichen ſolher Spruch vnd Inred vertrügen, vnd bei ſeinem gekaufften gut beleiben lieſſen vnd ſeczet das alſo in Recht, Darnach redt der Toldl zu gutermaſs auch als vor Er hab ſlechte gerechte vnd gute wardt vnd die ſach trewlich fürbracht, vnd getrawet man ſoldt der zedeln ſo er fürbracht hiet nachfarn vnd her Jörg tw pillichen vmb den Saczbrief, ob Er den in ſeiner gewaltſam hab ſein Jehen oder Laugen, Wann ob er des nicht enhiett So Begern Si ains ſchubs darumb zuuerſuchen ob Si denſelben Brief in Ir gewaltſam bringen mügen, Wann Si denſelben Saczbrief ſelbs geſehen haben Vnd als des Frawnberger Redner gemeldt hab, daz weiplicher Stam wo mëndlich Erben werhanden ſind in ſolher Erbſchaft nicht Nachfarn, wie er dann das geredt hab Hoffen Si zugot vnd dem Rechtten, daz Si darumb nicht Enterbtt ſullen werden, Wann Es geſchech oft, daz ain man mit tod abgieng, der nichts dann ain Geſloss oder haws lieſs, dauon

man die Tochter wiewol mëndlich Erben vorhannden wern entrichten vnd verheyrathen müeſt, das aber da nicht beſchehen wëre Vnd Er ſey der Si alſo enterben wöll vnd vertrawt als oben Es ſolt In ſolh ſein kauffen an Irm müterlichen Erb dhainen ſchaden bringen Es wurd auch hern Jörgen vmb den Saczbrief pillichen zugeſprochen. Es wern auch Irer müter Bruder Ires tails entRicht worden Hofftn Si Er liefs Si pillichen zu Irm tail als miterben auch darczu kömen. Darnach ſprach der Truchtlinger, als der Tolldel aber berür von des Saczbrief darumb ſein Jehen oder Laugen zetun Nu ſei der benant Hewraus vnd Rewttorner weder Ir frewnt Erb noch Gerhab, darumb Si ſolhn brief vnpillichen an In eruodern, Es ſein auch die Tochter verheyrat worden, Er hab auch nicht vernomen, daz der Töldl das in Recht ſeczen wöll, vnd ſeindemmalen Er das nicht in Recht ſeczet ſunder er vall aus ainem in das ander. So ſey er pillichn ſolher Sprüch müſſig alſo Setzten es baid tayl in Recht, Darauf fragt Ich die hernachbenenten Rëte des Rechten, Die haben nach red vnd widerred aintrechticlichen zu Recht erkannt, Hern Jörgen Frawnberger werd zugeſprochen, ob Er den Saczbrieff als von der Güter wegen, an der zedln, So der Hewraus vnd Rewttorner in das Recht geanttwortt haben, begriffen, in ſeiner gwalt hab, darczu Her Jörg ſein Jehen oder Laugen tun ſol, als Recht iſt. Hiet er den Saczbrief, den ſol er hörn laſſen, Vnd beſchech darnach was Recht ſei Hab er aber den nicht So beſchech darnach aber was Recht ſey. Dann von der gerechtikait wegen ſo der Hewraus vnd Rewttorner an dem Viertail des Gefloss Raczmanſtorff, das Irs eens ſeligen Vlrichn Herings geweſn ſey vermainen zehaben, Haben die Ret aber aintrechtticlich zu Recht nach red vnd widerred vnd nach allm Herkömen der ſachen geſprochen Daz Her Jörg der Frawnberger ſolher Spruch, So der Hewraws vnd Rewttorner, als von gerechtikait wegen des benanten viertails des Gefloss, mitſambt dem Hofpaw Wifmad vnd Tafern darczu gehörund, von Eendlich vnd müterlichs Erbs wegen yecz vnd hinfür nach Lannds vnd Lehens Recht pillichen von In müſſig ſol ſein. Auf das bracht der Truchtlinger fur Er hiet an den vorberürten vrtailn ain gut

benügen vnd begeret, der vrtail von des Gefloss Raczmanſtorff wegn ainen Gerichtzbrief vnd der andern als von des Saczbriefs wegen wolt Er nachkomen, Vnd als die Erſt vrtail Innhielt von ains Saczbriefs wegen, darum dann der Hewraws vnd Rewttorner vormalen, was vnd wievil der güter wern ain zedln in das Recht geanttwurt die begeret Er zuhörn, Darauf Sprach der Tölldl des Hewraws vnd Rewttorner fürleger. Si hieten die vorberurten vrtail wol gehört, vnd der Erſten vrtail als von des Saczbriefs wegen woltn Si nachkömen, Aber der anndern als von der gerechtikait wegen an dem viertayl des Gefloss Raczmanſtorff bedewchten Si ſich befwert vnd berufften vnd dingten ſich dauon in vnſers Allergnedigiſten Herrn des Römiſchen Kunigs hofgericht. Dawider ſprach des Frawnberger redner Er hofft daz Si nicht pillichen oder rechtlichen von dem Rechten appellirten vnd berufften nach dem vnd Si ſich des Rechten verwilkurt vnd herzekömen verwilligt hieten. Es wär dann daz Si dartzu mit Irn aiden teten als Recht were, daz Si ſolh Appellirn vnd berüffen lawtter von befwernüfs vnd des Rechtens wegen vnd nicht von verleugnüfs des Rechten oder vmb merer Müe Zerung vnd ſchaden bringens vnd vmbtreibens wegen tettn Auch die Pünt artikl vnd befwerung vnd vrſach erzeltn vnd lewtterten vnd benennten, darvmb Si ſich berüfften dingten vnd befwert bedewchten. Anntwortt der hewraus vnd Rewttorner furleger, Es ſei ſolhs vor nie herkömen vnd man ſull Romiſchen Kaiſern vnd Kunigen ſolh beruffung vnd dingen als geen laſſen vnd wiſſtn ſolh lewttrung nicht zetun ſunder Si woltn in ſolher Irer beruffung beleiben vnd giengn damit von dem Rechtten. Sprach der Truchtlinger Er getrawet Si ſoltn das tun vnd ſeczet das zum Rechtten Auf das fragt Ich obgenanter Marſchalch die Nachbenennten Rëte des Rechtten, die haben aintrechticlich zu Recht erkant. Seindemalen der Hewraws vnd Rewttorner von ainem vrtail ſich berufft haben vnd gedingt, vnd daruber von dem Rechtten gegangen ſein Vber ſölh beruffung vnd dingnüfs wiſſen Si darumb nicht weiter Recht zeſprechn, Aber aller gemelter Vrtail welcher tail der beger dem geb man pillichen ainen gerichtſbrief. Auf das begert der Frawnberger

Redner der vnd aller vorgeſchribner vrtail ainen gerichtſbrief. An dem Rechten ſind geſeſſn vnd haben Recht geſprochen, die Erſamen Edln vnd Veſſten Maiſter Hainrich Waruther Lerer. Maiſter Berthold Kanzler Licenciat, Geiſtlicher Rechtten, bed Tumherrn ze Paſſaw, Greiff Mawtter zu Kaczenperg phleger zu Rudemberg. Hanns Layminger zu Rotnegk Seitz von Puchperg. Andree Swarczenſtainer ze Englburg, Degenhart Waczmanſtorffer zu Lewpprechting. Jacob Giebinger, Leonart Spilberger, baid Anwelt im Rat Caſpar Krafft phleger zu Marſpach. Pauls Erber Stat Richter. Hainrich Hofchel Mawttner ze Paſſaw. Zu vrkunt hab Ich mein Inſigel von Hofgerichts wegn daran gehanggen, mir vnd meinen Erben an ſchaden. Gebn ze Paſſaw an Montag vor ſant Veits tag Nach Criſti gepurd vierczehenhundert vnd darnach in dem Acht vnd vierczigiſtem Jare.

CLXXIII.

Landgraf Johann von Leuchtenberg beurkundet, daſs er das von seiner Grafschaft Hals zu Lehen gehende Schloſs Ratzmanstorf mit allem Zubehör zu Gunsten des Ritters Georg Frauenberger zum Haag geeignet und gefreyt habe.

Passau. 1448. 24 Juny.

Wir Johanns von gottes genaden Landtgraue Zw Lewchenberig vnd Graue zw Halls Bekennen für vns all vnnſer eriben vnd nachkomen Offenlich an dem brieue vor aller Manigklich den der zw leſen oder zw horen furkumpt Als von des Schloſs wegen Ratzmanſtorff mit paw Taffern vnd allen andern ſeinen zwgehörungen Stucken guettern vnd gülten Als ſy alle vnd yeglichs In Sunderhait Hernach geſchriben ſein mit namen Vnd zum Erſten dy guetter vnd Stuck So Zu Sant Vlrich gehört Darauf man gen Rätzmanſtorff auch Zins vnd gült Hat Nämlichen

Kolb Mawrer zw Kalteneck Herel zw Seying Haintz fuchs witib Wolfell zw Trägking Anderl daſelbs Conradt zu Gallenperig Steffann weber zu Renhalming Steffel zw Gallenperig Hanns zw Grueb vnd Hannſel Smid zw Retzing Item dy Hernach geſchriben lewt vnd guetter die gantz gehorn zw dem Schloſs Ratzmanſtorff Item vierdhalber pawhoff mit ſeiner zugehorung Schuester zw Raczmannſtorff Peter Sneider daſelbs Mair zw Gerolting Mair zw Pörling Griſtel zw Sundling Jorig zw Teſching Lindel vnd Michel baid doſelbs Thömell vnd Steffell dy zwen bruoder zw Pabing Hannſel zw Elgerlnng Jacob zu Lapharting Chüntz daſelbs vnd hat ein gut zw Renhalming Mair zw Mairhoff Steffel zw perichtering Hainrich zw Atzing Michel zw Retzing Hannſel zw Herberſtorff Preymtinger zw Haytzing Steffel Müllner zw Snelling Hannſel Müllner zw perichtering Michel zw pabing Hanns Sneider zw Harmanig Fridel prinzel doſelbs Thoman zw Algerſtorff Jorig viſchel zw Kling Aſm Müllner zw Hofſtetten Müllner zw Tragking Steffen zw Kaffring Perichtold zw Seſſing Müllner auf der Klingerlnn Jorig Müllner zw Windorff Wentzel Smid zw Swartzenhering Hanns Tyrolff zw Kraling Liendel pogk zu Windorff Smid daſelbs Vlrich zw Ruefdorff Müllner Swab zu der Hofmül Pannenteufel Stehr zw Rehaling Michel daſelbs Fridel zw praitaich Perichtold Newmawer zw Seſſing, Petter Ottinger zw Haitzing Talking der Hoff Ain gut zu Haytzing Ain gutt ze Haſenegk Michel zw Sokking Steffel zw Renhalſperig, Item dy zehent dy hernach benent ſind zw Lemperich auf dem gut da Michel weber Sitzt zw Seſſing die zwaitail zw Naſchapping zwaitail ze Perichtering Halbn. Auff dem güt ze Kalteneck praitaich das dorf zw Renhalming vier zehentheuſer gantzer Zehent zw Teſching zway gueter ganntzer zehennt. — Auff dem guett Ebermanſperig das peſſer gut iſt gantzer zehent, zw Staining das gantz dorff, Item ze Windorff vier vnd zwainzigk purklehen zw winperig drew zehentheuſer der drittail. Auf dem hoff zway zehentheuſer drittentail auf dem Egelſee ain gut darauf drittentail, zway gueter auf dem Ruſdorff zway zehentheuſer drittentail zw Schönhart drew zehentheuſer. Darauf drittentail zw Gerolting auſs dem halben Hoff drittentail ze

Viſchorn drew zehentheuſer halber zehennt ze Ried vier Hewſer drittentail zehennt ze Oed ein gut halber ze Heperig zway güt halber ze Tobel ain guet Halber auf dem guet aigen Halber Auf dem Steltzer zway zehenntheuſer halber Auff zwayen guettern ze Hard zw Newenhoff auf zwaien guettern Auf dem gut ze Anthalming auff vier guettern ze Hitzing auf drein guettern ze Mos Auf zwain guettern zw Stemmpfing auf fünf heuſern ze gaiſhouen auf dem Kiſling auf dem gut ze Widem zway guetter ze Rettenleytten auf ain gut ze *Scheiregk* auf aim guet ze Hofſtetten zw Reyt Ain guet ze hautzenperig auf zwayen guettern ze eitzing auf aim gut ze Goren auf Sechs guettern ze Sening Auf funff guettern ze Retzing auf Sechs guettern ze Leprechting auf dreyen virtailen ze Niderhaim auf vier guettern ze Sundling auf aim guet ze oberndorf auf aim guet ze Hetzing Auf aim guet ze Hebersdorff auf drein guettern ze Huderinng auf vier guettern ze Galgenperig auf ain Gut ze Hinter Galgenperig Auf ain gut ze Ederharſperig auf aim hoff vnd vier guettern ze Steting auf dreyn guettern ze Haitzing auf zwain zehentheuſer ze walting Auf zwain zehenntheuſern ze Renholtzperig auf dem gut da der Schueſter auf Sitzt. Nota den vogthabern zw Obelſing auf dem ganntzen dorff zw wiſenperig auf dem dorff zw Kolmaning auf dem dorff vnd Ir yeglichs mit ſeiner zugehorung Als dann das obgenannt Schloſs Räczmanſtorff mit den yetzgenanten Stucken vnd zugehorungen allen von vnſern voruordern von vns vnd vnser Grauefſchafft Hals zu Lehen geweſen ſein Alſo verJehen wir obgenanter Landgraue Johanns etc. für vns all vnnſer eriben vnd nachkomen Als wir obenberuert ſein. Das wir das vorgenant Schloſs Raczmanſtorff mit allen vorgeſchriben ſtücken gulten vnd guetern Nun hinfür ewigklich geeignet vnd gantz gefreyt haben aignen vnd freyen auch do offenlich wiſſenlich vnd Inkrafft des brieues Herrn Jorigen dem Frawnberger Zum Hag Ritter noch lebendiger allen ſeinen eriben vnd nachkomen der vns darumb ſouil gethann hat des wir ein gut genügen wellen haben vnd haben Vnd wir verczeihen vns vnd auch vnnſer eriben vnd nachkomen der egenanten Lehenſchafft des Schloſs mit allen obgenanten ſtücken vnd zugehorungen

güntzlich vnd gar Alſo das wir all vnſer eriben vnd nachkomen von ſolicher Lehenſchafft wegen Darauf noch darnach Nimmer zu ſprechen mügen ſullen noch wellen Haben weder mit Recht noch an Recht klain noch gros Inkainerley weis wie man das thun oder gedencken mocht ongeuer Vnd ſy mügen auch das obgenant Schloſs Ratzmanſdorff mit allen obgeſchriben Stucken vnd zugehörungen oder yeglichs in Sunderhait Nun furbas Innhaben verſetzen verkumern oder verkauffen Domit handlen thun oder Laſſen Wie ſy verlufft Als mit Anderm Irem Aigenhafften Freyem vnd Ledigen gut vnd hab on vnnſer vnser eriben vnd mänigklichs von vnsern wegen Eintrag Irrung vnd Widerſprechn trewlich ongeuerde vnd wer auch den brief mit Irem gueten willn Innen hat Zaigt oder furbringt, der hat alle dy freyhait Recht vnd aigenſchafft Dy oben darInnen begriffen ſein Alles trewlich ſchlechtlich vnd vngeuerlich Des zw warm Vrkund vnd gantzer Stättigkait geben wir obgenanter Landgraue Johanns dem obgenannten herrn Jorigen Frawnberiger allen ſeinen Eriben vnd nachkomen den brieff mit vnnſern Anhangendem Innſigel Beſigelten Das wir für vns all vnser Eriben vnd nachkomen zu Ewiger Stättigkait an dem brieff gehangen haben Des zw vrkund vnd ewiger beſtättigkait geben wir all Als wir vor benent ſein den vnnſern aigen brief dem veſſten vnd weiſen Herrn Jorigen Frawnberger zw Hag Ritter auch allen ſeinen erben vnd Nachkomen mit vnnſerm anhanngendem Innſigl Beſigelten Alles das zw Halden vnd zuthun das von vns an dem brief geſchribn iſt Alles trewlich vnd on all geuer Der brief iſt gebn zw paſſaw, Do man Zalt von Criſti vnnſers lieben herrn gepurd Virtzehenhundert vnd In dem Acht vnd virtzigiſtn Jarn An Sant Johanns tag zw Sunwenttn.

CLXXIV.

Der Marschall Georg von Schwabdorf verpflichtet sich, gegen lebenslängliche Ueberlassung des Getraidzehents von den zu seinem Hofe Schwabdorf gehörigen Feldern, dem Bischof Leonhard zu seinem Schlosse mit einem Pferde zu dienen.

Tulbing. 1443. 12 October.

Ich Jörg Marſchalh zu Swabdorf. Bekenn vnd tun kund offenlich mit dem Brief. Das der Hochwirdig fürſt mein genediger lieber Herr. Her Leonhart Biſchoue zu Paſſaw angeſehen hat, ſolh Dinſt ſo ich ſeinn gnaden vntzher getan hab. vnd hinfür tun ſol vnd wil, auch mein Diemütig Gebet, Vnd hat mir dadurch vnd von ſundern gnaden, Seiner gnaden Getraidzehent. den er auf den Ekchern, ſo dann in meinn Hof zu Swabdorf gehört Haben, Zu mein ains lebtegen gegeben. In ſölher maſs Das ich den nu hinfür mein lebteg Innemen, nutzen, vnd dem benanten meim genedigen Herren zu ſeiner gnaden Gefloſs notdurft ſtetigtlichen mit ainem pferd diennſol vnd will. Mir iſt auch der benant mein genediger Herr nu fürbaſer von meiner vergangen Dinſt wegen nichts mer ſchuldig ze tun, So Ich aber mit tod abgangen vnd verſchaiden bin. Alſdann iſt dem vorgenanten mein genedigen Herren vnd ſeinn nachkömen Biſchofen ze Paſſaw. der benant Zehent mit ſeiner zugehörung wider ledig worden. Sew des ze vnderwinden on mein meiner erben vnd meinigclichs von meinn wegen Irrung vnd Hindernüſs treulich vnd vngeuerlich, nach Laut ains Briefs mir von ſeinn gnaden Darüber gegeben Mit vrkund des briefs beſiglten mit meim Angehangem Inſigl. Des iſt getzeug durch meiner vleiſſigen bet willen Der edl Jörg Pellendorffer mit ſeim angehangem Inſigl Im vnd ſeinen erben an ſchaden. Geben zu Tulbing an Sambſtag vor ſand Colmanstag Nach Criſti gepurd Virtzehen Hundert vnd in dem Achtvndvirtzigiſten Jare.

CLXXV.

Georg Frauenberger zum Haag verkauft das von den Landgrafen von Leuchtenberg und Grafen zu Hals vormals zu Lehen gehende Schloſs Ratzmanstorf an den Bischof Leonhard von Passau.

Wien. 1449. 27 Januar.

ICH Jorg Frawnberger zum Hag dieczeit Phleger zu Tetlhaim Bekenn offentlich mit dem brief für mich mein Hawffrawn vnd all vnser Erben vnd tun kund allermenicleich den diser brief fürkumbt. Daz wir mit guter vorbetrachtung vnfrer freunt Rat zu den zeyten da wir das wol getun mochten vnd volle macht heten ze hanndeln recht vnd redlich verkauft vnd keuflich zekauffen gegeben haben zu aim ewigen durchflechten kauf vnser Geflos Raczmanſtorf mit ſeiner zugehörung, das dann von dem Wolgeborn Herren Lantgraf Johannſen zum leuchtemberg vnd Grafen zu Halls lehen geweſen vnd nu zu ewigen kunftigen zeiten geaignet vnd gefreyet iſt in Windberger gerichtt vnd. Aterſkircher Pharr am Gallenperg gelegen mit den hernachgeſchriben Stukhen vnd gutern darezu mit allen den Eren Rechten Nuczen Dienſten vnd Gulten aller zugehorung die von alter darczu gehörn yetz dabei ſein oder hinfur dauon bekomen mügen nichts dauon auzgeſchaiden noch hindangeſaczt, Es ſej zu Haws ze Hof ze Dorf zu Veld Ekher Pewnten Wiſmad, Pawngarten Krautgerten Waid Waſſer Viſchwaid Holcz Weld Grebn Czewn Stokh Stain Rain Wildpënn Mulln Tafern Zehenten beſucht vnd vnbeſucht bej gros vnd bei klain nichts auſgenomen als wir vnd vnser voruordern das herbracht haben vnd nemlich hernach geſchriben ſtet, Dem Hochwirdigen furſten vnſerm gnedigen lieben Herren Hern Leonarten Biſchouen ze Paſſau allen ſeinen Nachkomen vnd Goczhaus vmb ain Summ gelts, darumb vns ein völligs ganczs benügen geſchehen iſt Darauf ſo haben wir In das

obgenannt Sloss Raczmanſtorf Stukh vnd güter aller zugehörung als Sy klerlich hernach geſchriben ſteent mitſambt allen briefen darüber vnd darumb lauttend die wir vngeuerlich in vnſrer gwalt gehabt haben williclich vbergegeben vnd eingeantwurt aus vnſrer gwalt nucz vnd gewer in Ir gwalt nucz vnd gewer Vnd verzeihen vns auch des alles in rechter furczicht an aller ſtat gentzlich vnd gar wiſſentlich in kraft des briefs So beſchaidenleich, Daz wir all vnser Erben noch Yemand andrer von vnſern wegen yecz noch hinfur ewicleich darnach noch darauf dhain Recht Anſprach noch vordrung nymermer haben noch gewinnen ſullen noch mugen weder mit geiſtlichem noch weltlichem gerichtt noch an Recht noch mit dhainen andern ſachen das yemand erdenken noch erfynnden kan noch mag in dhain weis an geuerd. Es ſullen vnd mugen auch der obgenant vnser gnediger Herr Biſchof Leonart vnd all ſein Nachkömen mit dem obgenanten Sloſs Raczmanſtorf Stukhen vnd Gütern vnd aller zugehörung wie die genant ſind nuſurbazzer allen irn Nucz vnd frumen wol hanndeln vnd ſuchen nach Irer notdurft vnd fugſamkeit wie oder wes Sy damit verlufft Selbs Innhaben nuczen nieſſen hinlaſſen verſeczen verkauffen verwechſeln Stiften Störn beſeczen vnd damit hanndeln vnd tun nach allem irm geuallen an vnser unſrer Erben vnd meniclichs von vnſern wegen Irrung vnd Hindernuſs getreulich an geuerd. Wir vnd all vnser erben ſullen vnd wellen auch des obgenanten Sloſs Raczmanſtorf Stukhen vnd gutern aller zugehorung in maſs als die hernach geſchriben ſind vnd des kaufs Ir recht gewern vnd furſtannd ſein fur all rechtlich Anſprach alſofft In des not beſchiecht mit dem Rechten als ſolchs kaufs der Stukh vnd guter vnd der Lannd vnd Gerichtt darin Sy gelegen ſind Recht iſt an geuerd. Gieng In aber an der gewerſchaft als oben geſchriben ſtet icht ab, dieſelben Abgeng Zuſpruch vnd Scheden ſullen vnd wellen wir In auſtragen vnd richtig machen an all Ir mü vnd Scheden Teten wir des nicht zu welcherlaj ſcheden Sy des kemen, wie die genant wurden dhainen aufgenomen Ir ains oder Irer Scheinpoten ſiechten wortten vnberecht vnd vngeſworn darumb zugelauben dieſelben ſcheden all zuſambt

der obgenanten Gewerſchaft Sullen vnd mugen Sy haben vnd bekomen zu vns vnſern Erben leuten vnd gütern wo wir die vberal haben oder gewinnen vnd dartzu auf allem vnſerm rarennden hab vnd des Sy ſich darumb an allen ennden wo Sy darauf komen mit Recht oder an Recht anfahen einziehen vnd ſich der vnderwinnden mugen alſlang biz Sy ſolchs Schadens völlicleich entrichtt vnd betzalt werden nach irm benugen an geuerd Vnd ob furbaser icht brief oder Vrkund furkemen oder furbracht wurden durch Vns oder die vnſern oder yemand andern von vnſern wegen, die vns ze frumen vnd In zu ſchaden an den obgenanten Stulthen vnd gutern aller zugehorung vnd an dem kauff komen mochten die ſullen gantz ab tod vnd vernichtt ſein vnd wider den kauf weder kraft noch macht haben in dhain weis an geuerd. Vnd wer den brief mit irm guten willen Innhat zaigt oder furbringt Der oder dieſelben haben all die Recht ſo daran geſchriben ſind als Sy ſelber Vnd was wir all vnser Erben oder yemands andrer von vnſern wegen wider das alles ſo oben an dem brief geſchriben iſt aufhuben kriegten Rechten, geiſtlich weltlich oder an Recht welcherlaj das wer nichts aufgenomen das geben vnd bekennen wir In an aller ſtat Reckt behabt vnd gewunnen Vnd Vns ganz vnrecht vnd verlorn wo das furkem. Vnd ſind das die benanten guter vnd die leut ſo yetz darauf ſitzen. Zum erſten ſand Vlreichs leut vnd güter dauon man zu dem Gefloss Ratzmanſtorf auch ſchuldig iſt ze dienn. Vonerſt kolb Mawrer von kaltenekg Herel von Seying Haincz fuchs witib Wölfel von Trakhing Anderl von Trakhing Conrat von Gallenperg. Stephan Weber von Renhalmyng Stephel von Gallenperg Hanns von Grub Hennſl Smid von Retzing die hernachgeſchriben leut vnd guteren gehörn gantz zu dem Geflos Ratzmanſtorf vnd ſind auch damit verkauft worden Vonerſt Vierdhalber pawhof mit ſeinen zugehorungen Schuſter ze Ratzmanſtorf Peter Sneider daſelbs Mayr von Gerolting Mair von Pörling Kriſtel von Sündling Jörg Liendl vnd Michel von Teſching Steffl vnd Tomel bruder von Pebing Hennſl uon Elgering Jakob von Lapparting Mayr von Mayrhof Hainz von Lapparting vnd hat ain gut zu Renhalmyng Steffan

von Perchtering Hainrich von Eczing Michel von Reczing Hennſl von Herberſtorf, Preymittinger von Hayczing Steffan Müllner von Snelling Hennſl Mullner von Perchtering Michel von Pebing Hanns Sneider von Harmanyng fridel Punczl daſelbs Thoman von Algerſtorf Jörg Viſchel von Kling, Aſm Mullner von Hoffteten Mullner von Trekhing Steffan von Keffring, Perchtold von Seffing Müllner auf der klingerin Jorg Mullner von Windorf. Das gut zu Swartzenhering das Wenneczl Smid pawt Hanns Tyrolf von Kreling Liendl Pokh von Windorf Smid von Wyndorf Vlreich zu Ruſtorf Müllner Swab von der Hofmul Pannentewfl Sther von Rehaling Michel von Rehaling Fridel von Praitaich Perchtold Newmair von Seffing Peter Oettinger von Hayczing Talking der Hof Ain gut ze Hayczing. Ain gut ze Haſenegk Michel von Sokking Steffel von Renhalſperg. Item Aindlef ſchilling gelts von Ekhern genant die Scheiben Item zwen ander ekher. Item ain Pawngarten zu Träkhing. Hernach ſind benennt die Zehend. Vonerſt zu Lemperg auf dem gut da Michel Weber auf ſiczt. Zu Seffing zwai tail. Zu Naſchapping zwaitail. Zu Perchtering Halben. Auf dem gut zu Kaltenegk Praitaich das dorf zu Rehalming vier Zehenthewser gantzer Zehent zu Teſching zwaj guter gantzer Zehent. Auf dem gut Ebermanſperg daz das peſſer gut iſt ganczer zehent. Zu Stayning das gancz dorf Ze Windorf vier vndzwainczig parlehen zu Winberg drew Zehentheuser der drittail. Auf dem Hof zwai Zehentheuſer drittentail Auf dem Egelſee ain gut darauf drittentail Zway guter auf dem Ruſtorf zway zehenthewſer drittentail. Zu Schonhartt drew Zehentheuſer darauf drittentail Zu Gerolting aufz dem halben hof drittentail Ze Viſchorn drew Zehenthewser halber zehent Ze Ryed vier Hewſer drittentail zehent ze Oed ain gut halber, Ze Heperg zwai gut halber Ze Tobel ain gut halber. Auf dem gut Aygen halber, Auf dem Stelczer zwaj zehenthewſer halber Auf zwain gütern ze Hard zu Newnhof auf zwain gütern Auf dem gut ze Anthalming Auf vier gütern ze Hitzing Auf drein gütern ze Mos, Auf zwain gütern zu Stemphing Auf fünf Hewſern ze Gaiſhofen Auf dem Kyſling

Auf dem gut ze Widem zwaj güter ze Reczenleitten Auf aim gut ze Scheiregk Auf aim gut ze Hoffteten Zw Rewtt Ain gut ze Hautzenperg Auf zwain gütern ze Eytzing Auf aim gut ze Goren Auf fechs gütern ze Seyming Auf fünf gütern ze Retzing Auf fechs gütern zu Leuprechting Auf drein viertailn ze Niderhaim vnd daſelbs zwaj Zehenthewſer Zu Gothalmyng zwai zehenthewſer Auf vier gütern ze Sundling Auf aim gut ze Oberndorf Auf aim gut ze Hetzing Auf aim gut ze Heberſtorf Auf drein gütern ze Hyndling Auf vier gütern ze Gallenperg Auf aim gut ze Hindergallenperg Auf aim gut ze Eberharſperg Auf aim hof vnd vier gütern ze Steting Auf drein gütern ze Haitzing Auf zwain zehenthewſern ze Walting Auf zwain zehenthewſern ze Renhalczperg Auf dem Gut da der Schuſter auf ſiczt. Item Vogthabern. Zu Obolfing auf dem ganczen Dorf zu Wiſenperg auf dem Dorf vnd zu Kolmanyng auf dem Dorf. Zu Vrkund gib Ich obgenanter Jorg frawnberger meinem egenanten gnedigen Herren von Paſſaw vnd allen ſeinen Nachkomen den brief für mich, mein Hauffrawn vnd all vnser Erben Verſigelt mit meinem aigen anhangunden Inſigl. Darczu hab ich mit vleis gepeten die edeln Veſſten, mein lieb freund Hern Jorgen Aichperger zu Seldenaw. Marſchalch Viuianczen frawnberger zum Hubenſtein Vnd Hannſen frawnberger vom Hag ze Prunn Daz Si Ire Inſigel zu geczeugnuſs vnd peſſerr ſicherhait der Sach zuſambt meinem Inſigl an den brief gehangen haben Doch In vnd Irn Erben anſchaden darunder Ich mich mein Hauffrawn vnd all vnser erben verpind, alles das wär vnd ſtet zehalden das an dem brief geſchrieben ſtet. Der geben iſt ze Paſſaw an Montag nach ſant Pauls tag Conuerſionis. Nach Kriſtj gepurde Vierczehenhundert vnd im Newnunduierczigiſten Jaren.

CLXXVI.

Bischof Leonhard und Georg von Frauenberg zum Haag setzen die nähern Bedingungen rücksichtlich des von Letzterm an das Hochstift verkauften Schlofses Ratzmanstorf fest.

Passau. 1449. 29 Januar.

Vermerkt daz zwifchen vns Leonarten bifchouen ze Paffaw vnd vnfern nachkömen an aim vnd mein Jörgen Frawnberger zum Hag vnd meinen eriben am andern tail von des Kaufs vmb das Slofs Raczmanftorf mit feiner zugehörung wegen aufferhalb des kaufbrief fo Ich benanter Jorg dem egenanten meinem herrn von paffau geben hab ain beredung von der Zalung gwerfchaft vnd des zehent wegen befchehen ift als hernach gefchriben ftet.

Zum erftn fo ift die gült zu Raczmanftorf gehörend vnd als die im kaufbrief begriffen ift angeflagen auf fünfundnewnczig phunt drej fchilling gelts herrngult Aufgenomen die Zehent vnd ye ain phunt gelts angeflagen vmb zwainczig phunt bringt in ainer Summ Taufent Newnhundert Achthalb phunt phening paffawer werung.

Daran hat fich der obgenant mein herr von paffaw für mich Jorgen Frawnberger verfangen zubeczaln dem Wolgebornen Lantgrafen Johanfen zum Leuchtemberg vnd Grafen ze Halls Zwaihundert vnd zehen phunt phening Item, her Vlreichen Eyzinger Hundert vnd Achtundfunfczig phunt. Item dem Prant fünfhundert vnd vierunddreiffig phunt phening So pin Ich benanter Jörg dem obgenanten meim herrn fchuldig hundert vnd zwainzig phunt vnd für drey dreyling wein fünfunddreiffig phunt, die fullen feiner gnaden abgeczogen werden, an der zalung, darczu hat der benante mein herr von paffau mir yetz auch bezalt vnd aufgerichtt Sechfhundert phunt phening der obge-

nanten münſs, das alles bringt in Summa Tauſent Sechſhundert Sybenundfunfczig phunt phenning.

Das vbrig gelt das in Summ bringt drithalbhundert phunt vnd vier ſchilling ſol bei dem obgenanten meinem herrn von paſſaw vnd ſeinen Nachkomen ſtill ligen von der gewerſchaft wegen als hernach begriffen iſt.

Item die Zehenten im kaufbrief vnd vrbar begriffen, Der iſt zu Herngult nicht angeſlagen noch geſchetzt worden vnd iſt auch in den benanten Summen nicht begriffen vnd iſt darumb ein ſolch beredung beſchehen, daz derſelb zehent ſol die ſchirſtkünftigen zwai Jar mit baidertail wiſſen Die die Irn daruber dabei haben ſullen gefürt vnd aufgedroſchen vnd darnach nach mittern Jarn zu Herrngult angeſlagen werden auf Korn habern vnd Klainem zehent vnd ſol dann ye ain ſchaf korn für zwai phunt phening vnd ain ſchaf Habern für zwelf ſchilling phening vnd dieſelb güllt dann aber ye ain phunt gelts vmb zwanczig phunt phening angeſlagen werden.

Item was der zehent alſo an Summ treffen wirdet des gelts, daſſelb gelt ſol alsdann bei dem benanntem meinem herrn von paſſau auch ſtill ligen von der gewerſchaft wegen mitſambt der vorgenanten Summ drithalbhundert phunt vnd vier ſchilling als hernachgeſchriben ſtet.

Item von der vor vnd yetzgemelten gewerſchaft wegen iſt ſunderlich beredt worden, daz Ich obgenanter Jorg Frawnberger vnd mein erben ſullen des kaufs des Schloſs vnd der Stukh güter vnd Zehent darczu gehörend vnd in dem Kaufbrief begriffen rechter gwer vnd furſtand ſein nach Innhaltt des Kaufbriefs doch in ſolchermaſs daz die obgenant Summ gelts, die ſtill ligen, darumb furphand ſein ſullen alſo ob meim benannten herrn in der zeit der gewerſchaft icht anſtiefs mit Recht von des Sloſs Stukh guter vnd zehent wegen als oben berurt iſt das ſol ich benanter Jörg richtig machen an des benanten meins Herrn von paſſau mü vnd ſcheden vnd ob darum getedingt wurd oder ſich in Recht begeb, daz Ich benanter Jorg von richtikait wegen des kaufs etc. hinaus geben müſſt Das ſol von dem benannten gelt ſo als oben berurt iſt ſtill ligt aufgerichtt werden.

Wēr aber darinn ain abgang, daz ſolch gelt als weit nicht gelangen möchtt ſo ſol ich benannter Jörg vnd mein erben das dem benanten meim herrn von paſſau vnd ſeinen nachkomen von anderm vnſerm gut richtig machen wo wir das Inndert haben oder gewinnen nach Innhalt des kaufbriefs vnd Lantrechtens alles treulich vnd vngeuerlich.

Item wenn der obgemelt zehent nu angeſlagen iſt ſo ſullen wir obgenanter von paſſau dem benanten her Jörgen vmb dieſelb Summ gelts ſo dann bei vns ſtill ligt ainen gewöndlichen Schultbrief geben damit er derſelben Summ nach ausgang der gewerſchaft was der dann vberbeleibt entrichtt werd vngeuerlich. Mit Vrkund der beredzedeln versorgt mit vnſers obgenanten biſchof Leonarten vnd meins Jörgen Frawnbergers aigen furgedruckten Inſigeln. Geben ze paſſau des mittichen nach ſant Pauls Kerung tag Anno domini Millesimoquadringentesimo quadragesimonono.

CLXXVII.

Nicolaus papa V abbati monasterii Altach inferioris, litem inter Leonhardum episcopum et academiam viennensem, illum in jurisdictione sua ordinaria impedientem, remota appellatione committit dirimendam.

1449. 23 Octob.

Nicolaus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Dilecto filio. Abbati Monaſterij in Altach inferiori Patauienſis dioceſis Salutem et apoſtolicam benedictionem Conqueſtus eſt nobis venerabilis frater noſter Leonardus Epiſcopus Patauienſis quod Rector ac vniuerſitas ſtudij Viennenſis Patauienſis dioceſis ipſum quominus iuriſdictionem ſuam ordinariam libere exercere ualeat de facto impedire preſampſerint hactenus et preſumunt in non modicum

ipſius Epiſcopi preiudicium atque damnum Ideoque diſcretioni tue per apoſtolica ſcripta mandamus quatinus uocatis qui fuerint euocandi et auditis hincinde propoſitis quod iuſtum fuerit appellatione remota decernas faciens quod decreueris per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſeruari Prouiſo ne aliqua ſingularis perſona de vniuerſitate huiusmodi auctoritate preſencium ad iudicium euocetur Teſtes autem qui fuerint nominati ſi ſe gracia odio uel timore ſubtraxerint ſimili cenſura appellatione ceſſante compellas ueritati teſtimonium perhibere Datum Fabriani Camerinensis dioceſis Anno Incarnationis dominice Milleſimoquadringenteſimoquadrageſimonono decimo Kalendas Nouembris Pontificatus noſtri Anno Tercio.

P. de Legendorff.

CLXXVIII.

Kunegunde von Frauenberg erkauft eine jährliche Geldrente aus der bischöflichen Maut zu Passau.

1450. 4 Februar.

ICH Küngünd von frawnberg weilund Hannſen von frawnberg zu valkenuels. ſeligenn wittib Bekenn offenlich mit dem brief für mich vnd all mein erben, das Ich von dem Hochwirdigen fürſten vnd herren hern Leonartten Biſchouenn zu paſſau meinemm gnädigen hern vnd ſeinen nachkomenn Biſchouenn zu paſſau mit gunſt wiſſenn vnd willenn ſeines Erwirdigen Capitls daſelbs zu paſſau Ains durchflechtenn Ewigen kauffs keuff.ichen gekaufft hab, fünfvndachczigk Reiniſch guldein aus ſeiner gnaden mawtt Zu paſſaw vmb Sibenzehenhundert guter Reiniſcher guldein, die ich ſeiner genaden mit redlicher zalung berait, gezallt vnd aufgericht hab, die er auch zu ſeiner vnd ſeines Stiffts merklicher noturfft, vnd nüczcz gelegt hat dieſelbenn fünffvndachczigk guldein Reiniſch ſein gnad vnd nachkomenn halb, das iſt dritthalben vnd vierczigk guldein zu ſand Jorgen tag vnd den anndernn halben taill auf ſand Michells tag, dar-

nach achttag vor oder achttag darnach vngeuerlich oder fouil münſs die geng oder für ainen Reiniſchen guldein dieſelbzeit gäb iſt alle iar iärlichen vnd ain yeder ſeiner gnaden vnd nachkomenn Mauttner zu paſſaw, der yeczundt iſt oder künffticlichen wirdet, mir vnd meinen erben vor menicklichs aufrichten vnd bezallenn füllenn zu Regennſburg in der Stat. an all Irrung ſchadenn vnd verpot geiſtlich vnd werltlich vnd an alles verczichen zu dem nachſtkünfftigen ſand Jorgen tag anzeheben, Sy ſullen auch des vorgenantten kauffs vnd der gullt vnnser recht geweren vnd fürſtanndt ſein an aller ſtat, vnd vns die zu allerzeit richtig machen an aller vnnſer müe vnd ſchäden von wem oder wo vns die Irrung auferſtund alſofft vns des not beſchicht trewlich vngeuërd Sünder ſo füllen oder mügen wir In, ſölhen kauff nicht auffagen. Aber ſein genad oder nachkomen haben ainen Ewigen widerkauff vnd vollen gewallt, die benantten güllt alle Jar Järlich von vns herwider ze kauffen, vnd welhes Jars Sy den widerkauff von vns tun wellen, das füllen ſy vns vor zu ſand Merteins tag vierczehen tag vor oder vierczehen tag darnach vngeuerlich kunt tuen vnd wiſſennlich machen mit Iren brieffen, Vnd dann den widerkauff auf vnnſer lieben frawen tag ze lichtmeſs darnach nachſtkünfftig tun vierczehen tag vor oder vierczehen tag darnach vmb die egenanntten Sibenczehenhundert Reiniſcher güter guldein, vnd ſullen dann ſolh zalung alſdanne tuen zu Regennſpurg, des wir In danne ſtat tuen ſullenn, an all Irrung vnd verpot geiſtlich vnd werltlich vngeuerlich, wer auch das ſy nach Irem auffagen In vorgeſchribner maſs Alſo von vns nicht widerkaufften oder damit verzuegen, oder das ſy vns nicht alle Jar Jarlichen zu yeder zeit vnnſer güllt fürderlich an abganck entrichten vnd bezallten als vor geſchriben ſtet, Welcherlay ſchaden wir des mit potnlon nachraiſen oder mit anderen ſachen nëmen, oder genomenn hetten wie, die ſchädenn genant möchten ſein oder werdenn kainenn, aufgenomenn, denſelben ſchäden allenn mit ſampt dem obgenantten Haubtgut füllenn wir haben vnd bekomenn von In vnd ires ſtiffts hab leutten vnd gut, wo ſy dye ynndert haben oder laſſenn nichts aufgenomenn mit recht oder an rechtt wie

vns verlufft, Vnd was fy oder ymands von Iren wegen füran darüber mit, vns kriegtten oder rechten wollten mit geiſtlichem oder werltlichem gerichten oder an recht, das haben fy an aller ſtät vnrecht, vnd verloren vnd wir an aller ſtät recht behabt vnd gewunnen Wer auch den kauffbrieff mit unſerem wiſſen vnd willenn Innhatt zaigt vnd fürpringt der oder dieſelben ſullenn haben alle die recht ſo an demſelben brieff geſchriben ſteent. doch iſt dem obgenanttenn Capitl vorbehallten ſölhs an ſeinenn leutten vnd gütern, So es In ſunderhait hat an ſchaden Zu Vrkundt gib ich ſeinenn genaden das Reuerſs verſigellt mit meinem aigen anhangundem Inſigl darczu hab ich gepeten die Edlen vnd veſſten Erhartten Zennger zum Lichtnwald vnd Hannſen frawnberger vom Hag zu Prunn, Hauptman zu Regensburg das dy ire Innſigl zu gezeugknüſs auch an den brief gehangen haben In vnd Iren erben on ſchadenn Daründer ich mich für mich vnd all mein erbenn verpinden alles das wär vnd ſtät zu hallten ſo an dem brief geſchribenn ſteet angeuerd Der brief iſt geben an Mitwochen nach vnnſer frawen tag zu Lichtmeſſ vnd nach Criſtj gepurt vierczehenhundert vnd Imm fünffczigiſſtem Jaren.

CLXXIX.

Nicolaus papa V designationem episcopi pataviensis post decessum episcopi Leonhardi dispositioni sedis apostolicae reservat.

Romae. 1450. 17 Martii.

NICOLAVS epiſcopus ſeruus ſeruorum dei. Ad futuram rei memoriam. Uniuerſarum quibus nos pretulit apoſtolice preeminentia dignitatis curam contemplantes eccleſiarum ad ea noſtri uota cordis deſideranter exponimus ut illis preſertim Cathedralibus Paſtores ydonei deputentur, qui diuino fulti preſidio iura bonaque conſeruent earum, et non ſolum ipſas regant utiliter

ſed etiam multimodis efferant incrementis. Felicem igitur eccleſie Patauienſis cui frater noſter Leonardus ipſius eccleſie Epiſcopus preeſt cum per eius ceſſum aut deceſſum uel alias quois modo uacauerit prouiſionem ut in ſpiritualibus ac temporalibus pro... (lacuna)... us exoptantes affectibus prouiſionem predictam de fratrum noſtrorum conſilio et apoſtolice poteſtatis plenitudine ordinatione et diſpoſitione necnon ...(lacuna)... apoſtolice ſpetialiter hac uice reſeruamus diſtrictius inhibentes dilectis filijs Prepoſito et Capitulo dicte eccleſie ne occurente uacatione predicta, ad electionem ſeu poſtulationem futuri Epiſcopi procedere quoquomodo preſumant, ac decernentes irritum et inane ſi ſecus ſuper hijs per quoſcunque quauis auctoritate ſcienter uel ignoranter contigerit attemptari Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre reſeruationis inhibitionis et conſtitutionis infringere ...(lacuna)... temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Rome apud Sanctum petrum Anno Incarnationis Dominice Milleſimoquadringenteſimoquinquageſimo Sextodecimo Kal. Aprilis Pontificatus noſtri Anno Quarto.

P. de Noxeto.
S. de Monte.

CLXXX.

Heinrich, Herzog von Nieder- und Oberbayern, legt einen Streit zwischen Bischof Leonhard und Heinrich Nothaft zu Wernberg wegen des Schlosses Haichenbach bei.

Burghausen. 1450. 10 Juny.

Wir Hainrich Von gotes gnaden Pfallenczgraue bey Rein vnd Herczoge in Nydern vnd Obern Bayren etc. Bekennen offen-

lich mit dem brief. Als etwas Irrung zwifchen dem Erwirdigen In gote vnserm befunderlieben frundte Herrn Leonarten Bifchouen ze Paffaw an ainem vnd vnferm Rate vnd lieben getrewn Hainrichen Nothaft von Wernberg yeczo pfleger zu Kirchperg am anndern tail erftanden vnd gewefen fein Als von des Gefloss wegen Hayenpach anf der Tonaw gelegen vnd feinem zugehorn mitfambt den vier vnd zwainczig pfunt pfening aws der Mautt zu Paffawe dy zu purkhuet Dahin Järlich geben fein Haben wir nach vil underrede, So wir dauon mit bayden taylen gehabt haben Sy gepeten der fach bei vns zubeleiben Daz fy auch alfo getan haben Vnd darauf von folher Irrung wegen zwifchen Ir, Das benant Gflos Hayenpach mit feinem zugehorn So vorgefchriben ftet antreffend, aufgefprochen vnd fprechen auch in Kraft des briefs, Von erfte daz das benant Gfloss Hayenpach mit feinem zugehörn mitfambt den vier vnd Zwainczig pfunt pfening aws der Mautt zw Paffaw des benanten Nothafts leibgeding gewefen vnd zu Burckhuet Dahin geben fein bey dem benanten von Paffawe vnd feiner ftifte yeczo vnd hinfür beleiben follen An Irrung vnd hindernufs des benanten Nothafts vnd mäniglichs von feinen wegen wir fprechen auch das der benannt von Paffaw vnd fein nachkomen ob er mit tode vergieng Da got lanng vor fein welle Dem benanten Nothaft oder feinem anwalde von feinen wegen fein Ains leibe vnd lebtag vnd nit ferrer noch lennger Järlich fünf Dreiling Oflerweins vngeuerlich Ains yeden Jares in vierczehen tagen vor oder nach ainem yeden Sand Marteins tag zw Paffaw In feinem Hofe oder in der State geben foll, Dy dann derfelb Nothaft dafelbs nemen fol vnd nach feiner notturft brauchen Auch fol dem benanten Nothaft volgen aws Dem Gfloss Hayenpach aller zeug der zw der were gehört vnd der fein vnd von feinen wegen dahin komen ift, Als Püchfen Armbft Puluer Pfeyl vnd defglichs vnd darauf fol auch aller vnwill zwifchen Ir baider tail vnd aller der dy von Irer baidertail wegen zwifchen Ir der fachen von Hayenpach mit feinen zugehörn verdacht vnd verbant (verwandt) gewefen fein gancz hin vnd verrichtet fein treulich vnd vngeuerlich WIr fprechen auch daz der benant von Paffaw mit feinem

vnd mit ſeines Capitels Sigelen, dem benanten Hainrichen Nothaft ainen brief nach redlicher notturft geben ſol, Das er der benanten fünf Dreiling Oſterweins ſein ains leib vnd lebtag vnd nit ferrer in obgeſchribener maſſe habhaft vnd gewis ſein. Daentgegen ſol hainrich Nothaft dem egenanten von Paſſaw ainen gegenbrief geben für ſich vnd ſein eriben vnder ſeinem inSigel. Wenn Hainrich Nothaft mit tod vergangen ſey Das dann ſein eriben noch ymant anders von ſein vnd Iren von des benanten Leibgedings Wegen zu dem benanten von Passau seinen nachkomen vnd ſtifte, darumb nichtz zusprechen haben sullen mugen noch wellen ungeverlich vnd sol auch des benanten Nothafts leibgedingbrif So er vmb dy fünf dreiling Oſterweins auf ſein ains leib vnd lebtag hat, Damit gancz tod kraftlos vnd ab ſein, Item wenn auch Hainrich Nothaft Dy fünf Dreiling Oſterweins zw Paſſaw empfächt, So ſol er alle Jar redlich Darumb quitiren Vnd ſullen dy brief gegeneinander vbergeben zw Paſſaw (in) der Stat zwiſchen hewt dato des briefs vnd an Mitwoch nachſt nach Sand Veyts tag ſchirſt koment vngeuerlich vnd daſelbs ſol dann der benant Nothaft Dem von Paſſaw dy brif, So er von Imber Hayenpach hat mitſambt den vier vnd ezwainzig pfunt pfening aws der Mautt zw Paſſaw das ſein leibgeding geweſen vnd zu Burkhuet Dahin geben ſein auch vbergeben Des zw vrkund haben wir yeden tail ain ſölhen ſpruchbrif mit vnſerm anhangundem inSigel verſigelt, vns vnd vnsern eriben anſchaden. Geben zw Burghauſen An Mitwocben vor Sand Veyts tag Nach Chriſti gepurde Vierczehenhundert vnd Im funfczigſten Jare.

CLXXXI.

Der Landrichter Georg Rudmundt zu Grieſsbach erkennt an offner Schranne, daſs das dem Hans Meiſsauer auf Leibgeding überlassene Gut zu Zell wegen völliger Verödung dem Domcapitel anheim gefallen sey.

1450. 9 September.

ICH iörg rudmundt an der zeit des edelen vnd veſſten wolfgang von kamer lanndtrichter zu grieſpach Bekenn offenlich mit dem gerichtz brief als ich ſaſs an ainem gewöndlichem offen recht tag an der ſchrann zu Grieſpach da ſelb für mich kam thoman ſeibelſtorffer an ſtat meiner herren vom Cappittel zu paſſau als in obriſter kellnar mit vorſprechen vnd bracht für wie er gerecht hiet auf ain guet zu zell gelegen das ſelb guet wär verſchribenn zu leibgeding hannſen dem meyſſauer vnd ſeiner hauffraun der ſelben gerechtigkait wolt er ſich vnder ziechen nach lannds recht vmb das das guet vnpäulich vnd vnſtifftlich läg es war auch der benannt meyſſauer bei dreyen iaren dar auf nit geſeſſen vnd hiet dy zymer haws vnd ſtadel ab dem guet haym gefüert vnd beſchächen mercklich ſchäden den nachtpaurn des ſy klager wären geweſen meinen herren vom cappittel auch füert er räntt vnd väntt yn andrew güetter das doch nit recht wär vnd von ſölher vngehorſam wegen hiet er den meyſſauer berecht, das er ym heutt durch recht anttburtten ſolt vnd begert dar vmb gemainer frag do gab das recht der ambtmann ſolt gehört werden von der fürbot wegen, es ſolt auch der meyſſauer berüeſt werden als der herrſchafft recht iſt vnd dar nach beſchechen, was recht wär alſo tett der ambtman ſein ſag auf aid, er hiet dy fürbot recht vnd redlich gebarben (geworben) zu rechter weil vnd zeit, er berüeſt auch den meyſſauer als das

recht geben het dar auf pat der benannt ſeybelſtorffer an ſtat meiner herren vom cappittel wie es nun beſten ſolt do gab das recht er ſolt yn wartumb (wartung) ſein dy weil ich ſäſs von gerichcz vnd rechtens wegen kam der meyſſauer oder yemand von ſeinen wegen der das recht verantburtten wolt oder chafft nott furbrächt da ſolt vmb beſchechen was recht wär käm aber yemand nach meinem auf ſten ſo ſol der benant ſeybelſtorfer wider für mich komen yn das nachrecht alſo wartt er des rechtens vncz das ich auf ſtuend angeuär do kam der benannt thomann ſeibelſtorffer wider für mich mit angedingten vorſprechen vnd fragt, wie es nun beſten ſolt nach her kömen des rechtens do gab recht vnd vrtail durch das erberg geding der ſeibelſtorffer an ſtat meiner herrn vom cappittel hiet wol verbartt vnd ſolt nun erlangte vnd behabte recht haben auf des meyſſauer gerechtigkait, er ſolt auch der geweltigt werden mit dem ſtab der ambtman zu haws vnd zu hof vnd ſolt ym des zeugen vnd ainen gerichtcz brief geben der ym mit recht erkannt worden iſt, vnd dar zu der herrſchafft ſchermen mit meinem aigen anhangunden inſigel beſigelten mir meinen erben vnd inſigel an ſchaden an dem rechten ſein geſeſſen anthon ottenperger marthan ſchönburger wolfgang perger hanns türel Jorg woppinger Jobſt weſterkircher hanns gänpeck Jörg wenger michel gölſel peter tächſel lienhart ſchuchſter hanns ſchneider aſm weber wolfgang wirt von karpham des rechtens ſein vorſprechen geweſen Jörg Rott niklas vorſprech iorg vorſprech das recht hat ſich ergangen an mittichen vor des heyligen chräucz tag als es erhöcht worden iſt nach zal kriſti gepürdt virczehen hundert vnd dar nach yn dem funffczkiſten Jare.

CLXXXII.

Ulrich, neuerwählter Bischof von Passau, verheifst, die vor seiner Wahl errichteten und von jedem Domherrn beschwornen Statuten zu halten und leistet defshalb dem Capitel Bürgschaft.

1451. 28 July.

Wir Vlrich von gotes genaden Erwelter des wirdigen Stifts ze Paſſaw Bekenn offenlich mit dem brief Als wir mitſambt anderen vnſeren Korbruedern hie zu Paſſaw ee wir Erwellet waren ordnung geſeczt vnd Statut gemacht vnd geordnet vnd dabei vnnſer yder in ſunder auf das heilig Ewangely geſworen haben. Wer vnder vns zw aim künftigen Biſchoue ze Paſſaw erwellt wurd. das er dy ſelben Statut ordnung vnd geſeczt aufnemen vnd halten vnd ſölch aijd Inner fünfezehen tagen nachſt nach der wal bei verliefung ſeiner gerechtigkeit ſo Im aus der wal wurd zuſteen vernewen vnd darüber brief vnder ſeinem Inſigel auch porgen als Selbſchollen ſölch obgenant artikel zuuolfuren geben ſulle Das nu wir obgenanter Erwelter ſölhen obemelten ayd auf ain news auf das heilig Ewangeli geſworn vnd vernewet haben vnd darczu nemen wir auf vnd vernewen auch wiſſenlich In kraft ditzs brieffs dy obgemelten ordnung geſeczt vnd Statut In allen Iren Artikeln ſamentlich vnd ſünderlich vnd wellen auch die vnſernhalben halten vnd dem nachgeen in allen ſtuckchen dhain ausgenomen noch hindan geſaczt getreulich vnd vngeuerlich vnd des zu merer ſicherheit haben wir den Erwirdigen vnd gelerten vnſern liben korbruedern Vlrichen Tumbproſt Burkcharten Techant vnd gemainklichen dem Capitel des obgenanten Stifft geſaczt vnd benennet zu porgen vnd Selbgeſchollen dy Edlen veſten vnd ſtrenngen herren Wilhalm Törringer zu Tüſlingen Marxen zw Wilſhütt vnd Leonharden zu Prüning die Nuſtorffer mein beſunder lib Swager Brüeder vnd vetter In ſölher maſs vnd beſchaiden ob

wir dy ſelben Statut ordnung vnd geſatzt In aim oder merern ſtukchen nicht hielten vnd nachkemen, ſunder wiſsentlichen überfürn, wie ſich das fuegte, das wir in ſölh peen vnd vell in den obgemelten geſatzten ordnung vnd Statut aufgeſaczt vnd geſchriben gefallen vnd kömen Auch das wir ſölh vnſer brief In peſſer vnd nicht mynner formb vnd lautt ſo wir obgenanter Erwelter nu ob got wil beſtett werden vernewen füllen vnd wellen getreulich vnd vngeuerlich. Des zw vrkund geben wir obgemelter Vlrich Erwelter den obgenanten vnſern korbruedern den brieff beſigelten mit vnſerm anhangundem Inſigel vnd wir obgenant Wilhalm Töringer zü Tüſling Marx zw Wilshütt vnd Leonhard zu Prüning die Nuſtorffer porgen vnd Selbgeſcholln bekennen offentlich an dem brief das wir hinnder ſölh Pürgell vnd Selbſchollſchaft williklich vnd bedechtlich kömen ſein vnd ob der offtgenant vnſer herr vnd Erwelter die bemelten Statut ordnung vnd geſeczt als oben gemelt iſt nicht hiellt vnd nachkem, Auch ſölh brief ſo er nw beſtett wirdet nicht vernewet, das wir vnd vnſer yder ſein wirdikeit mit allem vleiſs daran weiſen vnd darob ſein ſullen vnd wellen, das er alles das ſo oben gemellt iſt gentzlich vnd treulich volrekche vnd dem nachköme. Geſchech aber des nicht wie Sich das an ſeiner wirdikeit oder an vns fuegte vnd die obgenanten vnſer herren das Capitel ſamentlich oder ſunderlich des ſchaden nemen wie das geſchech denſelben ſchaden füllen wir In genntzlich entnemen vnd abtragen vnd ſullen vnd mügen den zu vns vnd allem vnſerm erbguet vnd varund hab nichtz darInn aufgenomen noch hindan geſeczt haben vnd dauon bekömen mit recht oder an Recht wie ſy des verluſtet oder wolgeuellet an vnſer vnſerer Erben vnd meniklichs von vnſeren wegen Irrung eintrag vnd hinderniſs getreulich vnd vngeuerlich vnd des zw vrkund haben wir vnnſer Inſigell zuſambt des benanten vnſers herrn Electen Inſigell an den brief gehangen Der geben iſt an Mitwochen nach ſand Jacob des heiligen zwelfpoten tag. Als man czallet von kriſti gepurd vierczehenhundert vnd in dem ainſundfünfczigiſten Jare.

CLXXXIII.

Der oberste Hauptmann und die Landesverweser in Oesterreich verpflichten sich, die Wahl des vom Capitel zum Bischof von Passau ernannten Ulrichs von Nufsdorf aufrecht zu erhalten.

Wien. 1452. 12 Juny.

Wir des Allerdurchleuchtigiſten furſten vnd Herren Kunig Lafflaws ze Vngern vnd ze Behem Kunig Herczogen ze Oeſterreich vnd Marggrauen ze Merhern etc. vnſers guedigiſten Erbherren obriſter Haubtman Vlreich Eyczinger von Eyczingen Vnd die verweſer des Landes Oeſterreich. Bekennen für vns vnd die Erwirdigen wolgeborn Edelnveſten Erbern vnd weiſen die vier Parteyen Prelaten Grauen Herren Ritter vnd knecht vnd die von Steten des Lanndes Oeſterreich die vns die Regierung des Lanndes Oeſterreich empholen haben die in der puntnuſſe von vnſers gnedigiſten Erbherren Kunig Lafflaws wegen geneinander verpunden ſind, Vnd die künftigelich darein komen werden Vnd tun kund offennlich mit dem brief Als vns die Erwirdigen vnd erſamen Herren Vlreich Tumbprobſt Burchart Dechant vnd gemainclich das Capitl des Stifts ze Paſſaw anpracht vnd zu erkennen geben haben, Wie daz Si nach abgang weilent loblicher gedechtnuſs Biſchoue Leonarts ze Paſſaw, mit götlicher vnd rechtlicher wal den Erwirdigen Herren Vlreichen Nuſtorffer zu Biſchof erwelt vnd ſolich wal vnſerm heiligen vater Babſt Nicolao furgeſannt vnd gebeten Haben dieſelben wal vnd den erwelten genedigelich zubeſteten Vnd vns darauf angelangt vnd gebeten daran vnd behollffen zu ſein, damit Si bei ſolher irer rechtlichen wal beleiben vnd gehalten werden. Alſo haben wir angeſehen, daz weilent loblicher gedechtnuſs vnſer gnedig Herren von Oſterreich die das Lannd Oſterreich jnngehabt haben ainer auf den andern den Stift Paſſaw in ſundern gnaden vnd fürdrungen haben gehalten. Daz aueh die Biſchoue In hinwider willig vnd

dienſtlich geweſen ſind Vnd ſunder auch das ſich dieſelben der Erwelt vnd das Cappitel ze Paſſaw von vnſers gnedigiſten Erbherren Kunig Laſſlaws wegen gen vns verſchriben vnd verpunden haben. Vnd darauf So haben wir In gelobt vnd verſprochen Geloben vnd verſprechen In auch bei vnſern waren trewen in kraft des briefs, Das wir In vnd beſunderlich dem benanten Erwelten alle die weil vnd er von der wal mit ordnung des Rechtens nicht komen vnd bracht iſt beholffen ſein wellen aus allem vnſerm vermügen leibs vnd guts wider alle die Sie darinnen Irren oder Hindern wolten damit Si bei derſelben irer wal beleiben vnd der erwelt in ſein Regierung köm vnd volkomenlich Regiern getürr vnd muge Als ainem Biſchoue ze Paſſaw von Recht zugepurt, daran wir vns nyemands der das alſo thun wolt jrren noch hindern laſſen ſullen noch wellen in dhainen weg treulich vnd angeuerde. Vnd wann der obgenannt vnſer gnedigiſter Erbherr kunig laſſlaw freyer vnd lediger in ſeiner gnaden Erblannd gen Oeſterreich komen vnd gewalticlich Regiern wirdet, dann ſo ſol der gegenwurtig brief vnd verſchreibung gancz ab vnd kraftlos ſein. Vnd ſo das geſchicht, dann wellen wir ob ſich die ſach von der wal wegen ſolang ziehen wurde demſelben vnſerm gnedigiſten Herren Kunig Laſſlawen Raten Vnd In trewlich piten das ſein kunigclich gnad ſolich getrew dienſt vnd guten willen deſſelben Erwelten vnd des Cappitls vorgenanten, gen Im vnd dem Stift Paſſaw genediclich erkennen vnd helffen well damit Si bey ſölher obgemelten wal beleiben vngeuerlich. Mit vrkund des briefs Beſigltn anſtat der Lantſchaft mit des furſtentumbs Oeſterreich angehangem lantInſigl vnd mein obgenant obriſten Haubtmans Vnſer Stephans Abbts ze Melkch, mein pruder Johannſen Prior von Maurbach Niclaſen des drugſeczen Ritters Hubmaiſter in Oeſterreich Jorgen Dechſer Ritters vnd mein Oſwalden Reicholfs purgermaiſter ze Wienn an ſtat vnſer vnd der andern Mittuerweſer die dieczeit jre aigne Inſigl bei In nicht habent gehabt auch angehangen Inſigln. Geben ze Wienn an Mont g vor ſannt Veits tag Nach criſtj gepurd virczehenhundert Jar darnach in dem Zway Vnd funfczigiſten Jare.

CLXXXIV.

Die von Frauenberg, Ahaim, Layming, Nufsdorf, Pinzenau und Torer erklären, dafs sie rücksichtlich ihrer Ansprüche auf die Verlassenschaft des verstorbenen Bischofs Leonhard sich mit dem Domcapitel abgefunden haben.

Passau. 1453. 10 September.

Wir die Hernachgefchriben mit namen, Hanns Fraunberger zw Prunn, Haubtman zw Regenfpurg, Jörg Ahaimer zw Hagenaw an ftat Annen, Wilhalm Laymingers fäligen, Tochtter, meiner Hauffrawn, vnd Ellfen Klofterfraun, zum Kyembfee, der benanten meiner Hauffraun Swefftern, der völligen gwalt, vnd für die Ich mich wiffentlich angenomen hab, und an nym in kraft des brieffs, Hanns Layminger zw Degernbach, für mich, vnd Jörgen vnd Sigmunden mein gebrüeder, der völligen gwalt, Ich auch in den fachen, vnd für die Ich mich angenomen hab, vnd in kraft des brieffs annym, Els Laymingerinn, Walthefarn Nuftorffers Hauffraw der benanten Layminger Swefftcr, Fridreich Piennczenawer, für mich, vnd Hernn Wolfgangen meinen bruder des völligen gwallt, vnd für den ich mich auch angenomen hab, vnd an nym in kraft des brieffs, Eberhart Torer an ftat, Erafem meins bruder, des völligen gwalt, vnd für den Ich mich Hierjnne angenomen hab, vnd an nym in kraft des brieffs. Bechennen vor aller meniclich, für vnns, all vnnser Erben, vnd nachkömen, vnd alle die obenbemelt, darfür wir vnns angenomen haben, vnd all Ir Erben. Als vnns durch die Hochwirdigen vnd Erwirdigen Hern, Heren Vlrichen Nuftorffer Erbelten, Vlrichen Thumbrobft, Burcharten Dechannt, vnd gemains Capitel zw Paffaw, auf vnnfer anlanngen vnd begeren, von fölher Sprüchh vnd vordrung wegen, fo wir zw denfelben vnnfern

guten hern vnd frundten vermainten ze haben, her rüerund, von ainem geſchëfft, vnd varunder habe, ſo weilunt vnnſer gnediger herr vnd frundt, Biſchof Leonart löblicher gedechtnuſs hinder ſein geloſſen ſol haben, ain tag auf pfinnczstag nach Egidy gen Paſſaw beſchiden iſt, Daz wir vorgenant, vnnſers gnëdigen herrn Biſchofs Leonarts löblicher gedechtnuſs frundt, mit den bemelten vnnſern herrn vnd frundten, dem Erbelten, Capitel vnd Stifft, vmb die vorbemelten Sprüchh vnd vordrung, ſölh geſchäfft vnd varund hab antreffunt, gancz vnd durch ſlechts gerichtt ſeinn, vmb ain ſölhe Summ gelts, darumb wir von jn ainen ſchuldbrief haben, Wir, auch all vnnser Erben, vnd nachkömen vnd alle die der wir vnns HierInne gemëchttigt vnd angenomen haben, vnd all Ir Erben, wellen noch ſullen weder ſamentlich noch ſunderlich, füran ewiclich zw den benanten Erbelten Capitel vnd Stift, vnd allen Iren nachkömen, von des benanten geſchefftſ, auch varunder hab wegen, nichts mer ze ſprechen noch ze uordern haben, in dhain weiſs, wie man erſinnden oder erdennkchen mag. Des zw vrchund geben wir all oben bemellt für vnns, vnnſer Erben, nachkömen vnd alle die, darfür wir vnns angenomen haben, vnd all Ir Erben, den bemelten Erbellten, Thumbrobſt, Dechannt, vnd Capitel diſen vnſern quittbrief, beſigelten mit vnnſern, Hannſen Frawnberger, Jörgen Ahaimer, Hannſen Layminger, vnd fridrichen Piennczenawer, aigen anhanngenden Inſigeln, Daründer auch wir die anndern obengemelt, für vnns, vnnſer Erben, vnd alle die, darfür wir vnns angenomen haben, vnns gebrauchen, alles das ſtät zehalten das dieſer vnnſer quittbrief auſweiſet, getrewlich vnd vngeuarlich, Geben Paſſaw an Montag nach vnnſer lieben frawen tag der gepurde, do man zallt nach kriſti gepürdt Vierczehchunndert vnd in dem drew vnd fünftzigiſtem Jaren.

CLXXXV.

Der erwählte Bischof Ulrich und das Domcapitel schicken Abgesandte zur Krönung des Königs Ladislaw nach Prag mit der Vollmacht, alle Angelegenheiten des Hochstifts dort zu verhandeln.

Passau. 1453. 8 October.

Wir Vlreich Nuſdorffer Erwelter. Vlreich Thumprobſt. Burchart Techannt. Vnd das Capitel ze Paſſaw Bechennen vnuerſchaidenleich, für vns, all vnſer nachkömen, vnd den Stift paſſaw, mit diſem offen brief vor allermenicleich. Als das regiment, vnd die verweſung, des Stifts yecz bei vns ſteet, nach dem vnd des zu diſemmal beſtëtter herr vnd Biſchoff nicht iſt. Daz Wir auf ſölichs vnd Ich der Erwelt, mich auf eruordrung vnd des durchleüchtigiſten fürſten vnd herrn hern Laſſlawen ze Hungern zu Beheim Dalmacien Croacien etc. kunig, herczogen zu Oeſterreich vnd Marggrauen ze mërhern etc. meines gnedigiſten herrn, yecz, zu ſeiner künigklichen gnaden chrönung gen Prag fügen würd, Vnd auch wir das Capitel, mit vnſern aigen ſachen das Capitel antreffunt, ſouil beladen ſein, dadurch Wir alſo des Stifts ſachen vnd notturften nicht auſgewartten mögen, Vnd darauf für vns genomen vnd gewegen haben, die fürſichttikait des Erſamen vnſers lieben Chorbruders, hern Chonraten Hawſner Chorherrn ze paſſaw, Vnd der edelen veſſten vnſerr lieben frewnt vnd getrewen Viuianczen Frawnberger zum Hubenſtain, phleger zum Viechtenſtain vnd Greiffen Mawtter zu Kaczenperg phleger zu Rudemberg. vnd haben Sy all ſamentlich alſo vnſer Anwällt geſeczt, In, des Stifts ſachen beuolhen Vnd vnſern ganczen vnd völligen gwalt gegeben, vnd geben auch In den wiſſentlich in kraft des briefs. Alſo, daz Sy vncz auf vnnſer widerruffen, an vnnſerr ſtat vnnd von vnnſern wege, all des Stifts ſachen vnd noturfft, die dann ainem biſchouen

zehanndeln inſunderhait zugehorent vnd In antreffent, tragen handeln aufrichtten, vnd des Stifts lewt vnd gut, gegen allen den, die ſprüch darczu, oder zu vnns von des Stifts wegen ainen Biſchoff in ſunderhait antreffunt ſeczen, zuueranttwortten, Sich mit jn darumbe zubetägen oder in recht zegeben alſofft des not beſchicht, Beſlieſſen vnd fürſehen füllen mögen, Vnnd in all annder weg des Stifts ſachen vnd notturft ze gedenkhen vnd zebetrachtten bei klain vnd groſs nichts darjnne aufgeſchaiden noch hindangeſeczt, ſunder alles hiejnne beſloſſen, Vnd was Sy all ſamentleich oder Ir yetweder in ſunderhait von Ir aller wegen, alſo in dem hanndeln ſchaffen thun oder laſſen, in der gutikait mit recht oder ſunſt, Geloben vnd verſprechen wir mit vnnſern trewen daz das gönczlich vnd veſtticlich ſol gehalten vnd volfürt werden, in aller maſs, als ob ain beſtëtter Biſchoff zu Paſſaw wër vnd das ſelbs tät oder hanndlet Zu gewin vnd zuuerluſt vnd zu allem rechten getrewleich vnd vngeuërleichen. Mit vrchunt des briefs beſigelt mit vnſerr obgenanten Erwelten vnd Capitels aufgedruckhten Inſigelen. Doch vns dem Capitel an vnſern lewten vnd gütern dem Capitel in ſunderhait zugehörund vnuergriffenlich vnd an ſchaden. Geben zu Paſſaw an Montag vor ſannt Dyoniſij tag. Nach chriſtigeburd Vierczehenhundert vnd in dem drewundfunftzigkiſten Jare.

CLXXXVI.

Das Domkapitel bezeugt, eine vom Grafen Ezel von Ortenburg zum passauischen Dome und zur dortigen St. Sixtuskapelle, dem Erbbegräbnisse des genannten gräflichen Hauses, vermachte Geldsumme vom Herzoge Albrecht von Bayern erhalten zu haben.

1454. 9 März.

Wir der Tumbrobſt Tumdechant vnd gemainklich das Capitel des Tumbs zu Paſſaw Bechennen für vns, all vnſer nachkömen,

vnd manigklich von vnnsern wegen offennlich mit dem Briefe, als der wolgeborn Herre Her Etzel Graue zu Orttemberg faliger gedechtnuffe ain Tawfent guldein Reinifch verfchafft vnd geordent hat, zu dem paw fand Stephan vnd zu fand Sixt Chapellen in dem Krewtzgang hie zu paffaw, da die von Orttemberg ir Grebnufs haben. Diefelben Taufent guldein, der Durchlewchtig. Hochgeborn Fürft vnd Herre Herr Albrecht Phallentz Graue bei Rein, Herzoge in Bayrn vnd Graue zu Vochburg etc. vnfer gnädiger Herre fchuldig ift gewefen zu betzalen Das vns der obgenannt vnnser gnädiger Herr, folich Taufent gulden, alfo berait, an allen vnnfern vnd des Capitels fchaden aufgericht vnd betzalt hat. Herauf fo fagen wir den obgenanten vnfern gnadigen Herren Herzoge Albrechten all fein Eriben Lanndt vnd Lewt, folher Taufent guldein, für vns vnfer nachkömen, vnd mänigklich, ganntz quidt ledig vnd los In Kraft des Briefs vnd wellen Damit aufrichten vnd tun, nach Innhalt Graue Etzels faligen gefchefft vnd des zu vrchund geben wir feinen gnaden, den Briefe befigellten mit vnnfers obgenanten Capitels gemainen anhanngunden Innfigel Gefchehen an Sambftag vor fand Gregorientag, nach Chrifte geburde viertzchen hundert vnd Im vier vnd fünfzigiften Jaren.

CLXXXVII.

Caspar Reittorner erklärt, dafs seine Ansprüche auf einen Theil der Burg Ratzmanstorf durch das Hochstift Passau, als Käufer derselben, vollkommen befriedigt worden sind.

1454. 2 July.

Ich Caspar Reittorner Bekenn vnd tun kund offennlich mit dem brief, Als von folicher fprüch wegen, fo ich gehabt hab vmb ainen tail, als von müeterlichs erbs wegen an dem Gslofs Raczmonftorf, darumb ich dann mit dem edeln vnd veftten

Jörgen frawnberger etc. vor gueter zeit in recht, vnd ſolanng darInn geſtannden bin, bis das obgenant Gflos Raczmanſtarf mit allem ſeinem zugehoren, in kaufweys zu des Hochwirdigen fürſten vnd Herrn Hern leonarten loblicher gedächtnüſs Biſchof zu Paſſaw hannden kömen iſt. Vmb ſölh mein ſpruch, vnd vmb alles das, ſo ſich daczwiſchen vnd darunder bys auf hewtigen tag datum des briefs, begeben vnd verloffen hat nichcz darInn aufgenomen noch hindangeſeczt, Haben mir die Erwirdigen mein genadig lieb herrn, her Vlrich Nuſtarffer Erwelter, Seyfrid Tumbrobſt, Burkhart Techant vnd das Capitel zw Paſſaw, nach des bemelten Biſchof leonarten ſäligen abganng ain ganncz völligs benügen vnd aufrichttung getan vnd bin auch darauf mit In vnd dem Stift zu Paſſaw darumb ganncz berichtt vnd geaint worden Alſo das ich, mein brueder vnd erben, noch yemant annder von vnnſeren wegen zu den benanten meinen Herren dem Erwelten, dem Capitl, ainem künftigen Herrn vnd Biſchof, Auch dem Stift zw Paſſaw von der Obgemelten ſach wegen kainerlay zuſprüch recht anſprach noch vodrung nymermer haben noch gewinnen ſullen in kain weys, Wir ſullen auch kainerlaj brief oder vrkund von der ſach wegen lauttend, ob wir die füran fünden, genieſſen, Wann die ganncz ab tod vnd kraftlos ſein ſüllen, Vnd ob wir dawider icht täten mit recht oder on recht, Wie ſich das füget das haben ſy an aller ſtat gen vnns behabt vnd gewunnen vnd wir gen In verloren getreulich vnd on alles geuerde Vrkund des briefs beſigit mit meinem obgenants Caſparen des Reittorner vnd mit meins lieben Brueder, Paulſen des Reittorner vnnſer baider Anhanngunden Inſigeln Darunder ich mich ebenanter Caſpar Reittorner mit meinen trewen für mich, für den vorgenanten meinen Brueder Paulſen vnd für all vnnſer erben verpinde war vnd ſtät zehallten Innhalt des briefs Der geben iſt an Eritag vor ſannd Vlrichs tag des Heiligen Biſchofs Nach criſſti gepurde vierczehenhunndert vnd darnach Im Viervndfünfczigiſten Jaren.

CLXXXVIII.

Hans Ramung und dessen Schwager Hans Pubinger erklären, daſs ihre Fehde mit dem Domcapitel wegen der Höfe zu Viehausen und Otterbach durch den Bischof Ulrich und den Ritter Hans vom Degenberg beigelegt worden ist.

1454. 27 July.

ICH Hanns Ramung Achatzen Ramung ſaligen Sun Ich Barbara Puebingerin des bemellten Achatz Ramung Tochter vnd ich Hanns Puebinger Ir Eelicher man Bechennen aintrachtigklich vnd tün chund offennlich mit dem briefe für vns all vnnſer Erben Darzu mächtigen wir vns vnnſerer lieben Sweſſter vnd Swägerin Junckfrawn Marthe die in dem kloſter zu Berchtoltzgaden eingeben vnd geweilt iſt, für die wir dann ſteen vnd verſprechen Das wir durch den Hochwirdigen Herren Herrn Vlrichen Nuſtorffer Erwellten Biſchoffe zu paſſawe vnnſern gnädigen herren vnd den Strenngen Ritter herrn Hannſen vom Degenberg den Jüngern mit den Erwirdigen herren herrn Seyfriden Tümbrobſt herrn Burcharten Dechant vnd dem ganntzen Capitel zu Paſſaw vmb allew die zuſprüch Anſprach vnd vordrung, die wir dann gegen demſelben Capitel furgenommen vnd zehaben vermaint haben von vnſerm vater vnd Sweher Achatzen Ramung ſaligen her Rueren, es ſein dinſt ſchaden gelihen gellt, die höfe Viehauſen vnd Otterbach berurent Darumb wir dann In vech vnd veintſchaft kömen ſein. Darzu all verganngen anſprach zuſprüch vnd vordrung, die wir gehabt haben oder zehaben vermainten, wie ſich das alles bis auf hewtigen tag Datum des briefs gemacht vnd gegeben hat, nichts darInn geſundert Aufgenomen noch hindan geſeczet vmb das alles wir ganntzlich bericht vnd veraint ſein worden. Vns haben auch die obgemellten Tümbrobſt vnd Capitel ze Paſſaw vmb ſolich vnnſer

zuefsprüch vnd vordrung von vnnserm vater vnd Sweher vorgenannt herRuerend auch vmb vnnser furnemen nach erchantnüſſe der obgenanten herrn des Erwellten Biſchoue zu Paſſaw vnd herrn Hannſen vom Degenberg Ain ganntze aufrichtung getan, Daran wir dann yetz vnd füran ain ganntz vnd guts volligs benügen haben Wir haben In auch all briefe vnd gerechtigkait vber die höfe Viehaufen vnd Otterbach Lauttend Auch alle die geſchrift, die Sprüch vnnſers vater vnd Sweher Achatzen Ramung ſaligen anRuerend, was wir des alles vngeuarlich gehabt haben zu Irn hannden geben vnd vbergeanntwürtt Vnd ob wir in des ichtes verhiellden in vnnſerer oder annderer lewt gewalde belägen, die vnnsern herrn den Tumbherrn zu Paſſaw Iren nachkömen füran zu ſchaden komen möchten Dieſelben brief geſchrifft oder vrchunde füllen all an aller ſtat wo oder von wem Si fürbracht würden ab vnd tod ſein In chainen ſchaden bringen vnd wider den gegenburtigen briefe chain chraft nicht mer haben angeuar. Darauf geloben vnd verſprechen wir obgenante alle Hanns Ramung Barbara Puebingerin Hanns Puebinger, das wir all vnnſer Erben auch vnſer liebe Sweſſter vnd Swagerin Junckfraw Martha noch niemants ander von vnnsern noch Irn wegen zu vnnsern vorgemellten gnadigen herren Tümbrobſt Dechant vnd Capitel ze paſſaw zu Irn nachkomen auch zu allen den Iren von aller verganngnen ſach wegen, bis auf den hewtigen tag, als der briefe geben iſt, Es ſey hie Inne genennt oder nicht nichts mer ze ſprechen noch an ſy mer zeuordern haben ſullen noch gewingen mügen weder mit Recht noch an Recht noch fünſt mit kainen anndern ſachen, wie man die ymmer erdenncken oder erfinden möchte, alle gefar vnd orglifft darInne aufgeſchaiden Vnd des alles zw warem vrchund geben wir vnnſern gnadigen herren dem Tumbbrobſt Dechant vnd dem ganntzen Capitel ze paſſaw Irn nachkomen vnd den Irn den briefe vnder des gemellten herrn Hannſen vom Degenberg Hannſen Nuſperger Richter phleger vnd peter fuefperger Richter zu der Lynnden aller dreyer aygenen anhanngunden Innſigeln beſigelten die Si von vnnſerer vleiſſigen pete willen, Daran ge-

hanngen haben In Irn Erben vnd Innſigel an ſchaden, Darunder wir vnns Hanns Ramung Barbara Puebingerin vnd Hanns Puebinger für vnns vnd all vnnſer Erben vnd nachkömen auch für vnnsere vorgenante Sweſſter vnd Swagerin Junckfrawn Martha mit vnnſern trewen pey eren vnd ayde verpinden alles das getreulich vnd vngeuarlich ſtät zehallden das der briefe aufweiſt Der geben iſt an Sambſtag nach ſand Jacobs tag des heiligen zweliſpoten nach Criſti geburde vierzehenhundert Jar vnd in dem viervndfünfczigiſten Jare.

CLXXXIX.

Reinprecht von Pollheim tritt das ihm auf Lebenszeit überlassene Schloſs Rannnarigel an der Donau gegen eine jährliche Geldrente dem Hochstifte Passau wieder ab.

1454. 1 September.

ICH Reinprecht von Polnhaim Bekenn für mich vnd all mein Erbenn Offentleich mit dem brief vor aller meniklich Als weilant der Hochwirdig Fürſt mein genediger lieber herr Biſchoff Lienhart loblicher gedächtnüs mir des Stifts Gefloss vnd veſtt Rannarigel gelegen auf der Tunaw mit allen zuegehorungen So von allter her darzue gehorent von meiner dyenſt vnd ſundern genaden vnd frewndtſchafft wegen Auf mein ains lebtag vnd nicht verrer lineibding vnd phlegweiſe verſchriben vnd eingeantwortt hat, Das der hochwirdig vnd Erwirdigen mein genadig vnd lieb herren vnd frewnt her Vlrich Nuſſdorffer Erwelter her Seyfrid Tumprobſt Burchart Techant vnd das gantz Capitell ze paſſaw als diczmals Regierer des Stifts nach dem vnd des yecz beſtetter herre vnd Biſchoff nicht iſt Vnnd ich miteinander von deſſelben Gefloss wegen ain ſolhe verainigung funden vnd gethan haben Alſo das Ich In das zu Irn vnd des Stifts Hannden mit allen ern Rechten vnd Raennten ſo darzu gehorent, vnd Ich hab ynn-

gehabt, Widerumb hab vbergeantwort vnd in des Abtretten bin mit ſambt, aller gerechtikait ſo mir daran verſchriben vnd Eingeantwort iſt geweſen Alſo das Ich noch kainer meiner erben noch nyemand von vnſern wegen yecz noch hinfür zu den egenanten Gefloss vnd veſtt Rannarigel von aller vergangen ſachen wegen kainerlay gerechtikait zuſpruch vordrung zuuerſicht nymmer mer haben Noch gewynnen ſullen noch wellen weder mit Recht noch an Recht noch in kain ander weiſe vngeuerlich Vnd dawider ſo haben wir die bemellten Erwelt vnd Capitel widerumbe gelobt vnd verſprochen Daz derſelb mein Herr der Erwelt vnd all künftig Herren vnd Biſchouen Zw paſſaw oder das Capitel zu den zeiten ob nicht ain Biſchoff wer mir auf ſand Michels tag des ſchierſten funfvndfunftzigkiſten Jares das iſt von dem nachſtkunftigen ſannd Michels tag vber ain Jar vnd darnach alle Jar Jerleich auf ein yeden ſannd Michels tag vierczehentag vor oder nach vngeuerleich, in leibdingſweis auf mein ains lebtag vnd nicht lennger Raichen vnd bezallen ſullen zu Lynntz Indem Mawtthaws hundert phunt guetter phening paſſawer werung an all Irrung verbot vnd an allen meinen ſchaden Dawider Ich Sy und den Stift auf ain yede Zalung nach notturft quittiren ſol Ob aber des nicht geſchäch vnd mir ſolichs in obenuerſchribener maſs zu Rechter Zeit nicht bezallt vnd Aufgericht würd Zu welherlai ſchaden Ich des dan keme wie der genant oder gehaiſſen werden mocht den Ich oder mein Scheinpot mit vnſern ſlechten worten vnberecht Darumbe mochten ſprechen denſelben ſchaden zu ſambt dem Haubtgüt mag Ich haben vnd des bekomen auf aller des Stiffts Hab Lewten vnd guetern, Der Ich mich dan wo Ich daran kum wol vnderwinden mag mit Recht oder An Recht vnd die ynnhaben Nutzen vnd nieſſen ſo lanng vnd ſouil, biz das ich Hubtguts vnd ſchadens Dauon voliklich aufgericht vnd bezallt wirde nach meinem benugen Wann auch Ich obgenanter Reinprecht von Polhaim mit tod ab vergangen vnd nicht mer In leben bin Dagot lanng vor ſey Alſdann iſt ſolhs leibding gancz ab tod vnd hin vnd die egemeldten mein herrn der Erwelt vnd das Capitel auch All kunftig herrn zu Paſſaw all Ir nachkomen vnd der Stift ſind dann furbaſer meinen Erben

frewnden noch Yemands von vnſern wegen Derſelben leibdings vnd Hundert phunt nicht mer ſchuldig ze geben Sunder der ganntz mueſſig vnd ledig, alles getrewlich vnd vngeuerlich Mit vrkund des briefs den Ich In gib mit meinem Aigen Anhangunden Inſygel beſiglt Geben An ſand Giligen tag Nach Criſtigepurd vierczehennhundert vnd darnach Im vierynndfunftzigiſten Jare.

CXC.

Nicolaus papa V, quamquam provisionem ecclesiae pataviensis sibi reservaverit, electionem Ulrici Nustorffer in episcopum confirmans, eum et canonicos, qui adversariis imperatoris Friderici III adhaeserint, ab excommunicationis et interdicti sententiis absolvit.

Romae. 1454. 4 Novembris.

Nicolaus, epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Ad futuram Rei memoriam. Ad apoſtolice dignitatis apicem ſuperna diſpenſatione vocati ex paſtoralis officij cura uices temporum qualitates rerum et conditiones perſonarum ſolerti conſideratione penſare debemus ut ad vniuerſas commiſ:as nobis eccleſias debitum dirigentes reſpectum ſic curam earum et preſidentium illis, aliarumque perſonarum ſuarum ſtatum proſperum et ſalutarem ſolicitis ſtudijs intendamus, quod diſpendiorum et turbationum :b eis ſublatis incommodis, pacis et tranquillitatis ubertate fruantur, et ut uotiuis gratulentur euentibus apoſtolicis, etiam in hijs in quibus abſque tamen apoſtolice auctoritatis contemptu fortaſſis exceſſerint ſe cognoſcant recipiſſe fauores. Sane dudum bone memorie Leonardo Epiſcopo Patauienſi regimini eccleſie Patauienſis preſidente nos cupientes eidem eccleſie cum illam uacare contingeret, per apoſtolice ſedis prouidentiam utilem et ydoneam preſidere perſonam prouiſionem ipſius eccleſie diſpoſitioni et

ordinationi noſtre, duximus ea uice ſpecialiter reſeruandam decernentes ex tunc irritum et inane, ſi ſecus ſuper hijs per quoſcunque quauis auctoritate ſcienter uel ignoranter contingeret attemptari. Cum igitur poſtmodum prefata eccleſia, per obitum ipſius Leonardi Epiſcopi, qui extra Romanam Curiam deceſſit, Paſtoris ſolatio uiduata, dilecti filij Capitulum ipſius eccleſie, reſeruationem et decretum huiuſmodi, eis quoad hoc non obſiſtere certa conſideratione putantes dilectum filium Vdalricum Nuſtorffer Prepoſitum eccleſie Friſingenſis, et eorum concanonicum in ipſorum et dicte eccleſie Patauienſis Epiſcopum, licet de facto elegerint, et nos conſideratis grandium uirtutum meritis, quibus perſonam dicti Vdalrici, apud nos fidedigno teſtimonio multipliciter commendari percepimus eidem eccleſie Patauienſi, intendimus hodie prouidere, uolentes tam Vdalricum, quam Capitulum predictos ſpecialibus preuenire impendijs gratiarum, eundem Vdalricum et ſingulares Capituli huiuſmodi perſonas, a quibuſuis excommunicationis ſuſpenſionis et interdicti ſententijs alijſque cenſuris et penis, ſi quibus, quauis auctoritate a iure uel ab homine latis, ex eo quod ipſi fortaſſis Cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Federicum Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, quominus tutellam Cariſſimi in Chriſto filij noſtri Ladiſlai Vngarie et Bohemie Regis Illuſtris tunc minoris quouſque tempus tutelle huiuſmodi eidem Imperatori debite effluxiſſet, gerere poterat impedientibus, poſt et contra prohibitiones monita et mandata noſtra ſuper hoc facta illis etiam auxiliando adheſerunt, nec monitiones et mandata huiusmodi ſuper hoc requiſiti, metu fortaſſe discriminis rerum et perſonarum ſuarum executi fuerunt, aut ſi dictus Vldalricus regimini et adminiſtrationi dicte eccleſie Patauienſis pretextu electionis huiuſmodi ſe ingeſſerit, et dicti Capitulum ipſum ad adminiſtrationem eandem admiſerit. Preterea quomodolibet irretiti fuerint, auctoritate apoſtolica tenore preſentium abſoluimus et huiusmodi cenſuras relaxamus, ac omnem inhabilitatis et infamie maculam ſiue notam, per quenquam ipſorum premiſſorum forſan occaſione contractam prorſus abolemus, necnon cum abſolutis eiſdem ſuper irregularitate, ſi quam huiusmodi ſententijs cenſuris, et penis, ligati Miſſas cele-

brando, ſeu alias diuinis ſe immiſcendo non tamen in contemptum clavium contraxerint eadem auctoritate diſpenſamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre abſolutionisr elaxationis abolitionis et diſpenſationis infrigere uel ei auſu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Rome apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis dominice Milleſimo qradringenteſimo quinquageſimo quarto Pridie Nonas Nouembris Pontificatus noſtri Anno Octauo.

Pe. de Noxeto.
Je. de Sala.

CXCI.

Nicolaus papa V declarat populo civitatis et dioecesis pataviensis, se sedem episcopalem per obitum Leonhardi vacantem Ulrico ecclesiae frisingensis praeposito contulisse.

Romae. 1454. 4 Novembris.

Nicolaus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Dilectis filiis. Populo ciuitatis et dioeceſis Patauienſis Salutem et apoſtolicam benedictionem. Hodie ſiquidem eccleſie Patauienſis per obitum bone memorie Leonardi olim Episcopi Patauienſis extra Romanam Curiam defuncti paſtoris regimine deſtitute de perſona dilecti filij Ulrici Prepoſiti eccleſie Friſingenſis, de fratrum noſtrorum conſilio duximus auctoritate apoſtolica prouidendum, preficiendo ipſum, eidem eccleſie in Epiſcopum et paſtorem prout in noſtris inde confectis litteris plenius continetur Quocirca vniuersitatem ueſtram rogamus et hortamur attente per apoſtolica uobis ſcripta mandantes quatinus eundem Vlricum Electum tanquam patrem et paſtorem animarum ueſtrarum grato admittentes honore, exhibeatis eidem obedientiam et reuerentiam debitas et deuotas ac eius ſalubribus monitis et mandatis humiliter intendatis, ita

quod ipſe in uobis deuotionis filios et uos in eo per conſequens patrem inueniſſe beniuolum gaudeatis. Datum Rome apud Sanctum petrum Anno Incarnationis dominice Milleſimoquadringenteſimo quinquageſimoquarto Pridie Non. Nouembris Pontificatus noſtri Anno Octauo.

C. Fidelis.

Adest etiam declaratio ejusdem tenoris et eodem tempore directa ad clerum civitatis et dioecesis pataviensis.

CXCII.

Georg Frauenberger zum Haag kommt mit Bischof Ulrich über nähere Bestimmungen rücksichtlich des mit der Burg Ratzmanstorf an das Hochstift verkauften Zehents überein.

Passau. 1455. 16 May.

Ich Jörg Frawnberger zum Hag, Bechenn für mich, all mein Erben, offenlich mit dem briefe. Als von wegen des zehents zw Ratzmonſtorf. ſo weilunt der Hochwirdig fürſt, mein gnediger lieber herr Biſchof Leonart löblicher gedechtnüſs, von Vnns mitſambt demſelben Geſloſs Raczmonſtorf kaufft, vnd an ſich, vnd ſeinen Stift kert hat, nach lawt des Haubtbriefs darumb aufgangen, doch allſo daz der benant Zehent ettliche Jar geſaigert, mit baider tail wiſſen geuechſſent, aufgetroſchen vnd zu Herrn gullde angeſlagen ſolde werden, aber nach lawtt ainer beſigelten Zedeln etc., Daz der Hochwirdig fürſt vnd Herr Her Vlrich Biſchoue zw Paſſaw mein gnediger Herr, vnd Ich vmb denſelben zehent klain vnd groſz. darumbe durch ſeiner gnaden Rät, vnd mein gut frewnde, zu ainem ewigen kauf veraint ſeien. vmb ain Summ gelts, derſelben Summ vnd dartzu aller ſchuld, von deſſelben Geſloſs wegen, Ich vnd mein Erben, von ſeinen gnaden vnczt an drewhundert pfund pfening aufgericht, vnd beczalt bin, dieſelben drewhundert pfund pfening bei ſeinen

gnaden auf die gwerſchaft des Geſloſs vnd zehents nach lawtt aber des Haubtbriefs vnd der beredzedeln ſtille ligen ſullen Wann aber die gewerſchaft des Geflos vnd Zehents in obgeſchribner maſs ergangen iſt. ſodann ſol ſein genad mich vnd mein erben derſelben drewhundert pfund pfening aufrichtten vnd beczalen nach lawtt ains ſchuldbriefs mir von ſeinen genaden darumb gegeben. Würd aber ſein gnad von der gwerſchaft wegen oder mir ychts geben oder betzalen das ſol aber nach Lawtt des Haubtbriefs vnd der beredzedeln an den benanten dreynhundert pfund pfening abgeczogen werden. alles getreulich vnd vngeuerlich Mit vrchund des briefs verſorgt mit meinem aufgedruckhtten Inſigel Geben Paſſaw an freitag nach dem Heiligen Auffarttag Anno dominj etc. in dem fünf vnd fünfczigiſten Jare.

CXCIII.

Ladislav, König von Ungarn und Herzog von Oesterreich, bevollmächtigt den Bischof Ulrich, die zwischen ihm und dem Kaiser Friedrich III obwaltenden Irrungen beizulegen.

Wien. 1455. 15 August.

Wir Laſſlaw von gots gnaden zu Hungern zu Behem Dalmatien Croatien etc. Kunig Herczog zu Oeſterreich vnd Marggraue zu Merhern etc. Bekennen, daz wir dem Erwirdigen vnſerm lieben Andechtigen Vlrichen Biſchouen zu Paſſaw vnſerm Canczler vnd andern vnſern Reten vnd Senndpoten die yetz mit Im in die Newnſtat reiten vnd komend, vnſern volmechtigen gwalt vnd macht gegeben haben vnd geben auch wiſſentleich in kraft des briefs, diczmals mit dem Allerdurchleuchtigiſten furſten Hern Fridreichen Romiſchen kaiſer zu allenczeiten merer des reichs Herczogen zu Oſterreich vnd zu Steir etc. vnſerm lieben herrn vnd vettern oder an ſeiner ſtat mit ſeinen Reten von

aller ſach vordrung Stoss vnd zwitrecht wegen So zwiſchen demſelben vnſerm lieben herrn vnd vettern vnd vns vnd der vnſern ſind, nichts darinn auſgenomen ze taidingen beſlieſſung vnd hindergengbrief zemachen, Vnd was dieſelben von paſſaw vnd vnser Ret vnd Sanndpoten mit dem bemelten vnſerm Herrn vnd vettern, oder ſeinen Reten von aller obgemelten ſachen vnd Hindergangbrief wegen, machen, reden vnd beſlieſſen. Das globen wir obgenanter Kunig Laſſlaw bey vnſern Kuniglichen worten gentzleich zuuolfuren vnd ſtet zu halten an all auſczug vngeuerlich. Mit vrkund des briefs. Geben zu Wienn an vnnſerer lieben frawn tag Aſſumptionis Nach kriſti geburde Virczehenhundert darnach im funfvndfunfczigiſten Jar Vnnſerer Reich des Hungriſchen etc. im Sechzehenten vnd des Beheimſchen im Anndern Jarn.

CXCIV.

Der Pladling'sche Bürger Michael Schmitt stellt rücksichtlich des im Dome zu Passau ihm zu Theil gewordenen Asyls dem Dompropsten und Capitel einen Revers aus.

Passau. 1455. 24 September.

ICH Michl Schmitt Burger zu Plädling Bekenn offennlich mit dem brief Alls Ich am Suntag nachſtuergangen dem Gericht zu paſſaw flüchtig worden vnd jn den Tumb ſand Steffannſmünſter komen bin Daraus mich dann der Erſam weis Pauls Singer StatRichter daſelbs Auf anrueffen vnd begern Conraten vnd Larenczen der Tencken burger zu Plädling meiner widerſacher zu ſeinen Hanndten genumen jn franſeſſten gelegtt hat von Sprüch wegen So ſy zu mir zehaben vermainten Nun haben mein genädig herren die Erwirdigen in gott der Tumprobſt vnd Capitl des tumbs zu paſſaw jren vleiſs darjnne than das mich

der Egemelt StatRichter anczerürttung meiner gelider jn dieſelb freyung des Erwirdigen tumbſtifts daſelbs daraus er mich genomen hett widerumb darein geſtellt vnd an entgeltnuſſ ledigla ſſen Des Ich meinen egemelten genädigen Herrn zedancken habe vnd die weil Ich lebe vmb Sy vnd die iren treulich verdienn ſol vnd will Darauf gelob vnd verſprich Ich michl Smit mit meinem gutem willen bey meinem aidt vnd trewen wiſſentlich vnd jn chraft des briefs Das Ich all mein erben freundt hellffer vnd gunner von der obgenanten vancknüſſe vnd aller ſache ſo ſich darunder begeben vnd ergangen hat nichts aufgenomen furan zu den egemelten meinen genädigen herren dem Tumprobſt Techant vnd dem ganczen Capitl daſelb ze paſſaw allen den iren auch allen den die an meiner vancknuſſe ſchuld haben darjnne vardacht vnd verwont ſein kainerlay zuſpruche anſprach noch vodrung nicht furnemen ſuchen noch haben jn vnd allen den iren kainerlay veintſchaft vnwillen noch ſchaden darumb nicht ſuchen trachten tragen weriben noch tun ſullen noch enwellen mit warten noch mit werichen haimlich noch offennlich weder mit recht noch an recht getreulich vnd vngeuerlich Vnd ob Ich oder yemant von meinen wegen ſölichs jn ainem oder mer artigkln vberfürn verbrächen vnd nicht ſtätthiellden Das ſich warlich erfund So ſolt Ich oder wer mir des hüllff darumb geſtrafft vnd zu vns geſucht werden alls ſich gepurt zu ainem der ſein brief vnd ſigl vberfarn vnd nicht gehallden hat darjnne ſullen wir kainer hillfflichen ſach nicht genyeſſen angeuer Des alles zu ainem warn vrchund gib ich obgemelter michl Schmitt den brief beſigltn Mit der Edeln Thoman Seiblſtarffer Mauttner zu paſſaw vnd Andren Liechtenegker zu Gerhalbing baider Anhangenden Inſigln die ſy durch meiner vleiſſiger pett willen an den brief gehangen haben In iren erben vnd Inſigln anſchaden Vnder baide Inſigl ich mich oftgenanter Smitt mit meinen trewen fur mich all mein erben freundt hellffer vnd gunner verpind war vnd ſtätt zuhallden Das der brief aufweiſt Der gepett vmb die Inſigl ſind zeugen Die Erſamen weiſen Jeronimus wendlſtain Hanns Zächling Hanns Hofman burger zu paſſaw Conrat Herdegen daſelb Geſchehem am mitichen vor

fand Michelfftag Nach Criſtj gepurd Vierczehenhundert vnd In dem fünf vnd funfczigiſtem Jare.

CXCV.

Bischof Ulrich leistet den Ebran von Wildenberg für eine ihnen noch schuldige Geldsumme Bürgschaft.

1456. 20 Januar.

Wir Vlreich von gotes gnaden Biſchoue zu Paſſaw Bechennen für Vns, all vnnſer nachkomen öffenlich, vnd vor aller menicklich mit Dem brief, wo vnd wem der fürchumbt, gehort, vnd verleſen wirdet. als von wegen der Sechtzigk vngriſcher, vnd Sechtzig Reiniſcher guldein. So die veſſten, Ebran zu Wildenbergk, zu Jarlicher gült gehabt habend aus vnnſer Mautt zu Paſſaw ſölh gült wir von In ab ze kauffen haben. vmb zweliſhundert vngriſcher vnd zweliſhundert Reiniſcher guldein, an ſölher vorgeſchribner Summ guldein. wir In aufgericht vnd betzalt haben. Taufent vngriſcher vnd taufent Reiniſcher guldein. Alſo habent Sj vnnſer bett angeſehen. vnd vns darjnn zu geuallen worden, vnd haben vns an der obgemelten Summa guldein anſteen laſſen, zwai hundert vngriſcher güldein, gerecht in golld vnd an wag, vnd zweinhundert Reiniſcher guldein, die all gerecht vnd Lanndes werung ſein. von Liechtmeſſen ſchiriſt künfftig, vber ain gantz Jar, geloben wir den benanten Ebran, vnd allen Iren eriben mit vnnſern guten trewen wiſſentlich in Krafft des gegenburtigen briefs. daz wir Sj oder wer den brief mit Irem guten willen Innhat. vnd fürbringt, ſölher vorgeſchribner zwaihundert vngriſcher vnd zwaihundert Reiniſcher Guldein mitcinander an klag verbot an alle recht vnd eintrag, Sj ſein geiſtlich oder weltlich zu Lanndſhut in der Stat mit obberürten beraiten güldein vnd funſt mit dhainem andern werd vnuertzogenlich aufrichten betzalen ſullen. vnd wellen von Liechtmeſſen ſchiriſt künftig vber ain gantz Jar vngeuerlich, vnd an allen

Iren ſchaden, vnd darumb Haben wir In, zu ſambt vns, vnuerſchaidenlich zu rechten ſelbgeltern ſelbſcholen porgen vnd gwern geſätzt. Die Edeln vnd veſſten. Dietreichen Stauffer, zu Ernfels vnnſern Vitztumb Hannſen Seibelſtorffer zu Seibelſtorf, baid Ritter vnd Ir erben Alſo vnd mit ſolher vnderſchaid, ob wir die obgemelten Ebran vnd Ir erben der vorgeſchriben Zwair hundert vngriſcher vnd zwair hundert Reiniſcher guldein aller mit einander nicht gantz betzalten auf tzeit vnd in maſs, als oben verſchriben iſt, welherlaj ſchaden, Sj des nemen mit gericht zerung nachraiſen potenlon oder ſunſt wie der ſchad genant wer dhainen aufgenomen noch hindan geſetzt den Sj dann ſprechen wellent. Ir ains worten an aid an Recht vnd an alle andere betzeugnuſs darumb zu gelauben, deſſelben ſchaden alles mit ſambt dem vorgemelten haubtgut mögen Sj dann wol habhaft auch mit recht oder wie Sj belangt bechomen ſein, zu vns vnnſerem Stift läutten mautten auch zu vnns obgemelten ſelbgeltern. ſelbſcholen. porgen vnd gewern zu vnnſern erben vnd trewen vnuerſchaidenlich auch vor allen lewten, clagern vnd andern geltern von aller der Hab, erb gült, vnd gut, die vnnſer obgemelten ainem oder mer auch ſeinen erben zu gehört auf waſſer auf lannd Inner. oder auſſer lanndes, an chainer ſtat gefrewdt noch verſichert, dhainer aufgenommen, dahin Sj an aller ſtat alle Ire recht gantz erlangt, behabt haben wir gantz vnrecht, vnd verlorn, wo das fürköme vnd was In an vnnſer ainem vnd ſeinem gut, abging, das ſol In zu dem andern vnd ſeinem gut wider zu geen, Alſo daz ſich vnnſer dhainer mit ſeiner antzal guldein, von dem andern, nicht abgeſchaiden, auch vnnſer dhainer auf den andern dhainerlai waigrung fürtzüg auſtzug nicht haben ſuchen ſol. noch mag mit Recht. noch an Recht. vil noch wenig in dhain weiſe vnd was wir oder yemand ander von vnnſern wegen, wider das alles, wolten aufheben kriegen. rechten. tägen furchomen, welherlai das were. haben Sj alltzeit vnd an aller ſtat recht behabt gewunnen. wir gantz vnrecht vnd verloren wo das fürkäme, vnd wer In dann aller Hierjnne verſchribnen pündt vnd artikchel ains oder mer von worten ze worten Hilft, oder mit

iſt, Der oder dieſelben ſullen des yetz. vnd Hinfür. ewiclich an zuſprüch ſein vnd beleiben, Des zu ainem warem vrchundt geben wir obgemelt ſelbgelter. ſelbſcholen. porgen vnd gweren. vnuerſchaidenlich, In den brief beſigelt für vns vnnſer nachkomen vnd all vnnſer erben, mit vnnſer aller dreyer aigen anhangenden Innſigeln ſtät an all argliſt. auſtzug, vnd eintrag zu hallten Innhalt des Briefs, der geben iſt an ſand Fabian vnd Sebaſtian tag der Heiligen martrer. Nach kriſti geburde Tauſent. Vierhundert vnd in dem Sechſundfünftzigiſtem Jare.

CXCVI.

Abt und Capitel des Klosters Göttweig genehmigen, daſs der zwischen ihren Unterthanen zu Werd und den hochstiftischen Unterthanen zu Mautarn wegen mehrerer Auen und Waiden obwaltende Streit durch schiedsrichterlichen Auspruch beigelegt werde.

Wien. 1456. 7 July.

Wir Wolfgang von gots gnaden Abbt vnd der ganntz Conuent vnnserer frawn Gotſhaws zu Gotwig Bechennen für Vnns vnd vnnser nachkomen Abbt vnd Conuent daſelbs Als von der Stoſs, zwitrecht vnd miſſhelung ſo ſein, zwiſchen des Hochwirdigen fürſten vnd herrn hern Vlrichen Biſchouen zu Paſſaw vnnſers gnedigen herrn vnd ſeiner gnaden Burgern vnd Lewten zu Mauttarn ains vnd vnnſer vnd vnnſern lewten zw werd des anndern tails von der Awen zenagſt der Tunaw ob vnnſer vnd der von Krembs Awen gelegen vnd auch von ettlicher grünt gärten vnd awen vnd ainer waid gelegen vnderhalb Mauttarn Landſhalben vnd get abwertz vnczt an den Arm, der zwiſchen derſelben waid vnd dem dorf im werdt rynnt vnd von aines nemen vnd Inthun des viechs auf der yetzgenanten Awen vnd waid, das den von Mauttarn darauf von vnnſern wegen beſche-

hen vnd darumb wir vnns abtragens vnd kerung gen ſeinen gnaden verwilligt haben, Daz Wir darauf derſelben ſtöſs, zwitrecht vnd millhelung aller wie ſich die zwiſchen vnnser baiderſeitt vntz auf hewtigen tag gefügt vnd verlauffen haben, nichts darInne aufgeſchaiden ſunder alles hieinn beſloſſen vnnſers tails gegangen ſeien vnd geen wiſſentlich mit dem brief, hinder die Edeln vnd veſten Herren Fridrichen Herrn zu Hohenberg vnd Pernharten Müllfelder, verweſer zu Achgſtain So iſt der egenant vnnser gnediger herr von Paſſaw auch gegangen hinder die Erſamen vnd Edeln Maiſter Hannſen Simonis Brobſt zu ſand Andree zu friſing vnd Thumbherrn daſelbs vnd Jorgen Aichperger ſeiner gnaden Marſchalh In ſolher maſs daz yeder tail dieſelben ſein Spruchlewt auf den Eritag nach ſand Margrethen tag ſchirſtkunftigen gen Mauttarn bringen vnd Sy dann vnns ze baiderſeitt in vnnſern worten vnd kuntſchefften aigentlich verhören verſuchen vnd vleis thun ſullen Vnns in der gutichait mit willen vnd wiſſen vberein zebringen, Mochte des aber nicht geſein So ſullen Sy recht darumb ſprechen vnd was Sy allſo in der gutichait ainhelliclich oder der merer tail aus In zu recht darumb ſprechen dabei ſol es gantzlich beleiben vnd von kainem tail verrer bracht werden Wir vnd der egenant vnnser gnediger herr von Paſſaw haben auch den Edeln herrn Rudigern von Starhenwerg oder ob derſelb des nicht getun mocht, dann den Strenngen herrn Jörgen Dechſſer zu Ortman gebeten vnd genomen ob wir den egenanten vnnſern Spruchlewten der gutichait nicht volgen mochten vnd Sy in dem rechtſpruch ſtöſſig wurden, was dann derſelb ortman vnd die benantn Spruchlewt ſamentlich oder der merer tail aus In vmb all obgemelt ſachen zu recht darumb ſprechen vnd daraus machen, Das geloben wir obgenant Abbt vnd Conuent vnnſern vnd der vnnſernhalben gentzlich ſtet zu halten zu volfuren vnd daraus nicht zetreten in kain weis Waer aber daz Wir egemelt von Gotwig des Hindergangs aufgiengen oder alles das nicht ſtet hielten ſo die ſpruchlewt ainhelliclich oder der Ortman mit In oder dem merern tail in der gutichait oder mit recht darumb ſprechen werden wie dann das oben begriffen iſt. So haben

wir gen vnnſern widertailn vnnser Spruch vnd gerechtichait gentzlich verlorn vnd ſein dartzu verfallen der peen ſo die Spruchlewt ainhelliclich oder der merer tail aus In oder der Ortman mit In in Iren auffpruchen darumb auffetzen werden, des auch die benanten Ortman vnd Spruchlewt ganntze macht haben ſullen alſo peen vnd väll darauf zeſetzen vngeuerlich Ob auch ainer oder mer der obgenanten Spruchlewt abſtünd vnd bei der ſach nicht geſein noch der gewartten mocht So haben wir oder der egenant vnnſer gnediger Herr auf welhem tail ſich das fügt gewalt vnd ſüllen annder an des oder der ſtat geben, Deſgleichen ſol es auch des ortmanſhalben baiderſeitt gehalten werden, damit die ſach in obgeſchribner maſs auf den geſaczten tag vngeuerlich angefengt vnd der nachmalens geſtrakcht von tag zu tag vncz zu ennde vnd auſtrag gewarrtt vnd nachgangen werde auch vngeuerlich. Mit vrchunt des briefs verſorgt mit vnnſern des Abbts vnd Conuents zu Götwig anhangunden Inſigeln Geben zw Wienn an Mitichen nach ſand Vlrichs tag nach Kriſti gepurd vierczehenhundert vnd im ſechſvndfundfunfczigiſtem Jare.

CXCVII.

Spruchbrief des Rüdiger von Starhemberg und der ihm zugeordneten Spruchleute über ſtreitige Donau-Auen und Viehtriften zwiſchen den hochſtiftiſchen Hintersassen zu Mautarn und den Göttweig'ſchen Kloſter-Leuten zu Werd.

Mautarn. 1456. 15 July.

Wir die nachgeſchriben mit Namen Johanns Simonis Probſt zw ſand Andre zw Freiſing vnd Thumbherr daſelbs vnd Jörg von Aichperg zw Selldenaw Marſchalh ains an ſtat vnd von wegen des Hochwirdigen fürſten vnd Herrn Herrn Vlrichen Biſchouen zw Paſſaw vnnſers gnedigen liben herren vnd ſeiner

genaden Burger vnd lewt zu Mauttarn, Item vnd Ich, Fridreich, Herr zw Hochenperg vnd Ott von Topl des anndern tails an ſtat vnd von wegen des Erwirdigen vnd der Erſamen vnd geiſtlichen herrn hern Wolfgangen Abts vnd des gantzen Conuents des Gotſhaws vnd Kloſters zw Gottweig vnd Irer lewte zw Werd als Spruch vnd taidinglewte vnd Ich Büdiger von Starhenberg als Ortman von baiden obgemelten tailn zw der nachgemelten ſache gebeten vnd gegeben Bechennen all ainhelliclich mit diſem offen brief vor allermeniclich Als von ſolher Stöſs zwitrecht vnd miſſhelung wegen die ſich zwiſchen der obgeſchriben tail vnd Partheyen gehalten haben von wegen ainer Awen zenagſt der Tunaw ob der vom Gotweig vnd der von Krembs Awen gelegen vnd auch ettlicher grünt Gärten vnd Awen vnd ainer Waid gelegen vnderhalb Mauttarn Lanndes halben vnd geet abwertz vntz an den Arm der zwiſchen derſelben wâid vnd dem dorff im werd Rynnt vnd von aines Inthun vnd pfenntung wegen des Viechs ſo den von Mauttarn auf der benanten waid von des vom Gotwig lewten beſchechen iſt, Derſelben ſtöſs zwiträcht vnd miſſhelung aller Wie ſich die zwiſchen Ir vnczt auf hewtigen tag verlauffen haben nichts darInn aufgeſchaiden ſunder alles hieInnbegriffen Sy baiderſeitt gentzlich auf vnns obgeſchriben Ortman vnd Spruchlewt zu der gutikait oder ob des in der gütikait nicht ſein wolde zw ainem rechtlichen Spruch komen vnd hindergengig worden ſein nach lawtt der Anläſs darumb aufgangen vnd ainem tail von dem andern vbergeben Alſo haben Wir Vnns auf baider obgenanter tail vleiſſig gebete der ſachen angenomen vnd nachdem Wir dieſelben tail mit red vnd widerred verhört vnd die berürten Awen grünt Gerten vnd Viechwaid nach aller nottürft vnd mit vleiſs haben beſicht Haben Wir darauf mit des benanten vnſers gnedigen herren von Paſſaw Anwält vnd des bemelten Abts von Gotwig vnd ſeines Conuents willen vnd wiſſen die ſach zwiſchen Ir hingelegt vnd die auf ain entliche ſtät in nachgeſchribner maſs vnd form auch wiſſentlich in Kraft des briefs alſo abgeredt Von erſt von der Newen Awen zenagſt ob der vom Gotweig vnd der von Krembs Aw gelegen Daz der vom Götweig ſein

Convent vnd die Iren vnſerm gnedigen Herrn von Paſſaw ſeinen nachkömen vnd den zu Mauttarn fürbas kain Irrung thun ſullen von den lebern der ſich der erſt anhebt zenachſt bei der Tunaw vnd darnach von ainem lebern auf den andern Twerchs abwertz in vnd auf den Graben vntzt an die Leen vnd dafelbs tzwerchs durch als dann bey dem geſchaidwaſſer der letzt leber gegen der von Mauttarn waid vber gemacht iſt mitſambt den viſchwaſſern vnd viſchwaiden auf der Tunaw aufwertz von dem erſten leber der bey der Tunaw gemacht iſt gegen Mauttarn aufwertz vnd in den geſchaidwaſſern von dem Nidriſten lebern der gegen der von Mauttarn Waid vber gemacht iſt auch aufwertz Dann die anndern viſchwaſſer abwertz ſullen vnnſer herr von Paſſaw ſein nachkömen vnd die Iren dem Abbt vnd Conuent vom Gotweig vnd den Iren daran kain Irrung thun vnd der obgenanten leber ſind newn nacheinander. Dann vmb die Waid zwiſchen Mauttarn vnd dem waſſer das ob des Dorffs genant im Werd durchRynnt. Haben wir abgeredt daz an den Marchſtain ſo geſetzt iſt auf dem Lannd vor den Ackchern veldſhalben inderhalb des wegs dafelbs bey der Leenn vnd von demſelben Marchſtain entrichts ſnurgerecht vber gegen dem groſſen ſwartzen Turn dadurch das Tor zw Krembs bey der Krembs aus der Stat geet zw Mitt in denſelben Turn vnd in der mitt ſnurgerecht an die fünf Marchſtain ſo dafelbs gemacht vnd geſetzt ſein an yedem derſelben Marchſtain ſol gehauet werden an der obern ſeitten gen Mauttarnwertz ain P. vnd was oberhalb derſelben Marchſtain gegen Mauttarn iſt das ſol fürbas vnſers gnedigen herrn von Paſſaw ſeiner nachkömen vnd der zw Mauttarn ſein an Irrung des Abts ſeines Conuents vom Götwig Irer nachkomen vnd lewte So ſol an der nidern ſeitten abwertz an den obgemelten Marchſtain ain G. gehawet werden vnd was vnderhalb deſſelben G. vnd der Marchſtain iſt das alles ſol dem Abbt ſeinem Conuent zum Götweig vnd Irn lewten im werd an all Irrung vnd Hindernuſs vnnſers herrn von Paſſaw ſeiner nachkömen vnd Irer lewte beleiben Vnd der Marchſtain der vnderhalb des wegs ſteet ſol gen dem Veld hinaus kain

anczaigen thun funder allain auf die benant waide marchen vnd dienen. Mer bereden Wir Ob vnnſer herr von Paſſaw ſein nachkömen vnd die Iren auf den Waiden als vor bemelt ſind Sy ſeyen Iren genaden oder dem vom Götweig vnd ſeinem Conuent zugetailt, Des geleichs der Abt das Conuent vnd Ir lewt ir notturft furen wellen, daz kain tail den anndern daran nicht Irren noch enngen ſulln. Vnd der Abt ſein Conuent vnd die Iren mügen ſölh gründt In zugeſprochen wol verfriden. Doch alſo daz Sy durch denſelben frid Gettern geen laſſen dadurch Yederman mit für ſein notturft ſuchen mag Vnd dieweil Sy ſolhen frid nIcht gemacht haben So mag der von Mauttarn Viech an Irrung des Abts vnd der ſeinen wol darauf geen. Vnd ob die von Mauttarn auf den Gründten In zugeſprochen einfahen wurden So ſullen Sy in obgeſchribner maſs auch Gettern vnd weg dadurch geen laſſen etc. Wir haben auch nemlich abgeredt daz ſölhe March von der Viechwaidwegen an den Marchen der gericht vnd zugehörung zu Mauttarn dem egenanten vnſerm gnedigen herren von Paſſau ſeinen nachkümen noch den Iren kain mynnerung bringen ſulle ongeuerde. Dann von der obgemelten phenntung vnd einthuns wegen des Viechs ſo den von Mauttarn auf der benanten Viechwaid von des vom Gotwig lewten beſchehen iſt Haben Wir beteidingt vnd abgeredt daz der benant Abbt vom Götwig ſolhs vnſerm egemelten gnedigen herrn von Paſſaw mit Prelāten ſeins ſtannds vnd auch ettlichen Lanndes Herren diemuticlich abgebeten vnd auch ſeinen genaden Darumb abtrag getan hat darauf dann ſein gnad In ſölher verhandlung gnediclich hat begeben Vnd alſo zw der ſach beſtieſſung bereden Wir daz nu all zwitrecht vnwillen vnd Irrung wie ſich die zwiſchen deſſelben vnnſers genedigen Herrn von Paſſau vnd des vom Götwig vnd aller der Iren oder anndere von Iren wegen in den ſachen gemacht vnd begeben haben ganntz ab vnd hin ſein ſullen. Vnd ſol ain Parthey gen der andern vnd beſunder die von Mauttarn gen den im werd vnd die Im werd gen den von Mauttarn der ſachen halben nichts mer zeſprechen haben klain noch groſs vnd ſol alſo allenthalben gantz vnd gar ain verrichte ſach ſein

alles getreulich vnd vngeuerlich. Es ſullen auch bed obgemelt herren der Iren dartzu mechttig ſein. Mit vrchund des briefs der Wir yedem tail ainen in gleicher lawtt geben haben Verſigelt mit vnnſerr obgenanten Rudiger von Starhenwerg als Ortman von beden tailen Jörgen von Aichperg auf meins egemelten gnedigen herrn von Paſſaw ſeitten Item vnd mein Fridrich herr zw Hohenwerg auf des vom Götwig ſeitten als Spruchlewt dartzu geben anhangunden Inſigeln Darunder Wir Vnns die anndern Spruchlewt gebrauchen Doch vnns allen vnſern Sigeln vnd Erben an allen ſchaden Daz auch diſe teiding vnd Abred mit vnnſers obberürten Vlreichen von gots genaden Biſchouen zw Paſſaw auch vnnſer Wolfgangen von gotes verhengnüſs Abt vnd des Conuents zu Götwig willen vnd wiſſen geſchehen iſt. So haben Wir zu vördriſt vnnſre Sigill an den brief gehanngen Geben vnd geſchechen zw Mauttarn an Pfintztag der heiligen zwelfboten tag Diuision. Nach Kriſti gepurde Vierczehenhundert vnd im ſechſundfünfczigiſten Jare.

CXCVIII.

König Ladislaw von Ungarn, Herzog von Oesterreich, bekräftigt dem Hochstifte die ihm schon vom Kaiser Rudolph I bestättigte unbeschränkte Zollfreiheit auf der Donau und dem Inn für alle benöthigte Lebensmittel.

Wien. 1456. 21. August.

Wir Laſſlaw von gotes gnaden zu Hungern zu Behem Dalmatien Croatien etc. Kunig Herczog zu Oeſterreich zu Steir zu Kerenden zu Krain vnd zu Luczemburg, — Marggraue zu Merhern vnd zu Burgaw Herr auf der Winndiſchen march vnd zu Portenaw Graue zu Habſpurg zu Tirol zu Phiert vnd zu Kyburg vnd Lanntgraue in Elſazze. Bekennen vnd tun kund offenntlich mit dem brief allen leuten gegenwurttigen vnd kunftigen, Wann

loblich vnd pillich iſt, Daz wir vnſerer vordern, Fürſten von Oeſterreich ſuzſpar in allen guten werchen, vnd ſunder in den die got zugehörn nachuolgen Hat vns der Erwirdig Vlreich Biſchoue zu Paſſaw vnſer lieber frewnt vnd Kanntzler furbracht, ettlich vnſerr vordern nemlich Leupolten, Fridreichen, vnd Rudolfen Romiſcher Kunig vnd Fürſten von Oeſterreich priuilegia, daran Si die Haubtkirchen vnd das Capitl zu Paſſaw begnadt vnd gefreydt habent, daz Sy all Ir Wein getraid vnd annder ſpeyz allenthalben Mautt vnd furfart frey furfurn mugen, als wir derſelben vnſerr vordern vnd ſunder des bemelten kunig Rudolfs briefe, das clerlich Innhalt und geſehen haben, der von wort zu wort in latein lauttet alſo: Rudolfus dei gratia Romanorum Rex et ſemper Augustus vniuerſis ſacri Imperij Romani fidelibus Datum Wienna IV Calend. Maij Indictione nona Anno domini Millesimo Ducenteſimo Octuageſimo primo. Regni vero noſtri Anno Octauo (conf. Mon. Boica T. XXVIII. part. II pag. 416 et 417). Nu haben wir angeſehen den embſſigen groſſen vleizz vnd beiſtannd ſo der Erwirdig vnſer lieber frewnd vnd kannzler Vlreich Biſchoue zu Paſſaw.. der Tumbprobſt Dechant vnd das Capitl daſelbs gehabt vnd getan haben, Daz wir als erblicher Fürſt zu unſerm Regiment des egemelten vnſers fürſtentums Oeſterreich komen ſeien vnd nachmalen derſelb Biſchoff Vlreich vncz auf heutigen tag, als vnſer Rat vnd Kannczler die purd vnd ſorgueltikait aller vnſer vnd vnſerr kunigreich vnd Lannd geſchefft getreulich hat helffen tragen, vnd auszerichten noch tüt, vnd Im getrawn hinfur in kunftigen zeiten auch zetun. Dauon ſo haben wir mit guter betrachtung wolbedechtlich nach vnſerr Ret Rat, dieſelben Ir brief, freyheit vnd gnad, von Furſtlicher macht gnediclich vernewt beſtett vnd beſterkht, vernewen, beſtetten vnd ſterkhen In die auch als herr vnd Landesfürſt in Oeſterreich wiſſentlich in kraft des briefs. Alſo daz demſelben Vlreichen Biſchoff vnd Capitel zu Paſſaw vnd allen Irn nachkomen nu hinfür in kunftigen zeiten ewikleich all Ir weingetraid vnd annder Ir leiplich narung vnd notdurfft zu Irer gebrauchung ſamentlich vnd ſunderlich In zugehorund, Mauttfrey, Zolfrey, furfartfrey, vnd an all annder

irrung von Jar zu Jar ſullen furgefurt werden. Dauon gebieten wir den Edln vnd vnſern Lieben getrewn.. allen vnſern Haubtleuten, Grauen, Herrn, Rittern vnd Knechten, Phlegern, Burggrauen, Burgermaiſtern Richtern Mauttern, Zollnern Ambtleuten vnd allen anndern vnſern vndertanen, vnſers fürſtentums Oeſterreich gegenwurttigen vnd kunftigen ernſtlich vnd wellen, daz Sy die vorgenanten Biſchoff Capitl vnd Ir Nachkomen bei der vorgeſchriben vnſerr voruordern vnd vnſern freyhaiten gnaden vnd rechten, an allen vnſern Mautſteten in der Tunaw vnd auf dem Yn, genntzlich laſſen beleiben, vnd Sy dawider nicht anuallen, noch des yemants zetun geſtatten in dhain weis, Das meynen wir ernſtlich. Mit vrkunt des briefs. Beſigilt, mit vnſerr kuniglichen Maieſtat anhangundem Inſigil. Geben zu Wienn an Sambſtag vor ſand Bertelmestag des heiligen Zwelfboten. Nach kriſti geburde Vierzehenhundert vnd in dem Sechsundfunfczigiſten Jar. Vnnſerr Reich des Hungriſchen etc. im Sibenczehenten vnd des Behemiſchen Im dritten Jarn.

CXCIX.

Ladislaw, König von Ungarn, bestätigt die von seinen Voreltern, den Herzogen von Oesterreich, mit dem Hochstift Passau eingegangenen Bündnisse.

Wien. 1456. 21 August.

Wir Laſſlaw von gots gnaden zu Hunngern zu Behem Dalmatien Croatien etc. Als weilennt der Hochgeborn Furſt Rudolf der vierd Herczog zu Oſterreich etc. vnſerr voruorder ſeliger ſich durch frides vnd gemaynes nucz vnd gemachs willen des Hawſs Oeſterreich mit den Erwirdigen Biſchouen vnd dem Gotzhaws zu Paſſaw für ſich vnd all ſein erben ainer ewigen puntnuſs vnd aynigung verſchriben hat, nach Innhalt aines verſigelten briefs darumb aufganngen, der von Wart zu Wart, lautt alſo: etc. etc. Mit vrkund diez briefs. Der geben iſt zu Wienn an

Monntag vor vnnſerr Frawn tag zu der kunndung. Nach kriſti gepurd drewczehenhundert Jar, darnach in dem Zwayundſechczigiſten Jar, vnnſers allters in dem drewundczwanczigiſten, vnd vnnſers Gewalts in dem vierden Jar. (S. Mon. Boica T. XXX pars II p. 251). — Dieſelben punntnuſs nachmallen durch annder vnnſer voruordern vnd nemlich vnnſer Vren vnd Een, auch vnnſern lieben herren vnd vatern kunig Albrechten herczogen zu Oſterreich etc. vernewt vnd bekrefftigt ſeinn worden, nach Innhalt derſelben vnnſer voruordern vnd ſunnder vnnſers Vreen, vnd vnnſers lieben herren vnd vaters brief, vns furbracht, die auch von wart ze wart lauttent alſo: etc. etc. Mit vrkund dicz briefs, den wir darüber geben beſigelt mit vnnſerm annhangunden Inſigl. Der geben iſt zu Wienn an Mittichen in der Oſterwochen Nach kriſts gepurd Drewczehenhunndert Jar darnach in dem ainenundachczigiſten Jar. (S. Mon. Boica T. XXX p. II pag. 350) Ferner: zu Wienn an Suntag vor ſannd Lucein tag Nach kriſti gepurd vierczehenhundert Jar, darnach in dem achtundczwainczigiſten Jare. (S. Mon. Boica T. XXXI pars II pag. 214.)— Darauf haben wir mit guter betrachtung, wolbedechtlich nach des Hochgebornen Fürſten vnnſers lieben Oheim Vlreichen Grauen zu Cily zu Ortemburg vnd in dem Seger vnnſers Ban zu Dalmatien Croatien vnd in wynndiſchen Lannden vnd annderr vnſerr Ret zeitigen Rat durch Fride, gemach vnd gemains nucz willen, vnnſerr Lannde Herſchefft vnd vnterthanen, derſelben vnnſerr vordern punntnuſs vnd verſchreibung vernewet, vnd fur vns vnd all vnnſer erben mit dem Erwirdigen, vnnſerm lieben Frewnt vnd Kanczler Vlreichen Biſchouen zu Paſſaw. . dem Tumbrobſt Techannt vnd Capitl daſelbs vnd Iren nachkomen geaint verwilligt vnd verpunnden wiſſentlich in kraft des briefs geloben vnd verhaiſſen bei vnnſern kuniclichen worten vnd wirden all ſolh punntnuſs, aynung vnd verſchreibung, vnd Ir yegliche beſunnder, gen In vnd Iren nachkomen, mit allen ſtukchen, punncten vnd Artikeln nichts darinn auſgeſchaiden, genczleich ſtett zuhalten zuuolfurn vnd dawider nicht zetun, in dhain weg getrewlich vnd vngeuerlich als das die puntnuſsbrief vnd Ir yeglicher beſunnder von den vorgemelten, vnſern vor-

uordern Herczogen zu Oeſterreich daruber gegeben aigenntlich auſweiſennt, vnd als die in dem gegenwurtigen brief begriffen ſeinn vngeuerlich, Vnnd des zu vrkund vnd veſſter ſicherhait geben wir In den brief verſigelten mit vnnſerr kuniclichen Maieſtat anhanngunden Inſigl Geben zu Wienn an Sambſtag vor ſannd Bertlmes tag des heiligen Zwelfpoten. Nach kriſti gepurd vierczehenhunndert vnd darnach in dem ſechſundfunfczigiſten Jar. Vnnſerr Reich des Hungriſchen etc. im Sibenn-czehenten vnd des Behemiſchen im Dritten Jaren.

CC.

König Ladislaw von Ungarn, Herzog von Oesterreich, weiſst eine dem Bischof Ulrich schuldige beträchtliche Geldſumme auf die Gefälle des Amtes Gmunden in Oesterreich ob der Enns an.

Wien. 1457. 5 September.

Wir Laſſlaw von gotes genaden ze Hungern ze Beheim. Dalmacien, Croacien etc. Kunig. Herczog zu Oſterreich Vnd Marggraf zu Merhern etc. Bechennen fur vns vnd all vnſer erben. Vnd tun chund offentlich mit dem brief. Daz wir dem Erwirdigen vnſerm lieben andächtigen Vlreichn Biſchouen zu Paſſau, vnſerm kanneczler, ſeinen nachkömen, vnd Stift, mit rechtter raittung, ſchuldig worden ſein, vnd gellten ſüllen, Newn tauſent, Zwaihundert, Sechſvndfünfczigk phunt, vnd ſechczigk phenning, ſwarczer müntz lanndeswerung. Vnd nach dem ſich der benant Biſchof Vlreich, allczeit, in vnſern ſachen, mit groſſer embſſikait vnd willigem vleis beweiſet, vnd vns mit trewen beigeſtannden iſt, vmb ſolhs, wir In, vnd ſeinen Stift in ſölhen vnd merern ſachen, wol pilleichen fürdern vnd vmb des willen, daz er vnd ſein nachkömen, ſölher obgenanter Summ gellts, deſterfürderlicher beczalt, vnd aufgericht werden, darumbe ſo haben wir, mit guter vorbetrachttung, In, ſeinen Stift vnd nachkomen, vmb

die benanten ſumm gelts, auf vnnſer ambt zu Gmunnden in vnſerm Lannd Oeſterreich ob der Enns, geſchafft, vnd verweiſet, ſchaffen vnd verweiſen Si auch wiſſentlich in Kraft des briefs. alſo, daz ain yeder vnſer Ambtman zu Gmunnden, der yetz iſt, oder kunfticleich wirdet, dem benanten Biſchof Vlreichen. ſeinen nachkömen oder Capitel, ob nicht ain Biſchof wëre, von den Rennten vnd güllten, in demſelben vnſerm Ambt geuallund, die obgemelten, ſumm gelts in drein Jarn, nachſtnacheinanderkünftigen, Vnd ſich zu den ſchierſtkömenden Weinachten anhebund, aufrichtten vnd beczalen ſol hie, in der Stat in vnſerm Hubhaus, des erſten Jars, Drewtauſent phunt. die fünftzehenhunderte zu ſant Johannstag der Sunnewenden vnd die fünftzehenhunderte zu ſant Merteinstag darnach, achttag vor oder nach on geuerde. Des andern Jars auch drewtauſent phunt, zu den bemeldten zwain zeiten, Vnd des dritten Jares, das iſt in dem ſechczigiſten Jare, aber drewtauſent vnd zwayhundert vnd ſechſvndfünftzigk phunt vnd ſechczigk phenning, die ſechczehenhundert achtvndzwaintzigk phunt vnd dreiſſig phenning, auch zu Sant Jahanns tag der Sunnewennden, vnd die andern ſechczehenhundert, achtvndzwaintzigk phunt, vnd dreiſſigk phenning, zu Sannt Merteins tag, alles der obgemeldten müntzs, an allen verczug vnd waigrung. Vnd ſol der benant Biſchof Vlreich, ſein nachkömen das Capitel, ob nicht ain Biſchoue wer, oder Ir Anwallt, vnſern Ambtman, vmb yede ſumm gelts, zu yeder zalung, redlichen vnd nach noturft quittieren. Ob aber derſelb vnſer Ambtman, wer der zu zeiten iſt, oder wirdet, den vorbenanten Biſchof Vlreichen. ſein Nachkömen, oder Capitel, der vorgemelten ſummen gelts, zu yeder zeit nicht beczalet, oder entrichttet, wie das geſchehe, Wes Si des dann ſchaden nemen, denſelben ſchaden zuſambt der obgenanten Haubtſumm, ſullen wir vnd vnſer erben In, auch genedicleich ablegen vnd keren. Vnd darumbe, ſo empfelhen wir, ainem yeden vnſerm Abtmann zu Gmunnden der yecz iſt, oder künfticleich wirdet ernſtleich vnd wellen, daz Er ſölher vnſerr verſchreibung gehorſam ſey. Vnd Järlichen ſouil vber vnſer vnd vnſerr Ambleut geſchefte ynnebehallt, damit der verſchreibung ain genügen geſchehe vnd der

nachgangen werde getrewlich vnd vngeuerlichen. Mit vrchunt des briefs beſigelt mit vnſerm anhangunden Inſigel. Geben zu Wienn an Montag nach ſannd Egidi tag. Nach criſti vnſers lieben Herrn gepurde Vierczehenhundert vnd im Sibenvndfünfczigiſten Jare. Vnnſer Reiche, des Hungriſchen im Achczehenden, Vnd des Beheimiſchen im vierden Jaren.

Ladislaus Rex
manu propria.

CCI.

Bischof Ulrich nimmt wegen seiner Reise nach Frankreich von dem Rathe der Stadt Passau Tausend rheinische Gulden auf.

Passau. 1457. 18 October.

Wir Vlreich von gots gnaden Biſchoue zu Paſſaw Bechennen vnd thun kunt offenlich mit dem brieff, für vns vnd all vnſer nachkommen, Das wir recht vnd redlich ſchuldig worden ſein vnd gellten ſullen Vnſern getrewenlieben dem Burgermeiſter Rat vnd gemayn vnſer Stat Paſſaw Tauſend guter Reiniſcher gulden, die Si vns auf vnſer fleiſſigs gebete Vnd auf die Raiſs gen Franckreich in beraitem golde gelihen haben Auff das wir In, mit vnſern wirden, vnd trewen gelobt vnd verſprochen haben, globen vnd verſprechen In auch wiſſentlich, in krafft des Brieffs das wir Si derſelben Tauſent Reiniſch gulden in gutem vnd gerechtem gold entrichtten vnd betzallen ſullen vnd wellen von hewt dato des brieffs vber ain gantz Jar Das iſt auf Sanndt Lucas tag, des acht vnd fünfftzigiſten Jars ſchirſtkunfftigen viertzehen tag vor oder nach vngeuärlichen hie zu Paſſaw in der Stat an allen Iren ſchaden vnd an alles vertziehen Teten wir aber des nicht zu welherley ſchaden des die obgenanten Burgermaiſter Rat vnd gemayn kemen wie der ſchad genant wurd kainen auſsgenomen, denſelben ſchaden allen zuſambt der ob-

genannten Hawbtſumm ſullen wir In auch gentzlich widerkeren vnd Sie mügen des bechömen vnd den haben zu vns vnſern nachkomen vnd Stifft vnd dartzu auf aller vnſer vnd vnſers Stiffts hab vnd gut, wo wir die ynnert haben oder gewinnen ſo lanng vnd alſuil vntz das Si Hawbtguts vnd ſchadens vollichlich betzalt vnd entricht ſein Was wir auch darüber gegen In aufhuben kriegen oder rechtten wolltten das geben wir In an aller ſtat rechtbehabt und gewunnen vnd vns vnſern nachkomen vnd Stifft gantz vnrecht vnd verloren Wer auch den brief mit Irem gutem willen ynnhatt zaigt oder furbringt dem ſein wir alles des pflichtig vnd ſchuldig als In vnd der brieff Innhelt, alles getrewlich vnd vngeuärlich Mit vrkund des brieffs beſigellt mit vnſerm vnd vnſers Erwirdigen Capitels anhangunden Innſigelln doch demſelben vnſerm Capitel vnd ſeinen lewthen vnd gütern ſo es in ſunderhayt hat vnuergriffenlich vnd an ſchaden Geben zu Paſſaw an Sanndt Lucas tag des heiligen Evangeliſten Nach Criſti vnſers lieben Herren geburt Vierzehenhundert vnd darnach Im Siben vnd fünfftzigſten Jaren.

CCII.

Ladislaw, König von Ungarn, verheifst dem Bischof Ulrich, ihm alle Kosten seiner (wegen Brautwerbung für ihn unternommenen) Reise nach Frankreich, so wie allen ihm zustofsenden Schaden zu ersetzen.

Prag. 1457. 21 October.

Wir Laſſlaw von gotes gnaden zu Hungern zu Beheim Dalmacien Croacien etc. Kunig Herczog zu Oeſterreich, vnd Marggraue zu Merhern etc. Bekennen mit dem brief für vns, alle vnnſer erben, vnd nachkömen, Als wir yecz den Erwirdigen Vlreichen Biſchouen zu Paſſaw, vnnſern Kanczler, in vnnſern notdürfften vnd ſachen, mit Sibenczig pferden, hin gen frank-

reich, mit ſambt andern ſchikchen, vnd nachdem wir diczmals mit vil merkchlichen ſachen beladen ſein, vnd In, auf ſolhe Rays, mit Zerung, So eylund nicht haben wiſſen furzeſehen. Darauf wir, an In begert, vnd ernſtlich gebeten haben, vns ſölh zerung, als auf funftauſent Hungriſch, oder ducaten guldein, darzeleihen, oder die, wo er das bekömen mag, auf vns, oder ſich ſelbs aufzebringen, vnd ſich darumbe, mitſambt andern nach notdurfften zuuerſchreiben, Alſo daz er vns, auf ſein widerkunfft, dauon rechnung thue, Geloben vnd verſprechen wir, demſelben Biſchoff Vlreichen, bey vnnſern kunigclichen wirden vnd wortten, wiſſentlich in krafft des Briefs, daz wir In ſein nachkömen vnd Stifft, vnd Ir porigen, So Sy, vmb die obgeſchriben Summ verſeczt haben, ſolcher Summ gelts auf die nachſtkunfftigen Weichnachten vnuertzogenlich zu paſſaw, in der Stat zu betzalen, vnd Sy, vnd Ir porgen, trewlich daraus entheben füllen, vnd wellen, an allen Iren ſchaden, vnd an allen abgang, Doch vorbehalten, daz er vns, von ſolher zerung wegen, So er vngeuerlich anhaim kumbt, rechnung thue, vnd ob ſich alſdenn erfindet, daz wir Im, zu der bemelten Summ, hinaus ſchuldig werden, daz ſullen wir Im, auch nachmals, an ſchaden, vnd anuertziehen entrichtten. vnd betzalen als oben begriffen iſt, Ob ſich aber, in Rechnung erfunde, daz er vns, von der vorgemelten Summ gelts, heraus ſchuldig wurde, des ſol er vns deſgleichen entrichten, Ob auch der bemelt vnnſer Canneczler, vnd die ſein, auf dieſer Rays, Icht ſchäden nemen, oder empfingen, wie ſich der begeb, vnd benentt mocht werden, denſelben ſchaden, geloben, vnd verſprechen wir, in obgeſchribner maſs, daz wir die gegen Im, ſeinen nachkomen ſeinen Stifft vnd den ſeinen, gnediclichen erkennen wellen, in aller der maſs, vnd wir andern vnnſern Rëten vnd Sandtpoten, So wir yecz auch gen frankchreich ſchikchen, zugeſagt, vnd vertroſt haben, Teten wir aber des alles, als obgeſchriben iſt nicht, wes Sy des, dann ſchaden nemen, denſelben ſchaden, ſullen er ſein nachkomen, ſein Stifft, vnd die ſeinen, zuſambt dem Haubtgut haben zu vns, vnſern erben, vnd nachkomen, vnd allem vnnſerm gut, vnd mügen darauf, vnnſer lewt, in Stetten, Merkchten, Dörffern,

auf waſſer oder auf lannd wol aufhalten alſlang, vnz Sj Haubtguts, vnd ſchadens, genczlichen entricht, vnd beczalt ſein, vnd ſullen damit, wider vns oder ander nyemand nicht getan, oder gerfrävelt haben in kainerlay weis trewlich vnd vngeuerlich, Mit vrkund des briefs, Geben zu Prag an freitag, der Aindlifftauſent Maidtag Nach Kriſti geburde. Viertzehenhundert vnd darnach, Im Sibenundfunffczigiſtem Jare. Vnnſer Reich, des Hungriſchen etc. im Achtzehenden, vnd des Behemiſchen im vierden Jaren.

Ladiſlaus Rex
manu propria.

CCIII.

Bischof Ulrich überträgt den vom König Ladislaw von Ungarn ihm ausgestellten Schuld- und Schadlosbrief wegen seiner Absendung nach Frankreich auf alle seine Nachfolger im Bisthume.

1457. 14 November.

Wir Vlreich von gotes gnaden Biſchoue zu Paſſau Bekennen mit dem offen Brieue vor allermanicklich. Als der durchleuchtigiſt furſt vnd herre her Laſſlaw zu Hungern ze Behem etc. kunig, Herczoge zu Oſterreich vnd Marggraue zu Mehern etc. vnser gnedigiſter Herre, Vns mit redlicher rayttung ſchulldig iſt worden, Newntauſent Zwaihundert Sechsvndfunffczig pfund vnd ettlich pfening nach Innhalt ſeiner gnaden ſchulldbrieue vns gegeben, vnd mit ſeiner Hanntgeſchrifft geczaichent darvmb vns dann ſein kunicglich gnade, auf das Ambt gen Gmunden verweyſt vnd darauf ain ſundern geſchefftbrief auch mit ſeiner gnaden Hanntgeſchrifft geczaichent geben hat, die bemellten Summa, in den nachſtkunfftigen drein Jaren zu Weihnachten an zeheben czu Zwain zeitten in dem Jare zu beczaln, Daz wir gar wolbedächtiglich vnd mit gutem willen vnd wiſſen die ſelben

ſchuldbrief vnd geſchafftbriue mit aller der gerechtigkait vnd vorderung So vns darInne verſchriben ſind vbergeben vnd empholhen haben vnd geben auch vber wiſſentlich mit dem briue, ainem yedem Vnnſerm Nachkomen Biſchoue zu Paſſaw, oder dem Capitell zu den Zeitten ſo nicht ain Biſchoue iſt. allſo. daz dieſelben vnser nachkomen oder das Capitel, ob nicht ain Biſchoue were, derſelben briue, mit allen Iren krefften Puntten artickeln vnd gerechtigkaitten So vns darInne ſind verſchriben, gebrauchen mügen, Solich gelt damit zueruordern haubtgut vnd ſchaden Ob wir oder Sy den Icht namen einzebringen Vnd alles das, damit zehanndeln vnd zethun Als wir dann ſelbs vnd in aigner Perſon hietten thun mugen, vnd die benanten ſchuldbrief vnd geſchafftbriue Innhalten alles getreulich vnd vngeuarlich. Mit vrchund des briefs beſigelltt mit vnnſerm anhangenden Inſigell Geben an Montag nach ſand Marteins tag nach Chriſti geburdt Vierzchenhundertt Jar vnd darnach in dem Sibenvndfunffczigſten Jare.

CCIV.

Bischof Ulrich erklärt, daſs er auf die Dauer eines Jahres des Herzogs Ludwig von Bayern-Landshut Rath geworden sey, und schlieſst ein wechselseitiges Schutzbündniſs mit ſelbem ab.

1458. 12 Juny.

Wir Vlreich von gotes gnaden Biſchoue zu paſſau Bechennen. Daz Wir vns zu dem hochgeporen furſten vnnſerm gnedigen lieben Herren Hertzog Ludweigen phaltzgrauen bei Rein, vnd Hertzogen in nidern vnd obern Bairn etc. verphlichtt haben vnd ſeiner gnaden Rat worden ſein, von dato des briefs ain gantz Jar nachſtuolgend, vnd haben ſeinen gnaden gelobt vnd verſprochen, darInn alſo treulich zeraten, nach vnſerm peſtten künnen vnd verſtänntnüſs, auch ſeiner gnaden vnd der ſeinen

nutz vnd frumen zubetrachten vnd zefurdern vnd ſchaden zewenntten, alles getreulich an geverde. Daentgegen ſol vnd wil ſein genad, vns vnſern ſtift vnd die vnſern das Jar ſchüczen vnd ſchermen billff vnd beiſtannd tun Zuſambt vnſerr hilff, wider vnpillich anſuchung, wo vns vnſerm Stift oder den vnſern, das begegnen wurd, Vnd wie das ſein gnad alſo zubeſchehen furnymbt, ſetzen wir zu ſeinen genaden, nach dem wir ſolch getrawn zu ſeinen gnaden haben, daz vns auch vnſern ſtift vnd die vnſern, ſein gnad wol waiſs zu bedenkhen Vnd ſo vns ſein gnad, in der Zeit, zum Rat vordern wirdet. vnd wir vns alſo darauf zu ſeinen gnaden fügen, ſol vns ſein gnad, koſtt vnd futrung thun, auf funfzigk perſon vnd ſouil pherde. Wurd vns aber ſein gnad, vmb Hilff vnd Lewt anlanngen, ſo ſullen wir ſeiner gnaden Lewt ſchikhen, Hilff vnd beiſtannd thun, nach gelegenhait der ſachen vnd zu den zeiten nach vnſerm vermugen vngeuerlich, denſelben vnſern leüten allen, die wir ſeinen gnaden alſo zuſchikhen werden, ſol dieſelb ſein gnad, auch koſtt vnd fütrung tun, in obgeſchribner maſs. Wurden dann die vnſern in ſölher vordrung, icht ſchaden nemen, den ſol vns ſein gnad widerkeren, als andern ſeinen Räten vnd dienern vngeuerlich Ob aber deſhalben Irrung darInn wurde, das ſol beſteen bei ſeiner gnaden Räten erchanntnuſſe Vnd ſo vns ſein gnad, das Jar alſo in vnſerm thun vnd Rat, den wir treulich tun wellen aufnymet, ſo waiſs ſein gnad, dann wol verrer mit vns zereden, ob ſeinen gnaden das fügen wirdet, wie es füran zwiſchen vnſer beſteen ſol. Wir haben auch ſunder aufgenomen, vnſern allergenedigiſten Herren den Römiſchen kayſer etc. auch vnſer genedig Herren von Oſterreich, vnd vnſern Ertzbiſchof zu Saltzpurg, wider die wir nicht mainen noch wellen verpunden zeſein. Auch ſo nemen wir aus vnd behallten vns zu dem obgenanten vnſrem allergenedigiſten Herrn dem Römiſchen kayſer oder vnſern genedigen Herren von Oeſterreich, oder Ir ainem mit dienſten verphlichtten oder verainen wurden, daz vns die gegenwurttig verphlichttung, daran nicht Irren ſol, doch daz wir in den benanten dienſten, oder verainigung, den vorgemeldten vnſern genedigen Herrn Hertzog Ludweigen etc. anſ-

nemen ſullen. Es wer dann daz wir auf die verſchreibung von vnſern voruordern gegen vnſere genedigen Herrn von Oeſterreich aufgangen ermont, vnd daraus ſchuldig würden, ſo ſol vns diſe verſchreibung daran vnſchadper ſein. Des zu warer vrchunde vnd ſtetikait, haben wir vnſer Secret hiefür gedrukht, trewlich zehallten, aufweiſung des briefs. Geben vnd geſchehen an Montag nach ſand Bonifacien tag nach criſtes gepurd, tauſent vierhundert vnd darnach im achtundfünftzigiſten Jare.

CCV.

Georg von Pellendorf verkauft seine Besitzungen zu Schwabdorf an den dortigen Kirchherrn.

1458. 1 August.

Wir Jörig Von Pellendorff Vnd ich Elſpet ſein Hauffraw Wir Bekennen für vns vnd All vnſer Erben vnd thuen kund Offennlichen mit dem Brieffe Allen den er fürkumbt das wir mit guetten willen vnd wolbedachtem muet zu der Zeytt do wir es Wolgetuen mochten Recht vnd redlichen verkaufft Vnd zu kauffen geben haben die Hernach geſchriben Stwkch vnd Guetter mit aller irrer Zugehorung Von Erſt vnſern Hof gelegen zu Swadorff des vier Hofſtet ſind zunagſt dem Mairhoff gelegen. Darein fünf viertayl akchers gehörent Vnd die Hernachgeſchriben Stwkch Aekcher vnd Weingärtten Von Erſt im obern veld zway Jewch akchers vnder dem nidernperg zwiſchen Nickel des Wiſenndt vnd dem Jungen weiſſen Item ain Weingärttel vnd ain Halbſgewch akchers zwiſchen dem Görtzen vnd Paulen des Schneyder Item zway Jewch akher zwiſchen dem Jungen weiſſen vnd Jörgen der müllnärin Item Aber in dem Obern Veld dritthalb Jewch akchers zwiſchen Lienhartten Herrandt vnd Pawln des ſchneyder Item aber in dem Obern Veld dritthalb Jewch akchers zwiſchen Paul Schneyder vnd Symon dem Stainnar. Item die Akcher in dem Mittern Veld Item zway Jewch akcher zwiſchen Lienhartt Herrannadt vnd Pauln dem

Schneyder Item Ain Hofakcherl Zwiſchen Petern Schachner vnd Andre dem Wallerſtorffer Item Zehen Jewch zwiſchen vnſers genädigen Herren von Paſſaw Aekchern an Baiden ſeytten Item Aber in dem mittern Veld Zwo Jewch zwiſchen Mertten fleiſchakcher vnd dem Jungen Mader Item Ain Jewch akcher in den Twirchen die in des Grafen Hofſtat gehört. Item in dem nidern Veld zehen Jeuch akcher neben dem Twirben vnd neben vnſers genädigen Herren von Paſſaw akcher Item drey Jewch akcher neben Lienhartten Herranndt vnd dem Hannſlein von ſand Pölten. Item zwo Jeuch akcher Bey ſand Thomanſprunn neben Petern frömd Vnd an der andern ſeytten neben des gemerkchs zu Newſidl da man von dem egenanten Hof vnd Aekchern Järlichen dint dem vorgenannten meinem genädigen Herren von Paſſaw als dan ſeinew gruntpucher Inne halden Item darnach in den Sätzen zu Swadorff anderhalb Jewch weingärtten zwiſchen dem Leitgeben, vnd weichartten dauon man Järlichen Dintt dem pharrer zu Swadorff zu ainem Jartag Dreyſſilig phenning Vnd darnach meines rechtten freyen aygens ainen weingartten in der Rotten laymgrueb Ain Jewch zwiſchen dem Marſchalh vnd dem phiſter dye vorgenanten Stwkch vnd guetter mit allen Iren zugehörungen Haben wir rechtt vnd redlichen Verkaufft vnd zu kauffen geben haben den erſamen Geiſtlichen Herren Hern Philippen pharrer zu Swadorff vnd Hern Petern Polch vnd allen iren erben Vmb ein Sumb gelts der vns wolbenuegt Hat Vnd der wir von In ganz vnd gar aufgericht vnd betzalt ſein zu rechtter weil vnd Zeyt an allen vnſern ſchaden Sy ſullen vnd mügen auch nun fürbas mit dem obgenanten Hof Stwkchen vnd güettern lediklichen vnd freylichen allen iren frumen Damit ſchaffen, verkauffen verſetzen vermachen vnd geben wemb ſy wellen an alle vnſrew Irrung vnd Hindernuss vngeuärlich wir ſein auch mit ſambt vnſern erben vnuerſchaydenlich des vorgenanten Hoff Stwkch vnd Güetter mit aller irr Zugehörung der vorgenanten Hern Philippen vnd Hern Petern Polch vnd irer erben rechter gewer vnd ſcherm für all anſprach Als ſolichs kauffs Vnd Lanndes zu Oeſterreich recht iſt wär aber Das in nicht (icht) Kryeg oder

anſprach Darunder auſerſtundt von wemb das wär mit recht Wes ſy dan des ſchaden nämben das ſullen vnd wellen wir in alles auſrichten vnd wider cheren an iren ſchaden Sy ſullen auch das haben zu vns vnd allen vnſern erben vnuerſchaidenlich Vnd auf allem vnſerm guet Das wir haben in dem Lannde zu Oeſterreich Oder wo wir das haben Oder gewinngen Es ſey erib oder varundt guet Wie das genandt iſt nichts auſgenomben vngeuarlich wir ſein Lembtig oder Tod vnd des zu ainer Waren Vrkundt Geben wir obgenant Jörg Pelndorffer Vnd ich Elſpet ſein elichew Hauſſraw Vnd all vnſer erben vnd nachkomen dem vorgenanten Hern Philippen Pharrer zu Swadorff vnd Hern Petern Pokch vnd iren erben den Brieff Beſigelten mit vnſer Bayder Anhangunden Inſigeln Der ſachen ſind zeugen durch vnſer Bayder vleyſſigen Bett willen dy Edelen Hanns Prukgnär der Jünger vnd Chriſtoff Chreſſling mit irren Anhangunden Inſiglen doch in vnd iren erben anſchaden der Brieff iſt Geben nach Chriſtj gepurdt Viertzehenhundertt Jar vnd darnach in dem Achtundfünftzikgiſtein Jar an Ertag nach ſand Annatag.

CCVI.

Herzog Albrecht von Oesterreich erneuert das schon von seinen Voreltern mit dem Bischof und dem Domcapitel zu Passau geschlossene Schutzbündniſs.

Lintz. 1459. 21 Januar.

Wir Albrecht von gotes gnaden Erczherczog ze Oeſterreich ze Steyr ze Kernden vnd ze krain Herre auf der Wynndiſchenmarch vnd ze Portenaw Graue ze Habſpurg, ze Tyrol ze Phyrt, vnd ze kyburg, Marggraue ze Burgaw vnd lantgraue in Ellſaſſen, Bekennen vnd tun kund offenlich allen leuten ewiclich Als ſich weyland vnſerer voruordern furſten von Oſterreich loblicher gedechtnuss ainer ewigen puntnuss vnd ainigung damit Sy ſich fur ſich vnd all Ir erben vnd nachkomen vor ettwelangen Jaren

zu den Erwirdigen . . den Biſchouen zu Paſſaw vnd den Erſamen Andechtigen . . den Thumbrobſten Dechanten vnd Capiteln daſelbs vnd allen Iren Nachkomen durch gemaynes nütz willen des Furſtenthumbs vnd lannds Oeſterreich vnd des leuten vnd gütern zu frid vnd gemach veraint vnd verpunden haben, als dann das die brief darüber von baiden tailen gen einander gegeben lautter aufsweiſen vnd nachdem vnd das Furſtenthumb vnd lannd Oeſterreich nach abgangk weylunt vnſers lieben herrn vnd Vettern kunig laſlas der on leibſerben verſchaiden iſt an vnſern gnedigen lieben herren vnd Bruder herren fridrichen Romiſchen kayſer, Vns vnd vnſern lieben Vettern Herczog Sigmunden alle drey Herczogen ze Oeſterreich etc. erblich vnd ſamentlich geuallen iſt das auch diczmals erblich beſitzen Regiern vnd Innhaben Deſshalben vns die bemelt verainung vnd puntnüss zu dem Erwirdigen vnſerm lieben freund herrn Vlrichen Biſchouen ze Paſſaw vnd zu den Erſamen vnſern lieben Andechtigen . . dem Thumbbrobſt Dechant vnd Capitel gemainclich daſelbs auch weiſet, Haben wir vns nach ſolhem herkomen wie das oben begriffen iſt, vnd die allten vnd vorberurten verſchreiben leutterer Innhalten fur vns vnd all vnſer erben vnd nachkomen gen demſelben vnſerm freunde Biſchof Vlrichen dem Thumbrobſt Dechant vnd Capitel zu Paſſau vnd allen Iren nachkomen Wolbedechtlich vnd willielich in ſolh vorbenant vnſer voruordern verainung vnd püntnüss gewilligt vnd begeben der zu gleicher weis als vnſerer voruodern verſchreibung Innhelt getreulich nachzegeen Alſo verhaiſſen wir obgenanter Erczherczog Albrecht als nachuolgunder Erbfurſte bey vnnſern furſtlichen wirden vnd worten vnd geloben in craft des briefs daz wir dem benannten vnſerm freunde Biſchof Vlrichen . . dem Thumbrobſt . . Dechant vnd Capitel zu paſſau vnd allen Iren nachkomen alſo beholffen ſein ſullen vnd wellen furderlich vnd entlich mit aller vnſerer macht zu allen Iren eren wirden rechten vnd frumen wider allermeniclich nyemant aufsgenomen wenn In des not geſchicht vnd wir von In darumb geuordert vnd gemant Werden on alles verczichen vnd daz wir In auch all vnſer Veſten vnd Gflos offen hallten ſullen zu allen Iren kriegen

vnd noten on geuerde Wer auch daz yemant der vns Zugehoret wider Sy oder die Irn ich (icht) tät darumb ſullen Sy vns ze rede ſeczen darüber ſullen dann wir von dem vnſern mynn vnd recht tun nach gelegenhait der ſach on geuerde Wolt aber der vnſer des weder mynn vnd rechtens, vor vnſer nicht gehorſam ſein So ſullen wir In geholffen ſein alslanng vntzt das er darumbe gepeſſert wirdet. Dabey ſeinn geweſen diſe nachgeſchriben vnſer Rete nemlich der Edel vnd vnſer lieb getrew. Graf Sigmund von Schawmberg Wolfgang von Walſſe vnſer Hofmaiſter vnd Haubtman ob der Enns Reinprecht von Walſſe Vlrich vnd Hanns von Starhemberg Hartman von Trawn Hertneyt von loſenſtain Jorig vom Stain vnſer Cantzler During von Hallwilr vnſer Marſchalk Melchior von Blumenegk Jörg Perckhaymer. Benedickt Schiver Eraſem Hohenvelder vnd Veit Mülwanger. Des zu Warem vrkund haben wir vnſer groſs furſtenlichs Inſigel an den Brief laſſen hengken Geben ze lynntz an ſand Agneſen tag Nach Criſti vnſers lieben Herren geburde vierczehenhundert vnd in dem Newnvndfunfczigiſten Jaren.

CCVII.

Nicolaus Kappler von Sulawitz erklärt für sich, seinen Bruder und alle ihre Bundesgenossen, dafs ihre Fehde mit dem Hochstifte Passau durch Vermittlung der Stadt Passau geendet ist.

1459. 19 Februar.

Ich Nicolaſch Kappler Zu Sulawicz, geſeſſen Zu Wynnderberg Bekenne offennlich in dem briefe, fur mich, Petern Kappler meinen bruder vnd fur all vnſer erben Als von ſolher Sprüch vnd Irrung wegen, So wir gein dem Hochwirdigen furſten vnd Herren, Hern Vlrichen Biſchoue zc Paſſaw gen ſeiner Stift vnd den ſeinen, von weilent Biſchof Leonarden Loblicher gedachtnus ſeinem Vorfordern ains tails herrurende, vnd auch ains

tails bey ſeinen gnaden erhaben ſeindt, vnd darumb gein ſeinen gnaden, vnd den ſeinen, In vechd vnd veintſchafft, Nam, tad, vnd prannt, Töttung der Lewtt komen ſein In dem ſich, die furſichtigen Erſamen vnd weiſen, Burgermaiſter Richter vnd Rate der Stat Paſſaw, von frids vnd gemachs wegen angenomen gemüet, vnd mit vleiſſe gearbait haben, So verr daz Sy die gemelten vechd vnd veintſchafft, zwiſchen vnſerr aller vnſerr frewnd, Helffer, vnd Helffers Helffer, vnd aller der vnſern vnd der ſo auf vnſerm tail, in den ſachen verdacht vnd gewont geweſen ſein, deſgeleichen des bemelten vnſers gnadigen Herren von Paſſaw, Aller der ſeinen, vnd der, So auf ſeinem tail in den ſachen verdacht vnd gewont ſind geweſen, vnd allem dem, So ſich zwischen paiden partheyen, in diſen kriegſleuffen, begeben vnd verloffen hat, Nichts dorhim auſgenomen noch hin dan geſeczt, Sunnder alles hye Inne begriffen, zu ainer getrewen redlichen vnd aufrechtten berichtung vnd aynygunge pracht vnd abgereth haben. Alſo das all ſach, der bemeltenn Hanndlung halben vnd alles daz, ſo ſich zwiſchen vnſerr, vnſerr frewnd Helffer Helffers Helffer Aller der vnſern, vnd der ſo auf vnſerm taile in den ſachen, verdacht vnd gewanet geweſen ſind des Obgemelten vnſers gnadigen Herren von Paſſaw aller der ſeinen vnd die auf ſeiner gnaden taile, in den ſachen verdacht vnd gewont ſind geweſen, In diſen Kriegflewffen verlauffen vnd begeben hat, gancz ab, hin, tod, vnd ain gancze, verrichte, vnd verainte ſach ſein ſol, Alſo daz ain parthey, zu der andern, vmb all vergangen ſachen, vnczt auf dato des brifs, nichts zeuordern, ze ſprechen, noch die Aefaern Vben noch ſuchen in dhainerläyweis, Sunder enntlich vnd genczlich bericht ſein ſol. All argliſt dorinne vermiten, Vnd ſullen darauf all geuangen zu baider ſeitt ledig vnd los Auch alles auſgebens gut vnd vnbeczalte ſchaczung, Es ſey verporgt oder vnuerporgt gancz ab, hin tod. vnd ain tail dem andern, darumb nichts pflichtig noch ſchuldig ſein, getrewlich vnd vngeuerlich. Dann von der Prannt-ſchaczung wegen, So die von Waltkirchen, mir Nicolaſch Kappler, mit Hannſen Viſcher verporgt, vnd mir derſelb Hanns Viſcher, dieſelb prantſchaczung, für ſy beczalt hat, Iſt beredt

worden, das ſich die bemelten von waltkirchen, vnd der iczgenant. Ir porg auf die obgenanten Burgermaiſter Richter vnd Rat, der Stat zu Paſſaw veranlaſſen ſullen, nach Notturfft, In ſolher maſſe, daz ſy dy baider ſeitt, in den ſachen, was yeder tail furzubringen hab, brife, weiſung, lewt, oder anders notdurfftiglich, verhören vnd verſuchen ſullen, ob ſys in der gutigkait, ganczlich vnd mit wiſſen geainen mügen, Das wär fur ſich ſelbs, Mocht aber des nit geſein, das ſys denn mit Irem rechtlichen ſpruch vmb Haubtgut vnd ſchaden entſchaiden, Vnd was alſo in obgeſchribner maſſe gütlich oder rechtlich, vmb Haubtgut vnd ſchaden zwiſchen Ir geſprochen werde, dabey ſol ez an all auſczug, vnd verrer waigrung beſeiben treulich angeuer, Darauf ich Nicolaſch Kappler, fur mich peter Kappler, meinen Bruder, all vnſer erben, freundt, all vnſer Helffer, Helffers Helffer, Alle die vnſern, vnd die auf vnſerm taile in den ſachen verdacht vnd gewont ſind, bei meinen trewen verhaiſſe, vnd gelob in kraft des brifs, das wir ſolich bericht vnd aynung, durch die bemelten Burgermaiſter, Richter vnd Rate, beſcheen, treulich aufnemen, vnd dy ganczlich halten ſullen vnd wollen, All argliſt dorInn aufgeſchaiden angeuaer Mitt vrkündt des Brifs, mit Mainem aigen anhangenndem Inſigel beſigelt Vnd zu merer geczeugnüſs vnd veſtikait, Hab ich obgenanter Nicolaſch Kappler, vleiſſig gebeten, die Edelen Vnd veſten Hern Jan von Malawicz, vnd Hainrichen von Metelſka, daz Sy Ire Inſigel auch darczu an den briffe gehanngen habent, doch In ſelbs, Iren erben, vnd Inſigeln an ſchaden der geben iſt am Montag, nach Reminiſcere in der Vaſten Nach criſti gepurd Virczchenhunndert Vnd Im NewnVndfünnfczigiſtem Jare.

CCVIII.

Herzog Sigismund von Oesterreich erneuert die von seinen Vorvodern mit dem Bischof und Capitel von Passau abgeschlossenen Bündnisse.

Insbruck. 1459. 12 April.

Wir Sigmund von gotes gnaden Herczog ze Oſterreich ze Steir ze Kernden vnd ze Krain Herr auf der Windiſchen March vnd ze Portnaw Graue zu Habſpurg ze Tirol ze phirt vnd ze kibburg Marggraue ze Burgaw vnd lanndtgraf in Ellſaſſen Bekennen, vnd thun kunt offenlich allen lewten ewigklich. Als ſich weilnd vnſerr voruordern fürſten von Oeſterrich loblicher gedechtnüss ainer ewigen pünntnüss vnd aynung, damit Si ſich für ſich vnd all Ir Erben vnd nachkomen, vor ettwelanngen Jaren zu den Erwirdigen, den Biſchöuen zu Paſſaw, vnd den Erſamen Andechtigen den Tumbbrobſten Techanten vnd Capitelen daſelbs vnd allen Iren nachkomen, durch gemainns nuczes willen, des fürſtentumbs vnd lannds Oeſterrich vnd des leuten vnd gütern, zu frid vnd gemach veraint vnd verpunden haben, Als dann die brief, darüber von baiden tailn geneinander gegeben lautter auſweiſen, vnd nachdem vnd das fürſtentumb vnd lannd Oeſterreich, nach abgang weilnd vnſers lieben Herren vnd vettern künig Lafflaus, der an leibſerben verſchaiden iſt, an vnnſern genedigen lieben Herren vnd Vetter Herrn Fridrichen Römiſchen kayser, Auch vnnſern lieben Vettern Herczog Albrechten, vnd vns, all drey Herczogen ze Oeſterreich etc. erblich vnd ſamentlich geuallen iſt, Deſhalben vns die bemelt veraynung vnd punttnüss zu dem Erwirdigen vnſerm lieben frewnde Herrn Vlrichen Biſchouen ze Paſſaw, vnd zu den Erſamen vnnſern lieben Andechtigen dem Tumbbrobſt Techant vnd Capittel gemainklich daſelbs auch weiſet, haben wir vns nach ſölhem herkomen, Wie das oben begriffen iſt, vnd die

allten vnd vorberürten verſchreiben lewtrer Innhalten, für vns, vnd all vnser Erben vnd nachkomen, gen demſelben vnnſerm frewnde Biſchof Vlrichen dem Tumbbrobſt Techant vnd Capitl zu Paſſaw vnd allen Irn nachkomen, Wolbedechtlich vnd willigklich in ſölh vorbenant vnnſrer voruordern veraynung vnd pünntnüss, gewilligt vnd gegeben, der zu gleicher weis, als vnser voruordern verſchreibung Innhelt getrewlich nachzegeen. Alſo verhaiſſen wir obgenanter Herczog Sigmund, als nachuolgender Erbfürſte, bey vnnſern fürſtlichen wirden vnd wortten, Vnd geloben in krafft des briefs, das wir dem benanten vnſerm frewnde Biſchof Vlreichen, dem Tumbbrobſt Techant vnd Capitel zu Paſſaw vnd allen Iren nachkommen, alſo beholfen ſein ſüllen vnd wellen fürderlich vnd entlich mit aller vnser macht, zu allen Irn eren wirden Rechten vnd frumen, wider aller meniklich nymant auſgenomen, wenn In des not geſchicht, vnd wir von In darumb geuodert, vnd gemant werden, on alles verczichen, Vnd das wir In all vnser Veſſten vnd Sloss offen halten ſüllen zu allen Irn kriegen vnd noten angeuerde, Wer auch das yemant der vns zugehöret, wider Si oder die Irn icht tet, darumb ſüllen Sy vns zerede ſeczen, darüber ſüllen dann wir, von dem vnnſern Mynn vnd recht tun nach gelegenhait der ſach angeuerde. Wolt aber der vnser des wider mynn vnd rechtens vor vnser nicht gehorſam ſein, So ſüllen wir In geholffen ſein, alſlanng vnczt das Er darumb gepeſſert wirdet. Des zu warem Vrkundt haben wir vnser Inſigel an den brief laſſen henkhen. Geben zu Inſprukg an phincztag vor dem Suntag Jubilate Nach Criſti geburd im vierczehenhunndert vnd dem Neunundfünfczigiſſten Jare.

CCI.

Pius papa II confirmat Alramo et Georgio comitibus de Ortenburg jus praesentandi ad capellam S. Sixti in ambitu ecclesiae majoris pataviensis.

Florentiae. 1459. 30 Aprilis.

PIVS epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Dilectis filijs Nobilibus Viris Alramo et Georgio Comitibus de Ortemberg Patauiensis dioceſis Salutem et apoſtolicam benedictionem, Juſtis petentium deſiderijs dignum eſt, nos facilem prebere aſſenſum, et uota que arationis tramite non diſcordant affectu proſequente complere, Eapropter dilecti in domino filij ueſtris iuſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, ius preſentandi perſonas ydoneas ad Capellam ſancti Sixti ſitam in ambitu eccleſie Patauienſis que per Tres Rectores ſeu Capellanos regi conſueuit in cuius poſſeſſione uos et ueſtros progenitores Comites de Ortemberg Patauienſis dioceſis, a tanto tempore cuius contrarij memoria hominum non exiſtit fuiſſe afferitis ſicuti illud iuſte poſſidetis et quiete uobis auctoritate apoſtolica confirmamus et preſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre confirmationis et communitionis infringere uel ei auſu temerario contraire, Siquis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum Datum Florentie Anno Incarnationis Dominice Milleſimoquadringenteſimoquinquageſimonono Pridie Kal. Maij Pontificatus noſtri Anno Primo.

N. Bregeon.

CCX.

Georg Gailspekh gestattet auf den Fall seines Todes dem Wolfgang von Waldsee die Wiedereinlösung der von ihm erkauften Burg Gleus.

Lintz. 1459. 27 May.

Ich Jörg Gailſpeckh Bekenn für mich vnd all mein Erben vnd tun kunt ofennlich mit dem brief allen den Er fürkumbt Als ich von dem Wolgeporen herren hern Wolfgangen von Walſſe Obriſten Marſchalhen in Oſterreich Obriſten Druchſezzen in Steir, Hofmaiſter etc. vnd Haubtman ob der Enns die Veſſten Glewſs gelegen in Alhartſperger pfarr vnd aus derſelben Herſchaft, das Vrbar daſelbs das Innhalt fünfundviertzig pfunt Siben ſchilling vnd Ainlefthalben pfening auch der Grabmer gütern davon man dient acht pfunt vnd zwelf phenning vnd den Zol zu Ambſteten davon man dient vier pfunt vnd aynn vnd dreiſſig pfening Item das Ambt zu Oppolnitz dauon man dient fünf vnd viertzig pfunt pfenning Item vnd dartzu groſſen vnd kleinen Zehent zu Winkhlarn der da angeſlagen iſt, für Zwen mutt Korn vnd zwen mutt habern Item vnd dartzu den Pawhof zu Glewſs mit aller Zugehörung zu Holtz vnd Velld wiſmad waid viſchwaid Wiltpan vogtein Manſchaft Vnd lehenſchaft vnd dartzu mit aller Herlichait vnd gerechtikhait ſo zu der benanten veſſten Glewſs vnd den Stuckhen daſelbs gehören doch hindangeſatzt kirchlehen, Rittermeſſige lehen auch all annder zehent auſwenndig des obgenanten zehents zu Winkhlarn dy der benannt von Walſſe Im vnd ſeinen Erben lediklich hat vorbehalten vmb zwai tauſent pfunt pfenning. lanndtgebiger münſs gekawfft hab nach auſweiſung eins kawfbriefs von Im darumb auſgangen daz Ich mich von gutem willen verwilligt hab, vnd gelob In auch mit meinen trewn wiſſennlich in kraft des briefs für mich vnd all mein Erben, daz der obgenant Her

Wolfgang von Walffe vnd ſein Erben die obgenant veſten Glewſs mitſambt den Aembtern vnd gülten nichts aufgenomen ſo vor berürt iſt, nach meinem tod von meinen Erben widerumb kawffen mügen wenn ſew verlufft vmb die bemelten Zwai tauſentt pfunt pfenning landtgebiger münſs im lannd Oſterreich die dann dietzeit gib vnd gäb iſt vnd nicht hoher vnd derſelb kawf ſol beſchehen alle Jar zu vnſerr frawn tag der Liechtmeſſen vnd Sy ſullen auch ſolchen kauf meinen Erben vier wochen vorhin kundt tun trewlich vnd vngeuerlich. Wer aber, daz mein Erben In ſolchs kauffs nicht ſtat tun wollten, ſo Sy das an Sew eruordern alſuor berurt iſt vnd daz Sy des zu ſchaden kämen denſelben ſchaden vnd abganng allen geloben wir In ganntz aufzurichten vnd abzutragen. Vnd ſullen auch Sy ſolhen ſchaden vnd abgang haben zu mir vnd meinen Erben vnuerſchaidenlich vnd dartzu auf allem vnſerm gut, es ſei Erbgut oder varundgut alles vnſers guts vnd hab kainen austzug vngeuerlich davon in der lanndesfürſt, ſein lanndmarſchalch oder Ir Anweld vmb ſolchen iren ſchaden vnd abgang an klag fürpot vnd an alles berechten ain benügen tun ſol vntz ſew wolbenugt Das iſt genntzlich vnſer will vnd wort an alles Widerſprechen vnd des hab Ich dem obgenanten herrn Wolfgang von Walffe vnd ſeinen Erben für mich vnd mein Erben zu vrkund den brief geben beſigelten mit meins vorgenanten Jörgen Gailſpeckhen aigenn anhangennden Inſigel vnd des iſt getzeug vmb meiner fleiſſigen bete willen der Edel vnd veſſt Pernhart von Sewſenegk mein lieber Sweher auch mit ſeinem anhangenden Inſigel Im vnd ſeinen Erben an ſchaden. Geben zu Lintz an Sunntag nach Sand vrbans tag nach kriſti gepurd viertzehen hundert Jar vnd darnach in dem Newnundfünftzigiſten Jare.

Vorstehende Urkunde ist mit mehrern andern enthalten in einem Vidimus des Propsten Johannes von St. Nicola d. d. 1468, indict. prima etc. die quarta decima mensis Octobris.

CCXI.

Graf Bernhard von Schaumberg erneuert dem Kirchherrn zu St. Egyd zu Passau die dem Hospital von seinen Vorältern ertheilte Zoll- und Mautfreiheit an seiner Zollstätte zu Aschach.

Schaumberg. 1459. 27 October.

Wir Pernnhart Graf ze Schawnberg etc. Bekennen für vnns vnd vnser lieb Brüeder vnd all vnser erben Vnd tun kund Offennlich mit dem brif Das vns der Erſam vnſer lieber Andechtiger Her Ruepreeht Vberaekchl Tumbherr zu Paſſaw vnd Kirichherr Zu ſand Giligen Enhalb Inprugk daſelbs angerufft vnd Diemueticlich hat gebeten das Wir Im von ſundern gnaden all ſein briefe vnd Hanntveſt, die er von weilend dem Wolgeborn vnſerm lieben Herrn vnd Vater Graf Johannſen vnd andern vnſern voruordernn Grafen ze Schawnberg loblicher gedechtnüſs vber ſolich gnad vnd freihait So er an vnſerr Mautt zu Aſchach hat geruchtten zuuerNewen vnd Zebeſtetten Alſo das er vnd all ſein Nachkomen aller Jerlich vnd Ewiclich allen Wein vnd getraid Was In vnd den ſiechen daſelbs des Jerlich beleret geuelt vnd wirt an Irem rechten aygen In Oeſterreich oder Bayrn, Das ſy yetz haben oder kunfticlich gewinnen, Vnd auch was Was Sy Zu denſelben Weinn zu veſſen Oder Zymerholtz zu Irs Hofs InOeſterreich zu Peſſrung bedurffen lediclich freylich Ennaw vnd Widerwaſſers, an all Mautt Zol vnd an all ander Phrengſal Irrſal vnd beſwerung wie die genannt wurden ſur gefüren mugen. Nu haben wir angeſehen ſein Andechtig vnd vleiſſig bete vnd haben Im vnd allen ſeinen Nachkomen vmb Lones willen gotlicher widerkerung vnd vmb das hail vnſer vnd aller vnſerr voruordernn ſele. Von Newen dingen verNewt vnd beſtett VerNewen vnd beſtetten In auch von ſunndern gnaden Wiſſentlich mit dem briefe All vnd yeglich Ir obgemelt

briefe vnd hantveſt, die In von weilend dem egenanten vnſerm lieben Herrn vnd Vater vnd vnſern vorvordern ſeligen gegeben ſind vnd mainen vnd wellen ernſtlich, das die gar vnd gentzlich mit allen Iren punten vnd Artikeln, die darInnen ſind begriffen Als die vorgenant vnſer Maut yecz zenemen geſaczt iſt. Oder in kunftigen Zeiten auf menichlich geſaczt mocht werden, Nu vnd hinnach bey allen Iren krefften beleiben vnd war vnd ſtett werden gehalden Vnd das dem egenanten vnſerm lieben Andechtigen dem Kirchherrn Zu ſand Giligen vnd allen ſeinen Nachkommen an den Obuerſchriben Freyhaiten Rechten vnd gnaden nyemandt kain Irrung noch beſwerung tue In kainen wege. Dauon gebieten wir Veſticlich vnnſern lieben getrewen allen vnnſern phlegern Richttern Mauttnern vnd Zolnern vnd allen anndern vnſern Ambtlewten vndertanen vnd getrewn gegenburtigen vnd künftigen vnd wellen ernſtlich, das der offtgenant . . . der Kirchherre Zu ſand Giligen vnd allen ſeinen Nachkomen bey diſer vnſerr beſtettung Ewiclich an all Irrung genczlich laſſen beleiben vnd In an Iren egenanten Rechten freyhaiten gnaden briefen vnd Hantveſten kainen Inval noch laidigung tun noch ander yemandt geſtatten Zetun in kainem weys Sunder ſy Dabey veſticlich halten vnd beſchirmen von vnnſern Wegen Sunder iſt zu wiſſen das der offtgenant Kirichherre vnd all ſein Nachkomen vnſers lieben Herrn vnd Vater vnd vnſerr vorvordernn vnser vnd alles vnſers geſlechts des Nomen der Grafen zu Schawnberg Sele Hugmuſs vnd Jartag Jerlich vnd Ewiclich begeen vnd halden ſullen des nagſten Montag nach ſand Jacobſtag Oder vngeuerlich in den nagſten drein tagen darnach Ob das auf denſelben tag ſich nicht fueglich geben möcht mit vigily vnd vir meſſen das Sy des nichts Hinndern noch Irren ſol vngeuerlich, Vnd ſullen yedem derſelben vir prieſtern geben Zwelif phening vnd auch yedem ſiechen vnd pfrünttner In dem Siechhaus zu ſand Giligen deſſelben tags zu peſſrung ſeiner pfrünt vir phening alles paſſawer werung, wurd aber das Vberuaren vnd nicht volfurt als yecz geſchriben iſt So hat ſich die vorgenant freyung an alle gnad Zu vns vnd vnſerr lieben Brüeder vnd vnſern erben vnd nach-

komen hannden veruallen vnd des zu vrkund geben wir In den brief mit vnnſerm Anhangundem InSigel beſigelt, der Geben iſt Ze Schawnberg an Sambſtag ſand Symon vnd Judas der Heiligen Zwelfpoten abend Nach Chriſti gepurd virczehenhundert vnd darnach In dem Newnundfunfczigiſten Jarn.

CCXII.

Achatz Drechselheimer übernimmt die ihm vom Bischof Ulrich anvertraute Obhut der Veste Röschenstein.

Passau. 1460. 29 Januar.

ICH Achacz Drechſelhaimer. Bekenn mit dem offen brief für mich vnd all mein Erben daz der Hochwirdig furſt vnd Herr, Her Vlreich Biſchouc ze Paſſaw, mein gnediger lieber Herr angeſehen hat die getrewn dienſt ſo Ich ſeinen gnaden biſher getan hab vnd noch furan tun ſol vnd wil Vnd dadurch mir, mit willen Vnd Wiſſen ſeiner gnaden Erwirdigem Capitel hie Sein vnd ſeins Stifts Geſlos vnd Veſſt Röſchenſtain auf mein ains lebtag vnd nicht lenger verlaſſen vnd in Phlegweis empholhen hat mit allem dem ſo von alter darczu gehört vnd ſeiner gnadon Phleger biſher darczu genoſſen vnd Inngehabt haben vngeuerlich. Alſo gelob vnd verſprich Ich ſeinen gnaden in kraft des briefs, daz Ich ſeinen gnaden daſſelb Geſlos getreulichen bewarn vnd zu ſeiner gnaden hannden Vnd ob ſein gnad in der Zeit mit tod vergieng, des got nicht enwell, dann zu ſeiner gnaden Capitel Vnd des hannden, der aintrechticlich oder durch den merern tail aus In zu Biſchoue erwelet wirt Innhaben vnd behütten, ſunder damit zu allen ſein vnd ſeiner gnaden ſtift notdürften gwertig ſein wil vnd ſol angeuerd, darumb ſein gnad, mir Jerlichen vnd ains yeden Jars aus ſeiner gnaden Mautt hie zu Burkhut geben ſol die gwöndlichen Burkhut mit namen Zwayunddreyſſig phunt Paſſawer werung die

ſechzehen phunt zu ſand Jörgen tag Vnd die andern ſechczehen phunt zu ſand Michels tag, an abgang vnd vertzug, Vnd ob ſich fugt daz Ich in der Zeit aynicherlaj ſprüch gegen ſeinen gnaden, oder den ſeinen gewunn, Oder ob Sprüch zu mir geſeczt wurden, Von wem das wer, darumb ſol vnd wil ich für ſein gnad vnd ſeiner gnaden Ret komen Vnd da Recht nemen vnd geben an verrer waygrung alles getreulich vnd vngeuerlich Mit Vrkund des briefs beſigelt mit meinem aigen anhangunden Inſigl, darczu ſo hab ich gepeten den Veſſten Vnd weiſen Lienharten Tölldl Anwalt im Rat ze Paſſau daz der ſein Inſigl zu merer gezeugnuſs auch heran gehangen hat, doch Im ſeinen Erben Vnd Inſigel an ſchaden. Geben ze Paſſau an Eritag vor Vnſer frawn Liechtmeſſtag. Nach kriſtj gepürd Vierczehenhundert vnd im Sechczigiſten Jaren.

CCXIII.

Georg von Leutfaring verkauft ſeine von den Landgrafen Ludwig und Friedrich von Leuchtenberg zu Lehen gehenden Beſitzungen zu Jardorf an den Andreas Liechtenecker zu Gerholbing.

1450. 29 Januar.

Ich Jörig von Leutfaring zu Pidermonſtarff Bekenn für mich all mein erben vnd nachkömen Offennlich mit dem Brief allen den er fürchumbt das ich gar bedächtlich zu den zeiten do jch es wol gethun mocht vnd recht het zu handln die Hernachgeſchriben Stück gült vnd güter zu Järdorf mit aller tzugehörung Item von Erſt ain gut daz thoman vnd Elſpet Steffan Smids ſäligen witib jnnhaben dint Järlich fünf ſchilling zehen pfenning Item ain halbs gut darauf Lienhart vom pühl ſitzt dint iärlich ain halb pfund vnd fünf pfenning Item ain halbs gut daz der michel Diether Innhat dint Järlich fünf vnd

Sechtzig pfenning Item ain halbs gut das Jörg Reifner yetzo Innhat dint Järlich ain halb pfund pfenning alls allter gibiger münfs alls von allter herchomen fein gelegen jn Hawtznperger pfarr vnd Im land der abtey die von den Hochgeboren Herrn Herrn Ludwig vnd Fridrich gebruder lantgrauen zum Leuthnberg vnd Grauen zu Halls mein genädigen Herrn zu lehen Rüren recht redlich durchflechts kauflich verchaufft vnd zu kauffen geben habe alls Kaufs recht ift dem Edln Andreen Liechtnegker zu Gerhalbing feiner Hauffrawn allen fein erben vnd nachkomen vmb ain Suma gelts der mich darumb wolbenugt vnd der ich zu rechter zeit an allen fchaden von In ganz aufgericht vnd betzalt bin auf mein völligs benugen darauf hab ich jn die vorbemelten ftuck gült vnd güeter aller irer zugehörung mit allen den Ern rechten Herligkaitn vnd nutzen So dartzue gehörnt oder dauon bechämen mügen zu Haus zu hof zu holtz zu felld waid wifmat waffer erpawt vnd vnerpawtes grundt vnd pöden nichts darjnn aufgenomen noch Hindangefetzt mit lehen Herrn Hannd vbergeben vnd eingeantwurt aus meiner gewalt nutz vnd gewer In Ire gewalt nutz vnd gewer vnd vertzeich mich all mein erben vnd nachkömen der obgemelten Stuck gült vnd güter aller zugehörung gar vnd gäntzlich wiffenlich vnd in chraft des briefs So befchaidenlich das ich obgenanter Jorg von Lewtfaring all mein erben vnd nachkomen noch nyemand ander von vnnfern wegen yetz noch hinfür ewigklich darnach noch darauf kain zuuerficht recht anfprach warttung vnd vordrung nymermer haben noch gewinen fullen noch mügen weder mit recht noch anrecht noch funft mit kain andern fachen wie man daz Imer erdencken möcht Es mag auch der obgenant Anndree Liechtnegker fein Hauffraw all fein erben vnd nachkomen mit den obgenannten ftucken gülten vnd güetern aller tzugehörung nun fürbas allen Irn nutz vnd frumen wol handlen vnd fchicken nach irer notdurft vnd fugfamkait wie oder wes fy verluft felbs Innhaben hinlaffen pawen nutzen nyeffen Stiften ftörn befetzen vnd entfetzen verchauffen fchaffen machen vnd geben wohin oder wem fy wellen an vnnfer erben vnd an aller mänigklichs von vnnfern

wegen Irrung vnd Hindernuſſe wir ſullen vnd wellen auch der vorgemelten Stuckh gült vnd güeter aller tzugehörung auch des Kaufs Ir recht gewer verſprecher vnd fürſtand ſein alls oft vnd gein wem In des notgeſchiecht mit dem rechten alls ſölichs Kaufs Lehens vnd des Landes jn der abtey darjnn dy benannten güeter ligen recht iſt Ging Sy aber von vnnſern wegen kainerlay Irrung oder ſtöfs darumb an mit dem rechten des ſy zu ſchaden kämen den ſy oder Ir ſcheinbot ſprechent Ir ains worten an aidt vngeſworn darumb zu gelauben dieſelben abgeng vnd ſchäden ſullen vnd wellen wir In gäntzlich abtun aufrichten vnd widerkern bif auf Ir völligs benügen an alles widerſprechen Sy mügen auch daz alles Haben vnd bechomen zu mir vnd allen mein erben dartzue vnuerſchaidenlich auf aller vnnſer hab erib gült vnd gut varend vnd aufligend wo wir das vberall haben, gewynnen, laſſen Inner oder auſſer lannds dhainew aufgenomen vnd ob fürbas jcht brief oder vrchund Herfür Kämen In vnnſer oder ander lewt gewalt beliben dy In an Irm Kauff auch an den Bemelten guetern aller tzugehörung ſchaden pringen möcht dieſelben Brief ſullen an aller ſtat ab vnd tod ſein wider den brief kain kraft haben angeuar wer auch den brief mit Irm guten willen Innhat zeigt oder fürbringt der oder dieſelben haben alle dy recht dy jn daran verſchriben ſind alls ſy ſelber vnd was ich all mein erben oder ander yemant von vnnſern wegen wider all hican geſchryben ſach aufhueben reden tägen Kriegen oder rechten wollten Es wär mit geiſtlichem weltlichem rechten oder an recht wie ſich daz fügt dieſelben Krieg vnd recht geben vnd bekennen wir In an aller ſtat mit dem Erſten recht behabt vnd gewunnen vnd vns oder wer es von vnnſern wegen tät vnrecht vnd verlorn on alles widerſprechen des alles zu ainem warn vnd ſtäten vrchund gib ich obgenanter Jörg von Leutſaring den brief beſigelten mit meinem aigen anhangundem Innſigl vnd zu merer getzeucknuſſe hab ich mit vleifs gebeten dy Edlen Jörgen Aichdorffer vnd Lienharten Tölldl anwald jm Rat zu paſſaw daz ſy Irew Innſigl zu ſambt meinem Innſigl auch an den brief gehangen haben In irn erben vnd jnnſigl an ſchaden vnder dy Innſigl ich mich oftgenanter

Jörg von Leutfaring für mich all mein erben vnd nachkomen verpind ſtät zu hallden daz der brief aufweiſt der geben iſt am Erichtag vor vnnſer Liebenn frawen tag der Liechtmeſſn Nach Chriſtj vnnſers Liebenn Herrenn gepurd viertzehen Hundert vnd darnach In dem Sechtzigiſtem Jarre.

CCXIV.

Landgraf Friedrich von Leuchtenberg belehnt in seiner Eigenschaft als Graf von Hals die Höhenrainer mit dem Sitze zu Wising und der Sölden zu Neuenpruch, genannt Neuenhaus.

1460. 8 Februar.

Wir Fridrich von gotes genaden Lantgraf zum Leuthenberg vnd Grafe Zu Hals Bekennen offenlich mit dem Briefe fur vnns vnd den Hochgeborn vnſern lieben Bruder lantgraf Ludwigen etc. Das fur vns komen iſt der Veſt Bricz Höhenrayner vnd bat vns Im vnd ſeinem Stieffun als aynem trager gnädiglich zu leyhen Den Sicz zu Wiſing bey Aichach gelegen daran er zwen tail hab vnd den drytail ſeinem Stieffun als ain trager Item Im ſelbs mer ain Selden zum Newenpruch die man nent zum Newenhaus die er von Stefan Reuter dem Sneider erkaufft hat mit Ir yeglichs zugehörung (und dass wir ihm) verlihen haben vnd leihen Im auch das alles als obbemelt iſt was wir Im vnd ſeinem Sun Rechtlich vnd billich daran verleihen ſullen vnd mugen wiſſentlich vnd In krafft des briefs Alſo das er vnd ſein erben den benanten Sicz vnd ſein ſun auch die obgenant Selden mit Ir aller zugehörung Nuhinfür von vns vnſerm obgenanten Bruder vnd vnſern erben vnd nachkomen der Graffchafft Hals zu Rechem lehen haben vnd empfahen ſullen als offt es nott beſchicht vnd vnſer Graffchafft Hals vnd lehens Recht iſt ongeuer Mitt Vrkund des briefs den wir Im daruber verſigelt geben für vns

vnd vnſern obgenanten bruder an freytag nach Sannt Agathen tag Nach Criſti Vnſers lieben Herren gepurt Tauſent Vierhundert vnd Sechtzig Jar.

CCXV.

Kaiser Friedrich fodert den im Kriege mit dem Erzstift Mainz begriffenen Friedrich den Siegreichen, Pfalzgrafen bei Rhein auf, vor seinem Gewaltboten Bischof Ulrich von Passau und mehrern benannten Fürsten und Herrn auf einem Tage zu Frankfurt zu erſcheinen.

Wien. 1460. 1. August.

Wir Friderich Von gottes gnaden Römiſcher Keiſer, Zuallentzeitten Merer des Reichs, Zu Hungern, Dalmacien, Croacien etc. Kunig Hertzog zu Oſterreich zu Steir zu Kerndten vnd zu Crain Graue zu Tirol etc. Embieten dem Hochgebornen, Friderichen Pfalltzgrauen bey Rein vnd Hertzogen in Bairn, vnſerm lieben Oheim vnd Furſten, vnser gnad vnd alles gut Hochgeborner lieber Oheim vnd Furſt, von ſolicher Spenne vnd zwitrecht, auch vehde vnd veindtſchafft wegen, So ſich zwiſchen dir an einem, und dem Erwirdigen, Dietheren, Erwelten vnd beſtetten zu Ertzbiſchouen zu Mentz, des heiligen Romiſchen Reichs, durch Germanien Ertz Canntzler, vnſern lieben Neuen vnd Curfurſten, am anderen, vnd ewr beider teil, helffer vnd helffers helfferen erhaben vnd auferſtannden ſein, Haben wir als Romiſcher Keiſer, vnd liebehaber des Frides, den Erwirdigen, Vlrichen Biſchouen zu Paſſaw, vnſern Furſten vnd lieben andechtigen, den Edeln vnſeren vnd des Reichs lieben getrewen, Pangratzen von Planckenſtain, als vnsern Reten vnd machtbotten, aus vnſerm keiſerlichen houe Vnd auch zuſambt In, den Hochwirdigen in gott vatter, hernn Peternn der heiligen Romiſchen Kirchen Cardinal, vnd Biſchouen zu Augſpurg, die Erwirdigen,

Johannſen Erwelten, vnd beſtetten zu Ertzbiſchouen zu Trier, des heiligen Romiſchen Reichs durch Gallien, vnd das Kunigreich Arrelat Ertz Canntzler, Sigmunden Ertzbiſchouen zu Saltzburg, die Hochgebornen, Johannſen vnd Sigmunden, gebrudern, Pfalltzgrauen bey Rein, vnd Hertzogen in Bairn, Karln Marggrauen zu Baden, vnd Grauen zu Spanheim, vnser lieb Frund, Neuen, Andechtigen, Oheimen, Swager, Curfurſten vnd Furſten, vnd den Edeln, Hainrichen zu Bappenhaim, des heiligen Römiſchen Reichs Erbmarſchalk, auch vnnserm Rate, vnd lieben getrewen auf ſannd Bartholomeus tage. ſchiriftkunfftig, in vnser vnd des Reichs Statt Franckfort, auf dem Meyn, zu ſein, geordnett, daſelbs an vnser ſtatt zuverſuchen vnd fleiſs zu haben, vmb was yedwedertail derſelbenn. Spenne vnd zwitrechthalb, zu dem Anderen zu ſprechen hat, oder zuhaben vermainet, gütlichs oder Rechtlichs auftrags, nach dem peſten, miteinander zuuerainen, vnd ſunst darInn zuhanndeln, nach lautt vnser Machtbrieue, daruber gegeben, Darumb ſo gebieten wir dir von Roniſcher keiſerlicher macht vnd des heiligen Reichs wegen, bey der gehorſam vnd pflichten, damitt du vns vnd dem heiligen Reich, gewanndt piſt, vnd dartzu bey verliefung deiner Regalia, lehen, vnd aller vnd yeglicher, gnaden, Freihaitten, vnd gerechtigkaiten. So du von vnsern vorfaren, Romiſchen Keiſern, vnd Kunigen, auch vns vnd dem Reich, in einich Weiſe haſt, vnd auch bey ainer pene, nemlich, Zwaitauſent Pfund lotigs goldes, die Vns vnd dem heiligen Reich, vnableflich zubetzalen, verfallen zu ſein, ernſtlich, vnd veſticlich mit dieſem brief, Das du die krieg vnd tate, ſolicher vorgemelter vehde vnd veindſchafft halb gen dem vorgenanten, vnserm Neuen vnd Curfurſten, ſeinen helffern vnd helffers helffern vnd allen denen, ſo ſeinenthalben, darunder verdacht, vnd gewandt ſein, fur dich, dein helffer vud helffers helffer, vnd auch alle die, ſo deinenthalben, darunder, verdacht, vnd gewanndt ſein, zu gutlichem oder billichem, vnd Rechtlichem auftrag abſtelleſt, vnd der deſſhalben, nitt mer gepraucheſt, Dann ob du ſolichem vnserm keiſerlichen Fridbotte, hirInne vngehorſam wurdeſt, Des wir doch nit hoffen, So heiſchen vnd laden Wir dich auch ernſtlich gebie-

tende, Das du auf den Funffunduiertzigisten tag, den nechſten nach verkundung diſs vnſers keiſerlichen gebottes, Derſelben Funffunduiertzig tag, Wir dir Funfftzehen fur den Erſten, Funfftzehen fur den Annderen. vnd Funfftzehen für den Dritten vnd letſten Rechttag ſetzen vnd benennen Peremptorie, Oder ob derſelb tag nit ein gerichtſtag ſein wurde, auf den nachſten gerichſtag, darnach vor vns, oder dem, dem wir das an vnser ſtatt beuelhen wa wir danntzumal im Reich ſein werden, Selbs oder durch deinen volmechtigen Anwalt komeſt, vnd Rechtlich erſchieneſt, zu ſehen vnd zu hören, dich vmb ſolich dein vngehorſam, vnd verachtung, diſs vnſers keiſerlichen gebottes, in die obgemelten peen, alle vnd Ir yegliche beſunder, ſwerlich verfallen zu ſein, vnd darumb fürtter wider dich zuprocediren, zuerkennen vnd zuercleren, als ſich in ſolichem geburet, Oder aber redlich vrſach dawider Rechtlich furtzubringen vnd zuſagen, warumb das nit ſein ſolle, Dann du komeſt ſenndeſt alſdann, alſo oder nitt nichtz deſtmynnder, wirdet hierinne volfaren vnd procedirt, als ſich in ſolichen gepürt, Deſſgleichen, wir dem vorgenanten vnserm lieben Neuen vnd Curfurſten, zetund auch gebotten haben, Darnach wiſſen ſich dein lieb zurichten, Geben zu Wienn, mit vnserm Kaiſerlichen Maieſtat aufgedrucktem Inſigel beſigelt, an ſand Peters tag ad Vincula, Nach Criſti gepurde viertzehenhundert, vnd im Sechtzigiſten, Vnſerer Reiche des Römiſchen im Ainſundtzwaintzigiſten, des Keyſerthumbs im Newnden, vnd des Hungeriſchen, im Annderen Jaren.

CCXVI.

Herzog Ludwig von Bayern-Landshut fodert den Bischof Ulrich auf, die Reiterei und das Fufsvolk des Hochstifts bei Ingolstadt zu ihm stofsen zu lassen.

Nürnberg. 1461. 7 August.

Vnnſer fruntſchafft zuuor Erwidiger in gote beſunder lieber frunde. Wir haben üch vormals geſchriben vnd gebeten vns etwevil Gerayſiger z ..... und zufuefs an vnnſer ſammung zeſchicken etc. Vnd wanne ſich nu vnnſer Widerpartthei vaſt wider vns bewirbt, der Wir danne mit hilffe gottes, Ewrer, vnd ander vnnſer herren vnd gueten fründe, fürſtlichen vnd kecklichen widerſtande tün wöllen. Eur früntſchaft mit ſunderm vleiſſe bittend Ir wellet vns die Ewren zu Rofs vnd fuefs, auf ſterkchiſt Ir müget, nach dem fuederlichiſten gen Inngolſtat ſchikchen, aller ding in ein Velde gericht vnd ein Zeit bey uns zu beleyben, die wollen wir in vnnſrer Coſte annemmen, Vnd ſolannge die Im Vellde bey vns ſein, mit Coſte verſehen, vnd wöllet Euch hirInne früntlich vnd gutwillig beweyſen Als wir des vnd alles gueten vnzweyvelich Zu üch haben gerne zuverſchullden. Datum Norinberg an Freytag nach Oſwaldt Anno domini etc. Sexageſimoprimo.

Dem Erwirdigen in gotte Vnnſrm beſunderlieben Frunde Herrn, Vlrichen Biſchouen zu Paſſau.

Ludwig von gots gnaden
Phaltzgraue bey Reine
hertzoge in Nidern vnd
Obern Baiern etc.

CCXVII.

Die Gebrüder von Layming zu Tegernbach erklären, für dem Bischof Ulrich geliehenes Geschütz, Schiefsbedarf und Hausrath, eine genügende Abfindung in Geld erhalten zu haben.

Passau. 1462. 4 Februar.

Ich Hanns Ich Jörg Vnd Ich Sigmund gebrüder von Layming zw Tegernbach Bekennen mit dem offen brief für vns vnd all vnfer Erben, Das vns der Hochwirdig furft vnd Herre Her Vlrich Bifchof zu Paffaw. Vnfer genadiger Herr. Von der fpruch wegen. So wir zu fein genaden von wegen fünf Tarrafpuchfen Dreyer ftainpuchfen vnd Zwayer vnd dreiffig Hantpuchfen. Vier taufent Haufpfeil dreyer Zenten pullvers Ain Zenten faliters vnd vier gerichter pett dy weilent vnfer liebe muter Elifabeth von Layming falige vnferm genadigen Herren. Bifchof Leonarten löblicher gedächtnifs gelihen hat, Vnd von Zehen fchaf Korns. Vnd zwainczig Haberns Dorffner mafs dy wir dem Egenanten Vnferem Herren Bifchof leonarten Auch gelihen gefeczt. Vnd eruordert haben ein ganez völligs benügen. vnd aufrichtung gethann vns dafür drew Hundert guter Reinifcher güldein, Auch darczu dy obgemellten Zehen fchaf Korns vnd Zwainczig fchaf Haberns beczallt des vns von fein genaden Wolbenügt hat. Darauf wir all vnfer Erben noch nyemant anders von vnfern Alls von fölcher obgemellten fprüch vnd anuorderung wegen furan zw dem benanten Vnferm genadigen Herren Bifchof Vlrichen feinem Stift nachkömen vnd Capitell kainerlay anfprach noch vordrung nymer mer haben noch gewinnen fullen noch wellen In keinerlay weis funder fein genad der ganncz Quitt vnd ledig fagen mit Vrkunt des briefs Verforgt mit meins obgenanten Hannfen von layming aigen Darczu mit des Edelen veften Jörgen von layming zw Amrang Vnfers lieben vetteren von vnfer

obgemellten Jorgen vnd Sigmunden von leyming wegen Durch Vnſer vleiſſigen Bette willen Angehangen Inſigelen. doch Im vnd ſein erben anſchaden. Vnder dy Inſigel wir vns vnd all vnſer Erben verpinden ſtatigklichen angeuerde Geben zu Paſſaw an Pfincztag Nach vnſer lieben frawen tag zw liechtmeſſen Nach Krifftj vnſers lieben Herren gepurd Tauſennt vierhundert Vnd jn dem Zway vnd Sechczigiſten Jare.

CCXVIII.

Albrecht von Pottendorf entsagt allen seinen Gült- und Schuldfoderungen an das bischöfliche Kastenamt Trebenſee, in Anbetracht, daſs Bischof Ulrich für seine Kinder sorgen will.

1462. 19 Juny.

Ich Albrecht von Potendorf Bekenn fur mich vnd all mein erben vnd nachkomen, Das Ich mit wolbedachtem mut williklich vnbetwungen aller Gult vnd ſchuld So mir mein genediger Herr Her Vlreich von gots gnaden Biſchoue zu Paſſaw ſein Capitl vnd Stifft auf dem kaſten von nutzen vnd Rennten die zu Trebenſee geuallen ſein auch kunfticlich geuallen ſullen auf meinen leib hinfur mein lebteg frey vnd ledig ſag vnd ſeinen gnaden vnd ſeinem Stift genntzlich vbergib derſelben ſchuld nymer mer verrer ze vordern noch vbertzegeben durch mich oder ander ymand vnd ſag auch den vorgemelten meinen genedigen herrn von Paſſaw ſein Capitl vnd Stift ſolher phannt die mir vnd meiner voruodern darumb verphenndt vnd verſchriben ſind gantz frey vnd ledig in krafft ditz briefs Sunder beuilich ich mich in ſolhem meinem erpieten vnd vertzeihung ſolher gult ſo ich williclich mich vertzigen hab der hinfur nymer mer ze vordern noch zu ſuchen Dem heiligen herrn ſand Steffan hauptherren der Stift zu Paſſaw der mich ſolhs gegen dem Almech-

tigen got wol ergetzen mag. Ich beuilich mich auch meinem vorgemelten genedigen herren von Paſſaw vnd ſeinem Capitl vnd danlich ſeinen gnaden ſolher furdrung ſo ſein furſtliche gnad ſich gegen mir genediclich erpoten hat, meine kinder treulich Im laſſen beuolhen ſein vnd die alltzeit furdern von meinen wegen, Mich auch vnd mein voruordern ſolher ſchuld genediclich begeben hat ob wir icht in ſolhem Innemen gehandelt hieten das vnſer gewiſſen beſwert oder berurt hiet, vns ſolhs willichlich vnd genediclich begeben haben gegen got, oder gegen der werlt nymer mer zu eruordern ſouil mich oder mein perſon ſolhe ſchuld berurt hat, mich vnd mein voruordern ſolher ſchuld durch ſeiner gnaden vnd Capitl brief vnd Sigl quitt vnd ledig geſagt haben, wie oder in welher maſſ ich oder mein voruordern als oben berurt iſt, mit der vorgemelten gult ſo wir auf dem vorgemelten kaſten zu Trebenſee gehabt haben wider vnſer gewiſſen gehandelt oder vbergriffen hieten vngeuerlich vnd auf ſolhs vnd meiner erben vertzeihung Jerlicher gult virdhalb hundert phunt phenning die ich von dem Stift zu paſſaw auf dem kaſten Trebenſee hinfur mein lebteg gehabt hiet, vnd die willichlichen vbergeben hab, vnd gib in krafft ditz briefs beſigelt mit meinem anhangundem Inſigil. Der sach ſind zeugen durch meiner vleiſſigen pete willen der Erſam geiſtlich herr her Steffan Brobſt zu ſand Dorothe zu wienn vnd der Edel veſt Ritter Her Hanns Dechſenpekch mit irn anhangunden Inſigiln In vnd irn erben an ſchaden Geben an Sambſtag vor ſand Johanns tag zu Sunbennden Nach Criſti gepurde virtzehenhundert vnd darnach in dem zway und ſechtzigiſten Jare.

CCXIX.

Jan von Rosenberg löfst die von seinem Vater Ulrich dem Bischof Ulrich versetzten Kleinodien wieder ein und verheifst, selbem seine Gegenurkunde wieder zurückzustellen.

Crumman. 1463. 22 May.

Ich Jan von Rofenbergk Bekenn mit dem brieff für mich vnd all mein erben vnd thun kund den fo er fürkumbt gezaigt wirdet den lefen oder horen lefen Als von der Geltfchuld wegen herrürend von meinem lieben Herren vnd vatter Vlrichen von Rofenbergk, darumb dan der benant mein lieber Herr vnd vater dem Hochwirdigen fürften vnd Herren, Herren Vlrichen Bifchouen zu Paffaw meinem genedigen Herrn etliche klainat Innhalt verfchreibung vnd bekanntnufsbrieff fo Ich von dem benanten von Paffaw hab vnd Ich zu meinen Hannden nicht bringen mag Ingefetzt vnd verphenndt hat, das mir der obgenant Bifchoff Vlrich folhe Klainat alle Innhalt der verfchreibung obgenant, wie dann die vntz auff hewt dato des briefs In fein gwalt komen fein gantze vnd vnuerfert an allenn fchaden wider geantwurt hat, darumb fag Ich den bemelten Bifchoff Vlrichen fein nachkomen vnd den Stifft der bemelten klainat all wiffentlich mit krafft des briefs gentzlich quitt los vnd ledig Ich fol vnd wil auch folh verfchreibung ymb die bemelten Klainat lauttund, fopold die zu meinen Handen komen von ftund abtun vnd vernichten vnd die feinen gnaden als vernicht zufchickhen, wer aber fach daz zu künfftigen zeiten folh verfchreibung wie vnd wo fich das fügte fürbracht würden, die fullen doch wider dife mein Quittung vnd verfchreibung kain krafft noch macht anhaben Inn dhain weis, funder gantz tod vernicht vnd krafftlos Auch Im feinen nachkomen vnd Stifft ann allen fchaden fein, ann aller ftat vnd ennden wo die getzaigt vnd fürbracht

wurden an geuerde, des alles zu ainem waren Vrkunde gib Ich obgenanter Jan von Roſenbergk denn brieff vnder meinem anhangunden Inſigel, vnd der ſach zu gutter zeugnuſſe hab ich gebeten dy Edelenn Janan Komatha von Oloſchnitz Peteren von Wetteren die zeit Burgraffen auff Crumpnau, vnd Peteren von Mikowitz die zeit Burgraffen auff Meidſtein das ſy Ire Inſigel auch an den brieff gehangen haben, In Iren Erben vnd Innſiglenn an ſchaden, der Geben iſt ze Crumpnaw am Suntag vor ſand vrbanns tag Nach Criſti gepurt Tawſenth vierhundert vnd darnach Inn dem drewvndſechtzegiſtenn Jare.

CCXX.

Der passauische Domherr, Pfarrer und Lehrer der Arzneikunde, Georg Mayr, verkauft eine Besitzung zu Indersee an den Bischof Ulrich.

Passau. 1464. 2 November.

ICh Jorg Mayr Lerer der Ertznei Tumbherr vnd Pfarrer Zu ſand Pauls Zu Paſſaw Bekenn offenlich fur mich vnd all meine erben, mit dem brieff, daz Ich gar wolbedächtlich zu den zeiten, da ich es wol gethun mogt, vud recht hiet zu Handelen, meine vnd meiner erben erbſchafft vnd gerechtikait, ſo wir auf dem Hoff zu Inderſee, vnd auf ainer Sellden dabey in Rottenpecker pharr gelegen, mit allen Iren zugehorungen gehabt haben, Vnd von Lienharten Hugenperger burger zu Euerding, mit kauf an mich komen ſind, recht vnd redlich, zu ainem ewigen ſtätten kauf, verkaufft, vnd ze kauffen geben hab, dem Hochwirdigen Fürſten vnd Herren, Hern Vlrichen Biſchouen zu Paſſaw, meinem gnedigen Herrn ſeiner gnaden Stifft vnd nachkomen, vmb aine Suma gelts der mich darumb wol benugt, vnd der ich von ſeinen gnaden. zu Rechter zeit gentzlich aufgericht vnd bezalt pin, Darauf hab ich dieſelben, meine vnd meiner erben, erbſchafft vnd gerechttikait ſo wir allſo, auf dem vorgenanten Hoff zu Inderſee, vnd auf der Sellden dapey, mit allen

ren zugehörungen, gehabt auch damit den erbbrieff daruber auttend, Vnd alles das, ſo ich in meiner gwalt. nutz vnd gevere darumb gehabt, zu ſeiner gnaden, ſeinem Stifft vnd nachtomen. hannden. nutz vnd gwer vbergeben vnd eingeanttwort n auch das alles wiſſentlich in krafft des briefs. Alſo daz Ich, all meine erben. noch yemands annder von Vnnſern wegen, etz vnd hinfur ewiglich zu dem Hoff zu Inderſee, vnd der Sellden dabey gelegen. Vnd allen Iren Zugehörungen von erbicher gerechttikait, noch von keiner annder ſachen wegen nichtz mer zeſprechen haben ſullen noch gewinnen mugen, mit Recht noch an Recht, noch ſunſt in kayn Weiſe, wie man die erdenckhen möchte, alle geuar vnd argliſt, darInne aufgeſchaiden, Es mag auch der vorbenant Mein gnediger her, oder ſeiner gnaden nachkömen, mit der Erbſchafft des bemelten hoffs, nd der Sellden dabey, auch mit aller zugehörung furan thun nd laſſen, die verſetzen, verkauffen, Vnd damit handelen vnd hun. Wie ſein gnad oder nachkomen geuallen wil, an mein, meiner erben vnd menigklichs von vnnſern wegen Irrung vnd Hindernuſs, doch ainem yedem pfarrer zu Hoffkirchen, die dann des bemelten Hoffs vnd der Sellden dabey Recht gruntherrn ſind, an Irer Jarlichen gült vnd gerechttikait vnentgolten vnd on ſchaden. Wir ſullen vnd wellen auch des kaufs der Erbſchafft. vnd ſeiner gerechtikait, ſo ich vnd meine erben bisher auf dem Hoff zu Inderſee vnd der Sellden dabey, mit Iren zugehorungen gehabt haben, des vorgenantten vnnſers gnedigen Herrn. Hern Vlrichen Biſchouen zu Paſſaw. ſeiner gnaden Stifft vnd nachkomen, gwer ſcherm, vnd furſtanndt ſeinn, für all Irrſal. vnd rechtliche anſprach, alls offt vnd gen Wem, in des von vnnſern wegen not beſchicht Tetten wir des nicht, Waz Sy dann des kaufs vnd der gewerſchafft ſchaden nemen, dieſelben ſcheden all. ſol vnd wil ich obgenanter Jorg Mayr. vnd meine erben ſeinen gnaden. ſeiner gnadenStifft vnd nachkomen gentzlich abthun. Vnd widerkeren on alle widerrede Sy mugen auch das alles haben vnd bekömen zu mir vnd meinen erben darzu vnuerſchaidenlich, auf aller vnnſer hab, erb, gült vnd gütter. varund vnd aufligund Wo wir die haben ge-

winnen oder laſſen Inner oder auſſerlanndes nichtz auſgenomen. Des zu ainem waren urkund, hab Ich obgenantter Maiſter Jorg Mayr, mein aigen InSigel an diſen brieff gehangen Vnd zu beſſer ſicherhait gebeten. den Edelen vnd Veſten Jorgen Spilberger Brobſt vor Inpruck hie. daz er ſein InnSigel auch an diſen brieff gehangen hat, doch im. ſeinen erben Vnd InSigel an ſchaden. Geben zu Paſſaw, an Freytag nach Symonis vnd Jude. der Zwelfpoten. Nach kriſti gepurde Vierzehenhundert vnd darnach Im Vierundſechtzigiſten Jare.

CCXXI.

Kaiser Friedrich III ertheilt dem Hochstifte Passau in Anbetracht, dafs selbes durch die Kriege in Oesterreich und Bayern in grofse Abnahme gekommen, erweiterte Zoll- und Maut-Privilegien.

Neustadt. 1465. 4 März.

Wir Friderich Von gottes gnaden Römiſcher Keyſer. Zuallenzeiten Merer des Reichs. Zu Hungern, Dalmacien, Croacien, etc. Kunig. Herczog zu Oeſterreich, Zu Steyr, Zu Kerndten, vnd zu Crain Herre auf der Windiſchenmarch, vnd zu Porttenawe, Graue zu Habſpurg, zu Tirol, zu Phyrtt, vnd zu Kyburg, Marggraue zu Burgaw, vnd Lanndtgraue in Elſaſ. Bekennen vnd tun kunt offennlich mit diſem brief, Allen den-, die In ſehen oder hören leſen. Wiewol wir allen vnd yeglichen, vnſern vnd des heiligen Reichs Vndertanen, vnd ſonnderlich geiſtlichen Furſten, vnser Keyſerlich gnade vnd guttikeit, mitZuteilen pflichtig ſein, So ſollen wir doch die, miltieliche vndvolliclicher erſtrecken, an die ennde, da wir ſtette trewe, berait vnd willig vnuerdroſſen dinſte; one vnderloſs erfinden. Wann wir nu eigentlich gemercket, betrachtet, angeſehen, vnd zu herczen genomen haben, ſolich mercklich groſs verderben, vnd offenn

wiſſentlich ſcheden, darein der Erwirdig, Vlrich, Biſchoue zu Paſſaw, vnser Furſte, Römiſcher Canczler, vnd lieber Andechtiger, mitſampt ſeinem wirdigen Stiffte daſelbs, der ſweren frömden Kriegſzleuffchalb, ſo in menig wege, in vnſern erblichen Furſtenthumben vnd Lannden Oſterreich, auch im Lannde zu Beyern, vnd anndern ennden des heiligen Reichs, biſsher geweſen vnd noch ſind, in vnſern ſonndern anligenden notdurſten, dinſten vnd geſchefften, bracht, vnd komen iſt, Vnd wa demſelben vnſerm Furſten, vnd ſeinem Stiffte zu Paſſaw, durch vns, als Römiſchen Keyſer, vnd Lanndesfurſten in Oeſterreich, hirinn, mit zimlicher ergeczung, vnd widerbringunge, ſolher trefflicher ſcheden, nicht geholffen oder furgeſehen wurde, were zu beſorgen, daz Sy dardurch in noch gröſſer vnwiderbringlicher verderben, vnd abnemung des wirdigen Stifftes, erwachſen vnd komen möchten. Solchs zufurkomen. Vnd auch, nach dem der benant vnser Römiſcher Canczler vnd ſein Stiffte, nicht der mynſten gelidere eines, vnser vnd des heiligen Reichs, dem wir billich vor anndern, mit ſonndern gnaden furzuſehen genaigt ſein. So haben wir, der gemelten, vnd vil annder redlicher vnd mercklicher vrſachenhalb, vns darzu bewegende, Darzu auch, vmb ſeiner fleiſſigen bette, vnd annemen getrewen dinſte willen, die, ſein Vordern, vnſern Vorfaren am Reiche, Römiſchen Keyſern vnd Kunigen, vnd ſonnderlich der egenant Biſchoff Vlrich, Vns vnd dem heiligen Reiche, in den gemelten vnſern anligenden notdurfften. dinſten, vnd geſchefften, offt vnd dick, williclich vnd vnuerdroſſenlich, beweiſet vnd getan haben, der benant vnser Romiſcher Canczler noch teglich tutt, vnd hinfur, in künfftiger Zeitten, wol tun mag vnd ſol, Mit wolbedachtem mutte, guttem Ratte vnſer vnd des Reichs Furſtenn, Grauen, Edeln, vnd getrewen, vnd rechter wiſſen, demſelben vnſerm Furſten, ſeinen Nachkomen Biſchouen, vnd dem Stiffte zu Paſſaw, diſe beſonnder gnade getan vnd Freyheitte gegeben, Alſo, als Sy biſsher, durch Ir Mautter vnd Amptleutt, von einem yeden Fuder vnd Dreyling weins, ſo man auf der Tunaw gen Paſſaw hinzu furet, abzeucht, oder ableget, von einem Fuder Viervndzwainczigk pfening, Vnd einem Dreyling Weins Sechczehen pfening, Auch von dem Wein ſo man au

der Tunaw daſelbs zu Paſſaw hat ſurgefüret, von dem Fuder Zwainczigk pfening. Vnd von dem Dreyling Vierczehen pfening, Zu Maut genomen haben, Daz Sy, nu hinfür ewiclichen Zwenvnddreiſſigk pfening, Vnd einem von einem yeden Fuder Dreyling Viervndzwainczig pfening. Dan, ſo man ſolich Wein, zu Paſſaw, widerumb erhebt vnd auf der Tunaw, von dannen füret, auch von einem Fuder Weins Zwenvnddreiſigk pfening, Vnd von einem Dreyling Viervndzwainczigk pfening, zu Mautt nemen ſollen vnd mögen. Item vnd als vor, ein yeglicher, zu Obernperg, von Dreyſſigk Kuffen, verrichtts Saltzes, Funffczigk pfening, Deſsgleichs, die vom Hallein, vnd Lauffen, an der Mautt zu Paſſaw, auch ſouil, Vnd wer zwiſchen Paſſaw, vnd den yeczgemelten Zwayen Stetten, mit Salcz, hanndelt, arbeitt, vnd fertiget, Sibenczig pfening, zu Mautt gegeben haben, Auch nu hinfür, all geleich, an yeder Mauttſtatt, zu Obernperg, vnd zu Paſſaw, wer Salcz, dahin furet, albeg von Dreyſſigk Kuffen verrichtts Saltzes, Vnd deſsgleichs, von dem cleinen Pandt, genant die Kuffel, albeg Ain pfundt Kuffel, für Dreiſſigk Kuffenn, zu raitten, nu Drey ſchilling pfening, auch durch Ir Mautter, vnd Amptleutt, als vor ſteet, nemen, aufheben, vnd einbringen ſollen vnd mögen. Daz auch, der benant Biſchoff Vlrich, an bayden ennden vnd ſtraffen, ennhalb, vnd diſshalb des Ines, auf dem Lannde, vmb den gemelten, ſeinen, vnd des Stiffts Marckte zu Obernperg, auf ſein, vnd deſſelben ſeines Stiffts, Grundten, Mauttſtette, auffrichtten, vnd machen laſſen mag, wa Im das, am fuglichiſten ſein wirdet, Daſelbs von allerley kauffmanſchafft vnd gutte, nichts aufsgenomen, ſo daſelbs, auf, oder ab geet, ſurgefürt, getriben, oder getragen wirdet, auch die Mautte, zunemen, einzubringen, vnd auffzuheben. Zugleicher weiſe, als in dem gemelten Mautthauſe zu Obernperg, auf dem Waſſer, von ſolchem allem zu Mautt genomen wirdet, vnd nicht höher, vngeuerlichen. Tun, geben, vnd verleihen, dem vorgenanten vnſerm Romiſchen Canczler, ſeinen Nachkomen Biſchouen, vnd dem Stiffte zu Paſſaw, ſolch vorgemelt gnade, vnd freyheitte, von ſonndern gnaden, vnd Römiſcher Keyſerlicher macht volkomenheit, wiſſentlich in crafft diſs briefs. Vnd ge-

pietten darumb, allen vnd yeglichen, Churfurſten, Furſten, geiſtlichen vnd wernltlichen, Prelatten, Grauen, freyen Herren, Rittern, Knechtten, Hauptleutten, Amplutten, Viczthumben, Pflegern, Verweſern, Burgermeiſtern, Camrern, Richttern, Retten, Burgern, vnd Gemeinden, aller vnd yeglicher, Slöſſere, Stette, Merckte, Dörffere, vnd Gepiette, vnd ſuſt allen anndern, vnſern vnd des Reichs Vndertanen vnd getrewen, in was wirden, ſtattes, oder weſens, die ſein, Von egemelter Römiſcher Keyſerlicher macht volkomenheit, ernſtlichen vnd veſſticlichen, mit diſem brief, Daz Sy, den offtgenanten Biſchoff Vlrichen, ſeinen Stiffte, vnd Nachkomen, zu Paſſaw an den vorgemelten vnſern gnaden vnd freyheitten, nicht hindern oder Irren, noch des ſuſt, annder yemands zetunde geſtatten, in dhein weiſe, Sonder Sy, der alſo, in vorgeſchribner maſſe, gerülich prauchen, genieſſen, vnd genczlich dabey beleiben laſſen, Als lieb Inen, vnd einem yeglichen ſey, Vnſer vnd des Reichs ſwere vngnade. Vnd darzu ein pene, nemlich Tauſendt Marck lottiges Goldes, die, ein yeglicher, vnd yeglich ſo hiewider freuenlich tetten, verfallen ſein ſollen, Halben teile, in vnser vnd des Reichs Camer, Vnd den anndern Halben teile, dem egerurtten vnſerm Furſten Biſchoff Vlrichen, ſeinem Stiffte, vnd Nachkomen zu Paſſaw, vnableſslich, vnd on alle gnade, zu bezalen, zuuermeidenn. Mit vrkunt diſs briefs, beſigelt, mit vnſerm Keyſerlichen Maieſtatt anhangundem Inſigel. Geben zu der Newenſtatt, am Montag nach dem Sonntag, daran man in der heiligen Kirchen ſinget, Inuocauit, in der Vaſſten, Nach Criſti vnſers lieben Herren gepurde, Viereczehenhundert, vnd im Funffundſechczigiſten. Vnſer Reiche, des Römiſchen, im Funffundzwainczigiſten. Des Keyſerthumbs, im Dreyczehenden. Vnd des Hungriſchen, in dem Sibenden Jarenn.

Ad mandatum domini Imperatoris proprium
Johannes Rot doctor prothonotarius.

CCXXII.

Wolfgang von Waldsee erkennt dem Hochstifte das Wiedereinlösungsrecht rücksichtlich der Burg Gleus samt Zubehör als einer passauischen Pfandschaft zu.

Lintz. 1465. 14 May.

Ich Wolfgang von Walffe Obrifter Marfchalh in Oſterreich Obrifter Druchſetz in Steir vnd Haubtman. ob der Enns etc. Bekenn offennlich mit dem brief für mich vnd all mein Erben Als weilent löblicher gedechtnuſs Biſchof Jörg zu Paſſaw meinem lieben Vettern Heinrichen von Walffe auch guter gedechtnifs vnd allen ſeinen Erben die veſſt Gleifs mit aller Zugehörung mitſambt den Zehenten die das Stift zu Paſſaw ze Ambſtetten vnd darumb gehabt haben dieſelben Zehent für viervndſechtzig pfunt gelts Jerlicher güllt angeſchlagen ſeinn mit ſambt ettlichen anndern Stuckhen vnd Zehenten in der Wyenner Hofmarch gelegen verkaufft hat. Darynn Im vnd allen ſeinen Nachkomen ein ewiger widerkauff vorbehalten iſt, wie denn die brief baiderſeit darumb aufgangen das mit mer worten klerlichen aufweiſen vnnd Innhalten vnd nachdem die benant Veſſt mit aller Zugehörung den obgenanten Zehenten vnd Stückhen allen an mich als erben komen vnd mir zu gefallen ſein. Darumb Ich die benant veſſt mit Irer Zugehörung vnd dem Zol ze ambſtetten weilent her Jörgenn Gailſpekhern vnd ſeinen Erben vmb Zwaitauſent pfunt pfenning lanndſwerung verkaufft hab Doch mit vorbehaltung ains ewigs widerkauffs auch nach Innhaltung der brief darumb aufgangen. Daz Ich dem Hochwirdigen fürſten meinen gnedigen herrn Vlrichen biſchouen ze paſſaw Römiſchen Kantzler vnd allen ſeinen nachkomen vnd ſo nicht Biſchof wer, dem Capitel ze Paſſaw meinen gutlichen willen vnd gunſt gegeben hab, vnd gib auch wiſſenlich in kraft des briefs die vorberirt veſſt mit aller Zugehorung wie Ich die dem egenanten Gailſpeckhen vnd ſeinen Erben eingeantwurt hab vnd Er vnd

ſein Erben bisher genützt vnd genoſſen haben nichts darjnn aufgenomen noch hindangeſetzt widerumb von des Gailſpekhen Erben oder den die daſſelb Gſlos mit ſambt der Zugehörung yetz oder nu Hinfür Innen haben werden. Ze kawffen vnd zu dem vorberürten Stift ze bringen in aller der maſs form vnd gerechtigkait als Ich das ſelbs ze tun hab vnd mag, dartzu Ich auch den benanten von Paſſaw den gegenbrief von dem benanten Gailſpekhen aufgangen überantwurtt. Den dartzu ze nützen vnd ze brauchen vnd was Er, ſein Nachkomen oder Capitel ſo nicht Biſchof wer alſo darjnn hanndeln tuen vnd laſſen das iſt alles mein guter wille vnd wolgeuallen Gelob vnd verſprich das mit meinen guten trewn genntzlichen zu volfüren vnd ſtet ze halten vnd wider nicht (zu) tun in dhain weiſe getrewlich vnd vngeuerlich mit Vrkunt Dits briefs verſorgt mit meinem anhangenden Inſigl Der ſachen ſind getzeug durch meiner bet willen die Edlen hanns welltzer vnd Jörg prugkner mit Irn anhangenden Inſiglen Doch in baiden vnd iren Erben an ſchaden under die Inſigl Ich mich vnd all mein Erben verpinden alles das ſo oben geſchriben ſteet ſtetiklich zu halten Geben zu lynntz an Erchtag nach ſand pangratzen tag nach kriſti gepurd viertzehen hundert iar vnd darnach im fünfvndſechtzigiſten Jare.

Vorstehende Urkunde ist mit mehrern andern enthalten in einem Vidimus des Propsten Johannes von St. Nicola d. d. 1468, ind. prima etc. die quarta decima mensis Octobris.

CCXXIII.

Wolfgang von Waldsee erklärt die statt gefundene Wiederablösung der seinem Vetter Heinrich verpfändeten hochstiftischen Zehnten zu Amstetten und Umgegend.

Lintz. 1465. 14 May.

Nos Johannes dei gratia Prepositus Monasterii Sancti Nicolai extra muros Ciuitatis Patauienſis Ordinis Sancti Auguſtini Canonicorum regularium Notum facimus vniuerſis et ſingulis hoc preſens Tranſſumptum inſpecturis. Quod conſtitutus coram nobis venerabilis et egregius vir dominus Sigiſmundus Vorſthofer in decretis licenciatus Canonicus Eccleſie et Cancellarius Reuerendiſſimi in Chriſto patris et domini noſtri generoſi domini vdalrici Epiſcopi Patauienſis et Notarii publici testiumque infrascriptorum preſencia nonnullas literas Sigillis integris et illeſis munitas et in pergameno conscriptas nobis exhibuit hortans et petens nomine et vice prefati domini noſtri patauienſis quatenus eaſdem literas tranſſumi et exemplari ac in formam autenticam ſub manu publica redigi demandare curaremus quomodo ille ad loca diſtancia prefertim hijs turbatis temporibus abſque periculo veriſimiliter deduci non poſſent Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum ſequitur et eſt talis. Ich Wolfgang von walſſe obriſter Marſchalch in Oeſterreich Obriſter druchſezz in Steir vnd Haubtman ob der Enns etc. Bekenn offennlich mit dem brief für mich vnd all mein Erben Als weilund loblicher gedechtnuſs Biſchof Jörg zu Paſſaw meinen lieben Vettern hern Heinrichen von wallſe auch guter gedechtnuſs vnd allen ſeinen Erben die Zehent ze Ambſtetten vnd daſelbſt vmb gelegen für vier vnd ſechtzig pfunt pfenning Jerlicher gültt angeſlagen verkawfft hat darjnn Im vnd allen ſeinen nachkommen ain ewiger widerkauf vorbehalten iſt wie dann die brief darumb aufgangen, das mit mer worten

klerlicher aufweifen vnd Innhalten vnd nach dem die benannten Zehent an mich als Erben komen vnd mir zugetailt fein fo hab ich diefelben Zehent alle vnd yeden in funnderhait wie vnd auf welhen dörffern Güetern vnd ennden die gelegen vnd von dem benanten Stift ze paffaw in des egenannten meins Vettern vnd in mein gwalt komen fein dem Hochwirdigen fürften meinem gnedigen Herrn hern Vlrichen Bifchouen zu Paffaw Romifchen kanntzler etc. vnd allen feinen nachkomen vnd dem Stift widerumb gegeben vnd gib diefelben Zehent jn auch wiffenlichen vnd mit kraft des briefs Alfo, daz sy fich der yetzbenanten Zehent aller vnd yeglicher yetz oder hinfür wenn In das füglich fein. wirdet vnderfteen vnd vnderwinden mügen damit hanndeln ze tun vnd ze laffen als mit anndern iren vnd des ftifts aigenhafften gut an mein meiner Erben vnd meinklichs von vnfern wegen Irrung vnd hynnderniſs, doch datz den vmb das, daz Ich In auf vnd aus den benanten Zehenten verkaufft hab, ein benugen befchehe nach Innhalt des gegenbriefs von dem egenanten meinen lieben vettern Hern Heinrichen aufgangen in aller maſs vnd form als mir oder meinen erben fo folich Zehent in vnferer gwalt wäer, befchehen folte Ich vertzeich auch mich vnd all mein Erben aller gerechtigkeit die wir zu vnd auf den benannten Zehenten gehabt haben oder gehaben möchten yetz oder hinfür ewiklichen nymmer mer dartzu noch darnach zefprechen wann vns der benannt von paffaw ain völligs benügen darumb getan hat. Mit vrkunt des briefs verfigelt mit meinem anhanngunden Inſigl. Der fachen find getzeug durch meiner bet willen die Edlen Hanns Weltzer vnd Jörg pruglner mit Iren anhangenden Inſigeln, doch In baiden vnd iren erben an fchaden darunder Ich mich vnd all mein Erben verpinde alles das fo oben an dem brief verfchriben ift ftetiklich ze halten. Geben zu lynntz an Erchtag nach sand pangratzen tag Nach kriſti gepurd viertzchen hundert Jar vnd darnach im fünf vnd fechtzigiften Jare.

Das Vidimus des Propsten Johannes von St. Nicola führt das Datum: 1468, ind. prima etc. die quarta decima mensis Octobris.

CCXXIV.

Hinko von Leuchtenburg zu Vettau bekennt sich als Schuldner des Bischofs Ulrich wegen einer von ihm erhaltenen Geldsumme.

Neuenstadt. 1465. 20 May.

ICH Hincko von Leuchtenburg Herr Zu Vettaw Bekenn vnd tue kund offenlich mit dem Prief fur mich mein Hauffraun vnd all vnnſer Erben daz wir ſchuldig waren ſein vnd gellten ſullen, dem Hochwirdigen Furſten vnd Herrn hern Vlrichen Biſchoue ze Paſſaw Römiſcher Kanntzler meinem genedigen Herrn Achtzigk gueter wolgewegner vngriſcher gulden die er mir zu meiner anligenden nottürfften berait gelihen hat, die obgenanten ſuma gulden ſullen vnd wellen Ich mein Hauffraw vnd vnnſer Erben ſeinen genaden vnd nach kömen, oder wem ſein gnad die ſchafft getreulichen wider aufrichten vnd bezalen auf Sannd Jörgen tag ſchirſt kunftig vierzehentag vor oder nach vngeuerlich Nur mit gueten beraiten volgewegnen vngriſchen gulden an aller ſeiner genaden vnd nach komen oder wem ſein gnad das ſchuef Schaden abgangk vnd geprechen Tätten Ich mein Hauffraw vnd vnnſer Erben des nit Welichen ſchaden des dann ſein gnad vnd nachkomen oder den, den ſein gnad ſolich obgemelt ſum geſchaft hiet des nämen Wie der ſchad genendt macht werden kainen ſchaden aufgenomen den ſelben ſchaden allen mitſambt dem Hauptguet mag vnd ſold ſein gnad vnd nachkomen oder wem ſein gnad die gemelt ſum geſchaft hiet Zu mir meiner Hauffrawn vnd vnnſern Erben alzeit habent gewartten vnd bekomen ſein Vnd darczu auf aller vnnſer hab vnd guet Es ſey ligent oder farent guet nichts aufgenomen, Als lanng vnd verr bis ſein gnad vnd nachkomen oder wem ſein (Gnad) das Enphilicht einzencem Haubtguets vnd alles ſchadens dauon aufgericht vnd betzalt werden alles an Irrung vnd widerſprechen mein meiner Hauffraw vnd vnnſer erben vnd

mänigklichs von vnnſernt wegen alles getreulich vnd vngeuerlich, Mit Vrkund des priefs den ich ſeinen genadenn ſeinen nach komen oder Wem ſein gnad die obgenant ſum ſchafft einzenemen gib mit meinem Aygen anhangenden Inſigel darunder Ich mich mein Hauſſrawn vnd vnnſer erben verpindt getreulich zehallten vnd zetuen das an dem Prief geſchriben ſtet Geben Zu der Neunſtat an Montag vor dem Heiligen Auffarttag Tauſent Vierhundert vnd Im funfundſechtzigiſten Jare.

CCXXV.

Kaiser Friedrich III gewährt dem Bischof Ulrich, dafs die im Bisthume Passau ansässige Judenschaft, so lange das Recht nicht versagt wird, nur vor die hochstiftischen Gerichte geladen werden kann, jedoch unbeschadet der dem Kaiser gebührenden goldenen Opferpfenninge.

Neustadt. 1465. 30 September.

Wir Friderich von Gottes gnaden, Römiſcher Keyſer. Zuallenzeiten Merer des Reichs, Zu Hungern, Dalmatien, Croatien etc. Kunig. Hertzog zu Oeſterreich, zu Steyr, zu Kerndten, vnd zu Crain, Herre auf der Windiſchenmarch vnd zu Porttenaw, Graue zu Habſpurg zu Tirol, zu Phyrtt, vnd zu Kyburg, Marggraue zu Burgaw, vnd Lanndtgraue in Ellſafs. Bekennen vnd tun kunt offennlich mit dieſem brief allen den, die In ſehen oder hören leſen. Daz wir dem Erwirdigen Vlrichen, Biſchouen zu Paſſaw, vnſerm Fürſten, Geuattern, Romiſchen Cantzler, vnd lieben Andechtigen, vmb ſeiner fleiſſigen hette, vnd annemen nuczlichen getrewen dinſte willen, die Er, vns vnd dem heiligen Reiche offt vnd dick williclich vnd vnuerdroſſenlich beweiſet vnd getan hat, teglich tutt, vnd hinfur in künftigen zeitten wol tun mag vnd ſol, Von beſonndern vnſern keyſerlichen gnaden,

diſe beſonnder gnade vnd freyheitte, getan vnd gegeben haben, Alſo, daz ſich ſein, vnd ſeines Stifftes zu Paſſaw, Juden vnd Judinn, gegen meniclich, vmb was ſachen das ſey, nyndert anderſwo, dan vor demſelben vnſerm Furſten, vnd ſeinen Nachkömen Biſchouen zu Paſſaw, oder wem Sy das yezuzeitten, an Irer ſtatt beuelhen werden, Rechtlich zuuerantwurtten, ſchuldig noch pflichtig ſein ſollen, Es were dan, daz dem, oder den Clagern daſelbs, Recht verſagt, oder geuerlich verzogen wurde, Alſdann mochten Sy ſolich Recht ferrer, an billichen ennden ſuchen, Vnd ob icht beuelch, gepott, oder annder briefe, von Vns auſsgegangen weren, dardurch die gemelt Jüdiſcheit, von Stewrn, Anſlegen, ſtraffen, Peenſellen, oder annder ſachen wegen, für annder, güttlich oder rechtlich, geheiſchen vnd furgeuordert, oder noch kunfticlich, von vns, oder vnſern Nachkömen am Reiche, Römiſchen Keyſern, oder Kunigen, auſgeen wurden, wie ſich das fugtte, die alle, ſollen dem vorgenanten vnſerm Römiſchen Cantzler, ſeinen Nachkomen Biſchouen, dem Stiffte, zu Paſſaw, vnd Irer Judiſcheit, wider diſen gegenwurttigen vnſern keyſerlichen briefe, dheinerley ſchaden fügen noch bringen, vnd daſelbs, als vor ſteet, nicht ſchuldig ſein zuantwurtten, in dhein weiſe, Nur allein, es werde dan, der gegenwurtig vnſer keyſerlicher brief, von wortte zu wortte, in ſolchen vnſern, oder vnſer Nachkomen am Reiche, Romiſcher Keyſere oder Kunigen, beuelh, gepott, oder anndern briefen, Inſeriert, vnd begriffen, vngeuerlich. Tun, geben, vnd verleihen, dem egerürtten vnſerm Furſten Biſchoff Vlrichen, ſeinen Nachkomen, vnd dem Stiffte zu Paſſaw, ſolich vorgemelt gnade und freyheitte, von ſonndern gnaden vnd Römiſcher Keyſerlicher macht volkomenheit, wiſſentlich in crafft diſs briefs. Doch Vns vnd vnſern Nachkomen am Reiche Römiſchen Keyſern vnd Kunigen, an vnſern guldin Opferpheningen vnuergriffenlich vnd vnſchedlich, Vnd gepietten darumb, allen vnd yeglichen Curfurſten, Furſten, geiſtlichen vnd werntlichen, Prelatten, Grauen, Freyen, Herren, Rittern, Knechten, Hauptlutten, Vitzthumben, Hoffrichtern, Lanndtrichtern, Richtern, Pflegern, Verweſern, Amptlutten, Burgermeiſtern, Camrern, Retten, Burgern, vnd

Gemeinden, beſonnder auch denen, ſo ſolich egerurt ſachen kunſticlich beuolhen wirdet, vnd ſuſt allen anndern vnſern vnd des Reichs vndertanen vnd getrewen, von egemelter Römiſcher Keyſerlicher macht vnd gewalt, ernſtlich vnd veſſticlich mit diſem brief, daz Sy, den vorgenanten Biſchoff Vlrichen, ſein Nachkomen, den Stiffte zu Paſſaw, vnd Ir Judiſcheit, an ſolchen vorgemelten vnſern gnaden vnd freyheitten, nicht hindern oder Irren, noch des annder yemands zetunde geſtatten, in dheinerley weiſe, Sonnder, Sy, der alſo, in vorgeſchribner maſſe, gerulich prauchen genieſſen, vnd gentzlichen dabey beleiben laſſen, Als lieb In allen vnd Ir yeglichem ſey, vnser vnd des Reichs ſwere vngnade, Vnd darzu ein pene, nemlich Funfftzigk marck lottiges goldes, die ein yeder, der freuenlich hiewider tette, verfallen ſein ſol, halben teile, in vnſer vnd des Reichs Camer, Vnd den anndern halben teile, dem dickgenanten Biſchoff Vlrichen, ſeinen Nachkomen vnd Stiffte zu Paſſaw, vnableſslich zubezalen, zuuermeiden. Mit vrkundt diſs briefs, beſigelt, mit vnſerm Keyſerlichen Maieſtatt anhangundem Inſigel. Geben zu der Newenſtatt, am Montag nach ſannt Michels tag. Nach Criſti gepurde, ViertzehenHundert, vnd im Funffundſechtzigiſten, Vnſer Reiche, des Römiſchen im Sechſsvndzwaintzigiſten, des Keyſerthumbs im Vierczhenden, Vnd des Hungriſchen in dem Sibenden Jaren.

Ad mandatum domini Imperatoris in conſilio
Johannes Rot doctor prothonotarius.

CCXXVI.

Der österreichische Marschall Wolfgang von Waldsee verkauft sein Landgericht in der Herrschaft Gleuſs an das Hochstift Passau.

Enss. 1465. 14 October.

Ich Wolfganng von Walſee obriſter Marſchalh in Oſterreich Obriſter Drugkſetz in Steyr vnd Hawbtman ob der Enns etc.

Bekenne fur mich vnd all mein Erben, vnd thun kundt offenn-lich mit dem brief allen den Er fürkhumbt. Daz Ich wolbe-dächtlich mit gutem willen zu der zeit do Ich daz Rechtlich woll zethun macht Recht vnd redlich verkauft vnd zukauffen gegeben hab, Dem Hochwirdigen Fürſten vnd Herren Herren Vlrichen Biſchouen ze Paſſaw, Romiſchen Cantzlerer etc. mei-nem genedigen herrn vnd ſeinen Nachkhomen vnd dem Stift ze paſſaw mein Lanndtgericht vnd oberkait ſo Ich gehabt hab, auf vnd Inn der herſchafft Gleuss in Albartzperger (Alhartz-perger) pfarr gelegen Opanitz Ambſteten In dem Markht vnd Purkfrid vnd auf allen andern Stuckhen vnd guetern des Hoch-wirdigen Stifts ze Paſſaw So Inn das Lanndtgericht Seuſenegk gehort haben, wie die genannt ſein dhains auſsgenomen Sunder alle genntzlich hierInne beſloſsen. Alſo hab Ich In daz yetz gemellt mein Lanndtgericht vnd Oberkait auf und Inn der be-nannten Herrſchafft Gleuſs Opanitz Ambſteten In dem Marckht vnd purckfrid allenthalben auf allen guetern darInne gelegen wem die zugeburen. Vnd auch ſonnderlich auf allen guetern demſelben Stift zugeburen wo die In dem benannten Landt-gericht gelegen ſein mit allen den Eren Rechten nutzen vnd aller zugehörung So allenthalben von allter darzu gehören vnd daruon bekhomen mugen beſuecht vnd vnbeſucht, mit ganntzer furzicht In Kraft des briefs aus meiner vnd aller meiner Erben nutz vnd gewer In Ir vnd Irer nachkhomen nutz vnd gewer eingeanntwort, Vmb ain Summa gellts der Ich von In anſchaden gannts auſsgericht vnd bezallt bin worden, Dardurch Sy nw furbaz allen Iren frumbmen mit dem benantten Lanndtgericht vnd oberkait aller zugehorung woll mugen ſuechen daz alles Innemen Innhaben Prauchen nutzen nieſſen verſetzen verkauffen ſchaffen vnd geben wem Sy wellent, Vnd domit alls mit ann-derm Irem guet hanndlen vnd thun wie Sy verlufft an mein aller meiner Erben vnd menigkleichs Irrung vnd hynndernuſs, Doch Pernnharten Harraser an ſeinem leibgeding So Er von mir hat ſein lebtag vnengollten Ich obgenannter Wolfgang von Wallſee vnd all mein Erben ſein auch des vorgemellten Lanndtgericht vnd oberkait alls wir daz Inngehabt herbracht

genutzt vnd genoſſen haben zu Kauf Ir recht geweren ſcherm vnd furſtanndt für all rechtlich anſprach wann vnd wo In des nott vnd durſt beſchiecht Alsdann Kaufs freys aigens lehens vnd des lannds ze Oſterreich vnnderhalb der Enns Recht iſt. Ging In aber an dem Kauf gewerſchaft oder in annder weg mit Recht Inndert daran ab des Sy ſchaden nemen. Denſelben ſchaden ſullen vnd wellen wir In gannts ablegen aufsrichten vnd widerkheren an allen Iren ſchaden, Vnd ſullen Sy daz haben vnd bekhomen ze vnns vnnſeren Erben vnuerſchaidenleich vnd auf allem vnnſerm guet. So wir vberall haben gewynnen. Vnd hynnder vnnſer laſſen nynndert vnd nichts aufsgenömen alles getreulich angeuer. Mit vrkundt des briefs Beſigellt mit meinem aigen anhangunden Insigl. So hab Ich gebeten die Edlenn Hanns Wellzer vnnd Georig Prugkner, daz Sy Ire Insigel zu gezeugknuss der ſach auch an diſen brief gehanngen haben, alles daz war vnd ſtett zuhallten So oben geſchriben ſtett doch den benannten Hannſen Welltzer vnd Georigen Prugkner vnd Iren Erben anſchaden. Geben zu Enns an Montag nachſt nach Sannd Colmanſtag Nach Criſti geburde Viertzehenhundert Jar vnnd darnach In dem funfvndſechtzigiſten Jare.

Diese Urkunde ist vorhanden als ein Transsumpt des Propsten Georg von St. Nicola bei Passau, gefertigt durch den Notar Johannes Murawer d. d. 2 Apr. 1502.

CCXXVII.

Bischof Ulrich belehnt den Kaiser Friedrich III und dessen Erben mit den von seinem Hochstifte zu Lehen gehenden Grafschaften und Herrschaften Schaumberg, Stauffen und Neuhaus sammt der Stadt Efferding.

Neuenstadt. 1467. 14 May.

Wir Vlrich von Gottes gnaden, Biſchoue zu Paſſaw, Römiſcher Canntzler, Bekennen offennlich mit dem brief Daz Wir, dem Allerdurchleuchtigiſten Furſten vnd Herren, Herren Friderichen, Römiſchen Keyſer, Zuallennzeitten Merer des Reichs, Zu Hungern, Dalmatien, Croatien etc. Kunig, Hertzogen zu Oſterreich, zu Steyer, zu Kerndten, vnd zu Crain, Grauen zu Tirol, etc., vnſerm allergnedigiſten Herren, von newen dingen, verlihen haben, Vnd Leihen auch wiſſentlich mit dem brief, die Veſſten, Graueſchafft, vnd Herſchafft, zu Schawmberg, zu Stauffen, vnd zum Newhawſe, die Statt zu Euerding mit allen Iren zugehorungen, vnſer vnd vnſers Stifftes zu Paſſaw Lehenſchafft, auch alle anndere Lehen, wo die gelegen, oder wie die genant ſind, die ſeiner keyſerlichen Maieſtatt, von vnſerm Stiffte zw Paſſaw, Lehen ſein. Alſo, daz ſein keyſerliche maieſtatt, vnd ſeiner keyſerlichen gnaden Erben, nu hinfur ewiclichen, die gemelten Lehen, Veſſten, Graueſchafften, vnd Herſchafften, mitſampt allen Iren zugehorungen, Manſchefften, wirden, vnd eren, Gerichtten, Leutten, vnd Guttern, Zinſen, Zehendten, Gullten, vnd allem annderm, ſo darzu gehoret, von Vns vnd vnſerm Stiffte zu Paſſaw, zu rechttem Lehen, haben ſollen vnd mogen, als Lehens, vnd des Lanndes zu Oſterreich Recht iſt, on alles geuerde, Mit vrkunt des briefs verſigelt, mit vnſerm anhangundem Inſigel. Geben zu der Newenſtatt, am Pfintztag vor dem heiligen Pfingſttage. Nach Criſti vnſers Herren gepurde, im ViertzehenHundert, vnd Sibenvnd Sechtzigiſten Jaren.

CCXXVIII.

Paulus papa II hortatur Ulricum episcopum, ut omni studio conetur, imperatori contra Georgium Podiebrad ejusque confoederatos auxiliari, haereticosque illos persequi.

Romae. 1467. 22 Septembris.

Paulus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Venerabili fratri Vlrico Epiſcopo Patauienſi Salutem et apoſtolicam benedictionem. Quam urgentiſſimis et neceſſarijs ex cauſis tam pro tuendis in fide chriſti catholicis populis noſtre uigilantie deſuper creditis, quam pro conſeruando huius ſancte ſedis apoſtolice atque noſtro honore etiam poſt diuerſos a nobis et ſancte recordationis Pio papa II predeceſſore noſtro paternas monitiones premiſſas et datas dilationes plurimas cum patientiſſima et intolerabili quadam expectatione compulſi dudum fuimus ad declarationem heretici illius Jerſici uidelicet Boemie Regni occupatoris fautorumque et adherentium ſuorum procedere, ac noſtram cum omni maturitate diſcuſſam contra eum ſententiam ferre, tua fraternitas et ex notorietate rei et uoce publica catholicorum in Regno predicto etiam ex diuerſis noſtris apoſtolicis litteris optime nouit, Sepe enim tibi et ceteris Germanie Principibus in primis autem Cariſſimo in Chriſto filio noſtro Frederico Romanorum Imperatori ſemper Auguſto neceſſitatem ipſam et geſta per nos expoſuimus, teque et illos tanquam Principes catholicos quibus id ſpecialiter incumbit frequenter hortati fuimus ad ſuſcipiendam ipſius noſtre ſententie executionem, et preſidium catholicis in dicto Regno preſtandum, hereticum quoque illum cum adherentibus et fautoribus ſuis perſequendum: et quamuis ad hoc ipſam Imperialem Celſitudinem et pro debito et honore ſuo bene diſpoſitam frequenti relatione accipiamus, Audiuimus tamen non ſine diſplicentia nonnullos ex ipſius Imperatoris ſubditis, et preſertim Wilhelmum de Puechaim Stophanum (Stephanum) Eytzinger et Georgium de Lapide eſſe, qui cum heretico et

fautoribus ipſius intelligentias habentes illorum freti preſidio eidem Imperatori et dominijs ſuis damna inferant quotidie quam plurima: ac malignis conatibus ſuis eum moleſtant, quominus Serenitas ſua huic negotio ut uellet intendere utiliter poſſit que res cum damnati exempli ſit, et in detrimentum ac leſionem fidei cedat catholice, cunctis in dicta Natione debet merito diſplicere: quia non ſine perpetue infamie macula et damnate hereſis nota licet alicui intelligentiam cum hereticis habere, aut preſidium illorum expetere et acceptare, preſertim contra catholicos et dominos ſuos. Nos igitur paterna caritate, qua nationem ipſam inclitam ſingulariter complectimur moti, fraternitatem tuam hortamur in domino: eique in uirtute ſancte obedientie iniungimus: ut pro honore dei ac nationis predicte nolis pati ipſum Imperatorem in tanta fidei neceſſitate decetero a talibus ſuis ſubditis preſidio potiſſime et fauore hereticorum uexari quomodolibet aut perturbari: ymo omni ſtudio coneris eidem Imperatori tam contra Georgium et eius confederatos quam contra predictos ſubditos auxilium ferre et pro viribus aſſiſtere et ſingulos huiuſmodi perturbatores ſuos cuiuſcunque ſtatus gradus uel conditionis fuerint omnibus modis poſſibilibus perſequi, preſidiumque tuum ipſi Imperatori ubique fauorabiliter impendere, quo comodius poſſit et citius huiuſmodi domeſticas euadere uexationes, et tutius huic fidei negotio intendere. Commendaberis ex hoc apud omnes: et laudem acquires inde ampliorem, que etiam in occurrentibus futuris oportunitatibus tuis et apud nos et apud quoſcunque alios te ſemper adiuuabit. Datum Rome apud Sanctummarcum Anno Incarnationis dominice Milleſimoquadringenteſimo ſexageſimoſeptimo Decimo Kal. Octobris Pontificatus noſtri Anno Quarto.

Jo. de Buccabellis.

Bulla plumbea, qua in hoc diplomate Paulus papa utitur, ab usitatis tam praedecessorum quam successorum ejus differt, nam loco capitum apostolorum S. Petri et S. Pauli ibi tota eorum figura exhibitur, et quidem sellis sedentium cum gladio et clavibus, ac loco inscriptionis in parte aversa exprimentis nomen papae, ibi Paulus papa in throno sedens occurrit et ad pedes ejus perplures conspiciuntur figurae, quae manus supplices ad eum tollunt.

CCXXIX.

Georg von Pottendorf erklärt rücksichtlich einer vom Bischof Ulrich und mehrern Edelleuten übernommenen Bürgschaft, daſs die Ergreifung des Rechtsweges dem Bischof, der allen seinen Verbindlichkeiten bereits nachgekommen sey, ohne Schaden seyn solle.

1467. 26 Dezember.

ICH Jorig von Potendorff Obriſter Schennkh Lanndmarſchalh. Vnd Veldhaubtman in Oſterreich Bekenn fur mich vnd mein Erben Vnd tue kund offennleich mit dem brief. Als ſich der Hochwirdig Fürſt vnd Herr. Her Vlreich Biſchoue ze Paſſaw Römiſcher Canntzler. mein genediger herr. gen mir. mitſambt, Herren Jörgen von Egkhartſaw. Hern Veiten von Eberſtarff Herren Hainrichen von Puechaym Herr Sigmunden Eytzinger von Eytzing. Vnd weilenden Wolfgangen von Kadaw. als Pargen. Vmb Zway tauſent Vngriſch guldein. nach laut ains geltbriefs, verſchriben haben. Vnd mich ſein gnad vmb Haubtguet, ſeins tails. an derſelben ſchuld. ganntz vud völligkleich, benuegig gemacht, des dan ſein gnad von mir brief hat. Vnd nachdem mir noch ain michel tail, der bemelten zwair Tauſent guldein auſſteet, Vnd ob Ich den auſſtanndt. von den obberurten mitpargen mitſambt dem ſchaden. auſſer Rechtens. nicht bekomen möcht. Vnd Sy darumben mit rechten furnemen müeſte. Auch ſich begäbe. das Ich aus Vrſachen. Vnd von gelimpfens wegen. denſelben mein genedigen Hern von Paſſaw mitſambt den vorgeſchriben Porgen, im Rechten furnemen wurde, Vnd ob ſich ſein gnad verantwurten Würde, oder nicht. Ich auch auf den vorberürten mein ſchuldbrief, Haubguet vnd ſchaden, oder allein ſchaden. auf die pargen all. oder ettlich in ſunderhait, behabte,

das alſdann ſolich behabnüſs, gegen demſelben meinem genedigen Herren von Paſſaw nichts. ſunder kraftlos Vnd Im. ſeinem Stift vnd nachkomen anſchaden ſein. ſunder bey der obberürten Verſchreibung. ſo ſein gnad von mir hat, beleiben Vnd derſelben Verſchreibung, auch anſchaden ſein ſoll. getrewlich vnd vngeuerlich. Mit Vrkund des briefs. Vnder meinem anhangunden Inſigel Des ist getzeug. durch meiner Vleiſſigen bete Willen. der Edel vnd Veſſt Ritter. Her Lewpolt von Wultzendarff Vndermarſchalich in Oeſterreich mit ſeinem anhangunden Inſigel. doch Im Vnd ſeinen Erben anſchaden Gebēn nach Criſti geburde, tauſent Vierhundert. Vnd in den Sibenundſechtzigiſten Jaren. an Sambſtag (vor?) ſand Johannſtag, Inn Weinachtueyertagen.

CCXXX.

Heinrich von Lichtenstein-Nikolsburg leistet für sich und seine Brüder einen theilweisen Verzicht auf ihre Fischerei-Gerechtsame aus der Donau in die Traun bis zu ihrem Dorf München.

Lintz. 1470. 27 Juny.

Ich Hainnreich von Liechtnſtain von Nicolſpurg Bekenn für mich Auch Herrn Kriſtoffen vnd Herrn Jörgen mein gebrueder der ich macht hab vnd dafür ich mich wiſſentlich annym, vnd all vnser erben offenlich mit dem brief. Als wir ain erbliche gerechtikait zu viſchen aus der Tunaw in die Trawn bis an vnser dorf Munichen, Innehalt aines verſigelten briefs, Weilnd von Biſchof Götfriden zu Paſſaw auſgangen gehabt, Darumben ſich dann Irrung, zwiſchen dem Hochwirdigen Fürſten, vnnſerm genedigen herrn Herrn Vlrichen Biſchouen zu Paſſaw der zeite Römiſchen Canntzler deſhalben vnser viſcher von Zaglaw mit ſeiner gnaden Viſcher da die Trawn in die Tunaw Rynnet entſtanden begeben vnd gehabt haben. Alſo ſeien wir vmb dieſelben vnnser erbliche gerechtikait vnd Irrung ſo dann daraus

erwachſen ſind mit dem benanntem vnnſerm genadigen Herrn von Paſſaw gar vnd gentzlich gerichtet Alſo vnd in der mainung, das dieſelben vnser erblich gerechtikait an den Ennden in der Trawn wie vor ſtet Nw füran ewigklich, vnnſerm obgenanten genadigen herrn von Paſſaw vnd allen ſeinen nachkomen nachuolgen vnd beleiben ſol. Darauf wir dann denſelben brief von Biſchof Gotfriden obgemelt auſganngen ſeinen gnaden vbergeben vnd geantwurtt haben, Darumb vns dann von ſeinen gnaden ain ganntz vnd völligs benugen beſchehen vnd gethan iſt Nämlich das wir vnnser erben auch vnnſer viſcher noch yemant anders von vnnsern wegen yetz vnd hinfür, von ſölhs viſchens wegen kainerlay vordrung noch ſpruch nicht mer haben noch gewynnen Auch vnser Tunaw Viſcher. in die Trawn ob geſchribner mass nicht viſchen ſullen noch mügen in kain wegen, Des wir vns auch alſo hiemit vnd in krafft ditz briefs zu ewiger zeit verczeihen Sunnder der obgenant vnser Herre von Paſſaw all ſein nachkomen vnd Ir viſcher, mügen nw hinfür frey vnd lediklich von der Tunaw, da dann die Trawn Rynnet auf derſelben Trawn, nach Irer notturfft. vnd fugſamkait an Ire auſgezaigte gemerkh viſchen, Darann wir In kainerlay Irrung tun ſullen mugen noch wellen Das geloben Wir In bey gueten vnnſern trewn zuhalten, Doch vns vnd vnnſern erben an vnnſern Mülgräben vnd Irn gerechtikaiten ſo aus der Trawn flieſſen vnuergriffenlich vnd vnentgolten alles getrewlich vnd vngeuerlich Mit Vrkundt des briefs verſorgt mit meinem anhangunden Inſigl, Darczu hab ich von meinen, vnd der benanten meiner Brüder wegen mit fleiss gepeten den Wolgeborn Herren Reinprechten von Wallſee haubtman ob der Enns meinen lieben Frewnd, das er zugezeugknüss der ſach ſein Inſigl auch hieran gehenngt hat Im vnd ſeinen erben anſchaden, Darunder wir vns verpinden alles das ſtät zu halden ſo der brief Innhellt der Geben iſt zu Lynncz an Mittichen nach ſant Iohanns tag zu Sunwennden, Nach kriſti gepurd viertzchenhundert vnd in dem Sibentzigiſſtenn Jarn.

CCXXXI.

Letzwillige Verfügung des Georg von Jeuspitz und Kunstadt zu Gunsten der Kirche zu Zidoltsberg.

1470. 15 November.

ICH Jorig von Jewſpitz vnd von Kunſtat, Bekenn für mich vnd all mein Erben vnd tun Kund offennlich mit dem brief Das Ich mit guten willen vnd wolbedachtem mut mit guter vernüft zu der zeit do Ich das an menikchlichs widerſprechen rechtlich wolgetun mocht Recht vnd redlich geordent vnd geſchafft hab Orden vnd ſchaff auch wiſſenntlich in kraft des briefs, mein Geſchefft als Ich wil vnd main das es erſt nach meinem tod alſo ſtet vnd vntzebrochen beleib, in der mainung als hernach geſchriben ſtet Vonerſt ſchaff ich durich mein meiner voruordern vnd nachkomen vnd aller gelaubigen Seln hails willen zu der Kirchen gen Zidoltſperg dem lieben Heiligen Herrn ſand Larenntzen, Vonerſt ſchaff ich mein holden Tibolten Mulner am Lutzelkamp vnd dint von ſeiner Mul drey ſchilling phenig zu ſand Michels tag, vnd zu Weichnachten dreyſſig pfenig zu Weiſhait Item gantzen Zehent auf dem Lehen, zu Peygarten, groſſen vnd klainen, Item vir vnd Zwaintzig metzen Habern die man mir Jerlich dint zu Raſſtenveld Vnd die obgemelten Stukch Gult Guter Zehent alles freis aigen iſt ſchaff ich ewikchlich zu der Kirichen gen Zidoltſperig Alſo ſol dann ain yeder pharrer Zu Zidolſperig die egenanten Güter ewiklich Innhaben nutzen vnd nieſſen Vnd ſol mir es Jerleichen mit funf meſſen Im Jar begeen laſſen Zwiſchen Weichnachten vnd vaſchang, in dem namen als vorgemelt iſt. So aber ain Pharrer zu Zidoltſperig den benanten Jarttag nicht aufrichtet vnd hielt als vorgemelt iſt ſo ſulln mein nagſt Eriben, den benanten Holden vnd Zehent vnd varſthabern Innhaben nutzen vnd nieſſenn ſolher maſs das Sy mir den Jarttag Jerlich dauon begeen laſſen vnd aufrichten als vorgeſchriben ſtet

vngeuerlich Auch wil ich das mein nagſt Eriben des egenanten Holden Vogtherrn ſein auch des vorgenanten Zehents Vnd das das Geſchefft erſt nach meinem tod als vorgeſchriben ſtet alſo ſtet vnd vntzebrochen beleib des Zu ainer warn vrkund gib Ich den brief beſigeltn mit mein obgenant Jorigen von Jewſpitz aigem Anhangundem Inſigil Der ſachen ſind auch getzeugen durich meiner vleiſſigen pet willen der Edel veſſt Ewſtach Neydegker vnd der Edel Jorig Kamrer dietzeit phleger Zu Prunn mit Iren Anhangunden Inſigilen doch In baiden vnd alln Irn Erben an ſchaden Geben an Phintztag nach ſand Mertten tag Nach Kriſti gepurde virtzehenhundert Jar Darnach in dem Sibentzigiſten Jare.

CCXXXII.

Kaiser Friedrich III gibt seinem Landmarschall in Oesterreich die Weisung, keine das Hochstift Passau betreffende Angelegenheiten vor dem österreichischen Landrechte zu verhandeln, sondern selbe an seine kaiserliche Person zu bringen.

Grätz. 1471. 20 Februar.

Wir Fridreich von gots gnaden Romiſcher kayser zuallenn-zeiten merer des Reichs zu Hungern Dalmacien Croacien etc. kunig, Hertzog zu Oeſterreich vnd zu Steyr etc. Embieten vnſerm lieben getrewn. Jörigen von Potendorf. Ohriſten Schennkh. vnſerm Lanndtmarſchalh in Oeſterreich Vnser gnad vnd alles gut, Vns hat der Erwirdig Vlreich Biſchoue zu Paſſaw vnser Furſt, Geuatter vnd lieber andechtiger, anbracht, Wie vnser getrewr Hanns Zeilacher vnſern getrewn Hannſen Pluemdorffer ſeinen kaſtner zu Schwabdorff vor dem in dem lanndſrechten zu Oſterreich Von ſachen wegen ſein vnd des Stiffts Paſſaw Herlichkeit berurennd, mit ladung vnd Recht furgenomen hab, des er ſich nachdem er vnser vnd des Heiligen Reichs Furſt, auch ſolhs

wider ſein, vnd des Stiffts daſelbs zu Paſſaw freyhait ſey, beſwert bedunkht, Emphelhen wir dir ernſtlich vnd wellen. Daz du in denſelben ſachen dhain verhör verrer nicht tuſt, noch ſich vor dein Recht ergeen laſſeſt Sunder die benanten Zeilacher vnd Pluemdorffer fur vns weiſeſt. So wellen wir In .Wann wir darumb angelanngt werden tag fur vns ſetzen, die ſachen Horen oder ſchaffen zehoren vnd verſuchen mitçinannder gutlich zuerainen Möcht das aber nicht geſein verrer darInn was pillich vnd Recht iſt Hanndeln Geben zu Gretz an Mittichen vor ſand Mathias tag. des Heiligen Zwelifboten. Anno domini etc. lxxj Vnſers kaiſertumbs im Newnzehenten Jar.

CCXXXIII.

Ludwig, Landgraf von Leuchtenberg und Graf zu Hals, verwandelt die von ihm zu Lehen gehenden Güter zu Witzling, Draſsheim, Weikerstorf und Jardorf auf Ansuchen des Wilhelm von Rottau in freies Eigen.

Hals. 1471. 15 März.

WIr Ludwig von gottes genaden Lanndtgraue zum Leuchtennberg vnd Graue Zw Halls Bekennenn fur vns all vnnſer eriben freunnd vnd nachkomen mit diſem offenn brieue vor allermänigklichs Das wir aus ſunndern genaden vnd vleiſſigen bete willen. Dem Edln vnnſerm lieben getreuen Wilhelmen von Rottaw zw Madaw Affra ſeiner hauffrawn allen Iren eriben vnd nachkomen, Vnnſre lehen Stukch vnd gueter zw lob vnd eren got dem allmächtigen vnd zu ainem goczdienſt, Mitnamen von erſt Drew Gueter zw Wiczling do hännſl häinczl vnd Fridl Camrer vor aufgeſeſſen ſein, Item ain guet daſelbs da der Weninnger aufficzt, Item ain guet zu draſhaim da Ul aufficzt In Newnkircher pfarr gelegen. Item ain guet zw weickerſtorf da der peter aufficzt In Teuffenpekcher pfarr vnd alle gelegen

Im lanndgericht gein Vilſhouen, Item ain guet zu Jardorf das Thoman vnd Elſpet Schmidin Innhaben. Item ain halbs guet das Michel Diether Innhat. Item ein halbs gut das Jörg Ryſner Innhat gelegen In Hawcznperger pfarr vnd Im lannde der Abbtey die gemellten Stukch alle vnd yedes beſunnderlich haben wir In allen Irn erben vnd nachkomen oder wer die Stukch vnd güeter fürbaſer Innhaben wirt genädigklichen gar vnd gännczlichen mit Iren zugehörungen gefreydt der lehenſchaft vnd aller pflicht ledig geczellt vnd geſagt. Sagen vnd geben In dy auch fur freys ledigs aigen ein nach dem wir von vnnſerm Brudern ertailt vnd gannczen gewalt gehabt haben mit kraft vnd volkumenheit dicz briefs. Allſo das ſy dy benanten Stukch Iren zugehorungen Nun zu Goczdienſt vnd allen Iren frumen damit wol thun mugen. Machen geben vnd ſchaffen wohin vnd ſy wellent nach Irer notturft vnd wolgeuallen wie ſy verluſt an vnnſer vnnſerr eriben vnd mänigklichs von vnnſern wegen Irrung eintrag vnd hindernuſs. Auch wir all vnnſer erben vnd nachkömen nach nyemand annder von vnnſern wegen ein vnd In dy obgemellten lehenſchaft vnd güeter nymmermer darnach noch darein zuſprechen ſüllen wellen noch mügen haben weder mitrecht noch anrecht Inkainerlay weis zugedennckchen angeuarde. Wann ſy darumben an allerſtat alle Ire recht behabt erlanngt vnd gewunnen heten vnd Wir gein In gamcz vnrecht vnd verlorn all arigliſſt hierjnne aufgeſchaidn treulich ſlechtlich vnd vngeuarlich Vrkunnd dicz briefs Ine darumbenn gegeben mit vnnſerm aigem anhanngunndem Inſigl bewaren laſſen. Der geben iſt zw Halls an freytag vor Oculy In der Vaſſten vnd nach Criſty vnnſers lieben Herren geburde vierczehennhunndert vnd darnach Im Ainſundſibenczigiſſtem Jare.

CCXXXIV.

Die Nachkommen des Peter Münch verkaufen ihr Mülgericht zu Erlazwisel im Lande der Abtei an den Bischof Ulrich.

1472. 19 März.

Ich Breid des Andre ym Aſchperg, elichen Hauwſſraw Ich Kathrey ich Elſpet, alle drew Geſbiſtreit, vnd petern des Münich von Erlazwiſl Seligen Kinder vnd ich Anna der genannten breydn tochter vnd Siman ym Aſchpergelichen Hauſſraw Bekennen alle aintrachtigklich für vns vnd für all vnſer eribn offennlich mit dem brief das wir mitt veraintem mut In gutn willen gar wedächtlich nach freuntz vnd ander erbar lewt Rat vnd weiſum Käwfflich zw Kauffen geben Habn, vnſer Mülgericht zu Erlazwiſl mit aller ſeiner Zugehorung Ze Haws ze Hof ze Holz ze ueld Wayd Wiſmad öd vnd waſſer wie das alles genant iſt nichtz dauon auſgenomen noch vorbehalten Gelegen In Waldkircher pharr vnd ym Land der Abtey Dem Hochbirdigen fürſten vnd Herrn Herrnn Vlrich Biſcholue zw paſſaw etc. vnſerm genadigen Herrnn vmb ein Sölhe Summ geltz. der vns wol genügt Hat vnd der wir von ſein genaden gantz auſgericht vnd pezalt ſein worden nach vnſerm wenugen vnd wolgeualln Darauf Habn wir ſein genadn das vorgenant Mülgericht zw Erlazwiſl mit aller ſeiner Zugehörung auf vnd vber geben aus vnſer gewalt nutz vnd gewer In ſeiner genadn gebalt nutz vnd gewer vnd vertzeichn vns auch des alles gar vnd gäntzlich wiſſenlich In Kraft des Briefs In ſölher maynug das wir obgenannte alle dhain vnſer eriben frewnt noch nachkomen noch ander yemantz von vnſerm wegen yetzund noch Hinfür ewigklich dhain zuuerſicht eribſchaft gerechtikait, recht anſprach noch vordrung darnach noch Darauf fürbas nimmermer Haben noch nicht gebinnen ſullen noch enbelln weder mit recht noch an

recht noch auch ſunſt in dhainen andrn ſachn In dhainerlay weiſe angeuer Es ſol vnd mag, auch der vorgenant vnſer genadig Herr von Paſſaw vnd all ſein nachkomen mit dem vorgenanten Mülgericht, zw erlazwiſl aller zugehorung Nu fürbas ſeiner genadn nutz vnd frumen damit Handln vnd ſchikchn nach ſeiner genaden notturft vnd fügſamkeit ſelb Inhaben Hinlaſſen paun nutzen nieſſen verſetzen verkauffen ſchaffen machen vnd geben wem ſein genad verluſt an vnſer vnd Manikliche von vnnſerm wegen Irrung vnd einſprechen vnd wellen auch des ſeiner genaden gewer ſcherm vnd fürſtant ſein, wo des ſeinen genadn nott vnd turft peſchicht, So danne ſölhs Kawffs vnd des Landes In der Abtey recht iſt angeuer Ging aber ſeinen genadn von vns an der Gewerſchaft vnd Kauff icht ab vnd das ſein genadn Krieg oder anſprach darjnne auferſtund das ſullen vnd wellen wir ſein genadn auftragen vnd richtig machn treulich vnd vngeuerlich vnd was wir vnſer eriben oder ander yemantz von vnſern wegen wider di obuerſchriben punt vnd artikel auferhueben Kriegen tägen oder rechtn woltn geiſtlich weltlich oder on recht wie ſich das fugte oder pegäb das geben vnd pekennen wir vnſerm genadigen Herrenn von paſſaw etc. vnd ſeinen Nachkomen gantz Recht pehabt vnd gebunnen vnd vns gantz vnrecht vnd verloren wo das furkäme So das wir nichtz Zebort Habn nach dhainerlay genieſſen ſullen auch trewlich angeuer Zu vrkund gebn wir ſeinen genadn den brief weſigltn Mit des edeln vnd weiſen Hannſen Hawtznperger die Zeit Richter zu waldkirchn aign anhangundn Inſigl der das durch vnſer fleiſſigen Pet willen an den brief Gehangen hat ym ſein eribn vnd Sigel an ſchadn Darunder wir vns verpindn mit vnſern trewn an ayde ſtat für vns vnd all vnſer eribn ſtettiklich angeuer zu Halten das an dem brief verſchriben iſt des Kauffs ſind Teydinger vnd zeugen der gepet vmb das Inſigel dy Erbarn Jorig preller vlrich padawer ventzl ſmid Mert ſchuſter Jorig fleiſchakcher michel ſneider all Sechſ purger zu waldkirchen Hanns winkchler ambtman daſelbz Jakob ambtman ym Heydlflag, Michl Storhouer Ilig von Staherſperg Michl von rewt Hanns von Kammau Hanns Häber ym Koſenperg Michl geyer

ym Aſchperg vlrich von Räherſperg vnd mer erbarlewt genug weſchehn an Pfintztag vor dem palmtag nach Chriſtes gepurd viertzehnhundert vnd In dem zway vnd Sibentzkiſten Jare.

CCXXXV.

Heinrich Heuraus verpflichtet sich gegen Bischof Ulrich rücksichtlich der ihm auf Lebenszeit übertragenen Pflege der Burg Grempelstein.

Passau. 1473. 30 März.

ICH Hainrich Hewraus, Bekenn fur mich vnd all mein erben, Als der Hochwirdig Furſt vnd herr, her Vlrich Biſchoue zu Paſſaw mein gnediger herr, mit willen vnd wiſſen ſeins Erwirdigen Capitels, mir ſeiner gnaden Slos zum Gremplſtain mit ſeiner zugehörung, mein lebtag in pflegweis empholhen vnd verlaſſen hat, Allſo daz Ich das mein lebttag vnuerkert Innhaben vnd verweſen, vnd ſeinen gnaden mit zwain geraiſigen Pferden dauon dienen vnd gewartten ſol vnd wil, zu allen ſeiner gnaden notdurfften warzu mich ſein gnad brauchen wirdet, Auch ſeinen gnaden dieweil dieſelb in leben iſt, mit dem gemelten Sloſs gehorſam vnd gewärttig ſein, vnd niemant anders, wann aber ſein gnad da got lang vor ſey mit tod vergangen iſt, dann ſeiner gnaden Erwirdigen Capitl oder wer durch daſſelb aintrechticlich oder den mereren tail zu Biſchoue erwellt wirdet, damit gehorſam ſein, vnd gewartten, Ich ſol auch weder daraus noch darein, kainerlay krieg angriff noch aufhalltung weder durch mich ſelbs noch annder yemandts nicht thun noch geſtatten an ſeiner gnaden vnd derſelben nachkomen wiſſen vnd willen, Ich ſol auch ſeiner gnaden Armlewt zu dem Sloſs gehörund gutlich hallten, Vnd wo In des not geſchiecht, trewlich beigeſteen vnd beſchirmen, nach meinem peſten vermögen, Als Ich das ſeinen gnaden mit aufgerecktem Ayd gelobt vnd geſworen hab, danetgegen ſol vnd wil mir ſein gnad geben vnd volgen laſſen, die

gewöndlich Burckhut wie von allter herkomen, Vnd vormalen ſeiner gnaden Pflegeren dahin geben iſt worden, trewlich vnd vngeuerlich, dar zu ſol vnd wil mir ſein gnad von ſunderen gnaden vnd vmb meiner dinſt willen, ſo Ich ſeiner gnaden kunſticlich thun ſol vnd mag, alle Jar ainen dreyling Weins oder dafür funfzehen pfunt pfenning gemainer landſwerung welches ſeinen gnaden fügen wil, darjnn ſein gnad, vnd derſelben nachkomen die Wal haben ſüllen järlich raichen vnd geben, mein lebttag aus ſainer gnaden keller, oder ſeiner gnaden Biſchoflichen kamer, hie zu Paſſaw Mir wil auch ſein gnad, So ich in derſelben dinſt bin, ſuter vnd mal geben, Vnd fur redlichen ſchaden ſteen, als anderem ſeiner gnaden hofgeſinde, Vnd ob wir miteinander von ſollds oder ſchadens wegen, oder das Ich mit den ſeiner gnaden, oder anders yemandt in Irrung käme Wie ſich das begab, darumb ſol Ich vor ſeinen gnaden, vnd derſelben Räten recht nemen vnd geben on Widerred vnd verrer waigrung, vngeuerlich, Vnd wann Ich benanter Hainrich Hewraus mit tod vergangen vnd nicht mer in leben bin, Alſdann iſt ſeiner gnaden die bemelt Pfleg vnd Slos, frey vnd ledig, ſein gnad vnd derſelben nachkomen mügen dann das verlaſſen vnd beuelhen, nach Irem geuallen vnd notdurfft wie Sy verlufft, an meiner erben frundt vnd nachkomen, Irrung vnd Hindernüſs, des zu Vrkund gib Ich obgenanter Hainrich Hewraws dem obgemelten meinem gnedigen Herren von Paſſaw vnd ſeinen nachkomen den brief beſiglten mit meinem aigen anhangunden Inſigl, Vnd zu merer ſicherhait hab Ich mit vleiſs gebeten, die Edlen, meinen lieben Bruder, Conradten Hewraws, Vnd meinen lieben Swager Conradten Tobler die zeit Mauttner zu Paſſaw, daz Sy Ire Inſigl zu gezeugnuſs der ſach, auch hieran gehangen haben, Doch In Iren Inſigln vnd erben anſchaden, darunder Ich mich vnd all mein erben verpindt, Innhallt des brieffs ſtät zehallten, der geben iſt zu Paſſaw an Eritag nach dem Suntag letare in der vaſten, Nach Criſti gebürde, Viertzehenhundert vnd in dem drewvndſibentzigiſten Jaren.

CCXXXVI.

Der passauische Dompropst Seyfried von Nothaft stiftet mittelst Ueberweisung der im Traunfeld erkauften Renten im Dome „drei ewige Historien" und fünf Jahrtäge.

1473. 31 März.

In dem Namen der Heiligen vnd vngeteilten Driualtikait feligklich Amen. Wir Seifrid Nothafft von gottes genaden Tumbrobſt Zw Paſſaw Bekennen für vnns Vnd all vnnſer Erben Vnd tun Kund offenlich mit dem briefe gegenburtigen vnd kunftigen Daz wir mit gueter vorbetrachtung gar bedechtlich in guetem willen Zw vordreſt durch die lieb Chriſti Ihefu ſeiner Mueter Marie der Iungkhfrawen vnd alles himliſchen heres angeſehen das zuergenklich leben diſer werlt. Sonder auf dy Fürſorg des kunftigen todes Vnnſerer vnd aller vnnsrer vorfordern vnd nachkomen Seelen ſelikait willen, mit rechtem wiſſen vnd vernunfft vnnſerer ſynne, Zw ſölher Zeit da wir das wol macht vnd krafft hetten zuſchickhen drey ewig hyſtorien vnd fünff Jerteg vnd gedechtnuſſe geſtifftet. Als wir wellen das die nw füran ewigklich an allen abganglh In maſſen hienach zuuernemen gehallten werden darZw wir dann vmb ſolh Hiſtorien vnd Jertag zubegeen die hernachgeſchriben gullt vnd Stuckh der da iſt Sechtzehen pfund ewigs gellts durch vnns von dem Wirdigen herrn Laurencien an der Zeit Abbt Zw Gottweig vnd ſeinem Conuent daſelbs aus Irem Ambt im Lannd Oſterreich ob der Enns auf dem Traunfeld mit gutern holden vnd annderm darein gehorend gelegen vmb vnnser aigenhafft gut an vnns gekauffet, als der Kaufbrief vnns darumb von dem yetzbemelten Abbt vnd Conuent verfertiget vnd mitſambt ainem beſtetbrief durch den Hochwirdigen Fürſten vnnserm gnedigen herrn Biſchoue Vlrichen an der Zeit Biſchouen Zw Paſſaw vber ſolhen kauf aufganngen gegeben klerlich Innhallte den

Erwirdigen In got Dem Tumbrobſt dem Techant vnd Capitel ze Paſſaw vnnſern lieben Herren vnd Korbruedern Vnd allen Iren nachkomen Nw fürann Ewigklich geaigent gegeben vnd verſchriben haben, Wie auch hernach begriffen iſt Alſo daz Sy vnd Ir nachkomen zw künftigen Zeiten darumb dem Almechtigen got vnnſerm Herren Ieſu criſto zu lob vnd Ere, vnns vnnſeru Vorfordern vnd nachkomen auch allen gelaubigen Seelen zw Hillf vnd troſte, Von erſt drey Hyſtorien die erſt an Erfindung des heiligen Krewtzes, die Annder die mon in dewtſch vnnſers Herren Jeſu criſti Erklerung auf dem Perg Thabor oder Zw latein nennet Transfigurationem domini albeg auf vnd an dem nagſten tag nach Bartholomei des Heyligen Zwelfpoten. Vnd die dritt an Erhohung des Heyligen Krewtzstag In dem Tumb ſand Steffan hie Zw Paſſaw loblich vnd hochtzeitlich auf dem Chor mit Veſpern Meſſen tag Zeiten geleuten liechten vnd allen anndern guten gewonheiten vnd Zierden, darumb Sy dann oder Ir Kellner oder anWallt, Wer der ye Zezeiten iſt, oder wirdet, Irem oblaier auch ye zezeiten Raichen vnd antworten ſullen von den vorbeſtimbten Sechzehen pfunden gellts. Zw yeder der bemelten Hyſtorien drew pfund pfenning Jerlich vmbzetailen vnd zegeben, dem Tumbrobſt Techant Tumherrn Vicarien Caplenen Meſnern vnd anndern als dann des benanten Tumbs in ſolhen loblichen Hyſtorien gewonhait iſt vngeuerlich Item aber ſollen Sy vnns Jerlich ainen Ewigen Jartag hallten vnd begeen in Sannd Andre Capelln Im Krewtzgankh, gnandt der Herren Capellen Vnd denſelben So wir noch In leben ſein In den Erſten achttagen des Advents So aber wir nw mit tode da gott lanng vor ſey vergangen ſein, dann an dem tag vnnſers abgangckhs Achtag Vor oder hinach vngeuerlich. Vor an dem Abend mit ainer Vigili vnd des morgens mit ainem Seelambt alles durch den Kor als gwondlich iſt geſungen. Vnd dabei aber mit ainem Seelambt auf Sand Valentin Altar durch den Guſſter des Tumbs geſungen Vnd virvndzwaintzigkh geſprochen Seelmeſſen die auf den hernach geſchriben Alteren Im Tumb geleſen vnd in yeder derſelben mess vnnſer gedechtnuss ſol gehallten werden, Von Erſt Sand Steffans vnd auf den Anndern

Zwain Im Kor Sand Johannſen Ewſtachien, Doretheen, Gotsleichnambs Bartholomees Margareten Laurencien Mauricien Georien, der Heyligen drey Kunig Marie Magdalenen Jobſten Petern Allteren. Item Im Krewtzganckh In Sand Sixten Cappellen auf ainem In der Herren Capellen auf ainem Altar In dem Korlein derſelben Capellen auf ainem In Sand Annen Capellen In der Bruderſchafft auf ainem, Zu allen Heyligen auf Zwayen Alteren In Sand Jeronimus Cappellen auf ainem Altar. Darumb dann aber der obgemelt Kellner oder anwald dem Oblayer Raichen vnd antwurten ſol Vier pfund pfening der Verbeſtimbten güllt Jerlich vmbzetailen vnd zegeben dem Tumbrobſt Dechant Tumherrn Vicarien vnd annderen als gewondlich iſt Vnd ſunderlich dem Guſſter oder ſeinem nachguſſter von dem geſungen Requiem vnd dabey yedem Capplan der alſo meſs Sprichte Zwelef pfening. Item mer ſullen ſi vnns begeen laſſen Jerlich in der bemelten Herren Cappellen bey vnnſerer Begrebnuss Zw den vir Quottembern Zeiten Im Jar alle quottember ainen Jartag des Freytags abent mit ainer geſungen Vigily vnd ainem geſprochen placebo daſelbs auf vnd bey vnnſerem grabe, Vnd des morgens mit ainer geſungen Seelmess auf Sand Affra Altar Vnd ainer geſprochen mess von vnnſer Frawen mit ainer yngelegten Colecten vmb vnnſerer Seel Hail Vmb ſolh begeung der yetz beſtimbten vir Jerteg Sol aber von dem obbemelten Kellner ainem Guſter bey dem Tumb der dann Ye Zw Zeiten iſt oder wirdet Jerlich geraicht vnd gegeben werden, zway pfund pfening, alles geber münss landſwerung darumb derſelb Guſſter mit den Zweleff Schilligen die Vir Quottember Jerteg Wie gemellt iſt Jerlich ſol hallden vnd aufrichten Vnd di vir Schilligen Pfening ſol der Guſſter ainem Yeden Capplan der vorbemelten Capellen der auch Ye Zezeiten iſt vnd wirdet, Jerlich geben vnd Raichen Zw yeder Quottember dreyſſigkh pfening, Vmb das derſelb Capplan alltzeit zw der begeung der beſtimbten Ierteg die Capellen auffſperren vnd dem Guſſter alſo darInn die benanten Jarteg vergonnen ſol zuuolbringen, alles getrewlich vnd vngeuerlich. Die obgeſchriben Hyſtorien vnd Jerteg all ſullen alſo yedes zw ſeiner beſtimbten

Zeit alle Jar Jerlich vnd ewigklich mit gesang peten liechten gelewtten vnd annderen loblichen gewonheiten, So dann bey dem Tumb Passaw solher vnd annderer Hystorien vnd Jerteg zubegeen gewonheit Vnd auch vorbestimbt ist, Vngeverlich gehallten vnd volbracht werden. Darauf wir offtgenanter Seyfrid Tumbrobst die vorbenanten Sechtzehen Pfundt gelts Jerlicher vnd ewiger güllt, Auch darInn alles So vber vnnser vorgemellte stifft zuvolreckhen aufzegeben ist, vberbeleibet alles zw pessrung vnd furdrung derselben vnserer Stifft den obgemelten vnsern Herren vnd Korbrüdern Vnd allen Iren Nachkomen mitsambt allen brieuen gerechtikaiten vnd Zuegehorungen nichts aufgenomen. Nw füran zw ewigen Zeiten geaigent vbergegeben vnd eingeantwurt haben. Aigen vbergeben verschreiben vnd einantwurtten In auch die obbemelten Sechtzehen pfundt geltes aufs vnnserer nutz vnd gwer In die Irn, Vnd Verzeihen vns darüber der vilbenanten Sechtzehen Pfundt gelts Ewiger vnd Jerlicher güllt aller Zwgehörung wissentlich in Krafft des Briefs In solher mass das wir obgenanter Seyfrid Tumbrobst dhain vnnserer Erben Frundt Nachkomen noch annderer yemandt von vnnsern wegen yetz oder hinfür ewigklich darnach noch darauf dhain zuuersicht Recht ansprach noch vordrung nymermer haben noch nicht gewinnen sullen noch enmugen Weder mit geistlichen noch weltlichem Rechten noch sunst in dhain weyse ongeuer, Es mugen auch die vorbemelten vnnser Herren Vnd Korbrueder Vnd all Ir Nachkomen mit der offtgemelten güllt allerzuegehorung Nw füran allen Iren vnd des Capitels nutz vnd frumen wol hanndeln vnd schickhen selbs ynnhaben hinlassen nützen niessen versetzen verkauffen vnd geben wem oder wie Si wellen Vnd damit hanndeln vnd tun als mit annderem Ires Capitels aigenhaffter hab vnd gullten, on vnnser vnd menigklichs von vnnseren wegen Irrung vnd einsprechen Doch vnns vnnseren Vorfordern vnd nachkomen an der obbemelten vnnserer Stifft aller vnentgollten vnd on allen abgangkh vnd verziehen trewlich ongeuär. Wir sullen vnd wellen auch der obgemelten güllt Sechtzehen pfund ewigs aller Zugehorung Ir rechter gwer Schermer versprecher vnd furstand sein für all rechtlich ansprach

mit dem rechten Als ſolher Stifft gullt vbergebens vnd lanndes darInn ſy ligt recht iſt getrewlich vnd vngeuerlich Auch ob hinfür geſchehe wenn vnd wie ſich das fugt ainſten oder mer das die obgenanten vnnſer herren vnd Korbruder oder on Irer Stat Ir Kellner Anwald oder Ambtman ſolh geellt vnd güllt obenberurt von dem bemelten Abbt vnd Conuent zw Gottweig Vnd Iren Nachkomen nicht gehaben mochten. So dann ſullen Si auch nicht pflichtig ſein die obgeſchriben Hyſtorien vnd Jarteg zehallten begeen vnd volbringen So lanng vnntzt Sy ſolher gullt vnd gellts wider hanthafft werden getrewlich vnd vngeuerlich Als auch das alles der brieff vnns von In darumb geben aigentlich Innhalldet vnd aufweiſt. Auf das alles begeren vnd Bitten wir ainen yeden Tumbrobſt vnnſern nachkomen Techant vnd Capitel vnnſer lieb herrn vnd Korbruder vnd all Ir nachkomen das Sy In die gegenburtig vnnſer Stifft maynung vnd verſchreibung nach ynnhalt des gegenburtigen vnnſers briefs an abgang getreulich beuolhen ſein wellen laſſen Als wir des hynntz In ganntzes vertrauen haben. Vnd als Sy auch das am Jüngſten tage vor dem almechtigen got verantworten vnd von Im darumb den Ewigen lon empfahen wellen. Das alles wir auch alſo legen vnd ſetzen in Ir vnd aller Irer nachkomen trew und gewiſſen Wann wir nicht groſſer peen Setzen noch ſchreiben künnen noch wellen Vnd daz das alles alſo nw füran ewigklich ganntz ſtet vnzebrochen beleib vnd an allen abgangk gehallten vnd vollendte werde. Geben wir obgenanter Seyfrid Nothafft Tumbrobſt Zw ainen ewigen ſteten vrkund der warhait den brieue beſigelten mit vnnſerm aigen anhangunden Inſigel Vnd zu mererer ſicherheit vnd gezeugkhnüſſe der ſachen haben wir gebeten den Edeln geſtrenngen Herrn Sebaſtian von der Albem an der Zeit des obbemelten vnnſers genedigen Herrn von Paſſaw Marſchalh das Er ſein Inſigel auch daran gehanngen hate, doch Im ſeinen Erben vnd Inſigel on ſchaden darvnder wir vnns verpinden alles ſo an dem brief begriffen iſt wär vnd ſteet zehallten der geben iſt am nagſten mitichen nach vnnſer Frauen tag der verkündung Nach Chriſti vnnſers Herrn geburde Virzehenhundert vnd in dem drewvndſibentzigiſten Jaren.

CCXXXVII.

Uebereinkunft zwischen dem Kaiser Friedrich III und Bischof Ulrich wegen achtzehntausend Gulden Kanzleigeldes, welches Letzterer dem Kaiser schuldet.

Ulm. 1473. 22 Juny.

Vermerkht, daz Vnser allergenedigister Herr der Romisch Kaiser, vnd Maister Paul Bann. anstat Vnd als Gewalttrager Hern Vlreichs Bischouen zu Passaw. auf den verschriben gewalt. so er. von demselben von Passaw hat, Vmb das kannczleygelt, so der benant von Passaw. seiner kaiserlichen gnaden, auf den bestannd. so er von seinen kaiserlichen gnaden. darumb gehabt hat, noch schuldig ist, miteinander veraint, vnd vertragen seinn als hernach volget, Vonerst so hat sein kaiserlich gnad. demselben von Passaw, alles kannczleygelt, was er des seiner kaiserlichen gnaden. auf denselben bestannd, noch schuldig ist, an achtzehentawsent Reinisch guldein lassen. daran der benant von Passaw. durch Maister Paulus Bann. seinen kaiserlichen gnaden. zu Vlm. drewtawsent Reinisch guldein, von desselben von Passaw wegen. Zu seiner kaiserlichen gnaden hannden aufgericht, darumb In dann sein kaiserlich gnad quittiert hat, Vnd vmb die anndern funfzehentawsent Reinisch guldein, sol derselb von Passaw seinen kaiserlichen gnaden ainen geltbrief geben. vnd sich verschreiben, daz er die seinen kaiserlichen gnaden. ynner Sechs Jarn nagstnacheinander komenden. von dem Heiligen Goczleichnamstag. nagstuergangen. zuraitten. zalen welle. Also daz er seinen kaiserlichen gnaden auf den schieristkunftigen Goczleichnamstag. dritthalb tawsent Reinisch guldein. Vnd darnach die anndern fünf Jar. auch yedes derselben Jar. dritthalbtawsent Reinisch guldein. aufrichten vnd geben sol. alslanng Vncz sein kaiserlich gnad. derselben funfzehen tawsent guldein gannez entricht, vnd bezalt ist. Wie Im dann sein kaiserlich gnad. derselben Verschreibung ain Notl. zuschikhen wirdet. Daentgegen sol sein

kaiſerlich gnad demſelben von Paſſaw. auch ainen brief geben. darinn ſein kaiſerlich gnad kekennt, daz er dem von Paſſaw das Kannczleygelt alles an achczehentawſent Reiniſch guldein laſſen, vnd daran drewtawſent Reiniſch guldein emphaningen hab. vnd die zalung der funfzehentawſent Reiniſch guldein, ynner Sechs Jarn. als oben begriffen iſt, von Im aufnemen welle. Vnd ob er ſich ſeiner kaiſerlichen gnaden ſachen fleiſſen, vnd dienen, daran ſein kaiſerlich gnad. geuallen haben wurde. daz Im ſein kaiſerlich gnad. an denſelben funfzehentawſent guldein, ain redlich vnd genedigs nachlaſſen tun welle. Vnd daz In auch ſein kaiſerlich gnad. des bemelten kanntzleygelt. alles. vncz an dieſelben funfzehen tauſent Reiniſch guldein. gancz quitt ledig vnd los ſag. Vnd die ladung damit ſein kaiſerlich gnad den benannten von Paſſaw. vmb daſſelb kanntzleygelt. vor ſeiner kaiſerlichen gnaden Kamergericht furgenomen hat, gancz ab. vnd kraftlos ſein ſol. Vnd daz ſolh vertrag vnd verainigung, mit vnser kaiſer Fridreichs,. willen vnd wiſſen beſchehen iſt. Haben wir Vnser Inſigl, an die Zedl gedrukht, der Wir aine. in gleicher lautt. vnder deſſelben Maiſter Paulen Petſchadt vnd darczu den obbemelten gewalt haben. Beſchehen zu Vlm. an Eritag von ſand Johanns tag zu Sunewennden. Anno domini etc. Septuageſimotercio.

CCXXXVIII.

Herzog Ludwig von Bayern-Landshut befreit die Geistlichkeit von dem Beitrage zu der von der Landschaft ihm bewilligten Heirathsteuer.

Landshut. 1475. 24 April.

Wir Ludwig, Von gottes genaden Phaltzgrauc bey Rein Hertzoge in Nidern vnd Obern Bairn etc. Bekennen mit dyſem briue gen Allermenigklich, Alls vns, vnnser Gemaine lanndtſchafft ein heyratſtewr zugeſagt, Allſo ſein wir der Freyhait So die Geiſtlicheyt hat, berichtet worden vnd haben beuolhen von

den gullten vnd Zinnſsen So Inen an mittel von Irn Gotzgaben Zwſteend ſölich Stewr nit zunemen, auf das Sy an Irer freyhait nit verletzt werden des zw Vrkund, haben wir vnnser Innſigel an den briue thun henngen, der Geben iſt zw landſhut an Montag Georj. Nach Kriſti vnnſers lieben herrn geburde, Virtzehenhundert vnd Im Funfundsybentzigiſten Jaren.

In chronologischer Hinsicht ist hier zu bemerken, daſs das von Steinbeck im chronologischen Handkalender (Jena 1813) dem Jahre 1475 als entsprechend angegebene Calendarium falsch ist. Obiges Datum wurde reducirt nach Pilgrams Calendarium chronologicum. (Viennae 1781.)

CCXXXIX.

Sixtus papa IV excommunicat omnes haereticos, transgressores constitutionum ecclesiae et invasores possessionum sanctae sedis.

Romae. 1477. 19 Martii.

SIXTVS epiſcopus Seruus Seruorum dei Ad perpetuam Rei memoriam. Excommunicamus et anathematizamus ex parte dei omnipotentis patris et ſily et ſpiritus ſancti auctoritate quoque beatorum Apoſtolorum Petri et Pauli ac noſtra omnes Hereticos, Gazaros, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Arnaldiſtas, Speroniſtas, Paſſagerios, Wlickleffiſtas ſeu Huſſitas, Fraticellos de Opinione nuncupatos, et quoſlibet alios Hereticos quocumque nomine cenſeantur, ac omnes ſautores, receptatores et defenſores eorumdem. Item excommunicamus et anathematizamus omnesPiratas, Curſarios et Latrunculos maritimos ac omnes ſautores, receptatores et defenſores ipſorum. Item excommunicamus et anathematizamus omnes qui in Terris ſuis noua pedagia imponunt uel prohibita exigunt. Item excommunicamus et anathematizamus omnes falſarios bullarum ſeu litterarum apoſtolicarum et ſupplicationum gratiam uel iuſticiam concernentium per ſummum Pontificem uel Vicecancellarium ſeu gerentes uices eorum aut offi-

cium Vicecancellarij ſancte Romane eccleſie de mandato eiuſdem ſummi Pontificis ſignatarum aut ſub nomine ſummi Pontificis ſeu Vicecancellarij aut gerentis officium predictorum ſignantes ſupplicationes eaſdem. Item excommunicamus et anathematizamus omnes alios, qui equos, arma, ferrum, lignamina, et alia prohibita deferunt Saracenis et Turchis et alijs Chriſti nominis inimicis, quibus chriſtianos impugnant. Item excommunicamus et anathematizamus impedientes ſeu inuadentes uictualia ſiue alia ad uſum Romane Curie neceſſaria adducentes, uel ne ad Curiam ipſam adducantur uel deferantur, impediunt ſeu perturbant, et qui talia faciunt, uel defendunt, cuiuſcunque fuerint ordinis, preeminentie, conditionis et ſtatus, etiam ſi Pontificali Regali Reginali aut alia quauis eccleſiaſtica uel mundana prefulgeant dignitate. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui ad ſedem apoſtolicam uenientes et recedentes ab eadem, nec non omnes illos, qui iuriſdictionem uel ordinariam delegatam aliquam non habentes in eadem Curia morantes temeritate propria capiunt ſpoliant, et detinere aut ex propoſito deliberato uerberare mutilare uel interficere preſumunt, et qui talia fieri faciunt ſeu mandant. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui per ſe uel alium ſeu alios quaſcunque perſonas eccleſiaſticas uel ſeculares ad Romanam Curiam ſuper earum cauſis et negocijs recurrentes, illaque in eadem Curia proſequentes aut procurantes negociorum geſtores, Aduocatos uel procuratores ipſorum uel etiam Auditores ſeu Judices ſuper dictis cauſis ſeu negocijs deputatos occaſione cauſarum uel negociorum huiuſmodi uerberant mutilant uel occidunt, aut bonis ſpoliant cuiuſcunque preeminentie dignitatis ordinis conditionis aut ſtatus fuerint, etiam ſi Pontificali Regali Reginali uel quauis alia prefulgeant dignitate. Item excommunicamus et anathematizamus omnes mutilantes uulnerantes et interficientes ſeu capientes et detinentes ſeu depredantes Romipetas et peregrinos ad Vrbem cauſa deuotionis et peregrinationis accedentes, et in ea morantes et recedentes ab ipſa, et in hijs dantes auxilium conſilium uel fauorem. Item excommunicamus et anathematizamus omnes alios, qui per ſe uel alium ſeu alios directe uel indirecte ſub

quocumque titulo uel colore occupant detinent uel hoſtiliter diſcurrunt ſeu inuadunt aut occupare detinere uel diſcurrere hoſtiliter preſumunt in totum ſeu in partem Almam Vrbem, Regna Sicilie Trinacrie, Inſulas Sardinie Corſice, Terram citra Farum, Patrimonium beati Petri in Tuſcia, Ducatum Spoletanum Comitatum Venaiſſini, Sabinenſem, Marchieanconitanam, Maſſetrebarie, Romandiole, Campanie atque Maritime Prouincias, ac Terras ſpecialis commiſſionis et Arnulforum Ciuitates quoque noſtras Bononienſem, Ferrarienſem, Beneuentanam, Peruſinam, Auinionenſem, Ciuitatiſcaſtelli, Tudertinam et alias Ciuitates Terras et loca uel iura ad ipſam eccleſiam ſpectantia et pertinentia et adherentes ac fautores et defenſores eorum ſeu in hijs dantes eiſdem auxilium conſilium uel fauorem: Non obſtantibus quibuſcunque priuilegijs et indulgentijs ac litteris apoſtolicis generalibus uel ſpecialibus, eis uel eorum alicui uel aliquibus, cuiuſcunque ordinis ſtatus conditionis dignitatis et preeminentie fuerint, etiam ſi ut premittitur Pontificali, Regali, Reginali ſeu quauis alia eccleſiaſtica uelmundana prefulgeant dignitate a predicta ſede ſub quauis forma uel tenore conceſſis, quod excommunicari aut anathematizari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam et expreſſam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiuſmodi, ac ordinibus, locis, nominibus proprijs, cognominibus, ac dignitatibus eorum mentionem, necnon conſuetudinibus et obſeruantijs ſcriptis et non ſcriptis et alijs contrarijs quibuscunque, per que contra huiuſmodi noſtros proceſſus ac ſententias, quo minus includantur in eis, ſe iuuare ualeant, aut tueri, et que quoad hoc prorſus tollimus et omnino reuocamus. A quibus quidem sententijs nullus per alium quam Romanum Pontificem, niſi duntaxat in mortis articulo conſtitutus abſolui poſſit, nec etiam tunc, nisi de ſtando ſancte matris eccleſie mandatis, ſatiſfactione uel ſufficienti cautione preſtitis Illos autem cuiuſcunque fuerint preeminentie dignitatis ordinis conditionis aut ſtatus, etiam Pontificali uel alia qualibet eccleſiaſtica dignitate preditos, qui contra tenorem preſentium, talibus uel aliorum alicui uel aliquibus abſolutionis beneficium impendere de facto preſumpſerint, excommunicationis et ana-

thematizationis ſententia innodamus, eiſque predicationis, lectionis, adminiſtrationis sacramentorum, et audiendi confeſſiones officia interdicimus: Predicentes aperte tranſgreſſoribus et contemptoribus ſupradictis nos grauius contra eos ſpiritualiter et temporaliter, prout expedire cognouerimus, proceſſuros. Vt autem huiuſmodi noſtri proceſſus ad communem omnium notitiam deducantur, cartas ſiue membranas proceſſus continentes coſdem in ualuis Baſilicarum Principis Apoſtolorum, et ſancti Johannis Lateranenſis de Vrbe affigi ſeu appendi faciemus, que proceſſus ipſos ſuo quaſi ſonoro preconio et patulo indicio publicabant ut hij, quos proceſſus huiuſmodi contingunt, quod ad ipſos non peruenerint, aut ipſos ignorauerint, nullam poſſint excuſationem pretendere uel ignorantiam allegare, cum non ſit uereſimile quoad ipſos remanere incognitum quod tam patenter omnibus publicatur. Verum ut preſentes littere ac omnia et ſingula in eis contenta eo fiant notiora quo in pleriſque Ciuitatibus et locis fuerint pateſacta, Venerabilibus fratribus noſtris Patriarchis Primatibus Archiepiſcopis Epiſcopis ac locorum Ordinarijs ubilibet conſtitutis per hec ſcripta committimus et in uirtute ſancte obedientie diſtricte precipiendo mandamus, quatinus per ſe uel alium uel alios preſentes litteras, poſtquam eas receperint, ſeu earum habuerint notitiam, ſaltem ſemel in Anno aut pluries, prout expedire uiderint, in eccleſijs ſuis dum maior in eis multitudo ad diuina conuenerit, ſolemniter publicent, et ad chriſtifidelium mentes deducant nuntient et declarent. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre excommunicationis anathematizationis denuntiationis declarationis reuocationis innodationis interdicti commiſſionis et mandati infringere uel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis dei ac beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Rome apud Sanctumpetrum Anno Incarnationis dominice Milleſimoquadringenteſimoſeptuageſimoſeptimo Quartodecimo Kalend. Aprilis Pontificatus noſtri Anno Septimo.

L. Grifus.
D. Gallettus.

CCXL.

Ulricus episcopus et capitulum pataviense separationi urbis Wiennae a dioecesi praedicta et fundationi episcopatus wiennensis contradicunt.

In castro Obernperg. 1477. 17 Junii.

In nomine domini Amen. Anno a Natiuitate eiuſdem Milleſimo quadringenteſimo Septuageſimo Septimo Indictione decima die vero veneris vigeſima Septima Menſis Junij hora veſperorum vel quaſi Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto patris et domini noſtri domini Sixti diuina prouidentia pape quarti anno Sexto in noſtra Notariorum publicorum et teſtium infraſcriptorum ad hoc ſpecialiter vocatorum et Rogatorum preſentia perſonaliter conſtituti Reuerendiſſimus in Chriſto pater et dominus d. Vdalricus dei et apoſtolice Sedis gratia Epiſcopus ac venerabiles et egregij patres domini Wilhelmus de Ahaim prepoſitus Valentinus pernpeckh decanus Balthaſar de Starhenberg Paulus wann ſacre Theologie et Georgius Hohenfelder decretorum doctores Canonici principales principaliter pro ſe ipſis nec non ceterorum dominorum Canonicorum totiusque Capituli Eccleſie patauienſis nomine procuratorio de cuiuſquidem procurationis mandato nobis Notarijs infraſcriptis legittime conſtat animo et intentione prouocandi et appellandi quandam papiri Cedulam notam appellationis et prouocationis in ſe continentem infraſcripti tenoris quam antedictus dominus Valentinus decanus in ſuis tenebat manibus ſeque ad legendum eandem publice obtulit interpoſuerunt appellarunt prouocarunt apoſtolosque petierunt proteſtati ſunt et alia fecerunt prout in eadem appellationis cedula plenius continetur Cuius tenor de verbo ad verbum ſequitur eſt talis. Nos Vdalricus dei gratia Epiſcopus Wilhelmus de Ahaim prepoſitus Valentinus Pernpeckh decanus, Walthaſar de Starhenberg Georgius hohenfelder Canonici tam pro ſe quam

totius Capituli Ecclesie patauiensis nominibus ad hoc sufficienti mandato suffulti animo et intentione appellandi prouocandi apostolos petendi nullitatem deducendi officium Sanctissimi domini nostri pape implorandi et alia faciendi que in presenti Cedula continentur Coram vobis Notàrijs et testibus hic presentibus dicimus et proponimus, Licet Episcopatus patauiensis cum Ecclesia Cathedrali ac Capitulo eiusdem laudabiliter fundatus erectus et confinibus limitibus ac terminis ab alijs Episcopatibus discretus ac diuisus diuersisque priuilegijs cum Jurisdictione spirituali et temporali Curaque animarum et alijs ad tam Notabilem Episcopatum spectantibus decoratus sicuti priuilegia et Indulta a sede apostolica et diuis Romanorum Imperatoribus Regibus et alijs principibus desuper emanata apertius demonstrant. Quodque oppidum wiennense semper eidem Episcopatui in spiritualibus tum super hijs que Jurisdictionis tum etiam super hijs que ordinis sunt, subiectum ac infra Limites et terminos supradictos comprehensum fuerat et hodie sit. Nos denique ac predecessores nostri pro tempore existentes officialem qui ordinariam Jurisdictionem nostro et earum nomine in spiritualibus exercuerit ibidem residentem habuimus et habuerunt et hodie habeamus ac in possessione vel quasi omnium et singulorum supradictorum multo longius, quam a tempore, de cuius inicio memoria hominum habetur, in vim supradicti Justissimi et Canonici Tituli pacifice possedimus et possederint. Nichilominus tamen illis omnibus non obstantibus accepimus quod apud sanctissimum dominum nostrum papam vel facultas dimembrandi et diuidendi Eandem Ecclesiam patauiensem et erigendi nouum Episcopatum in dicto opido wiennensi nostre diocesis obtenta sit nobis ad hoc non vocatis absentibus inauditis et indefensis in nostrum et Ecclesie nostre potius non modicum sed maximum Prejudicium damnum et iacturam etiam nulla subsistente legittima et Racionabili huiusmodi dimembrationis et diuisionis seu scissure causa. Cum autem Jure apertissimo testante huiusmodi dimembrationes censeantur et sint quedam alienacionis bonorum seu Jurium ipsius Ecclesie nostre species, attento quod hoc modo multa que fuerunt ac sunt Jurisdictionis et ordinis dicte Ec-

cleſie noſtre nobis Epiſcopo tamquam Rectori et adminiſtratori eiuſdem et ſucceſſoribus noſtris Epiſcopis ſeu adminiſtratoribus si dicta dimembratio effectum ſortiretur im perpetuum aufferentur et in dominio noſtro minime remanerent Ideo nos debebamus primo et ante omnia ad hanc dimembrationis facultatem eo tempore quo concedebatur ſi ſaltem conceſſa eſt legittime vocari et cauſe ſique ſuberant quod tunc minime profitemur nobis aut procuratoribus noſtris quos miſſiſſimus exponi et reſponſiones ſeu exceptiones noſtre ſiquas feciſſemus audiri vt negotium iſtud amplius cum cauſe cognitione potuiſſet decidi et terminari, Que cum facta non fuere Ideo ſiqua facultas ſuper dimembratione huiusmodi impetrata fuiſſet illa cum omnibus et ſingulis inde ſecutis firmitate careret nec robore aliquo ſubſiſteret Quodymo papa in hoc circumuentus fuiſſe exiſtimaretur, nam Jure diſponente Sanctitas ſua non preſumitur in tam grandi et maxima re et preiudicio, alicui velle in Jure ſuo preiudicare maxime eo abſente non vocato non audito et indefenſo Attento quod reſcripta ſua extra Judicialia regulariter ſint intelligenda et interpretenda abſque tertii magno preiudicio, Preterea de Peſt nondum tunc decem diebus a tempore noticie ſubſcriptorum elapſis intelleximus Qualiter ſanctiſſimus dominus noſter papa modernus ſupradictis omnibus non obſtantibus quandam aſſertam Bullam apoſtolicam emiſerat in qua domino Leoni Spawrer quem Electum Eccleſie wiennenſis in eadem appellat propter eius aduerſam valitudinem et inſaniam vt aſſeritur Reuerendiſſimum in Chriſto patrem d. Johanem Archiepiſcopum Strigonienſem dicte Eccleſie Wiennenſis Coadiutorem ad ſue Sanctitatis et apoſtolice Sedis beneplacitum dederit fecerit ordinauerit conſtituerit et deputauerit ac certis alijs mandauerit vt ſibi tamquam Coadjutori dicte aſſerte Wiennenſis Eccleſie in hijs que ad Coadiutorie officium ſpectarent, parerent et intenderent prout Bulle et littere apoſtolice deſuper emanate particularius teſtantur, de quo admirari non ſufficimus quid eos ſaltem qui huiusmodi cauſas apud ſanctiſſimum dominum noſtrum ſollicitarunt conmoviſſet vt ſuggeſtionibus prauis ac perſuaſionibus non fundatis ſuam Sanctitatem circumuenirent vt talem

conceſſionem emitteret Nam ſi ipſa Bulla bene perſpicitur et conſideratur ex ea clare colligitur quod fundatur ſuper exiſtentem Epiſcopatus wiennenſis qui adhuc non eſt erectus etiam ſi aliqua facultas ſaltem legittima et in Jure concludens erigendi eundem fuiſſet emiſſa quod preſentibus expreſſe diffitemur Quinijmo Nos Vdalricus Epiſcopus ſupradictus per totam noſtram dioceſim prout ab initio finibus discreta fuerat etiam in Opido Wiennenſi pro Epiſcopo habiti tenti et reputati noſtraque Juriſdictione et auctoritate ordinaria functi ſuimus et hodie fungimur ac nouiſſimis temporibus ſolitis et conſuetis in Opido Wiennenſi dicta noſtra auctoritate publice fecimus homines in Clericos per Suffraganeum noſtrum ordinari exercimusque omnia alia que ad noſtram Ordinariam maioritatem tum juriſdictionis tum etiam alterius adminiſtrationis pertinent Et rurſus Sacrum Criſma cum Oleo nuper in Quadrageſima auctoritate et in Eccleſia noſtra Patauienſi per Suffraganeum noſtrum conſecratum Clerus Wiennenſis ſolito more percepit illisque pro exercicio Cure animarum ſecundum ritum ſancte matris Eccleſie vtitur Vbi etiam clerus et populus Wiennenſis circa feſta paſchalia pro nobis Epiſcopo patauienſi in benedictione Cerei orauit Et denique habemus hodie ibidem officialem cum plena auctoritate Epiſcopali qui Juriſdictionem ſpecialem exercet prout a noſtris predeceſſoribus ſolitum fuit in eodem opido Wiennenſi obſeruari et ideo cum adhuc ſimus in poſſeſſione vel quasi Epiſcopatus noſtri et terminorum ac Jurium ipſius etiam in dicto opido Wiennenſi vt ſupra deducitur Nec alter reperiatur qui nomine dicti Leonis ſeu cujusvis alterius vt Epiſcopi vel Electi Wiennenſis ibidem aliquam Juriſdictionem vel maioritatem exercuerit vel exerceat conſtat quod ibidem Nullus ſit per facultatem prefatam Epiſcopatus Wienenſis erectus Nec dictus Leo ſaltem legittime ad eundem Epiſcopatum qui nondum est erectus neque poſſeſſionem eius adeptus Et proinde ei qui non est Epiſcopus non datur Coadiutor qui ea que ad Epiſcopum ſpectant exerceat Non enim antea ratio querenda eſt quam perſona. Sic reſcriptum non datur ad lites que nondum ſunt et futuro edificio non poteſt ſeruitus conſtitui vt ſtatim ſeruitus fiat quia

non eſt cui ſeruiat, Nec rei que nondum eſt priuilegium concedi debet et per ſubſequens narratio de hijs in aſſerta Bulla coadiutorie facta ſurrepticia et Bulla nulliter de facto emiſſa Et pro confirmatione horum patet Quia inſignia prefate aſſerte Cathedralis Eccleſie Wiennenſis ſeu eiuſdem erectionis hucuſque non ſunt viſa, Quapropter non licet nos Epiſcopum Juriſdictione et majoritate noſtra quam in dicto opido habemus et in quorum quaſi poſſeſſione ibidem vt prefertur ſumus ſic et defacto ſpoliare et priuare et alium in Coadiutorem ſepedicto domino Leoni qui ibidem epiſcopus non eſt in preiudicium noſtrum ordinare et deputare. Cum itaque ex hijs ſentiamus nos multipliciter grauatos timentesque in antea plus poſſe grauari Ideoque primo et ante omnia Supplicamus humilimo et affectuoſiſſimo ſtudio Sanctiſſimo domino noſtro quatenus dictam Coadiutorie Bullam generoſius tollat et dicto domino Strigonienſi ne in vim eiuſdem aliquid faciat vel attemptet inhibeat et Nos qui ſemper fideles inſeruitores et deuoti filij ſue ſanctitatis et ſancte Sedis apoſtolice fuimus multaque ab hereticis et alijs nomine eiuſdem Sedis perpeſſi ſumus et hodie patiamur in Jure noſtro de ſolite benignitatis ſue clementia conſeruet Alioquin a ſupradictis et alijs grauaminibus que ex eis colliguntur ſeu colligi poſſunt in hijs ſcriptis ad Sanctitatem ſuam non bene neque plene vt nobis videtur de rebus ipſis que facti ſunt et in facto conſiſtunt informatam tanquam plenius informandam ac etiam ad eius ſanctam Sedem apoſtolicam in hijs ſcriptis provocamus appellamus apoſtolosque primo Secundo Tercio inſtanter inſtantius inſtantiſſime nobis dari petimus ſiquis ſit qui eoſdem dare velit et poſſit alioquin a vobis Notarijs publicis hic preſentibus literas teſtimoniales tales quales preſentis appellationis ſeu prouocationis natura exigit et requirit Et denique ad ſuperhabundantem cautelam beatitudinis ſue officium imploramus ac etiam reſtitutionem in integrum communiter et diuiſim petimus Nosque eccleſiam noſtram et bona eiuſdem ac noſtra tuitioni protectioni ac preſidio Sanctitatis ſue et Sedis apoſtolice cum omnibus et ſingulis nobis et huic appellationi noſtre adherentibus ſeu adherere volentibus conſimiliter cum bonis et rebus

eorum ſubmittimus Proteſtantes hanc Appellationem prouocationem Supplicationem officium judicium ac in integrum reſtitutionem quodcunque eorum nobis placitum fuerit eorum tamen omnium nullitate ſemper ſalua proſequi intimare ſeu inſinuare ac alia facere velle prout Stilus Jus ſeu conſuetudo expoſcit Reſervantes etiam nobis cauſas pro fundatione huiusmodi appellationis noſtre ſupra allegatas omnes vel aliquas pro beneplacito noſtro in proſecutione deducendi aut etiam non deductas nec in preſentibus allegatas allegandi et proſequi, ſaluo Jure addendi minuendi mutandi et corrigendi ac aliam ſeu alias appellationem ſiue appellationes interponendi prout fuit et eſt moris atque Stili de quibus ſollenniter et expreſſe proteſtamur. Super quibus omnibus et ſingulis supradicti Reuerendiſſimus dominus Epiſcopus prepoſitus decanus et Canonici pro ſe totoque Capitulo Eccleſie Patauienſis ſibi a nobis notarijs publicis infraſcriptis vnum vel plura publicum ſeu publica fieri petierunt Inſtrumentum et Inſtrumenta. Acta ſunt hec in Caſtro Obernperg Patauienſis dioceſis Anno Indictione die menſe hora et pontificatu quibus ſupra Preſentibus ibidem Venerabili et Egregio ac honorabilibus et prouidis viris dominis Johanne Klewtzer in decretis licenciato in Althaim Stephano Purckſtaler Im aigen plebanis Andrea hinttermayr Rectore Capelle omnium ſanctorum in Ambitu Eccleſie patauienſis ſite preſbitris et hartungo pühler ſupradicti Reuerendiſſimi domini Epiſcopi Patauienſis Secretario Layco dicte Patauienſis dioceſis teſtibus ad premiſſa vocatis pariter et requiſitis.

Sequuntur formulae notariorum ac testium Conradi Kern, Erasmi Wuerer, Johannis Schmutzer etc.

CCXLI.

Sixtus papa IV mandat episcopo pataviensi, ut dehortetur advocatos, castellanos, officiales et nobiles praedictae dioecesis, ne bona ecclesiae invadant et diripiant, clericosque opprimant.

Romae. 1477. 1 July.

SIXTVS epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Ad perpetuam rei memoriam. Ad compeſcendos conatus eorum nepharios qui dei timore poſtpoſito manus improbas et repaces in perſonas et bona eccleſiaſtica: extendere non uerentur: tanto magis nos decet oportuno remedio prouidere: quanto peramplius tendunt: in diuine maieſtatis et eccleſiaſtice libertatis offenſam: apoſtolice auctoritatis contemptum et diſpendium ac pernitioſum exemplum plurimorum. Sane ad noſtrum quorumdam fidedignorum relatione ueridica peruenit auditum. quod nonnulli Aduocati Caſtellani Precones et alij Officiales ſeculares Ciuitatis et dioceſis Patauiēnſis pro tempore exiſtentes ſuorum ſtatus ſalutis et honoris immemores ac dei timore poſtpoſito ſub ficto colore cuſtodie: rerum bonorum et pro tempore uacantium beneficiorum eccleſiaſticorum: quam cuſtodiam iuxta abuſum quendam illarum partium: ad ſe ſpectare pretendunt: frequenter Rectores aut Vicarios eccleſiarum ac aliorum eccleſiaſticorum beneficiorum in extremis laborantes de ſuis ſtratis uiolenter eijciunt et ipſis nedum mortuis ſed quandoque adhuc uiuentibus et in agone laborantibus: eorum res et bona temere exportant: quo fit: ut nonnunquam tales in ultimis Laborantes: ne eorum mortis periculum eiſdem Aduocatis Caſtellanis Preconibus et alijs Officialibus innoteſcat: metu exportationis bonorum huiuſmodi uorum, quanto magis poſſe confidunt: receptionem eccleſiaſticorum ſacramentorum differunt: adeo quod ſine illis perſepe

decedunt: Interdum etiam Aduocati et alij predicti: ne eorumdem Rectores ſic decedentium ordinationes de bonis per eos dimiſſis: ſi quas etiam ad pias faciunt cauſas, debito mancipentur effectur pro poſſe impediunt: et ſibi quodam auſu temerario, bona huiusmodi uiolenter uſurpant: ſeu res et bona eccleſiarum ac beneficiorum eccleſiaſticorum bonis: a decedentibus ſacerdotibus relictis admiſcent, et ſimul deportant. Vacantes preterea eccleſias: et illarum domus, ac bona ſub grauiſſimis et inutilibus expenſis, in crapulis et commeſſationibus alijſque ſcandaloſis actibus: cuſtodire contendunt: ac temerarie pretextu cuſtodie domus: uacantium beneficiorum occupant: donec eis expenſe huiuſmodi vnacum alijs muneribus et exennijs perſoluantur, ab eo cui pro tempore de illis fit prouiſio: qui etiam adipiſcende poſſeſſionis cauſa, eaſdem actiones indebitas: magnis quandoque pecuniarum ſummis redimere cogitur: totquoque alia onera frequenter eccleſijs Monaſterijs: et illorum Colonis imponunt ac iuriſdictionem et auctoritatem: quas Clerus in ſuos Colonos de iure uel conſuetudine habere debet: ita ſua temeraria uiolentia et preſumpta ſuperioritate eneruant: ut Prelati et eccleſiarum Rectores ac alij beneficiati: cenſus et redditus conſuetos: ab eiſdem Colonis habere: in eoſque debita poteſtate uti non poſſint: Beneficiorum uero patroni Laici, Colonos, in quos eadem beneficia pro tempore obtinentia, a primeuis eorum fundationibus iuriſdictiones ſuas per Judices eorum proprios exercuerunt, ad nutum eorum ui et de facto ſibi ſubiugando angariant: et ne beneficia ipſa obtinentibus: quicquam preter cenſum porrigant aut porrigi faciant inhibent: ipſoſque ſic beneficiatos ut dictos Colonos non ſoluentes coram ipſis Patronis conueniant: requirunt, ſeque in cogendis illis ſuperiores fore allegant, et tam patroni Laici ac Aduocati et alij ſupradicti: quam etiam Nobiles et Potentes illarum partium cogunt frequenter directe et indirecte beneficia eccleſiaſtica curata et non curata: in eorum dominijs obtinentes: ut ipſis uoluntate eorum decimas prediales locent: alioquin per ſe ui deportant, et quas tenentur ſoluere recuſant, ac teneri eas negant: necnon alias quominus pacifice percipi ualeant: uarijs

exquiſitis modis impediunt aut prohibent ipſos beneficiatos, ne decimas proprias colligant: per fundus illorum, nec quicquam exercitij negotiationis uel laboris habeant, nec iumenta paſcant: in eiſdem fundis, qui tamen alijs uicinis perſonis liberi patent Jura etiam parrochialia non porrigunt, et ne ab eorum ſubditis porrigantur ſimiliter prohibent Et nonnulli ex ipſis, a Rectoribus et beneficiatis ac alijs eccleſiaſticis perſonis ſub ipſorum dominijs, ſeu regimine eorumdem temporali, aut alias ubicumque degentibus. Steuras tallias et alias graues exactiones extorquent: et non permittunt eccleſiaſticas perſonas uina blada et alia ex beneficijs ſuis prouenientia ad ſe in Ciuitates et Opida in quibus morantur pro eorum ſuſtentationibus conducere: mandant denique et ſtatuunt laboratoribus eorum dicioni: ut ıfferunt ſubjectis, ne ipſis eccleſiaſticis perſonis labores et ſerıitia neceſſaria impendant, aut illis pro humano uſu obſequantur: ıecnon ut huiusmodi iniurias contra eccleſiaſticam libertatem ui nferri poſſint, ac eccleſiaſtici poſſe inferri ſibi magis formident, ommunem populum ad id concitant et prouocant: nec non ad uramenta adſtringunt: ut uiolentiam iniurioſam huiusmodi poenti manu teneant, et uehementer ſurgant in Clerum: ut non olum beneficijs ſpoliari, ſed etiam uita ſuis priuari ueriſimiliter ormident, maxime cum proprium Epiſcopum propterea adire et onſulere non audeant, ſed adeo uarijs exactionibus et grauaıinum generibus in Colonis ſuis opprimantur: ut pleraque orum beneficia per hec extenuata proprijs Rectoribus et deitis obſequiis deſtituta conſpiciantur ac quamplurimi ex Clero uiuſmodi in obprobrium ordinum ſuſceptorum mendicare coantur. Parrochiani quoque eccleſiarum parrochalium in nonullis locis dicte dioceſis illarum Rectore inconſulto aliquos r eis: quos Vitricos ſeu Magiſtroſ Luminum nominant in eiſem eccleſijs deputant: qui certas elemoſinas oblationes redıtus et cenſus ac alios prouentus earumdem eccleſiarum capiunt : ſuo nutu inſcio Rectore exponunt ac pretermiſſo huiusmodi ectore et alijs patronis, rationem prout uolunt talem qualem ddunt, in eccleſiaſtice libertatis contemptum et iniuriam, ac uini cultus dedecus et diminutionem: perniciosum quoque

exemplum et ſcandalum plurimorum. Nos igitur ad quos ex ſuſcepti officij debito ſpectat huiusmodi ſacrilegos et nepharios auſus reprimere, uolentes ut tenemur statui eccleſiaſtico et prefato Clero: ne deinceps ſimilia ſeu quod abſit grauiora ex huiusmodi temeritate detrimenta ipſis proueniant ſuper premiſſis congruentibus ſubuenire remedijs hac perpetuo ualitura Conſtitutione auctoritate apoſtolica tenore preſentium: ex certa noſtra ſcientia Aduocatis Caſtellanis Judicibus Preconibus Officialibus Nobilibus Potentibus et Patronis necnon omnibus et ſingulis illis obſequentibus famulantibus ac auxilium conſilium uel fauorem preſtantibus eis etiam quorum nomine uel auctoritate talia ſe forſan dicerent perpetrare cuiuſcumque eccleſiaſtice uel mundane dignitatis ſtatus gradus ordinis conditionis aut preeminentie fuerint etiam ſi Regali Ducali Pontificali aut quacunque alia ſpirituali ſeu temporali honore prefulgeant ac etiam parrochianis Vitricis et Magiſtris ſupradictis ne deinceps contra libertatem et perſonas eccleſiaſticas premiſſa aut aliqua eorum facere aut attemptare, ſeu talia facientibus aut attemptantibus quouis queſito colore uel ingenio adherere conſentire ſeu fauere quoquomodo preſumant, diſtrictius inhibemus, quauis contraria conſuetudine que potius corruptela dici debet non obſtante: decernentes et declarantes exnunc omnes tales et eorum ſingulos qui contra inhibitionem noſtram huiusmodi quouis modo ingenio uel colore uenire preſumpſerint eo ipſo incurrere ſingulas cenſuras et penas tam in Lateranenſi Concilio quam per clare memorie Fridericum II Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum in quadam eius Imperiali Conſtitutione per felicis recordationis Honorium papam III predeceſſorem noſtrum apoſtolica auctoritate confirmata et per inclite memorie Carolum IIII etiam Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum poſtmodum moderata et innouata Carolina numcupata quarum tenores hic pro ſufficienter expreſſis haberi uolumus: nec non per nos et alios Romanos Pontifices predeceſſores noſtros in certis litteris in die Cene domini ſolemniter publicari ſolitis in talia perpetrantes et committentes inflictas atque latas: a quibus ab alio quam Romano pontifice preterquam ſatiſfactione preuia in mortis

articulo conſtituti etiam pretextu cuiuſuis facultatis deſuper a ſede apoſtolica pro tempore obtente nequeant abſolutionis beneficium obtinere Et nichilominus Venerabili fratri noſtro nunc et pro tempore exiſtenti Patauienſi Epiſcopo auctoritate et ſcientia predictis mandamus et ſub interdicti ingreſſus eccleſie et ſuſpenſionis a diuinis necnon regiminis et adminiſtrationis honorum ſue Patauienſis eccleſie penis: eo ipſo ſi non paruerit incurrendis ut per ſingulos ſuarum Ciuitatis et dioceſis parrochialium eccleſiarum Rectores Vicarios et ſuos in diuinis cooperatores aut Capellanos aut alios preſbiteros curam animarum regentes ſub ſimilibus penis et cenſuris has noſtras litteras ſingulis Annis in Quinta feria maioris Ebdomade Quadrageſime ſcilicet in Cena domini in eorum parrochialibus et alijs eccleſijs in quibus populi multitudo confluere ſolet ſolemniter publicari faciat et mandet, ne aliqui poſſint de illis ignorantiam allegare et illos quos ſibi conſtiterit inhibitioni huiuſmodi non paruiſſe, et a talibus exceſſibus non abſtinuiſſe, dictis cenſuris et penis irretitos ſingulis Dominicis et alijs feſtiuis diebus publice denuntiari atque ab omnibas arctius euitari faciat et procuret: donec compuncti corde et preuia ſatiſfactione meruerint per ſedem ipſam ab huiuſmodi cenſuris et penis abſolui. Non obſtantibus Conſtitutionibus et ordinationibus ac priuilegijs litteris et indultis apoſtolicis etiam per nos ſeu predeceſſores noſtros Romanos Pontifices quibuſuis Prelatis et alijs eccleſiaſticis ac quorumuis etiam mendicantium ordinum religioſis perſonis ſuper impendendis per eos abſolutionibus etiam in quibuſcumque caſibus conceſſis et concedendis que etiam ſi de eis eorumque totis tenoribus de uerbo ad uerbum mentio ſeu queuis alia expreſſio preſentibus habenda eſſet illorum tenores hic pro ſufficienter expreſſis habendo nulli quoad cenſuras et penas predictas uolumus ſuffragari ceteriſque contrarijs quibuſcumque Seu ſi Epiſcopo Aduocatis Caſtellanis Judicibus Preconibus Officialibus Nobilibus Potentibus Patronis et alijs prefatis uel quibuſuis alijs communiter uel diuiſim a dicta ſit ſede indultum quod interdici ſuſpendi uel excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam et expreſſam ac de uerbo

ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre inhibitionis, conſtitutionis, declarationis, mandati et uoluntatis infringere uel auſu temerario contraire Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis deſ et beatorum Petri et Pauli Aboſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Rome apud Sanctumpetrum Anno Incarnationis dominice Milleſimoquadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo Kalendis Julij Pontificatus noſtri Anno Sexto.

S. Policarpus.

CCXLII.

Der böhmische Freiherr Wenceslaw von Rabenstein verpflichtet sich, dem Bischofe Ulrich vier Jahre lang als Rath zu dienen.

Waldkirchen. 1477. 19 October.

ICH Wenntzlaw Freyher Zum Rabenſtain Bekenn fur mich vnd all mein Erben offenlich mit dem brieff, das mich der Hochwirdig furſt vnd Her Her Vlrich Biſchoue zu Paſſaw. mein gnediger Her zu ſeiner gnaden Rate vnd diener aufgenomen vnd beſtellt hat auf vier Jar nach dato ditz brieffs ſchirſtkunfftig In maſſen wie hernach volget. Von Erſt So ſol vnd wil Ich ſeinen fürſtlichen gnaden derſelben Stifft vnd nachkommen die bemellt Zeit trewlich Raten vnd dienen mich In derſelben dienſten nutzen vnd prauchen laſſen, wo mein ſeine gnad bedarff ob mich auch dieſelb zu pottſchafft oder teyding in der Cron zu Behaim brauchen wollt, des ſol Ich willig ſein, doch auf ſeiner gnaden vnd derſelben nachkomen koſſt vnd zerung, auch ſol Ich mir ſeiner gnaden vnd derſelben Stifft lewt wo die an mich gelanngen trewlich beuolhen haben. In hillf vnd furdrung thun vnd mich In allen ſachen gutwilligklich vnd nachperlich gen ſeinen gnaden vnd derſelben vndertan beweiſen,

Vnd wann mich ſein gnad In Iren dienſt eruordert So ſöl Ich kommen mit meinen gewondlichen Dienern vnd Hoffgeſind, wie Ich des zuzeiten fug vnd ſtatt hab vnd wann Ich alſo In ſeiner gnaden dienſt bin, ſo ſullen ſein gnad oder derſelben nachkomen mir futer vnd mal geben, auch fur redlichen ſchaden ſteen als annderm ſeiner gnaden Hofgeſind vnd dienern vngeuerlich. Sein gnad vnd derſelben nachkomen ſullen mir auch die bemellt Zeitt alle Jar zu Solld geben zu ſand Gallen tag viertzehen tag vor oder nach vngeuerlich Hundert Reiniſch gullden oder dafür ſovil muntzs als die gullden dieſelb zeitt gellten, die Ich zu der benannten Zeitt durch mich ſelbs oder meinen anwald In der Stat Paſſaw heben vnd nemen vnd sein gnad darumb quittirn ſol. Vnd ob wir oder vnnser baider vnndertan icht In Irrung kömen oder Spruch zueinannder gewunnen vmb was ſachen das wer darumben ſullen wir kainen krieg miteinannder anfahen oder treyben Sunder ain tail gegen dem anndern auſstragen gutlich oder rechtlich an den emden vnd Stetten wo das pillich iſt vnd der Klager dem antwortter nachuollgen Auch ob ich von meines Sollds Schadens oder dienſts wegen mit Im In Irrung keme, darumb wir Vns gutlich nit vertragen möchten, So ſol Ich des beleiben bey ſeiner gnaden Reten vns darumben guttlich oder rechtlich zu entſcheiden vnd was dieſelben aintregtiklich oder der merer tail aus In Inn der gutikaitt oder mit dem Rechten darumb erkennen oder ſprechen, das ſol von Vns baiden tailen ſtett gehallten vnd volfurt werden on all verrer auſszug vnd waigrung, Vnd wann die bemellten vier Jar verſchinen ſind So iſt ſein gnad oder derſelben nachkomen mir des Sollds der bemellten Hundert Reiniſch gulden oder muntzs nicht mer ſchulldig zegeben, Ich mein Erben vnd nachkomen ſullen vnd mugen auch darumb hinfur zu ſeinen gnaden derſelben Stifft vnd nachkomen kainerlay Vodrung oder Zuſpruch haben weder wenig noch vil In kainerlay weis. Mit vrkund ditz brieffs bewart mit meinem aigen anhangunden Inſigel vnd zu merer gezewgnuss hab Ich mit Vleiss gebetten den Edeln Veſſten Anndre von Puchperg zum Wildenſtain, das er ſein Inſigel auch hieran gehanngen hat, doch Im ſeinen Erben vnd

Inſigel on ſchaden. Zewgen der bete vmb das bemellt Inſigel, ſind die Wolgeborn vnd Edlen Herren. Her Smyl von Janowitz zu Riſſemberg, Meindl von Duchnitz, Burian von Martitz Burggraue zu Prachatitz Jan Slowitzky von Wranieho vnd mer erber lewt gnug. darunder Ich mich vnd mein Erben verpinde war vnd ſtett zehallten Innhallt des brifs Geben zu Walldkirchen an Suntag nach ſannd Gallen tag Nach Criſti gepurde vierzehenhundert vnd Im SibenvndSibenzigiſten Jare.

CCXLIII.

Balthasar de Piscia, nuntius apostolicus, omni clero annuntiat, se Casimirum Poloniae regem ac ejus primogenitum Wladislaum tamquam hostes Mathiae regis Hungariae et Bohemiae, contra Turcos pugnantis, necnon haereticorum fautores excommunicasse.

Wratislaviae. 1478. 15 Januar.

BALDASSAR de Piſcia ſanctiſſimi Domini noſtri Domini Syxti diuina prouidentia Pape Quarti et Apoſtolice ſediſ Subdiaconuſ, nec non eiuſdem ſanctiſſimi Domini noſtri ac prefate ſediſ ad Hungarie Polonie et Bohemie Regna, ac ad uniuerſas et ſingulaſ Prouinciaſ, Ciuitateſ, Terras et loca ipſiſ Regnis uel eorum Regibuſ ſubiecta dictisque Regniſ et lociſ circumuicina Nuntiuſ et Orator a prefato ſanctiſſimo domino noſtro ſpecialiter deputatuſ, VNIVERSIS et ſinguliſ dominis Abbatibuſ, Prioribuſ, Prepoſitiſ, Decaniſ, Archydiaconiſ, Scolaſticis, Cantoribus, Caſtodibuſ, Theſaurarijſ Sacriſtis tam cathedralium quam collegiatarum eccleſiarum, Canoniciſ, Parrochialium eccleſiarum Rectoribuſ, ſeu locatenentibus eorumdem, Plebanis Viceplebanis, Cappellanis curatis et non curatis, Vicarijs perpetuis, Altariſtis ceterisque preſbiteris Clericis Notarijs et Tabellionibus quibuſ-

cunque tam per Magdeburgenſem quam Maguntinam, Salzeburgenſem, Strigonienſem, Gneznenſem Pragenſem Warmienſem, Sambienſem, Culmenſemque Prouincias et Dioceſes, et alias ubilibet conſtitutis, ad quem uel ad quos preſentes littere noſtre peruenerint, Salutem in domino et preſentibus fidem indubiam adhibere, noſtrisque huiusmodi ymouerius Apoſtolicis firmiter obedire mandatis, NOVERITIS quod ex eo quia dudum tam dominum Kazimirum Polonie Regem quam Wladiſlaum eiuſ Primogenitum omnesque eis dantes auxilium conſilium uel fauorem per noſtras patentes litteras ob cauſas in ipſis noſtris patentibus litteris expreſſas, Primo iuxta facultates nobis conceſſas monuimus hortati ſuimus et accurate requiſiuimus monerique et hortari et accurate requiri mandauimus per uiſcera miſericordie domini noſtri Jheſu Chriſti nec non ſanctam et catholicam fidem quam in ſacro regenerationis Baptiſmate nouerant, ac Secundo per alias noſtras ſimiles litteras eoſdem dominum Kazimirum Polonie Regem et Wladiſlaum eiuſ Primogenitum, ac alioſ ſupradictoſ ob cauſas etiam in primiſ et ſecundiſ patentibus litteris noſtris expreſſas ſub excommunicationis et Interdicti, ac quibuſlibet ſententijs cenſuris et penis, tam a Jure quam a Romaniſ Pontificibuſ in fauenteſ hereticis, illoſ receptanteſ, ſeu eiſ danteſ auxilium conſilium uel fauorem Latiſ, ſeu promulgatis, iterum monuimuſ et requiſiuimuſ, ac ex parte noſtra moneri et requiri mandauimuſ ſub certiſ terminiſ, ipſiſ domino Kazimiro Polonie Regi, ac Wladiſlão eiuſ Primogenito et alijſ ſupradictiſ peremtorie prefixiſ, Quatenus Sereniſſimum Principem ac chriſtriane fidei pugilem inuictum dominum Mathiam Hungarie et Bohemie Regem indubitatum cui animuſ et fideſ adeſſe perhibetur hereſeſ eneruandi et hereticoſ reducendi, aut exterminandi et penituſ delendi, tam in Hungarie, in quo jugiter aduerſus perfidiſſimos et truculentiſſimos Thurcoſ belle (a) gerere oportet, quam Bohemie Regniſ huiuſmodi in pace et quiete dimitterent, nil moleſtie nichilque impedimenti, aut iniurie ſibi in tam ſancto et deo glorioſo, ac uniuerſali eccleſie accepto negocio, in quo pro fide certatur, ac ueri et indubitati

catholici oſtenduntur impenderent, Sed exercitus ſuoſ curruſ et quevis bellorum Inſtrumenta ad ſe reuocarent, nec amplius dicto domino Regi Mathie nocerent, aut hereticos eoſ receptarent, nec eiſ auxilium conſilium uel fauorem preberent, Sed pro uiribuſ prefato Regi Mathie ut catholicos decet Principeſ ad ipſaſ hereſeſ penituſ eneruandas hereticorumque nomen fundituſ euellendum aſſiſterent, Prefateque noſtre due patentes littere per diuerſaſ Hungarie et Bohemie Regnorum et aliorum Dominiorum Prouincias, ac in locis Regno Polonie uicinis per diuerſas Ciuitates Terraſ et Oppida inſignia publicate et debite executioni demandate fuerunt, prout apud noſ in actis cauſe huiuſmodi manifeſte apparet, Et ipſe Rex Kazimirus et Wladiſlaus eius Primogenituſ, ac alij ſupradicti noſtris ymo uerius apoſtoliciſ ſalutaribus monitiſ exhortationibuſ et requiſitionibus non acquieuerunt, Viſiſ dictiſ noſtriſ litteriſ et executionibuſ deſuper factis, ac conſideratiſ que conſideranda erant, Ipſum dominum Kazimirum, ac Wladiſlaum eiuſ Primogenitum et omneſ alioſ ſupradictoſ Die Mercurij Quartadecima menſiſ Januarij preſentiſ Anni excommunicationiſ et Interdicti, ac aliaſ ſententias cenſuras et penas incurriſſe in hunc qui ſequitur modum in ſcriptiſ declarauimuſ CHRISTI NOMINE INVOCATO pro tribunali ſedenteſ et ſolum deum pro oculiſ habenteſ Auctoritate Apoſtolica qua fungimur in hiſ ſcriptiſ pronuntiamuſ ſententiamuſ et decernimuſ dominum Kazimirum Polonie Regem nec non Wladiſlaum eiuſ Primogenitum, ac omneſ eiſ danteſ anxilium conſilium uel fauorem, Ex eo quod noſtriſ ymo ueriuſ Apoſtolicis ſalutaribuſ monitionibuſ et requiſitionibuſ in Sereniſſimi Principiſ et domini domini Mathie Hungarie et Bohemie Regiſ indubitati, ac chriſtiane fidei pugiliſ inuicti fauorem per noſ et ex parte noſtra ob fidei catholice tam contra immaniſſimoſ Thurcoſ quam contra hereticoſ Bohemoſ tuitionem factiſ non acquieuerunt, Sed prefati Rex Polonie ac Wladiſlauſ eiuſ Primogenituſ et omneſ alij ſupradicti ſuadente Diabolo in ſua obſtinata peruerſitate indurati exiſtunt, monitioneſ et requiſitioneſ prefataſ, noſtramque proteſtationem non attendendo excommunicationiſ et Interdicti, ac quaſlibet aliaſ ſententias cenſuraſ et penas tam

a Jure quam a Romaniſ Pontificibuſ in fauentes hereticis, illoſ receptanteſ, ſeu danteſ eiſ auxilium, conſilium uel fauorem Lataſ ſeu promulgataſ incurriſſe et incidiſſe declarandum fore et declaramuſ, ac denuntiandoſ et publicandoſ fore et denuntiamuſ et publicamuſ, ac denuntiari et publicari, et a cunctiſ chriſtifidelibuſ artiuſ euitari mandamuſ, OMNIA autem et ſingula ſupradicta prefata auctoritate Apoſtolica omni meliori modo uia cauſa et forma (ac) Jure, quibuſ poſſumuſ et debemuſ, facimuſ dicimuſ pronuntiamuſ et ſententiamuſ, decernimuſ declaramuſ et fieri mandamuſ, QVE OMNIA et ſingula premiſſa preſcriptamque noſtram ſententiam et in ea contenta, uobiſ omnibuſ et ſinguliſ ſupradictiſ intimamus inſinuamuſ et notificamuſ, ac ad ueſtram et cuiuſlibet ueſtrum notitiam deducimuſ et deduci uolumuſ per preſenteſ, Voſque nichilominus et ueſtrum quemlibet prefata auctoritate Apoſtolica tenore preſentium requirimus et monemuſ Primo Secundo et Tertio et peremptorie, Vobiſque et ueſtrum cuilibet in uirtute ſancte obedientie et ſub excommunicationiſ pena, quam in uoſ et ueſtrum quemlibet, canonica monitione premiſſa ferimuſ in his ſcriptiſ niſi feceritiſ que mandamuſ, Quatenuſ infra treſ dieſ poſt preſentationem harum noſtrarum litterarum uobiſ ſeu alteri ueſtrum factam immediate ſequenteſ quoſ treſ dieſ uobis et ueſtrum cuilibet pro omni dilatione terminoque peremptorio, ac monitione canonica aſſignamuſ Ita tamen quod in hiſ exequendiſ, Vnus ueſtrum alterum non expectat, nec unuſ pro alio ſe excuſet, Prefatoſ Dominum Kazimirum Polonie Regem, ac Wladiſlaum eiuſ Primogenitum et alioſ ſupradictoſ, per noſ ut prefertur excommunicationiſ et Interdicti, ac quaſlibet aliaſ ſententiaſ cenſuraſ et penaſ tam a Jure quam a Romaniſ Pontificibuſ in fauenteſ hereticiſ illoſ receptanteſ, ſeu danteſ eiſ auxilium conſilium uel fauorem lataſ ſeu promulgataſ incurriſſe, ac incidiſſe declaratiſ, Et ut taleſ in ueſtris eccleſijs Monaſterijs et Capelliſ infra miſſarum et aliarum horarum ſolennia, aut uerbi diuini predicationem, ac aliaſ ubi et quando et quotienſ expedierit publice denuntietiſ, et ab alijſ quantum in uobiſ fuerit denuntiari et ab omnibuſ chriſtifidelibuſ artiuſ euitari faciatiſ, Ab huiuſmodi

denunciatione diebuſ Dominibuſ non ceſſando, donec et quouſque a nobiſ uel ſuperiori noſtro aliud deſuper receperitiſ in mandatiſ, Qui autem cuiuſcunque ſtatuſ graduſ eccleſiaſtici uel ſeculariſ etiam ſi pontificaliſ dignitatiſ exiſtat, Palam uel occulte directe uel indirecte aut quouiſ queſito colore etiam conſulendo huiuſmodi denuntiationem ſeu publicationem impediuerit, prefate noſtre excommunicationiſ ſententie prout per noſ in ſcriptiſ lata eſt, ipſo facto uolumuſ ſubiacere Abſolutionem uero omnium et ſingulorum, qui prefatam noſtram ſententiam incurrerit ſeu incurrerint quoquomodo nobiſ uel ſuperiori noſtro tantummodo reſeruamuſ. IN QVORVM omnium et ſingulorum fidem et teſtimonium premiſſorum preſenteſ noſtraſ litteraſ ſiue preſenſ publicum Inſtrumentum huiuſmodi noſtram ſententiam Intimationem Inſinuationem et Notificationem Monitioneſ et requiſitioneſ, terminique prefixionem, et excommunicationiſ ſententiam et alia ſupraſcripta in ſe continenteſ ſeu continenſ exinde fieri et per Notarium noſtrum publicum et huiusmodi cauſe coram nobiſ Scribam infraſcriptum ſcribi, Et una cum Collega ſuo ſubſcribi et publicari mandauimuſ, Noſtrique magni et Rotundi Sigilli iuſſimuſ et fecimuſ appenſione muniri, DATVM et ACTVM Wratiſlauie In domo noſtre ſolite Reſidentie in Sala ſuperiori nobiſ pro tribunali ſedente, Sub Anno a Natiuitate Domini Milleſimo quadringenteſimoſeptuageſimo Ottauo Inditione Vndecima Pontificatuſ prefati ſanctiſſimi Domini noſtri Pape Anno Septimo, Die uero Jouiſ Quintadecima menſiſ Januarij, Preſentibuſ Ibidem Venerabilibuſ et honeſtiſ Viriſ domino Johanne de Sorauia Canonico Olomucenſis domino Benedicto Polkenhaym Wratiſlauienſis ac domino Johanne Newman de Gorlicz Miſnenſis Dioceſium, artium Magiſtriſ, Et aliſ pluribuſ teſtibuſ ad premiſſa uocatiſ habitiſ ſpecialiter, pariterque Rogatiſ.

Sequuntur recognitiones notariorum Johannis Ginori de Florentia et Johannis Regis clerici Rothomagensis.

CCXLIV.

Wolfgang Aicher übernimmt das ihm vom Bischof Ulrich auf Lebensdauer übertragene Maut- und Brücken-Amt zu Ebelsberg sammt gewissen Verpflichtungen gegen den Bezug der Erträgnisse desselben.

Passau. 1478. 1 Juny.

ICH Wolfganng Aicher die Zeit des hochwirdigen fürſten vnd Herrn Herrn Vlrichen Biſchoue Zu Paſſaw meines genedigen Herrn Richter zu Ebelſperg Bekenn für mich vnd mein Erben vnd tun kundt offenlich mit dem brief Als derſelb mein genediger von paſſaw mir ſeiner gnaden Mawtt vnd Pruckambt daſelbs zu Ebelſperg mein lebtag verlazzen vnd empholhen hat Alſo daz Ich die ſelben Mawtt nu hinfür mein lebtag einnemen vnd aufheben ſol genntzlich wie von allter heer komen iſt. vnd ſeinen gnaden noch ſeiner gnaden nachkomen nichtz dauon ſchuldig ſein Zeraichen doch ſol vnd wil Ich ſeinen gnaden vnd ſeiner gnaden Stift Ambtlewt mit ſolher Mautt nit beſweren vnd nichtz annders von In nemmen dann wie von allter heer komen iſt Dar Zu ſol vnd wil Ich die pruckhen vber die Trawn auch die anndern pruckhen all vnd die weg bey dem Marckt daſelbs auf mein eigen koſt vnd lon machen laſſen auch die verſehen vnd bewaren damit die von menigklich mugen beſucht vnd gebraucht werden dardurch nyemand kain ſchad beſchech vnd meinen gnädigen herren kein ſchad daraus entſtee dar Zu ſullen mir Jerlich drey Aichen zu Steckhen ab ſeiner gnaden hollz durch ſeiner gnaden Vorſter gegeben werden. Auch ſol vnd wil Ich den Prunnen auf mein aigen koſt vnd lon hinein in das Gfloss daſelbs keren vnd laitten wie das von allter heer komen iſt. vnd annder Pruckmaiſter vnd Mauttner vormalen daſelbs gehandlet vnd gemacht haben vngeuerlich ich ſoll vnd wil auch ſolh ambt

mein lebtag ſelbs Innhaben verweſen vnd beſitzen vnd meinen gnedigen herrn gehorſam vnd gewertig ſein auch in annder weg mitleyden haben als annder ſeiner gnaden Ambtlewt vnd mitburger daſelbs zu Ebelſperg Ob Ich aber des nicht tet auch daz Ich die bemellten prucken prunnen vnd weg nit weſhlich oder pewlich hiellt des ſeinn gnad zu ſchaden kem denſelben ſchaden ſol vnd wil Ich ſeinen genaden widerkeren vnd ſol des bekomen zu mir vnd allem meinem gut vngeuerlich nichtz aufgenomen. Vnd ob ich von ſolhes Ambts wegen geen ſeinen gnaden icht in Irrung kem oder vordrung vermaint Zehaben darumben ſol vnd wil Ich mich beſchaiden laſſen vnd bleiben bey ſeiner gnaden Reten guttlich oder Rechtlich. Vnd wann ſich fugt daz Ich mit tod vergangen vnd nicht mer pin ſo ſein die bemellten Mautt vnd Pruckambt meinen gnedigen herrn vnd ſeinen nachkomen ledig worden vnd wider haim gefallen vnd mugen dann damit hanndlen Nach Irer notdurft an mein vnd meiner Erben vnd menigklich von meinen wegen Irrung vnd hindernuss alles treulich vnd vngeuerlich Des Zu Vrkunt gib Ich obgenanter Wolfgang Aicher meinem gnedigen herren vorgenant vnd ſeinen nachkomen den brief Beſigellten mit der Edlen Hannſen Tanner vnd Hannſen Schrankler ſeiner gnaden Kaſtner vnd diener beder anhangunden Inſigeln die Ich vleiſſigklich darumb gebeten hab In vnd Iren Erben vnd Inſigeln an ſchaden Darvnnder Ich mich verpind alles obgeſchriben war vnd ſtet Zehallten ſo oben an dem brief verſchriben iſt Geben zu Paſſaw Montag vor ſand Erasmus tag Nach criſt geburd Vierzehenhundert vnd in dem achtvndſibenzigſten Jaren.

CCXLV.

Fridericus III imperator communicat capitulo pataviensi bullam papae interdicentem, ne vacante sede sine assensu imperatoris ad novam electionem procedat.

Graetz. 1478. 25 Octobris.

Fridericus diuina fauente clemencia. Romanorum Imperator ſemper Auguſtus Hungarie. Dalmacie Croacie etc. Rex ac Auſtrie Stirie. Carinthie et Carniole Dux Comesque Tirolis etc. Honorabilibus deuotis. fidelibus noſtris dilectis Prepoſito Decano et Capitulo ac omnibus et ſingulis Canonicis ac perſonis ecclesie Cathedralis Patauienſis coniunctim et diuiſim. ad quos electio ſeu prouiſio paſtoris eiuſdem eccleſie. de Jure uel de conſuetudine ſpectare dinoſcitur. Gratiam Ceſaream et omne bonum. Honorabiles deuoti fideles dilecti. Quoniam ex credito nobis Imperalis culminis officio, non ſolum ad felicem et proſperum Romane rei publice Statum ſumus intenti. Sed et pro innata nobis diuinitus clemencia eccleſiarum ſaluti libenter proſpicimus. et pro ſalubri ipſorum incremento, mentis noſtre curas. ſedulo dirigimus. ut tales in eccleſiis. Cathedralibus preficiantur paſtores qui non ſolum fidelium animabus et eccleſiis ipſis ſunt proficui. ſed et qui pro conſeruatione ipſarum eccleſiarum Sedi apoſtolice. nobisque ac ſacro Romano Imperio ſe gratos deuotosque reddère ſtudent et quorum fides viteque integritas. perſpecte exiſtunt. Nobis itaque ſuper hoc. cum domino noſtro Sanctiſſimo domino Sixto ſummo Pontifice in vnum conuenientibus Sanctitas ſua. tam pio deſiderio. ac iustis uotis noſtris annuens. per ſpeciales litteras ſuas ſuper hoc prouidit. quarum quidem literarum tenor ſequitur et talis eſt. Sixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Ad futuram rei memoriam SuPer Vniuerſas orbis eccleſias. diſpoſitione diuina meritis licet inſufficientibus conſtituti circa

illarum precipue Cathedralium. proſperum et felicem ſtatum noſtros dirigimus cogitatus. ut ipſarum occurrente vacatione paſtores eis preficiantur ydonei. Principibus quoque et populis grati ac fidelium animabus proficui, qui commiſsum ſibi gregem. ſalubriter regere. et iuxta pium cordis noſtri deſiderium feliciter ualeant gubernare. Hinc eſt, quod nos inducti etiam certis bonis reſpectibus animum noſtrum ad hoc moventibus. et cariſsimi in Chriſto filii noſtri Friderici Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti deuotis in hac parte precibus annuentes. Dilectis filiis. Capitulo Canonicis et perſonis vnius vacature in partibus Germanie. Cathedralis eccleſie. cuius Capitulum. Canonicos. et perſonas praefatus Imperator duxerit requirendos. poſtquam praeſentes eiſdem fuerint intimate. ſub excommunicationis pena quam ipſo facto incurrant ſi contrafecerint auctoritate apoſtolica et de ipſius plenitudine potestatis hac vice. dumtaxat mandamus et diſtrictius inhibemus. quatenus ſi a praefato Imperatore requiſiti fuerint, ne ad ipſius eccleſie Antiſtitis, electionem. poſtulationem. nominationem aut prouiſionem procedant. iuxta huiuſmodi ipſius Imperatoris requiſitionem, nullo pacto ad aliquam dicte eccleſie Antiſtitis electionem. poſtulationem. nominationem. aut prouiſionem procedere debeant, uel aliquid deſuper attemptare. Decernentes exnunc dicta auctoritate irritum et inane. ſi quid per coſdem. Capitulum. Canonicos et perſonas in premiſsis contra huiuſmodi mandatum noſtrum fieri contingeret. Volumus tamen et tenore preſentium declaramus, ut donec et quamdiu Capitulum Canonici et perſone prefati(ae) ita ſuperſederint nullum tempus currat. eiſdem per concordata cum Natione Germanica in electionibus fiendis prefixum, quominus valeant, etiam ſi dictus terminus elapſus foret. poſtquam de perſona ydonea et Apoſtolice ſedi ac ipſi Imperatori grata conventum fuerit. ad dictam electionem. poſtulationem. nominationem ſeu preſentationem. iuxta eorum conſuetudines et Jura procedere. Non obſtantibus. conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis. Statutis quoque et conſuetudinibus eiuſdem eccleſie necnon concordatis huiuſmodi ceteriſque contrariis quibuſcunque Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrorum mandati Inhibitionis. conſtitutionis.

declarationis et voluntatis infringere uel ei ausu temerario contraire Siquis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis dei ac beatorum petri et pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Rome apud Sanctum petrum. Anno Incarnacionis dominice Millesimo quadringentesimo septuagesimo octauo Kal. Iulij Pontificatus nostri. Anno septimo. Nos itaque dictam prouisionem Sanctitatis sue utpote Laudabilem et rationi ac equitati congruentem et sedi apostolice. nobis et sacro Romano Imperio salubrem et ipsis ecclesiis proficuam. amplectantes, eam, ut par est, manutenere ac debite exequutioni demandare uolentes. Vobis sub amissione omnium priuilegiorum vestrorum. que a nobis ac diuis predecessoribus nostris Romanorum Imperatoribus et Regibus seu a quibuscunque alijs habetis ac sub rebellionis et alijs grauissimis penis ac mulctis. districte praecipientes mandamus, Vt cum et quando dictam Patauiensem ecclesiam. proxime pastoris solatio distitui et vacare contigerit et hijs litteris nostris ymo verius apostolicis desuper fueritis requisiti, per quas etiam litteras nostras vobis exnunc prout extunc et extunc prout exnunc. Dictas litteras seu Bullas apostolicas intimamus et vos in vim et vigore earundem literarum apostolicarum requirimus et monemus. Quod nullo modo ad aliquam eiusdem ecclesie sic ut premittitur vacantis Antistitis electionem. postulationem. nominationem. seu prouisionem quomodolibet procedatis vel aliquid desuper attemptetis donec iuxta tenorem prefate Bulle apostolice. de persona ydonea sedi apostolicae ac nobis grata, eidem ecclesie preficienda fuerit conuentum. Secus non facturi In quantum dictas penas ac nostram et sacri Romani Imperii indignationem grauissimam artius volueritis euitare. Datum in Gretz die Vicesima quinta Mensis Octobris. Anno domini Millesimo quadringentesimo Septuagesimo octauo. Imperii nostri vicesimo septimo, Regnorum nostrorum Romani Tricesimo. Hungarie etc. uero vicesimo.

Ad mandatum domini
imperatoris in conf.

CCXLVI.

Sixtus papa IV electionem Friderici Mauerkircher in episcopum pataviensem vanam ac irritam declarat.

Romae. 1479. 28 Januarii.

Sixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei ad futuram rei memoriam. ad ho(c sumus?) in ſede iuſtitie diſponente domino conſtituti ut ea que contra iuſticiam et mandata apoſtolica de facto attemptantur per noſtre diligentie ſtudium ad rectitudinis debitum reducantur Dudum ſiquidem certis bonis reſpectibus moti ac Cariſſimi in Chriſto filij noſtri Friderici Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti deuotis precibus inclinati illis Capitulo Canonicis et perſonis Vnius Cathedralis eccleſie partium Germanie quos Imperator prefatus duceret requirendos ne ipſa eccleſia uacante ad futuri inibi Antiſtitis electionem poſtulationem ſeu nominationem procederent per alias noſtras litteras ſub excommunicationis pena per ipſos Canonicos et perſonas ipſo facto ſi contrafacerent incurrenda mandauimus ut poſt intimationem earumdem litterarum eis factam et requiſitionem huiuſmodi iuxta illam ullo pacto ad electionem poſtulationem et nominationem huiuſmodi procederent uel aliquid deſuper attemptarent decreuimuſque extunc irritum et inane quicquid per eos in premiſſis contra huiusmodi mandatum noſtrum fieri contingeret ac uoluimus ut quamdiu per eos ſuperſederi contigerit tempus eis prefixum ad eligendum etiam per concordata per ſedem prefatam cum inclita natione Germanie eis non curreret quominus etiam ſi tempus ipſum elapſum foret poſtquam de perſona ydonea ſedi ac Imperatori prefatis grata conuentum eſſet ad dictam electionem poſtulationem nominationem ſeu preſentationem iuxta eorum conſuetudines et iura procedere poſſent prout in eiſdem litteris plenius continetur Et deinde eccleſia Patauienſi cui quondam Vlricus Epiſcopus Patauienſis dum uiueret preſidebat per obitum dicti Vlrici Epiſcopi qui extra

Romanam Curiam diem clauſit extremum paſtoris ſalacio deſtituta dilecti filij Capitulum Patauienſe a nonnullis tunc expreſſis eis illatis ſeu que eis inferri comminabantur circa electionem futuri inibi Epiſcopi grauaminibus ad ſedem prefatam appellarunt, et demum requiſiti per eundem Imperatorem cum inſinuatione dictarum litterarum et illarum uigore ne ad electionem poſtulationem ſeu nominationem futuri inibi. Antiſtitis procederent uel aliquid deſuper attemptarent contra litteras noſtras ac requiſitionem predictas dilectum filium Fridericum Maurchircher Canonicum Patauienſem in Epiſcopum Patauienſem quamuis de facto elegerunt et tam ipſi quam Electus prefati electionis huiuſmodi negotium proponi fecerunt in Conſiſtorio coram nobis petentes illam confirmari iuxta concordata predicta in quibus inter alia cauetur expreſſe quod in Metropolitanis et alijs Cathedralibus eccleſijs etiam immediate ſedi predicte non ſubiectis fierent electiones Canonice et ad dictam ſedem deferrentur quas ſedes ipſa ad tempus Conſtitutionis felicis recordationis Nicolai pape III predeceſſoris noſtri que incipit Cupientes expectaret et elapſo dicto tempore ſi non preſentarentur uel ſi preſentarentur et minus canonice forent prouideret, et ſi Canonice forent eas confirmaret niſi ſi ex rationabili et euidenti cauſa Romanus Pontifex de fratrum ſuorum conſilio de digniori et utiliori perſona duceret prouidendum Nos igitur attendentes quod nobis licuit etiam abſque concordatorum predictorum ulla uiolatione et uſu plenitudinis poteſtatis apoſtolice bonis reſpectibus inſtante preſertim Imperatore prefato dictis Capitulo mandare ut differrent procedere ad electionem futuri inibi Epiſcopi donec de perſona nobis et Imperatori prefato grata conueniretur ut debebat ſi ſuper hoc ab eodem Imperatore requirerentur quodque propterea appellatio predicta fuit friuola manifeſte et ſubſecuta electio facta poſt et contra decretum noſtrum in dictis litteris appoſitum de facto attemptata per illos qui eligere nequibant iuribus non ſubſiſtit habita ſuper premiſſis cum fratribus noſtris ſancte Romane eccleſie Cardinalibus deliberatione matura de ipſorum fratrum conſilio et aſſenſu auctoritate apoſtolica preſentium tenore declaramus electionem

predictam non ualuiſſe et non tenuiſſe et illius pretextu dicto Electo nullum ius acquiſitum fuiſſe eccleſiamque predictam adhuc ut prefertur uacare, et illi de perſona utili et ydonea per quam circumſpecte regi et ſalubriter dirigi ualeat per ſedem prefatam prouideri poſſe et debere etiam iuxta concordata predicta dicta iam facta electione non exiſtente canonica dicto Friderico ſuper regimine et adminiſtratione dicte eccleſie perpetuum ſilentium imponentes Non obſtantibus premiſſis ac Conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis ceteriſque contrarijs quibuſcumque Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre declarationis et impoſitionis infringere uel ei auſu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei ac beatorum Petri et Pauli Apoſtulorum eius ſe nouerit incurſurum Datum Rome apud Sanctum petrum Anno Incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono Quinto Kalendas Februarii Pontificatus noſtri Anno Nono.

CCXLVII.

Sixtus papa IV adversum Fridericum Mauerkircher, si intra tempus ipsi statum mandatis suis non obediverit, excommunicationis sententiam pronuntiat.

Romae. 1479. 28 Januarii.

Sixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Ad Futuram rei memoriam. Officij noſtri debitum expoſcit cum illius in terris geramus uices qui eſt oſtium uite per quod niſi quis intrauerit fur eſſe cenſetur et latro eorum cohercere audaciam qui ad gregis dominici regimen annellantes (anhelantes) aliunde quam per oſtium ingredi moliuntur quod enim ueri paſtoris officium gerit qui ut lupus ingreditur aut quomodo regimini preerit qui miſſus non fuerit ſed inuaſerit Ea propter nc a nobis in hoc Apoſtolatus culmine preſedentibus ad quos totius dominici gregis cura

principaliter pertinet mali populorum regiminis in extremo iudicio ratio requiri poſſit conuenit ut huiuſmodi perſonarum proteruie ſpiritualis mucrone gladij ſalubriter occuramus Hodie ſiquidem eccleſia Patauienſi per obitum bone memorie Vlrici Epiſcopi Patauienſis extra Romanam Curiam defuncti paſtoris ſolatio deſtituta electionem factam de perſona dilecti filij Friderici Maurchircher Canonici Patauienſis in Epiſcopum Patauienſem per dilectos filios Capitulum Patauienſe ex certis tunc expreſſis cauſis nullam fore per quasdam de fratrum noſtrorum conſilio declarauimus et eidem eccleſie ſic uacanti de perſona dilecti filij noſtri Georgij tituli ſancte Lucie in Silice Preſbiteri Cardinalis per alias noſtras litteras de eorumdem fratrum conſilio prouidimus ipſumque Georgium Cardinalem eidem eccleſie prefecimus in Epiſcopum et paſtorem curam et adminiſtrationem dicte eccleſie ſibi in ſpiritualibus et temporalibus plenarie committendo prout in ſingulis litteris predictis plenius continetur Cum autem ſicut accepimus prefatus Georgius Cardinalis dubitet ne dictus Fridericus ſe pro Electo Patauienſi de cetero gerere regiminis et adminiſtrationis et bonorum dicte eccleſie poſſeſſionem uel quaſi detinere neue Capitulum prefati et dilecti filij Clerus et populus ac Vaſſalli et Feudatarij dicte eccleſie eundem Fridericum pro Electo Patauienſi nominare tenere et reputare preſumant et eidem Cardinali ut eorum patri ac paſtori et Electo Patauienſi reuerentiam et obedientiam debitas et deuotas Vaſſalli quoque et feudatarij predicti conſueta ſeruitia et iura ſibi per eos debita exhibere recuſent Nos uolentes prout noſtro incumbit officio huiuſmodi auſibus congruentibus remedijs obuiare ac predictos et alios qui proviſioni et prefectioni prefatis forſan erunt rebelles comprimere iuſtitie debito ſuadente Fridericum et Capitulum predictos reliquaſque perſonas in dignitate conſtitutas et ſingulos Canonicos perpetuos Vicarios alioſque beneficiatos dicte eccleſie Patauienſis quocunque nomine cenſeantur et parrochialium ac aliarum eccleſiarum Ciuitatis et dioceſis Patauienſis Rectores et inibi perpetuos beneficiatos omneſque et ſingulos quocunque nomine appellentur et quacunque preſulgeant dignitate Terras Villas et loca ad dictam Patauienſem

ecclesiam pertinentia quouis titulo homagio aut iuramento tenent et custodiunt pro quibusuis personis cuiuscunque dignitatis aut excellentie etiam Ducalis Marchionalis Comitalis nec non omnes alios et singulos eorum loco positos et deputatos ac ponendos et deputandos reliquos quoque eorum forteliciorum ac quorumcunque aliorum locorum dicte ecclesie Patauienſis Custodes et detentores nec non omnes et singulos Milites Nobiles Ciues et Incolas Ciuitatis et diocesis Patauienſis aliasque personas ecclesiasticas seculares et religiosas etiam exemptas ac laicos cuiuscunque preheminentie dignitatis status gradus Nobilitatis existant etiam si Archiepiscopali Episcopali Abbatiali Ducali aut alia quauis ecclesiastica uel mundana dignitate prefulgeant Vassallos preterea et emphiteotas reddituarios ac decimatores Mense Episcopalis Patauienſis et eius possessionum et bonorum quorumcunque colonos seu conductores ad quorum noticiam presentes nostre littere per earum insinuationem uel etiam per famam publicam peruenerint sub excommunicationis anathematis in singulos ac priuationis dignitatum personatuum administrationum officiorum Canonicatuum et prebendarum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum cuiuscunque qualitatis secularium et regularium que in dicta ecclesia Patauienſi uel alibi qualitercunque obtinent necnon feudorum et rerum emphiteoticarum que ab ipsa ecclesia Patauienſi obtinent ac interdicti in Capitulum et ecclesiam Patauiensem huiusmodi sentencijs censuris et penis quas alias se nouerint incursuros auctoritate et scientia predictis earumdem tenore presentium monemus et requirimus eisque districte precipiendo mandamus quatinus ipsi et quilibet eorum uidelicet predictus Fridericus sic ut premittitur Electus se pro Electo ad dictam ecclesiam Patauienſem non gerat nec illi eum pro tali teneant seu reputent sed infra Sex Dierum spacium post habitam de presentibus notitiam computandorum quorum Duos pro Primo et Duos pro Secundo ac reliquos Duos pro Tercio et peremptorio termino hac monitione canonica tam Friderico sicut premittitur Electo quum Preposito Decano Capitulo Canonicis et personis ac alijs predictis assignamus eundem Georgium Cardinalem Electum uel procuratorem

ſuum infra eundem terminum ad poſſeſſionem corporalem regiminis et adminiſtrationis eiuſdem eccleſie Patauienſis illiuſque bonorum temporalium et ſpiritualium libere admittant et admitti faciant curamque et adminiſtrationem ipſius eccleſie Patauienſis in ſpiritualibus et temporalibus libere exercere permittant pariter et procurent nec non illius Caſtra et bona quecunque cum fructibus inde perceptis ac alij in eorum loco poſiti et ponendi Cuſtodeſque et detentores predicti loca eiuſdem eccleſie Patauienſis et Fortelicia prefata que tenent infra eundem terminum dimittant illorumque poſſeſſionem uacuam et expeditam procuratori dicti Georgij Cardinalis Electi aſſignent uel fideliter omni dolo et fraude ceſſantibus conſignari faciant et de illis ſe de cetero abſque ipſius Georgij Cardinalis Electi uoluntate nullatenus intromittant Prepoſitus uero Decanus Capitulum Canonici et alie perſone in dignitate conſtitute beneficiati Rectores et Officiales Milites Nobiles Ciues Incole Caſtellani et alie perſone predicte ne predictum Fridericum aſſertum Electum ut talem tenere ſeu nominare preſumant ſed eidem Georgio Cardinali Electo et nulli alteri ut uero eorum Epiſcopo obediant pariter et intendant quos omnes a iuramentis fidelitatis ſiqua Friderico predicto uel quibuſuis alijs perſonis ad fortelicioram cuſtodiam poſitis preſtitiſſent per preſentes abſoluimus et abſolutos eſſe cenſemus quin ymo prefato Georgio Cardinali Electo teneri eique obedientiam et reuerentiam ac Epiſcopalia iura necnon redditus et prouentus ad Menſam Epiſcopalem Patauienſem pertinentia exhibere procurent alioquin ſi ipſe Fridericus ac alij quicunque Cuſtodeſque predicti eadem Fortelicia que tenent uel teneri faciunt ſeu in tenendo auxilium uel conſilium preſtent infra eundem terminum non reſtituerint cum effectu ac Prepoſitus Decanus perſone Capitulum et alij moniti prefati eundem Georgium Cardinalem Electum non admiſerint Vaſſalli autem cenſuarij reddituarij coloni decimatores et reddituum conductores predicti Georgio Cardinali Electo prefato non reſponderint uel ſi aliqui predictorum ne ei reſpondeatur auxilium conſilium uel fauorem publice uel occulte directe uel indirecte preſtare preſumpſerint nos in eundem Fridericum

necnon Prepoſitum Decanum Canonicos Capitulum alioſque monitos predictos qui monitioni et mandato huiusmodi non paruerint exnunc prout extunc lapſo preſcripto termino excommunicationis et anathematis ſententiam auctoritate et ſcientia predictis earundem tenore preſentium ferimus et promulgamus a qua nullus eis preter Romanus Pontifex uel cui ipſe id ſpecialiter committendum duxerit preterquam in mortis articulo conſtitutis abſolutionis beneficium ualeat impartiri Si uero lapſo preſcripto termino Fridericus ac Prepoſitus Decanus Capitulum et alij beneficiati premiſſa non adimpleuerint ipſique et alij moniti qui in contumaciam et contemptum mandatorum apoſtolicorum excommunicationis ſententiam ut prefertur incurrerint illam per Sex alios Dies animo quod abſit ſuſtinuerint indurato poſſeſſioque regiminis et adminiſtrationis eccleſie Patauienſis ac Forteliciorum Caſtrorum locorum et Villarum predictorum procuratori uel procuratoribus ipſius Georgij Cardinalis Electi realiter aſſignata non fuerit nos exnunc prout extunc lapſis eiſdem alijs Sex Diebus eccleſiam et Ciuitatem Patauienſem necnon omnes circumuicinas eccleſias et Monaſteria exempta et non exempta ac etiam Caſtra Fortelicia atque loca in quibus ipſi excommunicati fuerint uel ad que illi declinauerint et in quibus per Triduum ſtare permiſſi fuerint auctoritate et ſcientia predictis eccleſiaſtico ſupponimus interdicto ita ut niſi clauſis ianuis excommunicatis et interdictis excluſis non pulſatis Campanis et ſummiſſa uoce Miſſe in illis ualeant celebrari Et inſuper ipſis alijs Sex Diebus elapſis nos illos ex Friderico Prepoſito Decano ac ſingularibus perſonis Capituli necnon Canonicis et beneficiatis ac Rectoribus predictis qui eiſdem monitioni et mandato contrauenerint uel illis efficaciter non paruerint dignitatibus perſonatibus adminiſtrationibus officijs Canonicatibus prebendis parrochialibus eccleſijs alijſque beneficijs eccleſiaſticis que in dicta eccleſia Patauienſi uel alibi ubilibet obtinent ſeu tunc obtinebunt etiam exnunc prout extunc auctoritate et ſcientia predictis priuamus et ab illis realiter amouemus necnon priuatos et amotos ac ad illa et quecunque alia beneficia eccleſiaſtica impoſterum obtinenda inhabiles eſſe abſque aliqua alia

declaratione desuper facienda uolumus decernimus et declaramus ac dicta beneficia per priuationem huiusmodi uacantia per illorum Ordinarios Collatores nisi dispositioni apostolice generaliter reseruata fuerint personis ydoneis conferri posse uolumus preterea si quod absit tanta fuerit predictorum proteruia ut infra Octo extunc proxime sequentes Dies possessionem regiminis administrationis et bonorum dicte ecclesie Patauiensis non dimiserint aut quominus ipse Georgius Cardinalis Electus illam dictaque Fortelicia nanciscl possit directe uel indirecte impedierint uel impediri fecerint nos in eum euentum similiter exnunc prout extunc Capitulum dicte ecclesie Patauiensis ad aliam ecclesiam infra dictam diocesim consistentem de qua prefato Georgio Cardinali Electo uel procuratori suo uidebitur transferimus omnesque dignitates obtinentes Canonicos et beneficiatos dicte ecclesie Patauiensis ad translatam ecclesiam huiusmodi se sub premissis penis transferre uolumus et quod inibi diuina celebrent officia et in ea personaliter resideant et cunctos actus capitulares faciant, eis expresse mandamus, ita ut similes actus Capitulares alibi factos non teneant et nullius sint roboris uel momenti et illi qui diuinis officijs inibi interfuerint distributiones quottidianas et alia emolumenta dicta ecclesie Patauiensis prout in illa percipere consueuerunt integre percipiant Illi uero qui ex contemptu uel absque causu legitima cum eodem Capitulo se transferre neglexerint nonmodo distributionibus et redditibus huiusmodi careant sed etiam tamquam rebellionis et inobedientie ac perditionis filij non immunes beneficijs que in dicta ecclesia obtinent qualiacunque sint eo ipso priuati existant Volumus insuper quod in eodem sic translato Capitulo persone in dignitate constitute ac Canonici dicte ecclesie Patauiensis et alij ad quos pertinet prefatum Georgium Cardinalem Electum ad possessionem regiminis et administrationis dicte ecclesie Patauiensis admittere possint et teneantur Illi autem ex premissis omnibus qui eisdem sentencijs innodati erunt et illas animo indurato sustinebunt post eorundem Octo Dierum decursum eo ipso sint et censeantur esse auctoritate apostolica declarati aggrauati et reaggrauati ac maledictionis eterne quam Deus misit

Datham et Abiron quos terra uiuos abſorbuit dampnationem incurrant quos ipſi Capitulum ſingulis dominicis alijſque feſtiuis Diebus poſt Miſſam et Veſperas pulſatis Campanis Candelis accenſis et in terram proiectis atque extinctis cum illis ſolempnitatibus que contra tales aggrauatos obſeruari ſolite ſunt etiam cum uexillo crucis et Trina lapidum proiectione ſolempniter denuncient donec compuncti corde ad eccleſie unitatem ſatiſfactione preuia reuerſi a nobis uel Romano Pontifice pro tempore plenam reconciliationis gratiam de premiſſis meruerint obtinere Ortamur etiam Venerabiles fratres noſtros Bernardum Archiepiſcopum Salczeburgenſem et Ratiſponenſem Friſingenſem Lyrcetenſem Herbipolenſem Bambergenſem Augultenſem Spirenſem Wormacienſem Baſilienſem Conſtantienſem Brixienſem Tridentinum Epiſcopos reliquoſque tam eccleſiaſticos quam ſeculares illarum partium Principes Duces Comites Barones ipſorumque Officiales eiſque pro reuerentia quam quilibet eorum gerit ad ſedem predictam diſtricte precipiendo mandamus ne eidem Friderico aut alicui alteri in premiſſis auxilium conſilium uel fauorem preſtent ſed eidem Georgio Cardinali Electo faueant pariter et adhereant ſi enim quod non putamus aliqui eorum contrauenerint ſciant ſe uigore preſentium Epiſcopi ſuſpenſionis a diuinis penam ceteri uero excommunicationis ſententiam eo ipſo incurſuros Ceterum ut preſentium litterarum tenor ad noticiam monitorum huiusmodi facilius peruenire ualeat uolumus et ſub excommunicationis pena mandamus illas uel earum tranſumptum manu publici Notarij ſubſcriptum per quamcunque eccleſiaſticam perſonam ad hoc requiſitam in Valuis eiuſdem eccleſie Patauienſis ſi commode fieri poterit ſin autem in alio Georgio Cardinali Electo commodo loco dicte dioceſis uel alijs dioceſis uicinioribus affigi unde ueriſimilis coniectura exiſtat illarum noticiam ad predictos monitos poſſe de facili peruenire necnon per quoſcunque alios Abbates Priores Conuentus Guardianos et religioſos cuiuſcunque ordinis etiam mendicantium aliaſque perſonas qui ſuper hoc pro parte dicti Georgij Cardinalis Electi ut premittitur fuerint requiſiti in eorum eccleſijs et Monaſterijs ſolempniter publicari ac etiam ad populum predicari

quas poſt diem affixionis huiuſmodi perinde dictos monitos arctare uolumus ac ſi eis intimare perſonaliter extitiſſent illarum uero tranſumpto manu publici Notarij ſubſcripto fidem indubiam uolumus ubilibet adhiberi. Non obſtantibus Conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis ac quibuſuis priuilegijs uel indultis predictis monitis uel eorum alicui per ſedem predictam in genere uel in ſpecie conceſſis quorumcunque tenorum exiſtant ceteriſque contrarijs quibuſcunque Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre monitionis requiſitionis mandati aſſignationis abſolutionis ſuppoſitionis priuationis amotionis conſtitutionis declarationis uoluntatis tranſlationis et precepti infringere uel ei auſu temerario contraire Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei ac beatorum Petri et Pauli Apoſtulorum eius ſe nouerit incurſurum Datum Rome apud Sanctumpetrum Anno Incarnationis dominice Milleſimoquadringenteſimoſeptuageſimonono Quinto Kal. Februarij Pontificatus noſtri Anno Nono.

C. de Vbertis.

CCXLVIII.

Sixtus papa IV notificat clero pataviensi, se vacantem ecclesiae pataviensis sedem Cardinali Georgio Haesler contulisse.

Romae. 1479. 28 Januarii.

Sixtus episcopus ſeruus ſeruorum dei Dilectis filijs Clero Ciuitatis et dioceſis Patauienſis Salutem et apoſtolicam benedictionem. Hodie eccleſie Patauienſi tunc certo modo uacanti de perſona dilecti filij Georgii Electi Patauienſis de fratrum noſtrorum conſilio ſub certis modo et forma apoſtolica duximus auctoritate prouidendum ipſumque illi prefecimus in Epiſcopum et paſtorem curam et adminiſtrationem ipſius eccleſie ſibi in ſpiritualibus et temporalibus plenarie committendo prout in

noſtris inde confectis litteris plenius continetur. Quocirca diſcretioni veſtre per apoſtolica ſcripta mandamus quatinus eidem Electo tanquam patri et paſtori animarum veſtrarum humiliter intendentes ac exhibentes ſibi obedientiam et reuerentiam debitas et deuotas eius ſalubria monita et mandata ſuſcipiatis humiliter et efficaciter adimplere curetis alioquin ſententiam ſiue penam quam idem Electus rite tulerit in rebelles gratam habebimus et faciemus auctore domino uſque ad ſatiſfactionem condignam inuiolabiliter obſeruari. Datum Rome apud Sanctum petrum Anno Incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono Quinto Kalendas februarii Pontificatus noſtri Anno Nono.

L. Grifus.
C. de Obertis.

CCXLIX.

Sixtus papa IV rogat ac hortatur imperatorem Fridericum III, ut Cardinalem Georgium a se ad sedem pataviensem promotum curae suae commissum habeat ac defendat.

Romae. 1479. 28 Januarii.

Sixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Cariſſimo in Chriſto filio noſtro Friderico Romanorum Imperatori ſemper Auguſto Salutem et apoſtolicam benedictionem. Gratie diuine premium et humane laudis preconium acquiritur ſi per ſeculares Principes Prelatis preſertim eccleſiarum Cathedralium regimini preſidentibus oportuni fauoris preſidium et honor debitus impendatur. Hodie ſiquidem eccleſie Patauienſi tunc certo modo uacanti de perſona dilecti filij Georgij Electi Patauienſis de fratrum noſtrorum conſilio ſub certis modo et forma apoſtolica duximus auctoritate prouidendum ipſumque illi prefecimus in Epiſcopum et Paſtorem curam et adminiſtrationem ipſius eccleſie ſibi in ſpiritualibus et

temporalibus plenarie committendo prout in noſtris inde confectis litteris plenius continetur. Cum itaque fili cariſſime ſit uirtutis opus dei miniſtros benigno fauore proſequi ac eos uerbis et operibus pro Regis eterni gloria uenerari. Celſitudinem tuam rogamus et ortamur attente quatinus eundem Georgium Electum et prefatam eccleſiam ſue cure commiſſam habens pro noſtra et apoſtolice ſedis reuerentia propenſius comendatos ſic eos in ampliandis et conſeruandis iuribus ſuis benigni fauoris auxilio proſequaris quod idem Electus per auxilium tue gratie in commiſſis ſibi dicte eccleſie cura et adminiſtratione utilius proficere ualeat tuque inde premia conſequaris felicitatis eterne ac nos etiam Imperatoriam maieſtatem condignis poſſimus in domino Laudibus commendare Datum Rome apud ſanctum petrum Anno Incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono Quinto Kalendas februarii Pontificatus noſtri Anno Nono.

CCL.

Jaroslaw von Dreslabitz erklärt in eigenem und seines Bruders Namen, daſs er in Bezug auf eine beendigte Fehde keine Ansprüche mehr an den Bischof Ulrich zu machen habe.

1479. 22 März.

Ich Jaraſlaff von dreſlabitz vnd Zu chalticz Bekenn vnd thue kuntt offenlichen mitt dem Brieff Als von der Zwitrachtt vnd ſchaden wegen prannt raub nam vnd tatt dy vns geſchehn ſein zw drſlawitz von dem Hochwirdigen fürſten vnd Herren Herren vlrichen Biſchoue zw paſſaw Auch von den ſeinjng dienern vnd vntertan darumb dann der edel vnd veſt mein prueder petter von drſlabitz gantz verrichtt vnd veraintt vnd vertragen mit ſeinen furſtlichen genaden vmb all zw ſpruch dy wir Zw ſeinen genaden gehabt haben dy ſelbig ſpruch vnd vertrag gelob ich

obgenanter Jaraſlab von drſlabitz alles trewlich ſtett vnd vngeuerlich zu halden an all arigliſt als dann aim frumen zw gepurd vnd das nymermer Zw abern zw ſeinen genaden vnd auch den ſeinigen In chainem übel nichtt trewlich vngeuerlich des Zw Vrkuntt gib ich ſeinen genoden diſen brieff beſiglet mitt meinem anhanngunttten Inſidl etc. Datum am montag vor vnſſer lieben frawen tage In der vaſten anno domini Tauſent vierhundert jm Newn vnd ſibentzigſten Jar.

CCLI.

Heinrich Gnotz zum Dobers erklärt für sich und seinen Bruder, daſs ihre Fehde mit dem Hochstifte Passau beigelegt ist, und sie keine Ansprüche mehr an den Bischof Ulrich zu machen haben.

Zum Dobers. 1479. 13 Mai.

Ich Hainrich Gnotz zum Dobrs Bekenne vnd thu kunth offenlich mit diſem Brieff, für mich mein Brueder vnd alle vnnſer erben freund Helffer vnd gunner das wir mit dem Hochwirdigen Fürſten vnd Herrn Herrn Vlrichen Biſchouen zu Paſſaw vnnſern gnedigen Herren von der ſpruch vnd forderung wegen, ſo wir zu ſeinen gnaden vermaint vnd geſetzt haben der ſcheden halben ſo vns durch ſeiner gnaden vnterthan geſcheen ſein, mit nam tat pranth vnd in ander wege wie ſich das begeben hat nichts auſsgenomen gantz geaynt verricht vnd vertragen ſein vnd iſt vns darumb von ſein gnaden ein gantz volligs benuegen geſcheen alſo das Ich mein Brueder alle vnnſer erben freund Hellfer vnd gunner. noch yemandes von vnnſern wegen, darumben hinfür zu ſeinen gnaden. ſeiner gnaden Styfft vnd Nachkomen landen vnd lewthen. auch allen den ſo in der ſache verdacht vnd gewanth ſein nyemant auſgenomen. kaynerlay zuſprüche vordrung Krieg vehde oder veintſchafft nicht mer haben nach gewynnen ſullen ader (oder) mügen weder mit Recht noch an Recht. wenig oder vil

in Keynerlay weiſe alle argeliſte geuerde vnd behelff ſo yemand erdenken vnd Hiewider gebrauchen möcht gentzlichen aufgeſchaiden vnd vormyden des zu vrkund gib Ich obgenanter Hainrich Gnotz dem bemelten meinen gnedigen Herrn von Paſſaw diſen brieff Beſigelt mit meinem anhangenden Innſigel vnd wir Jan Przibik Wintirn Hinnprecht Peter. Hinko vnd Mannwarth des gemelten Hainrichen Gnotzen brueder auch zum Dobrs Bekennen das ſulch tayding vnd vortrag mit vnnſern wiſſen vnd willen geſchcen iſt vnd vns derem vorwilligt haben. vorwillen vnd geloben auch Hiemit wiſſentlich in Krafft des Brieffs mit vnnſern Herren Alles das wor vnd ſtet zu halten, ſo der von worth zu worth aufsweiſet. trewlichen vngeuerlichen dorumb tzu mehrer ſicherhait, haben wir mit vleiſs gebeten die Edeln vnd veſten Przybiken von Cadow zu Zaſenitz Lypolten vom Lanngendorff tzu Oſletz Ratzko Warleich von der pawken vnd Janen von Craſelaw, daſſie Ire Innſigel von vnnſern wegen auch Hyran gehaugen haben, doch In Iren Erben vnd Innſigeln on ſchaden Geben tzum Dobrs nach Criſti vnnſers Herrn gepurt viertzehen Hundert vnd in den Newn vnd Sibentzigſten Jaren am nehſten Pfintztag vor Zophic tag der heiligen Iunkfrawen.

CCLII.

Herzog Georg von Bayern-Landshut bestätigt dem Domcapitel alle von seinen Vorfahren demselben ertheilten Privilegien.

Landshut. 1480. 27 April.

Wir Georg von gottes gnaden Pfalczgraue bey Rein Hertzoge in Nidern vnd Obern Beyrn etc. Bekennen offenntlich mit dem brive gein allermeniglich. Das die Wirdigen vnd Erſamen in gotte vunſer lieb getruen Tumbrobſt Techant vnd Capitel des Tumbſtiffts zu Paſſaw vnns Ir freyhait. brief vnd gnad. ſo Sy von vnnſern vorvordern Kayſern Konigen und Furſten des löb-

lichen Fürſtenthumbs vnd Haws zu Beyrn fürbracht vnd vnns diemütiglichen gebeten haben. In ſolh freyheit brief vnd gab gnediglich zu confirmirn vnd zu beſtätten. Alſo haben wir angeſehen den geneigten gnedigen willen. den vnnſer bemelt vordern zu den bemelten Stifft vnd Capitel zu Paſſaw gehabt vnd derſelben vnnſer vordern fuſſtapfen nach. Haben wir Ine auf Ir bemelt vnndertenig bete. alle vnd yeglich vorberurt privilegia freyheit brief vnd gnad confirmirt vnd beſtätt. Confirmiren vnd beſtetten Ine auch die wiſſenntlich in kraft des briefs. Vnd wellen Sy auch bey denſelben Iren freyheiten briefen vnd gnaden. als Sy dann herbracht haben gnediglich. on Irrung beleiben laſſen. vnd Sy darbey hanndthaben ſchützen vnd ſchirmen etc. Vnd Gebieten darauf allen vnd yeglichen vnnſern Vitzdomen. Haubtluten. pflegern. Lanndſchreibern. LanndRichtern. Mauttnern. Zöllnern. vnd allen anndern vnnſern Ambtlüten vnd vnnderthanen gegenburtigen vnd kunftigen. Ernnſtlich mit diſem brive. das Ir die gemelten Tumbrobſt Techant vnd Capitel bey ſolher vnnſer gnad Confirmation vnd beſtättung auch gutlich beleiben laſſet bey vermeydung vnnſer vngnad vnd ſtraff Dann ſich das bemelt Capitel gein vnns vnd vnnſern Erben auch hallten ſollen. als Ine gegen Irer Herſchaft vnd Stifftern geburt. on geuerde. Vnd des zu vrkundt haben wir vnnſer furſtlich Innſigl an den brive thun henngen. Der Geben iſt zu Lanndſhut am Mittwochen nach ſannd Georgen tag des Heiligen Martrers. Nach Criſti vnnſers lieben Herren geburde. Vierzehenhundert vnd in dem Achtzigiſtem Jare.

CCLIII.

Der österreichische Marschalk von Waldsee legt einen zwischen dem passauischen Domcapitel und den Gebrüdern von Starhemberg wegen der Vogtei über das hochstiftische Dorf Wendelhering obwaltenden Streit bei.

Linz. 1480. 19 Juny.

ICH Reinprecht von Walsee Obrister Marschalh in Osterreich Obrister Trugsäss in Steir etc. Bekenn vmb die Irrung vnd Zwitrecht so sich gehallten haben zwischen den Erwirdigen Herrn dem Tumbrobsten Techanten vnd Capitl des Hochwirdigen Stiffts zu Passaw an ainem, vnd der Wolgebornen Herren Herren Gotharten vnd Herrn Vlrichen gebrudern von Starhemberg, meinen lieben Swägern am andern tail von wegen der Vogtei des Dorffs, leut vnd gueter zu Wenndlhering, das dem benanten Capitl in Ir Ambt genant das Almusenambt, gehört, vnd zu dem Gfloss Starhemberg, das die benanten von Starhemberg yetz Innhaben, geuogt ist, derselben Ire Zwitrecht Ich mit baider tail willen auf Heut tag Zu gutlicher verhör, her für mich gesetzt hab, Auf denselben gesatzten tag, der berurt her Gothart von Starhemberg an stat sein vnd seins gemelten brueders Herrn Vlrichs, erschain, vnd vermeldet, Wie die gemelt vogtei Wenndlhering In zugehorung Weiland Herr Lienhart Mautter Tumbherr zu Passaw, vnd des gemelten Capitls, als Ambtman des Almuesen Ambts daselbs, dem Wolgebornen herrn Graf Sigmunden von Schawnberg, geuogt hett, das Im vnd seinem bruder Vnpillich beschehen, Sy auch des in gross Zerung vnd schäden, komen wären, Vnd begerten darumben In von dem berurten Capitl, abtrag vnd widerker zetun, Dagegen die Erwirdigen Gelerten Herren Her Sebastian von Layming, Doctor Jörg Mayr Tumbherren, vnd der Edlvesst Wolf-

gang von Ahaim, Erbkamermaiſter vnd yetz Marſchalh des gemelten Stiffts zu Paſſaw anſtat des berurten Capitls daſelbs auch auf den benannten tag erſchinen vnd redeten, Was der gemelt herr Lienhart Mautter mit der berurten Vogtey Wenndlhering gehanndlt hiet, Wer an des bemellten Capitls wiſſen vnd willen beſchehen, Er hiet auch ſolhs von dem Capitl in beuelh nicht gehabt, Es ſey auch im leben des genanten Mautters Von den von Starhemberg, derſelb Mautter allain vmb ſölh verhandlung beklagt, dadurch Sy vermainten, den Von Starhemberg, abtrag nicht ſchuldig wären Sunder Sy möchten deſhalben des berürten Mautter erben, anlangen, mit meer Red vnd widerred Irs furbringens Wie ſich dann dieſelben Ir Zwitrecht bis auf heutigen tag gemacht begeben vnd herkomen ſeien, derſelben Ire Zwitrecht Sy zu baiderſeit gantz hinder mich zu gutlicher abſchied gangen ſein Vnd dabey zuegeſagt, Was Ich darumben mach oder Sprich, daz Sy das ſtät hallten vnd dem nachgeen wellen, Darauf Ich Sy veraint hab alſo Daz die bemelten Tumbrobſt vnd Capitl oder Ir nachkomen, den benanten von Starhemberg oder Iren erben der vorgerurten des Mautters verhandlung halben geben ſullen, Vierzehen dreyling Wein, guet Mitter-Oſterwein, vnd Hundert vngriſch oder Ducaten guldein gerecht in gold vnd Wag, Vnd ſullen Sy derſelben Wein, Ine, Fünf dreyling zwiſchen ſand Michelſtag vnd Weihnnachten nachſtkunftig, Vnd Fünf Dreyling darnach vber ain Jar, auch Zwiſſchen ſand Michelſtag vnd Weihnnachten, vnd darnach aber Vber ain Jar zu der dritten Werung, Vier dreyling auch Zwiſſchen ſand Michelſtag vnd Weihnnachten, nachſt nacheinander kunftig, in die ober Muhel antwurtten, Vnd der vorbenanten Hundert guldein von dem nachſtkunftigen ſand Merttentag vber ain Jar, aufrichten vnd bezallen, on verrer verZichen, Vnd damit ſullen all ſachen Zwiſſchen den gemelten tailen gantz verricht veraint, vnd aller vnwillen deſhalben ab vnd hin ſein alles treulich vnd vngeuärlich, Vnd des zu vrkund gib Ich yedem tail in gleicher laut ainen Spruchbrief vnder meinem anhangundem Inſigl, Geben Zu Lynntz an Montag nach ſand Veitstag Nach Criſti gepurd. Vierzehenhundert Vnd in dem Achtzigiſten Jar.

CCLIV.

Fridericus III imperator ex indulta sibi per Sixtum papam IV facultate promovendi trecentos ecclesiasticos ad praebendas in Germaniae ecclesiis vacantes, viennensi praeposito ceu commissario papali Johannem Kumost ad beneficium in ecclesia pataviensi praesentat, ut eum in possessionem immittat.

Viennae. 1480. 7. Julij.

Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus Hungarie Dalmacie Croacie etc. Rex ac Auſtrie Stirie Karinthie et Carniole dux Comeſque Tirolis etc. Honorabili prepoſito Wiennenſi deuoto noſtro dilecto, Graciam Ceſaream et omne bonum. Litterarum ſciencia ac morum honeſtas aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita. quibus Honorabilis deuotus noſter dilectus Johannes Kumoſt vtriuſque Juris Licenciatus, clericus Patauienſis dioceſis apud nos fidedigno conmendatur teſtimonio nos inducunt, vt ſibi ad gratiam reddamur liberales. Cum itaque Sanctiſſimus dominus noſter dominus Sixtus papa quartus, per certas ſuas literas apoſtolicas Tibi ac Venerabili. Epiſcopo Auguſtenſi principi deuoto noſtro dilecto ac cuilibet veſtrum reſeruandi donacioni veſtre et cuilibet veſtrum inſolidum ſua et Apoſtolica auctoritate ex plenitudine poteſtatis et de certa ſciencia pro complendo numero de Tricentis perſonis Eccleſiaſticis ydoneis, quas nos vobis aut alteri veſtrum, duxerimus nominandas, totidem beneficia Eccleſiaſtica cum Cura vel ſine cura Canonicatu et prebenda ac dignitate perſonatu adminiſtratione vel Officio in eadem Eccleſia pro vnico beneficio computata per totum ſacrum Romanum Imperium in Germania duntaxat conſiſtencia, que inibi tempore reſeruacionis huiusmodi aut inantea ſimul vel ſucceſſiue vaca-

uerint, et que perſone huiusmodi per ſe vel procuratores ſuos duxerint acceptanda, plenam et liberam conceſſit facultatem, prout in eiſdem literis Apoſtolicis plenius continetur. Nos volentes dictum Johannem Kumoſt prefatorum meritorum ſuorum intuitu fauore proſequi generoſo. Ipſum tamquam vnum et pro vno ex huiusmodi Tricentis perſonis tibi nominandum duximus ac preſencium tenore nominamus vt pretextu et vigore prenarratarum literarum apoſtolicarum beneficium Eccleſiaſticum huiusmodi Etiam ſi Canonicatus et prebenda, dignitas, perſonatus, adminiſtratio, vel Officium fuerit ſiue fuerint ac in prefatis literis apoſtolicis qualificatum, ad Collacionem prouiſionem preſentacionem Electionem Nominacionem, ſeu quamuis aliam diſpoſicionem. Venerabilis principis Epiſcopi ac Honorabilium nobis deuotorum dilectorum Prepoſiti decani et Capituli ſingulorumque Canonicorum et perſonarum Eccleſie Patauienſis communiter vel diuiſim pertinentes ſiue pertinens, ſi quod vacat ad preſens aut cum inantea vacauerit, quod idem Johannes Kumoſt, infra tempus inibi expreſſum, per ſe vel procuratorem ſuum duxerit acceptandum cum omnibus Juribus et pertinentijs ſuis, donacioni tue ut premittitur, reſerues. et de illo cum eiſdem Juribus et pertinentijs ſuis, Et ſi Canonicatus et prebenda fuerit, cum plenitudine Juris canonici ſibi prouideas, ac Ipſum vel pro eo procuratorem ſuum predictum in illius Jurium et pertinenciarum predictorum corporalem et realem poſſeſſionem per te aut alium, ſeu alios inducas, aliaque facias, prout et quemadmodum prefatus dominus noſter papa tibi dedit facultatem, ac in prenarratis literis apoſtolicis tradidit formam. Nominacionibus noſtris prioribus ad Collacionem predictorum Epiſcopi Prepoſiti, Decani et Capituli Eccleſie Patauienſis prefate ſpectantibus vna pro Vdalrico Roſer et vna pro Andrea Kunigſteiner ad Collacionem Epiſcopi, Alijs vero vna pro Bernardo de Polheim ad Collacionem Prepoſiti Decani et Capituli, Altera autem pro Johanne Loeffelholtz licentiato in Decretis, ac eciam alia pro prefato Bernardo de Polheim ad Collacionem predictorum Epiſcopi et Capituli Eccleſie Patauienſis, quarum alique ſuum ſortite ſunt effectum et conſumpte, et alias qualitercumque

quandocumque et pro quibuſuis in vim prefate facultatis, a Summo domino noſtro papa prefato nobis conceſſe emanatis, quos omnes et ſingulos quotquot fuerunt preſentibus pro inſertis et nominatim expreſſis habere volumus, et alijs non obſtantibus quibuſcumque. Harum teſtimonio literarum Sigilli noſtri Imperialis appenſione munitarum. Datum in Ciuitate noſtra Wienne die Septima Menſis Julij Anno domini Melleſimo quadringenteſimo Octuageſimo Regnorum noſtrorum Romani Quadrageſimo primo, Imperij Viceſimo Nono, Hungarie vero Viceſimo Secundo.

CCLV.

Sixtus papa IV, durante lite in ecclesia pataviensi ob electionem Cardinalis Georgii Haesler et Friderici Maurkircher, Michaelem Lochmer officialem seu commissarium praedictae ecclesiae declarat excommunicatum.

Romae. 1480. 13 Decemb.

SIXTVS epiſcopus Seruus Seruorum dei Ad Futuram rei memoriam Ad reprimendos auſus temerariorum nonnullorum inuerecundos apoſtolice ultionis gladius acrius inſurgat interdum neceſſe eſt ut conculcata illorum proteruia aliorum ſimilia perpetrandi tollatur audacia et pena iuxta exceſſuum qualitatem formidabilis ſimili prauitate contaminatis tranſeat in exemplum. Sane dudum de perſona dilecti filij noſtri Georgij tituli ſancte Lucie in Silice preſbiteri Cardinalis et Epiſcopi Patauienſis eccleſie Patauienſi tunc certo modo paſtoris ſolatio deſtitute de fratrum noſtrorum conſilio per quaſdam (litteras) duximus auctoritate apoſtolica prouidendum preficiendo ipſum Georgium eidem eccleſie in Epiſcopum et paſtorem, necnon electionem de perſona Friderici Maurkircher, ſe pro Canonico dicte eccleſie et decretorum doctore gerentis per dilectos filios Capitulum dicte eccleſie

nulliter factam reuocauimus caſſauimus et annullauimus, ac deinde per alias noſtras litteras ad futuram rei memoriam Fridericum et Capitulum predictos reliquaſque perſonas in dignitate conſtitutas et ſingulos Canonicos perpetuos Vicarios alioſque beneficiatos dicte eccleſie quocunque nomine cenſerentur inter alias ſub excommunicationis anathematis dignitatum perſonatuum adminiſtrationum officiorum Canonicatuum et prebendarum aliorumque beneficiorum eccleſiaſticorum, que in dicta eccleſia uel alibi ubicunque obtinebant priuationis amotionis et inhabilitationis, alijs quoque tunc expreſſis ſententijs cenſuris et penis late ſententie monuimus et mandauimus, ut infra Sex dierum ſpatium prefatum Cardinalem uel pro eo eius procuratorem ad poſſeſſionem corporalem regiminis et adminiſtrationis prefate eccleſie illiuſque bonorum temporalium et ſpiritualium libere admitterent, et admitti facerent, curámque et adminiſtrationem ipſius eccleſie Patauienſis in ſpiritualibus et temporalibus libere exercere permitterent, nec de illis ſe de cetero abſque dicti Cardinalis uoluntate aliquatenus intromitterent, Alioquin lapſis huiuſmodi Sex diebus illos ex premiſſis qui eiſdem monitioni et mandato contraueniſſent, uel illis efficaciter non paruiſſent, dignitatibus perſonatibus adminiſtrationibus officijs Canonicatibus prebendis parrochialibus eccleſijs alijſque beneficijs eccleſiaſticis, que in dicta eccleſia Patauienſi uel alibi ubilibet obtinebant ſeu tunc obtinerent extunc dicta auctoritate et ex certa ſcientia priuauimus, et ab illis realiter amouimus, necnon priuatos et amotos, ac ad illa et quecumque alia beneficia eccleſiaſtica impoſterum obtinenda inhabiles eſſe abſque aliqua alia declaratione deſuper facienda uoluimus decreuimus ac declarauimus, ac ipſa beneficia per priuationem huiuſmodi uacantia per illorum ordinarios collatores, niſi diſpoſitioni apoſtolice generaliter reſeruata forent perſonis ydoneis conferri poſſe uoluimus, pro ut in ſingulis litteris plenius continetur. Cum autem pridem non ſine magna diſplicentia ad noſtrum peruenerit auditum, licet quidam Michael Lochmer qui ſe gerit pro Magiſtro in Theologia et decretorum doctore ac officiali ſeu Commiſſario eccleſie Patauienſis pretendens quamuis falſo Epiſcopalem illius

ſedem adhuc uacare, et exercitium officialatus officij illius gerere preſumens uigore poſteriorum litterarum monitorialium predictarum illis ei prius intimatis inſtanter requiſitus fuerit, ut ipſis litteris monitorialibus pareret et obediret, ac poſſeſſionem eccleſie Patauienſis dicto Georgio Cardinali quantum in eo erat traderet et aſſignaret, nec ſe ulterius pro Officiali ſeu Commiſſario dicte eccleſie gereret ſub prefatis ac alijs in dictis litteris monitorialibus contentis penis, tamen idem Michael ſpiritu elationis et contradictionis impulſus monitis et mandatis ac litteris noſtris huiuſmodi contumaciter obedire recuſauit, appellationem etiam inſolentius, a monitione et mandatis noſtris huiuſmodi interponendo ac temere iactando, quod prouiſio de perſona prefati Georgij Cardinalis contra compactata inter ſedem apoſtolicam et inclitam nationem Germanicam foret facta, necnon priora malis accumulando excommunicationis et anathematis ac alijs ſententijs cenſuris et penis predictis legitime innodatus Miſſas et alia diuina officia in contemptum Clauium celebrare, et ipſis ſe immiſcere non expauit inhabitationis et infamie ac irregularitatis maculas, nec non omnium beneficiorum et officiorum ſuorum priuationis penam damnabiliter incurrendo, et quod deterius est, certi familiares dicti Michaelis perditionis alumni litteras apoſtolicas prouiſionis dicte eccleſie ualuis eccleſie Wiennenſis appenſas arripere, ac in noſtrum et dictae ſedis uilipendium ad terram proijcere, necnon copiam earumdem litterarum furioſe lacerare non formidarunt in hijs omnibus conſenſu et ſcientia dicti Michaelis ut creditur interuenientibus. Nos igitur ad quos ſpectat contra tales debita iuris ſeueritate procedere uolentes, ſicut decet temerarios nepharios auſus potiſſime ipſius Michaelis qui ut accepimus adhuc in eius obſtinata mente perſeuerat debita animaduerſione corrigere, ut alijs merito ſint in exemplum, motu proprio non ad ipſius Cardinalis uel alterius pro eo nobis ſuper hoc oblate petitionis inſtantiam ſed ex noſtra certa ſcientia et mera uoluntate prefatum Michaelem ex premiſſis et alijs in contemptum noſtrum et prefate ſedis per eum perpetratis criminibus et exceſſibus excommicatum anathematizatum ac beneficijs ſuis uere et legitime priuatum eſſe, necnon

ab omnibus chriſtifidelibus euitandum fore decernimus et declaramus, ac omnia loca ad que ſe contulerit, uel ubi moram fecerit, et quamdiu ibi permiſſus fuerit, eccleſiaſtico ſupponimus interdicto. Non obſtantibus quibuſcunque appellationibus prouocationibus et reclamationibus tam pro parte dicti Michaelis quam Friderici Maurkircher pro Electo Patauienſi ſe gerentis et Capituli dicte eccleſie ac aliorum quorumcunque ad nos uel ad ſedem apoſtolicam aut ſucceſſores noſtros uel alias quomodocunque et qualitercunque interpoſitis et interponendis, quas quidem appellationes prouocationes et reclamationes cum inſtrumentis deſuper habitis et habendis, interpoſitas et interponendas tanquam de facto attemptatas reuocamus caſſamus et annullamus, ac nullas et inualidas nulliuſque efficacie uel momenti fore et eſſe auctoritate et ſcientia predictis de plenitudine poteſtatis apoſtolice decernimus et declaramus, necnon Conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis ceteriſque contrarijs quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre conſtitutionis ſuppoſitionis reuocationis caſſationis annullationis decreti et declarationis infringere uel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei ac beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Rome apud Sanctum petrum Anno Incarnationis dominice Milleſimoquadringenteſimo octuageſimo Idibus Decembris Pontificatus noſtri Anno Decimo.

P. de Valle.

CCLVI.

Sixtus papa IV admonet Bavariae duces, Albertum et Georgium, ne adversarios cardinalis Haesler, jam a sancta sede excommunicatos, amplius foveant.

Romae. 1481. 8 Januarii.

Sixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei Dilectis filijs Nobilibus viris Alberto et Georgio Bauarie Ducibus Salutem et apoſtolicam

benedictionem. Cognouimus ex litteris Nobilitatum uestrarum non sine maxima animi nostri molestia, que ad desolationem Patauiensis ecclesie accidisse pretenditis, uerum quo illa grauiora sunt et periculosiora eo magis dolemus deesse quieti illius ecclesie fauores et presidia uestra que certe nostre in vos paterne caritati rependi expectabamus, nam dum ille (illi) a uoluntate nostra dissentire, et pretensi electi ac capitularium rebellium partes susscipere uidentur creseit illorum contumacia, et aliene prestantur fomenta malitie, Sicut autem dilecti filij progenitores uestros Bauarie principes huius patauiensis ecclesie fundatores asseritis ita a uobis optamus ut ad illorum imitationem ne huiusmodi dissencionibus status et dignitas tam insignis ecclesie depereat nobiscum inuigiletis, nam id neque nobis neque dilecto filio nostro Georgio tituli sancte Lucie in Silice presbitero cardinali Episcopo Patauiensi imputari poterit, cum et nos pro auctoritate nostra cum matura deliberatione de consilio venerabilium fratrum nostrorum sancte Romane ecclesie Cardinalium ad preces quoque carissimi in Christo filij nostri Friderici Romanorum Imperatoris semper Augusti ac omnium ferme inclite Nationis Germanice Principum commendationes et humillimas preces eidem cardinali legitime prouiderimus et ipse iura sua sibi a sede apostolica concessa non minus debite quam prudenter (tueri) teneatur, sed non eo iure a pretenso electo et eius complicibus agitur, nos auctoritatem nostram, Cardinalis ius suum tuetur, illi iniuste et auctoritati nostre et iustitie aliene aduersantur, et quod dolenter referimus mandata nostra contempnentes in pernitiem animarum suarum censuris grauioribus insordescunt, illa etiam magis detestanda referuntur que super impignorationibus et alienationibus nonnullarum Terrarum et locorum in alienas manus per ipsos excogitata esse comperimus illud certe esset dilaniare, et destruere ecclesiam, quorum machinationibus utiliter occurere uolentes, nobilitates uestras requirimus, que pro sua prudentia metiri debent quantum illarum officio magis expediat iustissime uoluntati nostre quam impijs rebellium obstinationibus adherere, ut ad eneruandas illorum uires consuete pietatis sue in sedem apostolicam officium impendant, Si enim nos semper

in deſiderijs veſtris quantum cum domino potuimus gratioſos uobis exhibuimus, nonne et uos in re tam honeſta et neceſſaria monitionibus noſtris conuenit obtemperare, ſuper quo oratores ueſtros quos modo nullos uidimus ſi affuiſſent, libenter audiuiſſemus, atque ita ueriſſimis rationibus cauſe noſtre iuſtitiam declarauiſſemus, ut non amplius putaremus, nobilitates ueſtras a nobis diſſenſuras quod et facturas pro ſua bonitate poſt hoc reſponſum noſtrum exiſtimamus, Satis intellexiſtis maturitatem prouiſionis noſtre perſeuerantiam propoſiti noſtri iuſtitie ſtatum in quibus omnibus ueſtrum eſt tribunali apoſtolico cuius ſemper eſt iudicium rectum conſentire, non ergo prouiſionis noſtre culpe imputetis quod Patauienſis eccleſia deſtruatur, ſtabit illa, ſi uos catholicorum principum quod ſperamus officium impleueritis, et ab iniuſta pretenſi electi et complicum damnatorum defenſione abſtinueritis, ſi homines ditionis ueſtre qui Patauienſis eccleſie filij ſpirituales ſunt ad patris ſui gremium tranſire, ueſtro exemplo invitaveritis, et ſedi apoſtolice obedientiam in lauacro regenerationis ueſtre promiſſam preſtiteritis, datus eſt illi eccleſie optimus paſtor, cuius perſonam uos nobis alias honorificis teſtimonijs commendaſtis, et nos tanquam benemeritam ſupremo Senatui noſtro aggregauimus, ſi illam progenitores ueſtri fundarunt, non dubitamus, quin tanti meriti fructus a Domino retributore ſint conſecuti, ſi integram et illeſam ſeruare uultis apoſtolico iudicio conformemini, ne aliorum obſtinata contumacia que fauori ueſtro duntaxat innititur in plantatione parentum ueſtrorum reos uos faciat in conſpectu eterni iudicij, hortamur itaque vos dilecti filij ut iam tandem patris et paſtoris ueſtri uocem exaudiatis, et nedum damnatis rebellibus noſtris fauores ueſtros ſubtrahatis et pretenſum ipſum electum ac alios per nos totiens excommunicatos, et publice denuntiatos et iam in cenſuris obſordeſcentes tanquam morbidas pecudes pro fidei et religionis ueſtre zelo de dominijs ueſtris eijciatis, ſed prouiſioni etiam noſtre aſſiſtatis, ut in eo ſpectari poſſit, et a nobis in domino commendari deuotio ueſtra quam in hoc precipue gratiſſimam ſumus habituri qui et pro conſeruatione dicte patauienſis eccleſie et alijs quibuſcunque commoditatibus

ueſtris quantum cum domino poterimus honeſtis nobilitatum ueſtrarum deſiderijs ſemper annuemus. Datum Rome apud Sanctum petrum anno incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo octuageſimo primo Sexto Idus Januarii Pontificatus noſtri anno vndecimo.

CCLVII.

Sixtus papa IV concedit nuncio suo in Germania facultatem, citandi Fridericum Mauerkircher pro episcopo se gerentem, necnon Albertum episcopum ac quosdam ecclesiae pataviensis canonicos, ut se coram sede apostolica a suspicione haeresis expurgent.

Romae. 1481. 15 Januarii.

Sixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Venerabili fratri Vrſo Epiſcopo Theanenſi in Germania noſtro et Apoſtolice ſedis Nuntio et Commiſſario Salutem et apoſtolicam benedictionem. Cunctorum Chriſti fidelium animarum ſalutem intenſis deſiderijs affectantes contra eos qui iuſſionibus apoſtolicis adeo obſtinata pertinacia obtemperare non curant ut in uehementem hereſis ſuſpitionem incidiſſe et animas eorum damnationi perpetue dediſſe manifeſtis demonſtrant indicijs nonnunquam iuxta canonicas ſanctiones procedi mandamus, ut uiam ueritatis agnoſcant et apoſtolicis ſtudeant obtemperare mandatis et ſi in eorum pertinacia perſeuerauerint tanquam membra putrida apoſtolice prouidentie gladio, a Chriſti fidelibus ſegregentur. Dudum ſiquidem cum eccleſia Patauienſis certo modo uacante dilecti filij Capituli Patauienſis Fridericum Maurkircher tunc Canonicum Patauienſem in Epiſcopum Patauienſem elegiſſent, et eiuſdem electionis confirmationem a nobis cum inſtantia poſtulaſſent. Nos habita deſuper cum Venerabilibus fratribus noſtris ſancte Romane eccleſie

Cardinalibus deliberatione matura, electionem ipſam ex certis rationabilibus cauſis tunc expreſſis nullam fore de eorumdem fratrum Concilio per quaſdam (litteras) declarauimus, et eidem eccleſie ſic uacanti de perſona dilecti filij Georgij tituli ſancte Lucie in Silice preſbiteri Cardinalis per alias prouidimus ipſumque Cardinalem illi prefecimus in Epiſcopum et Paſtorem, ac Fridericum et Capitulum prefatos, necnon ſingulares in eccleſiaſticis dignitatibus conſtitutas perſonas et Canonicos dicte eccleſie ac perpetuos Vicarios aliosque beneficiatos in eadem omneſque alios et ſingulas perſonas eccleſiaſticas ſeculares et religioſas etiam exemptas cuiuſcunque ſtatus ordinis et conditionis exiſterent et quacunque etiam Epiſcopali dignitate preſulgerent ſub excommunicationis anathematis et eterne maledictionis, alijſque tunc expreſſis cenſuris et penis eccleſiaſticis quas ſinguli eorum qui non parerent eo ipſo incurrerent per reliquas monuimus et requiſiuimus ac mandavimus eiſdem, ut uidelicet Fredericus ſe de cetero pro Electo Patauienſi minime gerere reliqui uero moniti predicti prefatum Fredericum pro Electo Patauienſi tenere et nominare eique ut tali parere et ab alijs nominari et ut ei pareretur procurare nullatenus preſumerent, ymmo eundem Georgium Cardinalem et Electum Patauienſem tanquam Patrem et Paſtorem animarum eorumdem reciperent et admitterent et ei obedientiam et reuerentiam debitas et deuotas, Et cum aſſereretur eoſdem Fredericum et alios ſic monitos et requiſitos monitioni et requiſitioni ac mandatis noſtris huiuſmodi minime paruiſſe fraternitati tue per quaſdam poſteriores litteras noſtras hodie dedimus in mandatis, ut illos ex eiſdem Frederico et alijs monitis predictis quos monitionibus huiuſmodi non paruiſſe conſtaret, cenſuras et penas predictas incurriſſe declarares, et alia tunc expreſſa faceres, prout in ſingulis litteris predictis plenius continetur Cum autem ſicut accepimus Fredericus prefatus et Albertus Epiſcopus Salonenſis, qui pro bone memorie Vdalrico Epiſcopo Patauienſi dum uiueret in prefatis eccleſia Ciuitate (et) dioceſi, que ordinis Epiſcopalis exiſtunt exercere ſolitus erat, ac Valentinus Pernbeck Decanus Johannes Eberſpeck ſenior Sigiſmundus Vorſchouer Stephanus Aychlar Sebaſtianus

Lamynger Paulus Wann Erhardus Zenger Erhardus Staringer. Wigileus Froſchel Canonici dicte eccleſie et Petrus Vberacker Decanus in Mautarn dicte dioceſis ac Paulus Sawier ordinis fratrum predicatorum profeſſor poſteriorum monitorialium litterarum noſtrarum predictarum plenam notitiam habentes, eundem Cardinalem in Electum Patauienſem recipere et admittere ac monitioni requiſitioni et mandato noſtris predictis minime parere expreſſe recuſauerunt, ipſeque Fredericus ſe pro Electo Patauienſi gerere et Albertus Epiſcopus eiuſdem Frederici ut Electi Patauienſis nomine et pro eo Pontificalia officia et que ordinis Epiſcopalis exiſtunt in eccleſia, Ciuitate, dioceſi Patauienſi ſicut pro dicto Vdalrico Epiſcopo exercere ſolitus erat, exercere, Valentinus uero et alij rebelles Canonici beneficia ad ipſius Georgij Cardinalis et Electi collationem ſpectantia conferre ac Paulus prefati in publicis ſermonibus clero et populo Ciuitatis et dioceſis predictarum, ut eundem Fredericum pro Electo Patauienſi habeant teneant reputent et nominent litteris noſtris et apoſtolice auctoritati plurimum detrahendo perſuadere non expauerunt, excommunicationis anatematis et maledictionis eterne cenſuras et penas predictas iam dudum damnabiliter incurrendo et illis ligati exiſtentes Fredericus et Albertus Epiſcopus ac Paulus et reliqui nominatim expreſſi predicti miſſas et alia diuina officia in contemptum clauium publice celebrare ymmo uerius prophanare, ac interdictum uiolare et propterea irregulares effecti in huiuſmodi cenſuris et penis illas per Annum et amplius animo ſuſtinentes indurato, et ad cor reuerti, eorum errores recognoſcere et penitentiam agere non curantes inſordeſcere non formidauerint nec formident in animarum ſuarum periculum apoſtolice auctoritatis contemptum penitioſiſſimum exemplum et ſcandalum plurimorum ſeque propterea tanto tempore in huiuſmodi contumacia perſeuerando de hereſi ſuſpectos reddiderint, et reddant in dies, Nos nolentes prout nec uelle debemus, tantam inobedientiam et cordis duritiam amplius tolerare fraternitati tue de qua hijs et alijs ſpecialem in domino fiduciam obtinemus, Fredericum Albertum Epiſcopum Decanos Seniorem et Canonicos ac Paulum predictos nominatos et quemlibet

eorum nec non alios quoſcunque quos in cenſuris huiuſmodi quas premiſſorum occaſione incurrerunt ultra annum insorduiſſe, et propterea de hereſi merito ſuſpectos fore comperies, ſi pro animarum eorumdem ſalute et ſedis apoſtolice honore expedire putaueris, monendi et requirendi eiſque mandandi ut infra aliquem competentem terminum tuo arbitrio moderandum dicte ſedis conſpectui perſonaliter ſe preſentent ad huiuſmodi hereſis ſuſpitionem ex premiſſis reſultantem coram dicta ſede aut deputando per eam deſuper. Auditore et Commiſario purgandam et qualiter de fide Catholica ſentiant reſpondendum ac cauſas quare heretici declarari et ut tales puniri non debeant allegandum deducendum et probandum, facultatem concedimus per preſentes. Non obſtantibus felicis recordationis Bonifatij pape VIII. predeceſſoris noſtri quibus cauetur, nequis extra ſuam Ciuitatem niſi in certis exceptis caſibus et in illis ultra Vnam dietam a fine ſue diocefis ad iudicium euocetur Seu ne iudices a ſede apoſtolica deputati extra Ciuitatem et dioceſim in quibus deputati fuerint contra quoſcunque procedere aut alij uel alijs uices ſuas committere preſumant et de duabus dietis in Concilio generali ac alijs Conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis contrarijs quibuſcunque ſeu ſi frederico et alijs monendis et requirendis prefatis uel quibuſuis alijs communiter uel diuiſim a dicta ſede indultum exiſtat quod ultra certa loca ad iudicium euocari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam et expreſſam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiuſmodi mentionem Datum Rome apud Sanctum petrum Anno Incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo octuageſimo primo Decimo octauo Kalendas Februarii Pontificatus noſtri Anno Vndecimo.

CCLVIII.

Sixtus papa IV nuntio suo in Germania mandat, ut adversarios Cardinalis Georgii et praesertim urbes Pataviam et S. Hyppoliti ad receptionem ejus sub poena ecclesiasticae censurae compellat.

Romae. 1481. 15 Januarii.

Sixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Venerabili fratri Vrſo Epiſcopo Theanenſi in Germania noſtro et apoſtolice ſedis Nuntio et Oratori Salutem et apoſtolicam benedictionem. Etſi quibuſlibet perſonis eccleſiaſticis ex iniuncto nobis deſuper apoſtolatus officio oportune defenſionis preſidio aſſiſtere teneamur preſtantius tamen nos inuigilare conuenit ut prelati potioribus preſertim eccleſiaſticarum dignitatum titulis inſigniti in ſuis iuribus conſeruentur et eccleſiarum preſertim Cathedralium, quibus per ſedem apoſtolicam ſunt prefecti regiminis et adminiſtrationis ac bonorum poſſeſſionem nanciſcantur Dudum ſiquidem eccleſia Patauienſi per obitum bone memorie Vlrici Epiſcopi Patauienſis extra Romanam Curiam defuncti uacante electionem factam per Capitulum Patauienſe de perſona Friderici Maurkircher tunc Canonici Patauienſis ex certis tunc expreſſis cauſis nullam fore per quaſdam de fratrum noſtrorum conſilio declaravimus ac eidem eccleſie ſic uacanti de perſona dilecti filij noſtri Georgii tituli ſancte Lucie in Silice presbiteri Cardinalis de eorumdem fratrum conſilio per alias prouidimus ipſumque Georgium eidem eccleſie prefecimus in Epiſcopum et Paſtorem Et cum ipſe Georgius Cardinalis dubitaret ne ipſe Fridericus pro Electo Patauienſi ſe gereret et Capitulum prefati ac Clerus et populus Vaſſalli et Feudatarij dicte eccleſie eundem Fridericum pro Electo Patauienſi nominare tenere et reputare preſumerent et eidem Cardinali ut eorum patri et paſtori et Electo Patauienſi reuerentiam et obedientiam debitas et de-

uotas Vaſalli quoque et feudatarij predicti conſueta ſeruitia et iura ſibi per eos debita exibere recuſarent per reliquas noſtras litteras inter alia omnes et ſingulos quocunque nomine appellarentur et quacunque prefulgerent dignitate Terras Villas et loca ad dictam eccleſiam Patauienſem pertinentia quouis titulo homagio aut iuramento tenentes et cuſtodientes pro quibuſuis perſonis cuiuſcunque dignitatis et excellentie, necnon omnes alios et ſingulos eorum loco pro tempore poſitos et deputatos reliquos quoque fortilitiorum et quorumcunque aliorum locorum dicte eccleſie cuſtodes et detentores necnon omnes et ſingulos Milites Nobiles Ciues et Incolas Ciuitatis et dioceſis Patauienſis ad quorum notitiam ipſe poſteriores littere noſtre peruenerint ſub nonnullis tunc expreſſis cenſuris et penis eccleſiaſticis in genere monuimus et requiſiuimus eisdem diſtricte precipiendo mandauimus ut eidem Georgio Cardinali Electo et nulli alteri ut uero eorum Epiſcopo obedirent pariter et intenderent prout in ſingulis litteris predictis plenius continetur Cum autem ſicut accepimus dilecti filij Magiſtri Ciuium Conſulatus Ciues et populus Patauienſis et locus ſancti Ypoliti Patauienſis dioeceſis prefatum Georgium Cardinalem in Epiſcopum Patauienſem recipere et admittere ſibique debitos honorem et reuerentiam preſtare recuſauerint et recuſent eundem Fridericum pro Electo Patauienſi tenentes in animarum ſuarum periculum et prefati Cardinalis non modicum preiudicium Nos eidem Cardinali ſuper hoc oportune prouidere uolentes ut tenemur fraternitati tue per apoſtolica ſcripta committimus et mandamus quatinus Magiſtros ciuium Conſulatum Ciues et populum Patauienſem et ſancti Ypoliti predictos nominatim et in ſpecie auctoritate noſtra moneas et requiras eiſque diſtricte precipiendo mandes ſub cenſuris et penis eccleſiaſticis de quibus tibi uidebitur quatinus ipſi et quilibet eorum infra competentem terminum tuo arbitrio moderandum eundem Georgium Cardinalem Epiſcopum uel procuratorem ſuum in Epiſcopum Patauienſem recipiant et admittant eique tanquam patri et paſtori animarum ſuarum obedientiam et reuerentiam debitas et deuotas exhibeant eos omnes a iuramento fidelitatis ſiqua Friderico predicto uel quibuſuis alijs

perſonis preſtitiſſent abſoluendo et huiuſmodi termino elapſo illos ex eis qui monitionibus tuis immo uerius noſtris huiuſmodi non paruerint per tuas litteras cites moneas et requiras (ut) infra certum competentem terminum ſimiliter tuo arbitrio moderandum compareant coram nobis et ſede apoſtolica ad dicendum monſtrandum et allegandum cauſam quare monitionibus et mandatis tuis ymmo uerius noſtris in premiſſis parere non teneantur et contra eos ut non parentes ad cenſurarum et penarum eccleſiaſticarum ſub quibus per te moniti fuerint promulgationem et ſi eas poſtquam illis innodati fuerint per Menſem tunc inmediate ſequentem animo ſuſtinuerint indurato legitimis ſuper hijs habendis ſeruatis proceſſibus iteratis uicibus aggrauationem et interdictum ac brachij ſecularis inuocationem ſi et prout de iure fuerit faciendum procedi non debeat premiſſaque fieri uidendum et audiendum certis ſucceſſiue terminis et diebus per te in citatione huiuſmodi de eis facienda exprimendis et ſimiliter tuo arbitrio moderandis Non obſtantibus Conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis nec non appellationibus premiſſorum occaſione hactenus interpoſitis et quas interponi contigerit per Fridericum et alios monitos et quos uigore preſentium per te moneri contigerit in futurum quas eis minime uolumus ſuffragari Seu eiſdem Magiſtrisciuium Conſulatui Populo et Ciuibus predictis uel quibuſuis alijs communiter uel diuiſim a ſede predicta indultum exiſtat quod interdici ſuſpendi uel excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam et expreſſam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem Et ſi forſan eorundem Magiſtrorum ciuium Conſulatuum Ciuium Populi et Incolarum preſentiam pro requiſitionibus et monitionibus huiuſmodi uigore preſentium faciendis tute habere nequires tibi eos monendi et requirendi per edicta publica locis uicinis affigenda de quibus ſit ueriſimilis coniectura quod monitiones ipſe (ipſae) ad ipſorum monendorum notitiam poſſint ueriſimiliter peruenire facultatem concedimus per preſentes ac uolumus et apoſtolica auctoritate decernimus quod monitiones et requiſitiones ipſe eoſdem monitos perinde arctent ac ſi ipſi perſonaliter moniti et requiſiti extitiſſent Quodque de eis que egeris in

premiſſis nos et ſedem prefatam ſtudeas tuis autenticis litteris aut publico deſuper conficiendo inſtrumento reddere certiores ut plenius informati ualeamus iuſtitiam miniſtrare. Datum Rome apud Sanctum petrum Anno Incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo octuageſimo primo decimo octauo Kalendas Februarii Pontificatus noſtri Anno Vndecimo.

L. Griſus.
P. Tuba.

CCLIX.

Sixtus papa IV hortatur clericos et laicos Bavariae, dominum suum, ducem Georgium commovere, ut relicto Friderico Maurkircher, partibus Georgii Haesler Cardinalis et episcopi faveat.

Romae. 1481. 10 Martii.

Sixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Dilectis filijs Abbatibus Prepoſitis Prioribus Comitibus Baronibus Militibus Nobilibus Magiſtris ciuium opidorum ſuperioris ac inferioris Bauarie Subditorum dilecti filij noſtri Ducis Georgij Comitis palatini Reni coniunctim et diuiſim Salutem et apoſtolicam benedictionem. Ad notitiam ueſtram perueniſſe non dubitamus prouiſionem per nos legitime factam de eccleſia Patauienſi de conſilio venerabilium fratrum noſtrorum ſancte Romane eccleſie Cardinalium in perſonam dilecti filij noſtri Georgij tituli ſancte Lucie in Silice preſbiteri Cardinalis, cui etiam ſucceſſiue cariſſimus in Chriſto filius noſter Fridericus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus pro officio Catholici principis Regalia ut moris eſt contulit, quodque illam ſic factam matura cum prefatis fratribus noſtris conſideratione habita. poſt multas reclamationes cuiuſdam Friderici Maurkircher pretenſi electi et eius complicum a nobis auditas, et iuſte reiectas nouiſſimis litteris et monitorijs noſtris ſub grauibus cenſuris et illarum denunciationibus declarauimus

et ualidam et illibatam permanere uelle ſuper quo mentem et intentionem noſtram ſpecialem aperuimus per litteras noſtras dilecto filio Georgio duci Bauarie qui prouiſione et mandatis noſtris poſthabitis ac neglecta dicti Imperatoris Domini ſui naturalis iuridica diſpoſitione ac uuanimi nobiſcum conformitate dicto pretenſo Electo a nobis vnacum ſuis complicibus rite excommunicato, non ſine eccleſie illius deuaſtatione contumaci mente fauere uſque in hodiernum perſeuerat. Scribimus ad eum denuo ſicuti videbitis ex incluſo litterarum exemplo. Et propterea uos quoque a quibus dicto duci ueſtro in temporalibus domino fidele conſilium iuxta ſemitam ueritatis impendi debet. Hortamur in Domino et requirimus uirtute iuramenti quod uos ſaltem eccleſiaſtici ſedi apoſtolice preſtitiſtis ut eius animum ad ſalutaria dirigatis, ne fauore excommunicatorum, et ſe ipſum et uos polluat, et nos ad grauiora compellat, recepturi a nobis ſalutarem benedictionem, ſi ueſtris admonitionibus illum a perditionis opere retraxeritis. Datum Rome apud Sanctum petrum anno Incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo octuageſimo primo Sexto Idus Martij Pontificatus noſtri Anno Vndecimo.

P. de Valle.

CCLX.

Sixtus papa IV injungit quibusdam abbatibus Austriae ceu commissariis sanctae sedis, ut remoto canonico pataviensi Paulo Wann, Johannem Mettelbach in canonicum ecclesiae pataviensis recipi faciant.

Romae. 1481. 26 Aprilis.

Sixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Dilectis filijs in Mellico et Cottwico Monaſteriorum Abbatibus ac Prepoſito eccleſie ſancti Floriani Patauienſis dioceſis Salutem et apoſtolicam benedictionem Litterarum ſcientia uite ac morum honeſtas aliaque laudabilia probitatis et uirtutum merita ſuper quibus dilectus filius

Johannes Mettelbach clericus Herbipolenſis dioceſis Magiſter in Artibus apud nos fidedignò commendatur teſtimonio nos inducunt, ut ſibi reddamur ad gratiam liberales. Dudum ſiquidem cum nos de perſona dilecti filij noſtri Georgij tituli ſancte Lucie in Silice preſbiteri Cardinalis eccleſie Patauienſi tunc certo modo paſtoris ſolatio deſtitute de fratrum noſtrorum conſilio per quaſdam duxiſſemus auctoritate apoſtolica prouidendum preficiendo ipſum Georgium eidem eccleſie in Epiſcopum et paſtorem, nos electionem de perſona Friderici Maurkircher ſe pro Canonico dicte eccleſie et Decretorum Doctore gerentis per dilectos filios Decanum et Capitulum dicte eccleſie nulliter factam per quaſdam reuocauimus caſſauimus et annullauimus, ac per alias noſtras litteras ad futuram rei memoriam Fridericum et Capitulum predictos reliquaſque perſonas in dignitate conſtitutas et ſingulos Canonicos perpetuos vicarios alioſque beneficiatos quocunque nomine cenſerentur inter alia ſub excommunicationis anathematis ac dignitatum perſonatuum adminiſtrationum officiorum Canonicatuum et prebendarum aliorumque beneficiorum eccleſiaſticorum que in dicta eccleſia uel alibi ubicunque obtinebant priuationis amotionis et inhabilitatis alijſque tunc expreſſis ſententijs cenſuris et penis late ſententie monuimus et mandauimus eiſdem, ut infra certos tunc expreſſos terminos prefatum Cardinalem, uel pro eo eius procuratorem legitimum ad poſſeſſionem corporalem regiminis et adminiſtrationis prefate eccleſie illiuſque bonorum temporalium et ſpiritualium libere admitterent, et admitti facerent, curamque et adminiſtrationem ipſius eccleſie Patauienſis in ſpiritualibus et temporalibus libere exercere permitterent, nec de illis ſe de cetero abſque dicti Cardinalis uoluntate aliquatenus intromitterent, alioquin lapſis huiusmodi terminis illos ex premiſſis, qui eiſdem monitioni et mandato contraueniſſent, uel illis efficaciter non paruiſſent, dignitatibus perſonatibus adminiſtrationibus officijs Canonicatibus et prebendis alijſque beneficijs eccleſiaſticis, que in dicta eccleſia Patauienſi uel alibi ubilibet obtinebant extunc dicta auctoritate et ex certa ſcientia priuauimus, et ab illis realiter amouimus, necnon priuatos et amotos ac ad illa

et quecunque alia beneficia impoſterum obtinenda inhabiles eſſe abſque aliqua alia declaratione deſuper facienda uoluimus decreuimus et declarauimus, ac ipſa beneficia per priuationem huiusmodi uacantia per eorum ordinarios collatores, niſi diſpoſitioni apoſtolice generaliter reſeruata forent conferri poſſe uoluimus pro ut in ſingulis litteris predictis quarum tenores, ac ſi de uerbo ad uerbum inſererentur hic haberi uolumus pro ſufficienter expreſſis plenius continetur. Cum autem ſicut exhibita nobis nuper pro parte prefati Johannis petitio continebat, licet poſtmodum Paulus Wann Canonicatum et prebendam eccleſie Patauienſis tunc inter alia obtinens uigore poſteriorum litterarum monitorialium ſub quibus comprehendebatur illis ei prius legitime intimatis, inſtanter monitus et requiſitus fuiſſet, ut ipſis litteris monitorialibus pareret et obediret, ac poſſeſſionem eccleſie Patauienſis quantum in eo erat traderet, et aſſignaret, ac eidem Cardinali ut ſuo uero Epiſcopo ordinario obediret ſub prefatis ac alijs in dictis monitorialibus litteris contentis penis, tamen idem Paulus ſpiritu elationis et contradictionis inflammatus monitionibus et mandatis ac litteris noſtris huiuſmodi contumaciter obedire recuſauit, necnon peiora malis accumulando, excommunicationis et anathematis ac alijs ſententijs cenſuris et penis predictis legitime innodatus Miſſas et alia diuina officia in contemptum clauium celebrare, et ipſis ſe immiſcere non expauit, inhabilitationis et infamie ac irregulitatis maculas, necnon dictorum canonicatus et prebende ac aliorum omnium beneficiorum ſuorum priuationis penam damnabiliter incurrendo. Nos itaque attendentes quod ſi eſt ita ipſi canonicatus et prebenda ſecundum premiſſa per ipſius Pauli priuationem uacarunt et uacent ad preſens ac uolentes prefato Johanni qui ut aſſerit prefati Cardinalis nepos exiſtit, premiſſorum meritorum ſuorum intuitu gratiam facere ſpecialem, ipſumque Johannem a quibuſcunque excommunicationis ſuſpenſionis et interdicti alijſque eccleſiaſticis ſententijs cenſuris et penis, a iure uel ab homine quauis occaſione uel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet ligatus exiſtit ad effectum preſentium duntaxat conſequendum harum ſerie abſoluentes et abſolutum fore cenſentes, necnon omnia

et ſingula beneficia eccleſiaſtica cum cura et ſine cura que dictus Johannes etiam ex quibuſuis apoſtolicis diſpenſationibus obtinet et expectat, ac in quibus et ad que ius ſibi quomodolibet competit, quecunque quotcunque et qualiacunque ſint, eorumque fructuum reddituum et prouentuum ueros annuos ualores ac huiuſmodi diſpenſationum tenores preſentibus pro expreſſis habentes, diſcretioni ueſtre per apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus uos uel duo aut vnus ueſtrum ſi uocatis dicto Paulo et alijs qui fuerint euocandi Canonicatum et prebendam predictos quorum fructus redditus et prouentus Octo Marcharum argenti ſecundum communem extimationem ualorem annuum ut idem Johannes etiam aſſerit, non excedunt, ut premittitur, ſiue alias quouis modo, aut ex alterius cuiuſcunque perſona, ſeu per liberam reſignationem dicti Pauli, aut alicuius alterius de illis in Romana Curia ſeu extra eam coram Notario publico et teſtibus ſponte factam uacare reppereritis, illos etiam ſi tanto tempore uacauerint, quod eorum collatio iuxta Lateranenſis ſtatuta Concilij ad ſedem predictam legitime deuoluta, ipſique Canonicatus et prebenda diſpoſitioni apoſtolice ſpecialiter uel per priuationem huiusmodi generaliter reſeruati exiſtant, et ſuper eis inter aliquos lis cuius ſtatum preſentibus haberi uolumus pro expreſſo pendeat indecisa, dummodo tempore dati preſentium non ſit in eis alicui ſpecialiter ius queſitum, cum plenitudine iuris canonici ac omnibus iuribus et pertinentijs ſuis eidem Johanni auctoritate noſtra conferre et aſſignare curetis, Inducentes per uos ſeu alium ſeu alios eundem Johannem uel procuratorem ſuum eius nomine in corporalem poſſeſſionem canonicatus et prebende iuriumque et pertinentiarum predictorum, et defendentes inductum amoto exinde dicto Paulo, et quolibet alio illicito detentore, ac facientes Johannem uel pro eo procuratorem predictum ad prebendam huiuſmodi in dicta eccleſia in Canonicum recipi et in fratrem ſtallo ſibi in choro et loco in Capitulo ipſius eccleſie cum dicti iuris plenitudine aſſignatis, ſibique de ipſorum canonicatus et prebende fructibus redditibus prouentibus iuribus et obuentionibus uniuerſis integre reſponderi. Contradictores eadem auctoritate noſtra appellatione poſtpoſita

compeſcendo Non obſtantibus felicis recordationis Bonifatij pape VIII. predeceſſoris noſtri et alijs apoſtolicis Conſtitutionibus ac ſtatutis et conſuetudinibus dicte eccleſie iuramento confirmatione apoſtolica uel quauis firmitate alia roboratis contrarijs quibuſcunque Aut ſi aliqui apoſtolica uel alia quauis auctoritate in dicta eccleſia in Canonicos ſint recepti, uel ut recipiantur inſiſtant. Seu ſi ſuper prouiſionibus ſibi faciendis de Canonicatibus et prebendis ipſius eccleſie ſpeciales, uel alijs beneficijs eccleſiaſticis in illis partibus generales dicte ſedis uel Legatorum eius litteras impetrarint etiam ſi per eas ad inhibitionem reſeruationem et decretum uel alias quomodolibet ſit proceſſum, quibus omnibus prefatum Johannem in affecutione dictorum Canonicatus et prebende uolumus anteferri, ſed nullum per hoc eis quoad affecutionem Canonicatuum et prebendarum ſeu beneficiorum aliorum preiudicium generari. Seu ſi pro tempore exiſtenti Epiſcopo et dilectis filijs Capitulo Patauienſi, uel quibuſuis alijs communiter uel diuiſim ab eadem ſit ſede indultum, quod ad receptionem uel prouiſionem alicuius minime teneantur, et ut illi compelli aut quod interdici ſuſpendi uel excommunicari non poſſint, quodque de canonicatibus et prebendis ipſius eccleſie uel alijs beneficijs eccleſiaſticis ad eorum collationem prouiſionem preſentationem ſeu quamuis aliam diſpoſitionem coniunctim uel ſeparatim ſpectantibus nulli ualeat prouideri per litteras apoſtolicas non facientes plenam et expreſſam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiuſmodi mentionem, et qualibet alia dicte ſedis indulgentia generali uel ſpeciali cuiuſcunque tenoris exiſtant per quam preſentibus non expreſſam uel totaliter non inſertam effectus huiuſmodi gratie impediri ualeat quomodolibet uel differi, et de qua cuiuſque toto tenore habenda ſit in noſtris litteris mentio ſpecialis Aut ſi dictus Johannes preſens non fuerit ad preſtandum de obſeruandis ſtatutis et conſuetudinibus dicte eccleſie ſolitum iuramentum dummodo in abſentia ſua per procuratorem ydoneum et cum ad eccleſiam ipſam acceſſerit corporaliter illud preſtet. Nos enim exnunc irritum decernimus et inane, ſi ſecus ſuper hijs a quoquam quauis auctoritate ſcienter uel ignoranter contigerit attemptari.

Datum Rome apud Sanctumpetrum Anno Incarnationis dominice Milleſimoquadringenteſimooctuageſimoprimo Sexto Kalendarum Maij Pontificatus noſtri Anno Decimo.

P. de Valle.

CCLXI.

Kaiser Friedrich III belehnt den Cardinal Georg Häsler mit allen Regalien des Hochstiftes Passau.

Wien. 1471. 31 May.

Wir Friderich von gottes gnaden Römiſcher Keyſer zu allenn tzeitten Merer des Reichs. zu Hungern Dalmacien, Croacien Kunig Hertzoge zu Oeſterreich zu Steyr zu Kernndten vnd zu Crain Herre auf der Winndiſchen march vnd zu Portenawe, Graue zu Habſpurg zu Tyrol zu Phirit vnd zu Kyburg Marggraue zu Burgaw vnd Lanntgraue im Ellſas, Bekennen offenlich mit diſem brieve vnd tun kunnt allen denen die In ſehen leſen oder hören leſen. Wiewol wir allenn vnd yeden vnnſern vnd des heiligen Reichs vnnderthanen vnd getrewen vnd ſonnder geiſtlichen fürſten vnnſer keiſerlich gnad vnd gutikeit mitzuteilen pflichtig ſein. Yedoch ſo iſt vnnſer Keiſerlich Maieſtat denen ſo vnns vnd dem heiligen Reiche die purd vnd ſorgueltickeit deſſelben Reichs mit ſteten getrewen dinſten vnd darlegen Irs leibs vnd guts helffen tragen Sy mit vnnſern keiſerlichen gnaden zuſürſehen billich mer bewegt. Wann nu, als wir in vnnſerer Keiſerlichen Maieſtat getzieret ſein geſeſſen für vnns komen iſt, der Hochwirdig in got vater herr Georg der heiligen Römiſchen Kirchen Prieſter Cardinal tittels Sannt Lucien in Silice Beſtetter Biſchoue zu Paſſaw vnnſer lieber Frundt vnd hat vnns diemütticlich angeruffen vnd gebetten. Daz wir Im ſeine vnd des gemelten ſeines Stiffts Paſſaw Regalia, Lehen vnd weltlicheit, mit allen vnd yeglichen Manſchafften Lehenſchafften geiſtlichen vnd weltlichen Eren Rechten wirden Zierden Wildpennen Waiden gejaiden Hohen vnd nydern gerichten. Gerichtzwenngen Ertzten

Bergkwerchen Viſchereyen waſſern waſſerlewffen vnd allen anndern Rechten vnd gerechtickeitten dartzu gehörennde nichts auſsgenommen. die von vnns vnd dem heiligen Reiche Zu lehen rüren vnd wir als Römiſcher Keiſer zuuerleihen haben. Zu raichen vnd zuuerleihen gnediclich geruchten. Haben wir angeſehen vnd gütlich betracht ſolich ſein diemutig fleiſſig vnd zimlich bete Auch lautere trew ſtete vnndertenickeit vnd getrew vnd nutzlich dinſte die ſein vorfaren Biſchouen zu Paſſaw vnnſern vorſaren Römiſchen Keiſern vnd Kunigen vnd Er vnns vnd dem Heiligen Reiche offt in manigveltig weiſe williclich vnd vnuerdroſſenlich haben getan. vnd der yetztgenannt vnnſer lieber Frundt, vnns vnd dem Heiligen Reiche hinfür in kunfftig Zeitt wol tun mag vnd ſol. Vnd darumb mit wolbedachtem mute gutem Rate vnnſerer vnd des heiligen Reichs Fürſten Grauen Edeln vnd getrewen vnd rechter wiſſenn dem vorgenanntern herrn Georgen Cardinal vnd Biſchouen zu Paſſaw vnnſerm lieben frund, all vnd yeglich ſein vnd des gemelten ſeines Stiffts Paſſaw, Regalia lehen vnd weltlicheit mit allenn vnd yeglichen Manſchefften Lehenſchafften geiſtlichen vnd weltlichen Eren Rechten Wirden Zierden Wiltpennen Waiden gejaiden Hohen vnd nydern gerichten Gerichtzwenngen Ertzten Berckwerchen Viſchereyen Waſſern Waſſerlewffen vnd allenn anndern Rechten vnd gerechtickeiten dartzu gehörende, nichts auſsgenomen die wir als Römiſcher Keyſer zu lehen zu verleihen haben vnd von vnns vnd dem heiligen Reiche zu lehen rüren. Zu lehen gnedicklich geraicht vnd verlihen. Raichen vnd leihen Ime die auch alſo von Römiſcher Keiſerlicher macht volkomenheit wiſſenntlich in crafft diſs briefs waz wir Ime daran von Recht vnd billicheit Zuuerleihen haben. Alſo daz Er die nu fürbashin von vnns vnd dem heiligen Reiche in lehenſzweiſe Innhaben hallten beſitzen nutzen nieſſen vnd gebrauchen ſoll vnd möge, in allermaſſen die ſein vordern Biſchouen zu Paſſaw bis auf Ine Inngehabt gehallten genoſſen vnd beſeſſen haben vngeuerlich Von allermenicklich vngehindert. Der egenannt vnnſer lieber Frund der Cardinal. Hat vnns auch darauf gewonndlich glubde vnd Eyde getan vnns als Römiſchem Keiſer

von ſolher Regalia vnd weltlicheit wegen. getrew gehorſam vnd gewerttig zu ſein für ſeinen rechten natürlichen Herren zu hallten zedienen vnd zutunde als das ein geiſtlicher Fürſte vnd Biſchoue zu Paſſaw einem Römiſchen Kaiſer zutund pflichtig iſt vngeuerlichen. Vnd wir gebietten darumb Allen vnd yeglichen des benannten Stiffts Paſſaw Herren Rittern Knechten Mannen Vogten Phlegern Ambtleuten Burgermeiſtern Richtern Reten Burgern Gemeinden Hinderſeſſen vnd vnnderthanen, in welhem Adel wirden ſtates oder weſens die ſein von obgemelter Römiſcher Keiſerlicher macht vollkomenheit ernnſtlich vnd veſticlich mit diſem brieue. Vnd wellen, daz Sy dem genannten vnnſerm lieben Frund dem Cardinal Biſchouen zu Paſſaw in allenn vnd yeglichen weltlichen Sachen vnd geſchefften ſein vnd ſeines Stiffts Regalia Lehen Gerichte vnd herlicheit berurennde, als Irem rechten Ordenlichen natürlichen Herren, on alle Irrung vnd widerrede, gehorſam vnd gewerttig ſein Vnd In der gerulich gebrauchen vnd genieſſen laſſen on alles widerſprechen. Als lieb In vnd yedem ſey vnnſer vnd des Reichs ſwere vngnad Zuuermeiden. Mit Vrkund diſs briefs beſigelt mit vnſerm Keiſerlichen Maieſtat anhangendem Inſigel, Geben zu Wienn am letzten tag des Monets May. Nach Criſti gepurt. Viertzehenhundert vnd im Ein vnd Achtzigiſten Vnnſer Reiche des Römiſchen im Zwey und uiertzigiſten des Keyſerthumbs im Dreiſſigiſten. vnd des Hungeriſchen im drewundzweintzigiſten Jarenn.

CCLXII.

Cardinal und Bischof Georg verpfändet auf die Dauer von acht Jahren die hochstiftischen Weinzehnten zwischen den Städten Stain und Dirnstein.

Stein. 1481. 23 July.

Wir Georg von gottlicher Erbarmung Titels ſant Lucien in Silice Der Heilign Romiſchn Kirchn Prieſter Cardinal Biſchoue

zu Paſſaw. Bekennen für vnns vnnſer nachkömen Biſchoue daſelbs offenlich mitt diſem Brief das wir vnnſer vnnd vnnſers Biſtumbs Paſſaw Wein Zechent Zwiſchen Baider Stett Stain vnnd Tiernſtain auf allen weingärtten gelegen Als wir vnnd vnnſre vorderen. Den mitſambt dem Abt zu Göttweig vnnd Herrn Jörgen von Zyntzendorff Der dann Yeder ain Viertaill mitt vnns veſnen vnnd einnemen vnnſren vnnd vnnſers Piſtumbs zu Paſſaw taill In beſtanndt weis hinlaſſen, vnnd laſſen den auch wiſſentlich in krafft des Brieffs vnnſeren getrewen lieben Degenhartten Schernegker Hauwbtman zu Tirnſtayn, Bernhartten Karlinger Mautter zw Stayn vnnd Ludwichen Zaller Auf acht Jar nachſt nacheinander komundt nach Dato diſs briefs Yedes Jars vmb Achthalb vnnd Dreiſſigk pfundt pfening Bringet in ainer Summe die acht Jare Drewhunderttpfundt phening. Dieſelbigen Summ phening Sy vnns zu vnnſers Stiffts Paſſaw notdurfft an Hewttigem tage beraitt aufgericht vnnd geben haben Alſo das die benanntten Schernecklher Karlinger vnnd Zaller, Den benanntten Zechenntt Berueblich vnnd an alle Irrung ſullen Innhaben veſſnen vnnd nemen die obgenanntten Acht Jar Nacheinannder komendt vnnd nicht lennger Wie der vngeuerlich von allter her geben vnnd genommen iſt, nichts darInn aufgenomen Vnnd von demſelben Zechentt die vorgenanntten Acht Jare, nichts mer phlichtig noch ſchuldig ſein Zu geben, Wann Sy vnns mitt der obgenanntten Summ der Drewhundertt pfundt phening Ain ganntz volligs genuegen getan haben, Vnnd Wir obgenannt Jorg Biſchoue Zu Paſſaw, für vnns vnnſer Nachkomen Biſchoue daſelbs Sullen noch wellen dem benanntten Degenhartten Schernegker Bernharten Karlinger Vnnd Ludwichen Zaller etc. Auch Iren Erben an dem beſtanndt Der vorgenanntten Acht Jare kainerlai Irrung zufuegen noch tun in kain weis Sunder berueblich bey Irem beſtanndt beleiben laſſen Wär aber das In von vnns vnnſern nachkomen Biſchouen zu Paſſaw Oder annder yemants von vnnsern wegen In dem vorbeſtymbten beſtanndt Irrung oder Anſprach auferſtuenndt. Wie ſich das begäb Das ſy Rechtlich ſchaden Nemen Wie der ſchad genanntt wurtt Denſelben ſchaden ſullen vnnd wellen wir oder vnnſer

nachkomen Inn Abtragen Aufrichten vnnd widercheren an allen Iren ſchaden vnnd mügen ſolhen ſchaden vnnd hawbtguett haben vnnd bekomen zw vnns vnnsern Nachkömen Biſchouen zu Paſſaw Lewtten vnnd guettern Beſchech aber das man ſolhen Zechenntt von der Veynnt oder Belegunghalben nicht veſſnen möcht. So ſoll In darInn abgeen nach Ratt der Nachtpawren vnnd nach gelegenhaytt der Sachen getrewlichen vnnd vngeuerlichen. Des Zu Vrkundt geben Wir In diſen Brief mitt vnnserm klainen anhanngunden Inſigel Beſigelt Darvnnder wir vnns für vnns vnnd vnnsere nachkömen Biſchouen zu Paſſaw verpinden Alles War vnnd ſtett zehallten als der Briefe aufweiſſett, Zw peſſer Sicherhaitt Haben wir gebetten den Erwirdigen in gott Herrn Wilhalm von Ahaym vnnſern Thumbbrobſt vnnd vnnſer Erwirdig Capittel zu Paſſaw das Sy Ir Inſigel auch an den Brief gehanngen haben, Wann ſolh Hanndlung mitt Irem Willen vnnd wiſſen beſchehen iſt, Doch Jeren Lewtten vnnd guettern die ſy Sunderlich haben an ſchaden. Geben zu Stayn an Montag Nach Marie Magdalene Nach criſti geburde Tawſennt Vierhundertt vnnd im Ainvndachczigiſten Jare.

CCLXIII.

Mathias, König von Ungarn und Böhmen, verpflichtet sich in Folge der ihm vom passauischen Capitel verpfändeten Städte St. Pölten und Mautarn nebst dem Amte in Michelspach, die hochstiftischen Besitzungen in Oesterreich während des Kampfes zwischen dem vom Capitel zum Bischof gewählten Friedrich Mauerkircher und dem vom heil. Stuhle ernannten Cardinal Georg Häsler zu schützen.

Ofen. 1481. 26 Oktober.

Wir Mathyas von gots gnaden zu Hungern zu Behaim Dal-

macien Croacien etc. Kunig Marggraue zu Marhern vnd Luſitz Hertzog zu Lucemburg vnd in Sleſien etc. Bekennen für vns vnſer Erben vnd nochkomen. daz wir mit den Wirdigen vnſeren beſonder lieben andachtigen Valentin Dechant Johann Senior vnd dem Capittel des Stiffts zu paſſaw aws beſonder verwilligung des erwirdigen vnſers beſonderlieben andachtigen Fridrichs erwelten Biſchoues daſelbs ain vertrag vnd ainigung gemacht des vnbillichen fürnemens Halber ſo der Romiſch kaiſer von wegen des Hochwirdigen Herrn Jorgen Haſler Cardinalen etc. auch derſelb gegen In brauchen, darunder ſy vns die Stet Sandpollten vnd Mauttaren mit dem ambt im Michelſpach vnd irer Zugehorung verſezt vnd verpfendt haben Inhalt ires brieffs vnd Sigel vns darumb gegeben. Der von wart zu wart lautet alſo. Wir valentin von gots gnaden Dechant. Johanns Senior vnd das Capittel des Stiffts paſſaw Bekennen für vns vnd vnſer nochkomen. Daz wir mit wiſſen vnd willen des Erwirdigen Herren Herrn Fridrichs erwelten Biſchoues deſſelben Stiffts von merclicher vnd namhafftiger notdurfft wegen ſo vns vnd dem Stifft ditzmals ſwerlich angelegen iſt. Dem Durchleuchtigiſten fürſten vnd Herren Herrn Mathyes zu Hungern zu Beheim Dalmacien Croacien etc. Kunig etc. vnſerm gnadigen Herrn ſeiner gnaden erben vnd nochkomen vnſers Stiffts Stet vnd Herſchefft zu Sandpollten vnd Mauttarn mit ſambt dem ambt im Michelſpach auch allen nutzen Rennten vnd güllten darzu gehorund wie der Stifft vnd vnſer gnadig Herren die Biſchoue vormallen vnd biſher Ingehabt genuzt. vnd gebraucht. vmb zehen tauſent gutter Hungriſcher gulden. Darumb wir von ſein gnaden benuegig gemacht ſein auff ewige widerloſung verſezt vnd verpfenndt haben, verſetzen vnd verpfenndten In die auch wiſſenlich in crafft des brieffs in maſs vnd form wie Hernochuolget Alſo. daz die die bemelten Stet vnd ambt im Michelſpach mit iren Zugehorungen für die benant Sum gulden Inhaben nutzen vnd nieſſen ſullen vnd mügen, doch daz ſy die Armleut vber die gewondlichen Zins vnd güllt mit Stewren noch in annder weg. nit beſwaren Sonder die gwondlich Statſtewr Zins vnd güllt auch Robat wie von altherkomen iſt von In nemen vnd nicht meher. Vnd die

Burger zu Sandpollten vnd Mauttarn, auch die armleut in den Herſchefften bey iren allten gerechtikaiten vnd freyhaitten treulich hanthaben, ſchützen vnd ſchirmen, die ſelbs dauon nicht dringen. noch des yemand ze tun geſtatten in dhain weg. Sy ſullen auch dauon nichts verkümern verkauffen oder verſetzen in kaynerlay weiſe. Die Stet vnd Herſchefft mit erberen fromen leutten beſetzen, damit die burger in den Stetten vnd annder Inwoner der Herſchefft von denſelben an iren Eren leib vnd gut nicht geletzt werden oder beſwart. Sy ſullen auch die Stet auff ir aigen koſt Zerung vnd darlegen Inhaben, bewaren. Dieſelben auch annder des Stiffts Sloſſer Herſchefft vnd gutter in Oeſterreich vnderhalb vnd ob der Enns ſchirmen vnd beſchützen wider meniglich. alſlang der Satz mit Sandpollten vnd der krieg weret Vnd ob yemand ſich dafür flueg die bekriegen oder betwingen wolt So ſol ſein kunigleich gnad die retten vnd bey dem Stifft behalten noch ſeinen vermügen. on vnser des Stiffts auch des erwelten koſt, ſchaden vnd darlegen. Sein kuniglich gnad ſol auch vns vnd dem Stifft Hilff vnd Beiſtand tun. daz wir von vnſerem Heiligen vater dem Babſt noch vnſerem Herrn dem Kaiſer von vnſrer wal altem Herkomen freyhaitten vnd gerechtikaitten nicht gedrungen werden, noch ſeiner gnaden vermügen. Sein kuniglich gnad ſol auch ſich mit der Kaiſerlichen Maieſtat in Kaynerlay bericht oder vertrag geben, es werden dann wir der Stifft, auch vnſer Herr der erwelt mit ſeinen Stetten Slöſſeren leuten vnd gutteren notdurfftiglichen in der bericht begriffen. vnd mit verſchreibung fürgeſehen vnd nemlich daz ſolcher Satz den von Sandpöllten von Mauttarn. dem Capittel vnd anndern dem Stifft Zugehorig ſo es zu bericht oder ablöſung käme in arg nicht zugemeſſen werd in dhain weg gegen der Kaiſerlichen Maieſtat ſeiner gnaden erben vnd nachkomen. auch den landleutten vnd meiniglich in Oſterreich. Wann wir wider vnſer rechtpot auch all billichkait durch gwalt der Kaiſerlichen Maieſtat. vnd des Cardinalen vnbillich fürnemen zu ſolchem gedrungen ſein vnd die Slos in annder weg bei dem Stifft nit behalten haben mügen Ob aber vnnſrer Heiliger vater der Babſt ain Zimliche bericht des Stiffts Halben fürnemen

volt dardurch derſelb Stifft bey der wal vnd altem herkommen
elib darzu ſol vns ſein kuniglich gnad nit irrung tun Wir
ellen auch des ſein gnaden vnuerpunden ſein. Doch ſol ſolch
ericht ſeinen gnaden an dem Satz vnd pfandſchafft vnuergrif-
nlich ſein vnd an ſchaden, Wir wellen auch darin an ſeiner
naden rat nichts Hanndeln Ob auch ſein kuniglich Maieſtat
a Sandpollten Mauttarn. oder bey anndern des Stiffts Slofferen
ht pawen oder ettwas Zu der wer Zurichten wurd. Daz ſol
uff ſeiner gnaden koſt vnd darlegen geſchehen. vnd ſein gnad
eſhalb ſo die loſung geſchiecht zu vns vnd dem Stifft kayner-
y vordrung oder zuſpruch haben. Doch ſullen des Stiffts leut
it zimlicher Robat darzu beiſtand tun. Sein kuniglich gnad
ol auch beholffen ſein was dem Stifft in den lauffen durch die
aiſerlich Maieſtat, den Cardinal Hafler vnd annder abgedrungen
t oder noch abgedrungen wurd des Satzt oder annders. das
a dem Stifft widerzebringen vnd dabey Hanthaben auch noch
einem vermügen vnd was ſeinen gnaden koſtung darauff geen
uch was die ſunſt des Kriegs halben awſgeben wurd darumb
ullen wir vnd der Stifft auch der erwelt ſeinen gnaden nichts
chuldig noch pflichtig ſein vnd wann die ſach zwüſchen der
aiſerlichen Maieſtat vnd ſeiner kuniglichen gnaden zu bericht
ombt wiuor gemelt iſt. So ſullen all Slos was ſein kuniglich
nad der in irem ſcherm vnd geprauch hiett dem Stifft widerumb
n all irrung haymgeen vnd noch uolgen allein die Stet vnd
lerſchefft zu Sandpollten vnd Mauttarn mit iren Zugehörungen
ullen ſein kunigliche gnad, ſeiner gnaden erben vnd nochkom-
nen in pfandweis Inhaben nutzen vnd nieſſen in obgeſchribnem
naſs alſlanng biſs die vmb die bemelt Summ guldein widerumb
bgeloſt werden. Ob ſich aber fugte, da got lanng vor ſey daz
ein kuniglich Maieſtat on elich leiblich erben abging So ſullen
ie bemelten Stet vnd Herſchefft zu Sandpollten vnd Mauttarn
nit iren zugehorungen nyemants weitter dann dem Capittel oder
er durch daſſelb gemayniglich oder den mereren tail Biſchoff
u paſſaw erwelt wurd verpflicht ſein Sonder allein die vorge-
chribne Summ guldein in das kunigreich zu Hungern vnd wer
afelbs geweltiger Herr vnd Kunig ſein wurd oder wem ſein

kuniglich gnad ſolch Summ guldein bey ſeinen leben vberſchueff geantwort werden vnd damit die Stet vnd Herrſchafft mit iren zugehorungen dem Stifft ledig werden, auch die Burger vnd Inwoner daſelbs irer glübd. aid vnd pflicht ſo ſy ſeinen kuniglichen gnaden getan haben frey vnd mueſig ſein. Deſgleichen ſo die ſach wie obengemeldt iſt vnser vnd des Stiffts halben zu bericht oder in Rue kame, vnd der erwelt wir oder vnnſer nochkomen die benanten Stet vnd Herſchefft Sanndpollten vnd Mauttarn wider loſen wollten das ſullen wir ſeinen kuniglichen gnaden ſeiner gnaden erben oder nochkomen ain Jar var verkünden. vnd darnoch die loſung beſchehen. des ſy vns nit wider ſein ſonder gnadiglich ſtat tun ſullen, on all awſzug vnd widerred ſein kuniglich Maieſtat ſol auch ſolchs allen Haubtleuten vnd ambtleuten die ſein kuniglich gnad dahin ſetzen wirdet ernſtlich beuelhen. In in iren glübden einpinden wanne es wie vorſteet zu vellen kombt vnd daz ſein kuniglich gnad derſelben erben oder nachkomen oder der dem ſein kuniglich gnad ſolch Summ guldein im leben ſchueff nochzuvolgen, der vorgemelten Summ guldein bezalt werden. daz ſy alsdann vns dem erwelten oder vnnſern nochkomen der Stet vnd Herſchefft Sandpollten vnd Mauttarn vnuerzogenlich abtretten vnd widerуolgen laſſen vnd ſunſt nyemants on all irrung vnd widerred Alſo daz wir der erwelt oder vnnſer nachkomen verrer damit Hanndlen tun vnd laſſen mugen noch vnnſerm wolgeuallen on ſeiner gnaden derſelben erben vnd nochkomen irrung vnd Hindernuſs. Es ſullen auch die benanten Stet Sandpöllten vnd Mauttarn vnſer des erwelten vnd vnnſrer nachkomen offen Slos ſein zu allen vnſern notdurfften vns vnd die vnnſern daſelbs aws vnd ein laſſen als offt des not beſchiecht. Doch an ſeiner gnaden ſchaden vngeuerlich. Ob ſich auch in den leuffen yemand des Stiffts hinderſaſſen vnd vndertann in die bemelten Stet zu Sandpollten vnd Mauttarn vmb ſicherhait willen ſetzen vnd ziehen wolt die ſol ſein kuniglich Maieſtat auch ſeiner gnaden Haubtman vnd ambtleut gnadiglich auffnemen. vnd halten als annder Burger vnd Inwoner daſelbs. Alsdann vns das ſein kuniglich Maieſtat alles gnadiglich vnd treulich zehalten bey ſeinen kuniglichen wirden

für ſich ſein erben vnd nachkommen zugeſagt geredt vnd des gen vns verſchriben hat Inhalt ſeiner gnaden verſchreibung Reuerſs vnd gegenbrieff vns deſhalben vnder ſeiner gnaden Maieſtat Inſigel gegeben. all argliſt geuerd vnd behilff ſo yemand dawider brauchen vnd erdennken mocht genntzlich awſgeſchiden vnd vermiten. Des zu warem vrkund geben wir ſeinen gnaden den brieff beſigelt mit vnnſrem anhanngenden Inſigel doch vnns an vnnſren Leutten gullten vnd guettern ſo wir inſunderhait haben vnuergriffenlich vnd on ſchaden Geben zu paſſaw am pfindztag an Sand Lucas tag Noch Criſts gepurd vierzehenhundert vnd in ain vnd achzigiſten Jar Solchen Hanndel vnd vertrag wir obgeſchribner kunig verſprechen bey vnnſern kuniglichen wirden in allen artickeln puncten vnd claufelen wie die von wart zu wart lawten. ſtet veſt vnd vnzeprochen zehalten treulich vnd vngeuerlich des zu warem vrkund geben wir In den brieff verſigelt mit vnnſerem kuniglichem anhanngenden Inſigel Geben zu offen am Freyttag vor Simonis et Jude der Heilligen Zwelff potten Noch Criſts gepurd vierzehenhundert vnd im ain vnd achzigiſten vnnſerer Reich des Hungriſchen im viervndzwaynzigiſten vnd des Behmiſchen im drewzehentten Jarenn.

CCLXIV.

Mathias, König von Ungarn und Böhmen, verheifst, den noch schuldigen Rest jener Geldsumme, um welche ihm der Bischof und das Domcapitel von Passau ihre Herrschaften und Städte St. Pölten und Mautarn nebst dem Amte in Michelspach versetzt haben, nächstens zu bezahlen.

Ofen. 1481. 25 November.

Wir Mathias von gottes gnaden Zu Hungern vnd zu Beheim Kunig vnd Marggraue zu Merhern etc. Bekennen offenntlich mit

diſem brieue gen Allermenigclich. Daz wir dem Erwirdigen vnd den Erſamen vnnſern beſundern lieben Herrn Friderichen dem Erwelten vnd Dechant vnd Capitel des TumbStiffts zu Paſſaw. an den zehen Tawſent Hungeriſchen guldein darumb Sy vns Ir vnd des Stiffts Paſſaw Stette vnd Herſchefft Sand Pollten vnd Mawtarn mitſambt dem Ambt im Michelſpach verpfenndet vnd eingegeben haben Innhalt der brieue darüber auſgeganngen einer rechten vnd redlichen ſchuld noch ſchuldig ſein vnd gellten ſollen. Siben Tawſent vnd Fünfhundert guter hungriſcher guldein. Welhe Siben Tawſent vnd Fünfhundert guldein Gereden vnd geloben wir In bey vnnſern Kunigclichen wirden auſszurichten vnd zu betzallen. Nemlich auf Sand Georgen tag ſchirſtkünfftig. zwei Tawſent vnd Fünfhundert Vnd anf Sand Bartholomes tag nechſt darnach komend fünf Tawſent derſelben guldein. Vnd In die auf ein yede der vtzbeſtimbten Zeit in das Slofs Sand Georgen Perg ob Paſſaw Antworten laſſen auf vnnsern Coſſten vnd darlegen, Teten wir des aber nit vnd Sy des ſchaden nemen denſelben ſchaden ſouil Sy des mit Iren Aiden betewren mügen. ſullen vnd wellen wir In auch betzallen ablegen vnd widerkeren vnd Sy des vnclaghafft machen. Ob wir aber Ee wir die gemelten Siben Tawſent vnd Fünfhundert guldein gantz betzallten mit tod abgingen das got verhütten wolle So ſollen die genanten Erwelt Dechant Capitel vnd Ir nachkomen. vnnſern Erben vnd nachkomen vmb Ablofung der gemelten Stette Herſchefft vnd Ambts nit mer zugeben ſchuldig ſein. Dann ſouil wir In an den berurten Zehent Tawſent Hungriſchen gulden betzalt haben vnd Sy durch Ir Quittung empfanngen zuhaben mugen erweiſt werden. So wir In auch wie obgemelt iſt die bezalung tun, Sullen Sy vns albeg zu einer yeden Zeit darumb Quittiren vnd zu volliger Bezalung vns diſen vnnſern Brieue widerumb Heraus geben. alles trewlich vnd ongeverde. Mit Vrkund diſs Brieues beſigelt mit vnnſerm Kunigclichen Anhangundem Innſigel. Geben zu Ofen an Sand Katherinen tag Nach Criſts Geburd vierzehenhundert vnd im Ainundachtzigiſten vnnſerer Reiche des Hungriſchen im vierundZweintzigiſten vnd des Behemiſchen im Drewzehennden Jarenn. Ad mandatum domini Regis.

CCLXV.

Cardinal und Bischof Georg, Gegner des Bischofs Friedrich, verpfändet dem Herrn von Prueschink statt der Herrschaft und Burg Ebelsberg die Veste Tulbing samt Zubehör für eine von ihm aufgenommene Geldsumme.

Linz. 1482. 17 May.

Wir Georg von gottes Gnaden, der Heiligen Römischen Kirchen, des titels sannd Lucie in Silice Briester Cardinal vnd Bischoue zu Passaw Bekennen für vns vnd vnser Nachkomen Bischoue daselbs zu Passaw offennlich mit dem brief Als wir vns gegen den Edlen vnnsern besonnderlichen Frunden Hern Sigmunden Prüschinkh der Kaiserlichen Maiestat Hofmarschalh, vnd Camrer vnd Herrn Hainrichen Pruschinkh seim Bruder nagst verschriben haben, In für die Sechs Tausent guldein hungrisch so Sy vns zu vnsern merkhlichen obligennden notturfften gelihen haben, vnser vnd dessclben vnsers Stiffts Gesios vnd Herschafft Ebelsperg mit seinen Zinsen vnd zugehörungen in ainer genannten zeit, so nu verschinen ist, intzeantwurtten. Ob aber das nicht beschehe, vnser Gesios Tulbing mit souil güllten, als das berürt Gesios Ebelsperg hat, dafür zuuerschreiben, wie dann, das derselb vnser brief klerlicher Innhellt, Wann wir aber zu dem bemelten Gesios vnd Herschafft Ebelsperg, darumb daz vnser widerwerttig vom Capitl vns das noch vorhallten bisher nicht kommen haben mügen. Daz wir mit guter vorbetrachtung, Zeittigen Rate, vnd rechter wissen, von vnserr merkhlichen nottdurfft wegen den obbenannten Herrn Sigmunden vnd Herrn Hainrichen vnd Irn Erben, dasselb vnser Gesios Tulbing mit den Hernachgeschriben Güllten nutzen Zinsen vnd zugehörungen, daselbshin gen Tulbing, vnd in vnser Embtter zu Kunigstetten vnd anndern ennden auf dem Tullnerfelld gehör-

rend, die fovil als die nutz vnd Renntt daſelbs zu Ebelſperg ſein, bringen ſullen, mit Namen Hundert Fünff phundt vnd Newnundfünfftzig phenning gellts, Korn Sechſunduirtzig Mutt, vnd Achtzehen Metzen, Habern Hundert vnd Ainundzwaintzig Mutt vnd Fünfftzehen Metzen, Waytz Acht Mutt vnd Fünff Metzen, Gerſten Achtundzwaintzig Metzen, Arbais Zehen Metzen, Magen Annderthalben Metzen, Swein Sechſundfünffzigk, vnd drew Klaine oder dafür Sechſundfünfftzig phunt vnd drey ſchilling phenning, die wir In durch vnnſern Ambtman daſelbs zu Kunigſtetten vnd daſelbs um on Irn ſchaden Jerlich ze raichen beſtellen, vnd ordnen wellen. Ob aber daran abganng ſein vnd die nicht fouil, als daſelbs zu Ebelſperg bringen wurden, das wir In die Jerlich durch den bemelten vnſern Ambtman aus denſelben vnſern Embttern erſtatten vnd erfüllen wellen, vmb die beſtimbten Sechs Tauſent guldein, vnd dartzu vmb Zweliffhundert Hungriſch. vnd vierhundert Reiniſch guldein. ſo Sy vns yetz aber auf vnser vleiſſig bete berait gelihen, in Satz vnd phanntſchafftweis ingeben vnd verſchriben haben wiſſenntlich in Krafft des Briefs. Alſo daz dieſelben Gebrüder die Pruſchinkh vnd Ir Erben daſſelb Geſlos Tulbing mit ſeinen auch den nutzen vnd Rennten auf den bemelten vnſern Embttern ſo wir In zu erſtattung, wie vor gemelt iſt, dartzu geordent haben, für die obgeſchriben Summ guldein in Satz vnd phanntſchafftweis Innhaben nutzen vnd nieſſen mügen das auf Ir ſelbs Köſtung vnd darlegen behüetten bewarn verſorgen. vnd vns vnd vnſern Nachkomen Biſchouen daſelbs zu Paſſaw damit gewerttig ſein, vnd auf vns auffehen haben, auch das mit paw weſentlich vnd ordenlich hallten, vnd doch auf vnser darlegen, on vnser wiſſen khain treflich paw da tun. Ob auch wer daz wir von notturfft wegen deſſelben vnſers Stiffts inlaſſen in das bemelt vnser Geſlos bedorfften, des ſullen Sy vns für vns vnd die vnſern, die wir dartzu ordnen ſtattun. Doch mit ainer zimlichen antzal. vnd wider vnnſern allergnedigiſten Herren den Römiſchen kaiser. vnd ſeiner Kaiſerlichen gnaden Erben Fürſten von Oſterreich ſullen Sy vns des ob wir es begerten, ze tun nicht ſchuldig ſein vnd In all weg on ſchaden vnd an diser verſchreibung vnd

hanntſchafft vnuergriffenlich. Vnd Sy ſullen von dem ſelben nſerm Geſlos on vnser ſonnder erlauben vnd wiſſen khainen rieg noch angriff anfahen, tun, noch treiben. Noch vnser Lewt nd Hinderſaſs daſelbs zu Tulbing. vnd in vnnſern Embttern bbemelt vber die gewondlichen nutz Rennt Zinſs Dinſt Robat, nd in vnbillich weeg wider allts herkomen nicht dringen noch eſweren, ſonnder Sy ſchützen vnd ſchirmen, Auch vnser Herkait vnd gerechtigkait dauon nicht entziehen laſſen, noch inicherlay von denſelben vnſern Geſlos vnd Embttern verkümern noch verkauffen ſullen. Vnd wann wir oder vnser Nachomen Biſchoue daſelbs zu Paſſaw das obbeſtimbt vnser Geſlos nit den bemelten Güllten, vnd Irn zugehorungen von In loſen ellen. So ſullen Sy vns des ains yeden Jars ſtattun, vnd vns der wem wir das beuelhen, die gegen betzallung der obgechriben Siben Tauſent Zwayrhundert Hungriſch vnd vierhunlert Reiniſch guldein gut an gold vnd wag lediklich vnd on ll waigrung abtretten vnd inantwurtten ſullen, als Sy ſich dann les für ſich vnd Ir Erben gen vns verſchriben haben. Doch vann wir ſolh Loſung fürnemen vnd tun wellen. So ſullen vnd vellen wir In das vorhin ain quottember verkünden vnd ze viſſen tun vngeuerlich. Mit vrkund des Briefs mit vnſerm annanngundem Innſigl beſigelt. Geben zu Lynntz an Freitag nach lem heiligen Auffart tag Nach Criſti geburde Viertzehen hundert nd darnach im Zway und achtzigiſten Jare.

CCLXVI.

Sixtus papa IV hortatur populum civitatis et dioecesis pataviensis, ut Fridericum electum ceu pastorem recipiat, debitoque honore prosequatur.

Romae. 1482. 30 Octobris.

Sixtus episcopus ſeruus ſeruorum dei Dilectis filiis Populo Ciuitatis et dioceſis Patauienſis Salutem et apoſtolicam bene-

dictionem. Hodie ecclesie Patauiensi, cui bone memorie Georgius tituli sancte Lucie in Silice presbyter Cardinalis ex dispensatione apostolica, dum uiueret, presidebat, tunc per obitum eiusdem Cardinalis extra Romanam Curiam defuncti, pastoris regimine destitute, de persona dilecti filii Frederici, Electi Patauiensis, nobis et fratribus nostris, ob suorum exigentiam meritorum accepta, de fratrum eorumdem consilio apostolica auctoritate prouidimus, ipsumque illi prefecimus in Episcopum et pastorem, curam et administrationem dicte ecclesie sibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur. Quocirca Vniuersitatem uestram rogamus et hortamur attente, per apostolica scripta uobis mandantes, quatinus eundem Electum tanquam patrem et pastorem animarum uestrarum deuote suscipientes, ac debita honorificencia prosequentes, eius monitis et mandatis salubribus humiliter intendatis, ita quod ipse in uobis deuotionis filios, et uos in eo per consequens patrem inuenisse beniuolum gaudeatis. Dat. Rome apud Sanctum petrum. Anno Incarnationis dominice. Millesimoquadringentesimooctuagesimosecundo Tertio Kal. Nouembris Pontificatus nostri Anno Duodecimo.

A. Ingheramius. Jo. Laurentius.

CCLXVII.

Die Gebrüder Venediger, wohnhaft zu Salzburg und zu Breslau, verkaufen ihre sämmtlichen vom Hochstift Passau zu Lehen gehenden Zehentgüter an Christoph von Watzmanstorf zu Leoprechting.

1483. 6 März.

ICH Niclas Venediger yecz wonhaft Zw Salczpurg Vnd Ich Thoman Venediger Burger zw Prefila gebrueder Bekennen vnd verſprechen für vnns vnd all vnnser geſchwiſtrigeud kains aufgenomen. Vnd für Jeglichs In ſunnderhait in maſs vnd vorm

ılls wärn dy mit namen benennt vnd beſtimbt für vns vnd all nnſer erben der wir vnns hierInnen volkömenlich mächtigen nd annemen vnd thun kunnd offennlich mit dem brief für nns all vnnſer erben vnd nachkomen. Das wir mit guetem villen gar bedächtlich an der Zeit da wir es wolgetun mochten nd recht hetn zuhanndln vnnſer hernachgeſchribne Stuckh ueter vnd zehenntheuſer mit namen ain gut zw rötling dient ärlich zw ſannd Michelſtag drey ſchilling pfennig zw den weinachten zwo hennen ain Seml für acht pfennig vnd zwen pfennig kunigſtewr Item mer ain guet zw rötling dient geleich llſuil. Item aber ain gut zw rötling dient Sechczigk pfennig ner zwen pfennig kunigſtewr vnd zwo hennen, Item ain guet w Kamerwecznſtorf dient ain pfunt pfennig ain Seml für zwelf fennig vnd zehen pfening kunigſtewr Item mer ain guet zw ſamerwecznſtorf dient ain pfund pfening ain Seml für zwelf fening zwo henn vnd vier pfening kunigſtewr, Item ain guet w Hunngerperg dient zway pfunnd pfening zwo Seml für ſechczehen pfening zwo henn. Vnd dy drey pfening kunigtewr gibt men gein dem Rannarigl, Item ain gut zw pernreut ient ain halb pfunnd pfening zwo hennen vnd drey pfening unigſtewr. Item mer ain guet zw pernreit dient gelaich alſuil. tem aber ain gut zw pernreut da der Smüldrl aufficzt dient uch ſouil, Item zw pernreit ain Selldn, dient drey ſchilling fening, ain hennen vnd ain pfening Kunigstewr. Item zw pernreit ain mül dient vier ſchilling pfening ain Seml für Fünfzehen pfening fünfczgk Ayr ain Käs vnd zwen pfening kunigtewr Item Stecher zw Tiembdorf dient Sechczehen maſs habern ier maſs waicz. Zwayunddreiſſigk Ayr Zwen Käs vier hennen nd zwen pfening kunigſtewr, Item des Schilher guet zw Kugleut dient Sechs ſchilling pfenning zwo henn vnd zwen pfening unigſtewr. Item zw lobnſtain ain gut dient drey ſchilling pfeing zwo henn vnd zwen pfening kunigſtewr. Item zw Raffelperg ain guet dient ain pfunnd pfening zwo henn vnd drey fening kunigſtewr Item zw Erlaczwiſl ain gut dient Sechczigk fening Zwo henn vnd drey helbling kunigſtewr. Item zw uetnhouen ain guet dient ain pfund pfenning zwo henn vnd

drey pfening kunigſtewr. Item zw pfaffenreut ain Sellden dient zwenunddreyſſigk pfening ain ganns vnd ain Seml für fünfczehen pfening Item zw Tiembdorf ain guet da der prehuhl aufficzt dient ain pfunnd pfening zwo henn vnd vierdhalben pfening kunigſtewr, Item zw Ebergoczſperg zwo Oed dauon dient man Sechczig pfenning, Item fünf Zehenntheuſer in Kellaperger pfarr dient yedes zwelf pfening Item ain guet zw pernreit dient ain halb pfunnd pfening zwo henn vnd drey pfening kunigſtewr. Die obgenannten Stuckh gueter vnd zehenntheuſer mit aller Irer Zugehorungen nichts dauon geprochen noch hindangeſeczt mit allen Irn rechten Ränten nüczen vnd ränten. Wir recht vnd redlich zw ainem ewigen durch ſchlechten ſtätem Kauffe verkaufft vnd zukauffen geben haben dem Edln vnd veſſten herrn Criſtoffen waczenſtorffer zw Lewprechting allen ſeinen erben, vnd nachkömen oder Wer den brief mit Irem gueten willen Innhat vnd fürbringt. Vmb ain ſogetan gelt des wir von In fuederlich vnd ganncz an aller vnnſern ſchaden aufgericht vnd beczallt ſein nach vnnſerm benuegen. Wir haben In auch dy obgenannten Stuck gueter vnd zehenntheuſer allerczugehörung die zw lehen rürent von dem hochwirdigen Stift paſſaw willigklichen aufgeben vnd eingeanntwurt aus vnnſer vnd vnnſerer erben nucz vnd gewer In Her Criſtoffen Waczmanſtorffer vnd ſeiner erben nucz vnd gewer alls ſolhs kauffs lehenns vnd des Lanndes darInn dy berurten Stukh ligen recht iſt vngeuarlich vnd darvmb haben wir vnns obgenannt Niclas vnd Thoman gebrüeder dy venediger für vnns vnd all vnnſere geſwiſtrigeud der wir vnns gemächtigt vnd für all vnnſer erben der vorgenannten Stuchk gueter vnd Zehenntheuſer allerczugehörung gar vnd gännczlich verczeihen vnd verczigen haben In kraft des briefs vnd mitſambt allen den briefen vnd vrkunnden die wir vngeuarlich darüber haben gehabt die wir In auch eingeanntwurt vnd vbergeben haben Allſo das wir vnnſere geſwiſtrigeud noch nyemannd annder von vnnſern wegen yetzund noch hinfür ewigklich darnach noch darauf kain zuuerſicht wartung recht anſprach noch vordrung nymermer gehaben noch nicht gewynnen ſullen noch enmügen weder mit geiſtlichen

ıoch werltlichen Rechten noch anrecht mit kainen anndern
achen Inkainweys angeuärde Es mag auch der obgenannt
Criſtoff Waczmanſtorffer all ſein erben vnd nachkomen mit den
ıbgenannten Stukchen güetern vnd zchenntheuſern allerczuge-
ıörung wol allen Irn frumen hanndln vnd ſchickhen nach Irer
ıotturft alls mit anndcrm Irem aigenhaften guet ſelbs einnemen
eſſnen nüczen nieſſen Stiften vnd entſtiften verſeczn oder ver-
ıauffen ſchaffen machen vnd geben wie wann oder wem Sy
vellen an vnnſer vnnſerr erben vnd allermänigklichs von vnn-
ern wegen Irrung vnd hindernuſs. Wir ſullen vnd wellen auch
ler oberurten Stukh güeter vnd zehennthäuſer allerczugehörung
r rechter gewern verſprecher vnd fürſtannd ſein mit dem rech-
en allſofft In des von vnnſern wegen notbeſchiecht alls ſölhs
ıauffs lehen vnd lanndes darInn dy benannten Stukh ligen
echt iſt angeuar, Täten wir des nicht wie getan ſchaden Sy
les nämen Ir ains worten an aid vnberecht darumb zugelauben
lieſelben ſchadn ſullen vnd wellen wir In widerkeren vnd ſul-
en des allſo haben vnd bekömen zw vnns vnd vnnſern erben
nd vnuerſchaidennlich auf aller vnnſer hab vnd guet wo wir
ly vberal haben oder laſſen Inner oder auſſerlannds kainew
ufgenomen der mügen ſy ſich oder Ir anwällt darumb wol
nnderwynnden mitrecht oder anrecht wie Sy verlufft allflang
nntzt ſy Irer Zueſprüch vnd ſchädn ganncz aufgericht ſind
ıach Irem benuegen vnd ob auch fürbas icht brief oder vrkunnd
ıerfürkämen dy vber dy obgenannten Stuck gueter vnd zehennt-
ıeuſer gar oder ains tails lauttund dieſelben brief vnd vrkunnd
ullen an allerſtat ab tod kraftlos vnd wider den kaufbrief kain
ıraft noch macht mer haben alle geuar vnd argliſſt aufgeſchie-
len getreulich vnd vngeuarlich, Was wir vnnſer erben oder
emannd annder von vnnſern wegen wider das alles mit In
ufhueben kriegen oder rechten wollten geiſtlich werltlich oder
ınrecht das geben vnd bekennen wir In an allerſtat recht be-
ıabt vnd gewunnen vnd vnns ganczlich vnrecht vnd verlorn wo
las fürkome an widerred vnd daruber zw ainem warn veſſten
nd ſtäten vrkunnd geben wir obgenannt Niclas vnnd Thoman
gebrüeder dy venediger dem gemellten herrn Criſtoffn Waczn-

ſtorffer allen ſein erben vnd nachkomen den brief Beſiglten mit meines lieben vettern des Erſamen weyſen Hannſen Krauſen Burger vnd des Rats zw Paſſaw den Ich obgenannter Niclas Venediger an meiner ſtat vleiſſig darumb gebeten hab prechenhalb meines Innſigl das ich diczmals bey mir nicht enhab das er von meinen wegen ſein Innſigl darangehanngen hat So hab ich benannter Thoman Venediger zubeſtattung auch heran gehanngen mein aigen Inſigl vnd zw merer geczeugknuſs haben wir obemellt Niclas vnd Thoman gebrueder dy Venediger baid gebeten den Edln weyſen hannſen Jägenreuter das er ſein Innſigl auch an den brief gehanngen hat Doch Im ſein erben vnd Innſigl anſchaden Vnnder dew Innſigl wir vnns benannt Niclas vnd Thoman gebrueder dy Venediger für vnns vnnſer liebe geſwiſtrigeud all vnnſer erben miterben vnd nachkömen verpinden war vnd ſtät zuhallten das der brief aufweiſt. Der gebet vmb des Jägenreuter vnd Krauſen Innſigl ſind Zeugen dy Erbern Jörg lukchenperger Hanns pennzinger Burger zw paſſaw vnd lienhart wirt zw lewprechting. Der brief iſt geben an pfinczstag vor dem Sunntag letare in der vaſten Nach Criſty vnnſers lieben herrn gepurd vierczehenhunndert vnd darnach im drewundachczigiſtem Jare.

CCLXVIII.

Das passauische Domcapitel überläſst dem Georg von Preising zu Kopfsburg den stiftischen Zehent in der Hauptmannschaft ob der Enns, genannt der Portzehent, auf dessen Lebensdauer.

Passau. 1483. 11 Juny.

Wir Valentin von gots gnaden dechant Johanns Senior vnd das Capitel des Tumbs zw Paſſaw Bekennen offenlich mit dem briefe für vns vnd vnſer nachkomen das wir dem Edln veſten Georigen von Preyſing zw Kopffpergg vnſern freyen vnd ledigen

aigen Zehannt genannt den Portzehent gelegen in der Hawbtmanſchaft ob der Enns mit allen eren Rechten nutzen vnd gullten ſo dartzu gehoren alsdann den her Wolfgang von Preyſing ſäliger ſein Vater ſein lebtag von vns Inngehabt hat auf vleiſſig pete vnd ſundern gnaden in beſtanndtsweiſs auf ſein ains leib lebtag vnd nicht lennger noch Weiter Ingeben vnd verlaſſen haben Ingeben vnd verlaſſen auch wiſſentlich mit krafft des briefs mit ſolher beſchaiden das der benannt Gorig Preyſinger die yetzbenanten vnſern PortzZehennt mit aller ſeiner Zugehorung ſein lebtag auf ſein aigen guet vnd Darlegen Vechſen einbringen vnd einnemen den Weſentlich vnd Vnverkumert Innhaben nutzen nieſſen ſol vnd mag nach ſeiner notdurfft vnd dauon nichts empfrombden verſetzen verkauffen noch verkumern Wenig noch vil in dhain Weiſe angeuär. Vnd ſol vns vnd vnſern Nachkommen Järlich zu ſand Marteins tag Viertzehen tag vor oder hinach vngeuärlich von demſelben portzZehennt viervndzwaintzigkh phundt pfening paſſawer Werung vnſerm obernkellner oder Wem wir es an vnſer ſtat einzenemmen beuelhen dinen raichen vnd geben ſol an allen abgang vnd Widerrede Wie die Jar ſteen Wol oder vbel an dem ſullen Wir vnd vnſer Nachkomen Schawr beſäſs lanndſurleug abgangk noch dheinerlay annder gepreſten damit vns der Vorgenannt dinſt vnd gullt mocht entzogen oder vorgehallten nicht engellten Wär aber das er den benannten vnſern dinſt vnd gullt verſäſs vnd vns die zw Rechter dinſtzeit nicht dient vnd gäb als oben beruert iſt oder das er von egenanntem vnſerm Zehent an vnſern gunſt vnd willen ichts empfrömbt verſetzt oder verkauffte das doch dhain krafft enthaben ſol. Wie ſich das alles ains oder mer begäb oder fugte vnd wann oder Welhs Jars das beſchäch oder in welhen artigkln vorgeſchriben er das vberfur. So iſt er Zeſtund afftendes von ſeinem vorgeſchriben leibgeding des obgenannten portzZehennt allertzugehorung gantz geſchaiden an alle gnad vnd widerrede Alſo das Wir vns des beſtimbten Zehennt allertzugehorunng widervmb Vnderwinden den Verleyhen vnd laſſen vnd damit nach vnſer notdurft vnd wolgeuallen hanndln mugen. Wie wir wellen als mit anndern vnſern freyen vnd ledigen aigen guetern

vnd Zehennten vnd wir fullen vnd mugen die vorberurt vnser verfeffen gullt dennoch vor mänigklich haben vnd bekomen zw Im fein erben vnd dartzu vnuerfchaidenlich auf aller vnfer hab erib vnd varund guet Wo fy die Inner oder auffer lannds Inndert haben gewinnen oder laffen dheine aufgenomen vngeuarlich an fein feiner Erben vnd manigklichs von feinen wegen Irrung vnd einfprechen vnd wann der obgenannt Jörig von Preyfing mit tod abganngen vnd nymer ift Sodann ift vns vnd vnfern Nachkomen der egenannt PortzZehennt aller Zugehorung in allermafs als er diefelb Zeit gefunden vnd gelaffen wirdet ganntz ledig worden vnd haimgevallen vnd mugen vns auch des darnach alfo wol vnderwinden den verleihen vnd laffen wie vnd wem wir wellen als annder vnfer frey ledig gueter vnd Zehennt an aller feiner Erben freundt vnd manigklichs von feinen wegen Irrung vnd hindernufs vnd was er fein erben freundt oder yemandts annderer von Iren wegen wider das alles oder yedes voran begriffen kriegten oder Rechten mit oder an Recht geiftlich oder wertlich das haben wir vnd vnfer Nachkomen an aller ftat bey dem erften furkomen volligs Recht behabt vnd gewunen vnd fy gantz vnrecht vnd verlörn vnd wo das fürkäme Mit vrkund des briefs den Wir dem benannten Georigen von Preyfing auf fein leibs lebtag daruber geben befigelt mit vnfers Capitls gemainem anhangunden Infigel. Geben zw Paffaw an Mitichen Barnabe Nach criſti gepurde Viertzehenhundert vnd Im drewvndachtzigiften Jare.

CCLXIX.

Landgraf Ludwig von Leuchtenberg verwandelt den von der Grafschaft Hals zu Lehen gehenden Hof zu Wising in freies Eigen.

1484. 10 October.

Wir Ludwig von Gottes genaden Lanndgrafe zum Leuchtnberg

Vnd Graue Zehalls etc. Bekennen für vns all vnnſer eriben vnd nachkomen Offennlich mit dem brief wo der fürkümbt zaigt oder geleſen wirdet, das der hof zu Wiſing mit aller ſeiner züegehöhrung lehen von vns Rüeret dieſelben lehenſchaft wir dem Erbern lienhartn Püelinger daſelbs allen ſeinen eriben vnd Nachkomen gefreyt haben vnd freyen Sy auch Inkraft des briefs In der beſchaiden das wir all vnnſer eribn vnd nachkomen yeczund vnd hinfür ewigklich nach der oberürten lehenſchafft des hoffs zu Wiſing mit ſeiner zuegehörung nichts mer zeſprechen haben noch wellen weder mit geiſtlichm noch welltlichm Rechtn auch ſunſt Inkainerlay weys wie man das erdennkchn möcht angeuer Sonnder damit thuen vnd hanndln alls mit anndrm Irm aigen freyen guet an vns vnnſerr eribn vnd Nachkomen Irrung vnd Hindernüfs Wir wellen auch vnnſer eribn vnd nachkomen ſolicher freyhait der lehenſchaft Ir Rechter gewer vnd fürſtannd ſein gein Mänigklich allſofft In des nothuet mit dem Rechtn alls Sölicher freyhait Recht iſt Vnd was wir vnnſer eribn vnd nachkomen oder annder ymant von vnnſrn wegen wider das alles hieoben verſchriben mit dem obemellten lienhartn püelinger ſein eriben vnd Nachkomen der lehenſchafthalbn füran auferhüeben dy erfordreten oder darnach kriegten wie ſich das begab das geben vnd erkennen Wir In Recht behabt vnd gewunnen vnd vns oder wer es von vnnſern wegen tät gannez vnRecht vnd verlorn an widerred treulich vnd vngeuerlich. Des zu ainem warn vrkunndt geben wir dem obemelltn lienharten püelinger auch allen ſeinen eriben vnd nachkomen den brief beſigIt Mit vnnſerm aigem anhanngundem Inſigl das wir zubeſtättung der ſache an den brief gehanngen haben treulich vnd vngeuerlich Der geben iſt an Sontag vor ſannd Maximilianſtag Nach kriſty vnnſers lieben herrn geburd vierczehennhunndert vnd jm vierundAchczigiſten Jare.

CCLXX.

Innocentius papa VIII indulget, ut Fridericus episcopus, cum sua ecclesia magno aere alieno sit gravata, caritativum subsidium ab omni clero dioecesis exigat.

Romae. 1486.

Innocentius epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei Venerabili fratri Frederico Episcopo Patauienſi Salutem et apoſtolicam benedictionem. Exigit tue deuotionis affectus quo nos et Romanam reuereris eccleſiam ut petitiones tuas illas preſertim per quas tuis et eccleſie tue neceſsitatibus oportune conſuli poſsit, quantum cum deo poſsumus ad exauditionis gratiam fauorabiliter admittamus. Cum itaque ſicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, eccleſia tua Patauienſis pro exequendis mandatis felicis recordationis Pii II. et Pauli etiam II. Romanorum Pontificum predeceſsorum noſtrorum et armis ſuscipiendis contra damnate memorie Jorſicum Regni Bohemie Hereſi inibi tunc creſcente occupatorem et alios ſibi adherentes, ac etiam aliis diuerſis ſiniſtris euentibus quos hactenus [1]) tam tempore quo dilecti filii Wilhelmus de Ahaym Prepoſitus et Vdalricus de Alben Canonicus dicte eccleſie tibi eorum Paſtori parere noluerunt, ſed in tuum et ſedis apoſtolice contemptum quendam alium Episcopum in Dioceſi tua Patauienſi Pontificalia abſque tua ſpeciali licentia exerceri fecerunt, qua occaſione Trium Annatarum et aliorum iurium ratione illius debitorum que a Decem Annis citra eccleſia ipſa perſoluit paſsa eſt et in Dies patitur, in ſuis redditibus adeo ſit dimminuta, ut ultra Octuaginta Millia florenorum auri Renenſium ere alieno grauata exiſtat, nec poſsis eam a tanto debitorum onere liberare ac alia que te tam pro ipſius eccleſie utilitate quam chriſtiane religionis contra perfidos Hereticos tuitione de neceſſitate ſubire oportet

perferre, nisi ab ecclesiasticis personis secularibus et Regularibus ac aliis subditis tuis tuarum Ciuitatum et diocesis Patauiensis aliquod subsidium moderatum et quale predecessores tui episcopi Patauienses, qui pro tempore fuerunt, pro hujusmodi oneribus perferendis imponere consueuerunt, recipias. Nos attendentes, quod diuisa in partes onera leuius perferuntur ac equum reputantes et congruum, ut persone ecclesiastice aliique Subditi tui *) . . . Ciuitatis et diocesis predictarum tecum huiusmodi onera partiantur tuis in hac parte supplicationibus inclinati fraternitati tue ab omnibus Monasterijs et locis ac beneficijs necnon personis ecclesiasticis secularibus et regularibus etiam exemptis in eisdem Ciuitate et diocesi existentibus de dilectorum filiorum Capituli dicte ecclesie tue duntaxat consilio et assensu Vnum caritatiuum subsidium pro huiusmodi oneribus perferendis moderatum et per dictos predecessores tuos imponi consuetum imponendi illudque exigendi et recipiendi ac soluere recusantes per sententias censuras et penas ecclesiasticas ac alia iuris oportuna remedia cogendi et compellendi omniaque alia et singula circa ea necessaria et oportuna faciendi gerendi et exequendi plenam et liberam auctoritate apostolica tenore presentium concedimus facultatem. Non obstantibus Constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac statutis et consuetudinibus Monasteriorum seu regularium et aliorum religiosorum locorum huiusmodi et ordinum quorum illa extiterint, iuramento, confirmatione apostolica uel quauis firmitate alia roboratis contrarijs quibuscunque. Aut si eisdem Monasteriis locis personis uel quibusuis aliis communiter uel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod ad solutionem uel prestationem alicuius subsidii minime teneantur et ad id compelli aut quod interdici suspendi uel excommunicari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem et quibuslibet alijs priuilegiis Indulgentiis et litteris apostolicis generalibus et specialibus quorumcunque tenorum existant, per que presentibus non expressa uel totaliter non inserta effectus earum impediri ualeat quomodolibet uel differri, et de quibus quorumque totis tenoribus habenda sit in nostris litteris mentio spe-

cialis que quoad hoc nolumus aliquatenus ſuffragari Volumus autem quod pecunie ex huiuſmodi ſubſidio prouenientes in ſupportandis oneribus huiuſmodi et non alios uſus integraliter et cum effectu omnino conuertantur. Dat. Rome apud ſanctum petrum Anno Incarnationis dominice. Milleſimoquadringentesimo octuageſimo ſexto.

P. Tuba.

1) Vocabula „tam tempore quo“ sunt rasurae pallidiore atramento inscripta.
2) Vocabulum haud legibile rasurae inscriptum est.

CCLXXI.

Gotthard von Stahremberg legt die Fehde zwischen dem Domcapitel und dem Herrn von Prueschink wegen mehrerer vom Cardinal Häsler ihnen verpfändeten hochstiftischen Güter durch gütlichen Ausspruch bei.

Lintz. 1486. 5 September.

ICH Gothart von Starhemberg. Bekenn vmb die Irrung vnd Zwitrecht So ſich gehallten haben Zwiſchen der Erwirdigen Herren Herrn Criſtoffen Schachner Dechannt vnd der vom Capitl vnd Stathallter des Stifts zw Paſſaw ains, Vnd des Wolgebornen Herren Herrn Hainrichen Pruſchinckchen Freiherrn zw Stetnberg etc. anſtat ſein ſelbs Vnd ſeins Brueders herrn Sigmunds Pruſchincken Auch Freiherrn auf annderm tail antreffend vnd berurent ettlich brieflich Vrkunnd So weilendt Cardinal Hefler Loblicher gedechtniss denſelben Pruſchinckhen gegeben Deſhalben ſy ſich ettlicher des bemellten Stifts gueter vnnderzogen vber Irn willen ain Zeit Inngehabt derhalben dieſelben Partheyen in ettwas vnwillen vnd vehde geneinannder

omen. Vnd aber durch weilend meinen Brueder herrn Vlrichen
on Starchemberg Haubtman ob der Enns ſeligen gedechtnuſſs
erſelben Irr vnd Vechdhalben in gutlich anſtend bracht die
eindtsbrief ſo darunnder auſganngen widergeben worden Vnd
der vor mein auf ainem gehallten tag ſoverr Erweiſt ſind daz
y ſolher Irer Zwitrecht Irrung Vechde vnd was ain Parthey
w der anndern der vnd aller anndern vergangen ſachen von
ardinal herrurend zeſprechen gehabt vnd zehaben mayndten
ller an myttl zw gutlichem Entſchied wilkurlich auf mich
anngen vnd komen ſein mir die bemellten vom Capitl durch
r vollmechtig Potſchafft vnd genannter her Hainrich ſelbs zu-
eſagt was ich darInn zwiſchen Ir Erſind mach vnd in guetig-
ait Spriche das ſy das an all waigrung vnd auſſlucht ganntz
et vnd veſſt hallten vnd dem Nachgeen wellen bey Nachge-
chriben Penual. Darauf ich ſew nach vil furbringen, Red vnd
iderred ſo ſy vor mein In verhor gebraucht vnd der warttn
uch merer vnrat So zwiſchen Ir anndermals auferſteen mocht
ermiten belibe vberain bracht habe. Allſo das der benannt her
Iainrich Pruſchinckh Vnd anſtat ſeins brueder herrn Sigmunds
ll vnd yeglich brieflich vrkunnd von benanntem Cardinal auf-
eend den berurten Stift oder ſein zugehörig Lewt vnd guter
ntreffend vnd berurend ſouil der In Irer gewalltſam ſein oder
ein mochten, kainen auſgenomen die ich dann hiemit ganntz
b tod vnd kraftlas Sprich denſelben Stift heraus geben vnd
lie zwiſchen hewt Dato vnd ſannd Michelſtag Nachſtkomend
w mir her gen Lynnz die weiter dem bemellten Stift vberze-
ntwortten erlegen. Vnd wo aber ſolh brief von benanntem
ardinal auſgeend ſich daſmal verlegen vnd furan herfur kemen
len genannten Prueſchinkchen Lauttend das die dem gemellten
tift kainn Maengl, Vnd gedachtn Pruſchinckhen noch Irn erben
tain Nutz ſein ſullen, Sich ſullen auch die genannten Prut
chinkhen Nw hinfur aller vnd yeglicher Stuckh gueter Renn-
nd gullt dem Stifft vorgemellt zugehorig entſlahen weiter vber
ren willen damit nichts zehanndeln noch zetun haben So ſullen
lann die vom Capitl des offtgemellten Stiffts dem benannten
errn Sigmunden vnd herrn Hainrichen gebruedern den Prue-

ſchinkhen ain brief Lautt der Copey Vnnder meinem petſchadt So ich yeder Parthey aine gegeben habe veruertigt zwiſchen hewt dato und des benannten ſannd Michelſtag Nachſtkomend her zw mir den weiter genannten Pruſchinckhen vberczeantwortten Erlegen. Es ſullen auch dieſelben Pruſchinckhen den gemellten vom Capitl vnd Stift zw Paſſaw Zwo Scheffart Wein wann man In die von Dato in Jarſfrift auf der Tunaw herauf fuern wirdet an allen Mawtten vnd aufflegen ſo in zugehoren vnd Sy yetz in Irer gewalltſam haben Mautt vnd auffleg frey furfuren laſſen Damit ſullen all vnd yeglich Spruch vnwillen Vechde Veindtſchafft Auch all Renndt frucht Nutz vnd güllt ſo genannt Pruſchinckhen vntzher von des Stiffts Lewten vnd gutern abgenomen vnd was ſich zwiſchen Irer baider Parthey vnd aller der ſo darunnder Entſagt geweſen Verdacht oder verwannt ſein von aller Verganngen ſachen vnd Henndl wegen vncz auf hewt dato des brieffs gemacht Erhebt und verlauffen haben gar nichts vorbehallten noch aufgenomen gannz vnd gar auf ſtat beleiben ab hin vnd tod ſein, kain tail zw dem anndern nichts mer darumb zeſprechen noch zetun haben. Sonnder genntzlich an Myttel vnd vnnderſchaid fur all Menigklich mit diſem brief gericht Vnd geaint ſein angeuerde. Vnd welher tail diſen meinen guetlichen vertrag vnd ſchied nit ſtet hielt In ainem oder Menigerm Artickl vbertrat das wiſſentlich gemacht wurde. Der wär vnnſerm Allergenedigſten Herren dem Romiſchen Kaiſer etc. Vier Tauſennd Hunngriſch gulldein vnd dem Stathaltunden tail aller ſeiner zuſpruch zerung vnd ſchaden zw vnnachleſlicher peen veruallen. Ze vrkund gib ich yeder bemellter parthey mein gleichlauttend Vertragbrief vnnder Meinem Inſigl. Geben zw Lynnz an Eritag vor vnnſer Lieben Frawen tag Natiuitatis Nach Criſti geburde. Vierczehenhundert vnd Im Sechsvndachzigiſten Jare.

CCLXXII.

Die Gebrüder von Aichberg verkaufen dem passauischen Weihbischofe Albrecht eine Besitzung zu Galkweis.

1487. 5 July.

Ich Wilhalm vnd Ich Hanns gebrueder von Aichperg Ritter zum Mofs vnd Selldnaw Bekennen für vnns vnnfer Erben vnd nachkomen offennlich mit dem brief. daz wir mit veraintem gemuet. wol bedachtlich dem Hochwirdigen Herren Herrn Albrechten Bifchouen zu Salon Diezeit beichbifchof zu paffau vnd feinen Erben vnnfer guet auf dem der nagler fitzt zu Galkweis zenagft bei der Kirchen gelegen. daz vnnfer freys ledigs aigen ift Diennt Jerlich zehen Pfundt phenning lanndfwerung. vnd zwenundvierzig Regenfpurger pfenning mit aller feiner Zugehorung nutzung oberkait herkomen herlikait vnd gerechtikait zw veld ze dorff vnnd ze Haus nichts aufgenomen, wie wir daz bifher Inngehabt gebraucht genutzt vnd genoffen in aufrichtigem redlichem Kauff, Kewflich zu kauffen geben haben vmb ein Summa gellts der wir zu rechter weil vnd zeit von feiner Hochwirdikait enntricht vnd bezallt fein, Darauf Haben wir demfelben Herrn Albrechten daz gemelt guet mit aller feiner Zugehörung oberkait Herlikait vnd gerechtikait, waz wir daran vnd darauf gehabt Aus vnnser vnd vnnfer Erben nutz vnd gewer In fein vnd feiner Erben nutz vnd gewer eingeantwort Anntworten Im daz auch wiffennlich in krafft des briefs, vnd verzeihen vns des zù ewiger verzigt, Alfo daz er vnd fein Erben nw furan folhs guet mit aller Zugehorung oberkait vnd gerechtikait, Innhaben nutzen vnd nieffen Stifften Storn damit Hanndlen thun vnd laffen fullen vnd mugen, alz mit anderm Irem aigenhafften guet on vnnser vnnfer Erben. vnnfer frundt. vnd menigklichs von vnnfern wegen Irrung einred vnd widerfprechen.

Wir wellen auch ſolhs guets mit aller Zugehorung oberkait vnd gerechtikeit wieuor ſtet. Ir recht gewer vnd furſtannd ſein was in deſhalben Irrung auferſtunden In daz richtig machen mit Rechten, wie Lannds ſolhs Kauffs vnd freys aigen recht iſt. All geuerde vnd argliſſt Hierjnn aufgeſchieden vnd vermiten. Des zw vrkund Haben wir Wilhalm vnd Hanns von Aichperg vorgemellt vnnſer Inſigl an den brief gehanngen, Darunder wir vns verpinden für vns vnnſer Erben frundt vnd nachkomen war vnd ſtet zu hallten, Innhallt des Briefs. Geben an Pfintztag nach ſand vlrichs tag nach Criſti geburd vierzehenhundert, vnd Im Syben und achtzigiſten Jaren.

CCLXXIII.

Herzog Georg von Bayern-Landshut nimmt den Bischof Friedrich, das Capitel und das gesammte Hochstift in seinen und seiner Nachkommen Schutz und Schirm, und genehmigt die deſshalb festgesetzten nähern Bestimmungen.

Landshut. 1487. 8 Oktober.

Wir Geurig von Gottes genaden Pfalltzgraue bey Rein Hertzoge in Nidern vnd Obern Beirn etc. Bekennen offennlich mit dem brieve Für vnns vnd vnnſer Eelich leiblich Manſseriben, gein Allermenigklich. Als wir die Erwirdigen vnd Erſamen in gotte vnnſer liebe getrue Herrn Friderichen Poſtulirten vnd Beſtettigten des Stiffts Paſſaw, Grauen zu Oeting, auch Dechant vnd Capitl, vnd Ir nachkomen des Tumbſtiffts daſſelbs, mitſambt dem Stifft Paſſaw, in vnnſern fürſtlichen Schutz vnd ſchirm angenomen laut eines brieves, den Sy vnns darumb vbergegeben haben, der von wort zu wort, Hernachgeſchrieben ſteet, vnd allſo lauttet. Wir Fridrich von Gottes genaden Poſtulirter vnd Beſtettigter des Stiffts Paſſaw, Graue zu Oeting, vnd wir Dechant

vnd gemeinklich das Capitl des Tumbſtiffts daſelbs zu Paſſaw Bekennen offennlich mit dem brieue für vnns vnd all vnnſer nachkomen, Biſchove Regirer, verweſer, vnd Capitl, des Stiffts Paſſaw, das wir angeſehen vnd betracht, das der Biſchoflich Stul des benannten vnnſers Stiffts, durch weilend die Hochgebornnen Fürſten vnd Herren zu Beyrn loblich erhebt, geſtifft, vnd darzw merkhlich Ires guts gegeben iſt, Auch ſolh genad vnd fürderung, So weilend der Hochgebornne Fürſt Hertzog Ludwig von Beirn etc. loblicher gedechtnuſs in ſeinem leben, vnd darnach ſein Sone ytz, der Hochgebornne Fürſt, vnd Herr Herr Georg Pfalltzgraue bey Rein Hertzoge in Nidern vnd Obern Beyrn etc. vnnſer genediger Herr, vnns in vnnſern nöten vnd ſonſt in annder wege genedigklich gethan vnd bewiſen haben, des wir dann billich danncklper ſein. Vnd darumben, auch der frembden vnd ſweren lewff halben ſo ytz in den Lannden ſind, auch wir vnd vnnſer Stifft deſtbas in weſen beleiben, vnd gehanndthabt werden megen. Haben wir mit gutem vorrat vnd rechtem wiſſen, vnns für vnns, all vnnſer vorgemellt nachkomen, auch vnnſern Stifft Paſſaw, mit ſambt allen vnd yglichen. vnnſern vnd deſſelben vnnſers Stiffts Steten, Sloſſen Merkhten, Dorffern, Lewtten, gütern, vnd was darzw gehört, nichts auſgenomen, in des benannten vnnſers genedigen Herren Hertzog Georigen etc. vnd ſeiner genaden Mandlichen Leibſerben, Schutz vnd ſchirm gegeben vnd gethan, geben vnd thun vnns, vnnd die vnnſern auch darein wiſſenntlich in Craft des Allſo, das Ir genad vns, vnnſer nachkemen vnd den benannten vnnſern Stifft Paſſaw, vnnd alle die vnnſern obgemellt, Zu Recht genedigklich Schützen, ſchirmen, vnd Hanndthaben, aueh vnnſer darzw mechtig ſein ſol. Vnd ob darauf yemand zu vnns dem von Paſſaw, Spruch oder vordrung hette oder gewonne, darumb ſollen vnd wellen wir vnd nach vnns, vnnſer nachkomen Biſchoue, Adminiſtrator, Regirer, vnd verweſer, Rechts vor ſeinen genaden, vnd ſeinen Reten, pflegen. Ob wir annders, mit denſelben ſonſt gutlich nicht vertragen, oder das Recht vor vnnſers Stiffts Reten Zunemen, ains werden mechten, darjnne Hindangeſetzt, was geiſtlich ſachen ſein, vngeuerlich. Item, ob ymannd

zu ainem Tumbherren zu Paſſaw zu ſprechen hett, oder gewonne, Derſelb ſoll Im furderlichs Rechtens ſein vor ſeinen Capitl, wie das von allter Herkomen iſt. Item Ob aber ymand zu vnns gemeinem Capitl. Spruch het oder gewonne, darumb ſollen wir das Capitl gegen demſelben auch furderlichs Rechts pflegen vor vnns beſtettigten, vnd vnnſern Reten, als vor dem Biſchoue, vnd nach vnns vnnſern nachkomen. Wir ſollen vnd wellen auch vmb der obgemellten guttat, genad, Schütz, vnd ſchirms willen mit vnnſern perſonen, auch mit vnnſern vnd vnnſers Stiffts Paſſaw Sloſſen, Steten Merkhten, beueſtigung, Herrſchafften, Ambtlutten, Dienern; vnd anndern lutten, vnd gutern, noch ſonſt in einich weg widèr den benannten vnnſern genedigen Herren Hertzog Gorigen, vnd ſeiner genaden Eelich leiblich Manſseriben, auch Irer genaden Lannde vnd Lutt, nicht ſein, thun noch hanndeln, weder mit Kriegen, vehden, noch ſonſt in dheinen wege, Es ſey von vnnſer ſelbs, oder ymannds annder ſachen wegen, auch den vnnſern des nit geſtatten. Sonnderlich ſollen vnd wellen wir auch ſeiner genaden offen veinde, vnd beſchediger, in vnnſern vnd vnnſers Stiffts, Steten, Sloſſen, Merkhten, Herrſchefften, vnd gebietten wider Ir genad, auch Ir Lannd vnd lutte, wiſſennlich nit enthallten, fürſchieben, noch einich ſicherheit, gelaitt noch troſtung geben. Auch nymannd in vnnſer, vnd vnnſers Stiffts Sloss, Stet, Merkht, vnd Beueſtigung, wider Ir genad auch Irer genaden Lannd vnd Lutte, Ein noch durchziehen, noch darein oder daraus beſchedigen laſſen. Sonnder ob wir einich vordrung oder anſprach, Zu Iren genaden gewonnen, vnns albeg an fruntlichen, Lanndläwfftigen, gutlichen oder Rechtlichen auſtragen, vor Irer genaden Reten benugen laſſen, wie Recht iſt, doch hindangeſetzt, was geiſtlicher ſachen wern, die ſich on mittel vor geiſtlichen Rechten auſzutragen geburten. Auch wo dieſelben Ir veinde, widerwertig, oder beſchediger darjnne betreten wurden, Iren genaden, oder den Iren, die ſolchs begern, furderlichs vnd vngeuerlichs Rechtens gein Ine geſtatten. Ob ſich auch dieſelben veind Widerwertig oder beſchediger, oder ymannds annders vnnderſtunden, die benannten vnnſer genedig Herren, Hertzog Geori-

gen, oder ſein Eelich mendlich leiblich Eriben, oder Ir lannd vnd lutte oder annder die Iren anzugreiffen vnd zubeſchedigen, Sobald wir dann, oder vnnſer Ambtlutt, Diener oder vnnderthan, des gewar oder von Iren genaden oder den Iren erInndert werden, So ſollen vnnſer Ambtlutt vnd vnnderthan furderlichen zu friſcher tat auf ſein, nachEylen, vnd vleis thun, die teter mit ſambt der name hie behallten helffen, vnd ſich darjnne dermaſſen beweiſen, als ob es vnnſer eigen ſach were. Es ſollen auch all vnd yglich vnnſer, vnd vnnſers Stiffts Paſſaw Slos, Stet, Merkt beueſſtigung vnd Herſchefft des benannten vnnſers genedigen Herren Hertzog Görigen, vnd ſeiner genaden, Eelichen, leiblichen Manſseriben offenn Slos, Stet, Merkht vnd Herrſchefft ſein die zu gebrauchen, Zu aller Irer genaden notdurft, doch auf Irer genaden Coſſtung vnd vnns on ſchaden vngeuerlich. Auch das der benannt vnnſer genediger Herr Hertzog Georig, vnd nach Ime, ſeiner genaden mandlich Eelich leibſeriben, die Oeffnung der Slos, Ober vnd Nider Hawſs auch der Stat Paſſaw vnd nach vnns, vnnſer nachkomen Regierer, des Stiffts oder Biſchoue daſelbs, verwilligung, nit mit mer, dann mit annderhalb hundert geraiſiger, geruſſter, Mann vnd pferd, gebrauchen. Vnd ob Ir genad mit ymannds zu thun gewonne, oder ymannd mit Iren genaden, So ſollen vnd wellen wir Iren genaden. auf Ir eruordern, vnd ermonen, So offt Sy les begeren, in vierzehen tagen darnach vngeuerlich, on alle viderrede, die vnnſern zu Roſs vnd fueſs, zu der weere wolgeruſſt nach gelegennheit vnnſer vnd vnnſers Stiffts vermögen, n das ennde dahin Ir genad, das begern, auf Irer genaden Coſſt, vnd vnnſern ſchaden ſchikhen, die Iren genaden, oder an rer genaden ſtat Iren Hawbtlutten gehorſam ſein, vnd getrew ilff vnd beyſtanndt thun ſollen, als annder Irer genaden Diener ngeuerlich. Ob auch Ir genad ymannds vberziehen, oder yemannds Ir genad, oder Ir Lannd vnd lutte zu vberziehen, nnderſteen würde, So ſullen vnd wellen wir auf Ir eruordrung nd ermanen, ſo offt ſich das begeben wurde, on alle einrede inen Haubtman ordnen, vnd mit vnnſer, vnd vnnſers Stiffts aſſaw ganntzer macht vngeuerlich, abermalls auf Irer genaden

Coſſt vnd vnnſern ſchaden, Iren genaden zwziehen, vnd Iren genaden, damit gehorſam ſein, vnd getrue hilff vnd beyſtanndt thun, ongeuerde. Vnd auf das der vorgenannt vnnſer genediger herre vnd ſeiner genaden mendlich leibſerben berurter vnnſer Hilff auch des nacheylens vnd öffnung vnnſer Slos, Stet, Merkht, Beueſtigung vnd Herrſchefft, deſtbas vergwiſſt ſein, So ſollen vnd wellen wir benannter von Paſſaw vnd ſo es ſich mit tellen begebe, wir das Capitl von allen vnd yglichen vnnſern vnd vnnſers Stiffts Pflegern, Ambtlutten vnd vnnderthanen, gegenwürtigen vnd künfftigen, gelubd aid vnd pflicht, aufnemen, vnd darob ſein, das Sy den ſachen, allen vnd yeden, wie hieuor ſteet, ſtrakhts nachkomen, vnd genug thun. Wir ſollen vnd wellen auch, vnnſer pfleger, vnd annder Ambtlutt, die wir aufgenomen hetten, vnd füran aufnemen werden, zu Innhabung, Regierung, vnd verſehung vnnſer Slos, Stet, Herrſchefft, nicht komen laſſen, Ir yeder hab dann voran, vnns ſolh gelubd, aid, vnd pflicht, gethan. den Dingen allſo getrulich, vnd on widerrede, nachuollg zu thun vngeuerlich. Wir Benannter von Paſſaw, vnd nach vnns, vnnſer nachkomen, ſollen vnd wellen auch des mergenannten vnnſers genedigen Herren Hertzog Gorigen, vnd ſeiner genaden mandlichen leibſeriben, getrew Ret vnd diener ſein, vnd vnnſer leben lanng, ganntz aus, vnaufgeſagt beleiben, Irer genaden fromen, furdern, vnd ſchaden warnen, vnd vnns, in allweg mit vnnſerm Stifft vnd allem annderm vnnſerm vermögen, gegen Iren genaden hallten, als fromen Reten vnd dienern. gegen Iren herrn wolgeburt, ongeuerde. Vnd darjnne nemen wir aus vnnſern Herrn herrn Friderichen Römiſchen Keiſer. Vnd das wir, das vorgeſchriben, alles vnd yedes, getreulich vnd on all aufzug, einred, vnd Behelff hallten vnd dheinerlay freihait, Recht geiſtlich noch welltlich genad noch gab, noch iehts annders, wie man das erdenkhen möcht, dawider genieſſen, einnemen, noch gebrauchen wellen noch ſollen, Verſprechen wir dem benanten vnnſerm genedigen Herren Hertzog Georgen vnd ſeiner genaden, Eelichen mandlichen leihſeriben, bey vnnſern waren truen, an aides ſtat, für vns, vnd all vnnſer nachkomen. wiſſentlich in Craft des brieues. Der zu

rkund, mit vnnſern des von paſſaw vnd darzw vnnſer des Ca-
itels anhanngunden Inſigln, für vns, vnd all vnnſer nachkomen
eſigelt, vnd geben iſt zu Lanndſhut, am Montag vor Dioniſy.
Nach Criſti vnnſers lieben Herren, geburde, Vier Zehen hundert
nd Im Sibenund Achtzigiſten Jar. Allſo verſprechen vnd ver-
flichtten wir vns, Benanter Hertzog Gorig, für vns, vnd vnnſer
Gelich leiblich Manſeriben gegen dem benannten von paſſaw,
einem bemelſten Capitl daſelbs, vnd Iren nachkomen, bey
nnſern fürſtlich wirden, das wir den Stucken, pungkten, vnd
rtigkeln allen vnd yeden in der ytz einuerleibten verſchrei-
ung, begriffen, ſouil vns die, vnnſers teils, berurn on Irrung
enug thun vnd volziehen ſollen vnd wellen, getreulich vnd vn-
euerlich. Doch nemen wir darjnne aus, Vnnſern heiligen Vat-
ern den Babſt vnd vnnſern Herrn Keiſer, vnnſern lieben Vet-
ern Hertzog Albrechten von Beirn etc. Ertzhertzog Sigmunnden
on Oeſterreich, den Biſchove vnd Capitl zu Eyſtet, vnd Graue
Eberharten von Wirtemberg den Elltern, Vnd Haben des zu
Urkund vnnſer fürſtlich Inſigil für vns vnd die berurten vnnſer
Gelich leiblich Mandlich Eriben, an den brieve thun henngen,
ler geben iſt zu Lanndſhut, an dem vorgenanten Montag vor
Dioniſy. Nach Criſti vnſers lieben Herren geburde. Vierzehen-
undert vnd Im Sibenund Achtzigiſten Jare.

CCLXXIV.

Bischof Friedrich, geborner Graf von Oettingen, und das passauische Domkapitel bestimmen in Folge des Vertrags, wodurch sie sich samt dem Hochstift in den Schutz und Schirm des Herzogs Georg von Bayern-Landshut und aller seiner männlichen Nachkommen begeben, die nähern Verhältnisse zum Papste und Kaiser.

1487. 9 Oktober.

Wir Friderich von gotes gnaden Poſtulirter Vnd beſtetigter des Stiffts Paſſaw Graue Zu Oeting Auch wir Dechant vnd Capitl des Tumbſtiffts daſelbs zu Paſſaw Bekennen ainhelliklich mit diſem brief fur vns vnd all vnſer Nachkomen Innhaber Regirer Vnd verweſer des Stiffts Paſſaw Als wir Vns mitſambt dem yeczgenanten vnſerm Stifft paſſaw fur vns vnd vnſer Nachkomen in des Durleuchtigen Hochgebornen furſten vnd Herren Herren Georgen Pfalltzgrauen bej Rein Hertzogen in Nidern vnd obern Bairn etc. vnſers gnedigen Herren Vnd ſeiner gnaden Eelich mandlich leibſerben Schutz vnd ſchirm getan vnd begeben haben Innhallt vnſers briefs Iren furſtlichen gnaden vnder vnſern Inſigeln darumb vbergegeben des datum ſteet auf geſtern montag vor Dioniſy diss Jares darInn vnſer heiliger Vater der Babſt vnd vnſer Allergnedigiſter Herr der Romiſch kaiſer ſlechtlich aufsgenomen ſind, Alſo haben wir vns fur Vns vnd all vnſer nachkomen am Stifft paſſaw gegen dem benanten vnſerm gnedigen Herren Hertzog Georgen vnd ſeiner gnaden elichen leiblichen manſerben bej vnſern waren treuen an aides ſtat weiter begeben vnd verpflicht Begeben vnd verpflichten vns auch gein Iren gnaden wiſſenlich in crafft des briefs, daz Babſt vnd kaiſer in der berurten Vnſerer verſchreibung, noch ſonſt von

Vns nit anders noch weiter aufgenomen oder ſolh vnſer aufnemen gellten vnd pinden ſol dann in ſachen die heilig Criſtenlich kirchen vnd das heilig Romiſch Reich on alles mittel antreffend Vnd dannoch dermaſſen daz wir vnd vnſer nachkomen in krafft bemelts aufsnemens noch ſonſt Babſt vnd kaiſer ſamentlich noch ſonderlich wider den benanten vnſern gnedigen Herren Hertzog Georgen vnd ſein mandlich leibſerben auch Ir lannd vnd leute kainerlay Rat Hilff noch beiſtanndt tun ſollen noch wellen weder haimlich noch offennlich all argliſſt vnd geuerde darInn genntzlich aufsgefloſſen Vnd des zu Vrkund haben wir der von Paſſaw vnd wir das Capitl fur Vns vnd all vnſer nachkomen vnſere Inſigel an den brief gehanngen der geben iſt am Eritag ſand Dioniſien tag Nach Criſti vnſers lieben Herren geburde Virtzehen hundert vnd im Sybenvndachtzigiſten Jare.

CCLXXV.

Herzog Georg von Bayern nimmt wiederholt den passauischen Bischof Friedrich, gebornen Grafen von Oettingen, und das Capitel in seinen Schutz, und verheifst, weder dem Papste noch dem Kaiser in Kirchen- und Reichssachen wider sie Beistand zu leisten.

Landshut. 1487. 9 Oktober.

Wir Georig von gottes genaden Pfalltzgraue bey Rein Hertzoge in Nidern vnd Obern Beyrn etc. Bekennen mit dem brieue für vnns vnd vnnſer eelich leiblich Manſeriben Als wir die Erwirdigen vnd Erſamen in gotte vnnſer liebe getruen herrn Fridrichen Poſtulirten vnd Beſtettigten des Stiffts Paſſaw Grauen zu Oeting, auch Dechant vnd Capitel des Tumbſtiffts daſelbs, mitſambt dem Stifft Paſſaw in vnnſer, vnd vnnſer eelichen Mendlichen leibſeriben, ſchutz vnd ſchirm angenomen, Innhallt

vnnſers brieues Ine, darumb gegeben des datum auf geſtern Montag vor Dioniſi, diſs Jars ſteet. Darjnne vnnder annderm vnnſer heiliger Vatter der Babſt, vnd vnnſer herr Keiſer ſlechtlich aufgenomen ſind. Allſo haben wir vnns für vnns, vnd vnnſer bemellt Eriben gegen dem benannten von Paſſaw auch ſeinem Capitl vnd Iren nachkomen am Stifft Paſſaw, aus genedigem willen begeben, das Babſt vnd Keiſer in ſolhem vnnſerm ſchutz, nit anders von vnns aufgenomen ſein ſollen, dann in ſachen, die Heilig Criſtenlich Kirchen, vnd das heilig Römiſch Reich on mittel berurnde vnd dannocht in der geſtallt, das wir Babſt vnd Keiſer ſamentlich noch ſonderlich wider den benannten von Paſſaw vnd ſein Capitel in Craft Berurts aufnemens dhein hilff noch beyſtanndt thun wellen alles vngeuerlich. Vnd des zu Vrkund. Haben wir vnnſer Inſigl an den brieue thun henngen, der geben iſt zu Lanndſhut am Erichtag Sannd Dioniſientag. Nach Criſti vnnſers lieben Herren geburde Vierzehennhundert vnd Im Sibenund Achtzigiſten Jare.

CCLXXVI.

Bischof Friedrich von Passau verpflichtet sich gegen Herzog Georg den Reichen von Bayern rücksichtlich der Oeffnung der Stadt Passau und der beiden Burgen Ober- und Niederhaus, so wie rücksichtlich seines künftigen Nachfolgers im Hochstifte.

1487. 1 November.

Wir fridrich poſtulierter vnd Beſtettigter des Stiffts Baſſaw Graue zu Oeting Beſtennen offenlich mit dem brieue gein Allermenigklich als wir vnns vnd vnnſer Capitl mit ſampt vnnſerm Stifft Baſſaw auch vnnſern vnd des ſelben Stiffts Sloſſen Stetten Luten vnd gutern in des durchluchtigen fürſten vnd Hern. hern Görigen Pfaltzgrauen bey Rein Hertzogen In nidern vnd obern Beirn etc. vnnſers gnedigen Hern Schutz vnd Schirm für vns

vnd vnnſer nachkomen gegeben vnd getan haben Innhalt der verſchreibung von vns vnd dem bemelten vnnſerm Capitl aufsganngen vnd ſeinen gnaden übergeben der datum auf hut weiſet, vnd wie wol vnnder annderm dem benanten vnnſerm gnedigen Hern Hertzog Görigen vnd ſeiner gnaden ehlichen leiplichen manſserben in ſölicher verſchreibung freye offnung vnnſer vnd vnnſers Stiffts Schlofs Stett, merckt Beueſtigung vnd Herſchefft durch vnns vnd vnnſer Capitl zw geben vnd verwilliget aufsgenomen in vnnſer Stat Baſſaw auch dem obern vnd nidern Haws daſelbs der öffnung halben ein mafs gefetzt iſt ydoch damit wir aber gen ſeinen gnaden vnd anndern durch ſölh mafs nit in mifstrawen oder geverde ſonnder vnnderteniglich vnd gutwilliglich vnd als der des gnedigen willens hilff vnd furdrung So ſein gnad vns zu einganng vnnſers Stiffts gethan vnd bewiſen hat dannkhper vermerckt vnd geſehen werden So haben wir vnns ſonnderlich mit gutem willen vnd wiſſen gein ſeinen gnaden begeben verwilligt vnd verpflicht begeben verwilligen vnd verpflichten vnns auch wiſſentlich bey vnnſern warn trewen an aids ſtatt gein ſeinen gnaden in crafft des briefs alſo das wir vnnſer leben lanng ſeinen gnaden vnd nach ſeiner gnaden abganng den got lanng verhüten wölle ſeinen leiplichen eelichen Manſeriben in der Benanten vnnſer Stat Baſſaw auch den benennten Zwayen vnnſern Sloſſen ober vnd nider haws mit ſampt den anndern vnnſern Sloſſen Stetten Merckhten Beueſtigungen vnd Herſchefften auch on alle mafs vorwort vnd einrede freye offnung zu aller Irer gnaden geſchefften, notturfften vnd gebrauch gut williglich geben zwlaſſen geſtatten vnd zu beſchehen mit den vnnſern beſtellen vnd verſugen vnd dawider weder haimlich noch offenlich hanndeln ſöllen noch wöllen in dhainerlay weiſe wir ſöllen vnd wollen auch alſpald nach vnnſerm ein reytten ſo wir Inn den bemelten vnnſern Stifft thon werden bey dem Berurten vnnſerm Capitl mit getruwem vleiss fürdern vnd daran ſein das ſie die öffnung Inn der Stat Baſſaw auch Im ober vnd nider Haws dem benannten vnnſerm gnedigen Hern Hertzog Görigen vnd ſeiner gnaden Mändlichen Eelichen leiplichen erben Irs teils auch frey on vorwort vnd mafs wie

wir als hie vor ſtett gethan haben verwilligen. Ob wir aber das an In nach vnnſerm getruwen vngeuerlichen vleys ye nit erlanngen möchten So ſol es gleich wol bey diſer vnnſer verſchreibung vnd verwilligung on einrede vnd behelff beleiben vnd der vnnſern halb ſtrakhts nachvollig Beſchehen getrewlich vnd vngeuerlich darzu verpflichten wir vns auch gegen den vorgenannten vnnſerm gnedigen Hern Hertzog Gorigen mit diſem brief ſonnderlichen ob ſich begebe das wir zw ainem anndern Stifft durch ſeiner gnaden hilff gefurdert oder in annder weg komen oder vnns deſſelben vnnſers Stiffts Baſſaw ſonſt enthewſſern wurden das wir dann ſolichen vnnſern Stifft Baſſaw nymands reſignirn vbergeben verwechſeln verändern noch ainichen Coadiutoren adminiſtratoren Regierer noch verweſer annoch aufnemen ſollen noch wöllen on ſonnder wiſſen vnd guten willen des benanten vnnſers gnedigen Hern Hertzog Görigen vnd nach Im ſeiner gnaden Mändlichen Eelichen leibserben vnd das wir vns wider das alles vnd yegklichs vorgeſchriben ganntz nichts an nemen gebrauchen noch vns behelffen ſonnder dem allen vnd yegklichen getrewlich vnd vngeuarlich nachkomen wöllen vnd ſollen So haben wir zu ſampt vorgemelten pflichten des zu warem vrkund vnnſer Innſigl an den brief thon henngen Geſchehen vnd geben an aller heyligen tag nach Criſti vnnſers Herrn geburt thawſet vierhundert vnd Inn den Siben vnd achzigſten Jarn.

CCLXXVII.

Herzog Georg von Bayern-Landshut gestattet dem Bischof und Capitel zu Passau die Wiederlösung der Burg Rennarigel, welche an Zahlungsstatt für eine von den Egkhern von Niederpöring ihm cedirte Geldfoderung an ihn abgetreten wurde.

Landshut. 1487. 15 November.

Wir Georig von gottes genaden Pfalltzgraue bey Rein Hertzoge in Nidern vnd Obern Bairn etc. Bekennen offenlich mit dem brief. für vns vnd vnnſer Erben. Alls der Stifft Paſſaw vnnſern getrewen Hannſen Sigmunden vnd Oſwalden den Egkern gebruedern zu Obernpering Innhallt zwaier verſchreibung So dieſelben Egker von Biſchouen vnd Capitel des berurten Stiffts gehabt Haubtgut vnd veruallner gullt Newn Tauſent Vier Hundert Sechſund achtzigkh guldein Reiniſch vnd Sybentzigkh pfennig ſchuldig worden ſind die benannt Egker auf vns alls Iren herrn vnd Landfürſten mitſamt bemellten verſchreibung gutwilligklich gewendet Vnd aber der Erwirdig vnd Erſamen ingotte vnnſer Rat vnd lieb getrewe herr Fridrich Poſtulirter vnd beſtettigter des Stiffts Paſſaw vnd das berurt Capitel des Thumbſtiffts daſelbs, vns ſolher Summa guldein Vnd gellts diſer zeit an des Stiffts ſchaden mit barm gellte nit bezalen mögen So haben Sy vns vnd vnnſern Erben für Sy vnd Ir nachkomen vmb ſolich Summa guldein vnd pfenning, das Sloss Rennarigl mit ſeiner zugehorung nichts dauon aufgenomen auch ettlich gullt, damit Sy vns erſtattung thun ſöllen dermaſſen das wir albeg von Zwaintzigk ain guldein Järlicher gullt volkomenlich haben mögen verkaufft nach lautt eins kaufbrieffs vns deſhalb vberanntwort. Alſo haben wir dem benannten von Paſſaw vnd ſeinen nachkomen am Stifft fur vns vnd vnnſer Erben die ſonder genad getan vnd In vmb das benannt Sloss Rennarigl vnd ſein

zugehorung, auch der güllt damit Sy vns allfhieuorftet erftattung thun föllen, einen ewigen Jarlichen Widerkauff gelaffen in der geftallt welhs Jars Sy folhen widerkauff zuthun vermainen, das föllen Sy vnns oder nach vns vnnfern Erben in Irem offenn verfigillten brief auf fand Martins tag, deffelben Jars zufchreiben vnd die Lofung auf vnnfer lieben Frawen Liechtmeff-tag negft darnach vollgende mit der beftimbten Summa guldein vnd pfennig vnnferer landfwerung thun. Vnd wann Sy das getan auch vns dartzu, des pawgellts, ob wir einiches an das benant Sloss nach Irem willen vnd wiffen gelegt hetten, bezallt vnd benuegig gemacht haben. So fullen vnd wellen wir vnd vnnfer Erben allfdenn des berurten Sloss mit feiner zugehorung auch der bemellten güllt der erftattung abtreten vnd In oder Iren nachkomen, widerumb vberanntworttén, Ob Sy vnns auch halben tail an der vorbeftimbten Haubtfumma bezalen wurden, Wann das gefchehe, wellen wir In vnd dem Stifft zu gnaden diefelb bezalung annemen, Vnd darauf fouil gullt, alls fich von halber Summa zu vollgen geburt, Dagegen abgeen vnd dem Stifft zuefteen laffen. Doch was fich derfelben güllt alfdenn verfallen hett, die follt vns michtfmynder zufteen vnd werden. Wurden wir auch oder nach vns vnnfer Erben folh Sloss mit feiner zugehorung anndern verkauffen, des wir zuthun macht haben, wollen wir es doch nit höher dann vmb vermellte Summa verpflichten, Auch dem benannten von Paffaw vnd feinen nachkomen am Stifft die Lofung berurter mafs vorbehallten, alles getreulich vnd vngeuerlich, Vnd des zu vrkund haben wir vnnfer Innfigl an den brief thun henngen, der geben ift zu Landfhut am Pfinztag nach fand Martins tage Nach Criftí vnnfers lieben herrn geburde Viertzehen Hundert vnd Im Sybenundachtzigiften Jarenn.

CCLXXVIII.

Bischof Friedrich verheifst, sein Domcapitel schadlos zu halten, wenn es wegen übernommener Bürgschaft in Geldschulden gegen Herzog Georg von Bayern-Landshut Schaden nehmen würde.

Landshut. 1487. 15 November.

Wir Friderich von gotes gnaden Poſtulirter vnd beſtetigter Biſchoue zu Paſſaw Grave zu Oeting Bekennen vnd tun kund offennlich mit dem brief gen allermenigldich fur vns vnd vnſer nachkomen Biſchoue vnd Regirer vnſers Stiffts Paſſaw. Als wir von des Stiffts wegen dem durchleuchtigen hochgeborn furſten vnd herrn herrn Georgen Pfallczgrauen bei Rein Hertzogen in Nidern vnd Obern Bairn etc. vnſerm gnedigen herren vnd ſeiner gnaden erben vnd nachkomben funfzehen tauſent Sibenhundert achthalben vnd achtzigk guldein Reiniſch vnd virtzehen Kreutzer Auch von der Egker wegen Neuntauſent virhundert ſechſundachtzig gulden Reiniſch vnd Sibentzig pfening nach lawtt brieflicher vrkund von vns vnd vnſerm Capitl zu Paſſaw ſeiner furſtlichen gnaden deſhalb gegeben ſchuldig worden ſein darInn ſich vnser Capitl mit vnd neben vns vmb ſolh Summa gellts verſchriben haben der maynung daz gemelter vnser gnediger her hertzog Georg etc. Haubtguts vnd ſchadens wo ſein furſtlich gnad der zalung halb icht ſchaden neme zu allen vnd yglichen vnſern vnd eines Capitls leuten gullten vnd gütern habhafft werden vnd bekumen mug Wann aber gemelte ſchuld vnſer Capitl nicht antrifft Sonder ſolh gellt allain in vnſer des Stiffts vnd eines Biſchofs notdurfft gewenndt iſt. Deſhalb ein Capitl mit den leuten vnd gutern So Sy in ſonderhait haben vnpillich pfannthaber weren daz wir darauf demſelben vnſerm Capitl bej vnſeru waren treuen verſprochen haben verſprechen auch wiſſenlich mit dem brief fur vns vnser nachkomen Biſchoue

zu Paſſaw Waz ſy ſolher verſchreibung halben ſchaden nemen mit Iren leuten vnd gütern wie der ſchad genant ſein würde kainen aufgenomen Daz wir Sy vnd dieſelben Ir leut güllt vnd güter daraus entheben In ſolhen ſchaden ablegen vnd widerkern wellen on all Ir entgelltnuss on geuerde. Ob wir aber das nit teten ſo ſullen Sy ſolhs Irs genomen ſchadens habhafft werden vnd bekomen zu allen vnſern vnd des Stiffts die einem Biſchof zugehorn Rennten nutzungen leuten güllten vnd gütern wo wir die haben oder furan gewynnen nichtz aufgenomen die mit oder on Recht darumben einnemen Innhaben nützen nieſſen vnd geprauchen als Ir aigenhafft gut nach allem Irem gevallen Auch verrer anderſwohin verkumern verpflichten vnd verkauffen doch nicht hoher dann vmb die Summa Ires genomen ſchadens mit vorbehalltung In auch vns vnd vnſern Nachkomen daran ewige loſung alles bifs zu volligen Iren benugen an vnſer vnser erben vnd nachkomben Biſchoue zu Paſſaw auch menigklichs von vnſern wegen Irrung einred vnd widerſprechen. Dawider vns gantz nichtz freyen befriden noch zu hilff komen ſoll weder Bebſtlich noch kaiſerlich Recht geſetz noch gab noch ichts anders wie man das erdenkhen mocht. Dann wir vns des alles vnd yglichs gantz vnd wilkurlich begeben vnd vertzigen haben dawider nit antzenemen noch zugebrauchen begeben vnd vertzeihen vns auch des alles vnd yglichs für vns vnd vnſer nachkomen in krafft des briefs der zu Vrkund mit vnſerm anhangenden Inſigl beſigelt vnd geben iſt zu lanndshut an pfintztag nach ſand Martins tag. Nach Criſti vnſers herren gepurt virtzehen hundert vnd in dem Siben vnd achtzigiſten Jare.

CCLXXIX.

Innocentius papa VIII iterum indulget Friderico pataviensi electo, ut intra biennium consecrationis munus recipere non teneatur.

Romae. 1488. 29 Novembris.

Innocentius papa VIII. Dilecte fili salutem et apoſtolicam benedictionem. Alias tibi vt uſque ad certum tempus tunc expreſsum munus Conſecrationis recipere non tenereris, nec ad id a quoquam inituſ poſses coarctari per alias noſtras literas ſiue ſupplicationem per nos ſignatam indulſimus gratioſe, prout in illis plenius continetur. Cum autem sicut nobis nuper exponi feciſti, tu nondum dictum munuſ ſuſceperis, nec infra dictum tempus illud commode ſpereſ ſuſcipere poſse, Nos tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati tempus predictum, et quoad hoc literas predictas cum omnibus et ſingulis in eiſ contentis clauſulis ad biennium a fine dicti temporis computandum auctoritate apoſtolica tenore preſentium de ſpecialiſ dono gratie prorogamus pariter et extendimuſ, et quatenus dictum tempus forſan iam lapſum fuiſset, etiam dictum biennium tibi de nouo concedimuſ teque in tuum priſtinum et eum, in quo antequam dictum tempus laberetur quolibet exiſtebaſ, ſtatum reſtituimuſ, reponimus et plenarie reintegramuſ, non obſtantibus premiſsis ac Conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis, nec non omnibuſ illiſ quae in literis predictis volumus non obſtare Ceteriſque Contrarijs quibuſcunque, Prouiſo quod dicta eccleſia interim in ſpiritualibus non ledatur et in temporalibus detrimenta non ſuſtineat. Datum Rome apud ſanctum Petrum sub Annulo Piſcatoris Die XXIX. Nouembris. M. CCCCLXXX VIII. Pontificatus noſtri Anno Quinto.

Dilecto filio Friderico electo Pataviensi.

CCLXXX.

Kaiser Friedrich III hebt rücksichtlich der Unterthanen des Herzogs Georg von Bayern-Landshut das zu Passau bestehende Umschlagsrecht auf österreichische Weine auf ewige Zeiten auf.

Insbruck. 1489. 31 März.

Wir Friderich von gottes gnaden Römiſcher Keiſer Zuallenntzeitten Merer des Reichs zu Hungern Dalmacien Croacien etc. Kunig Hertzoge zu Oeſterreich zu Steyr zu kernndten vnd zu Crain Herre auf der Winndiſchenmarch vnd zu Porttenawe Graf zu Habſpurg zu Tirol zu Phirrt vnd zu kiburg Marggraue zu Burgawe vnd Lanndtgraue im Ellſaſs. Bekennen offennlich mit diſem brief vnd tun kundt allermenigklich. Daz vns der Hochgeborn Georg Phalltzgraue bey Reine vnd Hertzog in Beyren vnnſer lieber Oheim Furſte vnd Rate hat furbracht. Wie die Erſamen vnnſer vnd des Reichs lieben getrewen Burgermeiſter Rate vnd gemeine Stat Paſſaw gefreyet vnd des biſher in vbung vnd gebrauch geweſen. Daz all vnd iglich wein ſo auf der Tunaw zu derſelben Stat gebracht daſelbſt nidergelegt vnd abgezogen vnd on Ir verwilligung ferrer nit gefurt werden ſullen. Dardurch den ſeinen Ir wein, ſo yetzberurter maſſen dahin gefuret aufgehallten vnd deſhalben zu vnpillichen coſten vnd ſcheden gebracht wurden. Vnd vns darauf diemutigklich angeruffen vnd gebetten In hirInn mit vnnſer keiſerlichen hilfe genedigklich zufurſehen. Des haben wir angeſehen ſolich ſein diemutig vnd zimlich bete. Auch die getrewen annemen vnd willigen dinſte. ſo ſein voruordern vnd Er vnnſern vorfaren Römiſch keiſern vnd kunigen vns vnd dem Heiligen Reich. in menigfeltig weiſe getan haben. vnd Er vns hinfur zutunde ſich willig erbeutt. Vnd darumb mit wolbedachtem mute gutem Rate vnd rechter

wiſſen. Demſelben Hertzog Georgen vnd ſeinen Erben diſe ſonnder gnad vnd Freiheit getan vnd gegeben haben. Tun vnd geben Inen die auch von Römiſcher keiſerlicher macht volkumenheit wiſſentlich in crafft diſs briefs. Alſo daz Ir vnndertan vorgemelt nu furbaſhin Zu ewigen Zeitten All vnd iglich Ir Wein ſo offt die oberurter maſſen auf der Tunaw zu der gemelten Stat Paſſaw gebracht vnd gefuret werden daſelbſt nit abzuziehen noch niderzulegen ſchuldig noch pflichtig ſein. ſonnder ſo Sy die gewöndlich Mautt dauon gegeben haben. Die vnuerhindert ſolicher der von Paſſaw Freiheit oder gebrauch. wo hin Sy verluſt furen ſullen vnd mugen von allermenigklich vnuerhindert. Vnd Gebietten darauf allen vnd iglichen Furſten geiſtlichen vnd weltlichen Prelaten Grafen Freyen Herren Rittern knechten Hawbtleutten Vitzthumben Vogten Pflegern Verweſern Ambtleutten Burgermeiſtern Richtern Reten Burgern vnd gemeinden. Vnd ſunſt allen anndern vnſern vnd des Reichs vnndertanen vnd getrewen in was wirden ſtattes oder weſens die ſeinn. vnd ſonnderlich, Burgermeiſter vnd Rate der gemelten Statt Paſſaw. vnd Iren nachkumen. von obeſtimbter Römiſcher keiſerlicher macht ernnſtlich vnd veſtigklich mit diſem brief vnd wellen. Daz Sy den obgenannten vnnſern lieben Oheim vnd furſten. Hertzog Georgen vnd ſein Erben, an diſer vnnſer keiſerlichen Freiheit nit Irren noch verhindern. ſonnder Sy der oberurter maſſen berüblich gebrauchen genieſſen vnd genntzlich dabey beleiben laſſen vnd hiewider nit tun noch yemands annderm zutunde geſtatten in kein weiſe. Als lieb einem iglichen ſey vnnſer vnd des Reichs ſwere vngnad. vnd verlieſung einer pene nemlich Sechtzigk mark Löttigs goldes zuvermeiden. Die ein yeder ſo offt der freuenlich dawider tette. vns halb in vnnſer vnd des Reichs Camer vnd den anndern halben teil. dem obgeſchriben Hertzog Georgen vnd ſeinen Erben vnableſslich zu bezalen verfallen ſein ſol. Mit Vrkunt diſs briefs beſigelt mit vnnſerm keiſerlichen Maieſtat anhanngendem Innſigel Geben zu Innſpruck am Letzten tag des Monets Mertzen Nach Criſti gepurde Vierzehenhundert vnd im Newnundachtzigiſten. Vnſerr Reich des Römiſchen im Newnvndviertzigiſten. Des keiſerthumbs

im AchtundDreiſſigiſten. Vnd des Hungeriſchen im EinundDreiſſigiſten Jarenn.

Ad mandatum domini
Imperatoris proprium.

CCLXXXI.

Bischof Friedrich überträgt dem Oswald Hasler auf dessen Lebensdauer die Obhut der hochstiftischen Burg Partenstein.

Passau. 1489. 14 April.

Wir fridrich von gottes genaden Poſtulirter vnd beſtättigter Zu paſſaw. Graue zu Oeting. Bekennen für vnns vnd vnnsr nachkomen, daz wir haben angeſehen die getreuen dienſt, So vnnser lieber getreuer oſwald haſler vnnſerm Stifft lanng Zeit beweiſt hat, vnd furan beweiſen ſol vnd mag, dardurch auch aus ſonndern genaden, damit wir Im genaigt ſein, haben wir Im vnnſer, vnd vnnſers Stiffts Sloss zum partenſtain, auf ſein ains leibs lebtag inpflegweis verſchriben, beuolhen vnnd verlaſſen. Verſchreiben beuelhen vnd verlaſſen im daz auch wiſſennlich mit dem brief. Alſo das er durch ſich ſelbs, oder ſeinen hauspfleger daſelb Slos mit ſeiner Zugehörung weſennlich vnd peulich hallten, daz treulichen ynnhaben vnd bewaren Auch vnns dem poſtulirten vnd Beſtettigten, dieweil wir in leben ſein, Vnd nach vnnſerm abganng ainem Erwirdigen Capitel zu Paſſaw, vnd dem der durch daſſelb aintrechtigklich, oder den merern tail aus In zu Biſchoue erwellt wirdet damit gehorſam vnd zu aller vnnſer Stiffts notturfft gewärtig ſein ſol, Auch die wälld vnd Hölltzer zw demſelben Sloss gehörennd Haen vnd bewaren, damit wir vnd der Stifft, daran nit ſchaden nemen, Vnd vnnser armleütt bei alltem herkömen hannthaben ſchützen vnd ſchermen, nach ſeinem vermügen, vnd dawider nit beſwären in kainen weg, Doch ſol vnd mag Er prennholtz vnd pawholtz zu notturft

des Sloss an denselben wällden nemen vngeuerlich, darauf wellen wir Im Jerlich zu Burckhutt geben Zwainzigk pfundt pfenning passauer werung quottember weis, zu yeder quottember fünff pfundt pfenning, Vnd sol im darzu volgen vnd zusteen alles das vngeuerlich, So Hannsen Staininger dem nechsten pfleger. vnd anndern vorigen pflegern an den Ennden geuolgt hat, vnd zugestannden ist, Vnd wann der gemellt oswalld Hasler mit tod verganngen. vnd nit mer in leben ist. So ist vnns vnd vnnserm Stifft das Sloss partenstain mit gemelter Zugehörung widerumb frey ledig vnd haymgeuallen Wir oder vnnser nachkömen mügen als dann damit hanndeln. nach vnnser vnd vnnsers Stiffts notturfften, wie vnns verlufft an der gemellten oswalden Hasler seiner Erben. vnd monigklichs von seinen wegen Irrung einred vnd Hynndernuss treulich vnd vngeuerlich. Mit vrkund des briefs, bewart mit vnnserm. vnd vnsers Capitels anhangunden Insigeln. Doch demselben vnnserm Capitel an Iren leütten, güllten vnd guetern. So sy insonnderhait haben vnuergriffenlich vnd an schaden, Geben zu Passaw an sannd Tiburcientag. Nach cristi vnnsers lieben herren geburde vierzehenhundert vnd Im neünundachzigisten Jar.

CCLXXXII.

Kaiser Friedrich III untersagt im Allgemeinen auf Vorstellung des Herzogs Georg von Bayern-Landshut die von Seite der Stadt Passau dem Handel mit österreichischen Weinen in den Weg gelegten Hindernisse auf die Dauer von drei Jahren.

1489. 28 Juny.

Wir Friderich von gottes gnaden Römischer Keiser Zuallenntzeitten Merer des Reichs zu Hungern Dalmacien Croacjen etc. Kunig Hertzoge zu Oesterreich zu Steyr zu kerndten vnd zu

Crain Herre auf der Winndischenmarch vnd Zu Portteuaw Grafe zu habspurg zu Tirol zu Phirrt vnd zu kiburg. Marggraue zu Burgaw. vnd Lanndtgraue im Ellsass. Bekennen offennlich mit disem brief vnd tun kund allermenigklich. Daz vnns der Hochgebornn Georg. Pfalltzgraue bey Rein vnd Hertzog in Beyren vnnser lieber Furste vnd Rate hat furbracht. Wie die Ersamen vnnser vnd des Reichs lieben getrewen Burgermeister Richter Rate vnd gemeinde der Stat Passaw. vnndersteen. all vnd iglich gest in vnnser Erblich Lannde Oesterreich vnd annder Lannde gehörig. so Wein aus demselben vnnserm Lannde Oesterreich hinauf zu der Statt Passaw. furen. die weitter in seiner Lieb Lannd zu Beyren gefurt werden mochten. Bey In zu Passaw aufzuhalten. in meynung dieselben wein allda niderzulegen vnd Inen vnd Iren mitburgernn daselbst zu Passaw vnd keinem gast Zuuerkauffen. Daz auch dieselben von Passaw. des genannten vnnsers Oheims Hertzog Georgen Burgern Inwonern vnd vnndertan nit gestatten einichen Wein allda Zukauffen. sonnder solicher kauff müsse von In vnd Iren mitburgern vnd keinem auslennder oder gasst beschehen. Daz alles Im vnd den seinen. mercklichen nachteil schaden vnd Beswerung brecht. Vnd vns darauf diemutigklich angeruffen vnd gebetten. In vnd die seinen hirInn mit vnnserer keiserlichen hilfe genedigklich zubedenncken vnd zufürsehen. Vnd dieweil wir aber eigentlich mercken. daz solich der von Passaw sperrung des Heiligen Reichs Strassen vnd Hanndlung nit allain wider gemeine Recht vnd den vorgenannten vnnsern Oheim sein Lannd vnd leut. sonnder auch wider die vnnsern vnd gemeinen nutz ist. So haben wir solich seiner liebe zimlich bete. auch die getrewen annemen vnd willig dinst. so sein voruorderen Furstten von Beyren vnnsern vorfarn Römischen keisern vnd kunigen. Vns vnd dem Heiligen Reich. in menigfeltig weise nutzlichen getan haben. Vnd er vns zutunde sich willig erbeutt. Darzu gemeinen nutz angesehen. Vnd darumb mit wolbedachtem mute. gutem Rate vnd rechter wissen. Dem gemelten vnnserm lieben Oheim Hertzog Georgen. Disc besonnder gnad vnd Freiheit getan vnd gegeben. Tun vnd geben Im die auch aus Römischer keiser-

licher macht volkumenheit wiſſenntlich in crafft. vnd von data diſs briefs. drew Jarlanng die nechſten ſchirſt komende. Alſo daz in ſolicher Zeit. all vnd iglich perſon. wer der oder die ſeinn. Die aus vnnſerem Lannde Oeſterreich Oſterwein oder annder Wein auf der Thonaw. oder auf dem Lannde zu der benannten Statt Paſſaw furen vnd bringen. die Wein daſelbſt nit abzuziehen noch niderzulegen. noch den Burgern daſelbſt fur die geſſt zuuerkauffen ſchuldig noch pflichtig ſeinn. Sonnder ein yeder der alſo Wein zu der Stat Paſſaw furet. oder bringt. Vnd daſelbſt die gewondlich Mautt. wie ſich nach alltem herkumen Zugeben geburet. dauon aufgericht hat. mag damit vngeirrt vnabgezogen vnd vnnider gelegt in des vorgemelten vnnſers lieben Oheims Hertzog Georgen Lannde. Stett Merckt Dorffer vnd gebiete ganntz frey vnd on all Irrung furfaren. vnd die Wein daſelbſt verkauffen oder ſunſt vertreiben nach ſeinem willen vnd geuallen. Welher Gaſt oder geſſt aber. aus In ſelbs vnbezwunglich Wein zu der berurten Stat Paſſaw bringt. die daſelbſt abZeucht vnd niderlegt von dem oder denſelben mugen des gedachten vnnſers lieben Oheims Hertzog Georgen diener Burger. Inwoner vnd vnndertan. daſelbſt zu Paſſaw. ſolhen Wein. ſo wol. vnd als frey. wie ein Burger zu Paſſaw. kauffen oder darumb pfenbert geben Vnd dieſelben Wein von dann in ſeiner lieb Lannde Stett Merckt Dörffer vnd gebiette. vngeirrt füren. von menigklich vnuerhindert. Wir wellen auch von oberurter Römiſcher keiſerlicher macht volkumenheit vnd rechter wiſſen. Allen vnd iglichen gnaden freiheiten Priuilegien Statuten ordenungen vnd Satzungen. Wo die der Stifft, oder die obgemelten Burgermeiſter Richter Rate vnd gemeine Statt Paſſaw. von vnnſern vorfaren Römiſchen keiſern oder kunigen. vns vnd dem Heiligen Reich. oder yemands annderm. ſolicher Niderlag halben hetten. auf das mal. die obeſtimbt Zeit aus. vnd nit ferrer derogirt. vnd daz die kein craft noch macht haben. noch dagegen gebraucht werden ſullen. in kein weiſe. Vnd gebietten darauf allen vnd iglichen Furſten geiſtlichen vnd weltlichen Prelaten Grafen Freyen Herrn Rittern knechten Hawbtleutten Vitzthumben Vögten Pflegernn Verweſern Ambtleutten Schul-

theiſſen Burgermeiſtern Richtern Retenn Burgern vnd gemeinden vnd ſunnſt allen annderen vnnſern vnd des Reichs vnndertanen vnd getrewen in was wirden ſtattes oder weſens die ſeinn. Vnd ſonnderlich dem Beſtetten zu Biſchofen zu Paſſaw. Auch darzu Burgermeiſter Richter Rate vnd gemeinde daſelbſt vnd Iren nachkumen von obeſtimbter Römiſcher keiſerlicher macht ernſtlich vnd veſtigklich mit diſem brief vnd wellen. Daz Sy den vorgenannten vnnſern lieben Oeheim vnd Furſten Hertzog Georgen vnd die ſeinen, an diſen vnnſeren keiſerlichen gnaden vnd Freiheitten. die vorgemelt Zeit aus. nit Irren noch verhindern Sonnder Sy der oberurtter maſſen berüblich gebrauchen genieſſen vnd genntzlich dabey beleiben laſſen. vnd hiewider nit tun noch yemands annderm Zutunde geſtatten. Als lieb einem iglichen ſey. Vnnſer vnd des Reichs ſwere vngnad. Vnd verlieſung einer pene. nemlich Hundert marck Löttigs goldes Zuuermeiden. Die ein yeder ſo offt der freuenlich hiewider tette vns halb in vnnſer vnd des Reichs Camer. vnd den anndern halben teil. dem obgeſchriben, vnnſerm Oheim vnd Furſten Hertzog Georgen vnableſlich Zubezalen verfallen ſein ſol. Mit Vrkunt diſs briefs beſigelt mit vnnſerm keiſerlichen anhangendem Innſigel. Geben zu Peren. am Achtundzweintzigiſten tag des Monets Juny. Nach Criſti gepurde VierZehenhundert vnd im NewnundAchtzigiſten. Vnnſerr Reiche des Römiſchen im funfftzigiſten. Des keiſerthumbs im AchtundDreiſſigiſten. Vnd des Hungeriſchen im EinundDreiſſigiſten Jarenn.

Ad mandatum domini
Imperatoris proprium.

Durch Urkunde d. d. Lynntz am 18 September 1490 erstreckte der Kaiser obige Handelsfreiheit statt auf drei Jahre auf die Dauer von sechs Jahren. Unter demselben Datum setzt er Bürgermeister und Rath von Passau davon in Kenntniſs.

CCLXXXIII.

Innocentius papa VIII archiepiscopum salisburgensem, et episcopum chiemensem commissarios constituit, quoad venditionem bonorum ecclesiae pataviensis, quae sunt minoris momenti et recuperationem castrorum oppigneratorum.

Romae. 1489. 25 Septembris.

Innocentius episcopus ſeruus ſeruorum dei Venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Saltzeburgenſi et episcopo Chiemensi Salutem et apoſtolicam benedictionem. Ex iniuncto nobis deſuper apoſtolice ſedis officio ad ea libenter intendimus per que eccleſiarum omnium preſertim Cathedralium utilitas procuratur et ut illa optatum ſortiantur effectum cum a nobis petitur ſauorem apoſtolicum liberaliter impartimur. Dudum ſiquidem a felicis recordationis Paulo papa II. emanarunt littere tenoris ſubſequentis. Paulus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Ad perpetuam rei memoriam. Cum in omnibus iudicijs ſit rectitudo iuſtitie et conſcientie puritas obſeruanda, id multo magis in commiſsionibus alienationum rerum eccleſiaſticarum conuenit obſervari, in quibus de Chriſti patrimonio et diſpenſatione pauperum, non de proprio cujuscunque peculio agitur aut tractatur, quapropter oportet, ut in examinandis hujusmodi alienationum cauſis que a ſede apoſtolica in forma ſi in euidentem utilitatem cedant oneratis eccleſiaſticorum Judicum conſcientiis delegantur nichil ſauor uſurpet nichil timor extorqueat, nulla expectatio premii iuſtitiam conſcientiamque ſubuertat Monemus igitur et ſub interminatione diuini iudicij omnibus Comiſſariis et Delegatis huiuſmodi praecipimus ut caute et diligenter attendant cauſas in litteris apoſtolicis per ſupplicantes expreſsas illaſque ſollicite examinent, atque diſcutiant, teſtes et probationes ſuper narratorum ueritate recipiant, et ſolum deum pre oculis habentes

omni timore aut fauore depoſito eccleſiarum indemnitatibus conſulant, nec in leſionem aut detrimentum earum decretum quomodolibet interponant. Siquis autem Comiſsarius aut Delegatus conſcientie ſue prodigus in grauamen aut detrimentum eccleſie per gratiam timorem uel ſordes alienationi conſenſerit aut decretum uel auctoritatem interpoſuerit inferior quidem Epiſcopo ſententiam excommunicationis incurrat, Episcopus uero aut ſuperior ab executione officij per Annum ſe nouerit ſuspenſum, ad extimmationem detrimenti eccleſie illati nichilominus condemnandus ſciturus quod ſi ſuspenſione durante damnabiliter ingeſserit ſe in diuinis irregularitatis laqueo ſe inuoluet a qua non niſi per Romanum Pontificem poterit liberari. Is uero qui dolo uel fraude aut ſcienter in detrimentum eccleſiarum alienationem fieri procurauerit aut per ſordes uel impreſſionem alienationis decretum extorſerit, ſimilem ſententiam excommunicationis incurrat a qua non niſi per Romanum Pontificem poſsit abſolui ad reſtitutionem nichilominus rerum alienatarum cum fructibus quandocunque de premiſsis conſtiterit condemnandus. Volumus autem quod Delegati et Commiſsarii predicti de penis Conſtitutionis noſtre ſpecifice moneantur et in quibuſcunque litteris comiſsionum huiuſmodi hoc ſtatutum noſtrum inſeratur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre monitionis precepti et voluntatis infringere uel ei auſu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei ac beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Rome apud Sanctumpetrum Anno Incarnationis dominice Milleſimoquadringenteſimoſexageſimoquinto. Id. Maij Pontificatus noſtri Anno Primo. Et deinde exhibita nobis pro parte Venerabilis fratris noſtri Frederici Episcopi et dilectorum filiorum Capituli Patauienſis petitio continebat quod cum ſuperioribus Annis eccleſia Patauienſis pro eo quod tunc Episcopus et Capitulum prefati Cruciatam per ſedem apoſtolicam contra Huſsitas et infideles Bohemos impoſitam et etiam nonnulla alia eiuſdem ſedis mandata exequi et publicare uoluerunt ac etiam quantum facultates eccleſie Episcopi ac Capituli predictorum ſuppetebant,

in ſubſidium dicte Cruciate homines et ſubditos ſuos miſerunt, grauia damna et iacturas ſubierit et propterea ac etiam aliis diuerſis ſiniſtris temporum euentibus quibus partes ille retroactis temporibus proh dolor diutius afflicte fuerunt cauſantibus dicta eccleſia in fructibus redditibus et prouentibus illius plurimum ſit diminuta, neceſse fuit nonnulla Caſtra dicte Eccleſie etiam fere principaliora pignorare et quamplura debita contrahere pro huiuſmodi oneribus perferendis et niſi dicta Caſtra recuperentur et creditoribus de debitis huiuſmodi ſatiſſiat in dies calamitati dicte eccleſie magis eſt formidandum uerum ſi aliqua bona immobilia ad dictam eccleſiam pertinentia illi minus utilia uenderentur et alienarentur ac pretium inde proueniens in recuperationem Caſtrorum et ſatiſſactionem debitorum huiuſmodi conuerteretur ex hoc profecto euidenti dicte eccleſie utilitati pariter et neceſsitati plurimum conſuleretur. Quare pro parte Frederici Episcopi et Capituli predictorum nobis ſuit humiliter ſupplicatum ut eis aliqua ex bonis immobilibus huiuſmodi uendendi et alienandi ac pretium exinde proueniens in recuperationem Caſtrorum et ſatiſſactionem debitorum huiuſmodi conuertendi licentiam concedere aliaſque in premiſsis oportune prouidere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos igitur qui de premiſsis certam notitiam non habemus bonorum predictorum qualitates confines ſituationes denominationes et ualores preſentibus pro expreſsis haberi uolentes huiuſmodi ſupplicationibus inclinati fraternitati veſtre per apoſtolica ſcripta mandamus quatinus ſi et poſtquam vobis coniunctim ſeruata forma litterarum Pauli predeceſsoris huiuſmodi procedentibus de premiſsis et quod uenditio et alienatio ac pretii in recuperationem Caſtrorum et ſatiſſactionem debitorum huiuſmodi conuerſio in euidentem dicte eccleſie utilitatem pariter et neceſsitatem cedant, legitime conſtiterit, eiſdem Frederico Episcopo et Capitulo bona minus utilia huiuſmodi illis prius coram nobis ſpecificatis uendendi et alienandi ac pretium inde proueniens in recuperationem Caſtrorum et ſatiſſactionem debitorum huiuſmodi conuertendi licentiam auctoritate noſtra largiamur. Non obſtantibus Conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis ſtatutis quoque et conſuetu-

dinibus dicte ecclesie iuramento confirmatione apostolica uel quauis firmitate alia roboratis ceterisque contrarijs quibuscunque. Volumus autem quod si bona huiusmodi uendi contigerit, pretium inde proueniens penes edem (aedem) sacram aut fide et facultatibus sufficientem personam in recuperationem Castrorum et satisfactionem debitorum huiusmodi et non alios usus omnino conuertendum cum recognitionibus et cautelis in similibus adhiberi solitis fideliter deponatur. Dat. Rome apud Sanctumpetrum Anno Incarnationis dominice Millesimoquadringentesimooctuagesimo nono Septimo Kal. Octobris Pontificatus nostri Anno Sexto.

Jo. Lilius.

CCLXXXIV.

Bischof Friedrich verheifst, die dem Friedrich Gruber schuldige Geldsumme durch Fristenzahlungen zu tilgen.

Passau. 1489. 26 Dezember.

Wir Fridrich von gottes genaden Postulirter vnd Bestetter Zw Passaw Graue Zw Oting, Bekennen vnd thuenkund offennlich mit dem brief. fur vnns vnd all vnnser nachkomen Bischoue vnd Regierer des Stiffts passaw, daz wir vnnserm getreuen lieben Fridrichen Grueber, Otilien seiner Hauffrauen. vnd Iren baiden leiblichen erben, die Sy miteinander haben schuldig warden sein funffthalbhundert pfund pfenning passauer werung von der Spruch vnd vordrung wegen die Sy Zw vnns vnd vnserm Stifft gesuecht von gelihens gellts wegen, weylennt vnnserm voruorderen Bischof vlrichen gelihen. ynnhallt seiner brief vnd Sigel. die wir damit erlofft haben, auch des Casstenhalb zw Ebelsperg. Sold schaden kost vnd Zerung vnd aller vergannger sachen. vnntz auf dato des briefs, an den benantten funffthalbhundert pfund pfenning. sollen vnd wellen wir oder vnnser nachkomen Im. seiner Hauffrauen vnd Ir baider leiblichen erben. wer vnns

darumben von Iren wegen mit dem brief ermont alle Jar Zw den Weinnachten aufsrichten vnd benugig machen, mit Wein getraid oder gellt. welhes an vnnſerm fueg ſein wirdet, Hundert pfundt pfenning bemellter werung an lennger verziehen vnd an all iren ſchaden. Solanng vnntz wir Sy der bemellten funfft-halbhundert pfundt pfenning ganntz enntricht vnd benugeg gemacht haben. Daenntgegen ſollen Sy vnns zw ainer yeden zeit quittiren. Tetten wir aber des nicht. Waz Sy dann des ſchaden namen. denſelben ſchaden allen zwſambt der Haubtsume ſullen wir In auch aufrichten vnd widerkeren an all aufzug vnd widerred alles trewlich vnd vngeuerlich. Mit vrkund des briefs. Beſigelt mit vnnſerm vnd vnnſers Erwirdigen Capitel baider anhangunden Inſigeln. Doch demſelben vnnſerm Capitel an ſeinen güllten vnd guetern, ſo es inſonnderhait hat vnuergriffenlich vnd anſchaden. Geben zw Paſſaw an ſannd Steffans tag zu Weihennachten. Nach Criſti geburd vierzehenhundert vnd Im Neunvndachzigiſten Jar.

CCLXXXV.

Kaiser Friedrich III erklärt, dafs er nach statt gefundener Aussöhnung mit dem Bischof Friedrich und dem Domkapitel das Hochstift vnd alle seine Besitzungen in seinen Schutz und Schirm nehme.

Linz. 1490. 16 Januar.

Wir Friderich von gottes gnaden Römiſcher Keyſer Zuallentzeitten merer des Reichs zu Hungern Dalmacien Croacien, Kunig, Hertzog zu Oſterreich. Zu Steyr zu kernnden vnd zu Grain, Graue zu Tirol etc. Bekennen. Als der Erwirdig Friderich Biſchoue zu Paſſaw vnnſer furſt. Auch die Erſamen vnſer lieb andechtigen Brobſt Dechant vnd Cappittel des Stiffts daſelbs zu Paſſaw vmb all verganngen ſachen vordrung vngnad vnd vnwillen die wir gegen Inen ſamentlich vnd ſunderlich vnd

dem Stifft fürgenomen hetten, mit vnns vertragen vnd geeint ſind, das wir darauf als Romiſcher keyſer, obriſter vogt vnd beſchirmer der kirchen, vnd aus ſunder gnediger neygung ſo wir zu Ine vnd dem Stifft Paſſaw tragen, dieſelben Biſchof Brobſt Dechant vnd Cappittel mitſampt dem Stifft Paſſaw, vnd allen Herrſchafften Sloſſen. Stetten. Merckten. Dörffern. Gerichten. Gebieten. Hofgeſind, dienern. hinderſeſſen vnderthanen haben vnd guttern. wo die gelegen vnd Ine zugehörig ſein. in vnnſer vnd des heiligen Reichs ſunder gnad verſpruch ſchutz vnd ſchirm genomen vnd empfanngen haben. Nemen vnd empfahen Sy darein von Römiſcher keyſerlicher macht vnd rechter wiſſen incraft diſs briefs. Vnd meinen ſetzen vnd wellen, das Sy alle vnd yeglich gnad freyheit Recht Ere wirde vorteil gewonheit vnd gerechtigkeit haben, ſich der freyen gebrauchen vnd genieſſen ſüllen vnd mügen, die ander ſo in vnnſerm vnd des Reichs ſunder gnad verſpruch ſchutz vnd ſchirm ſein haben gebrauchen vnd genieſſen von Recht oder gewonheit von allermenigklich vnuerhindert. Vnd gebieten darauf allen vnd yeglichen Fürſten geiſtlichen vnd weltlichen Prelaten Grafen Freyen Herren Rittern, knechten Hauptlewten. Vitzthumben. Vögten. Pflegern. Verweſern. Amptlewten Schultheiſſen Burgermeiſter Richtern Reten Burgern vnd Gemeinden, vnd ſunſt allen andern vnnſern vnd des Reichs vnd ſunderlich vnnſer erblichen Furſtenthumb vnd Lannden vndertanen vnd getrewen in was wirden ſtattes oder weſens die ſein von obberuter Römiſcher keyſerlicher macht ernnſtlich vnd veſſtigklich mit diſem brief, das Sy die vorgenannten Biſchof, Brobſt, Dechant Cappittel. Hofgeſind diener hinderſeſſen vnd vnderthan bey diſen vnnſern keyſerlichen gnaden verſpruch ſchutz Schirm vnd freyheitten berublich beleiben. Vnd Ir leib hab vnd gütter darüber nit dringen von keinerley verganngner ſachen wegen bekümbern, beleidigen noch beſweren noch yemands anderm zutunde geſtatten in dhein weiſe. Als lieb einem yeglichn ſey vnnſer vnd des Reichs ſwere vngnad vnd verliefung einer pene Nemlich hunndert marck löttigs goldes zuuermeyden, die ein yeder ſo offt der freuenlich hiewider tette. vnns halb in vnnſer vnd des

Reichs Camer, vnd den andern halben teil den obbeſtympten perſonen vnableſslich zubezalen verfallen ſein ſol. Mit vrkund diſs briefs beſigelt mit vnnſerm keyſerlichen anhanngendem Innſigel Geben zu Lynncz am Sechtzehenden tag des moneds January Nach Criſti geburd Viertzehenhunndert vnd im Newnczigiſten Vnſerer Reiche des Römiſchen im funftzigiſten des keyſerthumbs im Achtunddreiſſigiſten vnd des Hungriſchen im Einunddreiſſigiſten Jaren.

Ad mandatum domini
Imperatoris proprium.

CCLXXXVI.

Innocentius papa VIII sancit electionem novi episcopi Christophori.

Romae. 1490. 25 Junii.

Innocentius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Dilectis filijs Populo Ciuitatis et dioceſis Patauienſis Salutem et apoſtolicam benedictionem. Hodie Electionem de perſona dilecti filij Criſtoffori Electi Patauienſis ad eccleſiam Patauienſem tunc paſtore carentem per dilectos filios ciuſdem eccleſie Capitulum canonice celebratam de Venerabilium fratrum noſtrorum Conſilio apoſtolica auctoritate confirmauimus ipſumque Criſtofforum eidem eccleſie prefecimus in Epiſcopum et paſtorem curam et adminiſtrationem ipſius eccleſie ſibi in ſpiritualibus et temporalibus plenarie committendo prout in noſtris inde confectis litteris plenius continetur. Quocirca Vniuerſitatem ueſtram rogamus et hortamur attente per apoſtolica ſcripta uobis mandantes quatinus eundem Electum tanquam patrem et paſtorem animarum veſtrarum grato admittentes honore exhibeatis eidem obbedientiam et reuerentiam debitas et deuotas ita quod ipſe in uobis deuotionis filios et vos in eo per conſequens patrem inueniſſe beniuolum gaudeatis Datum Rome apud Sanctum petrum Anno Incarnationis

dominice Milleſimo quadringenteſimo nonageſimo Septimo Kalendas Julij Pontificatus noſtri Anno Sexto.

P. de Piccolominibus.

CCLXXXVII.

Bischof Christoph weiſst eine dem passauischen Domherrn und kaiserlichen Secretär Lauenthaler schuldige Geldsumme auf die Renten des Amtes Ebelsberg an.

1490. 8 November.

Wir Criſtof von gottes genaden Biſchoue zu Paſſaw. Bekennen für vnns vnd all vnnser nachkomen offennlich mit dem brief. Daz vnns der Erſam vnnſer lieber korbrueder herr Johanns Lauentaler der Kayſ. Mayeſt. Secretari zu vnnſer vnd vnnſers Stiffts merckklichen notturfften, Sunder zu bezallung herrn Criſtoffen von Hohenuelld zwaer Thauſennd hungriſcher gullden, So im vnnſer vorforder Biſchof Vlrich loblicher gedachtnuss ſchulldig worden iſt, Vnd zu ſolher obemellter bezallung berait gelihen vnd zu vnnſern hannden geanntwort hat Vier hundert gueter Reiniſcher gullden. Die ſullen vnd wellen wir oder vnnſer nachkomen Im oder ſeinen Erben der bemellten Summa bezallen vnd enntrichten. Von den Rennten zynnſen nutzen vnd gullten. Vnnſers Caſſtens zu Ebelſperg, vnd den Aembtern darein gehörig in zwaen Jaren den nechſten alle quottember zeit funfftzig Reiniſch gullden, oder ſouill muntz alls der gullden dieſelb zeitt gannekh hat, vnd die erſt zallung Zu der Khottember zu pfingſten ſchirſtkunfftig anzufahen. Vnnd darumben dann ſein quittung geben So lanng vnntz er der bemellten vierhundert Reiniſch gullden gants bezallt wirdet So verr aber der genannt Lauentaler oder ſein Erben der bemellten Summe gullden von vnnſerm Caſſten zw Ebelſperg oberürter maſſen nit bezallt werden mochten, So geloben vnd verſprechen wir in der zube-

zallen. vnnd zuenntrichten. von den Renntten nutzen vnd gullten vnnſers Sloſs viechtenſtein oder aus vnnser Mautt hie zu Paſſaw vngeverlich an lennger vertziehen, vnd an allen irren ſchaden. Darauf gepieten Wir vnnſern lieben getreuen dem gegenwurtigen vnnſerm Caſſtner zu Ebelſperg, auch dem Renntmaiſter vnd Mautner hie zu paſſaw. Wer die ſeien oder kunfftigklich ſein werden ernſtlich vnd wellen. Daz Sy den benannten vnnſern korbrüeder vnd ſein Erben vor allen anndern vnnſern geſchefften zalung vnd aufsrichtung thuen. wie oben gemellt iſt zu yeder zeit vnuertzogenlich vnd an allen iren ſchaden. Vnd darumben quittung nemen. Wann Sy das gethan haben. So ſagen wir Sy daramb ledig, vnd ſol in In Iren Rechnungen gelegt vnd abgetzogen werden. Ob in aber, wie oben gemellt iſt nit aufsrichtung beſchäch, des Sy zu ſchaden khämen mit Zerung bottenlon oder wie ſich daz begeb, klain oder grofs nichts aufsgenomen, denſelben ſchaden zuſambt der haubt Summe ſullen vnd wellen wir oder vnnſer nachkömen in auch aufsrichten vnd widerkeren on all aufszug vnd widerred. Sy mügen auch haubtguets vnd ſchadens bekomen zu vnnſers Stiffts leutten vnd guettern Rennten Zynnſen vnd güllten Wo wir die haben ynner oder auſſer lanndes die einziehen ynnhaben nutzen nieſſen vnd gebrauchen, So lanng vntz in vmb haubtgüet vnd ſchaden ain volligs benugen geſchiecht. Wer auch den brief mit Irem guetem willen ynnhat vnd furbringt der hat auch alle die Recht ſo hieran verſchriben ſind in maſſen Sy ſelber, alle geuerd arglifft vnd behelf hierInn genntzlich aufsgeſloſſen vnd vermiten. Mit vrkundt des briefs, Beſigelt mit vnnſerm vnd vnnſers Erwirdigen Capitels anhangunden Insigeln. Doch demſelben vnnſerm Capitel an ſeinen leutten vnd guetern, ſo es innſonderhait hat vnuergriffenlich vnd onſchaden. Geben an Montag vor dem heyligen ſand Marteinſtag. Nach Criſti geburd viertzehenhundert Vnd im Neuntzigiſtem Jar.

CCLXXXVIII.

Dux Venetiarum Augustinus Barbadico civem suum Johannem Belforte, debitores in judicio pataviensi prosequentem, commendat Christophoro episcopo.

Venetiis. 1490. 3 Decembris.

Avgustinus Barbadico, Dei gratia, Dux Venetiarum etc. Reuerendo jn chriſto patri Domino . . . Dei et apoſtolice ſedis gratia Epiſcopo Patauienſi, Amico noſtro chariſſimo ſalutem et Syncerae dilectionis afiectum. Non Erimus Longiores in explicanda Cauſa prudentis Ciuis noſtri Joannis Belforte, quia cum cauſa ipſa remiſſa fuerit expedienda, et judicanda per veſtram Reuerendam paternitatem satis superquam Intelliget naturam rei suae juſtiſſimam, et equiſſimam, qui cum iam diu habere debeat a quibuſdam Mercatoribus debitoribus suis, et non potuerit Satiſfactionem eius Conſequi, Tandem Res ad Judicium veſtre paternitatis remiſſa fuit: et Ideo has eidem scribendas duximus, quam ex animo Rogamus (ut) velit compati et Commiſereri Cauſae, et laborum, atque expenſarum predicti Ciuis noſtri, Quas hac de re facere coactus fuit, Et rem ſuam habere commendatam, vt opera veſtre paternitatis accedente eius equitate, et Juſticia pro voto expediatur, et conſequi possit id quod a ſuis debitoribus jam diu habere debet. Datum jn noſtro Ducali palatio, die III. Decembris Indictione VIIII. M. CCCC LXXXX.

Reverendo in Chriſto patri domino
Dei et apoſtolicae sedis gratia Episcopo
Pataviensi, Amico noſtro charissimo.

CCLXXXIX.

Graf Sigmund von Schaumberg bestätigt die von seinem Vorfahrer, Graf Heinrich dem passauischen Domcapitel verliehene Zollfreiheit bei der gräflichen Maut zu Aschach.

Efferding. 1490. 30 Dezember.

Wir Sigmund Graue Zu Schaumberg etc. Bekennen für vnns vnd vnnſer lieb vettern vnd all vnnſer erben vnd tunn Kund allen den der brief fürbracht oder gezaigt wirdet, Als wir von dem Erwirdigen geiſtlichen andechtigen vnnſerm beſunderlieben herrn Wilhalmen von Ahaim Tumbbroſt ze Paſſaw vnd ainem Erſamen Capitl daſelbs eze Paſſaw diemutiklich vnd glaubhafftig bericht ſein, der gnad vnd freyhait die few vnd Ir vorderen on vnnſerr Mautt Zu Aſſchach von vnnſern vordern vnd namlich von weylend dem Wolgebornnen Herrn Graf Hainrichen von Schaumberg loblicher gedechtnuſs ſäligen vnntzher berublich vnd vnuerhindert gehabt vnd gebracht hieten. Lautt ains freybrief von demſelben Graf Hainrichen deſhalben aufganngen, den wir geſehen vnd gehört haben. Darauf von In ſeien vleiſſigklich erſucht vnd gebeten worden. In ſolh gnad guettat vnd freyhait gnedigklich zuvernewen vnd zubeſtätten. Alſo haben wir auch ſölh erber lanng hergebracht freyhait Ir andechtigs gebete vnd gutwillig dinſtperkeit damit few ſich gegen vnns vnnſern lieben vettern vnd den vnnſern in allen ſachen wolerzeigt, vnd hinfür wol tun mugen vnd ſullen, angeſehen, Vnd den vorgedachten Tumbbroſt vnd Capitl Ze Paſſaw Ir obberurt freyhait vernewet vnd beſtätt, Vernewen beſtetten vnd confirmiren In die auch wiſſentlich mit diſem vnnſſerm brief mainen vnd wellen auch ernſtlich das few füran wievor dabey beleiben vnd ſich der an gemellter vnnſrer Mautt zu Aſſchach gebrauchen vnd genieſſen ſullen in der maſſe vnd form das few Jerlich Ir

wein getrayd vnd all annder ſpeis die zu irem gemainen tiſch gehören daſelbs zu affchach vngemautt vnd aller annder Irrung genntzlich frey furfüren mügen, daran few von vnns allen vnd allen anndern von vnnſern wegen in all weys vnangelanngt vnd vnverhindert beleiben ſullen vngeverlich, Mit vrkund des briefs beſigelt mit vnnſerm anhangunden Inſigel. Geben zu Eſerding Phinczstags nach der vnſchuldigen Kindlein tag Nach Criſti vnnſers lieben Herrn geburde viertzehenhundert vnd im Newnzigiſten Jare.

CCXC.

Der Freiherr Sigmund von Pruschink bezeugt, daſs Bischof Christoph eine ihm schuldige, von dessen Vorfahrer herrührende Geldsumme erlegt hat.

Lintz. 1491. 22 März.

ICH Sigmund Prueſchinkh Freyherr zu Stettemberg Obriſter Schenkh in Oſterreich Auch Drugſeſs In Steyr der Kayſerlichen Mt Hofmarſchall vnd Camerer etc. Bekenn alhi weilendt der Hochwirdig Fürſt Her Fridreich Poſtulierter vnd Beſtetter zu Paſſaw mir vnd meinen Erben ſchuldig worden iſt Tauſent Reiniſch guldein die Ich Im bereyt gelihen hab Inhalt eins ſchuldbriefs, Das ich derſelben Tauſent guldein Reiniſch zu Rechter Zeyt vnd an allen ſchaden. Von dem Hochwirdigen Furſten vnd Herrn Hern Criſtoffen Biſchouen zu Paſſaw entricht vnd bezallt bin durch Hannſen Furbekh ſeiner gnaden Mawter zu Paſſaw dem Ich den ſchuldbrief widergeben vnd geantwurt hab. Vnd darauff dem bemelten meinem herrn von Paſſaw ſeiner gnaden Stifft vnd nachkomen der berurten Tauſent Reiniſch guldein halben fur mich vnd mein Erben gancz quitledig vnd los ſag mit diſem brief vnd meinem aufgedruckten Betſcheidt. Geben zu Linncz an Ertag vor dem Palm tag Anno domini etc. Im Ainſundnewnzigiſten Jare.

CCXCI.

Der Ritter Hans Oberhaimer verpflichtet sich gegen Bischof Christoph rücksichtlich der ihm anvertrauten hochstiftischen Burg Haichenbach.

1491. 19 April.

ICH Hanns Oberhaimer Zw Pernaw Ritter Bekenn daz mir der Hochwirdig Fürſt vnd Herr Herr Criſtoff Biſchoue zw Paſſaw ſeiner gnadn Vnd des Stifts Sloss Hayenpach auf mein lebtag in Pflegweis verſchribn verlaſſen Vnd beuolhen hat. Wie hernachuolget von Erſt ſo ſoll ich daz bemelt Sloss ynnhabn vnd bewarn mit Hutt Wacht vnd in annder weg vnd ſeinen gnaden damit gehorſam vnd gewertig ſein ſeiner gnaden lebtag vnd nach ſeiner gnaden abgang dem Erwirdigen Capitl vnd dem der durch daſſelb aintrechtigklich oder den Merern taill zu Biſchoue Erwellt Wirdet. Ich ſol auch an ſeiner gnaden oder ſeiner gnaden nachkomen vnd Capitls willen vnd wiſſen kainerlay krieg oder angriff aus dem bemellten Sloss thun oder verhenngen auch nyeman da aus oder einlaſſen daraus ſeiner gnaden vnd dem Stift ſchad oder Widerwertigkait entſteen mocht, als ich das ſein gnaden globt vnd verſprochen hab. Darumb ſoll mir ſein gnad alle Jar zu Buerkhut gebn Zwayunddreiſſig pfund pfening Paſſawer Werung. Drew ſchaff Korn vnd vierſchaff habern, Darzu ſollen mir zuſteen vnd volgen die dienſt von den Viſchern vnder dem Sloss vnd in dem Predel mitſambt anndern nutzen grünten vnd zugehorungen des Sloss ſo vormaln ain Pfleger daſelbs genützt vnd genoſſen hat vngeuerlich Wann auch ſein gnad mich oder mein diener in ſeiner gnaden dinſtn vnd geſchefften prauchen oder ſchickhen wirdet ſo ſol mir ſein gnad Futer vnd mal geben vnd für redlichen ſchaden ſteen als anndern ſeiner gnaden diennern Vnd hofgeſind vngeuerlich. Vnd ob ich Icht ſchedn in ſeiner gnaden dinſt neme.

Darumb Wir vns miteinander nicht Vertragen ſo ſoll ich des beleiben bei ſeiner gnaden vnd des Stifts Reten vns darumb zuentſchaiden gutlich oder Rechtlich on Verer Waigrung vnd aufszug, Vnd wan ich da got lang vor ſey mit tod vergangen bin. So ſol ſein gnad vnd ſeiner gnaden nachkomen mein Erbn von der bemellten pfleg nicht entſetzen Sy ſullen auch nit ſchuldig ſein abzutreten. ſein gnad oder ſeiner gnaden nachkomen haben In dann vorhin aufsgricht Vnd bezallt Vier hundert gulden Remiſch die Ich ſeiner gnadn Zu ſeinen vnd ſeiner gnaden Stifts notturften berait gelihen hab, an allen iren ſchadn trulich vnd vngeuerlich Des zw Vrkund Hab ich mein Inſigel hieran gehangen Der geben iſt an Eritag nach dem Sonntag Miſericordias dom. Nach criſti geburd Vierczehenhundert Vnd Im Ainvndnewnzigiſten Jar.

CCXCII.

Graf Sigmund von Schaumberg übernimmt das ihm übertragene Amt eines hochſtiftiſchen Betvogtes über die passauischen Unterthanen im Hausruckviertel.

1491. 13 Juny.

Wir Sigmund Graue zu Schawnberg etc. Bekennen mit dem brief offennlich allen den er fürkhumbt Alls vns der Hochwirdig fürſt, Vnſer lieber herr vnd frundt Criſtoff Biſchoue Zu Paſſaw Alle ſein vndt des Stiffts lewte, genant die Steffaner, wanhäftig auf vnd vmb den Haufrugk mit allen ambten vnd Iren Zugehörungen, als ainem petuogt beuolhen hat Alſo das wir Sy zu ſeinen vnd des Stiffts Hannden verſprechen vnd veranttworten ſullen an aller ſtat wo vnd alſofft ſy vns dann anruffen vnd notturftig ſein werden Doch das wir die benanten Armenlewt, Vber die gewöndlichen Zinſs die ſy dann ainem ſolhen Irem petuogt vnd veranthortter zugeben ſchuldig ſein nicht höher

noch verrer dringen ſollen vnd wellen dann von allter vnd recht, von In zunemmen Herkomen iſt, vngeuerlich. Doch nur untz auff deſſelben vnſers herren vnd frunds oder ſeiner nachkomen widerruffen Wir ſullen vnd wellen auch dieſelben lewt kainem vnſerm pfleger diener noch yemand andern ennden beuelhen zuhandeln Sonder Ir ſachen vor vnſere aigen perſon vnd in vnſerm hofe aufrichten vnd abvertigen laſſen Es ſollen auch dem benanten vnſerm herren vnd frundt vnd ſein nachkomen alle Ire recht die Sy von aller gewonhait vnd rechtens wegen mit Weichſtewr vnd in ander weg von vnd auf denſelben lewten haben ganntz vorbehalten ſein Wo auch denſelben vnſern herren vnd frundt Vnd den Hochwirdigen Stifft not anſtieſſe, indem Sy vnſerer hilff vnd fürdrung, notdurfftig würden darinn wellen wir vns gen Iren frundſchefften fruntlich vnd gutwillig halten vnd beweiſen Wir ſollen vnd wellen auch kainen ambtman aufnemen Dann aus denſelben Steffaniſchen lewten vnd die gewöndlich pflicht der geſtalt von ainem yden Ambtman aufnemen Das er vnſerm Herren vnd frundt Vnd ſeinen nachkomen Biſchoue zu Paſſaw alls Rechten Herren Zuuoran Auch vns als verordentem petuogt welle in allen pillichen vnd Zimlichen dingen getrew gewertig vnd gehorſam ſein vnd wann der mergemeld vnſer herr vnd frundt Biſchoue Criſtoff oder ſein Nachkomen, die bemelten Ir lewt widervmb an vns craiſchen oder vordern alſdann ſullen vnd wellen wir die ſeiner frundtſchafft oder derſelben nachkomen Biſchoue ze paſſaw an alles widerſprechen abtreten vnd wider antworten alles getreulich vnd vngeuerlich Mit vrkund des briefs beſigelt mit vnſerm Graue Sigmunds anhangundem Inſigl, mit verbindung aller Innhalt, ſtetigcklich anguerde. Geſchehen an Montag vor ſand Veits tag des heiligen Martrer Nach kriſti vnſers Lieben Herren geburde Vierzehenhundert vnd Ainſundnewnzigiſten Jare.

CCXCIII.

Bischof Christoph, geborner von Schachner, belehnt Wolfgang Kolberger, des Herzogs Georg Kanzler, mit allen in Bayern gelegenen Gütern, welche dem Hochstifte durch Aussterben des Stammes der Siegenhamer zum Turnstein heimgefallen sind.

Passau. 1491. 29 July.

Wir Cristoff von gottes genaden Bischoue zu Passaw Bekennen das Wir dem Edelnn vnnserem lieben getrewen. Wolfganngen kolberger. Vnnsers Genedigen Herren Hertzog Georigenn von Bairen etc. Canntzler. vmb seiner willigenn dinst willenn So er Vnns vnd vnnserem Stifft beweist hat. Auch kunfftiglich woll thunn mag. Vnd aus sondernn gnadenn verlihenn haben. Alle die Lehenn so Weilannt Thomann Sigenhamer Zum Turnstainn. von vnnsernn Voruordernn Vnd dem Stifft zu Lehenn gehabt hat. Im lannd ze Bairen gelegenn. Wie die genannt sind. Vngeuerlich die Vnns durch abganng. sein Vnnd seins Namenn. von Schillt vnnd Helmm vermannt haimgeuallenn vnd ledig. Worden sind. verleihen auch die dem benannten kolberger. Wissennlich vnd Inkrafft des briefs. Was wir. Im Zurecht darann verleihen söllenn oder mugenn. Also das Er vnd seinn Erben. die Nw furbas Von Vns vnd vnnserem Stifft In Lehensweis Innhabenn nutzen niessen Vnd sich der gebrauchenn mugen. Als Lehenns Lannds. Vnnd Vnnsers Stiffts Recht Ist. Doch vnns Vnd vnnserem Stifft Vnuergrissenn An der Lehenschafft Vngeuerlich, Mit Vrkundt des briefs. Besigellt mit Vnnserem Anhanngunden Innsigll. Geben zu Passaw, An Freytag. Nach Sannd Jacobstag des Heyligenn Zwelfbotenn. Nach Cristi geburde. Viertzehennhundert vnnd Inn dem AinsundNewntzigisten Jare.

CCXCIV.

König Maximilian erklärt, dafs Bischof Christoph das ihn treffende Contingent an Reisigen und Fufsknechten zu einem Zuge gegen die Böhmen mit Geld abgelöst hat.

Nürnberg. 1491. 13 August.

Wir Maximilian von gottes gnaden Römischer Kunig, Zuallenczeitten Merer des Reichs, Zu hungern Dalmacien Croatien etc. Kunig Ertzhertzog zu Osterreich. Herzog zu Burgundi zu Britani zu Brabannt zu Gheldern Graue zu Flandern zu Tyrol etc. Bekennen Als auf dem nechstgehalten tag hie zu Nurnberg. durch vnnser vnd des heiligen Reichs Churfursten vnd Fursten, allennthalben in dem heiligen Reiche ein gemeiner Anslag fur genomen gemacht vnd beslossen. Vnd deshalben dem Erwirdigen Cristoffen Bischofen zu Passaw vnnserm Fursten vnd lieben anndechtigen, ettlich zu Rofs vnd fufs, vnns wider des Kunigs zu Beheim vnbillich fürnemen ein halb Jarlanng zuhalten aufgelegt, Das aber nochmals aus mercklichen vrsachen in gelt gewenndet vnd geslagen ist. Das Vnns darauf der genannt vnnser Furst von Passaw, vmb solichen yetzgemellten seinen Anslag vnd gellt auf hewt datum aufsgericht bezalt, Vnd darumb gut benugen getan hat. Darumb sagen Wir fur vnns vnd vnnser nachkomen am Reiche. denselben Vnnsern Fursten. sein nachkomen vnd Stifft passaw. des obberurten seines Anslags vnd hilf genntzlich quit ledig vnd los in crafft difs briefs. Der zu vrkund mit vnnserm kuniclichen anhangundem Innsigel besigelt, Vnd geben ist zu Nurnberg an Donrstag nach vnnsers lieben frawen tag Assumptionis. Nach Cristi gepurt Viertzehenhundert vnd im Einund-Newnczigisten. Vnnsers Reiches des Romischen im Sechsten. vnd des Hungerischen im Ersten Jarenn.

per me thesaurarium generalem Ungerspach.

Ad mandatum domini Regis proprium.

CCXCV.

Haimeran von Nustorf erklärt, dass er wegen seiner mannichfaltigen Ansprüche, die er gegen Bischof Ulrich geltend zu machen hatte, vollkommen befriedigt worden ist.

Passau. 1491. 3 Oktober.

ICH Haimran von Nustorff zu Tuttling, Bekenn fur mich, Barbara mein Ecliche Hauffrawn, der gwallt Ich hab, Vnd für all vnnser erbenn, Als Ich zu dem Hochwirdigen Stifft vnd Meinem gnedigen Herren Herrn Cristoffen Bischouen zu Passaw, seyt meines Genedigen Herrn Bischoff Vlrichs Zeitten her von dinst gellts wegen, schaden pferd, aufgab auch Versprechens der Pfleg, In der Zell, Vnd sonderlich der gerechtigkait halb, so gemelte mein Hauffraw, Zu dem Slos vnd Herschafft Ratzmstorff, Vnd von Irs bruder, weilennd Jörigen von puchberg, aufgab wegen gehabt, Spruch schädenn vnd anuordrung, Vnd vmb alles Innemenn vnd aufgebenn nichts aufgenomenn, nach frundts Rat, mit gemelltem Meinem gnedigen Herren Bischoff Cristoffen von Passaw, enntlich Veraint vnd vertragenn, seine furstlich gnad, mir auch darumben ein gannts volligs benugenn gethann hat, Sag darauf seine gnad, derselben nachkomenn, vnd den Stifft Passaw, Aller Obgemellten Vordrung, vnd alles des So sich datzwischen Zwischen Vnnser vnd des Stiffts begebenn gemacht vnd verloffenn hat, ganntz quit Vnd Ledig, Also das Ich mein Hauffraw, Vnnser Erbenn, frundt vnd gönner, noch yemand annderer von Vnnsern wegenn, solher sachenn, anuordrung vnd gerechtigkait halbenn, zu gemelltem vnnserm gnedigenn Herren von Passaw, seiner gnaden Stifft vnd nachkomenn, nymer mer zusprechenn Zusuchen oder Zuuorderen haben, noch gewynnen sollen noch mugen, In kainerlay weis, Ich hab auch darauf seinenn gnadenn, vbergeanntwort, die brieff vber Ratzmanstorff

Lauttennd, ſo In mein vnd meiner Hauffrawen gewallt geweſſt ſeinn, Vnd wo derſelbenn brieff furann mer Herfür komenn, So ſollen Sy doch Vnnſerm gnedigen Herren von Paſſaw, Vnd ſeiner gnaden Stifft vnſchedlich ſeinn, vnd vnns oder vnnſerm erbenn kainerlay behelff, vortail noch gerechtigkait bringenn, alles treulich vnd vngeuerlich, des zu warem Vrkundt, hab Ich mit Vleyſs gebetenn, die Edelen veſſten. Eraſem von Nuſperg zu furtt, Meinenn gutenn Frundt, vnd Vincennthenn Pelchinger, das Sy Ire Inſigel Hierann gehanngen habenn, Inc vnd Iren erbenn on ſchadenn, Wann Ich diſer Zeitt mein Innſigel bey mir nit gehabt habe, Geſchehenn zw Paſſaw, An Montag nach ſannd Michels tag, Nach Criſti geburde, Viertzehennhundert vnd In dem AinfundNewntzigiſtenn Jare.

CCXCVI.

Bischof Christoph überträgt dem Vincenz Pelchinger für ein von ihm empfangenes Darlehen das Stadtrichteramt sammt der Fürfart zu Passau.

Passau. 1492. 10 Januar.

Wir Criſtoff von gottes genadn Biſchove zw Paſſaw. Bekennen fur vns vnd all vnnſer nachkomen, das vns vnnſer lieber getrewer Vicentz Pelchinger, vnnſer StatRichter hie zw Paſſaw zw vnnſer Stift notturft berait gelihen vnd zw vnnſern hannden geantwort hat Drewhundert gueter Reiniſcher gulden zw abrichtung Hannſen Stainhawff ſeiner auſſtannden ſchuld ſeines gelihens gelltz, dy wir Im ſchuldig worden, herruren der zalung des von Hohenfellt nach lawt ainer Verſchreibung von vnns vnd vnnſerm Capitel darumb aufsganngen, dieſelbig verſchreibung von dem benanten Stainhauff vmb die obenant Drewhundert gullden erloſt, vnd vnnſer Statrichter Vincentz Pelchinger den ſelbigen brief geantburt, Vnd darauf beuolhen vnd verlaſſen Vnnſer Statgericht mitſambt der Furfart wie hernach ſtet, Von

Erſt ſoll er daſſelb gericht trewlich verweſen auch dy furfart einnemen Wie von allter herkomen iſt, Vnd vns das Jerlich verechen, Was dann vber ſeinen ſollt vnd aufsgab vnd vberma beleibt das ſoll Im an den obenannten drewhundert gulden ingelaſſen vnd abgezogen werden, Vnd vns darumb zw yeder zeit quittiren, ſolanng vnntz Er der bemelten Drewhundert gulden gantz an abgang bezallt wirdet vnd ob wir den benanten Pelchinger von dem gericht entſetzen, oder er nit lennger Richter beleiben wollt, das ſoll ain tail dem anndern vormalln ain Virtails Jars zewiſſen thun vnd zuſagen vnd wan er das gericht abtrit, als dann ſoll Im dy anſtand ſchuld an den drewhundert gullden Was ſich mit rechnung findet daengegen bezallt vnd aufsgericht werden alſo das ains mit dem anndern zugee, vnd ob ſich fuegt da got vor ſey das der bemellt Pelchinger mit tod abgieng Ee im ſolh bezalung beſchech nichſtdeſtermynder ſollen vnd wellen Wir oder vnnſer nachkomen ſeiner hawſſrawn vnd Erben oder wer den brieff Inhellt vnd furbringt der aufſtenndn ſchulld wie vill ſich der in Rechnung erfindet entrichten vnd bezallen, Vnd darumb gantz benugig machen an allen iren ſchaden vnd abgang Trewlich vnd vngeverlich mit vrkund des briefs beſigellt mit Vnnſerm anhangunden Inſigel. geben zw Paſſaw an Eritag nach ſand Erhards tag Als man zallt nach Criſti gepurd Vierzehenhundert vnd in dem zway und newnzigiſten Jar.

CCXCVII.

Alexander papa VI commissarios constituit, ut contra detentores bonorum mobilium et immobilium, ad mensam episcopi Christophori pertinentium, si ea non restituant, sententiam proferant excommunicationis.

Romae. 1493. 18 Martii.

Alexander epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Venerabili fratri . . Epiſcopo Penſaurienſi et dilecto filio Sigiſmundo Crewtzer Canonico eccleſie Auguſtenſis Salutem et apoſtolicam benedictionem. Significauit nobis venerabilis frater noſter Criſtoforus Epiſcopus Patauienſis, quod nonnulli iniquitatis filij quos prorſus ignorat decimas primitias oblationes ornamenta eccleſiaſtica, cenſus fructus redditus prouentus, terras domos molendina poſſeſſiones, uineas ortos campos prata paſcua nemora ſiluas, arbores arborum fructus, ligna poſtes piſces piſcarias, aquas aquarum decurſus, uini bladi frumenti ordei auene lini lane cere olei auri argenti monetati et non monetati quantitates, taſſeas ciphos coclearia diſcos ſcutellas, uaſa aurea argentea cuprea ſtannea ferrea lignea, pannos laneos lincos ſericeos, ueſtes tunicas ſoderaturas mantellos caputia, zonas anulos perlas et alia iocalia, lectos culcitras linteamina mappas manutergia domorum utenſilia, equos iumenta boues et alia animalia, libros ſcripturas publicas et priuatas, teſtamenta codicillos et alia documenta, debita credita legata depoſita iura pecuniarum ſummas et nonnulla alia mobilia et immobilia bona, ad Menſam Epiſcopalem Patauienſem et ad ipſum Criſtoforum Epiſcopum tam ratione perſone ſue, quam alias legitime ſpectantia temere et malitioſe occultare, et occulte detinere preſumunt, non curantes ea prefato Epiſcopo exhibere, in animarum ſuarum periculum, ipſorumque Epiſcopi et Menſe non modicum detrimentum, ſuper quo idem Epiſcopus apoſtolice

ſedis remedium imploranit. Quocirca diſcretioni ueſtre per apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus omnes huiusmodi occultos detentores, decimarum primitiarum et aliorum bonorum predictorum ex parte noſtra publice in eccleſiis coram populo per uos uel alium ſeu alios moneatis, ut infra competentem terminum, quem eis prefixeritis, ea prefato Epiſcopo a ſe debita reſtituant et reuelent, ac de ipſis plenam et debitam ſatiſfactionem impendant, et ſi id non adimpleuerint infra alium competentem terminum quem eis ab hoc peremptorie duxeritis prefigendum, extunc in eos generalem excommunicationis ſententiam proferatis, et eam faciatis, ubi et quando expedire uideritis, uſque ad ſatiſfactionem condignam ſolemniter publicari, Quod ſi non ambo hijs exequendis potueritis intereſſe, alter ueſtrum nichilominus exequatur. Datum Rome apud Sanctum petrum Anno incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo nonageſimo tertio. Quintodecimo Kalendas Aprilis Pontificatus noſtri Anno Secundo.

CCXCVIII.

Bischof Christoph verhandelt mit seinem Capitel rücksichtlich der Verhältnisse des Hochstiftes zum Herzog Georg von Bayern-Landshut.

Burg Obernberg. 1493. 4 July.

Criſtofferus dei gracia Epiſcopus Patauiensis. Fauorabili ſalutatione cum fraterna caritate premiſſa. Venerabiles et Egregij Confratres cariſſimi. Wir haben Ewr ſchreiben. So ir vnnſerm gnedigen Herrn Herzog Georgen tut, der ſchuldhalben dy ſein gnad beim Stift hat, vernomen. vnd laſſen vns die maynung geuallen wellen vonſtundan von Vns ſelbs auch ſchreiben, vnd ſeiner gnaden dy brieff hinauf fertigen, wiewoll wir gedacht nit mynder gut geweſt ſein ſollt, So wir ſamentlich miteinannder geſchriben hetten, auf das wir auch miteinannder zuheben ge-

ſehen wurden, der Indempnitet halben wie ir anzaigt von Herrn Friderichen Poſtulirten, vnnſerm Voruordern heer, laſſen wiv ytzmals in ſeinem werd, Soverr nur vnnſer gnediger Herr Herzog Georg des benugig iſt, Wo ſich aber ain Capitel, das der ſachen Vill gehanndelt, mitſambt dem ſelben Herrn Friderichen Poſtulirten, gegen ſeinen gnaden, nit ſo ſwerlich Verſchriben hett, Wer villeicht beſſer fur den Stift geweſt, von dem Wir dannoch zu ſeiner Zeit Verrer mit Ew zureden nit Vnbedacht ſeinn wellen. Dann Dechannts halben, haben Wir vnnſerm Herrn Herzog Georgen, gleich Ewr gegeben anntwort zuſtund darnach am anndern tag, vnnſern halb auch ſuſpenſive geantbort, auf maynung wie wir mit einem Capitel davon hanndeln, Vnd wo wir nit ſo pald anhaim kumben mochten deſſelben Capitels ettlich Zw vns eruordern Vnd darnach ſein gnaden furderlich anntwort geben wellen, Nwn wern Wir woll begirlich geweſen vns anhaim Zufugen, weill vns aber ſachen Vnnſers Stifts Zugeſtanden ſind. die Vns an ſo eylunder Haimkunſt als in den ſachen Woll not Were, verhindern Begernn Wir, Ir wollet ein Zwen oder drey aufs Ew vnuerzogenlich zw vns her Verordnen, mit denen Wir In Capitels namen anntwort concepiren Vnd fertigen mugen. das will vns bedunckhen gros notturfft zw ſeinn. Bene valete Ex Caſtro Obernnperg. Vdalrici Anno etc. LXXXXIII.

Venerabilibus et Egregijs Co nfratribus noſtris Dominis Wilhelmo Praeposito Totique Capitulo Eccleſie noſtre patauienſis.

CCXCIX.

Bischof Christoph macht seinem Capitel in Bezug auf die hochstiftischen Verhältnisse zum Herzog Georg von Bayern-Landshut weitere Eröffnungen.

Obernberg. 1493. 11 July.

Cristofforus dei gratia Episcopus patauiensis Fauorabili salutatione cum fraterna caritate premissa Venerabiles et Egregii, Confratres carissimi. In der stund ist vns eingelegter briefe von Vnnsern Herren Hertzog Jorgen, geanntbort, darauss wir nemen, mit was Haimlikait vnnser sachen gehanndelt werden. Vns geviel, daz wir, die furgenomenn anntbort, lawtt der Copei euch gesstern zugesenndet, furderlichen fertigen Ir Euer datum setzet, auf Eritag nach Vdalrici oder mitichen, vnd wir desgleichen, ein boten darmit gen Lanndshut lawffen liessen, als vnwissennt der ytzigen Hertzogischen geschrifft. Wellen nichts mynnder darnach auf solhe schrifft auch anntbort machen. Wir haben Vnnseren Herren Hertzog Jorigen In nichts vervnglimpft, Datum obernnperg pfintztags nach kilianj Anno domini LXXXXIII.

Venerabilibus et Egregijs in christo Confratribus nostris carissimis dominis Wilhelmo praeposito Totique Capitulo Ecclesie nostre patauiensis.

CCC.

Hans Kray verpflichtet sich gegen Bischof Christoph rücksichtlich der Pflege und Burg Freidensee im Lande der Abtei, welche ihm seiner Foderungen wegen auf eigene und die Lebensdauer seiner Hausfrau und Kinder überlassen wurden.

Passau. 1493. 15 Oktober.

Ich Hanns Kray die Zeit Pfleger zw Ried Bekenn offennlich mit dem brief. Vnd thu kund allermenigklich, Für mich mein Hawffrawn vnd all vnnſer Erben, daz Ich mit dem Hochwirdigen Fürſten vnd herrn, Herrn Criſtoffen, Biſchouen zw Paſſaw meinem gnedigen, Herrn, von der ſchuld wegen, ſo mir ſeiner gnaden Vorfarn ſchuldig worden ſind, nemblich Hundert Reiniſch gulden, Innhallt eins ſchuldbrieffs. Auch auſſtennder Burckhut Coſſt ſcheden vnd annder Vordrung des Sloss Hayenpach halben, So ich ein Zeit in Pflegweis Ingehabt hab, wie die durch mich vermeld ſind nichts ausgenomen gütlich vertragen vnd geaint bin, Vnd hat ſein gnad darumben mit willen vnd wiſſen. ſeiner gnaden Erwirdigen Capitel, mir meiner Hawffrawn vnd meinen Elichen leiblichen Sonnen, ſo Ich yetz hab oder furan gewynne ſeiner gnaden Pfleg vnd Sloss Freidensee in seiner Gnaden Land der Abbtey gelegen, mit dem Hoffpaw Egkern wiſen Holltz waid Techen, Viſchwaſſern vnd annderm ſo von allter her darzw gehort Vngeuerlich in leibgedingsweiſe verlaſſen vnd beuolhen, Innhallt ſeiner gnaden brieff mir deſhalb vnnder ſeiner gnaden vnd des Capitel Inſigeln gegeben, Alſo daz Ich mein Hawffraw vnd mein Elich leiblich Sönne, die bemelt Pfleg vnd Sloss mit Iren Zugehorungen wie oben gemellt iſt vnnſer lebenlanng Innhaben nutzen nieſſen vnd gebrauchen ſullen vnd mugen nach Vnnſer notturft. Doch ſullen Wir dauon nichts verkauffen, Verkumern verſetzen teilen ſmelern oder reynen, ſonnder das pewlich vnd in gutem weſen

hallten. Vnd ſeinen gnaden. auch ſeiner gnaden nachkomen vnd Capitel ob nit ain Regirunder Biſchoue were. das benant Sloss offnen zw allen Iren notturſten, die Iren aus vnd ein laſſen, alſoft des not beſchiecht. Doch auf Irer gnaden Coſſt vnd Zerung vnd on vnnſern ſchaden, wir ſullen vnd wellen auch kainerlay krieg dauon anfahen oder treiben vnd nyemanden darinn enthallten, ein oder auſlaſſen, daraus Iren gnaden vnd dem Stift vnrat vnd ſchaden entſteen mochten, on Irer gnaden Wiſſen vnd willen, Wann auch ſein gnad oder ſeiner gnaden nachkomen mich oder mein Sune in Irer gnaden dinſten brauchen vnd eruordern wurden, alſdann ſullen Sy vns futer vnd mall geben vnd für redlichen ſchaden ſteen als anndern Irer gnaden. Dieneren vnd pflegern vngeuerlich, Auch ſullen vnd wellen Ich mein Hawſſraw oder Sune Hundert Reiniſch gulden mit Irer gnaden wiſſen in das bemelt Sloss verpawn, darzw ſollen vns Ire gnad alle Jar funfzehen Robater Vierzehen tag zuſchaffen, Wan das den armen lewten Irer arbaithalben am fuglichiſten iſt, den ſullen wir die Speis geben ſolang Sy in vnnſer arbait ſind vngeuerlich. Vnd ob Ich genanter kray vor der egemelten meiner Hawſſrawn mit tod abgieng, vnd Sy einen anndern man nembe vnd dabey Sun gewunne die ſullen Hierinn nit begriffen ſein vnd keinerley gerechtigkeit haben. Sonnder wann Ich obgenanter Hanns kray mein Hawſſraw vnd mein elich leiblich Sun alle mit tod vergangen ſind, Alſdann iſt das bemelt Sloss mit ſeinen zugehörungen ledig und müſſig worden, der benant mein genadiger Herr von Paſſaw ſeiner gnaden Stift oder nachkomen mugen dann verer damit hanndeln nach Irem willen vnd geuallen on Vnnſer Erben Irrung vnd Hindernuſs, Sy ſeinn auch berurter gelltſchuld Burckhut Coſſt ſchaden gepewes vnd anndrer Vordrung halben nichtsmer ſchuldig zetun oder hinauſszugeben. Dann all Spruch Vordrung vnd vergangen ſachen, hiemit gantz Vertragen aufgehebt vnd hingelegt ſeinn. Der Ich ſein gnad ſeiner gnaden nachkomen vnd Stift hiemit gantz quit ledig vnd loss Sag fur mich mein Hawſſrawn vnd all vnnſer Erben vnd darauf den benanten ſchuldbrieff vernicht. Vnd zw des obgenanten meins genedigen Herrn hannden ge-

antwort. Des zw warm vrkund hab Ich mein aigen Inſigell hieran gehanngen Vnd zw merer ſicherhait mit Vleis gebeten. den Edlen veſſten Wilhalm von Rotaw zw Madaw. daz er ſein Inſigel auch hieran gehanngen hat Im ſeinen Erben vnd Inſigel on ſchaden. Darunder Ich mein Hawſſraw vnd all vnnſer Erben verbind. Innhallt des briefs ſtet zuhallten. Der geben iſt zw Paſſaw Eritags nach Colomanni Nach criſti geburd vierzehenhundert vnd darnach Im drewundnewnzigiſten Jare.

CCCI.

König Maximilian nimmt den passauischen Domherrn und Pfarrer zu Atzbach samt seiner Kirche, Priesterschaft, Grundholden und Leuten in seines und des Reiches Schutz und Schirm.

Wien. 1493. 17 November.

Wir Maximilian von gottes gnaden Römiſcher Kunig zu allenn tzeiten merer des Reichs zu Hungern Dalmacien Croacien Kunig. Ertzhertzog zu Oſterreich. Hertzog zu Burgundi zu Brabannt zu Gheldern Graue zu Flanndern zu Tirol etc. Bekennen offennlich mit diſem brieue vnd tun Kundt allermenicklich. Daz wir vmb der getrewen annemen vnd nutzlichen dinſt willen ſo der Erſam vnser Secretari, vnd lieber andechtiger Johanns Lauentaler Tumbherr zu Paſſaw vnd Pharrer zu Atzpach weilennt dem Durchleuchtigiſten Fürſten hern Friderichen Römiſchen Kayſer etc. vnnſerm lieben Herrn vnd Vater Löblicher gedaechtnuſs in ſeiner Keiſerlichen Maieſtat Römiſchen Canntzley, auch vns, dem heiligen Reiche, vnd vnnſerm Löblichen Haws Oeſterreich getan vnd bewiſen hat, vnd hinfür wol tun mag, vnd ſol. vnd zuergetzlichait ſolher ſeiner getrewen dinſt, In mit ſambt derſelben ſeiner Kirchen vnd Brieſterſchafft, auch ſeinen Widmern, Holden Lewten vnd gütern dartzu gehörig, vnd aller Ir hab vnd guter, die Sy yetzo haben oder furon vberkomen, in

vnnſer vnd des heiligen Reichs ſonnder gnad, verſpruch Schutz vnd Schirm genomen vnd empfanngen. vnd dartzu demſelben Lauentaler vnnſer vnd des heiligen Reichs vnd als Regirennden herrn vnd Lanndeſſürſten Frey ſtrakhs ſicherheit vnd Geleitte, ſein Lebenlanng. werennde, für vnns vnd vnser Nachkomen am Reiche. vnd Erben genediklich gegeben haben. Nemen vnd emphahen Sy alſo in vnnſer vnd des Reichs ſonnder gnad verſpruch Schutz vnd ſchirm. Geben dem genannten Lauentaler vnſer Frey ſicherheit vnd geleitt von Römiſcher Kunigklicher macht, eigner Bewegnuſs, vnd rechter wiſſen, in chrafft dits briefs. Vnd meinen ſetzen vnd wellen daz nuhinfür derſelb Lauentaler ſein Brieſterſchafft Widwer Lewtt Holden vnd guter ſo er yetzo hat oder furan vberkumen wirdet, All vnd yeglich gnad Freyheit Priuilegia Ere wirde Vorteil Recht vnd gerechtikeit haben, vnd ſich der an allen ennden vnd gegen allermeniklich Freyen gebrauchen vnd genieſſen ſullen vnd mügen, als annder, ſo in vnnſer vnd des Reichs verſpruch ſchutz ſchirm, vnd geleitt ſein, haben gebrauchen vnd genieſſen, daz auch er, ſein Briſterſchafft, Widmer Lewt Holden vnd Ir güter zu der gemelten ſeiner Kirchen Atzpach gehörig, durch vnnſern Phleger zu Wolffegk wer der zu Zeytten ſein wirdet, noch yemannds annderm, mit Robat Stewr Newrung noch in annder weiſe, annders dann von allter herkumen, vnd gewonhait iſt, nit beſwert bekumbert beleſtigt, vnd bedrenngt, werden ſullen, von meniklich vnuerhindert. Vnd gebieten darauf allen vnd yeglichen Fürſten geiſtlichen vnd Weltlichen Prelaten, Grauen, Frein Herrn Rittern Knechten Hawbtlewten Vitztumben Vogtten Phlegern, Verweſern Ambtlewten, Schulltheyſſen, Burgermeiſtern Richtern Reten, Burgern vnd Gemeinden vnd ſunſt allen anndern vnnſern vnd des Reichs, auch vnnſerer Erblichen Fürſtenthumben vnd Lannden, vntertannen vnd getrewen, in was wirden ſtattes oder weſens die ſein vnd ſonnderlich den genannten vnſern Phlegern zu Wolffegk gegenwurttigen, vnd Kunfftigen den diſer vnnſer brief, oder gelewblich abſchrifft dauon furkumbt oder getzeigt wirdet, von obgemelter Römiſcher Kunigklicher macht vnd als Herr vnd Lanndeſſürſt, ernſtlich vnd

wellen, daz Sy ſolich obberurt, vnnſer vnd des Reichs ſonnder gnad, verſpruch Schutz ſchirm vnd Geleitt, an dem vorgemelten Lauentaler ſeiner Brieſterſchafft Lewten Holden vnd gutern, ſtet vnd veſſt hallten, Sy darüber nicht dringen beleidigen noch beſweren, noch daran Irrn noch verhindern, Sonnder Sy der obberurter maſſen berublich gebrauchen vnd genieſſen, genntzlich dabey beleiben laſſen, vnd von vnnſer vnd des heiligen Reichs wegen dabey hanndthaben ſchutzen vnd ſchirmen, den yetzbenannten Lauentaler ſeinen notturfften nach Frey ſicher vnbekumbert vnd ganntz vnbeleidigt Reytten Faren Hanndlen vnd wanndlen laſſen, vnd In auf ſein begern ſelbs geleitten, oder Geleitt zu werden ſchaffen, vnd hiewider nicht tun, noch yemannds annderm zutun geſtatten, in dhein weiſe. Als lieb ainem yeglichen ſey vnnſer vnd des Reichs ſwere vngnad vnd ſtraff vnd verlieſung einer Pene. Naemlich Viertzigk Margk Lottigs goldes Zuvermeiden, die ein yeder ſo offt der Freuenlich dawider tette, Vnns halb in vnnſer vnd des Reichs Camer vnd den anndern halben teil dem bemeltem Lauentaler vnd den beleidigten Perſonen vnableſlich zu bezallen verfallen ſein ſol. Mit vrkundt diſs vnnſers briefs beſigelt mit vnſerm Kunigklichen anhanngunden Innſigl. Geben in vnnſere Stat Wienn am Sibentzehennden tag des Moneds Nouember. Nach Criſti geburde Viertzehennhundert vnd im Drewundnewntzigiſten. Vnnſers Reiche des Römiſchen im Achten vnd des Hungriſchen im Vierdenn Jarenn.

CCCII.

Sigmund von Layming zu Tegernbach verpflichtet sich gegen Bischof Christoph, von welchem er um vierthalbtausend Dukaten-Gulden eine jährliche Rente erkauft hat, selbe durch ihn wieder ablösen zu lassen.

1494. 8 Januar.

ICH Sigmund von Layming, zu Tegerbach Ritter, Bekenn für mich all mein erben vnd nachkomen offennlich mit dem brieff, Als Ich an Huwtt von dem Hochwirdigen furſten vnd Herren, Hern Criſtoffen Biſchoue zu Paſſaw, meinem gnedigen Herren vnd dem Stifft daſelbs, auf ſeiner gnaden vnd des Stiffts Rennten nutzen vnd gullten, Viertzig gulldein Reiniſch Jerlicher vnd ewiger gullt, auf einen widerkawff, an mich kertt vnd erkawfft hab, lawt des kawfbrieffs, deſhalben aufsganngen, der von wortt zu wort lauttet, wie hernach volget, Wir Criſtof von gottes gnaden Biſchoue zu paſſaw, Bekennen vnd thun kuntt offennlich mit dem Brieff, fur vns vnd vnnſer Nachkomen Biſchoue zu Paſſaw, Als weilennd vnnſer voruordern Biſchof zu paſſaw, dem Edelnn geſtrenngen vnnſerm beſonder lieben Hern Sigmunden von layming zu Tegerbach vnd weilennt ſeinen brudern Hern Hannſen vnd Jorigen von layming ein Sum gellts, nemblich Vierthalb tawſent vngriſch vnd ducatten gullden ſchulldig worden ſind darumben Sij ein Jerlich gullt nemblich Hundert vnd funff vnd Sibenntzig auch vngriſch vnd ducatten gullden, auf vnnſers Stiffts Rennten vnd gullten, erkawfft haben, Innhallt des kawfbriefs darumben aufsganngen, Vnd wann dem benannten Hern Sigmunden von layming, ſolh bemellt Jerlich gullt bei Vnnſern Voruordern vnd biſher, in ettlichen Jaren nit bezalt worden, Alſo daz Im Newn Hundert Zwen vnd dreiſſig Reiniſch gullden, achtzig pfening aufsgeſtannden ſind darumben

wir durch den Erwirdigen vnnſern lieben korbruder, Edelnn vnd geſtrenngen, Hern Wilhalm von Ahaim Thumbrobſt zu paſſaw, Hern Andren vom Swartznſtain zu Enngiburg, Hannſen Hoffmann vnnſern Renntmaiſter vnnſers tails, Hern Jorigen von Fraunberg zu Haidemburg, Hannſen von Podmann vnd Sigmunden von layming zu forchtneckh, Hern Sigmunden von laymings tails darzu gegeben, mit Im geaint vnd vertragen, vnd Im darfür vnd enntlich vmb all veruallen vnd aufsſteennd gullt vnd gellt, So Er bej vnnſerm Stifft hat, Achthundert Reiniſch gulldin geſprochen ſind, daz wir mit wiſſenn vnd willen vnſers Erwirdigen Capitels für dieſelben acht Hundert Reiniſch gulldin dem benannten Hern Sigmunden von layming vnd ſeinen erben, verſchriben vnd verkawfft haben, verſchreiben vnd verkauffen auch wiſſennlich vnd in krafft des briefs auf vnnſern vnd vnnſers Stiffts Renntten nutzen vnd gullten, vierzig gulldin Reiniſch Jerlicher vnd ewiger gullt, die wir vnd vnnſer nachkomen Biſchof, oder wann kain beſtetter Her vnd Biſchof were, das Capitel vnnſers Stiffts zu Paſſaw Jerlich raichen vnd anntborten ſullen hie zu Paſſaw in der Stat on all Irrung vnd verbot, eines yden Jars zu vnnſer Lieben frawen Liechtmes tag, achttag vor oder darnach, on lennger verziehen, vnd on allen Iren ſchaden, Vnd mit erſter bezalung anfahen, zun Liechtmeſſen des funff vnd Neuntzigiſten Jars das iſt von ſchirſtkunfftigen Liechtmeſſen vber ain Jar, Tetten Wir aber des nicht, Was Sij dann des ſchaden nemen, mit zerung nachraiſen Botenlon, oder in annder weg, wie der ſchad genannt wurd, kainen aufsgenomenn denſelben ſchaden zuſambt Irer aufsſteenden gullt ſullen vnd wellen wir In, auch aufsrichten vnd widerkeren on all aufszug vnd widerrede Sij ſullen vnd mugen auch, des alles bekomenn vnd Habhafft werden, auf allen vnnſers Stiffts lewtten, vnd guttern wo, an welhen enden vnd was gerichten, die gelegen ſein kain aufsgenommen, die darumben aufhallten pfenndten einziehen, mit oder on recht, wie sij verlufft, Innhaben nutzen vnd nyeſſen, ſolanng vnd vil vnntz In, vmb ſolh veruallen gullt hawbtgut vnd ſchaden ein volligs benugen beſchicht, Vnd was wir vnnſer nachkomenn oder Capitel dawider furnemen handeln vnd thun

wollten, mit oder on Recht geiſtlich oder welltlich das bekennen wir vns vnrecht vnd verlornn vnd dem benannten Hern Sigmunden vnd ſeinen erben Recht, beſtabt vnd gewonnen, wo der brieff furkumbt, on all verrer waigrung vnd auſszug, doch hat Er vns vnd vnnſerm Stifft ein ewigen widerkawf zugeſagt, das wir vnnſer nachkomenn vnd Stifft die benannten Viertzig gulldin Reiniſch, Jerlicher vnd ewiger gullt, widerumb an vns kauffen mugen vmb die bemelten acht Hundert Reiniſch gulldein welhes Jars wir wellen oder derſelben ein tail albeg mit Hundert Reiniſch gullden funff gullden ſolhs Jerlichs gellts widerzukauffen, doch ſollen wir In das vor zu wiſſenn thunn vnd verkunden zu ſannd Marteins tag, vnd darnach zun Liechtmeſſen der widerkawf beſchehen, vnenntgollten der gullt ſo villeicht zu denſelben Liechtmeſſen veruallen ſein wirdet, die ſollen wir Hern Sigmunden vnd ſeinen erben auch bezalen, Sij ſullen vns auch ſolhs widerkawffs ganntz gellts, oder ain tail wie vermellt iſt, eines yden Jars wann wir Im das verkunden, zu bemelter zeit ſtat tun, vnd nieht wider ſeinn all auſszug vnd geuerde hierInn ganntz auſsgeſchaiden vnd vermitten wer auch den brieff, mit Irem gutten willen Innhat der hat alle die Recht als Sij ſelbs des zu Vrkund geben wir dem benannten Hern Sigmunden von layming vnd ſeinen erben, den brieff beſigellt mit vnnſerm vnd vnnſers Erwirdigen Capitels anhanngunden Inſigeln, doch demſelben vnnſerm Capitel an ſeinen lewtten vnd guttern ſo Sij in ſonnderhait haben, vnuergriffennlich vnd on ſchaden, vnnder die Inſigel wir vns verpinden, fur vns vnd vnnſer nachkomenn alles obgeſchriben trewlich zuhallten, Geben zu Paſſaw, an ſannd Erhartstag, nach Criſti vnnſers Lieben Heren geburde Vierzehen hundert vnd Im vier vnd Neuntzigiſten Jare, daz Ich darauf gelobt, vnd verſprochen hab, gelob vnd verſprich auch bei meinen trewenn mit rechter wiſſenn in krafft des Brieffs fur mich all mein erben vnd nachkomenn daz Ich vnd dieſelben, mein erben vnd nachkomenn obgemellt verſchreibung, vnd kawfbrieff, ſouil vns der berurt vnd zethunn auflegt, trewlich hallten volbringen volrecken vnd dem leben ſollen vnd wellen, on all widerred vnd eintrag, Wo Ich aber mein erben oder nach-

komenn das nicht tetten, Vnd nicht Hiellten vnd volbrechten, was vns obgemellter kawfbrieff auflegt, der Stifft paſſaw, des ſchaden empfienng, denſelben ſchaden klain vnd groſſen wie der genannt ſein mag, Sollen wir einem Hern zu paſſaw, vnd dem Stifft auch ſchulldig ſein abzulegen vnd zu widerkeren, Vnd Sij mugen des habhafft werden vnd bekumenn zu vns zu vnnſerm lewtten gullten vnd guttern, wo wir die haben oder gewynnen, on vnnſer vnd menigklichs von Vnnſern wegen, einred Irrung vnd widerſprechen, alles trewlich vnd vngeuerlich, des zu warem Vrkund gib ich gemeltem meinem gnedigen Heren von paſſaw, vnd ſeiner gnaden Stifft den Reuerſsbrieff bewartt mit meinem anhanngunden Inſigel vnd zu merer gezewgknuſs hab Ich mit vleiſs gebetten, den Edeln geſtrenngen Ritter Hern Anndre vom Swartznſtain zu Enngelburg, das Er ſein Inſigl auch Hier an gehanngen hat, doch Im, ſeinen erben vnd Inſigl on ſchaden, Geſchehen an ſannd Erhartstag Nach Criſti vnnſers Lieben Heren geburde Vierzehen hundert vnd Im vier vnd Neuntzigiſten Jare.

CCCIII.

König Maximilian nimmt das Hochstift Passau in den Schutz und Schirm des Reichs, ernennt den Bischof Christoph zu seinem Rath, und ertheilt ihm alle mit dieser Würde verknüpften Vorrechte.

Wien. 1494. 29 Januar.

Wir Maximilian von gottes gnadenn, Römiſcher Kunig, zuallenntzeiten Merer des Reichs, zu Hungern Dalmatien Croatien etc. Kunig, Ertzhertzog zu Oeſterreich, Hertzog zu Burgundi, zu Brabannt, zu Gheldern etc. Graue zu Flanndern, zu Tyrol etc. Bekennen vnd tun kundt Offennlich mit dem brief, daz wir gutlich angeſehen vnd betracht haben, ſölch Erberkait Redlichkait kunſt vnd vernunfft, darinn wir den Erwirdigen Cri-

ſtoffen Biſchouen zu Paſſaw vnnſern Fürſten vnd lieben andechtigen, Erkennen, Auch die getrewn vnd annemen dienſte, ſo Er vnns, dem Heiligen Reich, Vnd vnnſerm Haws Oeſterreich, offt willigklichen getan hat, teglichs tut Vnd in künfftig zeit wol tun mag, vnd ſol, Vnd darumb mit wolbedachtem mut, gutem Rate vnd Rechter wiſſen, denſelben vnnſern Fürſten von Paſſaw, zu vnnſerm Rate, Auch Ine mitſambt ſeinem Stifft vnd allen Irn Slöſſern, Stetten, vnd Herſchafften, Lewten vnd guetern, in vnnſer vnd des Heiligen Reichs, ſonnder gnad, Schutz vnd Scherm aufgenomen, vnd emphanngen, Nemen Ine zu vnnſerm Rate auf, Emphahen In auch mitſambt demſelben ſeinem Stifft, allen Irn Slöſſern Stetten Herſchafften Lewten vnd guetern in vnnſer vnd des Reichs, ſonnder gnad, Schutz vnd Scherm, Wiſſennthich in Crafft dits briefs, Vnd maynen, Setzen, vnd wellen, von Römiſcher kunigklicher, vnd Fürſtlicher macht Volkomenhait, Das der genannt vnnſer Fürſt, vnd Rate, all vnd yeglich, gnad Freyhait, Eer Wirde Vortail, vnd gerechtigkait haben, Vnd ſich der gebrauchen vnd genieſſen ſol vnd mag, die annder vnnſer Rete, vnd die ſo alſo in vnnſer vnd des Reichs ſonnder gnad, Schutz vnd Scherm ſein, haben gebrauchen vnd genieſſen, von Recht oder gewonnhait, von allermenigklich Vngehindert, Er ſoll vns auch altzeit in vnnſern vnd des Reichs ſachen vnd henndlen daz peſſt vnd nützſt, nach ſeinen höchſten verſtenndtnüſs, helffen, Ratſlagen, vnd Fürnemen, Vnd vnnſer gehaim . . . an In gelannget, bis in den tod, verſweigen, vnd alles, daz tun, das ein getrewr Rat ſeinem herrn ſchuldig iſt, Als Er vnns dann ſolhs zutun gelobt vnd gef . . . hat, Vngeuerlich Vnd gebieten darauf allen vnd yeglichen Churfurſten, Furſten, Geiſtlichen vnd weltlichen, Prelaten, Grauen, Frein Herrn, Rittern, vnd khnechten, Hawbtlewten, Lanndvögten, Vitztumben, Vögten, Phlegern, Verweſern, Amannen, Schulthewſſen, Lanndrichtern, Burgermaiſtern, Richtern, Reten, Burgern, Gemainden, Vnd ſunſt allen anndern vnnſern vnd des Reichs, Auch vnnſer Erblichen Fürſtentumben vnd Lannde, Vndertanen vnd getrewn, in was wirden, ſtatten, oder weſenns die ſein, von Römiſcher kunigklicher Vnd Fürſt-

licher macht, ernnſtlich vnd veſtigklich mit dem brief, vnd wellen, daz Sy den genannten vnnſern Fürſten vnd Rate Biſchouen zu Paſſaw, an den obgeſchriben vnnſern kunigklichen Gnaden vnd Freyhaiten, nicht hindern, Noch Irrn, Sonndern In, ſeinen Stifft, vnd alle Ir Geſloss, Stett, Herſchafften, Lewt vnd guter, Wie die genannt, vnd wo die gelegen ſein, dabey veſſtigklichen hannthaben, Schützen, Schirmen, Vnd ſo offt Im des notbeſchicht, Vnd Sy von ſeinen wegen, darumb erſucht werden, Von vnnſer vnd des Heiligen Reichs wegen, Ir getrew Hilff, beweiſen, Vnd nicht geſtatten, daz Er, noch ſein Stifft, Ir Gſloss, Stett, Herſchafft, Lewt oder güter, von Niemannds in Einich vnbillich weg, gedrenngt, beſwert, noch beſchediget werden, Auch ſelbs nicht tut, als Lieb In allen, vnd Ir yedem ſey, Vnnser vnd des Reichs ſwere Vngenad, vnd ſtraffe, zuuermeiden, daz mainen wir ernnſtlich, Mit Vrkundt ditz briefs, Beſigit mit vnnſerm kunigklichen anhanngunden Innſigl, Geben in vnnſerer Stat Wienn, am Newnvndzwaintzigiſten tag des Monets January, Nach Criſti geburde Viertzehenhundert, Vnd im Vierundnewntzigiſten. Vnſerer Reiche des Römiſchen im Aehten, Vnd des Hungriſchen im Vierden Jarn.

Ad Mandatum dominj
Regis proprium.

CCCIV.

Kônig Maximilian bekräftigt die dem Hochstifte zustehende Wiederlösung der Stadt St. Pölten und des Amtes in Michelsbach, und verpflichtet sich zur Restitution jener Urkunde, vermöge welcher obige Besitzungen der ungarischen Krone verpfändet waren.

Wien. 1494. 31 Januar.

Wir Maximilian von gottes genaden. Römiſcher Kunig zu

allenn zeitten merer des Reichs zu Hungern Dallmatien Croatien etc. Kunig Ertzhertzog zu Ofterreich Hertzog zu Burgundi zu Brabannt zu Gelldern etc. Graue zu Flanndern zu Tyrol etc. Bekennen für vnns vnd vnnſer Erben, Als der Erwirdig Criſtoff Biſchoue zu Paſſaw vnnſer Fürſt Rat vnnd lieber Andechtiger mit verwilligunng ſeines Capitels vnns vnd vnnſerm Hawss Ofterreich die Stat zu ſannd Pöllten mit ſambt dem Ampt im Michelſpach mit Iren zugehörungen. vmb zway vnd zweintzig tawſennt gullden Reiniſch verſetzt vnd verphenndet hat, Vnnhalt der verſchreybunng darüber auſganngen. Das wir demſelben vnnſerm Fürſten von Paſſaw vnd ſeinen nachkomen zugeſagt vnnd verwilligt haben, Sagen zu vnnd verwilligen auch wiſſennt-lich in craft dits briefs, Allſo das wir Inen vnnd Irem Stifft die obgemelt Stat zu Sannd Pöllten, vnd das Ambt im Michel-ſpach mit Iren zugehörungen vmb die vorgenannten Zwayunnd-zweintzigk tauſennt gulden Reiniſch auf Ir eruordern, on alle widerred zu einer Yeden zeit zu löſen geben abtretten vnnd einanntwortten. Wir ſollen vnnd wellen auch bey vnnſer pott-ſchafft, ſo wir den nachſten in die Cron Hunngern ſennden, den brief vmb die Zehenntauſennt Hungeriſch gullden Darumb der-ſelben Cron hunngern die bemelt Stat vnnd Ampt mitſambt Mauttern verphenndet worden ſind, Oder darüber ainen todbriefe herausbringen, vnd zu des Stiffts Paſſaw hannden vberanntt-wortten. Wo auch derſelb brief in künftig zeit fürkame, ſolle der ganntz tod vnd ab ſein, vnnd vnns noch vnnſern Erben, keinen frummen, vnd demſelben Stifft keinen ſchaden bringen, deſshalben wellen wir auch den Stifft on allen ſchaden gene-digklichen hallten, getrewlich vnnd vngeuerlich. Mit vrkunndt dits briefs, Beſigelt mit vnnſrem Kunigklichen anhanngenndem Innſigl. Geben in vnnſer Statt Wyenn an Freytag vor vnnſer lieben Frawentag Purificationis, Nach Criſti geburd Viertzehenn-hunndert vnd im vierundnewntzigiſten. Vnnſerr Reiche des Rö-miſchen im Achttennden vnnd des Hunngriſchen im Vierden Jarenn.

Commissio domini
Regis propria.

CCCV.

König Maximilian stellt dem Hochstift die Stadt Mautarn und Burg und Markt Schwabdorf mit allem Zubehör, so früher der Krone Ungarn verpfändet gewesen, jedoch mit Vorbehalt der Stadt St. Pölten gegen einstige Ablösung zurück.

Wien. 1494. 31 Januar.

Zu wiſſen. Als der Allerdurchleuchtigiſt groſsmechtigiſt Fürſt vnd Herr Herr Maximilian Römiſcher Kunig zu allen zeiten merer des Reichs zu Hungern Dalmatien Croatien etc. Kunig Erzherzog zu Oſterreich Herzog zu Burgundi zu Brabant zu Ghelldern etc. Graſe zu Flandern zu tirol etc. vnnſer Allergnedigiſter Herr, durch den Hochwirdigen fürſten Herrn Criſtoffen Biſchouen Zu Paſſaw diemüetigklich erſuecht, vnd gebetten worden iſt, Im vnd ſeinem Stifft zu Paſſaw die Stette zu ſanndt Pöllten vnd Mawttren Auch Sloſs vnd Marckt Swadorff mit ſampt allen Zehenden, Rennten, gülten vnd guetern. im Lannd Oſterreich gelegen, ſo in Verganngen Jarn, der Cron Hungern von demſelben Stifft zugeſtellt, Vnd in derſelben Cron, vnd anndrer Lanndſeſſen in Oſterreich hannden vnd gewallt geweſen ſein. Widerumb ein zu anntworten vnd zuzeſtellen Auch vmb etlich allt Schullden benuegig ze machen, des aber ſein Kunigklich Maieſtat, der Vrſach halben. daz Sy dieſelben Sloſs. Stett vnd Merckht, daraus Ir lannd vnd Lewt, von den Veynden mercklichen beſchedigt wern mit ſwerem Coſten vnd darlegen erobert, Vnd biſher bey Iren hannden ynngehapt. Vnd darzu auch etlicher allten gelltſchuld halben zu dem bemellten Stifft vordrung hette, Vermeynte nicht ſchuldig zu ſein, Hat doch ſein Kunigklich Maieſtat dem bemellten Stifft, der durch oberürt Kriegſlewff vnd annder widerwertigkeit, in Zerrüttung, abnemen vnd verderben komen, Auch in anſehung, wie derſelb Stifft

ſeiner kunigklichen Maieſtat, vnd dem loblichen Hawss Oſterreich verwandt iſt, zu widerpringung vnd guetem, ſich mit dem Vorberurten Biſchofe zu Paſſaw vnd dem Capitl daſelbs der meynunng gnedigklich veraynt vnd vertragen, Alſo daz demſelben Biſchoue vnd Capitl alle Slofs, Stett, Merckht vnd gueter, ſo ditſmals in der kunigklichen Maieſtat vnd annder hannden ſein, wie obgemelt iſt, widerumb zugeſtellt vnd eingeanntwurt werden, Aufsgenomen allein die Statt zu ſannd Pöllten mit ſambt dem Ambt im Michlſpach vnd allen Iren zugehorungen ſollen bey Irer Kunigklichen Maieſtat, vnd den hawss Oſterreich Hannden, in Saz vnd phanndſweyſe vmb Zwey vnd Zwentzig tawſendt guldin Reiniſch, darein mit ſambt den allten Schullden, die Zehen tawſent Hungriſch, ſo drey Zehen tawſent Reiniſch gulden treffen die der Cron Hungern auf derſelben Statt vnd dem Ambt verſchriben verfaſſet ſein, Beleyben, vnd dem Stifft Paſſaw vmb dieſelb Summ Zweyundzweinzig tawſend guldin Reiniſch, dartzu Freye ewig Loſung vorbehallten ſein, der auch allzeit auf ains yeden Biſchof vnd Capitl daſelbſt begern, ſtatt getan, Auch der briefe, vmb die yetz bemelten Zehen tawſend Hungriſch guldin lawtend aus der Cron Hungern hannden, durch die Kunigklich Maieſtat, bracht vnd abgetan. Es ſoll auch darauf der gemellt Biſchoue, mit verwilligung ſeines Capitl zu Paſſaw der kunigklich Maieſtat mit Phandtbriefen gnugſamlich fürſehen vnd damit alle allte Schullden, darumb Ye ain teil gegen dem anndern bis auf Hewt datum Vordrung gehept hat, gantz ab ſein. Vnd die briefe, darüber lawtendt, Wo die Yetz, oder inkünftig zeit fürkomen. getodt, vernicht, vnd abgetan werden. alles getrewlich vnd vngeferlich. Mit Vrkund ditz briefs, der Zwen in gleychem lawt geſchriben Vnd yedem einer gegeben, Vnd mit vnser Kunig Maximilian Romiſchen Kunigs etc. obgenant, anhanngendem Inſigl beſiglt iſt. So haben wir Criſtoff Biſchoue zu Paſſaw für vnns, vnnser nachkomen, des Stifts, vnd das Capitl daſelbs vnnſer Inſigl auch hieran gehanngen, darvnnder wir vnns thumbbrobſt Techant vnd Cappitl zu Paſſaw für vnns vnd vnser nachkomen, dem wir obgeſchriben ſteet, getrewlich zu leben, gentzlich verpinden,

Vnd ſolhs alſo mit vnserm guten gunſt, Wiſſen vnd willen, geſchehen zu ſein bekennen. Geben in der Statt Wyenn, an Freytag vor vnnſer lieben Frawentag Purificationis. Nach Criſti gepurde Vierzehenhunndert vnd im Vierundnewnzigiſten Vnnſer Kunig Maximilian Reiche des Römiſchen im achten vnd des Hungriſchen im Vierden Jarn.

CCCVI.

König Maximilian verkündet allen Fürsten und Reichsangehörigen, dafs er den Bischof Christoph zum kaiserlichen Rath ernannt, und ihn, das Capitel und alle Besitzungen der Kirche in seinen Schutz genommen habe.

Wien. 1494. 1 Februar.

Wir Maximilian von gottes gnaden Römiſcher Künig zuallentzeiten Merer des Reichs zu Hungern Dalmatien Croatien etc. Künig Ertzhertzog zu Oeſterreich, Hertzog zu Burgundi zu Brabannt zu Gheldern etc. Graue zu Flanndern zu Tyrol etc. Embieten allen vnd yeglichen Churfürſten Fürſten geiſtlichen vnd weltlichen Preleten Grauen Freinherrn Rittern vnd Khnechten Hawbtlewten Lanndvögten Vitztumben Vogten Phlegern Verweſern Amanen Schulthewſſen Lanndrichtern Burgermaiſtern Richtern Reten Burgern Gemainden, vnd inſonnderhait vnnſern Stathaltern vnd Reten in vnnſerm Fürſtentumb Oeſterreich gegenwurtigen vnd kunfftigen Auch allen anndern vnnſern vnd des heiligen Reichs Vnndertanen vnd getrewn in was wirden ſtattes oder weſen die ſeien, den diſer vnnſer brief fürkümbt oder verkündt wirdet Vnnſer gnad vnd alles gut Erwirdigen hochgebornen Wolgebornen Edlen Erſamen lieben Neuen Oheimen Churfürſten Fürſten andechtigen vnd getrewn Wir haben den Erwirdigen Criſtoffen Biſchouen zu Paſſaw vnnſern Fürſten zu

vnnſerm Rate vnd mitſambt den Erſamen vnnſern lieben andechtigen Brobſt Techannt vnd Capitel des Thumbſtiffts daſelbſt Vnd allen Irn Slöſſern Stetten Herſchafften Lewten vnd gütern in vnnſer vnd des heiligen Reichs Vnd als herrn Vnd Lanndſfürſten in Oeſterreich ſonnder gnad, Verſpruch Schutz vnd Schirm aufgenomen vnd emphanngen, Innhalt vnſers briefs darumb auſganngen Emphelhen wir Ew allen vnd yedem inſonnders von Römiſcher Kunigklicher vnd Fürſtlicher macht ernnſtlich mit dem brief gebietund vnd wellen, daz Sy den genannten vnnſern Fürſten von Paſſaw, für vnnſern Rate halten Eren vnd Achten, Ob ſich auch yemannds vnnderſtünde Sy ſament oder ſonnderlich on Recht zubeſweren vnd zubeſchedigen ſölhs nicht geſtattet. Sonnder Inen auf Ir anlanngen mit Ewr macht zuzichet Sy vor ſölhem gwalt vnd dranngſal Schirmet, Vnd dieſelben von Irm fürnemen zu Recht, dartzu wir des genannten Biſchouen vnd Capitels altzeit mechtig ſind vnd des Sy ſich gegen einem yeden ſo Sprüch zu In vermaint zehaben erpieten, für vnns weiſet, daz wir Inen alſdann auf Ir anruffen genedigklichen verhelffen, vnd ergeen laſſen wellen wie ſich gebürt, vnd hierInn nicht annders hanndlt, bey vnnser vnd des Reichs ſwern Vngnad vnd ſtraffe zuuermeiden, daz maynn wir ernnſtlich Geben zu Wienn an Sambſtag vnnſer lieben Frawen Abennt der Liechtmeſſe Anno domini etc. LXXXXIIII. Vnnſerer Reiche des Römiſchen im Achten vnd des hungriſchen im Vierden Jaren.

Ad Mandatum domini
Regis proprium.

CCCVII.

Georg von Frauenberg und seine Mitgenossen legen die zwischen Bischof Christoph und Wilhelm von Nufsdorf obwaltende Fehde durch einen schiedsrichterlichen Spruch bei.

Passau. 1494. 9 April.

Wir Hernachgefchriben mit Namen Görig von Frawnberg, zw Haydenburg Hanns von Podman vnd Gorig Nothafft zw Wernberg Bekhennen mit difem offenn brief vnd thun khunt, allermänigklich, Als fich Irr Speen, vnd zwiträcht gehallten haben, Zwifchen dem Hochwirdigen Furften vnd herren herrn Criftoffen Bifchoue zw Paffaw, vnnferm genedigen herren auf einem vnd des Edeln Vefften vnnfers lieben Frundts Wilhallm von Nufdorf vnd feiner mitgewonten des annderen tails, ettlicher Spruch vnd vordrung halben, So der bemellt von Nufdorf zw dem benannten vnnferem genedigen herren von Paffaw von fchuld Sold vnd fchaden wegen zw haben vermaint hat, darumben derfelb von Nufdorf vnd der Wolgeborn Herr Herr Ihan von Klenaw Ir baider Hellfer vnd mitgewonten gegen dem benantem vnnferm genedigen Herren von Paffaw In Vehd vnd Veintfchaft. Vnd zum Jungften, folicher Irr Spruch vordrung fchuld fold vnd fcheden halben auf vnns obgenant komen vnd Hindergangen find, Innhallt der beredzetl vnd compromifs darumben aufgangen vnnder annderm Innhalltennd Was der bemellt vnnfer genediger Herr von Paffaw Wilhalmen von Nuftorf mit redlicher rechnung fchuldig werde, des fol In fein genad bezalen WarInn Sy aber Irrig widerwartig oder Schtritig wurden, Darumben fullen Wir Sy, es fey Haubtgut Sold oder fchäden on verrer Waigrung entfchaiden, das Wir vnns auf baider tail erfuechen Fleiffig begeren vnd bete der fachen beladen, vnd nachdem dj Parthey nach gefchechner Rechnung vmb ettlich

Artigkl nämlich Sold vnd ſchaden halben In Irrung waren, ſich nit verainen khünden, ſunder das baiderſeit Innhallt der beredtnuss zw vnns ſetzten, vnd begerten Sy mit vnnſerm gutlichen Spruch, darumben zuentſchaidenn Haben Wir nach geſtallt, der ſachen baider tail Furbringen, red vnd widerrede vnd vleiſſiger vorbetrachtung ainhelligklich geſprochen vnd entſchid zwiſchen Innen gethan Sprechen vnd entſchaiden auch wiſſentlich vnd In krafft dits briefs In maſſen wie hernach volget, Von Erſt, das alle vngenad vnwill Vehd vnd veintſchafft Zwiſchen baiden tailen, vnd allen den, So mit In vnd In der ſach verwont vnd verdacht ſind, ganntz ab vnd aufgehebt ſein ſollen, vnd ain tail zw dem annderen darumben, auch was ſich zwiſchen Innen, Irn mitgewonten Vnd Hellfern vntz auf hewtigen tag mit Nam tat worten oder mit Werchen nichts aufgenomen begeben vnd verloffen hat hinfur kainerlay zuſprüch vordrung oder gerechtigkait haben oder gewynnen ſüllen oder mugen weder mit oder on Recht geiſtlich oder weltlich In kainerlay weyſe, Auf das So ſprechen Wir das der obgenant vnnſer genediger Herr von Paſſaw Wilhalmen von Nuſdorf fur die Schuld die Im ſein genad mit Rechnung ſchuldig worden iſt, auch Sold vnd ſchäden vnd all annder ſein Spruch, vnd vordrung wie Er die vermeldet vnd zw ſeinen genaden vnd dem Stifft zuhaben vermaint hat aller ſachen vnd von aller vergangner zeit nichts aufgenomen, bezalen vnd aufrichten ſol, benäntlich in dreyen Wochen nach vberantwurtung des Spruchs Zwayhundert Reiniſch guldin, die guet vnd gerecht ſein, Mer von dem nachſtkunftigen ſand Marteins tag anzefahen Sechs Jar nacheinander alle Jar Järlichen zw ſand Marteins tag vngeuärlich Funftzigk guldin Reiniſch, darauf ſol vnnſer genanter genediger Herr von Paſſaw, dem bemellten Nuſtorffer vmb ſolich Sum gellts Funfhundert guldin Reiniſch, mit ainer verſchreibung vnd ſeiner genaden vnd des Erwirdigen Capitls Innſigln verſorgen dagegen bemellter Nuſtorffer ſein gnad vmb all ſachen nach Notturft quittiren vnd die allten ſchuld vnd annder brief heraus geben, die hiemit alle ab tod vnd Crafftlos ſein ſüllen, darauf ſind auch demſelben von Nuſdorf vnd von klenaw Iren mitgewonten

vnd Hellferen, Ir abſag vnd veindsbrief wider gegeben, Vnd damit ſullen all obgemellt Irr Zwitrecht Speen Spruch vnd vordrung aufgehebt, hin tod ab vnd darumben geaint, gannts verricht vnd vertragen ſein, Hinfur kainerlay vordrung, ſpruch oder gerechtigkait, deſhalben zueinander haben ſuechen oder gewynnen In kainerlay weiſe treulich vngevärlich. Welicher tail aber, ſolichen vnnſern Spruch vnd entſchid nit ſtät hiellt, ſunder daraus gieng, in ainem oder mer Artigkln, derſelb ſol dem anndren halltenden teil vmb all ſein Spruch vordrung vnd ſchäden veruallen ſein, Vnd nit deſtminder ſol dannoch diſer vnnſer Spruch bey krefften bleiben, des zw Vrkhundt haben wir obgenant Spruchlewt yedem tail ainen Spruchbrieff In geleicher laut, vnnder vnnſeren anhanngennden Inſigelen gegeben, doch vnns vnnſern erben vnd Inſigln on ſchaden, Vnd Wir obgemellt, Criſtoff von gots genaden Biſchoue zw Paſſaw Wilhalm von Nuſdorf vnd Ihan von klenav Bekhennen für vnns all vnnſer nachkomen erben mitgewont vnd Hellfer, das ſolicher Spruch mit vnnſerm willen vnd auf vnnſer vleiſſig begeren vnd bete beſchehen iſt, gereden vnd verſprechen auch mit diſem brief, das alles So darInnen begriffen vnd geſprochen iſt ſtät zw hallten vnd zuuolfueren on alle verrer aufzug waigrung, vnd widerrede, alle behelif argliſt vnd geuärde hierInnen genntzlich aufgeſchiden, vnd vermitten, des zw Vrkhundt haben Wir vnnſer aigen Inſigel auch hieran gehanngenden darunter wir vnns all vnnſer nachkhomen, erben mitgewont, vnd hellffer aller obgemellter ſachen verbinden ſtät zw hallten, Geben zw Paſſaw an Mitwochen, nach ſand Ambroſy tag des heiligen lerär Nach Criſti geburd Viertzehenhundert vnd In dem Vierundnewntzigiſten Jaren.

CCCVIII.

Pankratz Tumberger zum Klebstein trifft mit Bischof Christoph wegen der seiner Hausfrau gebührenden und lange Zeit ausständigen Geldrente aus der Maut zu Passau eine Uebereinkunft.

Passau. 1494. 31 May.

ICH Panngratz Tumperger Zum Klebſtain, Bekenn für mich vnd mein Hawſſrawen, der gewallt Ich HierInn hab vnd gebrauche, vnd für all vnnſer Erben, wiſſennlich mit dem brieff, Als Ich Spruch vnd vordrung gehabt hab, Zw dem Hochwirdigen Furſten vnnd Herrn herrn Criſtoffen, Biſchoue zw Paſſaw, Meinem gnedigen herrn, von veruallner vnd awſſteender ſchuld gullt vnd zinſs wegen, meiner bemellten Hauffrawenn, aws der Mawtt, zw Paſſaw, Jerlich zugehörend, darumb wir vns gutlich miteinannder geaint vnd vertragen haben, Alſo das ſein gnad, vnd ſeiner gnaden Nachkömenn, mir oder meinenn Erben, für ſolich auſſtennd verfallen gullt aufsrichten vnnd betzallen ſollen, Acht Jar nachſt nacheinannder volgend, Jerlich zw Sannd Michels tag, zw den funffundtzwainzigk vngriſch gullden, der Jerlichen gullt, Innhallt der allten verſchreibung aufsrichten vnd betzallen ſol, Funffvndtzwaintzig Reiniſch gulldenn, macht In ainer Suma Zway Hundert Reiniſch gullden, Vnd yetz zw ſannd Michels tag ſchirſtkunfftig, mit der Erſten Zalung anfahen, dagegen Ich oder mein erben, ſein gnad, oder ſeiner gnaden nachkomenn, zw yeder zeit, Quittiren, vnd zw der letzten Zalung, die verſchreibung, ſo mir ſein gnad, yetz deſhalb geben hat, Wider anntworten, doch der Allten verſchreibung, Auf mein Hauffrawen, vnd Ir fruntſchafft lawttennd, Irer funffvndtzwainzigk vngriſch gullden halben vnuergriffennlich, der dannoch nach gelebt werden, vnd in Iren krefften beleiben ſol, darauf ſag Ich, ſein Fürſtlich gnad, ſeiner gnaden Stifft vnd Nachkombenn,

aller verfallner ſchulld gullt vnd aufſtennd, von aller verganngner zeit, vnnts auf dato des brieffs, fur mich, mein Hauffraw, vnd all vnnſer Erben, ganntz quitt ledig vnd loſs, Alſo das wir Nw hinfur darumben zw ſeinenn gnaden, auch ſeiner gnaden Stifft, vnd nachkomenn keinerley Spruch vordrung noch gerechtigkeit, haben ſuchen oder gewynnen ſullen noch mugen, weder mit oder on Recht, geiſtlich oder werltlich in dheinerley weiſe, trewlich vnd vngeuerlich, des zw Vrkundt hab Ich mein Innſigel an den brieff gehanngen, Vnd zw merer ſicherheit gebeten, den Edelen, meinen lieben Eyden, Eberharten Wennger, von Remlſperg zw Aw, das Er ſeinn Innſigel, auch hierann gehanngen hat, Im ſeinenn Erben vnd Innſigel, on ſchaden, Geben zw Paſſaw, an Sambſtag, nach Sannd Vrbanstag, Nach Criſti geburde, viertzehenhundert, Vnd Im vier vnd Newntzigiſten Jaren.

CCCIX.

Johannes Schrenck auf Dippoldiswalde stellt rücksichtlich seiner aus der Maut zu Passau zu beziehenden Geldrente eine Vollmacht aus.

1494. 8 Juny.

Ich Johann ſchrennck beyder Recht Doctor auff Dippoldiſswalde Bekenne vnd thue kunth offinlich mit dieſem briev fur mich mein Erbenn vnnd Erbnehmen gegenallermenniclichen das ich die Erbarnn weiſsenn Wilhalm petzen meinem Swager vnd Hanns Rockhaymer meinem ohem ſamptlich vnnd einem Jclichen Innſunderheit gefulmechtiget habe gutlich Adder rechtlich laut der vorſchreybung zufurdern vnd einzubringen meine verfallne gillt vnnd zinſse auff der Maut zu paſſaw, Alſo nemlich alle Jare zweinczigk vngeriſche gulden die mir danne als nun In das eylffte Jare auff Sant Jorgen tage verſchynnen Ime fiervndnewntzigiſtenn Jare auſenſtehenn Vnnd gibe Ine hiemit ſollichenn volkomenlichenn gewalt vnnd ganntze macht obinbeſtimpte gillt

CCCX.

Alexander papa VI mandat episcopo novae civitatis et abbati S. Petri, ut possessiones et bona, ad mensam episcopi pataviensis pertinentia et tam per Christophorum episcopum quam ejus praedecessores alienata, ad eandem revocent.

Romae. 1494. 13 Junii.

Alexander epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Venerabili fratri Epiſcopo Noucciuitatis et dilecto filio Abbati Monaſterij ſancti Petri Saltzeburgenſis Salutem et apoſtolicam benedictionem Ad audienciam noſtram peruenit quod tam Venerabilis frater noſter Criſtoforus Epiſcopus Patauienſis quam predeceſſores ſui Epiſcopi Patauienſes qui fuerunt pro tempore decimas terras domos uineas poſſeſſiones Villas officia Caſtra redditus prata paſcua nemora molendina iura iuriſdictionis et quedam alia bona, ad menſam Epiſcopalem Patauienſem ſpectancia, datis ſuper hoc litteris, confectis exinde publicis inſtrumentis, interpoſitis iuramentis, factis renunciationibus et penis adiectis, in grauem dicte menſe Leſionem nonnullis nobilibus ac clericis et laicis, aliquibus eorum ad uitam quibuſdam uero ad modicum tempus et aliis perpetuo ad firmam uel ſub annuo cenſu conceſſerunt, quorum aliqui dicuntur ſuper hijs confirmationum litteras in forma comuni a ſede apoſtolica impetraſſe, Quia uero noſtra intereſt ſuper hoc de oportuno remedio prouidere, diſcretioni ueſtre per apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus ea que de bonis dicte Menſe per conceſſiones huiusmodi alienata inueneritis illicite uel distracta non obſtantibus litteris inſtrumentis renunciationibus iuramentis penis et confirmationibus ſupradictis, ad ius et proprietatem dicte menſe legitime reuocare curetis, Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione remota compeſcendo Teſtes autem qui fuerint nominati ſi ſe

Seite
Alfons Bilfinger, Ein Beitrag zur Geschichte der Ethik 1
Dr. Wilhelm Kahl, Die Lehre von der Strafrechtswidrigkeit. Ein Beitrag zur Lehre vom Verbrechen. Erster Teil: Die Strafrechtswidrigkeit als Tatbestandsmerkmal 81
Dr. Wilhelm Kahl, Die Lehre von der Strafrechtswidrigkeit. Ein Beitrag zur Lehre vom Verbrechen. Zweiter Teil: Die Strafrechtswidrigkeit als Deliktsmerkmal 161

darumb hab, Auf das, ihg Ich denselben mein gnedigen herrn von Passaw, seiner gnaden Stifft vnd nachkömenn gemellten aufsstannds schaden zerung vnd darlegen, vnd aller vergannger sachen fur mich vnd mein erbenn Ledig Quitt vnd lofs, sollen noch wellen furan zw seinenn gnaden, vnd dem Stifft kainerlay anuordrung, zuspruch noch gerechtigkait deshalben suchen haben, noch gewynnenn in kainerlay weis, doch meinem Hawbtbrieff den Ich hab vmb die Fünffzig gullden gellts, vnd mir an den vierthalb Hundert Reinisch gulldenn, Wie obenn gemellt ist, vnentgollten vnd an schaden, getrewlich vnd vngeuerlich, des zw Vrkundt, hab Ich mein aigen Innsigel, an den brieff gehanngen, vnd zw merer sicherhait, mit vleifs gebetten, den Edelnn Meinem lieben Bruder, Hannsen Salchinger, zw Traisdorff, das Er sein Innsigl auch hieran gehanngen hat, doch Im vnd sein erben on schadenn. Geben zw Wienn, an pfintztag, nach vnnser lieben Frawen tag, Irer geburd, Nach Cristi geburde viertzehenhundert vnd Im Vier vnd Newntzigistenn Jare.

CCCXII.

König Maximilian genehmigt eine zwischen dem Bischof Christoph und seinem Diener Georg Grünaug statt gefundene Sühne, gemäfs welcher dieser den vom König erhalltenen passauischen Dechanthof zu Mautarn gegen Entschädigung an das Hochstifft abzutreten hat.

1494. 18 September.

Wir Maximilian von gots gnaden Romischer Kunig zu allenn tzeiten merer des Reichs zu Hungern Dalmacien Croacien etc. Kunig Ertzhertzog zu Osterreich Hertzog zu Burgundi, zu Brabannt, zu Gheldern etc. Graue zu Flanndern zu Tirol etc. Bekennen vnd thun khund offennlich mit dem brief. Als zwi-

ſchen dem Erwirdigen Criſtoffen Biſchouen zu Paſſaw vnnſerm Furſten Rate vnd lieben andechtigen ains Vnd vnnſerm getrewn Jorgen Grünawg vnnſerm Diener annders tails des Techannt Hofs halben zu Mawttarn gelegen ſo dem Stifft Paſſaw zugehort vnd wir mitſambt derſelben Stat Mauttarn aus weilennd Kunig Mathiaſen von Hungern hannd in vnnſer gewaltſam bracht vnd dem genannten Grunawg von ſeiner dinſt wegen verſchriben vnd aber nachmals auf ainen vertrag zwiſchen vnns vnd dem gemelten, vnnſerm Furſten von Paſſaw beſchehen, demſelben von Paſſaw, den berurten Hof mit allen anndern des Stiffts zu Paſſaw guttern, die der genannt Kunig Mathias Inngehabt aufgeſchieden die Stat ſannd Pollten widerumb zugeſtellt Irrung Speen vnd Zwittrecht geweſen ſein. Der Sy vnnſer Stathalter vnd Regennten zu Wienn auf vnnſer beuelh nach der lenng genugſamlich verhort vnd mit baider tail wiſſen vnd gutem Freyem willen gutlich miteinander veraint vnd vertragen haben, Inmaſſen hernach volget, Nemlich das alle vngnad vnd widerwill ſo Im der obgemelt von Paſſaw gegenn genanntem Grunawg der yetzberurten ſachen halben furgenomen hat tod vnd vernicht vnd derſelb von Paſſaw des yetzbeſtimbten Grunawg genediger herr ſein vnd derſelb Grunawg des obberurten Techanntshofs vnd ſeiner zugehorunng auf ſannd Michels tag nachſt kunftig dem Offtgenanntten von Paſſaw oder wem Er das an ſeiner ſtat beuilht, lediclich on verrer waigrung vnd hindernufs abtreten, vnd die obberurt verſchreibung vnd was Er deſhalben von vnns hat, gegenn diſem entſchid den gemelten vnnſern Stathalttern vnd Regennten vnuertzogenlich vberantworten. Daentgegenn demſelben Grunawg aller Wein vnd getraid die Er bey dem vorgeſchriben hof mit ſeinem darlegen erpawt auch die aufſteenden gullt Wenndl vnd annder Redlich ſchuld ſo man Im in der Herrſchafft Mauttarn ſchuldig iſt mitſambt halben tail aller phening vnd getraiddinſt die zwiſchen datum des briefs vnd des benannten ſannd Michels tag geuallen werden, volgen vnd der annder halb tail der berurten phening vnd getraiddinſt mitſambt den Weintzehennten Perkhrechten vnd halbpawen ſo diss gegenwurtigen Jars geuallen wirdet, dem von Paſſaw an

Irrung zuesteen. Doch alſo ob Grunawg von ſeinem obberurten paw nicht ſouil Wein, als der yetzgenannt von Paſſaw von den beſtimbten Zehennten Perkhrechten vnd halbpawen hiet, ſol derſelb von Paſſaw Im ſolhen abganng von den gemelten Fruchten erſtatten, damit yede Parthey ſouil Weins, als die annder hab. Auch der oftgemelt von Paſſaw bey den Burgern leutten vnd Holden in der obgeſchriben Herrſchafft Mauttarn geſeſſen, darob ſein daz der gemelt Grunawg der obberurten aufſtennd von In betzallt werde. Dann von der Sechſunduiertzig phund phening wegen die Grunawg auf das Recht, ſo Er gegenn den Erſamen geiſtlichen vnnſerm lieben andechtigen, dem Abt vom Götweig volfurt gelegt haben, ſol Im der obbeſtimbt von Paſſaw, ſouerr derſelb Grunawg ſolh aufgab genugſamlich beybringet, auch entrichten vnd betzallen, vnd ſunſt für koſſtung Zerung vnd annder aufgab in den ſachen beſchehen, ain tail dem anndern, nicht ſchuldig ſein, alles trewlich vnd vngeuerlich. Mit vrkund des briefs. Geben am Phintztag vor ſannd Mathews tag des heiligen Zwelifboten vnd Evanngeliſten Nach Criſti geburde Viertzehenhundert vnd im vierundnewntzigiſten vnnſerer Reiche des Romiſchen im Neundten vnd des Hungriſchen im Fünfften Jarenn.

CCCXIII.

Bischof Christoph belehnt den Georg von Pucheim mit den hochstiftischen Zehenten zu Stockstall, Zeisenberg, Neustift, Frauendorf, Kambarn und Zebing.

Wien. 1494. 20 September.

Wir Chriſtoff von gottes gnaden Biſchoue zu Paſſaw Bekennen das fur vnns kam, der Edl vnnſer frewndt vnd lieber getrewer Georg von Puechaim vnd bat vnns mit hohem vleis. das wir Im zeuerleihen geruchten, halben getraidzehennt ze obernn-

ſtockſtall groſſen vnd klainen, Item ze Mitternstockstall halben Getraid zehennt grossen vnd klain. Item zu Zaissenperg halben traid zehent grossen vnd klain. Item zu der Newſtifft ainen Viertail traid zehennt groſſen vnd klain, Item zu Frawndorff ain viertail traid zehennt groſſen vnd klainen Iten zu Kambarn halben traid zehennt. Item zway drittail weinzehenndt zu kambarn vnd Zebing vnnſer vnd vnnſers Stifts lehenſchafft, wann die ſein erb wern haben wir angeſehen ſolich ſein vleiſſig bete vnd dem benannten von Puechaym vnnd ſeinen Erbn dieſelbn zehennt alſo verlihen vnd leihen auch wiſſenlich mit dem brief was wir In zu Recht daran leihen ſulln vnd mugen. Alſo das Sy die nun furan von vnns vnd vnnſerm ſtifft in lehens weis mugen Inhaben vnd nutzen, wie lehens lannds vnd vnnſers Stiffts recht iſt. Doch vnns vnnd vnnſerm Stifft an der lehenſchafft vnuergriffen ongeuerde Mit vrkhundt des briefs Geben ze wienn an Sambſtag nach des Heilign Chrewtz erhebung tag Nach Criſti geburdt viertzehenhundert vnd Im viervndnewtzigiſten Jare.

Vorstehende Urkunde ist vorhanden in Form eines Transsumts des Abtes Conrad aus dem Schottenkloster zu Wien d. d. Wien 1529 am 28 Januar.

CCCXIV.

Bischof Rupprecht von Regensburg legt die Streitigkeiten zwischen Bischof Christoph und Przibigk Gnetz von Dobers wegen Geldfoderungen zu Gunsten des Letztern durch einen schiedsrichterlichen Spruch bei.

Regensburg. 1495. 5 May.

Wir Rupprecht von gottes genadenn Biſchoue zu Regennſpurg Pfallentzgraue bey Rein Hertzog in Bairn Bekennen vnd thun kundt mit dem offenn briefe gein meniclich Als zwiſchenn vnnſerm beſonnder liebenn Przibigkenn Gnetzn vom Dobers zu vieſtritz clagenndem teile an einem Auch dem Erwirdigenn in-

gotte vatter vnnſerm lieben Herrn vnd frunde herrn Criſtoffen Biſchouen zu paſſaw annderſteils. Einer Jerlichenn gülthalb, ſo derſelb Gnetz aus des genannten vnnſers Frunds Biſchouen zu paſſawe Mawt ſambt etlichenn aufſtenden verfallen gullten Coſten vnnd ſchedenn die er von Georgen Sluder vnnd Georgen pelheimer an ſich bracht vnnd erkaufft zu haben vermeinet Irrung ſpene vnnd zwitrecht entſtannden vnnd geweſt ſinde. Das ſy derſelbenn Irrung vnd ſachen nach genugſamer verhore vor vnns vnd vnnſern Räten zu tagenn auch vil vnnderreden vnd angekertem vleis darnach beſchehenn, ganntz verpündtlich vnnd wilkurlich auf vnns zu gutlichem entſchide geganngen ſind, vnd darauf gemelter Gnetz für ſich ſelbſt bey ſeinen warn trwenn vnnd gerurter vnnſer herr vnnd Frunde von Paſſaw durch ſein offenn briefe, vnnd Betſchafft vnns deſhalb zugeſanndt vnns volkomen gewallt vnnd macht gegebenn vnd beuolhen habenn Was wir in gemeltenn irn Irrungen Zwitrechtenn vnd vordrungen, Sprechen vnnd erkennen das ſy das alles vnnd yedes zu ewigen zeitenn ganntz ſtäte vnnd vnzerbrochen on widerrede haltenn vnd volfürn ſollenn vnnd wellen. All argliſſte aufzuge auch geiſtlicher vnnd weltlicher rechten behelfe gnade oder freyheite wie die zuerdenncken hierInne hindan geſetzt vnnd ganntz aufgeſloſſenn Alles getrewlich ongeuerde. Das wir in Krafft ſolher irer wilkür vnns obgemelter ſachenn beladen vnnd angenomen. Vnnd darauf diſen vnnſern Spruch zu thun furgenomen habenn. Vnnd Sprechenn zum Erſtenn allenn vnwillenn, wie ſich der Zwiſchen gedachten partheynn vnnd allenn anndern, denen verwont, haymlich oder offennlich begebenn ganntz hin vnnd abe hinfür in vngute oder arge von keinem teile nit mer zu Afern noch zu anntten on geuerde. Zum Anndern das gemelter vnnſer Herr vnd Frunde von paſſawe oder ſein Nachkomen ſollenn bemeltem przibigken Gnetzn ſine Haupbtguet verfallenn güllt vnnd all annder ſein Spruch vnnd vordrung wie obgemelt iſt vnnd bis auf hewt data verloffenn, darjnne nichts aufgenomen, Aufrichtenn vnnd bezalenn Zwey tawſſennt vnnd Hundert guldenn Reiniſch, Nemlich auf ſannt Georgen tage Im Sechſvnnd Newntzigiſten der mynndern Zale

vnuerzogennlich here gen Regennſpurg in die Stat anntwortenn vnnd gebenn Tawſennt vnnd Fünfftzigkh guldenn Reiniſch vnnd darnach auf ſanndt Georgen tag des Sibenvndnewntzigiſten Jars auch der mynndern Zale alles nach Data diſs briefs ſchirft komennde on verrer verzuge mue ſchedenn vnnd all aufrede aber Tawſennt vnnd Fünfftzikh guldenn Alles Reiniſcher guter Lanndeſwerung Auch here gen Regennſpurg in die Stat antworttenn vnnd Ime die ſelbenn altzeit auf genugſam quittanntz dagegenn zu yeder friſte von bemeltem Gnetzn vmb die Summa wie ſich gebürt vnd die notturfft haiſcht zu empfahen aufrichtenn vnnd bezalenn. Dagegenn ſoll bemelter Gnetz all vnnd yede brieflich vrchundt von weilenndt Biſchoue Leonhartenn vnnd ſeinem Capitl des wirdigenn Stiffts zw paſſaw auch nachuolgennde dem gemeltenn Sluder (und) Pelheimer vnnd allenn anndern gedachter Summa gellts vnnd Zynnſs halb aufganngen vnnd an Ine gewachſen bemeltem vnnſerm Frunde, Herrn Criſtoffen Biſchouen zu Paſſaw ſeinem Stifft vnnd nachkomen getrewlich behenndigenn anntwortenn vnnd darjnne nichts verhaltenn. Vnd Dieſelbenn zu vnnſern vnnd vnnſers Stiffts Hannden niderlegenn die ſollenn dann bey vnns vnnſerm Stifft vnnd Nachkomen ſo lanng beleibenn vnnd ſtilligenn bis gemelter Gnetz vnnd ſein Erbenn Aller vnnd yeder Suma gellts Hawbtguet verfallenn güllt vnnd annders Laut vnnſers gegenwurtigenn Spruchs vollennt aufgericht vnnd bezallt. Auch annder Erbenn vmb Funfftzehenn guldenn gellts oder ſouil Hawbtguets Ine zueſtennde vergnugt ſinde. Darauf ſolle derſelb von Paſſawe, benanntem Gnetzn vnnd ſein Erbenn vmb die gerürtenn Summa gellts einen redlichen ſchuldbriefe laute einer Copey vnns vom Gnetzn furtragenn vnnder ſeiner liebe vnnd derſelbenn Wirdigenn Capitls bedenn anhanngenden Innſigeln aufganngen verfertigen vnnd denſelbenn ſchuldbriefe noch vberanntwortung dieſes vnnſers Spruchs in viertzehenn tagen den negſtenn here in vnnſer Canntzlej ſennden gerurtem Gnetzn von dann verrer zu behenndigenn vnd zu anntworten laſſenn. Es mag auch benannter vnnſer Frunde von paſſaw wann zeite gemelter Gnetz vnnd ſein Erbenn laut des offtgerurtenn vnnſers Spruchs entricht ſinde, den anndern Erbenn

den die Funfftzehenn guldenn gellts zugehorn, vnnder ſeiner liebe vnnd eins Wirdigenn Capitls zu paſſaw Innſigl einen Redlichenn Kaufbriefe vmb dieſelbenn funfftzehenn gulden Gellte Jerlichs Zynnſs laut des alltenn Hawbtbriefs aufrichtenn Ins denſelbenn behenndigenn vnd Alſdann damit all obgerurte Hawbtbriefe von ſeiner liebe forfarn vnnd anndern wie obgerurt iſt aufganngen, vnnder vns vnd vnnſer Stifft gelegt zu ſeinen Hannden bringen. Die ſollenn wir oder vnnſer nachkomen ſeiner liebe vnnd Stifft dann verrer nit vorhaltenn ſonnder gutlich widerfarn laſſenn. Zum Letztenn ſprechen wir Welher teile diſenn vnnſern Spruch nit hielte in einem oder mer Artigkeln daraus ginge vnnd redlichenn erweiſt würde, Der iſt dem gehorſamen vmb ſein Spruch vnnd gerechtigkeit verfallen vnnd ſoll dannoch nichts mynnder für vnnd für diſer vnnſer Spruch bey wirdenn vnd Krefften bleibenn. Alle geuerde vnnd argliſte hierjnne aus geſchaiden, zw Vrchunde mit vnnſerm anhanngenden Inſigl Beſigelt vnnd Gebenn zu Regennſpurg an Ertag des heiligen Biſchoues ſand Gotharten nach Chriſti vnnſers lieben Herrn gepurde Tawſent vier Hundert vnd darnach im Fünff vndnewntzigiſten Jare.

CCCXV.

Bischof Christoph räumt dem Georg Pernpeck und dessen Sohn die Burg Grempelstein in der Eigenschaft einer hochstiftischen Pflege ein, jedoch mit Vorbehalt des Besitzes für ihre Erben, so lange das Hochstift ein empfangenes Darlehen nicht zurückbezahlt hat.

1495. 9 October.

Wir Criſtoff von gottes gnaden Biſchoue zw Paſſaw Bekennen das wir mit rat, wiſſen vnd willenn vnnſers Erwirdigen Capitels

zw Paſſaw, dem Edeln vnnſerm liebn getrewn Geörigen Pernpeckhn von der getrewn dinſt wegen die Er vnd ſein freuntſchafft vnnſerm Stifft bewiſen Auch zw ablegung ettlicher vordrung So Er zw demſelben vnnſerm Stifft zw haben vermaint hat vnnſer Sloſs krämplſtain, phlegsweis, auf ſein vnd Görigen Pernnpeckhen ſeines Son Lebenlang vnd nicht lennger, verſchriben vnd beuolhen haben, Beuelhen vnd verſchreiben Inen das auch wiſſenlich, vnd in krafft des briefs, Alſo das Sy nu furan Ir lebenlanng ſolhs Sloſs mit ſeiner zugehörung, von vns vnd vnnſerm Stifft in Phlegweis, doch on Burckhuet, die wir warlich, vnnſers Stiffts Armut vnd vnuermugen halben zugeben nit ſtathafft ſind, Sonnſt mit allen anndern nutzen eren vnd rechten Wie doch Jungſt Heinrich Hewrauſs das in Phlegweis, von vnnſerm Stifft Inngehabt genutzt vnd genoſſen hat, durch ſich ſelbs, oder der Iren ainen dartzu teiglich Innhaben vnd bewaren Vns vnnſern Nachkomenn, vnd dem Stifft Paſſaw wie annder Pfleger deſſelben vngeuerlich, damit gehorſam vnd gewertig ſein ſullen, vnd vns mit ainem geraiſigen pherde warten, das Sy vns dann oder vnnſern nachkomenn, auf vnnſer eruordern vnd erſuechn ſchickhen ſullen. auf vnnſer ſuter vnd mal, vnd ſchaden Wie annder vnnſer Hofgeſind vngeuerlich. Vnd ſouerr wir oder die vnnſern mit Inen, oder den Iren bemellten vnnſern Sloss oder Pfleg halben Graemplſtain In Irrung komen, oder Sy deſshalben vordrung oder Spruch, zw vns oder vnnſern Nachkomenn gewunnenn oder vermainten zuhaben, Derſelben Irrung Spruch vnd vordrung ſollten Er ſein Son vnd Erben. bey vnnſern vnd des Stiffts Reten gentzlich vnd vngeweigert beleyben, vnd darwider nichts hanndeln noch thun, weder mit noch on Recht, Nach dem vns aber bemellter Geörig Pernnpeckh zw vnnſers Stiffts notturft Hundert Reiniſch gulden gelihen die wir Alſo berait von Im emphangen haben, Wann Er dann vnd ſein Son Geörig Pernnpeckh mit tod abgangen, ſollen Ir Erben nit ſchuldig ſeinn des Sloss vnd pfleg zum Graemplſtain abzetretenn Allain Sy ſein dann zum erſtenn, derſelben Ir Hundert Reiniſch gulden entricht vnd betzallt, So Sy aber der betzallt werden, So Sollen ſy vns oder vnnſern Nachkömenn, das Sloss vnd phleg mit

Irer zuegehörung, on Irrung vnd widerred abtreten, alles trewlich vnd vngeuerlich, des zw Vrkund Geben Wir In den brief beſiglt, mit vnnſerm vnd vnnſers Erwirdigen Capitels zu Paſſaw anhangunden Innſigeln doch demſelben vnnſerm Capitel an den lewten vnd guetern, So Sy in ſonnderhait habenn vnentgollten vnd on ſchaden Geſchehen an ſand Dioniſien tag Nach Criſti geburde virtzehenhunndert Vnd Im funffundnewtzigiſten Jare.

CCCXVI.

Alexander papa VI Bernhardo electo libanensi annuam pensionem ducentorum ducatorum auri ex mensa episcopi pataviensis assignans, commissariis suis injungit, ut solutionem pensionis sub poena interdicti, detrectatoribus inferendi, ei procurent.

Romae. 1496. 4 Maji.

Alexander epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Venerabili fratri Epiſcopo Chiemenſi et dilectis filiis... Prepoſito eccleſie ſancti Florentij Haſelacenſis Argentinenſis dioceſis ac... Officiali Friſingenſi, Salutem et apoſtolicam benedictionem Hodie motu proprio dilecto filio Bernardo Electo Libanenſi penſionem annuam Ducentorum ducatorum auri de Camera ſuper fructibus redditibus et prouentibus Menſe Epiſcopalis Patauienſis ſibi quoad uiueret uel procuratori ſuo legitimo per Venerabilem fratrem Criſtoforum modernum et ſucceſſores ſuos Epiſcopos Patauienſes pro tempore exiſtentes Annis ſingulis in certis tunc expreſſis terminis ſub interdicti ingreſſus eccleſie ac ſuſpenſionis a regimine et adminiſtratione eccleſie Patauienſis penis, integre perſoluendam auctoritate apoſtolica reſeruavimus conſtituimus et aſſignavimus prout in noſtris inde confectis litteris plenius continetur. Quocirca diſcretioni veſtre per apoſtolica ſcripta motu ſimili mandamus, quatinus vos uel duo aut Vnus veſtrum ſi et

poſtquam dicte littere vobis preſentate fuerint per vos uel alium ſeu alios faciatis auctoritate noſtra penſionem predictam Benardo Electo quoad uixerit uel procuratori ſuo predicto iuxta reſeruationis conſtitutionis et aſſignationis predictarum necnon decreti noſtri in eiſdem litteris appoſiti continentiam et tenorem integre perſolui, Et nichilominus quemlibet ex Criſtoforo Epiſcopo et ſucceſſoribus prefatis quem interdicti et ſuſpenſionis ſententias huiuſmodi vobis incurriſſe legitime conſtiterit, quotiens ſuper hoc pro parte ipſius Bernardi Electi fueritis requiſiti tam diu domiuicis ac alijs feſtiuis diebus in eccleſijs dum maior inibi populi multitudo ad diuina conuenerit interdictum et ſuſpenſum publice nuntietis et faciatis ab alijs nuntiari, donec Bernardo Electo uel procuratori ſuo predicto de penſione huiuſmodi tunc debita fuerit integre ſatiſſactum ipſeque interdictus et ſuſpenſus ab huiuſmodi ſententijs relaxationis beneficium meruerit obtinere Contradictores auctoritate noſtra appellatione poſtpoſita compeſcendo, Non obſtantibus omnibus que in dictis litteris uoluimus non obſtare. Seu ſi Criſtoforo Epiſcopo et ſucceſſoribus prefatis uel quibuſuis alijs communiter uel diuiſim ab apoſtolica ſit ſede indultum quod interdici ſuſpendi uel excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam et expreſſam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiuſmodi mentionem. Anno Incarnationis dominice Milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſexto Quarto Nonas Maij Pontificatus noſtri Anno Quarto.

N. Casanova.

CCCXVII.

Bischof Christoph erläſst an die Wittwe des Hans Kray eine Mahnnng wegen des hochstiftischen Schlosses Freidensee.

Passau. 1496. 4 Juny.

Criſtoff von gottes genaden Biſchoue zw Paſſaw. Vnnsern grus

zuuor Edle liebe in got. Als wir weilennt Hannſen kray deinem Hawſwird, auch dir, vnd Ewr baider Elichen leiblichen Sunen, vnnser Sloss Freidenſee, ewr aller leben lang Verſchriben haben, Innhallt der Verſchreibung darumben auſsganngen vnnder annderm Innhaltund, daz Ir daz in gutem weſen vnd pewlich hallten ſullet, ſeinn wir bericht, wie das gemelt vnnser Sloss vaſſt Pawſellig worden, die Poden dachs halben mit dem Regen erfewllt vnd verdorben, dardurch zubeſorgen ſey, das es ganntz nider geen mochte, Vnd wann dw dich mermallen, durch vnnſern hofmaiſter Alban Gogkendorffer erboten haſt, Vns deiner antwort vnd willens deſhalb zu berichten das aber biſher nit beſchehen iſt, demnach begernn wir dw welleſt dich darein ſchickhen in einem monat, nachdem dir vnnſer brief geantwort wirdet, damit wir an dem benanten vnnſerm Sloss nit weiter ſchaden emphahen vnd ſolh mengel gewendet werden, das wellen wir vns zw dir verſehen, dann wo das nit beſchech, muſſten wir vnnſers Stifts notturft halben darein ſehenn, damit ſolhs verkumen wurde, haben wir dir nit verhallten laſſen wellen. Datum Paſſaw an ſand Florian tag. Anno etc. lxxxxvj.
Der Edeln vnnſer lieben in got weilennd
Hannſen kray gelaſſen Witib.

CCCXVIII.

Bischof Christoph verheifst dem Ritter Sebastian von der Albem eine ihm noch gebührende Entschädigungssumme in Fristen zu erlegen.

1497. 24 Januar.

Wir Criſtoff von gotes genaden Biſchoue zu Paſſaw Bekennen fur vnns vnd Vnnſer Nachkomen Als vnnſer Voruorderen, mit dem Edelen geſtrenngen Ritter Herren Sewaſtian von der Albem zu Trubenpach, vmb ſein dinſt, Solld, ſchaden, gelihen gellt, vnnd annder Vordrung vnd ſpruch, die Er zu vnd bei vnnſerem

Stift gehabt, abpruch vnd vertrag gemacht haben, Vmb vierhundert Reinifch gullden, die Im noch vnnbezallt aufften, daz wir Im vnd feinen Erben, diefelben Vierhundert Reinifch gullden, oder fouil Munfz, aufrichten, vnd bezallen follen vnd wellen, Nemblich Zwayhundert gulden, auf fand Martein tag, negftkunftig, vnd von demfelben fand Marteinstag vber ein gannts Jar, aber Zwayhundert gulden, oder munfs, wie oben gemelt ift, zu einer yeden zeit, auf gwendlich notturfftig quittnng, Achttag vor oder nach, on lennger verziehen, vnd on allen Iren fchaden, Vnd zu letzter bezallung, fol Er vnns den fchuldbrief, mitfambt einer enntlichen quittung wider vberanntworten, alles trewlich vnd vngeuerlich, des zu Vrkund Geben Wir fur vnns vnd Vnnfsr Nachkomen, Im vnd feinen Erben, den brief Befigelt mit vnnferem Vnd vnnfers Erwirdigen Capitels, anhangunden Innfigelen, doch demfelben Capitel, an den lewten, gulten vnd guteren, fo Sy in fonnderhait haben, vnuergriffenlich vnd on fchaden, Gefchriben an Eritag nach fand Agnefen tag, Nach Crifti Vnnfers lieben Herren geburde, Vierzehenhundert vnd im Sibenundnewnzigiften Jare.

CCCXIX.

Przibick Gnetz vom Dobers bekennt, dafs die Foderungen, die er an den Bischof Leonhard hatte, in Folge eines Spruchs des Bischofs Ruprecht von Regensburg befriedigt worden sind.

Regensburg. 1497. 25 April.

Ich Przibickh Gnetz vom Dobers zu viftritz vnnd peulftein Bekenn vnnd thun Kundt mit offenn briefe. Für mich mein Erbenn frunde vnd nachkomen gein menclich das mich der Hochwirdig fürfte vnd herr herr Criftoff Bifchoue zu paffaw Innhalt eins fpruchs von dem Hochwirdigenn vnnd Hochgebornnen Fürften vnnd Herrn Herrn Ruprechten Bifchouen zu Regennfpurg, Hertzogen in Bayrn etc. meinen genedigen Herrn

zwiſchenn vnnſer bederſeit in crafft einer Bewilligung auf ſein fürſtliche genade vnnd derſelbenn Rate getan aufganngen, von des Jerlichenn gelts wegenn ſo ich aws der Maut zu paſſawe von Georgen Sluder vnnd Erhartenn Pelheimer gekaufft an der Schulde die mir bemelter mein genediger Herr von Paſſaw laut eins Schuldbriefs deſhalb ſchuldig iſt worden auf heut, dato zu rechter weile vnnd an allenn ſchadenn Taufennt vnnd Fünfftzigkh guldenn Reiniſch in gutem golde Lanndeſwerumb, ſo hinder obgenanntenn meinen genedigen herrn von Regennſpurg erlegt pare zu meinen hannden gezelet vnnd der bis an mein volligs benugen aufsgericht vnnd bezalt hat. Darauf ſage ich obgenannten meinen genedigenn Herrn von paſſaw ſeiner genadenn Nachkomen vnd Stifft vnnd wen die dinge berurn mügen benannter Summa Taufennt vnnd Fünfftzigkh guldenn Reiniſch für mich mein erbenn frunde vnnd nachkomen hiemit rechter wiſſenn vnnd in crafft des briefs ganntz quidt ledig vnnd loſe die mir auch allſo an bemelter Summa in dem angeregten ſchuldbriefe begriffenn ſollenn abgeen vnnd abgezogenn werdenn. Ich bin auch damit Innhalt ains ſchuldbriefs mir nach aufganng des angeregtenn Spruchs von meinem genedigenn Herrn von Paſſaw geanntwort völliger Summa darInne begriffenn entricht vnnd bezalt wordenn. deſhalb ich ſeinen fürſtlichen genaden hiemit diſer quittung vnnd bezallung der letzten friſt, denſelbenn Schuldbriefe auch all annder Hawbtbriefe, die ſachen berurende vbergebenn habe, Alles getrulich on geuerde zu Warem vrchunde diss briefs mit meinem aigenn vnnd zu merer ſicherhait vnd beueſtung des Edeln vnnd veſſten Heinrichen Gnetz vom Dobers zu vieſtritz vnnd pewlſtein pfleger zu Falkenſtein meines lieben Bruders, So ich mit vleys darumb gebetenn habe, doch im ſeinen erbenn vnnd Inſigell on ſchadenn, anhangenden Inſigeln beſigelt. darunder ich mich bey meinen treuen verpinde Innhallt diſs briefs ſtate vnnd vnzerbrochenn (zu) halten. Geben vnnd Geſchehenn zu Regennſpurg an Ertag ſannd Marx des heiligen Ewangeliſten. Nach Criſti vnnſers liebenn Herrn gepurde taufennt vier Hundert vnnd darnach in dem Sibenn vnnd Neuntzigiſtenn Jare.

CCCXX.

Bischof Christoph bestätigt die Uebergabe des lehenbaren Guts Egkentobl sammt sechs Fischbrunnen von Seite des Vincenz Pelchinger an die Bischofscapelle bei dem Dome zu Passau.

Passau. 1497. 14 Dezember.

Wir Criſtoff von gotes genaden Biſchoue zu Paſſaw Bekennen für vnns vnd all vnnſer Nachkomen vnd thun kund offennlich mit diſem brieue. Als der Edl vnnſer Rate vnd lieber getrewer Vincentz Pelchinger dem Almachtigen Got zu lob. vnd vmb ſeiner auch ſeiner Voruorderen Sel Haill willen, ſein gut zu Egkentobl mit aller ſeiner Zugehörung, zu vnnſer lieben Frawen Gotſhaws vnnſer Cappelln hie gegeben hat. Alſo daz Ime ein yeder Brobſt oder Verweſer der bemelten vnnſer Capellen alle Jar darumben zu einer yeden Cottember ainen Jartag mit ainer geſungen Vigili ainem Selambt vnd Zwain geſprochen meſſen, vnd Placebo auf das Grab im Crewtzganng hallten laſſen vnd aufrichten ſol, Innhalt des Stiftbrieues, darüber aufgangen der von wort zu wort lauttet wie hernach uolget. In dem namen des Herren Iheſuchriſti Amen. Kund vnd wiſſenlich ſey allermenigklich gegenburtigen vnd kunftigen mit diſem offen brieue. Daz Ich Vincentz Pelchinger die Zeit des hochwirdigen Fürſten meines gnedigen Herren Herrn Criſtoffen Biſchoue zu Paſſaw Anwald im Rate ſeiner gnaden Stat daſelbs zu hertzen genommen vnd betracht hab das Zergencklich weſen diſer werlt. Vnd daz vns nichts nachuolgt vnd nutzber iſt zu dem ewigen leben, dann waz wir hie guter werch verbringen vnd für vns ſennden darumben dem Allmachtigen got zu lob vnd zu Eren ſeiner aufferwellten Muter der Junckhfraw Maria vnd allem Himliſchen Here auch zu hilf vnd troſt meiner vnd meiner Hawffrawn auch aller vnnſer voruordern vnd glaubiger Sell

hail willen hab Ich mit wolbedachtem mute freyem gutem willen Vnd zu den Zeitten do Ich ſolichs wolgethun möchte Recht vnd gwalt Hette on menicklich Irrung vnd widerſprechen, Mein gut zu Egkentobl mit ſambt den Sechs Viſchprunnen, haws vnd hof, grünt vnd poden, ägker vnd wiſen, aller zugehörung nichts dauon auſgenommen noch beſonndert, wie Ich das ſelbs bisher Inngehabt genutzt vnd gebraucht vnd zu lehen iſt von dem obgenannten meinen gnedigen herrn zu paſſaw vnd ſeiner genaden Stift, darauf nit mer ligt dann zwo hennen, diennt man Jerlich gen Seldenburg, dauon man mir alle Jar zu ſand Michelſtag gediennt vnd geraicht hat Zway phund phenning. vnd von yedem Viſchprunn Sechzig phenning bringt in ainer Summa Vierthalb phund phening paſſawer werung, Innhalt des Kaufbrieues ſo Ich darumben hab, den Ich damit ledigklich vbergeben vnd verordent hab zu vnnſer lieben Frawn Gotſhaws bey dem Tumb hie, genannt des Biſchoues Capellen, da dann der obgenannt mein gnediger herr von Paſſaw ain Collegium mit ainem Brobſt vnd etlichen Korherren fürgenomen vnd angefanngen hat zu ſtifften. Alſo daz mir derſelb Brobſt oder Verweſer der benannten Capellen vnd all Ir Nachkomen, nu hinfür zu ewigen Zeitten, alle Jar zu einer yeden Cottember durch den Guſſter des Tumbs, wer der ye zu zeiten ſein wirdet, ainen Jartag, ze nacht mit ainer geſungen Vigily vnd Placebo auf das Grab im Crewtzgang vnd des morgens mit ainem Selambt vnd zwain geſprochen meſſen, hallten vnd begen laſſen ſollen mit gelewt vnd aufgeſteckhten Prynnenden Kertzen, wie ſich geburt vnd des Tumbs gewonhait iſt, zu welicher Zeit vnd tages Im das in der nachſten wochen nach dem Cottember Sonntag am fuglichiſten ſein wirdet, vngeuerlich, on lennger auffchub vnd verziehen. Vnd das zu ainer yeden Cottember auf der Canntzl laſſen verkunden. Ob Sy aber des nit teten, vnd vber die vierzehen tag damit verzugen, alſoft das beſchehe, ſo ſol der bemelt Brobſt oder verweſer der genannten vnnſer Frawen Capellen, dem beſtimbten Guſſter bey dem Tumb zu penc raichen vnd geben, ain halb phund wachs, nichtſ deſtmynder den Jartag vnd gotſdinſt volbringen vnd aufrichten

laſſen, wie obengemelt iſt on allen abganng. Ob Sy aber ſolich pen verachten vnd den Gotſdinſt nit aufrichten wurden, ſo ſol Sy der Tumguſter darumben gegen meinem gnedigen Herrn von Paſſaw oder ſeiner gnaden Nachkomen verclagen, Sy darumben zu ſtraffen wie geburlich iſt. Ob aber ſolich ſtraff alle veracht vnd der gotſdinſt nicht gehallten vnd verzogen wurde zwo Quottember vnd ob mein gnediger herre von paſſaw oder ſeiner gnaden Nachkömen ſolhen gotſdinſt nit hanndthaben wurden zu uolbringen, ſo mag Ich benannter Pelchinger mein Erben oder Nachkömen, vnd wer das Reuerſs Innhat ſich des benannten guts mit allen Zugehörungen mit ſambt den Viſchprunnen, ledigklich vnd frey widerumb vnnderſten vnnd hanndlen, als mit vnnſerem aigen gut, on alle Irrung eintrag vnd widerrede, trewlich vnd vngeuerlich. Vnd von ſolichs Jartag vnd gotſdinſt wegen, ſol ein yeder Brobſt oder verweſer der bemelten Capellen, dem Tumbguſſter zu yeder Cottember Raichen vnd geben, ein halb phund phening Paſſawer werung, macht ein Jar zway phund phening, die vbermaſs was das bemelt gütl mitſambt den Viſchprunnen vnd Irn Zugehörungen gedyen vnd ertragen mag, ſol beleiben, bey den obgenannten Brobſten vnd verweſeren, vnd zu Iren vnd der Capellen notturften angelegt werden, als Ich des alles von meinem obgenannten gnedigen herrn von Paſſaw ein Reuerſs vnnder ſeiner gnaden Innſigl beyhendig hab, darauf verzeich Ich mich vnd all mein Erben, des benannten guts vnd Viſchprunnen mit aller Zugehörung nichts aufgenommen, wiſſenlich vnd in Craft des Brieues, zu ewiger verzicht vnd antwort das aus mein vnd meiner Erben nutz vnd gwer, in des obgemelten Brobſt vnd Verweſer vnnſer frawn Capellen vnd Irer Nachkomen nutz vnd gwer. Alſo daz Sy das benant gut vnd Viſchprunn mit aller Zugehörung nu hinfür Innhaben Stiften vnd entſtiften nutzen nieſſen verlaſſen vnd damit hanndelen thuen vnd laſſen ſullen vnd mögen, als mit anndern der bemelten Capellen aigenhaften gutern, on mein meiner Erben vnd menigklichs von vnnſern wegen Irrung vnd hindernuſs. Vnd waz wir furan dawider reden, furnemmen oder hanndelen wollten, mit oder on Recht, geiſt-

lich oder weltlich, oder in annder weg, wie ſich das begebe, das bekenn Ich vns vnrecht verloren Vnd den obgenannten Brobſt vnd verweſer vnnſer Frawen Capellen, Recht behabt vnd gewonnen, an aller ſtat wo der brief fürkumbt, on verrer waigrung aufflucht vnd widerrede, alle geuerde vnd behelf wie die hiewider erdacht vnd gebraucht werden möchten, gentzlich aufgeſchiden vnd vermitten. Des zu warem Vrkund hab Ich obgenannter Vincentz Pelchinger mein aign Innſigl hieran gehanngen, Vnd zu merer ſicherhait vnd gezewgknuſſ der ſach mit vleiſs gebeten den Edlen veſten Hannſen Fuelbegkhen zu Ockerſhaim, daz Er ſein Innſigl auch hieran gehanngen hat, Im ſeinen Erben vnd Inſigl on ſchaden, Darunder Ich mich vnd mein Erben verbinde ſtet zu hallten Innhalt des Brieues. Geſchehen zu Paſſaw an ſand Lucientag. Nach Criſti geburde Vierzehen hundert vnd im Sibenundnewnzigiſten Jare. Daz wir obgenannter Biſchoue vnd all vnnſer Nachkomen, darob ſein vnd verfugen ſullen vnd wellen, daz ſolh obgemelt Jarteg, Jerlich vnd zu einer yeden Cottember Innhalt des Stiftbriues aufgericht gehallten vnd volbracht ſollen werden, on abgang vnd vnderlaſs, wie das der Stiftbrieue aufweiſet bey den penen vnd puſſen darjnn begriffen. Wo aber ein Brobſt oder verweſer der benantten Capellen, darjnn ſewmig oder nachleſſig erfunden, die puſſ vnd pene verachten wurde, So ſollen vnd wellen wir vnd vnnſer Nachkomen als Biſchoue vnd Ordinari dieſelben darumben ſtraffen vnd darzu hallten. Damit ſolher gotſdinſt vnd Jarteg volbracht, vnd waz verſäwmbt were, erſtatet werde, trewlich vnd vngeuerlich. Mit vrkund des briues Beſiglt mit vnnſerem anhangundem Innſigl. Geben zu Paſſaw an Phintztag nach ſand Lucientag Nach Criſti geburde vierzehenhundert vnd im Sibenundnewnzigiſten Jare.

CCCXXI.

Bischof Christoph überläſst wegen einer dem Georg Westerkircher schuldigen Geldsumme demselben und dessen Hausfrau und Sohn die hochstiftische Burg Kaltenstein auf Lebensdauer.

Passau. 1499. 1 März.

Wir Criſtoff von gotes genaden Biſchoue zu Paſſaw, Bekennen für Vnns vnd vnnſer Nachkömen, daz Vnns der Edel vnnſer lieber getrewer, Georig Weſterſkircher, zu Vnnſers Stifts merklichen nottürfften, in beraittem Golde gelihen hat, drithalb Hundert Reiniſch gulden, die wir von Ime zu getrewem anlehen emphanngen, Vnd in vnnſers Stifts nutz kert vnd gewenndet haben, dargegen haben wir Ime auch Magdalenen ſeiner Hauffrawn, Vnd Thoman ſeinem Sun, auf Ir dreyer leibs lebtag vnd nit lennger, Vnd Ir yedem nach des annderen Tode, auch ſein lebenlanng, mit wiſſen vnd willen vnnſers Erwirdigen Capitels zu Paſſaw, Vnnſer Sloss kalltenſtain, mit allem ſeinem gwöndlichem zugehören, Nemblich dem hoffpaw, zwayen lehen, zehennt, Viſchwaſſer, Holtz, Wiſmad, vnd Waide, Wie das Weillent Hanns Schrotinger Inngehabt genutzt vnd genoſſen hat, doch, daz wir Inen kain Burgkhutt zugeben ſchuldig ſeinn, in leibgedingſweiſe verlaſſen vnd verſchriben, Verſchreiben Inen das auch wiſſenlich vnd in Craft des briefues, Alſo, daz Sy, Ir dreyer leibs lebenlanng, wie oben ſtet, das bemelt vnnſer Sloss zum kalltenſtain, mit den genannten ſeinen Zugehörungen Innhaben, beſitzen, Verſehen vud bewaren, nutzen nieſſen vnd gebrauchen ſollen vnd mögen, nach Irer notturft, doch daz Sy dauon nichts Verkauffen, verſetzen oder enntziehen, noch des yemannds zetun geſtatten. Auch das weſenlich vnd pewlich hallten, Vnns vnnſern Nachkömen, Vnd wo nit ain Biſchoue were, vnnſerem Capitl zu Paſſaw, damit gehorſam vnd gewertig

ſeinn, Vnd vns vnd die vnnſeren aus vnd ein laſſen Vnd das offen hallten zu allen Vnnſeren notturften, Wann wir des begeren, doch auf vnnſer Coſt vnd Zerung, on Iren ſchaden. Auch zu den Lanndtegen, Vnd ſonnſt auf vnnſer eruorderen kömben, auf ſeinn, ſich hallten vnd beweiſen, als annder vnnſers Stifts Edellewt vnd Lanndſeſſen, ongeuer, Ob wir auch In oder ſeinen Sun, aufferhalb des Sloss in vnnſerem dinſte brauchen vnd ſchickhen wollten, ſollen vnd wellen wir Inen futer vnd mall geben, Vnd für Redlichen ſchaden ſteen, als annderem vnnſerem Hofgeſinde vnd dienneren, vngeuerlich, Vnd ob wir oder die vnnſeren mit In oder den Iren des bemelten Sloss oder annderer Sachen halben in Irrung kommen, Spruch oder Vordrung zueinannder gewungen, darumb wir vns gutlich nit vertragen möchten, ſollen wir zu baiderſeyt, des beleiben, bey Vnnſeren vnd vnnſers Stifts Reten, Vns darumben enntlich zuentſchaiden gutlich oder Rechtlich, on verrer waigrung vnd aufzüge, Vnd waz die erkennen daran benugen haben, vnd das ſtät hallten, dawider nicht hanndelen noch tun, Weder mit oder on Recht, in dhainerlay weiſe, vngeuerlich, Sy ſollen auch dhainerlay krieg oder angriffe, aus dem bemeltem vnnſerem Sloss tun, des nyemands geſtatten, oder darInne ennthallten, on Vnnſer vnnſer Nachkömen oder Capitls, wo nit ein Biſchoue were, wiſſen vnd willen, Vnd ob der benannt Weſterſkircher, ſein Hauffraw oder Sun; in das bemellt vnnſer Sloss ichts pawen laſſen wurden, das ſollen vnd mögen Sy tun auf Ir Coſt vnd darlegen, Vnns vnd dem Stift on ſchaden, Wann auch derſelb Weſterſkircher, ſein Hauffraw vnd Sun alle mit tod vergannngen vnd nymmer in leben ſind, alſdann iſt das bemelt vnnſer Sloss, mit ſeiner Zugehörung, Vnns vnd vnnſerem Stift wider frey vnd ledig worden mögen das alſdann weitter verlaſſen, vnd domit hanndelen, nach vnnſer notturft vnd geuallen, on aller Irer Erben vnd menigklichs Irrung vnd Hindernuss Vnd In von Pawes oder annder ſachen wegen hinaus zugeben nichts ſchuldig ſeinn, doch ſo ſollen wir oder vnnſer Nachkömen, Iren Erben alſdann vnnd gegen vberanntwortung des Sloss, die obgemelten drithalb hundert Reiniſch gulden gelihens

gelts getrewlich widerbezallen, Vnd Sy des Sloss mit seinem zugehören, wie oben stet, abzutretten nit schuldig, Sy seinn dann am Ersten obgemelter drithalb Hundert gulden, genntzlich enntricht vnd bezalt, alles ongeuer des zu Vrkund geben wir Inen den brief, Besigelt mit Vnnserem vnd vnnseres Capitels anhangunden Innsigelen, doch demselben Vnnserem Capitel an seinen lewten vnd güteren, die Sy in sonnderhait haben, vnentgollten, Geben zu Passaw, an Freitag nach dem Sonntag Reminiscere in der Vasten, Nach Cristi geburde, Vierzehenhundert vnd im Newnundnewnzigisten Jare.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Princeton University Library
32101 067637163

Digitized by Google

Digitized by Google